

METAMORPHOSEON

PVB. OVIDII NASONIS
LIBRI XV.

RAPHAELIS REGII VOLTERRANI LVCVLENTISsima explanatio, cum nouis IACOBI MICYLLI Viri eruditissimi additionibus.

LACTANTII PLACIDI IN SINGVLAS FABVLAS ARGVMENTA.

ERVDITISSIMORVM VIRORVM IACOBI PHANENSIS, Caelij Rhodigini, Ioan. Baptistae Egnatij, Giberti Longolij, in pleraque omnia loca difficiliora annotationes editae.

INDEX OMNIVM FABVLARVM, QVAE SINGVLIS LIBRIS CONTINENTVR.

QVAE QVI LEGET, FACILE, QVANTVM IN IIS emendandis studium sit adhibitum, intelliget.

VENETIIS ANNO M. D. XLIX.

RAPHAEL REGIVS PHILIPPO CVLANO MAIORI Agriensis ecclesiæ Præposito, Ab Vngariæ rege ad Venetiarum Principem Oratori, felicitatem.

APelles ille Cous, qui omnes ante, ac post se genitos, ut in naturali historia Plinius narrat, pingẽdi arte superauit. Magnoq; Alexãdro gratus adeo fuit ut se ab alio pingi, uel edicto uetuerit, absoluta opera proponere ante pergulã solebat, & si quid uitii a' quoquã in eis notaretur, latẽs auscultare, plus fidei uulgi iudicio adhibens q̃ suo. Is igitur cũ a' sutore nescio quid in crepidis reprehẽsum emẽdasset, atq; postero die circa crus eundẽ pridianæ correptionis castigatione tumide cauillari animaduertisset, e' pergula caput proferens, ne supra crepidam sutor ascenderet, non immerito prohibuit. Hac mihi lepidissima pictorum eminentissimi consuetudine delectato, cum & alia quædam opuscula, & in Ouidii Metamorphosin breues sane' enarrationes, quas adolescens composueram, paucis ante annis emisissem, nonnihil subauscultare libuit, quid de illis sentirent studiosi. Ac eruditorum quidem iudicio comprobatæ, quorundam sutorum ac potius ueteramentariorum calumnias effugere non potuerunt, qui uel ea quæ minus percipiunt, uel quæ iam mihi quoque fuerunt emendata, carpere nunquam cessant. Neque enim diffiteor me & in quibusdam lapsum fuisse. Homines enim sumus, & nonnulla quoque cum opus edidi ignorasse, quorum quidem pleraque ut postea ex uaria scriptorum & Græcorum & Latinorum lectione percepta correxi, sic paucula quædam nondum inuenire quiui, ut in ipsis quoque enarrationibus sum testatus. Quod quidem ingenue fateri eo minus me pudet, quod ex Quintiliani sententia inter grammatici uirtutes habetur fabularum aliquid ignorare, & superfluus in studiis longior esset labor, si non daretur præteritis inuenire meliora. Posteaquam autem Enarrationes nostræ uulgatæ sunt, complures, cum alios authores Græcos, tum Pausaniam poeticarum historiarum diligentissimum expositorem perlegi, ex quibus & multa prius editis enarrationibus adieci, & quædam quæ minus recta uidebantur, facile correxi, præstantissimorum authorum uestigia secutus. Nam & Hippocrates, & Cicero, & Quintilianus, & diuus Augustinus, & plerique alii præclare fecisse uidentur, quod errores quosdam suos, ne posteri in eosdem inciderent, ingenue damnarunt. Homines enim sese esse meminerunt, qui multo plura ignorant, quã in ullo unquam tempore percipere possint. Quare tantum abest ut ab istis alienorum operum obtrectatoribus a' scribendo deterrear, ut eo magis magisq; in dies accendat, quod nos quoque nonnihil studiis contulisse uidemur. Nam Ouidii Metamorphosis, præclarum in primis opus, posteaquam enarrationibus nostris fuit illustrata, sic, ubicunque Romana est in usu lingua lectitatur, ut in quinquaginta millia exemplarium, & amplius iam dicantur fuisse descripta cum antea uix a' quoquam propter fœdas deprauationes ac obscuriores locos in manus sumeretur. Quo autem maiore in usu habetur, eo mihi honestior hic castigationes nostras adiiciendi uisus est labor. Nam ea quæ frugifera sunt, nullo unquam tempore satis excoli possunt. Hanc uero lucubrationem atque recognitionem nostram, ut tibi dicarem, tuo'q; acerrimo iudicio subiicerem, cum aliæ diuinæ uirtutes tuæ, tum excellens doctrina & summus literarum ac eloquentiæ in primis amor effecit. Ea nanque a' teneris usque annis laudatarum artium iecisti fundamenta, ita Bononiæ te Philippo Beroaldo eruditissimo facundissimo'q; humaniorum studiorum professori excolendum tradidisti, ut in primis doctus & disertus in patriam repetaris. Id uero cum sapientissimus Pannoniarum rex Vuladislaus facile animaduertisset, simul'q; te singulari & prudentia, & fide, & constantia, & integritate, & continentia, & benignitate, & pietate, & religione præditum esse perspexisset, primum a' secretis delegit, deinde opulentissima præpositura honorauit, & ad inclytum Venetiarum principem grauissimum'q; Senatum, te oratorem sæpius iam legauit. Qua quidem in legatione adeo prudenter, adeo modeste, adeo grauiter, adeo benigne, adeo splendide te geris, ut omnium oculos in te conuertas. omnes denique ad te amandum colendum'q; pellicias. Me certe tua singulari humanitate ita cepisti, ut te non felicitate modo, uerum immortalitate quoque dignissimum esse existimem. Illa uero si te donare possem, nullum equidem quamuis magnum laborem recusarem. quod autem possum, hanc lucubratiunculam nostram tibi dicaui, quo nomen tuum unã cum Ouidii Metamorphosi per totum orbem christianum ubicunque latinus audi[illegible] sermo, celebretur, atque lectitetur. Sed ne sine appendice hæc epistola scripta esse uideatur, breuissim[illegible]m subiiciamus apologiam, quæ isti in aliena opera lynceis, ut aiunt, oculis inquirentes, in suis autem [illegible]es reprehenderunt, quo & ipsos suorum errorum pudeat, nec alii in eosdem de[illegible] Vale e[illegible]umanitat[illegible]eligionis christianæ ornamentum.

[illegible]tiis V[illegible] cnd. Iun. [illegible] XIII.

APOLOGIA RAPHAELIS REGII CONTRA QVOSDAM CAVILLATORES PRIMI LIBRI.

Vod igitur primum quidam cauillantur contendentes non Metamorphoseos, sed Metamorphoseon opus inscribi debere, ne refellendū quidē uidetur, cū omnia & uetusta & noua exēplaria, in quibus Metamorphoseos legitur, manifestum faciant omnibus recto sanoq; iudicio præditis Metamorphosin unitatis numero ab Ouidio fuisse inscriptā. At multi Metamorphoseon scriptores Græci fuerunt. Quasi uero quisquam id neget, ac non cuique, uel leuiter Græcis literis imbuto, passim legere sit saltē apud Stephanum, authores quosdam citari in primo uel secundo Metamorphoseon. Sed Ouidius unam istam obseruationem neglexit, totumq; opus in quo transmutationes describuntur, non aliter Metamorphosin inscripsit, quàm Sallustius historiam, Virgilius culicem, Quintilianus institutionem oratoriam, & Plinius naturalem historiam. Id uero Quintiliani quoque nostri authoritate facile comprobatur, qui in quarto institutionis oratoriæ uolumine ita scribit. Illa uero frigida & puerilis est in scholis affectatio, ut ipse transitus efficiat aliquam utique sententiam, & huius uelut præstigiæ plausum petat, ut Ouidius lasciuire in Metamorphosi solet, quem tamen excusare necessitas potest, res diuersissimas in speciem unius corporis colligentem. Quid? quod Ouidius ipse alibi id approbare uidetur, cum inquit. Sunt quoque mutatæ ter quinque uolumina formæ. Ac si diceret Metamorphoseos. Nam Metamorphosis ad uerbum, formæ mutatio interpretatur.

Tertia post illam successit Aenea proles. Tametsi successit quoque legi possit, ut sequens diphthongus soluatur, successerat tamē ut in uetusto scriptū est exēplari, magis mihi probatur. Id quod ab istis in alienos libros ingeniosis nōdū est animaduersum.

Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras. Quidam hunc uersum ita inuertunt, ut legant non animos, sed animo hac copula et apposita, cum & uetusta exemplaria animos habeant, non solum noua, & nisi animos legamus, à Pleonasmo defendi non possit hic sensus. Qui ut in soluta oratiōe est fugiēdus, sic in uersū, nisi necessario, nō est admittēdus. Quare animos tuemur eē legēdū.

Inueniunt, & in his quædam modo cœpta per ipsum nascendi spatium, isti quidem admonent, nata in quibusdam exemplaribus legi, sed utrum nata an cœpta legendum sit, miram agunt silentium, perinde atque si id iudicatu difficillimum foret. Nos uero & ex sensu & uetusto exemplari cœpta innata mutauimus, ac ita Ouidium scripsisse contendimus.

Constitaq; arboribus Lycæa reliquerat arua. Tum ex Pausania, tum ex uetusto exemplari nos quoque Lyncea & correximus & exposuimus.

Talia dicenti stellatus summouet Argus. Dicentem quidam inuertunt & saniorem lectionem esse aiunt. Nos uero ita dicenti adhæremus, ut dicentem penitus à candido poetæ sensu abhorrere sentiamus, cum præsertim uetustum exemplar nostræ sententiæ astipuletur, quamuis non dicenti sed quærenti in eo legatur.

Talia uerba refert. tibi nubere nympha uolētis. Votis cede Dei, restabat plura referre. Sic quidē ferè in uulgatis legitur exēplaribus, ac ego quoque sic ante & legi & exposui, neque censores isti ex suis codicibus uetustis mēdum fœdissimū annotarūt, quo duo illi uersus ita inquinātur, ut ab ineptijs poeta eminentissimus defendi non possit. Nos uero ex punctis duobus beneficiolis nuper eas ita sustulimus, ut hunc locum pristino candori restituisse uideamur, sed non sine uetusti exemplaris astipulatione, in quo ita scriptum est. Talia uerba refert, restabat uerba referre.

Quos potuit solos tēdēs ad sydera uultus. Id quod isti quoque uiderūt ex uetusto exēplari nostro tollēs legēdum esse præcepimus.

Secundi Libri.

Nec positas uariare comas. Decipiuntur, qui positu, non positas putant esse legendum, cum & in uetustis exemplaribus positas scriptum esse uideamus, nec positu uarientur comæ. Sed aut insertis floribus, aut reticulo aut uitta uersicolore.

Vna moras quærit dubitanti adempta est. Quidam eructanti, quod ne Latinum quidem est uerbum, Neque enim cunctor sed contor recte scribitur, in uetustis codicibus suis melius legi autem. Ego uero dubitanti ab Ouidio scriptum esse contenderim, & ita in uetusto legitur exemplari.

Mēs antiqua manet facta quoq; mās sit in ursa. Tamē loco illius uerbi manet et nos reposuimus, ut est in antiquo codice scriptū.

Est uero cur quis Iunonem lædere nolit. Qui censent castigatius legi in uetustis codicibus, Est aliquid cur quis, falluntur in re apertissima, non animaduertentes. Illam indignatæ Iunonis ironiam perire, si aliquid legatur. Quare antiqui illi codices qui ab istis citantur et deprauati sunt, & indigni, quibus quicquam fidei adhibeatur. In meo quidem. Est uero cur quis rectissime legitur, nec aliter quàm poeta scribit.

Seruādā dederat, sed inconfessa quid esset. Tametsi hic uersus monosyllabæ illius particulæ sed ratione pōt à trochæo defendi, ego tamen ex uetusto exemplari ita correxi, sed inconfessa quid esset. Quidam uero audaciores ex crebro inuertunt. Sed non confessa quid esset. Qua compositione nihil asperius fingi potest.

Timidas uocat una sorores.

Aglauros, nodosq; manu diducit & intus. Varie quidem ab authoribus Græcis huius puellæ nomen scribitur. Nam Pausanias in Atticæ descriptione, nisi mendum inest. Aglauron ut Latini illam uocat. Alij uero Græci, quos quidem ego uiderim, Agraulon. Itaque correxi, quāuis Hellanicum qui in eruditionis ostentationem à quibusdā citatur cum nusquā extet nōdū legerim.

Tertij libri.

Fortunamq; dies habuit satis. Quāuis fortunam in omnibus legatur exemplaribus, & recte quidem legatur, in sciolis tamen quibusdam probabilior uidetur lectio, fortunæq; dies habuit satis.

Excipiunt laticem Niphe q; Hyaleq; Rhanisq;. Quidam non inuenientes quid carpant, quæ recta sunt, impudentissime deprauant. Cum enim mihi Niphe & scriptum sit, & expositum, isti non Niphe sed Nephele aiunt esse legendum, cum Niphe in exemplaribus nostris emendate legatur.

Ille etiam matri cum brachia tendere uellet. Hunc uersum nos quoque ex uetusto exemplari ascripsimus.

Quarti

Quarti Libri.

Stagna Palæstini credunt mutasse figura. Vt in emendato codice legitur, coluisse correximus.

Te quoque nunc adamas. quondam fidissime paruo Celme Ioui. Celme in uetusto exemplari castigate legitur: neque Celmi ut quidam putant, est legendum.

Largoq́; satos Curetas ab imbri. Cum in omnibus exemplaribus ita legatur, nescio qua ratione quidam moti nouam inuexerint lectionem. Tactaq́; satos Cureta ab Ida. Nam & si Stesimbrotus extaret, qui nimium anbitiose citatur? non continuo tamen poetæ uersus fuerat mutandus, cum perquam uariæ priscorum poetarum de istiusmodi fabuls fuerint opiniones.

Quinti Libri.

Atria complentur nec coniugalia festa. Connubialia quidam inepte scribunt. Nos coniugalia tuemur.

Legit nec posuit studiosus altera casses. Quamuis recte legatur: quidam tamen corrupte legi fingit, ac deinde corrigit, nec aliter quàm in nostris exemplaribus est scriptum.

Sexti Libri.

Memnosynen pastor. Varius Deolida serpens. Et ex uetusto exemplari & ex secundo Eusebii de præparatione Euangelica lib. aßerui Deoida elisa. l. littera eße scribendum. Quam emendationem à doctis uiris in suis operibus approbari uel eorum scriptorum, qui nusquam inueniuntur, authoritate nuper animaduerti.

Gignis & Aloidas. Aries Bisaspida fallis. Hunc uersum quidam corrūpunt se corrigere putantes. Censent enim Aeoloidas esse legendum, nec animaduerterunt in uetustioribus libris citra illam & copulam. Gignis Aloidas scriptum eße: Quo quidem modo si legatur, nec syllaba claudicabit, nec historia quamuis ex alijs nondum examußim percepta, repugnabit. Pascere crudelis nostro latona dolore.

Pascere ait, satiaq́; meo tua pectora luctu. Corq́; ferum satia. dixit per funera septem.

Efferor. In uetusto exemplari sic descripti sunt hi uersus præterquam quod satura secundo in loco scriptum est. Corq́; ferum satura. Quod si minus limati esse uidentur, meminerimus opus ab authore suo non fuisse castigatum, eoq́; nihil temere mutādum. Stabant cum uestibus atris.

Ante toros fratrum. Quidam hunc quoque locum deprauant, putantes magis rogos quàm toros esse legendum, cum toros ita exigat sensus, ut rogos nullos prorsus modo agnoscat: Nondum enim rogi fuerant extructi & unus omnibus satis esse poterat.

Septimi Libri.

Ophias effugit natorum uulnera Ianbe. Combe legendum eße argumento sunt uetusta exemplaria, quamuis ab eo qui Metamorphosin in græcam uertit linguam Ianbe legatur.

Ißc sub Asopidos quondam amplexus Aeginæ. Castigate legitur hic uersus in antiquo exemplari hoc modo: Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. Copula detrahitur canibus, quos illa frequentes.

Effugit, & cætum non segnior alite ludit. Alter horum uersuum à quibusdam corripitur, ne pauca notasse uideantur. Neque enim effudit, ut fingitur. Sed effugit legitur. Prior autem deprauatus nihil corrigitur. Nam sequentes, ut est in uetusto exemplari, non frequentes sensus exposcit.

Octaui Libri.

Actorideq́; parens. Nisi in uetusto exemplari hoc modo esse scriptum facile eorum sequerer opinionem, qui aiunt parens legendum esse, ut Menetius & irus fratres intelligantur Actoris filij.

Emicat ex oculis. Spirat quoque pectore flammas. Emendate in uetusto codice. Non lux micat, ut quidam aiunt, esse scriptum. Sed micat legitur & flamma, ut tam ex oculis quàm ex ore flammam emisiße aper uideatur. Nam de matre manus diri sibi conscia facti.

Exegit pœnas ulto per uiscera ferro. Cū hi duo uersus non in uetustis modo, sed nouis quoque exēplaribus rectißime legātur, nescio quare moti quidam priorem fœdissime deprauantes immutarint hoc pacto. Nā mater manibus diri sibi conscia facti. Qui uero subijcitur uersus nihilominus deprauatur.

Cōtremuit gemitumq́; dedit decidua quercus. Quibusdā magis placet ut Dodonia quàm decidua legatur propter uerbi, ut aiūt, insolentiam. Quasi uero incædua sylua eleganter dicitur, sic decidua recte nō cōponatur. Neque tamen inficior in uetusto codice, nō decidua, sed de uulnere scriptū esse, Quæ lectio mihi maxime probāda uidetur. Et pariter frōdes pariter pallascere glādes

Cœpere & longi pallorem ducere rami. Auidi nouitatis quidam alterum quoque horum uersuum recte & in nouis & in ueteribus libris scriptum inuertere nihil dubitant legentes. Et longi sudore madescere rami. Quo nihil putidius mihi esse uidetur.

Editus & medio sonus est de robore talis. Cum in uetustis quoque exemplaribus, non solum in nouis, ita describatur hic uersus, ut nullo uitio inquinetur uereor ne isti de suis cerebris potius quàm ueteribus libris depromant, non correctiones, sed corruptiones. Ita nanque aiunt eße legendum eum: sonus auditur medio de robore talis.

Non tamen idcirco ferrū Dryopeius illa. Triopeius à Triopa Erisichthonis patre legitur à quibusdam; etsi in uetustis quoq; exemplaribus Dryopeius recte scriptum sit quo quidem nomine & barbarus significatur Erisichthon et à religione alienus. Denique hoc loco Dryopeius sic uocatur, ut paulopost Theßalus appellatur.

Noni Libri.

Dat munus raptæ uelut iritamen amoris. Adeo cupidi sunt quidam mutationum, ut quamuis in hoc uersu nihil mutent præter quàm quod irritamen per duplex r imperite scribunt, se tamen aliquid immutasse putent, dicentes sic melius legi. Dat munus raptæ uelut irritamen amoris, ut amatorium designet.

Excedam tectis? an sic nihil amplius obstem? Versus hic sensa adeo candida perspicuaq́; complectitur, ut nihil immutatione indigere, uideatur. Quidam tamen ipsum in deterius mutant legentes. Ac si nihil amplius optem.

Fœminæusq́; dolor uulgata pellice testor, Ex uetusto exemplari & nos pro uulgata reposuimus iugulata & tester.

Decimi Libri.

Laberis Oebalide. Qui affectant, ut multa uidisse uideantur; in fœdißimos interim errores labi uel hinc constat, quod quidā ut ostentent se Lucianum legisse, aiunt & hic Oebadide, et apud Martialem Oebadius esse legendum, quod ex Luciani sententia Oebades Hyacinthi fuerit pater. Quasi uero secutus sit Naso Martialem, cuius auia nondum erat nata. Sed tanti est iactare uulgo se in alienis operibus multa notasse. Atque utinam pro te uitam tecumq; liceret.

Reddere quod quoniam fatali lege tenemur. Quod ante mutare non sum ausus, lecto exemplari uetusto non tenemur, sed uetamur monui esse legendum.

Vsque genu uestem ritu succincta Dianæ. Recte in antiquo codice scriptum est: Nuda genu, itaque correximus.

Vndecimi Libri.

Dumq; ubi sunt digiti, dum pes ubi petit & ungues. Quærit etiam si uetustus codex non astipuletur, legendum esse constat, ne tribrachus in heroico uersu quintam occupet sedem, si petit legatur.

Duodecimi libri.

Nescius assumptis Priamus pater Aesacon alis uiuere. Ne dubitandum quidem fuerat, utrum Aesacon an Aesalon scripserit Ouidius; cum & Græci & Latini Aesacon legant. Quidam tamen hoc quoque in dubium reuocant.

Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta uolucris. Labuntur & fœdissime quidem qui hunc uersum aliter, atque est in uetustis quoque exemplaribus scriptum legunt. Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum. Quasi uero illam auē semel tantum Nestor uiderit, & quod isti aiunt, Cænea in auem non ante uisam mutatum fuisse, ex priore uersus parte lucidissime non colligatur. Quòd si ista admitteretur deprauatio, sibiipsi Ouidius repugnaret. Id quod quæ subijciuntur à poeta, ita declarant. Cæneum in aquilā conuersum, quāuis id me alibi legisse non meminerim. Sed cui Ouidij authoritas satis non est, eum ualere sinamus.

Tertijdecimi Libri.

Expilatq; genis oculos. Qui putant omnino expellit esse legendum, ij mihi neque ueteris scripturæ, neque naturæ fœmineæ ullam habuisse rationem uidentur. Nam & in antiquis codicibus expilat scriptum est; quod quidem uerbum tam infirmitati fœmineæ conuenit, quàm illud expellit repugnat. Acubus enim Hecuba Polymestori oculos eruisse fertur. Quare expilat ut fuit ab Ouid. scriptum, ita prorsus est legendum.

E quibus imbriferos uersa est Pachinos ad Austros. Illud est uerbum librariorum imperitia transpositum in suum locum reposuimus, ut legatur, è quibus imbriferos est uersa Pachinos ad Austros.

Vt uix circumeant distentum cruribus uber. Sunt quibus uerior lectio uideatur sustineant quàm circumeant. Sed in hoc quoque falluntur. Nam circumeant ita sensui quoque conuenit, ut & Ouidium ita scripsisse, nec aliter in fidelioribus exemplaribus legi contendamus.

Quartidecimi Libri.

Naufragumq; fretum. I uocali ascripta naufragum legendum esse notius est, quàm ut sit admonendum.

Quintidecimi Libri.

Sic exhortari, fortemq; euoluere fati. Seriem ex uetusto codice reposuimus. Quod uero quidam iactat se inseruisse hunc uersum. Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ, liquido falsum est, cū in omnibus quæ ego uiderim exēplaribus sit descriptus

Flumina prosiliunt, aut excæcata residunt. Qui ex uetere scriptura, quæ aut nulla est, aut certe corrupta, legunt exiccata, nō animaduertunt, se ijs quæ à poeta inferuntur repugnare. Nam quæ subijciuntur flumina nequaquam exiccantur; cum iterum exilire dicantur.

Indicij ne metu magis offensa ne repulsa.

Arguit immeritumq; pater proiecit ab urbe. Quamuis in quibusdam exemplaribus scriptum sit. Indicij ne metu magis offensa ne repulsa Damnauit, meritumq; nihil pater eijcit urbe. Tamen cum idem sensus colligatur, utrocunque modo legatur, nihil existimaui esse immutandum. Cum utro modo scripserit Ouid. per quám difficile sit diuinatu, & utroque modo forsitan scriptum reliquerit. Neque enim opus emendauit.

Finiat Ausoniæ, certant adicere sortes. In uetusto exemplari meo addicere scriptum est per duplex d. sicq; esse legendum potius, quam quo modo quidam putant, Certant ita dicere sortes, facile contenderim, ut loco suo copiosius exposuimus.

INDEX EORUM QUAE QUOQUE IN LIBRO
Metamorphoseos Ouidij continentur.

FINIS.

RAPH.

PVBLII OVIDII NASONIS

POETAE SVLMONENSIS

METAMORPHOSEOS LIB. I.

ARG. LACTANTII PLACITI.

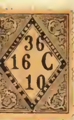
HAOS, vti Hesiodus indicat in volumine quod Deorum originem continet, fuit mutua rerum confusio, quae postea in suas species distincta, & distributa est, ita vt leuissimum corporum, aether igneus, & hunc infra aer frigidus, caeteraq; sydera sublimem partem peterent: per quae solis splendor ac lumen vagaretur: grauissimum autem, humus, liquorq; in vna parte subsiderent.

N NOVA Fert animus mutatas dicere formas
Corpora: Dii coeptis (nam uos mutastis & illas)
Aspirate meis, primaq; ab origine mundi

N NOVA Fert animus) Consueuerunt Heroici poetae in principiis statim operum suorum proponere, primum quibus de rebus sint in toto opere tractaturi: deinde inuocare: tertio loco narrare. quanquam Graeci ferè propositionem cum inuocatione coniungant. Eam cōsuetudinem Ouid. quoq; in huius operis initio seruat. Nam & breuissime ea, de quibus est scripturus, proponit, & Deos vt sibi adesse velint, rogat, & narrationem ab ipso mundi primordio orditur. ¶ In noua) Est inquit mihi animus describendi mutationes corporum in nouas figuras. Hac autem propositione, quae summam eorum continet, quae in toto opere tractantur, & dociles & attenti lectores efficiūtur. ¶ Fert animus) cupit. Nam ferre inter alia significata, est etiam cupere. ¶ Mutatas formas) hoc est, corpora in nouas formas figurasq; mutata. Est enim hypallage, poetis frequentissima. Eleganter autem operis inscriptionem expressit poeta. Nam Metamorphosis transformatio, ac formae mutatio interpretatur. ¶ Dii coeptis) Deos inuocat; qui earum mutationum authores fuerunt, vt sibi ita fauere velint, vt quae à principio mundi vsque ad sua tempora factae sunt mutationes, perpetuo carmine complecti possit. ¶ Nam vos mutastis & illas) Parenthesis est, causam inuocationis continens. Cum enim dii huiusmodi mutationum fuerint authores, facile eas memoriae scribentis suppeditare possunt. Est autem ordo, Nam & vos mutastis illas, ac si diceret, vos, & non alii, fuistis authores huiusmodi transformationum. Est enim emphasis, qua plura innuuntur, quàm exprimantur. Minime vero imperitorum quorundam expositio est admittenda, putantium Deos in varias figuras esse mutatos, à poeta significari, eoq; sic esse ordinandum. Nam vos mutastis & illas: quo quidem modo sensus ex eleganti insulsus efficeretur. Periret enim illa emphasis pulchra, quae per copulam Et, apertè demonstratur. Sed huiusmodi acuti sensus ab istis detractoribus stolidis, ingenioq; carentibus nō percipiuntur. Hac autem expositione omnes, non Deorum solum, sed aliarum quoque rerum transmutationes comprehenduntur. ¶ Aspirate) spiritum ac fauorem immittite. Est autem à ventis sumpta translatio, qui dum nauium vela implent, aspirare propriè dicuntur. Virg. Aspirat primo fortuna labori. ¶ Primaq; ab origine mundi) à prima mundi creatione & constitutione. Sic autem à prima origine accipiendum est, non quod secunda fuerit, sed à prima originis parte, vt dicimus in prima platea, in prima parte plateae. Nam à Chao sumit exordium, quod in quatuor ait fuisse transformatum elementa. Platonem vero, ac Stoicos sequitur, qui sentiunt mundum initium habuisse, à Deoq; genitum fuisse, quod Arist. negat. Mundus autē est (vt ait Posidoni⁹ in meteoris) qui cōstat ex coelo & terra, & terrenis coelestibusq; naturis; siue q cōstat ex Diis & hominibus: usq; rebus quae hominū gratia cōditę sunt. Ab ornatu vero tā latini mūdum, quàm Graeci κόσμον appellarunt: vt Plin. ait. Prima origo mundi.

36
16 C
10

METAMORPHOSEON

PVB. OVIDII NASONIS LIBRI XV.

RAPHAELIS REGII VOLTERRANI LVCVLENTISsima explanatio, cum nouis IACOBI [redacted]ICYLLI Viri eruditissimi additionibus.

LACTANTII PLACIDI IN SINGVLAS FABVLAS ARGVMENTA.

ERVDITISSIMORVM VIRORVM IACOBI PHANENSIS, Cœlij Rhodigini, Ioan. Baptistæ Egnatij, Giberti Longolij in pleraque omnia loca difficiliora annotationes edite.

INDEX OMNIVM FABVLARVM, QVAE SINGVLIS LIBRIS CONTINENTVR.

QVAE QVI LEGET, FACILE, QVANTVM IN IIS emendandis studium sit adhibitum, intelliget.

VENETIIS ANNO M. D. XLIX.

RAPHAEL REGIVS PHILIPPO CYVLANO MAIORI Agrienſis eccleſiæ Præpoſito, Ab Vngariæ rege ad Venetiarum Principem Oratori, felicitatem.

APelles ille Cous, qui omnes ante, ac poſt ſe genitos, ut in naturali hiſtoria Plinius narrat, pingẽdi arte ſuperauit. Magnoq; Alexãdro gratus adeo fuit ut ſe ab alio pingi, uel edicto uetuerit, abſoluta opera proponere ante perguiã ſolebat, & ſiquid uitii à quoquã in eis notaretur, latẽs auſcultare, plus fidei uulgi iudicio adhibens q̃ ſuo. Is igitur cũ à ſutore neſcio quid in crepidis reprehẽſum emẽdaſſet, atq; poſtero die circa crus eundẽ pridianæ correptionis caſtigatione tumide cauillari animaduertiſſet, è pergula caput proferens, ne ſupra crepidam ſutor aſcenderet, non immerito prohibuit. Hac mihi lepidiſſima pictorum eminentiſſimi conſuetudine delectato, cum & alia quædam opuſcula, & in Ouidii Metamorphoſin breues ſané enarrationes, quas adoleſcens compoſueram, paucis ante annis emiſiſſem, nonnihil ſubauſcultare libuit, quid de illis ſentirent ſtudioſi. Ac eruditorum quidem iudicio comprobatæ, quorundam ſutorum ac potius ueteramentariorum calumnias effugere non potuerunt, qui uel ea quæ minus percipiunt, uel quæ iam mihi quoque fuerunt emendata, carpere nunquam ceſſant. Neque enim diffiteor me & in quibuſdam lapſum fuiſſe. Homines enim ſumus, & nonnulla quoque cum opus edidi ignoraſſe, quorum quidem pleraque ut poſtea ex uaria ſcriptorum & Græcorum & Latinorum lectione percepta correxi, ſic paucula quædam nondum inuenire quiui, ut in ipſis quoque enarrationibus ſum teſtatus. Quod quidem ingenue fateri eo minus me pudet, quod ex Quintiliani ſententia inter grammatici uirtutes habetur fabularum aliquid ignorare, & ſuperfluus in ſtudiis longior eſſet labor, ſi non daretur præteritis inuenire meliora. Poſteaquam autem Enarrationes noſtræ uulgatæ ſunt, complures, cum alios authores Græcos, tum Pauſaniam poeticarum hiſtoriarum diligentiſſimum expoſitorem perlegi, ex quibus & multa prius editis enarrationibus adieci, & quædam quæ minus recta uidebantur, facile correxi, præſtantiſſimorum authorum ueſtigia ſecutus. Nam & Hippocrates, & Cicero, & Quintilianus, & diuus Auguſtinus, & plerique alii præclare feciſſe uidentur, quod errores quoſdam ſuos, ne poſteri in eoſdem inciderent, ingenue damnarunt. Homines enim ſeſe eſſe meminerunt, qui multo plura ignorant, quàm ullo unquam tempore percipere poſſint. Quare tantum abeſt ut ab iſtis alienorum operum obtrectatoribus à ſcribendo deterrear, ut eo magis magisq; in dies accendat, quod nos quoque nonnihil ſtudiis contuliſſe uidemur. Nam Ouidii Metamorphoſis, præclarum in primis opus, poſteaquam enarrationibus noſtris fuit illuſtrata, ſic, ubicunque Romana eſt in uſu lingua lectitatur, ut in quinquaginta millia exemplarium, & amplius iam dicantur fuiſſe deſcripta cum antea uix à quoquam propter fœdas deprauationes ac obſcuriores locos in manus ſumeretur. Quo autem maiore in uſu habetur, eo mihi honeſtior hic caſtigationes noſtras adiiciendi uiſus eſt labor. Nam ea quæ frugifera ſunt, nullo unquam tempore ſatis excoli poſſunt. Hanc uero lucubrationem atque recognitionem noſtram, ut tibi dicarem, tuo'q; acerrimo iudicio ſubiicerem, cum aliæ diuinæ uirtutes tuæ, tum excellens doctrina & ſummus literarum ac eloquentiæ in primis amor effecit. Ea nanque à teneris usque annis laudatarum artium iecisti fundamenta, ita Bononiæ te Philippo Beroaldo eruditiſſimo facundiſſimo'q; humaniorum ſtudiorum profeſſori excolendum tradidiſti, ut in primis doctus & diſertus in patriam repetaris. Id uero cum ſapientiſſimus Pannoniarum rex Vuladiſlaus facile animaduertiſſet, ſimul'q; te ſingulari & prudentia, & fide, & conſtantia, & integritate, & continentia, & benignitate, & pietate, & religione præditum eſſe perſpexiſſet, primum à ſecretis delegit, deinde opulentiſſima præpoſitura honorauit, & ad inclytum Venetiarum principem grauiſſimum'q; Senatum, te oratorem ſæpius iam legauit. Qua quidem in legatione adeo prudenter, adeo modeſte, adeo grauiter, adeo benigne, adeo ſplendide te gèris, ut omnium oculos in te conuertas, omnes denique ad te amandum colendum'q; pellicias. Me certe tua ſingulari humanitate ita cepiſti, ut te non felicitate modo, uerum immortalitate quoque digniſſimum eſſe exiſtimem. Illa uero ſi te donare poſſem, nullum equidem quamuis magnum laborem recuſarem. quod autem poſſum, hanc lucubratiunculam noſtram tibi dicaui, quo nomen tuum unà cum Ouidii Metamorphoſi per totum orbem chriſtianum ubicunque latinus auditur ſermo, celebretur, atque lectitetur. Sed ne ſine appendice hæc epiſtola ſcripta eſſe uideatur, breuiſſimam eorum ſubiiciamus apologiam, quæ iſti in aliena opera lynceis, ut aiunt, oculis inquirentes, in ſuis autem cæcutientes reprehenderunt, quo & ipſos ſuorum errorum pudeat, nec alii in eoſdem deducantur. Vale eximium humanitatis & religionis chriſtianæ ornamentum.

Venetiis VIII. Calend. Iun. M D XIII.

APOLOGIA RAPHAELIS REGII CONTRA QVOSDAM CAVILLATORES PRIMI LIBRI.

Vod igitur primum quidam cauillantur contendentes non Metamorphoseos, sed Metamorphoseon opus inscribi debere, ne refellendũ quidẽ uidetur, cũ omnia & uetusta & noua exẽplaria, in quibus Metamorphoseos legitur, manifestum faciant omnibus recto sanoq; iudicio præditis Metamorphosin unitatis numero ab Ouidio fuisse inscriptã. At multi Metamorphoseon scriptores Græci fuerunt. Quasi uero quisquam id neget, ac non cuique, uel leuiter Græcis literis imbuto, passim legere sit saltẽ apud Stephanum, authores quosdam citari in primo uel secundo Metamorphoseon. Sed Ouidius unam istam obseruationem neglexit, totumq; opus in quo transmutationes describuntur, non aliter Metamorphosin inscripsit, quàm Salustius historiam, Virgilius culicem, Quintilianus institutionem oratoriam, & Plinius naturalem historiam. Id uero Quintiliani quoque nostri authoritate facile comprobatur, qui in quarto institutionis oratoriæ uolumine ita scribit, Illa uero frigida & puerilis est in scholis affectatio, ut ipse transitus efficiat aliquam utique sententiam, & huius uelut præstigiæ plausum petat, ut Ouidius lasciuire in Metamorphosi solet, quem tamen excusare necessitas potest, res diuersissimas in speciem unius corporis colligentem. Quid quod Ouidius ipse alibi id approbare uidetur, cum inquit. Sunt quoque mutatæ ter quinque uolumina formæ. Ac si diceret Metamorphoseos. Nam Metamorphosis ad uerbum, formæ mutatio interpretatur.

Tertia post illam successit Aenea proles. Tametsi successit quoque legi possit, ut sequens diphthongus soluatur, successerat tamẽ ut in uetusto scriptũ est exẽplari, magis mihi probatur. Id quod ab istis in alienos libros ingeniosis nõdũ est animaduersum.

Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras. Quidam hunc uersum ita inuertunt, ut legant non animos, sed animo hac copula et apposita, cum & uetusta exemplaria animos habeant, non solum noua, & nisi animos legamus, à Pleonasmo defendi non possit hic sensus. Qui ut in soluta oratiõe est fugiẽdus, sic in uersũ, nisi necessario, nõ est admittẽdus. Quare animos tuemur eẽ legẽdũ.

Inueniunt, & in his quædam modo cœpta per ipsum nascendi spatium, isti quidem admonent, nata in quibusdam exemplaribus legi, sed utrum nata an cœpta legendum sit, mirum agunt silentium, perinde atque si id iudicatu difficillimum foret. Nos uero & ex sensu & uetusto exemplari cœpta innata mutauimus, ac ita Ouidium scripsisse contendimus.

Constitaq; arboribus Lycæa reliquerat arua. Tum ex Pausania, tum ex uetusto exemplari nos quoque Lyncea & correximus & exposuimus.

Talia dicenti stellatus summonet Argus. Dicentem quidam inuertunt & saniorem lectionem esse aiunt. Nos uero ita dicenti adhæremus, ut dicentem penitus à candido poetæ sensu abhorrere sentiamus, cum præsertim uetustum exemplar nostræ sententiæ astipuletur, quamuis non dicenti sed quærenti in eo legatur.

Talia uerba refert. tibi nubere nympha uolẽtis. Votis cæde Dei, restabat plura referre. Sic quidẽ ferè in uulgatis legitur exẽplaribus, ac ego quoque sic ante & legi & exposui, neque censores isti ex suis codicibus uetustis mẽdum fœdissimũ annotarũt, quo duo illi uersus ita inquinãtur, ut ab ineptias poeta eminentissimus defendi non possit. Nos uero ex punctis duobus beneficiis nuper eas ita sustulimus, ut hunc locum pristino candori restituisse uideamur, sed non sine uetusti exemplaris astipulatione, in quo ita scriptum est. Talia uerba refert, restabat uerba referre.

Quos potuit solos tẽdẽs ad sydera uultus. Id quod isti quoque uiderũt ex uetusto exẽplari nostro tollẽs legẽdum esse præcepimus.

Secundi Libri.

Nec positas uariare comas. Decipiuntur, qui positu, non positas putant esse legendum, cum & in uetustis exemplaribus positas scriptum esse uideamus, nec positu uarientur comæ. Sed aut insertis floribus, aut reticulo aut uitta uersicolore.

Vna moras quærit dubitanti adempta est. Quidam eructanti, quod ne Latinum quidem est uerbum, Neque enim cunctor sed contor recte scribitur, in uetustis codicibus suis melius legi autem. Ego uero dubitanti ab Ouidio scriptum esse contenderim, & ita in uetusto legitur exemplari.

Mẽs antiqua manet facta quoq; mã sit in ursa. Tamẽ locu illius uerbi manet et nos reposuimus, ut est in antiquo codice scriptũ.

Est uero cur quis Iunonem lædere nolit. Qui censent castigatius legi in uetustis codicibus, Est aliquid cur quis, falluntur in re apertissima, non animaduertentes. Illam indignatæ Iunonis ironiam perire, si aliquid legatur. Quare antiqui illi codices qui ab istis citantur et deprauati sunt, & indigni, quibus quicquam fidei adhibeatur. In meo quidem. Est uero cur quis rectissime legitur, nec aliter quàm poeta scribit.

Seruãdã dederat, sed inconfessa quid esset. Tametsi hic uersus monosyllabæ illius particulæ sed ratione põt à trochæo defendi, ego tamen ex uetusto exemplari ita correxi, sed inconfessa quid esset. Quidam uero audaciores ex crebro inuertunt. Sed non confessa quid esset. Qua compositione nihil asperius fingi potest.

Timidas uocat una sorores.

Aglauros, nodosq; manu diducit & intus. Varie quidem ab authoribus Græcis huius puellæ nomen scribitur. Nam Pausanias in Atticæ descriptione, nisi mendum inest. Aglauron ut Latini illam uocat. Alij uero Græci, quos quidem ego uiderim, Agraulon. Itaque correxi, quãuis Hellanicum qui in eruditionis ostentationem à quibusdá citatur cum nusquã extet nõdũ legerim.

Tertij libri.

Fortunamq; dies habuit satis. Quãuis fortunam in omnibus legatur exemplaribus, & recte quidem legatur, in sciolis tamen quibusdam probabilior uidetur lectio, fortunæq; dies habuit satis.

Excipiunt laticem Nipheq; Hyaleq; Rhanisq;. Quidam non inuenientes quid carpant, quæ recta sunt, impudentissime deprauant. Cum enim mihi Niphe & scriptum sit, & expositum, isti non Niphe sed Nephele aiunt esse legendum, cum Niphe in exemplaribus nostris emendate legatur.

Ille etiam matri cum brachia tendere uellet. Hunc uersum nos quoque ex uetusto exemplari ascripsimus.

Quarti

Quarti Libri.

Stagna Palæstini credunt mutasse figura. Vt in emendato codice legitur, coluisse correximus.

Te quoque nunc adamas. quondam fidissime paruo Celme Ioui. Celme in uetusto exemplari castigate legitur: neque Celmi ut quidam putant, est legendum.

Largoq; satos Curetas ab imbri. Cum in omnibus exemplaribus ita legatur, nescio qua ratione quidam moti nouam inuexerint lectionem. Tactaq; satos Cureta ab Ida. Nam & si Stesimbrotus extaret, qui nimium ambitiose citatur? non continuo tamen poetæ uersus fuerat mutandus, cum perquam uariæ priscorum poetarum de istiusmodi fabulis fuerint opiniones.

Quinti Libri.

Atria complentur nec coniugalia festa. Connubialia quidam inepte scribunt. Nos coniugalia tuemur.

Legit nec posuit studiosus altera casses. Quamuis recte legatur: quidam tamen corrupte legi fingit, ac deinde corrigit, nec aliter quàm in nostris exemplaribus est scriptum.

Sexti Libri.

Memnosynen pastor. Varius Deolida serpens. Et ex uetusto exemplari & ex secundo Eusebii de præparatione Euangelica lib. asserui Deoida elisa. l. littera esse scribendum. Quam emendationem à doctis uiris in suis operibus approbari uel eorum scriptorum, qui nusquam inueniuntur, authoritate nuper animaduerti.

Gignis & Aloidas. Aries Bisaspida fallis. Hunc uersum quidam corrũpunt se corrigere putantes. Censent enim Aeoloïdas esse legendum, nec animaduerterunt in uetustioribus libris citra illam & copulam. Gignis Aloidas scriptum esse. Quo quidem modo si legatur, nec syllaba claudicabit, nec historia quamuis ex alijs nondum examussim percepta, repugnabit. Pascere crudelis nostro latona dolore.

Pascere ait, satiaq; meo tua pectora luctu. Corq; ferum satia. dixit per funera septem.

Efferor. In uetusto exemplari sic descripti sunt hi uersus præterquam quod satura secundo in loco scriptum est. Corq; ferum satura. Quod si minus limati esse uidentur, meminerimus opus ab authore suo non fuisse castigatum, eoq; nihil temere mutãdum. Stabant cum uestibus atris.

Ante toros fratrum. Quidam hunc quoque locum deprauant, putantes magis rogos quàm toros esse legendum, cum toros ita exigat sensus, ut rogos nullos prorsus modo agnoscat: Nondum enim rogi fuerant extructi & unus omnibus satis esse poterat.

Septimi Libri.

Ophias effugit natorum uulnera Lanbe. Combe legendum esse argumento sunt uetusta exemplaria, quamuis ab eo qui Metamorphosin in græcam uertit linguam Lanbe legatur.

Isse sub Asopidos quondam amplexus Aeginæ. Castigate legitur hic uersus in antiquo exemplari hoc modo: Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. Copula detrahitur canibus, quos illa frequentes.

Effugit, & cœtum non segnior alite ludit. Alter horum uersuum à quibusdam corripitur, ne pauca notasse uideantur. Neque enim effudit, ut fingitur. Sed effugit legitur. Prior autem deprauatus nihil corrigitur. Nam sequentes, ut est in uetusto exemplari, non frequentes sensus exposcit.

Octaui Libri.

Actorideq; parens. Nisi in uetusto exemplari hoc modo esse scriptum facile eorum sequerer opinionem, qui aiunt parens legendum esse, ut Mænetius & irus fratres intelligantur Actoris filij.

Emicat ex oculis. Spirat quoque pectore flammas. Emendate in uetusto codice. Non lux micat, ut quidam aiunt, esse scriptum. Sed micat legitur & flamma, ut tam ex oculis quàm ex ore flammam emisisse aper uideatur. Nam de matre manus diri sibi conscia facti.

Exegit pœnas acto per uiscera ferro. Cũ hi duo uersus non in uetustis modo, sed nouis quoque exẽplaribus rectissime legãtur, nescio quare moti quidam priorem fœdissime deprauantes immutarint hoc pacto. Ná mater manibus diri sibi conscia facti. Qui uero subijcitur uersus nihilominus deprauatur.

Cõtremuit genitumq; dedit decidua quercus. Quibusdã magis placet ut Dodonia quàm decidua legatur propter uerbi, ut aiũt, insolentiam. Quasi uero incæduæ sylua eleganter dicatur, sic decidua recte nõ cõponatur. Neque tamen inficior in uetusto codice, nõ decidua, sed de uulnere scriptũ esse. Quæ lectio mihi maxime probãda uidetur. Et pariter frõdes pariter pallascere glãdes

Cœpere & longi pallorem ducere rami. Auidi nouitatis quidam alterum quoque horum uersuum recte & in nouis & in ueteribus libris scriptum inuertere nihil dubitant legentes. Et longi sudore madescere rami. Quo nihil putidius mihi esse uidetur.

Editus & medio sonus est de robore talis. Cum in uetustis quoque exemplaribus, non solum in nouis, ita describatur hic uersus, ut nullo uitio inquinetur uereor ne isti de suis cerebris potius quàm ueteribus libris depromant, non correctiones, sed corruptiones. Ita nanque aiunt esse legendum eum: sonus auditur medio de robore talis.

Non tamen idcirco ferrũ Dryopeius illa. Triopeius à Triopa Erisichthonis patre legitur à quibusdam; etsi in uetustis quoq; exemplaribus Dryopeius recte scriptum sit quo quidem nomine & barbarus significatur Erisichthon et à religione alienus. Denique hoc loco Dryopeius sic uocatur, ut paulopost Thessalus appellatur.

Noni Libri.

Dat munus raptæ uelut iritamen amoris. Adeo cupidi sunt quidam mutationum, ut quamuis in hoc uersu nihil mutent præter quàm quod irritamen per duplex r imperite scribunt, se tamen aliquid immutasse putent, dicentes sic melius legi. Dat munus raptæ uelut irritamen amoris, ut amatorium designet.

Excedam tectis? an sic nihil amplius obstem? Versus hic sensa adeo candida perspicuaq; complectitur, ut nihil immutatione indigere, uideatur. Quidam tamen ipsum in deterius mutant legentes. Ac si nihil amplius optem.

Fœmineusq; dolor uulgata pellice testor, Ex uetusto exemplari & nos pro uulgata reposuimus iugulata & tester.

Decimi Libri.

Laberis Oebalide. Qui affectant, ut multa uidisse uideantur; in fœdissimos interim errores labi uel hinc constat, quod quidã ut ostentent se Lucianum legisse, aiunt & hic Oebadide, et apud Martialem Oebadius esse legendum, quod ex Luciani sententia Oebades Hyacinthi fuerit pater. Quasi uero secutus sit Naso Martialem, cuius auia nondum erat nata. Sed tanti est iactare uulgo se in alienis operibus multa notasse. Atque utinam pro te uitam tecumq; liceret.

Reddere quod quoniam fatali lege tenemur. Quod ante mutare non sum ausus, lecto exemplari uetusto non tenemur, sed uetamur monui esse legendum.

Vsque genu uestem ritu succincta Dianæ. Recte in antiquo codice scriptum est: Nuda genu, itaque correximus.

Vndecimi Libri.

Dumq; ubi sunt digiti, dum pes ubi petit & ungues. Quærit etiam si uetustus codex non astipuletur, legendum esse constat, ne tribrachus in heroico uersu quintam occupet sedem, si petit legatur.

Duodecimi libri.

Nesciens assumptis Priamus pater Aesacon alis uiuere. Ne dubitandum quidem fuerat, utrum Aesacon an Aesalon scripserit Ouidius; cum & Græci & Latini Aesacon legant. Quidam tamen hoc quoque in dubium reuocant.

Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta uolucris. Labuntur & fœdissime quidem qui hunc uersum aliter, atque est in uetustis quoque exemplaribus scriptum legunt. Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum. Quasi uero illam auẽ semel tantum Nestor uiderit, & quod isti aiunt, Cænea in auem non ante uisam mutatum fuisse, ex priore uersus parte lucidissime non colligatur. Quòd si ista admitteretur deprauatio, sibiipsi Ouidius repugnaret. Id quod quæ subijciuntur à poeta, ita declarant. Cæneum in aquilã conuersum, quãuis id me alibi legisse non meminerim. Sed cui Ouidij authoritas satis non est, eum ualere sinamus.

Tertijdecimi Libri.

Expilatq; genis oculos. Qui putant omnino expellit esse legendum, ij mihi neque ueteris scripturæ, neque naturæ fœmineæ ullam habuisse rationem uidentur. Nam & in antiquis codicibus expilat scriptum est; quod quidem uerbum tam infirmitati fœmineæ conuenit, quàm illud expellit repugnat. Acubus enim Hecuba Polymestori oculos eruisse fertur. Quare expilat ut fuit ab Ouid. scriptum, ita prorsus est legendum.

E quibus imbriferos uersa est Pachinos ad Austros. Illud est uerbum, librariorum imperitia transpositum in suum locum reposuimus, ut legatur, è quibus imbriferos est uersa Pachinos ad Austros.

Vt uix circumeant distentum cruribus uber. Sunt quibus uerior lectio uideatur sustineant quàm circumeant. Sed in hoc quoque falluntur. Nam circumeant ita sensui quoque conuenit, ut & Ouidium ita scripsisse, nec aliter in fidelioribus exemplaribus legi contendamus.

Quartidecimi Libri.

Naufragumq; fretum. I uocali ascripta nauifragum legendum esse notius est, quàm ut sit admonendum.

Quintidecimi Libri.

Sic exhortari, fortemq; euoluere fati. Seriem ex uetusto codice reposuimus. Quod uero quidam iactat se inseruisse hunc uersum. Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ, liquido falsum est, cũ in omnibus quæ ego uiderim exẽplaribus sit descriptus

Flumina prosiliunt, aut excæcata residunt. Qui ex uetere scriptura, quæ aut nulla est, aut certe corrupta, legunt exiccata, nõ animaduertunt, se ijs quæ à poeta inferuntur repugnare. Nam quæ subijciuntur flumina nequaquam exiccantur; cum iterum exilire dicantur.

Indicij ne metu magis offensa ne repulsa.

Arguit immeritumq; pater proiecit ab urbe. Quamuis in quibusdam exemplaribus scriptum sit. Indicij ne metu magis offensa ne repulsa Damnauit, meritumq; nihil pater eijcit urbe. Tamen cum idem sensus colligatur, utrocunque modo legatur, nihil existimaui esse immutandum. Cum utro modo scripserit Ouid. per quàm difficile sit diuinatu, & utroque modo forsitan scriptum reliquerit. Neque enim opus emendauit.

Finiat Ausoniæ, certant adicere sortes. In uetusto exemplari meo addicere scriptum est per duplex d. sicq; esse legendum potius, quam quo modo quidam putant, Certant ita dicere sortes, facile contenderim, ut loco suo copiosius exposuimus.

INDEX EORVM QVAE QVOQVE IN LIBRO Metamorphoseos Ouidij continentur.

LIBRI PRIMI Metamorphoseos.

LIBRI II.

LIBRI III.

LIBRI IIII.

LIBRI V.

LIBRI VI.

LIBRI VII.

FINIS.

RAPH.

N NOVA Fert animus) Consueuerunt Heroici poetae in principiis statim operum suorum proponere, primum quibus de rebus sint in toto opere tractaturi: deinde inuocare: tertio loco narrare. quanquam Graeci ferè propositionem cum inuocatione cōiungant. Eam cōsuetudinem Ouid. quoq; in huius operis initio seruat. Nam & breuissime ea, de quibus est scripturus, proponit, & Deos vt sibi adesse velint, rogat, & narrationem ab ipso mundi primordio orditur. ¶ In noua) Est inquit mihi animus describendi mutationes corporum in nouas figuras. Hac autem propositione, quae summam eorum continet, quae in toto opere tractantur, & dociles & attenti lectores efficiūtur. ¶ Fert animus) cupit. Nam ferre inter alia significata, est etiam cupere. ¶ Mutatas formas) hoc est, corpora in nouas formas figurasq; mutata. Est enim hypallage, poetis frequentissima. Eleganter autem operis inscriptionem expressit poeta. Nam Metamorphosis transformatio, ac formae mutatio interpretatur. ¶ Dii coeptis) Deos inuocat, qui earum mutationum authores fuerunt, vt sibi ita fauere velint, vt quae à principio mundi vsque ad sua tempora factae sunt mutationes, perpetuo carmine complecti possit. ¶ Nam vos mutastis & illas) Parenthesis est, causam inuocationis continens. Cum enim dii huiusmodi mutationum fuerint authores, facile eas memoriae scribentis suppeditare possunt. Est autem ordo, Nam & vos mutastis illas. ac si diceret, vos, & non alii, fuistis authores huiusmodi transformationum. Est enim emphasis, qua plura innuuntur, quàm exprimantur. Minime vero imperitorum quorundam expositio est admittenda, putantium Deos in varias figuras esse mutatos, à poeta significari, eoq; sic esse ordinandum. Nam vos mutastis & illas: quo quidem modo sensus ex eleganti insulsus efficeretur. Periret enim illa emphasis pulchra, quae per copulam Et, apertè demonstratur. Sed huiusmodi acuti sensus ab istis detractoribus stolidis, ingenioq; carentibus nō percipiuntur. Hac autem expositione omnes, non Deorum solum, sed aliarum quoque rerum transmutationes comprehenduntur. ¶ Aspirate) spiritum ac fauorem immittite. Est autem à ventis sumpta translatio, qui dum nauium vela implent, aspirare propriè dicuntur. Virg. Aspirat primo fortuna labori. ¶ Primaq; ab origine mundi) à prima mundi creatione & constitutione. Sic autem à prima origine accipiendum est, non quod secunda fuerit, sed à prima originis parte, vt dicimus in prima platea, in prima parte plateae. Nam à Chao sumit exordium, quod in quatuor ait fuisse transformatum elementa. Platonem vero, ac Stoicos sequitur, qui sentiunt mundum initium habuisse, à Deoq; genitum fuisse, quod Arist. negat. Mundus autē est (vt ait Posidoni⁹ in meteoris) qui cōstat ex coelo & terra, & terrenis coelestibusq; naturis: siue q cōstat ex Diis & hominibusq; rebus quae horū gratia cōditę sunt. Ab ornatu vero tā latini mūdum, quàm Graeci κόσμον appellarunt: vt Plin. ait.

PVBLII OVIDII NASONIS
POETAE SVLMONENSIS
METAMORPHOSEOS LIB. I.

ARG. LACTANTII PLACITI.

HAOS, vti Hesiodus indicat in volumine quod Deorum originem continet, fuit mutua rerum confusio, quae postea in suas species distincta, & distributa est, ita vt leuissimum corporum, aether igneus, & hunc infra aer frigidus, caeteraq; sydera sublimem partem peterent, per quae solis splendor ac lumen vagaretur: grauissimum autem, humus, liquorq; in vna parte subsiderent.

N NOVA Fert animus mutatas dicere formas
Corpora: Dii coeptis (nam uos mutastis & illas)
Aspirate meis, primaq; ab origine mundi

Prima origo mundi.

...udius C... ...pium : deinde narrat quemadmodum in quatuor elementa, ætherem, aerem, aquam, terram fuit commutatum: sicq; discretum, vt æther summum locum propter leuitatem apprehenderit, proximum aer, aqua tertium, in infimum terra propter grauitatem detrusa fuerit. { Versus Hesiodi, de quibus hic meminit Regius, sunt in Theogonia hi videlicet.

IACOBI MICYL. Additio.

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽, αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ᾽ εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.

Fuit autem hæc communium antiquorum ac sapientum opinio, vt mundum initium habuisse, & à deo creatum dicerent: non vt Aristoteli videbatur, ab æterno extitisse. Hinc & Aristophanes comicus in Auibus quanquam ludens, inquit,

Χάος ἦν καὶ νὺξ ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον καὶ τάρταρος εὐρύς.
Γῆ δ᾽ οὐδ᾽ ἀὴρ, οὐδ᾽ οὐρανὸς ἦν. &c.

Ac verisimile est, semper fuisse inter Patres certas quasdam sententias, de Deo, de creatione mundi, De Diluuio, & similibus rebus ac mutationibus grauioribus, quas à primis hominibus acceptas, posteri quasi per manus alii aliis tradiderunt. Atq; ita has à Iudæis primum ad Aegyptios, mox ab Aegyptiis ad Græcos, atq; inde ad alias gentes permanasse. Quibus posteriora secula & homines, vt quiq; à primis remotiores fuere, ita subinde alia atq; alia affinxerunt, donec res ipsas totas videri fabulosas factum est.} Et quod tegit omnia cœlum) hoc est ante mundi constitutionem. Nã mundus (vt inquit Plin.) alio nomine cœlum dicitur: omnia continens, extra quod nihil prorsus esse potest. Sed cœlum proprie est extrema circunferentia, in qua diuinum omne fixum ac locatum est. Cœlum autem dictum est (vt Plin. & alii quidam sentiunt) quod variis syderibus sit cælatum. Varro autem dicit à concauitate, quasi κοῖλον dictum, eoq; & per, œ, scribitur. De mundi autem origine variæ sunt priscorum opiniones. Sed Ouid. (vt dixi) Hesiodum sequitur, qui in Theogonia chaos describit: ex eoq; omnia fluxisse asserit. Quam quidem opinionem secutus est etiã Euripides, Anaxagoræ physici discipulus, vt scri. Diod. in Menalippo nanq; Tragœdia, Cœlum & terram olim mista fuisse ait: ex hisq; separatis singula esse generata, arbores, volucres, feras, ac mortalium omne genus. Vnus vultus) Aspectus vnus, nulla penitus varietate distinctus. Naturę)

Cœlum

...mobile, ... caren... ...eodem) hoc est semina & primordia rerum male coniuncta, inter se dissidentia in eundem locum conducta & congregata. Semina vero omnium rerum sunt quatuor elementa, quæ (vt Lucretius ait) & materiem, & genitalia corpora, & rerum semina, & corpora prima appellare solemus. Nullus adhuc mundo) Quale esset illud primum chaos, apertius declarat, quibus mundus postea fuit distinctus. Nam neq; Sol inquit vllus erat, qui lumen funderet, neq; vlla Luna, quę modo cresceret, modo decresceret: nulla terra, nullum mare, nullus aer videbatur, sed omnia vnum chaos erant. Vocatur hæc à Rhetoribus distributio. Nullus Titan) Nullus Sol. Nam Diod. lib. 4. antiquitatum scribit. Cœlum ex pluribus vxoribus suscepisse filios quinq; & quadraginta ex quibus decem & septem ex Titea ortos proprio nomine singulos, cõmuni autem omnes à matre appellasse Titanas. Sol autem & Luna (vt Hesiodus ait) Hyperionis Titanis & Theæ filii fuerunt. Vt vero Sol & Titan & Titanus vocatur, sic Luna Titanis appellatur. {Versus Hesiodi sunt.

ADDI.

Θεία δ᾽ Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην
Ἠῶ θ᾽ ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Γείναθ᾽ ὑποδμηθεῖσ᾽ Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

Cæterum alii solem, peculiari nomine Titanem dici volunt, siue ab extendendo, quod splendorem ac lumen suum quoquo versum extendit, siue etiam à trahendo, (nam vtrunq; verbum τιταίνειν Græcis significat) quoniam vapores è terra excitet, sursumq; trahat.} Noua Phœbe) Noua Luna. Singulis enim quibusq; mensibus Luna renouari videtur. Vt autem Phœbus pro Sole, ita Phœbe pro Luna ponitur: quod sit pura & nitida. Nam φοῖβος purus interpretatur. Reparabat) Renouabat, instaurabat. Cornua vero Lunæ ascribuntur ex aspectu. Illa nanq; habere videtur primis diebus, quibus à coitu Solis digressa conspicitur: propter quod ab Aegyptiis Lunæ, quam Isidem vocant, bos sacrificatur. Nec circunfuso pendebat in aere tellus) Hoc est, nec terra suis ac propriis ponderibus sustentata in aere suspensa erat, quemadmodum nunc esse videtur. Nam terra idcirco mundi centrum esse dicitur, quia in medio elementorum omnium est sita. Sola autem elementorum immobilis permansit. Circunfuso in aere) Peritè. Nam terra vndiq; aerem habere physici demonstrant. Aer autem παρὰ τὸ ἄειν, hoc est, à spirando deducitur. Nam illius motus ventos generat.

PONDERIBVS

Ponderibus librata suis, nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite:
Quaq; erat & tellus, illic & pontus, & aer.
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda:
Lucis egens aer: nulli sua forma manebat,
Obstabatq; aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, & melior litem natura diremit.
Nam cœlo terras, & terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secreuit ab aere cœlum.
Quæ postquam euoluit, cæcoq; exemit aceruo,
Dissociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi uis, & sine pondere cœli
Emicuit, summaq; locum sibi legit in arce.

RAPH. ¶ PONDERIBVS librata suis) Hoc est sua grauitate sustẽtata sic, vt nulla ex parte sursum versus trudi possit, sed in imo semper sidat. ¶ Nec brachia longo) Hoc est nec vllus Oceanus mediterranea maria effecerat, quæ Oceani brachia esse videntur. ADDI. {Simplicius tamen est, vt brachia aquas Oceani intelligas, quibus ille veluti brachiis quibusdam terram amplectitur.} ¶ Porrexerat) extenderat. ¶ Longo margine) Longa extremitate terrarum. Nam margo vniuscuiusque rei dicitur extremitas. Est autem incerti generis nomen. ¶ Amphitrite) Sic est legendum, non Amphitrites, vt quidam asserentes pro Neptuno poni. *Amphitrite.* Nã Amphitrite Oceani fuisse filia ab Hesiodo dicitur, quæ cum perpetuam vouisset virginitatem, Neptunum, qui ipsius maritus esse cupiebat, aspernata, ad Atlantem confugit. Missus autem delphin, qui postea in cœlũ translatus est, vt scrib. Hyginus, ei Neptuni nuptias persuasit. Claudianus de Proserpinæ raptu. Et iam Nereia o Neptunum gremio complectitur, Amphitrite. Poni hic pro Oceano, vniuersam terram circumeunte. Dicitur autem, vt ait Orion grammaticus, ἀπὸ τοῦ τρεῖν, hoc est à terrendo, quod mare nauigantes, ἀμφοτέρωθεν idest ab vtroque latere terreat. ADDI. {Quaq; erat & tellus, illic & pontus & aer) Quidam legunt Quaq; fuit tellus, Porphyrio autem etiã, Illic & pontus vt æther vt sit sensus, Illic erat pontus vbi æther. quoniam & apud Horatium eodem modo, Vt, pro Vbi legatur, Vt lib. 3. Car. Ode. 4. Vtcunq; mecum vos eritis, pro, vbicunq;. Sed de hac lectione alii viderint. Ego vero in posteriore parte versus nihil video, cur quicquam immutandum sit. In priore autem, quoniam copulatiua, Et, ociose poni videtur: siquis, fuit, magis quã erat, sublata coniunctione &, legendum contendat, non valde equidem repugnabo.} ¶ Sic erat instabilis tellus) Mobilis. Significat autem nulli elementorum in illo chao propriam fuisse naturam. ¶ Nulli sua forma manebat) Hoc est nullum elementorum propriam habebat figuram atq; naturam. ¶ Obstabatq; aliis aliud) Hoc est, inter se elementa pugnabant, quia contrariæ qualitates in eodem erant subiecto. quod nunc fieri non potest, vt in eodem contraria simul existant. Neque enim idem simul calidum & frigidum, aut molle & durum, aut graue & leue esse potest. ¶ Hanc Deus) Narrat quemadmodum chaos illud, quod hactenus descripsit, in quatuor elementa à Deo fuit transmutatum, itaq; distinctum, vt æther omnium leuissimus supremum occupauerit locum: Proximus aeri cesserit. Aqua & terra propter grauitatem in imo resederint. *Deus* Deus autem ex Stoicorum sententia, vt eorum interpretatione vtar, qui Diogenem Laertium verterunt, est animal immortale, rationale, perfectum, siue intellectuale, beatum, à malo omni remotissimum, prouidentia sua mundum, & quæ sunt in mundo, disponens omnia, non tamen inesse illi humanæ formæ lineamenta aiunt: cæterum esse quidem opificem immensi huius operis, sicuti & patrem omnium. Apuleius quoque de Deo, vetus inquit opinio est, quæ in cogitatione omnium hominum penitus insedit, Deum originis non habere authorem, Deumq; esse salutem & perseuerantiam earum, quas effecerit, rerum. Neq; vlla res est tam præstantibus viribus, quæ viduata Dei auxilio, sui natura contenta sit. Hanc opinionem vates secuti, profiteri ausi sunt omnia Iouis esse plena. Ci. etiam in consolatione, vt scri. Lactan. Deum hoc modo diffinit. Nec vero Deus ipse, qui intelligitur à nobis. alio modo intelligi potest, nisi mens soluta

Hãc De⁹) verior sensus est, vt legas (De⁹ & melior natura .i. melior sorte adiremit hãc litem) sicut expo Aaron.

quædam libera & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens & omnia mouens. ADDI. {Quæ definitio neq; à nostra religione aliena est. Nam licet secundum illud, Deũ nemo vidit vnquam, substantiam & naturam Dei definire non possimus, ex effectis tamen, & operibus illum cognoscimus, nempe patrem & opificem rerum omnium, ingentum, immortalem, cuius nutu cuncta mouentur & reguntur.} ¶ Et melior natura) Meliorem naturam Deum vocat, qui mens & causa à Platone appellatur. Nã Pla. quoque (vt Diogenes Laertius ait) duo rerum principia posuit, Deum & materiam, quam informem & infinitam esse ait. Eamq; in quatuor elementa ignem, aerem aquam & terram à Deo siue mente fuisse conuersam asserit. Hoc idem & Stoici senserunt, qui vnum esse Deum aiunt, ipsumq; (vt Seneca scri.) & naturam & mentem & fatum & Iouem, multisq; aliis nominibus appellatum, ex informi materia primum quatuor elementa genuisse. *Natur.* Nihil aũt aliud est natura (vt idem Seneca ait) quàm Deus & diuina quædam ratio toti mundo & partibus eius inserta. ADDI. {Proinde & particulam Et, expositiue hic accipiunt grammatici quasi dicat Deus siue Natura, vel, vt vulgo loquuntur, Deus: idest Natura.} ¶ Diremit) Dissoluit. Proprie autem dirimi dicuntur lites & prælia, cum dissoluuntur atq; tolluntur. Alludere autem ad id videtur Naso, quod Empedocles ait, ex illa rerum confusione primum omnium litem extitisse, mox amicitiam atque concordiam, qua omnia fuere copulata.

CONST. FANEN. ¶ HANC Deus & melior) Et pro: idest hoc loco minime accipiendum. Respicit enim Ouid. hoc versu eorum philosophorũ opinionem: qui Naturam deo superiorem ac potentiorem esse falsa ducti ratione censebant. In quam. 9. etiam huius operis lib. Iphin introducit loquentem. at enim Diiq; mihi faciles quicquid valuere, dederunt: Quodque ego, vult genitor, socer & vult ipse futurus: At non vult natura potentior omnibus istis.

RAPH. ¶ AB AERE spisso) Crasso. in quo & nubes generantur & pluuiæ, Liquidum autem cœlum pro æthere posuit. Nam æther & purissimus est, & ab omni perturbatione alienus. ADDI. {Quidam codices perperam, vt apparet, scriptum habent pro, aere, æthere. Nam & epitheton, spissum repugnat. Non enim spissus æther, recte dicitur, sed aer spissus.} ¶ Liquidum) Purum, clarum, limpidum. ab omni corruptione remotum. ¶ Secreuit) Separauit atq; distinxit. ¶ Quæ postquam euoluit) Posteaquem inquit Deus quatuor elementa explicuit, & ex illo aceruo, quod chaos dicunt, eduxit, quamuis locis disiuncta forent, quadam tamen concordia ea copulauit. *Qualitates elementorum* Nam (vt aiunt physici) elementa primis quatuor qualitatibus partim inter se conueniũt partim à se inuicem dissident. Ignis enim cum sit calidus & siccus aeri quidem caliditate copulatur: ab eodem vero siccitate, qua terræ similis est, separatur. Aer cum humidus sit & calidus, humiditate aquæ respondet, caliditate repugnat. Nam aqua humida est & frigida. Et frigiditate quidem sibi terram conciliat, humiditate vero eandem ab se alienat. Nam terra frigida & sicca. ita hac pace tam concordi elementa inter se videntur fuisse copulata. ¶ Ignea vis) Periphrasis est ætheris atque ignis, qui supremum propter leuitatem sibi locum vendicauit. ADDI. {Vtitur autem distributione, quam vocant, poeta, seorsim vniuscuiusque locum describendo.} ¶ Summa arce) Excelsa & alta. Nanq; arces in eminentioribus vrbiũ locis exędificari solent. ¶ Legit) elegit.

Proximus est aer illi leuitate, locoq;
Densior his tellus, elementa'q; grandia traxit,
Et pressa est grauitate sui circumfluus humor
Vltima possedit, solidum'q; coercuit orbem.
Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,
Congeriem secuit, sectam'q; in membra redegit:
Principio terram, ne non æqualis ob omni
Parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidis'q; tumescere uentis
Iussit, & ambitæ circundare littora terræ.
Addidit & fontes & stagna inmensa, lacus'q;,
Flumina'q; obliquis cinxit decliuia ripis.
Quæ diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,
In mare perueniunt partim, campo'q; recepta
Liberioris aquæ pro ripis littora pulsant.
Iussit & extendi campos, subsidere ualles,
Fronde tegi syluas, lapidosos surgere montes.
Vtq; duæ dextra cœlum, totidemq; sinistra

PAPH. ¶PROXIMVS est aer illi) Aer inquit & leuitate & loco proxime ad ignem ætheremq; accedit. Nam aer si terræ, aquæ'ue comparetur, leuis est: siætheri, grauis. ¶ Densior his tellus,) Hoc est, crassior & grauior. ¶ Elementaq; grandia traxit) Hoc est, partes magnas, & grauiores ex illo aceruo secum traxit. Proprie autem illo verbo, traxit vsus, est poeta. Nam vi quadam naturali omnia grauia & ponderosa deorsum trahuntur.

Elemẽtum Elementa vero pro partibus posuit. Nam elementum est, ex quo primo prodeunt, quę fiũt: & in quod extremum resoluuntur. ¶ Et pressa est grauitate sui) Hoc est, ob suam grauitatem in infimum locũ descendit. Omne enim graue natura deorsum tendit. Videtur autẽ quibusdam Ouid. tertium ab igne locum terræ assignare, cum in vltimum detrusam fuisse propter grauitatem, immobilitatemq; constet. Sed Ouid. scite recteq; loquitur. Nõ enim infima loca, sed vltima terrarum, ab aquis occupata fuisse ait, neq; vulgi opinionem hoc loco sequitur, vt quidam aiunt, qui aquam vltimum elemẽtum esse putant, quia totam inundari terram ab aqua non vident. Sed aqua idcirco ab inundatione totius terræ arcetur, vt terrenis animalibus in primis'q; homini loca non desint. Quod si hoc non fuisset, aqua non minus quàm aer vndiq; totam terram complecteretur. Id quod innuit Ouid. cum inquit. ¶ Solidumq; coercuit orbem) hoc est, continuit solidum & durum terræ orbem. Coercere enim eam non posset, nisi vndique ipsam complecteretur. Mediam nanque omnium elementorum terram esse physici, in primisq;, Stoici affirmant. Vnde & mundi centrum esse perhibetur. ¶ Sic vbi dispositam) hoc loco & quatuor describit elementa, & ea quibus vnumquodq; ipsorum est instructum.

¶ Quisquis fuit) innuit se ignorare, quis nam deorũ ille fuerit, qui quatuor elementa distinxit.

ADDI. {Hoc est vtrum Deum, an Naturam meliorem vocet, vt supra. ¶ Illud autem itelligit, maiorem ac potentiorem aliquem fuisse, quam quos vulg⁹ pro dijs haberet} ¶ Secuit) separauit ac diuisit. ¶ In membra redegit) in partes diduxit. ¶ Principio terram) posteaquam inquit Chaos in quatuor elementa distinxit, effecit vt vndique terra foret rotunda, variisq; rebus institueretur.

ADDI. Terræ descriptio { Est autem noua distributio, quæ terram primo, mox cætera elementa seorsim vnũquodq; describit} ¶ Ne non æqualis) hoc est, vt ęqualis vndiq; esset. Duæ enim negationes affirmationem constituunt. ¶ Glomerauit) effecit in similitudinem magni globi & pilæ, quę ex omni parte sibi est æqualis. Glomerare enim est glomum, globumq; (qui vndiq; rotũdus est) efficere. A glomo autem ac poti⁹ glomere (Nam vtroq; modo declinatur), vt ait Priscianus) glomero verbum deriuatur. ¶ Tum freta diffudit) hoc est maria mediterranea immisit. Nã freta proprie dicuntur maria angusta inter duas terras existentia, à feruendo deducta, quos græci porthmos vocãt. ¶ Tumescere) inflari, in tempestatem erigi. ¶ Rapidis ventis) rapacibus, omnia secum rapientibus. ¶ Iussit) voluit, vt Terentius Iubeo Chremetem saluere. Iubere autẽ proprie est imperare. ¶ Ambitæ terræ) vndiq; à mari circundatæ. Littora autem proprie maris dicũtur. Nam littus est (vt Celsus diffinit) quousq; maximus fructus à mari peruenit. idq; M. Tullium ait primum constituisse, cum arbiter electus foret. ¶ Stagna immensa) maximas paludes. ¶ Cinxit) circundedit. ¶ Obliquis ripis) non rectis. Ripæ autem proprie sunt fluminum. Vnde ripariæ hisundines dictæ, quæ in fluuiorum ripis nidos faciunt. ¶ Flumina decliuia) prona ac deorsum labentia. ¶ Quæ diuersa locis) Fluminum naturam describit. Nam quædam ab ipsa sorbentur terra.

ADDI. {Vt de Euphrate scribit Pom. Mela. Hinc Luca. li. 3. Sed sparsus in agros Fertilis Euphrates Phariæ vice fungitur vndæ} quædam in mare deferuntur. ¶ Campoq; recepta) campus est terræ planicies, sed hoc loco pro æquore ponit. ¶ Pro ripis littora pulsant) percutiunt, ac (vt verbo vtar Pliniano) lancinãt. Elegãter autem littora à ripis distinxit, Littora nãq; maris, fluminum ripæ dicuntur. ¶ Iussit & extendi cãpos) Hoc est terræ planicies dilatari. ¶ Subsidere valles) In ima descẽdere. Vallis autem ea oblunga concauitas dicitur, quę est inter duos montes vicinos. Vnde vallicula diminutiuum deriuatur. ¶ Fronde tegi syl.) Hoc est arbores in syluis nasci, est enim synecdoche. Nã & à parte totum intelligimus, & singularem numerũ pro plurali accipimus. Hanc vero figurã etiã in soluta oratione frequenter vsurpamus. ¶ Tegi) Cooperiri. ¶ Lapidosos surgere montes) Hoc est montes sa[illegible] in altum tolli. Mons enim nihil est aliud, q̃ terræ tumor, Vnde etiam montes tumuli dicebantur. Iussit autem verbum est subaudiendum.

COEL. RHO. ¶QVAESTIO autẽ de mundi partibus ac declinationibus aliquid & ipsa contemplationis habet, præsertim in tanta opinionum diuersitate, mire dissidentibus etiam primæ notæ authoribus. Aduocabitur ergo ad partes, cuius etiam supra commeminimus, Cleomedes, quo veluti antesignano, poeticæ tortuositates rectitudini suæ restituentur, ac nitori. Igitur quia, inquit, mundum esse corporeum liquet, in eo superna cõcedamus, propemodum necesse est, atq; item inferna: sed antica quoq;, & postica, necnon dextra & sinistra. In globoso mundo locus imus intelligitur, qui medius, in quem nutu suo vergãt omnia. Supernus vero, qui vndiq; medio incumbit. Antica mundi dicimus, quæ ad occiduas orbis partes proclinantur: quoniam illuc annuit mot⁹. Posteriora Orienti relinquuntur, quia inde feratur ad Occasum. Ex iis porro consequitur liquido, vt dextras habeat Septentrio, sinistras meridies. Ex hac Cleomedis distributione quã ab Aegyptiis videtur accepisse, sicuti in lib. de Iside discimus ex Plutarcho: tollitur planè ex Lucani carminibus nubilum, quod etiam si author Sphæræ illustrare conatus est, nihilominus auribus acri lotis aceto parum satisfecit, mihi certe ad hãc diem hæsit interpretatio. Agitur ergo de felici Arabia, cuius pleraq; portio inter ęquinoctialem circulum, & tropicum cancri statuitur ab cosmographis. In quibus regionib⁹ solem gestante cancro, vmbra planè in meridiem, hoc est in sinistras mundi partes mutat. Poetę versus hi sunt:

Ignotum vobis Arabes venistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Cæterum ex hac obseruatione expendant eruditi locum istum Ouidii.

Vtq; duæ dextra cœlum, totidemq; sinistra,
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis.

Quod eo impensius commonuisse volumus, vt sciant iam nunc bonarũ literarum studiosi, interpretum fiducia nũquam esse in vtranque aurem dormiendum. ¶ Vtq; duæ dextra cœlum) quinque Zonis & circulis cœlum secatur in quinque partes quibus distinguitur etiam terra. Earum duæ vltimæ frigore rigent, mediam Sol vrit, reliquæ inter frigus & calorem ita sunt temperatæ, vt in iis demum animantes habitare possint. quanquam illarum altera in qua esse dicebantur Zonæ. 5.

ADDI. bantur Antipodes, nobis penitus ignoretur. { Habent autem nomina circuli, vel à regione cœli, vt Arcticus & Antarcticus, vel à causis, vt Tropicus æstiualis, Tropicus hyemalis, siue Hybernus, & Aequinoctialis. Nam sub hoc existente sole, æquinoctia fiunt, sub illis autem, solstitia, quas τροπὰς græci vocant.

Nam æstiuali ortui Boream, Aequinoctiali Eurum, quem & subsolanum, & Apelioten græce vocant. Brumali autē Euronotū, tanq̃ mediū inter Eurū & Notū attribuebāt. Oppositis aūt regionib⁹ Argestē, q & Caur⁹ dicit. Zephyrū q & Fauonius, & Africū quē Liba greci vocāt, Septētrionali aūt plagę, & Meridionali, quoniā eæ certę ac fixę manerēt, Aparctiā quem latine Septentrionem dicūt, & Notum qui idem & Auster dicitur, assignabant. Atq. hanc diuisionem ēt Phauorinus apud Gellium tradit libro secundo, capite vigesimo secundo. Nouissimi autem neque hoc numero contenti duodecim fecerunt ventos. Septentrionem quoque & Meridionalem plagam ternis partibus distinguentes.} ¶ Motura)commotura ac terrefactura. ¶ Vix nunc obsi.il.) hoc est cum difficultate resistitur violentiæ ventorum, quāuis vnicuiq; eorum propria loca fuerint assignata. Quod si totus aer illis fuisset permissus, de rebus humanis actum foret. ¶ Sua flamina)suos spiritus: ¶ Diuerso tra.) diuersis regionibus. Eurus ab oriēte, Zephyrus ab occidente, Auster à miridie, Boreas à sēpiētrione. ¶ Quin la. mun.) dissipent ac dilacerent. ¶ Tanta

Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis:
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei, totidemq; plagæ tellure premuntur,
Quarum quæ media est, non habitabilis æstu,
Nix tegit alta duas, totidem inter utranq; locauit,
Temperiemq; dedit, mista cum frigore flamma.
Imminet his aer, qui, quanto est pondere terræ
Pondus * aquæ leuius, tanto est onerosior igne.
Illic & nebulas, illic consistere nubes
Iussit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora uentos.
His quoq; non passim mundi fabricator habendum
Aera permisit. uix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisq; regat diuerso flamina tractu:
Quin lanient mundum: tāta est discordia fratrum.
Eurus ad Auroram, Nabatæaq; regna recessit,
Persida'q;, & radiis iuga subdita matutinis.
Vesper, & occiduo quæ littora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam septem'q; triones

*al's Pondere aquæ leuior

RAPH. ¶ PARTE dextra)quæ ad arcticū vergit polū, partē dextram vocat poeta, vt sinistrā ad antarcticum. ¶ Zonæ)cingula, circuli.

Zona: Zona vero apud Græcos significat & partem corporis, quæ cingitur, & cingulum ipsum vt thoras & pectus dicitur, & ipsius pectoris tegmentum. ¶ Quinta est ardentior illis)quintam poeta mediam vocat, quam idcirco ardentiorem esse ait quod per eam Sol bis in anno decurrit. ¶ Onus inclusum)Periphrasis est terræ. Nam terra, quæ est ponderosa, quinq; Zonis continetur atq; distinguitur. ¶ Plagæ)Regiones.

Plaga: Quæ in significatione corripitur prima syllaba, quæ producitur, cum vulnera significāt. ¶ Aestu)feruore ac nimio calore.

ADDI. { Atq; hoc secundum opinionem veterum dixit, nostra aūt ætate nautæ Lusitani etiā hanc habitari docuerūt.}

¶ Totidem inter vtranq; loca.)hoc est duas temperatas inter extremas & mediam collocauit, quæ idcirco sunt temperatę, quia & frigore participant & calore.

CONST. FANEN. ¶ HI Versus multos diu torserunt) multis ansam dederūt Ouidium reprehendendi tanquam naturæ elementorum parum conscium: cum terram & aquam dicere nihil inter se grauitate differre, nihil sit absurdius: nihil à vero longius. Alexāder Philomenus Lugensis vir in vtraq; lingua doctissimus, & per aliquot olim menses preceptor meus in peruetusto codice ita se scriptum inuenisse dicebat. Imminet his aer. qui quanto est pondere terræ pondus aquæ leuius tanto est onerosior igne. Quę lectio penitus quadrare videtur. Erit enim sensus Aerem tanto grauiorem esse igne: quantum aquæ pōdus elementum terræ leuitate præcedit.

RAPH. Aeris descriptio. ¶ IMMInet his aer)Nūc aerem ita describit, vt omnia quæ in eo fiunt, commemoret. ¶ Tanto est one.)pōderosior, grauior. ¶ Illic & nebulas,) in illo inquit aere & nebulę consistunt & nubes. Eleganter autem inter nebulas & nubes differentiam signauit poeta. Nebulæ enim dicuntur vapores densi haud longe à terris, aquis'ue recedentes. Nubes autem vapor est humidus in sublime egressus, cuius densitate Sol obumbratur. ¶ Et cum fulminib⁹)Fulmina quoque inquit & venti frigura adducentes in aere generantur.

Fulmen: Fulmen autem ignis est ex concursu ventorum elisus in terramq; delatus. Fulminum vero multa sunt genera, de quibus copiose Plin. scrib.

Ventus: Ventus autem est impetus aeris in vnam partem fluentis. Venti vero principales sunt quatuor quos eleganter Ouid. describit. Omnis sanè ventus frigidus est natura, quāuis Auster, qui per torridam zonam transit, calidus esse videatur.

ADDI. {Etiam Hom. eosdem ferè ventos tātum nominat, vt Odys. 5.

Σὺν δ' Εὖρός τε Νότος τ' ἔπεσε, ζέφυρός τε δυσαής,
Καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης, μέγα κῦμα κυλίνδων. Et rursum,
Ἄλλοτε μέν τε Νότος Βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
Ἄλλοτε δ' αὖτ' Εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

Nam vt plagas cœli quatuor, itam etiam ventos totidem numerabant veteres. Venerunt tamen postea, qui vltra hos etiam alios quatuor adiecerint, secundum varietatem ortus & occasus, etiam ventos diuersos iisdem plagis assignantes.

est discor.fra.) pulchra acclamatio, quali Virg. quoque vtitur. Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Venti autem idcirco fratres dicuntur quod Auroræ & Astræi gigantis filii fuisse finguntur. { Vt apud Hesiodum in Theogonia. ADDI.

Ἀστραίῳ δ' Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους
Ἀργέστην, ζέφυρον, Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον
Καὶ νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.}

¶ Eurus ad auro.) quemadmodum singuli è principalibus ventis singulas mundi partes sint sortiti, perspicue eleganterq; describit poeta. Notum est autem mundum in quatuor partes distingui, in orientem occidentem, meridiem & sēptētrionem. (Quatuor mūdi ptes) Eurus autem ἀπὸ τοῦ ἠοῦς ῥεῖν, quod ab oriente flat, nominatur, qui latine dicitur Vulturnus, à continenti vulturis volatu, cui similis esse videtur. ¶ Nabatæaq; re.) orientalia Nabath enim Ismaelis filius, vt Iosephus in antiquitatibus Iudæorum scri. vnà cum vndecim fratribus suis omnem terram ab Euphrate ad mare rubrum vsque positam tenuit, Nabatæamq; prouinciam nominauit. Vnde Nabatæa regna fuere appellata. {Stephanus autem, ναβαταῖοι, inquit, ἔθνος τῶν εὐδαιμόνων Ἀράβων. ἀπὸ Ναβάτου τινὸς. Ναβάτης δ' ἐστὶν ὁ ἐκ μοιχείας γεννώμενος. ἀπὸ δὲ τοῦ Ναβάτης, Ναβαταῖος, καὶ Ναβαταία ἡ χώρα.} ADDI. ¶ Persidaq.)Persis, quæ & Persia dicitur, regio est Indiæ finitima. Variis autem modis orientem, vnde flat Eurus, describit. ¶ Iuga subdi.)Mōtes subiectos. ¶ Radius ma.) radiis Solis exorientis. Matuta enim eadem esse cum Aurora, quæ antecedit Solem, perhibetur, vnde matutinis declinatur. ¶ Vesper & occi.)Euro contrarius Zephyrus, quem Fauonium (quod satis omnibus faueat)latini appellant, ab occidente flat. ¶ Proxima sunt Zephyro) Zephyrus ventus est occidentalis ἀπὸ τοῦ ζωὴν φέρειν hoc est à ferenda satis omnibus vita. ¶ Scythiam, septemq; trio.) Boreas ventus est frigidissimus, flans à septentrione, qui latine ab impetuoso aquilæ volatu Aquilo nominatur. Boreas autem dictus est (vt scrib. Orion.) ἀπὸ τῆς βοῆς idest à strepitu quem efficit, vel (vt alii volunt) ἀπὸ τῆς βορᾶς, hoc est à nutrimento, quòd corpora maxime nutriat, & sana faciat. Scythia autē regio est ad septētrionem sita, à Scytha rege denominata. ¶ Septēq; trio.)prisca lingua triones boues dicebantur aratorii.

Horrifer inuasit Boreas,contraria tellus
Nubibus assiduis,pluuioq́; madescit ab Austro.
Hæc super imposuit liquidum, & grauitate carentē
Aethera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus discreuerat omnia certis,
Cum,quæ pressa diu massa,latuere sub ipsa,
Sydera cœperunt toto fulgescere cœlo.
Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent cæleste solum,formæq́; Deorum.
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ.
Terra feras cepit,uolucres agitabilis aer.

ARG. FABVLAE SEQ.

Separata iam erat terra a cæteris elementis,sed homo nōdū natus,ipsius terræ futurus cultor ac dominus. Itaq; Prometheus Iapeti filius terram imbri molliuit, & ex hac hominem ad Dei similitudinem & imaginem finxit cuius facies non prona vt cæterorum animalium esset,non terram, sed cœlum spectet erecta.

Sanctius his animal,mentisq́; capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,
Natus homo est. siue hunc diuino semine fecit.
Ille opifex rerum,mundi melioris origo,
Siue recens tellus,seductaq́; nuper ab alto
Aethere cognati retinebat semina cœli,
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus undis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
Pronaq́; cum spectent animalia cætera terram,

ADDI. {Vt & Gell.li.2. cap.21.}Septem autem stellæ ita in ea parte cœli sunt collocatæ,vt plaustrum cum bobus effingere videātur,quæ & septentriones vocantur, & illi regioni septentrioni nomen imposuerunt. Nō est aūt hoc loco Tmesis vt quidā putant,q eá Temesin imperite vocant, cū bisyllaba dictio sit, nō trisyllaba. Sunt enim duæ dictiones,quæ iunctæ quidem, septentrionis nomen efficiūt.

RAPH. (CHORRIFER) Horrorem ac frigus ferens.(Contraria tellus)Hoc est meridionalis plaga septentrioni contraria.(Pluuio Austro) Auster ventus est calidus & pluuiosus à meridie flās,qui græce dicitur notus ἀπὸ τῆς νοτίδος: hoc est, ab humiditate. Auster aūt ab hauriēda aqua lanne vocatur. Qui plura de vētis videre cupit,legat & Vitruuium & Plinium & A.Gelli. & Senecā de quæstionibus naturalibus.illi nāq; plures vētos cōstituunt. Oui.Hom.est secut⁹ qui singulis cœli regionibus singulos attribuunt vētos.(Hæc su.impo.)Aeri inquit,in quo vēti regnāt super impositus est æther,qui & grauitate & omni perturbatione caret,Vnde Luca. Pacē summa tenent.(Liquidum æth.) purū ab omniq; fæce & perturbatione remotum. Aether aūt q ἀπὸ τοῦ αἴθειν, vt quidā putant hoc est ab ardendo: vt vero scri. Arist. ἀπὸ τοῦ ἀεὶ & θεῖν, hoc est,à semper currēdo,deriuatur.idē esse cū cœlo à Cicerone phibef, in quo igneæ formæ cursus determinatos efficiunt.(Vix ita li.) cū primū inquit elementa sic fuere distincta, vt superius est descriptū, stellæ,quæ antea latuerant,totum cœlum illustrare cœperūt.(Discreuerat)distinxerat. Vnde discreti homines à vulgo appellari cœperūt,qui res diligenter discernere sciunt. Deus autē siue melior natura subaudiatur.(Limitib⁹ cer.)hoc est terminis fixis ac immutabilibus.(Sub ipsa massa) Sub ipso aceruo,quod chaos prisci vocarunt.(Pressa si.)cōpressa ac coercita ne splendorē suum emittere possent. Sidus autē latinum est nomen,neq; cum,y,græco scribendū,vt quidam putant.

Sidera
Sidus

Est vero sidus id quod græci ἄστρον vocant:hoc est,signum ex multis stellis compositum.Stellæ enim sunt singulares ac solæ,neq; cum aliis mistæ,quæ ἀστέρες à græcis appellantur, vt

Stella

sunt planetæ.Sidera vero ex pluribus cōstāt stellis,vt Aries. Taurus,Corona, vt Macro. in Somniū Scipionis scri.(Neu re.)Animalibus ita mundi partes fuerunt exornatę,vt Dii & astra,cœlum tenerent: Pisces,maria sortirentur, Ferę terras occuparent: Volucribus aer sit assignatus.(Neu) pro ne.(Orba)priuata.(Suis ani.)propriis, ac ipsi conuenientibus.(Astra tenēt cœleste solū) Eorū sequitur opinionē,qui aiūt sidera & Deos esse animalia. propter quod in diffinitiōe hominis mortale apponitur,vt à stellis & diis,quæ sunt immortalia,distiguatur. Est enim homo animal rationale mortale. Solum autem est quicquid rem aliquam sustinet vt nauiū, piscium q; mare dicitur esse solum. hominum vero terra auium aer, siderum ac Deorū cœlum. Vnde etiam natale solum patriam dicimus,& exulē qui ex patria sit expulsus quasi qui extra solum sit eiectus.(Cesserunt)proprie dixit,hoc est,in diuisione obtigerunt. Cedere nāq; interdum significat in ius alicuius venire.vt hoc mihi cedit.i. in ius meum transit.alias cedere est abire,& locum dare.(Nitidis pi.)Splendidis ob assiduam lotionē.(Terra feras ce.).i.terra animalia bruta accepit. Feræ enim quamuis proprie pro iis animalibus, quæ feritatē habent, accipiantur, vt sunt pardi, leones, vrsi, à poetis tamen frequenter pro omnibus brutis ponuntur. Feræ autē dictæ sunt,quod toto corpore ferantur.(Volucres)aues à volando dictæ. Volucris interdum est adiectiuum & alatū significat ac velox.(Agitabilis aer)mobilis,qui facile huc atq; illuc impellitur.(Sanctius his ani.) Vltimus animaliū homo ex terrę limo ad imaginem & similitudinem Dei fuit creatus, siue à Deo totius mundi opifice,quod verum esse constat, siue à Prometheo Iapeti filio, quod poetæ finxerunt.

Hominis creatio

(Sanctius his ani.)Feris, piscibus,& auibus,nō Diis, hominem sanctiorem perfectioremq; accipiam⁹.(Altę mē.) profundę memorię, magniq; ingenii. {Vel mentis diuinæ magis particeps,quàm cętera animantia propter rationem, quæ in solo homine est, quā alius poeta, Diuinæ particulam auræ dixit} ADDI. Et quod dominari in cætera posset quod in reliqua imperium haberet. omnia enim potestati hominis Deus subiecit.(Ille opifex rerū)periphrasis est Dei. nam De⁹ rerum omnium est author.(Seducta) separata.(Cognati cœ.)simul nati. Nā terra vna cum cœlo ex illo aceruo, quod chaos vocarūt, orta esse perhibetur.{Aut etiam reuera cognati, quoniā in eadem confusione, eadéq; massa cum illo permista fuerat.} ADDI. (Quam satus Iapeto) hoc est, Prometheus Iapeti filius. Qui si fuerunt homines, falsum est hominem primū à Prometheo ex terra cum aqua commista fuisse formatum. Sed cum fabula sit, minime mirandum est, si longe à veritate abest. {Supra autem diximus, sententias quasdam certas habuisse patres, de creatione. de primo homine, &c. quas per manus acceptas, posteri suo modo fabulis inuoluerint. Cæterum quod ad fabulam Promethei attinet: fuit hic Iapeti filius ex Asia nympha, vel vt Hesiod. tradit ex Clymene Oceanitide: qui cum primus hominem ex luto finxisset, deinde conscenso cœlo, atq; inde igne furtim in ferula deportato, Iup. indignatus Mercu. & Herculem misit, qui vinctum illum Caucaso alligarent. Vbi postea perpetuis laniatibus aquila cor eius exederet. Deceperat autem idem antea Iouem etiam in distributione carnium imolatarum. ossa pinguedine tecta illi apponendo, sibi vero quæ meliora essent, reseruando. quæ res inuidiam auxerat. Sed postremo tum ob vaticiniū beneficium ab eodem Ioue liberatus fuit cum illum monuisset ne cum Thetide consuetudinem haberet. Nam filium quem illa paritura esset, maiorem patre suo futurum. Plura qui volet ex Hesiod. & Luci. petat. Dictus autem est Pro. à πρὸ & μῆθος, quod ante rem consilia caperet, vt contra Epime. qui post factum demum deliberaret.} MICYL. ADDI. (Finxit) formauit.(In effi. in similitudinem & imaginem.(Moderantum) regentium & gubernantium.(Pronaq; cum spe.) colligit hominem ad imaginem & similitudinem Dei fuisse creatum: cum enim alia animalia curuata sint in terram, homo solus ore sublimi, ad cœlumq; erecto præditus est, vt Deum, ad cuius effigiem creatus est, assidue contempletur, & cœlum (vnde originem traxit) intueatur. Videtur autem Poeta ex.2. Cice. de Nat. Deo. hæc sumpsisse. Ita enim illic est scriptum. Ad hanc prouidentiam naturæ tam diligentem, tam'q; solertem adiungi multa possunt, ex quibus intelligatur, quantæ res hominibus

Os homini sublime dedit, cælumq; uidere
Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus.
Sic modo, quæ fuerat rudis, & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuersa figuras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex quo chaos tenebrosum inuecta luce discussum est, & discretis elementis faciem hanc tam claram mundus accepit, deinceps quasi in ætates quasdam in secula quatuor distributum est, hoc est aureum, argenteum, æreum & ferreum, quibus pro qualitate sui ascripta sunt nomina. Nam aureum seculum dictum est, quod Saturno regnante omnium rerum erat plena tranquillitas, non furor sæuiebat armorum, non auaritia hominum fluctibus cõmiserat vitam, & cessantibus rastris inarata grauidas fruges terra * promebat, ociosa erat ac secura vita mortalibus, ac sine vicissitudine temporũ continua veris gratia fruebantur. Deinde secundum seculum in argenteum ab aureo colore migrauit, & tunc primum æstus ardentior cæli fuit, & grauiora frigora incubuere mortalibus. * Tunc ædificata domorũ tutiora secreta. Antea enim aut in antris habitabant, aut incolebant frutera syluarũ. Semina etiam tum primũ sulcis cœpere committere, cum iam terra sobria hominibus denegaret alimenta. Tertiũ seculum successit * æreum, argenteo iam durius. Ibi tum cœpere homines inuerecundius viuere. Nam cupiditate habendi auaritia cum perfidia exorta est, inde mare peruium factum, dum diuitiæ requiruntur. Terra quoq; antea cunctis communis, limitibus, terminisq; discreta, & in venis eius non solum frumenta quæsita sunt, sed & metalla inuenta. Quartum seculum ferreum, a rigore dictum est, quod in tantam rabiem furoris erupit, vt omnia scelere cupiditatis excelleret. Nam ab ociosa vita & insanientis auaritiæ grassationibus, ad parricidia vsq; peruentũ est.

Aurea prima sata est ætas, quæ uindice nullo
Sponte sua sine lege fidem, rectumq; colebat.
Pœna metusq; aberant, nec uerba minantia fixo
Aere ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum ut uiseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat undas,
Nullaq; mortales præter sua littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ,
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erat: sine militis usu
Mollia securæ peragebant otia gentes.
Ipsa quoq; immunis, rastroq; intacta, nec ullis
Saucia uomeribus, per se dabat omnia tellus.
Contentiq; cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fœtus, montanaq; fraga legebant,

minibus à Deo quam'que eximiæ tributæ sint, qui primum eos humo excitatos celsos & erectos constituit, vt Deorum cognitionem cælum intuentes, capere possent. Sunt enim ex terra homines, non vt incolæ & habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atq; cælestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. ¶ Cælumq; vi. ius.) sic Cic. in legib. Cum cætera animantia abiecisset ad pastum, solum hominem erexit ad cæli cognitionem. ¶ Sic modo) hoc inquit modo terra, & ex illa rerum congerie fuit educta & homines antea sibi ignotos accepit, ex quorum variis moribus quatuor distinctæ sunt ætates, quæ à metallorũ nominibus fuerunt appellatæ. ¶ Sic modo) nup. paulo ante. ¶ Sine ima.) sine forma & facie. ¶ Induit) accepit. ¶ Conuersa) in figurã eã quã habet cõmutata. ¶ Aurea pri. sa. est ætas) ex variis hominum morib⁹ quatuor ætates effectæ videnť, quibus ꝓ morum qualitate à metallis noĩa imposita fuere. Prima nanq; aurea fuit appellata, qđ optimis moribus illo tẽpore quo Saturn. regnauit homines floruerint. Secunda argentea, qđ quo tempore cœpit regnare Iuppiter, in vitia homines inclinare cœperunt. Tertia ærea quã bella occuparunt. Quarta ferrea, quod in ea à nullo crudelitatis genere se homines abstinere constat. ¶ Sata) seminata, ac ex moribus hominum effecta. ¶ Quæ vin. nul.) hoc est, punitore & castigatore. ¶ Rectumq;) honestum ac virtutes. ¶ Nec ver. mi.) Periphrasis est legum atque edictorum, quæ in æs incisa, vt ab omnibus legi possent, publicis parietibus affigebantur.

ADDI. {In æs autem incidebantur, quod ea perpetuo durare atq; seruari volebant. Legunt autẽ quidã, pro Ligabantur, legebantur, quod verbum cum præcedentibus magis conuenit. Alii aũt ẽt præcedentia mutant, legentes, Nec vincla minantia collo Aere ligabantur. Sed tamen prior lectio potior videtur, & plus elegantiæ habet}. ¶ Nec su. tur.) nam aureæ ætatis tempore nullus erat iudex, cum omnes essent pares, ac sponte recte agerent. Primum autem capitis iudiciũ in Areopago actum fuisse Plin. in. 7. naturalis histo. narrat. ¶ Ora) Faciẽ & vultum. ¶ Tuti) securi, & ab omni iniuria remoti. ¶ Nondum cæ. suis) tunc inquit nemo ad nauigandum naues fabricatus est. Vnusquisq; enim suis locis contentus erat. Primus vero Danaus ex Aegypto in Græciam aduectus esse naui scribitur. Ante enim ratibus nauigabatur in rubro mari ab Erythra rege inuentis. Reperiuntur tamen qui Mysos & Troia, priores illas excogitasse in Hellesponto putẽt, cum transirent aduersus Thracas. ¶ Peregrinum or.) hoc est, alienas terras. Totum enim pro parte per synecdochem positum est. Nam orbis pro tota ponitur terra. Vnde etiam orbem terrarum dicere solemus. Peregrina autem terra dicitur in qua quis peragrat, qui in ea non sit natus. Peregrinus nãq; dicitur qui aliena loca peragrat. ¶ Viseret) ad videndum iret. ¶ Pinus) Arbor. Speciẽ enim pro genere frequenter ponunt poetæ. Est autem pinus, quæ & picea dicitur, arbor mõtana, ex qua naues conficiuntur. ¶ Mortales) Homines. ¶ Nondũ præ.) nulla tunc inquit oppida erant. Primi vero Aegyptii oppidum Diospolim ædificasse narrantur. In Græcia autem Cæcrops oppidum à se Cæcropiam appellauit, qua nunc est arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege ante conditum volunt, quidam & Sicyonem. Oppidum autẽ ab ope danda appellatum esse scri. Pomp. quod in belli periculis oppidanis opem ferat. Præcipites) altæ. Vnde se quis præcipitem dare potest. ¶ Nõ tu dire.) nulla tũc, inquit, bellica instrumenta in vsu erant. Nam tubas, buccinas & cornua, vt Vegetius scribit, in exercitu habebãt Romani. Tuba vero quæ directa est, vocatur, Buccina quæ in semetipsam æreo circulo flectitur. Cornu quod ex vris agrestibus argento nexum temperatum arte, & spiritu canentis, flatu sonitũ emittit. Tubæ autem æreæ inuentor omnium primus Piseus Tyrrhen⁹ fuisse à Plin. scribitur. ¶ Nõ æris cor. fle.) periphrasis est litui. Nam lituus tuba est inflexa, & virga, qua augures templũ designabant. ¶ Non ga. non en. er.) Galea tegmen est capitis ferreum. Galeam vero, gladium, qui & ensis dicitur, & hastam Lacedæmonii inuenisse traduntur. ¶ Sine mi. vsu) sine militis opera, hoc est sine bello & prælius. Primi autem Afri prælium contra Aegyptios fecere fustibus, quos phalangas vocant. Miles autem dictus est à mille, vt Eutropius scrib. quod cum Romulus initio mille ex populo delectos armasset, à numero milites appellauit. Vel quòd minime mollis κατ' ἀντίφρασιν, vt ait Don. ¶ Mollia otia) suauia & delicata, ab effectu, quod molles, mites, ac delicatos homines reddunt. ¶ Peragebant) exigebant vsq; ad vitæ finem. ¶ Ipsa quoque immunis) Terra inquit sine vllo cultu, omnia victui animalium necessaria abunde suppeditabat.

ADDI. {Ad Hesiod. illud alludens.

Κάρπον δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη, πολλόν τε καὶ ἄφθονον, &c.

Pleraq; enim ex Hesiod. & item Arato, de ætatibus huc transtulit Ouid.} Immunis autem, aut à cultura, vt dicimus aliquem ab officiis ciuilibus immunem, aut sine vllo seminum munere. Semina enim quæ terræ committuntur, munera in ipsam collata videntur. ¶ Rastro) ligone, sarculo. Est enim instrumentum ad excolendam terram accommodatum. ¶ Saucia) vulnerata. Cum enim terra proscinditur aratris, maxima tum vulnera pati videtur. ¶ Nullo cogente) nullo colente agros. Qui enim agros colit, cogere ipsos videť, vt fructus emittant. ¶ Arbu. f.) fructus arbuti, quæ est arbor admodum humilis, poma ferens rubicunda, paulo fragis maiora, quæ & arbuta & vnedones vocantur ab vno edendo. Sunt enim gustu iniucunda, vt Plin. ait. ¶ Montanaq; fraga) perite. nam in montibus fraga rubicunda ex herbulis colliguntur. Virg. Et humi nascentia fraga.

Quis primum naui sit vsus

* a. l. præbebat.

* al's, Tunc ædificata domus, secretaq; tutiora.

* a. Aeneũ

Cornaq;, & in duris hærentia mora rubetis:
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Ver erat æternum, placidiq; tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant:
Flauaq; de uiridi stillabant ilice mella.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Saturno aurei seculi rectore, coeli arce deiecto, teneret Iuppiter mundum, sic ipsum in quatuor ac diuersa tempora constituit, vt ver quod fuerat ante vnum semper & serena tranquillitate continuum, in partem anni quartam, & angustissimum coegerit tempus: vt huic succederet ardor æstatis, & tertio sequeretur autumni infida temperies, & post hæc totus annus rigida hyeme clauderetur, quæ quatuor tempora veris exordio quantitatem imitarentur & ordinem seculorum.

Postqua'm * Saturno tenebrosa in tartara misso,
Sub Ioue mundus erat, subiitq; argentea proles,
Auro deterior, fuluo pretiosior ære:
Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris,
Perq; hyemes æstusq;, & inæquales autumnos,
Et breue uer spatiis exegit quattuor annum.
Tum primum siccis aer feruoribus ustus
Canduit, & uentis glacies astricta pependit.
Tum primũ subiere domos, domus antra fuerunt,

RAPH. ¶ CORNAq;) Poma sunt rubicunda, quę & propter nucleorum duriciẽ lapidosa à Virg. dicuntur. Lapidosaq; corna. ¶ Mora) Poma quæ in rubis nascentia sunt nigra, vnde & nomẽ Maurum nãq; significat nigrum. Quæ vero in arbore nascuntur, ante mortẽ Thisbes alba fuisse dicebãtur. ¶ In duru.) Asperis & spinosis. Rubetũ autem dicitur locus rubis & spinis consitus, vt oliuetũ oliuis. Rubeta vero est rana pręsentissimi veneni in rubetis viuẽs, vnde & nomen accepit. ¶ Et q̃ deci.) Glandib⁹ quoq; inquit, quæ ex quercubus, arborib⁹ Ioui dicatis, cadebãt, vescebantur illi homines primi. ¶ Ver erat ęter.) Nullę tũc inquit erãt variationes tẽporum, sed Zephyri assidue flãtes, sine vllo semine nascẽtes sic fouebãt flores, vt ver semper esse videretur. Zephyrũ autem in causa esse, vt flores nascãtur, author est Catul. & ante illum Hesio. cui⁹ versus sic vertit. Aura parit flores tepidi fœcunda Fauoni. Nã Zephy. vt diximus, latine Fauonius appellatur. Aura autem est tenuissimus venti; flat⁹ ab aere actutissimo per coagmẽtationem dicta. ¶ Mulcebãt) leniebant, fouebant, vt nõ nimio neq; calore neq; frigore arescerent. ¶ Mox etiam fru. tel.) Fruges dicuntur omnes fructus quicũq; è terra nascũtur in quibus poma quoq; cõnumerãtur. Vnde & arbores frugiferæ à Plin. vocantur.

¶ Nec re.a.) tunc minime opus erat agros renouare, cũ singulis qbusq; annis sine vllo cultu frumenta ferrent. Est autẽ noualis periphrasis. Nouale enim siue noualis (vtroq; enim modo dicitur) aruum est quod alternis annis seritur, vt Plin. scri. ¶ Canebat) Canescebat, & canus fiebat. Nam agri frumentis maturis quodammodo canescere videntur. ¶ Grauidis ari.) plenis granorũ spicis. Aristas enim quæ sunt partes spicæ primũ arescentes (vnde & nomen sumpserunt) pro ipsis spicis posuit. ¶ Iam flu. ne. ibant) Nectar potio Deorũ est suauissima. Dictũ quod qui illud bibit, in iuuenili ætate contineatur, quasi neoear, παρὰ τὸ νέον καὶ τὸ ἔχω, quod est iuuenem contineo, & per syncopã nectar. Vnde & Hebe Dea iuuentæ ipsum ministrare fertur. ¶ Flaua mel.) à colore dicuntur. Flau⁹ autẽ color (vt inquit Gellius) ex viridi albo & rufo constat. ¶ Stillabant) guttatim cadebant. ¶ De vi.il.) speciem, pro genere posuit. Nam ilicẽ pro omni arbore accipimus. Tametsi ilicem pro quercu videtur potius posuisse. Nam mellis ros maxime illius arboris frondibus et ab Hesio. insidere phibetur.
ADDI. {Vt in Ergis. Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας}
Vnde & Vir. Et duræ quercus sudabũt roscida mella. Ilex autem arbor est glandifera Ioui consecrata. Ea vero enumerat poeta, quibus primi illi homines vitã felicẽ viuebãt. ¶ Postq; Sa.) aureæ ætati qua Satur. regnauit subnectitur argentea, in qua regnauit Iup. quę vt aurea deterior sic est Aenea melior. Primus autẽ omniũ Iup. ver illud aureæ ætatis perpetuum in quatuor tempora cõmutauit, Ver, Aestatem, Autumnum, & Hyemem. tũq; primum calores atq; frigora aerẽ infestare cœperunt, ideoq; homines antra & speluncas pro domibus habitare, atq; agros colere coacti sunt. ¶ Postquã Sa.) hoc est,
Saturnus. postquã mortuus est Satur. Nã illi mitti in tartara dicuntur q moriuntur. Saturn. vero Vrani & Vestæ filius, auxilio Titanũ fretus cum Ioue filio imperium orbis occupante congressus, ab illoq; Cretæ regno pulsus, ad Ianũ Italiæ regem confugit, à quo benigne susceptus & in partẽ regni admissus, vrbem condidit in iis locis, vbi nunc est Roma, quã de suo nomine Saturniam appellauit. Saturnia.
ADDI. {Hinc & Vir. 7. Aen. Primus ab æthereo venit Satur. Olympo Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis. Et genus indocile, ac dispersum mõtib⁹ altis. Cõposuit, legesq; dedit, Latiumq; vocari Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris, &c.} Loca sanè edita vocari Saturnia in Sicilia præsertim & Italia Dio. scri. Eo quod Satur. vrbium arces locaq; munitiora apud omnes occuparit. Satur. autem est appellatus, vt Cic. scri. quod saturetur annis ex se enim natos idcirco comedisse fingitur quia cõsumit ætas tẽporum spatia, annisq; pręteritis isaturabiliter expletur. Saturno autem Ianus, qui cũ eo regnauit, cũ subito non comparauisset, Saturnalia excogitauit, ac primum terrã omnem ditioni suæ parentem Saturniam nominauit. Saturnalia. Aram deinde illi & sacra tanquam Deo condidit, quæ Saturnalia vocauit. obseruari igiť eũ iussit maiestate religiõis quasi vitę melioris authorem. Simulacrum eius indicio est, cui falcem insigne messis adiecit. Hęc & multo plura de Satur. Macro.
ADDI. {Et item Lactan. lib. I. de Fal. Rel.} Eorum autem sequitur opinionem poeta, q aiunt Saturnum à Ioue filio regno fuisse pulsum, & ad inferos relegatum. ¶ Tenebrosa in tar.) tenebrarũ plena. Tartarus locus est apud inferos profundissimus, dictus παρὰ τὸ συνταράττεσθαι: quod in ipso conturbata & confusa sint omnia. Innuit autem Saturnum regem fuisse Crete, eoq; mortuũ & ad inferos detrusum. ¶ Sub Io. mun. erat) sub imperio Iouis, qui filius Saturni & Opis fuisse, ac eodem partu cũ Iunone editus perhibetur. A nymphis autem educatus, cum adoleuisset, contra Titanas ob captos parentes bellum gessit, illosq; liberauit. Patrem deinde quem vitæ suæ insidias tetendisse comperit, regno expulit ad inferosq; relegauit. Iuppiter. Iup. autem dictus est (vt scri. Cic.) quasi iuuans pater, quem conuersis casibus appellamus, à iuuando Iouem. A poetis pater Diuum hoĩumq; dicitur. à maioribus autem nostris optimus maximus, & quidem ante optimus. i. beneficentissimus quam maximus, quia maius est certeq; gratius prodesse hoĩbus, quàm opes magnas habere. Est autẽ ordo. Iup. cõtraxit tẽpora antiqui veris, postq̃ sub Ioue mũd⁹ erat, Saturno misso in tartara tenebrosa. ¶ Cõtraxit) abbreuiauit. ¶ Antiqui veris) illi⁹ ppetui quo aurea ętas est gauisa ¶ Perq; hye.) Anni quatuor enũerat partes. Ver, ęstatẽ, autũnũ, hye. Quatuor anni ptes Hyems ẽ (vt Stoici diffiniũt) aer supra terrã algid⁹ ob Solis in anteriora pcessum. ¶ Aestusq; ęstatẽ) Est aũt ęstas imminẽs terrę aer calefact⁹ Solis cursu ad septẽtrionẽ versus. ¶ Et inę. autũ.) scitè. Nã autũn⁹ modo frigorib⁹ cõtrahiť, modo calorib⁹ diffundiť, idcircoq; morbosus habeť. Fit vero autumn⁹ Solis recursu à nobis ad ea loca, vñ flãt austri. Autũn⁹ aũt dict⁹ ẽ (vt ait Põp.) qđ tũ maxie collectis fructib⁹, hominũ opes augenť. ¶ Et bre. ver.) illi⁹ ppetui ɔparatiõe ver breue dicitur. Est aũt ver aeris tẽperies qñ suo ad nos cursu Sol agiť. ¶ Exegit) digessit. ¶ Quatuor spatiis) quatuor mẽsuris tẽporũ singulæ nãq; anni partes ex trib⁹ mẽsib⁹ ɔstãt. ¶ Canduit) cãdẽs & igneus est visus pp nimiũ ęstũ. ¶ Glacies astri.) cõstricta, & cõgelata. ¶ Vẽtis) nõ omnibus, sed Borea, aliisq; frigidis. Vẽtorũ nanq; frigore aquã in glaciẽ cõstringiť. ¶ Pependit) ab arboribus, speluncarumq; tegminibus est intelligendum. ¶ Domus an. fue. ¶ Antrum latine spelunca dicitur.

CONST. FANEN. * Non Saturno mortuo iterpretare (nam deis pręclusa est ianua lethi) Sed I tartara relegato. Is .n. qm̃ cœlo patri virilia amputasset (vt nonnullis placet) vel filios absq; iure deuorasset (vt Pla. in Euty. docet) ab irato Ioue detrusus ad inferos dicitur atq; eo loco arctissime vinctus vbi nec solis splendore lætatur nec ventis, auth. Ho. in. 8. Iliad. Clau. I primo de raptu Pro. Saturni veteres laxabo cathenas.

Et densi frutices,& iunctæ corticæ uirgæ.
Semina tum primum longis cerealia sulcis
Obruta sunt,pressiq; iugo gemuere iuuenci.
Tertia post illam successit ahenea proles,
Sæuior ingeniis,& ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen.de duro est ultima ferro.
Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nefas.fugere pudor,uerumq;,fidesq;,
In quorum subiere locum,fraudesq;,doliq;,
Insidiæq;,& uis,& amor sceleratus habendi.
Vela dabat uentis,nec adhuc bene nouerat illos,
Nauita,quæq; diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultauere carinæ:
Communemq; prius,ceu lumina Solis,& auræ,
Cautus humum longo signauit limite mensor.
Nec tantum segetes,alimenta'q; debita diues
Poscebatur humus,sed itum est in uiscera terræ.
Quasq; recondiderat,stygiis'q; admouerat umbris,
Effodiuntur opes irritamenta malorum.
Iam'q; nocens ferrum,ferro'q; nocentius aurum
Prodierat.prodit bellum,quod pugnat utroque,
Sanguinea'q; manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto,non hospes ab hospite tutus,
Non socer a' genero,fratrum quoq; gratia rara est.
Imminet exitio uir coniugis,illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.

RAPH. (Et den.fru.) inter arbores & herbas frutices medii esse dicuntur. Nam & minores arboribus sunt, nec hyeme vt herbæ arescunt.} Et iunctæ corticæ virgæ) Quidã legunt, uinctæ, pro, iunctæ, quod ipsorum iudicio relinquemus. Intelligit autem poeta crates, aut simile quippiam ex corticibus & virgis inter se iunctis contextum, quibus, tum pro domibus vsi fuerint habitantes.}

(Semina tum primum) tunc primum inquit homines cœperunt & arare & seminare. (Cerealia semi.) frumenta, nam Ceres prima olim frumenta hominibus ostendit, cum antea glãde vescerentur. (Pressiq; iugo) Boues iugare, & arare cœpit Bryges Atheniensis vel: vt, alii, Triptolemus. (Tertia post illa) Aerea ætas, quæ & Aenea dicitur argenteam est subsecuta, cuius homines bellicosi quidem erant, procul tamen a' nefariis sceleribus aberant. (Ahena pro.) aut ahenea ita legẽdum est, vt soluatur diphthõg°, & quatuor syllabarum fit dictio, ne Trochæus in versu heroico esse deprehendatur in quarta præsertim sede, a'qua est alienus, aut successerat (ut est scriptũ in vetustis codicibus) est legendum. Sic enim significat poeta æream ætatem parum durasse.

ADDI. {Secutus autem & hic Hesiodum est, qui quatuor ætates recenset, cum Aratus tantum tres ponat, Aereamq; pro ferrea, numerat, Nam antiquis χαλκὸς, hoc est, æs, pro ferro accipiebatur. Hinc & arma ærea apud Homerum passim leguntur.} (Sæuior ingeniis: durior, asperior quàm argentea foret (Horrida arma) Horrorem incutientia. (De duro est vltima ferro) Vltima ætas in qua nos quoque versamur, a' ferro metallorum durissimo propter feros mores est appellata. Nam relictis virtutibus illius ætatis homines vitia ita sunt amplexi, vt omne honestum terras dereliquisse videatur. (Protinus irrupit) Cum impetu intrauit. (Venæ peioris) Metalli deterioris. Nam venæ non tantum animalium dicuntur, sed etiam metallorum. (Fugere pudor, verumq;, fidesq;) Per hæc oẽs virtutes ab hominibus fugisse dicuntur.

ADDI. {Videtur autẽ poeta Theognidis versũ hic retulisse, apd quẽ eodẽ ferè mõ legit:

Ὤχετο μὲν πίστις, μεγάλη θεὸς, ὤχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, χάριτές τ', ὦ φίλε, γῆν ἔλιπον

(Et vis) Violentia. (Et amor sceleratus habendi) Auaritiæ est periphrasis, quæ idcirco scelerata uocatur, quod hominẽ ad omne scelus impellit, sceleratumq; facit. Vnde & Phocylides ait{ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης} Hoc ẽ, auaritiam omnium malorum esse matrem.

ADDI. (Vela dabat ventis) Nauigabat. Velum autem Icarus inuenit, ut malum & antennam Dædalus. Probat autem homines ferreæ ætatis auaritiæ nimium studuisse, cum imperiti nauigandi, se tamen ventis, quorum naturam ignorabant, committerent. (Nauita) A' naui, idem est qui nauta. Ratibus autem primum nauigare homines cœperunt in mari rubro, vt in septimo Naturalis historiæ Plin. ait: ab Erythra rege inuentis. Sunt tamen qui putant Mysos & Troianos priores excogitasse in Hellespõto, cum transirent aduersus Thracas, Nauem vero ex Aegypto in Græciam a' Danao aduectam scribit idem Plin. quẽadmodum longa naue Iasonẽ primum omnium nauigasse, ac onerariam ab Hippio Tyrio fuisse inuentam. Cymbam a' Phœnicibus, Celocem a' Rhodiis, Cercyram a' Cypriis.

(Quæq; diu steterant) Erectæ fuerant. (Insultauere) Saltus quosdam dedisse sunt visæ. (Communemq; prius) Tũc primum inquit terra, antea communis, diuidi est cœpta. (Cautus mensor) Callidus & astutus mensurator. Mensuras autem & pondera (Plinio authore) Inuenit Phidon Argiuus, Gellio autem Palamedes. (Longo limite) longo termino. Termini enim, quibus agri discernuntur, longiores sunt, quo profundius in terram defodiantur, {Potius tamen videtur, vt de sulco maiore intelligas, quo ager ab agro distinguitur, huic enim epitheton longum rectius, quàm termino, conuenit.} (Nec tantum segetes) Non solum inquit fruges coacta est edere terra, sed lapilli quoque pretiosi, & metalla ex eius visceribus sunt effossa. (Sed itum est in viscera terræ) In intimas terræ partes fodiendo descensum est. (Admouerat) Apposuerat. (Stygiis vmbris) Inferis. Eorum sequitur opinionem, q aiunt inferos in centro terræ esse. Effodiuntur opes) Lapillos pretiosos, aurum & argẽtum opes appellat poeta. Opes autem dicuntur ab Ope Saturni vxore: qua terra significatur, vt Pompeius scribit. (Iritamenta malorũ) Incitamẽta ac stimuli qdã ad mala ppetrãda. (Iãq; nocẽs ferrũ) Ex eo nanque cõficiuntur enses, quibus hoies interimuntur. Ferrum autem in Creta Hesiodus scribit inuenisse eos, qui Idæi Dactyli vocati fuerunt. (Ferro'que nocentius aurum) Vere. nam propter aurum adipiscendum grauissima quæque, fœdissima'que scelera committuntur: vnde Virgilius: Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? auri autem metalla & cõflaturã Cadmus Phœnix inuenit ad Pangæum montem, vt alii, Thoas & Eacles in Panchaia, aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inuentionem ex melle assignat. (Quod pugnat vtroque) Et ferro & auro. Victoria nanque (vt Aristophanes inquit) solet in illis residere castris, in quibus plus auri, pecuniarum'que habetur. Primi autem Afri aduersus Aegyptios prælium fecisse dicuntur fustibus, quos Phalangas vocari Plinius ait. (Sanguinea manu) Sanguinolenta. Bello autem vt homini & manus & sensum per metonymiam attribuit poeta. Sic Virgilius. Furor impius intus Sæua sedens super arma. & Centum vinctus ahenis, Post tergum nodis fremit horridus ore cruento. (Crepitãtia) Resonantia. Viuitur ex rapto) pro rapina. (Non hospes ab hospite tutus) Hospitem, tam qui hospitio alium suscipit, quàm qui suscipitur, appellamus. (Gratia) Concordia. {SIC Autem & Hesiodus: ADDI.

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες,
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ.
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ,
Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.}

(Lurida) Nigra ab effectu, qd' nigra corpora eorũ, q ille comederint, efficiũt (Aconita) Venena. Nã aconitũ herba est maxime venenosa ex spuma cerberi canis primũ in cotibus nata. vnde & nomen accepit. Nã ἀκόνη græce cotẽ significat, vnde aconitũ est deductũ. (Terribiles nouercæ) Crudeles in priuignos. Nouerca autem dicitur (vt scribit Põpeius) quam qs liberis sublatis nouã vxorẽ ducit, arcendæ familiæ gratia.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas, & uirgo, cæde madentes
Vltima cælestum terras Astræa reliquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Gigantes immensæ molis & similes matri filios Terra produxit. quorum magnitudini par exarsit audacia. Nam extructis in excelsum aggerem montibus, sacrilegas manus inijcere cælestibus. Sed fulmine deiecti, impium genus poenas suæ cruore generatūt. Nam sanguis eorum permistus terræ, homines procreauit haud longe ab origine discrepantes.

Ne'ue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes,
Altaq; congestos struxisse ad sydera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympū
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
Perfusam multo natorum sanguine terram
Inmaduisse ferunt, calidumq; animasse cruorem,
Et ne nulla suæ stirpis monumenta manerent,
In faciem uertisse hominum. sed & illa propago
Contemptrix superum, sæuæq; auidissima cædis,

CAPH. ¶ INQVIRIT in patrios annos) vtrum multos annos pater sit victurus, an paucos, sortilegos filius consulit. ¶ Victa iacet pietas) Superata inquit ab impietate pietas contemnitur. Proprie autem pietas dicitur cultus, quem Diis, patriæ, parentibus, sanguine coniunctis debemus. ¶ Iacet) In nullo est pretio. ¶ Virgo Astræa) Hoc est, iustitia, quæ Astræi Gigantis filia fuisse dicitur.

ADDI. { Vt Aratus, vel Iouis & Themidis, vt Hesiodus tradit. Alio autem nomine Δίκη ab vtroque poeta appellatur. } ¶ Cęde) Sanguinis effusione. Ab eo enim quod præcedit, id qđ sequitur, est intelligendum. Cædes vero præcedit, & sanguinis effusio sequit. ¶ Ne'ue foret terris) Gigantes vastissimorum corporum homines Terræ filii, sine patre, pedes serpentinos habētes, non contenti cædibus terras fœdasse: in tantum furorem venerunt, vt è cælo Iouem depellere sint conati. Montes enim montibus imponentes viam sibi muniebant, qua Iouem cælo detraherent. Sed Iup. fulminibus & gigantes interemit, & mōtes in varias orbis partes disiecit. Qui vero montiū ceciderūt in mare, insulæ sunt factæ: vt Duris ait: qui autem in terram, permansere montes. E terra autem gigantum sanguine madefacta nati feruntur homines sanguinarii ac cædibus maxime gaudentes. Gigantes autem (vt scri. Macro.) quid aliud credendum est fuisse, quàm hominum quandam impiam gentem, Deos negantem, & ideo æstimatam Deum pellere dé cælesti sede voluisse? Gigantes autem dicti sunt παρὰ τὸ ἐκ τῆς γῆς ἰέναι, hoc est, ex eo quod ex terra exierint: vt scri. Orph. in VIII. sacri sermonis: οὓς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσιν, οὕνεκα γῆς ἐγένοντο καὶ αἵματος οὐρανίοιο. Illud non est ignorandum, Lyciam fuisse appellatam Gigantiam, & Gigantes illam habitantes.

ALLEGORIA ¶ TALES gigantes sunt hodie tyranni diuites, & auari, quibus non sufficit esse in statu suo, nec in statu subiectionis & humilitatis, immo in cælum: idest ad statum altæ prælationis & dominationis nituntur ascendere, sicut patet in ambitiosis, Esaia 14. Ascendam in cælum: super astra cæli exaltabo solium meum. Istud patet in auaris, qui cupiunt esse milites & iudices, & locum altum iurisditionis cupiunt occupare, Sapientiæ 18. Vsque ad cælum attingebat stans in terra. Et ideo tales, vt melius hoc faciāt & obtineāt: aggregant mōtes ad mōtes, prata ad prata, & domos ad domos. Contra quos Esaia 5. Vę qui coniungitis domum ad domum: & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. Non enim cessat auaritia & ambitio, diuitias aggregare: vt sic eis mediantibus possint mundanam celsitudinem obtinere. Sed Iup. summus deus quandoque mittit talibus fulmen: idest subitam sententiam per mortem vel prosperatam tribulationem, ipsos'que montes: idest eminentiam sui status destruit, & prosternit, & eos a' sua uana opinione retardat: & terram circumiacentem: idest patriam sanguine suæ infamiæ mortis & damnationis imbuit & emollit. psalmus. Interfecta est terra in sanguinibus eorum.

MICYL. ADDI. { Quæ hic ex Orphæo citat Regius, iis consimilia etiam Hesio. tradit: qui in Theogonia Erinnyas & Gigantes ex cruore Cæli cum is à Satur. filio castraretur, in gremium terræ delapso procreatos dicit. Sed tamen de Gigantomachia nonnihil variat. Nam Titanas primo (ita enim uocarat filios suos ὁ οὐρανός, quod diceret eos τιταίνοντας ἀτασθαλίῃ μέγα ῥέξαι ἔργον, τοῖο δ' ἔσσεται τίσιν μετόπισθεν ἔσεσθαι, vt idem Hesio. ait) cum reliquis Diis bellum gessisse tradit. Quibus auxilio Cotti Gygis, & Briarei, quos Centimanos vocant, oppressis, idem bellum mox a' Typhoeo repetitum, eundemq; à Ioue fulmine prostratum. Atque huic posteriori bello cæteri assignant ea, quæ vulgo de Gigantomachia, feruntur videlicet, deos in Aegyptum profugisse, aliosq; in alias formas mutasse metu sese, donec a' Pane, a' quo & Panici terrores dicti, Gigantes & qui circa Typhoeum erant, perterriti, in fugam conuerterentur. Priorem autem pugnam cū Titanibus in campo Phlegræo commissam volunt. Quod & Claudianus innuere videtur in principio Cigātomachiæ, vbi inquit.

Terra parens quondam cœlestibus inuida regnis,
Titanumq; simul graues miserata labores,
Omnia monstrifero complebat tartara cœtu,
Inuisum genitura nefas,
Phlegramq; recepit
Tanta prole tumens, &c.

Rursum alii Gigantum pugnam a' Typhoei causa separant, & Typhoeum per se Deos in Aegyptum fugasse tradunt. Gigantes autem circa Phlegram extructis aliis super alios montibus, cum cælum oppugnare uellent, a' Ioue fulmine deiectos fuisse. Quod eò hinc addere libuit, nequis diuersitate ista qua poetæ fabulas interse miscent atque confundunt, inferens foriè turbetur. Porrò uidetur & hæc fabula ex uero originem traxisse. Nam Genesis. 11. de posteris Noe, eodem ferè modo legimus: turrim conatos extruere, cuius culmen cœlum contingeret, sed a' Deo prohibitos, qui confusione linguarū ab incepto eos auertit. Vnde & Babel nomē loco mansit, quæ postea Babylonia dicta fuit. } ¶ Arduus æther) Altum cælum. ¶ Affectasse) Proprie dixit. Nam affectare significat aliquid nimium appetere, quod assequi non possis repugnante natura. ¶ Olympum) Mons est Macedoniæ Olympus altissimus: interdum tamen pro ipso cælo ponitur: quasi ὁλόλαμπτος, hoc est, totus lucens, propter astra quibus illustratur. Vnde Olympius Iup. fuit denominatus. Sex autem Olympi esse perhibentur, Macedoniæ, Thessaliæ, in quo et Olympia fuisse celebrata Apollodorus ait. Mysiæ, Ciliciæ, Elidis, Arcadiæ. ¶ Excussit) quatiendo deiecit. ¶ Peliō Ossæ) montes sunt Thessaliæ notissimi. Pelion Ossa ¶ Obruta mole sua) oppressa sua uastitate: magnitudine ac pondere. ¶ Dira corpora) Crudelia, a' Deorum ira missa. Vnde & diræ furiæ dicuntur. ¶ Natorum sanguine) Nam Gigantes Terræ filii fuisse dicuntur. ¶ Calidum animasse cruorem) Hoc est, animam calido cruori immisisse. Et ne nulla) Et ut aliqua memoria suæ prolis maneret ac restaret. Duas enim negationes in affirmationem conuerti certum est. ¶ Monumenta suæ stirpis) Memoria suæ prolis. Monumentum enim dicitur quicquid ad posteritatis memoriam conficitur. Stirps autem cum prolem significat, fœminini est generis: a cum radicem truncum'ue significat, incerti. Virgilio. Imo de stirpe recisum. Hor. Stirpesq; raptas & pecus & domos. ¶ In faciem hominum) In figuram humanam, ac denique in homines non in simias, ut quidam putant, id quod facile ex iis quæ inferuntur, colligi potest. Neque enim simiæ, aut Deorum sunt contemptrices, aut cædis auidissimæ, aut uiolentæ. Quare intelligamus terram gigantum sanguine madefactam, in homines crudeles, Gigantumque similes fuisse conuersam. ¶ Sed & il. pro. Con. su.) uerum inquit etiam illa

progenies,

progenies, quæ ex ſanguine gigantum orta eſt, impia fuit in Deos, ab omnique humanitate, æquitate'que aliena. Propago autem quæ & propages dicitur, cum uitem vetulam terra obrutam ſignificat, vt ex vna plures fiant, primam producit ſyllabam. Vir. Flexos propaginis arcus. Cum vero progeniem demonſtrat, eandem corripit. Virgi. Sit Romana potens Itala virtute propago. Hinc fit propagare verbum, quod ſignificat uitem vetulam ſupprimere, vt ex vna plures nouellæ fiant. Interdum extendere genus ac dilatare ſignificat. ¶ Scires) Scire poſſes ex auiditate cædis, ex gigantum ſanguine genitam eſſe. Eſt autem figurata locutio. A tertia nanque perſona ad ſecundam elegantes fit tranſitus.

ADDI.

{Eſtque dictum, Scires, pro, poſſes ſcire, modo potentiali.}

ALLEGORIA

¶ HOC accidit multoties in hoc mundo. Cóſtat enim quòd deus ſæpe fulminat, occidit, & damnat malos gigantes: ideſt ſuperbos & peccatores: ſed vere de ſanguine & genere ſuo naſcuntur aliquoties alii gigantes: ideſt mali filii & imitatores r q loco predeceſſorum patrú inſurgunt. qui malam eorum mortem & depreſſioné metuunt, nec attendunt, ſed velut nati ex ſanguine: ideſt ex parentibus ſanguinoléntis ſanguinem ſitiunt: ſuperna numina: ideſt Deum & ſanctos contemnunt, de malis patribus mali filii faciliter generantur, quia patrem ſequitur ſua proles: in ſanguine delectantur, & per ipſos homines moleſtantur. Propter quod ſummus Iuppiter ad iram prouocatur: & eis damnationem perpetuam comminatur. Hie. 7. Peius operati ſunt, quàm patres eorum. Et numeri. 32. Vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris incrementa & alumni hominum peccatorum. ¶ Iſtud etiam poteſt allegari generaliter de omnibus malis. quia vere mors & punitio prędeceſſorum nó eſt correctio malignorum. Prouer. 27. Si contuderis ſtultum in pila quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo, non auferetur ab eo ſtultitia eius. ¶ Quæ pater ut ſumma) Iuppiter cum eorum hominum crudelitatem: qui è ſanguine gigantum nati erant foret contemplatus, ac primis tetram Lyraonis Arcadiæ regis feritatem ſecum ipſe cogitauiſſet, non minus indoluit, quàm eſt in vniuerſum genus humanum indignatus. Quare Dîs omnibus congregatis, & conſilium ſuum de perdendo genere humano, & quæ ab Lycaone mala paſſus ſit, exponit: ac quemadmodum Lycaonem ipſum Arcadiæ regem crudeliſſimum, rapaciſſimumq; in lupum commutauit. ¶ Vt vidit) Poſtquam vidit, & contemplatus eſt. ¶ Summa arce) A ſummo coeli vertice. ¶ Facto recenti) Cauſa eſt, cur nondum vulgata eſſent teterrima Lycaonis conuiuia, propter ſcelus nanque paulo ante commiſſum nondum erant cognita Lycaonis conuiuia Ioui appoſita. ¶ Referens) Animo reuoluens. ¶ Foeda conuiuia) Tetra & crudelia. Nam Lycaon Pelaſgi filius hoſpitio ſuſceptos, non ſolum interficiebat, ſed etiam conuiuis comedendos apponebat. Quod quidem cum Iuppiter cognouiſſet eiusq; domum ingreſſus factas inſidias comperiſſet: & domum incendit, & Lycaonem in lupum animal rapaciſſimum conuertit. Quod quidem idcirco fictum eſt, quòd Lycaon (vt Pauſanias ait) in aram Lycæi Iouis infantem impoſuit, atque immolauit, & ſanguinem libauit, atque ueſtigio in lupum mutatus fuiſſe memoratur.

Et uiolenta fuit. ſcires è ſanguine natam.

ARG. FABVLAE SEQ.

De Gigantum ſanguine nati, quam ſacrilega mente fuerint, Lycaonis infeſtatur exemplum: qui Tyrannus Arcadiæ cum aduenas hoſpites trucidaret, etiam Iouem in ſe accendit iratû. Nam Iuppiter humani ſceleris impatiens, in Deos querimonia delata, hominis ſpecie ſimulata ad Lycaonis regiam uenit, cui Lycaon tanquam mortali præparans mortem, prius humana membra deuoranda, velut hoſpitali humanitate appoſuit. Quod poſtquam Iuppiter ſenſit: non eum penitus interemit, ne ſupplicii amitteret ſenſum, ſed in lupi formam conuertit, qui & mores in rabie, & nomen Lycaonis in appellatione ſeruaret. Nec contentus fuit Iuppiter cæteros homines huius Lycaonis tentaret ſupplicio, niſi in genus omne ſæuiret. Inde denique tantam iuſſit aquarum copiam redundare, ut opertis diluuio montibus cunctis homines interirent.

Quæ pater ut ſumma uidit Saturnius arce,
Ingemit, & facto nondum uulgata recenti
Foeda Lycaoniæ referens conuiuia* menſæ,
Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras,
Conciliumq; uocat: tenuit mora nulla uocatos:
Eſt uia ſublimis coelo manifeſta ſereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo,
Ha'c iter eſt ſuperis ad magni tecta tonantis,
Regalem'q; domum: dextra læuaq; Deorum
Atria nobilium ualuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuerſa locis, a' frõte potentes
Coelicolæ, clari'q; ſuos poſuere penates.

MICYL. ADDI.

{Affertur tamen & altera fabulæ occaſio, nempe, Regem Lycaonem deuictis Moloſſis, obſidem quendam ab iiſdé accepiſſe qui cum ad certum tempus non remitteretur, per legatos repetitum fuiſſe. Ibi tum Lycaonem, occiſo obſide, carnes eius, legatis, edendas appoſuiſſe. Sed ex conuiuis Lyſaniam quendam nomine, qui poſtea Iuppiter dictus fuit, cognito ſcelere in publicum proſiluiſſe, Arcadesq; contra regem immanitate facinoris concitaſſe. Atque ita deuictum atque eiectum regno Lycaoné, in ſyluas abiiſſe. ibiq; reliquam ætatem, latrociniis & cædibus luporum more exegiſſe. Vide Boccatium.} ¶ Fuit & alius Lycaon Priami filius, Pandari pater, q ab Achille fuit interfectus. Sanè Lycaon ἀπὸ τῦ λύκυ, quod lupum ſignificat, denominatus videtur. ¶ Ingentes animos) Maximas indignationes. ¶ Conciliumq; uocat) Conſilium & multitudo dicitur ad conſulendum congregata, & ratio faciendę alicuius aut nó faciédæ, vt ſeruitiú & ſeruos & ſeruituté ipſam ſignificat. Conciliú vero multitudinem tantú ſignificat ad conſultandú congregatam.

*a.l. coenę

ALLEGORIA

¶ HAC iter eſt ſuperis) Talis videtur eſſe uia, per quam peruenitur ad paradiſum. Conſtat enim quòd deus coeli continue uocat deos: ideſt ſpirituales uiros & iuſtos ad ſuum ſecretum conſilium ad coeli domicilium & habitaculum paradiſi. pſalm°. Deus deorum dominus locutus eſt, & uocauit terram. Sed uia, per quam iſti uiri ueniunt ad Iouem, eſt multum ſingularis & priuilegiata: quia pro certo iſti ueniunt per viam ſublimem, quantum ad eminentem celſitudinem ſanctitatis: per viam apparentem & manifeſtam ad limpiditatem veritatis: per viam candidam quantum ad relucentem pulchritudinem caſtitatis: per uiam lacteam quantum ad mulcentem plenitudinem pietatis. Sancti enim veniunt ad Chriſtum p viam ſanctitate, veritate, caſtitate & pietate fulgentem Eſa. 30. Hęc eſt via, ambulate in ea.

RAPH. Lacteus circulus

¶ EST via ſublimis) Lacteum circulum deſcribit, per quẽ ad regiam Iouis iter Diis eſſe ait. Eum vero circulum græci galaxiam vocant ἀπὸ τῦ γάλακτος: hoc eſt a' lacte, vnde & latini lacteum appellarunt, nam candidus eſſe videtur. De quo ſiquis plura videre cupit, legat Macrob. in ſomnium Scipionis. ¶ Coelo manifeſta ſereno) Scite. Nam (ut inquit Macrob.) Lacteus circulus vnus ex omnibus oculis noſtris conſpicitur, alii ſola percipiuntur cogitatione. ¶ Candore notabilis ipſo) notatu & viſu facilis ob ſuum candorem. ¶ Magni Tonantis) Periphraſis eſt Iouis. ¶ Deorum,

Dii nobiles

nobilium) Hoc eſt clarorum, qui maiores gentium Du appellantur (vt inquit Macro.) Sunt autem. 12. numero. Et nomina quidem mulierum ſex. Iuno. Veſta. Mmerua. Ceres. Diana. Venus. Virorum auté nola totidem. Iuppiter. Mars. Mercurius. Neptunus. Vulcanus. Apollo. ¶ Atria) Aulę. ¶ Celebrantur) Frequentantur. ¶ Valuis apertis) Ianuis paté tibus. Valuæ autem dictæ ſunt, quòd dum aperiuntur in ſe reuoluuntur. Fores vero proprie dicuntur, quæ foras aperiuntur. ¶ Plebs habitat diuerſa locis) Plebem vocat multitudinem Deorum minorum. ¶ A' fronte) In fronte lactei circuli potentiores inquit Dii habitant, ibiq; ędes ſuas collocauere. Videtur autem Ouid. alludere ad Palatium Romanum, in quo imperatores cum principibus habitabant.

Hic locus est, quem, si uerbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,
Celsior ipse loco sceptri'q; innixus eburno
Terrificam capitis concussit ter'q;, quater'q;
Cæsariem, cum qua terram, mare sydera mouit.
Talibus inde modis ora indignantia soluit.
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Iniicere anguipedum captiuo brachia cœlo.
Nam quanquã ferus hostis erat, tamẽ illud ab uno
Corpore, & ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbẽ,
Perdendum est mortale genus. per flumina iuro
Infera, sub terras stygio labentia luco.
Cuncta prius tentanda, sed immedicabile uulnus
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et nymphæ, Satyri'q;, & monticolæ Saluani:
Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus,

RAPH. ¶SI verbis audacia detur) Hoc est, si id asserere auderem. ¶Palatia magni cœli) Hoc est regiam cœli. Palatium nanq; vnus est ex collibus Romanis, in quo magnificæ imperatorum ædes conspiciebantur. Inde factum est, vt amplissimas quasque ædes vulgus palatia vocet. ¶Marmoreo re.) In interiore ædium parte marmoribus incrustata. ¶Celsior ip. lo.) sublimior cæteris, vt reges sedere consueuerunt. ¶Sceptroque inniaus eburno) Sceptro ex ebore confecto inhærens. Ex quo colligimus reges quoque apud antiquos non sedentes, vt ferè nunc fit ab ineptis & artis oratoriæ imperitis: sed stantes principibus ac populis orationes habuisse. Sceptrum autem baculus est, quo prisci reges vtebantur, qualib⁹ nũc pontifices nostri inniti solẽt. Sceptrum vero in primis Ioui attribuitur, ut qui rex sit hominum atque Deorum. Sceptrum autem dictum est παρὰ τοῦ σκήπτεσθαι, hoc est, ab innitendo, quod illi stantes reges innitantur, literæ interpositione. ¶Terrificam cæsariem) Terrorem incutientem. ¶Concussit terq; quaterq;) Sæpius commouit, atque agitauit. Hoc autem habitu significat Iouem fuisse iratum. Crebra enim concussio capitis indignationem significat. ¶Cum qua) magnam Iouis ostendit potentiam, qui vnà cũ capitis motu vniuersũ mundum commouit. {Alludit autem ad versus Homeri, apud quem Iliad. primo eodem modo legitur. ADDI.

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.}

¶Talibus modis) Hoc modo iratus atque indignatus Iuppiter est locutus. ¶Non ego pro mundi regno) Hac oratione Iuppiter ostendit genus humanum dignum esse quod perdatur, cum Dii quoque ipsi minime ab illius insidiis sint tuti. Nam Lycaon ipsum Iouem Deorum hominumq; parentem interficere conatus est. Attentos autem simul & beneuolos Deos reddit, & rei magnitudinem ostendens & animum suum pro salute eorum anxium atque solicitum eẽ demonstrans. ¶Non ego pro mundi regno) de mũdi regno Iuppiter cum gigantibus grauissimum bellum gessit, eosq; tandem in Phlegræis campis superauit, & ad inferos detrusit, ut paulo ante diximus. ¶Quisque anguipedum) quisq; gigantum. Nam anguipedes dicti sunt gigantes, quòd anguinos pedes habere uiderentur, vt in. 5. Fast. Ouid. ipse narrat. Quod significat (ut scri. Macrob.) nihil eos rectum, nihil supernũ cogitasse, totius vitæ eorum gressu atque processu in inferna mergente. ¶Centum brachia) centum manus. Vnde & gigantes Centimani à centum manibus vocantur. Alludere autem poeta uidetur ad Briareum gigantem & Cottum & Gygen illius fratres, quos Hesiodus in Theogonia singulos centum manus habuisse ait. {CENtimani autem finguntur, vt inquit Comment. Hesiodi. διὰ τὸ ὁρμητικὸν τὸ πρὸς τὴν μάχην, καὶ δραστικὸν, καὶ ἀρπακτικόν} ¶Cœlo captiuo) quod captiuum reddere cupiebant. ¶Nam quanquam) Rationem assignat Iuppiter, cur magis nunc sit solicitus, q̃ cum gigantes cœlo manus iniicere conati sunt. Nam quanuis inquit gigantes viri essent fortissimi, mihi tamen bellum minime cum toto hominum genere suscipiendum fuit, sed cum vna solum gigantum progenie. ¶Ab vno corpore) ab vna hominũ congregatione. Nã corpus interdum pro multitudinis congregatione ponitur. ¶Et ex vna origine) exponit

Anguipedes

Cẽtimani

ADDI.

id quod ab vno corpore dixit. Ab vna enim gigantum progenie Ioui bellum fuit indictum. De gigantum autem origine variæ sunt priscorum opiniones. Alii nanque illos Titani, & Terræ filios fuisse scribunt. Alii e a sanguine Titanum à Ioue interfectorum è terra natos esse aiunt {Hesiodus, ex sanguine Cœli, amputatis illius virilibus à Saturno genitos, dicit. cuius versus sunt, Gigantum origo ADDI.

Ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
Πάσας δέξατο γαῖα, περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
Γείνατ' Ἐρινῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας
Τεύχεσι λαμπομένους, δολίχ' ἔγχεα χερσὶν ἔχοντας.

Iosephus vero in antiquitatibus Iudaicis contendit eos ex coitu Dæmonum cũ mulieribus fuisse procreatos, cui quidem opinioni & Lact. & sacra historia astipulari videtur.} ¶Nunc mihi qua totũ) Nunc inquit nõ vnum hominum corpus, sed totum gen⁹ humanum prorsus mihi est perdendum. ¶Qua) Quatenus & quousq;. ¶Nereus) Deus est marinus, sed pro Oceano ponitur, qui vniuersam circumit terram. {Huius & Doridis filiæ sunt, quas Nereidas & Nerinas uocant: quarum noĩa recenset Hesiodus. Nomen aut Νηρεὺς, ἀπὸ τοῦ νήχεσθαι, deductum, mutatione literæ, vel à ῥέω potius, & intendendi particula νη. Nereus ADDI.

¶Circumsonat) Circumstrepit fluctibus ¶Per flumina iuro Infera) Per Stygem paludẽ iurat, mortale genus totũ esse pdendum. Stygis autem numen Dii fallere metuebant, vt ait Virg. Dii cuius iurare timẽt, & fallere numen. {Quod item ab Homero sumptum. apud quẽ legitur Odiss. 5. ADDI.

Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.}

¶Stygio luco) Nemori Stygi paludi imminenti. ¶Cuncta prius tentanda) Omnia inquit prius sunt experienda, quàm genus humanum perdatur. Sed mali tamen sunt perdendi, ne boni periclitenť. ¶Sed immedicabile vulnus) hac similitudine colligit vniuersum genus humanum esse perdendum, cum totum sit corruptũ. Vt enim corporis partes corruptæ solent præcidi, ne reliquũ corpus putrescat, sic genus humanum est perdendũ, ne Satyri, Nymphę ac fauni hoĩum scelelibus inquinẽtur atq; infestẽtur. ¶Immedicabile) Insanabile. ¶Pars syncera) integra ac sana & incorrupta. ¶Trahatur) In putredinẽ & corruptionem ducať. Argumentatur aũt Iuppiter ab vtili & honesto. ¶Sunt mihi semidei) Quænam sit ea pars syncera, cui timet Iup. ab humano genere exponit. ¶Semidei) Heroes alio noĩe vocanť. maiores. n. hoĩbus, ac Diis minores fuisse vidẽtur. ¶Fauni) Satyri, Syluani Dii habiti sũt rusticani. ¶Et Nymphę) Nympharũ varia sunt noĩa. Alię nanque dĩr Nereides, quæ mare incolũt. {A' Nereo patre vt supra diximus} Aliæ Naiades quæ fontes. {παρὰ τὸ νάω. i. fluo seu mano} Alię Napeę, q̃ saltus & syluas, {ἀπὸ τῶν ναπῶν. i. locis cõsitis arboribus & cõuallibus.} Alię Oreades, q̃ mõtes. {ἀπὸ τῶν ὀρῶν hoc est, mõtibus.} Alię Dryades. Aliæ Hamadryades, q̃ i syluis habitare, vnaq; cũ arboribus nasci, moriq; dĩr, ἅμα nãq; simul, & δρῦς δρυὸς, arborem & quercũ sigñat. ¶Quos qm̃ cœli) occurrit tacitę obiectiõi. Posset. n. qs dicere. Si times à gñe humão Semideis & nymphis & diis rusticis trãsferas ipsos in cœlũ, ac gen⁹ humanũ inter se debacchari pmittas. Sic. n. sua stultitia satis supq; punieť. At inqt Iup. nõdũ illos cẽseo dignos, q i cœlũ recipiãť. ¶Dignamur) Dignos cẽsemus. Sic Virg. Haud eqdẽ tali me dignor honore. Semidei ADDI.

¶CAN

An satis ò superi tutos fore creditis illos?
Cum mihi, qui fulmen, qui uos habeoq́;, regoq́;,
Struxerit insidias notus feritate * Lycaon?
Confremuere omnes, studiis'q; ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic, cum manus impia sæuit
Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitæ terrore ruinæ
Humanum genus est totus'q; perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas Auguste tuorum,
Quàm fuit illa Ioui, qui postquam uoce, manu'q;
* Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.
Substitit ut clamor pressus grauitate regentis
Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit:
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) soluit.
Quod tamen admissum, quæ sit uindicta docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures,
Quam cupiens falsam: summo delabor olympo,
Et Deus humana lustro sub imagine terras.
Longa mora est, quantum noxæ sit ubiq; repertũ,
Enumerare, MINOR fuit ipsa infamia uero.
Mænala transieram latebris horrenda ferarum.
Et cum Cyllene, gelidi * pinera Lycæi:
Arcados hinc sedes, & inhospita tecta tyranni

RAPH. ¶ AN satis ò superi) Hoc argumento à maiori sumpto colligit genus humanum omnino esse perdendum. Nam si mihi inquit, cui imperium est Deorum & hominum, insidias struere Lycaon feritate sua notissimus, est ausus: quo modo Dii minores ab Humano genere poterunt esse tuti? ¶ Habeoq́; rego'que) hoc est contineo & guberno. Græcum autem uerbum expressit. Nam ἔχω & habeo & contineo significat. ¶ Notus) nobilis & famosus sua feritate. (Lycaon) Lycaon autem Pelasgi filius, Lycosuram vrbem in Lycæo monte ædificauit, Iouem'que Lycæum appellauit: & Lycæa, certamen in Iouis Lycæi honorem instituit: vt Pausanias scri. ac infantem in Iouis ara primus omnium immolauit. Vnde locus fabulæ dat⁹ videtur. ¶ Confremuere omnes) simul omnes fremuere & murmurauere facinoris immanitate commoti. ¶ Studiis ardentibus) Inflammatis voluntatibus. ¶ Deposcunt) Ad pœnam subaudiendum est. ¶ Sic cum manus impia sæuit) In augusti gratiam hæc ab Ouidio referuntur. Vt inquit totum genus humanum Iulii Cæsaris indigna cæde commotum est, qua in senatu ab ingratis impiisq́; ciuibus fuit interfectus: Dii auditis Ioui structis insidiis, inflãmati sunt, tametsi de coniurationibus'& insidiis contra Augustum Cæsarem structis hæc mihi dicta potius esse videntur. Sic enim & Ioui & Deorum indignationi pulcherrimè accommodatur hæc similitudo. Nam vt Iuppiter a' Lycaone, quamuis insidiante, non fuit interfect⁹, ita ne Augustus quidem a' coniuratorum quoquam fuit oppressus. Cum alii autem multi variis temporibus (vt scribit Suetonius) in Augustum coniurarunt, tum Telephus mulieris seruus, nomenclator. Is enim quasi debita sibi fato dominatione & ipsum & senatum aggredi destinauerat. Quondam etiam iuxta cubiculum eius lixa quidã ex Illyrico exercitu ianitoribus deceptis noctu deprehensus est cultro uenatorio cinctus: inops'ne mentis, an simulata dementia, incertum. Nihil enim exprimi quæstione potuit. De insidiis autem August. structis potius esse intelligendum, quàm de Iulii Cæsaris cæde, facile ex ipsis Ouidii verbis percipi potest, cum inquit: Nec tibi grata minus pietas Auguste tuorũ. ¶ Quã fuit illa Ioui) Hoc vero ab istis calfornus, si quo ingenio iudicio'ue forent, notandum erat. Mihi certe prior expositio vt de Iulii Cæs. cæde intelligamus, non probatur. ¶ Manus impia) impiorum cõiuratorum multitudo. Nam sexaginta & amplius C. Cassio, Mario'que & Decio Bruto principibus, vt refert Sueto. in Iulium Cæsarem coniurarunt, eum'que in senatu tribus & viginti vulneribus trucidarunt. ADDI. {In Augustũ autem, præter eos quorum supra facta mentio est, etiam Lepidus quidam, & Varro Murena, Fannius Cæpio. M. Egnatius, Plautus Rufus. L. Paulus, Audasius & Epicadus: Suet.} ¶ Sæuit extinguere) sæuit vt extingueret, poetica enim locutio est. ¶ Sanguine Cæsareo) Iulii Cæsaris cæde: siue potius Aug. qui Iulii Cæsaris filius fuit adoptiuus. ¶ Attonitum) stupefactum. ¶ Romanum non) quod Iulius Cæsa. Augustus'que filius eius gestis suis clarissimum reddiderat. ¶ Nec ti. gra. minus pietas) nõ minus inquit pietas populi Rom. qui tuos insidiatores vltus est, tibi grata fuit, quàm Ioui Deorum indignatio, quam conceperunt, cum audissent insidias Ioui ipsi à Lycaone fuisse structas. ¶ Qui postquã uoce manu'que) gestũ exprimit eorum qui silentium indicunt. ¶ Cõpressit) compescuit. ¶ Substitit vt clamor) postquam cessauit clamor Iouis authoritate cohibitus. ¶ Silentia rupit) locutus est. Sic Virg. Quid me alta silentia cogis Rumpere? ¶ Ille quidem) Lycaon inquit ille feritate conspicuus pœnas dedit. Nam soluere pœnas est pati pœnas & sustinere. ¶ Curam hanc dimittite) ipsum deposcendi ad pœnã. Est autem parentesis. ¶ Qđ tamen admissum) quamuis inquit dederit pœnas, Lycaon volo vos tamen docere & peccatum quod admisit: & pœnam qua fuit affectus. ¶ Contigerat nostras) Narcat Iuppiter quemadmodum inquisiturus hominum scelera è cœlo descendit ĩ terras: susceptaq. humana figura orbem terrarum peragrarit, ac tandem ad Lycaonem Arcadiæ regem hospites crudelissime interficientem peruenerit, quem in lupum idcirco se ait commutasse, quòd se quoque interficere conatus esset. ¶ Infamia temporis) ignominia seculi, quo teterrima quæque scelera committebantur. ¶ Quam cupiens falsam) Deus enim vult omnes homines bonos esse. ¶ Lustro) peragro, circumeo. Aliàs lustrare est purgare & illustrare. ¶ Longa mora est enumerare) longa mora esset inquit si enumerare vellem quantum vbique sceleris inuenerim. ¶ Noxæ) Culpæ, sceleris. Noxa enim & culpam & scelus & maleficium significat. Vnde noxius declinari videtur. Sanè noxa interdum etiam pœnam significat. Vnde apud iurisconsultos: Noxæ dedere, hoc est pœnæ tradere ob damnum illatum. Vnde & noxales actiones ab iisdem appellantur: quæ ex noxa atque maleficio seruorum aduersus dominos instituuntur. ¶ Minor vero) eo quod verum erat. Maiora nanque scelera, & plura ab Ioue deprehensa fuere quam ferebantur. ¶ Mænala transieram. Describit iter quo ad Lycaonem peruenit. Mænalus autem & vrbs & mons est Arcadiæ celeberrimus à Menalo Arcadis filio denominatus. ¶ Latebris) lustris. Et cum Cyllene) Cyllene mons Arcadiæ Mercurio dicatus. Vnde etiam Cyllenius appellatur. ¶ Pineta) loca pinis consita, vt oliueta. ¶ Lycæi mons est Arcadiæ Lycæus Pani sacer. ¶ Et in hospita) in hospitalia. ¶ Arcados tyranni) Licaonis Arcadiæ regis. Cum autem Lycaon multo ante Troica tempora fuerit, mirandum est cur poeta sub persona præsertim Iouis ipsum Tyrannum vocet, cum hoc nomen ne Homeri quidem aut Hesiodi temporibus (vt scri. Aristophanes grãmaticus) in vsu fuerit. Nusquam eum in ipsorum priorum'ue scriptorum operibus inuenitur tyrannus. Reges nanque appellabant omnes, qui tempore Archilochi iamborum scriptoris (vt Hippias sophista testatur) Tyranni cœperunt appellari. Homerus quidem Echetum crudelissimum hominum interfectorem nuncupat regem. Tyrannus vero dictus est, vel a' Tyrrenis (vt quidam putant) qui olym prædones crudelissimi fuere. Vel ἀπὸ τὸ τείρειν τοὺς λαοὺς hoc est a' me domandis populis quibus insidias ac dolos struunt. Aris. vero in Cumæorum rep. honesto vocabulo Aesimnetas prius fuisse vocatos dicit, qui postea tyrãni appellari cœperunt. Nam Aesimnetes dicitur honesti laudator. Sed Ouid. ex consuetudine suorum temporum locutus est. ADDI. {Prolepsi usus videlicet.} Sanè Tyrannus apud priscos etiam pro bono princi-

*Lycaon, Gegenis Arcadis filii fili⁹ fuit, vt Stephanus scribit I Ephyra.

*a. l. indicium'que dedit.

Vina & fatilo.

*a. l. spineta.

Vina & fatile.

Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi uenisse Deum, uulgus'que precari
Cœperat, irridet primo pia uota *Lycaon.
Mox ait, experiar Deus hic, discrimine aperto,
An sit mortalis, nec erit dubitabile uerum.
Nocte grauem somno, nec opina perdere morte
Me parat. hæc illi placet experientia ueri.
Nec contentus eo est, missi de gente Molossa
Obsidis unius iugulum mucrone resoluit.
Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis, ego uindice flamma
In dominum dignos euerti tecta penates.*
Territus ipse fugit, nactus'que silentia ruris
Exululat, frustra'que loqui conatur, ab ipso
Colligit os rabiem, solitæ'que cupidine cædis
*Vtitur in pecudes, & núc quoque sanguine gaudet.
In uillos abeunt uestes, in crura lacerti.
Fit lupus, & ueteris seruat uestigia formæ.
Canicies eadem est, eadem uiolentia uultus.
Iidem oculi lucent, * eadem feritatis imago est

pe accipiebatur. Virgil. Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. Vsus deinde obtinuit, vt pro eo demum poneretur qui dominatu crudeliter abuteretur. Arcas sane & proprium filii Callistus, nomen est, & gentile. Vnde Arcadius & Arcadicus deriuatur. Arcadia vero ab Arcade Callistus filio denominata esse videtur. Nam antea tum Parrhasia, tum Lycaonia, tum Gigantis, tum Azania i tum Pania (vt inquit Stephanus, qui de vrbibus & vicis diligentissime scripsit) vocabatur.

Arcadia

*Lycaon gegenei Arcadis filii filius fuit Stephanus scribit in Ephyra.

¶ Traherent cum sera crepuscula noctem) hoc est, cum aduesperasceret. ¶ Traherent) adducerent. ¶ Sera crepuscula) crepusculum dicitur dubia lux. Nam creperus dubium significat. ¶ Signa dedi) hoc est, significaui me esse Deum. ¶ Precari) colere ac venerari. ¶ Pia vota) piorum preces. ¶ Mox ait experiar) primo inquit Lycaon piorum vota, qui me venerabátur, irridere cœpit. deinde periculum facere de mea diuinitate cogitauit.

Vide Pli. l. 8. cap. 22

¶ Discrimine aperto) manifesto periculo, hoc est, experientia. ¶ Nec erit dubitabile verum) nemo inquit poterit dubitare an Deus sit, an mortalis. Si enim Deus erit interfici non poterit: Sin homo fuerit facile perimetur. ¶ Nec opina) inopinata. ¶ Nec contentus eo) nec satis inquit, ei visum est me velle perdere. nisi etiam mihi in cœnã carnes humanas partim elixas, partim tostas apposuisset. ¶ De gente molossa) Molossi populi sunt Epyri, a quibus bello victis Lycaon obsides acceperat, quorum vnum iugulauit, ut ipsum Ioui apponeret epulandum. ¶ Resoluit) aperuit. ¶ Semineces artus) Semimortua membra & adhuc palpitantia. ¶ Mollit aquis) coquit & mollia reddit. ¶ Quos simul imposuit mensis) postquam ait humanæ illæ carnes mihi appositę fuerunt, ego statim ædes Lycaonis incendio corripui, dignas quæ in tam crudelem dominum euerterentur. Cæterum ipse territus in syluas aufugit, & in lupum feritati suæ maxime conueniens animal fuit commutatus. ¶ Vindice flamma) vltrice.

Vertis, quod nõ minus placet vt in antiquo exẽplari. Vide Pli. li. 11. ca. 27

¶ Tecta) domum, à parte enim totum intelligimus κατὰ συνεκδοχήν. ¶ Dignos penates) qui incenderentur, cum tam sceleratum dominum pati possent. ¶ Territus) incendio ædium perterritus. ¶ Exululat) valde vlulat. Iam enim in lupum fuerat conuersus. Nam vlulare, quod factitium est verbum, luporum est proprium. ¶ Ab ipso colligit os rabiem) quia inquit loqui non poterat, in rabiem actus est, quam ab hominibus in pecudes transtulit. ¶ Et nunc quoque) quemadmodum cum erat homo. ¶ In villos abeunt vestes) in pilos inquit vestes mutatæ fuerunt; Brachia autem in crura. Sic'que Lycaon in lupum fuit conuersus. Quod quidem idcirco fingitur, quia Lycaon auaritiæ deditus ex rapto tanquam lupus, viuebat. Auari nanque lupis, qui nunquam satiantur pecudum cæde, quamsimillimi esse videntur. Homines autem in lupos conuerti rursusq; restitui sibi, falsum esse contendit Plinius. Vnde tamen ista vulgo infixa sit fama in tantum vt in maledictis versipelles habeantur, ostendit libro VIII. capite XXII. cum inquit, Euantes inter authores Græciæ non spretus, tradit, Arcadas scribere ex gente Antei cuiusdam sorte electum, ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituq; in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiusdem generis cõgregari per annos nouem. Quo in tempore si homine se abstinuerit, reuerti ad idem,

& cum tranauerit, effigiem recipere, ac pristinum habitum, addito nouem annorum senio. Addit quoque Fabius eandem recipere vestem. Sed hæc Plin. fabulosa esse putat. {Pausanias autem in Arcadicis, Lycaonem & Cecropem coætaneos fuisse scribit. Veruntamen quod ad res diuinas attineret, alterum altero sapientiorem. Nam Cecropem primum omnium Iouem vocasse summũ, & iis, quæcunque animata forent abstinuisse, placentas autem & bellaria altaribus consecrasse. Contra aũt Lycaonem, vt immaniorem, infantem altaribus adductum mactasse, Iouiq; Lycæo immolasse. Quam obrem statim eundem inter sacrificandum in lupum' conuersum. Idq; etiam credibile vult videri, propterea qđ prima illa ætate Dii, atque homines promiscue inter se versati sint, nec dum tanta malitia in terris fuerit. Proinde etiam deorum mensis, homines fuisse adhibitos, & siquis impie agere cœpisset, corãm ac statim punitum. Sic Lycaonem hunc in lupũ, sic Nioben in saxum postea conuersam. Addit autem idem author etiam posterioribus temporibus hominem in lupum conuersum inter sacrificia eiusdem dei, nec tũ per omnem ætatem lupum mansisse. Nam qui ita conuertebantur, inquit, si de cætero a carnibus humanis abstinuissent, Decimo anno ad pristinam formam redire solebant. Sin amplius illis vescerentur, per omnem ætatem lupos manere. Quam rem & Plato confirmat lib. VIII. de Repub. dicens eos in lupos mutari solitos, qui carnem humanam in sacrificiis gustassent.}

ADDI. Lycaon

Cecrops

¶ REGTE Lycaon videtur fuisse populus Iudęorum. Constat enim quòd summus Iuppiter dei filius assumpta humana imagine per incarnationem ad terram. noscitur descendisse. Baruch. 3. Post hæc in terris visus est cum hominibus conuersatus est. Domum Lycaonis: idest populum Iudęorum voluit personaliter visitare: sed quia dictus populus eidem præparauit lectum mortis: scilicet crucem vbi eum voluit morte ferire: ideo mutatus est in lupum: quia scilicet facti sunt Iudęs fugaces & fugabundi ad modum lupi propter mortem quam dei filio attentauerunt. Osee. 9. Abiciet eos dominus deus meus quia non audierunt eum; & erunt vagi in nationibus. Sic reuera multo sunt hodie qui quamuis videantur homines: idest quamuis fingant se esse iustos rationabiles & benignos: ipsi tamen mentem habent lupinam: id est crudelem. Sicut patet de multis qui crudeliter rapiunt & puniunt. & tamen plures elemosynas & alia bona faciunt: quæ etiam ipsi deo carnes humanas offerunt. quia multi sũt qui subditos suos & alios spoliant & occidunt: & inde conuiuium faciunt eleemosynas pauperibus dando & etiam pietatis opera faciendo. Sed sicut dicitur Iuppiter noluit gustare. quia & dominus talia noscitur reprobare. Ecclesiastici. 34. Qui offert sacrificium ex substantia pauperis quasi qui victimat filium in conspectu patris. Nam ibidem paulo ante dicitur. Dona iniquorum non probat altissimus. Isti finaliter in lupos mutantur quia conditiones habent lupinas inquantum raptores magni & notorii efficiuntur: Ouibus, idest pauperibus insidiantur & canibus, idest prælatis & prædicatoribus inimicantur & pro uoce sanę locutionis vlulatu detractionis & infamiæ vtuntur. de quibus dicitur Sophoniæ. III. Iudices eius lupi. Et in Aesopo. Hi regnant qualibet vrbe lupi.

ALLEGORIA

COCCIDIT

ARG. FABVLAE SEQ.

Et veteris: adhuc inquit signa pristinæ formæ retinet. Nam eandẽ & caniciem & vultus violentiam habet. Oculi præterea ipsi vt prius lucent: ac demum eandem feritatem, quam etiam prius exercet. Iuppiter propter audaciam Lycaonis, cæterorumque mortalium qui sceleribus suis etiam Deorum potentiam tentabant, orbem terrarum perfusis imbribus inundauit. Et cum duo pietate cæteros mortales antecessissent, Deucalion Promethei filius ac Pyrrha, eadem soror atque coniux, et in Parnaso monte prolutũ imbrium effugissent, sorte moniti Themidis, quæ eo tempore Antistes terræ fuisse traditur a Diis veniam acceperunt per preces generandæ prolis, ita vt lapides post tergum iacerent, ex quibus homines nascerentur, & a Deucalione missi in viros vertebantur, a Pyrrha autem in fœminas.

Occidit una domus, sed non domus una perire
Digna fuit. qua terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus iurasse putes. dent ocyus omnes
Quas meruere pati (sic stat sententia) pœnas.
Dicta Iouis pars uoce probant, stimulosque frementi
Adiciunt, alii partes assensibus implent.
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus, & quæ sit terræ mortalibus orbæ
Forma futura rogant, quis sit laturus in aras
Thura, feris'ne paret populandas tradere terras?
Talia quærentes (sibi enim fore cætera curæ)
Rex superum trepidare uetat, sobolemque priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iamque erat in totas sparsuru. fulmina terras,
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, totusque ardesceret axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus correptaque regia cœli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum,
Pœna placet diuersa, genus mortale sub undis
Perdere, & ex omni nimbos demittere cœlo. *
Protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes,
Emittitque Notum. madidis Notus euolat alis,
Terribilem picea tectus caligine uultum.
Barba grauis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebulæ, rotant pennæque, sinusque.

RAPH. ⁋OCCIDIT vna domus) Postea quam Iuppiter exẽplo Lycaonis ostendit, quam terris sceleribus infecti sint homines, concludit totum genus humanum penitus esse perdendum. Sic'que poeta fabulam cum fabula, ac mutationem cum mutatione connectit. Narraturus enim quemadmodum lapides à Deucalione & Pyrrha post terga iacti partim in mares, partim in fœminas fuere conuersi, ante describit diluuium, quo gen⁹ humanum fuit extinctum. ⁋Sed non domus vna perire Digna fuit) oẽs inquit hominum domus sunt euertendę, & exterminandæ non vna sola. Vbique enim nefanda scelera perpetrantur. ⁋Fera regnat Erinnys) Feritas, impietas, inhumanitas. Erinnys enim dicitur (Erinnys.) furia infernalis, discordia, bello, contentione'que gaudens. Sunt autem Erinnyes Deæ vltrices illorum, qui sunt impii erga parentes, dictæ) vt Etymologici scribunt) παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν quod in terra habitent hominum facta speculantes. ADDI. {Eædem & Eumenides dicuntur græcis, per ἀντίφρασιν videlicet & σεμναὶ θεαὶ apud Atticos, vbi & ara illarum quædam fuit.} ⁋In facinus iurasse putes) posses inquit putare omnes homines se mala omnia perpetraturos coniurasse. ⁋Facinus) scelus, quanuis in bonam quoque accipiatur partem. ⁋Dent ocyus omnes Quas meruere pati pœnas) hoc est cito ac repente omnes puniantur. Dare & persoluere pœnas dicuntur, qui puniuntur. ⁋Sic stat sententia) talis est inquit sententia mea, vt omnes perdantur. ⁋Stat) fixa est & immota. Est autem parenthesis. ⁋Dicta Iouis pars voce probant) omnes inquit Dii Iouis sententiam partim verbis, partim nutu approbauerunt. ⁋Assensibus implent) nutibus & manibus se Ioui assentire signãt. ADDI. {Alludere aũt videt poeta, ad morẽ Romanũ, quo senatores alii sñias dicebãt, alii in sñias pedibus discedebant, vnde iidem etiam Pedarii appellabantur.} ⁋Iactura dolori) perditio, ⁋Orbæ terræ) priuatæ. ⁋Rogant) interrogant Iouem. ⁋Quis sit laturus in aras Thura) quis sit Diis sacrificaturus. ⁋Populandas terras) vastandas, ac deprędandas. ⁋Sibi enim fore cætera curæ) subaudiendum est ait verbum, quod eleganter in huiusmodi prætermittitur locutione. Est autem parenthesis. ⁋Rex superum trepidare vetat) Iuppiter. ⁋Origine mira) quia lapides, vt paulo post narrabit, in homines fuere conuersi, quod quidem maxime mirandum est. ⁋Iamq; erat) statim inquit Iuppiter fulminibus genus humanum perdidisset, nisi veritus esset ne cœlum quoque terrarum incendio conflagraret, cum præsertim in fatis meminerit esse, vt aliquando totus mundus igne absumatur. Quare non fulminibus, sed aquarum inundatione genus humanum perdere decreuit. ⁋Iamq;) statimq;. ⁋Sacer æther) sacrum cœlum. Tot ab ignibus) quot opus esset ad totam terram comburendam, conciperet i contraheret. ⁋Totus axis) totum cœlum. Sinecdoche est, axis enim quæ pars est cœli, pro toto ponitur cœlo. Nam axis proprie illud est plaustri lignum circa quod rotæ vertuntur, ad (Axis.) cuius similitudinem axis in mundi sphæra vocatur, circa cuius cacumina sphæra ipsa rotatur, quibus contigui sunt duo poli, qui & vertices dicuntur, quibus veluti cardinibus (vt scribit Apuleius) maxime sphæra nititur, arcticus, & antarcticus, siue borealis & australis. Esse quoque in fatis, in dispositione fatorum. Alia ratio est qua deterritus est ab incendio Iuppiter, ne id eueniret, quod in fatis esse sciebat, ne videlicet totus mundus conflagraret. Est autem fatum (vt Stoici aiunt) connexa rerum series, per quam mundus administratur. (Fatum.) ⁋Affore) aduenturum esse. ⁋Et mundi moles) machina mundi. ⁋Operosa) multi operis. Laboret) in labore & periculo propter incendium futura sit. Hoc autem maxime cum dogmate Christiano cõuenit. Nos enim credim⁹ mũdũ in nouissimo die cõflagraturũ. (ADDI.) {Est igitur et hoc ex illis quę a vetustiss. accepta, traditione patrum, veluti per manus ad posteros transierũt.} ⁋Tela reponuntur) fulmina a Cyclopibus confecta. Cyclopes enim Iouis fulmina fecisse dicuntur. (Cyclopes.) Fuerunt autẽ populi Siciliæ, vnum in media fronte oculum habentes. {Id quod nominis ἔτυμον indicat, dicitur enim ὁ κύκλωψ [illegible]} (Vide Senecā nat.q.l.3.cap.27.) ⁋Pœna diuersa) contraria. Diluuium enim incendio cõtrariũ ẽ. ⁋Nimbos) pluuias. ⁋Demittere) deorsũ. ⁋Protinus Aeolis) statim inqt Iup. clausis in spelunca iis ventis, qui inducunt serenitatem, Austrum pluuia gaudentem emisit. ⁋In Aeoliis antris) in Aeolii speluncis. Notius est autem Aeolum Iouis ex Acesta filium, regem esse ventorum, quam ut hoc loco sit exponendum. (Aeolus) Quod quidem idcirco fictum est, quod (ut Plin. ait) Aeolus uentorum rationem inuenit. Cum enim septẽ insularum iuxta fretum Siculum, quæ ab illo Aeoliæ fuerũt cognominatæ, princeps esset, ac ea nebulis & fumo Hieræ insulæ ardentis uentos prædiceret futuros, creditus est illos in sua habere potestate. ⁋Flamina) à flando uenti flamina dicũtur. ⁋Madidis Notus euolat alis) ⁋Prosopopœia est) Eleganter autem Austri uenti describit effigiem. sic enim apud priscos pingebatur. Alæ autem uentis assignantur propter uelocitatem. ⁋Tectus uultum) hoc est tectum uultum habẽs. Est aũt poetica Sinec. ⁋Picea caligine) nigris nubib⁹. Nã Auster nubilosus est uẽtus. ⁋Barba grauis) plena. ⁋Nimbis) pluuiis. ⁋Vnda) aqua. ⁋Rorãt) stillãt, i roris silitudinẽ.

Vtq; manu late pendentia nubila pressit,
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi.
Nuntia Iunonis uarios induta colores,
Concipit Iris aquas, alimentaq; nubibus affert.
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota iacent, longiq; perit labor irritus anni.
Nec cœlo contenta suo est Iouis ira, sed illum
Cœruleus frater iuuat * auxiliaribus undis.
Conuocat hic amnes, qui postquã tecta tyranni
Intrauere sui, non est hortamine longo
Nunc ait utendum, uires effundite uestras.
Sic opus est, aperite domos, ac mole remota
Fluminibus uestris totas immittite habenas.
Iusserat. Hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrænato uoluuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit, at illa
Intremuit, motuq; uias patefecit aquarum. *
Expatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul, pecudesq;, uirosq;,
Tectaq; cumq; suis rapiunt penetralia sacris.
Siqua domus mansit, potuitq; resistere tanto
Indeiecta malo, culmen tamen altior huius
Vnda tegit, pressæq; latent sub gurgite turres.
Iam'q; mare & tellus nullum discrimen habebant,
Omnia pontus erat, deerant quoq; littora ponto.
Occupat hic collem, cymba sedet alter adunca.
Et ducit remos illic ubi nuper ararat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina uillæ *
Nauigat, hic summa piscem deprendit in ulmo,
Figitur in uiridi (sic sors tulit) anchora prato,
Aut subiecta * tegunt curuæ uineta carinæ,
Et modo qua graciles gramen carpsere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aqua lucos, urbes'q; domos'q;
Nereides, syluas'q; tenent delphines, & altis
Incursant ramis, agitataq; robora pulsant.
Nat lupus inter oues, fuluos uehit unda leones.
Vnda uehit tigres, nec uires fulminis apro,

RAPH.

CVTQVE manu late) postquã inqt Notus manibus nebulas cõpressit, maximæ pluuiæ esse cœperũt. ⁋ Fit fragor) strepitus ꝓprie rerũ fractarũ. ⁋ Densi nimbi) crebræ pluuiæ. ⁋ Cõcipit Iris aquas) Iris nũcia Iunõis a poetis fert. Interdũ etiam Iouis. Est aũt versicolor ille arcus, q fit in aere (vt scribũt physici) ex reflexione radiorũ Solis, Lunę'ue in nubib⁹, pluuiæ tẽpore. Dicta est autem Iris παρὰ τὸ εἴρω, quod est dico, quod futura prænunciet. {Prænunciat enim vl' pluuiã si ꝓcessit serenitas, aut rursum serenitatẽ, si ꝓcessit pluuia, Ptole. docet in apotelesm.} Fluuius est etiã Iris: necnon herba, quam Plin. optimam in Illyrico nasci scribit. ⁋ Sternuntur segetes) Frumenta in agris existẽtia in terram ab aquis deiciũtur. Seges autem dicitur frumentum nõdum demessum. Sternere vero interdum in terram deiicere, interdum significat cooperire, vt cum dicimus sternere mensam. ⁋ Vota deplorata) Spes valde ploratas. {Vel etiam desperata, vt de quorum euentu nulla spes amplius sit.} Vota autem vocat frumenta multis votis & precibus expetita. ⁋ Colonis) agricolis. ⁋ Irritus) vanus ac sine vllo fructu. ⁋ Cœruleus frater) Periphrasis Neptuni. ⁋ Auxiliaribus vndis) auxilium afferentibus ad perdendum genus humanum. Auxiliares autem milites proprie dicuntur, qui a socus in auxilium mittuntur. ⁋ Conuocat hic amnes) Deos fluuiorum. Amnis enim fluuius dicitur ab ambiendo, vt Varro ait, quod omnia flumina circumeunt. Vnde etiam cornuta pingũtur. ⁋ Tyranni sui) Regis sui. Tyrannus nanque apud antiquos in bonam quoque accipiebatur partem, vt pauloante scripsimus. ⁋ Hortamine) hortatu, exhortatione. ⁋ Aperite domos) Fontes, qui fluuiorum domus esse videntur. ⁋ Mole) obstaculo. ⁋ Fluminibus.) fluxibus. ⁋ Totas habenas) translatio ab equis sumpta, qui habenis inhibentur. ⁋ Defrænato) effrænato, ac sinę vllo retinaculo. ⁋ Ipse) Neptunus. ⁋ Tridente suo) vt Ioui fulmen, Sic Neptuno tridens attribuitur quo dum percutit terram, fit terræmotus. {Vnde idem & Enosichthon, & Enosigæus dicitur à poetis. Fictio autem à causa naturali sumpta est. Nam aquę cauernis terræ interclusæ, quando viã rumpunt, terræmotus efficiunt, quos aliquando eruptiones aquarum sequuntur.} ⁋ Expatiata) late sparsa. ⁋ Penetralia cum suis sacris) hoc est, penetralia cum Diis penatibus. Nam penetralia (vt Sext. Pompeius scribit) sunt penatium Deorum sacraria. ⁋ Rapiunt) vi astrahunt. ⁋ Siqua domus mansit) ordo est. Siqua domus remansit indeiecta. ⁋ Indeiecta) non deiecta in terrã. ⁋ Culmen tamen) culmen est tecti summitas à culmo dictum, quod culmo antiquitus domus tegerentur. ⁋ Præssę) submersæ. ⁋ Sub gurgite) sub mari, est autem tapinosis. Nam gurgitem, qui proprie locus est in flumine profundior pro mari posuit poeta. Sic Virgili. Apparent rari nantes in gurgite vasto. Inde fit verbum ingurgito, quod & deuoro & repleo significat. Vnde Macrob. in Saturnalibus scribit fabium ciuem Romanum virum triumphalem à deuorato patrimonio gurgitem fuisse cognominatum. ⁋ Nullum discrimen) nullam discretionem ac differentiam. Aliàs discrimẽ periculũ significat. ⁋ Oĩa põtus erat) omnia mare occupauerat. Põtus autẽ ꝓprie id mare est qđ Euxinum appellat. Sed ꝓ quocũque mari frequẽter ponitur. Pontus vero dictus est παρὰ τὸ πονεῖσθαι: quod in mari maxime laboratur. Pontus etiã prouincia est Asiæ, Bithynię finitima: Euxinoq; adiacens, vnde ponticus deriuatur. ⁋ Occupat hic collem.) {Distributio est, quæ descriptionẽ inundationis amplificat. fuisse autem inundationem quãdam Thessalus sub Deucalione, & Græci passim testantur, & Berosus item.} Alius inquit ex hominibus in montem confugiebat, alius in cymbam. Proprie autem occupari dicuntur loca possessoribus vacua. ⁋ Cymba adunca) perite. Nam cymbę & proram & puppim aduncas habent. Et ducit remos: remigat. ⁋ Villæ) Villa proprie dicitur domus in agro. ⁋ Summa in vlmo) sic Hor. hoc idẽ diluuiũ describens. Piscium & summa pec⁹ hæsit in vlmo. ⁋ Sic sors tulit) sic casu euenit. est autem parenthesis. ⁋ Anchora) anchora quidem à latinis aspiratur, quãuis apud Gręcos aspiratione careat, est autẽ anchora instrumentum ferreũ: quod ad continẽdas naues i mare iaci consueuit. Vnde anchorarii funes dicuntur, quib⁹ anchorę ligant. ⁋ Vineta) loca dicunt vitibus consita. ⁋ Et modo) pauloãte. ⁋ Graciles capellę) macrę & agiles capræ. ⁋ Gramẽ) herbã. Speciẽ pro gñe posuit. ⁋ Deformes phocę) turpes & vastę. Phocę à latinis vituli marini appellant. Nereides Nymphæ sunt marinæ, à Nereo patre appellatæ. ⁋ Delphines) Delphin & Delphinus dicit. Nam à genitiuo græco delphinos, fit noĩatiu⁹ latinus. ⁋ Incursant) frequenter incurrũt. ⁋ Agitata) impulsa. ⁋ Robora) ligna ad trũcos. ⁋ Pulsant) percutiunt. ⁋ Nat) natat. Est aũt perquã lasciua & lepida descriptio. Quã quidẽ Seneca reprehendit, quod in re tristi ludere poeta videtur. ⁋ Vnda vehit tigres) Tigris fera est truculẽta, mirandæ velocitatis, in Armenia, Indiaq; nascens. Tigris ẽt est fluuius Armenię à velocitate qua decurrit sic appellatus. Nã Tigris lingua Persica sagittã significat. ⁋ Vbi sistere possit) in quibus terris se firmare possit. Sistere aũt est stare facere. Idem vero cũ sto verbo præteritũ habet & supinum. ⁋ Nec vires fulminis apro prosunt) tãto impetu apri venatores aggrediuntur, ut uires fulmini similes habere dicantur. {Vel potius: quia eadem ferè uis est dentis apri in feriendo & penetrando, quæ fulminis, unde idem & fulmineus, à poetis crebro appellatur.}

ADDI. {Bene auxiliaribus} & apposite, qm auxilia proprie sociorũ & cõfœderatorũ dicebãtur à Romanis. lege Vegetium lib. 2.

ADDI. Eorũ respicit opinionem, q undas tremoris terræ causã esse existimãt, qm ex orbe grauiter aguato erumpũt. lege Senecam q. natu. lib. 6. Sic Hor. l. pri. car. ode. 2.

* a. l. terũt .i. fœtidæ, uñ parœmia apud Ari. φώκη ἐγγὺς idest phocæ odor. Non hirũdo tãtum sed & cæteræ uolucres sũt accipiendæq; diu per aerem uagatę fuisse locũ ubi siderẽt uestigãtes ADDI.

Pontus

ADDI.

Nereides.

Tigris

ADDI.

CABLATO

Crura nec ablato prosunt uelocia ceruo,
Quæsitisq; diu terris ubi sistere posit,
In mare lassatis uolucris uaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantq; noui montana cacumina fluctus,
Maxima pars unda rapitur, quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia uictu.

ARG. FABVLAE SEQ.

Consumptis aquis Diluuii, cunctis mortalibus Deucalion Promethei filios cum Pyrrha Epimethei filia, & coniuge sua, qui soli ex omni humano genere supererant, in Parnasso monte, Themidis vatis sortes de reparatione consuluerunt. Ex cuius responso significatum est, vt corporibus discinctis, & velato capite, ossa magnæ parentis, idest, lapides vterq; post se iaceret. Proiecti itaq; a Deucalione in mares, a Pyrrha vero, in fœminas creuerunt.

Separat Aonios actæis Phocis ab aruis
Terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus
Nomine Parnasus, superatq; cacumine nubes.
Hic ubi * Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum consorte tori parua rate uectus adhæsit,
Corycidas nymphas, & numina montis adorat,
Fatidicamq; Themin, quæ tunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior ulla Deorum.
Iuppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse uirum de tot modo millibus unum,
Et superesse uidet de tot modo millibus unam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos,
Nubila disiecit, nimbisq; Aquilone remotis,

RAPH. ¶ABLATO ceruo) abrepto ab vndis. ¶Volucris vaga) hirundinis est periphrasis. Nam hirundines vagos maxime volatus habent ¶Lassatis alis) defatigatis ac fessis. ¶Obruerat. tumulos) cooperuerat montes Obruere nanq; est, aqua terra'ue operire. Tumuli vero montes dicuntur à tumore. ¶Pulsabant) percutiebant. ¶Noui fluctus) magnæ vndæ & inusitatæ. ¶Montana cacumina) Montium summitates. ¶Maxima pars) hominum subaudiatur. ¶Quibus vnda pepercit) hoc est qui submersi non fuerunt, fame periere. ¶Separat Aonios) Topographia & loci descriptio. Montem enim Parnasum describit, in cuius cacumen sua altitudine ab vndis tutum, Deucalion & Pyrrha se receperunt. ¶Phocis) est inter Bœotiam & Atticam, à Phoco denominata, in qua mons Parnasus duobus collibus eminens cõspicitur. ¶Ab actæis aruis) ab attica regione. Nam Attica Actæa olim, vel ab Actæo rege, vel à littore, quod ἀκτὴ dicitur, fuit appellata. Est enim maritima regio, ac ferè littus esse videtur.

ADDI. {Cæterum sunt qui hoc loco hyppallagen esse velint. Non enim Phocidem, Aonios, hoc est, Bœotiam, ab Attica separare, sed contra Bœotiam, Phocenses ab Atticis. quemadmodum & tabulæ Geographicæ indicant qđ vt sit, geographis discutiendum relinquemus. Illud magis dubitari potest, vtrũ pro Aruis, legendum sit Agris, vt ad vtrunque adiectiuum idem substantiuum referatur, vt sit integrum, Phocis separat Aonios agros, ab Actæis agris. ¶Terra ferax) fertilis.

Parnasus ¶Mons nomine Parnasus,) Parnasus mons est Phocidis, à Parnaso antiquissimo vate cognominatus, vnde Parnasius, Parnasiacus, Parnasias, Parnasis & Parnaseus deriuantur. Prius autem Larnasos fuit appellatus, quod illuc Deucalionis arca: quæ græce λάρναξ dicitur fuerit appulsa.

ADDI. {Sed & hæc Arca, ab Arca Noe, originem accepisse, atque ita patrum sententia, velut per manus tradita videtur esse.}

¶Petit astra) tendit in altum sydera versus. ¶Duobus verticibus) duobus cacuminibus, quorum alterum Tithoreum,

Lib. 9. alterum Hymapeum appellat Herodotus, quamuis Seruius, nisi est deprauatus, Heliconem & Cytheronem putet, quos Bœotiæ montes esse constat longe à Parnaso distantes. Parnasus autem totus & Apollini & Musis & Baccho est consecratus.

Deucaliõ ¶Hic vbi Deucalion) Deucalion Promethei filius vir integer ac pius vnà cum Pyrrha vxore diluuio inualescente ad cacumen Parnasi confugit, vbi post finitum diluuium Themidem consuluerunt, quomodo genus humanum reparare possent, quibus Themis respondit. id posse reparari si, antiquæ matris ossa post terga iecissent, quæ Deucalion lapides esse coniectauit. Nam lapides ossa terræ videntur esse, quæ antiquissima omnium est mater. Qui igitur lapides à Deucalione fuerunt post terga iacti in mares, qui à Pyrrha in fœminas fuere conuersi. Hoc autem idcirco fictum est, quod (vt scribit Eusebius in Chronicis) regnante Athenis Cecrope maxima aquarum illuuies maiorem partem populorum Thessaliæ absumpsit, paucis fuga in montes liberatis, maxime in monte Parnaso, in cuius circuitu Deucalion tunc regno potiebatur, qui tunc ad se ratibus confugientes, vt narrat Iustinus, suscepit, ac per summa Parnasi iuga fouit, ac idcirco genus humanum ab illo fuisse reparatum aiunt. ¶Hic vbi) eleganter hic & vbi ita iunguntur, vt id & quod cum, vbi & quod grammaticæ locutioni satis esse videantur, vt cum dicimus. Tibi morem gessi id quod fratri sum pollicitus, nã quod sum pollicitus satis esset. Nam cætera parenthesis est. Reliqua inquit loca mare occupauerat. ¶Cum consorte tori) hoc est, vxore. Nam vxor lecti mariti consors est. ¶Corycidas nymphas) Coricum antrum est Parnasi nymphis sacrum. Vnde Corycides nymphæ dicuntur. Est autem forma patronimica pro possessiua. Est etiam Coryc⁹ Ciliciæ & vrbs & mons & antrum, vbi optimum nascitur crocum. Est præterea Coryc⁹ (vt Stephanus scribit) mons Ioniæ altissimus, & portus, & insula, est & promontorium Cretæ, & port⁹ Ethiopiæ Corycia appellatus. Et numina montis, Apollini, Baccho, & musis Parnasus dicit esse consecrat⁹. ¶Fatidicãq; Themin) Themin arcana fatorũ prædicẽtẽ. Themis aũt filia Cœli & terræ fuisse scribit, quã Iupiter nuptias suas fugientẽ in Macedonia assecut⁹ cõpressit, Mineruamq; sustulit. Dea vero fuit, quæ (vt inquit Sex. Põp.) præcipiebat hominibus, vt à Diis peterẽt id quod fas esset, vnde etiam nomen accepit. Nã θέμις apud græcos fas ac iustum significat. Nã Themis ἀπὸ τοῦ θέμιδος, hoc est à lege dicta est. Habet autem apud Græcos triplicem genitiuum Themidos, Themitos & Themistos.

Themin, Romani carmẽtam vocabant, qđ diuino spũ afflata, quæ vẽtura erant, carminibus caneret, auctore Diony. in pri. ann. & Euse. præpa. Euan. l. 3. Sed Dion. Nymphã & Thespiodon. i. vaticinatricem Ser. in. 8. Aen. vaticinatricem tñi fuisse contendit. * Deucaliõ Promethei ex Oceana filius auctore Diony. Halic. Ro. antiq. lib. 1. Vel ex Pandora, vt scribit Heso. Apolloni cõmẽ. in. 3. Argu. quatuor fuisse Deucaliones oñdit.

ADDI. {Quæ tunc orac. teneb. hoc est, Responsa dabat. Nã vt Pindari Iterpres tradit, prima pfuit oraculis Nox, deinde Themis post demum Apollo, qui vaticinandi artem à Pane deo accepit, vt idem ait. Sed Orpheus Paulo aliter apud quem in hymnis, de Themide ita legitur.

Ἣ πρώτη κατέδειξε βροτοῖς μαντεῖον ἁγνὸν
Δελφικῷ ἐν κευθμῶνι θεμιστεύουσα θεοῖσι,
Πυθίῳ ἐν δαπέδῳ, ὅτε Πυθοῖ ἐμβασίλευεν,
Ἣ καὶ Φοῖβον ἄνακτα θεμιστοσύνας ἐδίδαξε.

Fuit aũt hæc filia Cœli, & Terræ, vt ex eodẽ poeta colligitur. Vocat eni οὐρανοπαῖδα, & γαίης βλαστημα...} ¶Nõ illo melior quisquã) hæc eò ptinẽt vt ostẽdat poeta Deucalionẽ & Pyrrhã ob pietatẽ in deos, merito fuisse incolumes cõseruatos. ¶Iuppiter vt liquidis stagnare) posteaquã inquit Iuppiter vidit totũ orbẽ terrarũ sic aquis esse obrutũ, vt stagnũ esse videretur, ac ex hominibus solos Deucalionem & Pyrrham superesse, reducta serenitate, diluuiũ ita decrescere cœpit vt terræ cœperint apparere. ¶Stagnare) Stagnũ & lacũ esse effectũ. Stagnare enim propriè dicuntur terræ aquis non defluẽtibus coopertæ. Stagna siquidem paludes lacunæq; ac lamæ vocantur. ¶Superesse) superuiuere. ¶Innocuos) insontes, innocentes. ¶Nubila disiecit) nubes dissipauit. ¶Nymbis Aquilone remotis) ab Aquilone depulsis. Est enim Aquilo ventus nubila expellens, ac serenitatem inducens. Aquilo.

ADDI. {Vnde idem αἰθρηγενέτης ab Homero dicitur.}

RAPH. CET Cœlo terras ostendit) elegantes. nam ita aquis tegebantur, vt aeri occultæ essent terræ. Cœlo) aeri. Ira maris) tempestas. Manet) permanet, perstat, perseuerat. Tricuspide telo) periphrasis est tridentis, tres enim cuspides habet, vnde & tridens dictus est: Mulcet aquas: mitigat mare tumidum atque iratum. Rector pelagi) Neptunus maris Deus. Pelagus autem est mare profundum dictum, quod propè terram sit ... Nam ex ... quod est propè & ... terra compositum esse videtur. Longe siquidem à terra recessit. Innato murice) ingenitis muricibus, singularis enim pro plurali frequenter ponitur & e contra. Est autem murex concha, ex cuius sanguine purpureus conficitur color. Tectum humeros) synecdoche poetica. Tectos enim & coopertos humeros habentem intelligimus. Cæruleum Tritona) Cæruleum mare proprie dicitur, & quicquid colorem habet maris. Triton autem fertur esse tubicem Neptuni, cui mandas vt receptui canat, flumosq; in suos fontes reuocet. Conchaq; sonanti) sonanti dixit, ad differentiam concharum nõ sonantium, quamuis quidam sonaci putent esse legendum, quod in exemplaribus non habetur. Triton autem pro tuba concha longiore vtitur. Re vera autem inueniuntur Tritones conchis canentes, vt Plin. refert. {Libro nono capite quinto vbi Tybesio principi, inquit, nunciauit Olysiponensium legatio ob id missa, visum auditũq; in quodam specu concha canentem tritonem, qua noscitur forma.} Signo dato) facto signo, vt redeant. Caua buccina) describit cõcham qua pro tuba vti solet Triton. Tortilis in latum) setorta in latitudinẽ. Quæ turbine ab imo) quæ ab ore angusto incipit, & in amplũ definit ad turbinis similitudinem. {Est que hæc interpretatio eius, quod ante dixit, tortilis in latum.} Buccina quæ in medio) elegans anadiplosis, qua buccinæ laus exprimitur. Cum enim inflatur, omnia littora resonant. Concepit vbi aera) postquã inflari cœpit. Sub vtroque Phœbo) Sole & Oriente & Occidente. Est autem hyperbole poetica, ab Oriente enim ad Occidentem tubæ illius sonitum audiri affirmat, quod omnem excedit veritatem. Tum quoque vt ora Dei) hoc est, postquam ori Tritonis fuit admota. Rorantia) stillantia. Iussos recessus) regressus fluuiorum à Neptuno imperatos. Coercuit) inhibuit, & continuit. Iam mare littus habet) quo paulo ante carebat. Subsidunt) diminuuntur & minus profunda fiunt. Postque diem longam) post longum tempus. Nudata cacumina) foliis priuata atq; spoliata. Redditus orbis erat) hoc est, sibiipsi orbis restitutus esse videbatur. Desolatas terras) hoc est destitutas ab hominibus, & ab animantibus. Lachrymis obortis) repente natis.

Nõ tortilis i latum buccia, sed q̃ tortilis ab imo turbine crescit. Latum ne Ouid. desipere faciamus.

Triton.

ADDI.

a.l. animos.

ADDI.

Et cœlo terras ostendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet, positoq; tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi, supraq; profundum
Extantem, atq; humeros innato murice tectum
Cæruleum Tritona uocat, conchaq; sonanti
Inspirare iubet, fluctusq;, & flumina signo
Iam reuocare dato. * caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo,
Buccina, quæ in medio concepit ubi aera ponto,
Littora uoce replet sub utroq; iacentia Phœbo,
Tum quoq; ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit iussos inflata receßus,
Omnibus audita est telluris, & æquoris undis.
Et quibus est undis audita coercuit omnes.
Iam mare littus habet, plenos capit alueus amnes,
Flumina subsidunt, collesq; exire uidentur,
Surgit humus, crescunt loca decrescentibus undis.
Postq; diem longam nudata cacumina syluæ
Ostendunt, limumq; tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat, quem postquam uidit apertũ,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lachrymis ita Pyrrham affatur obortis.
O soror, o coniux, o fœmina sola superstes,
Quam commune mihi genus & patruelis origo,
Deinde thorus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt,
Terrarum quascunq; uident occasus, & ortus,
Nos duo turba sumus, poßedit cætera pontus.
Hæc quoq; adhuc uitæ non est fiducia nostræ
Certa satis, terrent etiam nunc nubila mentem,
Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animus miseranda foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante doleres?
Nanq; ego (crede mihi) si te quoq; pontus haberet,
Te sequerer coniux, & me quoq; pontus haberet,
O utinam poßem populos reparare paternis
Artibus, atq; * animas formatæ infundere terræ.
Nunc genus in nobis restat mortale duobus.
Sic uisum est superis, hominumq; exẽpla manemus.
Dixerat, & flebant, placuit celeste præcari
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.
Nulla mora est, adeunt pariter Cephisidas undas,
Et nondum liquidas, sed iam uada nota secantes.
Inde ubi libatos irrorauere liquores
Vestibus, & capiti, flectunt uestigia sacræ

O soror o coniux, o fœmina sola superstes) pathetica est oratio, & affectus plena, qua Deucalion maximopere sibi Pyrrham deuincit. {Tacitéq; eo inducit, vt secum de genere humano reparando consilium capiat. Vnde & sequitur. Placuit cœleste præcari Numen &c.} Et patruelis origo) Deucalion & Pyrrha patrueles fuerunt, nam Iapetus duos sustulisse filios dicitur, Prometheum, qui Deucalionem, & Epimetheũ qui Pyrrham genuit. Deinde torus) lectus & nuptiæ. Erepta) liberata ab hoc diluuio. Miseranda) misericordia digna. Paternis artibus) nam Prometheus, vt superius diximus, terram in imaginem hominis figurauit ei quæ animam ex igne eductam immisit. Infundere) immittere. Genus mortale) genus humanum. Sic visum est superis) parenthesis est & epiphonema, quo vti solemus, cum causam alicuius rei assignare nescimus. Hominumq; exempla manemus) exempla pro exemplaribus posuit. Exemplum est enim quod aut sequimur aut vitemus. Exemplar autem est ex quo aliud simile faciamus. Per sacras sortes) per sacra oracula & Deorum responsa. {Estq; species pro genere posita ... propriè enim sortes eadem responsa siue vaticinia dicuntur, quæ per sortem eliciuntur.} Cephisidas vndas) Cephisus fluuius est ex Parnasi radicibus fluens, vnde patronymicum finxit poeta. Est etiã Cephisis palus in quã Cephisus ipse ingreditur. Et nondum liquidas) nondum puras ac limpidas, sed limo turbidas. Sed iam vada nota secantes) sed iam alueos suos tenentes: neque enim ripis egrediebantur. Secare nanque interdum incidere, interdum tenere significat. Vnde sectas philosophorum dictas esse Seruius ait, quod propositum teneant. Virgilius. Ille viam secat ad naues. Inde vbi libatos irrorauere liquores) Antiqui templa ingressuri, Deos quæ præcaturi, id quod nos quoque facimus prius se aqua aspergebant, & lauabant quam consuetudinem Deucalion & Pyrrha Diis supplicaturi seruarunt. Irrorauere) inspersere. Libatos liquores) haustas aquas.

ADDI.

Deucaliõ Pyrrha.

ADDI.

Cephisus.

CAD

Ad delubra Deæ, quorum fastigia turpi
Squallebant musco, stabantq; sine ignibus aræ.
Vt templi tetigere gradus, procumbit uterq;
Pronus humi, gelidoq; pauens dedit oscula saxo.
Atq; ita, si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum,
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit, & mersis fer opem mitissima * rebus.
Mota Dea est (sortemq; dedit) discedite templo,
Et uelare caput, cinctasq; * resoluite uestes,
Ossaq; post tergum magnæ iactate parentis.
Obstupuere diu, rupitq; silentia uoce
Pyrrha prior, iussisq; Deæ parere recusat,
Detq; sibi ueniam pauido rogat ore, pauetq;
Lædere iactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt cæcisq; obscura latebris
Verba datæ sortis secum, inter seq; uolutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis.
Mulcet; & aut fallax ait, est sollertia nobis,
Aut pia sunt, nullumq; nefas oracula suadent.
Magna parens terra est, lapides in corpore terræ,
Ossa reor dici, iacere hos post terga iubemur.
Coniugis augurio quanquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est, & adhuc coelestibus ambo
Diffidunt monitis, sed quid tentare nocebit?
Discedunt, uelantq; capur (tunicasq; recingunt)
Et iussos lapides sua post uestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste uetustas?)
Ponere duriciem cœpere, suumq; rigorem,
Mollirique mora, mollitaq; ducere formam.
Mox ubi creuerunt, naturaq; mitior illis
Contigit, ut quædam, sic non manifesta uideri
Forma potest hominis, sed uti de marmore cœpta,
Non exacta satis, rudibusq; simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, uersa est in corporis usum,
Quod solidum est, flectiq; nequit, mutatur in ossa,
Quæ modo uena fuit, sub eodem nomine mansit,
Inq; breui spatio superorum numine saxa
Missa uiri manibus faciem traxere uirorum,
Et de fœmineo reparata est fœmina iactu,
Inde genus durum sumus, experiensq; laborum,
Et documenta damus, qua simus origine nati.

RAPH. ¶ AD delubra)ad templa. Nam delubrum modo simulachrum Dei modo tēplum significat. Delubrum, quidem (vt ait Festus) proprie est lignum delibratum, quo antiqui pro
ADDI. simulachro vtebantur. {seu potius ipse locus: siue cella vbi simulachrum dei cōsecratum est. Vt candelabrum significat locum, in quo candelas figunt, vt Var. ait.} ¶ Sacræ Deæ)Themidis. ¶ Quorum fastigia) summitates. nam fastigiū est altitudo ac summitas cuiuscūque operis. ¶ Turpi musco) muscus herbula est minutissima in locis humidis nascens. ¶ Squallebāt) squallida & deturpata erant. ¶ Stabantque sine ignibus aræ) altaria sine sacrificiis erant. ¶ Vt templi tetigere grad⁹)modum adorādi pulchre describit. ¶ Procumbit)procidit. ¶ Pronus) supplex. ¶ Remollescūt)mollia & mitia fiunt. ¶ Precibus iustis)precibus iustorum ho-
Themis minum. ¶ Dic Themi)Themis Coeli & Terræ filia fuisse ab Hesiodo fingitur, quæ ante Apollinem (vt Strabo ait) in Parnaso oracula reddebat. Hanc fuisse Deam, quæ iuberet homines id petere quod fas esset, ac potius eandem esse quod fas Pompei⁹ scribit. Themis etiam mater fuit Euādri, quę Carmentis quoq; vocata est, vt legitur apud Plutarchum. Est autem vocatiu⁹ græcus Themi. ¶ Mersis rebus) deletis & oppressis, ac obrutis. ¶ Sortēq; dedit)oraculū & respōsum quod subi-
ADDI. citur. {Disced. templo. Quidam ex prisca religione hæc dicta volunt, & templum pro spatio cœli, ab auguribus designato accipiūt q̄ vt argutiora paulo sunt, ita ipsis eadē relinquemus.} ¶ Et velare caput)operire ac tegire. ¶ Cinctasq; resoluite vestes) hoc ē discingite vestes vestras, quæ sunt cinctę. ¶ Obstupuere diu) per longum tempus stupentes fuere admirati quidnam sibi vellet tale responsum. ¶ Rupitq; silētia voce)locuta est. ¶ Pauido ore)pro ipsa pa-
ADDI. uida. Est eni hyppallage {Seu potius synecdoche.} ¶ Pauetq;) quia timet. Cā est nāq; qua Pyrrham merito vult videri veniam rogare. ¶ Maternas vmbras)matris animam. ¶ Repetunt)mente reuoluunt. ¶ Cæcis latebris)obscuris velaminibus. ¶ Volutant)cogitāt.
Prometheus. ¶ Inde Promethides)Deucalion Promethei filius. Prometheus autem dictus est quod præuideat consilia, quasi προμήδεις mutatione δ in θ. μήδεα nanq; consilia dicuntur. Vnde e-
ADDI. tiam pro prudente accipitur. { Vel potius à προμανθάνω. quod verbum antiquis idem quod μανθάνω disco significabat, vt supra quoq; diximus.} ¶ Epimetheus pro imprudente)qui postea quam aliquid mali passus est, tum demum consilium ca-
Epimetheus. pit. Epime. Pyr. Epimithei filiam. ¶ Mulcet)mitigat ac solatur. ¶ Sollertia)ingenium, prudentia. Proprie autem acumen ingenii ac velocitas sollertia dicitur. ¶ Nullum nefas)nullam impietatem. ¶ Suadent)mādant. iubent. tametsi suadere proprie hortari significat. ¶ Magna parens terra est, recte oracu-
Terra parens. lum interpretatus est Deucalion. Nam terra merito magna parens dicitur, cum animata omnia atq; inanimata ex ea nascantur. ¶ Coniugis augurio)mariti vaticinio ¶ Titania Pyrrha Iapeti Titanis neptis. ¶ Diffidunt)non credunt. ¶ Sed quid tentare nocebit) aiunt, subaudiatur. Estq; ἐπιφώνημα, quo seipsos mutuo cohortantur. ¶ Velantq; caput) tegunt, cooperiūtur. ¶ Sua post vestigia)post terga. Vestigia autem pedum signa dicuntur sed frequenter pro ipsis pedibus ponuntur. ¶ Mittunt) iaciunt. ¶ Quis hoc credat)Parenthesis cum interrogatione
ra.l.terris. admirationis plena, qua id quod incredibile est, verisimi-
ra.l. reuoluite. le fieri videtur. Cum enim id prisci testentur, nobis quoq; est credendum. ¶ Vetustas) antiquitas, quæ maximæ est authoritatis. Hoc autem idcirco fingitur, quod Deucalion
Deucalion rex Thessalię post diluuium, quo tota Græcia fuit mundata, rudes homines ac feros moribus ac legibus instruxit; quibus informati duritiem omnem ac feritatem deposuere. ¶ Mollirique)mollia fieri. ¶ Ducere formam) accipere formam & figuram humanā. ¶ Mitior)mollior. ¶ Vt quædam) aliqua, siue aliqualis; quandam quidem inquit formam habere videbantur saxa illa, sed non humanam aperte prę se ferebant figuram. Talem autem habebant, qualem statuæ marmoreæ inchoatę. ¶ Sed vti)sed tanquam. ¶ Nō exacta)exculta, perfecta. ¶ Rudibus signis)impolitis, inelaboratisq; statuis. Signa enim etiā statuas significant. ¶ Quæ tamen ex illis terrenæ inquit partes lapidū molles & humidæ in corpus fuere conuersæ. Solidæ vero & duræ, in ossa. Venæ autem in venas, nam & lapides venas suas habent. ¶ Corporis) carnis. Corpus enim proprie viuentium dicitur. Caro mortuorum. ¶ Superorum numine) Deorum voluntate. ¶ Traxere) concepere. ¶ Faciem traxere virorum) figuram marium accepere. ¶ Experiensq; la.) patiens laborum ac pœnarum. Sic Virg. Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem, Vnde homines nati durum genus &c. ¶ Et documenta damus)experimenta. Alias documenta sunt exēpla (vt inquit Varro) quæ docendi causa dicuntur. ¶ Qua simus origine nati) quam originem simus sortiti. Cum enim tam patientes laborum simus, facile ostendimus nos
ADDI. de lapidibus esse generatos. { Atq; hinc græci etiamnum λαοὺς dicunt populos siue homines, eo quod ἐκ λάων, hoc est, saxis, creati sint. est itaque versiculus quidam de eadem re apud illos.
Ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοί, λαοὶ δὲ καλοῦνται.}

ALLEGORIA. ¶ Istud potest allegari qđ deus quandoq; mirabiliter de peccatoribus facit iustos. Cõstat enim quod diluuium vitiorum quasi totum genus humanum consumpsit: & ideo quia iam quasi totus mũdus est iustis hominib⁹ spoliatus qui propter peccatum & per asperitates diluuii innocentiam amiserunt, necesse est vt Deucalion: idest Christus de ipsis lapidibus: id est de duris peccatoribus iustos faciat ipsosq; per penitẽtiam viuificet & componat. Sed quomodo hoc fiet? Certe ipsos lapides retro se proiiciendo: idest ipsos duros peccatores qui dicuntur proprie ossa terre in quantum sunt terreni & auari tribulationi & paupertati subiciẽdo, & post dorsum obliuionis in presenti ponendo. Sepe enim fit qđ homo lapideus & obstinatus ex tribulatione & deiectione penitere compellitur & per cõtritionem emollitur in hominem. Psalm⁹ Imple facies eorum ignominia & querent nomẽ tuum domine. Et Math. iii. Potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahe. Vel dic quòd illi de lapidibus fiunt homines qui de rusticis fiunt nobiles & magnates. seu qui de pauperibus fiunt diuites. Sicut illi quos deus post tergũ proiicit sunt quos in peccatis suis prosperari permittit. Et tales solent primam naturam sapere & ratione sue originis rudes crudeles & illiberales permanere Iob quadragesimoprimo, Cor eius indurabitur quasi lapis.

*Vi de Pō pon: Melā in Aegypto & Antianũ Marcc. lib. 22.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post Cataclismon factum, edidit terra Pythonem serpentem specie ignota mortalibus. Hunc Apollo sagittis interemit, & ne eius aboleret nomen, instituit ludos & certamina, quæ tam in his ludis ostendit. Vnde etiã Apollo Pythius est appellatus, ipsiq; ludi Pythii.

Cætera diuersis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postq̃ uetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnumq;, udæq; paludes
Intumuere æstu, fœcundaq; semina rerum
Viuaci nutrita solo, seu matris in aluo *
Creuerunt, faciemq; aliquam cepere morando,
Sic ubi Deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit aluco,
Aethereoq; recens exarsis sydere limus,
Plurima cultores uersis animalia glebis
Inueniũt, & in his quædam modo cœpta, per ipsum
Nascendi spatium, quædam imperfecta suisq;
Trunca uident numeris, & eodem corpore sæpe
Altera pars uiuit, rudis est pars altera tellus.
Quippe ubi temperiẽ sumpsere humorq;, calorq;,
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumq; sit ignis aquæ pugnax, uapor humidus oẽs
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo ubi diluuio tellus lutulenta recenti
Solibus ætheriis, altoq; recanduit æstu,
Edidit innumeras species, partimq; figuras
Reddidit antiquas, partim noua monstra creauit.
Illa quidem nollet, sed te quoq; maxime Python
Tum genuit, populisq; nouis incognite serpens.

RAPH. ¶ Cætera diuersis) reliqua inquit animalia ex terra humida & sole calefacta orta sunt, id quod fieri posse facile Aegyptus est documento. Nam post Nili inundationẽ glebæ in varias animaliũ figuras commutãtur. Hęc aũt idcirco à poeta interseruntur, vt cõmodius Daphnes in laurum metamorphosin cum superioribus connectat. ¶ Vdae paludes) humidæ. ¶ Aestu) feruore. ¶ Viuaci solo) terra vitam subministranti. ¶ Ceu matris in aluo) tanquam in vtero matris. Cepere: concepere, contraxere. ¶ Faciem aliquam) formam & figuram. Septemfluus Nilus, exemplo declarat reliqua animalia ex terra sponte fuisse orta. Nilus autem fluuius singulis quibusq; annis Aegyptum inundans, fœcundam non solum frumentorum, sed variorum quoq; animaliũ eam reddit. Septemflu⁹ idcirco dicitur quod septem hostiis in mare erumpit, quorum nomina hæc à Diodoro memorantur. Pellusia cum quod ad orientem vergit. Paniticum, Mendesium, Phaniticum, Sebenuticum, Bolbiticum, & Canopicum. Nili autem ortus adeo est incertus, vt ipsum Astapum: idest ortam è tenebris aquam vocent. {Vt Plin. lib. 5. cap. 9. & Solin. ca. 34.} Sanè Nilus variis nominibus fuit appellatus. Nam primum à cursus velocitate profunditateq; aquarum Aquila fuit vocatus. Deinde ab Aegypto rege Aegyptus: tum à Nilo rege Nilus. Tametsi quidam asserunt Nilum quasi neilum dictum esse, παρὰ τὸ νέος quod est iuuenis & nouus, quia singulis quibusq; annis renouari videtur: cum totam Aegyptum inundat, {Vel magis quasi νέαν ἰλὺν, hoc est, nouum lutum trahens, quæ etymologia communior est, ab effectu videlicet fluminis, trahit enim crescens limum, quo agri Aegyptiorum irrigantur & stercorantur. Idem etiam Siri dicitur lingua Aethiopum, & Triton, vt Plin. ait. Quod aũt hic de glebis animari soliris, ab Ouidio dicitur, idem Pom. Mela his verbis tradit: Manifestum est, inquit, quod vbi sedantur diluuia, ac se sibi reddidit per humentes campos quędam nõdum perfecta animalia, sed tum primum accipientia spiritum, & ex parte iam formata, ex parte adhuc terrea visuntur. ¶ Alueo) synæresis est duarum vocalium in vnam. ¶ Aethereo sydere) igneo Sole. ¶ Modo cœpta) tantummodo inchoata. Sed in vetustis exemplaribus legitur modo nata, & recte quidem, vt intelligamus nuper & paulo ante nata. Ibi autem est distinguendum, vt inde sequens incipiat sensus. ¶ Per ipsum nascendi spatium) quædam imperfecta, hoc est, propter breue nascendi tempus imperfecta videntur quædam. Est autem Dyalyton. {Sed alii ad superiora referre malũt, vt sit sensus: Quædam modo nata, siue cœpta p ipsum nascendi spatium, hoc est, tum primum & in ipso ortu. Quod haud scio an planius sit.} ¶ Quippe vbi temperiem) ex humore & calore secundum physicos ait omnia generari. ¶ Cumq; sit ignis aquæ pugnax) quamuis inquit ignis aquæ sit contrarius calor tamen cum humore commixtus omnia generat. ¶ Et discors concordia) acute dictum quamuis fatue videatur. Nam calor & humor separati pugnant & discordes sunt. Iuncti atque mixti concordes ad agendum atq; generandum videntur. ¶ Fœtibus) partubus. ¶ Lutulenta) lutosa. ¶ Recanduit calefacta fuit. ¶ Reddidit) representauit ac restituit. ¶ Illa quidem nollet) generasse subaudiendum. ¶ Sed te quoque maxime Python Tum genuit) Pythonem maximum serpentem ex terra ortum esse, ab Apollineq; fuisse interfectum narratur, à quo & Pythius Apollo fuit cognominatus, & Pythii ludi ad perpetuam rei memoriam fuere instituti. In quibus qui vicisset esculea corona (antequam laurus esset) coronabatur. Est autem apostrophe ad serpentem. Python autem non solum in masculino, sed etiam fœminino genere vsurpatur. Hic vero serpens Latonam instinctu Iunonis exagitasse ac ferè per totum orbem terrarum persecutus fuisse, antequam Apollinem & Dianam pareret, in dialogo Iridis & Neptuni à Luciano memoratur. Pytho vero est vrbs Phocidis, quæ alio nomine Delphi vocatur, παρὰ τὸ πύθεσθαι: hoc est à corrumpendo, quod illic Python serpens fuerit corruptus & in saniem resolutus. Python quoque est (vt Solinus scribit) in Asia campus patentissimus, quo primo quoque aduentus sui tempore ciconiæ aduolant Porrò Pythopolis duarum est vrbium nomen: quarum altera Mysiæ, altera Cariæ est. {Porrò, quem hic Pythonem vocat Ouidius, Apollonius Delphinem vocat lib. 2. Argon. his versibus.

Σὺν δέ σφιν ὡς παῖς οἰάγροιο
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς,
Ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι παρνήσσοιο
Δελφίνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν
Κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνὸς, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθώς.

ADDI. ADDI. ADDI. ADDI.

Terror eras, tantum spatii de monte tenebas.
Hunc Deus arcitenens, & nunquam in talibus armis
Ante, nisi in damis, capreisque fugacibus usus,
Mille grauem telis exhausta penè pharetra
Perdidit effuso per uulnera nigra ueneno.
Ne'ue operis famam posset delere uetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunque manu, pedibus'ue, rota'ue
Vicerat, *, esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat, longo'que decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Daphne Penei fluminis filia, cum omnium virginum, quæ in Thessalia essent speciosissima haberetur; adeo quidem v deos pulchritudine sua caperet: Apollo cum eam conspexisset, forma eius expalluit. Quam cum neque pollicitis, neque precibus adire potuisset, vim vt inferret, instituit. At illa cursu conspectum eius effugere cupiens, patrem inuocauit, vt virginitati suæ, quam sibi permiserat, ferret auxilium quam ille auditis precibus filiæ Deorum vt uim effugeret, in laurum conuertit.

Primus amor Phœbi Daphne Peneia, quem non
Sors ignara dedit, sed sæua Cupidinis ira.
Delius hunc nuper uicto serpente superbus
Viderat adducto flectentem cornua neruo.
Quid'que tibi lasciue puer cum * fortibus armis,
Dixerat, ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare uulnera possumus hosti,
Qui modo pestifero tot iugera uentre prementem,
Strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores

Loquitur enim de Apolline, cui tamen sacrificabant Argonautæ, Orpheo inter sacra citharam personante. Homerus autem in hymno Apollinis eundem Typhaonem vocat, & ex terra, precibus Iunonis editum dicit, cum illa Ioui ob partum Mineruæ, succenseret. Et quia Apollo illi imprecatus dixerat ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ, ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ, Isque eodem loco iacens computruisset, & loco nomen inde factum, & ipsi Deo, vt Pythius vocaretur.}

RAPH. ¶ TANtum spatii de monte tenebas) acclamatio est, qua magnitudo serpentis declaratur. ¶ Tenebas) occupabas. ¶ Hûc Deus arcitenês) Apollo qui cû arcu & pharetra pingebat. ¶ Capreisque fugacibus vsus) Capreæ, capræ sunt sylvestres velocissimæ. ADDI. {Sunt & syluestrium caprarû genus Damæ [illegible] græcis dictæ.} ¶ Exhausta pharetra) euacuata. Pharetræ autem sagittarum est repositorium, dicta παρὰ τὸ φέρειν τὰ τιτρώσκοντα hoc est à ferendis iis quæ vulnerant. ¶ Per vulnera nigra veneno) Hyppallage est: Nigrum enim venenum per vulnera effusum intelligimus. ¶ Hic iuuenum quicunque manu pedibus ue) quisquis inquit Pythia vicisset aut pugnis, aut cursu, aut curru, esculea corona dabaf. ¶ Rota'ue) vel curru, Vt à parte, totum intelligamus. ¶ Esculeæ frondis honorem) coronam ex frondibus esculi confectam. Nam esculus arbor est glandifera, dicta, quod prisci ex illius fructu escam sumerent. ADDI. {Porrò quod historiæ est, ad fabulam traxit. Non enim Apollo instituit Pythia certamine, sed Eurylochus Thessalus cum Amphyctionibus deuictis, Cyrrhæis, hominibus impiis & violentis, vt author est Pindari interpres.} ¶ Nondum laurus erat) concinne mutationem sequentem cum superioribus connectit. Assignans enim causam cur pythiorum victores esculeam coronam acciperent, laurum (qua postea qui vicissent fuere coronati) nondum fuisse ait, sicque describitur, quemadmodum Daphne Penei fluuii filia ab Apolline fuit amata, qua cum nec prece, nec pretio potiri posset, ad vim sese conuertit. Ipsa vero fuga sibi consulens, cum in eo esset, vt caperetur, patrem rogauit, vt sibi auxilium ferret. Ille vero precibus filiæ motus, eam in arborem sui nominis commutauit. Daphne enim laurus interpretatur, dicta quasi [illegible]: quod cum vritur quasi vocem emittat. Strepit enim cum ardet, vt etiam Theocritus testatur. (Daphne i laurum.) Est etiam Daphne, vt Str. ait: Antiochiæ vicinum & amœnitate inclytum nemus. 80. stadiorum ambitu, quo in loco Antiochensium conuentus agitabatur. Appellatum est autem à Daphne Ladonis filia, vt Arrianus scri. Dionysius vero sacrum templo locû eum vocauit. ADDI. {Est enim Apollini sacer, consecrato illi ibidem & fonte & luco.} ¶ Decentia tempora) pulchrum caput, vt à parte totum per synecdochen intelligamus. ¶ Longo cri.) longis capillis. Ita nanque Apollo pingebatur. ¶ Phœbus) Phœbus autem epitheton est Apollini, Solique proprium, significat enim purum. ¶ Peneia) Penei fluuii filia, possessiua enim frequenter pro patronymicis, & contra pro possessiuis patronymica ponuntur. Aphthonius vero Daphnem Ladonis filiam fuisse ait. ADDI. {Eodem modo & Pausanias. Parthenius autem Amyclæ filiam facit. Variantque posteriores hi nonnihil ab Ouidio. Nam Daphnen principio à Leucippo Oenomai filio amatam dicunt, qui cû illa potiri non posset, eo quod à viris abhorreret, & venandi studio vacaret, habitu virginis assumpto & inter venatrices puellas assiduo versatur, ad mutuum amorem illam pellexit. Quam rem ægre ferens Apollo, vt qui & ipse amore illius teneretur, fecit vt cæteræ puellæ, cum in Ladone amne lauare vellent, Leucippum, idem detrectantem, vestemque (* a.l. Herculæ.) exuere negantem, vt nudarint, animaduersoque quod vir esset, iaculis illum suis confoderint. Ac tum demum Apollinem insecutum esse Daphnen, accidisseque ea, quæ hic ab Ouidio narrantur. Sunt autem qui fabulam hanc hoc loco in gratiam Augusti factam putrint, ac per Apollinem quidem ipsum Augustum, per Daphnen autem Liuiam intelligi. Sed hæc argutiora.} ¶ Sors ignara) Fortuna imperita, quæ nullum rerum habet delectum. ¶ Sed sæua cupidinis ira) sed magna Dei amoris indignatio, cupido nanque masculini generis Deum significat amoris. Fœminini (* a.l. talib⁹) vero cupiditatem. Duos vero cupidines esse Plato in Symposio scri. (Cupido.) alterum cœlestem & diuinum, alterum vulgarem atque plebeium. Id quod Ouid in Fastis secutus esse videtur, cum inquit. Alma faue dixi geminorum mater amorum. Græci cupidinem Erota vocant. Vnde heroes denominatos esse Plato ait in Cratylo. Deus autem qui amori contrarius est, Amoremque dissoluit, Anteros vocatur, qui (vt Cicero in tertio de Natura Deorum scribit) ex Venere natus est & Marte. De cupidinis autem parentibus variæ sunt antiquorum opiniones. Alii nanque ipsum Iouis & Veneris filium esse aiunt. Sappho autem Cœli & Terræ. Simonides Martis & Veneris. Ibicus & Hesiodus ex Chao cupidinem natum esse scribunt. Orpheus ex Saturno ait esse natum. ¶ Delius hunc nuper) quomodo in amorem Daphnes Apollo inciderit, poeta describit, ita perspicue, vt nulla fere opus sit expositione. ¶ Delius) Apollo (Delius.) à Delo insula cognominatus, in qua vnà cum Diana natus esse perhibetur. ¶ Adducto neruo) gestum exprimit sagittariorum. ¶ Tot iugera) Iugerum tantum terræ dicitur, quantum par boum die vno exarare potest. ¶ Strauimus) prostrauim⁹, interfecimus. Sterni enim stantia dicuntur cum in terram deiiciuntur. ¶ Tumidum) inflatum, superbia elatum. ¶ Nescio quos amores) cum quodam contemptu hæc dicuntur, ac si diceret leues, molles, atque viris negligendos. ¶ Irritare) prouocare, stimulare. Per simplex r, autê scribitur: Nam irritare per duplex r, significat vanû & irritum facere.

Irritate tua, nec laudes assere nostras.
Filius huic Veneris, figat tuus omnia Phœbe,
Te meus arcus, ait. quantoq; animalia cedunt
Cuncta Deo, tanto minor est tua gloria nostra.
Dixit, & eliso percussis aere pennis
Impiger umbrosa Parnasi constitit arce,
Deq; sagittifera prompsit duo tela pharetra
Diuersorum operũ, fugat hoc, facit illud amorem,
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta,
Quod fugat obtusum est, & hẽt sub arũdine plũbũ.
Hoc Deus in nympha Peneide fixit, at illo
Læsit Apollineas traiecta per ossa medullas.
Protinus alter amat, fugit altera nomen amantis,
Syluarum latebris, captiuarumq; ferarum
Exuuiis gaudens, innuptæq; æmula Phœbes,
Vitta coercebat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere, illa * auersata petentes,
Impatiens, expersq; uiri nemora auia lustrat,
Nec quid hymen, qd amor, quid sint cõnubia curat.
Sæpe pater dixit, generum mihi filia debes,
Sæpe pater dixit, debes mihi nata nepotes.
Illa uelut crimen tædas exosa iugales,
Pulchra uerecundo suffundens ore rubore,
Inq; patris blandis hærens ceruice lacertis,
Da mihi perpetua genitor carissime dixit
Virginitate frui, dedit hoc pater ante Dianæ.
Ille quidem obsequitur, sed te decor iste, quod optas
Esse uetat, uotoq; tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, uisæq; cupit connubia Daphnes,
Quodq; cupit, sperat, suaq; illum oracula fallunt,
Vtq; leues stipulæ demptis adolentur aristis,
Vt facibus sepes ardent, quas forte uiator
Vel nimis admouit, uel iam sub luce reliquit,
Sic Deus in flammas abiit, sic pectore toto
Vritur, & sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos,
* Ecquid si comantur, ait? uidet igne micantes
Syderibus similes oculos, uidet oscula, quæ non
Est uidisse satis, laudat, digitosq; manusq;,
Brachiaq; & nudos media plus parte lacertos.
Siqua latent, meliora putat. fugit ocyor aura
Illa leui, neq; ad hæc reuocantis uerba resistit,
Nympha precor Peneia mane, non insequor hostis.

RAPH. ¶ TVA sagitta) tibi cõueniẽte Fax aũt Cupidini attribuit, qua Iuuenũ animi amore inflãmantur. ¶ Nec assere) arroga, vẽdica. ¶ Filius hu. Ve.) Cupido. ¶ Figat tu.) licet cõiunctio subintelligenda videtur. Licet inquit tuus arcus omnia animalia figat, meũ tamen tu effugere non poteris. Sicq; gloria tua tanto minor est quàm nostra, quanto animalia, quæ tu feris Deo sunt inferiora. ¶ Eliso aere) Ipulso. ¶ Percussis pẽnis) alis. Nã alatus Cupido pingitur. ¶ Arce) cacumine, vertice ¶ Prompsit) deprompsit, excepit. ¶ Diuersorum operũ) cõtrariorum effectuum. ¶ Fugat) fugere facit & depellit. ¶ Obtusum) sine cuspide.

ADDI. {Plumbum autem habet sub arundine, inquit quod segnes & tardos ad amandum facit.} ¶ Hoc) obtuso, ad propinquius enim hoc pronomen refertur, Illud ad longinquũ. ¶ Traiecta per ossa) transeunte sagitta. ¶ Exuuiis) pellibus. Exuuiæ dicuntur spolia non solum quæ hominibus detrahuntur, sed etiam quæ aliis animalibus. Exuuiæ autem ferarum, pelles dicuntur. ¶ Captiuarum) captarum. ¶ Innuptæque æmula Phœbes) imitatrix Dianæ, quæ perpetua gaudet virginitate. ¶ Vitta coerce.) quę modo Daphne Dianæ esset imitatrix exponit, nam neq; ornatu capitis gaudebat, & viros omnes aspernabatur. Vitta tegmẽ est capitis muliebre.

*a.l. asper nata.

NOVA ADDI. {Signate vitta, quoniam erat pudicitiæ insigne. idem in secundo de Calisto, Vitta coarcebat neglectos alba capillos. & in quinto de Arethusa, Crinales vittas afflabat anheliꝰ oris. Idẽ in tertio Fastorum, vbi. sic siluia vestalis virgo. ad semetipsam loquitur. Ignibus iliacis aderant cum lapsa capillis, decidit ante sacros lanea vitta pedes.} ¶ Sine lege) sine ordine. ¶ Auersata) aspernata. ¶ Lustrat) peragrat, circumit.

Hymen. ¶ Nec quid hymen) Hymen proprie est cartilago quædã in vulua virginis, quæ in primo coitu frangi dicitur. Pro Deo quoq; nuptiarum qui & Hymenęus, ac pro nuptiis ipsis ponitur. ¶ Tædas iugales) nuptias, à parte enim totum intelligimus. Nouis enim nuptis quinque faces accensæ pręferebantur, vt scribit Plutarchus in problematis. Tæda autem arbor est, ex qua optimæ conficiuntur faces. ¶ Verecundo rubore) pudico & à verecũdia prouenіente. ¶ Blandis lacertis) pro ipsa blanda. Sic Vir. Sceleratam intorserit hastã, pro ipse sceleratus. Est enim hypallage, qua frequenter poetæ vtuntur. ¶ Dedit hoc pater ante Dianæ) exemplo persuadere nititur patri Daphne, vt se virginem viuere permittat. Nam & Iuppiter concessit Dianę filiæ, vt perpetua frueretur virginitate. ¶ Pater) Iuppiter. ¶ Ille quidem obsequitur) Peneus pater morem gerit tibi, inquit Ouidius. Est aũt apostrophe & conuersio sermonis ad puellam. ¶ Decor iste) pulchritudo ista tua excellens. ¶ Tuo voto) tuæ cupiditati. ¶ Fallunt) decipiũt. Id enim sperabat quod minime est assecutus. ¶ Vtq; leues stipulæ) duplici similitudine & stipularum & sepium ardentium ostendit poeta, quàm vehementi amore Daphnen prosequeretur Apollo. ¶ Adolentur) ardent comburũtur. ¶ Demptis aristis) ablatis spicis. Partẽ enim pro toto posuit. Aristæ nãq; partes sunt spicæ acutissimæ, sic dictę, quod primum arescant ¶ Vt facibus sepes ardent) sepes ex arbustis constant, quibus ab ingressu agrorum viatores arcentur. ¶ Quas forte viator) viator à via, siue potius à vio, quod nisi in compositione in vsu est, vt obuio, deuio, deriuatur: atque is proprie dicitur qui iter aliquod suscipit peragendum. Tametsi apud Romanos ii viatores dicebantur, qui magistratus ex agris in vrbem euocabant, vt Plin. scribit. ¶ Vel nimis admouit) vel nimis propè sepes posuit. ¶ Sub luce) circa lucem diei aduenientem. Solent enim viatores noctu faces secum ferre, quas adueniente luce iuxta sepes relinquunt. ¶ In flammas abiit) accensus & inflammatus est amore Daphnes. ¶ Sterilem amorem) vanum, ex quo nullam voluptatem est habiturus. ¶ Ecquid si comantur ait) Ecquid dictio est interrogantis, per c, scribitur. ¶ Comantur) ornentur, ac si diceret. Si ornarentur capilli, multo decenniores essent. ¶ Micantes) fulgentes. ¶ Videt oscula) parua ora, non basia. Est enim ab ore diminutiuum. Os autem paruum maxime virginem commendat. Quæ non est vidisse satis: illam enim etiam osculari cupiebat. ¶ Laudat, digitosq;) morem exprimit elegantium amatorum, qui omnia amicarum suarum membra laudare solent. Et nudos lacertos: mulierum Romanarum habitum describit, qui nunc quoque multis est in vsu. ¶ Si qua latent meliora putat) non de pudendis (vt inquit Fabius) est intelligendum, sed de iis omnibus corporis partibus, quæ veste occultantur. ¶ Neque resistit) neque consistit, neque remoratur cursum. Alias resistere repugnare est & aduersari. ¶ Reuocantis) Apollinis. ¶ Nympha precor) hac oratione Apollo conatur Daphnen persuadere ne se fugiat, sed in suos deueniat amplexus.

*a.l. & qd, vt sit sẽsus Et qd eẽnt si comerẽt qũ ita inornati tã decẽtes & pulcri sunt?

ALLEGORIA. ¶ ISTE Phœbus significat quosdam de virtutibus gloriãtes in seculo vel in claustro. Serpens significat carnem quæ veneno deliciarum suarum premit & occupat totum mundum. quia multi sunt qui quando possunt præualere contra serpentem, idest carnẽ venenosam exinde superbiunt, intantum quòd cupidinem deum amoris, idest amorem car-

Nympha mane. sic agna lupum, sic cerua leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ,
* Hostes quæq; suos. amor est mihi causa sequendi.
Me miserum ne prona cadas. indigna'ue lædi
Crura notent sentes, & sim tibi causa doloris.
Aspera quà properas loca sunt. * moderátius, oro,
Curre, fugamq; inhibe, moderantius insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen. non incola montis,
Non ego sum pastor, non hic armenta, gregesq;
Horridus obseruo. nescis temeraria, nescis.
Quem fugias, ideo q. fugis. mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Pataræa'q; regia seruit,
Iuppiter est genitor. per me quod erit'q; fuit'q;,
Est'q; patet. per me concordant carmina neruis.
Certa quidem nostra est nostra tamen una sagitta
Certior, in uacuo quæ uulnera pectore fecit.
Inuentum medicina meum est, opifer'q; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.
Hei mihi, QVOD nullis amor est medicabilis herbis,
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus artes.
Plura locuturum timido Peneia cursu
Fugit, cum'q; ipso uerba imperfecta reliquit.
Tunc quoq; uisa decens, nudabant corpora uenti,

nis & sectatores ipsius abhorrent & vilipendunt non cõsiderantes propriam fragilitatem sed gloriantes se habere castitatem. Sed volens deus tales humiliare sagittis carnalis amoris vulnerari permittit: & ad amãdum mulierum delicias eos laxat: vt sic suæ carnis conditionem cognoscant, & alios non contemnant. Sicut fecit de Petro qui alios contemnens dixerat. Et si omnes scandalizati fuerint sed nõ ego. Qui tamen deo permittente vili' cecidit quàm aliquis aliorum excepto Iuda. Deus enim sicut Iudith. vi dicitur præsumentes de se & de sua virtute gloriantes humiliat. Vel dic quod Phoebus significat mũdanæ gloriæ appetitores: qui quando Phitonem occidũt, idest aliquod laudabile opus faciunt summe superbiunt & gloriantur: & alios cõtemnũt. Daphne puella pulcherrima est mundana gloria quæ à talibus adamatur: ita quòd ipsam quãtum possunt insequũtur, sicut patet de multis militibus qui pro ista habenda vadunt ad guerras & torneamẽta. De clericis qui pro ista dimittunt patriam & delectamẽta, De hypocritis qui pro ista patiuntur pœnitẽtiam & tormenta. De ambitiosis qui pro ista puella tãta adhibent blandimenta. Nihil enim eis delectabilius quàm illa puella, nihil eis speciosius q̃ sua forma, nihil suis mẽbris appetibilius. Sicut enim Phœbus præ desiderio membrorum Daphnes pulchritudinem notabat ipsam ad sui amorẽ humiliter appellabat. Vnde Ouidi. Inornatos collo pendere capillos. Et quid si comantur: ait. Sic & isti de quibus supra mundanam gloriam insequuntur & affectant. Ista enim habet diuersa membra appetibilia: scilicet caput: idest altitudinem honoris brachia: idest amplexũ amoris. ventrem, idest affectus delitiarum oculos: idest affectus scietiarum: capillos: idest successus diuinarum. Ista enim Phœbo: idest vanagloriosis placent, ista summe desiderant & affectant. Sed pro certo dei dispositione fit quòd ista Daphne mundi gloria tales sui amatores immoderatos fugiat & contemnat. Ecclesiast. xi. Si sequutus fueris non apprehendes. Hug. dicit quòd hęc est glorię gloriosa proprietas quod appetitores fugiat & optet contemptores.

RAPH. ¶NYMPHA mane) elegans repetitio, amatoriæ orationi maxime conueniens ¶ Sic agna lupum) his similitudinib' ostendit Apollo, se vt hostem à Daphne vitari, cum ipsam amore captus sequatur. Est autem hypozeugma. Fugit enim verbum est subaudiendum. Lupum vero vt hostem oues natura, & cerui leones, ac denique omnia animalia bruta suos quæq; fugiũt hostes. ¶ Penna tre.) cum quodam timore properantibus alis. Aquila vero ab aquilo, hoc est fusco & subnigro colore est dicta, quamuis quidam ab acute videndo illam denominatam velint, vt scribit Pompeius. ¶ Me miserũ ne pro. ca.) ex arte se solicitum esse significat de salute puellæ, qua potiri cupiebat. ¶ Notent sen.) pungant ac lacerent spinæ. Sentes enim numero plurali spinæ dicuntur. ¶ Moderantius cur.) modestius, lentius. ¶ Fugamq; inhi.) contine fugam, noli fugere. ¶ Horridus ob.) incultus custodio. ¶ Armẽta gre.) Armentum id genus pecoris appellatur (vt ait Sex. Pompe.) quod est idoneum ad opus armorum, Grex vero fit ex capris, porcis ouibus'ue, & similibus, etiam ex bobus, vt grex sit generalius nomen, armentũ specialius. Cic. in Philippicis. Cecidit greges armentorum. ¶ Mihi Delph. tel.) artificiose & potentiam & genus & præclara inuenta cõmemorat Apollo, vt ad se amandum Daphnen alliciat. Horũ nãq; singulis muliebres animi maxime capiuntur. ¶ Delphica tellus) Delphi vrbs est Phocidis ad Parnasum, vbi templum Apollinis & opibus & certis oraculis clarissimum fuit, vnde oracula Delphica sunt dicta. Delphi autem fuere cognominati, quod Apollo delphini similis illuc nauigauit. Dalphis autẽ est xdyiii ex quinq; lapidibus extructũ op' Agamedis & Trophonii. ¶ Et Claros) vrbs est Lycię Colophoni propinqua Apollini dicata. Vnde & Clarius cognominatur. Illic nãq; est Apollinis oraculum à Mantoo Tiresiæ filia constitutum, vel à Claro quodam Heroe, à quo etiam fuit appellata, vt Theopõpus ait. Nearchus autẽ scribit Claron sorte Apollini contigisse, atq; à sorte, hoc est ἀπὸ τοῦ κλήρου denominatam fuisse, alii vero aiunt Claron fuisse appellatã, quòd illic, Neptunus & Mars fuerunt sortiti. Alii à lachrymis Mãtus quã pœnitebat patriam reliquisse dictũ esse Claron putant per mutationem λ. in. ρ. Nam κλαῦσις lachrymam significat. Fõs certe apud Claron ex Mantus lachrymis fertur scaturisse. ¶ Et Tenedos) Tenedos insula est ad Hellespõtum vna ex sporadib', quæ prius Leucophrys fuit appellata. A Tene aũt Tenedos est dicta: quasi Τένου ἕδος, hoc est, Tenæ solum. Vnde Tenedius deriuatur. Est etiam Tenedos vrbs Lyciæ vel (vt alii asserunt) Pãphilię, quam sub tutela sua esse Apollo ait. ¶ Pataræa regia) Patara vrbs est Lyciæ à Pataro Apollinis & Lyciæ filio appellata, in qua Apollo maxime colebatur. Vnde & Pataræus fuit cognominatus. Alexander autem scribit, vt Stephanus refert, Salaciã puellã ex Ophionide sacra Apollini afferẽtem in Pataris, in via deposito vase quieuisse. Illa vero erãt pẽmata. lyræ. arcus, & sagittæ, quibus infantes ludunt. Vento autẽ flante Pataram, hoc est cistam, in mare fuisse delatam. Puellã autem flentem domum reduxisse, ac Pataram ad Licorum Cheronesum aduectam fuisse. Quendam autem ex profugis à Salacia in Pataram incidisse, & quæ in illa erant pẽmata combussisse, ac Cheronesum Apollini consecrasse, totamq; illã regionem à Patara vase, Patara denominasse. Patara autem græce interpretatur cista. Vnde pataræus & patareius declinantur. ¶ Iuppiter est genitor) Apollo nanq; Iouis ex Latona filius fuisse perhibetur. ¶ Per me quod erit q;) Apollo se Deũ esse vaticinationis significat. ¶ Per me concordãt carmina neruis) hoc est musices & harmoniæ ego sum inuentor. ¶ Carmina) cantilenæ. ¶ Neruis chordis ¶ Certa quidem nostra est) se peritum quidem esse sagittarium profitetur. Sed Cupidinem à quo est percussus, peritiorem esse ait. ¶ In vacuo pectore) libero amoris affectu. ¶ Opiferq;) opem ferẽs & auxilium. Opifex vero opus faciens. Nam Apollo à græcis tum ἀκέσιος, tum ἀλεξίκακος. vocatur, quod & morbis medicina & in malis opem ferat. Vnde à latinis opifer fuit cognominatus. ¶ Hei mihi) dolet Apollo quod nullã inueniat medicinam, quæ amorem leuet. Hei autem dolentis est interiectio, quæ cum datiuo copulatur. ¶ Timido cursu) Hypallage est, ipsa enim timida intelligitur. ¶ Tum quoque visa decens) cum inquit curreret Daphne visa est decora & pulchra. ¶ Corpora) corporis membra & carnes. Corpus enim viuentium, Caro dicitur mortuorum.

* Hostes quęq. suos. sic expone Quęq; earũ suos hostes. Agna lupũ, Cerua Leonẽ, columbæ aquilã fugiunt. Hoc .n. dixi quia multi huic scopulo illiserunt.

* a. l. moderatius.

Apollo q̃rũ artiũ sit inuentor.

RAPH. ¶ VIBRABANT) ventilabant agitabant. ¶ Retro da.) retro vertebat. ¶ Iuuenis deus) causa est cur non sustinere vltra blandiri. Idcirco enim diutius sustinere non poterat, quia iuuenis erat. ¶ Perdere blanditias) proiicere blanda verba. ¶ Admisso passu) velocibus passibus.

COELIVS ¶ POSTEA Vero quam in canum pragmatiam incidimus, non grauabimur pluscula, quæ hinc inde aucupati sumus, huic potissimũ loco impingere. canes igitur i primis generosas aduertimus, Laconicas, Arcadicas, Locridas, Celticas: vnde & Ouidi⁹ Metamorphoseon primo.

Obuiaq; aduersas uibrabant flamina uestes,
Et leuis impulsos retro dabat aura capillos.
Aucta fuga forma est, sed enim non sustinet ultra
Perdere blanditias iuuenis Deus, utq; monebat
Ipse amor, admisso sequitur uestigia passu.

Vt canis in vacuo leporem cum Gallicus aruo
Vidit & hic prædam pedibus petit, ille salutem.

Ibericæ item celebrantur & quæ vocantur carinæ, idest καρίναι, Creticæ, molossicæ eretrinæ, hyrcanæ, Indicæ Legimus porrò nuncupari canes quosdam psyllicos, puto, ab Achaiæ ciuitate: ni Cypselicos malis, quando est in Arcadia munitus locus Cypsela, cuius apud Thucydidem mentio sit historia quinta. Est & in Thracia nominis eiusdem adiacens Hebro ciuitas. Nam Cypsele, idest τὸ ψέλιον vasis est, aut mensuræ species. Cypselidas vero auriũ dicunt marmorata. Cypseli sunt, quos etiam apodas vocant hirundinibus similes. Porrò sunt Elymæi canes à populis in meditullio Bactrorum & Hyrcaniæ. Castorii autem, & Menelaides, & Harmodii à dominis appellationem traxere. Illud minus prætereundum, prodidisse quosdam, Laconicas antiquitus esse ex vulpibus natas, & canibus, quo nomine appellari etiam quandoq; alopecidas: Sicuti Arcadicæ ex leonibus creduntur prouenisse, vnde & leontomiges dictæ. Indicarum sobolem prodit Aristoteles etiam ex tigribus factam. At Nicander Colophonius ex canibus Actæonis Indicos scribit propagatos, quæ à rabido furore resipiscentes, Euphrate transmisso, in Indos vsq; aberrarint. In parte Indorum, vbi regnasse Sophites memoratur, & gentem esse sapientia præcipue insignem, nobiles ad venandum traduntur canes: quiq; latratu abstineant, cum videre feram leonibus maxime infesti. Iucundũ relatu id quoq; Chaonidas & molottidas prolem tradi eius canis, quẽ ære monesio vbi conflauit Vulcanus, immissa quoq; anima, Ioui dedit donoris vero Europæ, hæc Minoi, Minos Procridi: illa vero Cephali esse volui munus. Ei⁹ hęc fuit natura, vt vitari nõ posset, vbi insequi occepisset. Sicuti Teumesia vulpes fuisse narratur incomprehensibilis. Quæ ratio vtrunq; deformauit in lapidem. Sunt qui Chaonidas, de Chao inter luporum genera memorato, progenitas suspicentur: atq; inde nuncupatas. Creticos canes in duo genera distribui, animaduerto: alios enim diaponos dici audio, alios vero parippos. Et illis quidem in venando gloria plurima: noctes etiam addunt labori, sæpeq; feris assidentes dormiunt, mox orta luce depugnant. Parippi vero cum equis currere consueuere tanta quoque arte, vt neque præcedant vnquam ferè, nec subsequãtur. Reperio item, propè paludes quæ ad meridiem sunt, esse canes, qui dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratissimus. Eorum cum Indicis bobus certamina Ctesias celebrat. Pyrrhi canis custodia domini longe clarissimus, & quia in defuncti quoq; rogum assiluit. Hesiodo interfecto assistẽtes canes etiam authores cædis coarguere latratu. Honori defuncti canis ciuitatem constituisse Magnum Alexandrum, Theopompus scribit. Nobilis est Atalantæ canis Aura nomine: quam cum calydonia sus peremisset, bruto sepulchrũ indigenæ struxere. Sicut in Hellesponto, quod vocant cynosema. Sic enim interpretari libet, ne fabulosa consectari videamur. Geryonis canis Gargittios nomine, Cerberi frater, ab Hercule cęsus in Iberia quoque monumẽtũ habet. Actęonis canum apud Aeschylum nomina hæc, Corax, Harpyria, Charon, Lycitas. Nam Hippocentaurus Xenophontis fuit canis. Sicut Lethargus Hippammonis, qui etiam cum domino sepultus dicitur, testante quoque epigrammate, quo significatur Hippãmoni fuisse equum nomine Podargum: canem vero (vt diximus) Lethargum: seruum porrò, qui diceretur Babes Sed & Epigramma ipsum apposuisse præstiterit.

Ἀνδρὶ μὲν Ἱππάμμων ὄνομ᾽ ἐστὶν, ἵππῳ δὲ Πόδαργος,
Καὶ κυνὶ Λήθαργος, καὶ θεράποντι Βαβής.

Dicuntur vero lethargi canes, clandestine taciteq; adeuntes ac morsum infigentes: vnde adagium in eos, qui ironico ingenio, & ad dissimulandum aptissimo, denique excarnificãt, & letali veneno animam quoque lancinant. Syagrum dicit Sophocles canem, qui suum venationi sit aptissimus. Est & proprium nomẽ Syagrus Herodoto, item Philarcho. Sũt qui agrestẽ suem, syagrũ intelligant. Apud Lynceum syagria leguntur quoque. Aschedorum Siculi syagrum nuncupant sicuti meminit Aeschylus, idest ἀχίδορον. Apud Theocritum est i Daphnide ac Menalca Lampurus canis nomen, ex ratione albicantis caudæ, vt inquit interpres, vel à peruigili cura & solerti custodia, παρὰ τὸ λάειν καὶ ὁρᾶν. idest, à videndi seruandiq; diligentia: vel quoniam sit vulpi assimilis, quam Lampuron vocant. Videtur & Acalanthis nobilissimi canis nomen: vnde illud est Aristophanium.

Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει.

Acalanthis festinabunda occæcatos parit. Quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli basilicas nuncupant. Mæram, idest μαῖραν, dicunt Orionis canem, propriè tamen eo nomine capra significatur λευκομέλανον, idest ex albo nigricans. Vertagos dici canes legimus verbo, vti volunt, peregrino apud Firmicum Matheseos quinto, sponte qui in venationem exeant, leporibus infesti præcipue. Martialis.

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer,
Illæsum leporem qui tibi dente feret.

Fuit & apud Locros ξυλίνη κύων, idest lignea canis: sed ea habet historiam. Quippe Locro cuidam reddita sors est, Ibi ciuitatem conderet, vbi canis lignea morsum ei infixisset: quo nomine, cum ad alterum enauigasset maris littus calcauit κυνόσβατον, idest cynosbatum: inde cum suspicaretur finem habere oraculum, ciuitates condidit, quas Locri habent Ozolæ. Catenarium canem legimus apud Senecam, sicut apud alios lucernarium. Dignum vero relatu, quod in Hecatæi lectum monumentis est, fuisse in Tænaro serpentem meticulosum, quem dixerunt ᾅδου κύνα, idest Plutonis canem: quoniam morsum euestigio insequeretur mors, veneni potestate violente. Eum tamen ab Hercule ad Euristhea fuisse productum, vnde irrepserit Cerberi fabella. Quem princeps Homerus dixit, ᾅδου κύνα. Caninam mortem Græci difficilem intelligunt, quoniam difficulter animam efflare deprehensum sit animal hoc: à quo etiam prouerbium est, δῆγμα κυνὸς λυττῶντος, quod est nostris verbis, Rabidi canis morsus: in eos qui infecti ipsi malorum congressu, alios itidem inficiunt. Etenim recepta opinio est, & exposita à Luciano, non modo rabie agitari & aquam expauescere, quos ita affectus canis momorderit, sed & ipsos item retinere vim, eundem imprimendi morsum, atque ita deinceps fieri hydrophobicos omnes, hoc est timorem aquæ concipere, vt fiat quædam rabidorum catena. Lucianus, καὶ σὺ τοίνυν ἔοικας αὐτὸς ἐν τοῖς ἱεροῖς δηχθεὶς ὑπὸ πολλῶν ψευσμάτων, μεταδεδωκέναι τι ἐμοὶ τοῦ δήγματος. Scribit Homerus, Apolline pestem Græcis immittente, mulos primum & canes concidisse. Id vero exactius interpretantes eruditi, ex odorandi præstantia factum, coniectant: qui sensus adeo in mulis præcellat, vt derelicti alicubi vel odore solo redeant in semitam. proinde huiusmodi tabidam vim concipere facilius, præcipueq; canes purum in primis aerem exigentes, sed & inter hos albi eo amplius, quoniam coloris eius corpora quàm nigra sint rariora, atque laxiora. Quanquam non latet, ab Porphyrio apud Homerum, κύνας ἀργοὺς accipi non albos, sed celeres. sicuti per paralepsim alibi ἀργίποδας item canes dicit. Putat Heraclitus Ponticus, iumenta peste infici primum, quia deiecta in terram, & prona in pastum τοῖς ῥουθῶσιν ἐν ἀτμοῖς

Vt canis in uacuo leporem cum gallicus aruo
Vidit,& hic prædam pedibus petit, ille salutem,
Alter inhæsuro similis iamiam'ꝙ tenere
Sperat,& extenso stringit,uestigia rostro,
Alter in ambiguo est,an sit comprensus, & ipsis
Morsibus eripitur,tangentiaq; ora relinquit,
Sic Deus,& uirgo est,hic spe celer,illa timore.
Qui tamen insequitur pennis adiutus amoris,
Ocyor est,requiem'ꝙ negat,tergoq; fugacis
Imminet,& crinē sparsum ceruicibus afflat.
Viribus absumptis expalluit illa,citæq;
Victa labore fugæ,spectans Peneidas undas,
Fer pater inquit opem, si flumina numen habetis.
Qua nimium placui,tellus,ait,hisce,uel istam,
Quæ facit ut lædar mutando perde figuram.
Vix prece finita torpor grauis occupat artus,
Mollia cinguntur tenui præcordia libro,
In frondes crines,in ramos brachia crescunt.
Pes modo tam uelox pigris radicibus hæret.
Orá cacumen habent, remanet nitor unus in illa.
Hāc quoq; Phœbus amat,positaq; in stipite dextra
Sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus,
Complexus'ꝙ suis ramos,ut membra, lacertis,
Oscula dat ligno,refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus, at quoniam coniux mea nō potes esse,
Arbor eris certe dixit mea semper habebunt
Te coma, te citharæ,te nostræ Laure pharetræ,

τῶ ἀνρωῖς trahant procliuius homine,cuius est surrectum cor pus,purius & sublimi spirante. Illud neutiquam negligendū. canes vbi mire in Venerem feruntur, dici σκυζᾶν, sicuti sues καπρίζειν,vaccas ταυρᾶν,equos ἱππομανεῖν, idest equire: vnde productum in fœminas libidinosas conuitium ab vno aliarum modo. Aegritudines canum præterea tres videor præcipue cōperisse λύττην, hoc est rabiem,podagram,cynanchen. Verū rabies sanari difficulter potest,podagra non omnino medicinā nescit, at cynāche siue angina euidēs promittit exitium. Porrò quicquid rabidus canis momorderit, interit certissime, homo tātum euadit,sed vix. Aristoteles vero libro De animalium historiis septimo: Canes (inquit) tribus laborant vitiis,rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem; & quæ momorderint,oia rabiunt prius homine, sicuti & legit & interpretatur Nicolaus Leonicenus. Intereūt canes hoc morbo,& quæ morsa sunt, prius homine. Scribit septimo De animalibus Albertus, iam se hominem vidisse, cui in brachio morsum infixisset rabiens canis; anno autem septimo post cicatricis locum intumescere cœpisse, atque intra biduum interisse. Auicenna quoque quorundam sententias aduocat,qui dicerent, post duodecimum à morsu annum in rabiem aliquando incidere nō nullos. Quòd vero serius, quàm cætera animalia rabificam rabiēdi vim præsentiant homines, efficit id naturæ dissimilitudo. Nam & in contagiosis morbis, homines ab hoibus & sanguine coniunctis inficiuntur facilius. Cæterum rabies canum Syrio ardente pestifera in primis homini est,atq; ita morsis letalis aquæ metus, vti Plinius inquit: Ad morsum vero vnicum esse remedium,& quidem oraculo quodam repertum,idem scribit, Radicem videlicet syluestris rosæ,quæ cynorhoda appellatur. Nobis vero suppetit potentius adhuc medicamen,sed & ipsum cœlitus petitum. Est in Rhodiginis paludibus diui Belini templum miraculorum frequētia celeberrimum, & affluxu hominum etiam notissimum. Erectæ ædis causa ferè publica est. Pulsus is diuus Patauio, grassantibus nobilium plerisque, quod seuerius sanctiusq;, ꝙ ab illis probari posset, episcopum ageret, insectantibusq; inimiciter aduersariis, in palustre agri nostri solum, quindecim millibus passuum Rhodigio distans, diuertit. Quū manus hominum euasisse videretur, canum rabiem non euasit, à quibus euestigio conuulsus discerptusq;, mox in diuorum indigitamenta relatu, templum in illis emeruit locis, in quo & arca marmorea ferreis occlusa cācellis, latet sanctissimum eiusdem corpus. Templi vero ex necis genere ea cœlestis est proprietas, siquis clauem sibi quæsierit, qua ædis valuæ recludantur, ac ea candente, quicquid rabie agitari orsum sit, attigerit, præsentissimum est remedium, & nunquam non verum. Timoris vero aquæ, ὑδροφοβίαν vocant πάθος. Causa ex eruditorum ingenio affertur nō vna. Sunt qui opinentur, immoderatam superuenire ita affectis corporibus siccitatē, humecto substantiali penitus demutato. At Rufus in melancholiæ speciem euadere sentit morbum hunc, veneno humorem id genus assimulante. Scimus autem ex melancholicis alios alia metuere. Sunt qui arbitrentur, canis à quo im-

pactus sit morsus, imaginem ab iis concipi in aquis, atque inde compauescere. Postremo autem ante quàm huic capiti coronidem impingam, succurrunt aliqua item. id prius ex historia, quod apud nostrates etiamnum durat. Apud Bactrianos vulgo prouerbium vsurpari solitum, Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere: altissima quæque flumina minimo sono labi. Porrò dicitur Græcis κύων, de cane, vt docuit Eustathi⁹, παρὰ τὸ κύω, quod amare nobis indicat, Cyneam vero cum legis, pellem fluuiatilis intellige canis, quam capitis tegumeno galeæ vice veteres adhibuisse, palàm est, inde seruatum, vt pro galea dicatur cynea. Cynulchos vocant, qui secum ducāt canes. Panagyrin porrò canum mēse Augusto ab Romanis solitā celebrari, authores Græci sunt, monumento vrbis captæ ab Gallis. Tunc vero cædebantur canes, qui & ἀνύλακτοι, idest sine latratu agebāt, anseribus ampliter, sonoreq; inclamantibus. Hoc ipsum arbitror a' Plinio significatum lib. 29. vbi canes ait annua pēdere supplicia inter ædem Iuuentutis & Sumani, in furcas viuos arbore fixos sambucea. Cinopeta in Nicandri Theriacis bestię intelligūtur, quæ in solo mutantur, velut τετράποδα ἑρπετά, vti iā attigimus paulo ante.

RAPH. ¶ VT canis in uacuo) pulchra similitudine declarat & Daphnes fugientis & Apollinis insequentis uelocitatē. ¶ Canis Gallicus) qui nunc leporarius uulgo appellatur. ¶ In uacuo aruo) in aruo demesso. ¶ Pedibus) pedum uelocitate. ¶ Stringit uesti.) radit pedes leporis. Sic Virgil. Stringentem ripas & pinguia culta secantem. ¶ Extenso rostro) porrecto ore. ¶ Fugaces) fugientis puellæ. ¶ Crinem sparsum ceruicibus) capillos per collum sparsos. ¶ Afflat) flatu & spiritu attingit. ¶ Citæ fugæ.) uelocis cursus. ¶ Si flumina numen habetis) diuinitatem ac succurrende facultatem. ¶ Qua nimium placui) tellus hisce, tellurem rogat ut se uel absorbeat, uel in aliam transmutet figuram. ¶ Qua) in qua. ¶ Hisce) aperire, ut me accipias. Aliàs hiscere significat loqui. ¶ Perde) destrue. ¶ Torpor grauis) magnus stupor. ¶ Mollia præcordia) præcordia, ut ait Plinius, membranæ sunt exta separantes ab interiore uiscerum parte, sic dicta quod cordi prætendantur. ADDI. { Aristoteles φρένας uocat. } ¶ Tenui libro) tenui cortice & subtili. ¶ Modo) pauloante. ¶ Pigris radicibus) lentis, immobilibus. significat autem pedes in radices fuisse conuersos. ¶ Ora cacumen habent) hoc est os & facies Daphnes in cacumen & summitatem lauri fuere conuersa. ¶ Nitor unus) solus splendor, sola pulchritudo. ¶ Hanc quoque Phœbus amat) arborem subaudiamus. Nam laurus Apollini dicata esse perhibetur. Phœbus autem epithethon est Apollinis, purumq; significat. Sol enim ab omni fæce est alienus. ¶ In stipite) in trunco. ¶ Trepidare) palpitare. ¶ Cui Deus) ordo est. Cui Deus dixit. ¶ Semper habebunt Te coma) eleganter ea enumerat quæ lauro ornantur. Nam & comæ & citharæ et pharetræ lauro cingebantur. Cithara autem dicta est παρὰ τὸ κινεῖν: hoc est à mouendo, quod se audientes in amorem moueat.

Aeneid. 8
Daphne i laurum.
Laur⁹ Apollini dicata.
Lauri honores.

Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas uisent Capitolia pompas.
Postibus angustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, * mediamq; tuebere quercum.
Vtq; meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoq; perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Pæan, factis modo laurea ramis
Annuit, utq; caput uisa est agitasse cacumen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Inachi amnis filia cum æquales sua specie præcederet, ab Ioue adamata est, quæ admotis precibus desyderium expleuit, & ne puella in Iunonis iram incideret, a compressore in Io vaccam est transfigurata, cuius fallaciā Iuno cum itellexisset, petit ea a Ioue, vt velut munus sibi daret vaccā, quæ speciosior erat cæteris armentis, quæ in Peloponeso essent. Iuppiter vero ne si negasset proderet puellam, tribuit cōfestim. Iuno autem ne amplius eius pellex cum Ioue cōcumberet Argum Arestoris filiū centum oculos habētem ei præposuit. Quem Mercurius patris iussu interemit, & a casu eius Argiphontes est cognominatus. Iuno Argum quem ab custodium illa occiderat in volucrem pauonem transformauit, & receptum in suam tutelā pennis insignibus, quibus amissa lumina indicaret, ornauit.

Est nemus Aemoniæ, prærupta quod undiq; claudit

RAPH. TV ducibus lætis) Imperatores triumphantes lauream gestabant coronam. Læta vox) militum, qui canentes Io triumphe Imperatorem sequebantur triumphantem. Longas pompas) captiuorum ac rerum omnium pretiosarum in bello captarum, simulachrorū præterea vrbium expugnatarum. Hæc enim omnia in triumpho gestabantur. Visens) videbunt. Capitolia) scire. Nam triumphantes in Capitolium vsque ascendebant, Capitolino Ioui sacrificaturi. Nam laurus (vt scribit Plinius) triumphis proprie dicatur, vel gratissimam domibus: Ianitrix Cæsarum pontificumq;, quę sola & domos exornat & ante limina excubat. Eadem pacifera est, vt quā prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium, Romanis præcipue lætitiæ victoriarumq; nuntia additur literis & militum lāceis, pilisq;. Fasces imperatorum decorat, ex iis in gremio Iouis optimi maximi deponit, quotiens lætitiam victoria nouā attulit. Quæ non quia perpetuo viret, nec quia pacifera est præferenda vtiq; myrto & oleæ est.

Lib. 15. cap. 30. Idē, cornā in medio postiū Cæsareorū locatā Idem 4. Fast. prætexta que quercu stet domus.

ADDI. {Aliàs, præferenda ei vtroque olea. Sunt enim hæc verba Plinii.} sed quia spectatissima in monte Parnaso, ideoq; etiam grata Apollini assuetis eo dona mittere iam & regibus, teste L. Bruto. Fortasis etiam ī argumētum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset laurifera tellurem illam osculatus ex responso. Et quia manu satarum receptarumq; in domos fulmine sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim honorem eis habitum in triumphis, potius quàm quia suffimentum fit cædis & purgatio, vt tradit Massurius. Vnius autem arborum latina lingua nomen imponitur viris. Ante fores stabis) ante ianuas pendebis. Nam in vestibulo ædium Imperatoris coronæ ex lauro & quercu ita suspendebantur, vt querna in medio foret vestibulo suspensa, ideoq; subiungit. Mediamq; tuebere quercum) idest quernam coronā, quæ obseruatos ciues, & ciuica dicebatur & cæsari in vestibulo dicabatur.

ADDI. {Alii tamen ipsas etiam arbores ante fores Imperatorum seri solitas intelligunt. Quorum opinionem nonnihil approbat, & verbum standi quod innuit: Ante fores stabis quasi, in medio quercus: & circum hanc lauri plantatæ fuissent. Rursum alii mediam, accipiunt, pro ea quæ in medio domus palatinæ posita fuerit.} Quercus autem est arbor glandifera, dicta, quod id genus arboris graue sit ac durum. tum etiam in ingentem euadat amplitudinem, vt tradit Sextus Pompeius. Querqueram enim grauem & magnam quidam dici putant. Querquera item frigida interpretatur & cum tremore febris.

Apollo comatus. Vtq; meum intonsis) Apollo & comatus & imberbis pingitur, quo significatur Sol & radios habere & nunquam senescere. Perpetuos honores frondis) Periphrasis est foliorum. Laurus enim nunquam folia abiicit. Finierat Pæan) Apollo Pæan dicitur ἀπὸ τοῦ παίειν, hoc est a feriendo. Nā indignatus sagittis ferit.

Pæan. Iuuenalis Parce precor Pæan & tu depone sagittas. Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem Amphion clamat. Pæan quoque hymnus dicitur in Apollinē cōpositus. Virg. Lætū pæana canentes. Laurea) laurus, laurea quoq; dicitur corona ex lauro cōfecta. Cacumen) summitatem. Caput enim uisa est commouere, quod erat cacumē.

ALLEGORIA. PHOEBVS iste potest significare diabolum, Daphne animam christianam quia proculdubio istam virginem, animam: scilicet per tentationes non cessat allicere vt eam per malum consensum subiuget & subiiciat, & per peccatum destruat & corrumpat. Sed ipsa debet fugere occasiones peccati: tentationes vitando, & debet rogare deam terræ: idest Christum vt eam de manibus eius eripiat, formam aliā sibi dando. Et sic pro certo debet fieri laurus: idest religiosa persona virtuosa & perfecta. pedes bonorum gressuum radicaliter figendo, corticem pœnitentiæ induendo & ramos bonorum affectionum acquirendos & virorem honestę conuersationis nunquā deponendo. Sic enim mutata istius Phœbi cupidinē nō timebit & integritatē mentis & corporis retinebit. Ioan. xx. Conuersa est retrorsum & vidit Iesum. Vel dic allegorice de multis virginibus quæ pulchritudinem corporis propter quam insectantur ne peccato depredentur iugiter deponunt. Sic dicitur accidisse I Anglia de quadam moniali quam cum rex terrę vellet habere & ipsam incessanter rogaret: petiit illa quid erat in ipsa quod ipse tantum diligeret: Rex vero asseruit pulchritudinem oculorum, illa autem domum pergens oculos eruit & regi vt sedaret eius cōcupiscentiā transmisit. Ista enim audierat illud. Ecclesiastici xxi. Quasi à facie colubri fuge peccata. Laurus autem alio modo dicitur Daphne pro eo facto quòd Daphne in laurum est mutata arbor quam sibi Phebus appropriauit quam osculatus & amplexatus tenerrime adamauit: ipsam specialibus priuilegiis insigniuit. Voluit quòd de lauro sibi fierent coronę citharæ & sagittę. Voluit quòd victores lauro coronarentur. Voluit quòd lauro domus imperatorum & quercus & alię arbores vicinæ a fulmine tuerentur, (quia teste Plinio) sola laurus inter arbores nō fulminatur. Voluit insuper quod coma illius nūquā deponeretur, sed quod viror eius perpetuo videretur, sicut dicit Oui. Hāc quoq; Phœbus amat cui deus. at quoniā coniux mea non potest esse. Arbor eris certe mea dixit: semper habebunt Te coma: te citharæ te nostrę laure pharetrę. Vtq; meū intonsis caput est iuuenile capillis. Tu quoq; perpetue semp gere frondis honorē. Ista laurus significat crucem quę pro certo Phœbo. i. Christo soli iustitiæ fuerat dedicata & ab eo corporaliter amplexata. Ista debet esse nobis pro coronata honoris & gloriationis pro cithara laudis & gratiarū actiōis: pro sagitta verbi dei & sāctæ prædicationis pro gloria victoriæ cuiuscunq; tētationis. pro tutela fulminis diuinæ irę & ęternæ dānationis: & quod plus est pro amore eternæ gloriæ & futuræ salutationis. Ista enim habētur i cruce sicut dicit Chryso. Crux christianorū spes prauorū victoria. cęcorū dux, conuersorū via: claudorū baculus pauperum cōsolatio: arbor resurrectionis: lignum vitæ eternæ.

RAPH. EST nemus Aemoniæ) Tempe, amœnissimā Aemonię vallem, describit poeta, quo cōmodius Inachi amnis filiæ, metamorphosin in iuuencam cū supiore connectat. Nā iuxta Tēpe est spelunca Penei fluuii, Daphnes patris, ad quē consolandū oēs vicini amnes cōuenerunt, præter Inachum, qui amissam filiā lugebat, Io nanq; Inachi amnis filia ab Ioue primum cōpressa, deinde Iunone superueniente in iuuencam fuit conuersa. Verū Iuno id quod erat suspicata, Ionē rogauit, vt sibi tam pulchrā donaret iuuencā. Ei vero tandē dono acceptæ Argum centū oculis præditū custodem apposuit. Sed Iup. amicæ misericordia motus, Mercurio mādauit, vt Argū interficeret: quē Iuno cum vidisset occisum in pauonem conuertit, cētumq; ipsius oculos caudæ apposuit. Est nemus Aemoniæ) Topographia est. Tēpe nanq; describit vallē Thessaliæ amœnissimā. Aemoniæ) Thessaliæ. Aemonia.n. Thessalia dicit ab Aemōe Chlori Pelasgi filio. Thessali aūt patro.

Aemonia

VOCANT

Sylua,uocant Tempe,per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo spumosis uoluitur undis,
Deiectu'que graui tenues agitantia fumos
Nubila conducit,summis aspergine syluis
Influit, & sonitu plus quàm uicina fatigat.
Hæc domus,hæc sedes hæc sunt penetralia magni
Amnis,in his residens facto de cautibus antro
Vndis iura dabat,nymphis'que colentibus undas.
Conueniunt illuc popularia flumina primum
Nescia gratentur,consolentur'ne parentem.
Populifer Sperchius,& irrequietus Enipeus,
Apidanusq; senex, lenisq; Amphrysus,& Aeas,
Moxq; amnes alii, qui, qua tulit impetus illos
In mare deducunt fessas erroribus undas.
Inachus unus abest,imo'que reconditus antro
Fletibus auget aquas,natam'que miserrimus Io
Luget,ut amissam,nescit uita'ne fruatur,
An sit apud manes sed quam non inuenit usquam,
Esse putat nusquã , atque animo peiora ueretur.
Viderat à patrio redeuntem Iuppiter illam
Flumine,& ò uirgo Ioue digna tuo'que beatum
Nescio quem factura toro, pete dixerat umbras ,
Aut horũ nemorũ,aut horũ, monstrauerat ambas,
Dum calet & medio Sol est altissimus orbe.
Quod si sola times latebras intrare ferarum,
Præside tuta Deo nemorum secreta subibis,
Nec de plebe Deo,sed qui cœlestia magna
Sceptra manu teneo , sed qui uaga fulmina mitto.
Ne fuge me(fugiebat enim) iam pascua lernæ,

APH- Tempe. ¶VOCANT Tempe)Tẽpe (vt dixi) nemus est Thessaliæ quinque millibus passuum in longitudinem tendens, adeo amœnum , vt amœnissima quæque loca tempe vocentur,vt Seruius scri ADDI. {Est autem pluralis casus τέμπη,ex τέμνω factus,quæ loca amœna & arboribus consita appellãt.} ¶Prærupta sylua)alta. ¶Per quæ Peneus) per media Tem Peneus. pe labitur Peneus fluuius, q claritate cunctos Thessaliæ fluuios antecedens,iuxta Gõphos nascitur in radicibus Pindi montis,interq; Ossam & Olympum memorosa cõualle defluit quingentis stadiis dimidio eius spatio nauigabilis.In eo cursu vocantur Tempe,vt Plin.tradit quinq; milium longitudine & fermè Li.4. c.8 sesqui iugeri. sex latitudine vltra visum hominis attollentibus se dextra læuaq; leuiter conuexis iugis.Intus sua luce viridenSperchi⁹. te allabitur Peneus calculo amœnus, viridi circa ripas gramine,canorus auium concentu. ¶Deiectuq; graui.) vehemẽti cursu. ¶Summisq; asp.syl.Influit)hoc ẽ,ifluere videtur per altas syluas aspergine humidarum nebularũ, quę ex illis vndis excitantur. ¶Et sonitu plusquam vicina fatigat)non solum inquit vicini, sed longe quoque stantes strepitum illius sentiunt. ¶Hæc sunt pe.)loca domus secretiora, in quibus Diis penatibus sacrificabatur penetralia dicebantur. ¶Antro) spelunca. Dictum est autem antrum περὶ τὸ ἄντω quod est supplico,qa in antris primi homines Diis supplicabant,putantes in illis sacra esse. ¶De cautibus)de lapidibus. Cautes autem & cotes dicuntur. ¶Dabat) reddebat Ius enim proprie reddi dicitur. ¶Gratentur) gratulentur Peneo , quòd Daphne filia in laurum fuit conuersa, an consolentur quòd filiam amisit . ¶Popularia flumina)vicina ac ex eodem populo. Alibi popularis,gratus populo dicitur. ¶Populifer Sperchius)popu Spchius. los arbores ferens. Sperchi⁹ autem fluuius est Thessalię, qui ex Pelio monte ort⁹ in Maliacum labitur sinum. Sic dictus quod sit velocissimi cursus . Nam παρὰ τὸ σπέρχειν deducitur;quod festinare significat. ¶Enipeus) fluuius est Thessa- Enipeus. liæ ex Othry monte in Apidanũ defluens. κατὰ τῆς ἐνιπῆς,idest,à minis denominatus. Nam per loca agrestia & inculta labitur,quæ semper mala minari videntur. ¶Eridanusq; se.) Eridanus. sic quidem legitur sed corrupte(vt mihi quidẽ videtur) Cũ enim proposuerit fluuios populares Thessalicosq; conuenisse ad Peneum,cuius filia Daphne in laurum fuerat conuersa,non video qua ratione Eridanum Galliæ Cisalpinæ fluuium,qui alio nomine dicitur Padus,admisceat. Tametsi Eridanus(vt Pausanias ait)Atticæ quoq; sit fluuius,q i Ilissum emittitur,apud quem Orithya rapta fuisse fertur,sed cum is quoque Peneo non sit popularis , poetæ proposito minus conuenire videtur. Quare Apidanus legatur, ne ineptus eẽ Apidanus Ouid.coarguatur. Est enim Apidanus Thessaliæ fluuius,quẽ idcirco poeta senẽ appellat , quod tarde admodum fluit,do ADDI. nec Enipeum admittat. {At Cælius contra recte legi censet Eridanus,quod hoc nomine & Italiæ,& Atticæ,& etiam Thessaliæ fluuius sit citato ad hoc teste Cæcilio quodam Amphry- Minutiano. vide lib.24.c.12.} ¶Lenisq; Am.) hic quoque sus. fluuius est Thessalæ leniter fluens , iuxta quem Admeti regis armenta pauit Apollo. Vnde Lucanus libro.vi. Et flumine puro Irrigat Amphrysus famulantis pascua Phœbi. ¶Et Aeas. Aeas)fluuius est Epyri iuxta muros Dyrrhachii labẽs. {Hic ADDI. alio nomine Aous dicitur,vt author est Plin.lib.3.cap. 25. Meminit huius & Strabo,lib 8.} ¶Inachus vnus abest)Inachus fluuius est Achaiæ ab Inacho rege dictus. Eius filiam Io cum deprehendisset Iuppiter spatiãtem, compressit, ac ne id à Iunone agnosceretur, ipsam mutauit in iuuencam. Mœrens itaque Inach⁹ propter amissam filiã se domi continebat. ¶Natamq; miserrimus. Io Luget vt amissam.)Io accusatiuus est græcus. Nam Io Ius græce declinatur, vt Calypso Calypsus, quamuis Ionis & Calypsonis quidam latine malint declinare. Quam quidem declinationem Fabius non admittit. ¶An sit apud manes) an sit mortua . Illi enim apud manes esse dicũtur, qui obiere . Manes autem animæ sunt mortuorum, quibus honoris gratia Deorum vocabulum additum est. Dii nanque manes dicuntur , vt scribit Apuleius de Dæmonio Socratis. Martianus vero Capella in nuptiis philologiæ tradit manes tam bonos eẽ,quàm truces,in quos cum potestatem habeat Pluto,merito Summanus vocatur,quasi Manium summus. Manes autem dicti sunt uel à mano,quod bonum apud priscos significabat . Vnde immanis malus,crudelis'que dicitur , uel à manando (ut ait Pompeius) quod eos p omnnia manere putabant . ¶Sed quam non inuenit usquam) hoc est quam nullo in loco inuenire potest , eam in rerum natura non esse putat. Vsquam autem & nusquam aduerbia tam in loco quàm ad locum significant. Vsquã & nusquam Vsquam autem in aliquo loco ita significat, ut ferè semper cum negatione ponatur in oratione. ¶Atque animo peiora ueretur) mortuam enim eam esse putabat. ¶Viderat à patrio) hic incipit describere quemadmodum Ius Io in iuuẽcam. amorem incidit. ¶A' patrio flumine) ab Inacho Achaiæ fluuio. ¶Tuo toro) tuo lecto , ac tuis nuptiis. Torus autem & pro lecto. & pro sede ponitur a tortis herbis dictus. Vnde citra aspirationem scribi debet , quamuis ferè in exemplaribus cum aspiratione scriptum legatur. Torus etiam eminentiorem significat pulpam. Vnde torosa iuuentus à Persio uocatur. Virgili. tertio Georgico. Luxuriat que toris animosum pectus . ¶Ambas umbras) & dextras & sinistras. Hoc autem ex poetæ persona dicitur. Exponit enim poeta quas umbras dixerit Iuppiter Inachi filiæ petendas. ¶Dum calet) donec calor est. Hortatur autem puellam Iuppiter , ut meridiei æstum fugiat . ¶Latebras ferarum) syluas in quibus occultantur feræ. ¶Sed qui cœlestia magna) sed q cœli imperium habeo. Significat autem se esse Iouem maximum Deorum , quo facilius illi persuadeat , ut sibi morem gerere uelit. ¶Vaga fulmina) hoc est non in rectum , sed in obliquum euntia. Fulmina enim in obliquum feruntur. ¶Iam pascua Lernæ) Lerna palus est argiuorum , in qua habitauit Hydra serpens ab Hercule interfecta. Lerna.

RAPH.

¶LYNCEA arua) Licæa quidẽ ferè in exẽplaribus legitur, præter quàm in uetustis quibusdam. In illis nanque Lyncea rectè scriptum est. Nam Lynceus Aegipti filius ac (vt in temporibus Eusebius narrat) Hypermestræ maritus, interfecto Danao patruo & socero Argis regnauit. Vnde Lyncea arua denominata pro argiuis sunt accipienda. Sic autem legendũ esse & Geographiæ ratio & historię fides (vt taceã quod in Lyceo prima syllaba corripitur) apertissime declarãt. Tametsi hactenus Lycæa lectum sit à Lycæo Arcadiæ monte Pani dicato. Huic autẽ lectioni Pausanias quoq; in Argolidis descriptione astipulatur, qui ait eam regionem, vnde Lynceus facula significauit Hypermestrę, se in locum tutum uenisse, primũ Lynceam, deinde Lyrceam à Lyrco notho Abãtis filio, qui illam habitauit fuisse denominatam.

Lyncea arua.

ra .l. Lyrcea.

¶IVPPITER in isto loco potest significare mundi principes & raptores: qui filias fluminum ideni possessiones pauperum rapiunt & extorquent. Sed ne ea Iunone .i. à prælatis & à correctoribus furtum huiusmodi anoscatur nebulas malarum & falsarum cautelarum & excusationum inducunt. Vnde cãtat ecclesia. Vidi nebulam totam terram tegentem.

ALLEGORIA Genitam è terra dicit Poeta ad antiquũ uulgi consuetudinẽ spectans: qui ignotis parẽtibus natos terra ortos dicebant. lege Politiani Miscelanea ca Io. a I.inq.

{Atq; inde ẽt sunt, q Lycęa arua, legere hoc loco malunt. Etiam Apollonii interpres in librum primum, vbi legit, ὡς ἀπ' ἀρκαδίης λυρκήιον ἄργος ἀμείψας, dubitet vtrum Lynceium, à Lynceo rege, an potius, Lyrceium à mõte, vnde Inachus fertur, legẽdum sit. Lyrcei autem montis etiam Stephanus meminit, à quo idẽ, & λύρκειον ὕδωρ appellari ait, cuius & Statius meminit, vbi ait, Aret Lerna nocens aret lyrcæus, & ingens Inachus &c.}

ADDI Donec Arestoridæ duos Argos lego apud Stephanum I parrhasia, unum Arestoris filiũ de quo hoc loco facit mẽtionẽ. Alterũ auũ atque, Arestorẽ, Ecbasonatum.

¶LYCAEA reliquerat arua) lego libentius Lyrcæa q̃ lyncæa. quoniam vetustos codices sic habere conspicio. quos inter ille est viri olim vndecunq; eruditi Laurentii abstemii: nunc Nicolai filii. qui à paternis vestigiis nequaq̃ aberrat. Lyrcæus autem vel Lyrcæum, mons est Argiuorum, vnde Inachus fluit. de quo lege Stephanum, Solinum, Strabonem in septimo, & in primum argonauticon commẽtarium. Lycæa arua legendum non esse syllabę quantitas & loci ratio inclamant.

NOVA ADDI.

RAPH.

¶Occuluit) occultauit. ¶Tenuit fu.) cohibuit fugam, illãq; fugientem retinuit. ¶Rapuitq; pu. (hoc est illam stuprauit, erubescendiq; causam eripuit. In tenebris nãq; minus vnumquẽq; pudet Veneri indulgere. ¶Despexit) deorsum aspexit. Alibi despicere contẽnere est. ¶Nebulas vo.) quę vt aues volare videntur ¶Sub nit. die) sereno. ¶Non flu. il. esse) Physici aiunt nebulas aut à fluuiis, aut à vaporibus terræ generari. ¶Vt quæ) vtpote quæ. ¶Furta) stupra. ¶Bos quo. for. est) Io inquit vt virgo erat formosa, sic in iuuencã quoq; versa pulchra videbatur. ¶Speciem) pulchritudinem. ¶Probat) laudat. ¶Cuius) sit verbum subaudiatur. ¶Et vnde) venerit. ¶Quo'ue sit ar.) armentum id genus pecoris dicitur (vt tradit Sextus Põpeius) quod est idoneum ad opus armorum Quanq̃ Varro ab arando deriuare videatur, quasi aramentum tertia litera detracta. ¶Vt autor desi. inqui.) vt dominus vaccæ à Iunone non inuestigetur.

Consitaq; arboribus * Lyncæa reliquerat arua,
Cum Deus inducta latas caligine terras
Occuluit, tenuitq; fugam, rapuitq; pudorem.
Interea medios Iuno despexit in agros,
Et noctis faciem nebulas fecisse uolucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Esse, nec humenti sensit tellure remitti,
Atq; suus coniux ubi sit, circumspicit, ut quæ
Deprensi toties bene nosset furta mariti.
Quem postquam cœlo nõ repperit, aut ego fallor,
Aut ego lædor ait. delapsaq; ab æthere summo
Constitit in terris, nebulasq; recedere iussit.
Coniugis aduentum præsenserat, inq; nitentem
Inachidos uultus mutauerat ille iuuencam.
Bos quoq; formosa est speciem Saturnia uaccæ
Quanquã inuita, probat, necnon & cuius, & unde,
Quo'ue sit armento, ueri quasi nescia quærit.
* Iuppiter e' terra genitam mentitur, ut autor
Desinat inquiri, petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat crudele suos abdicere amores,
Non dare, suspectũ, pudor est qui suadeat * illud
Hinc dissuadet amor. uictus pudor esset amore,
Sed leue si munus sociæ generisq;, toriq;
Vacca negaretur, poterat non uacca uideri.
Pellice donata non protinus exuit omnem
Diua metum, timuitq; Iouem & fuit anxia furti.
* Donec Arestoridæ seruandam tradidit Argo.
Centũ luminibus cinctum caput Argus habebat,

COELIVS

¶SVNT qui mõnstrosi corporis homines, dici terrę filios putent. Certè in Oepido coloneo legimus apud Sophoclẽ, χθόνιον .i. terrestrẽ, pro nobili & indigena. Scribit in Apologetico Florẽs Septimius, terræ filios dictitari vulgo, quorum sit incertum genus Sicuti ignotos item, aut ex inopinato apparentes, de cœlo superuenisse dicũt. Sed .n. cœlum & terram, inquit, matrẽ ac patrem, honoris gratia uenerationisq; rectè appellarit vnusquisque. Sunt qui terrę filios, sæuos dici ac immanes homines putent quando & Callimachus, immanitate ac truculentia persignes feras terra, prognatas intelligi voluit. Non prætereundum vero, quod .ii. Politicorum scribit Arist. Putandũ, inqt, est, priscos illos hoies, siue ex terra geniti, siue sint ex corruptione aliqua seruati, seminis fuisse ignaros & imprudentes, quod est de terra natus inuulgatũ. Legimus porrò, quod ab instituto dissitum non est, prẽstantissimos virtute, prudentia, uiribus, Iouis filios à poetis dici consuesse: sicuti, ab omni seiunctos humanitate, uelut marinis editos fluctibus, Neptuno fuisse adoptatos, quod Lycophronis interpres scribit, qui & robore insignes in eandem uocat decuriam. Scribit tamen Cæcilius Minutianus Apuleius i lib. de orthographia, Ignobiles, ac quorum ignoretur genus, terræ filios à Cicerone & aliis nuncupari. Nã cum Epistolarum septimo, Cornelius, inquit, nus summo genere natus, terrę filius, ironicos dici interpretantur. Tit. Liuius lib. ab Vrbe condita primo, Veteri consilio condentium Vrbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam è terra sibi prolem mentiebantur.

RAPH.

¶ABDVCERE) abdicare, alienare & ab se amouere. ¶Non dare suspectũ) non tradere inquit petitam uaccam Iunoni suspecta res esset, cogeretq; Iunonem aliquid mali suspicari. ¶Qui sua. il.) dare. {Alii illinc, malunt, ut respondeat sequenti huic.} ¶Hinc) ab illa Iunoni tradenda. ¶Sociæ generisq; toriq;) Nã Iuno & soror esse & uxor Iouis fingitur, quod pro aere ponitur, qui leuitate ætheri, qui idem est cum Ioue, similis esse, subiciq; uidetur. Nam æther aere superior est. ¶Pellice) concubina. Nam pellex dicitur quæ cum eo uiro cui uxor est, se miscet Græci illam παλλακὴν uocant. ¶Et fuit anxia furti) hoc est, fuit solicita ne sibi furto auferretur.

ADDI.

ALLEGORIA

¶TALITER facere uidentur latrones. Quando enim timent ne furtum suum cognoscatur solent tempus secretum & obscurum expectare: & puellam innocentem in uaccam .i. in mulierem lasciuam mutare. Supertunicaleq; in tunicam: & tunicam in caligas, & capitogium in capitium transmutare. Vel dic quod Iuppiter est diabolus qui non uult quod Io .i. anima cum qua peccatum fornicatura Iunone, idest ab ecclesia agnoscatur uel retrahatur. mutat eam in uaccam, idest facit eam peccatricem & carnalem & ab omni spiritualitate alienam, & sic suę iurisdictioni eam retinet obligatam. Psal. Mutauerunt gloriã suã in similitudinẽ uituli comedẽtis fœnũ.

RAPH.

¶ARESTORIDAE Argo, Argus Arestoris filius, centum habuisse oculos fingitur, quorum semper. 8. & 90.

* Inde suis uicibus capiebant bina quietem,
Cætera seruabant, atq; in statione manebant.
Constiterat quocunq; loco, spectabat ad Io,
Ante oculos Io, quamuis auersus habebat.
Luce sinit pasci, cum Sol tellure sub alta est,
Claudit & indigno circundat uincula collo.
Frondibus arboreis, & amara pascitur herba.
Pro'q; toro terræ, non semper gramen habenti
Incubat infelix, limosaq; flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia uellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo.
Et conata queri mugitus edidit ore,
Pertimuitq; sonos propriaq; exterrita uoce est,
Venit & ad patrias, ubi ludere sæpe solebat,
Inachidas ripas, noua'q; ut conspexit in unda
Cornua, pertimuit, seseq; exterrita fugit.
*Naiades ignorant, ignorat & Inachus ipse,
Quæ sit, at illa patrē sequitur sequitur'q; sorores,
Et patitur tangi se'q; admirantibu offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas,
Illa manus lambit, patrius'q; dat oscula palmis,
Nec retinet lachrymas, & si modo ue. ba superfint,
Oret opem, nomen'q; suum, casus'q; loquatur.
Littera pro uerbis, quam pes in puluere * duxit,
Corporis iudicium mutati triste peregit.

ADDI. 90. uigilabant, bini uero solum dormiebant. { De Argo & eius genere, Pherecides vt quidem in commentariis Euripidis, in phœnissis citatur, hoc modo tradit.

Ἄργος ὁ Διὸς γαμεῖ ... τὴν Ἀσωποῦ θυγατέρα. τοῦ δὲ γίνεται Κρίασος, τοῦ δὲ ... ἀφ' οὗ ... πόλις ἐν Ἄργει, καὶ Φόρβας. τοῦ δὲ γίνεται Ἀρέστωρ, τοῦ δὲ Ἄργος, ὃς ἔσχεν ὀφθαλμὸν τίθησιν ἐν τῷ ἰνίῳ καὶ τὸν ὕπνον ἐξαιρεῖ, καὶ ἐφίσταται καὶ φύλακα αὐτὸν τῇ Ἰοῖ. ἔπειτα Ἑρμῆς αὐτὸν κτείνει.

Hæc ille. Sunt aūt qui nō vnū duntaxat oculū in occipitii habuisse hūc tradūt, sed vtrinq; geminos de quare hi versus eodem loco citantur.

Καὶ δ' ἐπίσκοπον Ἄργον ἵει κρατερόν τε μέγαν τε
Τέτρασιν ὀφθαλμοῖσιν ὁρώμενον ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ἀκάματον δέ οἱ ὦρσε θεὰ μένος, οὐδέ οἱ ὕπνος
Πίπτεν ἐπὶ βλεφάροις, φυλακὴν δ' ἔχεν ἔμπεδον αἰεί.

Sed Ouid. Dionisium secutus videtur, q vt ibidē legit. ἐνόματα τοῦ κύκλου, βόσκων αὐτὴν ἀμφίεσθαι, ait καὶ κύκλῳ τὸ σῶμα ὅλον ὠμματῶσθαι. Cæterum Arestorem, Argi patrem Pausanias Inachi generū dicit, Mycenes, à q̄ vrbs Mycenę appellata cōiugē }

ALLEGORIA ¶IVNO vxor Iouis ecclesiā significat vxorem Christi. Io. iuuēca eius quā Iuppiter ei dedit sigñat christianū populū a Christo ecclesie cōmēdatum. Argus sigñat mundi principes & prelatos q sunt ab ecclesia pastores & Iudices cōstitui qbus Io. i. populus christianus est cōmendatus. Iuxta illud Genesis. 46. Viri pastores sumus serui tui. Isti dicuntur habere centū oculos: qa pastores ecclesiæ debēt oculatā & circū'spectā habere curā. Caput. n. eorū. i. intentio debet esse circumcinctum centum oculis. i. vniuersitate considerationū & circū'spectionum quod significat in illis aialibus. Ezechielis primo q̄ erāt plena oculis ante & retro. Quia circū'spectio prelatorū debet se extendere ad posteriora & anteriora & futura. Mercurius incantator q aliqū secundū poetas de masculo in fœminā se mutauit sigñat adulatores q secundū quòd magis credunt placere de vna actione ad aliā se transmutāt. Nunc inueniunt masculi regide absentes vituperando: nunc inueniuntur fœmine molliter presentibus adulando, vñ pōt dicere illud prime ad Corinthios. Oibus oia facta sum. Isti portant secū fistulā. i. dulcia verba & deceptoria. Fistula dulce canit &c. puerb. xi. Simulator ore decepit amicū suū. Itē puerb. xvi. Vir iniquus lactat amicū suū & ducit eū per viā nō bonā. Dic ergo quòd Iuno dea & vxor Iouis. i. ecclesia sponsa Christi cōmittit argo. i. alicui circū'specto prelato custodiā Ius. i. regimen subditorum. Sed pro certo incantator. Mercurius. i. adulatores qui cōiter tales circū'stant & talibus se associāt quòd ipsos faciunt in viciis obdormire & à vigilia circū'spectionis cessare, & maxime qū tāgunt eos virga sue iurisdictioni q̄ inducit eos in somnium maledictionis & tunc blandiendo faciunt eos mori. Ista. n. est virga qua pe[illegible] ius fluuius versus est in sanguinē. Exodi. vii. Quia virga [illegible]eporalis iurisdictionis vel minime cōmēdationis illos que [illegible] ägit quandoque facit sanguineos & carnales & sic finaliter p istos incātatores caput mētionis argo i. prelato & supioribus auferf. & mors eterne damnationis infertur Tales supiores figurantur in Holoferne cui dormienti mulier abstulit caput: ita re vera multis superioribus p mulierē. i. p molles psonas & adulatores: caput recte intentionis admititur & aufertur Iudith. xiiii. Ecce Holofernes iacet in terra & caput eius non est in illo. Vel dic Argus est diabolus oculatissimus q Io. mutatā in vaccā. i. peccatrices aīas in suo dominio detinebat. Sed Mercurius. i. Christus q de masculo factus est femina dū deus factus est hō qñ. s. verbū caro factū est assumpta fistula humanitatis istū Argū. i. diabolū cōsopiuit ipsumq; p virgā crucis superauit, et de ei⁹ dominio Io idest humanā naturā liberauit, & tādē de vacca in mulierem, idest de peccatrice in iustam ipsam transformauit.

RAPH. ¶Capiebant qetē) dormiebant. ¶ Seruabant.) custodiebant ¶ Atque in statione manebāt) hoc est vigilabāt. Trāslatio est à militibus sumpta, qui in statione tūc manere dicūntur, cū diligenter excubias agunt. ¶ Spectabat ad Io.) accusatiuus est græcus. Non. n. permittit se declinare Io Ionis, vt Dido Didōis. ¶ Quāuis auer.) q̄uis in aliā partem vultū auersum haberet. ¶ Luce sinit pasci) tpe inquit diei eam pascere pmittit Argus. Nocte vero ad præsepe eam ligans in stabulis claudit. ¶ Indigno collo) ceruici vincula non merenti, ppter molliciē, atque pulchritudinē ¶ Amara herba) ipsi filię Inachi amara, non vaccis quibus est suauis. ¶ Incubat Terra) cubat in terra & iacet. ¶ Gramen) herbā & stramē. ¶ Limosa) lutosa ac cœno infecta. ¶ Tēdere) porrigere. ¶ Brachia) manus iunctas, vt illum ad misericordiam commoueret. ¶ Et conata queri) conqueri, lamentari. ¶ Mugitus edi. ore) mugire uerbum est facticium à sono uocis boum deductum. Mugire nāque proprie boues dicuntur. ¶ Edidit) emisit. ¶ Inachidas ri.) Inachias. patronimicū pro possessiuo positum. ¶ Noua cornua) nouiter nata ¶ Fugit) fugere conata est. Neque enim seipsam fugere poterat,

ALLEGORIA. ¶CORNVA pertimuit: se consternata refugit) Sic uere anima peccatrix de amica dei in uaccam idest in uilem peccatricem mutata quando uadit ad fluuium sacræ scripturę: qui est fluuius dei patris ibi pro certo cognoscit se habere cornua superbiæ, & elationis: mugitum turpis & inhonestæ locutionis formam uaccinam bestialis & carnalis cōuersationis. Ista igitur se horrere debet & fluuium tuli, idest fluuium lachrymarum querere Iouem, idest deum orare: & sic restitutionē formæ pristinæ poterit impetrare. Trenī. primo. Ipsa autem gemens conuersa retrorsum.

Naiades. ¶Naiades ignorant) non agnoscunt sororem. Naiades autem proprie sunt fontium, & fluuiorum nymphæ, dictæ παρὰ τὸ νάω, idest fluo, quia circa fluenta uersantur. ¶ Admirantibus) patre & nymphis. ¶ Lambit) lingit. ¶ Oret) orare vellet. ¶ Casus) infortunia. ¶ Litera pro uerbis) loco uerborum inquit litera, quam pedibus in puluere uacca effecit, indicauit patri filiam. Bouis enim pes I & O literas exprimere uidetur. quas cum uidisset Inachus, eam esse filiam cognouit.

ADDI. {Sunt tamen qui rationem in mutata Io remansisse malint, & ex ea nomen illam suum scripsisse. qualis & in socius Vlyssis mānsisse, cum ab aliis poetis, tum ipso Homero fingitur. } ¶ Duxit) effecit. Duci autem proprie dicuntur literę cū fiunt. Vnde etiam literarum ductus à Fabio appellantur. ¶ Indiciū triste) significationem mœstam, ab effectu, quod mœrore affecit patrem. Grauius nanque pater dolebat filiam in iuuencā fuisse trāsmutatā, quàm si mortua esset. ¶ Peregit) effecit.

*a. l. Inq.
*a. l. Naiades ne tu quadrisylla būnomen.
*a. l. fecit.

RAPH. ℭ M E miserum)O subintelligatur, quod frequenter in exclamationibus ommittitur leuioribus. ꝑ Pendens in cornibus & ceruice)hoc est cornua & ceruicem amplectens. Iuuencæ autem magnitudo significatur, à cuius cornibus & ceruice Inachus illa amplectens pendere videbatur. ꝑ Ingeminat)exclamationem illam ò me miserum duplicat. ꝑ Tu ne es quęsita per omnes)O i do est. Tu ne es nata & filia mihi per omnes terras quęsita? ꝑ Tu nõ inuenta reperta es) signat differentiam inter inuentię & repertę poeta. Inuenimus enim quærentes, reperimus casu. ꝑ Luctus erat leuior)si non reperta, esses. Grauius enim fert pater, qđ in vaccã filia conuersa quàm si mortua esset. ꝑ Nec mutua nostris Dicta refers) hoc est nec vicissim mihi respondes. ꝑ Q uod vnum) quod solũ facere potes. ꝑ Thalamos tędasq;) hoc est nuptias. Nam & thalamus sponsi sponsęq; receptaculum, siue conclaue proprie significat, & quinq; faces nouæ nuptæ præferebantur.

Mercurius in pastoré.

ALLEGORIA. ℭ DE GREGE nunc tibi vir: & de grege natus habendus) Sic vere deus vel prælatus plangit filiam suam, idest animam rationalem quando videt eam in vaccam, idest in peccatricem mutatam. Non cum ipsa deberet ex sui conditione nobiliter maritari scilicet cum deo & angelis per gratiam in præsenti, & per gloriam in futuro: ista tamen de grege Iferni eligit virum, idest diabolum carnem vel mundum: quibus per mala desideria se coniungit, & à quibus prolem malorum cõcipit & acquirit. Et ita mutat gloriam suam in similitudinem vituli comedẽtis fœnũ. Ideo dicit Bernardus in meditationibus plangendo. O anima insignita dei imagine decorata similitudine, desponsata fide: adotata spiritui capax beatitudinis, & cę. quid tibi cum carne. Respice quid est deũ dimisisse & diabolum elegisse.

Me miserum, exclamat pater Inachus, inq; gemẽtis
Cornibus, & niueæ pendens ceruice iuuencæ,
Me miserũ, ingeminat, tu ne es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inuenta, reperta es.
Luctus erat leuior, retices nec mutua nostris
Dicta refers, alto tantum suspiria ducis
Pectore, quodq; unũ potes, ad mea uerba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos, tædas'q; parabam,
Spes'q; fuit generi mihi prima:, secunda nepotum.
De grege nunc tibi uir, & de grege natus habẽdus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores,
Sed nocet esse Deum, præclusa'q; ianua leti
Aeternum nostros luctus extendit in æuum.
Talia dicenti stellatus summouet Argus,
Ereptam'q; patri diuersa in pascua natam
Abstrahit, ipse procul montis sublime cacumen
Occupat, unde sedens partes speculatur in omnes.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter mittit Mercurium in habitu pastoris ad Argum supradictum interficiendum.

Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra,
Ferre potest, natum'q; uocat, quem lucida partu
Pleias enixa est, leto'q; det, imperat, Argum.
Parua mora est alas pedibus, uirgam'q; potentem
Somniferam sumpsisse manu, tegimen'q; capillis.
Hæc ubi disposuit, patria Ioue natus, ab arce,
Desilit in terras, illic tegimenq; remouit,
Et posuit pennas, tantummodo uirga retenta est.
Hac agit, ut pastor per deuia rura capellas
Dum uehit adductas, & structis cantat auenis.
Voce nouæ captus custos Iunonius artis,
Quisquis es, hoc poteris mecum considere saxo
Argus ait, neq; enim pecori fœcundior illo
Herba loco est, aptam'q; uides pastoribus umbrã.
Sedit Atlantiades, & eundem multa loquendo
Detinuit sermone diem, iunctis'q; canendo
Vincere arundinibus seruantia lumina tentat.

RAPH. Phorone* ADDI. tem. ꝑ Phoronidos) Phoronei neptis. Phoroneus nanque Inachi pater fuit. {Pausanias filium Inachi dicit, eumq; primum hominibus ostendisse vsum ignis. Ipsam autem Io filiam Iasi idem facit, & in Aegyptum abductam fuisse. Vnde & fabulæ locum datum, quod idem & Herodotus confirmat lib. I. qui à Phœnicibus nautis cum cæteris virginibus raptã atque auctam tradit. Vtcunque autem res habet, licet progenitali hic accipias Pharonidis nomen à Phoroneo vetustissimus Argiuorum rege. perinde vt Dardanis, à Dardano, & cætera. Phoronei autem & Statius meminit, primo Theb. Q ua Danaus libare Deis, seniorq; Phoroneus, Assueti & cæ.} Narrat autem quemadmodum Argus à Mercurio fuit interfectus, eiusq; oculi caudæ pauonis fuerunt à Iunone appositi. ꝑ Natumq; vocat) Mercurium. Nam Mercurius Iouis fuit filius ex Maia, vna ex Pleiadibus, quæ septem Atlantis filię fuere, non ex Electra, sed ex Pleione nympha susceptæ, vnde & Pleiades sunt nominatæ, postea in sidera translatæ, ac in humero tauri collocatæ, Vergiliæ à latinis vocantur quod veris tempore oriantur. ꝑ Lucida Pleias) Maia pleiadum splẽdidissima. ꝑ Leto det) interficiat. ꝑ Parua mora est sumpsisse) figura ẽ poetica. ꝑ Alas pedibus) hoc est talaria alata, quæ idcirco Mercurio attribuuntur, quod planetarum omnium sit velocissimus. ꝑ Virgam somniferam) Caduceum dicit, de quo & Virgilius. Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco, Pallentes, alias sub tristia tartara mittit. Dat somnos adimitq; & lumina morte resignat. ꝑ Tegimenq; capillis) petasum & pileum. ꝑ Ioue natus) Mercurius Iouis filius ex Maia. Obiter autem Mercurii quoque Metamorphosin in pastorem, poeta describit. ꝑ Et posuit pẽnas) hoc est deposuit talaria alata. ꝑ Per deuia rura) per inuias syluas. ꝑ Dũ vehit adductas) dũ inqt ducit capellas congregatas. Tametsi vehi proprie dicantur, quæ geruntur. ꝑ Structis auenis) tibia quam ex auenis construxerat, est autem auena genus frumenti notius quàm vt sit exponendum, ex cuius calamis tibiæ etiamnum à rusticis conficiuntur. ꝑ Voce) sono. ꝑ Nouæ ar.) Tibiæ nouiter à Mercurio inuentæ. ꝑ Custos Iu.) Argus à Iunone custos Io in vaccam conuersæ appositus. ꝑ Hoc saxo) hoc monte. Vtrunque enim frequenter pro altero ponitur à poetis. ꝑ Fœcundior) vberior. ꝑ Pastoribus) otio & quieti pastorum. ꝑ Atlantiades) Mercurius nepos Atlantis ex Maia. ꝑ Iunctis arundinibus) sono tibiæ. ꝑ Vincere) superare, in somnum inducere. ꝑ Tentat) conatur. ꝑ Seruantia lumina) oculos obseruantes atque custodientes vaccam.

Mercurius

Pleiades.

Mercurius

RAPH, ℭ DE GREGE nunc tibi vir)maritus inquit de armento tibi est habendus, vnde filios vitulos tollas. Iuuencarum nanque mariti iuuenci sunt. ꝑ Nec finire licet)nec possum inquit morte tantis doloribus imponere finem. cum Deus sim immortalis. ꝑ Sed nocet esse deum)Deo quoque eleganter dicitur. Dii autem ita sunt immortales, vt ne sibi quidem mortem consciscere possint. ꝑ Pręclusaq; ia. leti)mortis. Q uoniam inquit sum Deus tantos dolores morte finire non possum. Verum semper me in luctu esse oportet. Dii enim αἰένεναι sunt atque immortales. ꝑ Extendit) producit, prolongat. ꝑ Stellatus Argus) quod eius oculi ad similitudinem stellarum micarent. ꝑ Abstrahit)violenter abducit. ꝑ Ipse procul) ipse inquit Argus in propinquum montem ascendit, vnde sedens in omnes partes spectabat. ꝑ Procul)prope. ꝑ Occupat)celeriter ascẽdit. ꝑ Cacumen) verticem & summita-

ꝑ Ille

Ille tamen pugnat molles euincere somnos,
Et quamuis sopor est oculorum parte receptus,
Parte tamen uigilat, quærit quoq; (nanq; reperta
Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.

ARG. FABVLAE SEQ.

Syrinx nympharum Naiadum, quæ circa montes Arcadiæ vagabantur, speciosissima proditur fuisse, Quã cũ Pan Mercurii filius adamasset, & eam persequens vsq; ad amnem Arcadiæ Ladona compulisset, ne vi castitatem deponere cogeretur, sororum auxilio in arundinem conuersa est, ex qua fistula est composita, quæ nomine eius syrinx nũcupatur, cuius cantu Argus in somnos compulsus est, quo facilius eum Mercurius interficere posset.

Tum Deus Arcadiæ gelidis in montibus inquit
Inter Hamadriadas celeberrima Nonacrinas
Naias una fuit. nymphæ Syringa uocabant.
Non semel & Satyros eluserat illa sequentes,
Et quoscunq; Deos, umbrosa'q; sylua, ferax'q;
Rus habet, Ortygiam studiis, ipsam'q; colebat
Virginitate Deam, ritu quoque cincta Dianæ,
Falleret, & posset credi Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat redeuntem colle Lycæo
Pan uidet hanc, pinu'q; caput præcinctus acuta
Talia uerba refert. Tibi nubere nympha uolentis
Votis cede Dei. restabat plura referre,
Et precibus spretis fugisse per auia nympham,
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerat, hic illam cursum impedientibus undis,
Vt se mutarent, liquidas orasse sorores,
Pana'q;, cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro nymphæ calamos tenuisse palustres,
Dum'que ibi suspirat, motos in arundine uentos
Effecisse sonum tenuem, similem'que quærenti,
Arte noua, uocis'que Deum dulcedine captum,

RAPH. ¶ ILLE tamen) suaues inquit somnos à Mercurio immissos repellere conatur. ¶ Nanque reperta Fistula nuper erat) Parenthesis est, causam continens inquisitionis Argi. Tam cõcinne autem fabulam fabulæ connectit Poeta, vt cum multas simul describat transfigurationes, minime tamen à proposito discedat. Exponit enim quemadmodum Syrinx nym- (Syrinx in arundinẽ.) pha Ladonis fluuii filia ardenter à Pane Deo amata, ne virginitatem amitteret, in arundinem apud Ladonem fluuium fuit commutata, ex qua Pan ad mitigandos amoris ardores sibi fistulam composuit. Vnde Virgiliũ Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit. (ADDI.) {Fabulæ autem occasionem dedisse natura fluuii videtur quod arundinosus, & lanas nutriat, vnde & Dionysius Ἐς κάλαμον ποταμὸν καὶ εὐστεφάνω Λάδωνα, vocat} ¶ Tum Deus inquit) tunc Mercurius narrare cœpit. ¶ Arcaniæ gelidis in montibus) (Arcadia.) Arcadia regio est, Achaiæ contermina, ab Arcade Iouis & Calistus filio denominata. Variis enim nominibus antea fuit appellata. Nam & Pelasgia & Parrhasia fuit vocata. Sunt qui illam & Gigantitida & Azaniam & Paniam appellarint. ¶ Inter Ha. No.) (Non acris.) nymphas arcadicas. Nonnacris nãque vrbs fuit Arcadiæ dicta à Nonacri Lycaonis vxore, vt Pausanias ait. Vnde Nonacrinæ nymphæ sunt appellatæ. Hamadriades autem nymphæ dicuntur, quæ vna cum arboribus & oriũtur & occidunt, (Hamadriades.) vnde etiam Hamadriades sunt dictæ, ἅμα enim simul δρῦς δρυὸς arbor apud veteres græcos dicebatur, quamuis nunc pro quercu ponatur. ¶ Naias vna fuit) Naiades fluminum ac fontium sunt nymphæ, ἀπὸ τοῦ νάειν, hoc est, à fluendo dictæ. (Nymphaꝝ nomina.) Nympharum enim aliæ sunt fluminum, quæ Naiades (vt dixi) vocantur. Aliæ Nemorum, syluarumq;, quæ Dryades. Napeæ. Hamadriades. Aliæ montium quæ Oreades ἀπὸ τοῦ ὄρους, hoc est, à mõte cognominantur. ¶ Nymphæ Syrin. vo.) ab illi⁹ nomine tibia à græcis syrinx appellatur. Tametsi Herodianus nomen esse facticium ait, à sono ipsius fictum. ¶ Non se. & Sa.) sæpius inquit & Satyros & reliquos syluarum Deos elusit. Dianam enim imitabatur, virginitatemq; seruare decreuerat. (Satyri.) Satyri autem Dii esse syluestres crediti sunt, quod huiusmodi animalia in desertis solum, præsertim Aethiopię inueniuntur. ¶ Et quoscunque Deos) Syluanos, Faunos ac panes ait. Hos nanque syluarum ac nemorum Deos antiquitas putabat. ¶ Ortygiam Deum) hoc est Dianam. (Orygia.) Ortygia nanque insula est, quæ alio nomine Delos frequentius vocatur, sic dicta (vt ait Solinus) Quod in ea primum sunt visæ coturnices, quos græci ortygas vocant. Phanodicus vero in Deliacis & Nicander in Aetolicis narrat quemadmodum ex Ortygia, quæ est in Aetolia & Delos Ortygia fuit appellata, & vrbs apud Ephesum, & insula Siciliæ adiacens. Omnes. nanq; hæ vocantur Ortygię ab Aetoliæ Ortygia. Vnde in varia loca coloniæ deductæ fuerũt. Nequaq̃ autem Delos ex eo Ortygia dicta est, quod Asteria Latonæ soror in ortygiam, hoc est coturnicem ibidem fuit trãsmutata. (ADDI.) {Atqui de ortygiæ appellatione. & quod ab ortyge, hoc est, coturnice nomen hoc acceperit Delus, etiam in Scholiis Callimachi eodẽ modo legitur. Quãquam ibidem non Asterie, sed Latona in coturnicem versa dicatur. Homerus autẽ in hymnis, Ortygiã diuersam atque aliam à Delo facere uidetur, q Apollinem quidem in Delo, Dianam autem in Ortygia natã dicit. Quod idem & Orpheus facit, apud quem in hymnó Latone legitur.

Γεινάμενη παῖδας φοίβον καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
Τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ δήλῳ.

Quare videtur Diana, quasi peculiari quodam epitheto Ortygia à poetis dici. cum idem cognomentum Apollini Additum non facile inueniatur.

RAPH. ¶ CRITV Dianæ) more Dianæ. ¶ Latonia) Diana Latonæ filia. ¶ Sic quoque fallebat) quamuis inquit Syrinx corneum habeat arcum, Diana tamen esse videbatur, adeo illi similis erat. ¶ Pan videt hanc) (Pans) Pan Deus est pastorum & nemorum. ¶ Pinu acuta) corona ex pinu confecta. Pinus enim Pani Deo dicata fertur, vnde etiam ea coronatur. (ADDI.) {Pani vt & Satyris & Syluano, pinum ea de causa assignari volunt quidam, quod is in comitatu Magnę matris, cui arbor hęc sacra, frequẽs sit, habeaturq; velut πρόεδρος quidã illius. Vnde & à Pindaro ὀπαδὸς μεγάλας ματρὸς dicatur. Sed ego inuenio Pityn, quæ græcis Pinus est, puellam fuisse, pariterq; à Borea & à Pane amatam, Sed quia illa Boreę Pana præposuisset, iratũ Boream, in saxa propulsatam illã neci dedisse, terrã autẽ vicem puellæ misertam, in arborẽ cognominẽ eandẽ mutasse, cui⁹ virẽtibus ramis Pan coronari postea solitus sit. Meminit fabulę hui⁹ etiã Ruellius de natura stirpiũ.} ¶ Votis cede) cupiditati obsequere. ¶ Tibi nubere volẽtis) te vxorẽ ducere cupiẽtis. Est. n. ἀκυρολογία poetis cõcessa. Vir. Hunc ego si potui tñ sperare dolorẽ. Nã viris ꝓprie nubere mulieres dñr. Facile tñ adducor, vt putẽ illũ totũ sensum subditiciũ eẽ, cũ & in qbusdã vetustis exẽplaribus nõ inueniaf, & in aliis varie legatur. Nã in quibusdã verba, & in aliis, plura scriptũ est, Sic igitur mihi placet esse legẽdũ, vt totus ille sensus expũgatur, ac verba, non plura scribantur, hoc modo. Talia verba refert restabat verba referre. Vt itelligam⁹ uerba Panos ad Syringa à Mer. nõ fuisse relata, (Syringa in arundinẽ.) qui cum uidisset Argũ somno oppressum, statim uocẽ cohibuit, ipsumq; iterfecit. (ADDI.) {Ego pręter acyrologiã, cuius Regius hic meminit, nihil adeo uideo, cur quicquã huic loco eximẽdum aut mutãdum sit. Itaq; ueterem lectionem retineo, Regii castigationem aliis examinãdam relinquẽs.} ¶ Et precibus) describit ea quę Mer. narranda de Syringe restabant. ¶ Per auia) per loca in uia. ¶ Ladonis ad amnẽ) (Ladon.) Ladon fluuius est Arcadiæ lenissimus. ¶ Liquidas sorores) Naiades. ¶ Calamos palustres) cannas in paludibus nascentes. ¶ Dumq; ibi suspirat) ibi in calamo suspirat Syrinx, (ADDI.) {Vel potius Pan ob amissam nympham.}

RAPH. ❡HOC mihi consilium) volo inquit Pan hoc consilium mihi tecum esse commune. Vt enim tu in arundine quereris, ita ego hac eadem arundine meos solabor ardores. ADDI. {Quidam hoc loco pro, consilium: condylum legit, quod græcis annulum significat. Vultq; calamorum istam complexionem hoc nomine significari. Quoniam & Mart. alibi dixerit, Parem fistula condyli sonabit: quod quanquam ipse nõ ita probem, prçterire tamen hic nolui. } ❡Disparibus) inæqualibus. ❡Compagine) coniunctione. Compago autem & compages in eadem dicitur significatione.

* Scribo concliũ .i. cõiunctio, societas, cõsuetudo ut sit Panos sententia sed qũ Syringis cõsuetudine frui nõ potuerit, eá fistulam eius loco sp ut sociá habiturũ.

ALLEGORIA ❡INTER seiunctis nomen tenuisse puellæ.) Ista nympha potest significare animam peccatricem: & obstinatam: quæ dei amicitiam vilipendit, & ad flumina: idest ad mũdi delitias se conuertit. Nam ista familiariter mutatur in arundinem: idest in personam vanam: & instabilem: & nociuam quæ ad modum arundinis per peccatum feliciter frangitur: & vento vanitatis & inanis gloriæ agitatur. De tali dicitur Matthei. 11. Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? Et quandoque tales fiunt fistula Mercurii: idest diaboli: in quantum scilicet diabolus incantat & decipit auditores suos sicut patet de hçreticis & de malis suggestoribus. & luxuriosis: & de vetulis malkerellis quæ primo fuerunt Nymphæ: idest iuuenes & pulchræ: & tandem in fluuio carnalis voluptatis arundo sunt effectæ id est maræ: turpes: & siccæ: quæ finaliter à diabolo arripiuntur: & eius fistula ad decipiendum alios efficiuntur.

RAPH. ❡Nomen puellæ) Græci nanque fistulam Syringa vocant. ADDI. {Cuius exemplum siue speciẽ videre est apud Theocritum in Idyllio quod Syrinx inscribitur: fistulam autem à Pane inuentam, & Plinius tradit lib. 7. cap. 56.}

Cyllenius. ❡Cyllenius) Mer. à Cyllene Arcadiæ monte, in quo natus fuisse memoratur.

Hoc mihi * consilium tecum dixisse manebit,
Atq; ita disparibus calamis compagine ceræ
Inter se iunctis nomen tenuisse puellæ.
Talia dicturus, uidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaq; lumina somno,
Supprimit extemplo uocem, firmatq; soporem
Languida permulcens medicata lumina uirga.
Nec mora, falcato nutantem uulnerat ense,
Qua collo est confine caput, saxoq; cruentum
Deiicit, & maculat præruptam sanguine rupem.
Arge iaces, quodq; in tot lumina lumen habebas,
Extinctum est, centumq; oculos nox occupat una.
Excipit hos uolucrisq; suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.

ARG. FABVLAE SEQ.

IO supradicta cum furiis exagitata orbem terrarum percurrisset, nouissime in Aegyptum delata est, ac placata Iunone a Ioue, in pristinam figuram * reuersa, Isidis Deæ nomen accepit, Isnigeraq; dea est appellata.

Protinus exarsit nec tempora distulit iræ,
Horriferamq; oculis, animoq; obiecit Erinnyn,
Pellicis argolicæ, stimulosq; in pectore cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Vltimus immenso restabas Nile labori,
Quem simulac tetigit, positisq; in margine ripæ
Procubuit genibus, resupinoq; ardua collo,
Quos potuit solos * tendens ad sydera uultus,
Et gemitu, & lachrymis, & luctisono mugitu
Cum Ioue uisa queri est, finemq; orare malorum,
Coniugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat ut poenas tandem, rogat, in que futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi causa doloris
Hæc erit, & stygias iubet hoc audire paludes.
Vt lenita Dea est, uultus capit illa priores,
Fitq;, quod ante fuit, fugiũt de corpore setæ,
Cornua decrescunt, fit luminis arctior orbis,
Contrahitur rictus, redeunt humeriq;, manusq;,
Vngula'que in quinos dilapsa assumitur ungues,
De boue nil superest, formæ nisi candor in illa,

❡Succubuisse) victos fuisse. ❡Languida lumina) oculos somno occupatos. ❡Medicata virga) Caducei est periphrasis. ❡Falcato ense) in falcis modum recuruo gladio, à Grçcis harpe vocatur. ❡Nutantem) caput concutientem, vt dormitantes faciunt. ❡Qua collo est confine caput) qua caput coniungitur cum collo. ❡In tot lumina) in centum oculis. Lumen nãque & oculum & lucem significat. Est autem ἀρχαϊσμός. Nunc. n. in tot luminibus dicimus. ❡Occupat) opprimit. ❡Vna nox) vna obscuritas & mors, vna. n. omnes extincti sunt. ADDI. { Quidam autem duos hos versus, quasi quoddam epitaphium Argi esse volunt, idq; saxo inscriptum fuisse sanguine Argi. Nam id sibi velle, quod dicitur, & maculat proruptam sanguine rupem. } ❡Excipit) ex capite Aegi capit. Excipere autem modo suscipere cadentia significat: & verba dictata cum scribuntur: modo excludere & ab aliis separare. Vnde exceptiones apud iurisconsultos & oratores dicuntur exclusiones, quibus id excluditur quod in intentionem ab actore est deductum. Interdum excipere est insidiis aliquem capere. Virgil. Excipit incautum. Vnde excipulæ deriuantur, quibus pisces capiuntur. ❡Saturnia) Iuno Saturni filia. est enim antonomasia. Appellatio nãq; pro nomine posita est. ❡Collocat) apponit. ❡Suç vo. pen.) Periphrasis est pauonis, Nã pauones sub tutela Iunonis esse dicuntur. ❡Stellantibus) more stellarum fulgentibus. ❡Protinus exarsit) inflammata est ira, nam in Io vaccã indignata est Iuno, cuius cã Argus fuerat interfect⁹. Quare illi furorẽ imisit, quo p totũ terrarũ orbẽ acta est. Cũ autẽ ad Nilũ peruenisset, miseratione Iouis pristinã recuperauit figuram, Deaq; effecta, Isis fuit appellata. ❡Nec tpa distulit irç) hoc ẽ, nec vindictã i aliud distulit tps. ❡Horriferã Erinnyn) horrendã furiã. Erinnyes. n. furiç dñr infernales. ❡Pellicis argolicç) Iouis Inachi argiuorũ fluuii filiæ. Ab Argis nãq; clarissima vrbe Peloponesi, cuius Rex fuit Inachus, argolicus declinatur. ❡Stimulos cç.) furores occultos. ❡Cõdidit) abscõdidit. ❡Profugã) porrò fugatã. ❡Restabas Ni.) Apostrophe ad Nilũ, qui fluuius est Aegypti, à Nilo rege nominat⁹, vt Diodorus ait. Nã antea Triton vocabatur, vt scribit Hermippus. ❡Quem simul ac tetigit) ad quẽ postquã peruenit. ❡Tendens ad sydera vultus) tendens quidem i nouis perperã legitur exemplaribus, sed in vetustis recte scriptũ est tollens. ❡Luctisono mugitu) luctũ sonãte & referente. ❡Et Stygias iubet hoc audire paludes) hoc est p paludẽ stygẽ iurauit, cuius nomen Dii fallere nõ audebãt, vt Virgil. scribit. {[illegible], inquit Hesiodus.} ❡Vt lenita Dea est) postquam Iuno fuit mitigata. ❡Fitq; qđ ante fuit) hoc est humanç restituif figurç. ❡Fugiunt) celeriter cadũt. ❡Setç) pili duriores. ❡Decrescũt) diminuunt. ❡Fit luminis arctior orbis) hoc est oculorum orbes strictiores fiunt. ❡Contrahitur rictus) os diminuitur. ❡Redeunt humeriq; manus'que) hoc est armi in humeros, pedesq; anteriores in manus conuersi fuerunt. Qui nãq; in aliis animalibus armi, in homine humeri vocantur, vt Pli. ait. ❡Vngula dilapsa) diuisa. ❡In quinos vngues) inter vnguem & vngulam differentia signatur. Vngula nanq; est aut solida, vt equorum aut bifida, vt boum. Vngues vero sunt multifidi, ut hominum & leonum: Neque enim ungues hominum sunt tm̃ (ut imperiti putant) sed aliorũ quoq; alaliũ. ❡De boue nil superest) de figura bouis nil restat.

Erinnyes.

Arge.

Nilus.

* a .i. tollens.

Io ex uacca homo.

ADDI.

❡SIC

ALLEGORIA. ¶SIC debent facere iuuenes religiosi qui de dominio ar gi:idest diaboli ad flu. deuotionis fugiunt, vbi de vacca in fœminam i. idest de peccatore in iustum mutantur, quia vere isti debent timere loqui. Nam qui de nouo sunt mutati & conuersi,ne forte loquantur sicut vaccæ:idest sicut carnales & indiscreti vtile est eis tacere Prouer.17. Stult' si tacuerit sapiēs reputabitur Et Amos.5. Prudens in tempore illo tacebit quia tempus malum est. Vel dic quod Io.amica Ionis: idest anima Christi sponsa & amica quandoq; efficitur vacca per peccatum:idest vilis & bestialis,& argo:idest diabolo subiugatur:sed tādem Iuppiter:idest Christus ipsam de argi:idest diaboli dominio liberat per contritionē & ad flu.i. ad sacramētum baptismi vel flu lachrymarū fugit per confessionem,& sic de peccatrice in iustam conuertitur & mutatur,& ad amorem pristinum quem per peccatum perdiderat,recipitur,& restaurat ei Iuppi. figuram humanam: idest conuersationem honestam.Et tandem in morte ipsam in cœlo collocat. & inter cœli numina:idest inter sanctos angelos computantur. Sapien.5. Ecce quomodo computati sunt inter filios dei & inter sanctos sors illorum est. Et claritatem stellarū ipsi præstat. Genesis pri. Stellas posuit in firmamento cœli & Sapien.3. Fulgebunt iusti & tanquam scintillæ in arundine to discurrent, Dicit Ouidius quod Syringa fuit quædā Nympha quam amauit Deus qui dicitur Pan: quam cum sibi vellet rapere nec ipsa consentiret, venit illa fugiens ad ladonem fluuium rogans eum quòd mutaret eam, & mutata est in arū dinem in ipso fluuio: de qua quidem arundine facta est fistula de qua Mer. Argum consopiuit. Et sic per talem mutationem ipsius Panos petulantiam declinauit. Atq; ita dispari bus calamis compagine ceræ.

Officioq; pedum nymphæ contenta duorum
Erigitur,metuitq; loqui,ne more iuuencæ
Mugiat,& timide uerba intermissa retentat.
Nunc Dea * linigera colitur celeberrima turba.
Hinc Epaphus magni genitus de * semine tandem
Creditur esse Iouis,per'q; urbes iuncta parenti
Templa tenet.Fuit huic animis æqualis,& annis
Sole satus Phaethon,quē quondā magna loquentē,
Nec sibi cedentem Phœbo'q; parente superbum
Non tulit Inachides,matri'q; ait,omnia demens
Credis,& es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon,iram'q; pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuicia matrem.
Quo'q; magis doleas genitrix ait,en ego liber
Ille ferox,tacui,pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse,& non pōtuisse refelli.
At tu,si modo sum cœlesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis,me'q; assere cœlo
Dixit,& implicuit materno brachia collo.
Per'q; suum,Meropis'q; caput,tædas'q; sororum
Traderet,orauit ueri sibi signa parentis.
Ambiguū est Clymene precibus Phaethontis, an ira

fab.16.

ad morbos medicamenta,medicæq; arti multum contulisse, ac in Deorum quoque numerum relatam, gaudere hominum cultu, inq; eorum valetudine præcipue versari, quin etiam in somnis palàm iis opitulari,quos censuerit dignos. Et qui illius monitis obtemperent, præter opinionem curari, etiam quorum medici salutem desperarint. Visu quoque aut alia quapiam corporis parte debiles illius Deæ numen implorantes in pristinam restitui valetudinem. Signa vero horum esse dicunt,non græcas fabellas sed opera. Per totum nanque terrarum orbem Isidem coli propter manifestas illius morborum curationes. Hæc & multo plura de Iside Diodorus. Cæterum Ouidius Græcorum figmenta sectatur. ¶ Hinc Epaphus) Epaphi ac Phaethontis iurgia idcirco describit poeta,vt commodius librum secundū cum primo, & mutationem sororum Phaethontis ipsius in populos cum superiore transformatione connectat. Epaphus enim Iouis & Isis filius I altercatione Phaethontem non esse Apollinis filiū dixit : qua contumelia Phaethon indignatus Clymenen matrem rogauit, vt sibi verū ostenderet genitorem. Illa Apollinem esse asseuerauit, viq; se ad Apollinis regiam conferret ac ab ipso sciscitaretur,hortata est. Eò cum venisset Phaethon,accepit se Apollinis filium esse,à quo hortatus,vt quicquid vellet peteret,se enim nihil negaturum, impetrauit à patre,vt Solis currum vnum diem regeret. Cum vero non terras modo,sed cœlum quoq; imperitus equos Solis gubernandi combureret,Iouis fulmine in Padum fluuium præcipitatur. ¶ Huius vero sorores cum finem lachrymis non imponerent, Deorum miseratione in populos arbores, earum'q, lachrymę in electrum conuersæ feruntur. ¶ Hinc Epaphus)ex Ioc inquit Epaphus Iouis filius esse creditur quod Io mater eius ab Aegyptiis tanquam Dea colebatur,(Est autem hic Epaphus, is qui ab Aegyptiis Apidis nomine colitur. Sic enim & Herodotus lib.2.inquit [Greek illegible] Iunctim autē colebantur Apis & Isis. Porrò Epaphus dictus est, [Greek illegible] vt Græci tradunt. ¶ Phaethon) Apollinis & Clymenes nymphæ fuisse filius dicitur. Vnde & splendens interpretatur φαέθων. Est etiam Solis epitheton apud Homerum in. 5. iliados, [Greek illegible] Est autē nomen trisyllabum,non bisyllabum (vt quidam putant) præcipientes cum æ diphthongo esse scribendum. ¶ Non tulit Inachides) Epaphus Inachi nepos. ¶ Et tulit ad Clymenē matrē) Clymene nympha fuisse fertur Oceāi & Tethios filia, ex qua Apollo sustulit Phaethōtem. ¶ En ego liber ille ferox) indignatur Phaethon,quod cum aliàs & liber & ferox in respondendo esse consueuerit, nihil tunc Epaphi conuitiis responderit. Et particula est indignantium propria. ¶ Refelli) cōfutari. ¶ Ede notam) ostēde signum ¶ Meq; assere cœlo) hoc est, me tua defensione cœlo ascribe, me defende ac pignus Deū esse. ¶ Et implicauit) iniecit. ¶ Meropis'q; caput) vt per vitā Meropis viri, Nā Clymene post Phaethōtē ex Apolline susceptū Meropi nupsit. Meropes sanè hoīes ab Homero dicunt à voci diuersitate, μείρω nāq; diuido, ὄψ vox dicit, siue quo distinctā habeāt vocē à vocib' brutorū alalū. Meropes ēt sunt aues apibus infestæ, vnde ēt apiastræ vocātur, quod apes comedāt. Virg. in Geor. Meropes,aliæ'q; volucres. ¶ Tędas'q; sororū) nuptias suarum sororū,quas matri curæ esse sciebat.

RAPH. ¶NYMPHE) Io nympha Inachi filia. Est enim nomina tiui casus nymphe, eoq; fine diphtongo est scribendū. ¶ Et timide verba intermissa retentat) hoc est cum timore iterum loqui conatur. ¶ Verba intermissa) verba diu omissa. Nam intermittere est ad tempus omittere atq; deponere. ¶ Retētat) iterum tētat, experiturq; an loqui possit. ¶ Nunc dea) nunc in quit Io pro dea Iside colitur ab Aegyptiis lineas vestes gestātibus. Isidis nanq; sacerdotes lineis vestibus vtebantur. Isidem vero Aegyptii (vt tradit Diodorus) Lunam esse putāt, vt Osiridem Solem, interpretariq; antiquam, sumpto nomine ab æterno & antiquo illius ortu. Addunt illi cornua tum propter aspectum, sic enim videtur, quo tempore primis die b' apparet, tum quia bos illi ab Aegyptiis sacrificatur. Quidam autem Isidem Iouis Aegyptii regis filiam fuisse, eandemq; cum Cerere esse, quæ ab Osiride frater vxor accepta, multa contulerit ad vsum vitæ humanę. Prima enim triticum & hordeum, quæ prius incognita hominibus casu inter cæteras herbas oriebantur, inuenisse fertur. Leges quoq; Isidem statuisse ferunt: quibus iustitia æque omnibus seruaretur, vi atq; iniuria timore pœnæ sublatis. Hac de causa prisci Græci Isidem legiferam appellarunt, tanquam primam legum inuētricem. Osiride autem marito interfecto iurasse dicitur Isis se nulli alii nupturam, ac iusto deinceps imperio regnasse, bene ficiisq; in populos omnes alios reges superasse, ac post obitum, Deorum honores consecutam, & in Vulcani templo apud Memphim sepultam fuisse, asserunt autem Aegyptii,id quod ferè poetæ omnes testantur Isidem plurima inuenisse

Isis dea Aegyptiorū Osiris.

*a. l. Niligena.
*a. l. sanguine.
Lib 1. de Anti. gest.
Epaphi & Phaethontis iurgia
Epaphus Apis.
Phaethon
Clymene
Meropes.

Mota magis dicti sibi criminis, utraq; cœlo
Brachia porrexit, spectansq; ad lumina Solis
Per iubar hoc, inquit radiis insigne coruscis,
Nate tibi iuro, quod nos auditq;, uidetq;,
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem
Sole satum, si ficta loquor, neget ipse uidendum
Se mihi, sitq; oculis lux ista nouissima nostris.
Nec longus patrios labor est tibi nosse penates,
Vnde oritur terræ domus est contermina nostræ,
Si modo fert animus, gradere, & scitabere ab ipso.
Emicat extemplo lætus post talia matris
Dicta suæ Phaethon, & concipit æthera mente,
Aethiopasq; suos, positosq; sub ignibus Indos,
Sydereis transit, patriosq; adit impiger ortus.

RAPH. ¶ DICTI criminis) obiecti criminis. ¶ Per iubar hoc) per hoc Solis splendorem. Nam iubar proprie significat luciferũ stellã, quod iubar lucis effundat. Virg. It portis iubare exorto delecta iuuentus. A lucifero autem omnis splendor iubar appellatur. Sol autem dictus est (vt Ciceroni placet) quod vnus sit & non plures, quodq; tantam claritatem solus obtineat. ¶ Insigne) ornatum, clarum. Vnde insignia dicuntur signa & ornamenta virtute adepta. ¶ Radiis coruscis) fulgentibus, micantibus. Radius autem non solum fulgor micans dicitur, sed virga quoq;, qua Geometræ lineas designant. Virg. descripsit radio totum qui gentibus orbem. Est etiam instrumentum textorum. Virg. Excussi manibus radii. Est & instrumẽtum, quo mensuræ æquãtur, quod etiã hostorium dicitur. Plau. Dii Deæq; omnes tantam vobis lætitiam, tot gaudia sine radio cumuletis. Est etiam radius oliuæ genus oblongæ, de qua Virg. Nec pingues vnam in faciem nascuntur oliuæ, Orcades & radii & amara pausia baca. Rotæ quoq; radios habere dicuntur. ¶ Quod nos auditq; videtq;) hoc est sentẽ-
Lib.2.c.6. tia Homeri dictum esse videtur. Nam vt scri. Plin. Sol fertur medius planetarum amplissima magnitudine, ac potestate, nec temporum modo terrarumq;, sed syderum etiam ipsorum cœliq; rector. Hunc mundi esse totius animum ac planius mentem. Hunc principale naturæ regimen, ac numẽ cre-
Sol. dere decet opera eius æstimantes. Hic lucem rebus ministrat aufertq; tenebras. Hic reliqua sydera occultat. Hic vices temporum, annumq; semper renascẽtem ex vsu naturæ tẽperat. Hic cœli tristitiã discutit, atq; etiã nubila humani animi serenat. Hic suum lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, vt principi literarum Homero placuisse in vno eo video. ¶ Tẽperat) regit ac gubernat, nam Solis calore omnia temperantur. ¶ Si ficta loquor) hoc est si mentior, & falsa dico. Omne enim fictum est enim quod nõ est factum sed fieri potuit, falsum autem vanum & fictum differunt, vt scri. Don. Nam falsum est fictũ mendacium simile veritati. Vanum nec possibile, nec verisimile Fictum totum sine vero, sed verisimile. Falsum loqui mendacis est. Fictum callidi. Vanum stulti. Falsum loqui culpæ est. Fictum virtutis. Vanum vecordiæ. Falsis decipimur Fictis delectamur. Vana comtemnimus. ¶ Neget ipse vi. Se mihi) aspi. Optat autem Clymene vt moriatur si mentitur Phaethõti ¶ Sitq; lux ista nouissima) hoc lumẽ Solis vltimum sit mihi. ¶ Nec longus patrios) nec longo itinere, quo tibi labore opus est, cognoscas & videas patris tui domum. ¶ Nosse) cognoscendi. Est enim constructio græca: nã Græci infinitis pro gerundiis vtuntur. ¶ Patrios penates) patris tui ædes. ¶ Contermina) confinis. ¶ Nostræ terræ) Aethiopiæ. Aethiopia nãq; Indię, vnde Sol oriri videtur, finitima est. ¶ Si modo fert anim⁹) hoc est si modo ad hoc te inclinat animus, vt eas ad patris ædes videndas. ¶ Et scitabere) inuestigabis. Scitari nanq; est rogare vt sciamus. ¶ Emicat) Exiit. ¶ Et cõcipit æthera mente) hoc est omnia magna sibi promittit. Nam æthe-rem quoq; pertransire posse sperabat. ¶ Aethiopasq; suos) è quibus Phaethon erat vnus. {Vel quot Aethiopibus impe- Aethiopes ADDI.
rauit Phaethon, vt est apud Berosum.} Aethiopes autem ab Aethiope Vulcani filio, qui Aethiopiam à nomine suo appellauit, vt in. vi. narrat Plinius, fuere cognominati; quamuis alii quod vstam habeant faciem putent, dictos ἀπὸ τοῦ αἴθειν, quod est vro & ὤψ facies. ¶ Sub ignibus sydereis) sub feruoribus Solis. Indi vero populi sunt orientis ab Indo fluuio cognominati.

Finis lib. I. Metamor. Ouidii.

ANNOTATIONES GIBERTI LONGOLII, IN LIBRVM PRIMVM Ouidii Metamorphoseon.

Vnus erat toto naturæ uultus in orbe,

Descriptio χάους, quod ex sententia Hesiodi, antea omnia exstitisse narrat, illustratur ea circumstantiarum amplificatione. Dictum autem est χάος ἀπὸ τοῦ χάειν, vel ἀπὸ τοῦ χεῖσθαι εἰς ἅπλωμα.

Induit ignotas hominum conuersa figuras.

Non diu constitit vis illa animi diuina & cœlestis sed mox ex perfectissimo statu in peius declinare cœpit, quàm rē poetæ per seculorum mutationem indicarunt. De his ætatibus lege Hesiodum .I. opera & dies, & Aratum in φαινομένοις: à quibus multa transtulit. Ouidius.

Vincla minacia collo — Pœna metusq; aberant, nec * uerba minantia fixo

Periphrasis legum, quæ à Seneca dicūtur minis mista præceptis: ob id autem scribebantur in tabulis æreis, quòd perpetuo eas vigere volebant.

Non scelerata tamen. De duro est ultima ferro.

Cum Saturno aurei seculi rectore cœli arce deiecto terret Iuppiter mūdum, sic ipsum in diuersa tempora coartauit, vt Ver, quòd fuit ante continuum serena tranquillitate in partem anni quartam, & in augustissimum ageretur tempus, vt huic sederet ardor æstatis, & tertio sequeretur autumni infida temperies, & post hoc totus annus rigida hyeme clauderetur. Vt hæc quatuor tempora qualitates imitarentur, & ordinem seculorum constituit Iuppiter.

Protinus irrupit uenæ peioris in æuum

Omne nefas: fugere pudor, uerumq;, fidesq;,

Ita Theognis.

ὤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεὸς ὤχετο δ' ἀνδρῶν σωφροσύνη, χάριτες τ' ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.

Victi iacet pietas, & uirgo cæde madentes

Poeta οὐδ' ἔβλεπ' δ' ἀνδρῶν γένος ἤθελε. Aratus virginem δίκην, idest iustitiam fuisse dicit, hanc Theophrastus etiam virginem apud Gellium prodidit. Et Hesiodus, παρθένος Δίκη, Διὸς ἐκγεγαυῖα. Aratus autem Astræam nominatam cēset ab Astræo, primo astrorum parente.

Et cum Cylleno gelidi pineta Lycæi,

Hi montes Arcadiæ sunt, Iuppiter autem in Arcadia plurimum versatus est, vnde etiam illum quidam Arcada dixerunt, vt Callimachus in hymnis.

Perdere, & ex omni nimbos dimittere cœlo.

Diluui descriptionem habes apud Senecam nat. q. lib. 3. cap. 27.

Corycidas nymphas, & numina montis adorat,

Quæ tunc oracula. Nam Pindari scholia docent noctem primo præfuisse oraculis, deinde Themin, Nec Apollinem à Themide vaticinandi artem accepisse sed à Pane.

Extantem, atq; humeros innato murice tectū,

Triton tubicen & armiger Neptuni vt Statius scribit lib. I. Achill. dicitur hic concha perforata canere. eius copiosiorem descriptionem lege apud poetam lib. 10. Aen.

Inq; breui spatio, superorum numine, saxa

Lapides quos Deucalion post tergum proiecerat, viri facti sunt, quos vero Pyrrha, ex his fœminæ natæ: hinc est qd Græci homines etiam tum λαοὺς appellant ἀπὸ τοῦ λάος, qd lapidem sonat, quam rem poeta quidam versiculo isto testatur, ἐκ δ' ἐγένοντο λίθων ἄνδρες, λαοὶ δὲ καλεῦνται. Pind. interpres.

Donec Aristoridæ seruandum tradidit Argo.

Argus Aristoris filius. Callimachus in Epigram. πάρος Ἀριστορίδαο ... Aristor autem Crotopo æditus erat: Hic Argus Iunoni operam in pascenda vacca falsa nauasse dicitur quæ res à Lycophrone κρεὶς βοώτης appellatur.

Et conata queri, mugitus edidit ore,

A mugitu Ius dicta est Mycene, nempe ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι quod ibi in bouem conuersa primum mugitum ediderit Pausa. in Achaicis.

Perdidit effuso per uulnera nigra ueneno

Neue oper.) Quod erat historiæ ad fabulam trahit. Non enim Apollo instituit Pythia certamina, sed Eurylochus Thessalus cum Amphyctionibus adgressus Cyrrhæos homines impios & violentos, vt author est Pindari enarrator.

Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

Daphnes fabulā recenset Parthenius in amatoriis narrationibus. Aphthonius Sophista non Penei filiam sed Ladonis annis appellat, require illius progymnasmata.

Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbem

Tribus artibus præesse Apollinem docet Aristophanis Interpres Manticæ, Iatricæ & Musicæ. Dicitur autem inuentor medicinam Apollo, quòd Sol producit herbas in quibus tota ferè medicina consummatur.

Te coma, te citharæ, te nostras Laure pharetræ,

Hæc deus tanquam vates & futurorum minime ignarus. Ad hæc consule Pli. lib. 15. cap. vlt.

Esse putat nu quam, atq; animo peiora ueretur.

Hanc fabulam sub Isidis nomine Herodotus & Diodorus recensent. Omnium autem optime Lucianus in dialogis marinis.

Tum deus Arcadiæ gelidis in montibus inquit,

Excurrit in aliam fabulam, & obiter illam recenset. Anectit etiam quanam ratione fistula primum inuenta sit, quodq; ex arundine præcipue eam conficere Pan docuit. Lege Plin. lib. 7. cap. 56.

Corneus huic arcus, si non foret aureus illi

Ex Pinu Panes Satyriq; corollas factitabant, non alia ratione quàm quod isti dei in comitatu matris deorum frequētes essent, cui hæc arbor sacra est. Seneca tragicus in Troade, Secutiq; freti pinus matri sacra Cybellæ. Et quòd Pan sit socius ... Matris audi, Pindarum in ... ὦ Πὰν Ἀρκαδίας μεδέων ... τοῦ ματρὸς μεγάλας ὀπαδὲ σεμνᾶν χαρίτων μέλημα τερπνόν.

IN P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSIN HENRICI GLAreani Annotationes haud vulgares.

In noua fert animus mutatas dicere formas.

SI vllus vnquam poetarū dignum factis suis Encomium habuit, atque inde etiam nomē, certe hic poeta merito ingeniosus dicetur, quod ipse de se fateri non dubitauit? Ingenio perii Naso poeta meo: Ad hūc quidam exponētes nimis ingeniosi & ipsi videri volunt, vt qui hoc loco Ouidium Græce orsum affirmant ἐν νέα φέρ' ἀνὴρ. Mira vero subtilitas, & quæ requirat sudantem aliquem philosophum. Magis ad rem erat, quod alii admonuerunt, Hypallagen hic esse, cum dicit, formas mutatas in noua corpora, pro corpora in nouas formas, atq; adeo allusionem esse ad nomen ipsum μεταμόρφωσιν.

Quem dixere Chaos.

Relatiuum positum inter nomina diuersorum generum frequenter apud Oratores cū sequēte conformatur. Cicero: Studium quæ philosophia dicitur. Salustius: Est locus in carcere quod Tullianum dicitur. Poeta autem videtur autem potius secutus, sonat enim nescio quomodo festiuius, quē dixere Chaos quā si legerimus: Quod dixere Chaos. Tale est Virgilii: Hæc finis Priami: & quem das finem rex magnæ laborum? Vt apud Aul. Gellium lib. decimotertio, cap. decimo nono oppido eleganter exponit Probus Valerius.

Quaq; erat & tellus, illic & pontus & aer.

Porphyrio Flacci enarrator lib. 3. car. Ode. 4. hunc locum ita legit. illic & pontus vt aer. Exponitq; vt pro vbi. sicut Horatium constat dixisse. vtcunq; mecū vos eritis, pro vbicunq;

Sed mihi non placet eius expositio. Illud & quod præcedit tellus, magis turbat lectorem, cum coniunctio copulatiuaq; præcesserit. Verum hæc nimis anxia uideri queunt.

Hinc deus & melior litem natura diremit.

Copulam & expositiuã puto, atq; positam, pro idest. Veteres enim Deum naturam vocabant. Vnde Seneca: Nihil aliud (inquit) est natura, quàm Deus, & diuina quædam ratio toti mundo & partibus eius inserta.

Et liquidum spisso secreuit ab æthere cœlum.

Aristoteles lib. I. de Cœlo, Cœlum asseuerat æthera dici ἀπὸ τὸ ἀεὶ θεῖν, quod perpetuo currat, Anaxagoram autem non recte dicere ἀπὸ τὸ αἴθειν quod est ardere. Quanquam primo libro Μετεώρων idem dicat Anaxagoram æthera pro igne accepisse. Cæterum Ouidius cœlum aliquando pro orbibus cœlestibus accipit aliquãdo pro toto illo quod supra aquam ac terram est. Ita æthera quoq; aliquando pro igne aliquãdo pro cœlo. Sicut enim veteres locutos videbat, ita varie ipse, vt suus Poetis mos est, loquitur.

Vtq; duæ dextra cœlum, totidem'q; sinistra.

Diuisio hęc est totius cœlestis superficiei, ac simili prorsus ratione terræ. Zona igitur non est linea, sed superficies lineis tamẽ siue peripheriis circulorum discreta. Qui vero Zonas diuidunt circuli sunt quatuor, duo Tropici, ac extremi duo Arcticus & Antarcticus, æquinoctialis autem circulus nihil ad Zonarum diuisionem facit, per mediam autem vadit Torridam. Inuenta deniq; est hæc Zonarum distinctio ad regionum qualitatem discernendam. Nam quæ inter Tropicos iacet zona, quod sol eos circulos non egrediatur, Torrida vocatur. Extremæ duæ frigidæ, quod à sole longissime absint. Deniq; duæ reliquæ temperatæ, altera Antipodum, ad quã hodie ex Lusitania frequens est nauigatio, etiamsi veteres omnes ad eam perueniri non posse, propter torridam interpositam, tradiderint. Porrò quemadmodum in cœlo æquator est, aliiq; circuli ita etiam in terra intelligendi. Est enim terra quæ subiecta est æquinoctiali, est item quæ subiecta Tropicis, deniq; quę extremis circulis: ita pro sua portione de zonis cogitandum, quòd nemo exquisitius, nemo breuioribus verbis, nemo doctius hoc nostro Poeta descripsit.

Eurus ad auroram Nabatæa'q; regna recessit.

Poetæ quatuor duntaxat principales ventos nominant. Homerus Odiss. E.

Ἄλλοτε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι
Ἄλλοτε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

Manilius similiter disticho sanè quàm eleganter eodem comprehendit.

Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu.
Auster amat medium solem, Zephyrus'q; cadentem.

Noster hic Poeta magis explicato sermone atq; adeo (vt omnia solet) splendidioribus figuris eosdem depinxit.

Et densi frutices & uinctæ cortice uirgæ.

Vinctæ legendum putat D. Erasmus præceptor noster, cui multum hæ nostræ debent Annotationes. Est autem etiamnum mos ex corticibus tiliarum nõnullarum'q; aliarum arborum, vt parentur funes, quos verisimile est & tum primũ inuentos, crates igitur intelligit, aut quid simile, è quibus etiã hodie multis in locis parant rustici domos.

Tertia post illam successit ahenea proles.

Aratus in Phænominis vbi de Virgine, tres duntaxat ponit ætates. Nam illam æneam siue æream, intellexit ferream, χαλκείην vocitans, χαλκὸς enim olim pro ferro, quod arma ex ære essent accipiebatur. Quare Poeta noster hoc in loco de ærea ætate non multa verba fecit, destitutus Arato quem qd ad mores ætatum attinet, sequi voluit. Hesiodus autem quatuor ponit hominum genera, aureum, argenteum æneum, ac ferreum. Sed hoc vltimum variat, vt in Georgicis patet apud eundem. Cæterum Raphaeli Regio placuit, si legatur, successerat ænea proles, mihi magis placet, vt fiat resolutio diphthongi, vt legatur, successit ahenea proles, quanquam vtrunq; legi potest, quod & ille fatetur.

In dominum dignos euerti tecta penates.

Appositionem esse notius est quàm vt explicari sit opus. Dignos autem absolute dixit, & quanquam euerti sit præteritum perfectum, intelligitur tamen penates dignos fuisse qui euerterentur propter domini impietatem. Ergo euerti inquit Iuppiter in dominum tecta, penates dignos euerti, etiam si hoc nimis fortassis argutulum.

Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis.

In his verbis nisi Hyppallagen esse intelligamus, non video vt intelligi queant: Neque enim Phocis regio, in qua & Parnasus, & Delphi, Aonios, hoc est Bœotios: ab Attica separat, sed contra à Bœotia Phociden ab Attica separat vt oẽs norunt qui Geographica tenent. Est igitur ita intelligendum, Phocis separat Aonios ab aruis Actæis, hoc est Aonii separant Phocida ab Actæis aruis. Verum in his nõ oportet omnino anxium esse: quemadmodũ qui miretur, quomodo hoc quod nono deinde sequitur versu quę tunc oracula tenebat, pro responsa dabat, dictũ sit: Neq; enim Poetę pręsertim Heroici, ad eam, qua Rhetores, proprietatẽ astringi possunt.

Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Porphyrius in his quæ in Homerum extant quæstionibus, satis luculenter probat, Homerum quoties obscurum quiddam adducit, continuo subnectere eius dicti declarationem, vt cum Bouem ἀδμήτην appellasset, subiungit ἣν οὔπω ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ. Ita hoc loco Concham sonantem describens noster Poeta: quid tortile in latum significet per verba sequentia sanè quàm eleganter descripsit. Est enim Concha vt Coclea, quæ ab imo ita crescit, vt & torqueatur in gyrum propemodum, paulatimq; fiat latior.

Contigit ut quædam, sic non manifesta uideri.

Vt quædam, quasi concedentis videtur; ac perinde dictum, vt potest videri quædam hominis forma, sic videri potest non manifesta. Comparatio est in vt & sic, & quædam præterea pro aliqua.

Per ipsum Nascendi spatium.

Raphael Regius hęc verba ad sequentia retulit quasi Poeta dicat; quædam imperfecta per ipsum nascendi spatium. Alii hæc superioribus coniungunt ad hunc sensum. Et in his quædam modo nata per ipsum nascendi spatium, hoc est, in ipso ortu, atq; illis nos quoq; subscribimus.

Vel nimis admouit, uel iam sub luce reliquit.

Non satis luculenter hunc locum efferunt commẽtarii neque ego planè intelligo. Consuetudo aliqua exprimitur vulgo nota, sed nobis non admodum.

Letnis'q; Amphrysus & Aeas.

Aous est, vt author est Plin. lib. 3. cap. 23. meminit & Liuius lib. 2. de bello Macedonico.

Littera pro uerbis quam pes in puluere duxit.

Idem & Raphael, cum recte hęc primum explicasset, subiunxit hæc verba. Bouis enim pes I, & O, literas exprimere videtur. Sed id non placet. Quin potius existimamus illo mãsisse rationẽ, vt in Homeri locus tum alii Poetæ, tum Homerus commemorat, quare etiam Vacca Io per pedes duas formare literas potuit. Proximo itẽ carmine idem Raphael, si codices non errant, peregit exponit, per efficit pręsens, sed efficit legendum, Me miserum, idem, quod continuo sequitur, O, ait subintelligitur, quod frequenter in exclamationibus omittitur leuioribus, quasi hæc sit leuis exclamatio: vbi patet inuenit filiam in vaccam transmutatam.

Languida permulcens medicata lumina uirga.

Caducei est periphrasis, idem ait. Sed dictum est hoc vt illud VI. Aeneidos, Medicatam frugibus escam. Vide ibidem Seruium.

ANTII PLACITI. LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

REGIA Solis erat &c. Argumentū. Clymene Oceani & Thethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset aetatem, monuit patrem vt cognosceret. Qui infelix per progressus ad orientem Solem peruenit, agnitusq; est ab eo cōnubii indicio, accensusq; agitandi currus amore, quē quatuor equi, Pyroïs, Eous, Aethon, ac Phlegon per orbem asso[ci]erant trahere. diu expetitum currum accepit, & a ministris Horis iunctum conscendit. Monitis namq; instructus patris per iter ignotum cū equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore consternati, mundi proximam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta mortalium ardore subito proflagrantia incenderentur, a Iouéq; opem implorantes, peterent ne orbis terrarum conflagraret Phaethon fulmine ictus, & in terram praecipitatus est, atq; ita liberati equi vinculis, agnito itinere ad suam stationem reuersi sunt.

REGIA Solis erat sub limibus alta colūnis,
Clara micāte auro, flāmasq; imitāte pyropo,
Cuius ebur nitidū fastigia summa tegebat,
Argentī bifores radiabant * lumine ualuæ.
Materiā supabat opus. nam Mulciber illic
Aequora cælarat medi[a]s cingentia terras,
Terrarumq; orbem, cœlumq;, quod imminet orbi.
Cæruleos habet unda Deos, Tritona canōrum,
Proteaq; ambiguum, balenarumq; prementem
Aegæona suis immania terga lacertis,
Doridaq;, & natas, quarum pars nare uidetur,
Pars in molle sedens, uirides siccare capillos;
Pisce uehi quædam, facies non omnibus una,
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.
Terra uiros, urbesq; gerit, syluasq;, ferasq;,
Fluminaq;, & nymphas, & cætera numina ruris,
Hæc super imposita est cœli fulgentis imago,
Signaq; sex foribus dextris, totidemq; sinistris.
Quò simul accliuo Clymeneia limite proles
Venit, & intrauit dubitati tecta parentis,

RAPH. REGIA Solis erat. Secundum librum auspicatur Ouidius à descriptione ædium Solis, ad quas peruenerat Phaethon à Clymene matre exhortatus, vt ipsum rogaret Apollinē, an sibi pater esset. Concinne igitur huius libri initium cum prioris fine connectit.

Regia solis. Videtur autem Ouid. regiā Solis describere ad imitationem Palatii Romani vel Capitolii. Nā magnificētissimū quodq; in hac descriptione ædificiū mente concepit. ❡ Regia) domus regis, q̄ basilica ecepta ē dici. ❡ Clara) lucida, illustris. ❡ Micāte) splēdente. ❡ Pyropo) Pyropus videtur is esse lapillus quē nos carbunculum appellam^9. Pyropus nāq; dicitur q̄d ignis habeat aspectū. πῦρ nāq; ignē, ὤψ aspectum Græci dicunt. ❡ Cuius ebur nitidū) splēdidū. Tecta aūt regiæ Solis eburnea fuisse ait, & fores argenteas. ❡ Bifores valuæ) duplices. Valuæ aūt dictæ sunt quòd in se voluātur. ❡ Materiā superabat opus) pretiosissimę materiæ pretiosior ars fuit adhibita. In valuis nanq; argēteis quatuor elemēta cū animalib^9 suis à Vulcano fuerāt sculpta. Videtur āt Ouid. Homērum imitari in Achillis clypei à Vulcāno fabricati descriptione.

ADDI. {Quæ est Iliados. 18. Nā & illic Vulcanus inquit;
Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽, ἐν δ᾽ οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν,
Ἠέλιόν τ᾽ ἀκάμαντα σελήνην τε πλήθουσαν.
Ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τά τ᾽ οὐρανὸς ἐστεφάνωται. &c.}

Mulciber. ❡ Mulciber.) Vulcan^9, à molliendo ferro dictus est Mulciber. Nam mulcere est mollire vt Pompeus scribit. ❡ Cælarat) sculpserat. ❡ Aequora cingentia terras) periphrasis est Oceani. ❡ Cœlumq;) aerem qui terrarum orbem complectitur.

Triton. ❡ Tritona canorū) Triton (vt iam diximus) tubicen est Neptuni, cuius & Salaciæ nymphæ filius esse fertur, sic dictus, quòd primum in Tritonide Libyæ palude visus esse dicatur. Triton etiam fluuius est Libyæ maximus, vt scribit Herodo. Tritonidem paludem efficiens.

ADDI. {Vel potius ἀπὸ τοῦ τρεῖν. quod fluxum, & item terrorem quendam, significat. Aeolica autē lingua etiam caput. Est enim mōstrum marinum, vasta specie, atq; horribile, ex homine & delphino cōpositum, quasi quidam ἰχθυοκένταυρος, vt dicunt Græci.} ❡ Proteaq; ambiguum) Proteus Deus est marinus, pastor pecorum Neptuni, qui idcirco ambiguus dicitur, quòd in varias figuras se commutare fingatur, vt difficile videatur quid sit agnoscere. Modo nanque fit vrsus, modo leo, modo aqua, modo ignis. Vnde Hora. Quo teneam vultus mutantem Protea nodo.

Proteus.

ADDI. {Huius descriptionem habes, quarto Odysseæ apud Homerum, & apud Virgilium quarto Georgicorum.} ❡ Immania terga balenarum) maxima. Balenæ aūt belluæ sunt marinæ maximæ, q̄ & cete dicunt & pristices, vt Sextus ait. ❡ Suis lacertis) brachiis. Nā Aegęō cētū brachia fingitur habuisse.

Aegæon. ❡ Aegæona) Aegęō gigas fuit, vt scri. Hesi. Cœli & Terrę filius. Eumelus āt i Titanomachia ait Aegæonē Terræ & Ponti filiū fuisse, in mariq; habitasse, ac inde Titanibus opē tulisse. Quam opinionē hoc loco Ouid. seq videtur. Alii putant Aegęonē belluā esse marinam. Tarrhæus aūt inq̄t illū fuisse gigantē, fugisseq; ex Euboea, ac in Phrygiā peruenisse ibiq; mortuū esse. Conō vero in Herculea scri. Aegęonē à Neptuno fuisse deuictū in mariq; submersum. Briare^9 aūt & Aegæon & Giges idē esse fertur. Homerus sanè eūdem Briarū & Aegæona in primo Iliados ait, sed Briareū à Diis, Aegæona ab hominibus dici, centimanumq; esse scribit.

ADDI. {Idem & Ioui auxilium tulisse cōtra Iunonem Neptunum & cæteros, Aegæona dicit, à Thetide accersitum atque adductum. vide Iliad. I.} Ab Aegæone vero mare Aegæum quidam aiunt fuisse cognominatum.

Doris. ❡ Doridaq; & na.) Doris nympha fuit Oceani & Thethyos filia, ac Nerei vxor ex qua maxima nympharum multitudo est nata. quas Nereidas, de patris nomine vocant. Doris interdum pro ipso ponitur mari. Virg. Doris amara suam nō intermisceat vndā. ❡ Pars i molle) in magno aliquo scopulo. ❡ Terra viros) ita inquit terra erat sculpta, vt & vrbes & flumina & syluæ & nymphæ & feræ et messe viderentur. ❡ Signaq; sex) Zodiacus quoq; circulus ita erat sculpt^9 vt sex signa in dextris, totidem que in sinistris conspicerentur. ❡ Quò simul accliuo uenit) ad quam regiam, inq̄t, cum per arduum limitem Phaethon ascendisset quamprimum se contulit ad patrē. ❡ Simul) postquam. ❡ Dubitati parētis) de quo dubitabat.

a.l.limine.

Nereidæ.

Protinus ad patrios sua fert uestigia uultus
Consistit'q; procul, neq; enim propiora ferebat
Lumina. purpurea uelatus ueste sedebat
In solio Phœbus claris lucente smaragdis.
A dextra, læua'q; dies, & mensis, & annus,
Secula'q;, & positæ spatiis æqualibus horæ.
Ver'q;, nouum stabat cinctum florente corona.
Stabat nuda Aestas, & spicea serta gerebat.
Stabat & Autumnus calcatis sordibus uuis,
Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos.
Inde loco medius, rerum nouitate pauentem
Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia uidit,
Quæ'q; uiæ tibi causa? quid hac, ait, arce petisti
Progenies Phaethon, haud inficianda parenti?
Ille refert, o lux immensi publica mundi
Phœbe pater, si das usum mihi nominis huius,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat,
Pignora da genitor, per quæ tua uera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe nostris,
Dixerat. at genitor circu'm caput omne micantes
Deposuit radios, propius'q; accedere iussit.
Amplexu'q; dato, nec tu meus esse negari
Dignus'es, & Clymene ueros ait edidit ortus.
Quo'q; minus dubites, qđ uis pete munus, & illud
Me tribuente feres. promissi testes adesto
Diis iuranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat, currus petit ille paternos,
In'q; diem alipedum ius, & moderamen equorum.
Pœnituit iurasse patrem, qui ter'q;, quater'q;
Concutiens illustre caput, temeraria dixit
Vox mea facta tua est, utinam promissa liceret
Non dare, confiteor, solum hoc tibi nate negarem.
Dissuadere licet, non est tua tuta uoluntas.
Magna petis Phaethon, & quæ non uiribus istis
Munera conueniunt, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis, non est mortale, quod optas,
Plus etiam, qu'am quod superis contingere fas est,
Nescius affectus. placeat sibi quisq; licebit,

RAPH. ¶ PROTINVS ad patrios) quamprimum in conspectum patris progreditur. ¶ Accliuo limite) arduo regiam enim Solis in editiore loco esse verisimile videtur. ¶ Neque enim propiora ferebat Lumina) ratio est causam continens cur propius non accederet. Neque enim inquit ferre poterat splendorem Solis propinquiorem. ¶ Purpurea velatus) & habitum Apollinis & solium describit ita perspicue, vt nulla expositio sit adhibenda, cum splendore Solis omnia lucida sint & aperta, neque vllo alio lumine indigere videantur. ¶ In solio) solium dicitur quasi solidum quod ex vno ligno conficeretur. Est autem solium proprie regum sedes. ¶ Claris smaragdis) smaragdus gemma est viridis clare splendens. ¶ A' dextra, læuaq; dies) comites, assessoresq; Solis describit, qui ipsum nunquam relinquunt. Sol enim & diei & mensis & anni & omnium temporum author & moderans est.

Solis comites.

¶ Seculaq;) seculum spatium dicitur annorum centum. { vt vulgo accipitur. Hinc & Seculares ludi dicti, qui centesimo anno peragerentur. commentator autem Homeri ἰςίον inquit. ὅτι ἀπεκαλοῦ τὰς γενεὰς ἐψήφιζον ἕως ἐτῶν τριάκοντα. Hinc & Nestorem vixisse tria secula dixere, hoc est, tres ætates. } Et positæ spatiis æqualibus horæ. Hora interdum quartam partem anni significat, quo quidem modo quatuor sunt anni horæ, quas etiam poeta describit. Interdum diei partem duodecimam. Sunt enim duodecim diei horæ æqualiter à se inuicem distantes. Dicta est autem hora, vel παρὰ τῷ ἐ-, quod est custodio. quod proprium tempus diligenter custodiat, vel παρὰ τὸ ὁρίζω quòd spatia temporis diffiniat, vel ab Horo (vt ait Macrobius) qui lingua Aegyptiorum Sol dicitur. Hora quoque apud græcos pulchritudinem significat. Vnde ὡραῖος dicitur pulcher. Horæ etiam sunt Deæ Cœli ianuam custodientes, vt Homerus canit. Hora quoque est dea Quirini coniux, quæ (vt in quartodecimo poeta canit) vnà cum illo colitur.

ADDI.

Quatuor anni ptes.

¶ Verq; nouum stabat) quatuor anni partes ita describit, vt singulis suam attribuat proprietatem. Vere nanque oriuntur flores, ex quibus coronæ conficiuntur. Aestas nuda pinguitur propter æstum, quo frumenta maturescunt. Autumno vindemia assignatur. Hyems frigoribus glacieq; infestatur. ¶ Spicea serta) coronas spiceas. Sertum enim corona dicitur, à serendis floribus appellatum. ¶ Haud inficianda) neganda. nam inficiari & inficias ire negare est. Vnde coniecturalis status à quibusdam inficialis dicitur, quod in eo factum negatur. ¶ Ille refert) respondet. ¶ Vsum huius nominis) vt tua progenies dicar. ¶ Pignora da) signa & documenta. ¶ Detrahe) deme, eripe. Hunc errorem hanc dubitationem. ¶ Edidit) dixit, asseruit, vulgauit. ¶ Veros ortus) veram originem. Ex me nanque vere es ortus. ¶ Quoque minus dubites) ac vt minus inquit de hac re dubites, pete quicquid vis & habebis. ¶ Diis iuranda palus) Styx palus est inferorum per quam Dii iurare tinent, vt Virgilius inquit, ἀπὸ τοῦ στυγεῖν, hoc est à mœrore dicta. Fuisse autem filia Oceani & Tethyos ab Hesiodo scribitur, quæ à Pallante Gigante compressa Victoriam peperit, quæ, quia in bello Giganteo à Ioue stetit, illi gratiam referens concessit, nec cui Deorum per matrem ipsius peierare liceret, ac si quis peierasset, per centum annos diuinitate priuaretur. { Per Stygem autem iurare Dii finguntur quod immortalibus nihil contrarium magis est, quàm mors, & in lætitia degentibus nihil magis aduersum, quàm luctus. } ¶ Oculis incognita nostris) scite hoc à naturali sumpsit ratione. Nam styx tristitia est, quæ lætitiæ, qua semper Dii fruuntur, contraria est. Fieri autem non potest, vt qui semper læti sunt ac propterea Immortales, tristitiam sentiant. ¶ Vix bene finierat) temerarium ac ferocem, nimiumq; in cupiditatibus ardentem innuit fuisse Phaethontem. ¶ Inq; diem) p vnum diem. ¶ Ius & moderamen) potestatem & regimen. ¶ Alipedum) alas in pedibus habentium, hoc est velocissimorum. ¶ Terq; quaterq; Concutiens) sæpius. Concussio autem capitis hic pœnitentiam, alibi significat indignationē. ¶ Temeraria dixit mea inquit promissa temeraria inconsultaq; sunt facta propter tuam petitionem, nunquam enim tibi me omnia concessurum, quæ petiisses pollicitus essem, si putassem te talia petiturum. ¶ Tua voce) est ablatiui casus, hoc est, propter tuam postulationem. ¶ Vtinam promissa liceret) vtinam inquit possem tibi promissa negare. { Non est tua tuta voluntas. Propositio est sequentis dehortationis. Constat autem sequens oratio locis ab impossibili, periculo, à difficultate, & à compensatione causæ, siue petitione. Est que vniuersa valde oratorie tractata. } ¶ Viribus istis) exiguis & mortalibus. ¶ Sors tua) conditio tua. ¶ Non est mortale) currus nanque Solis est incorruptibilis. Ab impossibili autem & difficili dissuadet Phœbus. ¶ Plus etiam quàm quod superis) hoc est, plus etiam cupis quàm Diis ipsis adipisci concedatur. ¶ Affectas) cum affectu quodam vehementi appetis. ¶ Placeat sibi quisque licebit) quamuis inquit vnusquisque Deorum multum sibi arroget, me tamen excepto, nullus eorum in Solis curru commode poterit consistere, ne ipse quidem Iuppiter, quo nihil maius, nihilq; potentius habetur.

Styx. ADDI. ADDI.

¶ Ignifero

Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me, ualet, excepto, uasti quoq; rector olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
* Nō aget hos currus, & quid Ioue maius hebetur?
Ardua prima uia est, & qua uix mane recentes
Enituntur equi, medio est altissima coelo,
Vnde mare & terras ipsi mihi sæpe uidere
Fit timor, & pauida trepidat formidine pectus.
Vltima prona uia est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam quæ me subiectis excipit undis,
Ne ferar in præceps, Tethys solet ipsa uereri.
Adde quod assidua rapitur uertigine coelum,
Syderaq; alta trahit, celeriq; uolumine torquet,
Nitor in aduersum, nec me, qui cætera, uincit
Impetus, & rapido contrarius euehor orbi.
Finge datos currus, quid ages? poteris'ne rotatis
Obuius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan & lucos illic, urbesq; Deorum
Concipias animo, delubraq; ditia donis
Esse, per insidias iter est, formasq; ferarum.
Vtq; uiam teneas, nulloq; errore traharis,
Per tamen aduersi gradieris cornua tauri,
Aemoniosq; arcus, uiolenti'q; ora leonis,
Sæua'q; circuitu curuantem brachia longo
Scorpion, atq; aliter curuantem brachia cancrum.
Nec tibi quadrupedes * animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore, & naribus efflāt,
In promptu regere est, uix me patiuntur, ubi acres
Incaluere animi, ceruix'q; repugnat habenis.
At tu funesti ne sim tibi muneris author,
Nate, caue, dum res'q; sinit, tua corrige uota

RAPH. ¶ IGNIFERO in axe) in currus ignem & solē ferente. Axis autem lignū est illud circa quod rotæ currus vertuntur. ADDI. {ponitur'q; pars pro toto κατὰ συνεκδοχήν.} ¶ Et quid Ioue maius habetur? ac si dicat nihil. ¶ Ardua prima via est) causas enumerat, quibus ostendit difficillimam esse currus Solis gubernationem. ¶ Recentes) instaurati, integri viribus, vt qui per noctem quieuerunt. secundum vulgi autem loquitur opinionem, qui putat Solis equos ipsumq; Solem noctu quiescere. ¶ Pauida formidine) ab effectu, quod pauidos timidos'que reddat. ¶ Moderamine) regimine ac temperamento. ¶ Tunc etiam quæ me) hoc quoque loco vulgi loquitur opinionem. Longe nanque ab Oceano semper est Sol, nec vnquam mergitur, quamuis vulgo videatur. Tethys. Tethys autem Oceani est vxor, quæ Solem occidentem excipere videtur. Dicta est autem, Tethys, quòd sit τιθήνη, hoc est nutrix cum aliorum, tum Deorum. Est enim domina humiditatis ADDI. qua omnia aluntur. {Hinc & Homerus dixit ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα τηθύν.} ¶ Assidua vertigine) reuolutione & conuersione. ¶ Torquet) conuertit. Sydera namque fixa vna cum coelo vertuntur. Planetæ vero contra coeli motum nituntur. Vnde infert. ¶ Nitor in aduersum) coelum nanq; ab oriente in occidentem voluitur, secumq; trahit & Solem & reliquos planetas: Sol vero vnà cum aliis planetis suo ac naturali motu contra Coeli conuersionem nititur, hoc est cū quodam nisu & conatu mouetur. Cursus Solis ¶ Nec me qui cætera vincit, Impetus) nec impetus inquit & rapidissima coeli rotatio, quæ omnia secum alia trahit, me potest inhibere, quo minus meum naturalem motum perficiam. Sed hoc minus verum esse videtur. Nam alii planetæ contra mundi rotationem nituntur, vt diximus. Cur ergo Apollo se solum ait ab impetu coeli non superari? An & ad deterrendum à proposito suo Phaethontem, & quia alii planetæ cum retrogradi sunt, nihil contra mundum nituntur. Quamuis autem Luna nunquam retrocedere cogatur, interdum tamen citius, interdum tardius mouetur. Sol vero semper æquali motu ferri videtur, eoq; se solum à coeli rotatione non superari gloriatur. ¶ Rapido orbi) coelo veloci. Signa nanq; zodiaci Sol pertransit mundo contrarius. ¶ Poteris'ne rotatis Obuius ire polis?) hoc est poteris'ne sic resistere rotationi ac celerrimæ conuersioni, quæ fit circa polos, ne ab ipsa secum traharis, sed vt ei contrarius pergas? Sunt autem duo poli in coelo, circa quos mundus vertitur. Vnde & poli dicti sunt παρὰ τὸ πολεῖν & à vertendo, quòd circum illos vertitur Coelum. ¶ Ne te citus auferat axis) ne vertice & polo rapidissimo impar sic ab ipso auferaris secum, vt ne tui quidem compos sis futurus. ¶ Forsitan & lucos illic) fortassis inquit tibi persuades illic esse & vrbes & Deorum templa, sed horum nihil est, iter'q; tibi est faciendum per insidias, ac ferarum figuras. ¶ Vtq; viam teneas) hoc est vt concedam te viam tenere ac scire, nullum'q; in errorem casurum, te tamen per tauri cornua ire oportebit. ¶ Per cornua aduersi tauri) oppositi, nam versus orientem spectat. Tauras. Taurus autem inter astra dicitur constitutus, quod Europam incolumen ex Phoenicia transuexit in Cretam, vt Euripides ait. ¶ Aemoniosq; arcus) sagittarium. Chiron. Chiron enim Saturni in equū mutati ex Phylira filius Thessalus Hippocentaurus, q Aesculapium, Achillemq; educauit in sydera fuit translatus. Quidam tamen (vt inquit Hyginus) hac de causa Chironem esse negauerunt, quòd nemo Centaurus sagittis sit vsus. Est autem equinis cruribus deformatus. caudamq; Satyri habet. Scribunt vero quidam hunc esse Crotum nomine, Euphemes musarum nutricis filium, eumq; in monte Helicone habitasse vnà cum musis studioq; venationis fuisse delectatum. Musas autem ab Ioue petiisse, vt in coelum referretur. Iouem ei crura equina fecisse, quòd equo multum vsus foret, sagittas pro ingenio adiunxisse, caudam Satyri in corpore fixisse, quòd non minus hoc musæ, q̄ Liber Pater Satyris sit delectatus. Cæterum Ouid. eorum sequitur opinionem, qui Chironem fuisse Centaurum aiunt. Enumerat autem signa Zodiaci terribiliora aspectu Phoebus, quo facilius ab improba cupiditate regendi currum Solis, filium deterreat. ¶ Longo circuitu) multum enim spatii Scorpius suis brachiis comprehendit. Nam (vt scribit Hyginus) Scorpius propter magnitudinem membrorum in duo signa diuiditur, quorum vnius effigiem nostri libram dixerat. Scorpius autem idcirco in coelum translatus esse fingitur, quòd Orion, cum venaretur, iactare ausus est se omnia quæcunque ex terra orirentur, interficere valere. Quare Terram indignatam Scorpium maximum emisisse, qui illum interficere conaretur. Iouem autem vtriusque animum admiratum, Scorpium inter astra collocasse, vt specie, eius hominibus documento esset, nequis eorum aliqua re sibi confideret. Dianam autem propter studium Orionis, petiisse à Ioue, vt idem sibi beneficium daret petenti, quod Terræ vltro tribuisset, Orionem'q; in coelum acciperet. Ita igitur fuit constitutum, vt cum Scorpius oritur, Orion occidat. Sanè Scorpius animal est & terrestre & marinum & coeleste signum, dictus παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν, à spargendo veneno. ¶ Atque aliter brachia) nam Scorpii brachia à principio statim recuruantur, Cancri vero iuxta summitatem flectuntur, eoq; minus spatii complectuntur. Cancer autem Iuno. beneficio inter astra collocatus fertur, quod cum Her. contra Hydram lerneam constitisset, ex palude pedem eius mordicus arripuit, quare Herculem permotum eum interfecisse, Iuno. vero inter sydera collocasse. ¶ In promptu) est facile est. ¶ Vix me patiuntur) me qui sum & Deus & peritus & ipsis equis notus. ¶ Funesti) perniciosi, mortiferi. ¶ Dumq; res sinit) permittit, hoc est dum potes. ¶ Tua vota) tuos appetitus.

* a. l. agat ex cōsuetudie Romani sermōis. Idē .I. lib. ē Oret opus nomē'q; suum casuq; loquatur.

Crotus.

Scorpius

* a. l. damnosos.

Orion.

Scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis, do pignora certa timendo.
Et patrio pater esse metu probor, aspice uultus
Ecce meos, utinamq; oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.
Denique quicquid habet diues, circumspice, mundus,
Deq; tot, ac tantis coeli, terræq;, marisq;,
Posce bonis aliquid, nullam patiere repulsam,
Deprecor hoc unum, quod uero nomine poena,
Non honor est. poenā Phaethon pro munere poscis.
Quid mea colla tenes blandis ignare lacertis?
Ne dubita, dabitur, Stygias iurauimus undas,
Quodcunq; optaris, sed tu sapientius opta.
Finierat monitus, dictis tamen ille repugnat,
Propositumq; premit, flagratq; cupidine currus.
Ergo qua licuit genitor cunctatus ad altos
Deducit iuuenem, Vulcania munera currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo
Per iuga chrysolithi, positæq; ex ordine gemmæ,
Clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
Dumq; ea magnanimus Phaethon miratur, opusq;
Perspicit, ecce uigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena rosarum
Atria. diffugiunt stellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & coeli statione nouissimus exit.
Tum pater ut terras, mundumq; rubescere uidit,
Cornuaq; extremæ uelut euanescere Lunæ,
Iungere equos Titan uelocibus imperat Horis.
Iussa deæ celeres peragunt, ignem'q; uomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntq; sonantia fræna.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ,
Imposuitq; comæ radios, præsaga'q; luctus
Pectore sollicito repetens suspiria dixit,
Si potes his saltem monitis parere parentis,
Parce puer stimulis, & fortius utere loris.
Sponte sua properant, labor est inhibere uolantes.
Nec tibi directos placeat uia quinq; per arcus.
Sectus in obliquum est lato curuamine limes
Zonarum'q; trium contentus fine, polum'q;
Effugit australem, iunctam'q; Aquilonibus Arcton,
Hac sit iter. manifesta rotæ uestigia cernes.
Vtq; ferant æquos & coelum, & terra calores,
Nec preme, nec summum molire per æthera currum.
Altius egressus coelestia ✶ signa cremabis,
Inferius terras, medio tutissimus ibis
NEV te dexterior tortum declinet ad anguem,
Ne'ue sinisterior pressam rota ducat ad aram,

RAPH. ¶ INSERERE) immittere. ¶ Deprendere) comprendere. ¶ Deprecor hoc vnum) precibus hoc vnum ne facias recuso. Interdum deprecari est valde precari. ¶ Stygias iurauimus vndas) causa est cur sit daturus. ¶ Propositumq; premit) retinet propositum. ¶ Flagratq; cupidine cur.) ardet cupiditate regendi currus paterni. ¶ Ergo qua licuit) quaten⁹ & quousq; potuit. ¶ Aureus axis erat) currum Solis eleganter describit poeta. ¶ Chrysolithi) lapides pretiosi aureum habentes colorem. Vnde etiam nomen sortiti sunt, χρυσὸς enim aurum, λίθος lapis dicitur. ¶ Patefecit) aperuit. Aurora autem ante Solis ortum aerē illustrare sicq; fores ædium suarum aperire videtur. ¶ Et ple. ro. Atria) ad id alludit, quod Homer⁹ Auroram ῥοδοδάκτυλον passim vocat, hoc est digitos roseos habentem Auroræ namq; rosas antiquitas dicauit. ¶ Diffugiunt stellæ) hoc quoq; ex sentētia vulgari dicitur. Neq; enim stellæ diffugere possunt, cum sint fixæ, sed adueniente Aurora fulgere desinunt. ¶ Cogit) cōgregat & ante se agit. Lucifer enim, qui græce φωσφόρος dicitur, vltimus est qui desinat fulgere Sole oriēte, primusq; incipit lucere. illo occidente, tūc quod Hesperus vocatur, Veneri autem hæc stella dicata esse perhibetur. Mundumq; rubescere) aduentu enim Auroræ coelum rubescere videtur. Vnde etiam Aurora ab auro dicta perhibetur. ¶ Euanescere) dissolui ac perire. Luna enim adueniente Sole desinit splendere. ¶ Velocibus Horis) agilibus ac cito prætereuntibus. Horæ autem idcirco Solis equorum curam habere finguntur, quod ex cursu Solis oriantur, seu potius mensurentur & distinguantur. ¶ Ambrosiæ succo) ambrosia herba est suauissima, qua Dii vescuntur, qua'que immortales efficiuntur. Ambrosia nāque immortalitas interpretatur.

Currus solis. Lucifer. Horæ.

ADDI. (Simul autem etiam eò alludere videtur, quòd Sol, medicaminum inuētor & author.) ¶ Cōtigit) peruixit vt feruori resistere possent. ¶ Sacro medicamine) diuino, hominibus ignoto & occulto. ¶ Radios) coronam radios emittentem, quam ipse gestare consueuit. ¶ Præsaga) prænuncia. ¶ Parce sti.) noli vti calcaribus & flagellis ad īpellēdos equos, verum stude ipsos fortius loris & frenis cohibere, atq; retinere volantes potius quàm currēt. ¶ Nec ti. di.) Qua iter Phaethonti sit tenendum Phoebus ostendit. Non enim inquit tibi per quinque circulos recte est eundum, sed per Zodiacum, qui & obliquus & fines trium Zonarum non egreditur, neutrum enim polorum attingit. ¶ Quinq; per ar.) quinq; circulos qui & zonæ dicuntur. Coelum enim in quinque circulos æqualiter à se distantes diuisum est. arcticum, antarcticum, tropicum cancri, tropicum capricorni, æquinoctialem, quorum æquinoctialis est medius. Zodiacus autem obliquus est circulus qui æquinoctialem secat, ad tropicumq; cancri ac capricorni vsq; peruenit. Nec ad circulos arcticum antarcticumq; procedit. ¶ Sectus in obliquum) Periphrasis est Zodiaci, qui est obliquus circulus (vt diximus) & omnium latissimus, vt qui ad tropicum vsque cancri & capricorni perueniat. ¶ Australem polum) qui etiam antarcticus dicitur, quod arctico opponitur. ¶ Iunctam que Aquilonibus Arcton) hoc est, polum arcticum, vnde flant Aquilones venti. Arctos autem vrsa dicitur, quæ in ea parte coeli existens polo nomen dedit. Nam Iuppiter Callisto Lycaonis filiam à Iunone in vrsa commutatam, vnà cum Arcade filio in sydera retulit, ad polumq; collocauit, qui ab arcto arcticus fuit denominatus. ¶ Vtq; ferant) admonet item Phoebus Phaethontem ne depressius, altius'ue currum agat; ne aut terras aut coelum comburat. medium autem ipsi esse tenendum. ¶ Nec preme) deprime in partem inferiorem. ¶ Molire) impelle. ¶ Neu te dex.) caue inquit ne aut nimium ad septentrionem versus vbi est anguis, rapiaris; aut ad meridiem, vbi est Deorum ara. Inter hæc autem tibi est iter tenendum. ¶ Declinet) inclinet, deuehat. ¶ Ad anguem tortum) ad Serpentem qui ad polum arcticum tortuosus iacet. Hic autem serpens dicitur aurea hesperidum mala custodisse; & ab Hercule interfectus, à Iunone inter sydera collocat⁹ fuisse. Nonnulli tamen dicunt hunc draconem à gigantibus Mineruæ obiectum esse cum eos oppugnaret, Mineruam vero arreptum draconem contortum ad sydera iecisse, & ad ipsum coeli axem fixisse. Itaque adhuc ipsum implicato corpore videri vt nuper ad sydera perlatum. ¶ Ad aram) ad polum Antarcticum. Ara enim in qua primum Dii existimantur sacra & coniurationem fecisse contra Titanas in coelum dicitur translata, ac iuxta polum antarcticum collocata. Confecta autem à Cyclopibus fuisse fingitur. Inde homines

Circuli coeli. Zodiacus. Arctos. Draco. Ara.

INTER utrunq; tene, Fortunæ cætera mando,
Quæ iuuet, & melius qua'm tu tibi consulat, opro.
Dum loquor, Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit. non est mora libera nobis.
Poscimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu, uel si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus utere nostris,
Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus astas,
Dumq; male optatos nōdum premis inscius axes.
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille leuem iuuenili corpore currum,
Statq; super, manibusq; datas contingere habenas
Gaudet, & inuito grates agit ille parenti.
Interea uolucres Pyroeis Eous & Aethon,
Solis equi, quartus'q; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibus'q; repagula pulsant.
Quæ postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Reppulit & facta est immensi copia * cœli,
Corripuere uiam, pedibus'q; per aera motis
Obstantes scindunt nebulas, pennis'q; leuati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.
Sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solita'q; iugum grauitate carebat.
Vt'q; labant curuæ iusto sine pondere naues,
Per'q; mare instabiles nimia leuitate feruntur,
Sic onere insueto uacuos dat in aere saltus,
Succutitur'q; alte, similis'q; est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritum'q; relinquunt
Quadriiuges spatiū, nec, quo prius, ordine currūt.
Ipse pauet, nec qua commissas flectat habenas,
Nec scit qua sit iter, nec si, sciat imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere triones,
Et uetito frustra tentarunt æquore tingi.
Quæ'que polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli
Incaluit sumpsit'que nouas feruoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse Boote,
Quamuis tardus eras, & te tua plaustra tenebant.
Vt uero terras despexit ab æthere summo
Infelix Phaethon penitus, penitus'que iacentes,
Palluit, & subito genua intremuere timore,
Sunt'que oculis tenebræ per tantū lumen obortæ.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos,
Iam cognosse genus piget, & ualuisse rogando,
Iam Meropis dici cupiens, ita fertur, ut acta

nes dicuntur instituisse, vt cum aliquam rem efficere cogitarent prius sacrificarent.

RAPH. ¶ INTER vtrunque te) inter vtrunque spatium inquit currum contine atque coerce. ¶ Hesperio lit.) Atlantico: quò cum nox peruenerit relinquat terras necesse est. ¶ Non est mora libera nobis) non est integrum nobis morari. ¶ Poscimur) ad illustrandum mundum. ¶ Et solidis etiam nunc sedibus astas) hoc est dum in terra adhuc moraris. ¶ Dumque ma. op.) dum inquit currus, quos in tuum malū optasti ignarus non ascendisti. ¶ Sine me) permitte me terras luce illustrare. ¶ Occupat) celeriter, agiliter'que ascendit.

Solis equi. ¶ Interea volu.) currus Solis à quatuor trahitur alatis eqs quibus nomina ab effectu fuere imposita. Pyrois enim (qui corrupte Pyrous ferè legitur) dicitur quasi ignitus.

Pyrois. Nā πῦρ, est ignis. Pyrois autem legendum esse penultima breui, & antiqua exemplaria, & qui hoc opus è latino in græcum vertit, nobis sunt documento. Declinatur enim Pyrois Pyroentis, vt Simois simoentis. Valeri. Flaccus. Et formidantem patrios pyroenta dolores. Pyroeis autem etiam Martis stella ab astrologis vocatur.

Eous Eous ab Aurora dicitur. ἠὼς enim est Aurora.

Aethon Aethon vrens interpretatur, atque

Phlegon. Phlegon, eo quod ore & naribus ignem emittere fingantur. Aethon quidem etiam fortis & bellicosus dicitur, & color igneus, qui in equis maxime probatur. ¶ Hinnitibus flam. ex ore enim flammas efflare dicuntur. ¶ Repagula) obstacula. Repagula nanque sunt (vt scrib. Pom.) quæ patefaciendi gratia ita figuntur, vt contrario oppagantur, hæc & repages dicuntur.

ADDI. {Alludit autem ad carceres è quibus equi in certaminibus emittebantur.}

Tethys. ¶ Tethys.) Oceani vxor & Clymenes mater, apud quā Sol pernoctare creditur. ¶ Fatorum nep.) eorum quæ fato euentura erant Phaetonti nepoti. ¶ Copia) potestas. ¶ Immensi cœ.) infiniti. quamuis peripateticis finitum esse uideatur. ¶ Corripuere ui.) velociter currere cœperunt. ¶ Pennis) alis. ¶ Leuati) sublati. ¶ Iisdem de partibus) de oriente.

ADDI. {Velocitatem autem pariter, locum notat, quando Euros, qui orientis proprie sunt pro quibuslibet uentis accipit.} ¶ Vtq; labant cur.) hac similitudine à nauibus sumpta ostendit poeta currum Solis eo commotum, ac sine ullo ordine tractum fuisse, cum uacuus esse equis uideretur. ¶ Succutiturque al.) sursum ualde quatitur. ¶ Inani) uacuo. ¶ Simulac) postquam. ¶ Ruunt) cum impetu currunt. ¶ Quadriiuges) quatuor equi uni iugo alligati quadriiuges dicuntur. ¶ Tritum spac.) tritū uiam. ¶ Nec quo pri. currebant uerbum subaudiatur. ¶ Nec qua con.) scit uerbum subintelligamus. ¶ Commissas habe.) tradita ab Apolline lora. ¶ Imperet) imperare posset. ¶ Gelidi triones) Septentriones frigidi, utpote ad quos Sol propius alias nūquam accessit. Tunc autem primum calescere cœperunt, quia Solis currus illuc usque ab eqs, quos cohibere Phaethon non poterat, fuit pertractus.

Triones. Triones autem prisca lingua boues dicebantur, quasi teriones. Sunt autem septem stellæ ad polum arcticum ita dispositæ, ut plaustrum efficere uideātur.

ADDI. {Vnde & ἅμαξα Græcis alio nomine dicuntur. Vide Gellium lib. 2. cap. 21.} ¶ Et ue. æq.) Septentriones enim nunquam occidunt, ideo'que se madefacere non possunt. Iuno enim (ut ipse narrat Ouidius) hoc à Tethy Oceani uxore impetrauit, ne duas ursas, quæ sunt ad polum arcticum, in mare descendere permitteret. ¶ Quæque polo) iuxta polum arcticum cum Serpens est maxima, quæ duas complectitur vrsas, unde Virgilius. Circum perq; duas in morem fluminis arctos, arctos Oceani metuentes æquore tingi.

* a. l. mundi.

¶ Boote) Apostrophe & cōuersio Sermonis Ad Bootem qui plaustrum agere uidetur.

Bootes. Bootes enim latine dicitur Bubulcus. Idem est autem, qui arctophylax, quod ursæ custos adhibitus esse uidetur. ¶ Et te tua plaustra tenebant) retinebant, retardabant, remorabantur.

Plaustrum. Plaustrum autem) quod & plostrū dicit̄) sydus est cœleste, quod idē cū maiore ursa esse putatur. Septem nanque sūt stellę, ita dispositę ut duę, quæ pariles & maximæ uno in loco uidentur pro bobus haberent̄. reliquę uero qnq; figurā plaustri simulatēt. Vnde etiā à græcis ἅμαξα dicit̄. ¶ Terras penitus penitusq; iacentes) hoc est ualde depressas ac longe à se remotas. ¶ Per tantum lumen) in tanto lumine. ¶ Iam Meropis dici cupiens) filius subintelligatur,

Merops. Merops enim Clymenes fuit marit⁹,

Meropes. quāquā Meropes homines dicantur apud Homerum quod diuisas habeant uoces, qua in significatione hic quoque accipi potest, ac si diceret cupiēs iam hominis filius, magis quàm dei, appellari. Merops autem παρὰ τὸ μείρειν τὴν ὄπα, quod homo uocem habeat diuisam & articulatam, & quæ in syllabas dissolui possit. ¶ Vt acta) quàm præceps Phaethon traheretur pulchra similitudine ostendit.

Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remisit
Fræna suus rector, quam Dis, * uotis'que reliquit.
Quid faciat, multum cœli post terga relictum,
Ante oculos plus est, animo metitur utrunque,
Et modo, quos illi fas tum contingere non est,
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quid'q; agat ignarus stupet, & nec fræna remittit,
Nec retinere ualet, nec nomina nouit equorum.
Sparsa quoque in uario passim miracula cœlo,
Vastarumque uidet trepidus simulachra ferarum.
Et locus in geminos ubi brachia concauat arcus
Scorpius & cauda, flexis'que utrinque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore ueneni
Vulnera curuata minitantem cuspide uidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summo tetigere iacentia tergo,
Expatiantur equi, nullo'que inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt, quá'que impetus egit.
Hac sine lege ruunt, alto'que sub æthere fixis
Incursant stellis, rapiunt'que per auia currum.
Et modo summa petunt, modo p declíua, uias'que
Præcipites spatio terræ propiora feruntur,
Inferius'que suis fraternos currere Luna
Admiratur equos, combustaque nubila fumant,
Corripitur flammis * ut quæque altissima tellus,
Fissaque agit rimas, & succis aret ademptis.
Pabula canescunt, cum frondibus uritur arbor,
Materiamque suo præbet seges arida damno.
Parua queror, magnæ pereunt cũ mœnibus urbes,
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem uertunt, syluæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurus'q; Cilix, & Tmolus, & Oete,
Et tum sicca, prius celeberrima fontibus Ida,
Virgineusque Helicon, & non Oeagrius Aemus,
Ardet in immensum geminatis ignibus Aetna,
Parnasus'q; biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tãdem niuibus Rhodope caritura, Mimas'que,
Dindyma'q;, & Mycale, natus'q; ad sacra Cithærõ,

RAPH. ¶ PINVS) nauis ex pino cõfecta. Est enim metonymia, vel potius synecdoche. ¶ Cuncta fræna) omnia retinacula. ¶ Præcipiti Borea) rapido & impetuoso. ¶ Fas non est) nõ potest. ¶ Prospicit) porrò & longe aspicit. ¶ Miracula) monstra. ¶ Vario cœlo) variis signis distincto. ¶ Passim) vbique ¶ Trepidus) perturbatus. Is enim trepidus dicitur (vt Pompe. ait) cui perturbatio τρέπει mentem hoc est, vertit. ¶ Vastarum ferarum) maximarum, vt leonis. ¶ Est locus) Scorpium describit ad quem cum peruenisset Phaeton, adeo territus est, vt ei fræna è manibus ceciderint, quod quidem cum equi sensissent, per totum ferè cœlum discurrerunt. ¶ Concauat) flectit. ¶ In geminos arcus) in duos similes arcus. ¶ Duorum signorum) alterum nanque brachiis, alterum cauda facit. Nã scorpii chelæ libram constituere videntur, scorpium vero ipsum cauda recurua designat. ¶ Hunc puer vt nigri) postquam inquit Phaeton puer vidit scorpium sudantem, atq; cauda ictus minitantem, tanto timore affectus est, vt fræna remiserit. ¶ Curuata cuspide) cauda reflexa. ¶ Geli formidine) frigido timore, ab effectu, quod homines frigidos reddat, vt Pallida mors. ¶ Lora) habenas frænorũ. ¶ Expatiantur equi) late & extra spatia excurrũt. ¶ Sine lege) sine ordine. ¶ Alto sub æthere) sub alto cœlo. ¶ Incursant) currendo appropinquant. ¶ Inferiusque suis) merito Luna admiratur Solis equos infra suos currere, cum Sol multo quàm Luna sit altior. Poetæ autem quadrigas quidem Soli attribuunt, Lunæ vero bigas. Lucifero & auroræ singulos equos. ¶ Succis ademptis humoribus exsiccatis. ¶ Canescunt) cana & arida fiunt. ¶ Ardet Athos) altissimos quosque montes enumerat, qui primi conflagrare cœperunt. {Vtitur autem hic poeta distributione pariter & synathrismo, ad amplificandum incendium. Porrò fuisse incendiũ quoddam ingens in Thessalia sub Phaethõte rege, Berosus indicat. Inde fortassis fabulę loc° dat°.} Athos mons est Thracię altissimus, quem nunc montem sanctum vocant, ab Atho gigante, cui iniectus fuisse dicitur, appellatus. ¶ Taurus'q; Cilix) Taurus Ciliciæ mons est, vt ipse quoque poeta inquit. ¶ Et Tmolus) Tmolus qui & Timolus à Stephano scribitur, & fluuius & mons est Ciciliæ, melle, vino, & croco abundans, vnde Virgillus libro Georg. primo. Non'ne vides croceos vt Tmolus odores. ¶ Oete) mons est Thessalię Oete, Herculis morte, rogo & sepulchro nobilis. ¶ Ida) mons Phrygiæ celeberrimus, quem ad imitationem Homeri, πολυπίδακα eum vocantis, à fontium frequentia, fontibus celeberrima vocat, qui tamen omnes tunc erant exsiccati. Dicta est Ida vel ab Ida regionis Regina, vt ex sententia Characis Stephanus ait, vel ab Ida Cretensi, vt canit Virgil. Vnde profectus Teucer Scamandri & Ideæ nymphæ filius regionem in Phrygia occupatam ab se Teucriam vocauit. {Vel etiam ab altitudine. Nam vt Didymus ait ἴδη πᾶν ὄρος, ἐξ οὗ πάντα καθορᾶν ἐστιν ἰδεῖν.} Duas autem esse Idas, alteram in Phrygia, alteram in Creta notissimũ est. ¶ Virgineusq; Heli.) mons est Bœotiæ. ¶ Helicõ) quem idcirco virgineum Ouidius appellat, quia musis est consecratus. ¶ Et nondum Oeagrius Aemus) Aemus mons Thraciæ altissimus, in quo Orpheus Oeagri fluuii filius dicitur à Menadibus fuisse discerptus, à quo etiam Oeagrius fuit appellatus. {Nondum ergo inquit, Oeagrius, quod tum Orpheus Nondum in eo discerptus fuerat.} ¶ Aetna) mons Siciliæ Aetna, semper ardens. Vnde & nomen (vt quidam putant) ἀπὸ τοῦ αἴθειν, hoc est ab ardendo, mutatione θ in τ vt alii scribunt. Dicta est autem Aetna ab Aetna Briarei Cyclopis filia, Sicaniq; sorore, quę à Vulcano & Cerere arbitra de finibus electa secundum Cererem sententiam tulisse fertur. Est & Siciliæ urbs Aetna, quæ etiam Adrianum vocatur, quam fluuius eiusdem nominis præterlabitur, vt Mela scribit. ¶ Parnasusq; biceps) mons Phocidis in duos vertices diuisus, vt in primo ipse Ouidius scripsit. ¶ Et Erix) mons est Siciliæ Veneri quæ ab eo Erycina dicitur, sacer. ¶ Et Cynthus) mons est Deli, vnde Cynthius Apollo vocat. ¶ Et Othrys) mons est Thessaliæ. ¶ Mimasque) mons est minoris Asiæ Mimas, haud longe distans à Colophone, perpetuis niuibus obrutus, à Mimante gigante denominatus. ¶ Rhodope) mons Thraciæ niuosus, à Rhodope puella quæ in hunc commutata fuit, dictus, vt ipse scribit Ouidius vt alii, à Rhodope Strymonis filia, ex qua Neptunus Atho Gygantem suscepisse fertur, qui & ipse monti nomen dedit. Est & Ioniæ vrbs Rhodope, vt Stephanus Byzantius de vrbibus & uicis ait. ¶ Dindyma) mons est Phrygiæ matri Deorum sacer. Vnde ipsa mater Deorum Dindymene fuit appellata. ¶ Et Mycale) mons est & urbs Cariæ Mycale, unde Mycalesius gentile nomen deriuatur, ut Herodotus & Didymus scribunt. ¶ Natusque ad sacra Cithæron) mons est Bœotiæ Baccho dicatus, ad cuius orgia celebranda, {Propter frequentiam eorum sacrorum} natus esse uidetur.

Marginalia: Vetus codex habet. uentisq;. * a.l. fatũ. — Scorpius. — * Vt pro ubi accidit. — Athos. — ADDI. — Taurus. — Tmolus. — ADDI. — Helicon. — Aemus. — ADDI. — Aetna. — Prnasus. — Eryx. — Cynthus. — Othrys. — Mimas. — Rhodope — Dindyma. — Dindymene. — Mycale. — Cithæron. — ADDI.

Nec prosunt Scythiæ sua frigora, Caucasus arder,
Ossaq; cum Pindo, maiorq; ambobus Olympus,
Aeriæ'q; Alpes, & nubifer Appeninus
Tumuero Phaeton cunctis e' partibus orbem
Aspicit * accensum, nec rantos sustinet * æstus,
Feruentes'q; auras uelut e' fornace profunda
Ore trahit, currus'q; suos candescere sennt,
Et neque iam cineres, erectatamq; fauillam
Ferre potest, calidoq; inuoluitur undiq; fumo.
Quo'que ear, aut ubi sit picea caligine tectus
Nescit, & arbitrio uolucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa uocato
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Libyæ raptis humoribus æstu
Arida, tum nymphæ passis, fontesq; lacus'que
Defleuere comis, quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre pirenidas undas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent, mediis Tanais fumauit in undis,
* Peneus'que senex, Teuthranteus'que Caycus,
Et celer Ismenos cum phocaico Erymantho,
Arsurus'q; iterumq; Xanthus, flauus'que Lycormas,
Qui'q; recuruatis ludit Mæander in undis.
Mygdonius'que Melas, & Tanareus Eurota.

RAPH. Caucasus. Scythia. Ossa. Pindus.

¶ NEC prosunt Scythiæ) Scythia regio est ad septentrionem frigidissima, à Scytha Herculis filio cognominata. Caucasus ardet) mons est Scytiæ Promethei relegatione nouissimus. ¶ Ossaq; cum Pindo ma. amb. Olympus) montes Thessaliæ sunt altissimi. ¶ Maior ambobus) altior. Nebulas enim & ventos excedere putatur, vnde Lucanus. Nubes excessit Olymp⁹ lege Deû. Verticem illius accolæ cœlum vocant. Vnde factum est, vt poetæ Olympum pro cœlo ponant. Olympus autem multorum montium nomen est. Nam & Arcadiæ Elidis & Ciliciæ & Mysiæ & Macedoniæ & Thessaliæ

Olympus.

mons est Olympus, in quo ludi Olympici Eleis similes celebrari solebant. ¶ Aeriæque

Alpes.

Alpes) montes sunt altissimi Italiam à Gallia, Germaniaq; defendentes.

Appenin⁹.

¶ Appenninus) mons est longissimus Italiam diuidens. ¶ Currus suos) sibi tantopere expetitos. ¶ Candescere) ignescere & inflammari. Nam candere proprie dicitur ferrum ignitum. ¶ Inuoluitur) implicatur. ¶ Caligine picea) tam crassa vt si picea esset. ¶ Sanguine tum credunt) in transcursu transformationẽ Aethiopum exponit poeta. Aethiopes nanque cum antea candidi essent, tunc nigri fuerunt effecti. videtur autem Ouidius innuere Ae-

Aethiopas

thiopas fuisse dictos, quod sint facie combusta. Nam αἴθω vero, ὤψ facies dicitur, quanquam Plinius Aethiopas ab Aethiope Vulcani

Libyæ.

filio dictos narret. ¶ Tum facta est Libyæ) Regio est Africæ aridissima, sic dicta, quod λείπει ὁ ὑετός hoc est quod deficit pluuia, vt Seruius scri. vt vero Diodorus à Libya nympha Epaphi vxore. ¶ Raptis) ereptis, exsiccatis. ¶ Tum nymphæ) quemadmodum montes conflagrarunt, ita etiam fontes, lacusq; eo incendio exsiccati fuerunt. ¶ Passis comis) sparsis, id quod in mœrore fieri consueuit. ¶ Quærit

Dirce. ADDI.

Bœo. Dirce) Bœotiæ fons est Dirce nouissimus. { à Dirce vxore Lyci in eum conuersa, dicitur. } Argos Amymo.

Amymõe.

Amymone fons est apud Argos, ab Amymone Danai Arguorum Regis filia, quæ in hunc conuersa fuisse dicitur

Pyrene.

appellatus. ¶ Ephyre Pirenidas vndas) Pirene fons est Acrocorynthi, quæ vrbs prius Ephyre fuit appellata. Dictus est autem à Pirene muliere, in quem ob fletum, quo filiorum morte affecta est, fingitur fuisse conuersa. ¶ Nec

Tanays.

sortita) non solum fontes exaruere, sed etiam amnes latissimi sunt exsiccati. ¶ Tanais) fluuius est Scythiæ maximus

Peneus.

Europam ab Asia diuidens. ¶ Peneusq; senex fluuius est Thessaliæ, vt in primo vidimus. ¶ Teutheantæ. Caycus)

Caycus. Teuthrãia.

Caycus fluuius est Misiæ Teuthrantiam irrigans regionem. Vnde & Teuthrantæus cognominatur. Teuthrania autem vrbs Mysiæ à Teuthrante qui ex Auge Telephum suscepit

Ismenus.

appellata. Vnde nomen gentile Teutranius & Teutrantius declinatur. ¶ Et celer Ismenus) fluuius est Bœotiæ ab Ismeno pelagi filio denominatus. ¶ Cum Phocaico Ery-

Erimãthus ADDI.

mam.) Erymãthus Phocidis est fluuius & Arcadiæ mons. {Erymanthi fluuii etiam Callimachus meminit hymno in Iouem, Sed hunc inter Arcadicos recenset non Phocenses his verbis, Ἀλλ' οὔπως Λάδων μὲν ἔην ἔτι, οὐδ' Ἐρύμανθος λευκότατος ποταμῶν & cætera. Quo pacto & Pausanias & Stephanus. & Plinius item de eodem meminere. Oritur autem ex monte eiusdem nominis Eryman. & in Asopum exoneratur, præterlabiturq; Psophidem vrbem à Psophide Ericiæ nepote, vt quibusdam placet, Nam alii à Psophide Ericiæ filia malunt) nominatam. Qua de causa sunt qui hoc loco pro, Phocaico Psophaico legendum putant, quòd Phocis extra Peloponesum sit, Psophis autem Erymantho vicina, & quasi cognata. Quam lectionem & ipse probarem, si eodem modo Psophaicus, vt Phocaicus diceretur. Quid igitur, relinquendum hunc locum poetæ iudicio censeo, qui fortasfis alia ratione, quàm quæ à loco vel gente sumitur, Erimanthum Phocaicum dixit. Nam absq; eo sic, etiam Parthasio, pro Phocaico, legi poterat, neque versu, neque ipsa voce repugnante: Aut etiam Phegeo, quando eadem vrbs, quæ Phocis postea, Phegea antea dicta fuit, à Phegeo Poronei fratre, vt Stephanus autor est, & Erymanthus eodem nomine cũ fluuio. Vide Arcadica Pausan. } ¶ Arsurusque iterum

Xanthus. * Phœnus.

Xanthus) fluuius est Troiæ, qui tempore belli Troiani iterum inflammatus est precibus Veneris, in Achillem, vt in Illiade narrat Homer⁹.

Lycormas

¶ Flauus'que Lycormas) fluuius est Aetoliæ, flauas voluens arenas, de quo etiam Seneca. Flauus rapido fonte Lycormas, hic Euenus postea, ab Eueno qui se in eum

Mæander

præcipitauit, fuit appellatus. ¶ Quique recuruatis) Mæander fluuius est Phrygiæ, qui adeo sinuosis labitur fluxibus, vt interdum in fontem reuerti velle videatur. ¶ Mygdoni-

Melas.

usq; Melas) fluuius est Mygdoniæ, qui oues nigras efficere dicitur. Vnde & nomen accipit, μέλας enim dicitur niger.

ADDI.

{ Mygdonia Phrygiæ maioris pars fuit, à Mygdone quodã appellata. fuit & Macedonis pars, vt Stephanus & Plinius meminere. Melas autem multorum fluuiorum nomen est. Nam & Bœotiæ fluuius Melas dicitur, cuius aqua pota nigras oues efficit: & Thraciæ, à quo sinus Melas nomen accepit: & Ciliciæ, qui antiquitus Ciliciæ finis fuit, vt Plinius ait. Et Ponti, eius videlicet regionis, quæ Themyscira alio nomine dicta fuit. Sed de Cilicio hic intelligi puto. Nam is finitimus Phrygis, eorumq; locorum, quæ olim cum Phrygibus iuncta facere, vt apud Strabonem patet libro. 14. }

Eurota.

¶ Et Tenarus Eurota.) fluuius est Laconiæ iuxta Tenarum promontorium in mare exiens Tenarteus autem est legẽdũ, vt quatuor syllabarum sit, & in diphthongũ desinat, ne iambus) quem non admittit versus heroicus) in quarta sede positus esse videatur.

ADDI.

{ Frustra curiosus est hoc loco Regius. Nam & tenarius, absq; diphthongo recte legitur, & versum breuis syllaba non minuit, cum sit in arsi & tome. Nam eodẽ modo & illa defenduntur. Sustinet, ac natæ Turniq; canit hymenęos. Et, Ille latus niueum molli fultus hyacintho. Item, Liminaq; laurusq; dei. & similia. Vnde & Pontanus τριθημιμερῆ tamen, & ἐν πενθημιμερεῖ, inter cæsuras refert. } Est vero * Tæ-

Tænarus quid sit.

narus & promontorium & vrbs & portus Laconiæ à Tænaro Scari filio dictus, Siue à Tænaro Geræsti fratre ac Iouis filio, qui vnà cum Calabro fratre templũ Neptuno apud Tænarum ipsum ædificauit, quod Tænatum vocatur.

* a. l. acẽdi
* a. l. ignes

Arsit & Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodoonq; citus, Gangesq; & Phasis, & Ister.
Aestuat Alpheus, ripæ sperchiades ardent.
Quodq; suo Tagus amne uehit, fluit ignibus aurũ.
Et quæ Mæonias celebrabant carmine ripas
Fluminea uolucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitq; caput, quod adhuc latet, hostia septem
Puluerulenta uacant, septem sine flumine ualles.
Sors eadem Ismarios Hebrum cũ Strymone siccat,
Hesperiosq; amnes Rhenũ, Rhodanumq; Padũq;
Cuiq; fuit rerum permissa potentia Tybrim.
Dissilit omne solum, penetratq; in tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum coniuge Regem.
Et mare contrahitur, siccæq; est campus arenæ.
Quod mõ pontus erat, quosq; altũ texerat æquor
Existunt montes & sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces, nec se super æthera curui
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata iacent. ipsum quoq; Nerea fama est,
Doridaq; & natas tepidis latuisse sub undis.
Ter Neptunus aquis cum toruo brachia uultu
Exerere ausus erat, ter non tulit aeris ignes.
Alma tamen tellus, ut erat circundata ponto
Inter aquas pelagi, contractosq; undiq; fontes,
Qui se condiderant in opacæ uiscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida uultus,
Opposuitq; manum fronti, magnoq; tremore
Omnia concutiens paulum subsedit, & infra
Quàm solet esse, fuit, sacraq; ita uoce locuta est.
Si placet hoc meruiq;, quid o tua fulmina cessant
Summe Deum? liceat perituræ uiribus ignis,
Igne perire tuo, clademq; authore leuare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in uerba resoluo.
(Presserat ora uapor) tostos en aspice crines,
Inq; oculis fumum, uolitant super ore fauillæ.
Hos ne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officiiq; refers, quod adunci uulnera aratri,

RAPH. Euphrates. Orontes.

ARSIT & Euphrates Baby.) Euphrates fluuius est maioris Armeniæ maximus qui Babylonem in duas diuidens partes in mare Rubrum descendit. Arsit Orontes) fluuius est Syriæ ex Libano monte decurrens, qui Typhon prius dictus est, à Typhone gigante illic fulminato. vt Strab. narrat. Orontis autem nomen ab eo accepit, qui omnium primus illum ponte iunxit.

Thermodoonq;.

Thermodoonq; citus) fluuius est Scythiæ iuxta quem Amazones olim habitauere. Is (vt Metrodor. ait) Arares quoq; vocatur.

Ganges.

Ganges) fluuius est Indiæ nonsimus.

Phasis.

Et Phasis) fluuius est Colchorum, vnde Phasiani sunt dicti.

Ister.

Et Ister) fluuius est Pannoniæ, qui & Danubius dicitur.

Alpheus.

Alpheus) fluuius Elidis iuxta Pisam vrbem decurrens, qui absorptus à terra subter mare in fontem Arethusam apud Syracusas influit. Vnde Virgil. iii. Aeneid. sic scribit. Alpheum vt fama est huc Elidis amnem Occultas egisse vias subter mare, qui nunc Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

ADD I. Sperchius.

{De qua re, Strabo disputat lib. 6 Ripę Sper. Sperchii fluuii Thessaliæ velocissimi, qui in Meliacũ exit sinum.}

Tagus.

Quodq; suo Tagus) fluuius Hispaniæ aureas vehens arenas, quæ tunc incendio liquescebant. Tres autem sunt fluuii aureas ducentes arenas. Pactolus, Hermus, Tagus: præter eos quos Reg. non nouit. Et quæ Meo. ripas, Lydiæ fluuiorum. Nam Lydia à Mæone fluuio Mæonia fuit appellata. Stephanus

Mæon.

Cayster.

Medio Cay. Cayster fluuius est Asiæ præter Asiam paludem labens. Vnde Virgil. Georgicorum primo scribit. Iam varias pelagi volucres, & quæ Asia circum Dulcibus in pratis rimantur stagna Caystri. Cayster autem dictus putatur ἀπὸ τοῦ καίεσθαι) hoc ẽ amburi, quoniam propinquus sit τῇ κατακεκαυμένῃ quæ pars est Asiæ prætorrida & deustæ similis, nulla præter vitem arbore, sed vino pręstantissimo, quod Pli. Catacecaumenitem ex hac origine denominauit. Flamineę vo.) Cygni, flumina incolentes. Nilus) fluuius est Aegypti: cuius origo ignoratur. Idcircoq. & tunc caput occuluisse, & nunc quoque latere ait. Vacant) vacua sunt aqua. Septem fi. flumi. val.) septem inquit Nili hostia valles sine aqua sunt effectæ.

Hebrus. ADD I. Strymon. Rhenus. Rhodanus Padus. Thybris.

Sors ea) Isma. eadem inquit sorte Hebrus ac Strymon, Thracię fluuii siccantur. { Ismarus autem vocat κατὰ συνεκδοχὴν ab Ismaro monte Thraciæ.} Hesperiosq; amnes) occidẽtales. Nã Rhen⁹ fluui⁹ ẽ Galliã à Germania diuidens, Rhodanus vero Galliæ fluuius. Padus Italiæ, qui etiã Eridanus vocatur. Vir. Fluuiorũ rex Eridanus. Thybrim) Thybris fluuius est Thusciæ per mediam Romam labens. Thybris autem dictus est à fluuio Siciliæ, qui præterlabitur Syracusas, qui à Theocrito Thybris vocatur. Tametsi quidã Hybrim illum appellent. Vnde profecti Siculi, ripis Albulæ occupatis in patriæ memoriam pro Albula Thybrim nominarunt. Vir. vero à Thuscorum rege Thybrim fluuium fuisse denominatum canit. Asperq; immani corpore Thybris, A quo post Itali fluuiũ cognomine Thybrim Diximus, anusit verum vetus Albula nomen. Infernum re.) Plutonem cum Proserpina vxore. Existunt modo.) extant, apparent, ac extra aquas stant. Et spar. Cycla au.)

Cyclades.

Cyclades Insulæ sunt Aegei maris, in orbem dispositæ. vnde etiam Cyclades sunt dictæ, κύκλος enim circulus dicitur. Scopuli ergo qui tum è mari extabant, cycladum numerum augebant. Nec se super æthera curui) tunc inquit Delphines non audebant in aerem se iactare propter nimium ardorem, quod natura facere consueuerunt. Corpora Pho.)

Phocæ.

Phocæ vituli dicuntur marini, quod boum imitantur mugitum. Exanimata) perturbata, aut certe exanima & mortua. Ipsum quoque

Nereus.

Nerea) Nereus Deus marinus Doridis vxorem habens, ex qua magnam nympharum multitudinem sustulit. Exerere aquis) emittere, extollere ex aq. Ignes aeris) feruores aeris & ęstus.

Telluris quærele.

Alma tamen) ab alendo dicitur propriumq; est terræ epitheton. Nam omnia alit ac nutrit amantia. Tellus

Tellus.

Terra.

Dea ipsius esse dicitur terræ, nam terra ipsum est elementum. Vt erat cir. ponto) Oceano. Pontus enim interdum speciale nomen est & significat Euxinum. Interdum generale, cum pro mari accipitur. Contractosq; vn. fon.) ex omni loco congregatos atque coactos; ob nimium enim æstum fontes omnes in ima terræ refugerant, ne penitus exiccarentur. Sustulit omniferos) elegans prosopopœia quia terræ inanimatæ rei & personam & sermonem attribuit poeta. Omniferos) omnia ferẽtes & producentes. Alludit autẽ ad gręcum epithethon, quo eadem dicit, ἡ παμφόρος ἄρουρα. Collo tenus) vsque ad collum. Paulũ sub sedit) paulũ terręmotu depressa esse videt, qđ fieri neqt, cũ mũdi sit cẽtrũ & vndiq; equaliter cœlo distet. Si placet hoc merui q;) Telluris cõquestio ẽ ad Iouem, sic apta & clara, vt nullã ferè admittat expositionẽ.

ADD I.

{Orditur aũt ex abrupto idignitatem rei simul & magnitudinem amplificans} Tuo igne) tuo fulmine. Clademq; authore leuare) leuem facere, pro quo verbo imperiti alleuiare vtuntur, Illæ vero calamitates minus ęgre ac leuius feruntur, quarum autores magni sunt atque potentes. Vix equi.) cum difficultate inquit hæc paucula eloqui possum. Presserat ora vapor) parenthesis poetica, quam terrę querelis inserit.

Rastrorumq; fero, toto'q; exerceor anno.
Quod pecori frondes alimenta'q; mitia fruges
Humano generi, uobis quoq; thura ministro.
Sed tamen exitium fac me meruisse, quid undæ.
Quid meruit frater. cur illi tradita sorte
Aequora decrescunt, & ab æthere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit,
At cœli miserere tui. circunspice utrinque
Fumat uterque polus, quos si uiolauerit ignis,
Atria uestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vix'q; suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli
In chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
Siquid adhuc superest, & rerum consule summæ.
Dixerat hæc tellus, neq; enim tolerare uaporem
Vlterius potuit, nec dicere plura, suum'q;
Retulit os in se, propiora'q; manibus antra.
At pater omnipotens superos testatus, & ipsum
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura graui, summam petit arduus arcem,
Vnde solet nubes latis inducere terris,
Vnde mouet tonitrus, uibrata'q; fulmina iactat.
Sed neque quas posset terris inducere nubes
Tunc habuit, nec quos cœlo demitteret imbres.
Intonat, & dextra * libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam pariter'q; animaq; rotis'q;
* Exuit, & sæuis compescuit ignibus ignes.
* Consternuntur equi, & saltu in contraria facto
Colla iugo eripiunt, abrupta'q; lora relinquunt,
Illic fræna iacent, illic temone reuulsus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum,
Sparsa'q; sunt late laceri uestigia currus.
At Phaethon rutilos flamma populante capillos,
Voluitur in præceps, longo'q; per aera tractu
Fertur, ut interdum de cœlo stella sereno,
Et si non cecidit potuit cecidisse uideri.
Quem procul à patria diuerso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantia'que abluit ora.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sorores Phaethontis, Phaetusa, Lampetie, & Phebe, amissum fratris deflentes Deorum misericordia in arbores populeas mutatæ sunt.

Naiades Hesperiæ trifida fumantia flamma
Corpora dãt tumulo, signant quoq; carmine saxũ.
Hic situs est Phaethon currus auriga paterni,
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
At pater obductos luctu miserabilis ægro
Condiderat uultus, & si modo credimus, unum
Isse diem sine sole ferunt, incendia lumen
Præbebant, aliquis'q; malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris & amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimes artus primo, mox ossa requirens.
Repperit ossa tamen peregrina condita terra,
Incubuit'q; loco, nomen'q; in marmore lectum
Perfudit lachrymis, & aperto pectore fouit.

RAPH. ¶ RASTRO rũq; fero) rastra instrumenta sunt rustica, quibus agri coluntur.

ADDI. {Est autem obiectio ingratitudinis.} ¶ Exerceor) defatigor. ¶ Vobis quoque thura ministro) thure in sacrificiis non modo nos, sed prisci quoque vtebantur. Thus autem ἀπὸ τοῦ θύω, hoc est à sacrificando deriuatur. Est enim vocabulum græcum, non latinum (vt quidam scribunt) qui à tundendo putant deductum, cum à græcis θύος dicatur. ¶ Quid meruit frater) Neptunus cui sorte in mundi diuisione maria obtigerunt.

ADDI. {Translatione periculi, amplificat querelam.} ¶ Fumat uterq; polus) duobus polis, qui & vertices dicuntur, cœlum sustinetur, qui si fuerint combusti, casurum est cœlũ.

Atlas. ¶ Atlas en ipse laborat) Atlas mons est Mauritaniæ, qui ideo sustinere fingitur, quod Atlas qui in illum montem fertur transmutatus, primus omnium astrologica scrutari cœpit. {Vel etiam propter altitudinẽ, est enim ita altus, vt cacumẽ eius cerni nequeat nubibusq; perpetuis tegatur, vt Herodotus ait. Plinius ẽt ad Lunarem vsque circulum pertingere dicit. Vide lib. 5. ca. 1.} ¶ Candentẽ axẽ) ardentem polum. ¶ Et rerum consule summæ) hoc est vide ne rerum summa pereat, ac genera rerum perdantur. ¶ Propioraq; manibus antra) hoc est, speluncas inferis priores. Sunt enim manes animæ mortuorum à mano, quod bonũ antiqui dicebant κατ' ἀντίφρασιν appellati. ¶ At pater omnipotens superos testatus) Iuppiter inquit cum in testimonium & alios Deos & ipsum Apollinem adduxit totum mundum incendio periturum nisi auxilium ferat, Phaethõtẽ fulmine percussit, ac incendium fulmine cõpescuit. Et ipsum Qui dederat currus, Apollinem. ¶ Vnde) ex qua arce. ¶ Inducere nubes) immittere nebulas. ¶ Latis terris) late parentibus terris. ¶ Misit in aurigam) Phaethontẽ, currus Solis aurigam & rectorem. ¶ Cõsternuntur equi) terrentur.

*.a.l. vibratum.
*.a.l. expulit.
*.a.l. cõsternantur vt .5. Fast. cũ cõsternatis diripieris eqs & est exterreri animo.

ADDI. {Sed vide num potius consternantur legendum sit. Nã consternere aliàs p cõspergere, & quasi opplere sumitur: Vt: It stridor, & alto cõsternunt terrã. Cõcusso stipite frondes Virgi.} ¶ Illic temone reuulsus Axis) axis lignum illud est, circa quod rotæ currus vertuntur. ¶ Vestigia) signa & partes. ¶ Laceri currus) lacerati atque dissipati. ¶ Flamma populante) igne comburente. Tunc enim ignis populari aliquid dicitur quando comburit. ¶ Voluitur in præceps) hoc est in caput cadit. ¶ Vt interdum de cœlo) pulchra similitudine casũ Phaethontis demonstrat, scite autem scribit. Nam quamuis stellæ interdum cadere videantur, tamen nunquam cadunt.

ADDI. {Non enim stellæ sunt, sed incensiones vaporosæ, siue volatus stellantes vento in eam partem impulsi, in quam volare videntur. Itaq; & ventos plerumq; significant vt Ptolomæus docet.} ¶ Quem procul à patria) longe enim Italia Padusque ab Aethiopia distat.

Eridanus. ¶ Eridanus) fluuius est Italiæ, q alio nomine dicitur Padus.

Naiades. ¶ Naiades Hesper.) nymphæ Italicæ ac occidentales, Naiades autem dicuntur παρὰ τὸ νάω quod est fluo, quod in fluentis habitent. ¶ Trifida flamma) fulmine, quod ita pingebatur, vt trifidum & in tres partes fissum videretur. Vt enim tridens Neptuno, sic trifidum fulmen attribuitur Ioui.

ADDI. {Alii trifidum, & trisulcum, à triplici potestate dici volunt. Nam & ferit, & penetrat, & adurit.} ¶ Signãt quoque carmine saxum) Cippo & sepulchri saxo epitaphium inscribunt. ¶ Hic situs est) positus & sepultus. Est autẽ epitaphium in Phaethontem. ¶ Non tenuit) tenere nõ potuit. ¶ Magnis tamẽ excidit ausis) hoc est magna tamẽ aggredi ausus est, quod quidem abunde pulchrum atque magnificũ est, vt Plinius ait. ¶ At pater) Apollo. ¶ Miserabilis) miserãdus. ¶ Aegro luctu) ab effectu luctus dicitur æger, qđ ægros & mœstos reddat. ¶ Obductos) velatos, coopertos. ¶ Aliquis vsus) aliqua vtilitas. ¶ Lugubris) pullis vestibus, quæ luctui cõueniunt induta. ¶ Et amens) exanimata, perturbata. ¶ Totum percẽsuit orbem) perag rauit totum terrarum orbẽ. ¶ Exanimes artus primo) cadauer filii & mẽbra mortua primũ quærẽs. ¶ Mox) deĩde. ¶ Cõdita) sepulta. ¶ Incubuit'q; loco) sepulchro se pstrauit. ¶ Aperto pectore) nudo.

Nec minus Heliades lugent, ET INANIA morti
Munera dant lachrymas, & cæsæ pectora palmis
Non auditurum miseras Phaethonta querelas
Nocte, die'que uocant, asternuntur'que sepulchro.
Luna quater iunctis implerat cornibus orbem
Illæ more suo (NAM morem fecerat usus)
Plangorem dederant, e queis Phaetusa sororum
Maxima cum uellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes ad quam conata uenire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia cum crinem manibus laniare pararet,
Auellit frondes. hæc stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos,
Dum'que ea miratur, complectitur inguina cortex,
Perq; gradus uteri, pectusq; humerosq; manusq;,
Ambit, & extabant tantum ora uocantia matrem.
Quid faciat mater? nisi quo trahit impetus illam,
Huc eat, atque illuc, & dum licet oscula iungat?
Non satis est, truncis auellere corpora tentat,
E teneros manibus ramos abrumpit, at inde
Sanguineæ manant tanquam de uulnere guttæ.
Parce precor mater, quæcunque est saucia clamat.
Parce precor, nostrum laceratur in arbore corpus.
Iamq; uale, cortex in uerba nouissima uenit.

ARGVMENTVM.

Lachrymæ earum, vt Hesiodus & Euripides indicant, in Electrum conuersæ sunt, ac fluxisse dicuntur.

Inde fluunt lachrymæ, stillataq; Sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda latinis,

ARG. FABVLAE SEQ.

Cygnus Stheneli filius materno genere Phaethonti proximus, cum Liguriam incoleret, & in ripa Eridani amnis, & quem quidam Padum vocant, vidisset corpus Phaethontis a sororibus eius ablui, pari calamitate est concussus-plus enim iusto deflenda propinqui interitum, Deorum voluntate in volucrem Cygnum abiit, qui perosus coelestem ignem, paludes ac flumina quibus insenesceret est secutus. Hæc Phanocles in cupidinibus.

Affuit huic monstro proles Sthenelеia Cygnus,
Qui tibi materno quamuis à sanguine iunctus,
Mente tamen Phaethon propior fuit, ille relicto,
(Nam Ligurū populos & magnas rexerat urbes)
Imperio ripas uirides, amnemq; querelis
Eridanum impleuerat, syluam'que sororibus auctā.
Cum uox est tenuata uiro, canæ'que capillos
Dissimulant plumæ, collum'que a' pectore longe
Porrigitur, digitos'que ligat iunctura rubentes,
Penna latus uelat, tenet os sine acumine rostrum,
Fit noua Cygnus auis, nec se cælo'que, Ioui'que
Credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulos'que lacus, ignem'que perosus,
Quæ colat, elegit, contraria flumina flammis.
Squallidus interea genitor Phaethontis, & expers
Ipse sui decoris, qualis cum deficit orbi.
Esse solet, lucem'que odit, se'que ipse, diem'que.

RAPH. Heliades. ¶ Nec minus Heliades) Solis filiæ Heliades dicuntur ἀπὸ τοῦ ἡλίου, hoc est, à Sole, quæ etiam à fratre Phaethontiades fuerunt appellatæ. Earum nomina sunt Phaetusa Lampetia. Phœbe, quæ cum fratrem per quatuor menses assidue fleuissent, tandem Iouis misericordia in populos arbores, vel (vt alii volunt, & in primis Apollonius) in alnos. ADDI. {Hinc & Virgilius dixit. Tum Phaethontiades musco circundat amaræ. Corticis, atque solo proceras erigit alnos. cuius diuersitatis ratio videntur quod αἴγειρος quæ populus nigra est, ab aliis pro alno accipitur. Heliades autē in αἰγείρους mutatæ dicuntur.} Lachrymæ verb ipsarum in electra & succina conuersæ fuerunt. ¶ Et cæsæ pectora palmis) cædentes & percutientes pectora. Est enim synecdoche poetica. ¶ Asternūturq; se.) hoc est stratæ super sepulchro iacent. ¶ Luna qua.iun.) hoc est, quatuor menses transierant. Nam singulis quibusq; mensibus Luna repletur. ¶ Nam morem fecerat vsus) Parenthesis est, qua significatur ex assiduo vsu consuetudinem plangendi Phaethontis sororibus fuisse factam. Phaetusa. ¶ Equis Phaetusa sororum) Phaethusa filia fuit Solis ex Neæra nympha. Est autem quadrisyllabum nomen, non trisyllabum vt quidam putant. Interpretatur Phaethusa splendens. ¶ Terræ procumbere) se in terram prosternere. ¶ Diriguisse pedes) rigidos & duros esse factos. Lampetie. ¶ Candida Lampetie) Phaethusæ soror, quę fulgens transferri potest: λάμπω enim fulgeo dicitur. ¶ Subita radice) subito nata. ¶ Laniare) lacerare. Heliades I arbores. ¶ Inguina) pudenda. ¶ Ambit) circundat. ¶ Extabant) extra corticem stabant. ¶ Manant) defluunt. ¶ Saucia) volnerata. ¶ Iamq; vale) verbum est Vale, quo recedentes salutamus ¶ Cortex in ver.nouissima venit) hoc est cortex os obducens verba Heliadū vltima occupauit. ¶ Inde fluunt) ab illis arboribus. Hoc quidem Ouidius, sed vt Apollonius in argonauticon quarto narrat, Galli iactant non ex Heliadum, sed ex Apollinis lachrymis electrum esse natum, quando propter Aesculapii necē dolore affectus ad Hyperboreos abiit patris increpationem non ferens. aut quando propter Cyclopes interfectos Admeto regi seruire coactus est. Rigescunt) rigida ac dura sunt. ¶ Electra) quæ latine succina dicuntur, quamuis nusquam circa Padum inueniantur. ADDI. {Id quod & Lucianus in præfatione quadam tidet. Hodie autem succinum ex littore Vendici sinus affertur. hoc est, ex Borussia, vbi idem Borustim lingua illorum appellatur.} Est autem Electrum etiam genus metalli ex auro ac quinta argenti portione constantis, vt scribit Pli.in. xxxiii.nat hist. lib. cuius natura est ad lucernarum lumina clarius argento lucere. ¶ Nuribus latini) Italis mulieribus. ¶ Affuit huic monstro) Cygnus. Cygnus Stheneli filius, rex Liguriæ, Phaethōti & sanguine materno, & summa beneuolentia deuinctus, cum relicta Liguria ad Padi ripas venisset, multūq; amici casum deflesset. in auē sui nominis fuit cōmutatus, quæ ignes peroso aquas sibi elegit incolēdas. ¶ Affuit) interfuit ¶ Huic monstro) quo Heliades in populos arbores, Ipsarum autem lachrymę in electra fuere cōuersæ Mōstrum autem à mostrando dicitur, siue à monēdo (vt Aelio placet) quasi monestrum quod nos futurorū moneat. Sed aliquando pro miraculo ponitur, vt hoc loco. ¶ Proles Stheneleia (progenies Stheneli. Nam Li.po. Liguria. Liguria Italiæ regio est inter amnes Varum & Macram sita, Thusciæ contermina, cuius caput Genua est, vnde Ligusticora fuit cognominata. Liguria autē à Ligustro Phaethontis filio fertur cognominata. Al. Ligure vt apud Berosum. Illius incolæ. Ligures appellantur. ¶ Gum Vox este.) tenuis ac gracilis facta. ¶ Canæq; ca.Di.plu.) capilli inquit cani in plumas itidem canas fuere conuersi. ¶ Porrigitur) prolongatur. ¶ Iunctura copulatio, nam cygnorum digiti & rubent. & quadā cartilagine iunguntur. ¶ Tenetus si.cu.ro. (Os inquit in rostrum obtusum ac sine vllo acumine fuit conuersum. ¶ Nec se cœloq;) Iouiq; Credit, hoc est nec se aeri, ætheriue committit. Hoc autem idcirco fingitur, quia cygni nūquam altius volant. ¶ Missi ig.) iacti fulminis ¶ Ignemq; pe.) odio ignem habens. ¶ Squallidus iterea genitor) mœrorem describit Phœbi, quē ex Phaetōtis filii morte conceperat, quo concinnius transfigurationem Callistus & Arcadis in vrsas exponat. ¶ Et expers sui decoris (sine parte sui splendoris & ornatus ¶ Qualis cū deficit orbi) tūc enim obscurus videt, cū illius lumen terris auferetur.

Datq; animum in luctus,& luctibus adiicit iram,
Officiumq; negat mundo.satis inquit ab æui
Sors mea principiis fuit irrequieta,pigetq;
Actorum sine fine mihi,sine honore laborum.
Quilibet altera agat portantes lumina currus.
Si nemo est,omnesq; dii * non posse fatentur,
Ipse agat,ut saltem dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc sciet ignipedum uires expertus equorum
Non meruisse necem,qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia Solem,
Numina,ne'ue uelit tenebras inducere rebus.
Supplice uoce rogant,missos quoque Iuppiter ignes
Excusat,precibusq; minas regaliter addit.
Colligit amentes,& adhuc terrore pauentes
Phœbus equos,stimuloq; dolens,& uerbere sæuit,
Sæuit enim,natum'que obiectat,& imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cæli
Circuit,& nequid labefactum uiribus ignis
Corruat,explorat.quæ postquam firma,sui'que
Roboris esse uidet,terras,hominum'que labores
Perspicit.Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ,fontes'que,& nondum audentia labi
Flumina restituit.dat terræ gramina,frondes
Arboribus,læsas'que iubet reuirescere syluas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter cum reliquias torrentis ignis persequeretur, vt laborantibus opē ferret mortalibus cum circa mœnia Arcadiæ,vbi genitus existimatur,vagaretur,in Callistus Lycaonis filiæ amorē incidit.Cui cū preces de explemēto desyderii sui admouisset,frustratasque voces suas intellexisset, actu eam subiit:in Dianæ nanque sexum se traiecit,ac fatigatæ,ornatus pharetra,sagittisque velut Diana,occurrit, ac veste pariter posita virgo, Iouem experta est.Neque ideo a Iunone immerenti delictum remissum. Nam confestim pellicatu eius incēsa,ne amplius pulchritudine coniugē caperet in vrsam eā transfigurauit,quæ a Ioue cum Arcade filio,quem erat enixa inter sydera collocatur,a Græcis autem Helice,a nostris septentrio nuncupatur, & a Thety & Oceano ob Iunonis iram inter cætera sydera liquore non tingitur,vt autor Hesio indicat,Sed lucet in austris Callisto, renouatque suos sine fluctibus ignes.

Dum redit,itq; frequens,in uirgine Nonacrina
Hæsit,& accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat huius opus lanam mollire trahendo,
Nec positu uersare comas,sed fibula uestem,
Vitta coercebat neglectos alba capillos.
Et modo leue manu iaculū, modo sumpserat arcū
Miles erat Phœbes.nec Mænalon attigit ulla
Gratior hac Triuiæ. SED nulla potentia longa est:
Vlterius spatium medio Sol altus habebat,
Cum subit illa nemus quod nulla ceciderat ætas,
Exuit hic humero pharetram,lentos'que retendit
Arcus,inq; solo quod texerat herba,iacebat,
Et pictam posita pharetram ceruice premebat.
Iuppiter,ut uidit fessam,& custode * uacantem,

RAPH. ¶DATQVE animum in luctus)luctibus indulget.¶Officiumq; negat mundo)ait se nolle mundo beneficium præstare ipsum illustrando.¶Satis inquit ab æui) ita conqueritur Phœbus,vt Iouem in inuidiā odiumq; trahat.¶Ipse agat) inuidiose ac si diceret,qui tam potens,terribilisq; est.¶Tentat)tenet retinet.Est enim à teneo deriuatum,eo quod per n scribitur.Nā tento, quod experiri significat à tenēdo deduci videtur.¶Orbatura)filiis priuatura. Orbare nanq; est aliqua re chara(vt sunt filii atq; oculi) priuare. Vnde orbi oculis,filiis'ue,aut parētibus priuati dicuntur.¶Tūc sciet ignipedum) ordo est & sensus. Tunc Iuppiter expertus vires ignipedum & velociū equorū sciet eū, qui illos bene non rexerit mortē nō meruisse.¶Missos ignes) missa fulmina in Phaethontē.¶Regaliter)imperiose,ac eo iure quod habent reges.¶Verbere)flagello & scutica.¶Sæuit) furit,ac sæuitiam in equos nihil mali meritos exercet.¶At pater oīpotēs) hæc idcirco à poeta narrantur quo cōmodius Callistus & Arcadis mutationē in sydera cum superiore metamorphosi cōnectat.¶Explorat)diligenter inquirit. Vnde exploratores qui hostium ꝯsilia scrutātur.¶Impensior) maior.¶Suæ Arcadiæ) à se amatæ. Siue propter Maiam, quæ in Cyllene ipsius Arcadiæ monte Mercuriū peperit, siue ad illud poeta alludit, quod Arcades nō minus quàm Cretēses apud se natum esse Iouē cōtendunt,vt & in Hymno Callimachus in Iouē, & Pausanias in Arcadicis scribunt. Vnde & Lusius Arcadiæ fluuius dictus est, quod in eo Iuppiter infans lotus est. [Lusius.] ¶In virgine Nonacrina) virginē Nonacrinā appellat Callistonē Lycaonis filiam, quā cū vidisset Iuppiter, ita excellenti eius pulchritudine captus est, vt cū blanditiis eā potiri nō posset,se finxerit esse Dianam,cuius Callisto fidissima comes erat. Hac igitur arte cōpressa ab Ioue cū Arcadē peperisset, in vrsam ab Iunone, ne iterum Ioui placeret,conuersa est.Eam vero cum filius Arcas iam adultus in venatione ferire vellet, miseratione Iouis ambo in sydera fuerunt trāslati,ac iuxta polum, qui ab ipsis arcticus fuit cognominatus, collocati. Quod quidem cum Iuno animaduertisset,Tethym nutricem rogauit, ne vnquam permitteret eas in mare descendere. Ideoq; septentriones nunquam occidere dicuntur. Sanè Hyginus varias priscorum de Callistus mutatione refert opiniones, quas siquis ad huius fabulæ expositionem aliquid conferre putabit, illinc sumat licebit.¶In virgine Nonacrina) Nonacris & vrbs & mons est Arcadiæ, vnde Nonacrinus declinatur. [Nonacris mons Arcadiæ.] {Quod hic pro Arcadico posuit poeta κατὰ συνεκδοχήν. Nonacris autem dicta fuit vxor Lycaonis, à qua nomen vrbi factum. Vt Paus. ait, Pater igitur & Patronymicum esse Nonacrine} [ADDI.] ¶Hæsit)fixus est.¶Accepti ignes)amores concepti. Ignis enim frequenter pro amore ponitur à poetis, vt nanque ligna comburuntur igne, sic iuuenum corda amore dicuntur ardere.¶Caluere)inflammati fuere.¶Lanam mollire)filare, ac subigere lanam. [Al. dei.] ¶Variare) variis coloribus ornare. Id quod lasciuæ virgines maxime facere solent. {Sunt qui legunt, Nec positu uertare comæ, &c. Sed hoc Raphaeli displicet, alleganti veterum exemplorum fidem.} [ADDI.] ¶Sed fibula) cingulum. Aperte nanque intelligimus totum.¶Vitta alba) tegmen est capitis vitta, qua mulieres continent capillos.¶Alba)non variorum colorum, qualibus lasciuæ virgines delectantur.¶Neglectos capillos) impexos inornatos.¶Coercebat)constringebat.¶Miles erat Phœbes.) Dianæ, quæ eadem cū Luna esse putatur.¶Nec Mænalon attigit vlla) Mænalus mons Arcadiæ celeberrimus & vrbs clarissima à Mænalo Lycaonis filio condita. [Mænalus Triuia.] ¶Triuiæ)Dianæ, quod in triuiis coli consueuerit. [Nonacrinam montem.] ¶Sed nulla potentia longa est) sententia generalis, quæ in dies verior esse probatur.¶Vlterius spatiū)meridiem iam pertransisse significat. [Al. ἥμερα.] Sol enim vlterius medio spatium cœli tūc tenere dicitur, cum maior pars diei præteriuit.¶Quod nul.ceciderat ætas)innuit nemus illud vmbrosissimum, opacissimumq; fuisse, vt cuius arbores nullo vnquam tempore fuerant cesæ.¶Nulla æt.) nullius ætatis homines. Continens enim pro contento per metonymiam frequenter ponitur à poetis.¶Exuit hic) deposuit illic & in illo nemore pharetram. Est enim aduerbium pro aduerbio positum.¶Lentosq; retendit. ar.) flexibiles arcus remisit. Arcus enim nisi retendantur molles efficiuntur, [a.l. tacentē.] vt ipse in Epistolis inquit. Si nunquam cesses tendere, mollis erit. Re autem præpositio sæpenumero mutat verba cum quibus componitur in contrariam significationem, vt tego retego, signo resigno, tendo retendo.¶Fessam) lassam & defatigatam.

Hoc certe furtum coniux mea nesciet, inquit,
Aut si rescierit, sunt oh sunt iurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultum'q; Dianæ,
Atq; ait, o comitum uirgo pars una mearum,
In quibus es uenata iugis? de cespite uirgo
Se leuat, & salue numen me iudice dixit,
Audiat ipse licet, maius Ioue, ridet, & audit,
Et sibi præferri se gaudet, & oscula iungit,
Nec moderata satis, nec sic a' uirgine danda.
Qua uenata foret sylua narrare parantem
Impedit amplexu, nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contra, quãtum modo fœmina posset,
Aspiceres utinam Saturnia, mitior esses.
Illa quidem pugnat, sed quæ superare puella?
Quis'ue Iouem poterat? superũ petit æthera uictor
Iuppiter, huic odio nemus est, & conscia sylua.
* Vnde pedem referẽs, penè est oblita pharetram
Tollere, cum telis, & quem suspenderat arcum.
Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum
Aspicit hanc, uisam'q; uocat, clamata refugit,
Et timuit primo, ne Iuppiter esset in illa.
Sed postquam pariter nymphas incedere uidit,
Sensit abesse dolos, numerum'q; accessit ad harum.
HEV quã m difficile est crimen nõ prodere uultu,
Vix oculos attollit humo, nec, ut ante solebat,
Iuncta Deæ lateri, nec tota est agmine prima.
Sed silet, & læsi dat signa rubore pudoris.
Et, nisi quod uirgo est, poterat sentire Diana
Mille notis culpam. nymphæ sensisse feruntur.
Orbe resurgebant Lunaria cornua * nono,
Cum Dea uenatu * fraternis languida flammis
Nacta nemus gelidũ, de quo cum murmure labens
Ibat, & attritas uersabat riuus arenas.
Vt loca laudauit, summas pede contigit undas.
His quoque laudatis, procul est, ait, arbiter omnis,
Nuda superfusis tingamus corpora lymphis.
Parrhasis erubuit, cunctæ uelamina ponunt.
Vna moras quærit. dubitanti uestis adempta est,
Qua posita nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibus'q; uterum celare uolenti
I procul hinc dixit, nec sacros pollue fontes
Cynthia de'q; suo iussit secedere cœtu.
Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,
Distulerat'que graues in idonea tempora pœnas.
Causa moræ nulla est, & iam puer Arcas (id ipsum
Indoluit Iuno) fuerat de pellice natus.
Quo simul obuertit sæuam cum lumine mentem,
Scilicet hoc etiam restabat adultera, dixit,
Vt fœcunda fores, fieret'que iniuria partu
Nota, Iouis'que mei testatum dedecus esset.
Haud impune feres, adimam tibi nanque figuram,
Qua tibi, qua'q; places nostro importuna marito.
Dixit, & arreptam prensis a' fronte capillis
Strauit humi pronam, tendebat brachia supplex.
Brachia cœperunt nigris horrescere uillis,
Curuari'que manus, & aduncos crescere in ungues,
Officio'que pedum fungi, laudata'que quondam
Ora Ioui lato fieri deformia rictu.
Ne'ue preces animos, & uerba precantia flectant,

RAPH. ❡HOC fur) hoc stuprum. Furta nanque etiam stupra dicuntur, quod furtim committantur. ❡Sunt oh sunt iurgia tanti) ac si diceret iurgia nequaquam tanti sunt æstimanda, vt me voluptate huius potiendæ virginis priuent. Oh autem hoc loco contemnentis est interiectio. ❡Protinus ind. faciem) Iouis transmutationem in Dianam obiter exponit poeta. ❡Cultũ) habitum, ornatum. ❡In qui. iu.) in quibus mõtibus. ❡De cespite virgo se leuat) de terra, inquit, Callisto surgit. Cespes autem terra est cum propria herba auulsa. ❡Nec sic à virgine danda.) lasciuiora nanque erant, quàm vt virgini conueniret. ❡Impeditam) implicat amplectẽdo. ❡Nec se sine cri. prodit) hoc est se manifestat vi puellæ illata. ❡Illa quidem contra) pugnat subaudias, id est repugnat. ❡Aspiceres vtinã Saturnia) hæc per parenthesim Iunoni à poeta dicuntur in Callistus defensionẽ. ADDI. {Estque figura ἀποστροφή.} ❡Victor) voti compos effectus. ❡Et conscia sylua) stupri ab Ioue illati. ❡Vnde pedẽ re.) ex qua sylua recedens. ❡Ecce suo) hæc particula. Ecce, subitũ aliquid, repentinumq; malũ apud Ciceronem, Virgiliũq; significat, apud alios etiam bonum aliquando designat. Dictynna ❡Dictynna) Diana dicitur ἀπὸ τῶν δικτύων. hoc est à retibus. Cuius nominis à Solino talis causa assignatur. Britomartis nympha cũ virginitatem suã Dianæ nouisset, se in mare præcipitauit, ne à Minoe Cretæ rege violaretur. Cũ vero ob hoc sua pestis Cretam inuasisset, responso accepto, virginis cadauer retibus è mari extraxerunt, eamq; Dictynnã appellauerũt, ac Dianæ ædem extruxerũt, quę à nomine virginis Dictynna fuit appellata. ADDI. {De Dictynnæ nomine, & de Britomarti, vide plenius Diodorum lib. sexto, & Pausania in Corinthacis.} ❡Heu quàm difficile est) sententia loco accommodata. ❡Prodere) detegere, manifestare. Prodi autem proprie arcana dicuntur. ❡Vix oculos) eleganter mores pudicæ virginis violate effingit poeta. ❡Mille notis) signis. Numerus enim finitus pro infinito ferè à poetis vsurpatur. ❡Orbe nono) mense nono. Luna enim singulis quibusq; mensibus suum reparat orbem. ❡Cum Dea venatu) sic quidem ferè legitur, sed in vetusto exemplari venatrix rectius mihi scriptum esse videtur, vt sit Dianæ periphrasis. ❡Fraternis languida flammis) defessa feruoribus Solis sui fratris. Nam Diana (vt diximus) eadem est cum Luna, quæ Soli perhibetur sororem esse. ❡Versabat) voluebat. ❡Attritas) ob continuũ fluxum. ❡Vt loca laudauit) postquam loca laudauit Diana, quod pulchra essent & amœna, aquas pedibus tetigit. ❡Tingamus) madefaciamus, lauemus. ❡Arbiter omnis) testis nemo adest. ❡Parrhasis) Callisto à Parrhasia vrbe Arcadiæ: quæ à Parrhaso uno ex Lycaonis filiis cognominata fuit, Parrhasis vocatur. ❡Valamina ponunt) vestes deponunt. ❡Vna moras quærit) sola Callisto vestem deponere non curat. ❡Adẽpta est) vi detracta ab aliis Dianæ comitibus. {Pro dubitanti autem, quidam cunctanti legunt, quod Raphaeli displicet, qui ipsum etiam verbum reiicit, parum latinũ existimãs.} ❡Vterum) vteri tumorem. Grauida enim erat ac partui propinqua. ❡Cynthia) Diana a Cintho, Deli monte. ❡Secedere abire, & recedere. ❡Id ipsum Indoluit Iuno) hæc parẽthesis Iunonis indignationis causam ostendit. Non enim tam doluit Iuno, quòd à Ioue stuprata foret, quàm quod puerum peperisset. ❡De pellice) Callistone, vt latine nomen græcum declinemus. ❡Quo simul obuertit) postquam inquit cõuertit & oculos & animum in Arcadem è Callistone natum, excandescere verbis cœpit. ❡Quo) in quem puerum. ❡Simul) postquam. ❡Scilicet hoc etiam) affectui seruit & indignationi hoc aduerbium scilicet. Ferè autem Iuno indignata loqui fingitur à poetis. ❡Vt fœcunda fores) conciperes. Fœcundæ enim dicuntur, quæ concipiunt. ❡Testatum) tanquam testimonio approbatum. ❡Haud impune feres) non abibis impunita. ❡Strauit) prostrauit, proiecit in terram. ❡Horrescere) horrida & aspera fieri. ❡Deformia) turpia. ❡Lato rictu) amplo oris foramine & spatio.

Parrhasis. a. Linde.

a. l. nouo: a l. venatrix.

Cynthia.

Scilicet.

❡POSSE

Posse loqui eripitur, uox iracunda, minaxq́;,
Plenaq́; terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua manet * facta quoq; mansit in ursa.
Assiduoq́; suos gemitu testata dolores,
Qualescunq; manus ad cœlum, & sydera tollit,
Ingratum Iouem nequeat cum dicere, sentit.
Ah quoties sola non ausa quiescere sylua,
Ante domum, quondamq; suis errauit in agris,
Ah quoties per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixq́; metu uenantum territa fugit.
Sæpe feris latuit uisis, oblita quid esset,
Vrsaq́; conspectos in montibus horruit ursos,
Pertimuitq́; lupos, * quamuis pater esset in illis.
Ecce Lycaoniæ proles ignara parentis
Arcas adest ter quinq; * ferens natalibus annos.
Dum'q; feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibus'q; plagis syluas * Erymanthidos ambit,
Incidit in matrem, quæ restitit Arcade uiso,
Et cognoscenti similis fuit, ille refugit,
Immotos'q; oculos in se sine fine tenentem,
Nescius extimuit, propius'q; accedere * fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo,
* Arguit omnipotens, pariter'q;, ipsos'q;, nefas'q;,
Sustulit, & celeri raptos per inania uento
Imposuit cœlo, uicina'q; sydera fecit.
Intumuit Iuno, postquam inter sydera pellex
Fulsit, & ad canam descendit in æquore Tethym.
Oceanum'q; senem, quorum reuerentia mouit
Sæpe Deos, causam'q; uiæ scitantibus inquit.
Quæritis ætherëis quare regina Deorum
Sedibus hic adsim pro me tenet altera cœlum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo mea uulnera cœlo
Videritis stellas illic, ubi circulus axem
Vltimus extremum, spatio'q; breuissimus ambit
Est uero cur quis Iunonem lædere nolit?

RAPH.

¶ POSSE loqui) facultas loquendi. ¶ Mens antiqua) pristinus animus. ¶ Manet) in vetustis exemplaribus nõ manet: sed tamen recte scriptum esse videtur. ¶ Qualescunque manus) nam vrsi prioribus pedibus manuum vice funguntur, eosq; erigunt. ¶ Ah quoties sola) Pristinam mentem Calistoni remansisse multis colligit argumentis, neque enim se vesam esse putabat. Miseretur autem calamitatis illius poeta. ¶ Sola sylius) deserta & ab hominibus nõ habitata. ¶ Oblita quid esset) oblita se esse vrsam. ¶ Horruit) cum quodam horrore timuit. ¶ Quãuis pater esset in illis) Lycaonem enim Calistonis patrem in lupum fuisse conuersum in primo narrauit poeta. ¶ Ecce Lycaoniæ proles) Arcas Iouis filius ex Calistone, cum quindecim annorum esset matri in vrsam conuersæ interuenandum obuiauit, quam quidem cum ferire vellet matrẽ esse ignorans, Iouis miseratione ad sydera vnà cum matre sublatus. Arctophylax (vt scribit Hyginus) fuit appellatus. Inde autem opus arctic° nomẽ accepit. Nam ἄρκτος vrsa interpretatur. Id vero cum Iuno animaduertisset, Tethym Oceani vxorem rogauit, ne vnquam eas in mare descẽdere permitteret, ac ea de causa septentriones nunquam occidere possunt. Eleganter autem Ouidius filii mutationẽ cum matris transfiguratione connectit. Ab hoc autem Arcade qui post Nyctimum fratrem regnauit, regio pro Pelasgia Arcadia, & Arcades pro Pelasgis appellati fuerũt, vt Pausanias ait. ¶ Ter quinque ferens natalibus annos) hoc est, annos quindecim natus. Natale autem qui & natalis dicitur, dies est quo quisq; nascitur. Virgil. Meus est natalis Iola. Ab Ouidio autem discrepat Pausanias, qui Arcadem & nympham vxorem duxisse nomine Erato, & ex ea tres filios sustulisse scribit, Azana, Aphidãta, & Elatum, ante quos Autolaus noth° ipsi natus fertur. ¶ Saltus aptos) Syluas venationi accommodatas. Saltus nanq; à saliendo deducitur quod feræ in illo saltus edant. Vnde saltuarii saltuum & agrorum custodes vocãtur. ¶ Nexilibusq; plagis) retibus conneais. Multis enim nodis retia nectuntur. Plaga autem prima breui rete significat. Longa vero, vulnus designat. ¶ Ermanthidos) montis Erymanthi. qui est in Arcadia. ¶ Ambit) circundat. circuit. ¶ Et cognoscenti similis fuit) ita inqt restitit Calisto, vt Arcadẽ filiũ cognoscere videretur. ¶ Nescius) ignar° esse matrem. ¶ Quæ re.) stetit vt ipsum expectaret. ¶ Propiusq; accedere fugit) noluit. recusauit. ¶ Vulnifico telo) vulnus inferenti iaculo. ¶ Arguit omnipotens) arguit quidem legit, sed arcuit, hoc est, vetuit & prohibuit sensui magis conuenire videtur, vetuit nanq; Iuppiter ne Arcas telum dirigeret in matrem. Pausanias autem {In arca diris} scribit Calisto in vrsam mutatam in gratiam Iunonis à Diana sagittis fuisse confixam, ac Mercurium ab Ioue missum, qui puerum quem Calisto in

Calisto in vrsam.

Arcticus polus.

*a. l. Erymãthidas.

*a.l.tentat

Arcadia.

Plaga pri. cor. rete figni. lon. vero vulnus.

ADDI.

vtero gerebat, seruaret ipsamq; Calisto factam esse stellã, quæ maior vrsa & ἅμαξα vocatur.

{Rursum Phurnutus tradit Calisto venatricem fuisse, & ab vrsa deuoratam, quam cum comites ipsius ad lustrum vrsæ vidissent posteaq; desiderarent, in vrsam conuersam dixerunt. Sunt autem geminæ vrsæ in cœlo, quarum alteram Nauplius, alterã Thales Milesius inuenisse traditur. Maiorem quæ Calisto fuit, ἑλίκην vocant, secundum quam Græci nauigant. Vnde & Helicopas ab Homero illdem dici à quibusdam credũtur, ὡς τέκμαρτες ὡς ἑλίκην τὰς ἄρκ. Minor autem, in quam Arcas mutatus est, cynosura dicitur, quam Phœnices nauigando obseruant vt idem poeta alibi testatur, inquiens. Magna, minorq; feræ, quarum regis altera Graias, Altera Sidonias vtraq; sicca rates. ἅμαξαν autem siue plaustrum vocant Græci, à figura, positurraq;, quod simile plaustri fidus hoc videtur. vt ait Gellius. Vnde & veteres Latini à bobus iunctis, Septẽtriones appellarũt, qđ è septẽ stellis, iis quæ clariores apparent, quasi quidam triones; hoc est, boues figurantur.}

¶ NEFASQ;) hoc est parricidium, quod Arcas ignarus perpetraturus erat, abstulit. Plerunque autem poetæ duo diuersa vno verbo significant. Nam sustulit significat & in altum tulit, qua in significatione ad ipsos refertur, & abstulit & remouit, quæ significatio nefas respicit. ¶ Per inania) per aerem qui inane quoque dicitur, quod vacuus esse videatur. ¶ Vicinaq; sydera fecit) maior namque vrsa & arctophylax vicina sunt, ac propinqua sydera, quæ eadem esse cum plaustro & septentrionibus peribentur. Nam arctophylax idem est cum Boote, qui & vrsam sequi ac custodire, & plaustrum agere videtur. ¶ Intumuit) indignata est. ¶ Ad canam Thetym) Thetys Cœli & Vestæ filia fuisse dicitur, vxor Oceani ac Iunonis nutrix, multorum'que Deorum mater. Pro mari autem, quemadmodum & Oceanus accipitur. Tethys vero Tethyos declinari notum est. Cum Thetis pro Achillis matre, aliter & scribatur & declinetur. Nam prima aspiratur, & secunda i, latinum habet, & Thetidis in genitiuo facit. ¶ Quorum reuerentia mouit) Oceanus & Tethys magno in honore sunt apud omnes Deos, quia antiquissimi sunt. {Alter Deorum parens, altera mater siue nutrix. Hinc Homerus vocat ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μήτερα τηθύν.} ¶ Pro me) loco mei. ¶ Mentiar) mentiri dicar. ¶ Mea vulnera) meos dolores & cruciatus. ¶ Illic vbi circulus axem) hoc est ad polum septentrionalem, vbi est vltimus ac breuissimus circulus. Arcticus enim & antarcticus circuli & vltimi sunt, & aliorum breuissimi. ¶ Est vero cur quis) Ironia indignationis plena.

IACOBI MICYL. Additio.

*a.l.tamẽ.

Arcas Calistonis fili° l Arctophylaca.

*Hic poeta non seruat tpis ordinem, sed fabu. fabulæ cũ gratia, ac arte connectit.

*Vetus codex habet ferè natalibus actis.

RAPH.

*al's, l. Arcuit.

Arctophylax.

Tethys.

ADDI.

RAPH. ¶OFFENSAMQ; tremat) timeat me læsam. ¶O' ego quantum egi? Ironicὼs hæc à Iunone dicuntur, ac si diceret parum, ac potius nihil egit. ¶Esse hominem vetui) ostendit Iuno, se nocendo prodesse. ¶Sontibus) nocentibus, pellicibusq; meis. ¶Vindicet antiquam faciem) Iuppiter, quẽ iuro irata nõ nominat, subaudiatur. Optat autem Iuno, vt Callisto in humanam faciem potiᵘ vindicetur, & reuocetur, quã inter sydera constituatur. Vindicare autem asserere est & reuocare. In antiquam vero faciem in soluta diceremus oratione. ¶Quod in antè Phoronide fe.) ordo est. ¶Quod antè in Phoronide) i Io Phoronei nepte, quæ cum in vaccam (vt vidimus) Iunonis me

*a.l. sumit

tu fuisset conuersa, humanæ formæ tandem à Ioue fuit restituta. ¶Cur non expulsa ducit Iunone) pulchra ironia; qua id concedere videmur, quod maxime nolumus. Sic Dido apud Virg. lib. quarto. I, sequere Italiam ventis, pete regna per vndas. ¶Duxit) vxor subaudiamus. ¶Tangit) commouet. ¶Alumnæ) nam Iuno à Tethy fuit educata. ¶Gurgite cœruleo) à mari nigro & profundo. Est enim rapinosis & magnæ rei humilis expositio, nam gurgitem qui fluuiorum est, pro Oceano posuit poeta. ¶Prohibete) arcete. ¶Septentriones) maiorem vrsam cum Arctophylace.

*a.l. æthera.

ADDI. {Vel potius cum minore, neq; enim Trionum figuram Arctophylax, sed vrsa minor exhibet.} ¶Ne puro tingatur in æquore pellex) ne Calisto pellex & concubina Iouis in purum mare descendens illud inquinet & fœdet. ¶Dii maris annuerant) Oceanus & Tethys nutu promisserant se prohibituros ne septẽtriones in mare descendant.

ADDI. {Quod eo fingitur à poetis, quod hæ stellæ propter eleuationem poli, supra horizõtem, neq; Græcis, neq; nobis occidere, hoc est, sub horizõtem quem poetę ferè oceano significant, descendere videntur.} ¶Ingreditur) intrat. ¶Liquidum aera) tenuem at purum. ¶Pauonibus pictis) varüs coloribus distinctis. Currus autem Iunonis à pauonibus trahi putatur. ¶Tam nuper pictis) hæc ad connexionem mutationis sequentis aptè faciendam inferuntur. ¶Cæso Argo) interfecto Argo, cuius oculi caudæ pauonis à Iunone fuerunt appositi vt in primo narrauit poeta. ¶Quã tu nuper eras) Coruus initio quidem fuit candidus, sed cũ eius indicio Apollo cognouisset Coronida amicam cum alio quodam iuuene rẽ habere eamq; sagittis interfecisset, puerumq; Aesculapium exciso vtero extraxisset, penitentia ductus coruum indicem sibi aliquid præmii sperantem ex albo nigrum effecit. ¶Corue loquax) Apostrophe ad coruum, qua significat poeta illũ suæ loquacitatis merito pœnas dedisse. ¶Argentea) alba, vt est argẽtũ. ¶Sine labe) sine macula. ¶Nec seruaturis) alludit ad id quod Liuius in .I. decade narrat. Cum enim Galli Senones olim obsedissent, Capitolium, noctuq; ascendissent, clangore anserũ (cum canes minime sentirent) excitati custodes, eos deturbauerunt. Quare & anseres in magno honore habiti, & canes fuere crucifixi. ¶Nunc est cõtrarius albo) niger, qui color albo est oppositᵘ. ¶Quã larissæa Coronis) duę fuerũt Coronides, quarũ altera ab Apolline; altera à Neptuno fuit adamata. ¶Larissea) ex Larissa Thessaliæ vrbe. {Leucippi filia, alio nomine Arsinoe. Quãquam Hesiodus, vt quidem in commen. Græcorum citatur, non Leucippi, sed Phlegræ filiam facit. Versus eius sunt.

Deprehendisse.

*codex emẽ. habet iter.

Coruus ex albo niger

Coronides.

ADDI.

Τῷ μὲν ἄρ᾽ ἄγγελος ἦλθε κόραξ ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς
Πυθὼ ἐς ἠγαθέην, καί ῥ᾽ ἔφρασεν ἔργ᾽ ἀΐδηλα.
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ, ὅτι Ἴσχυς γῆμε Κόρωνιν
Εἰλατίδης Φλεγύαο διογνήτοιο θύγατρα.}

¶In nõ tota Aemonia) Thessalia. ¶Inobseruata) incustodita. ¶Ales Phœbeius) coruus ab Apolline Coronidi custos adhibitus. ¶Non exorabilis index) qui nullis precibus potuit flecti, ne id quod viderat indicaret. ¶Tendebat iter) ibat. ¶Garrula cornix) Narraturus Poeta quemadmodũ Coronis Phocaica in cornicem fuit mutata, eleganter (vt solet) fabulam fabulæ connectit. Cornicem autem ipsam inducit coruum admonentem, vt taceat, ac quid sibi euenerit, quia linguam cohiberet nesciuit, narrantem. Coronis enim filia fuit Coronei Phocidos regis, quæ à Neptuno adamata, ne violaretur ope Palladis in cornicem fuit conuersa, ac Palladis ipsius comes effecta. Cæterum cum Palladi nunciasset, Cecropis filias cistam, in qua Erichthõium ex semine Vulcani natum ipsa Pallas clauserat, contra deæ mandatum aperuisse, à comitatu Mineruæ fuit repulsa. ¶Scitetur roget) vt sciat. ¶Præsagia) prædictiones.

Offensamq; tremat, quæ prosum sola nocendo?
O ego quantum egi, quàm uasta potentia nostra est,
Esse hominem uetui, facta est Dea, sic ego pœnas
Sontibus impono, sic est mea magna potestas,
Vindicet antiquam faciem, uultusq; ferinos
Detrahat, argolica quod in ante Phoronide fecit.
Cur non expulsa ducit Iunone, meoq;
Collocat in thalamo, socerumq; Lycaona * summa,
At uos si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cœruleo septem prohibete triones,
Sideraq; in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex.
Dii maris annuerant. habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus * aera pictis,

ARG. FABVLAE SEQ.

Coruus volucris initio candidis pennis plumatis fuit, sed quia Coronidam Coronei filiam indicauerat Apollini in adulterio moratam, illaq; propter acerbissimum, flagranti Dei sagitti confixa fuit: Ex eo ille niger ex candido factus, Ex Coronide autem & Apolline nascitur Aesculapius, quẽ pater exciso vtero matris, cum ea rogo esset imposita abstulit. Is ad Chironem centaurum a patre in Pelium delatus est montem, vt ab eo incrementum simulq; scientiam acciperet medendi.

Tam nuper pictis cæso pauonibus Argo,
Quàm tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corue loquax subito nigrantes uersus in alas.
Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas sine labe columbas,
Nec seruaturis uigili Capitolia uoce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cygno,
Lingua fuit damno, lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Coronis Coronei filia refert coruo, ne indicium Apollini faceret, cum enim Minerua Erichthonium Vulcani filium, ex eo quod ex complexu ipsius in terram ceciderat natum Vulcani filium sustulisset, & comitibus suis Pandroso, Hersæ, Aglauroq; Cecropis filiabus, cistella inclusum, custodiendum tradidisset, monuissetq; nequis omnino quod intus esset inspiceret, Coronis supradicta, nobilissima virginum cum a custodibus cistulam laxatam & inspectam ibi draconem repertisset, diuulgauit. Quamobrem Dea illam a se alienauit, quæ cum in solitudine in littore oblectaretur. Neptunus procul ea conspecta, Venere eius incaluit, cui cum vim afferret, ab eadem Dea propter virginitatem tenaciter custoditam in auem cornicem conuersa est, ita tamen vt a templo deæ submoueretur.

Pulchrior in tota, quam Larissæa Coronis
Non fuit Aemonia. placuit tibi Delphice certe
Vel dum casta fuit, uel in obseruata, sed ales
Sensit adulterium Phœbeius. utq; latentem
Detegeret culpam non exorabilis index
Ad dominum tendebat *inter, quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia cornix,
Auditaq; uiæ causa, non utile carpis
Inquit iter, ne sperne meæ præsagia linguæ.

¶QVID

Quid fuerim, quid simq́; uide, meritumq́; require,
Inuenies nocuisse fidem. nam tempore quodam
Pallas Erichthonium prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo texta de uimine cista.
Virginibus'q; tribus gemino de Cecrope natis
Seruandam dederat, sed enim inconfessa quid esset,
Et legem dederat, sua ne secreta uiderent.
Abdita fronde leui densa speculabar ab ulmo
Quid facerent. commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos, atq; Herse. timidas uocat una sorores
* Aglauros, nodos'q; manu diducit, & intus
Infantem'q; uident, apporrectum'q; draconem.
Acta Deæ refero, pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulsa Mineruæ.
Et ponar post noctis auem. mea poena uolucres
Admonuisse potest, ne uoce pericula quærant.
At puto non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit, licet hoc ex ipsa Pallade quæras,
Quamuis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueram'q; ego regia uirgo,
Diuitibus'q; procis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit. nam cum per littora lentis
Passibus, ut soleo, summa spatiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus, ut'q; precando
Tempora cum blandis absumpsit inania uerbis,
Vim parat, & sequitur, fugio, densum'q; relinquo
Littus, & in molli nequicquam lassor arena.
Inde Deos, homines'q; uoco, nec contigit ullum
Vox mea mortalem. mota est pro uirgine uirgo,
Auxilium'q; tulit. tendebam brachia coelo,
Brachia cœperunt leuibus nigrescere pennis.
Reiicere ex humeris uestem molibar, at illa
Pluma erat, in'q; cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis,
Sed neq; iam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam, nec, ut ante pedes retinebat arena,

RAPH. ¶ QVID fuerim) comes nāq. fui Mineruę. ¶ Quid sim) nunc à comitatu Mineruæ repulsa contemnor. Nam tempore quodam Vulcanus (vt narrat Lactantius) cum Dijs arma fecisset, eiq. Iuppiter optionem dedisset præmij, quod vellet postulandi iurasseq́, per stygem paludem se nihil negaturū, Mineruæ nuptias postulauit. Quod quidam Iuppiter adstrictus religione cū negare non posset, Palladem admonuit, vt claudo fabro repugnaret, ac pudicitiā defenderet. Vulcanus igitur cum Palladi tanquam vxori sibi à Ioue traditæ, quia blanditiis potiri non poterat, vim inferret, eaq; reluctaretur, forte semen ipsius in terram cecidit, ex quo quidem è terra natus est Erichthonius Vulcani sine matre filius, pedes habens anguinos, quos vt tegeret primus currū excogitasse dicitur. Erichthonius autem lis terræ interpretatur, ἔρις nanq; lis siue contētio, χθὼν terra appellatur. ¶ Sine matre) nam ex solo Vulcani semine, quod in terram cecidit natus est. ¶ Actæo) Attico. Nam Attica (vt scribit Pausanias) prius Actæa ab Actæo qui primus Athenis regnasse fertur: Deinde Attica ab Atthide Cranai regis filia fuit cognominata. ¶ Gemino de Cecrope) Cecrops idcirco geminus ac biformis dicitur, quod ex parte homo, ex parte serpens fuisse vulgatus est.

ADDI. {Alij biformem à Græcis fictum fuisse, perinde vt à latinis Ianum malunt.} Quod quidem idcirco fuisse Demosthenes ait, quod & prudentia in consiliis summa esset, & in rebus agendis viribus & audacia vteretur. Vt autem refert Iustinus, matrimonium ac nuptias (hoc est maris & fœminæ coniunctionem) primus instituit. Is autem ex Sai vrbe Aegypti Athenas profectus, *Actæonis qui prim' in Attica regnauit filiam duxit vxorem, eiq. in regno successit. Vnde Athenienses Cecropidæ vocantur. Ei tres filiæ fuerunt, Pandrosos, Herse, Aglauros, quibus nomina indidit ab iis, quibus fruges maximæ aluntur. Pandrosos enim & Herse à rore. Agraulos vero ἀπὸ τοῦ αὐλίζειν ἐν ἀγροῖς, hoc est, à abulando in agris videtur appellata. Nec ignoro me, vt est in exemplaribus deprauatum, Aglauron legisse & exposuisse. Nuper vero animaduerti Aglauron ea de causa quam scripsi, fuisse nominatam. Quare Agraulos vbicunq; Aglauros hactenus lectum est; mihi videtur esse reponendum, ne à Græcis scriptoribus, vnde sum admonitus dissentire coniguamur, tametsi Pausanias in Atticæ descriptione illam Aglauron mendose (vt puto) vocat.

ADDI. {Immo & Suidas & Pausanias Ἄγλαυρον vocāt. Significat autem ἄγλαυρον, splēdidum ac pulchrum, quasi αὔρας ἀγλαὰς ἔχων quemadmodum & Nicādri interpres ait. Proinde puto Aglauron hanc vel à forma appellatam, vel à contrario, quasi quæ tristis & inuidiosa fuerit, id quod ad sequentem fabulam maxime quadrat. Aut etiam ab a priuandi particula, & γλαυρὸς, quod græcis idem quod στυγνὸς significat, quasi,

*a.l. actei.

Pādrosos.

Herse.

Aglauros.

quæ parum σεμνή, hoc est venerans & religiosa erga Palladē huc, & mox erga Mercurium fuerit. Nam in agris stabulatam esse, filiam regis, consentaneum non est. prēsertim quando infra etiam à Mercurio in arce deprehensam & compellatam poeta dicit.} ¶ Sed inconfessa quid esset) sic quidē in impressis legitur exemplaribus, sed corrupte, cum vna carmini syllaba desit. Quare hæc. particula enim est adscribenda, vt legatur, Sed enim inconfessa, vt est in libris antiquis scriptum. ¶ Inconfessa) non confessa, non elocuta. ¶ Et legem dederat) mandauerat. ¶ Abdita) abscondita. ¶ Speculabar) obseruabam. Proprie autem dixit, nam speculari est ex edito & alto loco obseruare. ¶ Tuentur) defendunt, custodiunt, ac seruant. ¶ Pandrosos atq, Herse) à rore hæc nomina sumpta fuisse videntur. Nam Pandrosos à πᾶν, quod totum significat, & δρόσος quī est ros, componi videtur. Herse autem ros interpretatur. Cecropis autem filiæ fuerunt, vt Pausanias quoq; narrat nō solum Ouid. quarum fratrem fuisse Erichthonium ait, qui viuo adhuc patre vita excessit. Tametsi ipsum ex mortali genitum negant, cui Vulcanum terramq; parentes assignant. Ab Ouidio autem nō nihil dissentit Pausanias. Narrat enim Aglauri lucum esse Athenis; cui quidem & Herse & Pandroso sororibus Mineruam Erichthonium in cista depositum dedisse, vetuisseq; ne depositum viderent, Pandrosonq; in officio fuisse idcircoq; ei contiguam templo Mineruæ ædem fuisse. Reliquas vero duas (quoniam cistam resignassent) viso Erichthonio furere cœpisse, & ex arce qua maxime pręceps locus erat se deiecisse. ¶ Vna Aglauros, sola Aglauros. ¶ Diducit) dissoluit ac separat. Apporrectumq; draconem: appositum draconem sibi videre visæ sunt, quia Erichthonius serpentinos habeat pedes. ¶ Acta Deæ refero) gesta à Cecropis filiabus Mineruæ nuncio. ¶ Et ponar post noctis auem) noctuam quæ solum noctu volat. ¶ Voce) lingua, loquacitate. ¶ At puto non vltro) occurrit tacitæ obiectioni cornix. Posset enim quis dicere idcirco fuisti repulsa, quia Mineruæ nunquam fuisti grata. Se igitur ita Mineruæ placuisse ait, vt sponte fuerit ab ipsa comes petita. ¶ At puto non vltro) interrogatiue cum quadam obiectione legatur, quam ita soluit, vt dicat id ex ipsa Minerua quæri posse. ¶ Nam me phocaica) Phocis regio est Græciæ finitima Atticæ, vnde Phocaicus declinatur. ¶ Vt soleo) nunc Cornix facta, nam cornices lentis passibus gradiuntur. ¶ Spatiarer) ambularem. Nam spatiari est voluptatis causa ambulare. ¶ Densum littus) durum & solidum. ¶ Nequicquam lassor) frustra defatigator, neque enim effugere poteram. ¶ Nec contigit vllum) tetigit, commouit. ¶ Mota est pro virgine virgo) Pallas perpetua gaudens virginitate.

*agraulos opt. lectio

Phocis.

Sed summa tollebar humo, mox acta per auras
Euehor, & data sum comes inculpata Mineruæ.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta uolucris
Crimine Nyctimene nostro successit honori?

ARG. FABVLAE SEQ.

Nyctimene Nyctei filia virgo Lesbia, nimia libidine effrænata in patris cubile se implicuit. Ideoq; aduersantibus diis ob admissum versa est in noctuã. Quod scelus ipsa nocturno tempore occultat, & in luce visa ab omnibus volucribus petitur vt noxia.

An, quæ per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est, patrium temerasse cubile
Nyctimenen? auis illa quidem, sed conscia culpæ
Conspectum, lucemq; fugit, tenebrisq; pudorem
Celat, & à cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti tibi, ait, reuocamina coruus
Sint precor ista malo, nos uanum spernimus omen.
Nec cœptum dimittit iter, dominoq; iacentem
Cum iuuene Aemonio uidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est audito crimine amantis,
Et pariter, uultusq; Deo, plectrumq;, colorq;
Excidit. utq; animus tumida feruebat ab ira
Arma assueta capit, flexumq; à cornibus arcum
Tendit, & illa suo toties cum pectore iuncta
Indeuitato traiecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractoq; à uulnere ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore,
Et dixit, potui pœnas tibi Phœbe dedisse,
Sed peperisse prius. duo nunc moriemur in una.
Hactenus, & pariter uitam cum sanguine fudit,
Corpus inane animæ frigus letale secutum est.
Pœnitet heu sero pœnæ crudelis amantem
Seq; quod audierit, quod sic exarserit, odit.
Odit auem, per quam crimen, causamq; dolendi
Scire coactus erat, necnon arcumq;, manumq;
Odit, cumq; manu temeraria tela, sagittas.
Collapsamq; fouet, SERAQ; ope uincere fata
Nititur, & medicas exercet inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogumq; parari
Vidit, & arsuros supremis ignibus artus.
Tum uero gemitus (neq; enim cœlestia tingi
Ora licet lachrymis) alto de corde petitos
Edidit, haud aliter, quam cum spectante iuuenca
Lactentis uituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro caua malleus ictu.
Vt tamen ingratos in pectora fudit odores,
Et dedit amplexus, * iniustaq; busta peregit,
Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina, sed natum flammis, uteroq; parentis
Eripuit, geminiq; tulit Chironis in antrum,
Sperantemq; sibi non falsæ præmia linguæ,
Inter aues albas uetuit consistere coruum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ocyroe Chironis & * Charicles filia, contemptis patris artibus vesania futura præcinuit, Infantiq; Aesculapio prædixit, quod medicina mortuos ad superos educturus esset, & ab auo fulminis ictum experturus. patrē quoque Chirona sagittis cruciandum, cupidumq; mortis, ex Deo in mortalium numerum venturum. Quæ cum esset elocuta in equæ cessit figuram, ne aduersantibus fatis plura ederet, quam prædicta Apollinis sinerent.

Semifer interea diuinæ stirpis alumno
Lætus erat. mistoq; oneri gaudebat honore.

RAPH. TOLLEbar) extollebar leuabar. Comes inculpata) omni culpa & crimine vacãs. Quid tamen hoc prodest) hæc ad commodam sequentis fabulæ connexionem referuntur. Quid inquit prodest inculpatam ac sine vllo crimine Mineruæ comitem fuisse, cũ Nyctimene ob incestum cũ patre admissum in auem noctuam conuersa mihi præferatur. (Nyctimene in noctuam.) Nyctimene enim Nyctei regis Lesbi filia patris amore capta, clam se ei ꝓ vxore subiecit, propter quod in noctuã conuersa, sibi nefandi sacrilegii conscia reliquarum auium cõspectum fugit. {Fabulæ meminit & Higynus, capite, De iis qui contra fas concubuerũt. Sed hic patrem Nyctimenes Epopeum vocat, regem Lesbiorum.} (ADDI. Coronis i cornicem) Per totã Lesbon) Lesbos insula est Aegei à conditore denominata, vnde Lesbius Lesbousq; declinantur. Temerasse) violasse. Patriũ cubile) patris lectũ. A' cunctis) auibus subaudiatur. Omnes nãq; aues noctuã persequuntur. Reuocamina) reuocatiões. Spernim⁹) contemnimus, non accipim⁹. Vanum) nihil nociturum. Domino) Apollini. Cum iuuene Aemonio) Thessalio. (ADDI. Aemonia) {Isthye videlicet.} Aemonia nanque Thessalia dicta est ab Aemone Chlori filio, Thessali autem patre, à quo Thessalia fuit appellata Aemonia quoq; vrbs est Arcadiæ ab Aemone Lycaonis filio denominata, vt Pausanias scribit. Vidisse narrat) se vt subintelligam⁹ sensus exposcit. Laurea corona) ex lauro confecta. Audito crimine amantis) amicæ à qua se amari putabat. Vultusq;) hilaritas ac lætitia vultus. Nam vult⁹ pro animi affectu mutatur, vt modo lætitiam, modo mœstitiam præ se ferat. (* a.l. inuisaq;.i. odio habitas, & igratas exequias) Plectrumq;) plectrum instrumentum est quo cithara percutit̃ ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est à percutiẽdo declinatum. Colorq;) nam ex rubicũdo pallidus est effectus, id quod indignantibus euenire solet. Tumida ab ira) ab effectu quod hominẽ tumescere cogat. Arma assueta) arcum & sagittas. Tendit) intendit. Indeuitato) quod nullo pacto potest euitari. Icta dedit gemitum) percussa Coronis ingemuit. Puniceo cruore) rubro sanguine. Potui pœnas tibi Phœbe dedisse) hoc est potui abs te puniri. Duo nunc moriemur & ego & infans in vtero conceptus. Hactenus) locuta est Coronis suppleatur. (Aesculapii origo) Corpus inane animæ) vacuũ anima & mortuum, Sero) posteaquam nullum remedium poterat adhiberi. Exarserit) ira excãduerit. Odit auem coruum. Crimen) Coronidis concubitum cũ Aemonio iuuene. Inaniter) vane, frustra. Neque enim cœlestia tingi Ora licet lachrymis) Parenthesis qua significatur, cur lachrymas quoq; Apollo non emiserit. Neq; enim inquit Dii possunt flere. Haud aliter) similitudine ostendit q̃ hoc grauiter gemuerit Apollo Libratus ab aure, percutientes. Gestum enim exprimit lanii vitulum interficientis. Malleum enim auriculæ dextræ admouentes, ictum vitulo infligunt. Ingratos) puellæ mortuæ nihil placentes. Iniustaq; busta peregit) iniquas perfecit exequias. Nam iniuste illũ peremisse sibi Apollo videbatur. (ADDI.) {Alii iniusta pro paruis accipiunt, quasi quæ non satis iusta siue magna fuerint.} Bustum autem proprie dicitur locus in quo cadauer est & combustum, & sepultum, quasi bene vstum, Busta quoque pro sepulchris ponuntur. A' busto bustuarii gladiatores dicuntur, qui in honorem defuncti ante bustum & sepulchrum decertant. Non tulit) non est passus. Sed natum) Aesculapium. Gemini Chironis filius fuit Saturni ex Philyra Oceani filia, cum qua in equum conuersus concubuit. Chironemq; centaurum sustulit, propter quod geminus dicitur. (Chiron Coronis trãsfixa telo ab Apolline) Nam ex parte anteriori homo, ex posteriori equus videbatur. Quanquam Suidas in Thessalicis narrat Chironem, vt alios Centauros, Ixionis filium fuisse. Iustissimus autem Centaurorum fuit, {vt Homerus Iliad. xiii. ἄν χέρων ἐδίδαξε δικαιότατος κενταύρων.} (ADDI.) Vxoremque habuit nomine Chariclo. Non falsæ linguæ) veri indicii. Inter aues albas vetuit) hoc est coruum, ex albo nigrum effecit. (* Charicl⁹) Semifer interea) Chiron semiferus. Diuinæ stirpis alumno) Aesculapio Apollinis filio.

Ecce uenit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri, quam quondam nympha Caici
Fluminis in rapidi ripis enixa uocauit
  Ocyroen. non hæc artes contenta paternas
Edidicisse fuit, fatorum arcana canebat.
Ergo ubi uaticinos concepit mente furores,
Incaluitq; Deo, quem clausum pectore habebat,
Aspicit infantem, totiq; salutifer orbi
Cresce puer dixit. tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt, animas tibi reddere ademptas
Fas erit, idq; se nel Diis indignantibus ausus
Posse dare hoc iterum flamma * prohiberis auita.
Eq; Deo corpus fies exangue, Deusq;,
Qui modo corpus eras, & bis tua fata nouabis.
Tu quoq; chare pater, non iam mortalis, & æuis
Omnibus ut maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine serpentis per saucia membra recepto
Teq; ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicesq; Deæ tua fila resoluent.
Restabat fatis aliquid, suspirat ab imis
Pectoribus, lachrymæq; genis labuntur obortæ
Atq; ita, PRAEVERTVNT me, iqt, me fata, uetorq;
  Plura loqui, uocisq; meæ præcluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi, mallem nesciisse futura.
Iam mihi subduci facies humana uidetur,
Iam cibus herba placet, iam latis currere campis
Impetus est. in equam, cognataq; pectora uertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.
Talia dicenti pars est extrema querelæ
Intellecta parum, confusaq; uerba fuerunt,
Mox nec uerba quidé, nec equæ sonus ille uidetur,
Sed simulantis equam, paruoq; in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos alligat ungues
Perpetuo cornu leuis ungula, crescit & oris,
Et colli spatium, longe pars maxima pallæ
Cauda fit, ut'q; uagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas, pariter'q; nouata est
Et uox, & facies. nomen quoq; monstra dederunt.

RAPH. Ocyroe. ADDI.

ECCE venit rutilis) Ocyroe Chironis ea nympha quadam Caici fluuii filia. (Chariclo.f. vt supra Lactantius, & comment Apollinii.) cum fatorum arcana referaret, Iouis ira in equam fuit conuersa. Humeros ptecta) humeros habens ptectos & coopertos, est eni poetica synecdoche. Caici) fluuius est Mysiæ Caicus per Phrygiam labens. Ocyroem) velox fluens Ocyroe dicitur, ὠκὺς nanq; velox, ῥέω fluens. Sic autem fuit appellata, quod in ripis Caici fluminis rapacissimi fuit nata. Fuit etiá Ocyroe nympha Oceani & Tethyos filia, vt scribit Hesiod⁹ in Theogonia. Canebat) prædicebat. Vaticinos furores) vaticinádi ac futura prædicendi impetus. Incaluitq; Deo) spiritu diuino. Totiq; salutifero orbi) Aesculapius nanq; adeo præstás medicina fuit, vt etiam Hippolytum ab inferis reuocarit, propter quod ab Ioue fulmine fuit extinctus, ac postea Deus effectus. Flamma auita) fulmine aui Iouis. Corpus exá.) sine sanguine, mortuum. Et bis tua fa. noua.) tuam vitam bis. (semel videlicet, natus ex Apolline & Coronide, & iterum, à morte, & cóflagratione fulminis in cœlum sublatus, & deus factus.) Tu quoq; chare pater) patri quoq; Chironi Ocyroe exitú prædicit. Nam Chiron qui non modo centauros, sed cæteros quoq; homines iustitia dicitur superasse, cum Herculem hospitio suscepisset, sagittasq; hydræ sanguine tinctas manibus tractaret, vna earum è manibus lapsa, pedem ipsi⁹ percussit ipsumq; tantis doloribus affecit, vt nona die miseratione Deorum in astra fuerit sublatus, vt Ouid. in Fastis refert.

Caicus

Ocyroe vates Aesculapi⁹

ADDI.

Ocyroe in equam

  Nona dies aderat cum tu iustissime Chiron,
  Bis septem stellis corpore cinctus eras.

Diræ serpétis) hydræ, quæ cum centum capita haberet, ab Hercule fuit interfecta, eius sanguine Herculis sagittæ tinctæ insanabilia vulnera inferebant. Teq; ex æterno) ex immortali te mortalem Dii efficient. Triplices deæ) Parcę quæ tres dicútur esse, Clotho, Lachesis, & Atropos. in quarum filis vniuscuiusq; vita esse dicitur donec fila frangantur. (Dicitur autem Clotho à κλώθω, quòd ea quasi præstituat & destinet, q́ cuiq; patienda aut obeunda. Lachesis, à λαχῶ, quod sortiatur exitus & euẽtus, Atropus ἀπὸ τοῦ μὴ τρέπεσθαι, quod fata inuitabilia sint.) Restabat fa. ali.) hoc est de fatorum arcanis, quæ referre instituerat Ocyroe, aliquid restabat dicendum. Præuertunt me) occupát & impediút. Ná in fatis erat vt verteretur in equam. Non fuerant. tam. artes) inquit vaticinandi & futura prędicendi mihi tanti faciẽdæ non fuerunt, vt ira Deorum humanam amitterem figurá. Subduci) auferri. Impetus est currere) cupiditas mihi est currendi. Est enim figura loquendi græca. Latis campis) per spatiosos cápos. Cognata pe.) propter patrẽ qui centaurus erat. Tota tamẽ quare?) miratur Ocyroe se totam in equam conuerti, cum pater Chiron vtranque gerat formam, & hominis & equi. Et bra. mo. in) innuit brachia in pedes anteriores fuisse commutata. Coeunt) coniunguntur. Perpetuo) continuo. Nomen quoque monstra dederunt) ná ἵππος, hoc est equa fuit appellata. Flebat: opem'que tuam) mutationem Batti in lapidem indicem superiori fabulæ poeta annectit. Nam Apollo cum ob pulsatos, interfectos'que Cyclopas diuinitate priuatus, Admeti regis Thessaliæ armenta in pastorali habitu pasceret, Mercu. boues quæ longius forte processerant, furto abactas in sylua occultauit, Batto'que cuidam equarum custodi, à quo vno visus fuerat, mandauit, ne cui quam illud furtũ indicaret. Quod quidem vt libentius faceret, vaccam ei pulcherrimam dono dedit. Battus vero ei pollicitus est, se nunquam alicui vaccas illas indicaturum. Mercu. vt hominis experiretur fidem, suscepta alia figura ad eum paulopost redut, rogans an vaccas quasdam illac transeuntes vidisset pollicens'que si indicaret se vaccam cum tauro daturum. Quod cum accepisset Battus, sub quo monte boues pascerentur, indicauit, quam ob perfidiam eum Mercu. in lapidem qui index dicitur, commutauit. Philyreius heros) Chiron Saturni & Philyræ nymphæ filius, à qua Philyres, vt Stepha. ait. Rescindere) mutare rumpere. Rescindi vero proprie testamenta dicũtur cum rumpuntur, atque irrita fiunt. Iussa Iouis) qui Ocyroem in equam conuertit.

Parcæ

ADDI.

*al. prohibebere

Mercurius in hominẽ

* releuans

*a.l. phillyrius.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apollo Iouis & Latonæ filius, cum pecus Admeti Pheretis filii pasceret, fistulæ cantu solitudinemq; proseqens, boues eius in agros Pyliæ regionis progressæ sunt, quos Mercurius auertit, & in sylua occuluit. Quod cũ Battus Nelei filius equas pascens vidisset, Mercurius ne indicium promeret, ex armento formosissimam vaccam ei concessit. At ille discedenti affirmauit, lapidem proximum quem vidisset celerius quam se quicquam indicaturum. Deus vero vt mortalis fidem experiretur, paulopost mutata figura ad eundem reuersus est, simulauitq; se amissas boues quærere, & præmia promisit, si demonstrasset bouem cum vacca, at ille, cum sub quo monte pascerentur ostendisset, Mercurius perfidia eius offensus in lapidem eum mutauit, qui ab euentu index circa Pylum vocatur.

Flebat, opem'q; tuam frustra * Philyreius heros
Delphice poscebat. nam nec rescindere magni
Iussa Iouis poteras, nec, si rescindere posses,

Ouid. Metam.

Tunc aderas, Elim, Messenis'q; arua colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit, onus'q; fuit baculus syluestris oliuæ
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dum'q; amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boues, uidet has Atlantide Maia
Natus, & arte sua syluis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex, Battum uicinia tota uocabat.
Diuitis hic saltus, herbosa'q; pascua Nelei,
Nobilium'q; greges custos seruabat equarum.
Hunc timuit, blanda'q; manu seduxit, & illi
Quisquis es hospes, ait, si forte armenta requiret
Hæc aliquis, uidisse nega. neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia uaccam.
Et dedit, accepta, uoces has reddidit hospes,
Tutus eas, lapis iste prius tua furta loquetur,
Et lapidem ostendit. simulat Ioue natus abire,
Mox redit, & uersa pariter cum uoce figura,
Rustice uidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boues, fer opem, furto'q; silentia deme.
Iuncta suo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At senior postquam est merces geminata, sub illis
Montibus inquit, erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis, ait? periura'q; pectora uertit
In durum silicem, qui nunc quoq; dicitur index,
In'q; nihil merito uetus est infamia saxo.

RAPH. Elis. ❡ELIM) vrbs est Peloponnesi Elis, ab Eleo Tantali filio appellata, vt quidam volunt, vt alii ab Eleo Neptuni filio. Sunt etiam qui ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν dictam Elim volunt. Nam sub tutela Solis fuit. Vnde & Augeas ipsius filius illic regnauit. Altera est Arcadiæ. Tertia Hispaniæ. Ab Elide vero Eleus possessiuum deriuatur. Virg. III. Georgi. Hic vel ad Elei metas & maxima campi Sudabit spatia. ❡Messaniaq; arua) Messena Messena & regio & vrbs fuit Peloponesi Pilo propinqua, iuxta quam Amphrysus labitur. Est etiam Messene vrbs Siciliæ. Vnde Messenius deriuatur. ❡Illud erat temp⁹) Apollo in pastorem. Apollinis Metamorphosin in pastorem in transcursu poeta describit. ADDI. {Nam Apollo cum Cyclopes, siue illorum filios vt quidam volunt, interfecisset eo qd Ioui fulmen contra Aesculapium suppeditassent à Ioue damnatur, & in terrā relegatus fuit. Vbi per annū Admeti regis Thessaliae armenta pauit. Cuius rei & Callimachus meminit his versibus.

Φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν, ἐξ ἔτι κείνου
Ἐξ ὅτ' ἐπ' Ἀμφρυσσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους
Ἠϊθέου ὑπ' ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο.

De qua re plura in Commenta. Euripidis in Alcestim.} ❡Quod te pastoria pellis Texit) quo veste pastorali ex pellibus confecta indutus fuisti. ❡Dispar fistula) inæqualis, tibi ea septem cannis inæqualibus confecta. ❡Alterius) sinistræ. Nam dextræ onus erat baculus. ❡Mulcet) solatur, delectat. ❡Pylios in agros) Pylos Pylos vrbs est Messeniæ, quæ & Coryphasion fuit appellata. Vnde Pylius, Pylęus, & Pylion deriuantur. ❡Atlantide Maia natus) Mercurius Maiæ filius. ❡Abactas) abductas. Proprie autem abigi dicuntur armenta, Vnde & abigei dicuntur pecorum fures. ❡Nelei) Pater Nestoris fuit. Neleus rex Pyli. Est autem Synæresis duarum vocalium in vnam. Sic Virg. Et furias Aiacis Oilei. ❡Seduxit) seorsum duxit. Interdum significat decepit. ❡Neu nulla gratia) & aliqua gratia facto tuo referatur. ❡Rependatur) referatur. ❡Ioue natus) Mercurius Iouis, & Maiæ filius. ❡Et versa pariter cum voce figura) hoc est vnà cum voce mutata figura nec agnosceretur. ❡Furtoq; silentia deme) hoc est furtum indica. ❡Atlantiades) Mercurius nepos Atlantis ea Maia. ❡Me mihi) repetitio eiusdem dicti irato conueniens. ❡Nihil merito) lapis enim nihil mali commisit. ADDI. {Imo eam quam battologiam vocant, exprimere voluit, qua eadē subinde iterantur inani loquacitate. Vnde & verbum βαττολογεῖν. cuius & Eras. mem. in prouerb.

COEL. RHO. ❡AT senior, postquàm merces geminata, sub illis.
Montibus (inquit) erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis, ait? Quod tamen verum haudaquaquam est. Nam ἐν ταῖς ἀναδιπλώσεσιν quæsita orationi gratia est. quod ex libro Phalerei Demetrii περὶ ἑρμηνείας licet agnoscas, cum ait χάριτας aut in rebus: in verbis quidē, ex breuitate, ordine, figura, ex schemate, vt in Sapphus versiculis,
Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῦσα οἴχῃ.
Cui ex figura eadem illa respon. ait.
Οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σέ, οὐκ ἔτι ἥξω,
Maior, inquit, orationi comparata est gratia, quàm si semel forent pronuntiata, καὶ ἄλλο τι χάριτος, etiam si πρὸς ἀπαιτοῦντας, excogitata magis videri anadiplosis potest, seu palliologia. Obseruauerat hic Merula quoq; parte quadam, ex thesauris iis ab eodem pronuntiatum Ouid. prodens,
Si, nisi quæ facie poterit te digna videri.
Nulla futura tua est, nulla futura tua est.
Sic & apud Homerum,
τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι.
Καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν.

Et quoniam de Ouidio agimus, aduertendum item in quo ab eo taxetur Seneca in Naturalium quęstionū libris; vbi diluuii excutitur ratio. Illud inquit, poetarum ingeniosissimus egregie pro magnitudine rei dixit:
Omnia Pontus erat, deerant quoque littora Ponto.
Nisi tantum impetum ingenii vis materię ad pueriles ineptias reduxisset:
Nat lupus inter oues, fuluos vehit vnda leones.
Non est res satis sobria, lasciuire, deuorato orbe terrarū. Et ne quis parū aptè agglutinata hęc à nobis putet: ad ea Quintilianū respexisse cōtēderim; dū libro decio, lasciuire i Heroicis suis Ouidiū scribit, & esse nimiū ingenii sui amatorē. Simulq; frigida est & puerilis in scholis affectatio, vt ipse trāsitus efficiat aliquā vtiq; sententiā, & huius velut prestigię plausum petat, à quo nō abstinet poeta hic, quē tamē necessitas fortè excusarit, rea diuersissimas i speciē vni⁹ corporis colligētē. Illud obiter adnotarim in Cæcilii Minutiani Apuleii fragmentis obseruatū, annis septē in exilio consumptis, functū esse fato Ouidiū calendis Ian. qua die Titus quoq; Liuius decesserit, Structū itē illi à Barbaris per multas lachrymas tymbon ante ianuā. Author idē Minutianus est, Coruinū ab Ouidio appellatum fuisse ibin ex auis foeditate, cui vētrē rostro purgare, insitū sit, & hoc ex Callimachi imitatione, pulsum quoq; in exiliū, quod Augusti incestū vidisset: Sed vt à diuerticulo redeamus ad fabulā, Chęrephōtē lego Socratis perfamiliarē fuisse ἰσχνόφωνον, & quia simul nigritātis erat coloris, interfuso pallore, nycterida cognominatū, quæ vox nobis vespertilionē indicat, atq; itē pyxinon, idest buxeū. Hic vero est Chærephontis, cui respondisse Pythiam ferunt, σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος. i. sapiēs quidem Sophocles, sapientior vero Euripides, at omnium sapientissimus Socrates. Eretriēses porrò incessuntur apud eruditos, quòd literā ρ crebrius asperius'q; inculcarent, sicuti in Alcibiade lambdacismum adnotatū scim⁹. Hic est de quo iactatum legitur, Alcibiades duos non tulerunt Athenæ, neq; itē Lysandros duos Sparta. Arrius Apud Catullum, mirifico velut pruritu, flatilem tum vocalibus, tum consonantibus inserebat, quod Poetæ testatur epigramma nobile. Postremo fringultire, ea Apuleii doctrina præpedite est, ac obscurius verba enuntiare. Nā in Magia sic adnotauimus scriptū, qui eloquentiæ patrocinium vulgo profitetur, etiam honesta dictu sordide blaterat, sæpe in rebus nequaquā difficilibus fringultit, vel omnino obmutescit. Et iterum: Audisti priuignum meum vix singulas syllabas fringultientem, A' fringilla verbum deflecti, putat Festus.

Eius

Eius vero auis querula esse videtur vox. Nã & Martialis ait, Nunc sturnos inopes, fringillarum'q; querelas Audit. Friare autem aliud omnino est, vnde suffriare paulultum conterere est. In Q. Catulo oratore, quod memorabile est summe laudatur leuis, suauisq; literarum appellatio. In Cotta literarum damnatur dilatatio, & Catulo contraria, subagrestis quædam, & planè subrustica pronuntiatio.

¶ Index, lapis quo vtimur ad aurũ argentumq; probandum. { Hunc Græci βάσανον vocant, Plinius coticulam. Alii etiam Lydium lapidem, & Heracleum, à loco vbi plurimus reperitur. Vt & Erasmus docet in prouerbiis qui ipse quoq; eandem cum Regio sententiam tenet, videlicet vt Battum pastorem, in hunc lapidem transformatũ dicit. Sed tamen Lactantius in Argumento fabulæ, videtur de alio, quàm de Lydio aut Heracleo intelligere. Et ipse Ouidius, saxum immeritum vocat, quod haud puto facturus erat, si de coticula intelligi voluisset. Nam quo modo immerita dici debet, quæ suo indicio etiam hodie pdit auri discrimina? Sed hoc viderint alii. }

RAPH. ¶ HINC se sustule.) Aglauri filię Cecropis Athenarum regis mutationem in saxum superiori trãsformationi poeta connectit. Mercurius enim post Battum in lapidem conuersum, forte inter virgines Atheniensium sacra Mineruæ celebrantes, vidit Hersen Cecropis filiam omnium formosissimam, qua cum aliter potiri non posset, Aglauron illius sororem rogauit, vt sibi opem ferret. Ea operam suã pollicetur, dum sibi pecunia tribuatur. Id cum rescuisset Pallas, ob castam quoq; aperitam iratam in qua Erichthonium clauserat, ei Inuidiam immisit qua impedita cum Mercurio repugnaret, ne Herse amata frueretur, in saxum ab eo fuit conuersa. ¶ Caducifer) Mercurius caduceum ferẽs. Est enim Caduceus virga Mercurii qua pax significabatur. Vnde caduceator legatus dicitur pacem p̃ etens, vt scribit Pompeius. Cato. Caduceatori nemo homo vocet. ¶ Munychios

Munychia agros) Atticos: Munychia nanq; promontorium est Pyrei portus Atticæ à Munycho dicta qui illic ędificauit templum (Munichię Dianæ. ¶ Gratam humum Mineruæ) Periphrasis est Atticæ terræ, quæ Mineruæ gratissima est. Nam (vt Pausanias ait) tota vrbs Athenarum & ager Mineruæ est sacer. Licet enim alios quoq; Deos colere instituerint, Palladem tamen venerantur, cuius simulachrum, quod in arce est consecratum, de cœlo fertur cecidisse. ¶ Arbusta) arbores. ¶ Culti

Lyceum. Lycei) exculti Aristotelicis disputationibus. Nam Lyceum est gymnasium Athenis, in quo deambulans Aristoteles de

Lyceion. philosophia differebat. Lyceion à Lyco Pandionis filio (vt scribit Pausanias) appellatum, à quo quidem & Lycea regio quædam Athenis fuit dicta, vt Stephanus ait. Sine diphthongo autem æ scribatur Lyceum, ne mons Arcadiæ Lycæus esse videatur, qui cum æ diphthõgo notatur. ¶ Coronatis ca.)

Canephoria. Canephoria ea sacra vocata sunt, quod in canistris ferrentur quibus ad sacrificandum opus esset. atq; hinc ipse etiam virgines κανηφόροι dicuntur: Non autem quælibet, sed præstantiores & nobiliores tantum ἐκανηφόρουν. ¶ Deus ales) Mercurius citus. Omnium nanq; planetarum velocissimus est, celerrimeq; suum conficit cursum. ¶ Vt volucris) hac similitudine Poeta ostendit quomodo in orbẽ Mercurius volarit, vt diutius aspectu Herses amatę frueretur. ¶ Miluius) auis est rapax, quæ in gyrum volat. ¶ Rapidissima) rapacissima. ¶ Dum timet) ministros exta custodientes. ¶ In gyrum) in orbem & circuitum. ¶ Super Actæas arces) Athenienses. Actæa nanq; Attica, quod fere tota sit littoralis, ἀκτὴ nãq; littus interpretatur. ¶ Inclinat cursus) conuertit volatus. ¶ Circinat) circundat. Est autẽ circinus instrumentum, quo circuli apte cõficiũtur. ¶ Quãto splendidior) quanta pulchritudie fuerit Herse à Mercurio amata aperte his comparationibus poeta ostendit. ¶ Non secus exarsit) nõ aliter amore est inflammatus. ¶ Balearica funda) qua Balearium

Baleares insularum incolę maxime vtũtur. Balearea autem insulæ sunt duæ Hispaniæ adiacentes, quarũ incolæ optimi sunt funditores. ¶ Plumbum) plũbeam pilam. ¶ Incandescit) ignescit, liquescit. ¶ Vertit iter) conuertit ac mutat iter Mercurius. Cum enim esset in cœlum iturus in terras descendit. ¶ Cœlo relicto) quo iter & volatũ direxerat. ¶ Nec se dissimulat) nec se occultat esse Mercurium. ¶ Tanta est fiducia formæ) acclamatio est causam continens cur se non dissimularet Mercuri⁹. Adeo nanq; formosus erat, vt nulla occultatiõe op⁹ foret. ¶ Quę quanquã iusta est) fiducia formæ & pulchritudinis subaudiatur. ¶ Permulcetq; comas) pectit capillos. ¶ Chlamydem Collocat) ita inquit componit chlamydem, vt apte ex omni parte pendeat. Chlamys autem aliis vestibus superimponebatur. ¶ Vt lim. to.) hoc est vt limbus aureus totus appareat. Est enim ἓν διὰ δυοῖν, idest vnum in duo diuisum, quam figuram imperiti endiadin vocant. Cum endiadis nec græca nec latina voa sit. ¶ Vt te) recta. Est autem caducei periphrasis, quo Mercurius dat somnos, adimit'q; & lumina morte resignat. Vt etiam Virg. canit. ¶ Tersis plan.) pulchris pedibus. ¶ Talaria) talaria autem sunt Mercurii alata calciamenta. ¶ Pars secreta domus) interiorem partem domus Cecropis describit, in qua thalami filiarum erant. ¶ Ebore & testudine) non solum ebore, sed etiam testudinum crustis thalami ornabantur, quamuis testudo ædificium quoque concameratum significet, qua in significatione si accipiamus, eburneam testudinem intelligemus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Athenis virgines per solenne sacrificium in canistris Mineruæ ferunt pigmenta, inter quas a Mercurio eminens specie cõspecta est Herse Cecropis filia. Itaq; aggressus sororẽ eius Aglauron, precatusq; vt se Hersæ sororis suæ iungeret, & illa cũ pro ministerio aurũ eũ poposcisset, Minerua grauiter offensa est auaritia eius, & quot cistulã ẽt traditã sororibus eius custodiendã aduersum suum prædictũ aperuisset. Inuidiæ nouissime imperauit, & eam sororis Hersæ successibus exacerbauit, diuq; cruciatã saxo mutauit.

Hinc se sustulerat paribus Caducifer aliis,
Munichiosq; uolans agros, gratam'q; Mineruæ
Despiciebat humum, culti'q; arbusta Lycei.
Illa forte die castæ de more puellæ
✱ Vertice supposito festas in Palladis arces ✱a.l.tecta.
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde reuertentes Deus aspicit ales, iterq;
Non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem.
Vt uolucris uisis rapidissima miluius extis,
Dum timet, & densi circunstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spem'q; suam motis auidus circumuolat alis,
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quam cætera sydera fulget
Lucifer, & quanto, quã m Lucifer aurea Phœbe,
Tanto uirginibus præstantior omnibus Herse
Ibat, erat'q; decus pompæ, comitum'q; suarum.
Obstupuit forma Ioue natus, & æthere pendens
Non secus exarsit, quã m cum balearica plumbum
Funda iacit, uolat illud, & incandescit eundo,
Et quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes.
Vertit iter, cœlo'q; petit diuersa relicto,
Nec se dissimulat, tanta est fiducia formæ,
Quæ quanquam iusta est, cura tamen adiuuat illã,
Permulcet'q; comas, chlamydem'q; ut pendeat apte
Collocat, ut limbus, totum'q; appareat aurum.
Vt teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet
Virga sit, ut tersis niteant talaria plantis,
Pars secreta domus ebore, & testudine cultos
Tres habuit thalamos, quorum tu Pandrose dextrũ,
Aglauros læuum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit læuum, uenientem prima notauit
Mercurium, nomenq; Dei scitarier ausa est,

RAPH.

Pleione,

¶ ATLANTIS, Pleionesq; nepos) Mercurius. Pleione autem uxor Atlantis fuisse memoratur. Vnde Pleiades fuere cognominatae. ¶ Iuppiter ipse) qui rex est & Deorum & hominum. ¶ Abdita) secreta. Erichthonium in cista clausum, ut vidimus. ¶ Interea tectis excedere cogit) Interim inquit dum aurum afferret coegit Mercurium Aglauros excedere, & exire domo. ¶ Dea bellica) Pallas, quae & Bellona dicitur.

¶ Neque enim succedere tectis Fas habet) hoc est Palladi, ut quae est Dea, non licet Inuidiae domum ingredi. ¶ Extrema cuspide) ultima cuspidis parte. Pallas nanq; hastam gestare memoratur. ¶ Vipereas carnes) viperarum, quae sic quod vi pariant, sunt appellatae. {Nam etiam disrumpi cum pariunt traduntur.}

ADDI.

¶ Toruí luminis orbes) toruos oculos, quales iratis esse solent. ¶ Aegida concuteret)

Aegis.

Aegis munimentum est pectoris aereum à Vulcano fabricatum, habens in medio Gorgonis caput, quo & Pallas & Iuppiter uti solent.

ADDI.

{Atque hinc [Greek illegible] idem dicitur. Sed alii tamen loricam siue thoraca volunt esse Iouis Αἰγίδα, ex corio caprae Amaltheae, unde etiam nomen habet. Mart. lib. 7. Accipe belligerae crudum thoraca Mineruae, Ipsa Medusaeae quo tumet ira deae. Dum vacat huic Caesar, poterit lorica vocari, Pectore cum sacro sederit Aegis erit.} ¶ Subit) in mentem venit. ¶ Hanc) Aglauron. ¶ Profana manu) impia, scelesta. ¶ Sine matre) quod (ut pauloante diximus)

Erichthonius.

Erichthonius ex solo semine Vulcani, quod in terram cecidit, cum vi cum Pallade coire vellet natus est. ¶ Lemniacam stirpem) Erichthonium filium Vulcani qui in Lemnum insulam è coelo cecidit.

Lemnos.

Lemnos autem insula est Thraciae adiacens, duas habens urbes Ephaestiam & Myrinam, à magna Deorum matre, quae Lemnos appellatur, denominata, cui etiam virgines sacrificabantur, ut Hecataeus in Europa scribit. Hanc vero primum habitarunt Thraces, qui Sinties, Sapaeiq; vocabantur, ut Strabo ait. A Lemno autem & Lemnius gentile & Lemniacus possessiuum declinatur. ¶ Ingratamq; Deo fore) ob petitam pecuniam. ¶ Ingratamq; sorori) quia auaritia illam Mercurio prostituebat. ¶ Protinus Inuidiae) primum Inuidiae domum describit poeta, deinde Inuidiam ipsam.

Inuidia.

Est autem Inuidia dolor ex aliena proueniens felicitate. Differt ab inuidentia, quòd ea non solum ad eum, qui inuidet, sed etiam ad eum cui inuidetur referri potest. Inuidentia vero in eum demum cadit, qui inuidet.

Et causam aduentus, cui sic respondit Atlantis,
Pleionesq; nepos: Ego sum qui iussa per auras
Verba patris porto, pater est mihi Iuppiter ipse.
Nec fingam causas, tu tantum fida sorori
Esse uelis, prolisq; meae matertera dici.
Herse causa uiae est. faueas, oramus amanti.
Aspicit hunc oculis iisdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flauae secreta Mineruae,
Proq; ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat, interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torui Dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Vt par iter pectus, positumq; in pectore forti
Aegida concuteret, subit hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemniacam stirpem contra data foedera uidit,
Ingratamq; Deo fore iam, ingratamq; sorori,
Et ditem sumpto, quod auara poposcerat, auro.
Protinus inuidiae nigro squallentia tabo
Tecta petit, domus est imis in uallibus antri
Abdita, Sole carens, non ulli peruia uento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quae
Igne uacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi peruenit bello metuenda uirago,
Constitit ante domum (neq; enim succedere tectis
Fas habet) & postes extrema cuspide pulsat.
Concussae patuere fores, uidit intus edentem
Vipereas carnes uitiorum alimenta suorum
Inuidiam, uisaq; oculos auertit. at illa
Surgit humo pigre, semesarumq; reliquit
Corpora serpentum, passuq; incedit inerti.
Vtq; Deam uidit, formaq;, armisq; decoram,
Ingemuit, uultumq; Deae ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno,
Risus abest, nisi quem uisi fecere dolores,
Nec fruitur somno uigilantibus excita curis,
Sed uidet ingratos, intabescitq; uidendo
Successus hominum, carpitq; & carpitur unà,
Suppliciumq; suum est, quàuis tamen oderit illam.
Talibus affata est breuiter Tritonia dictis,
Infice tabe tua natarum Cecropis unam,
Sic opus est, Aglauros ea est. haud plura locuta
Fugit, & impressa tellurem reppulit hasta.
Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens

¶ Inuidiam) eleganti phantasia Inuidiae & corpus & figuram humanam, & actiones attribuit. Ea vero omnia describit quae inuidis inesse solent.

Inuidiae domus descriptio.

¶ Visaq; oculos auertit) à visa inquit Inuidia Pallas oculos auertit, ne diutius illam spectaret. ¶ Corpora) carnes. ¶ Vultumq; Deae ad suspiria duxit) ordo est & sensus, & ad vultum Deae suspiria traxit. Cum enim vultum Deae vidisset hilarem, Inuidia, dolore affecta suspirauit. ¶ Nusquam recta acies) oculorum intelligatur. Inuidi nanque non recto, sed obliquo vtuntur visu. ¶ Liuent) liuidi & nigri sunt. ¶ Suffusa) perfusa, infecta. ¶ Nisi quem visi fecere dolores) non ipsius, sed aliorum. Inuidi nanque & alienis malis gaudent, & bonis dolent. ¶ Nec fruitur somno) nec dormire potest. ¶ Excita) concita, stimulata. ¶ Vigilantibus curis) ab effectu curae vigilantes, quod hominem vigilare cogant, neque dormire patiantur. ¶ Sed videt ingratos) non gratos ac sibi displicentes. Intabescit: paulatim consumitur. ¶ Carpitq; & carpitur unà) simul inquit & laedit & laeditur. ¶ Suppliciumq; suum est) hoc est, sibi ipsi est supplicium. Inuidus enim se ipsum semper rodit, paulatimq; consumit.

ADDI.

{Sic Isocrates in Euagora: [Greek illegible]} ¶ Quamuis tamen) ordo est, quamuis oderit illam, talibus tamen est allocuta. ¶ Tritonia) Pallas, à Tritonide palude, apud quam primum apparuisse fingitur, Tritonia fuit cognominata.

Tritonia.

ADDI.

{Vel à τριτώ, quod lingua Cretum, caput significat, eo quod ex capite Iouis nata fuit.} ¶ Infice tabe tua) hoc est veneno tuo inquina ac imbue. Breuem autem idcirco Palladi attribuit orationem poeta, ut significet Deam Inuidiae aspectum diutius ferre non potuisse. ¶ Et impressa tellurem reppulit hasta) hoc ex vulgari opinione dicitur. Neque enim tellus cum sit immobilis repelli potest, quamuis vulgo videatur. ¶ Obliquo lumine) obliquis oculis, qualibus inuidi aspicere successus aliorum solent.

¶ Nigro tabo) nigra sanie. Diptoton autem est hoc nomen & duorum casuum. Nam tabi & tabo solum inueniuntur. ¶ Antri) speluncae. ¶ Abdita) abscondita. ¶ Ignaui frigoris) ab effectu quod ignauos & pigros efficiat. Bello met. vira. Periphrasis est Palladis, quae à latinis Bellona vocatur, quod in bello maxime sit timenda.

SVCCESSORVMq;

Murmura parua dedit, successorumq; Mineruæ
Indoluit, baculumq; capit, quem spinea tortum
Vincula cingebant, adopertaq; nubibus atris
Quacunq; ingreditur, florentia proterit arua,
Exuritq; herbas, & summa papauera carpit,
Afflatuq; suo populos, urbesq;, domosq;
Polluit, & tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniis, opibusq;, & festa pace uirentem,
Vixq; tenet lachrymas, q a nil lachrymabile cernit.
Sed postquam thalamos intrauit Cecrope natæ,
Iussa facit, pectusq; manu ferrugine tincta
Tangit, & hamatis præcordia sentibus implet,
Inspiratq; nocens uirus, piceum'que per ossa
Dissipat, & medio spargit pulmone uenenum,
Ne'ue mali causæ spatium per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatum'que sororis
Coniugium, pulchra'que Deû sub imagine ponit,
Cuncta'que magna facit, quibus irritata dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit, lenta'que miserrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto saucia Sole,
Felicis'que bonis *aliter non uritur Herses
Qua'm cum spinosis ignis supponitur herbis,
Quæ neque dant flāmas, leni'q; tepore cremantur.
Sæpe mori uoluit, ne quicquam tale uideret,
Sæpe uelut crimen rigido narrare parenti.
Denique in aduerso uenientem limine sedit
Exclusura Deum, cui blandimenta, preces'q;
Verba'q; iactanti mitissima, desine, dixit.
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus ait pacto uelox Cyllenius isto,
Cælatas'q; fores uirga patefecit, at illi
Surgere conanti partes, *(quacunque sedendo
*Flectitur) ignaua nequeunt grauitate moueri.
Illa quidem pugnat recto se attollere trunco,
Sed genuum iunctura riget, frigus'q; per ungues
Labitur, & pallent amisso sanguine uenæ,
Vt'q; malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas uitiatis addere partes,
Sic letalis hyems paulatim in pectora uenit,
Vitales'q; uias, & respiramina clausit.
Nec conata loqui est, nec si conata fuisset,
Vocis habebat iter, saxum iam colla tenebat,
Ora'q; duruerant, signum'q; exangue sedebat.
Nec lapis albus erat, sua mens infecerat illam,

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Mercurius iussu patris in Phœnicē ingressus esset, ut armēta illius regionis ad littus compelleret Iuppiter in taurum conuersus. Cum se iuuencis Agenoris regis immiscuisset, & in amorem sui spatiantes in arena virgines consistere coegisset, paulatim singulas alludens, nouissime Europam Agenoris filiam, cuius amore cōpulsus auerteras figurā, insidentem sibi tergo per mare in insulam Cretam detulit, ibiq; concubitu eius potitus est.

Has ubi uerborum pœnas, mentis'que profanæ
Cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
Linquit, & ingreditur iactatis *æthera pennis.
Seuocat hunc genitor, nec causam fassus amoris,
Fide minister *ait, iussorum nate meorum,
Pelle moram, subito'que celer delabere cursu,

RAPH. SVCcessorumq; Miner. Indoluit) archaismos est, hoc est, antiqua locutio. Nunc enim successibus dolere dicimus.
ADDI. {Vel etiam græca figura, quale & illud Virgilii. Iustitiæ ne prius mirer, belli'ne laborū, pro ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῶν πόνων.} Successus aūt ut euētus & filia, in plurali nūero secūdæ quoq; est declinationis, nō solum quartę. Proterit) prosternit. Ea autē describit poeta, quæ inuidorum oculi efficere credūtur.
ADDI. {Hinc & Virg. dixit. Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Nā verbū βασκαίνειν, qd latini fascinare dicūt, & inuidere Græcis significat, & oculis, aspectuq; nocere. Et sūma papauera. Carpit eodē pertinet quo supiora. nisi qd epitheto, sūma, usus uidetur, ut alluderet ad id, qd idē alibi dixit. Sūma petit liuor, pfluit altissima uēti &c. Est. n. ea Inuidiæ natura, ut sūma & excellentia maxime petat.} Tritonida arcē) Athenarū arcē Palladi dicatam. Posuit aūt patronymicū p possessiuo. Ingeniis) pp multitudinē præstātissimorū & artificū & oratorū & philosophorū hoc dicit. Et festa pace) ab effectu. Nā tpe pacis festa celebrātur. Virētē) florētem. Ferrugine) ferri rubigo, ferrugo vocat. Præcordia) venæ sunt cordi præiacētes præcordia, q̄ curarū sedes esse dicūtur. Hamatis sentibus) recuruis spinis: qualis est hamus. Est aūt nomē participio simile hamatus, ut galeatus. Piceū) nigrū. Ne'ue mali causæ) hoc est ne causæ doloris longius absint, efficit ut felicitatē sororis semp ante oculos cū maxio dolore & cruciatu hēre uideat. Cecropis) Aglauros. Cecropis filia, est. n. nomē patronymicū fœmininū. Mordet) cruciatur. Liqutur) liqscit, atq; ut nix ad Solē psumitur. Lēta ta.) corruptiōe q̄ paulati fit. Incerto Sole) debili ac parū vehemēti Sole. Leni te.) exiguo calore. Iactāti) frustra dicēti. est. n. iactare interdū inaniter loq. Vir. Talia iactāti itérdū ostare. Desine dix.) me rogare subauditur. Velox Cyll.) Mercurius à Cyllene arcadię mōte. Isto pa.) ut te hic non moueas, nisi me repulso. Nunq̄ autē me hic repellere poteris, tu igitur hic semp maneas. Cælatas) sculptas atque pictas. Ignaua gr.) scite epitheton distinxit. Nā est etiā grauitas honesta. Partes quac.) In prępositio subaudiatur, ut in quascūq; flectitur intelligamus. {Alii, quacunque legēdum putant, ut sit, quacunq; flectitur, pro in quacunq; parte. Ego vero & quascunq; recte legi puto, si quascunq; flectitur accipiamus dictū κατὰ συνεκδοχὴν pro quibuscunq;. Vt expleri mentem. pro, expleri mente &c.} Describit autē quēadmodū Aglauros in saxū fuit cōmutata, ac limini ianuę, ubi sederat ita affixa, ut nunq̄ surgere potuerit. Illa quidem pug.) cōtendit, conatur. Se attol.) se erigere. Recto trunco) erecto pectore. Nā trūcus ea pars corpis dicitur, quæ est intra collū & coxas. Riget) rigida ac dura est facta. Malū cancer) Morbus est cancer qd Græci Carcinoma vocant, paulatim corpus rodens. Sic letalis hyems) mortiferum frigus. Respiramina) pulmonis respirationes. Signū exangue) statua sine sanguine & mortua. In statuā nanq; lapideā Aglauros fuit cōuersa. Sua mens infecerat illā) inuidorū nanq; corpora sunt nigra, quēadmodum & mens nigra esse solet, & nocens. Infecerat maculauerat.
Mentisq; profanæ) à sacris ac religione remotæ. ADDI. {Videtur ad ἔτυμον nois alludere, γλαυρεῖν enim σημαίνει Grecis significat, ut supra quoq; monuimus.} Dictas à Pallade terras Linquit) Periphrasis est Athenarum. Nā Athenæ ἀπὸ τῆς ἀθήνας, hoc est, à Pallade dicūtur. Seuocat hunc geni.) Iuppiter Europæ Agenoris Phœnicū regis filiæ amore captus Mercurio ab Attica redeunti mandat, ut se quamprimū in Phœniciā conferat, regisq; armenta ad littus compellat, ibi nanque cum aliis virginibus Europā spatiari viderat. Id vero cum effecisset Mercuri⁹, oī deposita maiestate Iuppiter I Taurum se cōuertit, cuius dorsum post multas blāditias Europa ascēdere ausa, in Cretā p mare ab Ioue est aduecta. Qd qdē idcirco fingitur, qa Cretenses (ut historici tradunt) Europam ex Phœnicia raptam in Cretam aspoetauerunt naui, cuius insigne taurus erat. Seuocat) seorsum vocat. Delabere) deorsum labere atque descende. De nāque præpositio in cōpositione interdum auget, ut Deamote Syre, apud Terentium. Interdum significat deorsum, ut deuolo, demitto, decurro, & similia.

ADDI. Aglauros in saxum Et ptes p natibus accipe. Sunt aliqui q legunt quascunq;.

*a. l. leuius

*A. l. flectimus.

*A. l. aera.

* L. uerior solitoq;

RAPH. Pleione. ¶ATLANTIS, Pleionesq; nepos) Mercurius. Pleione autem vxor Atlantis fuisse memoratur. Vnde Pleiades fuere cognominatæ. ¶Iuppiter ipse) qui rex est & Deorum & hominum. ¶Abdita) secreta. Erichthonium in cista clausum, vt vidimus. ¶Interea tectis excedere cogit) interim inquit dũ aurum afferret coegit Mercurium Aglauros excedere, & exire domo. ¶Dea bellica) Pallas, quæ & Bellona dicitur. ¶Torui luminis orbes) toruos oculos, quales iratis esse solent. ¶Aegida concuteret) Aegis. Aegis munimentum est pectoris æreum à Vulcano fabricatum, habens in medio Gorgonis caput, quo & Pallas & Iuppiter vti solent. ADDI. {Atque hinc αἰγίοχος idem dicitur. Sed alii tamen loricam siue thoraca volunt esse Iouis Alγίδα, ex corio capræ Amaltheæ, vnde etiam nomen habet. Mart. lib. 7. Accipe belligeræ crudum thoraca Mineruæ, Ipsa Medusææ quo tumet ira deæ. Dum vacat huic Cæsar, poterit lorica vocari, Pectore cũ sacro sederit Aegis erit.} ¶Subit) in mentem venit. ¶Hanc) Aglauron. ¶Profana manu) impia, scelesta. ¶Sine matre) quod (vt paulo ante diximᵘ) Erichthonius. Erichthonius ex solo semine Vulcani, quod in terram cecidit, cum vicum Pallade coire vellet natᵘ est. ¶Lemniacam stirpem) Erichthoniũ filium Vulcani qui in Lemnum insulam è coelo cecidit. Lemnos. Lemnos autem insula est Thraciæ adiacens, duas habens vrbes Ephæstiã & Myrinam, à magna Deorum matre, quæ Lemnos appellatur, denominata, cui etiam virgines sacrificabantur, vt Hecatæus in Europa scribit. Hanc vero primum habitarunt Thraces, qui Sinties, Sapæi'q; vocabantur, vt Strabo ait. A Lemno autem & Lemnius gentile & Lemniacus possessiuum declinatur. ¶Ingratam'q; Deo fore) ob petitam pecuniam. ¶Ingratam'q; soro.) quia auaritia illã Mercurio prostituebat. ¶Protinus Inuidiæ) primum Inuidiæ domum describit poeta, deinde Inuidiam ipsam. Inuidia. Est autem Inuidia dolor ex aliena proueniens felicitate. Differt ab inuidentia, quòd ea non solum ad eum, qui inuidet, sed etiam ad eum cui inuidetur referri potest. Inuidẽtia vero in eum demum cadit, qui inuidet. ¶Nigro tabo) nigra sanie. Diptoton autem est hoc nomen & duorum casuum. Nam tabi & tabo solum inueniuntur. ¶Antri) speluncæ. ¶Abdita) abscondita. ¶Ignaui frigoris) ab effectu quod ignauos & pigros efficiat. Bello met. vira. Periphrasis est Palladis, quæ à latinis Bellona vocatur, quod in bello maxime sit timenda.

¶Neque enim succedere tectis Fas habet) hoc est Palladi; vt quæ est Dea, non licet Inuidiæ domum ingredi. ¶Extrema cuspide) vltima cuspidis parte. Pallas nanq; hastam gestare memoratur. ¶Vipereas carnes) viperarum, quæ sic quod vi pariant, sunt appellatæ. ADDI. {Nam etiam disrumpi cum pariunt traduntur.} ¶Inuidiam) eleganti phantasia Inuidiæ & corpus & figuram humanam, & actiones attribuit. Inuidię domus descriptio. Ea vero omnia describit quæ inuidis inesse solent. ¶Visaq; oculos auertit) à visa inquit Inuidia Pallas oculos auertit, ne diutius illam spectaret. ¶Corpora) carnes. ¶Vultumq; Deæ ad suspiria duxit) ordo est & sensus, & ad vultum Deæ suspiria traxit. Cum enim vultum Deæ vidisset hilarem, Inuidia, dolore affecta suspirauit. ¶Nusquam recta acies) oculorum intelligatur. Inuidi nanque non recto, sed obliquo vtuntur visu. ¶Liuent) liuidi & nigri sunt. ¶Suffusa) perfusa, infecta. ¶Nisi quem visi fecere dolores) non ipsius, sed aliorum. Inuidi nanque & alienis malis gaudent, & bonis dolent. ¶Nec fruitur somno) nec dormire potest. ¶Excita) concita, stimulata. ¶Vigilantibus curis) ab effectu curæ vigilantes, quod hominem vigilare cogant, neque dormire patiantur. ¶Sed videt ingratos) non gratos ac sibi displicentes. Intabescit: paulatim consumitur. ¶Carpitq; & carpitur vnà) simul inquit & lædit & læditur. ¶Suppliciumq; suum est) hoc est, sibi ipsi est supplicium. Inuidus enim se ipsum semper rodit, paulatimq; consumit. ADDI. {Sic Isocrates in Euagora, αἶνος ὁ φθόνος, ὃ τοῦτο μόνον ἀγαθὸν ὅτι μέγιστα κακὰ τοῖς ἔχουσι ἐστι.} ¶Quamuis tamen) ordo est, quamuis oderit illam, talibus tamen est allocuta. ¶Tritonia) Tritonia. Pallas, à Tritonide palude, apud quam primum apparuisse fingitur, Tritonia fuit cognominata. ADDI. {Vel à τριτώ, quod lingua Cretum caput significat, eo quod ex capite Iouis nata fuit.} ¶Infice tabe tua) hoc est veneno tuo inquina ac imbue. Breuem autem idcirco Palladi attribuit orationem poeta, vt significet Deam Inuidiæ aspectum diutius ferre non potuisse. ¶Et impressa tellurem reppulit hasta) hoc ex vulgari opinione dicitur. Neque enim tellus cum sit immobilis repelli potest, quamuis vulgo videatur. ¶Obliquo lumine) obliquis oculis, qualibus inuidi aspicere successus aliorum solent.

Et causam aduentus, cui sic respondit Atlantis,
Pleiones'q; nepos: Ego sum qui iussa per auras
Verba patris porto, pater est mihi Iuppiter ipse.
Nec fingam causas, tu tantum fida sorori
Esse uelis, prolis'q; meæ matertera dici.
Herse causa uiæ est. faueas, oramus amanti.
Aspicit hunc oculis iisdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flauæ secreta Mineruæ,
Pro'q; ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat, interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torui Dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Vt pariter pectus, positum'q; in pectore forti
Aegida concuteret, subit hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemniacam stirpem contra data foedera uidit,
Ingratam'q; Deo fore iam, ingratam'q; sorori,
Et ditem sumpto, quod auara poposcerat, auro.
Protinus inuidiæ nigro squallentia tabo
Tecta petit, domus est imis in uallibus antri
Abdita, Sole carens, non ulli peruia uento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne uacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi peruenit bello metuenda uirago,
Constitit ante domum (neq; enim succedere tectis
Fas habet) & postes extrema cuspide pulsat.
Concussæ patuere fores, uidit intus edentem
Vipereas carnes uitiorum alimenta suorum
Inuidiam, uisa'q; oculos auertit. at illa
Surgit humo pigre, semesarum'q; reliquit
Corpora serpentum, passu'q; incedit inerti.
Vt'q; Deam uidit, forma'q; armis'q; decoram,
Ingemuit, uultum'q; Deæ ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno,
Risus abest, nisi quem uisi fecere dolores,
Nec fruitur somno uigilantibus excita curis,
Sed uidet ingratos, intabescit'q; uidendo
Successus hominum, carpit'q; & carpitur unà,
Supplicium'q; suum est, quàuis tamen oderit illam.
Talibus affata est breuiter Tritonia dictis,
Infice tabe tua natarum Cecropis unam,
Sic opus est, Aglauros ea est, haud plura locuta
Fugit, & impressa tellurem reppulit hasta.
Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens

¶SVCCESSORVMq;

RAPH. ¶SVCcessorumq; Miner: Indoluit) archaismos est, hoc est, antiqua locutio. Nunc enim successibus dolere dicimus. ADDI. {Vel etiam græca figura, quale & illud Virgilii. Iustitiæ ne prius mirer, belli'ne laborū, pro ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῶν πόνων.} Successus aūt vt euētus & filia, in plurali nūero secūdæ quoq; est declinationis, nō solum quartę. Proterit: prosternit. Ea autē describit poeta, quæ inuidorum oculi efficere creduntur. ADDI. {Hinc & Virg. dixit. Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Nā verbū βασκαίνειν, qd latini fascinare dicūt, & iuidere Græcis significat, & oculis, aspectuq; nocere. Et sūma papauera. Carpit eodē ptinet quo supiora. nisi qd epitheto, sūma, vsus videtur, vt alluderet ad id, qd idē alibi dixit. Sūma petit liuor, pflāt altissima vēti &c. Est.n. ea Inuidiæ natura, vt sūma & excellentia maxime petat.} ¶Tritonida arcē) Athenarū arcē Palladi dicatam. Posuit aūt patronymicū p possessiuo. ¶Ingeniis) pp multitudinē præstātissimorū & artificū & oratorū & philosophorū hoc dicit. ¶Et festa pace) ab effectu. Nā tpe pacis festa celebrātur. ¶Virēte) florētem. ¶Ferrugine) ferri rubigo, ferrugo vocat. ¶Præcordia) venæ sunt cordi præiacētes pręcordia, q curarū sedes esse dicūtur. ¶Hamatis sentibus) recuruis spinis: qualis est hamus. Est aūt nomē participio simile hamatus, vt galeatus. ¶Piceū) nigrū. ¶Ne'ue mali causæ) hoc est ne causæ doloris longius absint, efficit vt felicitatē sororis semp ante oculos cū maxio dolore & cruciatu hēre videat. ¶Cecropis) Aglauros. Cecropis filia, est.n. nomē patronymicū fœmininū. ¶Mordet) cruciatur. ¶Liqtur) liqscit, atq; vt nix ad Solē cōsumitur. ¶Lēta.) corruptiōe q paulatī fit. ¶Incerto Sole) debili ac parū vehemēti Sole. ¶Leni te.) exiguo calore. ¶Iactāti) frustra dicēti. est.n. iactare interdū inaniter loq. Vir. Talia iactāti iterdū ostare. ¶Desine dix.) me rogare subauditur. ¶Velox Cyll.) Mercurius à Cyllene arcadię mōte. ¶Isto pa.) vt te hic non moueas, nisi me repulso. Nunq autē me hic repellere poteris, tu igitur hic semp maneas. ¶Cælatas) sculptas atque pictas. ¶Ignaua gr.) scite epitheton distinxit. Nā est etiā grauitas honesta. ¶Partes quac.) In prępositio subauditur, vt in quascūq; flectitur intelligamus. {Alii, quacunque legēdum putant, vt sit, quacunq; flectitur, pro in quacunq; partē. Ego vero & quascunq; recte legi puto, si quascunq; flectitur accipiamus dictū κατὰ συνεκδοχὴν pro quibuscunq;. Vt expleri mentem. pro, expleri mente &c.} Describit autē quēadmodū Aglauros in saxū fuit cōmutata, ac limini ianuę, vbi sederat ita affixa, vt nunq surgere potuerit. ¶Illa quidem pug.) cōtendit, conatur. ¶Se attol.) se erigere. ¶Recto trunco) erecto pectore. Nā trūcus ea pars corpis dicitur, quæ est inter collū & coxas. ¶Riget) rigida ac dura est facta. ¶Malū cancer) Morbus est cancer qd Græci Carcinoma vocant, paulatim corpus rodens. ¶Sic letalis hyems) mortiferum frigus. ¶Respiramina) pulmonis respirationes. ¶Signū exangue) statua sine sanguine & mortua. In statuā nanq; lapideā Aglauros fuit cōuersa. ¶Sua mens infecerat illā) inuidorū nanq; corpora sunt nigra, quēadmodum & mens nigra esse solet, & nocens. ¶Infecerat maculauerat. ADDI. ¶Mentisq; profanæ) à sacris ac religione remotæ. {Videtur ad ἔτυμον nois alludere, γλαυρὸν enim στερεὸν Grecis significat, vt supra quoq; monuimus.} ¶Dictas à Pallade terras Linquit) Periphrasis est Athenarum. Nā Athenæ ἀπὸ τῆς ἀθήνας, hoc est, à Pallade dicūtur. ¶Seuocat hunc geni.) Iuppiter Europæ Agenoris Phœnicū regis filiæ amore captus Mercurio ab Attica redeunti mandat, vt se quamprimū in Phœniciā conferat, regisq; armenta ad littus compellat, ibi nanque cum aliis virginibus Europā spatiari viderat. Id vero cum effecisset Mercurius, oī deposita maiestate Iuppiter i Taurum se cōuertit, cuius dorsum post multas blāditias Europa ascēdere ausa, in Cretā p mare ab Ioue est aduecta. Qd qdē idcirco fingitur, qa Cretenses (vt historici tradunt) Europam ex Phœnicia raptam in Cretam asportauerunt naui, cuius insigne taurus erat. ¶Seuocat) seorsum vocat. ¶Delabere) deorsum labere atque descende. De nāque præpositio in cōpositione interdum auget, vt Deamore Syre, apud Terentium. Interdum significat deorsum, vt deuolo, demitto, decurro, & similia.

ADDI. Aglauros in saxum

Et ptes p natibus accipe. Sunt aliqui q legunt quascunq;.

*a.l. leuius

*A.l. flectimus.

*A.l. aera.

*L. uerior solitoq;

Murmura parua dedit, successorumq; Mineruæ
Indoluit, baculumq; capit, quem spinea tortum
Vincula cingebant, adopertaq; nubibus atris
Quacunq; ingreditur, florentia proterit arua,
Exuritq; herbas, & summa papauera carpit,
Afflatuq; suo populos, urbesq;, domosq;
Polluit, & tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniis, opibusq;, & festa pace uirentem,
Vixq; tenet lachrymas, qa nil lachrymabile cernit.
Sed postquam thalamos intrauit Cecrope natæ,
Iussa facit, pectusq; manu ferrugine tincta
Tangit, & hamatis præcordia sentibus implet,
Inspiratq; nocens uirus, piceum'que per ossa
Dissipat, & medio spargit pulmone uenenum,
Ne'ue mali causæ spatium per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatum'que sororis
Coniugium, pulchra'que Deū sub imagine ponit,
Cuncta'que magna facit, quibus irritata dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit, lenta'que miserrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto saucia Sole,
Felicis'que bonis *aliter non uritur Herses
Qua'm cum spinosis ignis supponitur herbis,
Quæ neque dant flāmas, leni'q; tepore cremantur.
Sæpe mori uoluit, ne quicquam tale uideret,
Sæpe uelut crimen rigido narrare parenti.
Denique in aduerso uenientem limine sedit
Exclusura Deum, cui blandimenta, preces'q;
Verba'q; iactanti mitissima, desine, dixit.
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus ait pacto uelox Cyllenius isto,
Cælatas'q; fores uirga patefecit, at illi
Surgere conanti partes, *(quacunque sedendo
*Flectitur) ignaua nequeunt grauitate moueri.
Illa quidem pugnat recto se attollere trunco,
Sed genuum iunctura riget, frigus'q; per ungues
Labitur, & pallent amisso sanguine uenæ,
Vt'q; malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas uitiatis addere partes,
Sic letalis hyems paulatim in pectora uenit,
Vitales'q; uias, & respiramina clausit.
Nec conata loqui est, nec si conata fuisset,
Vocis habebat iter, saxum iam colla tenebat,
Ora'q; duruerant, signum'q; exangue sedebat.
Nec lapis albus erat, sua mens infecerat illam,

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Mercurius iussu patris in Phœnicē transgressus esset, vt armenta illius regionis ad littus compelleret Iuppiter in taurum conuersus. Cum se armentis Agenoris regis immiscuisset, & in amorem sui spatiantes in arena virgines consistere coegisset, paulatim singulas alludens, nouissime Europam Agenoris filiam, cuius amore cōpulsus auerterat figurā, insidentem sibi tergo per mare in insulam Cretam deuexit, ibiq; concubitu eius potitus est.

Has ubi uerborum pœnas, mentis'que profanæ
Cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
Linquit, & ingreditur iactatis *æthera pennis.
Seuocat hunc genitor, nec causam fassus amoris,
Fide minister *ait, iussorum nate meorum,
Pelle moram, subito'que celer delabere cursu,

Quæ'que tuam matrem tellus a' parte sinistra
Suspicit, indigenæ Sidonida nomine dicunt,
Hanc pete, quodq; procul montano gramine pasci
Armentum regale uides ad littora uerte.
Dixit, & expulsi iandudum monte iuuenci
Littora iussa petunt, ubi magni filia regis
Ludere uirginibus Tyriis comitata solebat.
NON bene conueniunt, nec in una sede morantur
Maiestas, & amor, sceptri grauitate relicta
Ille pater, rectorq; Deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem Tauri, mistusq; iuuencis
Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe color niuis est, quam nec uestigia duri
Calcauere pedis, nec soluit aquaticus Auster.
Colla toris extant, armis palearia pendent,
Cornua parua quidé, * sed quæ contendere posses
Facta manu, puraq; magis perlucida gemma,
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen,
Pacem uultus habet. miratur Agenore nata,
Quo'd tam formosus, quo'd prælia nulla minetur.
Sed quamuis mitem metuit contingere primo,
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans, & dum ueniat sperata uoluptas,
Oscula dat manibus. uix ah, uix cætera differt.
Et nunc alludit, uiridiq; exultat in herba,
Nunc latus in fuluis niueum deponit arenis,
Paulatimq; metu dempto, modo pectora præbet
Virginea palpanda manu, modo cornua sertis
Impedienda nouis. ausa est quoque regia uirgo,
Nescia quem premeret, tergo considere Tauri.
Tum Deus a' terra, siccoq; a' littore sensim
Falsa pedum primo uestigia ponit in undis,
Inde abit ulterius, medii'que per æquora ponti
Fert prædā. pauet hæc, littus'que ablata relictum
Respicit, & dextra * cornu tenet, altera dorso
Imposita est. * tenues sinuantur flamine uestes.

RAPH. ¶ QVAE tuam matrem tellus) Periphrasis est Phœniciæ quæ a parte sinistra septētrionē versus subiicitur Pleiadibus, quarum vna est Maia Mercurii mater. ADDI {Locus hic inter obscuriores vnus est. Nam cū tota Phœnicia extra Zodiacum sita sit, hoc est, citra Tropicum cancri. Tauri aūt signum intra Aequinoctialem & Tropicū eūdē claudatur, A sinistra, hoc est, à Septētrione, vt Raphaeli placet, Pleiades aspicere, siue habere illa non potuit. Quare quidam longius paulo petita expositione, maluerunt locū hunc de ea terrarū subiectione intelligere, qua aliæ aliis sideribus ac signis subiectæ dicūtur, astrologica ratione, non geometrica. Sic Phœnicia à sinistra, hoc est, à septētrione Cyprū habet, q̄ insula Pleiadibus secūdum Ptolemæū subiicitur. Sed mihi hęc argutiora videntur. Alii autē, quorū opinioni & ipse magis accedo, sinistrá, hic ꝑ meridie accipiūt, idq; vel simpliciter, nā & hoc apud poetas alicubi inueniri tradūt, vel etiā, vt accipiamus Phœnices uultu ac ore in occidentē versos in sinistra parte cœli Pleiades habere, siue suspicere. Quanq̄ rursus nō negem hunc locū etiā secundū statū & aspectū Iouis, exponi posse. Nā si demus Iouē è summo ac medio cœli, hoc est, ab ea pte quā circulus æquator describit, Mercurium demittere, secūdū ipsius statum & vultū, qui quādo Græcia & Athenæ vii modo aduenerat Mercurius, citeriores sunt q̄ Phœnicia, in oriētem versus erit, à sinistra Phœniciā & Aegyptū habebit, à dextra aūt eas terras siue insulas, q̄ vltra æquinoctialem sitæ sunt. Sed tñ totū hunc locum aliis cōsiderandū relinquo.} ¶ Suspicit) sursum aspicit. Interdū suspicere mirari significat. ¶ Indigenę) indigenit incolæ. ¶ Sidonida) Sidoniam. Sidon. Patronymica nanque forma pro possessiua, ac potius propria est vsus poeta. Nam Sidon vrbs est Phœniciæ. Vnde Phœnicia ipsa Sidonia vocatur. ¶ Dixit & exp.) mira celeritate ac dicto citius Iouis mandata executus est Mercurius. ¶ Iandudum) quam primum. Virginibus Tyriis, Tyrus à Tyro Phœnicis filio dicta, & insula & urbs est Phœniciæ Sidoni vicina. Tyrus. ¶ Non bene cōue.) non decet inquit grauem virum amori indulgere, quam ob causam se in Taurum Iuppiter conuerit, vt commodius virgine amatā poriretur. Iuppiter I taurum. ¶ Sceptri gra. rel.) deposita regni grauitate. Sceptrum enim est insigne regni. Nā est baculus quo stantes innituntur reges. Vnde etiam sceptrum dictum est παρὰ τὸ σκήπτεσθαι, quod significat inhærere siue incumbere. ¶ Ille pater rectorq. De.) emphasis est. Plus enim quàm eloquitur significat. hoc est. ille potentissimus qui omnibus præest, qui omnium est causa. ¶ Trisulcis igni.) fulminibus: quorum triplex est effectus. afflant enim scindunt & vrunt. ¶ Colla toris extant) pulcherrimum describit taurum in quē Iuppiter est mutatus. ¶ Toris) pulpis. ¶ Extant) eminent. ¶ Palea.) pelles crassiores ab armis, colloq. boum dependentes palearia dicuntur. ¶ Nec formidabile lu.) nec truces inquit erant oculi tauri illius. ¶ Agenore nata) Periphrasis est Europæ Agenoris filiæ. Agenor autem Phœnicis fuit filius à fortitudine dictus. Nam Agenor fortis interpretatur, quasi ἄγαν τῇ ἠνορέῃ, hoc est valde fortitudine vtens. Europa Agenor. ¶ Sed quamuis mit.) eleganter puellæ naturam exprimit. Timidæ nanque solent esse puellæ. ¶ Et dum ve.) donec fruatur sperata cōcubitus voluptate. ¶ Vix ah vix cæt. dif.) cum difficultate inquit cōcubitum differre potest in aliud tempus. ¶ Et nunc all.) ad ludentem puellam ludit. Vt enim arridere est ad ridentem ridere, ac alludere est ad ludentem ludere. Interdum alludere est obscure aliquid significare. ¶ Impedienda): liganda. ¶ Falsa'ue.) simulatos pedes, non enim erāt tauri pedes, sed falsi atque simulati. ¶ Sēsim) paulatim. ¶ Mediiq; per æquora ponti) æquore ab æquo deriuatū tam de campo quàm de mari dicitur. Virg. At prius ignotū ferro quàm scidimus æquor. * A. l. tu. Pro mari autem ponitur æquato, quod ventis non est commotum. ¶ Pauet hæc) timet, Virginis autem naturam expressit. Nam virgines natura sunt timidæ. ¶ Ablata) Asportata à Ioue in Taurum conuerso. Europa adamata à Ioue i Cretam trans-uecta. ¶ Respicit) retro aspicit. Oculos enim ad littus conuertebat. ¶ Et dex. cor. te.) Archaismos est: Nam cornum posuit pro cornu metri causa priscorum imitatione. Item in quinto, Oppositoq. genu curauit flexile cornum. Luc. autem etiā in masculino genere vsurpat in septimo: cum ait: Cornus tibi cura sinistri. ¶ Dorso) tergo. ¶ Sinuantur) flectuntur, curuantur tumescunt in sinus. ¶ Flamine) vento.

IACOBI CONSTANtii Fanēsis assumēta in secundū Librū, Ouid. Metamor.

* A. l. cornū authore Prisciano.
* A. l. tremulæ.

COmmissas flectat habenas.) Commissas habenas, simul iūctas & intra vnū orbē adductas interpretor. sic enim Phaethōta exculptū in corneolo quadā eas tenētem nomini mus. ¶ Vt quæq; altissima tellus) vt ꝑ vbi Porphyrionis & Diomedis testimonio interpretor. Quod Gētilis meus bononiēsis cognomētō a Cruce vir eruditissimus ob ea q̄ dixit in illud prio met. Quaq; fuit tellus. illic & pōtus vt aer. fecit vt aduerterem. ¶ Argos amymonen. Ephyre pyrenidas vndas) Amymone & Amemone. i. ἀμυμώνη καὶ ἀμεμώνη. & pirene fons. i. πειρήνη apud Græcos absq; υ scripta inuenitur. pyrene cū y psilo mōtis est nomē autore stephano. ¶ Peneusq; senex) Scribo Phæneus: Græce. n. φένεος dicitur. licet nōnulli (q an recte senserint ipsi niderint) alr scribēdū præcipiāt. est aūt poeta noster Callimachū imitatus q fit ait [Greek illegible] i. fugitq; senex retro Phæneus. Corripuit autem Callimachus huius nois primā abiecta posteriore uocali ex α diphthōgo. ¶ Arsurusq; iterū Xanthus, arsurus incendio Vulcani precibus Iunonis moti, quæ à Xantho demergi Achillē metuebat. Lege Home. uigesimo & uno lib. Iliados.

¶ Quāuis

¶ Q uãuis pater esset in illis) Q ũo Galistus pater erat inter lupos: si ex diluuio lupi cũ cæteris aialibus periere? Rñdeto poetã nostrũ tẽporũ ordinẽ nõ seruare ĩ fabulis explicãdis. sed ad id toto aio ĩtẽdere, vt fabulã fabulæ cũ gratia atq; arte cõiũgat. ¶ Est vero cur qs iunonẽ lædere nolit? ẽt si verũ illud sit (qđ nõnulli dicunt) vt antiq qdã codices aliter habeant mõ mutãdã tñ lectionem huiuscemodi cẽseo. qm̃ poetis oratoribusq; freqñtissima ẽ. ¶ Esse holem vetustfacta est dea. Priscia. & cæteri grãmatici holem cõis esse gñis scribũt: Sed authoritates nõ referũt. Sunt q hoc carmẽ in testẽ adducant: & illud in hipermestra. Scilicet ex illo iunonia permanet ira: Q uo bos ex hoie est, ex boue facta dea. necnon verba illa Serui Sulpitii ad Cic. 4. Epist. Q m̃ hõ nata erat. Sed ii agũt frustra. Q m̃ in nullo horũ exẽplorũ adiectiuum aliqđ huic nomini iunctũ inuenitur: quo ꝓbari possit ẽt fœminino gñe inclinari. Cõstet igitur hoiem marẽ fœminãq; sed sub articulo tñ masculino significare. Q đ nõ mihi acceptum referas volo: sed Bapt. Guarini præceptori meo omni laude dignissimo. a quo hæc inter alia multa scitu digna accepim⁹. ¶ Q uã larissęa coronis) Aut coronis ꝓprium nomẽ est & Phlegyę filiã significat, vt istet docuit authore Igino. Aut patronymicum: & Asteriasnotat Corono (q & Coroneus scribitur) genitã. Cuius Apoll. cõmẽtator meminit in primũ Argonauticõ. vtrãq; eni Apollo dilexit. ¶ Ales sensit adulterium Phœbeius. qm̃ cum Lyco adulterauit: q a Ioue fulmine extinctus fuit. testis Papinii interpres ĩ Thebaid. 3. vel cũ Scyne Chalci filio (vt ait Iginus) q ob id ab Apolline sagittis est interfectus. ¶ Timidas vocat vna sorores Aglauros) Oĩbus latinis codicibus Aglauros legitur: & Suid. apud Grę. aliis suffragatur. At Stephano Agraulos dicitur: q ait. Tris Cecropi Atheniarum regi filias fuisse ab augẽtibus fructus noiatas: Pãdroson, Hersen, Agraulon. Sunt enim a rore noia deriuata. δρόσος & ἕρσος dicitur: ἄγραυλος autẽ in agro pnoctãs appellatur: qđ est epithetõ ron accõmodatissimum. Stephano astipulatur Herodotus in Vrania, Agrauliam nuncupãs (cuius tẽplũ iuxta Athenarum arcẽ fuisse testatur, in eo. f. loco: vñ se præcipitẽ dedit authore Pausania. I. lib. & quidã in Timæum Platonis cõmẽtator. Vtro igitur modo rectius hoc nomẽ scribatur iudicio tuo relinqmus. ¶ Opẽq; tuã frustra Phillirius heros) Corrigo Philyreius. qm̃ Philyra secũdã semp corripit cum primã habeat cõem: & nunc vno, nunc duobus, l, exaratur. Philyra autẽ Saturni coniux eiusdẽ mater (nisi vt vereor mẽdosus sit codex) a Stephano dicit. ¶ Plura coronatis portabãt sacra canistris) Emẽdo pura ex vno codice medię vetustatis. ex altero antiqori Tecta. quaꝝ posterior emẽdatio placet magis, Pausanias in Attica. Duæ virgĩes nõ ꝓcul a Poliadis. i. Mineruę vrbanæ (nã polis ꝓprio noie Athenaꝝ arx dicebat) (tẽplo habitãt) eas Arrephorus atheniẽsis nuncupat (apud deã quodã tpe pmanẽt. & adueniẽte die festo hęc noctu agunt. Capiti ĩponunt bonus: qđ Mineruæ sacerdos dat illis gestãdum. Nec sacerdos q̃ id dat, nec ipse q̃ gestãt qđ nã id sit ĩtelligunt. Est ãt nõ ꝓcul ĩ vrbis pte qdã muroꝝ ambitus: q veneris ĩ hortis dicitur: qua desrẽsus est sub terrã spõte factus. Eo virgĩes descẽdunt: ubiq; relictis q̃ ferebãt, aliud nescio qđ optum tollũt. Has virgines iã hic relinqns alias eoꝝ loco in arcẽ ducit. ¶ Vbi magni filia regis. Europã Agenoris fuisse filiã oẽs sciũt. Sed ex qua pauci Stephanus ex Telepha inqt. q̃ Thetepha ĩ Thasso ĩsula Thraciæ ꝓxima diẽ obierit.

ANNOTATIONES GIBERTI LONGOlii in secundum Librum Ouid. Metamorph.

Naiades Hesperiæ trifida fumantia flamma

Iouis fulmen trisulcum & hoc ex proprietate fulminis quod lucet, ferit, & ardet.

Dixit, & arreptam prensis a' fronte capillis

Phurnutus, ait Calisto venatricẽ ab vrsa fuisse deuoratã, quã venatores cũ ad vrsæ lustrũ vidissent, nec amplius existẽtẽ cõspexissent, in vrsam cõuersam dixere. Sunt aũt vrsæ geminæ in cœlo (vt apud Arati interpretẽ lego) quarũ alterã Naupli⁹, alterã Thales Milesius adiuenit, maiorẽ Helicẽ appellãt, quã Græci spectãtes nauigãt, vñ ab Homero Helicopes vocati sunt, ὡς ἀνατέλλοντες ἐς αὐτὴν τοὺς ἄρκτους, at Phœnices vel nauticæ Græcis peritiores minorẽ obseruãt. Currus autẽ siue amaxæ dicuntur, quod haud secus sibi inuicem inhæreant, ac currus cum pari boum gressu in vias trahuntur.

Gurgite cœruleo septem prohibete triones,

Septẽ prohibete.) Hæ stellæ Oceano tingi metuunt, vt à poetis dicitur: qđ ideo fictũ est, qa poetæ orizontẽ quẽ nũq̃ subeunt, oceanum appellant. Hinc est quod arcti, quasi acræ id est uertices, & mundi capita nuncupentur.

Pulchrior in tota quã'm Larissæa Coronis

Coronis nympha Thessalica Leucippi Lacedæmonis filia, quę ex Apolline cõcepit Aesculapiũ: postea qa cũ Schye Elati filio clã rem haberet, petente Apolline simul cũ Ischye sagittis à Diana cõfecta fuit, sed prius coruum qui crimẽ indicauerat ex albissimo in atrum conuertit Apollo, & puerũ quem è uentre matris excisum Chironi qui in Magnete habitabat enutriẽdũ & erudiẽdũ tradidit. Hæc Pindari scholia.

Cum iuuene Hæmonio uidisse Coronida narrat.

Hanc fabulam Hesiodus breuibus his uersibus cõplexus est, ut Græcorum scholia docent:

Τῷ μὲν ἄρ᾽ ἄγγελος ἦλθε κόραξ ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς,
πυθὼ ἐς ἠγαθέην καί ῥ᾽ ἔφρασεν ἔργ᾽ ἀΐδηλα,
φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ, ὅτ᾽ Ἴσχυς γῆμε κορωνὶν
Εἰλατίδης, φλεγύαο διογνήτοιο θύγατρα.

HENR. GLAREANI ANNOTATIONES.

Nitor in aduersum, nec me qui cætera uincit Imp,

VErbum nincit bis repetendum. Cæterum manifeste hic exprimit motum Planetarum, qui est ab nona Sphæra, ab occidente in orientem super lineam ecliptiram ac Zodiaci polos, contra primi mobilis motum, qui est ab oriente in occidentem super æquatorem ac mundi polos. Q uod autẽ subiungitur: Nec me qui cætera uincit Impetus, diligenter a Raphaele expositũ est ac multis modis: inter quos ultimus mihi potissimum probatur. Neque enim primi cœli motus Solem ita uel rapit uel fert, ut non perpetuo æquabili motu sub Ecliptica maneat linea. Accedit ad hoc, quod sol neque Epicyclum habet, ideoq; neque directus, nec retrogradus, nec stationarius, ut cæteri planetæ, dici potest.

Et celer Ismenos cum Phocaicos Erimantho.

Erimanthus Arcadiæ mons, ex quo fluuius eiusdem nois in Alpheum exoneratur, authoribus Stra. lib. 8 ac Plin lib. quarto. cap. sexto. Phocis autem extra Pelopõnesum regio est, quapropter id epitheti locum hic non habet. Puto itaq; legendum esse Psophaico Erimantho. Psophis enim iisdem authoribus Arcadiæ urbs est, apud quã nascitur Erimãthus, à qua Psophaicus, ut à Phocis Phocaicus.

Arsit & Eufrates Babylonius, arsit Orontes.

Distinguendum post Babylonius, non ante, ut intelligamus Eufratem dici à Poeta Babylonium, quippe qui ipsam urbem mediam secat, non Orontem qui Syriæ fluuius est, cui Antiochia adiacet, ubi primum nostræ religionis uiri Christiani appellati, longe ab Euphrate fluuio.

Inde fluunt lachrymæ stillataq; sole rigescunt.

De electro loquitur, quod latine Succinum, de quo syluam opinionum ridet Plin. lib. ultimo, cap. 2. Veritatẽ autem rei uide cap. 3. eiusdem oppido eleganter explicatam. De metallo nihil hoc in loco Poeta.

Numina neu uelit tenebras inducere rebus.

Hoc carmen in omnibus quotquot nos uidimus exẽplaribus corrupte legitur. Velit enim prima longatur, quæ correpta est apud omnes, nec facile dixerim quo pacto restituendum. Ne'ue pro neu quadraret quod ad quantitatis rationem attinet: sed ad significationem non ad modum. Fortassis legendum. Ne uellet.

Et erant sub montibus illis.

Hac repetitione & in uerbis Batti & Mercurii respõsione βαττολογία significatur, quæ in prouerbium abiit, ut eleganter explicauit D. Erasmus, & in Chiliadibus suis & in sexto Matthæi capite.

Et summa papauera carpit.

Allusio est ad inuidiæ naturam, quæ summa petere solet.

idest in malos prælatos fulmen suæ sententiæ:& ipsos enim currus:idest cum statu & eminentia sua equos:idest familiaribus malis & consiliariis, in mare:idest in amaritudinem infernalem præcipitat & cōsternit. Exodi quintodecimo. Cantemus domino gloriose enim honorificatus est &c. quia currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. ℣ Iste significat bonum prælatum qui cœlum & stellas: idest ecclesiam & subditos sibi commissos sustinet & regit:& de eorum regimine disponit & tractat. ℣ Vel dic quòd iste est Christus.qui cœlum sustinet & tangit:quia existens in terra per humanitatem cœlos tangebat quo ad deitatem, & de cœlo & cœlestibus tractabat prædicando fidei veritatem. ℣ Vel dic quòd iste est uir contemplatiuus qui de cœlo & stellis debet tractare & excogitare:quāuis in terra sit spiritualiter se tamen debet usque ad cœlum leuare mentaliter. Sap. decimo octauo. Vsque ad cœlum attingebat stans in terra.

ALLEGORIA. Nec minus Heliades.) ℣ Talis mutatio uidetur quotidie in auaris. Cōstat enim quòd sunt multi qui in principio suæ iuuentutis sunt mulieres: idest uiri carnales & luxuriosi & molles iuxta illud. Populus tuus mulieres in medio tui. Sed processu temporis ipsi efficiuntur arbores.i.auari:teræ ad modum arboris adhærētes. Nam pes.i.affectio efficitur radix inquantum in terra:idest in bonis terrenis infigitur per amorem. Cortex etiamq; exterioris malæ conuersationis & malæ consuetudinis eos operit: & sic in arbores.i.in viros incompatientes & insensibiles diabolus eos vertit. Vnde isti sunt sicut arbor mala quæ non facit fructus bonos:quæ merito comburi præcipitur. Matthæi.3.

ALLEGORIA. Vnde fluunt lachrymæ stillataq; sole rigescūt De ramis electa nouis.) ℣ Tales sunt multi in religione qui de homine non habent nisi faciem & os:idest apparentiam & locutionem: sicut sunt hypocritæ quorum totum corpus & vita & conscientia est lignea:idest insensibilis & mala facie: idest apparentia, & ore: idest loquela duntaxat exceptis quæ ad modum hominis: idest personarum rationabilium & religiosarum habere noscuntur. Apocal. 6. Facies earum tanquam facies hominum. Sed reuera talis facies: idest apparentia in eis non perseuerat, quia tales faciliter cortice malæ conuersationis operiuntur & figuram humanam:idest apparentiam rationalem perdere dinoscuntur: quia secundum Senecam. Nihil quod simulatum est potest esse diuturnum.

ALLEGORIA. Vx colat elegit:contraria flumina flammis.) ℣ Sic quia videmus quòd frater noster Lucifer propter delictum suum a summo Ioue deo fulmine ignis æterni damnatus est. ideo istum ignem summe debemus timere. Quapropter vt ipsum euitemus:lachrymas debemus fundere per compunctionem:& in auem:idest in spiritualem virum debemus mutari per confessionem:atque morum conuersionem. Plumis candidis debemus velari per exteriorem castam conuersationem. Pedes affectionum debemus habere: claudos per simplicem affectionem & nigros per humilitatem & deuotionem. Collum debemus habere longum per deligeratam discretionem. Rostrum debemus habere obtusum per benignam & moderatam locutionem. Flumina debemus inhabitare per deuotionem: & perpetuum gemitum emittere per contritionem & futurorum considerationem. Psal. Laboraui in gemitu meo:lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.

ALLEGORIA. Protinus induitur faciem vultumq; Dianæ.) ℣ Sic Iuppiter:idest Dei filius benedictus a principio mundi summe amauit puellam pulcherrimam Calistonem: idest animā humanam. Et ideo vt sibi ipsam acquireret per fidem & charitatem cōiungeret vestem & faciem muliebrem assumpsit: idest carnem & figuram humanam:quia in similitudine hominum factus est:& habitu inuentus vt homo. Philip. 2. Et sic istam puellam de nemore malitiis c[illegible]:idest de inferno. redemit & eam sibi copulauit. Et tanc[illegible] ad cœlum vnde venerat remeauit per ascensum dicen[illegible] Matth. 12. Reuertar in domum meam, vnde exiui. ℣ Vel dic quòd Iuppiter significat hypocritas, qui pro iuuenculis decipiendis veste fœminea: idest blanda apparentia se vestiunt: contra illud Deuteronō. 20. Vir non vtetur veste fœminea.

Plenaq; terroris rauco de gutture fertur.) ℣ Sic vere accidit quod quando aliqua persona cum diabolo fornicatur per peccatum:& ab eo concipit dolorem vt pariat iniquitatem:ipsa pro certo de fœmina in vrsam mutatur:quia humanam figuram:idest rationabiles motus & conditiones amittit:& vrsinos:idest bestiales & carnales induit. Tunc enim acquirit pedes curuos:idest curuam intentionem & peruersam affectionem:pellem hirsutam:idest vilem & infamem cōuersationem:vocem horribilem:idest turpem & inhonestam locutionem: quia vere quando aliquis efficitur peccator: oēs boni mores mutantur in ipso. Exemplum de Nabuchodonosore qui mutatus fuit in belluāt vt patet Danielis quarto, & primi Regum decimo. Mutaberis in virum alterum. ALLEGORIA.

Ingratumq; Iouem nequeat cum dicere sentit.) ℣ Istud potest allegari contra aliquos qui de fœmina in vrsam: idest de alto in bassum, de diuitibus in paupere: fortunæ casibus transmutantur:quia vt communiter tales semper seruant primam mentem: quia cor habent ita altum & superbum sicut ante quāuis figuram idest statū perdiderunt. Et ideo alias vesas.i.pauperes dedignantur:& hominibus.i. veris diuitibus se sociare conantur:qui tamen ab eis contemnuntur:& sæpe quid sunt obliuiscuntur:& quid fuerunt. ALLEGORIA.

Nescius extimuit:propriusq; accedere fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo &c.

Sic videtur hodie accidere. Calisto enim sicut dictum est potest significare illos qui de statu prosperitatis casu fortunæ veniunt ad paupertatē:& inter vtiles & ignobiles personas computantur. Filius autem.s. Archadius potest significare carnales & mundanos amicos:venationi.i.acquisitioni: solicitos & attentos: quia vere iste est modus hodiernus: quòd homine mutato in bestiam.i.facto paupere: proprius eius filius.i.carnales eius falsi amici:ipsum recognoscere dedignantur. Et quando in ipsos figit oculos:& ad eos accedit: scilicet ab eis auxilium implorando: ipsi pro certo fugiunt, & eius societatem cōtemnūt. Et quod peius est, ipsum quandoque sagittis.i.verbis pungitiuis & iniuriosis afficiunt & affligunt. Prouerb. decimoquarto. Etiā proximo suo paupet odiosus erit:amici vero diuitum multi. ALLEGORIA.

Imposuit cœlo vicinaq; sydera fecit.) ℣ Iuno ista significat inuidos huius mundi qui quando vidēt Calistonem :idest aliquādo socium vel vicinum bonis temporalibus a Deo impragnatum inuident ei:& sæpe procurant quod figura humana.i.status prosperitatis ei adimatur: & quod vrsa.i.pauper & depressus efficiatur. Sed pro certo accidit quod Iuppiter.i.Deus tali iniusto læso & oppresso miseretur:& non solum ad statum pristinum:imo ad maiorem eum promouet, qa scilicet de ursa mutat eum in stellā:& de humili & pauperem facit nobilem & potentem, & non solum ipsum: immo propter ipsum etiam & filium eius. primi Reg. secundo. Suscitans de puluere egenum:& de stercore &c. Exemplum de Ioseph. Geñ. quadragesimoprimo. Quem fratres inuidi in bestiam mutauerunt: idest uendendo seruum fecerunt: sed tandem Iuppiter mutauit eum in stellam: idest in tali seruitute ipsum facit Aegypti dominum & magistrum, quia sicut dicitur Ecclesiastici secundo. Facile est in oculis Dei subito honestari pauperem. ALLEGORIA.

Strauit humi pronam.) ℣ Sic uere ut communiter patrem sequitur sua proles:quia si pater lupus fuerit:idest tyrannus turpis & crudelis, filii eius ursi efficiuntur, quia scilicet crudelitates paternas:uel in toto, uel in parte imitātur. Actuum. 7. Sicut patres uestri ita & uos. ALLEGORIA.

Inter aues albas uetuit consistere coruū.) ℣ Recte tales corui sunt adulatores & uerborum relatores: qui soli: idest dominis suis semper nituntur referre adulteria quæ cōmittunt concubinæ eius:idest mala quæ cōmittunt subditi eius: & hoc ut eis placeant & gratiam ab eis obtineant. Sed quandoque fit quod tales relatores pœnam portant. Vnde præmium reportare crediderant. Nam quando homines uident propter malam relationem & informationē talium se male egisse ipsos odiunt: & quandoq; ipsos puniunt:& nigros.i. uiles & pauperes faciunt. Vnde quidam. Hæc scriptura docet & corui lingua fatetur. Quod mala lingua nocet: lau- ALLEGORIA.

damq; tacendo meretur. Et vt dicit commune prouerbium in Aesopo. Displicet imprudens, vnde placere putat. Exemplum. 2. Reg. primo, de illo qui nunciauit Dauid quòd occiderat Saulem, credens ei placere, qui tamen ab eo fuit interfectus. Et de talibus bilinguibus dicit Psalmista. Vir linguosus non dirigetur in terra.

ALLEGORIA. BRachia cœperunt leuibus nigrescere pennis.) ¶ Istud potest allegari de bonis monialibus & à religiosis quæ cum in principio sint puellæ pulcherrimæ: ideo Deus maris huius mundi diabolus qui secũdũ Apostolum. 2. Corint. 4. dicitur deus huius seculi: qui excæcauit mentes infidelium tales rapere quærit & corrumpere per peccatum. Veruntamen quãdo istæ ad deam Palladẽ. i. ad beatã virginem se cõuertunt: tunc quandoque per eius inspirationem in cornices mutantur. i. ad statum religionis conuertuntur: & nigro habitu ad literam vestiũtur. & sic in religione ab ipsius dei maris. idest diaboli insidiis liberantur. Ideo possunt dicere illud Cant. Nigra sum: sed formosa. ¶ Vel dic quòd illi qui circa mare: idest mundi negocia occupantur: a Deo maris: idest diabolo quamplurimum tentationibus infestantur: ideo tales debent in Cornicem mutari: quia debent aues fieri volando per contemplationem, debent habere nigrum habitũ per humilem & deiectam conuersationem, debent habere vocẽ clamosam per solicitam orationem: & sic non timebunt insidias dei maris: idest diaboli tentationes. Vel dic quòd illi qui circa mare: idest circa huius mundi negocia occupantur, finaliter in corticem mutantur: quia scilicet efficiuntur nigri per inhonestam conuersationem: clamosi per importunam murmurationem: volãtes per superbiã & elationẽ. De talibus dicitur Trenorũ. 4. Denigrata est super carbones facies eorũ.

ALLEGORIA. PAllas Erichthonium prolem sine matre creatam.) ¶ Ista fabula potest historialiter allegari: quia nihil opertum est quod non reueletur. Quamuis enim homo credat aliquod delictum secretissime facere: sæpe tamen est aliquis speculator vbi non sperat qui totum mysterium manifestat. Quod maxime verum est de illis quæ fiunt contra diuites: quia quilibet gaudet talia referre: & maxime Cornices: idest garruli adulatores qui nullum secretum possunt celare. Ideo dicitur Eccle. 10. In cogitatione tua regi ne detrahas in secreto cubilis tui: ne maledixeris diuiti: quia & aues cœli portabunt vocem tuam: & qui habet pennas annunciabit sententiam. Vel potest allegari fabula quod homo naturaliter nititur in ventum. Si enim aliquid prohiberetur faciendum, ad contrarium mens hominis amplius inclinatur: & potissimum mulieres: contra quas loquitur Theophrastus dicens. Garrulitati mulieris non est aliquid committendum: quia solum illud tacere potest quod nescit. ¶ Vel dicas allegorice quòd ista dea semper virgo significat gloriosam virginem: quæ sine virili semine vnum filium: idest Christum ex se genuit: qui duplicem dicitur habere naturam, diuinam scilicet & humanam. Fuit enim homo & serpens. Homo enim qui est animal rationale significat eius diuinitatem, serpens autem animal brutum significat eius humanitatem. Vnde ipse figuratur per illum serpentem quem Moyses: idest populus iudaicus suspẽdit in ligno: vt ab aliis serpentibus: idest dæmonibus vulnerati sanarentur: sicut dicitur Nume. 21. & Ioannis tertio. Cista autem ista in qua fuit clausus & sigillatus significat secretum paternæ prouidentiæ quæ per triginta annos eum in hoc mundo fecit esse absconditum & ignotum. Esaiæ quadragesimoquinto. Vere tu es Deus absconditus. Tres virgines istæ significant tria vota religionis: scilicet obedientiam: quia factus est obediens vsque ad mortem. Item paupertatem: quia vulpes foueas habent &c. Item castitatem: quia mente & carne semper fuit virgo. Et istæ tres virgines Christum inclusum in cista humanitatis custodierunt. Castitas enim custodiuit eum a luxuria. Obedientia a superbia. Paupertas ab auaritia. De tali custodia dicitur Prouerb. 20. Misericordia & veritas custodiunt regem. ¶ Vel dic quòd cista in qua absconditus fuit filius virginis naturæ duplicis est Eucharistia sub qua velatur & absconditur Gigas duplicis substantiæ virginis filius benedictus: quem pro certo sole virgines custodiunt: quia scilicet illi quibus Eucharistia consecranda & custodiẽda committitur casti & puri esse tenẽtur. Apocalyp. 14. Virgines enim sunt & sequuntur agnum quocunque ierit. Verumtamen istis virginibus ne cistam aperiant præcipitur in quo datur intelligi quod sacramentum altaris non debet curiose nec præsumptuose aperiri vel inuestigari: sicut figura de arca testamenti, quæ nulla curiositate debebat nudari: nec a populo videri: sed semper inuoluta erat: vt dicitur Nume. 10. Ideo dicitur Eccle. 3. Altiora ne te quæsieris. Et sequitur. Non est enim tibi necessarium quæ abscondita sunt videre oculis tuis. Nam sicut Aglauros vna trium sororum quæ principaliter cistam tentauerat aperire: mutata fuit in lapidem nigrum, sicut dicitur infra eodem secundo libro. Vnde Ouid. Nec lapis albus erat, sua mens infecerat illam. Sic illi qui secretum Dei aperire & videre voluerunt indiscretæ in errorem labuntur: & per diuersa peccata nigra: & lapide, efficiuntur. Iob. 41. Cor eius indurabitur quasi lapis.

ALLEGORIA. MAllem necesse futura. Iam mihi subduci facies humana uidetur.) ¶ Ista fabula potest allegari contra inuidos: qui non possunt audire aliquot bonum vaticinium de quo aliquo quin indignentur: & quin talia referentes a figura pristina. i. de statu & conditione deponere conẽtur. ¶ Vel dic quod ista filia quæ primo fuit mulier tandem mutata in equam significat fatuas iuuenculas: quæ quandoque in principio sunt bonæ mulieres de futuris diuinantes. hoc est de morte & de iudicio, & de pœna & de gloria secum cogitantes. Sed aliquando mutantur in equas: quia scilicet in fine degenerant a pristina bonitate: & fiunt lasciuæ & luxuriosæ & crinitæ & curiosæ: hinnitantes & garrulosæ: & figura humana. i. conditionibus & moribus rationalibus spoliantur. Vnde Eccle. 25. Nequitia mulieris immutat faciem eius.

ALLEGORIA. MIstoq; oneri gaudebat honore.) ¶ Iste sol potest significare Deum patrem: cuius filius est Iesus Christus in sacramento altaris Centauro: idest homini qui duplicem habet naturam: corporalem & spiritualem traditur custodiendus. Et ideo quando talis custodia ei committitur debet de hoc quamplurimum exultare: & ipsum in antro cordis sui per deuotionem cum reuerentia collocare. Iob. 35. Ingredietur bestia latibulum suum: & in antro suo morabitur. Custodes igitur virum istum, qui si lapsus fuerit: erit anima tua pro anima eius. tertio Reg. vigesimo.

ALLEGORIA. IN durum silicem qui nunc quoque dicitur index. (¶ Ista fabula potest allegari contra proditores: qui homine mutato, & à pristina prosperitate deiecto, & ad statum infortunii & aduersitatis deducto statim mutant propositum: quia qui prius videbantur fideles & amici, statim ad contrarium se vertunt. Vel potest allegari contra iudices & aduocatos: qui bonum facere promittunt, quando vnam vaccam: idest munus vel salarium recipiunt. Sed si superueniat alius qui munus duplicet & augmentet: statim spreta prima fidelitate ad partem oppositam se conuertunt: quia sicut dicitur Deutero. decimosexto. Munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Et ideo tales infideles dicuntur mutari in lapides: quia ipsi sunt præ cæteris duri: & insensibiles. De quibus dicitur Iob trigesimo octauo. In similitudine lapidis aquæ durantur. Aqua enim mutabilis quę est in omnem colorem significat duplices: tales qui in omnem partem mutantur.

Sed videt ignoratos intabescitq; videndo
Successus hominum. carpitq; & carpitur vnà.

ALLEGORIA. REuera inuidia in suis possessoribus videtur omnes istas conditiones habere. Nam inuidi vt communiter sunt nigri, sicci, pallidi, & macri. Et ideo dicuntur in antris habitare: quia ab hominum præsentia ad loca occulta fugiunt: vt ibi contra bonos machinantur & obloquantur. Psalmista. Insidiatur quasi leo in spelunca sua. Isti dicuntur carere sole & lumine & esse cęci: quia tales per inuidiam excęcantur. inquantum nullum bonum alienum possunt videre. Sapientiæ secundo. Excæcauit illos malitia eorum. Luce dicuntur carere & pectus felleum habere: quia sicut cætus semper est tristis, & sicut fel semper est amarum. ita inuidi semper pleni sunt cordi amaritudine tristitia & dolore. Actuum octauo. In felle amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse. Isti

habent

habent aspectum toruum: quia non possunt hominem cui inuident recte respicere. Regum decimo octauo. Non rectis oculis Saul aspiciebat Dauid. Item semper vigilant & raro dormiunt, quia semper ab inuidia stimulantur. & diuersis curis & machinationibus solicitãtur. Et ideo sępe accidit quòd quando tales inuldi contra aliquem insurgunt ipsum in lapidem conuertunt & humanã figuram ipsi tollunt: inquantum statu prosperitans adimunt, & ad statum paupertatis & aduersitatis ipsum trahunt. Isti etiam aliorum successibus cõtristantur, & in eorũ infortuniis delectantur. Vnde Seneca. Tot sunt supplicia inuidorum, quot sunt bona felicium.

ALLEGORIA

MVgit & in teneris formosus obambulat herbis.) ¶ Puella ista significat animam quæ regis & Dei filia est spiritalis. Iuppiter summus deus significat dei filium quæ & virginem istam: idest animã rationalem quam amabat possec habere, in Taurum pulcherrimum se mutauit. i. In hominẽ corporeum & mortalem carnem humanam assumẽdo & personaliter in mundum veniẽdo. Iste autem taurus fuit pulcherrimus sine macula & ruga: albissimus per castitatem: mitissimus per benignitatem. In societate herbas pascens per charitatem: iuxta mare habitans per pœnitentiæ austeritatem. Istum debet puella: idest anima per charitatem tangere: per fidem sicut supra firmissimum fundamentum ascendere, & per perseuerantiam ad eum immobiliter se tenere, & sic ab ipso per eius pœnitentiæ austeritatem portabitur, & eius solatio perfruetur. Psal. Audi filia & vide. ¶ Vel potest allegari fabula ista contra iuuẽculas, quia sæpe accidit dum vadunt ad spectacula & ad loca communia vbi sunt armenta virorum quòd vident tauros profectos: idest iuuenes lasciuos & pulchros, & ab ipsis per mala desideria subito rapiuntur, & per mare fluctuosum malarum tentationum ad littus peccati trahuntur, & ab eis familiariter corrũpũtur. Quod etiã verũ est de malis cõsanguineis, q in tauros albissimos fictitiæ trãsfigurãt se. i. se bonos & castos fingũt Iuuẽculę vero ad ipsos cõsanguinitatis affectu accedũt: & ab eis sub specie boni nequiter p luxuriã corrũpũtur. Exẽplum de Amon q Thamar sororẽ suam violauit. 2 Reg. 13. Ideo cõsulitur Hiere. 9. Vnusquisq; se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia sicut scribitur Matthæi. 10. Inimici hominis domestici eius.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

IAmq; &c. Argumentum. Agenor rapta Europa, Fratres eius ad requirendam sororem dimisit, ita vt nisi eã repetissent, ad se ne reuerterentur. Cùm itaque diuersas petit regiones, nouissime constituit Ciliciam. Nec minus Phœnix a nomine Phœnicen, Cadmus vero desperata spe visendi parentis, Apollinis oraculum ingreditur, sciscitans in quibus partibus orbis consisteret. Accepta itaque sorte vt vaccam a grege secretam * quæ Lunæ signum in latere haberet, ageret, & vbi fessa procubuisset, ibi statueret vrbem, parens præcepto in eam terram deuenit, quæ postea a boue Bœotia est dicta. Hic cum ad fontem Martis socios aquatum misisset, & postea etiam ipse illuc iuisset, vt vidit a dracone socios consumptos, serpentem interfecit, & dentes eius Mineruæ monitu humo sparsit, ex quibus armatorum multitudo progignitur, quæ inter se domestico bello confligit, ita vt ex ea quinque relinquerentur, qui Mineruæ voluntate creandi populi qui Thebis consideret, principes essent, quorum nomina hæc produntur fuisse, Echion, Vdeus, Chthonius, Pelorus, Hyperenor. Hi Cadmo socii condendæ vrbis additi sunt.

IAmq; Deus posita fallacis imagine tauri.
Se confessus erat, Dictæaq; rura tenebat,
Cũ pater ignar⁹ raptã perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, si non inuenerit, addit
Exilium, facto pius, & sceleratus eodem.
Orbe pererrrato (QVIS enim deprendere posset
Furta Iouis?) profugus, patriamq;, iramq; parentis

IAmq; Deus posita. Hunc quoque librum tam concinne cum superiore cõnectit Poeta, vt mutationem dentium martii serpentis in viros armatos ex priore fabula educere videatur. Agenor nanque Europæ pater, amissam filiam putans, Cadmo mandauit, vt aut eam inueniret, aut domũ non rediret. Cadmus vero cum ferè totum terrarũ orbem peragrasset, neque sororem vsquam inueniret, Apollinem consulit, vbi commode habitare posset. Cui Apollo respondit vt vaccam sibi oblatam seqretur, ac vbi ea quiesceret, vrbẽ ædificaret, nomenq; à boue ipsi imponeret. Cadmus igitur templo egressus vaccam est consectatus, quæ cum fessa procubuisset, locum esse condendæ vrbi sibi assignatum cognouit. Ioui igitur sacrificatur⁹ ad hauriendas aquas è vicino fonte socios misit. Illi vero à dracone correpti cum non redirent, Cadmus ipse pfectus, & vastum draconem interfecit, & partem dentium illius à Marte & Pallade acceptã, nam altera pars Aeetæ Colchorum regi tradita est. iussu Martis ipsi⁹, vt Pherecydes narrat, vt vero Ouid. Palladis admonitione, seminauit, ac terra obruit, ex qua statim hoies armati sunt nati, qui se inuicẽ oẽs pter qnque interfecerũt. ¶ Fallacis tauri) falsi & simulati. ¶ Se cfessus erat) se manifestarat Iouem esse. ¶ Dictæaq; rura.) Cretensianã Dicte mõs est Cretę à Dicte nympha cognominatus, vt quidã aiunt. Siue quòd illic Iuppiter sit partus παρὰ τοῦ τίκτω qd est pario. Vnde & in illo Iouis ibi bis statua fuisse dicit. Alii scribunt ἀπὸ τῶν δικτύων. i. à retib⁹ Dictẽ & Dictæon dici. Est autẽ & Libyæ pmontoriũ Dicte. ¶ Cũ pater) Agenor vt quidam, vt alii Pœnix. Pherecides vero de Cadmi geneologia sic scribit. Agenor Neptuni filius Dãno Beli filiã vxorẽ duxit, ex qua Phœnicẽ & Issæã, q Aegypto nupsit: & Meliã q Danao, postea ex Argiope Nili fluuii filia, Cadmũ suscepit. ¶ Facto pius & sceleratus eodẽ) pius qdẽ ɋrẽdo filiã fuit Agenor, sceleratus aũt filio exiliũ indicẽdo. ¶ Orbe perer.) puagato. est aũt participiũ ɋtra grãmatices rationẽ formatũ. In soluta nãque oratione diceretur, postq̃ per totũ terrarũ orbẽ errauit. ¶ Quis enim deprẽdere posset) parẽthesis causam cõtinens cur Cadmus in patriã nõ redierit, neq; enim Europã sororẽ à Ioue raptã inuenire potuit, cũ Iouis furta nõ possint ab homine deprehẽdi.

RAPH.

Cadmus Bœotiæ conditor.

* A .i. segregatam.

Dicte

Vitat Agenorides, Phœbiq; oracula supplex
Consulit, & quæ sit tellus habitanda requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in arvis
Nullum passa iugum, curuiq; immunis aratri,
Hac duce carpe uias, & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaq; illa uocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro,
Incustoditam lente uidet ire iuuencam,
Nullum seruitii signum ceruice gerentem.
Subsequitur, pressoq; legit uestigia gressu,
Authoremq; uiæ Phœbum taciturnus adorat.
Iam uada Cephisi, Panopesq; * euaserat arua,
Bos stetit, & tollens speciosam cornibus altis
Ad cœlum frontem mugitibus impulit auras,
Atque ita respiciens comites sua terga sequentes
Procubuit, teneraq; latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæq; oscula terræ
Figit, & ignotos montes, agrosq; salutat.
Sacra Ioui facturus erat, iubet ire ministros,
Et petere è uiuis libandas fontibus undas.
Sylua uetus stabat nulla uiolata securi,
Et specus in medio uirgis, ac uimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Vberibus fœcundus aquis, ubi conditus antro
Martius anguis erat, cristis præsignis, & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne ueneno,
Tresq; * micant linguæ, triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti,
Infausto tetigere gradu, demissaq; in undas
Vrna dedit sonitum, longo caput extulit antro
Cœruleus serpens horrendaq; sibila misit,
Effluxere undæ manibus, sanguisq; reliquit
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille uolubilibus, squammosos nexibus o bes
Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcum.
* At media plus parte leues erectus in auras
Despecit omne nemus, tantoq; est corpore, quanto

RAPH. ¶ VITAT Agenorides) Cadmus Agenoris filius, Age-
Agenor. nor autem fortis, contumax, & superbus interpretatur. ¶ Solis) desertis. ¶ Immunis) expers, quæ nunquam traxerit aratrum. ¶ Carpe vi.) vade, perge. ¶ Bœotiaq; il. voca.) Hoc est
Thebæ. ἀπὸ τῆς βοὸς illa denominata. De vrbe nanque, quæ Thebe ἀπὸ τῆς θήβης, quæ bos & vacca lingua Syria dicitur, sunt appellatæ, vt etymologici aiunt, intelligendum est. Nõ
Bœotia. autem de regione, quę Bœotia fuit cognominata ἀπὸ τῆς βοὸς, vt Castor ait, Apollinis oraculo ita mandante. Tametsi quidam, vt refert Stephanus à Bœoto Itonii filio, Deucalionis & Pyrrhæ abnepote: Nicocrates autem à Bœoto Neptuni & Arnes filio Bœotiam denominatam velint. Bœoton vero appellarunt pastores,
*a.l. Panopeaq; quod in boum paternarum stercoribus puer volutaretur: vt Euphorion scribit. Sed Ouid. vt dixi, eorum sequitur opinionem, qui à bone Cadmi duce cognominatã volunt. Sola vero Bœotia ex omnibus Græciæ regionibus ad tria maria versus dispositos pastores habet. Alii nanque Peloponnesum, Siculumq; & Adriaticum sinum respiciunt. Alii ad Aegyptum, Cyprumq; & alias insulas sunt conuersi. Alii Euripum ac Macedoniæ, Thessaliæq; mare spectant. Bœotia quidem vulgo legitur, sed cum Græci
*a.l. vibrãt per οι & ω magno Βοιωτίαν scribant, mirandum est latinos Bœotiam quoque non pronuntiare, cum præsertim & syllabæ quantitas & carminis ratio Græcorum exposcat Orthographiam, quare cum œ diphthõgo Bœotiam à nobis quoque contenderim esse scribendum. Hæc de Bœotia dicta sint, quam-
*a.l. ac nis, de vrbe sentiat Poeta, quæ vel ἀπὸ τῆς θήβας vt dixi, hoc est à boue, quæ lingua Syra θήβα vocatur. nisi malimus dicere poetam ad id alludere, quod Bœotiæ Thebæ à boue fuerunt denominatæ.
ADDI. Sunt tamen qui Thebas à Thebe Prometei filia dictas velint. {& rursum qui à Thebe Asopi filia, vt Pausan. in Corinth.} Verum Ouid. eorum niti authoritate videtur, qui à boue quæ θήβα lingua Syra dicitur, sentiunt esse denominatas. Illud obiter admonuerim eum qui vulgo Boetius
Boethus. vocatur, Virum omni doctrinæ genere præstantem, Boethum à nomine prisci philosophi qui auxiliator transferri potest, esse appellandum. Cadmus autem (vt Strab. scribit) arcem Cadmeam ædificauit, cui Thebæ ab ipsius posteris Amphione & Zetho adiectæ fuerunt. ¶ Castalio an-
Castaluis. tro) spelunca Delphici oraculi. Castalius fons est Parnasi, musis sacer, à virgine Castalia dictus, quæ cum Apollinem se amantem fugeret, e monte cadens in fontem sui nominis fuit commutata. ¶ Nullum seruit. sig.) hoc est quæ nullum iugum passa erat. Seruitium autem interdum seruitu-
ADDI. tem, interdum seruorum multitudinem significat. {Pausan. vt & Lactant. supra, addit etiam Lunæ signo in latere fuisse notabilem hanc vaccam.} ¶ Presso gre.) represso & tardo, ne anteiret sequitur vaccam. ¶ Legit) transit. ¶ Vestigia) signa pedum vaccæ. ¶ Iam vada Cephisi) Fluuius est Cephisus.
Bœotiæ Cephisus, à quo Cephisis palus & sit, & appellatur. ¶ Panopes ar.) Panope vrbs fuit Phocidis à Panopeo Panope.
Phoci filio appellata. Vnde Panopæus. ¶ Ste.) substituit. ¶ Mugitibus impul. aur.) mugitus in aerem emisit. ¶ Comites) Cadmum cum sociis. ¶ Agit gra.) Apollini. ¶ Sylua uer. stab.) erecta erat. ¶ Nulla uio. sec.) quæ nunquam fuerat cæsa. ¶ Humilem ar.) depressum. ¶ Vbi condi. ant.) absconditus in spelunca. Antrum autem dictum est παρὰ τὸ ἀντῶ quod est supplico, quoniam Deos in speluncis colebant, putantes illas esse sacras. ¶ Martius anguis) Marti dicatus ac bellicosus. {Huius serpen ADDI.
tis, item fontis, etiam Pausan. meminit in Bœoticis. Ipse autem serpens, quem hic Martis appellat Ouid. ab aliis proprio nomine Dercyllus. Vt est videre in comment. Euripidis in Phœnissis. Fontem vero Euripides Dircen vocat, quod tamen tempori non respõdet, cum Dirce, à qua fonti nomen factum, posterior Cadmo fuerit. Sed hæc nihil ad rem præsentem} ¶ Cristis & au.) figura est ἓν διὰ δυοῖν, hoc est cristis aureis. Horrendum autẽ describit dracone. ¶ Præsignis) insignis, notabilis. ¶ Igne mic. oc.) rubore oculi fulgent. ¶ Tumet) inflatum est & repletum. ¶ Tresq; micant ling.) serpentibus longissimam ac trisulcam linguã esse Plin. scribit. eoq; tres linguas habere videntur. ¶ Micant) saliunt & celeriter mouẽtur. ¶ Stant) horrent. ¶ Tyria de gente profe.) Cadmi socii, qui de Phœnicia, vbi est Tyrus, venerant. Est autem Tyrus insula cum vrbe Phœni-
niciæ adiacens, à Tyro Phœnicis filio denominata. Tyrus Tyrus.
quoque est & Laconiæ & maris rubri insula, quam tamen Artemidorus Tylon per, l, vocat. Est etiam vrbs & Indiæ & Lydiæ & Pisidiæ. Vnde nomen gentile Tyrius, & possessiuum Tyriacus deriuatur, vt à Rhodo Rhodiacus. ¶ Infau. gra.) infelici passu, omnes enim à Dracone illo necati sunt. ¶ Vrna) vas est hauriendæ aquæ accommodatum ab vrinando dictum, quod in puteis submergatur. ¶ Cœruleus serp.) niger, & propter hoc horrendus. ¶ Effluxe. vn.) manibus ministrorum timore Draconis illis aqua excidit, est enim metonymia, contentum nanque pro continenti positum est. ¶ Sanguisq; reliq. cor.) ministros expalluisse metu serpentis Poeta significat. ¶ Nexibus) nodis. ¶ Orb.) spiras, quas serpentes cauda efficiunt. ¶ Sinuatur) contrahitur, curuatur, flectitur. ¶ Tantoq; est cor.) tam magnus inquit erat ille serpens, quantus est is qui inter duas vrsas in cœlo spectatur. Est autem tantus vt fluuius esse videatur. Vt Virg. scribit. Maximus hic fluxu sinuoso elabit anguis. Circũ perq; duas in morẽ fluminis Arctos, Arctos Oceani metuẽtes æquore tingi.

Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora Phoenicas, siue illi tela parabant,
Siue fugam, siue ipse timor prohibebat utrunq;,
Occupat hos morsu, longis complexibus illos,
Hos necat afflatu, funesta hos tabe ueneni.
Fecerat exiguas iam Sol altissimus umbras.
Quae mora sit sociis miratur Agenore natus.
Vestigatq; uiros. tegimen direpta leoni
Pellis erat, telum splendenti lancea ferro,
Et iaculum, teloq; animus praestantior omni.
Vt nemus intrauit, laetataq; corpora uidit,
Victoremq; supra spatiosi corporis hostem,
Tristia sanguinea lambentem uulnera lingua,
Aut ultor uestrae, fidissima corpora, mortis,
Aut comes inquit ero. dixit, dextraq; molarem
Sustulit, & magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Moenia mota forent, serpens sine uulnere mansit.
Loricaeq; modo squammis defensus & atrae
Duritia pellis, ualidos cute reppulit ictus.
At non duritia iaculum quoq; uicit eadem,
Quod medio lentae spinae curuamine fixum
Constitit & * totum descendit in ilia * ferrum.
Ille dolore ferox caput in sua terga retorsit,
Vulneraq; aspexit, fixumq; hastile momordit.
Idq; ubi ui multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit, ferrum tamen ossibus haesit.
Tum uero postquam solitas accessit ad iras
Causa recens, plenis tumuerunt guttura uenis,
Spumaq; pestiferos circumfluit albida rictus,
Terraq; rasa sonat squammis, quiq; halitus exit
Ore niger stygio, uitiatas inficit herbas.
Ipse modo immensum spiris facientibus orbem
Cingitur, interdum longa trabe rectior extat.
Impete nunc uasto ceu concitus imbribus amnis
Fertur, & obstantes perturbat * pectore syluas.
Cedit Agenorides paulum, spolioq; leonis
Sustinet incursus, instantiaq; ora retardat
Cuspide praetenta, furit ille, Et inania duro
Vulnera dat ferro, figitq; in acumine dentes.
Iamq; uenenifero sanguis manare palato
Coeperat, & uirides aspergine * tinxerat herbas,
Sed leue uulnus erat, quia se retrahebat ab ictu,
Laesaq; colla dabat retro, plagamq; sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat.
Donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
Vsq; sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit, & fixa est pariter cum robore ceruix.
Pondere serpentis curuata est arbor, & imae
Parte flagellari gemuit sua robora caudae.
Dum spatium uictor uicti considerat hostis,
Vox subito audita est, neq; erat cognoscere promptū
Vnde, sed audita est, quid Agenore nate peremptū
Serpentem spectas? & tu spectabere serpens.
Ille diu pauidus pariter cum uoce colorem
Perdiderat, gelidoq; comae terrore rigebant.
Ecce uiri fautrix superas delapsa per auras
Pallas adest, motaeq; iubet supponere terrae
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.

RAPH. ¶ GEMI. Arct.) duas & similes vrsas. ¶ Phoenicas) Cadmi comites Phoenices aquatum missos. Est enim graecus accusatiuus. ¶ Funesta tabe.) mortifera veneni corruptione & sanie. ¶ Fecerat exig.) iam inquit meridies erat, exiguae enim in meridie solent esse vmbrae, quo tempore Sol est altissimus. ¶ Vestigat) per vestigia inquirit. ¶ Laetata) leto data: extincta. Nomen est participio simile, à leto (quod mortem significat) declinatum. ¶ Spatiosi cor.) vastissimi. ¶ Sanguinea ling.) rubra & sanguine infecta. ¶ Aut vltor) aut inquit Cadmus vestram mortem vlciscar, ò fidissimi socii, aut vnà vobiscum moriar. ¶ Fidissima cor.) ò fidissimorum sociorum cadauera. ¶ Molarē) lapidem tam magnum, vt ex eo mola confici possit. Molares enim lapides dicuntur, ex quibus molae conficiuntur.

ADDI. {Hellanicus saxo interfectū, Phoerecrates gladio dicit, vt est in comment. Euripidis}.

¶ Magno con.) magno impetu. ¶ Illius impul.) quàm vastus, quamq; dura pelle fuerit ille serpens, aperte ex hac hyperbole colligitur, simul etiam quàm validus, robustusq; ac praestanti animo foret Cadmus, facile cognoscitur. Qui enim molarem lapidem è terra tollit, tantoq; conatu iacit, vt turris concuti possit, is nimirum maximis viribus est iudicandus. Emphasis est igitur hoc loco, p quā plus, intelligitur quàm dicitur. ¶ Validos ictus) valide & fortiter illatos. ¶ Vicit) repulit. Tunc enim iacula vinci dicuntur, cum repelluntur. ¶ Lentae spinae) flexibilis dorsi. ¶ In ilia) In intestina. ¶ Labefecit) labare fecit. ¶ Ferrum tamen ossibus haesit) iaculi inquit ferrum ossibus infixum remansit. ¶ Solitas ad iras) ad cōsuetam rabiem. ¶ Accessit) adiuncta fuit. ¶ Causa recens) vulnus à Cadmo illatum. ¶ Albida) alba. ¶ Pestiferos rictus) venenata ora. Rictus autem proprie ferarum est, vt rostrū auium. ¶ Ore stygio) venenato. qualis est styx inferorum palus. ¶ Inficit) maculat. polluit. inquinat. ¶ Ipse modo immensum) interdum inquit inspirat & in maximum orbem contrahitur, interdum in longitudinem extenditur. Elegāter autem (vt omnia) serpentis vulnerati naturam effingit poeta. ¶ Impete) pro impetu, metri causa interdum poetae impete vtuntur. ¶ Fertur) ruit. ¶ Perturbat) * prosternit. ¶ Spolioq; leonis) pelle leonis. ¶ Cuspide praetenta) obiecto iaculi ferro. ¶ In acumine) in cuspide. ¶ Manare) fluere. ¶ Aspergine) aspersione sanguinis. ¶ Dabat retro) trahebat retro. ¶ Plagamq; sedere) hoc est cedendo plagam in corpus descendere non permittebat. ¶ Longius ire) altius descendere in corpus. ¶ Vsq; sequens pressit) eousq; sequens infixit, donec quercus obstitit illi retro se à vulnere trahenti. ¶ Cum robore) cum quercus stipite. ¶ Pondere serpentis) ex hac quoq; emphasi quantus fuerit ille serpens colligitur, cuius pondere quercus stipes fuerit curuatus. ¶ Gemuit) doluit. Rei autem inanimatae sensum tribuit poeta. ¶ Sua robora) suum truncum. ¶ Flagellari) percuti ac verberari. ¶ Spatium) magnitudinem. ¶ Promptum) facile. ¶ Vnde) à quo emissa fuerit subaudiatur. ¶ Et tu spectabere serpens) nam Cadmus relicta Spynge vxore, Hermioneq; Martis & Veneris filia accepta, ab Amphione & Zetho fuit expulsus regno, & cum ad Illyrios confugisset, ad senectutemq; peruenisset, in serpentem dicitur fuisse conuersus. ¶ Rigebant) horrebant. ¶ Ecce viri fautrix) repentinum Palladis aduentum illa particula ecce significat. Ac Ouidius quidem Palladis iussu dentes serpentis à Cadmo ait fuisse seminatos, Lysimachus vero Marte iubente narrat seminatos fuisse. Pherecides autem scribit Martem ac Palladem serpentis illius dentes in duas partes aequales diuisisse, alteramq; Cadmo, alterā Aeetae tradidisse, Cadmumq; illos seminasse, ex quibus homines armati sint nati. ¶ Motae terrae) aratae. ¶ Vipereos dentes) serpentis dentes.

Serpentis dentes in homines armatos.

* pturbat alias, eaq; lectio melior.

*a.l. toto.

*a.l. ferro.

*a.l. proturbat.

*a.l. texerat.

Paret, & impresso sulcum patefecit aratro.
Spargit humi iussos mortalia semina dentes,
Inde (fide maius) glebæ cœpere moueri,
*Primaq; de sulcis acies apparuit hastæ,
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri, pectusq;, onerataq; brachia telis
Existunt, crescitq; seges clypeata uirorum.
Sic ubi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent, primumq; ostendere uultus,
Cætera paulatim, placidoq; educta tenore
Tota patent, imoq; pedes in margine ponunt.
Territus hoste nouo Cadmus capere arma parabat,
Ne cape de populo, quem terra creauerat, unus
Exclamat, nec te ciuilibus insere bellis.
Atq; ita terrigenis rigido de fratribus unum
Comminus ense ferit, iaculo cadit eminus ipse.
Hic quoq;, qui dederat leto, non longius illo
Viuit, & expirat, modo quas acceperat, auras,
Exemploq; pari furit omnis turba, suo'q;
Marte cadunt subiti per mutua uulnera fratres,
Iam'q; breuis uitæ spatium sortita iuuentus
Sanguineam tepido plangebat pectore matrem,
Quinq; superstitibus, quorum fuit unus Echion,
Is sua iecit humi monitu Tritonidis arma,
Fraternæ'q; fidem pacis petit'q;, dedit'q;.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cum posuit iussam Phœbeis sortibus urbem.

*a. l. Parua'q;

ARG. FABVLAE SEQ.

Diana cum in valle Gargaphiæ æstiuo tempore fatigata ex assidua venatione, se ad fontem perlueret, Actæon Aristei & Autonoes filius eõdem locum petens, ad refrigerandũ se & canes quos exercuerat feras persequẽs, in conspectum Deæ incidit, qui ne eam rem eloqui posset, habitus eius in ceruum ab ea conuersus est, ita vt pro fera laceratus a suis canibus sit.

Iam stabant Thebæ, poteras iam Cadme uideri
Exilio felix. soceri tibi Mars'q;, Venus'q;
Contigerant, huc adde genus de coniuge tanta
Tot natos, natas'q;, & pignora chara nepotes,
Hos quoq; iam iuuenes. Sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini est, DICI'q; beatus
Ante obitum nemo, supremá'q; funera debet.

RAPH. ℂMORTALIA semina) hominum semina non frugum. Nam homines armati ex illis dentibus orti finguntur. Apollonium autem Rhodium sequitur Ouidius, qui in secundo Argonauticon scribit è dentibus serpentis à Cadmo satis complures armatos homines natos esse. Nam Lysimachus atque Hellanicus narrant quinq; solum homines armatos ex dentibus serpentis à Cadmo seminatis exortos esse, quorum nomina hæc esse feruntur, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion. ℣Inde fide maius) deinde inquit glebæ illius aratæ terræ moueri cœperunt, quod omnem exuperat fidem. ℣Fide maius) quod est maius quam vt sit credendum. ℣Primaq; de sulcis acies apparuit hastæ) primæ inquit hastæ exortæ sunt. Est autem figurata locutio atque poetica. Si enim esset prosa oratio, hastæ apparuerunt diceretur. ℣Tegmina mox capitum) periphrasis est galearum. ℣Picto cono) crista picta variis pennarum coloribus. ℣Existunt) extant, eminent, extra terram stant. ℣Clypeata) scutata, nomen participio simile. ℣Sic vbi) pulchra similitudine declarat, quomodo paulatim vi el illi armati sint nati. Sic inquit nati sunt, vt videntur signa & imagines surgere cum aulæa parietibus affiguntur. ℣Aulæa) ab aula Attali regis, vbi primum inuenta sunt, fuere vocata. ℣Festis theatris) in quibus ludi ac dies festi celebrantur. Theatra autem cum ludi fiebant aulæis ornabantur. ℣Dederat leto) interfecerat. ℣Subiti fratres) subito nati. ℣Plangebat) percutiebat. Nam cadentes terram feriũt. ℣Quinq; superstitibus) superuiuentibus. Omnes nanq; uiri illi armati mutuis vulneribus ceciderunt, prætee hos quinq;. Vdæum. Chthonium, Pelorem, Hyperenorem, & Echionem, quos quidẽ Cadmus socios vrbis condendæ habuit. Hi vero etiã σπαρτοὶ, hoc est seminati, fuerunt appellati, quanquam Hippias Delius & item Diony. scribant Spartos Bœotiæ quandam esse gentem. {Androtion autem σπαρτοὺς vocatos ait, quoniam σποράδην habitauerint. contra alii Cadmi filios hos fuisse dicunt, ex diuersis vxoribus. His autem & Creontem nonnulli annumerant. vide cõmen. in Phœnis. Eurip. ℣Sidonius hospes) Cadmus Phœnix. Nam Sidon vrbs est Phœniciæ, vnde Sidonius deriuatur. ℣Iussam vrbem) Thebas Bœotias. ℣Phœbeis sortibus) Apollinis oraculis. ℣Iam stabant Thebæ) hæc idcirco narrãtur, vt Actæonis in ceruum transformatio concinnius cum superiore fabula iungatur. Thebæ autem fuerunt appellatæ, vel à Theba, quæ lingua Syra (vt diximus) bouem significat, vel à Thebe Aegypti vrbe amplissima, Vnde Agenorem Cadmi patrem cum Phœnice fratre venisse, & apud Tyrum & Sydonem regnasse author est Eusebius. Fuit etiam Thebe vrbs Lyciæ patria Andromaches Hectoris vxoris, de qua Ouid. ipse lib. de Trist. primo, Nec cruciere min⁹ quàm cum Thebana cruentum Hectora Thessalico vidit ab axe trahi. Alia quoq; est vrbs hoc nomine in Lucanis, vt scribit Pli. lib. iiii. Natu. historiæ. ℣Stabant) erectæ, exædificatæq; erãt. ℣Soceri tibi Marsq;, Venusq;) vxorem nanq; Hermionem duxit Cadm⁹, Martis Venerisq; filiam. ℣Huc adde gen⁹) progeniem. ℣De coniuge tanta) quanta est Hermione Martis & Veneris filia, de qua Statius multa in Thebaidos lib. ii. Hermione quidem etiam Menelai & Helenæ filia nominatur. Quod vero quidã Martis & Veneris filiam non Hermionẽ, sed Harmoniam putant esse vocitatam, Martiani Capellæ affectatis leporibus decepti sunt. {Atqui nõ Capella tantum, sed & Hellanicus vt quidem citatur in cõmenta. Apollonii, Harmoniam vocat, eam'q; Electræ & Iouis filiam facit, quem sequitur Diodo. lib. vi. Præterea & Pausanias & Hesiodus, cuius interpres etiam rationem nominis huius affert, ὅτι τὰ ἐκ πολέμου κατὰ πεπτωκότα μέρη τῶν πόλεων, συναρμόζουσι, καὶ τὰς πόλεις [illegible] αὐτῶν ὑμνούμενοι ἄνθρωποι, καὶ ταύτας τὰς πόλεις κατοικεῖν ἐθέλοντες, hoc est, Martis filiam Harmoniam propterea dici, quod partes vrbium disiectas ac dirutas, rursum componant, & restituant homines, qui illas habitare cupiunt. Est enim ἁρμόττειν componere & coaptare. Quare non decepti, sed authoritate & nomine adducti Harmoniam legimus. Porrò in huius nuptiis cecinisse Musas græci poetæ tradunt, singulosq; deos sua munera contribuisse. Inter quæ & monile fuit à Vulcano factum, quod postea ad Eriphylẽ Amphiarai vxorem peruenit. Vltimo autem etiã Apollini Delphis consecratum fuit. Vt Pausa. author est. Fuit autem hic nomine etiam nympha quædam, quæ ex Marte genuit Amazones, vt Apollo. tradit lib. ii. Argona.} ℣Tot natos, na.) ex Hermione quidẽ filias. iiii. Semelen, Agauẽ, Autonoe, Ino & Polydorũ Cadm⁹ sustulisse memoratur. quos vero alios filios susceperit nusquã memini me legisse. ℣Et pignora cha. ne.) hi fuerunt Bacchus ex Semele & Ioue, Pentheus ex Agaue & Echione, Actæon ex Autonoe & Aristæo, Learchus & Melicerta ex Ino & Athamante. ℣Sed scilicet vlt. sem.) sententia ex Solonis philosophi qua Crœsi Indorum regis diuitias sugillauit. Cum enim Crœsus se felicem esse iactaret, neminem ante supremum diem rectè felicẽ dici posse Solon admonuit. Cuius sentẽtię quidẽ Crœsus memor, cũ à Cyro Persarũ rege foret captus, rogoq; impositus Solonẽ appellauit, dicẽs O Solon Solõ, ac si diceret, q̃ vera mihi dixisti. Cyr⁹ vero cũ eã accepisset sentẽtiã, Crœsum nõ solũ liberauit, sed etiam in maximo honore habuit.

Margin notes: ADDI. (beside "Spartos Bœotiæ… Androtion"); Sidon; Thebæ; Hermione; ADDI. (beside "Atqui nõ Capella"); Solonis sententia

ℂPRIMA

PAPH. Actæon

¶PRIMA ne.) Actæon Aristæi & Autonoes filius venando fessus, cum opacum quæreret locum, forte ad fontem peruenit, vbi se Diana nuda cum comitibus abluebat, quę irata eum statim in ceruum mutauit ne cui vnquam à se Dianā nudam fuisse visam iactare posset. Hoc vero idcirco fictū est, quia Actæon venationi admodum fuit deditus, totumq; patrimonium canes alendo consumpsit. Summam autem fabulę primum describit poeta, deinde diffusi' omnia aperit. ¶Aliena cor.) ceruina. ¶Fortunę cri.) casu nanq; offendit Dianam. ¶Cæde) sanguine, quod enim antecedit pro eo quod sequit̄ positū est. ¶Contraxerat) corripuerat & abbreuiauerat. ¶Meta vtraq;) oriente & occidente. ¶Iune. hy.) Thebanus Hyātes enim populi sunt Bœotiæ, qui & Hyantii appellātur. {Primi enim vt lquit Pausa. Hectenes Thebaidā terrā tenuere, quibus peste absumptis, Hyātes & Aones successerūt Bœotii genere. Quorū illos postea Cadm' deuictos expulit Aonas autē supplices recepit, & cū Phœnicibus suis cōiūxit} Hyantia ēt vrbs est Locrorū, vnde Hyāti' deriuat̄. Qui vero à fonte qui nusquā inuenitur, vel ab Hya Atlantis filio hoc nomē deducunt, non minus inepti sunt, quàm q id putāt esse aduerbiū cōparatiuū ab hyāte participio deriuatū. ¶Lina ma.) retia sunt madefacta. Est aūt metonymia. Lina enim ex quibus retia cōficiuntur, pro ipsis retib' ponūtur. ¶Fortunāq; dies ha. sa.) psperā subaudiamus. { Et hoc modo legēdū putat Regi' cū alii fortunæ legant patrio casu}. ¶Croceis ro.) croceo & pulchro curru. A parte náq; totū p Synecdochē accipius. ¶Propositū repe. opus) cras inquit Actæon, aduenlente Aurora ad venationē redibimus. ¶Distat idē) spatiū subaudiat̄. Vt itelligamus Solē ab vtraq; terra ęquali spatio distare, atque abesse ab oriēte & occidente, per quod significat meridiem esse. ¶Vtraq; ter.) orientali & occidētali. ¶Vaporib') feruorib'. ¶Sistite op' præsens) stare facite, hoc est psenti operi finē imponite. ¶Intermittūtq; la.) vsq; in diē sequētē venādi laborē deponūt. ¶Vallis erat) Topographia est, & vallis descriptio, quo se Diana p meridiē cū suis cōitib' oferre solebat. {Pausania aūt fontē vocat Gargaphiā q bello persico à Mardonio obrut' fuit mox à Platæēsib. restitut'}. ¶Piceis) picea arbor ē mōtana. ¶Acuta cu.) in acutū tēdēte. ¶Succinctę) agilis & idustrię. ¶Cura) amor & voluptas. Erat enim amœnissima vallis. ¶Nemorale) nemorib' tectū. ¶Pumice viuo) naturali. Pumex aūt lapis ē leuis, cauernosus, pollēdis reb' accōmodat'. Vnde pumicare, qd est pumice polire, declinat̄. ¶Et leuib' tofis) tofus lapis ē cauernosus. ¶Duxerat) effecerat. ¶Natiuū) naturalē. ¶Tenui vnda) exigua aqua. ¶Succinct') circūdat'. ¶Patulos hia.) patētes ripas. hiare enim vidētur ripæ, vt fluuii alueum efficiāt. ¶Dea syluarum) Diana. ¶Perfundere) madefacere. ¶Retētos) remissos, à retēdēdo. ¶Altera de.) altera inquit accepit pallā vestem à Diana depositā. ¶Vincla) calceos & cothurnos. ¶Ismēis Croca.) Ismeni fluuii filia. {παρὰ τοῦ κρόκου vt videt̄ dicta, tū enim & κρόκαλαι, calculi q in amnib' voluūtur, nomē habēt.} Describit aūt officia comitū Dianæ. ¶Quāuis erat ip. so.) in soluta oratione, quāuis esset diceret̄. ¶Laticē) aquā, à latēdo, qd in terræ venis lateat. ¶Nimpheq;) lotrix iterpretari potest. Nimphe ἀπὸ τοῦ νίπτειν, hoc est, à lauando. ¶Hyaleq;) ἀπὸ τῆς ὕης hoc ē à pluuia videt̄ Hyale deriuari {vel potiꝰ ἀπὸ τοῦ ὑάλου, hoc ē vitro, qd aq̄ vitreæ pspicuitatis sit.} ¶Rhāisq;) Rhāis aspſio, & gutta vocat̄ ἀπὸ τοῦ ῥαίνειν, hoc ē ab aspergēdo. ¶Et Psecas) stilla minor Psecas transfert̄, Psecades enī minutæ dicūt̄ cuiꝰq; rei ptes. ¶Et Phi.) vas ē qdē hauriēdis, ifundendisq; aqs accōmodatū παρὰ τὸ πιεῖν, hoc ē, à bibēdo deductū, mutatiōe tēuis ꝓsonātis i crassam, sed hoc loco p nympha pōit̄ q̄ Dianæ corpꝰ aqua pfundebat. ¶Titania) Diana Cei Titāi neptis, q̄ eadē eē cū Luna putatur, q̄ qdem vt Sol Titan, sic Titania Titanisq; interdum à poetis vocatur. ¶Ecce ne. Ca.) Actæon. Ecce aūt particula ferè aliqd repentinū significat. ¶Dilata pat. la.) dilata parte venationis in diē sequētē. ¶Sic illū fa tra.) sic dicere solemus cū causam rei assignare nescim'. ¶Qui simul intrauit) postquā ingressus ē. ¶Rorantia) madentia. ¶Qui color infectis) Dianæ colorem maxime rubicūdum fuisse ostēdit. ¶Infectis) tīctis. Inficere enim tīgere est, vnde infectores dicūtur tīctores. ¶In latus obli. tā asti.) hoc ē se in lat' cōuertit, vt facilius pudēda occultaret. ¶Oraq; re. fl.) vt Actęonē respiceret. ¶Et sic hau.) tāta inqt ira & indignatiōe Diana hausit & accepit aqs. qb' Actęonē pfunderet, q̄ta sagittas prōptas ac patas hr̄e voluisset. ¶Addidit) dixit

ADDI. *a. l. Fortunæq;

*Phiale p nympha pon.

Gargaphię vallis

ADDI.

ADDI.

Dianæ comites

*a. l. sacra ADDI.

Actęon in ceruum *codex emen. ha. nipte.

*a.l. positas.

Prima nepos inter res tot tibi Cadme secundas
Causa fuit luctus, aliena'q; cornua fronti
Addita, uos'q; canes satiati sanguine herili.
At bene si quæras, fortunæ crimen in illo,
Nō scelus inuenies, quod enim scelus error habebat?
Mons erat infectus uariarum cæde ferarum,
Iam'q; dies medius rerum contraxerat umbras,
Et Sol ex æquo meta distabat utraq;,
Cum iuuenis placido per deuia lustra uagantes
Participes operum compellat Hyantius ore,
Lina madent comites, ferrum'q; cruore ferarum,
* Fortunam'q; dies habuit satis, altera lucem
Cum croceis inuecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetemus opus, nunc Phœbus utraq;
Distat idem terra, findit'q; uaporibus arua.
Sistite opus præsens, nodosa'q; tollite lina.
Iussa uiri faciunt, intermittunt'q; laborem.
Vallis erat piceis, & acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphiæ, succinctæ * cura Dianæ,
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu
Arte laboratum nulla, simulauerat artem
Ingenio natura suo. nam pumice uiuo,
Et leuibus tofis natiuum duxerat arcum.
Fons sonat a' dextra tenui perlucidus unda
Margine gramineo patulos succinctus hiatus.
Hic Dea syluarum uenatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo' postquam subiit, nympharum tradidit uni
Armigeræ iaculum, pharetram'q;, arcus'q; retentos.
Altera depositæ subiecit brachia pallæ.
Vincla duæ pedibus demunt. nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum, quamuis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem * Niphe'q; Hyale'q;, Rhanis'q;,
Et Psecas, & * Phiale, fundunt'q; capacibus urnis.
Dum'q; ibi perluitur solita Titania lympha,
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
Per nemus ignotum non certis passibus errans
Peruenit in lucum, SIC illum fata ferebant.
Qui simul intrauit rorantia fontibus antra,
Sicut erant nudæ, uiso sua pectora nymphæ
Percussere uiro, subitis'q; ululatibus omne
Impleuere nemus, circumfusæ'q; Dianam
Corporibus texere suis, tamen altior illis
Ipsa Dea est, collo'q; tenus supereminet omnes.
Qui color infectis aduersi Solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ,
Is fuit in uultu uisæ sine ueste Dianæ,
Quæ quanquā comitum turba est stipata suarum,
In latus obliquum tamen astitit, ora'q; retro
Flexit, & ut uellet * promptas habuisse sagittas,
Quas habuit, sic hausit aquas, uultum'q; uirilem
Perfudit, spargens'q; comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuntia uerba futuræ,

RAPH. ¶NVNC tibi) Ironia qua videtur id permittere Diana, cuius prorsus adimit faciendi facultatem. Illum nanq; in ceruum conuertit, qui loqui non potest. est autem ordo & sensus. Nunc licet narres me visam tibi sine velamine, hoc est nudam. ¶Si poteris narrare)ac si diceret, nunquam narrare poteris. ¶Sparso capiti)resparso aquis. ¶Viuacis cerui)diu viuentis ad quadraginta nanq; annos cerui viuere dicuntur.

ADDI. {Vide Pli.li.viii.ca 32.} ¶Dat spa col.)longum efficit collum. ¶Cacuminat)acutas reddit. Est autem verbum à poeta fictum. ¶Maculoso vellere)vario pilo. ¶Additus & pauor est)scire. Ceruus enim timidissimũ animal est. ¶Autonoeius heros) Actæon Autonoes filius. ¶Non sua) sed cerui. ¶Mens tantum pristina mansit)in Actæone nihil aliud hominis, quàm mens remansit. ¶Pudor hoc) me domum redeat. Abusus autem est poeta hotum pronominum elegantia. Hoc nanq; ad propinquius, Illud ad longinquius solet referri.

ADDI. {Sed tamẽ in Aldina edi. legitur. timor hoc, pudor impedit illud}. ¶Prim⁹q; Me.)canes Actæonis enumerat, quibus etiam nomina apta venatoris canib⁹ imponit.

Melamp⁹ Melampus enim dicitur quòd pedes nigros haberet. μέλας nanq; niger, πούς πόδος, pes dicitur. ¶Ichnobates; sa.)

Ichnobates; va. l. Lagõ & ẽ nomẽ ab Ilib⁹ du ctum. Ichnobates dicitur per vestigia vadẽs ἴχνος enim dicitur vestigium, βαίνω vado. ¶Sagax)odor⁹, & acrem odorandi vim habens ¶Gnosius)Cretensis.

Gnosos Gnosos enim Cretæ vrbs fuit clarissima. ¶Spartana)Laconica. Cretenses autem & Laconici canes aptissimi sunt venationibus.

Pãphagus va. l. agrio dos. ¶Pamphagus) omnia comedens, πᾶν enim totum significat, φάγω comedo.

Dorceus ¶Dorceus acu. vi.)δέρκω enim est video.

Oribasus ¶Oribasus)montes ascẽdens, ὄρος enim mons dicitur βαίνω ascendo.

Nebrophonos ¶Nebrophonosq; va.) hinulos hoc est ceruorum catulos interficiens. νεβρός enim hinulum significat, φονεύω interficio.

Trux Theron, ¶Trux The.)terribilis aspectu. Theron autem dicitur ferinus, ac feras persequens, θήρ enim fera dicitur.

Lælape ¶Lælape) à velocitate atq; impetu sic est

interdum cognominantur. {Vel etiam à λάζομαι, quod capio significat} Sicyonius autem ab vrbe Peloponnesi Sicyone, quę & Mecon & Telchinia etiam fuit dicta. ¶Substricta)con stricta & parua. ¶Et Dromas)currens, δρόμος enim cursum significat. ¶Canache) καναχὴ strepitum significat, vnde nomen cani fuit inditum, quod eius latratu omnia resonarent.

ADDI.

Dromas
Canache

Nunc tibi me posito uisam uelamine narres,
Si poteris narrare licet, nec plura minata,
Dat sparso capiti uiuacis cornua cerui,
Dat spatium collo, summasq; cacuminat aures.
Cum pedibus'q; manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & uelat maculoso uellere corpus.
Additus & pauor est. fugit Autonoeius heros,
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Vt uero uultus, & cornua uidit in unda,
Me miserum dicturus erat, uox nulla secuta est.
Ingemuit, uox illa fuit, lachrymæ'q; per ora
Non sua fluxerunt. mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetat ne domum, & regalia tecta?
An lateat syluis? pudor hoc, timor impedit illud.
Dum dubitat, uidere canes, primus'q; Melampus
Ichnobates'q; sagax latratu signa dederunt,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida uelocius aura
Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus, Arcades oẽs,
Nebrophonos'q; uolens, & trux cũ Lælape, Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus utilis Agre,
Hylæus'q; ferox nuper percussus ab apro,
De'q; lupo concepta Nape, pecudes'q; secuta
Pœmenis, & natis comitata Harpyia duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia * Ladon,
Et Dromas, & Canache, Sticte'q;, & Tigris, & Alce.
Et niueis Leucon, & uillis Asbolus atris,
Prævalidus'q; Lacon, & cursu fortis Aello,
Et Thous, & Cyprio uelox cum fratre Lycisca,
Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos, & Melaneus, hirsuta'q; corpore Lachne,
Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati
Labros, & * Aglaodos, & acutæ uocis Hylactor,
Quos'q; referre mora est. ea turba cupidine prædæ
Per rupes, scopulos'q;, aditu'q; carentia saxa,
Qua'q; est difficilis, quá'q; est uia nulla, sequuntur,
Ille fugit, per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Heu famulos fugit ille suos. clamare libebat
ACTÆON ego sum, dñm cognoscite uestrum,
Verba animo desunt. resonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo uulnera fecit.
Proxima Theridamas Oresitrophus hæsit ĩ harmo.
Tardius exierat, sed per compendia montis

Sticte ¶Stictę;) hæc à colorum varietate nomen sumpsit. Nam στικτή distincta variis maculis dici potest, ἀπὸ τοῦ στίζειν i. id est à distinguendo.

Tigris ¶Tigris) Tigridi similis, quæ est fera velocissima.

Alce ¶Et Alce)similis Alce, feræ pernicissimæ, de qua Plinius. Septentrio fert & equorum greges ferorum, sicut asinorum Asia & Africa. Præterea Alcen nisi proceritas aurium & ceruicis distinguat, iumento similem. ἀλκὴ etiam robur, potentiaq; dicitur.

ADDI. {quę etymologia proximior ac verior videtur.}

Leucon ¶Leucon)alb⁹ à colore. λευκὸν enim albũ significat.

Asbolus ¶Et villis Asbolus atris) hoc est pilis nigris. Asbolus autem à colore est dictus, ἄσβολος enim fuliginem significat, eo, quòd nigris villis ac fuligino sis esset.

Lacon ¶Lacon) à patria, quod Laconicus esset.

Aello ¶Aello)à procella, quod esset impetuosus. Aella nanque turbinem significat & procellam.

Thous ¶Thous) velox dicitur & impetuosus, tamesi Thos forsitan rectius legeretur.

Thoes Sunt enim Thoes (vt scribit Plinius) luporum genus, procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini, habitum non colorem mutat, per hyemes hirti, æstate nudi.

Lycisca ¶Lycisca) canis ex lupo nata Lycisca dicitur, quasi parua lupa. Est enim diminutiuum à lupo, qui græce dicitur λύκος.

Harpalos ¶Harpalos) rapax, ἁρπάζω nanque rapio significat. ¶Melaneus) niger.

Lachne ¶Hirsutaq; corpore Lachne) verbum de verbo expressit. Lachne enim villorum densitas vocatur. ¶Dictæo)cretẽ si.

Labros ¶Labros)hoc quoq; nomẽ cani conueniens est, vehemẽs enim ĩpetuosusq; trãsfertur.

Aglaodos ¶Et Aglaodos)splẽdidos ac nitentes habẽs dẽtes interpre

appellata. Nam λαῖλαψ, λαίλαπος, turbinem significat. ¶Et pedi. Pterelas, Ptere.)alatus siue alis impulsus. Pterelas transferri potest, πτέρυξ nanq; ala, ἐλαύνω impellere significat, quamuis in exemplaribus torrupte Pterelas legatur. ¶Agræ)venatio interpretatur, ἄγρα. ¶Hylæus) syluestris, ὕλη nanq; syluam significat. ¶Nape) in quod saltibus versaretur, νάπη enim νάπος dicitur terræ planities.

Pœmenis ¶Pœmenis)pastoralis, ποιμὴν náq;, pastorem significat.

Harpyia ¶Harpyia) rapax, & Harpyiarum similis quę aues sunt rapacissimæ.

Ladon Sycionius ¶Sicyonius Ladon) à fluuio Arcadiæ nomen sumpsit hic canis. Nam à fluminibus etiam nunc canes

tatur, ἀγλαὸς nanq; splendidus, ὀδοὺς dens dicitur quanquã mihi potius videtur legendum esse Agriodus, qui agresti ac feroci dente intepretari potest, ἄγριος nãq; agrestis, feroxq; dicitur.

Hylactor ¶Hylactor)latrator, nam ὑλάκτω latro significat.

Melãchætes ¶Sæpe secutus) canes suos subaudiamus. ¶Melanchætes) iubam & pilos habens nigros, χαίτη nanque iuba dicitur.

Theridamas ¶The tidamas) feras domans. Nam θὴρ, θηρὸς fera dicitur. δαμάζω domo.

Orefitrophus ¶Orefitrophus) in montibus nutritus, ὄρος enim montem τρέφω significat nutrio. ¶Per compendia montis, per compendiosa & breuia montis itinera.

¶PRAECIPITATA

RAPH.

¶ PRAECIPITATA via est) præcipiti cursu peracta. ¶ Quem nõ tamen edere possit Ceruus) hoc est nec hominis vocem, nec cerui habet, sed dissimilem emittebat sonum, ac querelas. ¶ Iuga nota) cognitos ipsi mõtes. ¶ Circumfert tacito) hoc est pro manibus & brachiis, quæ in crura fuerant conuersa, vultus ac faciem circunferebat. ¶ At comites) Actæonis socii. ¶ Agmen) canum multitudinem. ¶ Ad nomen caput ille refert) retrahit attollit cum respondere non posset. Est autem parenthesis. ¶ In corpore) in carne. ¶ Rostris) oribus. nam rostra proprie auiũ dicuntur. per similitudinem vero etiam nauium. ¶ Falsi cerui) ficti ac simulati. ¶ Pharetratæ) pharetra armatæ. Est enim nomen participio simile. Pharetra autem sagittarum est repositorium. ¶ Rumor in ambiguo est) queritur inquit vtrum Diana iuste Actæonem ea pœna affecerit. Ac multi quidem dicunt eam fuisse nimium crudelem, alii recte consuluisse virginitati suæ asserunt. ¶ Violentior) crudelior. ¶ Causas) argumenta, quibus vtraque pars suam defendat opinionem. Hæc autem idcirco à poeta referuntur, vt sequentem fabulam cum superiore transformatione aptius coniungat. ¶ Eloquitur) verbis exprimit. ¶ A' Tyria pellice) ab Europa, quàm è Phœnicia Iuppiter rapuit. Pellex autem proprie dicitur, quæ cum alia rum maritis rem habet. ¶ In socios generis) in cognatos. ¶ Subit ecce priori Causa recens) fabulam incipit, quæ talis est. Iuno cum resciuisset Semelen ex Ioue concepisse eam perdere decreuit. conuersa igitur in Beroen Semeles ipsius nutricem ei persuadet, ne aliter Iouem in amplexus admittat, quam si secum eo modo, quo cum Iunone solet, concumbere promittat, vt an sit Iuppiter aperte cognoscat. Quod quidem cum impetrasset, neq; vim tãtæ maiestatis, fulminumq; tolerare posset, extincta est. Puerum vero nondum maturum cæso matris vtero Iuppiter excepit, ac femori suo insutum, donec menses nouem complerentur, fouit. Postea vero nymphis tradidit nutriendum vnde & Dythyrambus fuit appellatus, quod διὰ

Iuno in vetulam.

Præcipitata uia est dominum retinentibus illis
Cætera turba coit, conferť q; in corpore dentes.
Iam loca uulneribus desunt, gemit ille, sonumq;
Et si non hominis, quem non tamen edere possit
Ceruus, habet, mœstisq; replet iuga nota querelis,
Et genibus pronis supplex, similisq; roganti
Circunfert tacitos, tanquam sua brachia, uultus.
At comites rapidum solitis * hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisq; Actæona quærunt.
Et uelut absentem certatim Actæona clamant.
(Ad nomen caput ille refert) & abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
Vellet abesse quidem, sed adest, ueller q; uidere,
Non etiam sentire canum fera facta suorum.
Vndiq; circunstant, mersisq; in corpore rostris,
Dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Nec nisi, finita per plurima uulnera uita
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuno suspectam Semelen Cadmi, & Hermiones filiam cũ haberet, quod cum Ioue concubuisset, in anum conuersa, vt se fallacia sine inuidia cuiusquam vlcisceretur, ad eam venit, persuadetq; ei, ne alio Iouem apparatu reciperat ad cubile, quam solicitus sit apparere Iunoni. Quo vt illius authoritas grauis, proinde ipsius concubitus insignis esset. Quod cum impetrasset a cupiente, Deus instructus tonitribus ac fulminibus domũ Semeles ingressus est, tecta eius deceptæ optatis flãmis adusit, liberũq; conceptũ vtero grauidæ incendio eripuit, ac femore insuit suo, postea completis mensibus nymphis, quæ Nysam montẽ Indiæ perfrequentarent, eum tradidit nutriendũ.

Rumor in ambiguo est. aliis uiolentior æquo
Visa Dea est: alii laudant, * dignamq; seuera
Virginitate uocant. pars inuenit utraq; causas,
Sola Iouis coniux non tam culpet' ne probet' ne
Eloquitur, quã m clade domus ab Agenore ductæ
Gaudet, & à Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium: subit ecce priori
Causa recens, grauidamq; dolet de semine magni
Esse Iouis Semelen. tum linguam ad iurgia soluit.
Profeci quid enim toties per iurgia dixi?
Ipsa petenda mihi est. ipsam si maxima Iuno
Rite uocor, perdam, si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet, si sum regina Iouisq;
Et soror, & coniux, certe soror, at puto furto est
Contenta, & thalami breuis est iniuria nostri.
Concipit. id deerat, manifestaq; crimina pleno
Fert utero, & mater, quod uix mihi contigit uni,
De Ioue uult fieri, tanta est fiducia formæ,
Fallat eam faxo. nec sim Saturnia, si non
Ab Ioue mersa suo stygias penetrarit ad undas.
Surgit ab his solio, fuluaq; recondita nube
Limen adit Semeles. nec nubes ante remouit,
Quã m simulauit anum, posuitq; ad tempora canos,
Sulcauitq; cutem rugis, & curua trementi
Membra tulit gressu. uocem quoq; fecit anilem.
Ipsaq; erat Beroe Semeles Epidauria nutrix,
Ergo ubi captato sermone, diuq; loquendo
Ad nomen uenere Iouis, suspirat, & opto
Iuppiter, ut sit, ait. metuo tamen omnia. multi
Nomine Diuorum thalamos iniere pudicos.
Nec tamen esse Iouem satis est. det pignus amoris,
Si modo uerus is est, quantusq;, & qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus, talisq; rogato

δύο θυρῶν, hoc est per duas ianuas, & Semeles vterum & Iouis femur, transierit. ¶ Subit) succedit. ¶ Semelen) Cadmi filia fuit Semele & * Hermiones, quæ ex Ioue Bacchum generauit. ¶ Per iurgia) per obiurgationes. ¶ Certe soror) hoc ita à Iunone infertur, ac si coniux esse desierit, cum Iuppiter alias amet. Sic quoque apud Senecam ipsa loquitur. Soror Tonantis, hoc enim solum mihi. ¶ Quod vix mihi contigit vni) vt de Ioue conceperim. Vulcanum enim ex Ioue suscepit Iuno, tametsi Hesiodus dicat Vulcanum ex sola Iunone fuisse natum. { Et hic locus obscuritatis nonnihil habet. Nam & aliæ multæ ex Ioue conceperunt, non Iuno tantum. Quare quidam, vni, accipiunt dictum, pro semel, quod tamen nec ipsum satis defendi posse videtur. cum & Vulcanus, & Hebe. Item Mars & Ilithyia, siue Lucina, Iunone nati ab Hesiodo traduntur. Vide igitur, num vno legendum sit, & ad sequẽtem casum referendum }. ¶ Tanta est fiducia formæ) acclamatio ex maxima proueniens indignatione. ¶ Fallat eam faxo) efficiam inquit vt Iuppiter illam decipiat. ¶ Nec sim Saturnia) nec merear Saturni filia vocari. ¶ Ab Ioue suo) ab Ioue tam sibi charo. ¶ Mersa) perdita. ¶ Penetrarit) descenderit. ¶ Surgit ab his) post hæc dicta. ¶ Quam simulauit anũ) Iunonis transfigurationem in vetulam describit. ¶ Epidauria nutrix) Epidaurus vrbs est Achaiæ Aesculapii templo nobilis in Saronici sinus intimo recessu sita quę antea Epitaurus fuit appellata.

Semele Hermiõe,

* al. l. clamoribus

ADDI.

al. dignũq;. i. rẽ dignã

Epidaurus

Det tibi complexus, suaq; ante insignia sumat.
Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis
Formarat rogat illa Iouem sine nomine munus
Cui deus elige ait. nullam patiere repulsam,
Quoq; magis credas, stygii quoq; conscia sunto
Numina torrentis timor, & Deus ille Deorum est.
Læta malo, nimiumq; potens perituraq; amantis
Obsequio Semele, qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initus,
Da mihi te talem. uoluit Deus ora loquentis
Opprimere: exierat iam uox properata sub auras:
Ingemuit, neq; enim non hæc optasse, nec ille
Non iurasse potest. ergo mœstissimus altum
Aethera conscendit, uultuq; sequentia traxit
Nubila, quis nimbus, immistaq; fulgura uentis
Addidit, & tonitrus, & ineuitabile fulmen.
Qua tamen usq; potest, uires sibi demere tentat.
Nec quo centimanum deiecerat igne Typhoea
Nunc armatur eo. nimium feritatis in illo est.
Est aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum
Sæuitiæ, flammæq; minus, minus addidit iræ.
Tela secunda uocant superi capit illa, domumq;
Intrar Agenoream. corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos, donisq; iugalibus arsit.
　Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrio'q; tener (si credere dignum est)
Insuitur femori, materna'q; tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat inde datum nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactis'q; alimenta dedere.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter cum Iunone iocando omissis omnibus iurgiis, referens in coniunctione maiorem capere fœminas quam viros voluptatem, Tiresiam iudicem adeundum censuit, qui vtranq; naturam maris ac fœminæ fuerat expertus. Nam quodam tempore cum serpentes concubitu hærentes baculo percussisset, in mulierem versus fuerat, ac rursus proximo vere eadem vsus ratione, ac tactu, in virum cesserat. Qui cum Iouis sententiam tutatus esset, damnata Iuno lusum in iracundiam vertit, ac Tiresiam luminibus orbauit. Pro qua iniuria, quod maius esset, Iuppiter futurorū ei scientiā tribuit.

Dum'q; ea per terras fatali lege geruntur,

RAPH. ¶SVA insignia) quibus ab aliis diis separatur. Fulmina autem dicit, nā fulmen Iouis est insigne. ¶Cadmeida) Semelen Cadmi filiam. ¶Ignaram) nesciam se decipi à Iunone. ¶Formarat) informarat, instruxerat ¶Stygii torrentis) Stygis paludis. ¶Timor deorum) nā Dii (vt inquit Virgilius) per Stygem iurare timent, ne forte peierantes diuinitate priuentur. ¶Opprimere) obstruere, obturare, ne petitioni finem imponere posset. ¶Vox properata) celeriter prolata. Et nescit vox emissa reuerti, vt Horatius ait. ¶Neq; enim nō hęc optasse) hoc est fieri non potest, vt & Semele non petiesit ea, quæ petiit, & Iuppiter non promiserit ea, quę se iam præstiturū iurauit. Prætertea eium vt non fuerint, nulla ratione effici potest. ¶Qua tamen vsq; potest) in quantum inquit potest Iuppiter suas vires diminuit. ¶Centimanum (Typhoeus) Typhoea) Typhoeus (qui & Typhaon, & Typhon dicitur filius Terræ fuisse ab Hesiodo scribitur. Stesichorus autem illum à sola Iunone genitum ait, iniuriarum Iouis recordata) Gigas fuit violentissimus, centum habens manus, quem Iuppiter fulmine strauit, eiq; Inarimen montem imposuit. (ADDI.) {Vel, vt Pindaro placet, Aetnam. Alii vero quidam in Cilicia sepultum dicunt, quidam in Bœotia, Herodotus etiam circa Aegyptum in palude Herbonide.} Est autem trisyllabum nomen, nec vnquam o & e vocales in vnam syllabam nisi figurate iunguntur. vltima enim est diphthongus non secunda, vt quidam putant. Id quod aperte accusatiuus in a desinens ostendit. Nullum enim nomen secundæ declinationis accusatiuum in a finit, nisi in nominatiuo eus diphthongum habeat. ¶Feritatis) violētiæ. ¶Est aliud leuius fulmen) duo inquit sunt fulminum genera, violentius & minus violentum, quod secundum superi vocant. Illud enim violentum primum vocatur. Videtur autem Ouid. ad id alludere, quod de fulminibus physici scribunt, vt refert Plin. in II. Naturalis historiæ. Fulminum duo esse genera, alia nanq; fatidica vocari, quæ ex alto, statutisq; de causis, & ex suis veniant syderibus, alia vero bruta & vana, vt quæ nulla veniant ratione naturæ. his percuti montes, his maria, omnesq; alios irritos ictus fieri. ¶Donis iuga.) coniugalibus, quæ pro coniunctione & coitu petierat. ¶Imperfectus infans) qui postea Bacchus fuit appellatus. ¶Femori) Iouis subaudiatur. Femora autem sunt coxarū summitates, vbi coxæ ipsæ iunguntur. (Bacch⁹ ex aluo matris erept⁹.) ¶Materna tempora) hoc est menses nouem, quibus in vtero à matribus gestātur infantes. ¶Ino matertera) Ino Cadmi fuit filia ac Semeles soror, quæ Bacchum ex Iouis femore eductum, clam Iunone nutriuit. ¶Nyseides) è Nysa Cithæronis (Nyseides.) vertice Nyseides dictæ sunt nymphæ, quæ Bacchum nutrierunt. Vnde Dionysos ἀπὸ τοῦ Διὸς & Nysa Bacchus appellatus. (Dionysos Nysa) Quamuis Diodorus Siculus indicet à Nysa felicis Arabiæ vrbe dici: Sed perquam absurdum est Bacchum adhuc infantem ex Bœotia in Arabiam educandum fuisse translatum, cum tot nymphæ præsertim in vicinorum montium antris essent. Verum (vt Diodorus ipse refert) tres fuerunt (Dionysi tres) Dionysi, ac priorū gesta posteriori, q ex Semele & Ioue fertur natus, fuerunt ascripta. Primus nanq; fuit Indus vini, multorumq; adinuentor, quibus maxime hominum vita exculta est. Vnde & immortalitate fuit donatus. Secundum ferunt ex Ioue Proserpinaq; genitum, vel Cerere, vt alii sentiunt, quem primum tradunt boues ad aratrum iunxisse, propter quod statuis illius cornua adiciebantur. Tertius ex Ioue & Semele natus, cui Ouid. priorum quoq; attribuit gesta, quemq; nymphis Nysam habitantibus commēdatum fuisse ait. (Vrbes Bacchi dicatæ) Sunt autem decem vrbes hoc nomine appellatę, ac Baccho omnes dicatæ, quarum prima est in Helicone. Secunda in Thracia. Tertia in Caria. Quarta in Arabia. Quinta in Aegypto. Sexta in Naxo. Septima in India. Octaua in monte Caucaso. Nona in Libya. Decima in Euboea, vbi vno die ferūt vitem & florere, & vuā maturescere. ¶Antris suis) propriis speluncis. Antra nanq; montium, præcipueq; Heliconis, nymphis sunt dicata. Antrum autem illud in quo Bacchus fertur educatus Dythyrites vocatur. Vnde & Bacchus Dythyrābus fuit appellatus, eo quod δύο θύρας, hoc est duas ianuas antrum habuerit, vt quidam è Græcis narrant. (ADDI.) {De Nymphis Bacchi nutricibus, Pherecides vt in commen. Homeri citatur, in hunc ferè modum tradit. Postquam Iuppiter, inquit, ex femore Dionysum procreasset, nymphis Dodonæis illum dedit clam Iunone educandum. quarum nomina hæc sunt. Ambrosia, Coronis, Eudora, Dione, Fesula, & Polyxo. Hæ Dionysum nutrientes, simul cum eo circumibant, & rationem vitis plantandæ, vt ab illo inuenta erat, mortales docebant. Donec res Thracum Lycurgus, & has & illum ad mare vsq; persecutus est. Tum enim Iouis auxilio implorato, inter sydera receptæ sunt, Hyadesq; vocatæ, vt addit Hyginus. Hæ eædem etiam ab Hesiodo recensentur, sed quinq; duntaxat, & paulo aliis nominibus, his versi.

Φαισύλη, ἠδὲ κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε κλέεια,
Φαιώ θ' ἱμερόεσσα, καὶ εὐδώρη τανύπεπλος,
Νύμφαι ἃς ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.}

¶Dumq; ea per terras) narraturus Tiresię mutationem in fœminam primum, deinde rursus in marem, quædam interserit, quibus fabulæ eleganter connectuntur. (Tiresias in fœminam.)

Tuta'q; bis geniti sunt incunabula Bacchi,
Forte Iouem memorant diffusum nectare,curas
Se posuisse graues, uacua'q; agitasse remissos
Cum Iunone iocos,& maior uestra profecto est,
Quam quæ contingit maribus,dixisse uoluptas.
Illa negat. placuit quæ sit sententia docti
Quærere Tyresiæ. Venus huic erat utraq; nota.
Nam duo magnorum uiridi coeuntia sylua
Corpora serpentum baculi uiolauerat ictu,
De'q; uiro factus(mirabile) fœmina septem
Egerat autumnos,octauo rursus eosdem
Vidit,& est uestræ si tanta potentia plagæ
Dixit,ut authoris sortem in contraria mutent,
Nunc quoq; uos feriam.percussis anguibus iisdem,
Forma prior redijt genitiua'q; uenit imago.
Arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa.
Dicta Iouis firmat grauius Saturnia iusto,
Nec pro materia fertur doluisse,suiq;
Iudicis æterna damnauit lumina nocte.
At pater omnipotēs(neq; enim licet irrita cuiquam
Facta Dei fecisse Deo)pro lumine adempto
Scire futura dedit,POENAMq; leuauit honore.

ARG. FABVLAE SEQ.

Liriope nympha ex amne Cephiso procreauit Narcissum, cui Tiresias Eueris filius omnia prospera responso pollicitus est, si pulchritudinis suæ nullam habuisset notitiam. Hunc igitur Echo cum diligeret, neq; viam potiundi inueniret, cura,& solicitudine tabuit quem extremis vocibus persequebatur fugientem,extabuit, eiusq; reliquiæ corporis in lapidem conuersæ sunt. Quod ei incidit Iunonis ira,quia garrulitate sua eam sæpe esset morata,ne Iuppiter in montibus persequens nymphas, manifesto deprehendi posset. Fertur Echo filia Iunonis ob deformitatem montibus recondita, neq; eius præter vocē quicquā inspici posse,quę tamen post obitū auditur.

Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fidem,uocis'q; datæ tentamina sumpsit
Cœrula Liriope, quam quondam flumine curuo
Implicuit,clausæ'q; suis Cephisus in undis
Vim tulit.enixa est utero pulcherrima pleno
Infantem nymphe iam tunc qui posset amari,
Narcissum'q; uocat,de quo consultus,an esset
Tempora maturæ uisurus longa senectæ,
Fatidicus uates,si se non nouerit, inquit.
Vana diu uisa est uox auguris,exitus illam
Res'q; probat,leti'q; genus, nouitas'q; furoris.
Nam quater ad quinos unum Cephisius annos
Addiderat,poterat'q; puer, iuuenis'q; uideri.
Multi illum iuuenes,multæ cupiere puellæ,
Sed fuit in tenera tam dura superbia forma,
Nulli illum iuuenes,nullæ tetigere puellæ.
Aspicit hunc trepidos agitantem in retia ceruos
Vocalis nymphe,quæ nec reticere loquenti,
Nec prior ipsa loqui didicit,resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo non uox erat,& tamen usum
Garrula non alium,quam nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut uerba nouissima posset.
Fecerat hoc Iuno,quia cum deprendere posset
Ouid. Metam.

RAPH. Dythyrābus. ¶ BIS geniti Bacchi)primū nanq; ex vtero Semeles,deinde ex femore Iouis natus est Bacchus. Vnde etiam Dythyrābus est dict°. quia δὶς διὰ θυρῶν,hoc est per duas ianuas(vt diximus)exiuit,& per vterū Semeles, & per femur Iouis. Nectar. ¶ Nectare)vino suaui. Est enim nectar Deorū potio suauissima. ADDI. {Deriuatur autē vt plerisq; placet etymologicis,à νε, priuandi particula,& κτῶ, quod idem, quod possideo, quasi quod nullius mortalis κτῆσις possessio sit. Vel etiam à νέον & κτῆσις, quasi quod perpetuo nouum sit,ac virens. Vnde etiam ab Hebe, quæ iuuentutis dea est, miscetur & tēperatur}. ¶ Cum vacua Iunone)ociosa & ira carente. ¶ Docti Tiresiæ) periti illius quęstionis. Tiresias enim Thebanus Eueris filius,& idcirco Euerides factus mu. Euerides à Callimacho & Theocrito dictus, cum forte duos angues coeuntes virga percussisset,in fœminam fuit cōuersus, ac septem annos in eo sexu durasse fertur. Rursusq; cū eosdē serpentes verberasset,in pristinū sexum reuersus est. Quod quidem ne quis omnino fabulosum putet,legat & Pli.in.vii.Natura. historiæ, & Diuū Augustinū de cōiugiis veteris ac nouę legis, qui asserūt quibusdam id accidisse. Cæterū Tiresias ab Ioue Iunoneq; cōtendētibus vtri° maior in coitu voluptas sit maris an fœminę iudex electus,maiorē esse fœminæ voluptatē affirmauit. Qua sententia,Iuno irata,illū obcæcauit. Iuppiter vero pro oculis ademptis ei futurorum præsciētiā concessit. ¶ Mirabile) dictu subaudiatur.est autē parēthesis, qua significat vix id credi posse. ¶ Vt authoris sor.)naturā & sexū. ¶ Authoris) effectoris vestræ plagæ. ¶ Genitiua)natiua. quàm i natiuitate habuit Tiresias mas aūt nat° est. ¶ Arbiter)iudex: ¶ Nec p materia)nec secundū materiæ ac rei qualitatē Res enim iocosa erat ideoq; Iuno Tiresię sentētiā ferre nō debebat. ¶ Sui iudi.lum.)Tiresię iudicis electi oculos. ¶ Aeterna. nu.)ppetua cæcitate. Sic qdē Ouid. Callimachus vero Tyresiā excęcatū fuisse ait,eo qd Palladē nudam in balneis viderit ¶ Neq; enim licet)parēthesis est causam cōtinēs qua re Iuppiter Tiresię oculos nō restituerit. Nō.n. inqt licet cuiquā Deo alterius Dei quā licet parui facta rescidere. ¶ Leuauit)leuē fecit. ¶ Ille p Aonias) Bœotias. Aonia. Aonia enim ps ē Bœotiæ mōtana ab Aone rege cognominata. Hęc autē inserūtur, vt cōmodi° fabulæ cōiungātur ¶ Irreprehensa)vera q̄ nihil poterant reprehēdi. ¶ Vocisq; datæ)concessæ artis vaticinandi. ¶ Tentamina) experimenta. ¶ Cœrula Liriope)Narcissi in florē eiusdē nominis mutationē referre incipit poeta. Nā Liriope nympha Liriope. Oceani ac Tethyos filia Cephiso fluuio cōpressa Narcissum peperit,quem Tiresias consultus à matre, ad maturam senectutem peruēturum,si se non nosset, prędixit. Id vero cum ambiguū videretur,exitu tandē fuit cōprobatū. Narcissus Narcissus. enim omniū formosissimus adulescens,cum omnes sperneret amantes, seq; ipse in fonte vidisset ita suipsi° exarsit amore , vt paulatim fuerit consumptus. Eius vero cadauer cum nymphę rogo imponere vellent,ipsum in florem commutatum animaduertūt, quem à iuuenis nomine Narcissum vocarūt. Cephisus. Cephisus (vt dixim°) fluui° est Bœotię ad iacēs paludi, quæ ab ipso Cephisis appellatur. Hoc aūt loco p Deo fluminis ipsi° accipitur. ¶ Nymphe) cū sit nominatiui casus sine diphthongo scribatur. ¶ Iam tū)ab infantia vsq; maximam prę se ferebat pulchritudinē Narcissus. ¶ Si nō nouerit)hoc est si nunquā suā pulchritudinem cognouerit. ¶ Vana diu visa est vox auguris).i.stulta & falsa. ¶ Nam quater ad quinos) hoc ē vnū & viginti annos natus erat. ¶ Puer) propter pulchritudinē. ¶ Iuuenis) propter magnitudinem. Erat enim magnus & formosissimus, quæ quidē rara ē felicitas. ¶ Aspicit hūc) fabulā iterpōit de Echo nympha cōpositā, Echo. cui primū hoc ira Iunonis euenit, vt vltimas tātū de vocibus auditis referret. Deinde cū à Narcisso,cui° amore ardebat, spreta esset in lapidē ita fuit conuersa, vt vox sine corpore remanserit in mōtib° vltima verborū auditorū repetēs. ADDI. { Duplex igit mutatio in illa facta, vocis altera corporis.} ¶ Resonabilis Echo)verbū de verbo expressit. Nā Echo dici potest resonātia. ¶ Corp° adhuc Echo) nōdū inqt corp° Ech° in lapidē erat cōmutatū. Nunc enim sola vox sentit. ¶ Et tū vsum) quāuis inquit Echo Nympha esset corpore prędita, aliū tñ vsum linguæ quàm nunc habeat, non habebat, nam vltimas solum voces referebat. ¶ Fecerat hoc Iuno) vnde id incommodi habuerit Echo, vt nouissima solum verba referret,expōit poeta. Iuno igit fuit in causa videns se sæpius illi° nugis delusam esse ac impeditam,ne Iouem cum nymphis coeūtē deprehenderet.

Sub Ioue sæpe suo nymphas in monte iacentes,
Illa Deam longo prudens sermone tenebat,
Dum fugerent nymphæ. postquam Saturnia sensit,
Huius ait linguæ, qua sum delusa, potestas
Parua tibi dabitur, uocis'q; breuissimus usus.
Re'q; minas firmat. tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat uoces, audita'q; uerba reportat.
Ergo ubi Narcissum per deuia rura uagantem
Vidit, & incaluit, sequitur uestigia furtim.
Quo'q; magis sequitur, flamma propiore calescit.
Non aliter, quàm cum summis circumlita tædis
Admotas rapiunt uiuacia sulfura flammas.
O quoties uoluit blandis accedere dictis
Et molles adhibere preces, natura * repugnat, *a.l. recusat.
Nec sinit incipiat. sed quod sinit, illa parata est
Expectare sonos, ad quos sua uerba remittat.
Forte puer comitum seductus ab agmine fido
Dixerat, * hic quis adest? & adest responderat Echo, *a.l. heu
Hic stupet, atq; aciem partes dimisit in omnes,
Voce ueni magna clamat. uocat illa uocantem.
Respicit, & rursus nullo ueniente, quid inquit
Me fugis? & totidem quot dixit uerba recepit,
Perstat, & alternæ deceptus imagine uocis,
Huc coeamus ait? nulli'q; libentius unquam
Responsura sono, coeamus rettulit Echo.
Et uerbis fauet ipsa suis, egressa'q; sylua
Ibat, ut iniiceret sperato brachia collo.
Ille fugit, fugiens'q; manus complexibus aufert,
Ante ait, emoriar, quàm sit tibi copia nostri.
Rettulit illa nihil, nisi sit tibi copia nostri.
Spreta latet syluis, pudibunda'q; frondibus ora
Protegit, & solis ex illo uiuit in antris
Sed tamen hæret amor, crescit'q; * dolore repulsæ, *a.l. pudore
Et tenuant uigiles corpus miserabile curæ,
Adducit'q; cutem macies, & in aera succus
Corporis omnis abit. uox tantũ, atq; ossa supersunt.
Vox manet, ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
Inde latet syluis, nullo'q; in monte uidetur.
Omnibus auditur, sonus est qui uiuit in illa.

ARG. FABVLAE SEQ.

Narcissum supradictũ ob nimiam crudelitatem, quã in Echo exhibuerat, Nemesis vltrix fastidientiũ, in amorem sui impulit, vt non minore flamma ille exureretur. Qui cũ ex assidua venatione fatigatus secũdũ fontẽ in opaco procubuisset, & hauriens aquã imaginẽ sui conspexisset, & diutius ibi remoraretur, nouissime tabuit, ita vt vita priuaretur, ex cuius reliquiis flos extitit, quẽ Naiades nymphæ flentes casum fratris, Narcissi nole notarunt.

Sic hanc, sic alias * undis aut montibus ortas *a.l. syluis
Luserat hic nymphas, sic coetus ante uiriles.
Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens,
Sic amet ipse licet, sic non potiatur amato,
Dixerat. assensit precibus Rhamnusia iustis.
Fons erat illimis nitidis argenteus undis,
Quem neq; pastores, neq; pastæ monte capellæ
Contigerant, aliud'ue pecus, quem nulla uolucris,
Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat,
Sylua'q; Sole locum passura tepescere nullo.
Hic puer, & studio uenandi lassus, & æstu
Procubuit, faciem'q; loci, fontem'q; secutus.
Dum'q; sitim sedare cupit, sitis altera creuit.

RAPH. (SVB Ioue suo iacentes) cum Ioue marito suo coeuntes. (Postquam Saturnia sensit) quod, subaudiatur. Sic enim in soluta oratione loquimur. Quod postea quam Iuno Saturni filia sensit & cognouit. (Re'q; minas firmat) re ipsa & effectu minas eaequitur. (Reportat) repetit & refert. (Per deuia rura) per inuias syluas. (Incaluit) amore illius capta fuit. A more nanque incalescere aliquem, vt inflammari & ardere dicimus. (Circumlita) circumposita. Est autem periphrasis sulfuratorum ignorum. (Viuacia sulfura) quæ difficulter corrumpuntur. Hac autem similitudine ostenditur Echo quo propinquior Narcisso erat, eo magis amore inflammatã esse. (O quoties voluit) hac interiectione significatur vehemẽtia amoris, quo Echo Narcissum prosequebatur. (Accedere) adire. (Blandis dictis) verbis blanditiarũ plenis, quibus amatores vti consueuerunt. (Molles preces) ab effectu preces dicuntur molles, quod illis homines mites, mansuetiq; redduntur. (Natura repugnat) neq; enim prior loqui poterat sic volente Iunone, sed vltima tãtũ verba referebat. (Nec sinit incipiat) hoc est illã incipere nõ permittit. (Seductus) separat⁹. alias deceptus. (Comitum ab agmine fido) hyppallage est. Ab agmine enim & turba fidorũ comitum Narcissum intelligimus recessisse. (Aciem) oculorũ subaudiam⁹. (Recepit) accepit, audiuit. (Alternæ vocis) alternatim emissæ, primũ à Narcisso, deinde ab Echo. (Huc coeamus) conueniam⁹ huc in hunc locum, sed Echo eandẽ quidem vocem refert, sed non eandem significationem. Coire nanq; & conuenire & concumbere significat, qua in significatione ab Echo fuit repetitum, vt aperte quæ sequuntur ostendunt. (Et verbis fauet ipsa suis) hoc est sua verba re ipsa cõprobat & cõfirmat. (Quàm sit tibi copia nostri) quã me potiri possis & in tua potestate habere. (Protegit) occultat. alibi defendit. Solis in antris, desertis speluncis. (Hæret) remanet. (Tenuant) extenuant, & macilẽtum reddunt. (Vigiles curæ) ab effectu quod homines dormire non sinant. (Adducit) contrahit, diminuit. (Omnis succ⁹) tot⁹ sanguis. (Supersunt) restant. (Ossa ferũt lapidis traxisse figurã) .i. ossa feruntur in lapides fuisse conuersa. (Inde latet syluis) ex eo inquit tẽpore, quo ossa in lapides fuerunt cõmutata, sic latet in syluis Echo, vt ab omnibus quidem audiatur, sed à nullo videatur. (Son⁹ est qui viuit in illa) scite dixit. nam Echo nihil aliud est quàm sonus, à quo etiã deducta est. Nã Echo ἀπὸ τοῦ ἤχου, qui est sonus deriuatur. (Luserat) illuserat. (Sic coet⁹ ante viriles) sic inquit ante dum esset puer multos viros eius amore captos illuserat Narcissus. (Inde) ea illa Narcissi superbia. (Aliquis despect⁹) quidã cõtemptus. (Sic amet ipse licet) vtinã inquit ipse Narcissus sic amare possit, vt nunquã amato potiatur. (Rhãnusia) Nemesis Rhãnusia, à Rhãnunte pago & regione Atticæ: vbi celeberrimo tẽplo colebatur dicta, quę aduersus superbos maxime inexorabilis esse narratur, cuius quidem statuæ capiti corona imposita erat (vt scribit Pausanias) in qua & cerui & fortunæ parua insignia continebantur. In manum altera ramus fraxineus, in dextera phiala, in qua Aethiopes effecti erant. Statua autẽ illa quæ magnitudine & pulchritudine perfecta cum Phidiæ operibus contendebat; non minus Rhamn⁹ celebrabatur, quam Marathon prælio contra Persas commisso. Sic autem Nemesis Rhamnusia dicta est, vt Diana Ephesia, Ven⁹ Cytherea. Nemesin vero Oceani & Tethyos filiam fuisse Pausanias scribit. Huius Deæ simulachrum in Capitolio quidẽ erat (vt scribit Plinius) quamuis nomen latinum non sit. (Fons erat illimis) fontem amœnissimam describit poeta. (Illimis) sine limo. (Argenteus) vt argentum, nitidus, & splendidus. (Gramen) herba. (Sylua'q; Sole locum passura) sylua inquit adeo densa fonti imminebat, vt Solis radii nequaquam ad fontem penetrare possent. (Sole nullo) nullo Solis calore. (Et æstu) Solis feruore. (Procubuit) in faciem iacuit, id quod lassi in herbosis locis facere solent. (Faciem loci) amœnissimum loci situm. (Sitis altera) cupiditas altera: hoc est, amor. Nihil enim aliud est amor, quàm cupiditas potiundi re amata.

Echo

Rhãnusia.

Nemesis.

Dumq; bibit uisæ correptus imagine formæ
Spē sine corpe amat, corpus putat esse qđ umbra ē.
Ac stupet ipse sibi, uultuq; immotus eodem
Hæret, ut è pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum ceu, lumina, sydus,
Et dignos Baccho digitos & Apolline crines,
Impubesq; genas, & eburnea colla, decusq;
Oris, & in niueo mistum candore ruborem.
Cunctaq; miratur, quibus est mirabilis ipse.
Se cupit imprudens, & qui probat, ipse probatur,
Dumq; petit, petitur, pariter'que accendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti?
In medias quoties uisum captantia collum
Brachia mersit aquas, nec se deprendit in illis?
Quid uideat, nescit. sed quod uidet, uritur illo,
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule quid frustra simulachra fugacia captas?
Quod petis est nusquā. quod amas, auertere, pdes.
Ista repercussæ, quam cernis imaginis umbra est.
Nil habet ista sui, tecum uenit'que, manet'que.
Tecum discedet, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest, sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam.
Per'que oculos petit ille suos, paulum'que leuatus
Ad circunstantes tendens sub brachia syluas,
Ecquis Io syluæ crudelius inquit amauit?
(Scitis enim) & multis latebra opportuna fuistis,
Ecquem, cum uestræ tot agantur secula uitæ,
Qui sic tabuerit, longo meministis in æuo?
Et placet, & uideo, sed quod uideo'que, placet'que,
Non tamen inuenio tantus tenet error amantem.
Quoque magis doleā, non uos mare separat ingēs,
Nec uia, nec montes, nec clausis mœnia portis.
Exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putes tāgi, minimū est quod amātibus obstat.
Quisquis es huc exi, quid me puer unice fallis?
Quo'ue petitus abis? certe nec forma, nec ætas
Est mea quā fugias, & amarunt me quoq; nymphæ.
Spem mihi nescio quam, uultu promittis amico,
Cum'que ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro.
Cum risi, arrides. lachrymas quoq; sæpe notaui,
Me lachrymante, tuas, nutu quoq; signa remittis,
Et quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers aures non peruenientia nostras.
Iste ego sum, sensi. nec me mea fallit imago.
Vror amore mei flammas moueo'que, fero'que.
Quid faciā? roger, an ne rogē? q̃ deinde *negabo?
Quod cupio, mecū est. INOPEM me copia fecit.
O utinam à nostro secedere corpore possem.
Votū in amāte nouū est. uellē, qđ amamus abesset.
Iam'que dolor uires adimit, nec tempora uitæ
Lōga meæ superant, primo'que extinguor in æuo.

RAPH. (DVMq; bibit) quæ pro quia accipienda uidetur, vt exponatur Quia dum bibit. (Spem sine corpore amat) hoc minus recte dictum esse videtur. Omnis enim spes est sine corpore. Spes autē pro specie & vmbra posita esse videtur, sed forsitan hunc locum poeta si licuisset erat emendaturus. Verū sic quoq; defendi potest. Sperabat enim se eo potiturum, quod tangi non potest.

ADDI. {Ego nihil video cur se tantopere torqueat hoc loco Regius. Amat enim Spē sine corpore Narcissus, hoc est, illud quod re ipsa nihil erat amat, umbram videlicet, & spem corporis, quod nusquā extabat.} (Ac stupet ipse sibi) sua ipsius pulchritudine stupet Narcissus. (Signum) statua. (Pario marmore) Paros insula est Aegei candidissimo marmore nobilis. (Spectat humi positus.) Narcissi singula mēbra describit, quo melius ipsius pulchritudinē ostendat. Ordo est autē Spectat lumina. i. oculos, ceu geminum sydus, qua similitudine pulcherrimos Narcisso oculos fuisse poeta demonstrat. (Impubes genas) imberbes, ac sine vlla prorsus lanugine. (Eburnea colla) candida sic, vt eburnea viderentur. (Pariterq; accendit & ardet) hoc est vna & vrit & vritur. In hac vero descriptione valde poeta lasciuit. (Irrita oscula) vana. Nihil enim præter aquam tāgebat. (Captantia) captare & comprehendere conantia, neq; enim captabāt. (Incitat) stimulat ad amandum. (Credule qd frustra) miseratione quadā poeta motus videtur conuertere sermonē ad Narcissum. Credulus autē dicitur qui facile, & nimiū credit (Simulachra fugacia captas) imaginem fugientē. (Quod petis est nusquā) ac si diceret nihil est id quod cupis. Secundū autem eorū loquitur opinionē, qui corpora solum esse putant. (Quod amas auertere, perdes) hoc est auerte à fonte vultum tuum, quem amas, & ipsum statim amittes. Est enī impatiui modi auertere. Admonere enim eum videt, vt vultum auertat, sicq; cognoscet se umbram amare. (Repercussæ) ab aqua remissæ. (Nil habet ista sui) ista inqt, imago, quam cernis, nil hēt pprii, sz tota à te pēdet. (Cereris cibi. (Quietis) somni. (Opaca herba) umbrosa. (In expleto lumine) oculis, qui non poterāt satiari. (Mēdacem formam) falsam adolescentis figurā. (Ergo Io syluæ) exclamatio est cū interrogatione hois vehementer affecti. Est autem sola dictio ecquis & per c scribitur, non per t, vt ferè in exemplaribus est deprauatū. Io vero dolentis hoc loco est interiectio, alibi bacchantis & gaudentis. (Scitis enim) parenthesis est, qua ostendit Narcissus se merito syluas rogare, an aliquem sic tabescere viderint. (Et multis latebra opportua fuistis) hoc est multis amantibus latebras præbuistis, vt commode suis amoribus frui possent. (Opportuna) commoda. (Ecquem cum vestræ) ordo est. Ecquem meministis in longo æuo qui sic tabuerit, & paulatim consumptus sit? (Tot sæcula) syluæ enim multa sæcula uiuunt. Sæculum autem centum annorum spatium dicitur. (Tabuerit) paulatim cōsumptus sit. Tabescere namque est paulatim deficere & absumi. A tabe autem deriuatur, quæ humorum corruptio est, qua corpora ad extremam maciem deducūtur. (Tantus tenet error amantem) acclamatio est qua se in maxima miseria constitutum esse ostendit Narcissus, cum quem amat, inuenire nō possit. (Nec mœnia) mœnia à muniendo dicuntur, & ea sunt proprie, quæ urbem cingunt, quanquam & priuata ædificia significent. (Teneri) amplecti. (Resupino ore) sursum uerso ore. (Puer unice) singularis. Neminem enim alium tanta pulchritudine præditum esse putabat. (Petitus) expetitus, exoptatus. (Fugias) fastidias. (Aspernaris) renuas. (Feroq;) patior & tolero. {Quid deinde negabo? quidam post deinde, distinguunt, ut sit sensus, quid deinde faciam? negabo'ne? Sed alii pro negabo, rogabo, legunt, quod uerbum rectius est, & sententiam planiorem facit. Dubitat enim utrum roget, an non. Deinde si roget, quid nam roget.} (Inopem me copia fecit) stulte dictum esse uidetur. Oxymoron autem à græcis uocatur, quod quamuis fatuum uideatur, acutus tamen inest sensus. copia enim inopem fecit Narcissum, quia quod in seipso erat, potiri & frui non poterat. (Votum nouum) cupiditas noua & inusitata, ut quod quid amas, longas ab se cupiat abesse. (Superant) supersunt. restant. (Primo in æuo) in prima ætatis meæ parte. Adolescens enim adhuc erat Narcissus.

Aspernor depo. uerbum.

*a. l. rogabo.

Nec mihi mors grauis est posituro morte dolores.
Hic qui diligitur uellem diuturnior esset.
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit,& ad faciem rediit male sanu candem,
Et lachrymis turbauit aquas,ob'cura'que moto
Reddita forma lacu est,quam cum uidisset abire,
Quo refugis?remane,nec me crudelis amantem
Desere,cla mauit.liceat quod tangere non est,
Aspicere & misero præbere alimenta furori.
Dum'que dolet,summo uestem diduxit ab ore,
Nuda'que marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem.
Non aliter, qua'm poma solent,quæ cādida parte,
Parte rubent aut ut uariis solet uua racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ simul aspexit liquefacta rursus in unda,
Non tulit ulterius,sed ut intabescere flauæ
Igne leui ceræ matutinæ'que pruinæ
Sole tepente solent,sic attenuatus amore
Liquitur,& tecto paulatim carpitur igni.
Et neque iam color est misto candore rubori,
Nec uigor,& uires,& quæ modo uisa placebant.
Nec corpus remanet,quōdā quod amauerat Echo.
Quæ tamen ut uidit,quamuis irata,memor'que
Indoluit,quoties'que puer miserabilis eheu
Dixerat hæc resonis iterabat uocibus eheu:
Cum'que suos manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eūdem.
Vltima uox solitam fuit hæc spectantis in undam,
Heu frustra dilecte puer.totidem'que remisit
Verba locus dicto'que uale uale inquit & Echo.
Ille caput uiridi fessum summisit in herba.
Lumina mors clausit domini mirantia formam.
Tum quoq; se,postquam est inferna sede receptus,
In stygia spectabat aqua.planxere sorores
Naiades & sectos fratri imposuere capillos.
Planxerunt Dryades.plangentibus assonat Echo.
Iā'que rogū quassas'que faces,feretrū'que parabāt,
Nusquam corpus erat.croceū pro corpore florem
Inueniunt foliis medium cingentibus albis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pentheus Echionis & Agaues filius in cōtemptum trahens prædicta Tiresiæ auguris cum in aduentu Liberi, Thebani hedera redimiti procederent,ac sacra susciperent,prohibet suos Pentheus parere monitis,quod negaret ex Semele Bacchum Deum proditum. Confestim itaque famulis imperat,vt in conspectū suum Liberum uinctū attrahant. At ille vt vesanientem eluderet versus in Acœtem ducitur vinctus,& custodia clauditur.

Cognita res uatis meritam per Acheidas urbes
Attulerat famam,nomen'que erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus
Cōtemptor superum Pentheus,præsaga'que ridet
Verba senis,tenebras'que,& cladē lucis ademptæ
Obiicit.ille mouens albentia tempora canis:
Qua'm felix esses,si tu quoque luminis huius
Orbus ait fieres,nec Bacchica sacra uideres.
Nanque dies aderit, quam nō procul auguror esse,
Qua nouus huc ueniet proles Semeleia Liber,
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargere locis,& sanguine syluas

RAPH. ¶NEC mihi mors grauis est) nec mihi inquit molesta est mors, quippe quæ meis doloribus finem sit impositura. ¶ Diuturnior esset) diutius uiueret. ¶ Nec duo concordes) vnanimes. ¶ Ad eandem faciem) imaginem. Facies enim interdum pro totius corporis forma, interdum pro imagine ponitur. ¶ Male sanus) insanus & demens. ¶ Moto lacu) turbato fonte. Lacus enim dicitur etiā fontium receptaculum. Lacus quoque vas est in quo vuæ calcantur. Tibullus. Et pleno pinguia musta lacu. Liceat quod tangere nō est, Aspicere) hoc est permitte me aspicere id quod tangere impossibile est. Nam hoc verbum est cum infinito iunctum significat possibile est. ¶ Misero furori) ab effectu miser dicitur furor, quod miseros homines faciat, qui illo vexantur. Miseri autem sunt qui amant, vt Plautus quoque in Asinaria testatur. ¶ Diduxit) diuisit. ¶ Ab ore summo) sic quidem legitur. Sed ab ora summa forsitan ab Ouidio fuit scriptum, vt à superiore extremitate vestem fuisse diductam intelligamus. Nam ora vniuscuiusque rei (non solum terrarum) extremitas appellatur. ADDI. {Sed tamen & os non solum de facie, sed de tota quoque specie quæ cernitur, intelligi potest.} ¶ Marmoreis palmis) manibus, vt parium marmori candidis. ¶ Pectora traxerunt) conceperunt. ¶ Tenuem percussa ruborem) exiguum. Duplici autem similitudine qualis esset rubor ille ostendit. ¶ Liquefacta in vnda) in liquida aqua. ¶ Non tulit vlterius) dolorem vlterius ferre non potuit. ¶ Intabescere) paulatim liquefieri & absumi. ¶ Matutinæ pruinæ) pruina ros est congelatus. ¶ Attenuatus) extenuatus, macer factus. ¶ Liquitur) liquescit, ac paulatim consumitur. ¶ Et tecto carpitur igni) occulto amore cruciatur. Tale est illud Virgilianum. Et cæco carpitur igni. ¶ Et vires) non, aduerbium subaudiatur, vt intelligamus & vires non remanent. Est enim hypozeugma. ¶ Quamuis irata memorq;) se à Narcisso fuisse spretam. Est autem ordo. Quæ tamen indoluit, vt vidit, quamuis irata esset. ¶ Miserabilis) miserandus, ac misericordia dignus. ¶ Plangoris) percussionis. ¶ Locus) Echo quæ in illo erat loco. Continens enim pro contento per metonymiam positum est. ¶ Summisit) deposuit. ¶ Planxere sorores Naiades) fleuere nymphæ fontium & fluminum, quæ sorores videntur esse. Naiades enim fontium ac fluuiorum nymphæ dicuntur. ἀπὸ τοῦ νάειν, hoc est à fluendo. ¶ Et sectos fratri imposuere capillos) id enim in luctu mulieres facere solebant. ¶ Feretrum) capulum quo cadauera efferuntur. ¶ Quassasq; faces) scissas. Faces nanque cadaueribus præferebantur. ¶ Croceum florem) Narcissum florem coloribus depingit. Nam croceus cum sit, floris candidis cingitur. Est autem idem cum lilio, vt ait Theophrastus in libro de plantis. (Naiades.)

¶ Cognita res) expositurus quēadmodū Tyrrheni quidam nautæ Bacchum contemnentes in delphinos mutati fuerunt, & alia quædam & Penthei regis Thebarum impietatem & cædem narrat, vt fabulæ melius coniungantur. (Narcissus in florem.) ¶ Per Acheidas vrbes) Achaicas. (Achaia.) Est enim forma patronymica pro possessiua. Achaia regio est Græciæ, Peloponneso contermina. Hinc Acheis, a in e conuerso. ¶ Echionides Pentheus) (Pentheus.) Pentheus Echionis & Agaues fuit filius, qui dum Bacchum contemneret, eiusq; sacra in Cithærone spectaret, à matre, aliisque Bacchis putantibus ipsum esse aprum, fuit dilaceratus. Pentheus autem ἀπὸ τοῦ πένθους, hoc est à luctu fuit cognominatus. ¶ Verba præsaga) quæ futura significabant. Cladem lucis ademptæ, cæcitatem. ¶ Obiicit) exprobrat. ¶ Quam non procul auguror esse) hoc est quam puto atque vaticinor propè esse. ¶ Nouus Liber) innuit poeta alium quoque Bacchum veterem & antiquum fuisse. Nam (vt scribit Diodorus) quidam vnum duntaxat, alii tres Dionysios & Bacchos fuisse putarunt, (Bacchi tres.) sua cuique gesta attribuentes ac primum Indū fuisse aiunt, qui cum exercitu orbē peragrans & vitem plantare, & ex vua vinum torculari exprimere

mere omnium primus mortales docuit, pluraq; alia ad vsum hominum excogitata effecerunt, vt pro Deo coleretur. Secundum ex Ioue & Proserpina, vel, vt alii sentiunt ex Cerere genitum ferunt, qui primus boues ad arandum iunxisse narratur, quamobrem illius statuis cornua apponebantur. Tertium ex Ioue & Semele Cadmi filia natum aiunt, qui specie decorus inter mulierum choreas summa cum voluptate nutritus fuit, atque educatus. Fœminarum deinde, quas thyrsis armauit, exercitu congregato, orbem terrarum peragrauit, eos, qui pie, iusteq; viuerent, sacra mysteriaq; docens. Festos præterea vbique dies publice celebrari, choreasq; agi & musicam exerceri artem instituit. Postremo sedatis inter omnes nationes vrbesq; discordiis, bellisq; vbique sublatis, pacem omnibus largitus est. Quosdam vero ob superbiam, impietatemq; ipsum contemnentes, iactantesq; bacchas propter incontinentiam & libidinem ab ipso circumduci Ceremonias vero ac mysteria ad corruptelam externarum mulierum adinuenta, merita pœna affecit, quorum in primis fuit Pentheus. Hæc & multo plura Diodorus de Baccho. Ouidius vero quæ ab aliis duobus quoque gesta fuere Baccho soli Iouis & Semeles filio attribuere videtur. ¶ Matrisque sorores) Ino & Autonoe. Hæ nanque vnà cum Agaue matre Pentheum dilacerarunt. ¶ Perturbat) interpellat, impedit, ne plura loquatur. ¶ Aguntur) peraguntur, perficiuntur. ¶ Liber adest) Bacchus aduenit, qui idcirco Liber dicitur, quod curis mentem liberet merum. Orgia autem & Bacchi sacra tam eleganter describit, vt facile ab omnibus percipi possint. ¶ Festis vlulatibus) clamoribus. Qui enim Bacchi sacra celebrabant in furorem acti tympanorum, tubarumq; strepitu, ita clamabant, vt vlulare viderentur. ¶ Ignota ad sacra) quibus alias nunquam interfuerant. ¶ Quis furor anguigenæ) hac oratione Pentheus conatur deterrere Thebanos à sacrificiis Bacchi celebrandis. Idcirco autem eos & anguigenas & prolem Mauortiam vocat, quod à Draconis dentibus, qui in tutela Martis erat, originem ducant. Per quod quidem significat eos nullum cum mollibus viris vino ac libidini deditis commercium habere debere. ¶ Attollit) aufert. ¶ Aera ne tantum) ærea vasa. ¶ Aere repulsa) sæpius ferreis baculis percussa. ¶ Et adunco) aut cum, præpositio subaudiatur, aut genitiuo ablatiuus est positus. ¶ Et magicæ fraudes) magicæ artes dicuntur, quæ carminibus ac veneficiis mentes hominum peruertunt, efficiuntq;, vt esse videantur, quæ non sunt. A magis autem qui lingua Persarum sapientes dicuntur sunt deriuatæ. Zoroastres vero primus magicæ vanitatis inuentor fuisse dicitur. ¶ Strictis telis) nudis ensibus.

Magicæ ars.

Zoroastes

Fœdabis, matremq; tuam, matrisq; sorores.
Et uenier, neque enim dignabere numen honore.
Meq; sub his tenebris nimium uidisse quereris.
Talia dicentem perturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur, responsaq; uatis aguntur.
Liber adest, festis'que fremunt ululatibus agri.
Turba ruit, mistæ'que uiri, matres'que, nurus'que,
Vulgus'que, & proceres ignota ad sacra feruntur.
Quis furor anguigenæ proles Mauortia uestras
*Attollit mentes? Pentheus ait, æra'ne tantum
Aere repulsa ualent? & adunco tibia cornu?
Et magicæ fraudes? ut quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit, non strictis agmina telis,
Fœmineæ uoces, & mota insania uino,
Obscœni'que greges, & inania tympana uincant?
Vos'ne senes mirer? qui longa per æquora uecti
A Tyro hac profugos posuistis sede penates,
Nunc sinitis sine Marte capi? uos'ne acrior ætas
O iuuenes, propior'que meæ, quos arma tenere
Non thyrsos, galea'que tegi, non fronde decebat?
Este precor memores, qua sitis stirpe creati,
Illius'que animos qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis pro* fontibus ille, lacu'que
Interiit. at uos pro fama uincite uestra.
Ille dedit leto fortes uos uincite molles.
Et patrium retinete decus. si fata *uetabunt
Stare diu Thebas utinam tormenta, uiri'que
Mœnia diruerent, ignis ferrum'que sonaret,
Essemus miseri sine crimine, sors'que querenda,
Non celanda foret, lachrymæ'que pudore carerét.
At nunc à puero Thebæ capientur inermi,
Qué neque bella iuuant, nec tela, nec usus equorũ,
Sed madidus Myrrha crinis, molles'que coronæ,
Purpura'que, & pictis intextum uestibus aurum.
Quem quidẽ ego acturũ modo uos assistire, cogã
Assumptum'que patrem, cõmenta'que sacra fateri.
An satis Acrisio est animi contemnere uanum
Numen, & Argolicas uenienti claudere portas?

¶ Agmina) acies, exercitus. ¶ Terruerit) autem subaudiatur. Est autem à maiori ad minus argumentum. ¶ Obscœniq; gre.) turpis ac libidine corrupta multitudo. ¶ Et ina. tym. vin.) tympanum instrumentum ex pellibus confectum, quo Bacchæ in sacris Bacchi vtebantur. Dictum est autem tympanum παρὰ τὸ τύπτω, quod est percutio, m literę additione. ¶ Vos'ne se mi.) sermonem conuertit ad socios Cadmi, qui vnà cum ipso Phœniciã, patriamq; relinquentes tandẽ p varia pericula in Bœotiam peruenerunt. ¶ A Ty.) Tyros insula est Phœniciæ adiacens, à Tyro Phœnicis filio dicta. Est etiam Tyros Laconiæ vrbs & insula in mari rubro. Est præterea vrbs Indiæ Tyros atque Lydiæ. {Habet autem hic versus à principio Dactylũ, non Spõdeum, legendumq; Tyro integre, correpta o, propter sequentem vocalem, Græcorũ more.} ¶ Vos'ne ac. æt.) sensus est: vos'ne mirer o iuuenes, quorum ætatẽ robustiorem, magis decet arma quàm thyrsos tenere? Est autem ordo. Vos'ne mirer o iuuenes, quorum acriorem ætatem, propioremq; meæ decebat tenere arma. ¶ Non t.) thyrsi hastæ erant pampinis ornatæ, quas Bacchi sacerdotes gestabant. Vnde etiam Bacchus thyrsiger vocatur. Seneca in Medea. Candida Thyrsigeri proles. ¶ Qua stir.) ac si diceret originem vos ducere à Martio serpẽte memẽtote, q solus multos interfecit, vt fontẽ suũ tutaretur. ¶ Ille de. le for.) argumentum est à maiori. Est autem antithetõ, molles enim fortibus opponuntur. ¶ Dedit le.) interfecit. ¶ Vtinam tor.) instrumenta sunt bellica à torquẽdis lapidibus, aliisq; missilibus dicta. ¶ Sine crimi.) sine culpa. ¶ Sorsq; que.) hoc est sors nostra lamentatione quidem digna foret, non vituperatione. ¶ Non cę.) non occultanda propter vituperationem. ¶ Sed ma. my. cr.) hoc est sed capillus vnguento delibutus. Myrrha genus est aromatis quo vnguenta commendantur. Habitum autem Bacchi ita describit, vt mollissimus videatur. ¶ Et pictis vest.) versicoloribus, variorum colorum. ¶ Quem quidem ego actutum) statim sine vlla mora. Minatur Pentheus se Bacchum ita esse torturum, vt eum fateri sit coacturus, & quem habeat verum patrem, & cur ea sacra confinxerit. ¶ Commenta'que sacra) conficta. Comminisci nanque confingere est, vnde commentum pro confictione apud Terentium: Atque illis commentum placet. ¶ An satis Acrisio) exemplo probat Bacchum facile posse repelli. Nam Acrisius rex Argiuorum Baccho clausit vrbis portas, neque illius sacra admittere voluit Acrisius autem Abantis Argiuorum regis filius fuit, ac pater Danaes à Ioue amatæ. Hic cum à Prœto fratre regno fuisset pulsus, a Perseo nepote fuit restitutus, a quo tamen postea inuito (dum luderet disco) fuit interemptus, vt in sequenti uolumine narrat Ouidius.

Tyros.

ADDI.
* Vetus codex ha. attonuit.

* a.l. frondibus.

* a.l. uetabant.

Acrisius.

Penthea terrebit cum totis aduena Thebis?
Ite citi (famulis hoc imperat) ite, ducemq;
Attrahite huc uinctum. iussis mora segnis abesto.
Hunc auus, hunc Athamas, húc cætera turba suorũ
Corripiunt dictis, frustraq; inhibere laborant.
Acrior admonitu est, irritaturq; retenta.
Et crescit rabies, moderaminaq; ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
Lenius, & modico strepitu decurrere uidi,
At quacunque trabes, obstructáque saxa tenebant,
Spumeus, & feruens, & ab obice sæuior ibat.
Ecce cruentati redeunt, & Bacchus ubi esset,
Quærenti domino, Bacchum uidisse negarunt.
Hunc dixere tamé comitem, famulumq; sacrorum
Cepimus, & tradunt manibus post terga * ligatis,
Sacra Dei quondam Tyrrhena gente secutum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Acœtes supradictus Liberi comes cuius sub imagine Deus lateat, eundem Penthea, indicat regi, quia ita exigeret, nomen, genusque artis suæ, & quanta vis apparuerit in Libero, quo tempore petens Naxon in Tyrrhenos inciderat, ab his enim propter eximiam pulchritudiné captus pro præda impositusque nauigio vt vidit in aliam se duci regionem, armamenta nauis in fera. ac serpentes conuertit. Quo prodigio exterriti Tyrrheni in pelagus se præcipitauere, ac in Delphinos & aues se mutauere. Post hæc iterum custodia clauditur, quæ cum sponte Dei patuisset, & vincla a manibus defluxissent in montem Cythærona digreditur, ibique Agauen matrem eius alienatam furore admouentibus sororibus Ino & Autonoe impellit, vt sacra protereuntem sua interimat manu.

Aspicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat, & quanquam uix pœnæ tempora differt,
O periture, tuaq; aliis documenta dature
Morte ait, ede tuum nomen, nomenq; parentum,
Et patriam, morisq; noui cur sacra frequentes.
Ille metu uacuus nomen mihi dixit Acœtes,
Patria Mæonia est. humili de plebe parentes.
Non mihi quæ duri colerent pater arua iuuenci,
Lanigerosq; greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipse fuit, linoq; solebat, & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. cum traderet artem,
Accipe quas habeo studii successor, & hæres
Dixit opes, moriensq; mihi nil ille reliquit,
Præter aquas, unũ hoc possum appellare paternũ.
Mox ego, ne scopulis hærerem semper in usdem,
Addidici regimen dextra modetante carinæ
Flectere, & Oleniæ sydus pluuiale capellæ,
Taygetemq; Hyadasq; oculis, Arctonq; notaui,
Ventorumq; domos, & portus puppibus aptos.

RAPH. ¶ ADVENA) Bacchum aduenam contemptus gratia appellat. Pentheus. Neque enim eum Semeles & Iouis filium esse credit. ¶ Cum totis The.) cum omnibus Thebanis. Continens enim pro contento per metonymiam sæpenumero ponitur. Est autem interrogatiue cum magna indignatione legendum. ¶ Famulis hoc imperat) parenthesis est, qua declarat poeta quibus mandauerit Pentheus, vt vinctum adducerent Bacchum. ¶ Hunc auus) Cadmus. ¶ Hunc Athamas) Aeoli filius fuit Athamas Cadmi gener. [Athamas] ¶ Acrior) proteruior, cõtumacior. ¶ Moderamina) seniorum admonitiones. ¶ Sic ego torrentem) pulchra similitudine declarat Penthei aduersus seniorum admonitiones proteruitatem. Vt enim inquit torrentes violentiores fiunt vbi aliquid ipsis obiicitur, sic Penthei furor monitis seniorum magis, magisq; crescebat. Torrens autem dicitur fluuius qui æstate siccatur. [Torrens.] ¶ Obstructa) opposita. ¶ Obiice) obiectione. ¶ Sæuior) violentior. ¶ Ecce cruẽtati re.) famuli ad Bacchum comprehẽdendum missi sanguinolẽti sunt reuersi. Quosdam enim ea Bacchi comitibus vulnerauerant. ADDI. {Vel etiã ipsi ab illis vulnerati fuerant, dum Bacchum comprehendere tentant} ¶ Quærenti domino) tyranno. ¶ Tyrrhena gente) Thusca. Nam Tyrrheni populi sunt Italiæ, qui & Thusci dicuntur, & Tyrrhenis quæ Thuscia vocatur. [Tyrrhena.] ADDI. {Alii de Lydia gente intelligere malunt, quoniam sequitur, Patria Mæonia est, & infra lib. 4. Mæonii vocantur nautæ, quos hic Tyrrhenos dicit. Deinde & aliàs: Lydi notantur, vt molles & mulierosi, quales Bacchi comites & ministri finguntur. Sed Regium mouisse videtur, quod Tyrrheni, Italici videlicet, non Lydii, re nautica celebres fuerunt. Deinde quod ipse Acœtes infra Tyrrhenus ab eodem poeta appellatur. Et Homerus in hymno vbi eandem hanc fabulam tractat, simpliciter Tyrrhenos vocat hos nautas, à quibus Bacchus captus sit. Quare quod patria Mæonium se dicit Acœtes, vel simpliciter intelligẽdum, hoc est, vt in Lydia natus, atque inde ad Tyrrhenos profectus accipiatur. Vel eò referendum, quòd Tyrrheni à Lydis originem traxere, duce Tyrrheno in Italiam inde profecti, vt Herodotus scribit. Quemadmodum & Virgilius Lydium amnem Tibrim dixit, non quia in Lydia esset, sed quod à Lydis oriundi Tyrrheni, siue Hetrusci iuxta eum habitarẽt.} ¶ Differt) profert, protrahit ac prolongat. Significatur autem Pentheus maximo agitari furore, vt qui subito de immerito sumere supplicium vellet. ¶ Documenta) exempla. ¶ Noui moris) ritus. Nam Bacchus ea tum primum ab India cum triumpho reuertens inuehebat sacra. ¶ Frequentes) celebres & colas. ¶ Patria Mæonia est) Lydia, ac potius Thuscia. Lydii nanque duce Tyrrheno Atyos filio penuria frugum laborantes (vt narrat Herodotus) coloniam in Italiam deduxerunt. ¶ Non mihi quæ duri) cur sacra Bacchi sit secutus Acœtes exponit, id quod vltimo loco à tyranno fuerat rogatus. ¶ Lino) retibus, quæ ea lino conficiuntur. Significat autem patrem sibi fuisse piscatorem. ¶ Ars illi sua census erat) hoc est nullis aliis diuitiis pater meus quàm arte censebatur, atque inter capite censos numerabatur, qui nullũ prorsus patrimonium habebant. ¶ Studii) artis & instituti. ¶ Præter aquas) in quibus piscaret. ¶ Et Oleniæ capellæ) Amaltheam capram dicit, quæ Iouem aluisse fertur, ac propterea in cœlum sublata inter sydera cum geminis hœdis fuit collocata, in cuius ortu & occasu maxime pluuiæ solent esse. [Amalthea] [* a. l. reuinctis.] Olenos autem (vt inquit Higinus) vrbs est Bœotiæ, vt alii Achaiæ, in qua Amalthea nutrita merito Olenia vocatur capella. [Olenos.] Vnde Ouid. in Fastorum quinto. Nascitur Oleniæ signum pluuiale capellæ. [Bacchus in puerũ.] ADDI. {Sunt tamen qui Oleniam appellatiue dici putent, quod ἐπὶ τῶν ὠλενῶν, hoc est, in humeris eius, qui Heniochus, Auriga dicitur, stare videtur. Ea vero enumerat Acœtes, quorum maxime periti esse debent nauium gubernatores. ¶ Taygeten) vna est ex Pleiadibus Taygete: per quam totum Pleiadum (quæ latine Vergiliæ dicuntur) sydus ostenditur. [Taygete.] Fuit etiam Taygeta Agenoris filia. Vnde Taygetus Laconiæ mons, qui & Taygeta dicitur, fuit appellatus. Hyadas latine Suculæ quidem dicuntur, non ἀπὸ τῶν ὑῶν, id est, à suibus, vt prisci illi Romani parum Græci Sermonis adhuc periti putarunt, sed ἀπὸ τοῦ ὕειν, hoc est à pluendo Hyades sunt appellatæ, quod ortu & occasu pluuias inducunt. Sunt autem stellæ in fronte Tauri collocatæ. ¶ Arcton) vrsam, per quam Septentriones, qui nunquam occidunt significat. ¶ Ventorumque domos) hoc est quatuor mundi partes, vnde flare dicuntur venti, Orientem, Occidentem, Meridiem, Septentrionem, Nam Eurus in Oriente, Zephyrus in Occidente, Auster ad Meridiem, Boreas ad Septentrionem domos habere in primo à Poeta narrantur.

CCHIAE

Forte petens Delon* Chiæ telluris ad oras
Applicor,& dextris adducor littora remis,
Doq; leues saltus,udæq; immitor arenæ.
Nox ubi consumpta est,aurora rubescere primo
Cœperat,exurgo,laticesq; inferre recentes
Admoneo,monstroq; uiam,quæ ducit ad undas,
Ipse quid aura mihi tumulo promittat ab alto
Prospicio,comitesq; uoco,repetoq; carinam.
Adsumus en inquit sociorum primus Opheltes.
Vt'que putat prædam deserto nactus in agro
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille mero,somno'que grauis titubare uidetur,
Vix'que sequi,specto cultum,faciem'q;,gradum'q;,
Nil ibi quod credi posset mortale uidebam.
Et sensi,& dixi sociis,quod numen in isto
Corpore sit dubito. sed corpore numen in isto est.
Quisquis es o' faueas,nostris'q; laboribus adsis,
His quoque des ueniam pro nobis mitte precari,
Dictys ait,quo non alius conscendere summas
Ocyor antennas,prehensum rudente relabi.
Hoc Libys,hoc flauus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedō & qui requie'm,modum'q;
Voce dabat remis animorum hortator Epopeus.
Hoc omnes alii(prædæ tam cæca cupido est)
Non tamen hanc sacro uiolari pondere pinum
Perpetiar dixi:pars hic mihi maxima iuris.
In'que aditu obsisto.furit audacissimus omni
De numero Lycabas:qui thusca pulsus ab urbe
Exilium dira pœnam pro cæde luebat.
Is mihi dum resto,iuuenili guttura pugno
Rupit:& excussum misisset in æquora:si non
Hæsissem,quis amens in fune retentus.
Impia turba probat factum. tum denique Bacchus
(Bacchus enim fuerat)ueluti clamore solutus
Sit sopor:aqua mero redeant in pectora sensus.
Quid facitis?quis clamor ait?qua dicite nautæ
Huc ope perueni?quo me deferre paratis?
Pone metum proreus:& quos contingere portus
Ede uelis dixit,terra sistere petita.
Naxon ait Liber cursus aduertite uestros.
Illa mihi domus est.uobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces,per'que omnia numina iurant,
Sic fore,me'que iubent pictæ dare uela carinæ.
Dextera Naxos erat,dextra mihi lintea danti,
Quid facis o' demens?quis te furor inqt * Opheltes?
Pro se quisque timet.læuam pete maxima nutu
Pars mihi significat.pars quid uelit:aure susurrat.
Obstupui:capiat'que aliquis moderamina dixi.
Me'que ministerio sceleris'que,artis'que remoui
Increpor a' cunctis,totum'q; immurmurat agmen.

RAPH. Chios. CHIAE Telluris ad oras) ad littus Chii insulæ. Est enim Chios clarissima Ionum insula, cum eiusdem nominis vrbe à Chio Oceani filio cognominata. Vel à niue quæ χιών Græce dicitur, vel à Chione nympha. Est etiam vrbs Cariæ Chios, & Cheronesi, & Euboeæ. Sanè sciendum primam syllabam in primitiuo corripi, in deriuatiuo vero produci.

ADDI. {Sunt qui putent legendum, Cheæ, siue Chiæ, telluris, propterea, quod infra sequitur, Dextera Naxos erat. Nam ex Cheo Delum versus nauigantibus, Naxus à dextra iacet. Sed de hoc geographi viderint.}

* a.l. Die.

Adducor littora) eleganter nomini detracta præpositio verbo est adiecta. Latices recentes) recentem aquam. Inferre) in nauem. Admoneo) socios subaudiamus. Vt'que putat) quia fallebatur Opheltes: ideo putasse eum inquit poeta. Nam ferè qui putare dicuntur, decipiuntur. De Himno autem Homeri in Bacchum hæc omnia Ouidius sumpsisse videtur, quæ de Baccho in puerum mutato hoc loco scribuntur. Titubare videtur) vacillare mero, somno'que simulabat se Bacchus, ne à nautis Deus esse cognosceretur. Tametsi Bacchus temulentus, & oscitans, ac à somno languentibus oculis ferè fingatur. Vix'que sequi) posse subaudiatur. Vix inquit videbatur eos sequi posse, qui ipsum ducebant. Gradum'que) gressum. Nil ibi quod credi posset) ex cultu, facie, & ingressu coniectat Acœtes puerum illum non mortalem, sed Deum esse. Adsis) auxilio sis. His quoque des veniam) parcas iis qui te huc tanquam prædam attraxerunt. Pro nobis mitte precari) Acœtis sociis putantes se puerum non Bacchum cepisse non modo nolunt ipsum precari, vt sibi det veniam, sed Acœtis quoque preces ægre ferunt. Quare Bacchum irridentes atque contemnentes in Delphinos omnes fuerunt conuersi. Antennas summas) antennarum summitates. Sunt autem antennæ ligna vnde vela dependent. Rudente) fune nautico. Relabi) descendere. Prædæ tam cæca cupido est) acclamatio in cæcam sociorum auaritiā. Non tamen hanc) hyppallage est, vt intelligamus. Non patiar sacrum pondus, & numen hac naue violari, quod certe fieret, siue veheretur. Pars hic mihi maxima iuris) maxima inquit pars huius nauis est mea. Hic) in hac naue. In'que aditu obsisto) in ipso inquit ingressu resisto, ne in nauem inducatur puer. Dira pro cæde) propter crudelem occisionem. Homicidium nanque perpetrarat. Dum resto) dum resisto. Excussum) impulsum. Amens) turbatus. Impia turba) sociorum. Probat factum) approbat, & laudat percussionem & iniuriam mihi illatam.) Bacchus enim fuerat,) parenthesis est exponens puerum illum non prædam, sed Bacchum fuisse. Veluti clamore solutus sit sopor.) tanquam inquit somnus Bacchi clamore & strepitu nautarum solutus foret. A'q; mero) hoc est post ebrietatem. Qua ope) cuius opera. Pone metum Proreus) aut est nomen proprium vnius ex Tyrrhenis nautis, aut eum significat. qui proræ præest. Proteus. Sistere) exponeris & collocaberis. Naxon ait Liber) Naxos insula est Aegei Cycladum clarissima, quæ & Dionysias dicta fuit, vt inquit Solinus, vel quod hospita Baccho fuerit, qui Dionysius cognominatur, vel quòd vini fertilitate alias Cycladas vincat. Vnde Virgilius. Bacchatam'que iugis Naxon. dicta est autem Naxos (vt quidam scribunt) à Naxo earum duce, qui illam tenuerunt, vel à Naxo Endymionis filio. Euphorion vero παρὰ τὸ θύειν quod est sacrificare. Asclepiades quidem narrat Naxias mulieres ex omnibus solas octo mensium pueros parere, vel quòd & Bacchus ipse cum octo mensium esset natus fertur, vel quod Iuno Baccho reconciliata, hoc munere Naxias mulieres, maxime Bacchi sacris deditas, sit prosecuta, vel quòd ibi fons est, ex quo certo anni tempore vinum fluuit suauissimum, cuius haustu partus acceleratur. Naxiæ mulieres. Est etiam Naxos vrbs Siciliæ. sanè hæc insula aliis quoque nominibus appellatur. Nam (vt scribit Plinius.) illam, & Strongylen & Dian, & Siciliam minorem, & Callipolin vocitarunt. * a.l. Acestes. Aduertite) conuertite. Quis te furor) vexerat, vel simile verbum subintelligatur. Pro se quisque timet) vnusquisque inquit pro se est solicitus, ne Naxon deuehatur. Moderamina) gubernacula. Sceleris) quia Deus contra promissa fallebatur.

E' quibus Ethalion te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est, ait, & subit ipse, meum'que
Explet opus Naxo'que petit diuersa relicta.
Tum Deus illudens tanquam modo deniq; fraudē
Senserit, e' puppi pontum prospectat adunca.
Et flenti similis. non hæc mihi littora nautæ
Promisistis ait. non hæc mihi terra rogata est.
Quo merui pœnam facto? quæ gloria uestra est,
Si puerum iuuenes? si multi fallitis unum?
Iandudū flebam, lachrymas manus impia nostras
Ridet, & impellit properantibus æquora remis,
Per tibi nunc ipsum (neque enim præsentior illo
Est Deus) adiuro tanto tibi uera referre,
Qua'm ueri maiora fide. stetit æquore puppis,
Haud aliter, qua'm si siccum nauale teneret
Illi admirantes remorum in uerbere perstant,
Vela'q; deducunt, gemina'q; ope currere tentant.
Impediunt Hederæ remos, nexu'que recuruo
Serpunt & grauidis distinguunt uela corymbis.
Ipse racemiferis frontem circundatus uuis
Pampineis agitat uelatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulachra'q; inania lyncum,
Pictarum'que iacent fera corpora pantherarum.
Exiluere uiri, siue hoc insania fecit,
Siue timor. primus'q; Medon nigrescere *cœpit,
Corpore depresso, & spinæ curuamine flecti
Incipit. huic Lycabas in quæ miracula dixit
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti,
Naris erat, squamam'q; cutis durata trahebat.
At Libys obstantes dum uult obuertere remos,
In spatium resilire manus breue uidit, & illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse uocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncoq; repandus in undas
Corpore desiluit, falcata nouissima cauda est,
Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ.
Vndique dant saltus, multa'q; aspergine rorant,
Emerguut'q; iterum, redeūt'q; sub æquora rursus,
In'q; chori ludunt speciem, lasciua'q; iactant
Corpora, & acceptum patulis mare naribus efflāt.
De modo uiginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus, pauidus, gelidus'q; trementi
Corpore, uix'q; *animū firmat Deus, excute dicens
Corde metum, *Diam'q; tene. delatus in illam
Accessi sacris, baccheia'q; sacra frequento.
Præbuimus longis Pentheus ambagibus aures
Inquit, ut ira mora uires absumere posset.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciata'q; duris
Corpora tormentis stygia dimittite morti.

RAPH.

TE Scilicet) ironia qua significat Ethalion se quoque scire nauem gubernare. Scilicet) certe, ac ferè semper illusionem significat. Virgil. Scilicet hic superis labor est. Tanquam modo denique) tanquam nunc solum, & non antea, cum tamen à principio se decipi cognouerit. Non hæc mihi littora nautæ) pulchra illusio, qua significat Bacchus se valde timere, cum eos omnes præter vnum Acœtem sic in delphinos conuersurus. Iandudum flebam) iam à principio querelarum Bacchi Acœtes inqt lachrymas continere nō poteram. Manus impia) multitudo impiorum. Præsentior) magis propitius, & qui magis precibus ac votis adsit. ex affectu hoc dictum est. vnicuique enim Deus quem colit maximus videtur. Quā veri maiora fides) sensus est. iuro me tibi relaturum vera, quamuis fide maiora, & quā vt credi possint, videantur. Stetit æquore puppis) nauis inquit immota permansit in mari. Remorum in verbere) in remigio perseuerant. Velaq; deducunt) dissoluunt vela, quando remis nihil proficiebant. Gemina ope) duplici auxilio & remorum & velorum. Distinguunt) variant & pingūt. Impediunt hederę remos) ne moueri possent. Hederæ autem, quæ est Baccho dicata, inest vis quæ mentes in furorem agit, ac sine vino ebrietatem inducit, vt in Problematis Plutarchus ait. Hederæ igitur sic remos impediebant, vt nautas in furorem agerent. Bacchus & ipse & eius sacerdotes hedera coronabantur, quo ad libidinem promptiores redderentur. Vnde & à Græcis κιττὸς vocatur ἀπὸ τοῦ κιττᾶν, vt scribit Eustathius, quod significat pronum in libidinem ferri. Corymbis) vuæ hederarum corymbi dicuntur. Vuis racemiferis.) vitibus racemos ferentibus. Vuas enim pro vitibus posuit. Agitat) concutit, ad terrorem nautis incutiendum. Hastam velatam) thyrsi est periphrasis. Thyrsus nanque hasta est pampinis velata & cooperta. Quem circa tigres) anastrophe est, Circa enim præpositio anteferenda postponitur. Tigres autem & Lynces feræ sunt Baccho dicatæ, quales idcirco nautarum oculis obiecisse Bacchus est visus, vt earum aspectu territi in mare desilirent. Pictarum pantherarum) fera est panthera pellem habens variis maculis distinctam. Exiliere viri) extra nauem in mare intelligamus, in delphinos autem fuere transmutati, qui omnium piscium sunt velocissimi. Lingua his est contra naturam aquatilium mobilis, pro voce gemitus humano similis, dorsum repandum, rostrum simum. Qua de causa nomine Simonis delectantur. Mulcentur & sono & cantu, puerorum amore capiuntur, hominem enim non expauescunt. Nigrescere) quia in delphinum mutabatur. Delphinum vero pellis nigrescit. Spinæ curuamine) dorsi incuruatione. Lati rictus) lata ora. Panda nasima) recurua. Trahebat) paulatim suscipiebat squamam. Obuertere) conuertere. Resilire) retrocedere, & abbreuiari. Pinnas) quæ branchiæ à Græcis dicuntur, quibus pisces natant. Dare brachia ad intortos funes) brachiis & manibus funes tortos apprehendere. Repandus) incuruus. Trunco corpo.) brachiis mutilato. Falcata) in falcis similitudinem figurata. Sinuantur) curuantur. Multa'que aspergine) multa respersione. Delphinum lusus naturam'que describit. Nam (vt Plinius ait) mira est inter delphinos societas. Inter se nanque ludunt, & minores natu semper aliquis grandior committatur, vt custos, visi'que sunt mortuum portare ne laceraretur à beluis. Captis denique quantum possunt opitulantur. {Item, Hominem non expauescunt, vt alienum, obuiam nauigiis veniunt, alludunt exultantes, certant etiam: & quamuis plena prætereunt vela. Plura uide libro octauo, capite nono.} In'que chori ludunt speciem) in similitudinem multitudinem hominum ludentium. Chorus enim dicitur conuentus saltantium, & canentium ἀπὸ τῆς χαρᾶς, hoc est, à gaudio, ut Plato scribit. Via'que meum firmat) cum difficultate inquit meum corpus confirmat Bacchus, ut tremere cessaret. {At alii, pro meum, Animum, legunt, quæ lectio planior est, ac uerior uidetur.} Chiam) insulam subaudiamus. Est enim adiectiuum. {At melius, qui Diam legunt, nam Naxos, ad quam supra quoque iusserat se deuehi Bacchus, alio nomine Dia uocatur, ut Plinius libro quarto, capite duodecimo, indicat. & Seruius item in tertio Aeneidos.} Accessi sacris) adiunctus sum Bacchi sacris. Longis ambagibus) longis nugis.

Delphino cū natura.

* Pinnis.

ADDI.

ADDI.
* a.l.meū.
* a.l.Chiā.

ADDI.

SOLIDIS

Protinus abstractus solidis Tyrrhenus * Acoetes
Clauditur in tectis,& dum crudelia iussæ
Instrumenta necis,ferrumq;,ignesq; parantur.
Sponte sua patuisse fores lapsasq; lacertis
Sponte sua fama est,nullo soluente cathenas.
Perstat Echionides.nec iam iubet ire.sed ipse
Vadit,ubi festus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus,& clara bacchantum uoce sonabat.
Vt fremit acer equus,cum bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen,pugnæ'q; assumit amorem,
Penthea sic ictus longis ululatibus æther
Mouit,& audito clamore recanduit ira.
Monte fere' medio est cingentibus ultima syluis
Purus ab arboribus spectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima uidet,prima est insano concita cursu,
Prima suum misso uiolauit Penthea Thyrso
Mater,& o' geminæ clamauit adeste sorores.
Ille aper,in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper.ruit omnis in unum
Turba furens,cunctæ coeunt,trepidū'q; sequūtur,
Iam trepidū,iam uerba minus uiolenta loquētem,
Iam se damnantem iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen fer opem matertera dixit
Autonoe.moueant animos Actæonis umbræ.
Illa quis Actæon nescit,dextram'que precantis
Abstulit.Inoo lacerata est altera raptu.
Ille etiam matri cum brachia tendere uellet,
Non habet infelix,quæ matri brachia tendat.
Trunca sed ostendens deiectis * uulnera membris,
Aspice mater ait.uisis ululauit Agaue,
Colla'que iactauit,crinem'que per aera mouit,
Auulsum'que caput digitis complexa cruentis
Clamat,Io comites opus hoc uictoria nostra est
Non citius frondes autumni frigore tactas,
Iam'que male hærentes alta rapit arbore uentus,
Quam sunt mēbra uiri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ noua sacra frequentant,
Thura'q; dant,sanctas'q; colunt Ismenides aras.

RAPH. ¶SOLIDIS In tectis) in carcere nulla ex parte peruio: ac præter quā per ianuā ingressum nō habēte. ¶ Perstat Echionides) Pētheus Echionis filius. ¶ Festus Cithærō) mons est, vt diximus Bœotiæ Cithærō Baccho dicatus, ad faciēdaq; sacra accōmodatus. [Cithæron ADDI.] {A rege Cithærone dictus vt Pausan. author est.} ¶ Bacchantum) Bacchi sacra celebrantum. ¶ Sonabat) resonabat, strepebat. ¶ Vt fremit acer equus) Pentheum equo bellicoso similem esse ait. ¶ Aere canoro) periphrasis est tubæ. ¶ Signa) pugnandi. ¶ Ictus æther) aer impulsus & percussus. ¶ Longis vlulantibus) magnis bacchantum clamoribus. ¶ Mouit) ad iram concitauit. ¶ Recanduit) iterum est inflammata. ¶ Monte medio) in medio Cithærone. ¶ Vltima) extremas montis partes. ¶ Purus ab arboribus) carens arboribus. ¶ Spectabilis vndique) qui vndique & ex omni parte poterat spectari. ¶ Oculis profanis) non initiatis, non sacris. Est autem hypallage. Illum enim profanum intelligimus, profanis vero sacra Bacchi spectare non licebat. Vnde & orgia dicta sunt ἀπὸ τοῦ εἴργειν, hoc est à prohibendo & arcendo, quod illinc profani, ac illis non initiati arcerentur, tametsi quidam ἀπὸ τοῦ ὀργάδων, hoc est à locis arboribus consitis, & humidis, in quibus celebrabantur, orgia denominata esse putent. [Orgia.] ¶ Prima est insano) repetitio hæc eò pertinet, vt ostendat Pentheum ira Bacchi potissimum à matre cœpisse lacerari. ¶ Mater) Agaue. ¶ O geminæ sorores) Ino & Autonoe. ¶ Adeste) aduenite. ¶ Ille aper) Pentheus matri Bacchi furore correptæ aper esse videbatur. ¶ Trepidum) timidum ac trepide fugientem qui pauloante tam superbus, tam'que contumax erat. ¶ Autonoe matertera) soror nanque Agaues erat Autonoe, mater'que Actæonis. ¶ Vmbræ) manes Actæonis, quem à canibus dilaceratum paulo ante legimus. ¶ Illa quis Actæon nescit) Bacchæ nanque furore numinis correptæ omnia obliuiscebantur, neque suos ab aliis dignoscebant. ¶ Inoo raptu) recissione ab Ino facta. Nam Ino alteram Panthei manum abscidit, ab Ino enim Inous deriuatur. ¶ Trunca vulnera) sic quidem corrupte legitur. Nam vulnere scripsit Ouidius, vt trunca ad brachia referamus. ¶ Deiectis membris) recisis membris, & in terram proiectis. ¶ Vlulauit) clamorem vlulatui luporum similem emisit, est enim vlulare luporum proprium, ab eorum'que voce verbum est factum. ¶ Auulsum) recisum. ¶ Complexa) tenens. ¶ Io comites) vox est bacchantium. ¶ Non citius frondes) pulchra similitudine declarat Pentheum summa celeritate à mane, ac materteris fuisse dilaceratum. Quo quidem significatur religionis contemptores ne apud suos quidem ita diis volentibus, tutos, esse posse. ¶ Ismenides) Thebanæ mulieres, [Ismarus.] ab Ismeno fluuio Bœotiæ cognominatæ.

IACOBI FANENSIS ASSVMENTA. IN LIB. III. OVID. META.

MArtius anguis erat.) Anguis à Marte eius loci custos appositus. Nam Suidas vbi prouerbium illud explicat καδμεία νίκη, id est cadmea victoria. Cadmum ait octo annos cōseruire marti; quoniam serpentem, qui sacrum ei deo fontem custodiebat, interemerit. ¶ Excipiunt laticem Niphe'que Hyale'que) In antiquo codice Nipte scribitur. quod magis placet q̄ niphe: quæ primam natura corripit. νιπτω lauo significat. Hyalen autem à vitreo aquarum colore dictam censuerim. ὕαλος enim vitrum appellatur. Rhanis vero & psecas cum masculini generis sunt eum significant: qui præ imbecillitate non nisi summissa voce loqui potest. author Iulius Pollux libri sexti, cap. trigesimo. ¶ Quosq; referre mora est) Aeschylus quatuor tantū memorāt fuisse Actæonis canes. Coracem, Harpyam, Charonta, & Lyciam, author Pollux libri septimi, capite quinto. ¶ Quæ sit sententia docti Quærere Tiresiæ) Tiresiam Chariclus Thebanæ filiū fuisse Callimachus in Palladis lauacris enarrat. Sed patris nomen hactenus non comperio. Vereor tamen ne Chironis filius fuerit. Quoniam Apollinii interpres in quartum argon. Chariclo Chironis vxorem facit. Nisi duas eius nominis mulieres fuisse quis velit. ¶ Genitiuaq; venit ima) Genitiuam imaginem masculam interpretantur. ¶ Narcissumq; vocat) hunc patria Thespieum fuisse Lucianus in secundo veridicarum narrationum testatur. Sunt autē Thespiæ in Bœotia oppidum vt Stephanus scribit. ¶ Vos ne senes miserinon mirer, & eiusdem authoritate, ac syllabæ ratione ita poscente, & codicis mei testimonio ¶ Hac Tyron, hac profugos posuistis sede penates. Est enim sic dictum, vt illud Maronis Ilium in Italiam portans victosq; penates. ¶ Vos ne acrior ætas o iuuenes) supple, quod supra dictum est, estis miseri. ¶ Si fata vetabunt) Codex meus vetabant. ¶ Nomen mihi dixit Acœtes) Emendandi sunt illi codices in quibus Acestes. Nam Acœtes conuenientissimum nomen est nauis gubernatori, quem consuluæ vigilem esse oportet Ἀκοίτης insomnis interpretatur: quia κοῖτος somnus dicitur. Et apud Græcos ἀκοίτης vir & ἄκοιτις vxor nominatur, quod vtrunq; vigilem esse conueniat ad sobolem procreandam: vel (vt aliis placet, ad familiare officium recte gerendum. ¶ Forte petens Delon Chiæ telluris ad oras Applicor) Lego Diæ ea Abstemii codice & infra. Diamq; tene, non autem Chiā: Est enim Dia insula Baccho sacra, quæ antea Naxos fuit appellata teste Apollonii interprete in quartum argon. Cuius

* a.l. Acestes.
* a.l. vulnere.

meminere Theocritus, Callimachus, Diodorus cæteri, Ouidius alibi. Qua breuis æquoreis Dia fertur aquis, & in octauo huius operis. Protinus Egeides rapta Minoide Diam Vela dabat. Quum etiam versus ille in hac fabula Naaon air fiber cursus aduertite vestros hoc modo, quem diximus: corrigendum vtrunque versum apertissime monet. Stephanus nouem ciuitates & quatuor insulas Diæ appellatione fuisse vocatas monumentis mandauit. ¶ Atque mero redeāt in pectora sensus. Lege Atque mero, id est post digestum merum. Nam supra dixerat. Ille mero somnoq; grauis titubare videtur. ¶ Vixq; meum firmat Deus: ordo est. Deus firmat me vix meum, idest ita attonitum, vt à me ipso essem alienus, vulgo dicitur exiisse à seipso, qui vt Græci dicunt ἐν ἐκστάσει: idest in ecstasi est.

HEN. GLA. ANNOTATIONES. IN LIBRVM TERTIVM.

Tegimen direpta leoni Pellis erat.

NEc admonendum quidem hoc erat nisi in codice etiam Aldino deprauatum reperissemus. legendum enim est leoni in dandi casu, non in gignendi leonis, vt recte hoc Raphaelis exhibuit codex.

Et obstantes proturbat pectore syluas:

Omnes, quotquot nos vidimus exemplaria perturbat legunt. Sed proturbat legendum est.

Sanguineam tepido plangebant pectore terram.

Apud hunc poetam plangere pro percutere frequēs est, vt apud Lucilium, Plangunt littora fluctus.

Huc adde genus de coniuge tanta.

Mirum est apud authores cum apud Latinos, tum Græcos huius vxoris nomen tam varie legi. Alii Hermionem appellatam volunt, vt Menelai filiam de qua Odysseæ libro quarto. Alii Harmoniam, quos Raphael irridet. Ego planè etiam hoc apud veteres variatum puto, idemq; ab Ouidio omissum nomen, nusquam enim nominat.

Qui simul intrauit rorantia fontibus antra

Qui simul intrauit, idest, postquam ingressus est, exponit Raphael. Efficacius erat si simul exposuisset, statim vt, quemadmodum apud Horatium sæpissime, & item Liuium. Quod semel admonuisse satis puto etiamsi non semel Raphael ita exponat.

Qui color infectis aduersi solis ab ictu.

Periphrasis est iridis vt puto, quanquam simpliciter intelligi potest. Cæterum quod tertio deinde sequitur carmine: Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ. Quidnam in vultu exponunt pro in corpore, quod vultus semper sit sine veste, corpus cum veste. Sed mihi videtur ita dictum vt intelligamus vultum Dianæ rubore perfusum, quod visa nuda esset, id enim maxime virgineo conuenit pudori. Quod & sequentia carmina comprobant, quæ diligenter ab Raphaele sunt exposita.

An lateat syluis pudor hoc timor impedit illud.

Abusus est (inquit Raphael) Poeta horum pronominum elegantia. Hoc nanque ad propinquius illud ad longinquius solet referri. Hæc ille. Aldinus codex hoc rectius legit, timor hoc pudor impedit illud. Quare Poeta elegantiam obseruauit etiam si aliquando apud authores ea confundatur.

Tardius exierant, sed per compendia montis.

De famulis hoc intelligo, nam paulo ante dixerat: Heu famulos fugit ille suos, tametsi superius ait, intermittuntq; laborem. Id enim propositū erat, sed casus aliud attulit. Illud autem, cætera turba coit, intelligo de canibus à famulis allatis. Nam qui præcurrerant, retinebant dominum.

Ad nomen caput ille refert.

Tot verba in Parenthesi posita sunt, alioqui sensus non procedet. Quæ enim sequitur coniunctio &, duo verba connectit, clamant & quæruntur.

At puto furto est contenta &c.

Vide ratiocinantis astum: Nam ita obiicit, ut statim confutet negatiue. Non enim contenta est furto, sed cōcipit. Nam id ad malitiam deerat, manifestaq; crimina pleno fert vtero, & mater, quòd vix mihi contigit vni, de Ioue uult fieri. Illud vni etiam me moratur, nisi quis pro semel positum putet. Raphael de Vulcano intelligit. Ego etiam de Hebe intelligi posse existimo.

Nec tamen esse Iouem satis est det pignus.

Hoc ita dicit: Fac vt non satis sit, quod dicit, se Iouem esse, multi enim sic vos decipiūt. Sed omnino cura ut det amoris donum Ioue dignum. Continuo'que docet, quale signum postulet, Quantus'que & qualis ab alta &c. & notat diligenter obseruatam quantitatem ac qualitatem, cum dicit quantusq; & qualis.

Donisq; iugalibus arsit.

Dona iugalia vocat, quæ cum coniugis essent, ipsa sibi petiit, vt periret ad vota Iunonis coniugis. Raphael exponit quæ pro coniunctione & coitu petierat.

Corpus adhuc Echo, non uox erat.

Duas Echus metamorphoseis commemorat, alteram vocis tantum quam Iuno fecit, alteram etiam corporis, quæ contigit ei ob Narcissi despectum. Mansit tamen post alteram quoque metamorphosin uocis usus, quam Iuno primum fecerat. Hæc ideo annotare placuit, quòd in his mire quosdam hallucinatos vidimus.

Spectat humi positus geminum ceu lumina sydus.

Raphael ordinem ait, spectat lumina ceu geminum sydus, quod utique intelligibilius est, sed uidetur coactum. Poterat etiam esse hypallage, huic poetæ supra modum familiaris, sed idem casus quibusdam impedimento uidetur.

Quid faciā roger? an ne rogē? quid deinde negabo.

Finis huius carminis oppido obscurus est, quidam etiam post deinde, interrogationis punctum ponunt, sed non multum iuuant sensum.

Dumq; dolet, summo uestem deduxit ab ore.

Raphael putat pro summo ore, legi posse summa ora. Quod ora cuiusque rei, non solum terrarum extremitas uocetur. Sed & os non solum de facie dicitur, quin etiam, de tota qua cernitur specie Iudicet lectoe quod legendum existimet.

Nec uigor, & uires, & quæ modo uisa placebant.

Idem hoc in loco hypozeugma esse ait, intelligit'que aduerbium non. Verum hic locus exemplum esse poterat, negationem in priora quoque nonnunquam referri. Id fortassis plus lectorem torserit, quo pacto Echo iam in lapidem mutata Narcissum uidere potuerit. Nam quod cum eo locuta id minus mirum, quando uox manserat. Sed in fabulis rationem dare, fortassis nimium curiosum uideri poterit.

Cognita res uatis meritam per Acheides urbes

Achæidas legendum non Acheides, & patronymicum pro possessiuo & pro Græcas manifeste positum, ut sæpe in his fieri solet.

Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum.

Raphael exponit Tusca, ego malim Lydia uel Lyda exponere: Sequitur enim, Patria Mœnia est, id est Lydia, quod idem Tuscia exponit. Tyrrhenorum enim nomen etiam in Asia fuisse puto ἀπὸ τῶν τυρσέων, id est, densus à cædibus, ut Diony. Halicar. libro primo exponit, atque inde ab Homero hymno quinto, unde Ouidius aliqua ex parte hanc accepisse fabulam uidetur τυρσηνοὺς uocatos. Ipse Dionysius negat Thyrrenos à Lydis colonus esse, quanquam hoc nihil ad hunc locum attinet. Nominum tamen confusio mansit, quippe de Lycaba postea dicet, qui Tusca pulsus ab urbe exilium dira pœnam pro cæde luebat. Nisi quis hoc de exule in aliena religione etiam merito dictum existimet.

Forte petens Delon Chiæ telluris ad oras.

Non parua difficultas est. Neq; enim certum est unde primum Acætes mouerit, sed neq; Home. neq; Ouid. meminit.

Quando

Quando autem Lydii erant, ex Lydia Delum petentes, Chium venire poterant. Cæterum quod postea ait: Dextera Naxos erat de longa posita dextra nimirum intelligitur, siquidem à Chio nauigabant. ideoq; quidam non omnino temere dubitabant, sit'ne legendum Ceæ telluris. Sic enim Delum petentibus Naxos erat dextera. At non facile quicquam mutarim. Hoc obiter notandum quam Herodot. lib. 8. Ceon, & item Strabo lib. 2. eam à Ptolemæo Ciam à Latinis Ceam, vt Pli. lib. 4. cap. 12. asserit, dici. Tetrapolin quondam dictam à quatuor vrbib° quæ postea duæ fuere. Quæ vero inter Ciam & Siphnum, non Chiõ, vt perperam quidã Ptolemæi habent codices, sed Ion esse ipsum Homeri sepulchro inclytã.

Sit sopor, aq; mero redeat in pectora sensus

Pleriq; libri pro aq;, legunt, atque. Sed Raphaeli placuit aq; legi, quod probo.

Corde metum, Diaq; tene

Idem Raphael, Chiaq; tene legit, at alii Diamq; legunt. Cęterum Pli lib. 4. cap. 12. ait Naxon olim etiam Diã dictam, idem Ser. in tertium. Aeneid. asseri. Ptolemæus autem Dian propè Cretam ponit à latere septentrionali, aliam à Naxo, ad quam Theseus venisse videtur, postquam occiso in Labyrintho Minotauro, cum Ariadne è Creta aufugisset, vt in octauo postea.

Protinus Aegydes rapta Minoide Dia Vela dedit

Meminit & eius insulæ, vt videtur, Homer. Odyssea λ.

Δίῃ ἀνφιρύτῃ Διονύσου μαρτυρίῃσι.

Trunca sed ostendens deiectis uulnere membris.

Vulnera omnes habent libri, sed ego in ablatiuo singulari vulnere malim.

PVBLII OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEOS
LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

AT NON Alcithoe Mineias &c. Argumentum. Thebis cum Tiresias Eueris filius diem festum sacrorum Liberi edidisset, Alcithoe Minei filia eiusdem ciuitatis in eodem permansit iudicio, quo Pentheus, cum sororibus, quæ lanæ potius operandæ studio, quam sacrorum adesse volunt, itaq; rogata vt inter opus lanificii referret fabulas, quibus oblectarent assuetum laborem, dubitabat an de Babylonia Derceti quæ in piscem conuersa sit, an de filia quæ cessit in columbam, an de Naide nympha, quæ similiter cessit in piscem, an etiam de ea arbore, cuius poma albi coloris in sanguineum cesserunt, narraret.

AT non Alcithoe Mineias orgia censet
Accipienda Dei: sed adhuc temeraria Bacchũ
Progeniem negat esse Iouis, sociasq; sorores
Impietatis habet. festũ celebrare sacerdos
Immunes operũ famulas, dominasq; suorũ,
Pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat, & sæuam læsi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matresq;, nurusq;,
Telasq;, & calathos, infectaq; pensa reponunt,
Turaq; dant, Bacchũq; uocant, Bromiũq;, Lyæũq;,

RAPH. AT non Alcithoe. At particula est qua concinne liber libro cõnectitur. Sic Virgilius: At regina graui iandudum saucia cura. Aliæ quidem inquit omnes Thebanæ mulieres sacra Bacchi celebrabant, sed Alcithoe quadam ducta temeritate ea spernebat, Bacchumq; Iouis filium minime esse prædicabat. Ac quo tempore sacra Bacchi ab aliis celebrabantur, ipsa lanificio vnà cum sororibus & ancillis operam dabat. Earum vero vna ad leuandum laborem reliquas hortatur, vt fabularum aliquid vicissim narrent. Hac autem phantasia multas describi fabulas poeta, ac Mineidas tandem in vespertiliones conuersas fuisse narrat. Mineias: Minei filia. est enim nomen patronymicum. Mineias ¶ Orgia) dicuntur à Græcis omnia sacra Liberi patris quæ in Thracia primum ab Orpheo instituta à quo (vt tradit Diodo.) etiam Orphica fuerunt cognominata. Deinde vt scrib. Lactantius in Græciam ab eodem Orpheo inducta, & in monte Bœotię Thebis (vbi Liber natus est) vicino primum celebrata, qui cum frequenter citharæ cantu personaret, Cithæron fuit appellatus. Illa autem primum solis mulieribus menstrua patientibus celebrari statuit, quo eas illo potissimum tempore à viris separaret. Postea aliis quoq; mulieribus, vt illa celebrarent fuit permissum. ¶ Sed adhuc) sed etiam inquit post tam grauia de Pentheo sumpta supplicia negat Bacchum Iouis esse filium. ¶ Socias impie.) nam & sorores sacra Bacchi spernebant. ¶ Festum celebrare Sacerdos) aut Tiresias, aut quis alius sacerdos. ¶ Immunes operum) ab operationibus liberas.

Orgia

Cithæron

Baccharum autem habitus describit. Nam & ferarum pellibus induebantur, & crinibus solutis coronas imponebant, & thyrsos manibus iactabant. ¶ Calathos) cistas, ac fusorum, lanæq; repositoria. Calathus autem proprie vas in quod τὰ κάλλη ἀποτίθεται, hoc est in quod lanæ tinctæ reponuntur, vnde & nomen. Abusiue autem aliorum quoq; est repositorium. ¶ Infecta pensa) lanas colo impositas, sed nondum filatas, vel infecta, idest, tincta purpura, aliis'ue coloribus. Nam inficere tingere est, vnde infectores dicuntur tinctores. Pensum autem lana dicitur à colo pendens. ¶ Thuraq; dant) sacrificant. ¶ Bacchumq; vocãt) nomina Bacchi enumerat, quibus à Bacchis inuocabatur. Bacchus autem dictus est ἀπὸ τοῦ βακχεύειν, hoc est ab insaniendo, quod & ipse & eius comites furere viderentur. ¶ Bromius) ἀπὸ τοῦ βρέμειν, hoc est à fremendo. ¶ Lyæus) ἀπὸ τοῦ λύειν hoc est à soluendo, quod curas soluat vinum, vnde etiam Liber à nostris fuit appellatus, quod animum à curis liberet. vel vt alii volunt ἀπὸ τῆς λύσεως, hoc est à solutione foeturæ, quia in femore Iouis immaturus infans fertur fuisse insutus.

Bacchi nomina Bacchus.

Bromius.

Lyæus.

Ignigenam'q;,ſatum'q; iterum, ſolum'q; bimatrem.
Additur his Nyſeus,indetonſus'q; Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis conſitor uuæ,
Nyctelius'q;,Eleleus'q; parens,& Iacchus,& Euan.
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina,Liber habes,tibi enim inconſumpta iuuēta,
Tu puer æternus,tu formoſiſſimus alto
Conſpiceris cœlo. tibi,cum ſine cornibus aſtas
Virgineum caput eſt. Oriens tibi uictus ad uſq;
Decolor extremo qua cingitur India Gange.
Penthea tu uenerande,bipenniferumq; Lycurgum

RAPH. Ignigena ¶IGNIGENAMq;) quod ex fulminis igne genitus ſit. Latinum autem pro græco nomine poſuit. Pyrigenes enim græce dicitur. ¶ Satumq; iterum) bis ſatum, primum in ventre Semeles, deinde in femore Iouis. ¶ Bimatrem) quod duas matres habuiſſe videtur, Semelen (vt diximus) & Iouis femur. Idcircoq; etiam Dythyrambos fuit appellatus, quod διὰ δύο θυρῶν, hoc eſt per duas ianuas tranſierit, & vterum Semeles & Iouis femur. Bacchus autem eo fingitur Iouis femini inſutus (vt narrat Pli. in ſexto Naturæ. hiſtoriæ libro) quod Nyſa Indiæ vrbs eſt vbi mons Merus Baccho ſacer. Nam μηρὸς femen transfertur. ¶ Additur his Nyſeus) vel à Niſa Cithęronis vertice, vbi eum à nymphis nutritum fuiſſe iam diximus, vel à Nyſa Indiæ vrbe clariſſima Nyſeus Liber pater eſt appellatus. Huic vero opinioni accedere videtur & Pomponius Mela. Sic enim in geographia ſcri. Vrbium quas incolunt Indi, ſunt autem plurimæ, Nyſa eſt clariſſima & maxima. montium, Meros, Ioui ſacer. famam hinc præcipuam habent quod in illa genitum, in buius ſpecu Liberum arbitrantur eſſe nutritum. Vnde græcis authoribus, vt femori Iouis inſutum dicerent, aut materia ſuggeſſit, aut error. Hæc Mela. Cæterum vt ſcribit Diodo. plures fuerunt Bacchi, quorum omnium geſta in vnum à poetis inferuntur. ¶ Indetonſusq; Thyoneus) indetonſus id eſt, comatus. Sic enim pingebatur.
Thyoneus Thyoneus vero dictus eſt Bacchus ἀπὸ τοῦ θύω, quod eſt ſacrifico, impetum facio, occido, excito, feſtino, vnde etiam Thyades Bacchæ dicuntur, ſiue potius à Thyone matre, quæ & Semele, ſiue nutrice, fuit denominatus.
ADDI MICYL. { De Thyone & quod hoc cognomine Semele vocata fuerit, meminit etiam interpres Apollonii libro primo Argon. afferens hanc eius nominis rationem ὅτι [illegible] ἐπεὶ καὶ τὰς ἐφορμωμένας [illegible] inde enim & Thyadas appellatas παρὰ τὸ θύειν videlicet, τὸ ὁρμᾶν καὶ μαίνεσθαι, &cæt. Cæterum diſputant de hoc verſu grammatici: Alii enim legunt, additur his Nyſeus, intonſusq; Thyoneus, vt Nyſeus ſit diſyllabum, græca gentilium forma: Alii Nyſæus, malunt vt ſit triſyllabum à Nyſa, perinde vt Muſæus à Muſa, Timæus à τιμή &cæt. Legunt'q;, Additur his Nyſeus'q;, intonſus'q; Thyoneus. Ego vero nihil video cur prior lectio immutari debeat. Nam & Stephanus author eſt, à Nyſa Nyſeus r gentile diſyllabum fieri, Et Nyſeus triſyllabum, in diſyllabum contrahi eodem modo, vt Gryneus: in Gryneus & id genus alia. } ¶ Et Cum Lenæo) ἀπὸ τοῦ
Lenæus ληνοῦ, hoc eſt à lacu torcularis Lenæus dicitur Bacchus. ¶ Genialis vuæ) genio & voluptati accommodatæ. Genius enim Deus eſt voluptatis, vnde genialis dicitur voluptuoſus. Vini autem inuentio, tum propter potus voluptatem, tum quia corpus reddit validius, grata ſupra modum mortalibus fuiſſe perhibetur. ¶ Conſitor) primus enim vini vſum hominibus oſtendit. ¶ Nyctelius) quod noctu illius ſacra celebrarentur ἀπὸ τῆς νυκτός hoc eſt à nocte. ¶ Eleleus q; parens) Eleleus dictus eſt Bacchus
Eleleus ab hac voce ἐλελεῦ, qua procedentes ad orgia celebranda, ad conferendam'q; pugnam vtebantur. Eſt enim hortantis aduerbium. Vinum autem hortatur ac reddit hominem ad omnia aggredienda audacem. Vnde Hora.
Quid non ebrietas deſignat? operta recludit, Spes iubet eſſe ratas, ad prælia trudit inermem, Sollicitis animis onus eximit, addocet artes. Fœcundi calices quem non fecere diſertum? Contracta quem non in paupertate ſo-
Euchus lutum? ¶ Iacchus) ἀπὸ τῆς ἰαχῆς, hoc eſt à clamore.
Iacan ¶ Euan) vox eſt bacchantum, qua Bacchus ipſe ſignificatur. ¶ Et quæ præterea) aliis quoque multis cognominibus Bacchum inuocari ait poeta. Nam Euhyus, Bryſeus, Baſſareus'q; appellatur. ¶ Tibi enim inconſumpta iuuenta) hymnum deſcribit in Bacchum, qui in ipſius ſacris canebatur. ¶ Tu puer æternus) exponit quemadmodum iuuenta Baccho ſit inconſumpta. Nunquam enim ſeneſcit, eo q; & puer pingebatur & nudus, quod ebrii & pueris ſimiles ſunt, & omnia reuelant. ¶ Tu formoſiſſimus alto Cōſpiceris cœlo) Liber pater (vt ſcribit Macro.) Sol ab antiquis eſſe creditus eſt, quam ſententiā Virg. quoq; Geor. primo ſequi videtur, cū inquit. Vos ô clariſſima mundi Lumina labētem cœlo quæ ducitis annū Liber & alma Ceres. Omnium vero ſyderum Solem pulcherrimum eſſe conſtat. ¶ Tibi, ſine corni. aſtas Virgineum caput eſt) cornua idcirco attribuūtur Baccho vt ſcribit Sex. Pompeius, quod ho- Cur cornua Baccho.
mines nimio vino truces fiant, modice vero ſumpto hilares ac manſueti, quales ſunt virgines, efficiuntur, eo'q; ſine cornibus Bacchi caput virgineum eſſe fingitur. Diodo. vero ait cornua idcirco fuiſſe Baccho attributa, quod primus omnium boues ad iugum iunxerit, quorum opera iacta ſemina fruges emiſerunt. ¶ Oriens tibi victus ab vſque) Liber pater (vt hiſtorici, in primis q; Diodo. ſcribunt) primus omnium cum exercitu, in quo mulieres quoque erant furentes, in Indiam ingreſſus fuiſſe, eam q; ſubegiſſe, ac gentem nulli vnquam hominum obnoxiam, ac ſola quiete contentam, cædibus, libidinibus'q; vexaſſe ac polluiſſe, inde'q; magnificentiſſimum triumphum reportaſſe fertur. ¶ Ad vſque) ἀναστροφή eſt, pro, vſque ad eam partem. ¶ Qua decolor India) ideſt, nigra & mali coloris. ¶ Extremo Gange) fluuius eſt Indiæ vltimus Ganges. Vnde Gangeticus finis eſt cognominatus. ¶ Bipenniferum'q; Lycurgum) ſecurem ferentem, qua vites incidebat. Nam Lycurgus iſte Lycurgus.
rex fuit Thraciæ, qui cum in contemptum Bacchi vites ſecari ſuccideret, ſibiipſi crura amputauit. Diodo. narrat Bacchū ex Aſia in Europam tranſiturum cum Lycurgo Thracum rege ſocietatem iniiſſe. Cum vero fœminas primū in Thraciā velut ad amicos traieciſſet, mandaſſe Lycurgum ſuis militib⁹ vt Bacchum aggrederentur, ipſum'q; ac pellices omnes obtruncarent. De his certior factus Liber pater à quodam indigena Tharope nomine, cum nōdum milites transfretaſſent, amicorum præſidio occulte ad exercitum redit, Lycurgus pellices aggreſſus omnes intereniſſe dicitur. At Bacchus exercitu traiecto, Thracem pugna ſuperatum, captum'q; oculis priuauit, illius domeſticis cruci affixis, Tharopi vero beneficii memor Thracum imperium conceſſit, ac ritum orgia celebrandi tradidit. Fuit etiam Lycurgus Lacedæmoniorū rex qui ipſis leges condidit. Alius item fuit Nemeę regionis rex, cuius filius ab Hipſipyle Thoantis regis filia educat⁹ fertur.
{ Videtur Ouidi. ad Homeri locum reſpexiſſe qui eſt Iliados ADDI.
ſexto. Ibi enim Lycurgus dicitur Bacchi τιθήνας, hoc eſt, nutrices bipenni, ſiue ſecuri perſecutus eſſe; eo'q; poſtea à Ioue oculis priuatus. Verſus Homeri ſunt.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος
Δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν,
Ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
Σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον. αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου
Θεινόμεναι βουπλῆγι, Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
Δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ.
Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες
Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου πάϊς.

Alii autem fabulæ addunt etiam in furorem verſum poſtea, & dum vites incidere parat, ſibi ipſi crura amputaſſe. }

¶SACRILEGOS)

Sacrilegos mactas, Tyrrhena'q; mittis in æquor
Corpora. tu biiugum * pictis insignia frænis
Colla premis lyncum, Bacchæ, Satyri'q; sequuntur,
Qui'q; senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.
Quacunq; ingrederis clamor iuuenilis, & unà
Fœmineæ uoces, impulsa'q; tympana palmis,
Concaua'q; æra sonant, longo'q; foramine buxus.
Placatus, mitis'q; rogant Ismenides, adsis,
Iussa'q; sacra colunt. solæ Mineides intus
Intempestiua turbantes festa Minerua,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice uersant,
Aut hærent telæ, famulas'q; laboribus urgent.
E quibus una leui deducens pollice * filum,
Dum cessant aliæ, commenta'q; sacra frequentant,
Nos quoq;, quas Pallas melior Dea detinet, inquit,
Vtile opus manuum uario sermone leuemus.
Per'q; uices aliquid, quod tempora longa uideri
Non sinat, in medium uacuas referamus ad aures.
Dicta probant, primam'q; iubent narrare sorores.
Illa quid è multis referat, nam plurima norat,
Cogitat, & dubia est de te Babylonia narret
Derceti, quam uersa quammis uelantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura.
An magis ut sumptis illius filia pennis
Extremos altis in * turribus egerit annos.

a.l. pictisq;

*Fusum vetus co. refert.

*a.l. montibus

RAPH. ¶SACRILEGOS) sacrorum tuorum violatores. Nã (vt refert Diodo.) Bacchus orbẽ terrarũ sacrilegis ac Deorum contemptoribus purgauit. ¶Tyrrhenaq; corpora) Tyrrhenorum nautarum, vt in superiore libro poeta narrauit. ¶Tu biiugum lyncum) biiugarum. nam lynces Liberi patris currum trahere dicuntur. Sunt autem feræ pellem maculis distinctã habentes. Vnde Virg.

Comites Bacchi.

Quid lynces variæ? Comitatum autem Bacchi & Statius eleganter describit, cum inquit Elfigæ dextra læuaq; sequũtur Lynces, & vda mero lambũt retinacula tigres. Post exultantes spolia armentalia portant, Seminecesq; lupos, scissasq; mimallones vrsas. Nec comitatus iners, sunt illic ira, furorq;, Et metus & virtus, & nunquam sobrius ardor, Succiduiq; gradus & castra simillima regni. Curiosus cætera videat quæ sequuntur. ¶Satyriq; sequuntur) Satyri (vt inquit Plinius) nihil aliud hominis quàm figuram habent. In Aethiopia nascuntur, aduncis naribus, aspera cornibus fronte, pedes caprinos habentes. Illorum saltatione ac iocis & risu plurimum oblectabatur Bacchus.

Satyr

Silenus

¶Quiq; senes) periphrasis est Sileni: qui Bacchi fuit pædagogus, atq; educator eiq; plurimum ad virturem & gloriam resq; bellicas profuit. Silenus autem à Sileno Nyseorum rege originem duxit, qui circa lumbos caudã habuit. Quam & posteri eius omnes gestasse feruntur. ¶Ferula) virgultum est leuissimum, quo senes inter ambulandum etiam nunc vti solent. ¶Pando) curuo. ¶Asello) Nam asello vehitur Silenus Bacchum sequens ¶Concauaq; æra sonant) cymbala ærea. ¶Longoq; foramine bu.) Periphrasis est tibiæ, quæ ex buxo fieri solet. ¶Solæ Mineides) quodam furore Bacchico videtur poeta in laudes Bacchi referendas excurrisse, quare nunc ad Mineidas illius contemptrices refert orationem. ¶Intus) intra domum clausæ, cum aliæ omnes se in Cithæronem contulissent. ¶Intempestiua Minerua) lanificio tempori non conuenienti. Est autem metonymia, nam Mineruam lanificii inueutricem pro ipso lanificio posuit. ¶Aut lanas du.) aut subtegmen filant inquit, aut stamen, aut texunt. ¶Dum cessant aliæ) ociantur festa Bacchi celebrantes. ¶Commenta ficta. ¶Leuemus) leue faciamus. ¶In medium) in commune, & voluptatem communem. ¶Aures vacuas) ociosas. ¶Illa quid è multis) pulchra phantasia ad complures narrandas ingreditur transformationes poeta. Ac eas quidem, quæ à poetis attinguntur plenins, quæ vero obscuræ sunt, minusq; celebratæ, breuissimæ percurrit, cum earum vsus nullus sit futurus. ¶Dirce Babylonia) Dirce quidem ferè in exemplaribus legitur, egoq; hactenns sic putaui esse legendum. Nunc vero & annotatione Hermolai Barbari, viri in primis docti, cuius morte maximam iacturam nuper disciplinæ omnes fecere, & quod ita in vetustis codicibus scriptum est, Derceti existimo esse legendum. Nam Dercetis quæ & Δερκετώ Actesia vocatur, & à barbaris Atergatis. Dea est eadem cum Rhea, quam Syri piscium abstinentia colunt. Vnde & nomen, vt Athenæus Author est, quasi ἄτερ γάτιδος, hoc est Syrorum lingua, sine piscibus. Cornutus vero scribit etiam columbas vetari mensis, quasi duobus elementis naturæ maximis parci iubente numine aeri & aquæ. Diodo autem libro tertio, Iuxta Ascalonem, inquit, lacus est vbi templum insignis Deæ, quam Syri vocant Dercetum, hoc est Δερκετοῦν muliebri facie, reliquum vero corpus figura piscis, cuius filia Semiramis à columbis educata sit, & ob id sacras genti aues eas esse Atergatis. cui quidem Venus obula facta amorem cuiusdam formosi adulescentis sibi sacrificantis iniecit, ex quo quidem cum filiam Dea suscepisset, sui erroris pudore ducta, adolescentem ab se remouit.

Dercetis in piscem.

Filiam vero in loca quædam deserta & saxosa, in quibus plurimæ erant columbæ exposuit. Illa vero quasi diuino nutu ab auibus fuit enutrita. At Dea pudore, doloreq; compulsa cum se in stagnum abiecisset, in piscem fuit conuersa. Vnde & Syri, & piscibus illius stagni abstinent, & templum, iuxta lacum ipsum illi Deæ, quam Dercetum vocant facie hominis, reliquis corporis partibus piscis, ædificarunt. { Apud Athenæum lib. 8. ita legitur. Ἀντίπατρος ὁ ταρσεὺς λέγει δέ φησι πρός τινων, ὅτι γάτις ἡ τῶν Σύρων βασίλισσα οὕτως ἦν ὀψοφάγος, ὥστε κηρῦξαι ἄτερ γάτιδος μηδένα ἰχθὺν ἐσθίειν. ὑπ' ἀγνοίας δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτὴν μὲν Ἀτεργάτιν ὀνομάζειν, ἰχθύων δὲ ἀπέχεσθαι. & rursum, ἡ δὲ Ἀτεργάτις, ὥσπερ ξάνθος λέγει, ὁ λυδὸς ὑπὸ μόψου τοῦ λυδοῦ ἁλοῦσα κατεποντίσθη μετὰ ἰχθύος τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ περὶ ἀσκάλωνα λίμνῃ διὰ τὴν ὕβριν, καὶ ὑπὸ τῶν ἰχθύων κατεβρώθη. Ex quibus clarius aliquanto ea patent, quæ hic à Regio obscure tradũtur. Meminit autem huius deæ etiam Plinius lib. 5. cap. 25. & Strabo libro. 16. cuius hæc sunt verba: ὑπέρκειται δὲ τοῦ ποταμοῦ (Euphratem intellige) ἡ βαμβύκη, ἣν καὶ ἔδεσσαν, καὶ ἱερὰν πόλιν καλοῦσι, ἐν ᾗ τιμῶσι τὴν συρίαν θεὸν τὴν ἀτεργάτιν. Apud Lucianum tamen disputatur, vtrum dea hæc Iuno, an Rhea magis accipienda sit, Sed plura qui volet, ex sermone illius petat, qui περὶ τῆς συρίας θεοῦ inscribitur. } ¶Palæstini) autem populi sunt Syriæ, Arabiæ contermini à Palæstina vrbe, regioneq; dicti. Stagnum sanè illud in quod se Dercetis abiecisse fertur, est iuxta Ascalonem Syriæ vrbem, vt Diodo. scribit. ¶Coluisse) habitasse, neque mutasse legendum est, vt in plerisq; codicibus est deprauatum. ¶An magis vt sum.) Semiramis Dercetis Deæ filia miro quodam modo à columbis coagulato lacte è proximis pastorum mapalibus rapto nutrita fuit, vnde & Semiramis fuit appellata. Nam Syrorum lingua semiramides vocantur columbæ, quas Syri vt Deas colunt. Semiramis vero post maxima bella confecta, Babylonemq; ædificatam, cum insidias sibi à filio strui comperisset, omni iniuria illi remissa, præfectis omnibus mandauit, vt filio tanquam regi parerent, è vestigioq; euanuit ad Deos (vt creditum est) translata. Quidam fabulantur illam in columbam fuisse conuersam, quorum opinionem etiam Ouid. sequitur. Compluribus enim columbis domum ingressis & illam cum reliquis auolasse putant. Quo factum est, vt Syri columbam vt Deam colant, immortalem reginam arbitrati. Imperauit autem Semiramis vniuersæ Asiæ præter Indos, vixitq; annos duos & sexaginta, cum quadraginta duobus regnasset. Hæc Diodorus.

ADDI.

Nais in piscem.

Semiramis

RAPH. ¶NAIS an ut cantu) que'nam hæc fuerit Nais mihi parum est compertum. Nympha quædam quæ carminibus & herbis iuuenes quosdam se clamoribus infestantes in mutos pisces transmutauit, ac tandem ipsa quoque facta est

ADDI. piscis. {Fuit autem multarum nomen hoc proprium. Nam & Amphionis filia, ex Aedone Nais fuit. & Naidis nymphæ meminit Pausanias in Arcadicis, Naidis meretricis Athenæneus lib. decimotertio.} ¶An quæ poma alba) Mori arboris est periphrasis. Morus enim arboe poma primum quidem alba, deinde nigra Pyrami ac Thisbes sanguine effecta ferre cœpit. Mam Pyramus iuuenis, & Thisbe puella cum domos contiguas haberent se mutuo amare cœperunt rum autem se amplecti aliter non possent, egredi vrbem ad constitutum lorum decreuerunt. Quo quidem cum prior peruenisset Thisbe, leæna illac transeunte perterrefacta in antrum vicinum confugit. Pyramus deinde adueniens cum velum, quod fugienti Thisbe è capite deciderat, cruentatum reperisset, eam putans à feris fuisse laceratam, gladio quem secum habebat sub moro arbore incubuit, cuius sanguine quidem mora effecta fuere nigra, cum antea candida fuissent. Thisbe autem ex antro egressa, cum Pyramum vulnere confectum vidisset, eodem se gladio confodit. Sanè Pyramus non solum viri est proprium sed etiam fluuii nomen, qui per angustias Tauri montis in Ciliciam defertur. Thisbe quoque & mulieris & vrbis est nomen, vnde Thisbeus declinatur.

Mora ex albis nigra.

Pyramus & Thisbe.

Alibi leg. tectus.

¶Contiguas) se in vicem tangentes. ¶Semiramis) Nini Assyriorum regis vxor fuit, magno mulier animo, quæ mortuo marito sexum mentita, ac se filium esse simulans successit. ac vt virum gestorum gloria superaret, inter ea quæ præclara gessit, Babylonem vrbem condidit, cuius mœnia ambitu trecenta stadia & sexaginta complectebantur, frequentibus turribus ac magnis ornata, vt Diodorus ac ferè historici & Græci & latini scribunt. ¶Altam vrbem) ad murorum ac ædium magnificentiam respexit, qua facile alias vrbes Babylon superabat. ¶Coctilibus muris) latericiis & coctis lapidibus constructis. ¶Primosq; gradus) primos amoris gradus visum & colloquium esse constat, reliqui vero sunt tactus, oscula, concubitus, ¶Tædæ iure) nuptiarum ac legitimo iure. ¶Sed vetuere patres) fatue quidem hoc esse *dictum videtur. Si enim vetuere, quo modo vetare non potuerunt? Verum acute simul & lepide est dictum. Vetuerunt enim ne nuptiarum iure coirent, prohibere autem non potuerunt ne animis, affectuq; copularentur. ¶Tenuissima) subtili & parua scissura. ¶Duxerat) contraxerat. ¶Id vitium nulliq;) illa inquit rima à nullo vnquam fuerat animaduersa. ¶Notatum) animaduersum. Est autem ordo: O amantes primi vidistis id vitium nulli notatum per longa secula. ¶Quid non sentit amor?) parenthesis est, rationem continens, cur amantes primi rimam illam notarint. ¶Inq; vices fuerat) hoc est postquam vicissim suspirauerant. ¶Quantum erat) ac si dicerent minimum erat, vt permitteres nos toto corpore copulari. ¶Vel ad oscula danda pateres) hoc est saltem aperiri tantum deberes, vt nos inuicem osculari possemus. ¶Vel) saltem. ¶Sub noctem) circa noctem, adueniente nocte. ¶Non peruenientia contra) hoc est quæ ad alteram partem non perueniebant. ¶Nocturnos ignes) stellas, quæ aurora adueniente auferri videntur. ¶Pruinosas) pruina obrutas. est autem pruina ros congelatus. ¶Coire) conuenire. ¶Multa prius questi) de parentibus suis. ¶Nocte silenti) media, quæ & intempesta dicitur, quod illo tempore omnia sileant animalia. ¶Fallere custodes) decipere ianuarum custodes, qui ianitores vocantur. ¶Foribus) domibus, à parte enim totum intelligimus. ¶Excedere) exire. ¶Tecta) domos. ¶Spatiantibus) in magno agri spatio obambulantibus. Nam spatiari nihil aliud est (vt ait Macrobius) quàm in spatio lati itineris obambulare. ¶Ad busta Nini) ad sepulchrum Nini Assyriorum regis. Bustum autem proprie dicitur locus, vbi cadauera comburebantur. ¶Ardua) alta. ¶Morus) morus autem arbor est, quæ (vt scribit Plinius) serotino germinatu floret, nec nisi exacto frigore germinat, ob id μωρὸς per antiphrasin dicta sapientissima arborum.

Semiramis

*a.l.in.

Amoris gradus

Nais an ut cantu, nimiumq; potentibus herbis
Verterit in tacitos iuuenilia corpora pisces,
Donec idem passa est. an quæ poma alba ferebat,
Vt nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet, hæc quoniam uulgaris fabula non est.
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pyramus & Thisbe vrbis Babyloniæ, quam Semiramis regina muro cinxerat, & ætate & forma pares, cum in propinquo habitarent, rima parietis, & colloquii & amoris initia inter se pignerati pacti sunt. Constituerunt itaq; vt matutino tempore ad monumentum Nini regis sub arborem morum conuenirent ad amorem. Et cum celerius sub lucem Thisbe nacta occasionem ad destinatum locum venisset, conspectu leænæ exterrita abiecto amictu in syluam refugit. At fera a recenti præda cum ad fontem vicinum tumulo sitiens decurreret, relictam vestem cruento ore lacerauit. Post cuius discessum, Pyramus cum ad eundem venisset locum, & amictum sanguine aspersum inuenisset, existimans amicam a fera consumptam, ferro se sub arbore interfecit. Deinde Thisbe deposito metu, cum ad eundem fuisset reuersa locum, & comperisset se causam mortis adolescenti extitisse, ne diutius dolori superesset, eodem ferro se traiecit, quorum cruore morus arbor aspersa, quia spectaculi fuerat inspectrix testis: poma quæ gerebat alba, in conscium sanguineum vertit colorem.

Pyramus & Thisbe iuuenũ pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas habuere domos, ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primos'q; gradus uicinia fecit.
Tempore creuit amor. tædæ quoq; iure coissent,
Sed uetuere patres, quod non potuere uetare.
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest. nutu, signis'q; loquuntur.
Quoq; magis tegitur, * tanto magis æstuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fierit, paries, domui communis utriq;.
Id uitium nulli per secula longa notatum,
(Quid non sentit amor?) primi uidistis amantes,
Et uocis fecistis iter, tutæ'q; per illud
Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
Sæpe ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
In'q; uices fuerat captatus anhelitus oris,
Inuide dicebant paries quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi?
Aut hoc si nimium est, uel ad oscula danda pateres,
Nec sumus ingrati. tibi nos debere fatemur,
Quod datus est uerbis ad amicas transitus aures.
Talia diuersa nequicquam sede locuti
Sub noctem dixere uale, parti'q; dedere
Oscula quisq; suæ non peruenientia contra.
Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
Sol'q; pruinosas radiis siccauerat herbas,
Ad solitum coiere locum. tum murmure paruo
Multa prius questi, statuunt sub * nocte silenti
Fallere custodes, foribus'q; excedere tentent,
Cum'q; domo exierint, urbis quoq; tecta relinquãt.
Ne'ue sit errandum lato spatiantibus aruo,
Conueniant ad busta Nini, lateant'q; sub umbra
Arboris. Arbor ibi niueis uberrima pomis
Ardua morus erat gelido contermina fonti.

¶TARDE)

RAPH. (TARDE) affectum exprimit amantium, quibus dies maxime longus videtur, in cuius noctem conuenire statuerunt. ¶ Præcipitatur aquis) in aquas Oceani, ea opinione autem vulgari hæc dicuntur. Neque enim Sol in aquas descendit. ¶ Et aquis nox exit ab iisdem) vbi enim Sol occidit, inde nox videtur oriri. ¶ Versato) reuoluto, hoc est aperta ianua. ¶ Adopertaq; vultum) vultum coopertum habens, ne cui forte obuiaret, agnosceretur. ¶ Dictaq; sub arbore) constituta. ¶ Audacem faciebat amor) causam reddit cur tam audax esset puella, vt noctu sola in agro resideret. ¶ Venit ecce recenti) Ecce aduerbium semper ferè aliquid repentini, insperatiq; mali significat. Vt Virgi. Ecce autē gemini à Tenedo tranquilla per alta. hoc autem & Asconius notat, qui ait hoc proprium esse Ciceronis, vt in rebus improuisis hac particula Ecce vtatur. ¶ Oblita rictus) hoc est ora spumantia sanguine boum infecta habens. ¶ Depositura sitim) hoc est potatura in vicino fonte. ¶ Timido Pede) trepidis pedibus ac festinantibus. Vt enim trepidum pro timido, sic timidum pro trepido eleganter ponitur. ¶ Vt lea) postquam leæna, vtroque enim dicitur modo. ¶ Compescuit) placauit. ¶ Laniauit) lacerauit. ¶ Serius egressus) sero tarde quidem significat, sed ita, vt post amissam opportunitatem aliquid ferè ponatur. ¶ Amictus) velum. ¶ Vestem) velum. ¶ E quibus illa) Thisbe, quam idcirco vita dignissimam fuisse ait Pyramus, quia & promissis stetit, & longè ante se ad constitutum locum venit. ¶ Nostra nocens anima est) animam pro vita sæpenumero accipi notum est. ¶ Ego te miseranda peremi) se necis Thisbes, quam à leæna dilaniatam putabat, Pyramus causam fuisse profitetur. ¶ Peremi) necaui, cum maximo autem affectu hæc à Pyramo referuntur. ¶ In loca plena metus) causam assignat Pyramus cur ipse interfecit Thisben. ¶ Qui iussi) quia ego iussi. est enim relatiuum causam exprimens. ¶ Nostrum diuellite corpus) apostrophe ad leones à quibus Pyramus dilaceratam putabat Thisben. ¶ Sub hac rupe) sub hoc saxo, in hac spelunca. Propinqua enim spelunca erat in quam refugerat

Pacta placent. & lux tarde discedere uisa
Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab iisdem.
Callida per tenebras uersato cardine Thisbe
Egreditur, fallitq; suos, adopertaq; uultum
Peruenit ad tumulum, dictaq; sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor, uenit ecce recenti
Cæde leæna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim uicini fontis in unda.
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, & obscurum timido pede fugit in antrum.
Dumq; fugit, tergo uelamina lapsa reliquit.
Vt lea sæua sitim multa compescuit unda,
Dum redit in syluas, inuentos forte sine ipsa
Ore cruentato, tenues laniauit amictus.
Serius egressus uestigia uidit in alto
Puluere certa feræ, totoq; expalluit ore
Pyramus. ut uero uestem quoq; sanguine tinctam
Repperit, una duos inquit nox perdet amantes.
E quibus illa fuit longa dignissima uita.
Nostra nocens anima est. ego te miseranda peremi,
In loca plena metus, qui iussi nocte uenires,
Nec prior huc ueni. nostrum diuellite corpus,
Et scelerata fero consumite uiscera morsu,
O quicunq; sub hac habitatis rupe leones.
Sed timidi est optare necem. uelamina Thisbes
Tollit, & ad pactæ * secum fert arboris umbram. *.a.L.pfert
Vtq; dedit notæ lachrymas, dedit oscula uesti,
Accipe nunc inquit nostris quoq; sanguinis haustus,
Quoq; erat accinctus, demisit in ilia ferrum.
Nec mora, feruenti moriens è uulnere traxit,
Et iacuit resupinus humo. cruor emicat alte
Non aliter, quàm cum uitiato fistula plumbo
Scinditur, & tenui stridente foramine, longas
Eiaculatur aquas, atq; ictibus aera rumpit.
Arborei fœtus aspergine cædis, in atram
Vertuntur faciem, madefactaq; sanguine radix
Purpureo tinxit pendentia mora colore.
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem
Illa redit, iuuenemq; oculis, animoq; requirit,
Quantaq; uitarit narrare pericula gestit.
Vtq; locum, & uisam cognoscit in arbore formam,
Sic facit incertam pomi color, hæret an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda uidet pulsare cruentum
Membra solum, retroq; pedem tulit, oraq; buxo
Pallidiora gerens, exhorruit æquoris instar,
Quod fremit, exigua cum summū stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognouit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos,
Et laniata comas, amplexaq; corpus * amatum, * Ve. cor. ha amātus.
Vulnera suppleuit lachrymis, fletumq; cruori
Miscuit, & gelidis in uultibus oscula figens,
Pyrame clamauit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame responde. tua te charissima Thisbe
Nominat. exaudi, uultusq; attolle iacentes.
Ad nomen Thisbes oculos iam morte grauatos

Thisbe. ¶ Sed timidi est optare necem) cum sibi vir fortis eam consciscat. ¶ Pactæ arboris) constitutæ. ¶ Ferrum) ensem per metonymiam. Ex ferro nanque enses conficiuntur. ¶ Emicat) exilit. ¶ Non aliter quàm cum) pulchra similitudine ostendit poeta quàm alte ex Pyrami vulnere sanguis exiliret. ¶ Quàm cum vitiato fistula plumbo) fistula per quàm aqua deducitur, ex plumbo fere fieri consueuit, dicta quod fistulæ & tibiæ similis sit. ¶ Vitiato plumbo) corrupto, fracto. ¶ Eiaculatur) longe eiicit. ¶ Atque ictibus aera rumpit) aquæ emissione aerem penetrat. ¶ Arborei fœtus) morea arboris illius fructus. ¶ Aspergine cædis) sanguinis aspersione. ¶ In atram faciem) in nigram figuram. ¶ Madefactaq;) quæ copula hoc loco pro quia est accipienda. Causam enim assignat cur mora ex albis purpurea fuerint effecta. ¶ Gestit) cupit. ¶ Vtq; locum) postquam locum, inquid, & visam arboris figuram Thisbe cognoscit, tamen colore mororum, quæ ex albis rubicunda fuerant effecta redditur incerta. ¶ Pomi color) fructus mori arboris color ea albo in rubicundum transmutatus. Pomum autem generale nomen est omnium fructuum, quicunque in arboribus nascuntur, siue molles, siue duros cortices habeant, quamuis quidam aliter sentiant. ¶ Hæret) dubitat an illa sit arbor sub qua pauloante sederat. Tremebunda) palpitantia. Pulsare) percutere. Nondum enim mortuus erat Pyramus. ¶ Retroq; pedem tulit) retrocessit. ¶ Eahorruit) turbata est. ¶ Aequoris instar) ad similitudinem maris. Instar autem indeclinabile nomen est, ac interdum ad similitudinem, interdum significat ad æquiparationem, quamuis sine præpositione ponatur. Virgilius, Instar montis equum diuina Palladis arte ædificant. ¶ Quod fremit) strepit. ¶ Cum summum stringitur) quando in superficie raditur, ac leuiter à vento attingitur. ¶ Claro plangore) magno eiulatu. ¶ In gelidis vultibus) in frigida facie Pyrami morientis. ¶ Suppleuit) impleuit. ¶ Quis te mihi casus ademit) eripuit. Sunt autem querelæ maxime amanti conuenientes.

Ouid. Metam.

Pyramus erexit, uisaq; recondidit illa.
Quæ postquam uestemq; suam cognouit,& ense
Vidit ebur uacuum,tua te manus inquit,amorq;
Perdidit infelix.est & mihi fortis in unum
Hæc manus.est & amor.dabit hic in uulnera uires.
Persequar extinctum,letiq; miserrima dicar
Causa,comesq; tui,quiq; a me morte reuelli
Heu,sola poteras,poteris nec morte reuelli.
His tamen amborum uerbis estote rogati
O multum miseriq; mei,illiusq; parentes,
Vt quos certus amor,quos hora nouissima iunxit,
Componi tumulo non inuideans eodem.
At tu quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc regis unius,mox es tectura duorum,
Signa tene cædis,pullos'q; & luctibus aptos
Semper habe foetus,gemini monumenta cruoris.
Dixit,& aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro,quod adhuc a cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos,tetigere parentes,
Nam color in pomo est,ubi permaturuit,ater.
Quod'q; rogis superest,una requiescit in urna.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sol Leucothoen ex Eurynome, & Orchamo Achæmeniæ principe origine Beli genitam, Climene Rhodoq;,nem Circes matri,& Clytiæ,quarũ pulchritudine ante solicitum animum egerat, prælatam dilexit. Et cupiens vt in antedictis cupiditatem sedare,in specie matris puellæ Eurynomes cõuersus virginem deceptam dolo vitiauit. Cuius adulterio Clytia incensa, cui antea sociatus fuerat Sol,parenti puellæ indicauit. Quam ille cum terræ defodisset,viator admissi misericordiã exhibens deducto solo,cui subiecta fuerat,pro ea virgã tinctam nectare,quæ gratissima deis,hominibusq; esset,extulit, quæ thurea appellatur.hæc Hesiodus indicat.

Desierat,medium'q; fuit breue tempus,& orsa est
Dicere Leuchothoe uocem tenuere sorores.
Hunc quoq; syderea qui temperat omnia luce,
Cepit Amor Solem.Solis referamus amores.
*Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic uidisse Deus uidet hic Deus omnia primus.
Indoluit facto,Iunonigenæ'q; marito
Furta tori,furti'q; locum monstrauit at illi
Et mens,&,quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit.extemplo graciles ex ære cathenas,
Retia'q; & laqueos,quæ lumina fallere possent,
Elimat,non illud opus tenuissima uincant
Stamina,non summo quæ pendet aranea tigno.
Vt'q; leues tactus,momenta'q; parua sequantur
Efficit,& lecto circundata collocat apte.
Vt uenere torum coniux,& adulter in unum,
Arte uiri,uinclis'q; noua ratione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
Lemnius extemplo ualuas patefecit eburnas,
Admisit'q; Deos.illi iacuere ligati
Turpiter.atq; aliquis de Diis non tristibus, optat
Sic fieri turpis.Superi risere, diu'q;
Hæc fuit in toto notissima fabula coelo.
Exigit indicii memorem Cythereia poenam.
In'q; uices illum tectos qui læsit amores,
Lædit amore pari. quid nunc Hyperione nate
Forma,color'q; tibi,radiata'q; lumina prosunt.
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,

RAPH. CER Exit)extulit, aperuit. Recondidit) iterum condidit,& occultauit, & clausit. Vestemq; suam) velum suũ quo deceptus Pyramus seipsum interfecerat. Ebur vacuum ense),i.eburneam vaginam ense carentem. Tua te manus inquit, amorq;) teipsum,inquit, ob amorem quo me prosequebaris, interfecisti. In vnum)ad hoc vnum, vt meipsam interficiam. In vulnera) ad vulnera mihi ipsi inferenda. Reuelli) separari. Cert⁹ amor)verus. Nõ inuideatis) non prohibeatis nostris votis inuidẽtes. Cõponi)cõdi, ac simul sepeliri. Pullos)nigros. Monumẽta)memoriã. Gemini cruoris) sanguinis duorum Pyrami & Thisbes. Aptato mucrõe)apposita cuspide. Sub imum pectus) ad infimam pectoris partem. Ferro)ense, quo seipsum pauloante trãsfixerat Pyramus. Vota) preces. Tetigere) commouere. Permaturuit) perfecte maturuit. Quodq; rogis superest)cinis & ossa rogis superesse solent. Desierat)loqui subaudiatur & Alcithoe. Finem enim suæ narrationi imposuerat. Vocem tenuere)siluerũt.

Leucothoe

Leucothoe)soror Alcithoes. Antequã narret, quemadmodum Leucothoe Orchami regis Achæmeniæ,& Eurynomes filia in arborem thuris fuerit conuersa, exponit adulterium Martis cũ Venere.

Adulteriũ Veneris cũ Marte

Sol enim Martem olim cum Venere coeuntem Vulcano eius marito indicauit, qui indignatus retibus tenuissimis cubile circumdedit, quibus coeuntem Martem cũ Venere ita implicuit, vt nullo pacto disiungi possent. Patefacto deinde cubiculo omnium Deorum oculis spectãdos subiecit, quare Ven⁹ idignata Soli Leucothoes amorem immisit, qui vt commodius ea potiretur, se in matris Eurynomes figuram conuertit. Cum vero Orchamus pater eam vitiatam esse indicio Clytiæ Solis amicæ cognouisset ipsam defodit i terram.

Ven⁹ i thuris arbo. à Sole cõmutata.

Sol vero amicam miseratus eam in thuris arborem cõmutauit. Hunc quoq;) ac si diceret, non solum mortales cupiũtur amore, sed Dii quoque, & quidẽ clarissimi. Videt hic Deus omnia primus) causa est cur Sol putetur omnium primus Martis adulterium cũ Venere vidisse. Quare hæc particula nam subaudienda videtur. Hic autẽ sensus ex Homero sumptus esse videtur, vt Pli. quoq; in. ii. naturalis hist. libro testatur cum ait Solem commendans. Hic suum lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, vt principi literarum Homero placuisse in vno eo video. Hoc vero i duodecimo Odysseę scribit Homer.

ADDI.

{Versum intelligit ἠέλιον, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει. Fabula autem de cõcubitu Veneris & Martis, describitur Odysseę.ix.} Iunonigenæ)ex Iunone genito. Vulcanum enim solum Iuno ex Ioue suscepit. Furta) stupra, & adulteria, quod furtim fiant. Graciles)tenues atque subtiles. Quæ lumina fallere possent) quæ oculos decipere valerent. Elimat)efficit lima. Aranea)tela aranearũ. Vtq; leues tactus) significat retia ea ita mollia fuisse ac flexibilia, vt ne si tangerentur, quidem sentiri possent, ac facile rebus omnibus cederent. Parua momẽtaq; parua obstacula, ne parum resistere viderẽtur. Deprẽsi)in re prohibita inuenti. Nam deprehẽdi proprie quis in re min⁹ honesta dicitur.

Lemnius

Lemnius) Vulcanus qui cum deformis nat⁹ esset. Iunoniq; contra Iouem auxilio esset, vt ipse in. i. Iliados narrat ab Ioue ipso è coelo fuit in Lemnum insulã pręcipitatus, ibiq; à populo, qui Sinties tũ dicebantur, fuit exceptus. Admisitq; Deos)aduocauit Deos ad spectaculũ Veneris & Martis, qui ita ligati in lecto iacebãt, vt se dissoluere non possent. Atq; aliquis de Diis) eum fuisse Mercurium ferunt.

ADDI.

{ Vt quidem Lucianus ludendo fingit.}

Cythereia

Cythereia) Ven⁹ à Cytheris insula dicta, ad quam primũ e mari nata, cõcha peruenisse dicitur. Memorem poenam)aut hyppallage, est memor Cythereia, aut quã in memoria habebat vt Virg. Sęuę memorẽ Iunonis ob iram. Inq; vices)vicissim, è cõtrario. Hyperiõe nate) Sol Hyperionis Titanis, ex Thia, vt scribit Hesiodus, vt vero in Hymnis Home. ex Euryanassa sorore, filius fuit simul cũ Luna & Aurora. Vnde Hyperionides quoque Sol ipse &

Hyperion

Hyperion nomine patris interdum à poetis vocatur. Est autem apostrophe ad Solẽ.

CIGNE

RAPH. CIGNE nouo) amore inusitato. ⁋ Temporius) tempestiuius. Est autem aduerbium comparatiuum, à positiuo, Tempore. ⁋ Modo serius incidis vndis) interdum, inquit, tardius occidis. ⁋ Eoo cœlo) orientali, vnde oritur Aurora, quæ græce ἠὼς dicitur. ⁋ Porrigis) producis. ⁋ Brumales horas) hyemales dies, qui solent esse breuiores. ⁋ Vitium mentis) ægritudo ac passio cordis, qua ferè amantes pallent. ⁋ Transit in lumina) pallida nanq; videbantur. ⁋ Nec tibi quod Lunæ) causam Eclipsis Solis exponit. Nam tunc deficere videtur, cũ Luna ei subiicitur. Luna vero infima est planetarum.

Clymene ⁋ Clymene) Phaethontis mater.

Rhodos ⁋ Rhodos) insula est Lyciæ adiacens, Soli adeo grata vt semper (quamuis nebuloso aere) aliqua diei hora eius radiis videantur, vt scribit Plinius. Rhodos autem ἀπὸ τοῦ ῥόδου, hoc est à rosa propter pulchritudinem (vt quidam scribunt) fuit appellata. Nam prius & Ophiusa, & à serenitate Aetherea vocabatur. Dio. vero ait Rhodon insulam à Rhodo puella Neptuni filia ex quadam Telchinum sorore, qui primi insulã tenuerunt, fuisse appellatam.

ADDI. {In commẽtariis Pindari Ode. 7. Olymp. Herophylo authore legitur, Rhodõ, Neptuni & Veneris filiã fuisse. Solem autem amasse Rhodon, & ex ea septem genuisse filios, Ochimum, Cercaphum, Actinem, Triopam, Macareũ, Tenagen, & Phaethõtem, vel vt alii, Tenagen, Phaethontem qui natu minimus fuit, Actinem, Macareũ, Triopam, Chrysippum, & Candalum, & de hac Rhodo, puella videlicet, hoc loco intelligendum.}

Persa ⁋ Nec tenet Aeææ) Persa mater fuit Circes, quæ Aeæa, ab Aea vrbe Colchorum, vnde vt Ser. scribit à vocibus eorum, quos in bruta animalia conuertebat, fuit appellata. Aea vero non solum Colchorum est vrbs ab Aeeta Medeæ patre ædificata, sed alia quoq; est Thessaliæ: est etiam Macedoniæ fõs Aea, vt Stephan⁹ scribit, vnde Aeęus ææa declinatur.

Clytie ⁋ Clytie) nympha fuit quæ Apollinem amauit. ⁋ Graue vulnus) magnum dolorem, quia sibi Leucothoen prælatam videbat. ⁋ Gentis odoriferæ) odores ferentis, hoc est Arabicæ. ⁋ Formosissima Eurynome) pulcherrima. Eurynome autẽ (vt scribit in Theogonia Hesiod⁹) nympha fuit Oceani & Tethyos filia, vxorq; Orchami Achæmeniorum regis. Altera fuit Apollinis filia, quæ Ethalioni marito Adrastum Argiuorum regẽ atq; Eriphylen peperit.

Achæmenu ⁋ Achæmenias) Persicas. Nam Achæmenii, Persæ, & Parthi populi sunt finitimi.

Beli genealogia ⁋ A prisco Belo) à primo Belo, qui Abantem genuit. Abas Acrisium. Acrisius Danaen. Danae Perseum. Perseus Bachæmonem. Bachæmon Achemenem, à quo Achæmenia est appellata. Achæmenes vero Orchamum.

Pascua equorum Solis ⁋ Axe sub hesperio) Solis equorum pascua describit, quæ sunt in occidente ambrosiam ferentia, cuius pastu Solis equi per noctem reparantur ad diurnos labores tolerandos.

Vreris igne nouo, quiq; omnia cernere debes,
Leucothoen spectas, & uirgine figis in una,
Quos mundo debes, oculos. modo surgis Eoo
Temporius cœlo, modo serius incidis undis,
Spectandiq; mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum, uitiumq; in lumina mentis
Transit, & obscurus mortalia pectora terres.
Nec tibi, quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles. facit hunc amor iste colorem.
Diligis hanc unam, nec te Clymeneq;, Rodosq;,
Nec tenet Aeææ genitrix pulcherrima Circes,
Quæq; tuos Clytie quamuis despecta* petebat
Concubitus, ipsoq; illo graue uulnus habebat
Tempore. Leucothoe multarum obliuia fecit,
Gentis odoriferæ, quam formosissima partu
Edidit Eurynome, sed postquam filia creuit:
Quàm mater cunctas, tam matrem filia uicit.
Rexit Achæmenias urbes pater Orchamus, isq;
Septimus à prisco numeratur origine Belo.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum,
Ambrosiam pro gramine habent. ea fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit, reparatq; labori.
Dumq; ibi quadrupedes cœlestia pabula carpunt,
Noxq; uicem peragit, thalamos Deus intrat amatos
Versus in Eurynomes faciem genitricis, & inter
Bis sex Leucothoen famulas ad lumina cernit
Leuia uersato ducentem stamina * fuso.
Ergo ubi, ceu mater charæ dedit oscula natæ.
Res ait arcana est, famulæ discedite, ne'ue
*Eripite arbitrium matri secreta loquendi.
Paruerant, thalamoq; Deus sine teste relictus,
Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum.
Omnia qui uideo, per quem uidet omnia tellus,
Mundi oculus. mihi crede, places. pauet illa, metuq;
Et colus, & fusi, digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit. nec longius ille moratus
In ueram rediit speciem, solitumq; nitorem.
At uirgo, quamuis inopino territa uisu,
Victa nitore Dei, posita uim, passa querela est.
Inuidit Clytie. neq; enim moderatus in illam
Solis amor fuerat, stimulataq; pellicis ira
Vulgat adulterium, diffamatumq; parenti
Indicat. ille ferox, immansuetusq; precantem
Tendentemq; manus ad lumina Solis, & ille
Vim tulit inuitæ dicentem, defodit alta
Crudus humo, tumulumq; sup grauis addit arenæ.
Dissipat hunc radiis Hyperione natus, iterq;
Dat tibi, quo possis defossos promere uultus.
Nec tu iam poteras enectum pondere terræ
Tollere nympha caput, corpusq; exangue iacebas.
Nil illo fertur uolucrum moderator equorum

⁋ Axe sub hesperio) sub cœlo occidentali.

Axes cœli Duo nanque sunt, axes, vt Seruius quoque scribit, (qui & vertices & poli dicuntur, arcticus siue borealis, qui à nobis semper videtur, & antarcticus siue notius & australis, qui nunquam à nobis videri potest. Axem ergo pro cœlo posuit. Est autem proprie axis (vt scibit Apuleius) directio quædam à polis, & velut à cardinibus profecta. diuisor & discriminator mundi orbem terræ in medietate constituens.

Ambrosia Ambrosia vero quæ immortalitas interpretatur, cibus est Deorum, quo etiam equi Solis pasci dicuntur. Est autem herba quam Dioscorides Artemisiam esse ait. ⁋ Thalamos amatos) amicæ Leucothoes cubiculum. ⁋ Ducentem) deducentem, filantem. ⁋ Leuia stamina) mollia. ⁋ Arbitrium) facultatem. ⁋ Qui longum metior annum) scite. Nam ex Solis transitu per. XII. Zodiaci signa annus colligitur. ⁋ Et colus) instrumentum est cui appẽduntur stamina filanda. Est autem &. II. &. IIII. declinationis. ⁋ Et fusi) horum inuentor Closter Arachnes filius à Plinio fuisse narratur. ⁋ Nitorem) pulchritudinem, splendorem. ⁋ Neque enim moderatus) cur inuideret Clytie, causam assignat. Nimius enim erat Solis amor in Leucothoen. ⁋ Diffamatum) vulgatum. ⁋ Et ille) manu Solem indicat patri Leucothoe. ⁋ Crudus) crudelis. ⁋ Iterq; dat tibi) efficit tibi viam qua faciem efferre possis. Est autem ἀποστροφὴ ad leucothoen quam nympham propter ætatem & pulchritudinem vocat poeta. ⁋ Enectum) necatum, obrutum. ⁋ Exangue) mortuum, sine sanguine. ⁋ Volucrũ moderator equorum) periphrasis est Apollinis, qui moderator & rector est velocissimorum equorum ac volantium, potius quàm currentium, vt plene in secundo vidimus.

*a.l. tenebat

*a.l. filo

*.al. arripite

Post Phaethonteos uidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum uiribus artus
Si queat, in uiuum tentat reuocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpus'q;, locum'q;,
Multa'q; * præquestus tanges tamen æthera dixit.
Protinus imbutum cœlesti nectare corpus
Delicuit, terram'q; suo madefecit odore.
Virga'q; per glebas sensim radicibus actis
Thurea surrexit, tumulum'q; cacumine rupit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Clytie nympha supradicta ob iniuriã ante dilecta ab amatore deserta, ita tenuata visceribus est, vt in herbam conuerteretur, quæ quia primum conseruaret amorem cursumq; obseruaret eiusdem Dei, Heliotropium dicta est.

At Clytien, quamuis amor excusare dolorem,
Indiciumq; dolor poterat, non amplius author
Lucis adit, Veneris'q; modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus usa
Nympharum impatiens, & sub Ioue nocte, die'q;
Sedit humo nuda, * nudis incompta capillis.
Per'q; nouem luces expers undæ'q;, cibi'q;,
Rore mero, lachrymis'q; suis, ieiunia pauit.
Nec se mouit humo. tantum spectabat euntis
Ora Dei, uultus'q; suos * flectebat ad illum.
Membra ferunt hæsisse solo, partem'q; coloris
Luridus exangues pallor conuertit in herbas.
Est in parte rubor, uiolæ'q; simillimus ora
Flos tegit illa suum, quamuis radice tenetur,
Vertitur ad Solem, mutata'q; seruat amorem.
Dixeraat, & factum mirabile cœperat aures.
Pars fieri potuisse negant. pars omnia ueros
Posse Deos memorant. sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoe. postquam siluere sorores,
Quæ radio stantis percurrens stamina telæ,
Vulgatos taceo dixit pastoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphæ pellicis ira
Contulit in saxum. tantus dolor urit amantes.
Nec loquar, ut quondam naturæ iure nouato
Ambiguus fuerit modo uir, mõ fœmina, * Scythõ.

PAPH. ¶ POST Phaethon. ignes) post fulmina, quibus Phaethon fuit absumptus. ¶ Gelidos ar.) mortua membra. Id enim quod sequitur pro eo quod præcedit & contra sæpenumero ponitur à poetis. ¶ Reuocare) reducere. ¶ Fatum) fati necessitas. ¶ Nectare odo.) suauissimi odoris liquore. Est enim Nectar Deorum potio, vt iam sæpius diximus. ¶ Tanges tamen ęthe. di.) quamuis inquit Apollo te ad vitam reuocare non possim, ad cœlum tamen peruenies. Nam thuris fumus ad Deos vsq; in cœlum peruenire creditur. ¶ Delicuit) molle & liquidũ factum est, à deliquesco præteritum. ¶ Sensim) paulatim. ¶ Cacumine) in summitate. ¶ Tumulum) arenæ aggerem. ¶ At clytiẽ) Clytie nympha à Sole derelicta, cum nouem dies sine vllo cibo ac potu exegisset, tãdem Deorum miseratione in herbam heliotropium conuersa fingitur, quæ nunc quoq; pristini amoris memor continue folia ad Solem vertit. Vnde etiam nomen accepit. Nam Heliotropium dicitur Solis conuersio, ἥλιος nanq; Sol, τροπὴ conuersio dicitur. ¶ Quamuis amor excusare dolorem) amore enim quo Apollinem persequebatur, dolebat Clytie sibi aliam præferri. Dolore autẽ coacta indicauit patri. Leucothoes cum Sole concubitũ. ¶ Author lucis) periphrasis est Solis, qui lucis est effector. ¶ Modum) finem. ¶ Tabuit ex illo) ex eo inquit tempore quo à Sole fuit derelicta tabescere cœpit Clytie, commercium'q; aliarum nympharum fugere. ¶ Tabuit) paulatim consumpta est. ¶ Sub Ioue) sub dio. ad aerem. ¶ Nouem luces) nouem dies. ¶ Flectebat) vertebat. ¶ Hæsisse) affixa fuisse terræ, sic vt surgere non posset. ¶ Luridus) fuscus. ¶ Vertitur ad Solem) ad nomen herbæ, quæ heliotropium dicitur alludit. ¶ Suum) à se amatum. ¶ Mutata) in heliotropium herbam cõuersa. {Fuit & Clytia quædam Meropis filia, quæ nupta Eurypylo, Coorum regi, Chaontem genuit, qui fontem Buream, siue Burinem primus inuenit. de quo Theocritus Idyllio septimo. Hæc conhabitasse fertur, tunc cum Hercules illam obsideret. Cererem'q; hospitio accepisse, quando illa filiam à Plutone raptam, passim per terras omnes quæsiuit.} {Dixerat, & factum, &c. Argumentum. Postquã Leucothoe, inquit, narrare desiit, poscitur Alcithoe, quæ narrationem incipiens præterire se dicit vulgares fabulas, vt de Daphnide, Idæo pastore, qui quod fidem coniugii non præstiterat in saxum abierit. & de Sithone, qui ex viro in fœminã cesserat. Neque etiam re naturam esse casus Celmi, aut Adamantis, Curetum'que, qui ex imbribus sunt procreati. Reticere se etiam dicit de Croco & Smilace, qui in flores versi sunt. Sed de Salmace fonte Cariæ referre velle, cuius liquore contacti mollicie diffigurantur.} ¶ Cœperat) occupauerat, delectarat. ¶ Poscitur Alcithoe) rogatur vt aliquid fabularum narret. ¶ Quæ radio) nauicula, instrumentum est ligneum, quo vtuntur textores. ¶ Stantis telæ) pendentis. ¶ Daphnidis Idæi) Daphnis, cuius interitum Virgilius quoque post Theocritum deflet, Mercurii filius fuisse memoratur, is à nympha nomine Thalia (vt quidam scribunt) adamatus ita est, vt pellicem verita & riualem, in saxũ illũ trãsmutarit, quãuis Theocritus illum amore tabuisse canat, id quod Ouidius quoque alibi innuere videtur, cum inquit, Pallidus in lenta Naide Daphnis erat. {De Daphnide Mercurii filio pastore, meminit & Diodorus lib. v. Sed hic Siculum illum facit, non Idæum, & à nympha, à qua amabatur, pellicis inuidia, oculis priuatum ait. Vnde verisimile est hunc alium ab eo esse, de quo hic Ouid. mentionem facit, aut fabulam saltem à diuersis diuerse, id quod & in aliis multis fieri videmus, traditam.} Idæi, Phrygii, vel Cretensis. Nam Ida mons est & Phrygiæ, & Cretæ. ¶ Contulit, conuertit. Has autem fabulas quæ vix vnquam apud aliquem pręstantium poetarum inueniuntur, breuiter percurrit poeta, videns illas nullo fere in vsu futuras. Tantus dolor vrit amantes: Acclamatio est in amantium zelotypiam. Tantus inquit dolor amantes cruciat, vt sæpenumero amatos perdant. Nec loquar, Scython quidam ex mare in fœminam mirando quodam modo fuit commutatus. Id autem fieri posse Plini. quoque est author. {In aliis editionibus Sithon, absque c, scriptum legitur. vtrum rectius, affirmare nõ possum, quãdo ipsa fabula alias, quod sciam, nusquam extat: Meminit autem & Parthenius de Sithone quodam, qui rex Odomentum, qui Thraciæ populus est, fuerit, filiam'que Pallenem habuerit, cuius procos, vt secum dimicarent, cogere solitus sit, tanquam ei daturus filiam, qui fortissime se in pugna gessisset. Postremo autem cum ipse certamini, ætatis causa, par amplius non esset, in gratiam filiæ, duos procos, quorum nomina Clytus & Dymas, inter se commiserit, vt vter vicisset filiam cum regno acciperet. Sed Pallene cum Clyto magis faueret, persuaso auriga Dymantis, vt fibulam rotæ siue axi non insereret, perfecit, vt inter præliandum curru Dymantis disiecto, Clytus victoriam auferret. Quare fraude mox detecta, cum pater Dymanti funus & rogum, vbi corpus eius cremaretur, extruxisset, velletq; ibidem & Pallenem mactare, spectro quodam diuino, & subitis imbribus effusis, ab incepto deterritus est. Hæc Parthenius cap. vi. Eroticorum. Atq; ab hoc Sithone monti nomen factum videtur, & item regioni.}

Marginal notes:
* a.l. conquestus
* opti. l. e. madidis
* a.l. vertebat
Clytie i heliotropiũ
ADDI.
Daphnis Idæus in saxum
Scythõ in fœminam
ADDI.
ADDI.
ADDI.
* a.l. Sithõ

Te quoq; nunc Adamas, quondam fidissime paruo
*Celme Ioui, largoq; satos Curetas ab imbri.

*a.l. Celmis vel celmus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Mercurius cum ex Venere: qui duplici figura Hermaphroditus vocatur genuisset, eumque Naiades nymphæ in Ida monte educauissent, relictis sedibus in Cariam venit. Hic conspicato fonte opacissimi Solis, ac perlucentis aquæ, cursum continuit, quo diutius eo loco morante Salmacis Naiadū vna dum flores legit, cōspectum illico diligere cœpit, qui circa fontē paululum moratus, dum blanditia loquitur, precibusque tenetur nymphæ, fonte se mersit ac confestim complexibus Naiadis inhæsit, nec ante ab ea dimissus est, quam a Diis impetrasset, in vnam vt coderent speciem, data itaque venia, Hermaphroditus postquam se animaduertit nec virum, nec fœminam factum, a parentibus impetrauit, ne infamis solus esset, vt quicunque eius fontis aqua contactus esset perinde vt ipse, mollesceret.

Et Crocon in paruos uersum cum Smilace florēs,
Prætereo, dulciq; animos nouitate tenebo,
Vnde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis eneruet, tactosq; remolliat artus
Discite, causa latet, uis est notissima fontis.
Mercurio puerum Diua Cythereide natum
Naiades Idæis enutriuere sub antris.
Cuius erat facies, in qua materq;, paterq;
Cognosci possent, nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cum primum fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios, Idaq; altrice relicta,
Ignotis errare locis, ignota uidere
Flumina gaudebat, studio minuente laborem.
Ille etiam Lycias urbes, Lyciæq; propinquos
Caras adit, uidet hic stagnum lucentis ad imum
Vsque solum lymphæ, non illic canna palustris,
Nec steriles uluæ, nec acuta cuspide iunci,
Perspicuus liquor est, stagni tamen ultima uiuo
Cespite cinguntur, semperq; uirentibus herbis,
Nympha colit, sed nec uenatibus apta nec arcus
Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu,
Solaq; Naiadum celeri non nota Dianæ,
Sæpe suas illi (fama est) dixisse sorores,
Salmaci uel iaculum, uel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris uenatibus ocia misce,
Nec iaculum sumit, nec pictas illa pharetras,

RAPH. ¶TE quoque nunc Adamas) Celmus (qui & Celmes vocatur) vnus fuit ex Idæis dactylis, nutritius Iouis, cui dū paruus erat, fuit admodū gratus. Posteaq̄ vero Iuppiter Deorum imperium est adeptus, ipsum in adamantem conuertit, quia vulgasset Iouem fuisse mortalem, vt quidam aiunt, Vt vero Sophocles in Satyris scribit, illum Cybele indignata in durissimum ferri genus trāsmutauit.

ADDI. {Huius, vt & sociorum quorundam nomen, ex Græco quodam poeta citatur in cōmen. Apollonii hoc modo. Κέλμις τ' ἀμφικαμοντ' μέγας, καὶ ὑπέρβιο
Ἀκμῶν ἐκτελέεσσι ἐπώνυμοι ἀρ
ησ ἀδρεστείης. &c.

¶Fuerūt autem γόητες, καὶ φαρμακεῖς οἱ δάκτυλοι Idæi) vt Pherecides tradit. atq; inde fortassis fabulæ datus locus. Dactyli autem Idęi, vt & Regius infra ex Diomede annotat, ab impressu digitorū, qui Græcis δάκτυλοι dicuntur nominati sunt. De quibus & Apollonius libro .i. Argona. in hunc modum.

Ceocos cū Smilace in flores.

Δάκτυλοι Ἰδαῖοι κρηταιέες, οὕς ποτε νύμφη
Ἀγχιάλη δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
Δραξαμένη γαίης οἰαξίδος, ἐβλάστησεν &c.

Celmus in adamātem Curetes ex imbri.

Quæ per omnia consentiunt iis, quæ ex Diomede citantur, nisi quod matris nomen hic aliud ponitur. Cæterū plura de his qui volet, ex commentariis Apollonii petat, licet.} ¶Largoq; satos ab imbri.) hanc Caretū Metamorphosin nusquam me apud antiquiores legisse memini. Quidam vero ex Neotericis aiunt Curetas, imbribus propter religionis contēptū fuisse deletos, & ex fungis ne ipsa religio penitus desereretur, fuisse reparatos, sed cum ista nullius authoritate nitātur, ex cōmodo suo illa finxisse videntur. Strabo quidē cum multa & varia de Curetibus scribat, nullā prorsus de hac illorum metamorphosi facit mētionem, sed ex sententia quorūdam eosdem esse ait Curetes & Corybātes & Caberos & Idæos dactylos & Telchines, qui sacra & Iouis in Creta, & matris Deum in Phrygia cum armorū tumultuosa agitatione, cumq; strepitu ac cymbalorum, tympanorumq; sonitu, nec non tibiis, ac vociferationibus celebrarēt. Alii autē ex Creta, alii ex Eubœa, nonnulli ex Aetolia originem duxisse scribunt, Diomedes quidem grāmaticus lōge aliam ab ea, quam obiter attingit Ouidius, Curetum originē refert, his quidē verbis. Aiunt opē in Idam Cretensem delatam ex fuga, cum puerperii tēpus instaret, primam mōtis partem manibus apprehendisse, atq; ita partu solutā Ex impressione vero palmarū Curetas produisse, quos ab effectu Græci nominis dactylos. i. digitos, & Idæos à monte nominauerunt, vt à pupulis oculorum, quas Græci κόρας appellant, vel à galearum cono Curetes. Hæc Diomedes. Sed aliæ quoq; Curetum efferuntur etymologiæ. Nam vt Strabo ait, alii ἀπὸ τῆς κουρᾶς, id est à tonsura Curetas appellatos scribunt, quod detonsi essent. Alii à Curio monte Pleuroni imminente. Alii ἀπὸ τῶν κορῶν, id est à puellis, quod longas stolas vt puellæ gestarent. Curetes omnium primi armatam saltationem inuexisse dicuntur, cum clypeis æneis concurrentes, ludentesq;, & clamore & æris tinnitu non permiserunt Iouis infantis vagitum, quem educandum susceperant, ad Saturnum peruenire. Hæc tam multa de Curetibus nihil tamen ostendunt quo modo ab imbre fuerint orti. ¶Et Crocon) Ceocos adolescēs fuit, quem Smilax virgo cum amaret, neq; frui posset, ambo in flores conuersi fuerūt. Vnde Smilaceæ croceæq; coronæ dicuntur. Sane Smilax (vt scribit Galenus) etiam sine s, litera interdum enunciatur.

ADDI. {Est autem Smilax, similis hederæ, vt Plinius ait, infausta omnibus sacris & coronis, quoniam sit lugubris. Virgine ex nominis propter amorem iuuenis Croci, mutata in hunc fruticem. Crocon autem alii non ex amore in florē defecisse, sed à Mercurio, à quo per lusum disco incaute intereptus fuerat, cōuersum esse tradūt.} ¶Vnde sit infamis) Salmacis fons est Cariç, quem qui ingrediūtur effœminati ac molles egrediuntur. Huius autem rei causam poeta refert in Hermaphroditi preces, qui parētes rogauit, vt queadmodū ipse, sic alii quoq; fontē illū intrātes mollescerent: Nā Hermaphroditus Mercurii ac Veneris filius fuit formosissimus, qui cum in fontē Salmacidis nymphæ ingressus foret, ita à nympha fuit colligatus, vt ex duobus corporibus vnū fieret, vtrunq; habens sexū. Vnde etiā nunc Hermaphroditi vtroq; præditi sunt sexu. ¶Eneruet) neruos ac vires eripiat, effœminet. ¶Remolliat) molles ac effœminatos efficiat. ¶Diua Cythereide) Venere.

Salmacis fons.

Hermaphroditus

ADDI. {Quidam coniunctionem interponunt, legentes. Diua & Cythereide natum, quod superuacaneum videtur.} Sub Idæis antris) in speluncis Idæ montis Phrygiæ. ¶Cuius erat facies) formosissimum fuisse Hermaphroditum significat. cum similem fuisse parentibus dicat. ¶Nomen quoque traxit ab illis) nam Hermaphroditus ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, hoc est, à Mercurio, & ἀφροδίτης Venere, fuit appellatus. ¶Studio) cupiditate, & animi inclinatione. ¶Lycias vrbes) Lycia, Lydia, & Cariæ prouinciæ sunt finitimæ. ¶Caras adit) Cares populi sunt Cariæ. Est autem accusatiuus græcus. Car enim Caros declinatur in masculino, in fœminino autem Cæira. Carræ vero vrbs est Messopotamiæ Crassi cæde, nobilis, à Carra Syriæ fluuio denominata. ¶Videt hic stagnum) fontis Salmacidis descriptio. ¶Viuo cespite) naturali terra. ¶Nympha colit) habitat. Idem autem cū fonte nomen habet. Salmacis enim nympha (ut scribit Sex. Pompeius) cœli & terræ filia, mollissima fertur fuisse causa fontis Halicarnassi aquæ appellatæ Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mol-

Cares.

Carræ.

Salmacis.

Nec sua cum duris uenatibus ocia miscet,
Sed modo fonte suo formosos perluit artus,
Sæpe Citoriaco deducit pectine crines,
Et quid se deceat spectatas consulit undas.
Nunc perlucenti circundata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis,
Sæpe legit flores, & tunc quoque sorte legebat,
Cum puerum uidit, uisumq; optauit habere.
Nec tamen ante adiit, & si properabat adire,
Quã se composuit, quã circunspexit amictus.
Et finxit uultum, & meruit formosa uideri.
Tunc sic orsa loqui, Puer ò dignissime credi
Esse Deus. seu tu Deus es: potes esse cupido,
Siue es mortalis, qui te genuere beati.
Et mater felix, & fortunata profecto
Siqua tibi soror est, & quæ dedit ubera * nutrix.
Sed longe cunctis, longeq; beatior illa est,
Siqua tibi sponsa est. siquam dignabere tæda.
Hic tibi, siue aliqua est, mea sit furtiua uoluptas.
Seu nulla est, ego sim, thalamumq; ineamus eundẽ.
Nais ab his tacuit. pueri rubor ora notauit.
*Nescit quid sit amor, sed & erubuisse decebat,
Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti
Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.
Poscenti nymphæ sine fine sororia s[.]ltem
Oscula. iamq; manus ad eburnea colla ferenti,
Desinis, an fugio, tecumq; ait ista relinquo,
Salmacis extimuit, locaq; hæc tibi libera trado
Hospes ait. simulatq; gradu discedere uerso.
Tum quoq; respiciens, fruticumq; recondita sylua
Delituit, *flexoq; genu summi sit. at ille
Scilicet ut uacuus, & in obseruatus in herbis
Huc it & hinc illuc, & in alludentibus undis
Summa pedum, taloq; tenues uestigia tingit.
Nec mora temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero uelamina corpore ponit.
Tum uero stupuit, nudæq; cupidine formæ
Salmacis exarsit, flagrant quoq; lumina nymphæ,
Non aliter, quàm cum puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
Vixque morã patitur, uix iam sua gaudia differt,
Iam cupit amplecti, iam se male continet amens.

lescreret, ob eam causam, quod eius aditus angustatus parietibus occasionem largitur iuuenibus petulantibus puerorum, puellarumq; uiolandarum, quia non patet effugium. vnde Ennius. Salmacidas spolia sine sãguine & sudore. Quod in molles atque effœminatos dictum corrupte legitur in primo de offic. Ciceronis ineptéq; ab iis, qui in illud opus commentaria scripserunt, exponitur, vt quadam disputatione nostra, quæ circunfertur copiosius diximus.

RAPH. ¶ Duris venatibus) laboriosis venationibus. ¶ Cytheriaco) pulchro, qualis Venerẽ deceret. Aut certe Citoriaco legendũ est, à Citoro monte buxis abundante, ex quo ligno pulchri pectines conficiũtur. ADDI. {Citori autem & Vergilius meminit in Georg. Iuuat undantem buxo spectare Citorum.} ¶ Perlucenti amictu) perlucida veste. Significat autem hanc nympham mollissimam fuisse. ¶ Incubat) recubat, iacet. ¶ Composuit) ornauit. ¶ Et finxit uultum) sumpsit vultum blandum amanti que aptum. ¶ Si quam dignabere tæda) si quã tuis nuptiis dignam existimabis. ¶ Hic tibi) siue aliqua est, si inquit sponsam habes mecum velis hoc loco furtim coire. Sin vero non habes, me velim accipias vxorem. ADDI. {Alii legunt, Hæc tibi, vt intelligamus, sponsa.} ¶ Ab his) post hæc. ¶ Hic color) his similitudinibus poeta declarat, qualis esset Hermaphroditi pueri color, postea quam audita nymphę oratione erubuit. ¶ Aprica) soli exposita. Arbores autem Soli expositæ rubicundiora poma ferre solent. ¶ Aut ebori tincto minio, ac purpureo colore picto. ¶ Aut subrubenti candore Lunæ) hoc est Lunæ eclipsim patienti. Tunc enim rubescere videtur. ¶ Cum frustra resonant) frustra perstrepũt, nihil enim Lunæ deficienti prosunt. Quãuis vulgus putet carminã veneficarum æreorum vasorum tinnitibus impediri, ne eclipsim Lunæ inducant. Vnde Iuuenalis loquacitatẽ mulierũ carpens inquit. Vna laboranti poterit succurrere Lunæ. ¶ Aera) ærea uasa. ¶ Auxiliaria) auxilium Lunæ afferentia, ne veneficarum deficiat carminibus. ADDI. {Sic & Tacitus libro primo Annotationibus de eclipsi Lunæ, quæ tum in castris uisa, scribit. Igitur æris sono, tubarum, cornuumq; concentu strepere. Prout splendidior, obscurior'ue, lætari aut mœrere, &c. Vt ex eo appareat, veteribus in more fuisse, vt quoties deficientem lunam aduerterent, æris tinnitu, quasi succurrere atque auxiliari illi voluisse.}

COELIO RHOSCIO.

¶ Aeris vim multa in priscis monumentis attestari videntur, Omnino siquidem ad rem diuinam pleraque ænea adhiberi solita; pluscula indicio sunt, & in his maxime sacris, quibus delinire aliquos aut deuouere, aut denique exigere morbos volebant. Hoc significare videtur & Virgilius, vbi ait.

Curetum sonitus crepitantia'que æra.

Sed & Carminius tum doctus vir, tum etiam curiosissimus in libro De Italia secundo, prius Thuscos æneo vomere vti, cum vrbes conderentur, solitos scribit. In Sabinis quoque ex ære cultros quibus sacerdotes tonderentur, fuisse. Quin & Græcorum vetustissimi æris sonos, tanquam rem validissimam adhibere multis in locis consueuerant, sicuti in Lunæ defectibus, vt vel alibi commeminimus. Cuius rei locupletissimus testis accedit Titus Liuius ab vrbe condita libro vigesimosexto: Disposita (inquit) in muris campanorum imbellis multitudo; tantum cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorẽ, vt auerteret etiam pugnantium animos. Significat id & Plinius vbi ait, Et in Luna veneficia arguente mortalitate, ob id crepitu dissono auxiliante. Hinc uidetur etiam libro Metamorphoseos quarto, Ouidius cecinisset

* codex nõ cor. ha. oscula.

Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.

*a.l. nesciã

Necnon libro septimo.

Te quoque Luna traho, quãuis temerata labores
Aera tuos minuant.

¶ Sororia oscula) casta & pudica, qualia sorores decent. Est autem adiectiuum nomen sororius à sorore declinatum, neque eum significat, qui alicuius sororem duxit vxorem, vt quidam putant. ¶ Eburnea) candida vt ebur. ¶ Desinis an fugio) aut desine inquit, aut ego hinc fugiam, ac tibi soli ista loca relinquam. ¶ Extimuit) ne fugeret. ¶ Gradu uerso) conuerso gressu & passu. ¶ Fruticum sylua) frutices medii sunt inter arbores & herbas. ¶ Et vacuus) utpote ociosus, & aliis curis solutus. ¶ Et inobseruatus) non uisus à quoquam, non notatus. ¶ Alludentibus) quæ alludere sibi, blandiri'que uidebantur. ¶ Mollia uelamina) molles uestes ac tenues. ¶ Flagrant quoque lumina nymphæ) hoc est oculi quoque nymphæ Salmacidos flagrare uidentur. Nam etiam oculis prodebat quanta potiundi pueri cupiditate teneretur, id quod amore captis ferè vsu uenire solet. ¶ Non aliter) sic inquit oculi nymphæ flagrare uidentur ac splendere, ut Solis radii sereno aere, cum ipsis speculum opponitur. Nam tunc & splendidissimi uidentur, & ignem contrahunt. ¶ Puro orbe) nebulas carente, & sereno aere.

*a.l. flexumq;

CILLE

Ille cauis uelox applauso corpore palmis
Desilit in latices alterna'que brachia iactans
In liquidis translucet aquis, ut eburnea siquis
Signa tegat, claro, uel candida lilia uitro.
Vicimus, & meus est exclamat Nais, & omni
Veste procul iacta mediis immittitur undis
Pugnantem'que tenet, luctantia'que oscula carpit,
Subiectat'que manus, inuita'que pectora tangit,
Et nunc hac iuueni, nunc circunfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabi'que uolentem
Implicat ut serpens, quam regia sustinet ales,
Sublimem'que rapit pendés caput illa pedes'que
Alligat, & cauda spatiantes implicat alas.
Vt'que solent hederæ longos intexere truncos,
Vt'ue sub æquoribus deprensum *Polypus hosté
Continet ex omni demissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades, sperata'que gaudia nymphæ
Denegat. illa premit, demissa'que corpore toto
Sicut inhærebat, pugnes licet improbé dixit,
Non tamen effugies. ita Dii iubeatis, & istum
Nulla dies a me, nec me diducat ab isto.
Vota suos habuere Deos. nam mista duorum
Corpora iunguntur, facies'que inducitur illis
Vna, uelut siquis conducat cortice ramos,
Crescendo iungi, pariter'que adolescere cernat,
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt, sed forma duplex, nec fœmina dici,
Nec puer ut possit, neutrum'que, & utrun'que uidetur.
Ergo ubi se liquidas quo uir descenderat, undas
Semimarem fecisse uidet, mollita'que in illis
Membra, manus tendens, sed iam non uoce uirili,
Hermaphroditus ait, nato date munera uestro
Et pater & genitrix amborum nomen habenti.
Quisquis in hos fontes uir uenerit, exeat inde
Semiuir, & tactis subito mollescat in undis.
Motus uterque parens, nati rata uerba biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Mineides Thebanæ sorores fuisse produntur, quarum solertissimæ Leucothoe & Alcithoe, quod Liberi sacra in contemptum vocassent, Mineruæ lanificio addictæ, ex improuiso, dic numinis, vocis tibiarum & tympanorum sono exterritæ sunt, quæ in conspectu non viderunt, & vt animaduertere telas, instrumentaque sua in hederam ac vites repente mutata, & locum affuetum feris repletum, noctem *offuscam in volucres petentes conuersæ sunt, quæ vespertiliones vocantur.

Finis erat dictis, & adhuc Mineia proles
Vrget opus spernit'que Deum, festum'que profanat,
Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis & adunco tibia cornu,
Tinnula'que æra sonant, & *olent myrrhæ'que, croci'que,
Res'que fide maior, cœpere uirescere telæ,
In'que hederæ faciem pendens frondescere uestis.
Pars abit in *uites, & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur, de stamine pampinus exit.
Purpura fulgorem pictis accommodat uuis,
Iam'que dies exactus erat, tempus'que subibat,
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repente quati, pingues'que ardere uidentur
Lampades, & rutilis collucent ignibus ædes.

RAPH. ¶ ILLE cauis velox) narrantium morem exprimit. Ingressuri enim aquas manibus cauis corpus sibi percutiunt. ¶ Liquidis) puris. ¶ Signa) statuas. ¶ Tegat) cooperiat. Sic enim operta pulchriora videntur. ¶ Luctantia oscula carpit) ab illo reluctante, est enim hypallage. ¶ Inuita) pro illi inuito ac nolenti, altera hypallage. ¶ Nitentem contra) repugnantem, reluctantem. ¶ Implicat vt serpens) his similitudinibus ostendit quàm arctum, strictum'que teneat Salmacis Hermaphroditum. ¶ Regia ales) aquila, quæ idcirco in Iouis tutela esse dicitur, quod ex auibus sola nunquam fulmine tangatur. Est autem serpentibus infestissima, à quibus sæpenumero ita implicatur, vt in terram vnà cum illis decidat. ¶ Spatiantes) spatiose & late se iactantes. ¶ Polypus) piscis est miræ magnitudinis Polypus, multos habens pedes, vnde etiam nomen accepit. Nam πολὺς multus, ποῦς ποδὸς pes dicitur. Hic insidiatur piscatoribus, quos si ceperit, omnibus pedibus, quæ flagella vocat poeta, sic stringit, vt nullo pacto effugere possint. ADDI. {Hinc Plinius libro nono, capite trigesimo. Nullum, inquit, atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit eum, in naufragos, vrinantes'ue impetum capit.} Est etiam morbus à similitudine piscis dictus nares maxime infestans, de quo Horatius, Balbinum Polybus agnæ delectat. ¶ Perstat) in proposito perseuerat. ¶ Atlantiades) pronepos Atlantis. Nam Atlas Maiam genuit, Maia Mercurium, Mercurius Hermaphroditum. ¶ Ita Dii iubeatis) sic Dii velitis. ¶ Diducat) separet. ¶ Suos) proprios & propitios. ¶ Conducat) coniungat. Pariter'que adolescere, & simul crescere. Est autem ab insitis arboribus sumpta similitudo. ¶ Coierunt) coniuncta fuerunt. ¶ Neutrum) nec puer, nec puella. ¶ Et vtrunque) quia sexum vtrunque habebat. ¶ Ergo vbi) nunc assignat causam, id quod in narrationis principio pollicita est Alcithoe, cur Salmacidis fontem ingredientes molles, effœminati que reddantur. ¶ Quo vir) in quas vir non mollis, sed fortis, & constans descenderat, & ingressus fuerat. ¶ Semimarem) semiuirum & effœminatum. ¶ Mollita) mollia facta. ¶ Venerit) ingressus fuerit. ¶ Biformis) qui & maris & fœmine formam referebat, qualem Hermaphroditi habent. ¶ Incerto) ignoto mortalibus. ADDI. {Porrò sunt qui fabulam hanc ad historiam referant, Argiuos & Trœzenios, dicentes electis Caribus communi nomine Coloniam eò loci deduxisse, atque ibi dum quidam iuxtam fontem Salmacem tabernas meritorias instituisset, è montibus barbaros descendisse, & relictis moribus, ac vita pristina luxuriæ Græcorum indulgere cœpisse.} ¶ Finis erat dictis) Alcithoe vnà cum sororibus post finitas fabulas ira Bacchi, cuius sacra contemnebant, in Vespertiliones aues fuerunt conuersæ, ac earum domus incensa. ¶ Mineia proles) Minei filiæ. ¶ Vrget opus) operi instat. ¶ Profanat) polluit, profanum ac non sacrum efficit. Profanum enim opponitur sacro. ¶ Tinnula) tinnientia ac resonantia. Tinnire proprie dicuntur æra percussa, vnde etiam tintinnabula sunt appellata. ¶ Myrrhæ'que, croci'que) illis enim delibutus Bacchus ad eas fuerat ingressus quàuis non videretur. ¶ Res'que fide maior) hoc est, maior quàm cui fides debeat adhiberi. Multas autem in transcursu Metamorphoseis poeta describit sic aperte vt nulla indigeant expositione. ¶ Fulgorem) ruborem. ¶ Pictis vuis) actius variorum colorum. ¶ Iam'que dies exactus erat) iam inquit dies erat præteritus. ¶ Quod nec tenebras) crepusculi descriptio est. nam crepusculum dubia lux dicitur. ¶ Pingues lampadas) faces ex pingui & resinam ferenti tæda confectæ, non autem propter oleum pingues. Lampas enim generale est vocabulum omnium eorum quæ accensa lucent.

*a.l. pulypus.

Mineides in vesperti liones.

*& offuscata petẽtes.

*a.l. redolent.

*a.l. frondes.

RAPH. ¶FALSA simulachra) imagines ac Baccho confictæ. ¶Vlulare) aut videntur subaudiendum, aut vlulabunt intelligendum. ¶Ferarum) Tygrium & Lyncum, quæ feræ Bacchi currum trahere dicuntur. ¶Fumida tecta) fumosa, fumo plena. ¶Diuersæq. locis) separatæ, vt quæ in diuersa domus loca fugerant. ¶Vitant) fugiunt perterritæ, ne inueniantur. ¶Membrana) chartilago quæ membrana charta esse videtur. ¶Tenuesq;) hoc est, brachia in alas fuere conuersa ¶Veterem figuram) pristinam, & humanam formam. ¶Non illas pluma leuauit) Mineides inquit plumæ leuitate non fuerunt in aerem sublatæ, sed translucentibus & chartilagineis alis, Vespertiliones enim sunt implumes. ¶Pro corpore) pro corporis magnitudine. ¶Sero'que tenent à vespere nomen) vespertiliones enim à vespere dicuntur. Quemadmodum à Græcis νυκτερίδες: quia nocte volant, appellantur. Vesper autem (quod & serum dicitur) est vltima pars diei, eoq; serus vesper etiam appellatur. Virgilius: Nescis quid serus vesper vehat. ¶Tum vero totis) Ino Bacchi nutrix ac matertera, vxorq; Athamantis in odium Iunonis incidit, quod vbique Bacchi vires laudibus extollebat, cum & alumni & mariti & filiorum felicitate nimium superba videretur. Hanc igitur Iuno vt affligeret ad inferos descendens vnam è furiis excitauit, quæ Athamanta in tantum furorem coniecit, vt Clearchum filium interfecerit. Ino autem mariti furorem fugiens è scopulo se vnà cum Melicerta altero filio in mare præcipitauit. Qui Veneris precibus à Neptuno excepti, & Ino in Leucothoen Deam, quæ Matuta: & Melicerta in Palæmonem, qui Latine Portunus dicitur, fuere commutati. ¶Matertera) Ino enim Semeles fuit soror, quæ Bacchum tanquam filium nutriuit atque educauit. ¶De tot sororibus expers Vna doloris erat) sola dolore carebat. Aliæ nanque sorores filios amiserant, Agaue Pentheum, Autonoe Actæonem. ¶Nisi quem fecere sorores) ex infortuniis nanque sororum dolorem capiebat Ino, alias felix haberi poterat. ¶Natis) filiis, Clearcho & Melicerta. Hi nanque Inus & Athamantis filii fuere. Nam alios quoque filios Athamas habuit, sed ex aliis vxoribus. Ex Nephele (siue vt Herodotus ait, ex Themistone, vt declinatione latina vtar) suscepit Sthœneum, Erytreum, Leoconem, Pænm, nouissimos autem Phrixum & Hellen, qui propter Inus nouercæ insidias

Via ad inferos.

Ino.

patriam relinquere coacti sunt. ¶Thalamo Athamantis) nuptiis Athamantis Thebanorum principis, ac Aeolii filii. ¶Sublimes animos) elatos ac superbos. ¶Alumni) Bacchi, quem aluerat. Alumnus autem semper in passiua accipitur significatione, quamuis quidam Laurentio Vallæ contradicere pulchrum putantes in actiua quoque inueniri contendant, sed decipiuntur specie recti. ¶Numine) diuinitate. ¶Non tulit) tolerare non potuit. ¶Et secum) locuta est subauditur. ¶De pellice natus) Bacchus Semeles filius. ¶Mæonios nautas) Thyrrenos qui à Mæonia erant oriundi. ¶Vertere) cõuertere in Delphinos, vt paulo ante vidimus. ¶Et laceranda) Pentheum significat, qui (vt vidimus) sub apri forma à matre, materterisq; fuit dilaceratus. ¶Triplices) tres. ¶Nouis alis) quæ antea nunquam visæ fuerunt. Nam ex sola cartilagine ac mẽbrana constant. ¶Nil poterit Iuno) maxima cum indignatione hæc à Iunone referuntur. ¶Inultos dolores) inuindicatos. Sic autem est legendum, non multos, vt ferè corrupte legitur. ¶Pentheia cæde) Penthei occisione. Est autem possessiuum trisyllabum, cuius penultima apud Græcos cum ει diphthongo scribitur, quæ quidem in e vel in i longam à nobis conuerti solet, quamuis antiqui eandem ei diphthongo retenerent. ¶Cur non stimuletur) in furorem agatur Ino sororum exemplo. ¶Est via decliuis) viam quæ ducit ad inferos primum describit, deinde ipsas sedes infernas. ¶Nubila) vmbrosa, obscura. ¶Funesta taxo) feralis ac pestifera. Nam taxus arbor est maxime venenosa, vnde toxica fuere denominata, vt Plinius scribit. ¶Ducit ad infernas) deest quæ. Sic Virgilius: Vrbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni, deest quam. ¶Styx iners) immobilis. Paludes enim quæ non mouentur, & nebulas, & tetrum emittunt odorem. ¶Simulachraq; functa sepulchris, hoc est animæ, quarum corpora sepulchra sortita sunt, nam quarum cadauera insepulta iacerent, illis transire stygem paludem nõ dabatur secundum priscorum opinionem. ¶Senta) sentosa, spinosa. Sentes enim spinæ dicuntur. ¶Stygiam vrbem) infernam. ¶Fera re.) crudelis aula. ¶Nigri Ditis) Plutonis. Nam vt Græci ἀπὸ τοῦ πλούτου (Plutonem, sic latini à diuitiis Ditem nominant. Est enim terræ deus Pluto, diuitiæ autem ex terra effodiuntur.) Mille capax magnitudinem vrbis infernæ significat.

Athamas.

* a.l. tenẽt alibi.

* a.l. muta

ADDI. Descensus ad inferos

Falsaq; sæuarum simulachra ululare ferarum.
Fumida iandudum latitant per tecta sorores,
Diuersæq; locis ignes, ac lumina uitant.
Dumq; * petunt tenebras, paruos mẽbrana p artus
Porrigitur, tenues'q; includunt brachia pennæ.
Nec qua perdiderint ueterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ. non illas pluma leuauit,
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conatæq; loqui, minimam pro corpore uocem
Emittunt, peraguntq; leues stridore querelas:
Tecta'que non syluas celebrant, lucem'q; perosæ
Nocte uolant, seroq; tenent à uespere nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuno grauiter ferens, quod Ino Liberi altrix, sororibus peremptis cum duobus remaneret liberis in vita, contempsisset numinis sui, per Tenarium Promontorium Peloponnesi, inferorum sequens iter ad Erinnyes vltrices impiorum descendit, petitque ab iis vt Athamanta cum coniuge Ino aduersatios numinis sui vlciscerentur, quarum vna imperio parens Deæ, relicta regia Ditis, ad superos egressa, vt Athamantis regiam contigit in sinum eius ac coniugis angues ac virus, quibus sensus eorum alienarentur, iniecit. Quam ob insaniam ille Learchum filium quasi in venatione pro fera interfecit. Ino autem Melicertam ex scopulo secum in profundum præcipitauit. Qui Veneris precibus pro nepote habitis, a Neptuno pelagi rectore in Deorum cessere numerum, ita vt Melicerta Palæmon, ipsa Ino Leucothoe inter marinos Deos nuncupentur.

Tum uero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat, magnas'q; noui matertera uires
Narrat ubique Dei, de tot'q; sororibus expers
Vna doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Aspicit hanc natis, thalamo'q; Athamantis habẽtẽ
Sublimes animos, & alumni numine Iuno,
Non tulit, & secum, potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelago'q; immergere nautas,
Et laceranda suæ nati dare uiscera matri,
Et triplices operire nouis Mineidas alis,
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Id'q; mihi satis est. hæc una potentia nostra est.
Ipse docet quid agam, fas est & ab hoste doceri.
Quid'q; furor ualeat Penteia cæde, satis'que,
Ac super ostendit, cur non stimuletur, eat'que
Per cognata suis exempla furoribus Ino?
Est uia decliuis funesta nubila taxo.
Ducit ad infernas per * multa silentia sedes,
Styx nebulas exhalat iners, umbræ'que recentes
Descendũt illac, simulachra'que functa sepulchris.
Pallor, hyemis'que tenent late loca senta, noui'que,
Qua sit iter, manes stygiã quod ducat ad urbem,
Ignorant, ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas undique portas
Vrbs habet, ut'que fretum de tota flumina terra,

¶NEC

Sic omnes animas locus accipit ille, nec ulli
Exiguus populo est, turbam'ue accedere sentit.
Errant exangues sine corpore, & ossibus umbræ.
Parsq; forum celebrant, pars imi tecta tyranni,
Pars aliquas artes antiquæ imitamina uitæ
Exercent, aliam partem sua pœna coercet,
Sustinet ire illuc cœlesti sede relicta
(Tantum odiis, iræq; dabat) Saturnia Iuno.
Quo simul intrauit, sacroq; à corpore pressum
Intremuit limen, tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus * simul edidit. illa sorores
Nocte uocat genitas graue, & implacabile numen.
Carceris ante fores clausas adamante sedebant,
Deq; suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras
Surrexere Deæ. sedes scelerata uocatur.
Viscera præbebat Tityus lanianda, nouemq;
Iugeribus * distractus erat. tibi Tantale nullæ
Deprehéduntur aquæ, quæq; iminet, effugit arbor.
Aut petis, aut urges ruiturum Sisyphe saxum,
Voluitur Ixion, & se sequiturq;, fugitq;,
Molitiq; suis letum patruelibus ausæ
Assidue repetunt, quas perdunt Belides undas.
Quos omnes facie postquam Saturnia torua
Vidit, & ante omnes Ixiona, rursus ab illo
Sisyphon aspiciens, cur hic de fratribus inquit
Perpetuas patitur pœnas? Athamanta superbum
Regia diues habet, qui me cum coniuge semper
Spreuit? & exponit causas odii'que, uiæ'que
Quidque uelit, quod uellet, erat, ne regia Cadmi,
Staret, & in facinus traherét Athamanta * furores
Imperium, promissa, preces confudit in unum,
Sollicitat'que Deas. sic hæc Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat turbata, capillos
Mouit, & obstantes reiecit ab ore colubros,

RAPH. ¶NEC vlli exiguo populo est) vlli multitudini quàm talibus sit. Animæ nanque locum non occupant, cum sint incorporeæ. ¶Parsq; forum celebrant) Id sequitur quod inquit in sexto Virgilius. Nam vnusquisque apud inferos iisdem studiis delectatur, quibus dum viueret, tenebatur. Nonnulli ergo apud inferos sunt causidici, alii aulici, alii artifices, alii in carcere detinentur. ¶Imi tecta tyranni) inferni regis Plutonis. ¶Tantum odiis) parenthesis est, acclamationem cõtinensq;. Adeo inquit Iuno ab ira, odio vexabatur. ¶Simul) postquã. ¶Cerberus) canis est triceps inferorũ custos. {Dictus quasi κρεοβόρος. Nam terra sepultorum carnem absumit.} ¶Sorores nocte vocat genit.) Furias. Eumenides nanque noctis & Acherontis filiæ fuisse dicuntur. Sunt autem tres, Tisiphone, Alecto, & Megera. ¶Graue & implacabile numen) molestum & quod nullis precibus placari potest. ¶Adamante) adamas adeo durus est lapis, vt nulla alia re q̃ hircino sanguine frangi possit. ¶Sedes scelerata vocat) scelératorũ sedes vocat carcer inferorũ. Nõnullos vero ex iis qui in eo cruciabãtur, enumerat poeta. ¶Viscera pr͞ebebat Tityus lanianda) Tytius Iouis & Elaræ filiæ Orchomeni filius fuit, qui tamen ex tellure natus fingitur, vel q̃ Iunonis metu Elara grauida terrã subierit, illicq; puerum enixa sit in specu Bœotiæ, qui ab illa (vt Strabo ait.) Elara fuit denominatus, vel quòd vastissimi quique & immanissimi homines, qualis fuit Tityus, Terræ filii esse finguntur. Tityus vero fuisse perhibetur adeo magnus, vt nomen iugera suo corpore occuparet. Hic cum Latonæ, siue (vt Euphorion scribit) Dianæ vim inferre vellet, sagittis Apollinis ad inferos detrusus, ea pœna fuit damnatus, vt vultures cor eius nunquam exedere cessent. {Hinc & Tityi octonos Diana dicitur à Callimacho, siue quod eius causa Tityus interfectus, siue quòd ipsa quoque in occidendo illo operam suam contribuisset.} ¶Tibi Tantale nullæ) Tantalus Iouis ex Plonte nympha filius, cum Iouis arcana hominibus prodidisset, filium'que Pelopem Diis hospitio susceptis comedendum apposuisset, alias esse carnes mentitus, ad inferos detrusus ea pœna plectitur, vt neque bibere, aquis etiam labia tangentibus, neque quicquam comedere possit, quamuis illius capiti arbor immineat pomis onusta. Hac autem pœna auari omnes affici videntur, qui partis pecuniis per auaritiam vti non possunt. ¶Aut vrges Sisyphe) Sisyphus Aeoli fuit filius, qui cum Isthmum latrociniis infestaret, à Theseo interfectus, ea pœna apud inferos damnatus est, vt ex ima valle saxum ad montis verticem nunquam vrgere desistat, nisi cum in vallem descendit, ad saxum delapsum iterum in montis cacumen impellendum. hoc autem figmento denotantur ambitiosi, qui quamuis sæpius in petendis magistratibus repulsam ferant, ab ambiendo tamen nunquam desistunt. ¶Voluitur Ixion) Phlegyæ filius fuit Ixion, vt Euripides quoque testatur, vt vero Pherecydes ait, Aethonis. Is cum Diam Deionei filiam vxorem ducere cuperet, multa se daturum munera socero pollicitus est. Ad quæ quidem accipienda, cum iret Deioneus, barathrum effodiens Ixion, igni'que replens, lignis subtilibus, tenui'que puluere illud operuit, in quod cum Deioneus cecidisset, extinctus est. Tanto scelere admisso Ixion rabie correptus nemo'que ipsum neq; Deorum, neque hominum purgare volebat, quod primus omnium hominem familiaritate sibi coniunctum necasset. Tandem vero Iuppiter misericordia motus illũ purgauit. Quo facto Iunonem amare cœpit, de stupro'que interpellauit. Cui Iuppiter nebulam Iunoni simile obiecit. Deinde ad inferos detrusus ita rotæ fuit alligatus vt semper voluatur. ¶Belides) Beli neptes. Nam Belus duos habuit filios Danaum, & Aegyptum, pro quo imperiti scribunt Aegyitum. Is quinquaginta Danai filias totidem suis filiis desponsauit. Sed Danaus cum Apollinis oraculo didicisset, se quandoque ab vno filiorum Aegypti, suo genero occisum iri, filiabus mandauit, vt prima nocte quæque suos maritos occiderent. Quæ quidem omnes, præter vnam Hypermestram natu minimam, quæ Lino sponso pepercit à quo postea Danaus fuit interfectus, patri sunt obsecutæ. Quare ea pœna apud inferos sunt damnatæ, vt cribris aquam haurire nunquam desistant. {Siue vt alii, aquam in dolium pertusum, quòd nunquam impleatur, perpetuo ingeratur.} ¶Letum) mortem, à lendo, quod non est in vsu, quòd mors omnia deleat. ¶Patruelibus) ex duobus fratribus nati patrueles dicuntur. ¶Et ante omnes Ixiona) quia ab eo affecta iniuria fuerat, cum de stupro fuit interpellata. ¶Rursus ab illo) post illum. ¶Cur hic è fratribus.) nam Sisyphus, & Athamas fratres fuere, filii'que Aeoli. ¶Cum coniuge) cum vxore sua Ino. ¶Spreuit) contempsit. ¶Et exponit causas odii) quo prosequitur Athamantem. ¶Quid'que velit) exponit etiam quid velit furias facere. ¶Staret) erecta foret, sed euerteretur. ¶Et in facinus) in scelus. ¶Traherent Athamanta furores) hoc est vt Athamas furiosus effectus aliquid mali perpetraret. ¶Imperium, promissa) decorum seruat Poeta, nam iratorum confusa semper est oratio. ¶Tisiphone) vna est ex tribus infernis, quæ homicidas maxime punit, vnde etiam nomen accepit. nam παρὰ τὸ τίνειν τοὺς φόνους, quod homicidas vlciscatur, dicta est. ¶Obstantes colubros) serpentes os impedientes ne loqui posset. Furiæ nanque serpentes pro crinibus habere finguntur.

Margin notes: Vrbs inferorum descriptio. — ADDI. — Tityus. — ADDI. — Tantalus. — Sisyphus. — Ixion. — *vetus codex Semel — Belides. Belus. — *a.l. distentus. — *a.l. forores. — ADDI. — Tisiphone

¶LONGIS

Atque ita,non longis opus est ambagibus inquit.
Facta puta,quæcunque iubes.inamabile regnum
Desere,te'q; refer cœli melioris ad auras.
Læta redit Iuno.quam cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem,fluido'q; cruore rubentem
Induitur pallam torto'q; incingitur angue,
Egrediturq; domo.luctus comitatur euntem,
Et pauor & terror,trepido'q; insania uultu.
Limine constiterat.postes tremuisse feruntur,
Aeolii,pallor'q; fores infecit acernas,
Sol'q; locum fugit.monstris exterrita coniux,
Territus est Athamas tecto'q; exire parabant,
Obstitit infelix aditum'q; obsedit Erinnys,
Nexa'q; uipereis distendens brachia nodis
Cæsariem excussit.motæ sonuere colubræ,
Pars'que iacet humeris,pars circum pectora lapsæ
Sibila dant,saniem'q; uomunt, * linguis'q; coruscant.
Inde duo mediis abrupit crinibus angues,
Pestifera'q; manu raptos immisit at illi
Inoos'q; sinus,Athamanteos'que pererrant,
Inspirant'que graues animos,nec uulnera membris
Vlla ferunt.mens est quæ * diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra ueneni
Oris Cerberei spumas,& uirus Echidnæ,
Errores'que uagos,cæcæ'que obliuia mentis,
Et scelus & lachrymas,rabie'que,& cædis amorē,
Omnia trita simul quæ sanguine * mista recenti
Coxerat ære cauo uiridi uersata cicuta.
Dum'que pauent illi,uertit furiale uenenum
* Pectus in amborū,præcordia'que intima mouit.
Tum face iactata per eundem sæpius orbem,
Consequitur motos uelociter ignibus ignes.
Sic uictrix,iussi'que potens ad inania magni
Regna redit Ditis,sumptum'que recingitur anguē.
Protinus Aeolides media furibundus in aula
Clamat Io comites,his retia tendite syluis.
Hic modo cum gemina uisa est mihi prole leæna,
Vt'que feræ sequitur uestigia coniugis amens,
De'que sinu matris ridentem,& parua Clearchum
Brachia tendentem rapit,& bis, * ter'que per auras
More rotat fundæ,rigido'que infantia saxo
Discutit ora ferox.tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit,seu sparsi causa ueneni
Exululat,passis'que fugit male sana capillis.
Te'que ferens paruum nudis Melicerta lacertis,
Euoe Bacche sonat,Bacchi sub nomine Iuno,
Risit,& hos usus præstet tibi dixit alumnus.
Imminet æquoribus scopulus pars ima cauatur
Fluctibus,& rectas defendit ab imbribus undas,
Summa riget,frōte'que in apertū porrigit æquor,
Occupat hunc(uires insania fecerat)Ino,
Se'que super pontum nullo tardata timore
Mittit,onus'que suum.percussa recanduit unda.

ARG. FABVLAE SEQ.

Refert quoque Venerem petiisse a Neptuno de Ino & Melicerta, vt in numerum Deorum referantur.significat enim Venus se in vndis esse creatam,quo facilius moueret Neptunum.

At Venus immeritæ neptis miserata labores,

RAPH. ¶LONGIS ambagibus) longis verborum circuitionibus,longa oratione. ¶Roratis)inspersis. ¶Lustrauit) purgauit ab inferorum contactu. ¶Thaumantias Iris) Thaumantis & Electræ filia fuit. ¶Iris)tametsi Cicero & Macrobius ἀπὸ του θαύματος idest ab admiratione dictam putēt. Non solum autē Thaumantias,sed etiam Thaumantis declinatur. [Thaumantia] ¶Importuna) molesta. ¶Fluido cruore) corrupto sanguine, Tisiphones autem apparatum habitum'q; perspicue describit. ¶Luctus comitatur) scite hi comites attribuūtur Tisiphone furiæ. Nam & luctus & pauoris & insaniæ causa esse mortalibus Tisiphone videtur. ¶Limine) Athamantis. ¶Postes Aeolii) Ianuæ Athamantis Aeoli nepotis. ¶Pallor'q; fores infecit acernas) aduentum inquit Tisiphones fores acernæ pallidæ fuerunt effectæ, ex quo maxima vis veneni furiæ illius significatur. ¶Fores acernas) ex acere confectas. Acer nāque arbor est operum elegantia & subtilitate citro secunda, vt Plinius scribit. Plura eius sunt genera, quæ qui videre cupit ex Plinii. xvi. repetat licet. [Plinii loc.] ¶Sol'q; locum fugit) aduentu Tisiphones Sol quoque fugatus est. ¶Infelix) infelices faciēs. Sic Virgilius. Sis felix,nostrū'q; leues quæcunque laborem. ¶Erinnys) Tisiphone furia. [Erinnys.] Sunt autem Erinnyes deæ infernæ vltrices, cum aliorum scelerum, tum impietatis in parentes, dictæ παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν, quod in terra habitent hominum facta speculantes. ¶Saniem'q; vomunt) venenum ex ore emittunt. ¶Linguis'q; coruscant) linguas vibrant. Est enim trifida & longissima serpentibus lingua, quam tanta celeritate mouent, vt tres habere linguas videantur. ¶Graues animos) difficiles, anxios. ¶Vulnera) morsus. ¶Diros ictus) graues affectus & perturbationes. Ictus autem proprie scorpionum dicuntur, quāuis & serpentum. ¶Et virus Echidnæ) hydræ serpentis. Echidna vero latine vipera dicitur. [ADDI.] {Fuit autem hæc Echidna monstrum, ex altera parte virgo, ex altera serpēs, ex qua Typhaon, vt inquit Hesiodus in Theogonia, genuit, Orthum, canem Geryonis, & Cerberum, canem Plutonis, præterea Hydram Lernæam, & Chimæram.} ¶Errores'q; vagos) errandi, vagandi'q; cupiditatem. Proprio autem epitheto vagos errores poeta vocauit. ¶Cicuta) herba est præsentissimi veneni. ¶Furiale) in furorem agens. ¶Mouit) in furorem commouit. ¶Ignes) venti & facis agitatione commotos. ¶Consequitur igni) assequitur sic, vt continenter igneus orbis videretur. Sic victrix) voti compos. ¶Sumptum'q; recingitur anguis) serpētem quo cincta erat Tisiphone resoluit. ¶Furibundus) furiosus. ¶Io comites) uox est & Bacchantium & furentium. ¶Et parua Clearchū) Athamas ex Ino Clearchum & Melicertam filios suscepit. Ex Nephele vero Phryxum & Hellen, vt alibi plenius diximus. ¶Rotat) circunducit. ¶Rigido sa.) duro & aspero. ¶Discutit) disiecit, illidit, distringit quatiendo. ¶Infantia ora.) infantis caput. ¶Sparsi veneni) à Tisiphone. ¶Exululat) clamores horrendos emittit. Male sa.) insana & furiosa. ¶Euoe Bacche) vox est Bacchantium εὐοῖ quæ bene tibi, significat. Vnde & ipse Bacchus Euius cognominatur, & Euhius cum aspiratione. nam quem alii Græcorum εὔιον vocant, Dorienses loco s literæ aspirationem reponentes εὔιον appellant. ¶Sonat) clamat. ¶Hos vsque) hanc vtilitatem, vt furias & insanias. ¶Imminet) promontorium describit, vnde se Ino cum Melicerta filio præcipitauit. Id autem promontorium Moluris petra à Pausania vocatur. {Qui causam insaniæ Athamantis ad exilium Phryxi & Helles transfert. Vide Attica circa finem.} ¶Summa riget) aspera & inculta est. ¶In apertum æquor) in latum mare. ¶Occupat) celeriter ascendit. ¶Vires insa. fe.) Parenthesis: qua res verisimilis efficitur. ¶Onus'que suum) Melicertam filium, quem fugiens secum asportauerat. ¶Recanduit) candida & alba facta est propter spumam, quā cōcitatū mare emittere solet. Tametsi cādere ꝑprie dicatur ferrū ignitū. ¶Neptis) Inus, quæ Hermiones filiæ Veneris filia fuit.

[* alibi linguæ.] [* a.l. vera duros.] [* a.l. tecta.] [Euoe.] [* vultus rectius.] [Euius. Euhius.] [* a.l. quaterq;] [ADDI.]

¶SVO

Sic patruo blandita sua est o' numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit Neptune potestas,
Magna quidem posco sed tu miserere meorum
Iactari quos cernis in 'onio immenso.
Et Diis adde tuis aliqua & mihi gratia ponto est.
Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui, * gratumq; manet mihi nomen ab illa.
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis.
Quod mortale fuit, maiestatem'q; uerendam
Imposuit, nomen'q; simul, faciem'q; nouauit.
Leucothea'q; Deum cum matre Palæmona dixit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Comites Inus quod desyderio reginæ affectæ, casum eius morentes defleuerant, ob eandem iram Iunonis cum præcipitare se destinassent, ne pari honore a Neptuno excipi possent, in saxa, & aues effecti, vt transfigurarentur.

Sidoniæ comites quantum ualuere secutæ
Signa pedum, primo uidere nouissima saxo,
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeida palmis
Deplanxere domum, scissis cum ueste capillis.
Vt'q; parum iustæ, nimium'q; in pellice sæuæ
Inuidiam fecere Deæ, conuitia Iuno
Non tulit & faciam uos ipsas maxima dixit
Sæuitiæ monimenta meæ. res dicta secuta est.
Nam quæ præcipue fuerat pia persequar inquit,
In freta reginam, saltum'q; datura, moueri
Haud usquam potuit, scopulo'q; affixa cohæsit.
Altera dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sensit riguisse lacertos
Illa manus, ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas.
Huius ut arreptum laniabat uertice crinem,
Duratos subito digitos in crine uideres.
Quo quæque in gestu deprensa est hæsit in illo.
Pars uolucres factæ, quæ nunc quoq; gurgite in illo
Aequora distingunt summis Cadmeides alis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cadmus Agenoris filius postquam inspector fuerat suarum calamitatum in casu nepotum perosus Thebarum sedes, cum Harmonia Martis & Veneris filia coniuge sua in Illyrios profugit, ibi petita venia a Deis in speciem Draconis commutatur, qui nutrio causa malorum suorum fuisset, vota expleta sunt, in dracones versi sunt.

Nescit Agenorides natam paruum'q; nepotem,
Aequoris esse Deos. luctu serie'q; malorum
Victus, & ostentis, quæ plurima uiderat, exit
Conditor urbe sua, tanquam fortuna locorum,
Non sua se premeret, longis'q; erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iam'q; malis, annis'q; graues dum prima retractant
* Facta domus, relegum'q; suos sermone labores,
Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens
Cadmus ait fuerat tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum noua semina dentes?

RAPH. Veneres quatuor.

¶SVO pa.) Neptuno, qui frater est Iouis, cuius tertia Venus esse filia dicitur. Quatuor enim Veneres fuisse Cicero in libris de natura Deorum scribit, quarum primam, quæ magna Venus appellatur, Cœli ac Diei filiam fuisse. Secundam ex maris spuma natam. Tertiam Iouis & Diones filiam, Quartam Syriæ & Cypriæ. ¶Proxima) nam Ioui cœlum in mundi diuisionem, Neptuno terra cum mari obtigit. ¶In Io. im.) Ionium mare Græciam alluens inter Aegeum & Tyrrhenum pelagus situm Tametsi non desunt, qui scribunt illud cum Adriatico sinu copulari. Dictum est autem ab Ionio quodam viro Illyrico, vt scribit Theopompus. Alii vero ab errore ἰοῦς in vaccam mutatæ, Ionium putant esse declinatum. Est autē spondaicus versus, neque vllius vocalis admittit collisionem. Hæc vere compositio maxime implorāti auxilium est accommodata. ¶Tuis) marinis. ¶Aliqua etiam mi.) hoc est, ego quoque aliquid gratię in mari habere debeo, cum in mari ex spuma sim nata, indeq; appellata. Obiter autem Oui. aliam quoq; transformationem exponit. nam secunda Venus (vt diximus) ex maris spuma ac sanguine Cœli testiculorū procreata fingit. Saturnus enim, Cœlo patri iratus falce virilia abscidisse, eaq; in mare proiecisse narratur, ex quorum sanguine & maris spuma Venus concreta esse perhibetur, vñ etiā Aphrodite ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, hoc est, à spuma vocatur. fabulam prosequitur Hesiodus in Teogon. ¶Nomenq; simul, facieq; nouauit) hoc est figuram & nomen Inus, & Melicertæ commutauit. Nā Ino Leucothea Græce, latine Matuta fuit appellata. Melicerta vero à Græcis Palæmon, à nostris Portunus fuit nuncupatus. Leucothea vero dicta est ἀπὸ τοῦ θεῖν διὰ λευκοῦ πεδίου, hoc est, à currendo per Leucon campum Megaridis, vt Eustachius in Homerum ait. Myrsinus autem non solum Ino Leucotheam vocat, sed etiam Nereidas Leucotheas appellat. ¶Maiestatemq; uerén. Impo.) significat illos effectos fuisse deos. Nā maiestas, quæ à maioribus dicta est, propria est Deorum ¶Sidoniæ comites) matronæ Thebanæ. Ino fugientem secutæ cum ex vestigiis percepissent eam se in mare præcipitasse Iunoni inuidiam facere cœperunt. Quare Iuno irata eas partim in saxa, partim in aues cōmutauit. ¶Primo saxo) in prima promontorii parte. ¶Nec dubium de morte ratæ) nam eam mortuam cum filio putauerūt. ¶Cadmeida) Cadmeium patronymicum pro possessiuo. ¶Deplanxere) defleuere, palmis pectora plangētes, atq; percutientes. ¶Cōuitia) cōtumelias ¶Monumenta) memoriam. ¶Solito plangore) consueta percussione. ¶Riguisse) duros factos esse. ¶Hęsit) permāsit. ¶Quæ nunc quoq; gurgite in illo) tapinosis est. Gurgitē enim pro sinu maris posuit poeta. gurgites enim fluminum proprie dicuntur. ¶Distringunt) radunt, leuiter attingūt. ¶Cadmeides) Thebanæ a Cadmo duce sic dictæ. ¶Nescit Agenor.) Cadmus variis suorum infortuniis vexatus Thebas vnà cum Harmonia vxore dereliquit, seq; in Illyricū cōtulit, vbi cū vxore in serpētem fuit cōuersus. Quod quidē idcirco fingit, qā Cadmus cū iā esset senex ab Amphione & Zetho regno pulsus, siue (vt alii scribunt) quia Linū interfecisset profugus ad Illyrios se cōtulit, vt Palæphatus scribit, vbi cū Harmonia vxore miserrimā exegit vitam, versusq; in anguē idcirco fingit vnà cū vxore, quòd ab elegantibus, & cultis moribus in barbaros & incōditos declinasset. ¶Serieq; malorū) continuatione infortuniorum. ¶Et ostētis) mōstris. ¶Premeret) vexaret. ¶Contigit Illyricos fines) in Illyricū puenit. Est autē Illyricū regio Epiro finitima, ab Illyrio Polyphemi filio cognominata, ut scribit Appianus. {Apollonius lib. iiii. Encheleas nolat ppl'm, ad quē cū uxore Cadmus puenit q̄ res fortassis fabulæ occasionē dedit. Nā ἐγχέλεις anguillę al's dicūtur. Hic autē & sepulchrum ipsi & Harmoniæ erectū fuisse dicit his uersibus.
Οἱ δὲ ἐς ἰλλυρικοῖο μελαμβαθέος ποταμοῖο.
Τύμβος ἵν᾽ Ἁρμονίης Κάδμοιό τε πύργον ἔθεντο
Ἀνδράσιν ἐγχελέεσσιν ἐφέστιοι. &c.}
Graues: plenū, onerat. ¶Dum prima retractant) cōmemorant suæ domus primordia. ¶Relegūtq; suos ser. labo.) colligunt, in memoriā reducūt. ¶Num sacer ille) dubitat Cadmus an ille serpens, quē ad fontem interfecit, alicui Deorū fuerit cōsecratus, qui sibi malorum causa fuerit.

Leucothea Matuta. Palæmon, Portunus.

Comites Inus in lapides & aues.

* a. l. graiū.

Cadmus cum vxore in serpētes

Illyricum.

ADDL

* a. l. exitio

* alius codex fata.

Quem si cura Deum tam certa uindicat ira:
Ipse precor serpens in longam porrigar aluum.
Dixit, & ut serpen in longam tenditur aluum,
Durataeq; cuti squammas increscere sentit,
Nigraq; caeruleis uariari corpora guttis.
In pectusq; cadit pronus, commistaq; in unum
Paulatim tenui tenuantur acumine crura.
Brachia iam restant. quae restant brachia tendit.
Et lachrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede o coniux, accede miserrima dixit.
Dumq; aliquid superest de me, me tãge, manum'q;
Accipe, dum manus est, dũ nõ totũ occupat anguis.
Ille quidem uult plura loqui, sed lingua repente
In partes est fissa duas. nec uerba loquenti
Sufficiunt, quoties'q; aliquos parat edere questus,
Sibilat. hanc illi uocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux.
Cadme mane, te'q; infelix his exue monstris.
Cadme qd hoc? ubi pes? ubi sũt hũeri'q;, manus'q;?
Et color, & facies? & dum loquor, omnia? cur non
Me quoq; coelestes in eundem uertitis anguem?
Dixerat ille suae lambebat coniugis ora.
In'que sinus charos, ueluti cognosceret, ibat.
Et dabat amplexus, assueta'que colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur. at illis
Lubrica* perlucent cristati colla draconis.
Et subito duo sunt, iuncto'q; uolumine serpunt,
Donec in appositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoq; nec fugiũt hominẽ, nec uulnere lædũt,
Quid'q; prius fuerint, placidi meminere dracones.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perseus Iouis & Danaes filius missus a Polydecte ad Medusae caput perferendum quae aspectu suo obuios in silicem conuertere solebat, Minerua adiutrice euicit propositum laborem, & intercepto Phorcidum lumine, quae inuicem custodias Gorgonum alebant abscissum caput Medusae per aera tulit. E sanguine autem qui Perseo per Africam iter faciente stillauerat, genus serpentum est procreatum. Ab vtero autem eiusdem Medusae, equus Pegasus cum pennis exiit.

Sed tamen ambobus uersae solatia formae
Magna nepos dederat, quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaeia templis.

RAPH. QVEM si cura Deum vin.) hoc est, pro cuius caede, si Dii vindictam de me sumunt, vtinam ego quoque serpens efficiar, vt ab istis liberer malis. Eleganter autem dicimus, vindico inimicos, & patris caedem, pro eo quod est punio inimicos, & pro caede patris vindictam sumo. Tam certa ira) vt me nunquam malis vexare sint cessaturi. Porrigar.) producar. prolonger. In longum aluum) in lõgum ventrem. Aluus enim est in quam confluunt sordes. Venter vero dicitur, qui extat & apparet. Iuuenalis. Montani quoq; venter adest abdomine tardus. Vterus autem est in quo mulieres concipiunt. Duratae'que cuti squammas) nam cutis & pellis serpentum ita squammis asperatur, vt piscium. Caeruleis guttis) maculis subuiridibus, qualis est maris color. Commistaq; in vnum) confusa in vnum. Tenuantur) tenuia, ac subtilia efficiuntur. Tereti) oblongo, atque rotundo. Tendit) extendit ad vxorem. In partes est fissa duas) serpentes bifidam, siue (vt Plinius ait) trisulcam, videntur habere linguam. Nec verba loquenti sufficiunt) nec partes inquit linguae subministrant verba Cadmo loqui volenti. Sufficere nanque hoc loco est transitiuum, & subministrare significat. Aliquos questus) aliquas querelas. Qua in significatione citra diphthongum scribitur. Quaestus enim cum diphthongo turpe significat lucrum. Sibilat) sibilare verbum est facticium à vocis sono declinatum. Natura autem serpentes sibilant. His monstris) proprie dixit. Nam monstra sunt, quae praeter naturam fiunt, à monendo dicta, quasi monestra, quod nos Deorum voluntatis admoneant, vt Pompeius scribit. Et dum loquor omnia?) ordo est & sensus. Et vbi sunt omnia membra, dum loquor. Miratur enim Hermione, quod nihil membrorum Cadmi videbat. Aderãt comites) parenthesis, qua significatur comites saltem interfuisse illi transformationi. Cristati draconis) cristas in capite habentis. Draco autem ἀπὸ τοῦ δέρκειν, hoc est, à videndo declinatur. Est enim acutissimi visus. Iuncto'que volumine) iuncta reuolutione. Donec in appositi) donec se in contiguo nemore occultauerunt. Appositi) iuxta positi, ac vicini. Nunc quoque nec fugiunt hominem) anguium describit naturam, qui hominem nec fugiunt nec offendunt. sunt'que Aesculapio sacri. Sed tamen ambobus) haec idcirco à poeta narrantur, vt concinne, quas expositurus est transfigurationes cum prioribus connectantur. Nam Acrisius rex Arguorum & orgia Bacchi spernebat, & Perseum sibi nepotem Iouis esse filium non credebat. Sic igitur ad Persei gesta enarranda descendit poeta. Nepos) Bacchus qui ex India deuicta gloriosissimum reportauerat triumphum. Debellata) bello deuicta. Achaeia) Graecia. Nam Achaeia) pars est Graeciae, vnde Achaei pro Graecis accipiuntur. Sanè Achaeia cum diphthongo à Graecis scribitur. Sic autem esse scribendum Achaei, inde ducti facile ostendunt, (apud Stephanũ scribitur Ἀχαΐα pro regione apud Pausaniam Ἀχαία, absque diphthongo, cui & latinũ Achaia respondet.) Positis tẽplis) aedificatis. Solus Abantiades) Acrisius (vt in libro temporum scribit Eusebius) Abantis Arguorum regis fuit filius, pariter'que Danaes, ex qua Perseum Iuppiter suscepit. Is à Proeto fratre pulsus regno à Perseo nepote fuit restitutus, à quo tandem inuito, cum disco luderet, fuit interemptus. Pherecides autem narrat (vt scribit Apollonii Argonauticon expositor) Acrisio nupsisse Eurydicen Lacedaemonis filiam, ex qua cum Danaen sustulisset, an marem de illa esset suscepturus oraculum interrogauit. Cui Apollo, nullum quidem ipsi filium futurum esse respondit: Fore autem vt ab eo: quem filia genuisset, interficiatur. Domum itaque reuersus thalamum aereum in media aedium aula sub terra fabricandum curauit, in quo Danaen cum nutrice inclusam seruabat, nequis ad illam vir ingredi posset. Iuppiter vero puellae amore captus in auri guttas conuersus ex tecto per impluuium defluens, à virgine sinu fuit exceptus. Seipsum autem cum aperuisset, puellã compressit, ex qua Perseus est natus, qui à matre, & nutrice clàm Acrisio fuit educatus. Cum vero iam ad tertium, quartum'ue aetatis annum puer peruenisset, vocem illius ludentis Acrisius audiuit. Ad se igitur Danae cum nutrice accersita, hanc quidem interimit, Danaen vero cũ puero ad Iouis Hercei aram deducit, ipsam'que solus interrogat, unde sibi puer sit natus. Illa uero ex Ioue respondit. Hoc Acrisius cum adduci non posset, ut crederet, in arcam unà cum puero illam imposuit, cumque eam clausisset, in mare proiecit. Ea uero ad Seriphum insulam delata, à Dictye Peristhenis filio, qui forte tum piscabatur, reti fuit extracta, quam quidem cum precibus Danaes aperuisset, ac quinam essent rescisset, ipsos ad domum deducit, & ut cognatos accipit. Dictys enim atque Polydectes Androthoes filiae Castoris, & Peristhenis filii fuerunt. Peristhenis autem pater fuit Damastor filius Nauplii, quem ex Amymone suscepit Neptunus, ut in primo Pherecydes idem scribit.

ADDI. Achaeia Achaei Acrisius.

* permulcent. a. l. hab.

Cum

Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui mœnibus arceat urbis
Argolicæ, contraq; deum ferat arma genus'q;
Non putat esse Deũ, neq; enim Iouis esse putabat
Persea, quem pluuio Danae conceperat auro.
Mox tamen Acrisium (tanta est præsentia ueri)
Tam uiolasse Deum, quam non agnosse nepotem,
Pœnitet. impositus iam cœlo est alter, & alter
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aera carpebat tenerum stridentibus alis.
Cumq; super Libycas uictor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ,
Quas humus exceptas uarios animauit in angues:
Vnde frequens illa est, infesta'q; terra colubris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Atlas Iapeti & Pliones* filius a Themide, quæ tunc antistes Deorum erat responsum accepit, ne quẽ hospitio ex progenie Iouis reciperet, si vellet hortum in quo poma aurea erant custoditum habere. Qua ob causam cum Perseo fatigato ex assiduo cursu requiescendi hospitium negasset, eũq; viribus propelleret, ille elatũ caput Gorgonis ei obiecit. Quo viso in montẽ pari noie est versus Cui in vltimis Africæ locis mõdus iniectus est.

Inde per immensum uentis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc exemplo nubis aquosæ
Fertur, & ex alto seductas æthere longe
Despectat terras, totum'q; superuolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia uidit,
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus
Iam'q; cadente die ueritus se credere nocti
Constitit Hesperio regis* Atlantis in orbe,

RAPH. CVM vero accepisset Acrisius Polydecten Seriphi regẽ ostẽso Gorgonis capite in saxũ fuisse cõmutatũ, Argis metu aufugit, ad Pelagosq; Larissam peruenit. Quod quidẽ post quam Perseus cognouit ad illum in patriam deducendũ est profectus. Sed cum in iuuenes quosdam disco certantes incidisset, ipse quoque discum iecit in aerem, qui resiliens Acrisii pedem ita percussit, vt ibi vitam cum morte commutarit. Ita fatum vitare non potuit. Perseus vero vnà cũ Larissæis ante vrbem ipsi vt Heroi sepulchrum magnificum erexit.

Abantis. ¶ Abãtiades) Abantis filius. Abantes quoq; populi sunt Eubœæ, à quibus etiam Abãtis fuit appellata, siue ab Abante Argei filio, vel Neptuni & Arethusæ. ¶ Ab origi. ea.) quia & ipse ab Ioue originem ducebat. Nam Belus Iouis fuit filius, is vero pater fuit Abantis, cuius filiũ Acrisiũ fuisse diximus. ¶ Neq; enim Io. esse pu. Persea) filiũ subintelligamus vel genus.

Perseus. Perseus aũt Iouis ex Danae Acrisii fuit filius. Is cum adoleuisset (vt scri. Ioã. grã.) Palladis (vt alii) Polydectis regis Seriphi iussu ad Gorgones debellãdas est profectus ægide à Pallade ipsa, ac talaribus, enseq; falcato à Mercurio acceptis. Medusæ igitur caput amputatum, cũ in Græciã referret, ab Atlante Mauritaniæ rege ab hospitio repulsus, Gorgonis capite ostẽso ipsum in mõtẽ eiusdẽ nois cõmutauit. Andromedã deide virginẽ Cephei regis ac Cassiepiæ filiã monstro marino crimine matris obiectã, ea conditione liberauit, vt sibi vxor traderetur. Sed cũ iam nuptias celebraret, ac Phineus Cephei frater, cui Andromeda antequam obiiceretur mõstro, fuerat despõsata, sibi eã vi auferre conaretur, & multos ex illius sociis interfecit, & Gorgonis capite ostenso Phineum ipsum cum reliquis in saxa conuertit. Ac demũ in Græciam reuersus Prœtũ Acrisii fratrem, qui regno auum expulerat in lapidem transformauit, Acrisiumq; auum in regnum reduxit, ac Polydectem Seriphi regem vnà cum multis aliis in saxa conuertit. Ipse vero in orientem profectus Persiam, Persasq; de nomine suo appellauit. Tandem inde reuersus, cum Acrisium auum inuitus disco ludens interemisset, ipse cũ Andromeda vxore ac Cepheo socero, & Cassiepeia socru in cœlum fuit translatus, atque inter sydera collocatus.

Guttæ sanguinis Medusæ i serpentes.

Danae. ¶ Quẽ pluuio Danae concepe. au.) Danae Acrisii filia, quæ in turri ahenea ita cõclusa erat à patre, qui acceperat se nepotis manibus periturum, vt nullus vir ad eã accedere posset, à Ioue in auri guttas transformato fuit cõpressa. Quod cum rescituisset Acrisius, ægre ferens illam in arca impositam in mare proiici iussit. Ea vero arca à Dictye piscatore Seriphio (vt Stra. narrat) ad Polydectem Seriphi regem fuit delata, qui quũ is Danae cogere non potuerit, vt sibi nuberet, Perseum tamen infantem educauit. ¶ Pluuio au.) nam Iuppiter in auri guttas cõuersus in Danaes gremium pluisse fingitur. ¶ Tanta est præsentia veri) acclamatio hæc interposita significat maximam esse veritatis potentiam. ¶ Præsentia) potentia. ¶ Pœnitet) quia & Perseum Ioue digna gessisse accipiebat & Bacchum in numerum Deorũ iam esse relatum videbat. ¶ Impositum iã cæ. est alter) Bacchus in numerũ Deorũ relatus. ¶ Viperei mõstri spo.) capitis Medusæ est periphrasis. Nam Phorcus Theosiæ nymphæ ac Neptuni filius, Corsicæq;, & Sardiniæ rex (vt Varro scribit) cum Atlante prælio nauali commisso victus, & in mari submersus, Neptuni patris beneficio Deus marinus esset effectus, ex Ceto coniuge tres sustulit filias eximia pulchritudine, Euryalam, Stheno, & Medusam, & (vt nonnulli volunt) Scyllã, quas Pomponius Mela scribit Gorgadas insulas Aethiopici maris tenuisse, vnde Gorgones videntur appellatæ. Harum natu maxima fuit Medusa, quæ cum quadam die sola in littore vagaretur, à Neptuno fuit adamata, vt eam vel in templo Palladis quo confugerat, violarit. Quare Pallas indignata, & crines eius qbus maxime Neptuno placuerat, in angues conuertit, & effecit vt quoscunque aspexisset in lapides commutarentur. Hanc vero Perseus (vt iam diximus) ope Palladis à qua scutum crystallinũ, & Mercurii, à quo talaria & falcatum ensem acceperat, interemit. quod quidem idcirco fictum videtur, quod Perseus illius superatæ opibus præclara multa gessit. Nam Atlantem Mauritaniæ regem, & Africam, & totam Græciã, patremq; Asiæ subegit. ¶ Memorabile) memoratu dignũ. ¶ Aera carpebat tenerũ) hoc est per aera penetratu facilẽ volabat. ¶ Cumq; super Libycas) guttas sanguinis ex Medusæ capite cadentes in terram Libyam varios in serpentes conuersas fuisse narrat poeta. quod ideo fictum videtur, quia Libya serpentibus venenosis abundat.

Phorcus.

Gorgones

*a.l.Clymenes.

*a.l.regnis.

ADD. {Fabulam hanc Apollonius his versibus describit lib.iiii.

Εὖτε γὰρ ἰσόθεος λιβύην ὑπερέπτατο περσεὺς
Εὐρυμέδων. καὶ γὰρ τὸ κάλεσκέ μιν οὔνομα μήτηρ
Γοργόνος ἀρτίτομον κεφαλὴν βασιλῆϊ κομίζων,
Ὅσσαι κυανέου στάγες αἵματος οὖδας ἵκοντο,
Αἱ πᾶσαι κείνων ὀφίων γένος ἐβλάστησαν. &c.

Vbi & illud notandum, altero nomine Eurymedontem fuisse Perseum vocatum.} ¶ Gorgonei capitis) Medusæi. Gorgones enim (vt diximus) tres fuere sorores, quarum Medusæ natu maximæ à Perseo caput fuit amputatum. ¶ Colubris) serpentibus. ¶ Inde per immensum) per infinitum ac inane, qui est aer. ¶ Seductas) separatas. ¶ Despectat) deorsum spectat. ¶ Totumq; superuolat orbem) hoc est, supra totum terrarum orbem fertur. ¶ Gelidas Arctos) gelidos septentriones, ad quos nunquam Sol accedit. ¶ Iam que cadente die) occidente Sole. ¶ Credere) committere. ¶ In Hesperio orbe) in occidentali orbis parte. Nam Hesperus stella est quæ vesperi in occidente apparet, vnde Hesperius orbis, & Hispania, & Italia interdum Hesperia vocatur. Sic autem concinne ingreditur transformationem Atlantis regis Mauritaniæ potentissimi in montem, ad quem cum peruenisset Perseus rogauit, vt se hospitio susciperet, donec illucesceret dies. cæterum Atlas oraculo admonitus, vt sibi à Iouis filiis caueret, ne regno ab aliquo eorum priuaretur, illum superbe admodum repulit. Quare Perseus indignatus capite Medusæ reuelato eum in montem trãsformauit, qui cœlum sustinere dicitur. Quod idcirco fictũ esse videtur, quòd Perseus superatæ Medusæ opibus fretus Atlãtis regnũ inuasit, eumq; in mõtes fugere coe-

Hesperus Hesperia.

Exiguamq; petit requiem, dum Lucifer ignes
Euocet Auroræ cursusq; Aurora diutnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præstans
Iapetionides Atlas fuit. ultima tellus
Rege sub hoc, & pontus erat, qui Solis anhelis
Aequora subdit equis, & fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemq; armenta per herbas
Errabant, & humum uicinia nulla premebat.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro poma*ferebant.
Hospes ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni generis mihi Iuppiter author,
Siue es mirator rerum, mirabere nostras,
Hospitium, requiemq; peto. memor ille uetustæ
Sortis erat. dederat Themis hanc Pa nasia sortem.
Tempus Atla ueniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, & hũc prædæ titulum Ioue natus habebit.
Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Montibus, & uasto dederat seruanda draconi,
Arcebatq; suis* externos finibus omnes.
Huic quoq; uade procul ne longe gloria rerum,
Quas mentitis ait, longe tibi Iuppiter absit.
Vimq; minis addit, manibusq; expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis,
Viribus inferior, quis enim par esset Atlantis
Viribus? at quoniam paruı tibi gloria nostra est,
Accipe munus ait, læuaq; a parte Medusæ
Ipse retrouersus squallentia protulit ora.
Quãtus erat mons factus Atlas. nã barba, comæq;
In syluas abeunt. iuga sunt humeriq;, manusq;.
Quod caput ante fuit, summo est in mõte cacumẽ.
Ossa lapis fiunt. tum partes* altus in omnes
Creuit in immensum (sic Dii statuistis) & omne
Cum tot syderibus cœlum requieuit in illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perseus per Aethiopiam iter faciens postquam Andromedam propter superbiam matris, quæ se nympharum pulchritudini prætulerat, saxo alligatam ac marinæ belluæ obiectam vidit, captus specie eius exarsit. Pactusque a Cephæo & Cassiopea parentibus virginis vt sibi matrimonio eã darent, si belluam interemisset, votique compos est factus. Interfecto igitur monstro cupiens requiescere, ne caput Gorgonis læderet, virgulta lecta in littore subiecit, & hæc subter induruerunt ita vt adeptis radicibus sanguinei coloris mari vt arbusculæ nascerentur, nomenque haberent Coralium.

Clauserat Hippotades æterno carcere uentos,
Admonitorq; operum cœlo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. pennis ligat ille resumptis
Parte ab utraq; pedes, teloq; accingitur unco,
Et liquidum motis talaribus aera findit.
Gentibus innumeris circumq;, infraq; relictis
Aethiopum populos, Cepheiaq; conspicit arua.

git. Cœlum aũt humeris sustinere fingitur Atlas, tum quod (vt scribit Plin.) primus oium Astrologiã inuenit, tũ quod mons ipse ita est altus, vt cœlum contingere videatur. Sanè apud antiquos Atlantes vocabantur statuæ, quæ colũnas humeris sustinebant. ADDI. {Regis Atlantis, alii regnis Atlann, appositiue, videlicet ne trochæus in versum dactylicum incidat. Cũ isti idẽ locus prima cæsura siue tome defendi possit.} RAPH. (Ignes auro.) lumina Auroræ, quæ semper ante Solem fertur. (Cursus diurnos) Diei & Solis cursus. Nam Aurora & diem & Solem adducere videtur. (Iapetionides Atlas fuit) Atlas Iapeti gigantis & Libyæ nymphæ filius fuit, q̃q̃ de matre parũ inter scriptores conueniat. Alii nãq; Cly- *a, l. tegebant. menes, vt Hesiodus i Theogon. alii Asiæ fuisse filiũ ferunt. Nos vero Pliniũ sequimur, qui eũ Libyæ filiũ scribit fuisse. verũ alii quoq; fuerunt clari Atlantes, quorum vnus in Arcadia regnauit pater Maiæ Mercurii matris, alter in Hetruria pater Electræ Coryti vxoris. Iapetionides autẽ nõ à Iapeto, sed à Iape- *a. l. extremos, tione (vtroq; enim modo dicitur) deduci videtur. Hesiodus ἰαπετιονίδη ... Cõstat vero hoc nomen ex syllabis septem, hoc est, duobus dactylis & syllaba. (Vltima tell⁹) Mauritania cũ reliquo occidente. (Qui so. anhe.) fessis ac defatigatis. Equi nanq; Solis ab Oceano Atlantico excipi videntur. (Vicinia nul.) nulli vicini, inquit, quicq̃ agrorum habebãt quod exararẽt. Oia nãq; ab Atlãte possidebãtur *a, l. actus p quod significatur fuisse locupletissim⁹. (Vetustæ sor.) antiq oraculi. (Themis Parnasia) quæ in mõte Parnaso tẽplũ habet, vt in primo vidimus. (Hunc titulum) hanc gloriam. Titulus autem à tuendo dicitur, quod, sua cuique gesta, operaq; tituli tueãtur. (Pomaria) Hortos arboribus consitos quanquam pomaria proprie sint pomorum reposituræ. Poma autem hæc ab Hercule & ipso Iouis filio ablata fuisse notissimũ est. (Ne lõge gloria resũ) recede, inquit, procul à nostro regno, nec à nobis oppressus indicio sis & gloriã rerũ falsam esse, & à Iouis genere lõge abesse. (Par esset) sufficere posset. vt enim Atlas oium maximus, ita valentissimus erat. (At qm̃ parui) at qm̃ inquit nostrã gloriã paruifacis, accipe munus tibi conueniẽs. (Ipse retrouersus) caute, ne & ipse in saxum cõuerteretur. (Protulit) extulit, & ostendit Atlanti (Squalentia ora) liuidã & pallescentẽ Medusæ faciem. (Quãtus erat mõs factus Atlas) tantus subaudiatur, vt sit ordo & sensus. Atlas factus fuit tantus mons, quantus vir erat. Tã aperte autẽ Atlantis transmutationem describit poeta, vt nullã lucidiorẽ admittat enarrationẽ. (In iuga sunt humeriq;, manusq;) iugum nõ tam est arduitas montis & supinitas (vt quidã putant) quam summa mõtis ipsius planities, per quã trãsitus vel hoibus patet. Atlas in montem. dictum quod alle mons potissimũ iugatur. Nam iugum a iungẽdo deriuatur, multaq; significat. Et lignum nãque illud quo boues iunguntur, & equi iugum vocatur, & transtrum appellatur iugum quod nauem iungat, & iũctã teneat. (Sic Dii statuistis) voluistis, Cuius autem rei rationem assignare non possumus, ad Deorum potentiam referre solemus. (Et omne cœlũ) totum. Omne enim pro toto frequenter ponitur à poetis. (Clauserat Hip.) Aeolus Hippotæ nepos. Nam Aeolus Iouis fuit filius ex Acesta Hippote Troiani filia. Is idcirco rex ventorum esse perhibetur, quod (vt scribit Varro) cũ apud nouem Siciliæ insulas Italiæ propinquas Iliacis tẽporibus regnaret, ex consurgẽtibus nebulis ita futuros vẽtos prędicebat, vt in sua potestate eos à rudibus habere crederetur. Aeolus rationis vẽtorũ inuen. perhibetur. Plinius autem ipsum ventorum rationem inuenisse scribit. ADDI. {Apollonius Hippotæ filiũ facit Aeolum libro quarto, his verbis, ... &c. ... Sed de hoc infra pluribus agemus}. (Aeterno carcere) sempes duraturo. (Admonitorq; operum) qui homines operum suorum admonet. Nam oriente Lucifero (qui à ferenda luce à Græcis quoque φωσφόρος vocatur) ferè quisque ad opera sua & artes exercendas surgere solet. (Pennis re.) talaribus, quæ pes noctem deposuerat, iterum assumptis. (Telo. vn.) ense falcato. (Cepheia arua) Cephei regna. Cepheus. Cepheus enim (vt ex sententia Euripidis scribit Iginus) Phœnicis fuit filius, rex que Aethiopum, & Cassiepes maritus ac Andromedæ pater, qui Andromedã filiã pp̃ter vxoris superbiam monstro marino obiicere fuerat coactus. Cum enim Cassiepe mater se Nereidibus pulchriorem esse iactaret. precibus ipsarum motus Neptunus belluã marinam immisit, quæ Aethiopiam vastaret. Quare consultus Iuppiter Hammon, qua ratione Nereides placari possent, respondit Cephei Cassiepesq; progeniem monstro esse obiiciendam. Andromedam igitur cum ad scopulum religatam Perseus

vidisset

vidiſſet, ea conditione ſe illam liberaturum pactus eſt, vt ſibi vxor permitteretur. Cæterū Phineus Cephei frater, cui antequam monſtro exponeretur, Andromeda fuerat deſponſata, cum vi eam Perſeo eripere conaretur, multis interfectis, reliquos in ſe ruentes Perſeus ipſe Meduſæ capite detecto in lapides cōmutauit.

RAPH. ¶ Maternæ lin.) nam Caſſiepe de pulchritudine cum Nereidibus contendere fuerat auſa. ¶ Iniuſtus Ham.) iniquus Iuppiter in ea ſententia ferenda. Neq; enim iuſtū eſt, vt filii pro parētibus pœnas pendant. Hāmmon Hammon autē arenarius interpretatur. Nam in Libyæ arenis tēplo celeberrimo ſub imagine arietis Iuppiter colebatur. Quāquam ſcribat Dio. ex quorū dā ſententia, Hāmonem Libyæ regē fuiſſe, vxoremq; cepiſſe Rheam Cœli filiā, Saturni, aliorumq; Titanum ſororē. ¶ Ad duras cautes) ad aſperos ſcopulos. Cautes autem dicimus o in au diphthongū ſoluta ¶ Abantiades) Abantis nepos Perſeus. ¶ Tepido fletu) tepidis lachrymis. ¶ Manabant) ſtillabāt. ¶ Marmoreum opus) marmoream ſtatuam. ¶ Trahit inſci. ign.) hoc eſt, ignarus quænam eſſet amore ipſius carpitur. ¶ Quatere) mouere, concutere. ¶ Iſtis cathenis) iſtis vinculis ferreis. ¶ Sed quibus inter ſe) ſed vinculis mutui amoris. ¶ Pande) dic, & manifeſta. ¶ Terræq;) vrbis & patriæ. Sic Virg. Nūc ſtant ſine nomine terræ. ¶ Requirēti) mihi rogāti. ¶ Primo ſil. il.) decorum probæ, pudicæq; mulieris ſeruat poeta, quam loqui cū viro puderet. ¶ Appellare vi.) loqui cum viro. ¶ Virgo) cauſa eſt, cur virum alloqui non auderet, virgo nanque erat. ¶ Eminet) extat, alta eſt. ¶ Et la. ſub pe. poſſidet æquor) emphaſis eſt, qua belluæ magnitudo monſtratur. Quæ enim latum æquor bellua pectore premebat, niſi maxima eſſe nō poterat. Sic Virgilius equi Pallantei* magnitudinem oſtendit, cum inquit: Demiſſum lapſi p funē. ¶ Genitor lugubris) pullis veſtibus indutus. ¶ Vinctoq; in corpore adhærent) hoc eſt ligatam Andromedā complectuntur. ¶ Manere) expectare. ¶ Ad opem ferendam) ad auxilium Andromedæ ferendum. ¶ Hanc ego ſi peterem) merito Perſeus dotes ſuas, & virtutes & facta apud ignotos exponit, quo facilius id quod cupit, accipiat. ¶ Et meritum) etiā bene

*Palladii ſiue Duratei.

Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas iniuſtus iuſſerat Hammon.
Quam ſimul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades, niſi quod leuis aura capillos
Mouerat, & tepido manabant lumina fletu.
Marmoreum ratus eſſet opus. trahit inſcius ignes,
Et ſtupet, & *uiſæ correptus imagine formæ,
Pene' ſuas quatere eſt oblitus in aere pennas.
Vt ſtetit, o' dixit non iſtis digna cathenis,
Sed quibus inter ſe cupidi iunguntur amantes,
Pande requirenti nomen terræq; tuumq;,
Et cur uincla geras primo ſilet illa, nec audet
Appellare uirum uirgo, manibusq; modeſtos
Cælaſſet uultus, ſi non religata fuiſſet.
Lumina, quod potuit, lachrymis impleuit obortis.
Sæpius inſtanti, ſua'ne delicta fateri
Nolle uideretur, nomen terræq; ſuumq;,
Quantaq; maternæ fuerit fiducia formæ
Indicat, & nondum memoratis omnibus unda
Inſonuit, ueniensq; immenſo bellua ponto
Eminet, & latum ſub pectore poſſidet æquor.
Conclamat uirgo, genitor lugubris, & una
Mater adeſt, ambo miſeri, ſed iuſtius illa.
Nec ſecum auxilium, ſed dignos tempore fletus,
Plangoremq; ferunt, uinctoq; in corpore adhærent.
Tum ſic hoſpes ait, lachrymarum longa manere
Tēpora uos poterunt. ad opē breuis hora ferēda eſt.
Hanc ego ſi peterem Perſeus Ioue natus, & illa,
Quam clauſam impleuit fœcundo Iuppiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perſeus ſuperator, & alis
Aethereas auſus iactatis ire per auras,
Præferrer cunctis certe gener addere tantis
Dotibus, & meritum (faueāt modo numina) tento.
Vt mea ſit ſeruata mea uirtute paciſcor.
Accipiunt legem (quis enim dubitaret) & orant,
Promittuntq; ſuper regnum dotale parentes.
Ecce uelut nauis præfixo concita roſtro
Sulcat aquas iuuenum ſudantibus acta lacertis,
Sic fera dimotis impulſu pectoris undis
Tantum aberat ſcopulis, quantum balearica torto
Funda poteſt plumbo medii tranſmittere cœli.
Cum ſubito iuuenis pedibus tellure repulſa
Arduus in nubes abiit, & in æquore ſummo
Vmbra uiri uiſa eſt. uiſam fera ſæuit in umbram.
Vt'q; Iouis præpes uacuo cum uidit in aruo.
Præbentem Phœbo liuentia terga draconem
Occupat aduerſum, neu ſæua retorqueat ora,
Squammigeris auidos figit ceruicibus ungues,
Sic celeri miſſo præceps per inane uolatu
Terga feræ preſſit, dextro'q; frementis in harmo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
Vulnere læſa graui modo ſe ſublimis in auras
Attollit, modo ſubdit aquis, modo more ferocis
Verſat apri, quem turba canum circumſona terret.

ficium. ¶ Faueant modo numina) dūmodo Dii mihi ſint auxilio. ¶ Paciſcor) in pactionem deduco. ¶ Vt mea ſit) vxor ſubaudiatur. ¶ Accipiunt legem) conditionem quā ipſis tulerat Perſeus, vt ſua eſſet ſi ipſam ſua virtute ſeruaſſet. ¶ Quis enim dubitaret) parētheſis cū interrogatiōe cauſā ennes cur Andromedæ parētes accepe ſſatā cditionē. ¶ Et orāt: Promittūtq; ſup) ordo eſt & ſenſus. Et inſup Andromedę parētes rogant, vt filiā ſeruare velit, regnumq; ſuum illi in dotem promittunt. ¶ Ecce velut nauis) hac ſimilitudine & magnitudo & impetus belluæ illius marinę declaratur. ¶ Nauis roſtro præfi.ao) nauis roſtrata. ¶ Cōcita) concitata incurſum. ¶ Acta) impulſa. ¶ Sulcat aquas) diuidit ac ſeparat aquas. ¶ Iuuenum ſudantibus lacertis) hypallage eſt. Nam ſudātium iuuenum lacertis impellūtur triremes. ¶ Quantū balearica torto) tantū inquit bellua diſtabat à ſcopulis, quātum ſpatii pila plūbea funda emiſſa pertāſire poſſet. ¶ Medii cœli) medii aeris. ¶ Pedibus tellure repulſa) geſtū exprimit eius, qui ſe è terra in aerē tollere velit. Sic paulo ante de Pallade dicit, Et impreſſa tellurē reppulit haſta. ¶ Arduus) altus. ¶ Vtq; Iouis præp.) pulchra ſimilitudine poeta oſtendit, quāta agilitate mōſtrū illud marinū Perſeus oppreſſerit. ¶ Præpes) ales. eſt aūt aquilę periphraſis, quæ ſerpentibus maxime infeſta eſt. Prępetes vero maiores dicuntur aues, quarū ex volatu auguria colligūtur. (ADDI. Siue etiā quę altius, ſublimiusq; volāt, quibus cōtrariæ quas inferas vocaut. Sulpitius eas ppriè pręptetes accipiebat, quas Homer᷒ τανυπτέρυγας dixit Vide Gelliū lib. vi. ca. vi.) ¶ Vacuo aruo) ſegetibus carēte. Legitur etiā harmo. forſitan melius. ¶ Liuentia) pallentia & nigra. ¶ Occupat) corripit. ¶ Auidos vngues) hypallage eſt. Ipſe nanq; ales auidus intelligitur. ¶ Squāmigeris ceruicibus) in ceruices ſquāmoſas. ¶ Miſſo) emiſſo, effecto. ¶ Per inane) per aerē, quod inane dicitur, qa vacuus eſſe videt. ¶ Frementis) ore ſtrepētis, & furētis belluæ. ¶ Inachides) Perſe᷒ Argiuus. Inachidæ nanq; Argiui dicūtur ab Inacho, qui primus apud Argos regnauit, ac fluuium Achaiæ Inachū de ſuo noīe appellauit. ¶ Curuo tenus hamo) vſq; ad capulū, cui ferrū recuruū ſolet apponi. ¶ Circūſona) circūlatrans.

*a.l. eximiæ.

Ille auidos morsus uelocibus effugit alis,
Qua'q; patent, nunc terga cauis super obsita cōchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato uulnerat ense.
Bellua puniceo mistos cum sanguine fluctus
Ore uomit. maduere graues aspergine pennæ,
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere conspexit scopulum, qui uertice summo
Stantibus extat aquis, operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupis'q; tenens iuga prima sinistræ,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Littora cum plausu, clamor, superas'q; Deorum
Impleuere domos gaudent, generum'q; salutant,
Auxilium'q; domus, seruatorem'q; fatentur
Cassiepe'q;, Cepheus'q; pater. resoluta cathenis
Incedit uirgo pretium'q; & causa laboris.
Ipse manus hausta uictrices abluit unda,
Anguiferum'q; caput dura'ne lædat arena,
Mollit humum folüs, natas'q; sub æquore uirgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Medusæ.
Virga recens, bibula'q; etiam nunc uiua medulla
Vim rapuit monstri, tactu'q; induruit huius,
Percepit'q; nouum ramis, & fronde rigorem.
At pelagi nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in uirgis, & idem contingere gaudent,
Semina'q; ex illis, *ut erant iactata per undas,
Nnnc quoque coralus eadem natura remansit,
Duriciem tactu capiant ut ab aere, quod'q;
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Medusa Gorgo cum propter pulchritudinem a pluribus peteretur, conitgium Neptuni effugere non potuit. Quæ quod in templo Mineruæ cum eo concubuit propter religionem loci, quam obtemerat, crines eius in serpentes ab eadem Dea sunt mutati, ut quæ petita ante a pluribus prouis esset, obiecta deformitate obuios in fugam verteret, quos serpentes in ægide portat Pallas, ut hostes terreat.

Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Læuum Mercurio, dextrum tibi Bellica uirgo.
Ara Iouis media est. mactatur uacca Mineruæ,
Alipedi uitulus, taurus tibi summe Deorum.
Protinus Andromeden, & tanti præmia facti
Indotata rapit. tædas Hymenæus, amor'q;
*Præcipiunt, largis satiantur odoribus ignes,
Serta'q; dependent tectis, & ubique, lyræ'q;,
Tibia'q; & cantus animi felicia læti
Argumenta sonant. reseratis aurea ualuis
Atria tota patent, pulchro'q; instructa paratu

RAPH. ILLE) Perseus. Auidos morsus) hypallage poetæ familiaris. Auidæ nanque belluæ morsus intelliguntur. Super obsita, desuper tecta atque cooperta conchis, & ostreorum testis. Balenarum enim tergoribus conchæ, ostrea'que adhærere solent. Falcato ense) recuruo ac falci simili. Est enim nomen participio simile falcatus. Bellua puniceo) quanta fuerit hęc bellua facile ea fluctibus quos ore vomebat colligere possumus. Maduere graues aspergine pē.) hoc est pēnæ alarum Persei & madidæ graues respersione fluctuū, quos euomebat bellua, sunt effectæ. Nec bibulis) multum humoris & aquæ attrahentibus. Bibuli nāque dicuntur, qui multum ac potius nimiū bibunt. Vltra) vlterius. Credere) cōfidere. Stantibus aquis) quiescente mari. Eatat) eminet, extra stat, & apparet, vnde etiam eatare libri dicūtur qui inueniuntur. Nixus eo) cū inquit in vertice illius scopuli pedes firmasset, sæpius ilia belluæ ense transegit.

Andromadæ liberatio.

Littora cum plausus clamor) hoc est plausus & clamor. Est autem figurata oratio.

ADDI. {Alii littora, cū plausu clamor, &c. impleuere, vt sit syllepsis casuum.} Superas Deorum domos) periphrasis est coeli. Hac autem hyperbole magnitudo clamoris, plausus'q; significatur. Cassiepe) quæ & Cassiepeia dicitur.

Cassiepe.

Huius sanè nominis tertia syllaba apud Græcos e litera scribitur, quāuis apud latinos o vocalē minus recte habeat.

*a.l. iterāt

Quæ autem de Andromedæ vinculis dicta sunt apud Ioppen Palęstinæ vrbem à quibusdam (vt Mela narrat) gesta esse feruntur.

ADDI. {Verba Melæ sunt. Est Ioppe ante diluuium vt ferunt condita, vbi Cephea regnasse eo signo accolæ affirmant, quod titulū eius, fratris'q; Phinei veteres quædam aræ cum religione plurima retinēt, quin etiam rei celebratæ carminibus & fabulis, seruatæ'q; à Perseo Andromedæ clarum vestigium, belluę marinæ ossa immania ostentant. Sic & Stra. li. xvi. [Greek text, illegible] } Mollit humū foliis) narraturus quēadmodū virgæ in mari nascētes in coralia fuerūt cōuersæ, inquit eas à Perseo Medusæ capiti subiectas induruisse, lapidis'q; figuram cōtraaisse, quod quidē Nereides admiratæ, multa & ipsæ virgulta capiti Medusę subiecerūt, atq; in mare disiecerunt, quæ q̄diu aqua tegūtur mollia sunt, extracta ad aerem statim rigescunt. Quare quidam coraliū Gorgoniam vocant (vt Pli. ait) quod extractum è mari in duritiē lapidis mutetur, tanq̄ viso Gorgonis capite.

*a.l. præcipitant.

ADDI. {Fabula tractatur in libello de lapidibus, qui Orpheo ascribitur.} Phorcynidos Medusæ) Phorci filiæ, vt diximus. Phorcus sanè apud Græcos Phorcys, Phorcyos, & Phorcynos declinaf. Vnde Phorcynis patronymicum fœmininū est deriuatum.

Phorcynis

Virga re.) causa est, quare virga facile in coraliū fuit transmutata, nam & recēter euulsa & humida erat. Bibula me.) humida, nondum enim erat sicca. Vim ra. mon.) effectum capitis Medusæ cōtraxit, à quo & conspecta & tacta in lapides conuertebantur. Percepit) accepit. Nouum rigorem) inusitatam duritiē. Antea nanq; sub aqua mollis erat. Quod quidem idcirco fingitur, quia coralia sub aqua mollia sunt, extracta vero durescunt. At pelagi nym.) Nereides. Tentant) experiuntur. Et idem contingere gau.) hoc est lætantur cum vidēt virgulta in lapidibus modū dura fieri. Nunc quoq; co.) coralium (vt scribit Pli.) quidā Pyritē lapidem vocant, qm̄ sit plurimus ignis illi. Ab aere ta.) ad aerē enim educta lapidescunt. Vimen) virga mollis & flexibilis. Saxum) pro lapide saxū est positum. Saxa nāq; grandiores lapides dicuntur. Dis tri. ille focos) Perseus ob mōstrū illud marinū debellatum Diis gratias agere, ac sacrificare decreuit. Ac primum tres aras tribus Diis, Mineruę, Mercurio, ac Ioui ex cespitibus in littore extruait, deide vaccā Mineruæ, vitulū Mercurio, taurum Ioui immolauit. Alipedi) Mercurio alas ī pedib⁹ hn̄ti, vt q & velocissimus sit planetarū, & cū talaribus alatis pingatur. Indotata) valde dotata, In, nanq; p̄positio, vim interdū habet itētiuā. Andromedā eni accepit Perseus cū Aethiopiæ regno p dote.

ADDI. {Vel indotata, p, incōpensata, aut nō satis p merito, pensata. Omni enim pretio vita potior est.} Tædas hy. a morq; Præ.) amor inquit & Hymenæus nuptias Perseo suadēt. Apte nāq; totū intelligimus, faces eni quę ferè ex tædis pficiūtur nouis nuptis ad maritos se pferētib⁹, qnq; præferebātur. Quare & nuptiarū apparatū describit, & quæcunq; in nuptiis fieri cōsueuere.

vt p vbi eapo.

Hymenæū aūt Deū fuisse, q in celebrādis nuptiis inuocabaf, nemo est ferè q ignoret.

Andromedæ nuptiæ

Præcipiūt) suadēt atq; impant,

ADDI. {alii, Præcipitāt, vt sit sensus Amor, & Deus faciunt illū accelerare nuptias neq; differre longius sinunt.} Largis odo.) copiosis thuribus ac aliis (vt ita dicam) odoramentis. Sertaq;) coronæ, à serēdis floribus appellatę. Argumēta) signa, indicia. Reseratis va.) aptis foribus. Aurea atria) aurata, auro ornata. Aureū eni dicif, quod totū ex auro est.}

CEPHENI

Cepheni proceres ineunt conuiuia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos, cultus'q; genus'q; locorum
Quaerit Abantiades, quaerenti protinus unus
Narrat Lyncides, mores'q; habitum'q; uirorum,
* Quae simul edocuit, nunc o fortissime dixit
Fare precor Perseu, quanta uirtute, quibus'q;
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades, gelido sub Atlante iacentem
Esse locum solidae tutum munimine molis.
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas unius sortitas luminis usum.
Id se sollerti furtim dum traditur, astu
Supposita coepisse manu, per'q; abdita longe
Deuia'q;, & syluis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos, passim'q; per agros,
Per'q; uias uidisse hominum simulachra, ferarum'q;
In silicem ex ipsis uisa conuersa Medusa.
Se tamen horrendae clypei, quem laeua gerebat,
Aere repercusso formam aspexisse Medusae.
Dum'q; grauis somnus colubros, ipsam'q; tenebat,
Eripuisse caput collo, pennis'q; fugacem
Pegason, & fratrem matris de sanguine natos.
Addidit & longi non falsa pericula cursus,
Quae freta, quas terras sub se uidisset ab alto,
Et quae iactatis tetigisset sydera pennis.
Ante expectatum tacuit tamen, excipit unus
Ex numero procerum, quaerens cur una sororum
Gesserit alternis immistos crinibus angues.
Hospes ait, quoniam scitaris digna relatu,
Accipe quaesiti causam. clarissima forma,
Multorum'q; fuit spes inuidiosa procorum
Illa, nec in tota conspectior ulla capillis
Pars fuit. inueni, qui se uidisse referrent,
Hanc pelagi rector templo uitiasse Mineruae
Dicitur. auersa est, & castos aegide uultus
Nata Iouis texit: ne'ue hoc impune fuisset
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
Nunc quoq; ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in aduerso quos fecit, sustinet angues.

RAPH. ❡CEPHENI pro.) Cephei primates & principes. Nã à Cepheo Cepheus & Cepheius deriuatur, & Cepheida terram Nicander Aethiopiam vocat. ❡Ineunt conui.) vadũt in conuiuia. ❡Generosi Bac.) nobilis & optimi vini ❡Diffundere) exhilauere, laetificauere. Vinum enim generosum animi vires excitat, cor'q; laetum reddit. ❡Cultus'q; genus'q; lo. mores & populos locorum. ❡Quaerit) rogat, & sciscitatur. ❡Lyncides) aut Lyncei filius, aut certe proprium est nomen. ❡Mores'q;) ad cultus. ❡Habitum'q;) ad genus refertur. Habitum pro habitatione posuisse poeta videtur. Nam à quibus populis illa loca habitarẽtur, exposuit Lyncides. {Vel etiam dictum est κατὰ [illegible] mores, habitum'q; vt eodem ambo referantur.} ❡Abstuleris) recideris. ❡Crinita dra. ora.) hoc est caput Medusae pro crinibus habens dracones, atq; serpentes. ❡Locum iacentẽ) planum & spatiosum campum. ❡Solidae molis) solidi muri atq; circuitus. ❡Geminas so.) non duas sed similes. Tres enim fuerunt, vt diximus.

ADDI. {Fallitur hoc loco Regius, qui de Gorgonibus accipit ea, quae Graecis ab aliis dicuntur. Est enim sensus. Se auicularum, quas Graeas Graeci dicunt, oculum, quo vno ambae (Nam duas tantum Hesiodus facit) vtebãtur, intercepisse, atq; ita ducibus illis ad locũ vbi Gorgones habitabant, peruenisse. Erãt autem & graeae Phorci filiae, vt Hesiodus in Theogon scribit, cuius versus sunt.

[illegible Greek verses]

Zenodorus autem tres numerat, Mempheden, Enyo, & Dino. Easdem & Pherecides ponit, nisi quod pro vltimã scilicet. Dino, nostri codices Ieno habent. Plura de his qui volet Erasmum videat in prouerb. Orci galea, & Pherecidem, vt quidem citatur in cõment. Apollonii lib. iiii. Caeterum vt hoc quoq; addamus, totam hanc fabulam de Gorgonibus, Diodorus ad historiam refert, dicens Gorgonum gentem quondam fuisse in Libya, perinde vt Amazonum in Scythia, eamq; à Perseo debellatam. Vide lib. iiii.} ❡Phorcidas) Phorci filias, quae & Phorcynides dicuntur, vt pauloante diximus. ❡Vnius lu.) solius oculi. ❡Id se sollerti.) narrat se illud vnum lumen prouida astutia rapuisse, dũ per vices ab altera alteri traderetur. ❡Fragosis) fragore ac strepitu resonantibus. ❡Ex ipsis) hominibus & feris. ❡Se tamen ho.) tacite respondet obiectioni. Posset enim quis dicere, qua ratione tu o Perseu visa Medusa in lapidem non fuisti conuersus, quod inquit per clypeum cristallinum illam dormientem aspexi, atq; obtruncaui. Se autẽ est legendum, non sed, vt fere in exemplaribus est deprauatum. (Aere repercusso) per aes clypei translucidum. ❡Eripuisse) truncasse, recidisse. ❡Pennis'q; fugacẽ Pegason & fratrem) Pegasus equus alatus, & Chrysaor, ensem aureum in manu tenens, finguntur ex collo Medusę reciso capite statim exiluisse ❡Quamuis Aratus dicat Pegasum Neptuni & Medusę filium fuisse. Chrysaora ergo fratrem Pegasi vocat poeta, quamuis in exemplaribus fratres plurali numero corrupte legatur. Nisi fratres forte accipiamus serpentes ex Medusae sanguine ortos, ita nanq; fratres recte legeretur. — *Pegasus è sanguine Medusae* ❡Longi cur.) spatiosi volatus. ❡Ab alto) ab aere. ❡Pennis) alias. quae ex pennis constant. — *a.l. quod* ❡Ante expecta. ta.) narrationi antequam putaretur finem imposuit, per quod significatur gratissimam omnibus conuiuis fuisse Persei orationem. ❡Vna sororum) cur Medusa sola ex Gorgonibus immistos capillis habuerit serpentes. ❡Scitaris) rogas, vt scias. ❡Digna relatu) digna quae referantur, atque commemorentur. ❡Accipe) audi, cognosce. ❡Quaesiti) rei quaesitae & rogatae. ❡Spes inuidiosa) Inuidiae plena. ❡Multorum procorum) amatorum, qui illam vxorem petebant. ❡Conspectior) pulchrior. Capillos enim pulcherrimos habuit. ❡Inueni qui se vidisse referrent) hoc est audiui hoc ex iis qui aiebant se Medusam vidisse, antequam à Neptuno vitiata foret. — *Medusae capilli in serpentes* ❡Auersa est) se auertit Pallas, ne videret Neptunum cum Medusa coeuntem. ❡Et castos aegide vultus) Aegis thorax est, & scutum Palladis, dicta non κατὰ τῆς αἰγὸς, vt vulgo tradunt, qui illam ex pelle caprae Amalthaeae factam dicunt, sed παρὰ τὸ ἀΐσσω, quod est irruo, & impetum facio, quod illa munita Pallas in hostes impetum faciat. Nam cum alii poetę, tũ Virg. iratae Palladi aegida attribuunt. Aegidaq; horriferã turbatae Palladis arma. — *Aegis* ❡Gorgoneum crinem) Medusę capillos. ❡In turpes hydros) In tetros serpentes. Hydri autem aquarum serpentes dicuntur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, hoc est, ab aqua. — *Hydri* ❡Nunc quoque) Pallas inquit ad terrendos hostiũ animos caput Medusae cũ serpẽtibus in aegida suã trãstulit.

IAC. CONSTAN. FA.

❡Bipenniferumq; Lycurgũ) Lycurgus Bacchũ deuinciens in Bardinẽ Syriae fluuiũ deiecit, Is aũt a Mercurio liberatus ipsum vitibus vinctũ ꝓiecit in mare authore Suida. Lege alia quaedã: quae in primae collectaneorum hecatostys cap. xiiii. enarrauimus. hoc loco Ouid. Lycurgũ à Baccho interfectũ ferro videtur innuere. ❡Nais an vt cantu &c.) Nereidẽ quãdã dicit (cuius nomen non proditur) Nosalam seu Nosoram insulam erythrei maris incolentem: quę omnes ad eum locum nauim appellentes sibi misceri cogebat, ac postea mutabat in pisces authore Arriano. Quam fabulam prolixius in eadẽ

hecatosty narratam inuenies capite. xciii. ¶ Vel ad oscula danda pateres) Repete quantum erat vt. Nam verborum structura sic procedit. ¶ Nec te Clymeneq; Rhodosq;) Non de Rhodo insula, sed de Rhodo puella amata à sole poeta, intelligit. Diodorus in sexto scribit, Neptunum ex quadam Telchinium sorore, qui maris filii credebantur, sex liberos mares & fœmellam vnam Rhodon nomine genuisse, à pulchritudine (vt puto) sic appellatam ῥόδον enim neutro genere rosam significat, eamq; sole dilectam ex eius compressu septem filios heliades à patris nomine nūcupatos genuisse. ἥλιος enim sol dicitur. Eustathius autem & Pherecydes a Diodoro multum dissentiunt. Tradunt enim Rhodon. Asopi fuisse filiam, & Phaethontem, Aeglen, Lampetien, & Lampetusam Apollini peperisse. Sed vt in cæteris dissideant, in hoc tamen conueniunt, Rhodon puellam quādam fuisse amatam ab Apolline. de qua vt intelligendum sit ratio hæc facit, quòd mulieres à Sole dilectas, nō autem loca poeta enumerat. ¶ Te quoque nunc adamas quondam fidissime paruo Celme Ioui) Celmus vel (vt a nonnullis scribitur) Celmis vnus ex Idæis Dactylis cum Rheę matri vim intulisset, atq; ob id Delphos petiisset: inde exclusus in Idam rediēs præ mœstitia in durissimum ferrum est mutatus. Author Zenobius in prouerbiis, sophoclis citans testimonium in satyris. Ouidius in ad amāta conuersum scribit alios secutus authores. Dicitur autem Celmus & Celmis vt Anapus, anapis. qui tamen & Celmes celmetis à plerisq; inclinatur. ¶ Deprensum polypus hostem continet) Corrigo pulypus. Quoniam πολυ priorem corripit cum per o micron scribatur. Solent sæpenumero Græci versus necessitate ducti huic literæ ο adiungere υ & facere ου diphthongum quæ in u, vertitur in is. Vnde pulydamas in Persio & heroidibus, & pulypus hoc loco. Nisi more dorico velis ου in υ rursum mutare: ita vt pulydamas & pulyp in polydamanta & polypum iterum trāseant. per hostem autem polypi vel conchas accipe, quibus is maxime insidiatur. vel hominem, quo cum luctari polypum in memoriam datur. Vtriusq; rei author Pli. lib. ix. ¶ Viridi versata cicuta) Cicutam hoc loco non pro herba præsentanei veneni, sed pro canna accipio, qua Tisiphone pro instrumento vteretur ad pharmaca commiscenda. ¶ Imminet æquoribus Scopulus) Molurium dicit. hoc enim nomen scopulo, vnde se Ino cū Melicerta deiecit, authore Zenobio. cui sic subscribit Pausanias in attica. Moluri lem rupem Leucotheæ & Palæmoni consecrarunt. ¶ Inuidiam fecere deæ) Inuidia sæpenumero conuicium contumeliam'q; significat: præcipue Nasoni. quo significatu hoc loco accipienda esse sequentibus verbis indicatur. Conuicia Iuno Non tulit. In eodem a Iuuenale accipitur saty. xiii. cum ait. Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo. Sed & pro iniuria a Seneca decimo declamationum his verbis. Vt scias te inuidiam mihi facere eum dixissem accusa me non negasti. Sed respondisti, accusabo cū potero. In omnibus his significatibus dicitur inuidia, quòd faciat vt is, cui fiat, eum a quo fiat: videat nō libenter. ponitur & pro culpa vt paulo post dicemus. ¶ Ex auro ramos ex auro poma ferebant) Tortellius in hesperidibus hunc versum adducens legebant legit non ferebant, & ita credendum est suum codicē habuisse. neq; aliter legi recte potest. Quid enim insulsius q̄ dicere ramos & poma a frondibus ferri, cum frondes & poma ferantur a ramis? ¶ Et vasto dederat seruanda draconi) hunc Apollonius iiii. argona. Ladonem appellat. quē Pisander terra, Hesiodus Typhone genitum dicit. Pherecydes Typhonis & Echidne filium facit ac centum habentem capita & voces totidem. Testis Apollonii enarrator. qui ex Agroetæ opinione in tertio Libycorum Draconem pastoris nomen fuisse ait, propter immansuetudinem ac feritatem ita nuncupati. ¶ Protinus Andromeden & tanti præmia facti Indotata rapit) Romanæ alludit consuetudini quæ fuit vt noua nupta e gremio matris aut si ea non esset) proximę necessitudine rapi simularetur, quoniam ea res Romulo feliciter cessert. Author est Festus. Indotata autem sine dote expone quoniam Perseus dote neglecta eam ceperit. Nam eam relicto dotali regno secum in patriam duxit. Ouidius in primo artis. Adromeden Perseus nigris portauit ab Indis. ¶ Et cantus animi felicia læti Argumenta sonant) Vide ne ad Fescenninos versus in nuptiis cani solitos poeta respexerit. De quibus in collectaneis multa diximus primæ hecatostys cap. 64.

CHEN. GLAREA. ANNOTATIONES IN librum. IIII. Ouidii Metamor.

Additur his Nyseus indetonsusq; Thyoneus.

Nyseus dissyllabon legendum quidam præcipiunt. Alii Nyseus trisyllabon esse putant, preceptionem sequentes Seruii. Quæ innuit denominatiua in æus esse à nominibus fœmininis secūdæ declinationis, ἀπὸ τῆς τιμῆς Timæus: ita à musa Musæus, & à Nysa Nysæus. Quare illi carmen ita legunt: Additur his Nysæusq; intonsusq; Thyoneus.

Mercurio puerum diua Cythereide natum.

Quidam codices habebant coniunctionem &, post puerum vt; sit ordo, Naiades enutriuere sub Idæis antris puerū natum Mercurio & diua Cythereide. Alii volunt ordinem, absq; ea coniunctione, Naiades enutriuere sub Idæis antris Mercurio puerum natum diua Cythereide, vt Mercurio sit dandi casus, atq; id placet.

Sæpe Cytheriaco diducit pectine crines.

Admonet hic Raphael Cytoriacos pro Cytheriaco melius legi, vt sit à Cytoro monte aut oppido, Sinopēsium Emporio, vt Strabo asserit lib. xii. vbi maxima buxi copia, quod & mihi placet. Nam lib. vi. Poeta rursus vtetur.

Nec tamen ante adiit.

Adiit trisyllabon legendum, Cæterum i producitur, vel Cæsura, vel quia syncopatum. Vt postea de Perseo: Arduus in nubes abit, & in æquore summo Vmbra viri visa est.

Hic tibi siue aliqua est.

Raphael hic legit, Nam exponit hoc loco. Alii hæc legunt, res non magni momenti.

Sublimem'q; rapit, pendens caput illa.

Tertio libro genere masculino protulit, Cœruleus serpēs, hic fœmininum, siquidem pendens de serpente intelligitur, vt sequens indicat carmen.

In'q; hederæ speciem pendens frondescere vestis.

Videndū lectori de qua veste loquatur. Verū Mineidum an Ipsius sit, vt sequentia duo carmina ostendere videntur.

Narrat vbiq; dei, de'q; tot sororibus expers.

De tot'q; sororibus expers legendum, quantumuis reclament exemplaria. Carmen enim alioqui non constabit.

Euohe Bacche sonat.

Εὐοῖ videtur Græca vox esse. nec ita diuidenda, quasi dactylum faciat, cum apud hunc Poetam lib. vi. manifeste spondeum constituat, vbi de Progne ait, Exululatq; Euæq; sonat, portasq; refringit. Quemadmodū & apud Hora. lib. ii. car. Euoe recenti mens trepidat metu.

Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.

Tentatos, nisi pro extentos intelligamus, siue in mare siue in verbera, non equidem intelligo quid sibi velit.

Genus'q; Non putat esse deum.

Quia præcessit: Contraq; deum ferat arma, quæ verba haud obscure de Baccho intelliguntur, videtur & hæc de eodem dici, vt sit sensus, Acrisius non putat Bacchum esse genus deum, hoc est de genere aut numero deorum. At illud Enim, quod sequitur, pro Etiam positum videtur, vt sit fabulæ ad fabulam connexio. Neq; enim videtur coniunctionis rationalis vim habere. Nisi quis dicat: Quæ præcedunt verba ita intelligi, Acrisium non putare esse genus deū, hoc est, nullos deos. Sic enim infertur. Neq; enim Iouis esse putabat Persea, sed prior sensus magis mihi probatur. Hoc loco etiā Abantiades Abantis filius Acrisius dicitur, cum paulo post Perseus Abantiades dicatur, sed nō Abantis filius, vt Acrisius dictus est. Verum Abantis pronepos, etiamsi Raphael nepotem exponat Abantis, cum sit Acrisii ex filia nepos. Vide & libro sequenti Acrisionides dicitur Perseus.

Constitit Hesperio regis Atlantis in orbe.

Ita plerią; habent codices, sed Raphael videtur legisse tergus pro regis, quod placet, ne sit Trochæus in loco. iiii.

PVBLII OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS.

LIBER QVINTVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

DV M'q; ea Cephenum &c. Andromedam Cephei & Cassiopes filiam in Aethiopia expositam belluæ marinæ, Perseus Iouis & Danaes filius Medusæ Gorgonis caput ferens pacifcitur coniugem, si eam periculo liberasset. Causa autem prostituendæ extiterat ob Nereidum iram, quarum pulchritudini se mater prætulerat. Perfecto igitur a Perseo pollicito, cum fides promissa a Cepheo esset præstita, & nuptiarum coniugalium epulis regalibus principes interessent, Phineus Cephei frater, cui Andromeda desponsata fuerat, contumeliam sibi existimans grauissimam inunctam, quod aduenæ consanguineus postpositus esset, vescentium animos pugnā confudit. Et cum res miserabilis dimicantium ageretur in regia, ac multi ex vtraq; parte armis, quibus eos casus obtulisset, cecidissent, nouissime Perseus pertimens multitudinem aduersariorum imperauit, vt discederent ex conspectu suo, caputq; Gorgonis extulit, quo viso Phineus cum auxiliantibus diriguit in saxum. Nomina autem eorum sunt, Phineus, Rhœtus, Arys, Lycabas, Phorbas, Amphymedon, Erithus, Polydæmō, Abaris, Lycetus, Helices, Phlegias, Clytus, Idas, Odites, Clymenus, Protenor, Hypseus, Lyncides Emathion, Chromis, Broteas, Ammon, Alphinus, Iapetides, Petralus, Lycormas, Pelates, Corinus, Abas, Menaleus, Dorilas, Halcyoneus, Clytius Damus, Celadon, Astreus, Action, Thoactes, Agyrtes, Molpheus, Ethemō. Item in lapides conuersi, Thessalus, Ampix, Nileus, Eryx, Astyages, & Aconteus, qui Persei miles, dum dimicans per imprudentiam prospicit Gorgonis faciem, & ipse in lapidem cessit. Nouissime & Phineus cum suis sociis diriguit in saxum.

DV Mq; ea Cephenum medio Danaeius heros
Agmine cōmemorat, fremitu regalia turbæ
Atria complentur, nec coniugialia festa
Qui canat, est clamor. sed q fera nūciet arma,
Inq; repentinos conuiuia uersa tumultus,
Assimulare freto posis, quod sæua quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus belli temerarius author
Fraxineam quatiens æratæ cuspidis hastam,
En ait, en adsum præreptæ coniugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec falsum uersus in aurum
Iuppiter eripiet. conanti mittere, Cepheus
Quid facis exclamat? quæ te germane furentem
Mens agit in facinus? meritis'ne hæc gratia tantis
Redditur? hac uitam seruatæ dote rependis?
Quam tibi non Perseus uerum si quæris, ademit,
Sed graue Nereidum numen, sed corniger Hāmon,

RAPH.

DV M'que ea Cephenum. Ita hunc librum cū superiore poeta connectit vt res è re nasci, narratioq; continuari videatur. Primū autem tumultū iniquissime à Phineo Cephei fratre, cui Andromeda priusquam belluæ obiiceretur, desponsata fuerat, excitatum describit. Deinde eius cum sociis in lapides mutationē. ⁋ Cephenū medio agmine) i medio cœtu Cephenum. Cepheni autem populi sunt Aethiopię à Cepheo denominati, vt & pauloante diximus. Cephenes aūt fuci & vespæ dicuntur. ⁋ Danaeius heros) Perse' Danaes fili'. Est autem possessiuum nomen quinq; syllabarum non quatuor, vt quidam legunt. ⁋ Nec coniugialia festa) nuptialia. Non erat inquit clamor nuptiis conueniens, sed bello & pugnæ. {Alii connubialia, legunt non magni momenti res est}. ⁋ Assimulare) comparare ac similia putare. Sanè simulare dicimus & assimulare, non autem similare, vt quidam indocti præcipiūt. ⁋ Exasperat) asperum & tempestuosum reddit. ⁋ Primus in his Phineus) duo à poetis Phinei celebrantur, Cephei frater, & qui Argonautas hospitio suscepit, de quo in. vii. li. meminit poeta. ⁋ Author) excitator. ⁋ En ait, en adsum) En aduerbium ferè affectui & indignationi seruit, quæ ex illa conduplicatione magis magisq; declaratur. ⁋ Pennæ) alata talaria. ⁋ Falsum aurum) simulatum, non verum. ⁋ Conāti mittere) volenti Phineo iacere hastam in Perseum. ⁋ In facinus) in scelus. ⁋ Seruatæ) Andromadæ. ⁋ Rependis) remuneras. ⁋ Hac dote) vt illum interficias, qui Andromedam monstro marino obiectam seruauit. Iustum autem, gratumq; virum Cepheum fuisse poeta ostendit. ⁋ Sed graue Nereidum nomen) graue, id est, potens. Nereides autem nymphæ sunt marinæ, quibus se pulchriorem Cassiepe esse iactarat. Earum vero precibus fatigatus Neptun' cetum immisit, quo Cephenorum agros vastante consultus Hammon respondit, Cassiepes prolem monstro esse obiiciēdam. ⁋ Sed corniger Hammon) Iuppiter Hammon sub forma arietis cornuti colebatur in Libyæ desertis, vbi magnificentissimum templū illi Bacchus ab India cū exercitu rediens ædificauit, quod cum siti laboraret, obuium arietem secutus fontem inuenit, quo totus exercitus fuit recreatus. Arietem igitur illum Iouem esse ratus & Hammonem illum ab arenis vocauit, & sub arietis forma coli voluit, vt Lucanus quoq; in nono testatur, Catonis iter describens. Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus vnum Inculti Garamantes habent. stat corniger illic Iuppiter, vt memorant, sed non vt fulmina vibrans, Aut similis nostro sed toruis cornib' Hāmon. Sic autē dictus est quod in arenis colatur. Vnde & Hammoniacum genus gummi appellatur.

Cepheni

Cephenes

Tumultus magni descriptio.

ADDI.

Phinei duo.

Hammon

Phinei cū Perseo. certamen

hecatosty narratam inuenies capite. xciii. ¶ Vel ad oscula dan da pateres) Repete quantum erat vt. Nam verborum structˀ sic procedit. ¶ Necte Clymeneq; Rhodosq;) Non de Rhodo insula, sed de Rhodo puella amata à sole poeta intelligit. Diodorus in sexto scribit, Neptunum ex quadam Telchinium sorore, qui maris filii credebantur, sex liberos mares & fœmellam vnam Rhodon nomine genuisse, à pulchritudine (vt puto) sic appellatam ῥόδον enim neutro genere rosam significat, eamq; sole dilectam ex eius compressu septem filios heliades à patris nomine nűcupatos genuisse. ἥλιος enim sol dicitur. Eustathius autem & Pherecydes a Diodoro multum dissentiunt. Tradunt enim Rhodon. Asopi fuisse filiam, & Phaethontem, Aeglen, Lampetien, & Lampetusam Apollini peperisse. Sed vt in cæteris dissideant, in hoc tamen conueniunt, Rhodon puellam quãdam fuisse amatam ab Apolline. de qua vt intelligendum sit ratio hæc facit, quòd mulieres à Sole dilectas, nõ autem loca poeta enumerat. ¶ Te quoque nunc adamas quondam fidissime paruo Celme Ioui) Celmus vel (vt a nonnullis scribitur) Celmis vnus ex Idæis Dactylis cum Rheę matri vim intulisset, atq; ob id Delphos petiisset inde exclusus in Idam rediẽs præ mœstitia in durissimum ferrum est mutatus. Author Zenobius in prouerbiis, sophoclis citans testimonium in satyris. Ouidius in ad amãtia conuersum scribit alios secutus authorès. Dicitur autem Celmus & Celmis vt Anapus, anapis. qui tamen & Celmes celmetis à plerisq; inclinatur. ¶ Deprensum polypus hostem continet) Corrigo pulypus. Quoniam πολυ priorem corripit cum per ο micron scribatur. Solent sæpenumero Græci versus necessitate ducti huic literæ ο adiungere υ & facere ου diphthongum quæ in u, vertitur in is. Vnde pulydamas in Persio & heroidibus, & pulypus hoc loco. Nisi more dorico velis ου in ο rursum mutare: ita vt pulydamas & pulypˀ in polydamanta & polypum iterum trãseant. per hostem autem polypi vel conchas accipe, quibus is maxime insidiatur. vel hominem, quo cum luctari polypum in memoriam datur. Vtriusq; rei author Pli. lib. ix. ¶ Viridi versata cicuta) Cicutam hoc loco non pro herba præsentanei veneni, sed pro canna accipio: qua Tisiphone pro instrumento vteretur ad pharmaca commiscenda. ¶ Imminet æquoribus Scopulus) Molurium dicit. hoc enim nomen scopulo, vnde se Ino cũ Melicerta deiecit, authore Zenobio. cui sic subscribit Pausanias in attica. Moluri item rupem Leucotheæ & Palæmoni consecrarunt. ¶ Inuidiam fecere deæ) Inuidia sæpenumero conuicium contumeliam'q; significat: præcipue Nasoni. quo significatu hoc loco accipienda esse sequentibus verbis indicatur. Conuicia Iuno Non tulit. In eodem a Iuuenale accipitur saty. xiiii. cum ait. Inuidiam facerent nolenti surgere Niso. Sed & pro iniuria a Seneca decimo declamationum his verbis. Vt scias te inuidiam mihi facere: cum dixissem accusa me: non negasti. Sed respondisti, accusabo cũ potero. In omnibus his significatibus dicitur inuidia, quòd faciat vt is, cui fiat, eum a quo fiat: videat nõ libenter. ponitur & pro culpa vt paulo post dicemus. ¶ Ex auro ramos ex auro poma ferebant) Tortellius in hesperidibus hunc versum adducens regebant legit non ferebant, & ita credendum est suum codicẽ habuisse. neq; aliter legi recte potest. Quid enim insulsius ꝙ dicere ramos & poma a frondibus ferri, cum frondes & poma ferantur a ramis? ¶ Et vasto dederat seruanda draconi) hunc Apollonius iiii. argona. Ladonem appellat. quẽ Pisander terra, Hesiodus Typhone genitum dicit, Pherecydes Typhonis & Echidne filium facit ac centum habentem capita & voces totidem. Testis Apollonii enarrator. qui ex Agrœtæ opinione in tertio Libycorum Draconem pastoris nomen fuisse ait, propter immansuetudinem ac feritatem ita nuncupati. ¶ Protinus Andromeden & tanti præmia facti Indotata rapit) Romanæ alludit consuetudinis quæ fuit vt noua nupta è gremio matris aut si ea non esset) proximę necessitudine rapi simularetur, quoniam ea res Romulo feliciter cessit. Author est Festus. Indotata autem sine dote expone quoniam Perseus dote neglecta eam ceperit. Nam eam relicto dotali regno secum in patriam duxit. Ouidius in primo artis, Adromeden Perseus nigris portauit ab Indis. ¶ Et cantus animi felicia læti Argumenta sonant) Vide ne ad Fescenninos versus in nuptiis cani solitos poeta respexerit. De quibus i collectaneis multa diximus primæ hecatostys cap. 64.

¶ HEN. GLAREA. ANNOTATIONES IN librum. IIII. Ouidii Metamor.

Additur his Nyseus indetonsusq; Thyoneus.

NYseus dissyllabon legendum quidam præcipiunt. Alii Nyseus trisyllabon esse putant, pręceptionem sequentes Seruii. Quæ innuit denominatiua in æus esse à nominibus fœmininis secũdæ declinationis, ἀπὸ τῆς τιμῆς Timæus: ita à musa Musæus, & à Nysa Nysæus. Quare illi carmen ita legunt: Additur his Nysæusq; intonsusq; Thyoneus.

Mercurio puerum diua Cythereide natum.

Quidam codices habebant coniunctionem &, post puerum vt; sit ordo, Naiades enutriuere sub Idæis antris puerũ natum Mercurio & diua Cythereide. Alii volunt ordinem absq; ea coniunctione, Naiades enutriuere sub Idæs antris Mercurio puerum natum diua Cythereide, vt Mercurio sit dandi casus, atq; id placet.

Sæpe Cytheriaco diducit pectine crines.

Admonet hic Raphael Cytoriacos pro Cytheriaco melius legi, vt sit à Cytoro monte aut oppido, Sinopẽsum Emporio, vt Strabo asserit lib. xii. vbi maxima buxi copia, quod & mihi placet. Nam lib. vi. Poeta rursus vtetur.

Nec tamen ante adiit.

Adiit trisyllabon legendum, Cæterum t producitur, vel Cæsura, vel quia syncopatum. Vt postea de Perseo: Arduus in nubes abiit, & in æquore summo Vmbra viri visa est.

Hic tibi siue aliqua est.

Raphael hic legit, Nam exponit hoc loco. Alii hæc legunt, res non magni momenti.

Sublimem'q; rapit, pendens caput illa.

Tertio libro genere masculino protulit, Cœruleus serpẽs, hic fœmininum, siquidem pendens de serpente intelligitur, vt sequens indicat carmen.

In'q; hederæ speciem pendens frondescere uestis.

Videndũ lectori de qua veste loquatur. Vtrũ Mineidum, an ipsius telæ, vt sequentia duo carmina ostendere videntur.

Narrat ubiq; dei, de'q; tot sororibus expers.

De totq; sororibus expers legendum, quantumuis reclament exemplaria. Carmen enim alioqui non constabit.

Euohe Bacche sonat.

Εὐοῖ videtur Græca vox esse. nec ita diuidenda, quasi dactylum faciat, cum apud hunc Poetam lib. vi. manifeste spondeum constituat, vbi de Progne ait, Exululatq; Euæq; sonat, portasq; restringit. Quemadmodũ & apud Hora. lib. ii. car. Euœ recenti mens trepidat metu.

Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.

Tentatos, nisi pro extentos intelligamus, siue in mare siue in verbera, non equidem intelligo quid sibi velit.

Genitus'q; Non putat esse deum.

Quia præcessit: Contraq; deum ferat arma, quæ verba haud obscure de Baccho intelliguntur, videtur & hæc de eodem dici, vt sit sensus, Acrisius non putat Bacchum esse genus deum, hoc est de genere aut numero deorum. At illud Enim, quod sequitur, pro Etiam positum videtur, vt sit fabulæ ad fabulam connexio. Neq; enim videtur coniunctionis rationalis vim habere. Nisi quis dicat: Quæ præcedunt verba ita intelligi, Acrisium non putare esse genus deũ, hoc est, nullos deos. Sic enim infertur. Neq; enim Iouis esse putabat Persea, sed prior sensus magis mihi probatur. Hoc loco etiã Abantiades Abantis filius Acrisius dicitur, cum paulo post Perseus Abantiades dicatur, sed nõ Abantis filius, vt Acrisius dictus est. Verum Abantis pronepos, etiamsi Raphael nepotem exponat Abantis, cum sit Acrisii ex filia nepos. Vide & libro sequenti Acrisionides dicitur Perseus.

Constitit Hesperio regis Atlantis in orbe.

Ita plerique habent codices, sed Raphael videtur legisse regis pro regis, quod placet, ne sit Trochæus in loco. iii.

DVMq;

PVBLII OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS.

LIBER QVINTVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

V M'q; ea Cephenum &c. Andromedam Cephei & Casiiopes filiam in Aethiopia expositam belluæ marinæ, Perseus Iouis & Danaes filius Medusæ Gorgonis caput ferens pacificatur coniugem, si eam periculo liberasset. Causa autem prostituendæ extiterat ob Nereidum iram, quarum pulchritudini se mater prætulerat. Perfecto igitur a Perseo pollicito, cum fides promissa a Cepheo esset præstita, & nuptiarum coniugalium epulis regalibus principes interessent, Phineus Cephei frater, cui Andromeda desponsata fuerat, contumeliam sibi existimans grauissimam inustam, quod aduenæ consanguineus postpositus esset, vescentium animos pugna confudit. Et cum res miserabilis dimicantium agereretur in regia, ac multi ex vtraq; parte armis, quibus eos casus obtulisset, cecidissent, nouissime Perseus pertimens multitudinem aduersariorum imperauit, vt discederent ex conspectu sui, caputq; Gorgonis extulit, quo viso Phineus cum auxiliantibus diriguit in saxum. Nomina autem eorum sunt, Phineus, Rhœtus, Atys, Lycabas, Phorbas, Amphymedon, Erithus, Polydæmō, Abaris, Lycetus, Helices, Phlegias, Clytus, Idas, Odites, Clymenus, Protenor, Hypseus, Lyncides Emathion, Chromis, Broteas, Ammon, Alphius, Iapetides, Petralus, Lycormas, Pelates, Corithus, Abas, Menaleus, Dorilas, Halcyoneus, Clytius Danus, Celadon, Astreus, Action, Thoactes, Agyrtes, Molpheus, Ethemō. Item in lapides conuersi, Thessalus, Ampix, Nileus, Eryx, Astyages, & Acontheus, qui Persei miles, dum dimicaret per imprudentiam prospexit Gorgonis faciem, & ipse in lapidem cessit. Nouissime & Phineus cum suis sociis diriguit in saxum.

V Mq; ea Cephenum
medio Danaei° heros
Agmine cōmemorat,
fremitu regalia turbæ
Atria complentur, nec
coniugialia festa
Qui canat, est clamor.
sed q fera nūciet arma,
In'q; repentinos conui-
uia uersa tumultus,
Assimulare freto possis, quod sæua quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus belli temerarius author
Fraxineam quaties æratæ cuspidis hastam,
En ait, en adsum præreptæ coniugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec falsum uersus in aurum
Iuppiter eripiet. conanti mittere, Cepheus
Quid facis exclamat? quæ te germane furentem
Mens agit in facinus? meritis'ne hæc gratia tantis
Redditur? hac uitam seruatæ dote rependis?
Quam tibi non Perseus uerum si quæris, ademit,
Sed graue Nereidum numen, sed corniger Hāmon,

V M'que ea Cephenum. Ita hunc librum cū superiore poeta connectit vt res è re nasci, narratioq; continuari videatur. Primū autem tumultū iniquissime à Phineo Cephei fratre, cui Andromeda priusquam belluæ obiiceretur, desponsata fuerat, excitatum describit. Deinde eius cum sociis in lapides mutationē. ¶ Cephenū medio agmine) i medio cœtu Cephenum.

Cepheni

Cepheni autem populi sunt Aethiopię à Cepheo denominati, vt & pauloante diximus.

Cephenes

Cephenes aūt fuci & vespæ dicuntur. ¶ Danaeius heros) Perse° Danaes fili°. Est autem possessiuum nomen quinq; syllabarum non quatuor, vt quidam legunt.

Tumultus magni descriptio.

¶ Nec coniugialia festa) nuptialia. Non erat inquit clamor. nuptiis conueniens, sed bello & pugnæ.

ADDI.

{Alii connubialia, legunt non magni momenti res est}. ¶ Assimulare) comparare ac similia putare. Sanè simulare dicimus & assimulare, non autem similare, vt quidam indocti præcipiūt. ¶ Exasperat) asperum & tempestuosum reddit.

Phinei duo.

¶ Primus in his Phineus) duo à poetis Phinei celebrantur, Cephei frater, & qui Argonautas hospitio suscepit, de quo in. vii. li. meminit poeta. ¶ Author) excitator. ¶ En ait, en adsum) En aduerbium ferè affectui & indignationi seruit, quæ ex illa conduplicatioue magis magisq; declaratur. ¶ Pennæ) alata talaria. ¶ Falsum aurum) simulatum, non verum. ¶ Conāti mittere) volenti Phineo iacere hastam in Perseum. ¶ In facinus) in scelus. ¶ Seruatæ) Andromadæ. ¶ Rependis) remuneras. ¶ Hac dote) vt illum interficias, qui Andromedam monstro marino obiectam seruauit. Iustum autem, gratumq; virum Cepheum fuisse poeta ostendit. ¶ Sed graue Nereidum nomen) graue, id est, potens. Nereides autem nymphæ sunt marinæ, quibus se pulchriorem Casfiepe esse iactarat. Earum vero precibus fatigatus Neptun° cetum immisit, quo Cephenorum agros vastante consultus Hammon respondit, Casfiepes

Hammon

prolem monstro esse obiiciē dam. ¶ Sed corniger Hammon) Iuppiter Hammon sub forma arietis cornuti colebatur in Libyæ desertis, vbi magnificentissimum templū illi Bacchus ab India cū exercitu rediens ædificauit, quod cum siti laboraret, obuium arietem secutus fontem inuenit, quo totus exercitus fuit recreatus, Arietem igitur illum Iouem esse ratus & Hammonem illum ab arenis vocauit, & sub arietis forma coli voluit, vt Lucanus quoq; in nono testatur, Catonis iter describens. Ventum erat ad templum Libycis quod gētibus vnum Inculti Garamantes habent, stat corniger illic Iuppiter, vt memorant, sed non vt fulmina vibrans, Aut similis nostro sed tortis cornib° Hāmon. Sic autē dictus est quod in arenis colatur. Vnde & Hammoniacum genus gummi appellatur.

Phinei cū Perseo certamen

Sed quæ uisceribus ueniebat bellua ponti
Exaturanda meis, illo tibi tempore rapta est.
Quo peritura fuit. nisi si crudelis id ipsum
Exigis, ut pereat, luctuq; leuabere nostro.
Scilicet haud satis est, quod te spectante reuincta est,
Et nullam quod opem patruus, sponsus'ue tulisti,
Insuper a' quoquam quod sit seruata dolebis?
Præmiaq; eripies? quæ si tibi magna uidentur,
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses,
Nunc sine qui petiit, per quē hæc non orba senectus,
Ferre, quod & meritis, & uoce est pactus, eumq;
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.
Ille nihil contra, sed & hunc, & Persea uultu,
Alterno spectans, petat hunc ignorat, an illum,
Cunctatusq; breui contortam uiribus hastam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit.
*Et stetit illa toro. stratis tum deniq; Perseus
Exiluit, teloq; ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset & (indignum) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rheti non irrita cuspis adhæsit,
Qui postquā cecidit, ferrumq; ex osse reuulsum est,
Calcitrat, & positas aspergit sanguine mensas.
Tum uero indomitas ardescit uulgus in iras,
Telaq; coniiciunt, & sunt qui Cephea dicant,
Cum genero debere mori, sed limine tecti
Exierat Cepheus testatus iusq;, fidemq;,
Hospitiiq; Deos, ea se prohibente moueri,
Bellica Pallas adest, & protegit ægide fratrem,
Datq; animos, erat Indus Atys, quē flumine Gange
Edita Limniace uitreis peperisse sub undis
Creditur, egregius forma, quam diuite cultu
Augebat bis adhuc octonis integer annis.
Indutus Tyriam chlamydem, quam limbus obibat,
Aureus, ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curuum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamuis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoq; lenta manu flectentem cornua Perseus,
Stipite, qui media positus fumabat in ara,
Perculit, *& fractis confudit *in ossibus ora.
Hunc *ubi fœdatos iactantem sanguine uultus,
Assyrius uidit Lycabas iunctissimus illi.
Et comes, & ueri non dissimulator amoris,
Postquam exhalantem sub acerbo uulnere uitam
Deplorauit Atyn, quos ille tetenderat arcus

RAPH. VISCERIBUS meis) mea filia, quæ ex meis uisceribus atque corpore concepta est. Nisi si crudelis id ipsum Exigis ut pereat) nisi inquit forte ita sis crudelis, ut exposcas, & optes filiam meam perire. Illa autem cōiunctio Si eleganter cum nisi copulatur, quamuis sine illa integer sensus habeatur. Leuabere) leuior fies, à dolore subintelligatur. Scilicet haud satis) Ironia, qua Phineo insultat frater Cepheus. Cum enim & patruus & sponsus esset Andromedę aliquid certe auxilii afferre debebat, cum vero nihil prorsus tulerit, impudentissime eam repetit, quam tutari non est ausus. Affixa) alligata. Vna enim cum Andromeda regna quoque dotalia alligata videbantur. Petisses) petere, acceptumq; ire debuisses. Nunc sine) nunc inquit permitte eum qui meruit, pactusq; est, illam habere. Per quem non orba senectus) hoc est per quem ego iam senex liberis non careo, vnica nanque filia illi erat Andromeda. Hæc senectus) hæc mea senectus. Manu autem cum hæc diceret, canos tangens Phineo indicauit. Et voce) & verbis. Certæ morti) siquidem Andromeda proculdubio mortua fuisset, nisi à Perseo è faucibus belluæ illius marinæ erepta esset. Ille nihil contra) respondit subintelligatur. Ignorat) dubitat. Cunctatusq; breui) parumper remoratus. Nequicquam) frustra. Stratis) lectis, in quibus prisci discumbebant. Remisso) reiecto. Eandem nanque hastam in Phineum Perseus reiecit. Et indignum) Et copula affectui seruit. Indignatur enim poeta, quod ara in qua Dii iustissimi coluntur, scelerato atque nefario homuntioni profuerit. Non irrita) non vana, vt quæ Rhœtum vnum ex Phinei sociis interemit. Calcitrat) calcibus terram percutit. Hospitiiq; Deos) Iouem hospitalem, de quo Virgilius. Iuppiter hospitibus nam te dare iura loquuntur. Hospites autem nefas est violari. Eo prisci hospitibus salem in primis apponebant, quem cum vnà gustassent, ita vnius mentis & amicitiæ eos debere esse censebant, vt sal in vnam naturam ex terra & aqua congelatur. Bellica Pallas adest) auxilio est. Quo nanq; pacto vnus Perseus tot in se ruentibus viris sine Palladis auxilio resistere potuisset? Datq; animos) Audaciam addit. Et protegit Aegide fratrem) & defendit scuto suo à iaculis hostium Perseum fratrem suum. Nam Perseus vt Pallas Iouis fuit filius. Erat Indus Atys) ad differentiam Phrygii à Cybele matre Deorum adamati eleganter Indus est appositus. Fuit etiam alius Atys Crœsi Lydorum regis filius. Limniace) nympha fuit Gangis Indiæ fluuii filia. videtur autem esse palus iuxta Gangem; λίμνη nanque paludem significat. Egregius forma) excellens pulchritudine. Diuite cultu) pretioso ornatu. Tyriam chlamydem) purpuream vestem. nam Tyros vrbs Phœniciæ purpuræ officinis maxime celebrabatur. Chlamys autem vestis est militaris, quæ aliis vestibus superimponitur παρὰ τὸ χλιαίνω dicta, quod est calefacio, chliamys & per syncopem chlamys. Lymbus) fascia. Obibat) circuibat. Aurata monilia) aurata pro aureis posuit. Monilia nanque colli ornamenta aurea esse solent, hoc est ex auro solo constantia, non aurata & auro solum ornata. Myrrha) vnguento, cui Myrrha quoque adhibetur. Crinale) ornamentum est crinium. vnde etiam est denominatum. Ille quidem iaculo) significat eum & iaculandi & sagittandi fuisse in primis peritum. Quamuis distantia) quantumuis longe posita ac remota. Sed tendere doctior arcus) locutio est græca, latine enim doctior tendendi diceretur. Lenta cornua) flexibilia arcus cornua. In media ara) quæ Hymæneo nuptiarum Deo extructa erat. Perculit) percussit. Et fractis confudit in ossibus ora) sic quidem legitur, sed forsitan minus recte. Ablatiuus enim ille fractis ossibus modum significat; cui in præpositio apponi non solet. Quare mihi illa & copula ac in præpositio vtraque in alterius locum transferenda videtur, vt legamus, Infractis confudit & ossibus ora, hoc est valde ac penitus fractis ossibus faciem ita confudit, vt non agnosceretur. {Superior tamen lectio, planior minusq; coacta.} Iactantem) non ostentantem sed concutientem. id quod facere ex vulnere morientes solent. Fœdatos) deturpatos. Assyrius) Syrus. Nam Assyria prouincia est eadem cum Syria, vt scribit Herodotus, qui ait eos quos Græci Syros vocant, à Barbaris Assyrios vocari, quamuis alii Syriam, ab Assyria distinguant, ac Syriam Phœniciæ, Assyriam Babyloniæ finitimam esse contendant. Nō dissimulator) non occultor sed ostentator. Exhalantem) ex ore emittentem. Vitam) animam. Sub acerbo vulnere) propter acerbum & asperum vulnus. Deplorauit) defleuit. Ille) Atys. Tetenderat) neruo intenderat, vt in Perseum sagittam emitteret.

*al. & pro quia

Iuppiter hospitalis,

Limniace

Tyros

Cod. Ant. habet, ibi qd ideo placet, qa aduerbiū hoc postq̄ subsequitur.

ADDI.

*a. l. in

*a. l. &

Assyria

CARRIPIT)

Arripit.& mecum tibi sint certamina dixit.
Nec longum pueri fato lætabere, quo plus
Inuidiæ, quã in laudis habes. hæc omnia nondum
Dixerat, emicuit neruo penetrabile telum,
Vitatumq́; tamen sinuosa ueste pependit.
Vertit in hunc harpen spectatam cæde Medusæ
Acrisioniades, adigitq́; in pectus. at ille
Iam moriens oculis sub nocte natantibus atra
Circunspexit Atyn, seq́; acclinauit ad illum,
Et tulit ad manes iunctæ solatia mortis.
Ecce Suenites genitus Methione Phorbas,
Et Libys Amphimedon auidi cõmittere pugnam,
Sanguine quo late tellus madefacta tepebat,
Conciderant lapsi. surgentibus obstitit ensis
Alterius costis iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithum, cui lata bipennis
Telum erat admoto Perseus petit ense, sed altis
Extantem signis, multæq́; in pondere massæ
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitq́; uiro. rutilum uomit ille cruorem,
Et resupinus humum moribundo uertice pulsat.
Inde Semiramio Polydæmona sanguine cretum,
Caucaseumq́; Abarim, Sperchesiademq́; Lycetũ,
Intonsumq́; comas Helicen, Phlegiãq́; Clytum'q;
Sternit, & extructos morientum calcat aceruos.
Nec Phineus ausus concurrere cominus hosti
Intorquet iaculum, quod detulit error in Idam
Expertem frustra belli, & neutra arma secutum,
Ille tuens oculis immitem Phinea toruis,
Quãdoquidẽ in partes ait abstrahor, accipe Phineu
Quem fecisti hostem, pensa'q; hoc uulnere uulnus.
Iam'q; remissurus tractum de * corpore telum,
Sanguine defecto cecidit collapsus in artus.
Hic quoq; Cephenum post regem primus Odites,
Ense iacet Clymeni. Protenora percutit Hypseus.
Hypsea Lyncides. fuit & grandæuus in illis
Emathion æqui cultor, timidus'q; Deorum,
Qui quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & incessit, scelerata'q; deuouet arma.
Huic Cromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit ense caput, quod protinus incidit aræ,
Atque ibi semianimis uerba exectantia lingua
Edidit, & medios animam expirauit in ignes.
Hinc gemini fratres Broteas'q;, & cæstibus Ammõ
Inuincti, uinci si possent cæstibus enses,
Phinea cæcidere manu, Cereris'q; sacerdos
Alphitus albenti uelatus tempora uitta.
Tu quoque Iapetide non hos adhibendus ad usus,
Sed qui pacis opus citharam cum uoce moueres,
Iussus eras celebrare dapes, festum'que canendo.
Quẽ procul astantẽ, plectrum'que imbelle tenẽtẽ,
Pettalus irridens, stygiis cane cætera dixit
Manibus, & læuo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat

RAPH. (ARRIPIT) celeriter rapit. Et mecum tibi sint certamina) hoc est & mecum in certamen descende. Nec longum) nec diu. Fato) morte. Quo) ex quo fato. Emicuit) exiliuit, euolauit. Penetrabile te.) periphrasis est sagittæ, quæ facile penetrat. Vitatum) declinatum. nam Perseus sagittam à Lycaba missam vitauit. Sinuosa veste) sinus ac plicas multas habẽte.

Harpe. Vertit in hũc harpen) harpe ensis est Mercurii falcatus (vt diximus) quo Perseus Medusæ caput amputauit. Spectatam) approbatã. Adigitq́; in pectus) impellit, infigit. Adigi ait proprie ensis dicitur in pectus cum infigitur. Natantibus) errantibus in humore ac lachrymis. Ad manes) ad inferos. Ecce Sue.) ab oppido Aethiopiæ Sueno, Suenites nomen gentile deducitur.

ADDI. {Alii, Syenites, à Syene, quæ Aethiopiæ ciuitas est ad Nilum sita, vt Stephanus ait. Sed & hac formatione Suenites legi potest, y in u conuersa, quemadmodum pro Sylla, Sulla dicitur.}

Phorbas. Eleganter autem & patriam & genus istius Phorbantis describit poeta, ne quis Phorbanta Priami filium illi pugnæ interfuisse putet. Hi autem omnes quos hoc loco poeta enumerat obscuri sunt, nec à quoquam alio scriptore, quod sciam, celebrantur. Auidi com. pu.) cupidi pugnandi. Est enim figura loquendi græca. Surgentibus) surgere volentibus. Adactus) infixus. Ensis) harpe, quo illos Perseus transfixit. Actoridem Erithum) Actoris filium. Sed al. extan. sig.) eminentem cælatura atq; magnitudine ac pondere cratere describit. Altis si.) alte eminentis signis & cælaturis. Multaq́; in pon. maſ.) hoc est magni ponderis. Crater autem vas est mensarium, miscendo cum aqua vino accommodatum παρὰ τὸ κερᾶν, quod est misceo dictum. Cratera autem est accusatiuus Græcus, vnde fit interdum nominatiuus latinus. Infligit) incutit, immittit. Rutilum cruorem) rubicundum sanguinem. Moribundo vertice) ipse moribundus capite percutit terram. Est enim hypallage.

Semiramis Semiramio sanguine) regio. Semiramis nanque regina fuit, quæ condidit Babylonem, vt copiose in superiore scripsimus libro. Polydæmona) Polydæmõ multiscius potest interpretari.

Caucaseum) à Caucaso Scythiæ monte. Sperchesiadem) Sperchesii cuiusdam filium. Expertem fru. belli) frustra se à bello & pugna abstinentem, interfectus nanque fuit. In partes) in factiones. partes enim in plurali solum factiones significant, vnde Ciceronem partes Pompeii dicimus secutum. Pensa'que) pondera.

ADDI. {Vel potius compensa, & quasi inulceni illius hoc accipe.}

Hoc vulnere) quod tibi sum illaturus. Vulnus) quod tu mihi intulisti. Cephenum post re.) post Cephenum regem Andromedæ patrem. Lyncides) Lyncei filius. Et incessit) irritat, prouocat. Deuouet) execratur. Scelerata) in Perseum scelerate ac nefarie sumpta. Decutit) deiicit, detruncat. Incidit aræ) cecidit in aram. In medios ignes) qui in ara fuerãt excitati. Semianimis lingua) semimortua, moribunda accidit autem vt capite reciso interdum lingua loquatur, verba'que vel incondita emittat. Execrantia) detestantia, blasphemantia. Cæstibus inuicti) insuperabiles. Cæstus autem arma sunt pugilum, quæ ex corio bouis crudo conficiebantur, cui & plumbum insuebatur, quo validiores ictus inferri possent. Virg. in. v. Aene. maximos Erycis cæstus describit. In medium geminos immani pondere cæstus Proiecit, quibus acer Eryx in prælia suetus Ferre manum, duroq́; intendere brachia tergo. Obstupuere animi, tãtorum ingentia septẽ Terga boum. plumbo insuto ferroq́; rigebant. Est autẽ nomen quartæ declinationis. nam cæstus secundæ & citra diphthõgum, est Veneris cingulum variis suturis distinctũ, vnde & nomen παρὰ τὸ κεντεῖν, quod est pungere, sumptum est. Nec audiendi quidam qui à cæsuris ipsum deducunt, cum sit nomen græcum, nec originem latinam agnoscat. Velatus tempora) velata & tecta tempora habens. Iapetide) Iapeti filius. Ad hos vsus) bellicos. Citharistę nãque & Lyristæ à pugnis sunt alieni. Moueres) pulsares. Plectrum) Instrumentũ est quo lyra pulsatur, ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est à percutiẽdo dictũ. Imbelle) imbellibus ac mollibus aptum. Stygiis ma.) inferis. Styx enim palus est inferorũ notissima. Manes autẽ inferorũ animæ dicuntur. Læuo tempore) sinistra capitis parte. Retentat) iterum tẽtat & tangit.

*a.l. vulnere.

RAPH. ¶FYLA lyræ) chordas, ante quarū inuentionem filis vtebantur. ¶Casuq; fuit mis. car.) forte inquit lyra emisit carmē ADDI. triste & morienti conueniens. {Quidam ad historiam hoc loco respexisse poetam volunt. Eodē enim modo & Crassi interfecti caput, vt Plutar. scribit Trallib quidam histrio in scenam allatum, pro Penthei capite dilaniauit. Sed hoc puto ...} ¶Repagula) repagula dicūtur asseres, qui clausis hostiis opponuntur. {Vectes, siue obices dicere vult. Porrò Priscia. lib. vii. citato hoc versu, pro poste, posti legit ablatiuo casu.} ¶Illisit) inflixit ¶Procubuit) in caput in terram cecidit. ¶Cinyphius. Pe.) Garamanticus. Cinyps enim (vt scribit Herodo.) fluuius est Garamantum, qui inter duas Syrtes in mare Libycum labitur. Vnde Cinyphii. ii. Geor. lib. apud Virgil. dicuntur hirci. Nec minus interea barbas incanaq; menta Cinyphii tondent hirci, setasq; comantes. ¶Marmaridæ Cori.) Marmaces (vt Stephanus refert ex sententia Hæcatei) gens est Aethiopica, vnde forsitā Marmacides Coritus appellatur. Sed à Marmaro quoq; patre, Marmarides dici potest. {Immo à gēte Marmaridum, cuius & Plin. meminit lib. v. cap. vi. & Strab. li. xvii. cuius verba sunt. πρὸς ἕω δὲ τι μᾶλλον οἱ μαρμαρίδαι, προσχωροῦντες τῇ κυρηναίᾳ καὶ περὶ τὸ ... μέχρι ἄμμωνος.} ¶Læui po.) sinistri. ¶Cohæsit) affixa fuit. ¶Latus ha.) percussit. ¶Et Nasa.) Nasamones populi sunt Libyæ iuxta Syrtes naufragus (vt scribit Plinius) admodum infesti. ¶Latius) latiores campos. ¶Tollebat) capiebat. ¶Farris aceruos) frumēti cumulos. ¶Singultantem) per singultus animam emittentem. ¶Bactrius Halcyoneus) Bactra nomine tantū plurali vrbs est, vnde etiam Bactriana regio Indiæ contermina fuit appellata. {Planudes qui Ouidium Græce trāstulit, Barceus pro Bactrius habet, à Barce vrbe videlicet. Alii etiam pro Alcyoneus, Alconeus legunt.} ¶Vltor, Abantiades) Perseus. ¶Ceruice exacta est) per ceruicē eiecta. ¶In partes ambas) & anteriorem & posteriorem. ¶Librata) vibrata. ¶Fraxinus) hasta fraxinea. Est eni metonymia. ¶Acta) missa. ¶Iaculum Danus ore momordit) hoc est iaculū in os Dani fuit cōiectum. ¶Occidit & Celadon Mendesius) Myndesos vrbs est Syriæ & Myndones populi sunt Libyæ. {Ego Mendesius lego, à Mendete vrbe Aegypti, vbi Pana coluerunt, & ex animalibus caprum, vt inquit Strab. lib. xvii. Hinc enim & Mendesius nomos, siue præfectura apud Plinium lib. v. cap. vi. dicitur. Nā de Mindeso vrbe aliàs, quòd ego sciam, nihil reperitur. Mindus autem Asiæ vrbs est, à qua Mindius possessiuum, non Mindesius, analogice formatur.} ¶Matre Palæstina) regio est Syriæ Palæstina contermina Iudææ à Palæstinx vrbe dicta. ¶Sagax videre) sciens præuidere atque prænunciare futura, augur nanq; erat. Est autē Græca locutio, Sagax videre. ¶Aue falsa) falso augurio, futuram nanq; mortē præuidere nesciuit. Sic Virgilius. Sed non augurio potuit depellere pestem. ¶Regisq; Thoactes Armiger, Phinei fratris regis. ¶Plus tamē exhausto superest) quāuis tot interfecerit Perseus, plus tamē, inqt, eo quod factum est, superest cōficiundum. Exhaurire nanq; interdū conficere significat, vt Virg. Quæ bella exhausta canebat. ¶Nanque omnibus vnum) omnibus inquit animus est vnum Perseū opprimendi. ¶Pro causa merito impugnante) hoc est pro Phineo, qui & meritum Persei, quo Andromedā seruerat, & fidē ipsi à rege datā impugnabat. ¶Hac pro parte) pro fide autē ac merito, & iusta causa pauci admodū stabāt. ¶Pollutos) violatos, infectos. ¶Bellona) Pallas, dea belli. ¶Circūeunt vnum) circūdāt Perseum solū. Hic autem maxima Persei virtus declaratur, q solus tātæ multitudini, totq; telis resistere potuerit. ¶Præter vtrūq; latus) iuxta vtrūq; lat⁹ & dextrū & sinistrum, propeq; & oculos & aures. {Est enim metaphora pariter & Enallage, in eo, quòd dixit Lumen, pro, luminibus.} ¶Applicat hic hu.) tunc inquit Perseus humeros magnæ colūnæ apposuit, vt à tergo tutus in se ruētes hostes repellere posset. ¶Chaonius Molpeus) Epirota. Chaonia nanque pars est Epiri à Chaone Troiano vt carmine Virgiliano et pueris notū est, appellata. Chaoniāq; oēm Troiano à Chaone dixit. {Nō uideo, q̄ cōuenientia fit iter Græcos & Arabas, deinde inter Chaonios & Nabatæos, qū poeta, quasi duos socios fingit Ethemonē, & Molpeū. pinde dubito, vtrum legēdū sit. Chaonius Molpe⁹. Sūt eni Cahoni, populi contermini Arabibus & Nabatæis. vt Plin. author est lib. quinto, cap. xxviii.} ¶Nabatæus) Nabatæa regio est felicis Arabiæ, vnde Nabatæus nomen gentile deriuatur, vt latius in primo diximus ¶Tigris vt au.) hac similitudine poeta ostendit Perseum addubitasse vtrum prius percuteret, cū ambo instarent, alter à dextra alter à sinistra, Molpeum, an Ethemonem. ¶Diuersa. val.) in diuersa vallis parte.

Fila lyræ, casúq; *fuit miserabile carmen.
Nec sinit hunc impune ferus cecidisse Lycormas,
Raptaq; de *dextro robusta repagula *poste,
Ossibus *illisit mediæ ceruicis. at ille
Procubuit terræ mactati more iuuenci.
Demere tentabat læui quoque robora postis
Cinyphius Pelates. tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridæ Coriti, lignoq; cohæsit,
Hærenti latus hausit Abas. nec corruit ille,
Sed retinente manu moriens de poste pependit.
Sternitur & Menaleus *Persei castra secutus
Et Nasamoniaci Dorilas ditissimus agri,
Diues agri Dorilas, quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris aceruos.
Huius in obliquo missum stetit inguine ferrum.
Letifer ille locus quem postquam uulneris author
Singultantem animam, & uersantem lumina uidit
Bactrius Halcyoneus, hoc quod premis inqt habeto
De tot agris terræ, corpusq; exangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de uulnere * raptā
Vltor Abantiades, media quæ nare recepta
Ceruice exacta est, in partesq; eminet ambas.
Dumq; manū fortuna iuuat Clytiumq;, Danumq;
Matre satos una diuerso uulnere fudit.
Nam Clytii per utrunque graui librata lacerto
Fraxinus acta femur, iaculū Danus ore momordit.
Occidit & Celadon Mendesius occidit Astreus
Matre Palæstina, & dubio genitore creatus.
Aethionq; sagax quondam uentura uidere,
Nunc aue deceptus falsa, regisq; Thoactes
Armiger, & cæso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest. namq; omnibus unū
Opprimere est animus. coniurata undique pugnāt
Agmina pro causa meritum impugnante, fidem'q;.
Hac pro parte socer frustra pius, & noua coniux
Cum genitrice fauent, ululatuq; atria complent,
Sed sonus armorum superat gemitusq; cadentum,
Pollutos'que simul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renouata'que prælia miscet.
Circumeunt unum Phineus, & mille secuti
Phinea, tela uolant hyberna grandine plura
Præter utrunque latus, præter'que, & lumē, & aures
Applicat hic humeros ad magnæ saxa columnæ,
Tuta'que terga gerēs, aduersa'que in agmina uersus
Sustinet instantes. instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus. dextra Nabatæus Ethæmon.
Tigris ut auditis diuersa ualle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum

Marginal notes: * a l. canit miserabile. ADDI. * a.l. de duro. * a l. posti. ex Prisc. li. Cinyps. * a.l. melaneus. Marmaces. * a.l. tractā. ADDI. Nasamones. Plinii loc⁹. Bactra. ADDI. Occidit pe. bre. p mori. lon. vero p interficere. Myndesos. ADDI. Palæstina. Thoactes. Bellona. ADDI. Chaonia. ADDI. Nabatæus.

¶VTRO

Nescit utro potius ruat & ruere ardet utroque,
Sic dubius Perseus, dextra, læua'ne feratur,
Molphea traiecti summouit uulnere cruris.
Cõtẽtusq; fuga est, neq; enim dat tẽpus Ethemon,
Sed furit, & cupiens alto dare uulnera collo,
Non circunspectis exactum uiribus ensem
Fregit, & extrema percussa parte columnæ
Lamina dissiluit, dominiq; in gutture fixa est.
Non tamen ad letum causas satis illa ualentes
Plaga dedit, trepidum Perseus, & inertia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi uirtutem turbæ succumbere uidit,
Auxilium Perseus quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit, ab hoste petam. uultus auertite uestros,
Siquis amicus adest, & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua, quem moueant miracula, dixit
Thessalus, utq; manu iaculum letale parabat
Mittere, in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampix animi plenissima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit, inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota, nec ultra est.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælauerat auro,
Aspice ait Perseu nostræ primordia gentis.
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras
A tanto cecidisse uiro. pars ultima uocis
In medio suppressa sono est, adapertaq; uelle
Ora loqui credas. nec sunt ea peruia uerbis.
Increpat hos, uitioq; animi non uiribus inquit
Gorgoneis torpetis Eryx, incurrite mecum,
Et prosternite humi iuuenẽ magica arma mouẽtẽ,
Incursurus erat. tenuit uestigia tellus,
Immotusq; *licet, armataq; mansit imago,
Hi tamen ex merito pœnas subiere, sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concreuit oborto.
Quem ratus Astyages etiam nunc uiuere, longo
Ense ferit. sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages, naturam traxit eandem,
Marmoreoq; manet uultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe uirorum
Dicere. bis centum restabant corpora pugnæ.
Gorgone bis centum riguerunt corpora uisa.
Pœnitet iniusti tunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulachra uidet diuersa figuris,
Agnoscitq; suos, & nomine quenque uocatum
Poscit opem; credensq; parum sibi proxima tangit
Corpora; marmor erat. auertitur, atq; ita supplex
*Confessasq; manus, obliquaq; brachia tendens,
Vincis ait Perseu. remoue tua monstra, tuæq;
Saxificos uultus, quæcunq; ea, tolle Medusæ,
Tolle precor. non nos odium, regniq; cupido
Compulit ad bellum. pro coniuge mouimus arma.
Causa fuit melior meritis tua, tempore nostra.
Nos cessisse piget. nil o fortissime præter
Hanc animam concede mihi, tua cætera sunto.
Talia dicenti, neque eum, quem uoce rogabat,
Respicere audenti, quod, ait, timidissime Phineu

RAPH. ¶ VTRO) in vtram partem. ¶ Summouit) repulit. ¶ Traiecti) transfixi. ¶ Contentusq; fuga est) satis Perseo fuit Molpeum fugasse, ab altera nanque parte Ethemon instabat, neque Perseo interficiendi Molpei tempus dabat. ¶ Non circumspectis viribus) hypallage est, ipse enim non circumspectus hoc est imprudens ac temerarius: Circumspectus enim cum nomen est, prudens qui omnia circumspicit, dicitur. ¶ Exactum) electum. ¶ Valentes causas) potentes.

Cyllenius. ¶ Cyllenide harpe) pro Cyllenia. Patronymicum pro possessiuo est positum. Cyllenius autem Mercurius dicitur à Cyllene Arcadiæ monte, vbi ex Maia natus esse fingitur. Virgilius in octauo. Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia Cyllenæ gelido conceptum vertice fudit.

Nileus in statuam lapideam. ¶ Verum vbi virtutem) posteaquam, inquit Perseus, sensit virtutem sibi ingenitam à multitudine superari, cum amicos admonuisset, vt oculos auerterent, Gorgonis caput hostibus aperuit, quo viso illi e uestigio in lapides fuere conuersi. Est autem ordo: Verum, Perseus dixit, ego petam & sumam auxilium ab hoste, & Medusæ capite, quoniam vos ipsi sic cogitis, hoc est, me ad hoc compellitis. Vbi, idest postquam vidit virtutem succumbere turbæ, hoc est à multitudine superari. ¶ Miracula) monstra. ¶ Diriguit) rigida & dura facta est.

Thessal. in statua marmo. conuer. ¶ In hoc signum hæsit) hoc est Thessalus in statuam marmoream ita est conuersus, vt iaculum emittere velle videatur. ¶ Signum de marmore) statua marmorea. ¶ Hæsit) stetit. ¶ Septemplice Nilo) Nilus fluuius est

Nilus. Aegypti clarissimus, qui septem hostiis in mare exit. Vnde Virgilius quarto Georgicorum:
Diuersa ruens septem discurrit in ora,
Vsque coloratis amnis deuectus ab Indis.
¶ Cælauerat) sculpserat, ornauerat. ¶ Primordia) principia. ¶ Nostræ gentis) nostri generis. ¶ Ad tacitas vmbras) ad animas voce carentes & mutas. ¶ Cecidisse) interfectum fuisse. ¶ A tanto viro) tam generoso. ¶ Suppressa) cohibita, atque coercita. ¶ Adapertaque velle) cum enim Perseum alloqueretur Nileus in statuam lapideam, quæ loqui velle videtur, fuit transmutatus. ¶ Nec sunt ea peruia verbis) neque enim verba egredi possunt. ¶ Vitio animi) quia pusillanimes estis. ¶ Non victoribus Gorgoneis) non viribus capitis Medusæ Gorgonis. ¶ Torpetis) pigri & immobiles estis. ¶ Magica arma) magicos cantus, incantamenta, atque veneficia. ¶ Incursurus erat) impetum facturus in Perseum. ¶ Vestigia) pedes. ¶ Immotus) immobilis. Nam in statuam lapideam fuerat conuersus. ¶ Pœnas subiere) passi sunt. ¶ Oborto saxo) repente orto. ¶ Tinnitibus acutis) vocibus & sonis acutis. Tinnire autem verbum est factitium à sono, quem percussa æra emittere solent. ¶ Naturam traxit eandem) nam & ipse in statuam marmoream fuit conuersus. ¶ Riguerunt) rigida & dura, & saxea facta fuerunt. ¶ Tunc denique) postea quam ipsius socii in marmoreas statuas fuere transmutati. ¶ Marmor erant) marmoreæ statuæ. ¶ Auertitur) à Persei conspectu oculos auertit. ¶ Confessasque manus) manus iunctas, quales qui se victi fatentur, tendere solent. ¶ Vincis) victor es, hoc est fateor te esse victorem, me autem victum. ¶ Saxificos vultus) ora in saxa homines transfigurantia. ¶ Quæcunque ea) sit subaudiatur. Ignorat autem Phineus quænam fuerit Medusa. ¶ Pro coniuge) pro vxore pugnauimus. Quæ quidem cum honesta sit causa, se dignum veniæ esse Phineus innuit. Si nanque odio, regniue cupiditate arma sumpsisset in Perseum, indignus venia foret. ¶ Tempore nostra) nam Andromeda antequam Ceto obiiceretur (vt diximus) Phineo fuerat desponsata. ¶ Non cessisse piget) me inquit Phineus, pœnitet tibi Andromedam non reliquisse. Cedere autem verbum est de iure sumptum, quod quidem eleganter cum datiuo, ablatiuoque construitur; vt cedo tibi mea sponsa. ¶ Hanc animam) hanc vitam.

* proba .l. flex.

* vera.l. cõ flexas.

Et possum tribuisse, & magnum est munus inerti,
Pone metum, tribuam, nullo uiolabere ferro
Quin etiam mansura dabo monimenta per æuum,
Inq; domo soceri semper spectabere nostri,
Vt mea se sponsi soletur imagine coniux.
Dixit, & in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obuerterat ore.
Tunc quoque conanti sua flectere lumina, ceruix
Diriguit, saxoq; oculorum induruit humor.
Sed tn os timidum; uultusq; in marmore supplex,
Summissæq; manus, faciesq; obnoxia mansit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Polydectes rex insulæ Seriphi ad quam Perseus cum Danae matre inclusus arca peruenerat, cupiens ablegare arbitrum; vt matre eius poteretur, ad Gorgonis Medusæ resecandum caput eum misit, quod ille Minerua volente ad Polydectem pertulit, inficiantique laborem operis ostendit, ac prius ille diriguit quam se vlcisceretur.

Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
Intrat; & immeriti uindex; ultorq; parentis
Aggreditur Proetum. nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Proetus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec quam male coeperat, arce
Torua colubriferi superauit lumina monstri.
Te tamen o paruæ rector Polydecta Seriphi,
Nec iuuenis uirtus per tot spectata labores,
Nec mala mollierant, sed inexorabile durus
Exerces odium, nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudem, fictamq; Medusæ
Arguis esse necem. dabimus tibi pignora ueri,
Parcite luminibus, Perseus ait, oraq; regis
Ore Medusæo silicem sine sanguine fecit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Musæ cum Parnasi montem petissent, aduersis tempestatibus inuitatæ a Pyreneo, qui Daulida Phocidis vrbem incolebat, tectasubierunt, qui pulchritudine captus virginum, cum regnum claudi imperasset ad vim inferendam, ne copiam eius experirentur in volucres conuersæ sunt, quas ille dum per ardua montium persequeretur, prolapsus altitudine scopulorum præcipitatus est, ita vt toto corpore elideretur, vitamque finiret.

Hactenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Sed dedit. inde caua circundata nube Seriphon

RAPH. INERTI) imbelli, ignauo. Monumenta) signa. Phorcynida) Medusam Phorci filiã. Trepido ore) timido vultu. Obuerterat) cõuerterat. Sua flectere lumina) suos oculos conuertere, ne Medusæ caput videret. Diriguit) rigida & dura facta est. Induruit sa.) in saxum trãsmutatus, durus est factus. Facies ob.) subiectæ similis. Victor Abantia.) Perseus votorũ compos cũ Argos in patriam rediisset, Proetũ à quo Acrisius auus regno fuerat priuatus, ostenso Medusæ capite in lapidem conuertit, auo'que (licet immerito) quod ipsum cum Danae matre arcæ impositum in mare proiecisset) regnum restituit. Cum coniuge) Andromeda, *Phineus in statuam.* Immeriti parentis) pro auo parentem posuit, qui male & de filia Danae, & de Perseo nepote tunc meritus fuit, cum eos arcæ impositos mari cõmisit. Aggreditur Proetum) *Proetus.* Proetus Abantis regis Argiuorum fuit filius, atque Acrisii frater, cuius filias in vaccas fuisse cõuersas in fabulis traditur. Fratre fu.) expulso Acrisio. Acrisioneas arces) Acrisii regnũ. Male) inique, ac iniuste. Te tamẽ o paruæ) hac apostrophe poeta Polydectem *Proetus in saxum.* Seriphi regem in odiũ, inuidiamq; adducit, qui Persei neq; virtute, neq; laboribus quos perpessus est, neq; periculis, quibus se exposuerat ab ira, odioq; deduci, remoueriq; poterat. Polydectes autem Magnetis fuit filius, quidam scribũt, vt vero Pherecydes Peristhenis & Androthoes, fraterq; Dictyis à quo Danaen cum Perseo diximus hospitio fuisse susceptam. *Polydectes.* Polydectes autem Danaes amore captus, vim illi afferre Persei metu non audebat. Conuiuium igitur apparauit, ad quod & alios multos, & in primis Perseum inuitauit. Interrogante autem Perseo qua in re consuluit præmium, symbolum'que constitueretur, Polydecte vero in equo afferente, immo in Gorgonis capite, Perseus inquit, post symbolum autem constitutum, & alii sodales, & Perseus equum ad Polydecten adduxerunt, quem aspernatus, Gorgonis caput ex promisso reposcebat. Quod quidẽ nisi fuerit allatum, ipsius matrem accepturum vxorem esse minatur. Perseus igitur tristitia affectus in vltimam insulæ partem discedit, suam deflens calamitatem. Mercurius autem ipsum videns cum fletus causam cognouisset, bono animo sis inquit, Ego nanque tibi dux ero, ac primum quidem illum duxit ad Phorci vetulas Penaphredo, Enyo & Iæno; *Phorci vetulæ.* Pallade sic admonente, ipsisq; oculum & dentem, quibus vicissim vtebantur, furatus est. Illæ vero cum sensissent clamantes rogabant, vt sibi oculus, densq; redderetur. Perseus autem se redditurum ait si nymphas orci galeã, talariaq; alata, & peram habentes ostendant. Illæ vero cum nymphas illas indicassent, oculum, dentemq; acceperunt à Perseo, qui ad nymphas vnà cum Mercurio profectus, & calciamenta alata pedibus alligauit, & peram humeris imposuit, & orci galeam capiti adaptauit. Volans deinde ad Oceanum peruenit, Pallade, Mercurioq; subsequentibus, à quibus admonetur oportere ipsum auersum caput Medusæ amputare, illa nanque Gorgonum sola mortalis erat. Ad ipsas igitur dormientes cum accessisset, harpe caput Medusæ amputauit, quo quidem in peram coniecto aufugit. Gorgones vero aliæ excitatæ illum persequebantur, sed propter orci galeam non videbant. Perseus igitur in Seriphum reuersus, Polydecten iubet populum congregare, se enim Gorgonis caput ostendere velle. Sciebat autem omnes qui vidissent in lapides conuersum iri. Multitudine igitur congregata Polydectis iussu ex pera caput Gorgonis auersus Perseus excepit, atque ostendit. Quod qui viderunt omnes ac in primis Polydectes, in lapides fuere conuersi. *Polydectes in saxum.* Tunc Pallas caput Gorgonis à Perseo acceptum ægidi suæ affixit. Mercurius vero & peram & calceos alatos, & orci galeam nymphis restituit. Tunc vero Perseus Dictyn, à quo benigne acceptus, educatusq; fuerat, Seriphiorum, qui superfuerant regem constituit. Ipse vero cum matre & Andromeda Argos est reuersus. Hæc Pherecydes, vnde & Ouidius sumpsisse videtur. Te tamen o paruæ) quãuis inquit tot miranda gesserit Perseus, totq; in lapides conuerterit, tu tamen o Polydecta odium mollire, nedum deponere potes. Seriphi) insula est vna ex Sporadibus Seriphus, vnde Seriphius nomen gentile deriuatur. *Seriphus.* Detrectas) diminuis. Arguis) arguere, vis, & probare. Parcite luminibus) nolite respicere. Hæc iis ait, qui cum Polydecte aderant, admonet enim vt oculos auertant, ne & ipsi in lapides mutentur. Quanquam Strabo scribit vniuersos Seriphios vnà cum Polydecte in lapides fuisse conuersos, id'que in vltionem matris à Perseo factum, quia illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptiis in vitam adegisset. Adeo autem lapidosam esse Seriphum, vt qui conuinciantur, id inspecta obuenisse Gorgone causentur. Parcere autem oculis dicitur, qui illos cõtinet clausos. *Parcere ocu. quid.* Hactenus aurigenæ) nullam quidem hoc loco poeta exponit transformationem, sed rem sanè admirãdam describit, quo concinnius musarum in aues transformationem subnectat. Narrat enim quemadmodum Pegasus equus alatus (quem paulo antè diximus) vnà cum Chrysaore è sanguine colli Medusæ exiluisset, ad Heliconẽ Boeotiæ montem peruenerit, vbi, cum terram pedis vngula percussisset, illico fons (qui ἱππουκρήνη, hoc est caballinus fons est appellatus) exortus fuisse memoratur. Ad eum igitur videndum relicto Perseo, Pallas profecta est, quæ à musis accepta quam promptissime ad ipsum fuit deducta.

CDEXTRA

RAPH. ¶DEXTRA Cypro,Gyaroq; relictis)Cypro quidem legitur,sed cum hæc insula longe à Gyaro distet, vtpote quæ sit in mari Pamphilio, cum Gyaron esse in Aegeo constet, minus huic loco conuenire videtur. Forsitan autem pro Cypro legẽdum est Scyro. Nam Scyros insula est vna ex Cycladibus Gyaro propinqua,quæ & ipsa vna est ex Cycladibus, in qua mures ferrum rodere dicuntur. Inde Gyareus nomen gentile trisyllabum declinatur. Mendum est apud Plinium, vbi legitur Scyros à Naxo.xiiii. millia passuum Homeri sepulchro veneranda. Cum nõ Scyros,sed Ios ex sententia etiam Strabonis legendum sit quidam vero alii legunt Cythno.{Quidam vero etiam Syro legũt. Est enim Syrus,y longa,eadem insula quæ ab Homero Odysseæ.xv. Syrie appellatur, vt ait Strabo libro.x. numeraturq; etiam ipsa cum Cycladibus ab eodẽ authore.Ea hac insula Pherecydes fuit, Babyus cognomento, antiquior Atheniẽ. fabularum scriptor ille. Est & alia inter Cyclades insula,Syphnus, quæ & ipsa nõ multum à Cyprinomine abest. Hæc quoniam non longe à Gyaro distat,& apud Strabonem eodem loco cum illa recensetur,dubitare quispiam posset,an legẽdum foret, Syphno, Gyaroq; relictis. Sed de hoc alii iudicent. } ¶Virgineum Helicona)virginibus musis, nymphisq; dicatum. ¶Doctas sorores(periphrasis est musarum.Nam musæ Iouis & Mnemosynes filiæ sunt,quæ παρὰ τὸ μῶσθαι , hoc est ab inquirendo.dicuntur, vt inquit Diodorus,quod ea inquirant , hominesq; doceant , quæ ab indoctis ignorantur , & quod quærendo scientia pariatur. Nouem autem fuisse musas iam ferè inter omnes constat , etsi quidam tres tantum esse contendant.Quibus nomina à proprio cuique munere indita fuerunt.Clio enim ἀπὸ τοῦ κλέους,hoc est à gloria, quæ ea poetarum laudibus oritur, dicta est . Euterpe ἀπὸ τοῦ εὐτερποῦς, hoc est à iucundo propter voluptatem, quæ ab audientibus ex honesti perceptione sentitur.Thalia ἀπὸ τοῦ θάλλειν , hoc est à virendo,quod in longum tempus poetarum gloria virescat . Melpomene ἀπὸ τοῦ μέλπεσθαι , hoc est à modulando,quod melodia audientes maxime demulceantur. Terpsichore ἀπὸ τοῦ τέρπειν , hoc est à delectando, quod doctrina hominum animi maximopere delectantur . Erato ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν , hoc est ab amando , quod docti homines ab omnibus amentur . Polymnia , quod cantus suauitate poetas reddit gloria immortales. Vrania ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ , hoc est à cœlo, quòd viri eruditi ad cœlum gloria tollantur . Calliope ἀπὸ τοῦ κάλλους τῆς ὀπός, hoc est à pulchritudine vocis, quod cantus suauitate alios antecedens magni audientibus æstimetur,alii vero aiunt duas esse musarum generationes ex Musæi sententia. Antiquiorum quidem , quæ vnà cum Saturno feruntur natæ Iuniorum autem, quæ Iouis & Mnemosynes filiæ fuisse dicuntur. Harum inuenta & hæc fuisse perhibentur. Clio nanque historiam inuenisse scribitur. Thalia agriculturam & curam quæ plantis adhibetur . Euterpe mathematicas artes. Terpsichore eruditionem . Erato saltationem. Polymnia lyram. Melpomene cantum. Vrania astrologiam . Calliope poesin . {Hæc autem nomina Hesiodus in Theugon. his versiculis recenset.

Κλειώ τ', εὐτέρπη τε, θάλειά τε μελπομένη τε.
Τερψιχόρη ἐρατώ τε πολύμνιά τ', οὐρανίη τε,
Καλλιόπη θ', ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.}

Scyros Gyaros.

Ios. Gippocrene fons. ADDI.

Musarum nomina.

Musarum inuenia.

ADDI.

Deserit a' dextra*Syro,*Gyaroq; relictis.
Quaq; super pontum uia uisa breuissima, Thebas,
Virgineum'q; Helicona petit, quo monte potita
Constitit,& doctas sic est affata sorores.
Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi, quem præpetis ungula rupit.
Is mihi causa uiæ. uolui mirabile factum
Cernere. uidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Vranie. quæcunq; est causa uidendi
Has tibi diua domos animo gratissima nostro.
Vera tamen fama est,& Pegasus huius origo
Fontis,& ad latices deduxit Pallada sacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Syluarum lucos circumspicit antiquarum,
Antra'q;,& innumeris distinctas floribus herbas,
Felices'q; uocat pariter studii'q;,loci'q;
Mæonidas. quam sic affata est una sororum.
O nisi te uirtus opera ad maiora tulisset,
In partem uentura chori Tritonia nostri,
Vera refers,merito'q; probas,artem'q;,locum'q;,
Et gratam sortem,tutæ modo simus,habemus.

¶Quæ nomina)Medusæi præ.volucris & alati equi. ¶Vidi ipsum ma.san.)ipsum Pegasum. Aderat enim Perseo Pallas,cum Medusam obtruncauit. ¶Excipit Vranie)vna est ex nouem musis,quæ cœlestis interpretari potest, οὐρανὸς enim vnde venit,cœlum significat . ¶Et peg. hu.ori.fon.) Pegasus equus alatus ex sanguine Medusæ natus , cum Bellerophontem excussisset in cœlum subuolasse, & inter sydera ab Ioue fertur collocatus fuisse. Eusebius autem,& ante illum Palæphatus, ait Bellerophontis nauẽ Pegasum fuisse vocatam , Plin. in.viii. Pegasos pennatos equos, & cornibus armatos in Aethiopia nasci scribit. Idem in decimo , Pegasos equino capite insignes inter aues numerat fabulosas . ¶Pedis ictibus) percussione pedis. Hæc autẽ narrantur vt fabulam sequentem apte connectat cum superioribus. ¶Felices studiiq;, lociq;) causa subaudienda videtur , vt intelligamus causa studii ac loci musas felices esse . ¶Mæonidas) musas. Mæonides autẽ nõ à Mæonis filiabus deuictis , vt quidam somniarũt, sed à Mæonia dicuntur , vt Aonides ab Aonia , Pierides à Pieria , Thespiades à Thespiis fuerunt denominatæ. Quanquã Myonides pcima per y græcã vocalem forsitan rectius scriberetur. Nam Myonia vrbs est Phocydis, de qua Pausanias in primo mentionem facit . {Videtur hoc loco poeta, quasi quandam crucẽ posuisse grãmaticis. Neque enim qua ratione Mæonidas(quo nomine Lydi aliàs vocantur, à Mæone fluuio scilicet, vt inquit Stephanus.) Musas ille dixerit quisquam hactenus explicare certo potuit. Et Myonidas,(quod verbum Regio placet,)à Myonia vrbe, quæ Locrorũ proprie est, vt ex Pausania patet, Musas appellari , nimis longe petitum,& exemplo caret. Proprius autem fuerat , Mæonides dici , vel à Mæonia , vt demus Mæoniam aliquando Bœotiam vocatam, siue à Mæone, Hæmonis filio , qui authore Statio,solus superstes ea iis,qui Tydeo insidias fecerant, mãsisse traditur. siue etiam aliunde. Vel à μύεσθαι, quod verbum indagare atque inquirere significat, perinde vt à verbo μῶσθαι Musæ dicuntur. Sed neque hanc etymologiam fecerunt critici, eamq; æque coactam dicent & anxiæ quæsitam. Proinde illud quod solum in talibus possumus, dicamus licet , Ouidium ex vetusto aliquo Græcorum poeta nomen hoc transtulisse, verum qui nam ille sit, aut vbi aliàs nomen idem scriptum,id nos scilicet ignorare . Nam quod quidam dubitauere , vtrum Mnemonides legendum foret, à Mnemosyne deducto patronymico anomalo, id æque friuolum videtur , & vetus scriptura non facile mutanda . Et ab Homero Mæonide, Mæonidas Musas dici hoc loco , tempori non respondet. Libet autem etiam hic subiicere, quæ Stephanus de nymphis Lydorum, quas illi Musas vocant, tradit, si forte ea quoque res ad hanc Musarum appellationem alicui facere videatur. Τόῤῥηβος πόλις , inquit Λυδίας , ἀπὸ τορρήβου τοῦ Ἄτυος. Ἐν δὲ τορρηβίδι ἐστὶν ὄρος , κάριος καλούμενον , καὶ ἱερὸν τοῦ καρίου ἐκεῖ. κάριος δὲ διὸς παῖς καὶ τορρηβίας , ὃς πλαζόμενος περί τινα λίμνην , ἥ τις ἀπ' αὐτοῦ τορρηβία ἐκλήθη , φθογγῆς νυμφῶν ἀκούσας , ἃς καὶ μούσας λυδοὶ καλοῦσι , καὶ μουσικὴν ἐδιδάχθη , καὶ αὐτὸς λυδοὺς ἐδίδαξε τὰ μέλη. Hæc tam multa ac varia annotanda circa hunc locum potius duximus , quàm veterem lectionem temere immutandam . } ¶Opera ad ma.)ad bellica gesta , quæ quidem studiis disciplinarum sunt maiora.

*a.l. Cythno.
*a.l.nec cypro nec scyro.

Mœonides

Mynoia. ADDI.

Sed, uetitum est adeo sceleri nihil, omnia terrent
Virgineas mentes, dirusq; ante ora Pyreneus
Vertitur. & nondum me tota mente recepi
Daulia Threicio, Phocæaq; milite rura
Cœperat ille ferox, iniustaq; regna tenebat,
Templa petebamus Parnasia. uidit euntes,
Nostraq; fallaci ueneratus numina uultu
Mæonides (cognorat enim) consistite dixit.
Ne dubitate precor tecto graue sydus, & imbrem
(Imber erat) uitare meo. subiere minores
Sæpe casas superi. dictis & tempore motæ,
Annuimusq; uiro, primasq; intrauimus ædes,
Desierant imbres, uictoq; Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila cœlo,
Impetus ire fuit. claudit sua tecta Pyreneus,
Vimq; parat, quam nos sumptis effugimus alis.
Ipse secuturo similis stetit arduus arce,
Quaq; uia est uobis, erit & mihi dixit eadem.
Seq; iacit uecors è summo culmine turris.
Et cadit in uultus, discussisq; ossibus oris
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctã.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pieri, qui Macedoniam possedit, & Euippes nouem Filiæ insolentius dum gloriarentur musas in certamina prouocarunt, cantuque, quarum vna carmen exorsa est, quod gigantes aduersus Deos contenderint, ex quibus Typhoeus terrigena, deformitate terruisset Deos compulsos in Aegyptum, vbi Iuppiter ob metum in arietum versus est, Apollo in coruum. Liber in capram. Diana in felem Iuno in vaccam. Venus in piscem. Inuicem autem musæ cum Cereris laudem cecinissent, & qualiter Typhoeus Aetnæ monti Siciliæ subiectus esset. Pierides victæ in picas sunt transfiguratæ.

Musa loquebatur. pennæ sonuere per auras,
Voxq; salutantum ramis ueniebat ab altis.
Suspicit, & linguæ quæ it tam certa loquentes
Vnde sonet, hominemq; putat Ioue nata locutum.
Ales erat, numeroq; nouem sua fata querentes
Institerant ramis imitantes omnia picæ.
Miranti sic orsa Deæ Dea. nuper & istæ
Auxerunt uolucrum uictæ certamine turbam.
Pierus has genuit Pellæis diues in aruis.
Pæonis Euippe mater fuit, illa potentem
Lucinam nouies, nouies paritura uocauit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum.
Perq; tot Aemonias, & per tot Achaidas urbes
Huc uenit, & tali committit prælia uoce.
Desinite indoctum uana dulcedine uulgus
Fallere. nobiscum, si qua est fiducia uobis
Thespiades certate Deæ. nec uoce, nec arte
Vincemur. totidemq; sumus. uel cedite uictæ
Fonte Medusæo, & Hyantea Aganippe.
Vel nos Emathiis ad Pæonis usq; niuosos
Cedemus * syluis. dirimant certamina nymphæ.
Turpe quidem contendere erat, sed credere uisum
Turpius, electæ iurant per flumina nymphæ.

RAPH. ¶ SED vetitum est adeo sceleri nihil) omnia inquit scelerati audent, neque sibi quicquam prohibitum esse putant, ¶ Adeo) certe. ¶ Omnia ter. Vir. mentes) sententia est generalis, virgines enim natura sunt timidæ. ¶ Dirusq; an. ora. Pyre. Vertitur) versari videtur. Pyreneus autem vt hinc colligere possumus Thraa fuit tyrannus, qui Daulida Phocidis vrbem occupauit, vbi cum quodam die pluuioso musas ad Parnasum euntes vidisset, vt tecta sua subirent, dum pluuia cessaret, inuitauit. Cum vero iam imber cessasset, musæque discedere vellent, Pyreneus impius clausis foribus illis vim inferre parabat. Sed musæ in aues conuersæ euolauerunt, quas cum persequi Pyreneus (Pyreneus) vellet ex arce se præcipitem iaciens caput terræ illisit, sicque expirauit. Pyreneus sane nomen est trisyllabum, non, vt quidam putãt, quadrisyllabum nisi pro monte accipiatur, quo Gallia ab Hispania disterminatur, tunc enim penultima cum æ diphthongo scribitur. ¶ Daulia rura) (Daulia.) Daulios agros. Daulia autem quæ & Daulis dicitur, vrbs est Phocidis à Daulyde nympha, vt scribit Pausanias appellata. Phocis (Phocis.) autem regio est in qua est Parnasus, vnde Phocenses dicuntur. Phocea vero vrbs est Ioniæ à Phocis, quod multæ Phocæ conditores eius secutæ fuisse dicuntur, appellata. Eiusdem nominis vrbs est Cariæ. ¶ Annuimus) consensimus, morem gessimus. ¶ Primas ædes) primas ædium partes. ¶ Victo Aqui. Au.) Auster qui (Auster.) & Notus dicitur pluuias ac nubes, Aquilo (Aquilo.) vero serenitatem affert. ¶ Impetus ire fuit) voluntas abeundi nobis fuit. Est autem locutio græca à latinis frequenter poetis vsurpata. ¶ Vecors) stultus, corde priuatus.

¶ Musa loquebatur) eleganti phantasia multas describit Metamorphoseis poeta. Musa nanque fingitur Palladi referre certamen suum cum Pieri filiabus, quo quidem in certamine, & transformationes Deorum in varia animalia tempore belli gigantei à Pieri filiabus canuntur, & pœna Typhoei gigantis, & Proserpinæ raptus, & Cyaenes in fontem mutatio, multaque alia contra à musis cantantur. Pierus igitur ea Euippe vxore nouem sustulit filias, quarum pulchritudine ac vocalitate mater superba, musas in certamen prouocare est ausa. Eas verò nympharum iudicio victas, musæ indignitate vocalitate erepta in raucas picas conuertere. Minime vero illi sunt audiendi, qui musas Pierides (Pierides.) à deuictis Pieri filiabus denominatas fuisse putant, cum à Pieria loco, circa Heliconem (vt ait Strabo.) dicantur. (ADDI.) {Videtur autem hæc fabula, à re occasionem traxisse. Nam Pausanias in Bœoticis scribit, Musas ab initio tres habitas fuisse, Meleten, Mnemen, & Aœden, postea Pierium, Macedonum, à quo Macedoniæ mons nomẽ habet, Thespias venisse, ibiq; nouem Musas constituisse, nominaq; alia ac certa singulis imposuisse.}

¶ Voxq; salutantum) chære, enim quo verbo Græci salutant, exprimere videntur picæ. ¶ Sua fata quærentes) de sua fortuna conquerentes.

¶ Pellæis in aruis) Macedonicis agris. Pella (Pella) nanq; vrbs est Macedoniæ Alexãdri magni natiuitate nobilis. Vnde Iuuena. Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis. ¶ Pæonis (Pæonia.) Euippe mater fuit) Pæonia pars est Macedoniæ montana quæ Emathia quoq; dicitur, patronymicum autẽ posuit loco gentilis. ¶ Lucinã) (Iuno lucina.) Iuno Lucina, quæ à parturientibus mulieribus inuocabatur: à luce est appellata, quod in lucem educere infantes sospites credebat. ¶ Perq; tot Aemonias) Aemonia (Aemonia) eadem est cum Thessalia ab Aemone rege dicta. Aemon autem filius fuit Chlori filii Pelasgi, pater autẽ fuit Thessali, à quo Thessalia fuit cognominata. ¶ Achaidas) Achaias græcas. ¶ Thespiades (Thespiades.) dictæ sunt, nõ à Thespia earum matre ac Mæonis vxore, vt quidam ea suo cõmodo fingunt, sed à Thespiis vrbe Bœotiæ vbi maxime colebãtur, cui opinioni accedere Ouid. videtur, cum Deas Thespiades eas vocet. Cum quodam enim contemptu sic eas Pieri filiæ appellant, ac si dicerent Thespiensium Deæ, non aliorum. ¶ Fonte Medusæo) periphrasis est Hippocrenes fontis musis dicati. ¶ Et Hyantea Aganippe) (Hyantes.) Bœotia, nam Hyantes populi sunt Bœotiæ, Aganippe (Aganippe) vero fons est Bœotiæ musis sacer. ¶ Ad pœnas niuo.) mõtanos. Pæones (Pæones.) nanque populi sunt Macedoniæ montani. (ADDI.) {Siue extremæ Pannoniæ. ¶ Dirimant certamina nympha) diiudicent inquit vtræ nostrum melius cecinerint. Dirimi autem proprie dicuntur bella atque lites, cum sedantur. ¶ Per flumina) per stygem paludem.

FACTAq;

Factaq; de uiuo pressere sedilia saxo.
Tunc sine sorte prior, quæ se certare professa est,
Bella canit superum, falsoq; in honore gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum,
Emissumq; ima de sede Typhoea terræ
Cœlitibus fecisse metum, *cunctosq; dedisse
Terga fugæ, donec fessos Aegyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in hostia Nilus.
Huc quoq; terrigenam uenisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris,
Duxq; gregis, dixit fit Iuppiter, unde recuruis
Nunc quoq; formatus Libys est cũ cornib. Hãmon.
Delius in coruo, proles Semeleia capro,
Fele soror Phœbi, niuea Saturnia uacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.
Hactenus ad citharam uocalia mouerat ora.
Poscimur Aonides sed forsitan otia non sunt,
Nec nostris præbere uacat tibi cantibus aures.
Ne dubita, uestrumq; mihi refer ordine carmen
Pallas ait, nemorisq; leui consedit in umbra.
Musa refert. dedimus summam certaminis uni,
Surgit, & immensos hedera collecta capillos
Calliope querulas prætentat pollice chordas.
Atque hæc percussis subiungit carmina neruis.
Prima Ceres unco glebam dimouit aratro.
Prima dedit fruges alimentaq; mitia terris
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.
Illa canenda mihi est. utinam modo dicere possem
Carmina digna Dea. certè est Dea carmine digna.
Vasta giganteis *iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus urget
Aethereas ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, *tentatq; resurgere sæpe,
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachine tibi, Lilybæo crura premuntur,
Degrauat Aetna caput, sub qua resupinus arenas
Eiectat flamamq; fero uomitore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidaq;, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus & rex pauet ipse silentum,
Ne pateat, *latéque solum retegatur hiatu,

RAPH.

¶FACTAq; de viuo) hoc de iure sumptum videtur. Iudices enim sententiam laturi sedere iubentur. ¶Tunc sine sorte prior) stoliditatem simul & temeritatem filiarum Pieri notat musa, quarum vna antequam sorte decerneretur, vtræ deberent cantum inchoare, bellum giganteum canere cœpit. ¶Emissumq; Typhoea) Typhoeus qui & Typhon dicitur Titani & terræ fuit filius tanta audacia, vt Iouem in pugnam prouocare sit ausus. Quare Iuppiter illum fulmine strauit, Trinacriæq; insulæ subiecit. Sanè Typhoeus ita trisyllabum est, vt nõ o & e sed e & u in diphthõgũ copulentur. Quidã enĩ de orthographia scribentes cum œ diphthongo hoc nomen scribendum stulte præcipiunt. {Hesiodus Tartari filium & Terræ, facit Typhoea his versibus.

Tiphœus

ADDI.

. . . . . ἔθηκε
Τυφωέα καὶ αἰγιοχοῦ ἐξέλασε Ζεύς,
Ὁπλότατον τέκε παῖδα τυφωέα γαῖα πελώρη
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν ἀφροδίτην
Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύι ἔργματ' ἔχουσαι,
Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ, ἐκ δέ οἱ ὤμων
ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο δράκοντος, &c.}

¶Donec fessos Aegyptia tellus Ceperit) gigantes Titanorum filii (vt primo quoq; diximus) Typhoeo duce impetum in Deos fecerunt, ac eos in Aegyptum vsque fugere coegerunt, vbi, se Typhoei metu in varia animalia, vt perspicue describit Ouid. conuerterunt, inde factum est, vt Aegyptii multa animalia pro Diis colant. In quorum stultitiam Iuue. eam scripsit Saty. cuius est initiũ. Quis nescit Volusi Bithynice, qualia demens Aegyptus portenta colat. ¶Duxq; gregis) periphrasis. Nam Iuppiter se in arietem commutauit, cuius rei argumẽtum est, quod Iuppiter Hammon in Libya sub figura arietis colitur. Tametsi aliam huius Metamorphoseos rationem superius descripsimus. ¶Delius in coruo) Apollo se in coruum mutauit, Bacchusq; in caprum. {Higynus ex Græcorũ traditione, Apollinem in Cygnum, Pana in Capricornum, siue Aegypana se conuertisse tradit, vnde eadem figura etiã inter sydera relatũ} ¶Fele so. Phœbi) Diana soror est Apollinis, quæ se in Felem domesticum animal muribus, auibusq; maxime infestum, cõuertit. ¶Cyllenius ibidis alis) Ibis auis Ciconiæ similis Aegypti peculiaris, immũda, vt quæ rostro anum purget. ¶Poscimur Aonides nos) inquit musæ ad cantandum inuitamur. Significat autem se & prudentes & modestas esse, quæ nisi rogatæ non surrexerint ad cantandum, id quod impudentes Pieri filiæ fecerunt, quæ ne iacta quidem sorte canere cœperunt. Aonides vero musæ dicuntur ab Aonia Bœotiæ parte montana. ¶Leui vmbra) suaui ac

ADDI.
Iuppiter i arietem.
Apollo in coruum.
Bacchus i capram.
Diana in felem.
Iuno in vaccam.
Venus in piscem.

iucunda. ¶Dedimus sum. certa. vni,) hoc est, totum certamẽ vni ex sororibus commisimus. ¶Calliope) vna est ex musis. cui à pulchritudine ac bonitate vocis nomen inditum est, Nam κάλλος pulchritudo, ὄψ ὀπὸς vox dicitur. Morem autem citharœdorum expressit, qui citharæ chordas antequã verum incipiant cantum tentare solent. Chordę autem propriè dicũtur musicorũ instrumentorũ. ¶Neruis) chordis. ¶Prima Ceres) à laudibus Cereris carmen suum Calliope auspicatur. Ceres autẽ Saturni & Opis filia fuisse dicitur, quæ olim prima agrorũ cultum ac frumenta hoibus mõstrauit, legesq; adinuenit, quibus hoies ciuiliter viuere cœperunt. Dicta est autẽ Ceres à gerendis frugibus prima litera propter affinitatẽ mutata, vt de natura Deorũ Cicero ait. ¶Alimẽtaq; mi.) periphrasis est frumẽti, ante cuius inuentionẽ glandibus hoies vescebantur. ¶Prima de. le.) repetitio est quæ maxime laudationem exornat. quòd aũt Ceres prima leges inuenerit, illud quoq; est argumẽto, quòd Thesmophoros à Gręcis vocatur hoc est, Legifera & eius sacra Thesmophoria, quæ à nostris Cerealia dicuntur. Vasta gigãteis) Tiphoeo gigãti fulmine percusso Iuppiter Siciliã insulã supiniecit. ne quando resurgens è cœlo Deos pellere tentaret. ¶Trinacris) Sicilia quidẽ Trinacris à poeta, sed ab aliis Trinacria frequẽtius dicitur, qđ tria ἄκρα habeat & promõtoria, Pelorũ, Lilybęũ, & Pachynũ, Quidã ex antiquis historicis Trinacriã illã vocant à Trinacro rege denoĩatã, vt scribit Apollonii enarrator. ¶Magnis mo.) montibus, põderibus. ¶Nititur ille quidẽ) hoc idcirco fingitur, quia Sicilia terræ motu sæpenumero quatitur. ¶Ausonio Pe.) Italo, qppe qui & ad Italiã vergat, & ab ea mille & quingentis passibus distet. Dictus est aũt Pelor' à Peloro Classis Hãnibalis gubernatore, quẽ interfectum Hãnibal cũ crederet, se in insidias adductum ibi sepeliendum curauit. ¶Læua Pa. tibi) apostrophe ad montem, qua maxime oratio excitatur. Pachynus vero Siciliæ est promontorium in Græciã vergens. ¶Lilybęo crura præ.) Lilybęus quoque Siciliæ est promontorium Africam respiciens. ¶Degrauat Aetna ca.) deprimit. Aetna vero mons est Siciliæ altissimus, cuius vertex ferè semper flammas eiectat, est etiam vrbs Aetna à Hierone rege ædificata, vnde Aetnæi dicuntur. ¶Sæpe remoliri) sæpe inquit tentat montes excutere, quo tempore maximi fiunt terræ motus, per quod quidẽ significatur vastum Typhoei & robur & corpus ¶Luctatur) conatur. ¶Remoliri) demoliri, decutere præpositionem. posuit pro præpositione. ¶Rex si.) Pluto. Manes silentes dicuntur, quod mortuis nulla vox sit. ¶Pateat) aperiatur. ¶Solum) terra.

Mercurius in ibidem.
Cereris laudes.
Calliope.
*a.l. victosq;.
Trinacris.
*a.l. ingesta Trinacria.
*vet' cod. pugnatq;.
Pelorus.
*a.l. latoq;
Pachinus.
Lilybęus.
Aetna.

ADDI. {Variant autem authores circa fabulam hanc. Ouidius Typhoeum sub Aetna sepultum dicit: Virgilius, & hunc secutus Lucanus sub Inarime insula vicina Baiis, vt Aeneidos nono:

Tum Prochyte sonitu alta tremit, durumq; cubile
Inarime, Iouis imperiis imposta Typhoeo.

Quod ab Homero sumptum, apud quem Iliados secundo legitur:

εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.

Quanquam ibi commentator ἄριμα, inquit, alii Ciliciæ, alii Lydiæ montem esse volunt. Apollonius secundo Argonau. in Palude Serbonidæ, quæ est inter Aegyptum & Phœniciam sepulptum eundem tradit, Cuius versus sunt:

Ἔντα τυφάονα φασὶ Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας
Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον, ἵκετο δ᾽ αὔτως
Οὔρεα καὶ πεδίον νυσήιον, ἔνθ᾽ ἔτι νῦν περ
Κεῖται ὑποβρύχιος Σερβωνίδος ὕδασι λίμνης,

Antrum autem siue sedem Tiphoei, vt Homerus in Arimis ita Pindarus, & post eum Mela in Cilicia fuisse scribunt. Cuius diuersitatis catio est, quod cum Typhaon, siue Typhoeus ventus proprie intelligatur impetuosus & ardens, varus locis tales erumpere contingit, de qua re qui volet, Cômentaria Pindari videat in primo Od. Pythiorum. Porrò Typhoeum Hesiodus dicit, Orthum & Cerberum canes, præterea Hydram & Chimæram ex Echidna mōstro semiserpente, genuisse. Tametsi idem Hesiodus diuersos facere Typhoeum & Typhaonem videtur. Hunc enim δεινόν τ᾽ ὑβριστήν τ᾽ ἄνεμον vocat, illum autem gigantem centicipitem, atque ignem, ore vomentem describit. Vide Theogoniam.}

RAPH. Atrorum equorum) nigrorum, apud inferos enim omnia sunt nigra, vtpote apud quos perpetuæ sunt tenebræ. Ambibat) circuibat. Fundamina) fundamenta. Postquam exploratum satis est) satis compertum est. Hæc autem narrantur vt commodius fabula fabulæ connectatur. Labare) vacillare. Videt hunc Ery. va.) Erycina à Romanis, Siculis'que Venus dicitur, ab Eryce Veneris ipsius, ac Butæ filio, qui cum in Sicilia regnaret, ac plurimum corporis viribus polleret, hospites vt secum cæstibus decertarent prouocabat. Is extructo matri Veneri templo, quæ Erycina fuit appellata, cum Hercule congressus ab eo fuit interfectus. In vertice autem montis, qui ab eo ipse Eryx cognominatur, dicitur fuisse tumulatus. Narraturus vero poeta Cyanes nymphæ transformationem in stagnum, prius Proserpinæ raptum elegantissime describit. Cum enim Pluto Deus inferorum in Sicilia vagaretur, sagitta à Cupidine rogatu Veneris percussus, visa Proserpina Cereris filia ita exarsit, vt eam raptam statim currui suo imponeret, atque asportaret. Cum vero à Cyane nympha retineretur ipse adaperta terra ad inferos cum amica deuectus est. Cyane autem eo dolore fuit affecta, vt paulatim in fontem fuerit commutata. Monte suo) Eryce sibi dicato. Natum volucrem) filium alatum hoc est, Cupidinem. Arma, manus'que meæ) eadem fermè oratione Venus apud Virgilium. Cupidinem filium alloquitur:

Nate meæ vires, mea magna potentia solus.

In'que Dei pectus) in animum Plutonis. Molire) præpara. Triplicis regni) quod in tres diuisum est partes. Quarum suprema (hoc est, cœlum) obtigit Ioui. Media (hoc est, terra cum mari) Neptuno. Infima ac vltima (hoc est, inferi) Plutoni. ADDI. {Atque hoc pacto Regius. Alii autem terram, & quæ sub, vel in ea sunt, Plutoni assignant. Inde etiam est, quod Pluto diuitiarum Deus habetur, quoniam illæ è terra effodiuntur. Quare dubitari possit, vtrum legendum sit. Tu numina Ponti Victa domas, ipsumq; regit qui numina pontis) Homerus Iliados decimoquinto. Terram communem relictam dicit, Cœlum autem Ioui, mare Neptuno, & tenebras, siue Tartarum Plutoni cessisse. Sed hæc diuisio nihil ad hunc locum.} (Terræ.) Profers?) producis, amplificas. Agitur pars tertia mundi) hoc est, tertia pars mundi in periculo versatur, parumq; abest quin ea à nobis amittamus. Et tamen in cœlo quoque) non solum inquit inferos patimur ab amore liberos esse, verum superorum quoq; quidam nos spernunt, nostraq. patiētia fruuntur. Pallada non'ne vides) à quibus potissimum sperna tur Venus exponit. Pallas enim ac Diana perpetuá vouerant virginitatem. Cereris quoque filia.) Proserpina, quæ Iouis & Cereris fuit filia. Patruo) Plutoni, qui Iouis frater Proserpinam sibi vxorem copulauit. Nec quæ magis audiat arcum) hoc est, nec quæ facilius ab arcu emittatur. Illæ nanque sagittæ arcum audire & obtemperare dicuntur, quæ facile ab arcu emittuntur. Vel etiam quæ hoc, quod arcus petit, faciunt, hoc est, certo feciunt.} Flexile cornum) propter cacophoniam cornum dixit pro cornu. Oppo sito'que genu) gestum exprimit eorum, qui arcus intendunt. Curuauit) inflexit, vt intenderet. Flexile cornum) flexilem arcum ex cornu confectum. In'que cor) in corde ratio loquendi exposcit. Hamata harundine) sagitta ferro armata & hamo, quæ quidem è corpore difficulter extrahi potest. Est autem hamatus nomen participio simile vt galeatus. Ditem) Plutonem, qui à Græcis πλουτεύς, Latinis Dis, siue Ditis κατ᾽ ἀντίφρασιν, quia minime sit diues dicitur. Nam πλοῦτος & Deus est diuitiarum, & pro ipsis quoque diuitiis ponitur. ADDI. {Immo recte & analogicos, quoniam e terra cuius Deus Pluto ab aliis dicitur diuitiæ effodiuntur, vt supra quoque dictum.}

sa. l. cornū authore Prisciano li. vi.

Sagittas arcum adire qd sibi velit.

Immissus'q; dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curru'q; atrorum uectus equorum
Ambibat Siculæ cantus fundamina terræ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Venus indignata quod & Diana & Proserpina Cereris filia numen suum, coniugiaque aspernarentur, Ditem qui territus viribus Typhoei mouentis Aetnam, cui subiectus a Diis erat cum ab Inferis emersisset, impulit in amorem, vt Proserpinā circa Aetnam flores legentem cum Minerua atq; Diana raperet, qua capta cum properaret curru fugere, a Cyane nympha quam dilexerat Anapus amnis intercedente tardatus est. At ille incensus ira propter moram intercedentis, relicto sceptro inter stagna discussit vndam, præcepsque mari mersus, Cyanemque, que curru obstiterat in liquorem sui nominis vertit, cuius lacus contiguus Arethusæ videtur.

Postquam exploratum satis est, loca nulla labare,
Deposito'q; metu uidet hunc Erycina uagantem
Monte suo residens, natum'q; amplexa uolucrem
Arma, manus'q; meæ, nate potentia dixit,
Illa quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
In'q; Dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni.
Tu superos, ipsum'q; Iouem, tu numina ponti
Victa domas, ipsum'q;, regit qui numina terræ.
Tartara quid cessant? cur non matris'q;, tuum'q;
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in cœlo quoque iam potentia nostra est.
Spernimur, ac mecum uires minuuntur amoris.
Pallada non'ne uides, iaculatricem'q; Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia uirgo,
Si patiemur erit. nam spes affectat easdem.
At tu pro socio, siqua est ea gratia regno.
Iunge Deam patruo. dixit Venus ille pharetram
Soluit, & arbitrio matris de mille sagittis
Vnam seposuit. sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta, nec quæ magis audiat arcum.
Opposito'q; genu curuauit flexile *cornu,
In'q; cor hamata percussit harundine Ditem.

CHAVD

Haud procul * Aetneis lacus est à mœnibus altus
Nomine Pergusa non illo plura Cayster
Carmina cycnorum labentibus audit in undis.
Sylua coronat aquas cingens latus omne, suisq;
Frondibus ut uelo, Phœbeos summouet ignes.
Frigora dant rami, uarios humus humida flores.
Perpetuum uer est, quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut uiolas, aut candida lilia carpit,
Dum'q; puellari studio, calathos'q;, sinum'q;
Implet, & æquales certat superare legendo.
Pene simul uisa est, dilecta'q;, rapta'q; Diti.
Vsq; adeo est properatus amor, Dea territa mœsto,
Et matrem & comites, sed matrem sæpius ore
Clamat, & ut summa uestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis,
Tanta'q; simplicitas puerilibus affuit annis,
Hæc quoque uirgineum mouit iactura dolorem.
Raptor agit currus, & nomine quenque uocando
Exhortatur equos, quorum per colla, iubas'q;
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas
Per'q; lacus altos, & olentia sulfure fertur
Stagna Palicorum rupta feruentia terra,
Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho
Inter inæquales posuerunt mœnia portus.
Est medium Cyanes, & Pisææ Arethusæ,
Quod coit angustis inclusum cornibus æquor,

* a.l. enneis.

RAPH. ¶HAVD procul Aetneis) lacum nomine Pergusam describit, iuxta quem Proserpina cum sibi æqualibus puellis flores colligens à Plutone illac curru transeunte rapta fuit. Hunc vero lacum Claudianus (qui & ipse raptum Proserpinæ descripsit) Pergum à Siculis appellari ait. Haud procul inde lacus, Pergum dixere Sicani Panditur. Ita locorum nomina varie sæpenumero à poetis efferuntur. ¶Aetnæis mœnibus) Aetna vrbe. Nam Aetna & mons est Siciliæ, & vrbs, vt diximus. Quidam vero putant Ennæis esse legendum, quod Enna quoque per duplex, n, & sine diphthongo Siciliæ vrbs est mediterranea, iuxta quam contendunt Proserpinam fuisse raptam. ¶Non illo plura Cayster Carmina cygnorum) Cayster fluuius est Asiæ iuata Asiam paludem ac Ephesum vrbem labens, quem cygnis abundare, Virgil. quoque in primo Georgicorum testatur:

Iam varias Pelagi volucres & quæ Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

Sic autem dictus est quod labitur per κατακαυμένην & combustam regionem. Ab hoc deducitur Caystriũ pratum iuxta Ephesum. ¶Sylua coronat aquas) vndique sylua lacum circuit. ¶Summonet) repellit, penetrare non sinit. ¶Phœbeos ignes) Solis feruores. ¶Puellari studio) puellæ conuenienti. ¶Vsque adeo) pro iam. Acclamatione hac significat quàm vehemẽs ad amandum sagitta Cupidinis effectus fuerit Pluto. ¶Ab ora summa) à supremo limbo. ¶Hæc quoque ia.) quia amiserat flores. ¶Raptor agit currus) agitat & concitat in cursum. ¶Et nomine quenque vocando) Exhortatur equos, nomina equorum Plutonis hæc esse feruntur. Orphnæus, qui obscurus interpretari potest & niger, Aethon qui vrens. Is autem vnus est etiam ex Solis equis, Nyctæus, qui nocturnus à nocte, quæ νὺξ græcè dicitur, Alastor qui infestus & perniciosus. Sũt enim Alastores Dæmones hominibus perniciosi & infesti. {Hi à Claudiano recensetur his versibus.

Orphnæus, crudele micans, Aethonq; sagitta.
Ocyor, & Stygus crudelis gloria Nyctæus
Armenti, Ditisq; nota signatus Alastor.}

¶Excutit) cõcutit. ¶Obscura ferru.) ferrugineo colore, q fuscus est ac ferro similis. ¶Stagna Palicõ) Palici (vt Aeschylus in Aetnis scribit) Iouis & Thaleæ nymphæ à Vulcano genitæ, filii fuerunt, vt vero alii in primisq; Silenus scriptor Græcus, Vulcani ex Aetna Oceani filia. Dicti sunt autem Palici ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, hoc est, ab iterum veniendo in vitam, cum mortui iam essent. Nam cum Thalea nympha à Ioue fuisset compressa. Iunonis timore optagit, vt sibi terra dehisceret. Quod quidem vbi factum est, maturi partus tempus aduenit, ex terra igitur adaperta, duo simul infantes exiliere, qui Palici sunt appellati. Non autem Palisci, vt putat Tortel. qui in hoc quoque fœde nimium fallitur, nam Paliscos ἀπὸ τοῦ πάλιν quod est iterũ, & hiscere verbo latino scribit componi, eoq; secundæ syllabæ s literam præcipit scribendam, cum & nomen Græcum proculdubio sit, nec si illo modo componeretur, Græci vnquam huiusmodi verbo vterentur. Iuxta Palicos autem fons est Palicinæ, qui aquam in altum sex cubitis eiaculari dicitur, quæ in eundem fontem rerum reuertatur. Ius quoque iurandum ibi sanctum fuisse scribunt. Quæ enim quis iurasset ea in tabella scripta in aquam proiiciebantur, ac siquidem vera fuissent, tabella fluitabat, siquis vero peierasset, tabella submergebatur nec vsquã apparebat. In periurio vero deprehensus cõburebatur. {Vide Macr. v. Satur. & Aristote. de Auditionibus Mirabilibus.} ADDI.

¶Feruentia) innuit poeta ibi esse fontes calidarum aquarũ. ¶Et qua Bacchiadæ) hoc est, originem à Bacchia ducentes. Bacchias enim Dionysi filius Corinthum habitauit, ab eo autem genus ducentes (vt scribit & Strabo) & expositor Argonauticon Apollonii generosissimi Corinthiorum habebantur. Cæterũ expulsi Corintho propter Actæonis mortem dicũtur fuisse. Melissus enim pater cum vidisset filium à Bacchiadis dilaceratum, iamq; Isthmia forent celebranda, astans altari multa in Corinthios est imprecatus: nisi filii cędẽ vindicarẽt, cumq; ea dixisset se præcipitem ex alto dedit. Quare Corinthii ne inultã eã cædẽ relinquerent, oraculoq; id iubenti obtẽperarẽt Bacchiades expulerũt. Chersicrates autẽ vnus Bacchiadum Corcyram ædificauit, cum illinc Colchos eiecisset. Videtur autẽ poeta innuere Drepanum à Bacchiadis ædificatum, quæ & Corcyra Drepane fuerit appellata, quod (vt Timæus inquit) δρεπάνη, hoc est, falx illic abscõdita est, qua Cronus vrani, hoc est, Cœli pudẽda, aut Iuppiter Croni reciderit. {Nõ Drepanum, sed Syracusas intelligit Ouid. ab Archia conditas, qui & ipse Bacchiadũ vnus fuit, Actæonis interfector, qui & de filiarum suarum nominibus Ortygiam & Syracusas appellauit, ipse postea eodẽ modo à Telepho quodam occisus, vt ipse Actæonẽ interfecerat. Historiã annotauit Leonicus de Var. Histo. lib. ii. ca. x. Et meminit Strabo itẽ lib. vi. Theocritus aũt Idyllio. xvi. Syracusas etiã Ephyreorũ, hoc est, Corynthiorũ vrbẽ vocat.} ADDI. ¶Bimari Corintho) Corinthus idcirco bimaris appellatur, quod in Isthmo Peloponnesi ædificata ad altera parte Aegeũ mare, ab altera Ioniũ spectet. ¶Inter inæquales) portus, alter nanq; maior esse, alter minor perhibetur. {De Syracusis intellige.} ADDI. ¶Posuerunt mœnia) vrbem Drepanum ædificarunt. {Non Drepanũ, sed Syracusas} ADDI. ¶Est medium Cyanes) locũ describit, vbi Cyane nympha Plutonem inhibere voluit, ne Proserpinam asportaret, cæterum à Plutone contempta, dolore in fontem sui nominis fuit conuersa, qui Anapi fluuio commistus iuxta Ortygiam insulam in mare labitur. Cyane autẽ (vt scribit Plutarchus ex sententia Dosithei) puella fuit Syracusana, quæ ex oraculo & Cyanippum patrem, & seipsam mactauit, cum patris desyderiũ ferre nõ posset. Cum autem illius morte pestis foret sedata, Syracusani diuinos honores ei decreuerunt, ac perennẽ & maximum fontẽ ab eiusdẽ nomine appellarunt. Est autẽ iuxta Syracusas Proserpinæ sacer (vt scribit Diodorus) quod propè illum raptu fuerit Proserpina, vt etiã Cicero testatur. ¶Et Pisææ Arethusæ) Arethusa fons est Siciliæ iuxta Syracusas vrbem, quam idcirco Pisæã poeta vocat, quod (vt diximus) creditur esse Alpheus, qui fluuius iuxta Pisam Olympiæ vrbem labens absorbetur à terra, ac subter mare fluens in Siciliam vsque Arethusam efferre dicitur. {De qua te vide Strabonem libro sexto.} ADDI.

Margin notes: Aetna. Pergusa lacus. Enna. Cayster. Caystrium pratum. Equi Plutonis: Orphnæ, Aethon, Nyctæus, Alastor. ADDI. Corinth bimaris. Cyane. Arethusa.

ΚΑΡΗ.

Anapus

(COMPONERE) comparare. ¶ Anapus) qui & Anapis dicitur, fluuius est Siciliæ, qui idcirco Cyanen amare fingitur, quod iuncti in mare defluunt. ¶ Saturnius) Pluto Saturni filius ¶ Condidit) fecit tantis viribus vt totū sceptrum occultaretur. ¶ Icta viam tellus) nam sceptro percussa ita hiauit, vt facile Plutonis currus illac ad inferos pertransierit. ¶ In tartara) ad inferos. Est enim tartarus infimus inferorum locus & obscurissimus, dictus παρὰ τὸ ἐν τεταράχθαι, hoc est, ex eo, quod oīa in eo perturbata & confusa sunt. Mutat autē genus, nam in singulari masculinū est, in plurali neutrū ¶ Medio cratere) in mediam voraginem. Nam crater non solum vas dicitur, sed ad eius similitudinē hiatus quoque terræ, vnde flāma præsertim egrediatur, crater appellatur, vnde Empedoclem se in Aetne craterē præcipitasse legimus. ¶ Inrōsolabile vulnus) maximum dolorem, qui nullam consolationem admittere posset. ¶ Omnis) tota. ¶ Ossa pati flexus) ossa fieri flexilia. ¶ Exilibus) tenuibus ac paruis. ¶ Euanida) euanescentia, resoluta. ¶ Restatq; nihil quod prendere possis) nihil inquit duri de Cyanes corpore fuit relictum, quod quisquā manibus prehendere possit. ¶ Interea pauidæ) Ceres Proserpinam filiam quærens, cū defessa siti laboraret quandā rogauit anum, vt sibi aquam ad os colluēdum exhiberet. Ea cum mustum polenta cōmistum à vetula traditum bibere cœpisset, puer audacior & ridere & Cererē gulæ deditam esse iactare ausus est. Quare indignata Ceres in faciem impudentis pueri mustū simul & polentā expuit, eumq; in stellionem animal variis maculis infectum commutauit. ¶ Omni profundo) in omni mari. ¶ Vdis capillis) humidis, propter rorem autem nocturnū Aurora humidos capillos fingitur habere. ¶ Ab Aetna) ab Aetnæ incendio & cratere. Vnde & in sacrificiis Cereris, quæ mysteria & initia vocātur, faces accensas iactare solebant, ad imitationem ipsius filiam inquirētis. ¶ Flamiferas pinus) pinus arbor est, ex qua optimæ faces conficiuntur. Duas autem integras pinus maximas Ceres accēdit, illisq; pro facibus vtebatur. Claudianus vero duas cedros ab illa gestatas fuisse scribit. ¶ Hebetarat sydera) lumē sydesum retuderat & occultarat. Nā adueniēte die syderum fulgor non videtur. ¶ Oraq; nulli Colluerant fontes) hoc est, nihil aquæ biberat. Proprie autem os collui dicitur, quando abluitur. ¶ Stramine) palea. ¶ Prodit anus) procedit, egreditue. Quænam vero fuerit hæc anus poeta quidem reticet, sed Caper in Virgil. scribit fuisse Meganirā Ce-

Cyane in aquam.

Mos sacrorū Cereris.

Hic fuit, à cuius stagnum quoq; nomine dictū est.
Inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas
Gurgite quæ medio summa tenus extitit aluo,
Agnouitq; Deam, nec longius ibitis inquit.
Non potes inuitæ Cereris gener esse roganda,
Non rapienda fuit quod si componere magnis
Parua mihi fas est, & me dilexit Anapus,
Exorata tamen, nec, ut hæc exterrita, nupsi.
Dixit, & in partes diuersas brachia tendens
Obstitit, haud ultra tenuit saturnius iram,
Terribilesq; hortatus equos in gurgitis ima
Contortum ualido sceptrum regale lacerto
Condidit. icta uiam tellus in tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptamq; Deam, contemptaq; fontis
Iura sui mœrens inconsolabile uulnus
Mente gerit tacita, lachrymisq; absumitur omnis.
Et quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra uideres,
Ossa pati flexus, ungues posuisse rigorem,
Primaq; de tota tenuissima quæque liquescunt,
Cœrulei crines, digitiq;, & crura, pedesq;.
Nam breuis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est. post hæc humeri, tergumq;, latusq;,
Pectoraq; in tenues abeunt euanida riuos,
Deniq; pro uiuo uitiatas sanguine uenas
Lympha subit, restatq; nihil, quod pendere possis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ceres cum orbem terrarum peragrasset requirēs filiā Proserpinam æstu torrida ad casam cuiusdā anus nomine Mismes deuenit petiitque ab ea vt sibi aquam ad colluendum [illegible] porrigeret. Quæ cum polentatam potionem ei dedisset, & illa auidius biberet, puer quidā eiusdem casæ, nomine Stelles procaciter eam est persecutus, prædicans auiditatem eius in bibēdo, cuius Dea audacia offensa in malas eius partē potionis effudit, fecitque vt in stellionē cōuerteretur, qui potionē polentā sparsam tergo ostenderet.

Interea pauidæ nequicquam filia matri
Omnibus est terris, omni quæsita profundo.
Illam non udis ueniens aurora capillis
Cessantem uidit, non hesperus illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna,
Perq; pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus ubi alma dies hebetarat sydera, natam
Solis ab occasu, Solis quærebat ad ortus.
Fessa labore sitim conceperat, oraq; nulli
Colluerant fontes, contectam stramine uidit
Forte casam, paruasq; fores, pulsauit. at inde
Prodit anus, Diuamq; uidet, lymphamq; roganti,

lei ancillam, quæ Cererē manu prehensam introduxit. Huic astipulatur & Diomedes grāmaticus, qui & illud adiicit, puerum à Cerere in Stellionem conuersum Iambam fuisse vocatum, vnde Iambus videtur esse denominatus. ¶ Neque Meganira Celei ancilla fuit, neque puer in Stellionem versus, Iambas, vt Regius putat, appellatue. Sed Meganiram siue Metaniram, id enim crebrius scriptum repertas, Pausanias in Atticis & item Hephestio vxorem Celei. Cōmentatores Euripidis & Nicandri, Hippothoontis. Puerum autem in Stellionem versum, Nicandri interpres Abātem vocat, qui cum Deam à Metanira hospitio acceptam indignaretue, vltroq; verbis illam incesseret, illa petulantia pueri offensa, quod reliquū polētæ in cratere forte erat, in os eius effudit, atque ita in Ascalabum, Siue Stellionem, vt poeta ait, conuertit. Iambe vero (ita enim apud Græcos dicitur, nō Iambas) ancilla Metaniræ fuit, Panus & Echus filia, Thressa genere, vt in iisdem cōmentariis legitur, Hæc deam. cum ob amissam filiā perpetuo mœrore afficeretur, Iābicis quibusdā saltationibus, siue carminibus (vnde & Iambo pedi nomen factum) cōsolata, & ad hilaritatem inuitasse dicitur. Id quod ex Ipso Nicandro etiam apparet, cuius versus sunt in Alexipharmacis.

Τῷ δ' ἐν πολλάκι μὲν γλυκὺ πα-
τρῷον νύμφαις
Ἐμβλῆδαι κυρκεῶνα πέρας ἐν κύμ-
βεσι τεύξας,
Νεστίρας ἀυτῆς μεροῖο . ποτον
ἀποτεῦῖ
Δημήτηρ ἔβρεξεν ἀν᾽ ἄστυρον
Ἱπποθόωντ@
Θρῄσσης ἀθύρμασιν ὑπαὶ φατεί-
σιν Ἰάμβης
De pueri autem conuersione idem poeta in Theriacis meminit his versibus:
Ἀσκαλάβου, τὸν μέντ' ἱερὴ φά-
τις, ὥνιε ἀχαιὴ
Δημήτηρ ἔβλαψεν, ὅτ' ἄψεα σί-
νατο παιδός
Καλλίχορον περὶ φρεῖαρ, ὅτ' ἐν
Κελεοῖο θεράπναις
Ἀρχαίη μετανειρα θεὴν δέδεκτο
περίφρων
Quo loco aperte dicit Cererem à Metanira in Celei θεράπναις ταῦτεστι, τόποις πρὸς ξένων ἐπιτηδέοις, acceptam fuisse. Quare arbitror eos, qui Hippotoontis vxorem faciunt Metaniram ex eo occasionem traxisse, quod Nicandee dicit ἀν' ἄστυρον Ἱπποθόωντ@, hoc est in vrbe Hippotoontis κυκεῶνα siue polenta hanc, vt ab Ouidio vocatur, deam epotasse. Intelligit enim Eleusinem, vbi Celeus habitauit, quam ideo Hippothoontis vrbem vocat, quod hic ex Alope Cercyonis filia natus esset, Cercyon autem Eleusim & tenuit aliquando & ibidem à Theseo postremo occisus fuit. Sed hæc hactenus.)

Meganira

Iambas.

DVLCE

Dulce dedit, testa, quod coxerat ante, polenta
Dum bibit illa *datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risitq; auidamq; uocauit.
Offensa est, neq; adhuc epota parte loquentem
Cum liquido mista perfudit Diua polenta.
Combibit os maculas, & quæ modo brachia gessit,
Crura gerit. cauda est mutatis addita membris.
Inq; breuem formam, ne sit uis magna nocendi
Contrahitur, paruaq; minor mensura lacerta est.
Mirantem, flentemq;, & tangere monstra pauentem
Fugit anum, latebrasq; petit, aptum'q; colori
Nomen habet uariis stellatus corpora guttis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Arethusa nympha Siciliæ fonsq; qui humo pressus ab Elide fluit, indicauisset Cereri a Dite raptam Proserpinam, & illa ab Ioue impetrasset si fratris nuptiis contenta non esset, ea lege ab inferis duceret eam, si nihil gustasset. Quam ob causam cum iudicium fieret Ascalaphus hospes Acherontis filius ad iudicium primus descendit, docuitque eam mali punici granum gustasse: Quamobrem in auem bubonem abominandi ominis conuersus est, Iuppiter autem ex æquo Cereri, fratrique tribuit, vt partem anni Proserpina apud virum, partem autem apud matrem ageret.

Quas Dea per terras, & quas errauerit undas
Dicere longa mora est. quærenti defuit orbis.
Sicaniam repetit. dum'q; omnia lustrat eundo,
Venit & ad Cyanem. ea ni mutata fuisset,
Omnia narrasset, sed & os & lingua uolenti
Dicere non aderant, nec qua loqueretur, habebat.
Signa tamen manifesta dedit, notam'q; parenti
Illo forte loco delapsam in gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in undis
Quam simul agnouit, tanquã tum deniq; raptam
Scisset, inornatos laniauit Diua capillos,
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nescit adhuc ubi sit. terras tamen increpat omneis,
Ingratas'q; uocat. nec frugum munere dignas,
Trinacriam ante alias, in qua uestigia damni
Repperit. ergo illic sæua uertentia glebas.
Fregit aratra manu, parili'q; irata colonos,
Ruricolas'q; boues leto dedit, arua'q; iussit
Fallere depositum, uitiata'q; semina fecit.
Fertilitas terræ latum uulgata per orbem
Sparsa iacet. primis segetes moriuntur in herbis.
Et modo Sol nimius, nimius modo corripit imber,
Sydera'q;, uenti'q; nocent, auide'q; uolucres
Semina iacta legunt, lolium, tribuli'q; fatigant
Triticeas messes, & inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alpheias extulit undis,

RAPH. ¶ DVLCE dedit) non mulsum, quod est ditiorũ, sed mustum quo rustici quoque non carent, puto accipiendum. ¶ Testa) terreo vase, per quod significat poeta vetulam eam inopem admodum fuisse. ¶ Polenta) cum præpositio subintelligatur.

ADDI. { Alii accusatiuo casu polenta dictum accipiunt, vt sit neutri generis, eo'que modo & planior constructio est & sensus. Sed hoc criticis relinquamus. } Polenta vero cibus est Græcis olim tam familiaris, quàm puls Romanis, vterque vero cibus est quo rustici præcipueq; montani vtuntur. ¶ Duri oris) impudentis. Illi enim duri esse oris dicuntur, qui sunt impudentes. ¶ Auidam) gulosam. ¶ Epota parte) epotus modo actiuã, modo passiuã habet significationem, vt hoc loco. Sic Iuuenalis. Epotaq; flumina Medo prandente. ¶ Combibit os maculas) cõtrahit. ¶ Aptumq; colori Nomen habet) Stellio enim vocatur, quod paruis stellis insignitus esse videatur. Est autẽ paruum animal, quod (vt inquit Plinius) rore tantum viuit. A stellione vero stellionatus crimen à iureconsultis deduci videtur, vt enim stelliones varii sunt & versicolores, ita impostores atque deceptores, vt vilia videantur pretiosa, arte quadam ac simulatione mendaciisq; efficiunt. ¶ Stellatus corpora) stellatum habens corpus & guttis infectum quæ stellæ videantur. ¶ Quærenti defuit orbis) nam cum totum perlustrasset Ceres terrarum orbem vbi quæreret filiam nihil ei loci restabat, quare in Siciliam est reuersa. ¶ Sicaniam) Siciliam à Sicano rege appellatam. ¶ Nec qua loqueretur habebat) hoc est, nec linguã qua loqui posset habebat. ¶ Persephones zonam (Proserpinæ cingulum. Quam enim Latini Proserpinam, Græci Persephonem vocant. ¶ Trinacriam ante alias) Trinacria quæ & Trinacris vocatur, quod tria acra: idest promontoria habeat, cognominata fertur, vt superius quoque diximus. Alii à Trinacro rege, cuius meminit Sibylla (vt Stephanus refert) sentiunt fuisse dictam. A latinis etiam Triquetra, à triangulari figura nominatur. A quibusdam vero Græcorum Trinacria ἀπὸ τοῦ τριναξ: idest tridente vocatur, quod ei sit similis. Multa vero loca à rerum similitudine nominantur, vt Lyrnesus, Brundusium, Sardinia. ¶ In qua vestigia danni Repperit) causa est cur Siciliam in primis frugum munere indignam putet Ceres, quia illic mille suæ iactuiæ signa inuenit & amissæ filiæ. ¶ Sæua manu) magna & robusta. ¶ Parili leto) simili ac pari morti. Dare autẽ leto & mortiinterficere est. ¶ Arua'que iussit Fallere depositum) hoc est, aruis mandauit, ne sibi credita semina redderent. Depositum autem dicitur quicquid apud aliquem custodiæ gratia collocatur. Est vero figurata ac poetica locutio, fallere depositum, pro eo quod est fallere homines non reddendo semina credita atque deposita. ¶ Sparsa iacet) dispersa marcescit ac nullo est in honore, nullumq; fructum hominibus præbet. ¶ Segetes) frumenta seminata. Eleganter autem ea omnia enumerat, quibus segetes corrũpũtur. ¶ Et modo Sol nimius) nimia siccitas à calore Solis proueniẽs. ¶ Nimius imber) nimia humiditas. Nam imber (vt ait Plinius) in herba tantum segetibus est vtilis, florentibus autem frumento & hordeo nocet. ¶ Syderaq; ventiq; nocent) sydera tunc nocere segetibus videntur cum rubiginem contrahunt. Nam rubigo (vt idem scribit Plinius) cœleste est frugum, vinearumq; malum, nullominus noxium. Venti autem tribus temporibus nocent frumento & hordeo, in flore, aut protinus cum defloruere, vel maturescere incipientibus. ¶ Semina iacta) grana seminata. ¶ Legunt) colligunt, & deuorant. ¶ Lolium tribuliq; fatigant) lolium ac tribuli herbæ sunt segetibus infestæ. ¶ Fatigant) laboriosiores efficiunt. ¶ Triticeas messes) tritici segetes. Messis autem proprie dicitur tẽpus metendi & colligendi frumẽti, sed pro segete quoque interdum accipitur, vt hoc loco. ¶ Et inexpugnabile gramen) indomabile, quod nulla ratione ita domari potest, vt non renascatur. Videtur autem filicis esse periphrasis. Gramen sanè species est herbæ ferè vbiq; nascentis, quamuis simpliciter pro herba frequenter, gramen accipiatur. ¶ Eleis undis) per subterraneas cauernas ab Elide Olympiæ vrbe venientibus. Tres autem sunt vrbes hoc nomine, vna in Aegypto ab Eleo Tantali filio cognominata, altera in Arcadia, tertia in Hispania. vnde Eleus possessiuum modo trisyllabũ, modo Eleus quadrisyllabum, modo Eleius quinquesyllabum declinatur. ¶ Alpheias ex) Arethusa quæ Alphæi Elidis fluuii filia esse videtur. Nam Arethusa (vt pauloante diximus) eadem cum Alpheo esse putatur. Quæ enim apud Pisam in Alpheum proiiciuntur (vt scribit Plinius) eadem in Sicilia ab Arethusa eiiciuntur, vnde fabulæ datus est locus, Alpheum Elidis fluuium Arethusæ nymphæ amore captum: eam in Siciliam vsque fuisse persecutum.

Puer ipudens I stellionem.
*opti. I. domum.
Sicania
Persephones.
Trinacria.
Elides tres
Eleus.
Alpheias.

Rorantes'q; comas a' fronte remouit ad aures.
Atque ait,o' toto quæsitæ uirginis orbe,
Et frugum genitrix immensos siste labores,
Ne'ue tibi fidæ uiolenta irascere terræ.
Terra nihil meruit,patuit'q; inuita rapinæ.
Nec sum pro patria supplex,huc hospita ueni.
Pisa mihi patria est,& ab Elide ducimus ortus.
Sicaniam peregrina colo.sed gratior omni
Hæc mihi terra solo est,hos nūc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem,quam tu mitissima serua.
Mota loco cursum,tantu'q; per æquoris undas
Aduehar Ortygiam,ueniet narratibus hora
Tempestiua meis,cum tu cura'q; leuata,
Et uultus melioris eris mihi peruia tellus
Præbet iter,subter'q; imas ablata cauernas
Hic caput attollo,desueta'q; sydera cerno
Ergo dum stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris.
Illa quidem tristis,neque adhuc interrita uultu,
Sed regina tamen,sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit ceu saxea uoces.
Attonitæ'q; diu similis fuit.ut'q; dolore
Pulsa graui grauis est amentia,curribus auras
Exit in æthereas.ibi toto nubila uultu
Ante Iouem ✶ sparsis stetit inuidiosa capillis.
Pro'q; meo ueni supplex tibi Iuppiter,inquit,
Sanguine,pro'q; tuo.si nulla est gratia matris,
Nata patrem moueat.neu sit tibi cura precamur
Vilior illius,quod nostro est edita partu.
En quæsita diu tandem mihi nata reperta est,
Si reperire uocas amittere certius,aut si
Scire ubi sit,reperire uocas.quod rapta feremus,
Dūmodo reddat eam. neq; enim prædone marito
Filia digna tua est,si iam mea filia non est.
Iuppiter excepit.commune est pignus,onus'q;
Nata,mihi tecum.sed si modo nomina rebus
Addere uera placet,non hoc iniuria factum,
Verum amor est, neq; erit nobis gener ille pudori.
Tu modo Diua uelis,ut desint cætera,quantum est
Esse Iouis fratrem? quid? quo'd nō cætera desunt?
Nec cedit nisi sorte mihi.sed tanta cupido
Si tibi dissidii est,repetet Proserpina cœlum,
Lege tamen certa,si nullos conrigit illic
Ore cibos. nam sic Parcarum fœdere cautum est.
Dixerat.at Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt,quoniam ieiunia uirgo
Soluerat,& cultis dum simplex errat in hortis
Puniceum curua decerpserat arbore pomum,
Sumpta'q; pallenti septem de cortice grana

RAPH. ℭRORANTES comas)stillantes capillos. ℾ A fronte remouit ad aures)à fronte vsque ad aures repulit. Gestum autem expressit vrinantium, & sub aqua natantium, qui cum primum ex aqua caput extulerint, capillos à fronte ad aures vsque manibus ambabus repellunt. ℾ Immensos siste labores)hoc est, immensis desiste laboribus filiæ quærendæ. Est autem trãsitiuum sisto, quod significat firmo ac stare facio. ℾ Violenta)indignata. ℾ Patuit)se aperuit, vt Plutoni vnà cum rapta Proserpina ad inferos properãti aditum præberet. ℾ Nec sum pro patria supplex)nec tibi pro patria mea excusatione supplico. Hæc autem idcirco ait ne mentiri putetur. ℾ Pisa mihi patria est) Pisa Arcadiæ oppidum iuxta quod Alpheus fluuius labitur: vnde Pisæus deriuatur. Pisæ vero Pisarũ numero tantum plurali vrbs est Hetruriæ clarissima, vnde Pisanus. ℾ Mota loco cursum) Arethusa venatrix fuit nympha Dianæ comes, quæ cum forte se in Alpheo fluuio lauaret, ita Alpheum in sui amorẽ pellexit: vt ipsam retinere conatus sit, sed cum in Siciliam vsque fugientem Alpheus secutus esset, implorato Dianæ auxilio in fontem sui nominis fingitur fuisse conuersa. Quod idcirco (vt diximus) fictum est quòd quæ iaciuntur in Alpheum purgamenta elici ab Arethusa in Sicilia ferè est obseruatum. Sunt autẽ multæ Arethusæ & vrbes & fontes. Nam & Syriæ & Eubœæ est Arethusa & Itacæ fons. Quanquam non ignobiles grammatici scribant omnem fontẽ Arethusam posse vocari ἀπὸ τοῦ ἀρδεύειν, hoc est, ab irrigando. ℾ Aduehar Ortygiam)Ortygia duarum insularum est nomen, quarum altera in Aegeo, quæ & Delos dicitur, altera Siciliæ adiacet, de qua Virg. lib. Aeneidos, tertio. Sicanio prætenta sinu iacet insula contra Plemmirium vndosum, nomen dixere priores Ortygiam, Alpheum fama est, huc Elydis amnem, occultas egisse vias subter mare qui nunc Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis. Hæ vero duæ insulæ ab Ortygia vrbe Aetoliæ, Ortygiæ fuerunt denominatæ (vt Phanedicus & Nicander scribunt) non autem à transmutatione Asteriæ Latonæ sororis in Ortygiam, hoc est, coturnicem, Delos Ortygia fuit appellata, sed quòd omnes Ortygiæ coloniæ illius, quæ est in Aetolia fuerunt, inde'que nomen acceperunt. ℾ Hora tempestiua) tempus commodum. ℾ Leuata) liberata. ℾ Cura) dolore & solicitudine. ℾ Subter'q; imas ablata cauernas) per subterraneas vias abducta. ℾ Hic caput attollo)hic exeo. ℾ Desueta'q; sydera cerno)aspicio, hic inquit sydera mihi desueta, & non visa tantisper dum fui sub terra. ℾ Sed regina tamen) hæc ad Cereris consolationem referuntur, quibus tamen ipsa magis est exacerbata. Repetitio autem illius copulæ, sed, & rẽ amplificat & orationẽ exornat. Cum enim vnũ dicatur, plura tamen esse videntur. ℾ Opaci mun.)vmbrosi inferni. ℾ Pollens matrona) potens vxor. ℾ Dolore Pulsa graui)percussa, affecta magno dolore. ℾ Nubila)tristis, mœsta. ℾ Inuidiosa) inuidiam Ioui factura. ℾ Nata patrem moueat) Proserpina enim Iouis ex Cerere filia fuit. Conatur autem Ceres Ioui psuadere, ne patiatur filiam à Plutone detineri. ℾ Neu sit tibi cura vilior illius)neque illius inquit minorẽ curã habeas, quod ego ipsam peperi. ℾ En quæsita diu)En ecce, indignationem autem significat. ℾ Si reperire vocas)ac si diceret, hoc esse potius amittere, q̃ reperire. ℾ Quod rapta feremus)hoc est, quod sit rapta æquo animo tolerabimus, dummodo eam Pluto nobis reddat. ℾ Neq; enim prædone marito)causa est cur Proserpina marito prædone non sit digna, quia filia tua est. Prædones autem proprie dicuntur, qui in mari latrocinãtur, qui à Græcis Piratæ vocantur. ℾ Sed si modo noia rebus) sed si inquit nomina vera imponere volumus rebus & his factis, non iniuriam hoc, sed amorem esse cognoscemus. Diffinitiua autẽ vtitur constitutione ad raptum excusandũ. ℾ Pudori)dedecori. Pudor est enim timor iustæ vituperationis. ℾ Tu modo Diua velis)illum nobis esse generum. ℾ Vt desint cætera)vt demus omnia alia Plutoni deesse. ℾ Nec cedit nisi sorte mihi)nec Pluto inquit potẽtia à quo quã superatur prætereq̃ à me solo, qui mundi partem meliorem quam ipse sortitus sum. Nam mihi cœlum, inferi illi in mundi diuisione obtigerunt. ℾ Dissidii) separatiõis, ac repudii. ℾ Cœlum)aerem. ℾ Si nullos contigit illic Ore cibos) hoc est si nihil apud inferos comedit. Qui enim ibi aliquid gustasset, ei illinc reditus non datur. ℾ Certum est) decretum est. ℾ Ieiunia soluerat)aliquid comederat. ℾ Simplex) rerum imperita. ℾ Puniceum pomum) malum granatum. ℾ Curua arbore)depressa pomorum multitudine.

Pisa.

Arethusa.

Arethusæ multæ.

Ortygia.

Prædo qd significat. a bona. h passis.

Pudor iustæ vitupe. timor.

ℭPRESSERAT

Presserat ore suo, solusq; ex omnibus illud
Ascalaphus uidit, quem quondam dicitur Orphne
Inter auernales haud ignotissima nymphas,
Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris.
Vidit, & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Herebi, testemq; profanum
Fecit auem, sparsumq; caput Plegethōtide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina uertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur in alis,
Inq; caput crescit, longosq; reflectitur ungues,
Vixq; mouet natas per inertia brachia pennas.
Fœdaq; fit uolucris uenturi nuntia luctus
Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sirenes Acheloi & Melpomenes musæ filiæ, cum Proserpinam raptam requirerent, neque eam vllo modo possent inuenire, & a Deis nouissime impetrassent, vt versæ in volucres non tantum in terram, sed etiam in mare requisitam consequi possent, nouissime deuenerunt ad petram quandam quæ imminebat proxima pelago, harum ita fatum fuit vt quandiu earum vox audita non esset mortalibus, manerent incolumes. Forte Vlysses monitu Circes prætervectus est, tum se præcipitauerunt.

Hic tamen indicio pœnam, linguaq; uideri
Commeruisse potest uobis Acheloides undæ
Pluma, pedesq; auium, cum uirginis ora geratis?
An quia cum legeret flores Proserpina uernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
Protinus ut uestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum ✶insistere remis
Optastis, facilesq; Deos habuistis, & artus
Vidistis uestros subitis flauescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantaq; dos oris linguæ deperderet usum,
Virginei uultus, & uox humana remansit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter, vt Cererem placaret, ita diuisit annum, vt Proserpina partim apud virum, partim apud matrem moraretur, ergo Ceres exigit ab Arethusa, vt sibi originem suam exponat. Arethusa Achaidum nympharum formosissima cum ab Alpheo amne persequeretur, cuperetque persequentis impetum effugere, inuocauit Dianam, cuius comes & æmula studii fuerat, vt laboranti ferret auxilium, obiectaque ea nube ne in conspectum cupientis posset venire, tellure rupta in insulam Ortygiam misit per obscurum iter, & in fontem, cognominem sibi Arethusam, versam, ad superos euocauit, cuius liquori Alphei amnis infunditur.

At medius fratrisq; sui, mœstæq; sororis,
Iuppiter ex æquo uoluentem diuidit annum.
Nunc Dea regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidē, totidē cum coniuge menses
Vertitur extemplo facies, & mentis, & oris,
Nā modo quæ poterat Diti quoq; mœsta uideri,
Læta Deæ frons est. ut Sol, qui tectus Aquosis
Nubibus antè fuit, uictis è nubibus exit.

RAPH. Ascalaph⁹ ¶PRESSERAT ore suo) comederat. ¶Solusq; Ascalaphus vidit) Ascalaphus, vt hoc loco narrat Ouidius, Acherontis ex Orphne nympha fuit filius; qui cum testatus esset Proserpinam Plutonis horti septem grana mali punici comedisse, ab ipsa indignata in bubonem pessimi ominis auem fuit commutatus. ADDI. (Fuit & alius Ascalaphus, Martis & Astyoche filius cuius Home. meminit Iliad. ii.) ¶Auernales) infernales. ¶Furuis antris) nigris speluncis. ¶Et indicio reditū crudelis ademit) delatione sua Ascalaphus reditum Proserpinæ eripuit, nec illam ad superos redire permisit. Ascalaph⁹ in bubonē ¶Regina Herebi) Proserpina inferorum regina. Herebus Est enim Herebus inferni pars. ¶Profanum) execrandum. ¶Phlegethontide lympha) Phlegethōtis aqua. Phlegethon. Est enim Phlegethon vnus ex inferorū fluuiis ἀπὸ τοῦ φλέγειν, hoc est ab ardendo cognominatus, forma antè parōnymica pro possessiua est posita. ¶Ille sibi ablatus) hoc est, sua figura ac forma spoliatus. ¶Amicitur) vestitur, cooperitur. ¶Inq; caput crescit) illi in caput crescere dicuntur, quorum caputq; reliqua membra grandius efficitur. ¶Longos'que reflectitur vngues.) synecdoche poetica. si enim esset soluta oratio longi vngues reflectuntur diceremus, hoc est, reflexi & adunci fiunt. ¶Fœda) turpis aspectu. ¶Ignauus bubo) vilis ac imbellis. Bubo autem nomen est ficticium à voce auis ipsius dictum. Bubōnō ficti. ¶Hic tamē indicio) fabulam fabulæ (vt solet) eleganter annectit poeta. Nam Sirenes tres fuisse dicuntur Acheloi fluuii & Calliopes musæ filiæ ac Proserpinæ comites fidissimæ, quā quidem cum & ipsæ per totum orbem terrarum quæsissent, nec vsquam in terris eā reperirent, Deos rogarunt, vt alatæ efficerentur, quo cō modius etiam in aquis Proserpinam inquirere possent. Sirenes tres. Quare ita in aues fuere conuersæ, vt facies tamen virginea, voxq; humana illis remaneret. Hæ iuxta fretum Siculum insulas Sirenusas habitātes tam suauiter canebāt, vt nautas illac transeuntes, aut ad se pellicerent, aut sopitos spoliarent, atque submergerēt. Quare Vlysses illac transiturus admonitus à Circe & sociorum aures cera obturauit, & se ad triremis malum alligari iussit. Illæ vero indignatæ se in mare præcipitarunt. Sirenes in aues. Earum autem prima Parthenope, altera Leucosia, tertia Ligia fuit appellata. Dicuntur autem Seirenes

περὶ τὸ εἴρω, quod est dico, præposita s litera. vnde falluntur qui illas putant latine tractrices dici, cum per ei diphthongum græcam scribantur, non per y, ut scribitur σύρω, quod significat traho. ¶Acheloides) Acheloi filiæ. Achelous Acheloua uero Calydoniæ fluuius est Oceani (vt in Theogonia scribit Hesiodus) & Tethyos filius. Hic pro Deianira cum Hercule acriter pugnans tandem fuit superatus. Achelous quidē (ut refert Macrob.) apud priscos aqua dicebatur. Vnde Virg. lib. Georgi i. dixit: Poculaq; inuentis Acheloia miscuit uuis. ¶Cum virginis ora geratis?) cum faciem virginis habeatis. ¶An quia cū legeret) an particula est interrogatiua, qua eleganter vtimur in soluendis quæstionibus, pro qua imperiti aut cō iunctionem reponunt. ¶Protinus vt uestram) hoc est, ut diligenter in mari quoq; post fetis inquirere Proserpinā. ¶Alarum remis) alarum remigio & agitatione. ¶Faciles) benignos, ut pote qui uobis ea, quæ optabatis, cōcesserunt. ¶Ne tamē ille canor) causam exponit, cur totæ in aues non fuerint cōmutatæ Sirenes, sed uirgineos uultus retinuerint. ¶Canor natus) facultas canendi ingenita & à natura data. Canor. ¶Ad mulcendas aures) delectandas. ¶Tanta que dos oris) si enim totæ in aues fuissent mutatæ, tam suauiter canere nunquam potuissent. ¶At medius fratris que sui) Iuppiter inquit medius inter Plutonem fratrem, & Cererem sororem, ne eorum alteri displiceret ex æquo annum diuisit, ut sex quidem menses Proserpina cum matre, totidem que cum marito foret. ✶a. Lexisse re. ¶Ex æquo diuidit) in duas æquales partes distribuit. ¶Duorum regnorum) & inferi & superi. Quādiu enim est cum matre Proserpina apud superos quādiu cū Plutone apud inferos regnare dicitur. Hoc autē idcirco fingitur quòd Luna, quæ eadē est cum Proserpina, tanto tē pore in cœlo lucere, quanto sub terra uidetur latere. ¶Vertitur) conuertitur, ac mutatur. ¶Facies) figura. ¶Læta deæ frons est) & Cereris & Proserpinæ lætam esse frontem accipere possumus. Ambæ nanque e mœstis, ac tristibus læte atque hilares sunt effectæ. De Proserpina tamen præcipue esse intelligendum, quæ fabulæ citur similitudo aperte ostendit. ¶Victis è nubibus) ex dissolutis nebulis atque depulsis. Tunc enim nubes à Sole uinci dicuntur, cum resoluuntur atque expelluntur.

Exigit alma Ceres nata secura recepta,
Quæ tibi causa fugæ? cur sis Arethusa sacer fons?
Conticuere undæ, quarum Dea sustulit alto
Fonte caput, uiridesq; manu siccata capillos
Fluminis Alphei ueteres narrauit amores.
Pars ego nympharum, quæ sunt in Achaide * dixit
Vna fui, nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiosius altera casses.
Sed quãuis formæ nunquã mihi fama petita est,
Quamuis fortis eram formosæ nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata iuuabat.
Quaq; aliæ gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenq; placere putaui.
Lassa reuertebar, memini, Stymphalide sylua
Aestus erat, magnusq; labor geminauerat æstum.
Inuenio sine uortice aquas, sine murmure euntes
Perspicuas ad humum, per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat. quas tu uix ire putares.
Cana salicta dabant nutritaq; populus unda
Sponte sua natas ripis decliuibus umbras.
Accessi, primumq; pedis uestigia tinxi.
Poplite deinde tenus. neque eo contenta recingor,
Molliaq; impono salici uelamina curuæ.
Nudaq; mergor aquis, quas dum ferioq; trahoq;,
Mille modis labens, excussaq; brachia iacto,
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur,
Territaq; insisto propiori margine fontis.
Quo properas Arethusa? suis Alpheus ab undis
Quo properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sicut eram fugio sine uestibus, altera uestes
Ripa meas habuit, tanto magis instat & ardet.
Et quia nuda fui, sum uisa paratior illi.
Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
Vt fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Vt solet accipiter trepidas urgere columbas.
Vsq; sub Orchomenon, Psophidaq;, Cyllenenq;,
Menaliosq; sinus, gelidumq; Erimanthon, & Elim
Currere sustinui, nec me uelocior ille.
Sed tolerare diu cursus ego uiribus impar
Non poteram, longi * patiens erat ille * laboris.
Per tamen & campos, & opertos arbore montes,
Saxa quoq;, & rupes, & qua uia nulla, cucurri.
Sol erat a' tergo, uidi præcedere longam
Ante pedes umbram, nisi si timor illa uidebat.
Sed certe sonituq; pedum terrebar, & ingens
Crinales uittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ Diana tuæ, cui sæpe dedisti

RAPH. ❡EXIGIT) exposcit. ❡Secura) sine cura & læta. Concinne autem ingreditur poeta ad exponendam metamorphosin Arethusæ nymphæ in eiusdem nominis fontem. Arethusa nanque (vt ipsa Cereris filiæ recuperatione lætæ rogatu narrat) nympha fuit venatrix, Dianæ comes quæ æstu defatigata, depositis vestibus nuda in Alpheum fluuiorum lympidissimum cum descendisset, forte in Alphei fluminis ipsius Dei amorẽ incidit. Cum igitur Alpheus nudã eam persequeretur, iamq; assecuturus foret, Dianam ipsa rogauit, vt sibi opẽ ferret. Diana vero eam cursu lassam, ita nube texit, vt Alpheus quidem ea potiri non potuerit. Sed cum eam ob nimium sudorẽ in aquam esse conuersam animaduertisset, & ipse humana deposita figura eam vsq; in Ortygiam insulam Siciliæ adiacentem per subterraneas cauernas est persecutus. ❡Sacer fons) omnes fontes nymphis sacri esse dicuntur. ❡Fluminis Elei) periphrasis est Alphei. ❡In Achai.) in Achaia. {Acheide alii malunt legere propter quantitatem. quoniam & alibi idem poeta dixit p Acheidas vrbes eadem forma.} ❡Legit) elegit aptas ad venandum syluas. ❡Saltus) Syluas, in quibus feræ saliunt. ❡Posuit cas.) tetendit retia, per quæ significat se venatricem fuisse. ❡Formosæ no. habebã) tamen est subaudiendũ. ❡Iuuabat) delectabat. ❡Quaq; aliæ gaud. so.) pulchritudinis, inquit, qua aliæ nymphæ solẽt gaudere, me pudebat, alicuiq; placere crimẽ ac flagitiũ esse putabam. ❡Stymphalide sylua) Stymphalus vrbs est Arcadiæ, & planities & fons, vnde Stymphalius possessiuum & Stymphalis deducuntur. ❡Sine vorti.) sine aquarũ vertigine. Vortex dicit aqua in se contorta. ❡Perspicuas ad hu.) claras ac lympidas vsque ad arenam. ❡Calculus) lapillus. ❡Numerabilis erat) poterat numerari propter aquę perspicuitatẽ. ❡Poplite deinde te.) hoc est, vsq; ad genu. Est enim poples genu pars posterior. ❡Labẽs) natans. ❡Mille modis) variis modis. Numerus enim finitus pro infinito sæpe à poetis ponitur. ❡Excussa) cõcussa. Gestum autẽ exprimit natantium, qui & concutere & iactare brachia solent. ❡Propiori margine) propinquiori ripa. Margo enim dicitur vniuscuiusque rei extremitas. ❡Suis Alphęus ab vndis) Alpheus fluuius est Elidis, dictus quod ἄλφους, idest impetigines curet. Hic autem fluuius multa secũ in mare flumina defert (vt Pausanias narrat) memoratu digna. ❡Rauco ore) rauca voce, quale murmur solet esse fluentium aquarum. ❡Altera vestes) causa est cur sine vestibus fugeret, in altera nanque ripa fuerant relictæ. ❡Et quia nuda fui) hoc lasciuius, q̃ vt heroico carmini conueniat dictũ esse videt. ❡Paratior) ad vim patiendam. ❡Premebat) vrgebat. ❡Vt fugere accipitrem) solent subintelligatur, est enim hypozeugma. His autem similitudinibus & Arethusæ fugiẽtis, & Alphei persequẽtis celeritas declaratur. ❡Vsq; sub Orchomenon) varia enumerat loca, ad quæ fugiens peruenit Arethusa. Orchomenos autem vrbs est Bœotiæ fonte musis dicato nobilissima. Thessaliæ quoque est & mons & vrbs, & Arcadiæ & Ponti. {Sed hic de Arcadica intelligendum.} ❡Sophida) sic quidem corrupte in exemplaribus legitur, Psophida autẽ ab Ouidio scriptũ fuisse facile contenderim. Est enim Psophis variarum vrbiũ nomen. Nam & Arcadiæ vrbs est à Psophide Lycaonis, vel (vt alii volunt) Erycis filia denominata, & Acarnaniæ, & Achaię, vnde Psophidius deducitur. Est & Libyæ vrbs Psophis, vnde Psophiles nomen patrium more gẽtis declinatur: arx quoq; Zacinthiorum Psophis vocabatur. vt Pausanias ait. Cyllenen autẽ & Mænalon, & Erimanthon Arcadiæ esse montes iam sępius diximus. Elim vero eiusdem Arcadiæ vrbẽ ab Eleo Tantali filio appellatam. {Quod ad Psophida attinet non repugnat quantitas penultimæ, vt quidã putauere. Nam & Gaza hoc nomen pro exẽplo allegat eorum quæ in ante ιδος longam habent in penulti. genitiui.} ❡Sol erat à tergo) exponit Arethusa, quomodo cognouerit sibi Alpheum imminere ac propinquum esse. Sol inquit post terga erat, eo'que ante me vmbras iaciebat. ❡Nisi si timor illa videbat) nisi forte, inquit perterrita mihi eam vmbram videre videbar. Notandum autẽ, si coniunctionẽ, interdum cum nisi eleganter copulari, q̃uis sensui necessaria non videatur. ❡Videbat) videre faciebat. timore nanque oculi sæpenumero decipiuntur. ❡Ingens anhelitus) maximus spiritus. ❡Fessa labore fugę) defatigata inquit fugiendi labore Dianã rogaui vt mihi opitularetur. ❡Deprehẽdimur) comprehendimur. Deprehendi enim proprie dicuntur qui mali aliquid committentes inueniuntur. ❡Armigeræ tuæ) proprie dixit, nam armigeri non omnes milites dicuntur (vt vulgus putat) sed qui principibus arma gerunt, in pugna'que subministrant.

Margin notes (left): Acheide Arethusa. — ADDI. — Stymphalus. — Vortex. — a.l. vacuus. — a.l. doloris. — Alpheus
Margin notes (right): Orchomenos. — ADDI. — Psophis. — Elis. — ADDI.

❡FERRE)

Ferre tuos arcus, inclusaq; tela pharetra.
Mora Dea est, *sparsisq; ferens e nubibus unam
Me super iniecit. lustrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum caua nubila quærit.
Bisq; locum, quo me Dea texerat, inscius ambit,
Et bis Io Arethusa, Io Arethusa uocauit.
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? an ne qđ agnæ
Siqua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui uepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullosq; audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit, neq; enim uestigia cernit
Longius ulla pedum, seruat nubemq;, locumq;
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Cœruleæq; cadunt toto de corpore guttæ.
Quaq; pedem moui, manat locus, eq; capillis
Ros cadit, & citius, quam nunc tibi fata renarro,
In latices mutor. sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positoq; uiri, quod sumpserat, ore
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat undas.
Delia rupit humum, cæcisq; ego mersa cauernis
Aduehor Ortygiam, quæ me, cognomine Diuæ
Grata mihi, superas eduxit prima sub auras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Triptolemus a Cerere fruges diuidendas accepit per terras, currumque draconibus iunctum cum fecisset, nouissime delatus est in Scythiam, & a Lynco rege exceptus hospitio, cui cum exposuisset qualiter a Dea esset Honoratus, inuidia honoris instinctus ille dormientem, vt interficeret, aggressus est. Dea memor numinis sui, ve quem dignum habuerat diuino honore, conseruaret antequam occideretur, hospitem in lyncem feram cõuertit.

Hac Arethusa tenus geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frænisq; coercuit ora.
Et medium cœli, terræq; per aera uecta est,
Atq; leuem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo, partimq; rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora lõga recultæ.
Iam super Europen sublimis, & Asida terram
Vectus erat iuuenis, Scythicasq; aduertitur oras.
Rex ibi Lyncus erat. regis subit ille penates.
Qua ueniat, causamq; uiæ, nomenq; rogatus,
Et patriam, patria est claræ mihi dixit Athenæ.
Triptolemus nomen. ueni nec puppe per undas,
Nec pede per terras. patuit mihi peruius æther.
Dona fero Cereris, latos quæ sparsa per agros
Frugiferas messes, alimentaq; mitia reddant.
Barbarus inuidit, tantiq; ut muneris author
Ipse sit, hospitio recipit, somnoq; grauatum
Aggreditur ferro. conantem figere pectus,
Lynca Ceres fecit, rursusq; per aera iussit
Mopsopium iuuenem sacros agitare iugales.

RAPH.

(FERRE) ferendos. verbum enim pro participio positum est. Sic Virgilius Magnum dat ferre talentum. Me super iniecit) [illegible]: præpositio enim quæ præponi debet postposita est. Lustrat) circumit. me inquit nube coopertam Alpheus quærens circumit. Ignarus) vbi essem. An ne quod agnæ) an, & ne, interdum quidem à poetis copulantur, sed frequentius separatim ponuntur.

Vepres quid.

Qui vepre latens) occultus in spinis. vepres nanque spinæ dicuntur. Non tamen abscedit) alpheus. Seruat) custodit. Occupat obsessos) pulchra phantasia fingit poeta Arethusam in aquam fuisse conuersam. Qui enim plus æquo sudat, facile in aquam videtur resolui. Sudor frigidus) sudore qui ex nimio labore prouenit calidus esse solet, qui vero ea nimio timore, frigidus. In latices) in aquas. Posito ore) deposita figura, ac forma virili.

Per Deliã Diana intelligitur.

Delia) Diana vnà cum Apolline in insula Delo nata. Cæcis cauernis) occultis terræ foraminibus. Hoc autem idcirco fingitur, quia Alpheum per subterraneas vias (vt diximus) ad Ortygiam vsque insulam, vbi Arethusa vocatur, puenire fuit obseruatum.

Arethusa in fontem.

Aduehor Ortygiam) Ortygia & Delos dicitur, quod in ea primum Ortyges fuerint visæ, vt quibusdam placet, & insula Siciliæ adiacens. Quidam vero aiũt vtranque ab Ortygia oppido Aetoliæ denominatam fuisse, quod illic profecti coloni vtranque tenuerint.

Ortygia.

Cognomine Diuæ) Dianæ, nam & Delia & Ortygia ab eadem insula, Diana cognominatur. Hac Arethusa tenus) hactenus, inqt, Arethusa fuit locuta, Lynci autem Scythiæ regis Metamorphosin in lynca feram, eleganter cum superiore fabula connectit poeta, Ceres enim recepta filia, Arethusaq; audita, Athenas aduolauit, currumq; à draconibus alatis vectum Triptolemo donauit, quo frumenti vsum & agriculturam mortales doceret. Is igitur cum ad Scythiã vsq; peruenisset, à Lynco Scytharũ rege hospitio susceptus, paulũ abfuit qn interficeret. Nã Lyncus cũ aduectus causã pcepisset, Triptolemi gloriæ inuidẽs eũ somno oppressum aggressus est. Quare Ceres indignata Lyncum in Lynca feram commutauit. Hæc autem gloria Triptolemum Ceres affecit, quòd (vt Pausanias narrat) filiæ Celei Cererem ipsam lassam & tristem, dum quærit filiam apud puteum nomine Anthiũ, qui in Attica religionis gratia monstrabatur, anili specie sedentem, tanquam Argiuam mulierem, ad matrem Meganiram deduxerunt, quæ illi Triptolemum filium tradidit educandum. Ceres autem per noctem igne puerum fouebat, vt ipsum efficeret immortalem. Sed mater excitata, illum ex igne extraxit, itaq; Dea voto frustrata, vt saltem hoc modo ipsum clarissimum redderet, concessit illi currum suum, quo frumenti sationem primus omnium mortalibus indicaret.

Triptolemus.

Dea fertilis) Ceres Dea fertilitatis. In vrbem Trito.) periphrasis est Athenarum, quæ ab Athena, hoc est, Pallade, quæ & Tritonia, & Tritonis dicitur, fuit cognominata.

Athenæ.

*verior .L. spissisq;.

Triptolemo) Triptolemus filius fuit Celei & Meganiræ, vel, vt alii, Detopes, qui (vt Trogus scribit) primus omnium in Attica serendi frumenti rationem monstrauit. Itaque locus fabulæ datus, quam in quarto Fast. plenissime exequitur poeta. Rudi humo) incultæ terræ. {Partim post temp. longa recultæ) vel simpliciter accipiendum recultæ, pro aratæ. Vt sint antitheta terra rudis siue inculta & arata. Vel etiã ad nouales ferendã agros, qui altero demũ anno, aut etiam tertio recoluntur. Vt rudis & reculta terra, sibi opponantur mutuo, quemadmodum restibilis ager & noualis.} Et Asida terram) Asiã.

ADDI.

{Ab Asia, proprio, cuius prima longa est, vt apud Homerum [illegible]. Fuit enim Asia rex quidam Lydorum, vt ibidem inquit commenta. Nam regionis nomen Asia, primam corripit, vt Europa atque Asia pulsus &c.}

ADDI.

*a.l. conscendisset.

Scythicas oras) ad Septentrionem. Scythæ nanque populi sunt ad Septentrionem, quos vulgus Tartaros vocat. Qua ve.) per quæ loca, & quo mo. Peruius æt.) penetrabilis aer. Dona Ce.) periphrasis est frumenti. Barbarus inui.) quia Barbarus inuidia motus est. Ferro) ense per metonymiam. Ferrum enim ex quo conficitur ensis, pro ipso ponitur ense. Figere) transfigere. Lynca) accusatiuus est græcus. Lyna autem fera est maculosa Baccho dicata. Mopsopium iuue.) Atheniensem. Attica enim etiam Mopsopia à Mopsopo rege fuit appellata. Nam (vt Strab. libro decimo refert.) Athenarum vrbis varia nõia fuerũt, nã ab Actæone Acticã, ab Attide Cranai filia Attidẽ, & Atticam, à quo & inquilinĩ Cranai vocantur, Mopsopiam à Mopsopo. Ioniam à filio Xuthi Ione. Possidoniã, siue Neptuniam à Possidone, siue Neptuno, Athenas ab Athena id est Minerua denominatas fuisse aiunt. Sacros iu.) dracones eidẽ iugo subiectos.

Finierat doctos è nobis maxima cantus.
At nymphæ uicisse Deas Helicona colentes
Concordi dixere sono conuicia uictæ
Cum facerent, quoniam dixi certamine uobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaq; culpæ
Additis, & non est patientia libera nobis,
Ibimus in pœnas, & qua uocat ira, sequemur.
Rident Euippides*, spernuntq; minantia uerba,
Conatæq; loqui, & magno clamore proteruas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Aspexere suos, operiri & brachia plumis.
Alteraq; alterius rigido concrescere rostro
Ora uidet, uolucres'q; nouas accedere syluis.
Plangere dum'q; uolunt per brachia mota leuatæ,
Aere pendebant nemorum conuicia picæ,
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Rauca'q; garrulitas, studium'q; immane loquendi.

RAPH. Pierides in picas. ¶FINIERAT doctos) Pieri filiæ, nympharum sententia, à Calliope musarum præstantissima superatæ, cœperunt & nymphas & musas ipsis conuitiis insectari, quam rem quidem ægre ferentes musæ, eas in picas conuerterunt, quæ ingenitam retinuisse videntur loquacitatem. ¶Deas Helicona colentes) musas Heliconem habitantes. ¶Concordi sono) vna omnium sententia. ¶Maledicta) conuicia, contumelias. ¶Et non est patientia libera nobis) hoc est, quoniam has contumelias pati non possumus. ¶Ibimus in pœnas) vos pœnis ac suppliciis afficiemus. Ridet Euippides. Euippes filiæ, patronymica nãque est forma. legitur etiam Pæonides.

ADDI *a.l. Pæonides. {Idq; rectius. Nam in altero quantitas repugnat, nisi quis extrito altero P. Euuipides legendum contendat. Pæonides autẽ eadem ratione qua mater illarum, vocantur, vt supra. Pæonis Euippe mater fuit.} ¶Spernunt) contemnunt. ¶Intentare) in nos frequenter intendere, quod minãtes facere solent. ¶Concrescere) coalescere. ¶Accedere) adiici, adiungi. ¶Plangere dumq; volunt) dum inquit pectora sua manibus plangere vellent, in aera leuatæ pendere cœperunt. ¶Nemorum conuicia) que in nemoribus conuicia iactare non desistunt. ¶Facundia prisca) loquacitas pristina. ¶Studiumq; immane) maxima cupiditas.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

QVo plus inuidiæ quàm laudis habes. Inuidia crimen & culpam (vti diximus) persæpe significat, præcipueq; Ouidio. vt hoc loco, & in sequenti libro, Mater in inuidia est. ac in decimo. Non erit inuidiæ victorica nostra ferenda? & circa finem eiusdem. Nobis cinyreius heros Inuidiæ mutatus erit? Item in primo remedii. Inuidiam cædis pacis amator habes. & in Didone. Da veniam culpæ, decepit idoneus author. Inuidiam noxæ detrahit ille meæ. ¶Cererisq; sacerdos Alphitus. τὸ ἄλφιτον farinam significat propter cuius albedinem cereris sacerdoti decenter inde datum est nomen. Quoniam eius deæ sacerdotes albis vti vestibus consueuerant. vt in decimo huius operis videbis. Causam refert idem poeta in quinto Fastorum, Nisi à farina Cereris famulo nomen impositum velis, quod ea frumenti (vnde farinam facimus) inuentrix & præses memoretur. ¶Occidit & Celedon Myndesius) Lego Celadon Mendesius. Mendes enim ciuitas fuit in Aegypto, vnde Mendesium vnum è septem hostiis Nili. Lege Stephanum, Plinium, & Strabonẽ. Celadon resonans interpretatur. κελαδεῖν enim exclamare & resonare significat. ¶Echionq; sagax) Emendo Ethion vt syllabam non offendam, & aptum auguri nomen faciam, ἠθεῖος enim diuinus interpretatur. ¶Cæso genitore infamis Agyrtes.) Nomen infami viro conueniens. ἀγύρτης enim præstigiator vocitatur. ¶A dextra Cypro Gyaroq; relictis.) Nec Cypro, nec Scyro placet, Sed Siphno, quæ inter Cycladas numeratur. ¶Vetitum est adeo sceleri nihil) parenthesis est. ¶Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni) Fortuna nouissima idest vltima sors exponi debet. Nam cum Iuppiter Neptunus & Pluto regnum diuisuri rem sorti commisissent prima sors quæ exiit Iouis fuit. Neptuni secunda, Plutonis vltima, vt narrat Home. xv. Iliados. vnde signate à Claudiano in primo raptus Proserpinæ suprema sors ex; quæ Plutoni cõtigit appellatur. vt tertia supremæ patior dispendia sortis. Non ergo ad regni conditionem sed ad sortis casum poeta respexit. ¶Haud procul Aetnæis lacus est à mœnibus. (Scribo Enneis. Enna Siciliæ ciuitas duplici, n, scripta fuit: apud quam rapta est Proserpina. Lege Ciceronem, sexta actione, in Verrem, & quæ optimus pater meus super illo versu quarti Fastorum, in quibus est culto fertilis Enna solo, ac Laurentius noster Abstemius in libello de obscuris quibusdam locis tradiderunt ¶Prodit Anus) Huic nomen Meganire fuit seu Menalinæ. Lege Ouidium quarto, Fastorum & Diomedem grãmaticum libro tertio, Clemens (teste Eusebio secundo præparationis euangelicæ) Baubonem vocat sic inquiens. Cererem vero à Baubone nobili muliere hospitio susceptam tradũt. Potionemq; multis confectam (quam Cyceona vocant) Cereri allatam fuisse. Cum'q; Ceres luctu oppressa potum recusaret, quasi despecta doluit. Itaq; sublata veste genitalia membra Deæ ostendit, quæ hoc spectaculo delectata Cyceona suscepit ac bibit. Quod Orpheus Carminibus cecinit. ¶Duri puer oris & audax Cõstitit ante Deã.) Iambas hic puer à Nicandri commentario appellatur. à quo tamen dissentit Diomedes in tertio. Iambam Meganiræ dicens fuisse ancillã. Sed hoc Codro feratur acceptum. ¶Sideraq; & venti nocent.) Accidit hoc loco iis qui hoc carmen correxerunt: immo corruperunt id, quod Oratiano versu dicitur. Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim. Nam huic coniunctioni q;, opem ferre volentes, quã breuem semper latinis esse putabant, huic verbo noceo vulnus intulerunt. primam eius syllabam vbiq; breuem elongantes. Emenda igitur sic (vt omnes ferè codices absque commentariis habent.) Sideraq; ventiq; nocent. Nec te moueat, q; copulatiuam coniunctionẽ producit quoniam finalitatis causa Honorato teste producitur. Vt apud Virgilium, in tertio Aeneid. Limina'q; laurus'q; Dei. Quãuis & ratio hæc opituletur, quod Græce καὶ dicitur. vnde in vetustissimo marmore coniunctionem hanc cum diphthongo scriptam cum Romæ erã adinueni, hoc modo QVAE. ¶Ante Iouem sparsis stetit inuidiosa capillis) inuidiosa, idest plena odio in Plutonem vel exacerbationis plena in ipsum Iouem. quod tangere videtur interpres à quibus eo loco reprenditur forsan non intellectus. ¶Quem quondam dicitur Orphne &c.) conuenientissimum nomen auernali nymphæ est Orphne, quæ nigredinem obscuritatem'q; significat. Vnde apud Claudianum Orphneus vnus equorum Plutonis nuncupatur: licet vulgati codices sint corrupti.

HENR. GLAREANI ANNOTATIONES,
In librum quintum Ouid. Metamorph.

Eum'q; nõ tibi, sed certæ prælatum intellige morti.

HOc ita dicitur, quasi mors quoque in vxorem petisset Andromedam. Quanquam intelligi potest, prælatum ob certam mortem Andromedæ imminentem.

Isset, & indignum scelerato profuit ara.

Et copula (inquit Raphael) affectui seruit. Hoc recte ille, sed addendum ab eo etiam nouam incipere orationem, nec iungendam cum præcedenti oratione. Verbum enim profuit non quadrat ad Nisi & Isset, quare adiecta est affectus particula indignum. Nec etiam temere confudisset modos Poeta compositionis felicissimæ.

Augebat, bis adhuc octonis integer annis.

Ratio ab octo quosdam inuitat, vt malint octonis scribere. Hora. lib. i. Ser. Ibant octonis referentes Idib. æra. Quidam propter aliorum eiusdem ordinis nominum terminationem Octenis secunda vocali media syllaba scribunt,

Quidam

Quidam vtrunque probant. Describit autem Atyn.xvi.annorum, quem paulo post Lycabas puerum vocat. Et notabis monosyllabon hic corripi, vt cis. à quibusdam tamen produci, quos non sequar.

Perculit, infractis confundit & ossibus ora.

Nota coniúctionem propter carminis necessitatem in tertium translatam locum. Nam rectum erat, Perculit & infractis ossibus confudit ora, si carmen pateretur.

Raptaq; de dextro robusta repagula poste.

Repagula (inquit Raphael) asseres dicuntur, qui clausis ostiis opponuntur. Obices credo vult dicere, qui ex vectibus aut sublicis sæpe fiunt. Dextro autem poste ait, quia bini sunt in portis postes, sed obex ad dextrum.

Sternitur & Menaleus Perseia castra secutus.

Melaneus legendum quod nomen etiam canis est l.3. vbi de canibus Actæonis. Et hic proprium, & l.12. in pugna Centaurorum cum Lapithis, sed in hoc contrarium accidit quod in Sthenelo. In Latinis enim codicibus frequenter legas Sthelenus.

Bactreus Alconeus.

Ita Raphaelis habebat codex per e, sed Bactrius per i, melius congruebat, si à Bactris deduci existimauit vrbe Indiæ contermina. Planudes legit Barceus disyllabon, vt à Barce sit Cyrenes vrbe, à qua magis secundum Seruii paulo ante traditam regulam aptum est Barcæus quod & Stephano visum est. Idem Planudes pro Alconeus legisse videtur Halcyoneus. At in his nihil asseueramus, nam in Syriam venire non minus Bactrii poterant quã Indi, cum tamen Atyn Indum nominet. Nec minus Barcæi quàm Cinyphei, cum antea dixerit Cinypheus Pelates. Bracteus porrò quod quidam legunt, ineptum est.

Occidit & Celedon Myndesius.

Κελάδων Græce est, per primam vocalem in secunda syllaba Myndesius autem cum y scribẽdum, à Myndus, vt puto, Cariæ vrbe. Raphael à Mindeso Syriæ vrbe ait deriuatiuũ.

Præter utrunq; latus, præterq; & lumen & aureis.

Licentia poetica haud dubie dixit præterq; & lumen, cũ de Polyphemo potius hoc congrueret, quãquam præterq; & lumina & aureis legi posset.

Chaonius Molpheus dextra Nabathæus Ethemon.

Extrema duo nomina aspirationẽm habent, duo media nequaquam, sed μολπεὺς καὶ Ναβαθαῖος Græce scribuntur.

Verum ubi uirtutem turbæ succumbere uidit.

Vide num turba legendum, sed succumbo tibi fortassis melius quàm te.

Seriphon Deserit à dextra Scyro Gyaroq; relictis.

Seriphon insulam vocat quam Ptolemæus Siphnon. Cæterum Raphael Scyro legit, quod in aliis codicibus erat Cypro. At ego Cythno legendum arbitror. Nam auolanti ex Seripho in Bœotiam Cithnos & Cyaros quam Plinius libro iiii. cap. xii. ab Andro abesse dicit. 62000. passuum, ad dextram erunt nisi quis carmen ita legere malit:

Deserit à dextra Cythno Scyro'que relictis.

Pœonis Anippe mater fuit.

Euippe traduxit Max. Planudes. Nam quod postea decimo carmine à fine huius voluminis Anipedes dicuntur, error est librariorum Pæonides enim eo in loco legẽdum est. Et syllabarum ratio satis demonstrat, illic nõ posse legi Anipedes, si quidem hic Anippe legatur.

In numina ponti

Victa domas, ipsumq; regit qui numina terræ.

Raphael ait cum mari terram Neptuno concessam in memorabili illa rerum diuisione trium fratrum Iouis, Neptuni, ac Plutonis. At Homerus libro Iliad. xv. ait terram ac Olympum communia tribus mansisse. Sed puto alium quempiam authorem hoc in loco secutum Ouidium.

Nec quæ magis audiat arcum

Illæ sagittæ (idem inquit) arcum audire & obtemperare dicuntur, quæ facile ab arcu emittuntur. Mihi vero illæ quæ tangunt hoc quod vult arcus qui eas pellit.

Nomine Pergula.

Nomen hoc non temere reperias apud authores, prætee vnum Claudianum, apud quem tamen abbreuiatum est. Pergum enim vocare ait Siculos. Certe Plinius, Ptolemæus, ac Strabo, quantum ego memini, nullam eius faciunt mentionem. Ab hoc autem Poeta ita clare describitur, vt authoribus aliis non sit opus.

Et ut summa uestem lan arat ab ora.

Raphael exponit, ab summa ora, idest supremo limbo, quod equidem non intelligo, nisi per limbum intelligat cingulum, cui innectere limbum puellæ solent, vt facto sinu imponant flores.

Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho.

Bacchiadæ Epẽthesi vnius litteræ pro Bacchidæ. Quanquam etiam Bacchiadæ apud Strabon. Videtur autem de Archia Syracusarum conditore loqui, de quo Strabo lib. vi. Cum enim paulo ante Pergusam lacum non longe ab Aetna, locum in quo rapta esset Proserpina, descripsisset Poeta, hic nunc locum describit, vbi rupta tellure Pluto ad inferos descẽdit, eum'que haud procul Syracusis fuisse fatetur, nempe vbi sunt Ciane ac Arethusa fontes. Raphael de Drepano loqui Poetam contendit, At Drepanum in maxime occidentali insulæ parte est, cum Syracusæ, & hæc commemorata loca, in orientali latere. Mouit Raphaelem sequens carmen, inter inæquales posuerunt mœnia portus, quod tamen & de Syracusis intelligi potest.

Dulce dedit testa quod coxerat ante polenta.

Dulce, liquidum intelligitur, & cum polenta in aufrendi casu exponit Raphael. Nam quod quidam hinc voluere probare, polentam esse generis neutri, decepti sunt syntaxi non intellecta, aut licentia Poetica, vt in sexta Baptistæ Mantuani Christianissimi Poetæ Ecloga, Atque polenta coquit, pro polentam,

Læta Deæ frons est.

Quia in Iouis ad Cererem oratione ita legitur: Illa quidem tristis, neque adhuc interrita vultu, & præcedentia hoc in loco carmina de Dea duorum regnorum, hoc est de Proserpina clare sonant, hæc etiam de eadem intelligam, etiamsi de Cerere quoque intelligi possunt. Non autem antea exigit Ceres, quàm nata secura recepta.

Sponte sua natas ripis decliuibus umbras.

Natas epitheton ad vmbras genere retulit, cum ad Salicta intelligatur, vt sit sensus, Salicta atque populus dabant vmbras ipsæ natæ sua sponte in ripis decliuibus, nam vmbras nasci in ripis intelligitur aliquo pacto. sed frigida addetur sponte sua. Verum hæc fortassis argutula merito videbuntur, ideo'que omittendã, quanquam apud Seruium eximiæ eruditionis virum nonnulla eiusmodi reperias.

Vsq; sub orchomenon Siphidaq; Cyllenenq;.

Hunc locum recte emendauit Raphael, sed libro secundo de Erimantho fluuio ad eundem erat modum haud par ua menda Phocaico pro Psophaico, vt ibidẽ admonuimus.

Spargere humo, partim post tempora lõga recultæ.

Illud recultæ pro aratæ exponendum puto, quanquam, post tempora longa, quã ratione dicatur non definio.

RAPH.

R æbuerat dictis Certamina musarum cum Pieri filiabus cum Pallas audisset, forte ei in mẽtem venit, qua pœna & ipsa Arachnem Lydiam puellam, quæ se Pallade ipsa lanificii peritiorem esse contendebat, afficere deberet. Sic autem & librum libro, & fabulam fabulæ eleganter poeta connectit. ⸿ Tritonia) Pallas à Tritonide palude Libyæ, vbi primum in virginali habitu apparuit (vt Herodotus i quarto narrat) Tritonia fuit cognominata. Vnde aiunt Palladem Neptuni & Tritonides paludis fuisse filiam, eam autem nescio quid à patre reprehensam donasse se Ioui, ac Iouem sibi illam filiam asciuisse. Stesichorus autẽ primus asseruit Palladem armatam ex capite Iouis prosiluisse, eoq; Tritoniam appellatã, quod τριτώ caput vocatur. Sanè Tritõ palus est fluuius Bœotiæ & Libyę apud quarum alterum Pallas videtur nata, vt scribit Argonauticon enarrator. Vnde & Tritonia, & Tritogenia vocatur, q̃uis quidã ἀπὸ τοῦ τρεῖν, hoc est, à terrẽdo, q.d aduersariis terrorẽ incutiat, Tritoniã declinari putent, vel quod τρίτη, idest tertiã, post Apollinẽ & Dianam genita sit, vel q̃d τριτώα, idest tertia die mensis apparet. Eadẽ enim cũ Luna putatur. Tertiam vero mẽsis diẽ τριτομηνίδα vocabant, qua quidẽ die Pallas nata esse videtur. Vnde & festus is dies, vt ipsius natalis agebatur Athenis quẽadmodũ Romæ quinquatria. ⸿ Aonidũ) musarum ⸿ Probauerat) laudauerat. ⸿ Tũ secũ) dixit aut locuta est, subaudiatur. ⸿ Laudare parum est) nõ satis est inquit alios laudare, nisi & nos laudemur. ⸿ Mæonię) Lydiæ à Mæone rege. ⸿ Arachnes) Arachne Lydia fuit puella Idmonis Colophonii filia lanificii peritissima, quæ cũ se Palladi anteferret, eamq; in certamẽ ꝓuocare ausa esset, ab ipsa quidẽ in vetulã cõuersa admonetur, vt ab incepto desistat, ac temeritatis suę veniã à Dea suppliciter petat. Cæterũ Arachne ea admonitione insolentior facta nullo pacto Mineruæ cedere animũ induxit. Quare Dea indignata deposita vetulæ forma, & in certamẽ descẽdit, & Arachnen superatam in araneã cõmutauit, quæ pristinæ artis non immemor, tenuissimas telas nunquam contexere desistit. Hoc vero in describendo certamine poeta multas exponit transformationes. Nam vtraque telam, quam conficit variis imaginibus distinguit, quas aperte poeta describit. ⸿ Lanificæ ar.) lanificii. ⸿ Colophonius Idmon) Colophõ Lydiæ vrbs est, Apollinis oraculo clara. ⸿ Phocaico mu.) Phocaica purpura. Est enim murex piscis, ex cuius sanguine purpureus conficitur color. Phocæa autem & Ioniæ & Cariæ vrbs est à Phocis, quæ Ioniæ cõditores secutæ dicuntur, appellata. Vnde soluta diphthongo Phocaicus declinatur. ⸿ Aequa) par & æqualis.

Tritonia. Arachnes genus. Triton. Mæonia. Colophõ Phocæa. Phocaicus

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER SEXTVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Rachne Lydia Idmonis filia, cuius mater genita Hypæpis studio lanificii famam quæsierat cum materna industria cunctas præcessisset in opere faciendo, istis diebus insolentius gloriata magis q̃ mortalem decuit, elocuta est. Nam Mineruam a qua docta fuerat ad certamen prouocauit. Quæ in anum versa in hoc ad eam venerat, vt audaciæ impetum odio furorum, compesceret. Quam cum vidisset in certamine permanentem reuersa in suam speciem opere proposito in certamen descendit, & singula quæ sequuntur, instruunt telæ, prior quidem Minerua, de hinc Arachne.

Ræbuerat dictis Trito
nia talibus aures,
Carmina'que Aonidũ,
iustã'q; ꝓbauerat irã.
Tũ secũ laudare parũ
est, laudamur, & ipsæ.
Numina nec sperni sine
pœna nostra sinam*,
Mœoniæ'q; animũ fa
tis intẽdit Arachnes,
Quam sibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat non illa loco, nec origine gentis
Clara, sed arte fuit. pater huic Colophonius Idmon
Phocaico bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater, sed & hæc de plebe, suo'q;
Aequa uiro fuerat * Lydias tamen illa per urbes
Quæsierat studio nomen memorabile, quamuis
Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis.
Huius ut aspicerent opus admirabile sæpe
Deseruere sui nymphæ uineta Tymoli,
Deseruere suas nymphæ Pactolides undas.
Nec factas solum uestes spectare iuuabat,
Tunc quoq; cum fierent, tantus decor affuit arti.
Siue rudem primos lanam glomerabat in orbes,
Seu digitis subigebat opus, repetita'q; longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu,
Siue leui teretem uersabat pollice fusum,
Seu pingebat acu, scires à Pallade doctam.

ADDI. {Lydias tamen illa per vrbes: Sic quidem vulgo ferè legitur. Admonent autẽ doctiores legendum esse, Lycadas per vrbes, quod in Lydias, prior vbique longa ponatur, vt apud Horatiũ. Lydia dic per oẽs te deos oro &c. Et apud Virgilium vbi Lydia quondam Gens bello præclara iugis cõsedit Hetruscis. Sed posset tamen & Lydias defendi hoc loco, si qs vel ἔκτασιν vel συνίζησιν admittat.} ⸿ Paruis Hy.) Hypæpa Lydiæ vrbs est monti adiacens. Vnde etiam nomẽ fuit inditũ, quasi ὑπαίπυος, hoc est, sub cacumine & vertice sita eo dono Veneris pulcherrimas dicitur ferre.

Hypæpa
* a.l. cõspiceret.

COELIVS RHO.

Hypæpenas mulieres fuisse pulcherrimas, traditur. Est vero vrbs Hypæpa, quæ à Tmolo descendẽtibus occurrit, ad Caistri Campestria, non sine imposito, quia sit sub mõte qui Aepos nuncupetur, sita, ac dicata Veneri. Meminit Ouid. de Arachne, Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis. ⸿ Tymoli) Tymolus, qui & Tmolus dicitur, mõs est Lydiæ vitibus consitus. ⸿ Pactolides) Pactoli, Lydiæ fluuii, arenis aureis clarissimi filiæ. ⸿ Tunc quoque cum fie.) Sed est subaudiendum, vt intelligamus, Sed tunc quoq; cum fierẽt spectare iuuabat. ⸿ Tantus decor) acclamatio est admirationẽ artis significans. ⸿ Subigebat) domabat. ⸿ Mollibat) mollia reddebat. ⸿ Lõgo tractu) lõga productione. Lanæ enim illæ sic ꝓtrahebãtur, vt nebulæ videri possent. ⸿ Seu versabat) voluebat, hoc est filabat. ⸿ Scires) posses.

Tymolus. Pactolus. * a.l. lydas Arachnes cũ Pallade certamen.

Quod tamen ipsa negat, tantáq; offensa magistra
Certet ait mecum nihil est quod uicta recusem.
Pallas anum simulat, falsósq; in tempore canos
Addit, & infirmos baculo quoq; sustinet artus.
Tunc sic orsa loqui. non omnia grandior ætas,
Quæ fugiamus habet. seris uenit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum. tibi fama petatur
Inter mortales faciendæ maxima telæ.
Cede deæ ueniámq; tuis temeraria dictis
Supplice uoce roga ueniam dabit illa roganti.
Aspicit hanc toruis, inceptáq; fila reliquit,
Vixq; manus retinens, confessáq; uultibus iram
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis.
Mentis inops, longáq; uenis confecta senecta,
Et nimium uixisse diu nocet. audiat istas,
Siqua tibi nurus est, siqua est tibi filia, uoces.
Consilii satis est in me mihi, néue monendo
Profecisse putes; eadem est sententia nobis,
Cur non ipsa uenit? cur hæc certamina uitat?
Tunc Dea uenit, ait, formámq; remouit anilem,
Palladáq; exhibuit. uenerantur numina nymphæ,
Mygdonidésq; nurus sola est interrita uirgo.
Sed tamen erubuit, subitúsq; inuita notauit
Ora rubor, rursúsq; euanuit, ut solet aer
Purpureus fieri, cum primum Aurora mouetur,
Et breue post tempus candescere Solis ab ortu.
Perstat in incepto, stolidæq; cupidine palmæ
In sua fata ruit neque enim Ioue nata recusat,
Nec monet ulterius, nec iam certamina differt.
Haud mora consistunt diuersis partibus ambæ;
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo iuncta est stamen secernit harundo.
Inseritur medium radiis subtegmen acutis,
Quod digiti expediunt, atq; inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Vtraq; festinat, cinctæq; ad pectora uestes,
Brachia docta mouent studio fallente laborem.
Illic & Tyrium, quæ purpura sensit ahenum
Texitur, & tenues parui discriminis umbræ.
Qualis ab imbre solet percussus Solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine coelum,
In quo diuersi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Vsq; adeo quod tangit idē est tamen ultima distāt,
Illic & lentum filis immittitur aurum,
Et uetus in tela deducitur argumentum.

RAPH. ¶OFFENSA) indignata. ¶Tanta magistra) quanta est Pallas. ¶Nihil est quod victa recusem) nullam est inquit pœnā, quam ego victa recusare velim. ¶Pallas anum simulat) Mi-
Pallas in anum. neruæ in vetulam Metamorphosis aperte describitur. ¶Falsos) simulatos. ¶Infirmos ar.) membra, quæ infirma esse fingebat. ¶Grandior æt.) senectutis est periphrasis. ¶Vsus) peritia rerum. Recte autem senilem commendat ætatem, vt maior sibi fides adhibeatur. ¶Cede Deæ) ne contendas cum Dea. ¶Vesque ma. re.) à verberanda Dea subintelligatur. ¶Cōfessa iram) præ se ferens & ostendens indignationem. ¶Vultibus.) vultus mutationibus. ¶Obscuram Pallada) sub figura anus latentē. ¶Resecuta est) prosecuta est, ac respondit. ¶Mētis inops) stolida ac demens. ¶Confecta) exhausta, euacuata omnibus & animi & corporis viribus. ¶Et ni. vixis. diu no.) eam significat delirare. ¶Palladaq; exhi.) præ se tulit ac ostēdit se Palladem esse. ¶Mygdonidesq; nu.) Mygdonia Macedoniæ
Mygdonia. pars est, & item Phrygiæ à Mygdone cognominata, è Phrygia vtpote vicina vero multæ conuenerant mulieres, vt Arachnes opera spectarent, quæ omnes præter vnam Arachnen, veneratæ sunt Deam. ¶Inuita ora.) hypallage est: nam ipsius inuitæ ora intelliguntur, nolebat enim Arachne pudens videri. Euanuit: repente & subito abiit. ¶Cum primum Aurora mouetur) quando primū Aurora incipit oriri. ¶Candescere) candidus fieri. ¶Perstat in incep.) perseuerat in incepta pertinacia, vt cum Pallade contendat. ¶Stolidæq; pal.) ipsa stolida, est enim Hypallage. ¶In sua fa.) in finem sibi fatorum lege statutum. ¶Intendunt) dirigunt, ordiuntur. ¶Gracili sta.) tenui, subtili. ¶Tela iugo iuncta est) mirandam vtriusque ostendit celeritatem. Iugum autem dicitur lignum illud cui stamina appenduntur & alligātur. ¶Secernit) diuidit, distinguit. ¶Subteg.) idest quod stamini inseritur, quod etiam trama vocatur. ¶Radius acu.) radius instrumentum est, quo textores subtegmen inserunt stamini. Elegāter autem omnia describit poeta, quæcunque in conficienda tela fieri solent. Expediunt) aptant, accommodant. ¶Atque inter sta. du.) periphrasis est subtegminis. Id enim dentibus
Palladis tela. pectinis inculcatur. Est autem pecten textorum instrumentū notius quàm vt sit describendum. ¶Cinctæq; ad pe. ue.) morem textricū exprimit, ad pectus enim vsque vestes succingunt. ¶Studio) vincendi cupiditate. ¶Illic & Ty.) purpura inquit Tyria nobilissima intexitur. {Seu potius purpurea fila.}
ADDI.

Nam Tyrus Phoeniciæ insula est à Tyro Phoenicis filio appellata, vbi olim pretiosissima purpura fiebat. {Ibidemq; & iam inuentam purpuram Pollux tradit. Vide libro secundo capitulo quarto.} ¶Et te. vm.) ex variis coloribus vmbræ conficiuntur, quo imagines extare videantur, quod in pingendo difficillimum esse putatur. ¶Ab imbre) post pluuiam. hac autem similitudine ostenditur quam variis telæ illæ coloribus distinctæ forent. ¶Solibus) Solis radiis. ¶Arcus) Iris. ¶Longum cœlum) longam aeris partem. ¶Transitus vnius inquit coloris ad alium transitus, oculos decipit, quia cum sint diuersi, iidem tamen esse videntur. Tyrus. ADDI.

COELIVS RHO.

¶QVOD vero astruunt, veros non esse Iridis colores, meras esse nugas, fatendum est, si peripateticos audire scientissimos volumus. Cum enim lux, omnium sit colorum hypostasis, & substantia formalis, & constituat colores tinctis radiis in perspicuo denso: constat, ibi verissime inesse colores, vbi eiusmodi lux tingitur in perspicuo aeris humidi, vel rorationis descendentis: eo nanque modo, Iris colores concipit: & ideo veri sunt censendi, tanto naturæ artificio, vt eos (sicuti diximus) consequi nulla queat ars, cum trāsitus internosci haud possit, qui in sequentem vertantur, nullo medio: sicuti Boetius adnotauit in Musicis item contingere. Ex quo recte Ouidius:

Qualis ab imbre solet, percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine coelum,
In quo diuersi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamē spectantia lumina fallit.

Quod vero ingerunt Pythagorici, ideo non videri colores veros, quòd non permaneant diu, vanissimum esse aiunt. Id enim obuenire, certissimum est subiecti ratione, quod in dilapsu est constitutum. Alioqui colligemus, veriorem videri hominem vitæ diuturnioris eo, qui commoritur statim productus in lucem, quod quis non videat esse absurdissimum? ¶Vsque adeo quod tangit idem est) in tantum inquit is qui alii coniungitur color similis ei est, vt idem esse videatur, cum tamen distet & differat. Est autem acclamatio, artificis continens admirationem. ¶Lentum aurum) flexibile. ¶Vetus argumentum) antiqua fabula. ¶Deducitur) effingitur. proprie autem deduci & fila & carmina dicuntur, & quicquid in longum protrahitur.

RAPH. Ariopag⁹. ¶ CECROPIA Arce) Athenienſi, à Cecrope Athenarum rege. ¶ Scopulum Mauortis) Ariopagū dicit, qui Martis villa interpretatur ἄρεος: nanque Martius, πάγος villa dicitur. Eſt autem Athenis promontorium, idcirco à Marte cognominatum, quod is Halirrhothium Neptuni filium eo in loco interfecit, propter Alcippen eius filiam, vt Philochorus ſcribit in ſecundo de Attica libro. Telam autẽ Palladis primum deſcribit poeta, in cuius initio & Ariopagus erat depictus, & Dii iudices erant effecti. qui ſententiis deciderent, vtrum Pallas an Neptunus vrbi illic conditæ nomen imponere deberet. De hoc enim contendebatur. Dii autẽ ſic ſtatuerunt, vt qui rem humano generi commodiorem inuehiſſet, is vrbi nomẽ imponeret. Cum igitur Neptunus tridẽte percuſſiſſet terram, equus exiliuit. Pallas vero haſtæ cuſpide terra percuſſa oliuã in lucem eduxit, quæ mortalibus commodior iudicata Palladem victricem effecit. ¶ Augusta graui) ſacra maieſtate. Auguſtum enim dicitur augurio cõſecratũ. ¶ Sua quenque Deorũ Inſcribit facies) hoc eſt vnusquisque Deorũ propria effingitur figura. ¶ Stare Deum pelagi.) Neptunum inquit ſtãtem pingit.
a.l.fretũ. ADDIT. fretum æquor. {Fretum alii hoc loco legunt non ferum, Neque enim equum, vt vulgo traditur, in hac contentione deorum, ſed aquarum ſcaturiginem à Neptuno productam volunt. Idq; etiam Lactantius ſenſiſſe videtur, qui in argumento, lacum ſalſum à Neptuno editum dicit Baptiſta Pius Varronem citat, apud quem eadem hæc fabula in hunc ferè modum traditur. Cæcrope regnante, inquit, cum circa arcem Athenienſem Olea arbor forte enata eſſet, & iuxta aquarũ ſcaturigo emanaret, conſultum ſuper hoc veluti prodigio Apollinem reſpõdiſſe, per oleam Mineruam, per aquam Neptunum ſignificari, eosq; deos inter ſe certare vter vrbi nomẽ imponeret. Quare penes populum eſſe, vtrius Dei nomine appellari illam vellent, decernere. Athenienſibus itaque in ſuffragia euntibus cum mares Neptuno, mulieres Mineruæ fauerent, viciſſe Mineruam calculo vno. Quare Neptunum indignatum, mox tantam aquarum vim effudiſſe, vt totam propè Atticã inundaret. Sed poſtea tamẽ iterum placatum, mulieribus ea pœna multatis, vt neque ſuffragia poſthac vlla ferrent, neq; de ipſarum nominibus filii appellarentur, neque ipſe etiam Athenæ vocarentur. Hæc ille. Atque huc etiam Statium alluſiſſe uolunt. xii. Thebaidos vbi inquit:

Ipſe quoque in pugnas collis vacuatur, vbi ingens
Lis ſuperum, dubiis donec noua ſurgeret arbor
Rupibus, & longa refugum mare frangeret vmbra.

Eadem autẽ & Higynus ferè tradit, niſi quod hic lacum, ſeu ſcaturiginem aquæ non ipſo certamine, ſed poſt cum victoriam amiſſam indignaretur, edidiſſe Neptunum, totamq; Atticã aquis inundare, nomen à Mercurius prohibitus fuit, voluiſſe dicit. Cõmentator autem Ariſtophan. in Nub. (vt hoc quoque addamus) addit. Neptunum ob amiſſum Atticæ poſſeſſionem, Athenienſibus δυσβουλίαν immiſiſſe, hoc eſt, vt de rebus ſuis male ac ſtultè conſultarent. ſed Mineruã contra id vitium ita compenſaſſe, vt male conſulta bene ca-

ARG. FABVLAE SEQ.

Mineruæ certamen ſub vno capite. Minerua incipit, inquit, quæ telæ ſuæ intexuit contentionem de vrbe Athenarum inter ſe & Neptunum habitam. qui lacu ſalſo in arce edito, ſibi eam poſſeſſionem vendicabat, ipſa autem oliuæ a ſe arbore inuecta. Item Rhodopen Threiciam & Hemum, qui pari inſania & amore coniugii Iouis & Iunonis abuſi erãt nominibus, & ob id in montes transfigurati. Pygmeæ quoque caſum addit, quæ a Iunone in Gruem verſa eſt. Item, Antigonem Laomedontis filiam, quã, quod cum Ioue coiiſſet ob admiſſum Iuno transfigurauit in Ciconiam. Cynaræ præterea regis Aſſyriorum filias ob inſolentiam ab eadem dea in gradum templi ſeu lapidem mutatas. Per quæ exempla frãgi illa poſſet, deque Mineruæ numine certior fieri. Hinc que operi ſuo arborẽ ſuã oliua impoſuit.

Cecropia Pallas ſcopulum Mauortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis ſex cœleſtes medio Ioue ſedibus altis
Auguſta grauitate ſedent, ſua quenque Deorum
Inſcribit facies. Iouis eſt regalis imago.
Stare Deum pelagi, longoq; ferire tridente
Aſpera ſaxa facit, medioq; e uulnere ſaxi
Exiluiſſe ferum, * quo pignore uindicet urbem.
At ſibi dat clypeum, dat acutæ cuſpidis haſtam,
Dat galeam capiti, defenditur ægide pectus,
Percuſſamq; ſua ſimulat de cuſpide terram
Edere cum bacis fœtum canentis oliuæ:
Mirariq; Deos. operis uictoria finis.
Vt tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium ſperet pro tam furialibus auſis:
Quattuor in partes certamina quattuor addit.
Clara colore ſuo breuibus diſtincta ſigillis.
Threiciã Rhodopẽ habet angulus unus, & Hemũ,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quõdam,

derent. Hinc prouerbium natum, ἀθηναίων δυσβουλία de quo Eraſ. vide. Quod autem & Virg. ii. Georg. equum à Neptuno procreatum dicit, quẽ hic Regius ſecutus videtur, id ad eum equum pertinere idem Pius ait, qui à Neptuno percuſſis in Thracia ſcopulis, prodierit. Quod eo ne modo, an aliter accipiendum ſit, doctioribus iudicandum relinquo. Poteſt enim etiam Neptunus in primo certamine equũ procreaſſe, quãdo Pallas oleam protulit, ac poſtea amiſſa victoria indignatus, vt Higynus ſentire videtur, aquarum diluuiũ immiſiſſe videri. Cæterũ vt neque hoc præterea- mus, Ferum pro equo poni apud poetas non obſcurum eſt, ſic enim & Virg. dixit. ii. Aeneid. Sic fatus, validis ingentem viribus haſtam In latus, inq; feri curuã cõpagibus aluum Contorſit. &c. Et ſemiferi, centauri eadẽ ratione, alibi dicũtur.) ¶ Vindicet) ſuam ac propriã eſſe affirmet. ¶ At ſibi dat clypeũ) Pallas ita ſeipſam in tela effingit, vt & clypeo & ægide & haſta & galea armata videatur. Sic enim Mineruæ ſimulachrũ Athenis erat effigiatum, vt Pauſanias ſcribit. ¶ Aegide.) ægis munimentũ eſt pectoris Mineruæ cũ capite Meduſæ, quo in bello potiſſimum vtitur. ¶ Edere) emittere. ¶ Cum bacis) baccæ fructus proprie dicuntur oliuæ, & ſimilium arborum, qui & exigui ſunt, & rari, ac à ſe inuicem ſeparati naſcuntur. ¶ Canentis) quæ cana ac ſubalba videtur. Eam autem oliuam, quæ ex ictu haſtæ Palladi victoriam peperit arfiſſe, aiunt (vt Pauſanias narrat) cũ Medorũ incẽdio Athenæ cõflagrarũt, exuſtamq; eodẽ die in duorũ cubitorum proceritatem gemmaſſe. Nam ſupra quatuor cubitorum amplitudinẽ Athenis effingebatur. ¶ Operis victoria finis) in fine inquit telæ victoriam ſuam Pallas effinxit. Eſt autẽ verbum, quod eleganter ſæpenumero prætermittitur, eſt ſubaudiẽdũ. ¶ Vt tamẽ exẽplis) quis inquit victoriæ Palladis operi finẽ impoſuerit, adiecit tamẽ in quatuor telæ angulis exẽpla quorũdã in deos impiorũ, ex qbus facile cognoſcere poſſet Arachne, quam pœnam & ipſa expectare deberet. ¶ Quod pretium) quam pœnam. ¶ Speret) expectare debeat. ¶ Pro tam furialibus auſis) pro tã furioſa temeritate. ¶ Breuibus ſigillis) paruis ſignis. ¶ Threiciã Rhodopen) Hemus (vt hinc colligere poſſumus) rex fuit Thraciæ potentiſſimus, qui Rhodopen Strymonis fluuii filiam, ex qua Neptunus iam Atho gigantem ſuſtulerat, duxit vxorem, qui in tantam arrogantiã elati ſunt, vt Hemus ſe eſſe Iouẽ, Rhodope vero Iunonem prædicarent, ac vt Deos ſe adorari iuberent, qua inſolentia Iupiter indignatus in montes eos cõmutauit. Rhodope autẽ (vt Stephanus ſcribit) etiã Ioniæ vrbs eſt, vnde Rhodopeus & Rhodopeius deriuatur. {De hac fabula in libello de fluminibus, qui Plutarcho vulgo aſcribitur, in hunc modum traditur. Apud Strymonẽ, inquit ille, duo mõtes iacẽt Rhodope & Hemus. Hi cum ex eodem patre nati eſſent, cœperunt mutuo inter ſe amore ac deſiderio flagrare. Ac Hemus quidem ſororem appellabat Iunonem, illa vero amatorem ſuum Iouem, praua quadam affectatione. Quare dii contumelia affecti, ac grauiter ferẽtes, in mõtes iiſdem nominibus ambos conuertere. author Thraſyllus Mendeſius.}

Rhodope & Hemus in montes Pygmæa in gruem Antigone in ciconiã Cynaræ filiæ in ſaxa.

a.l.fretũ.

Baccæ propriæ oliuæ fructus.

Rhodope Iuno. Rhodope Ioniæ urbs

¶ SVMMORVM

Numina summorum sibi qui tribuere Deorum.
Altera Pygmeæ fatum miserabile matris
Pars habet hanc Iuno iussit certamine uictam
Esse gruem, populis'q; suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonen ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iouis. quam regia Iuno
In uolucrem uertit, nec profuit Ilion illi,
Laomedon'ue pater, sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante Ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyran habet angulus orbum.
Is'q; gradus templi natarum membra suarum
Amplectens, saxo'q; iacens lachrymare uidetur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est, operis'q; sua facit arbore finem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Arachnes certamen sub eodem capite Arachne autem inquit, vt videretur per opera respondisse, contentionis telæ intexuit Iouem in taurum versum ob Europæ amorem. Eundemque fecit in aquilam, conuersum vt comprimeret Asteriem. Eundem in olorem, vt Ledam Thestii filiam comprimeret. Eundem in Satyrum, vt Nycteida Nyctei filiam comprimeret. Eundem in Amphitryona, vt Alcmenam Electrionis filiam comprimeret. Eundem in aurum, vt Danaen Acrisii filiam comprimeret: vt Asopidam autem, eundem in ignem. Eundem in pastorem, vt Mnemosynen comprimeret, & in serpentem eundem, vt Delodam. Deinde Neptuni etiam cupiditatem inseruit, vt doceret eum in iuuencum esse mutatum, vt Aeoli filiam stupraret. In amnem Enipeum, vt Aloei vxorem. In arietem, vt Bisaltidam comprimeret. Item in equū, vt Cererem, & Gorgonem Medusam, ex qua equus Pegasus proditur fuisse. & in delphinum, vt Melātho comprimeret. Apollinis præterea in eadem contentione, amoris furta intexuit, indicans, eum in accipitrem interdum conuersum, interdum in leonem, alias in pastorem, vt Issen Macarei filiā cōprimeret. Post hæc, vt Liber pater quoque in vuam versus, vt Erigonem comprimeret. Et Saturnus præterea versus in equum, vt Phyliram Oceani filiam, ex qua Chirona centaurum videtur procreasse comprimeret. Vltimo hederam cum floribus, veluti limbum circumtexuit. Plura vero opera Arachnes poeta retulit fuisse quam Mineruæ, vt hanc scientia artis, quæ potior est, illam labore contendisse demonstraret.

Mæonis elusam designat imagine tauri
Europam. uerum taurum, freta uera putares.
Ipsa uidebatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactum'q; uereri
Assilientis aquæ, timidas'q; recondere plantas.
Fecit & Asterien aquila luctante teneri
Fecit olorinis Ledam recubare sub alis.
Addidit ut Satyri cælatus imagine * pulchra
Iuppiter implerit gemino Nycteida fœtu.
Amphitryon fuerit cum te Tirinthya cœpit.
Aureus ut Danaen, Asopida luserit ignis,

RAPH. (SVMMORVM Deorum) Iouis & Iunonis. Altera Pygmeæ) in secundo inquit telæ angulo depicta erat mutatio Pygmææ mulieris in gruem, quod se vt pulchriorem, Iunoni anteferre ausa foret. Fatum mise.) sortē miserabilem. Pygmææ ma. Pygmææ mulieris. Pygmæi nanque sunt populi vt scribit Plinius) montana Indiæ incolentes, quorū lōgissimi pedes duos nō excedunt. Hi assiduum cum gruibus bellum gerere dicuntur.

ADDI. Pygmæi. {Pygmæos ἀπὸ τῆς πυγμῆς habere nomen Augustinus de ciui Dei, tradit, eo quòd sint palmari statura, siue spisamæi. Hos Strabo & Mela in Arabia ponunt. Solinus etiam in Thracia circa vrbem Geraniam. Vnde à gruibus pulsos dicit. Quæ res fabulæ locum dedisse videtur. Meminit horum & Gellius libro. ix. cap. quarto.} Suis) pygmæis, à quibus ipsa originem ducebat.

Antigone. Pinxit & Anti.) Antigone Laomedōtis filia fuit formosissima, quæ cū se Iunone pulchriorem esse iactaret, ab ea in ciconiā fuit conuersa. ad quod alludere videtur Virgilius in primo Aeneid. cum inquit. Spretæ'que iniuria formæ. Qui superest so. Cy.) Cinyras Assyriorum rex filias habuit pulcherrimas, quæ se Iunoni præferre ausæ fuerunt, quare indignata Iuno eas in gradus templi sui cōmutauit, ac patrē gradus ipsos pro filiarum corporibus amplectentem itidem in saxum cōmutauit.

ADDI. {De Cinyra infra pluribus agemus: Cęterum videtur & nomē cum fabulæ argumento conuenire. Cyniras enim ἀπὸ τοῦ κινύρεσθαι dictus est, quod verbum Græcis lugere & conqueri significat. Quare falluntur, qui Cynaram per a, in penultima, scribunt.} Orbum) liberis priuatū. Iacens) adhęrens. Pacalibus) paciferis ac pacē significantibus. Modus) finis. Sua arbore oliua. Mæonis elu.) fabulas in Arachnes tela depictas exequitur poeta, celebres quidē ac nondum expositas copiosius, ignobiles vero ac minus celebratas paucis attingens. Mæonis) Arachne Mæonia siue Lydia. Europæ vero raptus est in secundo volumine fuit à poeta plenissime expositus. Iuppiter autem idcirco in taurum conuersus Europam rapuisse fingitur, quod nauis, qua est in Cretam vecta picto tauro fuit insignita. Timidas re. plan.) hypallage poetæ familiaris. Europa enim timida videbatur retrahere pedes ab aquæ tactu. Fecit & Aste.) Asterie fuit Cei Titanis filia, ac

Asterie. Latonæ soror, quam Iuppiter iam ardenter amauit, vt eam in cothurnicem versam per aquilam rapuisse dicatur. Fecit ol.) Iuppites Ledæ amore captus in cygnum mutatus ea potitus est, quæ ouum dicitur peperisse, ea quo Castor, Pollux & Helena orti esse finguntur. De Ledæ autem patria & parentibus variæ sunt antiquorum opiniones Ibicus nanque

Iuppiter Ledę amore capt⁹ in cygnū mutat⁹ ea potitus est. i. cū ea rem habuit.

Pleuroniam, Hellanicus autem Calydoniam illam fuisse ait Thestii vero filiam fuisse plerique aiunt ex Androdice, Eumelus autem ea Glauco Sisyphi filio, & Panidyra natā esse sermarrans Glaucum post equas amissas Lacedæmona peruenisse ibiq. rem cum Pantidyia habuisse, quæ postea Thestio nupserit. Sicq; Ledam quæ Glauci fuerit Thestii existimatam, appellatamq; fuisse. (Ledæ ouū.) Pherecides vero ex Laophonte, Pleuronii filia Ledā & Altheā à Thesthio susceptas fuisse ait, Pollucem quidem ex Ioue, Castorem autē ex Tyndaro generatos ferunt. (Arachnes tela, & variæ Iouis metamor.) Olorinis) cygneis. Nā olor est, quem Græci ac iam Latini quoque Cygnum appellant. (Cinyræ filiæ in saxa) Addidit vt Sa. cæ. ima. pul.) Iuppiter in Satyrū cōuersus Antiopam Nyctei filiam compressit, quæ geminos Amphionem & Zethū fingitur peperisse Antiope vero sic à Ioue corrupta, Nyctsi patris minas timens Sycionem ad Epopeum confugit. Vbi cū Amphionem & Zethū peperisset illos in Citherone exposuit, cuidamq; pastori cōmendauit. Necteus autem propter filiæ audaciā dolore affectus interiit, cum prius Lycū fratre morasset, ne filiam negligeret. Verum Sicyone profectus illius miseretur. Lycus igitur & vrbē expugnat & Epopeū interficit, & Antiopen captiuā Dirce vxori suæ tradit custodiēdam. Hæc autē fugit, captaq; verum suis ipsius filiis Amphyoni & Zetho traditur, quibus pastor, quę facta erāt omnia aperit. Ipsi vero Anthiopen quidem conseruāt, Dircen vero fero tauro alligantes discerpserunt. Ac Lycum accersentes tanquā Anthiopen tradituri, interemissent, nisi à Mercurio prohibiti fuissent, quid ipsum Amphioni & Zetho regno cedere iussit. Amphitrion fuerit) Iuppiter Alcmenæ amore captus, i Amphitryonem illius maritum conuersus cum ea concubuit, Herculemq. ex eo concubitu suscepit. Amphitryon autem Alcæi Thebani filius fuit, qui Alcmenam Electrionis filiā vxorem duxit. Tirynthia) Alcmena, à Tirynthe vrbe dicta. nā Tiryns vrbs est Peloponnesi à Tirynthe Hali filia, quæ Amphitryonis fuit soror, vnde etiam Hercules Tirynthius appellatur. Aureus vt Danaen) Danae Acrisii Argiuorum regis filia à Ioue in aureas guttas mutato compressa, Perseum genuisse in quarto narratur. Hoc autem fingitur, quod Danaen violaturus Iuppiter aureos numos largiter in sinum eius infudit. Hæc (vt scribit Lactantius) merces stupri fuit. Asopida luserit ignis) Aeginam Asopi filiam. nam Iuppiter in ignem conuersus Aeginam Asopi fluuii filiam compressit, ex'que ea Aeacum suscepit. {Mnemosynen pastor. Nam pastoris habitu Mnemosynen compsessisse aiunt, atque inde nouem Musas genuisse.}

*a. l. pulchram.
Amphitryon
Tiryns.
Tirynthi⁹.
Danae.
Aegina.
ADDI.

Mnemosynen pastor, uarius'que Deoida serpens*
Te quoque mutatum toruo Neptune iuuenco
Virgine in Aeolia posuit. tu ui'sus Enipeus
Cignis Aloidas. aries Bisaltida fallis.
Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum te sensit equum crinita colubris
Mater equi uolucris. sensit delphina Melantho.
Omnibus his faciem'que suam, faciem'que locorum
Reddidit. est illic agrestis imagine Phoebus,
Vt'que modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit. ut pastor Macareida lusserit Issen.
Liber ut* Erigonem falsa deceperit uua.

RAPH.

¶VARIVS Deolida serpens) sic quidem legitur, & ego hanc olim secutus lectionem, vt qui aliam non viderã, exposui Deolida nymphã videri fuisse, quæ à Ioue in serpẽtẽ versa vitiata sit. Nuper vero in vetusto exẽplari animaduerti Deoida sine litera l. castigate scriptum esse. Nam Deois Proserpina est Cereris filia, quæ Δηὼ quoque à Græcis nominatur, vnde fœmininum patronymicum Deois declinatur Ceres autem Δηὼ appellata fuit (vt Græci tradunt) παρὰ τὸ δηῶ qđ significat inuenio. Quando enim Ceres quærens filiã varia loca circuibat, omnes bene illi ominantes dicebãt δηῶς, hoc est inuenies. Hinc factum est, vt Δηὼ vocaretur, quamuis aliæ quoque huius nominis origines ferantur, quæ breuitatis causa vidẽtur prætermittẽdæ. Iouem autẽ in Draconẽ versum cũ Proserpina concubuisse in secundo libro de præparatione euãgelica testatur Eusebius, cum inquit (vt eorum verbis qui in Latinum verterunt vtar) Ceres peperit, educatur puellia. Persephaten nonnulli appellãt, cui Iuppiter, qui genuit, draco factus coniungitur. Vnde in sacrorum mysteriis Draco in spiram conuolutus ad factorum memoriã, ac potius in testimoniũ tantæ turpitudinis adhibetur. Hæc Eusebius, ex quibus apertissime colligitur Proserpinã Cereris & Iouis filiã quam Ouidius Deoida vocat, ab Ioue ipso in serpẽtem mutato fuisse vitiatam. Quare non Deolida, vt est ferè in exemplaribus deprauatũ, sed Deoida contenderim esse legẽdum.

Deois Proserpina & Cereris filia.

Variæ Neptuni metamor. Apollinis metamor.

ADDI. {Ex hoc autem concubitu Liberum natum volunt tauri specie, vnde etiam taurus à Lycophrone vocatur Dionysius.} ¶Te quoque mutatum) Neptuni varias describit transfigurationes, nam modo in iuuẽcum, modo in Enipeum fluuium, modo in arietem, modo in equum, modo in delphinem cõuersus fuisse narratur. ¶Aeolia) Aeoli filia. Quæ vero hæc Aeolia virgo fuerit, non memini me me legisse.

ADDI. {Apud Diodorum Siculum lib. v. in hunc modum legitur. Priscis tẽporibus cũ ex filiis Aeoli, qui fuit Hellenis ex Deucalione nati, cęteri quæ dicta sunt loca, habitarẽt, solus Mimas in Aeolide regnauit. Eius filius Hippotes ex Menalippe Aeolum genuit. Huius Arnen filiam Neptunus cognouit. Qua de re indignatus pater. Metapontio aduenæ, qui tum forte aduenerat, eo pacto Arnen dedit, vt is illam Metapontum abduceret. vbi postea duos filios peperit, Aeolũ & Boetũ, quorum Aeolus postea ad insulas Tyrrheni maris venit, easque de se Aeolias vocauit Boetus autem ad Aeolum maternum auum rediens, ab eo vt filius educatus fuit, patriamque ex nomine matris Arnen vocauit. Hæc ferè Diodorus. Quibus alii adiiciunt Arnen cum Metapontum venisset, in stabulo inter boues enixam esse. eamque rem fabulæ locum dedisse, vt Neptunus tauri specie cum illa cõcubuisse diceretur. Eoque pertinet etiam, quod Varro libro secundo de re Rust. de tauro loquens ait. Præterea hũc scio esse, in quem Iuppiter potiss. se conuertit cum exportauit per mare è Phœnice amãs Europam, hunc esse qui filios Neptuni è Menalippa, seruauit, ne in stabulo infantes grex boũ obtereret. &c. Nisi quod hic Menalippam vocat, quam Diodorus, Arnen. Meminit fabulæ nonnihil & Strabo lib. vi. Cæterum, vt hoc quoque addamus, compressit Neptunus & Aeoli filiam Canacem, ex qua Triopes fuit natus, pater Erisichthonis, de quo infra libro. viii. dicetur.} ¶Enippeus) fluuius est Thessaliæ Enipeus, in quem mutatus Neptunus Tyro Salmonei filiam circa fluuium spatiantem rapuit, ex eaq. suscepit Peliam & Neleũ, author Homerus Odyss. xiii. ¶Cignis Aloidas) Neptunus in eundem fluuium conuersus Iphimediam Aloi vxorem compressit, ex qua nati sunt Othus & Ephialtes, qui Aloide à poetis vocantur. Virg. in. vi. Hic & Aloidas geminos immania vidi Corpora, qui manibus magnum rescindere cœlum Aggressi, superisque Iouem detrudere regnis.

ADDI. {Atque ita quidem Regius distinguit hos versus. Lactãtius autem tres tantũ fabulas tribus hisce versibus attribuit. Menalippes, Iphimedias, & Bisaltidis. Quãquam de Iphimedia, sub specie Enipei compressa, alibi non ita clare legitur. Quare dubitari potest, vtrum hic Ouid. duas fabulas miscere atque confundere voluerit, Tyrus videlicet & Iphimedias, queãdmodũ alibi Virg. Scyllarum Nisi & Phorci.} Aries Bisaltida fallis) Neptunus in arietem transfiguratus Bisaltidem vitiauit, de qua nil memini me alibi legisse.

Vide Racematiões Baptistæ Egnatii. cap. xi.

ADDI. {Apud Higynum capite. lxxxviii. ita ferè legitur. Theophane Bisaltidis filia formosissima virgo. Hanc cũ plures proci peterẽt, Neptunus sublatã transtulit in insulam Cromiusam. Quod cũ proci resciissent, comparata naue eodem contenderunt. Neptunus vt eos deciperet, Theophanen in ouem commutauit, sese in arietem, Cromienses autem ciues in pecora. Cum igitur proci venissent, neque hominem vllum inuenirent, pecora mactare cœperunt. Hoc cum Neptunus videret, procos in lupos conuertit. Ipse autem vt erat aries, cum Theophane concubuit, vnde natus est aries Chrysomallus, qui Phryxum in Colchos vexit.} ¶Et te flaua comas) Neptunus in equum mutatus cum Cerere & Medusa concubuit. ¶Frugum mitissima mater) periphrasis est Cereris, ex qua Neptunus Arionem equum & filiam sustulit.

Erigone Icari filia fuit.

ADDI. {Cuius nomen effari non licebat, nisi apud eos qui sacris deæ initiati essent.} vt Pausanias narrat. Ceres nanque filiam quærens, vt Neptuni suum concubitum appetentis insidias fugeret, se in equã mutauit, ac vnà cum Onci equabus in pascua exibat. Quod cũ Neptunus resciuisset, in equũ & ipse cõuersus illã iniuit. Id vero cũ Dea sensisset, adeo indignata fertur, vt Erinnys ex eo fuerit cognominata. Nam ἐριννύειν Arcades irasci dicũt. ¶Crinita colubris) pro crinibus colubros ac serpentes habens. ¶Mater equi volucris) Medusa mater Pegasi equi alati.

ADDI. {Hãc Neptunus in tẽplo Palladis cõspectam, eo quod forma cõspicua, & capillo esset specioso, cõpressit. Quãobrem postea Pallas irata, crines illius in angues conuertit, vt alibi dictũ est.} ¶Sensit del. Me.) Melantho Deucalionis filia fuit (vt Lycophronis interpres scribit) quã Neptunus in Delphinũ cõuersus cognouit, ac filiũ nõe Delphũ suscepit.

Melantho

ADDI. {De Delpho tamen variant alii, qui illum Apollinis filium faciũt, vt Pausan & Hyginus.} ¶Est il. agm. in. Phoe.) ¶Apollo diuinitate priuatus propter interfectos Cyclopas Admeti regis Thessaliæ armenta pauisse fingitur. ¶Vt mo a.p.) Apollo interdum in accipitrem, interdum in leonem se commutasse in Arachnes tela videbatur.

ADDI. {Quanquam autem occasiones aut modi earum transformationum hic nulli ponuntur. Videtur tamen Ouidius non abs re istarum meminisse, certasque fabulas sub his quoque notasse. Sed has puto neque Regius, neque quisquam alius facile explicauerit, tanto eorum authorum, qui de his rebus scripsere, facto interitu.} ¶Macareida Issen) Macarei filiam, quam Apollo in pastorali habitu vitiauit, vt hoc loco poeta narrat.

ADDI. {Videtur autem Issa hæc fuisse Lesbia, Macarei filia, eius qui Iouis & Cyrenes fuit filius, insulam'que Lesbum, vt author est Diodorus libro sexto, tenuit, cuius filiæ & Mytilene & Methymna fuere. Ab Issa autem & oppidum Issa nomen accepit, author Stephanus. ¶Liber vt Erigonen.) Neque de hac fabula alibi certi aliquid extat. Sed tamen uidetur de ea Erigone hic intelligendum esse, quæ Icarii filia fuit, & postea inter sydera relata, ut ab Higyno dicitur. Nam & huius patri Icario uitis propagationem Bacchus dedit, ipsius puellæ mortem contra rusticos Atticos pestilentia ultus est.}

Bacchus in uuam. Saturnus in equum.

¶VT

Vt Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Vltima pars telæ tenui circundata limbo
Nexilibus flores hederis habet intertextos.
Non illud Pallas, non illud carpere liuor

ARG. FABVLAE SEQ.

Postquam Arachnes ordinata tela cum contumelia a dea pulsata esset, suspendio se affecit. Sed in vltimo casu propter studiū, quod a dea acceperat, in araneam versa est vt opere mutili nullum sui effectum capere posset.

Possit opus, doluit successu flaua uirago.
Et rupit pictas cœlestia crimina uestes.
Vt'q; Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter, quater Idmoniæ frontem percussit Arachnes.
Nox tulit infelix, laqueo'q; annosa ligauit
Guttura pendentem Pallas miserata leuauit.
Atque ita, uiue quidē, pende tamen improba, dixit,
Lex'q; eadem pœnæ, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, seris'q; nepotibus esto.
Postea discedens succis * hecateidos herbæ
Sparsit, & extemplo tristi medicamine tactæ
Defluxere comæ cum quis & naris, & * aures.
Fit'q; caput minimum, toto'q; est corpore parua.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent.
Cætera uenter habet, de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet aranea telas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Niobe Tantali filia ex Sipylo Lydiæ orta, ob insolentiam Apollinis ac Dianæ numen experta est. Nam ex Amphione septem filiis, totidemque virginibus editis cum comitatu gauderet, & quodam tempore Manto Tiresiæ filia responso monuisset Thebanos, vt Latonæ & liberis eius per preces thura redderent, sola cunctis, quæ sacrificio interesse noluerit, prædicans potentiorem se numine Deæ ac liberis eius esse. Itaque oratione hac insimulata Latona questa est filiis, quod suarum iniuriarum non existerent vltores, confestim itaque Apollo & Diana tecti nubibus, vt præceperat genitrix, Thebas venerunt, ac Niobes filios cum in campo equis exercerentur, sagittis necauerunt. Quorum nomina hæc sunt. Ismenus, Sipylus, Phedimus, Tantalus, * Archenorus, Damasiton, Ilioneus. Pater autem Amphion post necem filiorum ferro se interfecit. Nec sic tamen violentia desiit Niobes, quod Diana indigne tulit, ac virgines pari calamitate affecit, nouissime autem Niobe flens diriguit, turbineque ventorum in patriam Sipylum delata est, ceſſitque in silicem * voluntate Apollinis & Dianæ.

Lydia tota fremit, Phrygiæ'q; per oppida facti
Rumor it, & magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognouerat illam.
Tunc cum Mæoniam uirgo, Sipylum'q; colebat.
Nec tamē admonita est pœna popularis Arachnes
Cedere cœlitibus, uerbis'q; minoribus uti.
Multa dabant animos, sed enim nec coniugis arces,
Nec genus amborum, magni'q; potentia regni
Sic placuere illi, quamuis ea cuncta placerent,
Vt sua progenies, & felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi uisa fuisset.

RAPH. ¶ CVT Saturnus equo) Saturnus cum Phylira Oceani filia concumbens, veritus ne Opis vxoris aduentu deprehenderetur, in equum se commutauit, sicq; centaurum genuit Chironem. Vnde Virg. lib Georg. iii. Talis & ipse iubam ceruice effudit equina Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum Pelion hinnitu fugiēs impleuit acuto. ¶ Geminum Chirona) centaurum, qui ab anteriore parte homo à posteriore equus videbatur. ¶ Tenui limbo) subtili fascia. Est enim limbus fascia vltimā vestis partem ambiens. Virgil: Sidoniam picto chlamydem circundata limbo. ¶ Flaua virago) Pallas formosa. ¶ Cœlestia crimina) Deorum flagitia. Hoc autem prætextu Pallas vestes illas merito dilacerasse videtur. ¶ De mōte Cytoriaco) Cytorus mons est Paphlagoniæ buxis abūdās, quāquā Cyteriaco corrupte ferè legatur. ¶ Ter quater) sæpius ¶ Idmoniæ) Idmonis filiæ. possessiuū enim pro patronymico est positum.

Arachne in araneā. Chiron. Cytorus.

¶ Lex'q; eadem pœnæ) eadē inquit pœna etiā posteri tui afficiantur. ¶ Dicta esto) sit statua. ¶ Hecateidos herbæ) ab Hecate Medeę matre inuentæ, quę prima venenosas herbas inuenisse narratur illis'que Perseum patrem peremisse.

Hecate.

ADDI. {Intelligere autem videtur Aconitum, Nam id ab Hecate primum fuisse inuentum, ea videlicet, quæ Persæ filia fuit, mater Medeæ. Diodorus author est libro quinto, Id quod & Ruellius annotauit.

COELIO RHO.

¶ HECATEN sanguinariam prorsus fœminam, scribit Diodorus aconitum cōperisse primum, sicq; Persam patrem peremisse: quo argumento putant eruditi, herbæ Hecateidos nomine aconitū Ouidio in Metamorphoseon libris præmonstratum.} ¶ Tristi) noxio. ¶ Exiles) tenues, subtiles. ¶ Et antiquas exercet aranea telas) hoc est pristinas cōficit telas, quę quidem & ipsæ araneæ dicūtur. Araneus vero masculini generis semper de animalibus dicitur. Catullus in Fusiū. Furi cui neq; seruus est, neque arca, Nec cimex, neq; araneus, neque ignis. Virgilius quoque in Culice diminutiuum protulit:
Atque vt Araneoli tenuem formauimus orsum.

ctos, & ob id in reptilia conuersos. Postremo à liberis suis etiā deuoratos.} ¶ Lydia tota fre. hæc ideo à poeta inserūtur, vt commodius Niobes mutationem in saxum cum superiore fabula coniungat. Niobe nanque Tantali filia cum ex Amphione marito septem filios, ac totidem filias genuisset, se potius quàm Latonam venerandā esse contendebat, prohibebatq; neqs in suo regno Latonæ sacrificare auderet. Qua re indignata Latona Apollinem ac Dianam rogauit, ne se tanta iniuria affici paterentur. Sumptis igitur arcubus, & sagittis ad vnum omnes primum Niobes filios interemerunt, quod quidem Amphion cum ferre non posset, seipsum interfecit. Niobe vero morte filiorum indignata cum Diis maledixisset, & filias sagittis confectas vidit, & ipsa in saxum quod etiam nunc lachrymare videtur, fuit commutata.

Niobe.

ADDI. {Niobes fabulam ex Græcis quidam aliter tradūt, nempe filiam fuisse Assaonis, vxorem Philotti. Et quia Latonam verbis in se concitarat, deam illius contumelias hoc modo vltam esse. principio Philottū maritum illius in venatione periisse. Assaonem deinde amore filiæ accensum, vxorem sibi illam postulasse. Quod cum illa recusasset, filios ipsius ad conuiuium vocatos cremasse. Ob quam cladem Nioben seipsam de rupe pręcipitasse, author Parthenius in Eroticis.} ¶ Ante suos Niobe thalamos) ante suas nuptias Nam antequā Amphioni traderetur Niobe, in Phrygia & Lydia cum Tantalo patre, qui illic regnabat, habitauit, vbi facile Arachnem cognouit. ¶ Mæoniam) Lydiam, Mæonia vero dicta est à Mæone fluuio, qui per illam fluit. ¶ Sipylum'q; cole) Sipylus vrbs est & mons Phrygiæ. Vnde Sipylenum marmor cognominatur. ¶ Popularis) non plebeiæ, sed quæ de illius populo fuerat ¶ Minoribus) humanioribus. ¶ Multa dabant animos) multa inquit illam reddebant superbam. ¶ Nec coniugis arces) Amphion maritus Niobes rex Thebarum fuit, cuius vrbis muros arces'que ædificasse fertur. Horatius:
Fertur & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet. ¶ Nec genus amborum) nam ab Ioue ambo ducebant genus. Amphion enim Iouis ex Antiopa filius fuisse dicitur. Niobes vero Iouis ipsius neptis cum Tantali filia fuerit.

Aconitum intelligit. * a.l. auris teste Prisciano lib. sexto. * a.l. filiabus. * a.l. Alphenor. * a.l. lapidem. Sipylus. Sipylenū marmor. Niobes oratio. Amphion

ADDI. {Apud Zenodotum, vt quidem in cōment. Nicādri citatur, in hūc modum de Arachne traditur. Fuisse Arachnē & Phalāgem Atticos, illius hunc fratrem, ambos à Pallade edoctos, hunc videlicet ὁπλομαχίαν illam texendi artem. Sed quod nephando concubitu inter se coiissent, dijs inuisos fa-

Nam fata Tiresia uenturi præscia Manto
Per medias fuerat diuino concita motu
Vaticinata uias. Ismenides ite frequentes,
Et date Latonæ, Latonigenisq; duobus
Cum prece thura pia, lauroq; innectite crinem.
Ore meo Latona iubet. paretur. & omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant.
Thuraq; dant sanctis, & uerba precantia flammis.
Ecce uenit comitum Niobe celeberrima turba
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro,
Et quantum ira sinit formosa mouensq; decoro
Cum capite immissos humerũ per utrũq; capillos,
Constitit, utq; oculos circũtulit alta superbos,
Quis furor auditos inquit præponere uisis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numẽ adhuc sine thure meũ est mihi Tantalus autor
Cui licuit soli superorum tangere mensas.
Pleiadum soror est genitrix mea maximus Atlas
Est auus, æthereum qui fert ceruicibus axem.
Iuppiter alter auus socero quoq; glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ, me regia Cadmi
Sub domina est, fidibusq; mei commissa mariti
Mœnia cum populis à meq;, uiroq; reguntur.
In quacunq; domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes accedit eodem
Digna dea facies huc natas adijce septem.
Et totidem iuuenes, & mox generosq; nurusq;,
Quærite nũc habeat quã nostra superbia causam?
Quoq; modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi? cui maxima quondam
Exiguam sedem pariture terra negauit?
Nec cœlo, nec humo, nec aqs Dea uestra recepta ẽ.
Exul erat mundi, donec miserata uagantem
Hospita tu terris erras ego dixit in undis,
Instabilemq; locum Delos dedit. illa duorum
Facta parens. uteri pars hæc est septima nostri.
Sum felix. quis enim neget hoc? felixq; manebo.
Hoc quoque quis dubitat? tutam me copia fecit.
Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere.
Multaq; ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum,
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorũ.
Ite sacris propere sacris, laurumq; capillis
Ponite deponunt, & sacra infecta relinquunt.
Quodq; licet, tacito uenerantur murmure numen
Latonæ, turba quantum distabat ab orba,
Indignata Dea est, summoq; in uertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta.

RAPH. Manto. Mantua. ¶ NAM fata Tiresia Manto) Manto filia fuit Tiresiæ vatis paternæ artis peritissima, à qua Mantua vrbs fuit appellata. ¶ Ismenides) Thebanæ mulieres ab Ismeno fluuio dictæ. ¶ Date thura) sacrificate, & rogate. ¶ Latonige. duo.) Apollini & Dianæ ¶ Lauroq; inn. cri.) caput lauro coronate. ¶ Ore meo la. iu.) ac si diceret: ore meo Latona loquitur, hocq; vobis mandat. ¶ Spectabilis) spectatu digna propter vestes auro intextas. ¶ Vt que oculos circumtulit alta superbos) hypallage est poetæ familiaris. Superba enim oculos altos circumtulisse Niobe intelligẽda est. ¶ Alta) elata. ¶ Quis furor auditos) oratio indignatiõis plena Niobe decenter attribuitur, vt quæ adeo erat felicitate elata, vt se Latonæ auderet præferre. ¶ Auditos cœlestes) auditos deos. ¶ Visis) Diis quos quotidie videtis. Certior enim aure arbiter est oculus. nimium autem superbe se quoque Deam esse, ac maritum Deum Niobe ait. ¶ Numen adhuc sine thure meum est) & copula subaudiatur. ¶ Sine thure) sine cultu, sine sacrificio. ¶ Mihi Tãta. au.) pater, Niobe enim Tantali filia fuit. ¶ Cui lic. soli) cui ex hominibus soli concessum fuit epulis Deorum accũbere. ¶ Pleiaduni so. est ge. mea) Niobes mater Taygeta fuit vna ex Pleiadibus Atlantis filiabus. ¶ Iuppiter alt. au.) Paternus. nam Tantalus Iouis fuit filius ex Plote. ¶ Socero quoque glo. illo.) Amphion enim filius fuit Iouis ex Antiopa. ¶ Fidibusq; mei commissa mariti.) Amphion tantũ musica valuisse narratur, & cithara, vt saxa illũ sequerentur, quibus omnium primus Thebas vnà cum Zetho fratre muniuit, vt Homerus quoque scribit. Pherecides vero etiam causam assignat, qua moti Amphion & Zethus muro Thebas cinxerint, Phlegyas enim hostes regnanti Cadmo timebant. Quod autem saxa Amphionis lyram sponte sint secuta: narrat etiam Antimenidas, ac lyram Amphyoni à musis dono datam, Dioscorides ab Apolline, Pherecydes à musis traditã fuisse ait. ¶ Cõmissa) composita, constructa. ¶ Aduerti.) conuerti. ¶ Accedit eodem.) ad idem adiungitur. ¶ Genitam Tita. Cæo) Latona filia fuit Cæi gigantis, quæ à Ioue compressa Apollinem simul & Dianam concepit, quod quidem adeo ægre tulisse Iuno dicitur, vt Pythonem immiserit serpentem, qui eam per totum terrarum orbem insectaretur, nec vsquam parere permitteret. Fugiens igitur Latona ab Asterie sorore (quæ & ipsa à Ioue amata primum in Ortygiam, hoc est in cothurnicem, deinde in scopulum nobilẽ, atque instabilem fuit conuersa) suscepta, statim Apollinem simul & Dianam peperit, qui & Pythonem serpentem sagittis confixerunt, & insulam in qua nati erant, immobilem reddiderunt, quæ quidem postea Delos fuit appellata, quod cum diu sub aquis latuisset, tandẽ apparuisset, seq; ostendisset. δῆλος nanque manifestus interpretatur. ¶ Titanida) neptem Titanum, à quibus gigantes originem traxere. ¶ Maxima quondam Exiguam) antitheton, hoc est contrarium. Maxima enim exiguæ opponitur. Ita autem Iunonis nusquam in tota terra locum inuenit Latona, vbi parere posset. ¶ Nec cæ.) in nullo elemẽtorum Latona locum inuenit, vbi parere posset. ¶ Dea vest.) cum quodam contemptu hæc à Niobe dicuntur. ¶ Exul erat mundi) à toto exulabat mundo. ¶ Instabilemque locum Delos dedit) Delos (vt dixi) quæ & Ortygia fuit appellata, idcirco instabilis fuisse dicitur, quod crebro terræmotibus quateretur, donec oraculo admoniti illic cadauera desierunt sepelire. Delos. ¶ Ite sacris) discedite à sacris execrandis, vt Virgilius: Auri sacra fames.

ADD I. { Dubitari tamen potest, vtrum affectus causa verbum sacris repetitum sit eadem significatione. Deinde & illud quæri posset, vtrum poeta propere à, vel, procul à sacris scripserit. Est enim durior hæc aphæresis, vt Ite, simpliciter pro Abite, accipiamus. } ¶ Infecta) non facta, non finita. ¶ Quodq; licet) quod possunt etiam Niobe prohibente. ¶ Turba quantum dist. ab or.) Latona inquit tã est indignata, q̃ ipsa Niobe propter liberorũ multitudinẽ ab orbitate aberat. per quod significatur vehementer indignatã fuisse.

ADD I. { Vel potius, quàm ipsa, hoc est, Latona, ab orbitate aberat, id enim maxime Dea indignabatur, quòd à Niobe, perinde vt minus fœcunda contemneretur. Quare & infra subiicit. Et me, quod in ipsam recidat, orbam dixit. &c. } ¶ Ab orba) à muliere liberis carente. Orbus enim dicitur aliquare chara priuatus. Vnde & oculis & filiis priuati, orbi vocantur. ¶ Turba) multitudine liberorum. ¶ Summoque in vertice) in alto cacumine. ¶ Cynthi) Cynthus mons est Deli. vnde & Apollo Cynthius, & Diana Cynthia vocantur. Cythus.

En ego uestra parens, uobis animosa creatis,
Et nisi Iunoni nulli cessura Dearum,
An Dea sim *dubitor, perq; omnia secula cultis
Arceor, o nati nisi uos succurritis, aris.
Nec dolor hic *solus, diro tunuicia facto
Tantalis adiecit, uosq; est postponere natis
Ausa suis, & me, quod in ipsam recidat, orbam
Dixit, & exhibuit linguam scelerata paternam.
Adiectura preces erat his Latona relatis,
Desine Phœbus ait, pœnæ mora, longa querela est.
Dixit idem Phœbe, celeriq; per aera lapsu
Contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat, lateq; patens prope mœnia campus
Assiduis pulsatus equis, ubi turba rotarum,
Duraq; mollierat subiectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, tyrioq; rubentia succo
Terga premunt auro grauidis moderantur habenis.
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedis cursum, spumantiaq; ora coercet.
Hei mihi conclamat, medioq; in pectore fixa
Tela gerit, frænisq; manu moriente remissis
In latus a dextro paulatim defluit harmo.
Proximus audito sonitu per inane pharetræ
Fræna dabat Sipylus, ueluti cum præscius imbres
Nube fugit uisa, pendentiaq; undique rector
Carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.
Fræna tamen dantem non euitabile telum
Consequitur, summaq; tremens ceruice sagitta
Hæsit, & extabat nudum de gutture ferrum,
Ille ut erat pronus per crura admissa, iubasq;
Voluitur, & calido tellurem sanguine fœdat.
Phædimus infelix, & auiti nominis hæres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidæ iuuenile palæstræ,
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus, cum tento concita neruo,
Sicut erant iuncti, traiecit utrunq; sagitta.
Ingemuere simul, simul incuruata dolore
Membra solo posuere, simul suprema iacentes
Lumina uersarunt, animam simul exhalarunt.
Aspicit Alphenor, laniataq; pectora plangens
Euolat, ut gelidos complexibus alleuet artus,
Inq; pio cadit officio, nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod simul eductum est, pars est pulmonis in hamis
Eruta, cumq; anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona uulnus
Afficit, ictus erat qua crus esse incipit, & qua

RAPH. ¶ EN ego vestra parens) hac oratione Latona Apollinẽ simul & Dianam incendit ad vlciscendam iniuriam à Niobe acceptam. En autem particula est affectus & indignationis plena. ¶ Animosa) magnanima, ac superba. ¶ An dea sim dubitor) licentia poetica dubitor in passiua, & voce & significatione poeta finxit, cũ dubito verbum sit absolutum. ¶ Cultis aris) exornatis altarib°. ¶ Cõuicia.) cõtumelias. ¶ Tãtalis) Tantali filia. cũ quodã autẽ cõtẽptu Tãtalida Niobẽ Latona appellat ac si diceret filia Tãtali, q pp impietatẽ in Deos detrusus ad iferos maximis afficit pœnis. ¶ Orbã dixit) carẽtem filiis vocauit. Hoc autem Niobe nõ dixit, sed duos tantũ illam liberos peperisse, id quod ægerrime Latona tulerat, & ideo crimen amplificat. ADDI. {Corrigunt autẽ quidã hũc locum, quasi in verbo Recidat, syllabarũ quantitas nõ cõstet legũtq; pro Recidat, Decidat. Sed ego pace illorũ, nihil video cur versus hic imutandus sit. Nã & apud Lucretiũ idẽ verbũ, eodẽ modo pria longa legit, vt lib. i. At neq; recidere I nihilũ res posse, neq; aũt Crescere de nihilo &c. Sic enĩ habet ver° lectio & syncera. Nã & Reduco, & Reficio, & Relatus apud eũdẽ poetã re, lõga alibi ponuntur. Deinde etiã si pro Recidat. Decidat legatur, & proprietati orationis, & elegãtiæ, multum detrahetur. Quanquam siquis pro Recidat, Recidet, e c duplice, scribendum omnino contendat, non multum equidẽ repugnauerim, quando idẽ & in Lucretianis, quę modo citaui, quidã fecerunt. Et nõ multum puto, refert, Ectasin hic, an Diplasiasmum fieri dicamus.} ¶ Pœnæ mora lõga querela est) pœna inquit in longũ protrahitur istis querimoniis. ¶ Linguã paternam) linguam inquit Tãtali patris præ se tulit, qui Deorum arcana vulgauit. ADDI. {Postquam illorum epulis adhibitus fuisset.} ¶ Adiectura preces) cum hæc inquit Latona retulisset, preces adiectura erat. ¶ Phœbe) Diana, quæ eadem esse cum Luna dicitur. ¶ Cadmeida arcem) Thebanã arcem à Cadmo extructã. Cadmeis Bœotia. Cadmeis autẽ non solũ arx Thebanæ vocatur, sed interdũ pro tota Bœotia accipit, vt Thucydides narrat. ¶ Planus erat) topographia, hoc est loci descriptio, I quo Niobes filii & equos agitare, & se cõsueuerát exercere. ¶ Assiduis eqs) assiduo equorũ cursu. ¶ Mollierat) in puluerẽ resoluerat. ¶ Tyrio succo) Purpura Tyria. significat aũt ephippia purpurea fuisse. ¶ Auro grauidis) grauibus auro & ornatis, atq; auratis. ¶ E qbus Ismenos) maximus natorũ Amphionis & Niobes Ismeneos fuit, ab Ismeno Bœotiæ fluuio, appellatus. Ismenos Niobes filiorũ nex. ¶ Prima sarcina) primũ vteri onus. Nã primogenit° erat. ¶ Quadrupedis) equi. ¶ Defluit) decidit. ¶ Per inane.) per aerem. ¶ Sipylus) à Sipylo vrbe eo gnominatus, Sipylus. cum sagittæ stridorẽ audisset, fugere cœpit, cæterũ Apollinis sagittã vitare non potuit. ¶ Fræna dabat) equum currere permittebat. ¶ Præscius) præcognoscens futurã tempestatem. ¶ Sũma ceruice) in colli summitate. *a.l. dubito. *a.l. prim° ¶ Extabat) eminebat, extra stabat, per quod significat collum sagitta fuisse transfixum. ¶ Per crura admissa) propinqua, iuncta, astricta. ADDI. {Vel etiã in cursum incitata, vt alibi quoq;.} ¶ Fœdat) maculat, inficit, deturpat. ¶ Solito labori) consuetæ equorũ agitatiõi. ¶ Nitidæ palæstræ) splẽdidæ ppter oleũ, quo se luctaturi perungebant. Palæstra. Palæstra autem latine dicitur lucta. dicta est autem à Palæstra filia Pandoci in triuio habitantis, omnes'que aduenientes interficientis, quem quidem Mercurius cum ad ipsum venisset, interemit admonitus à Palæstra. Vnde & hospitium habitacula Pandoceia vocant. Alii palæstram deducunt ἀπὸ τῆς πάλης, hoc est à puluere quo luctatorum corpora perfundebantur. Alii ἀπὸ τοῦ παλαίειν, hoc est à venando & obseruãdo aliquam partem corporis aduersarii: qua ipsum euertere ac in terrã deiicere possit. ¶ Et iam contulerant) iam inquit luctari cœperant. ¶ Arcto nexu) stricto amplexui. ¶ Concita) sagitta emissa, impulsa. ¶ Traiecit) transfixit. ¶ Lumina versarunt) oculos voluerũt, vt solent morientes. ¶ Et exhalarunt) expirauerunt. Spõdeus autem in quinto loco positus moram animæ à corpore inuito abeuntis significat. ¶ Laniata'que pectora plangens) hoc est lanians & percutiens pectora sua ob mortem fratrum. ¶ Alleuet) extollat. ¶ Præcordia) intestina, quæ cordi prætenduntur. ¶ In hamis) inhamato spiculo. ¶ Fatifero) mortifero. ¶ Cumq; anima) eorum videtur hoc loco poeta sequi opinionem qui sanguinem animæ sedem esse aiũt. ¶ Intõsum Damasichthona) comatum. ¶ Afficit) conficit, iterficit. ¶ Ictus erat qua crus esse incipit) significat illius genu fuisse percussum. Nam à genu crus incipit, protenditur enim crur à genu vsque ad talos ex tibia & sura constans, inde cruseulum fit diminutiuum.

Liquitur, & lachrymis etiã nunc marmora manãt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Latona Cœi filia, cum Iunonis ira ob adulterium è Ioue conceptos Apollinem & Dianam parere non posset, & nulla eam errantem regio reciperet, nouissime venit in Lyciam, & cum ex ardore æstus ac longitudine viæ sitim sedare vellet, ab iis qui uluam & iuncum secundum lacum legebant, prohibita est propius accedere. Quamobrem accensa ira digrediens petiit a Diis, ut accolæ nunquam stagno carerent. audiens itaque precibus eius Iuppiter agricolas in speciem ranarum transfigurauit.

Tunc uero cuncti manifestam numinis iram
Fœmina, uirq; timent, cultuq; impensius omnes
Magna gemelliparæ uenerantur numina Diuæ.
Vtq; fit a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait, Lyciæ quoq; fertilis agris
Non impune Deam ueteres spreuere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate uirorum,
Mira tamen uidi præsens stagnumq; locumq;
Prodigio notum. nam me iam grandior æuo
Impatiensq; uiæ genitor deducere lectos
Iusserat inde boues, gentisq; illius eunti
Ipse ducem dederat, cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
Ara uetus stabat tremulis circundata cannis.
Restitit, & pauido faueas mihi murmure dixit
Dux meus, & simili faueas mihi murmure dixi.
Naiadum, Fauni ne foret tamen ara rogabam,
Indigenæ ue Dei cum talia retulit hospes.
Non hac o iuuenis montanum numen in ara est.
Illa suam uocat hanc, cui quondam regia coniux
Orbem interdixit, quam uix erratica Delos
Errantem accepit tunc, cum leuis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ, *

RAPH. ℂLIQVITVR) liquescit. ℂ Manant la.) emittunt lachrymas. ℂ Tunc ve.) cum narraturus poeta quo modo Latona à quibusdam Lyciæ rusticis bibere prohibita eos in ranas verterit, more suo quædam interserit, quibus commodius fabulæ iungantur. ℂ Gemelliparæ Diuæ) Latonæ, quæ gemellos peperit, Apollinem & Dianam. ℂ Vtq; fit) ac quemadmodum fieri solet. ℂ Renarrant) commemorant Thebani. ℂ Lyciæ quoque fertilis agris) Latona cum Apollinem, Dianamq; peperisset, iram Iunonis fugiens in Lyciam vsque vnà cum infantibus peruenit, vbi fessa, sitiq; confecta cum bibere è quodã lacu vellet, à rusticis quibusdam pedibus aquã proculcantibus prohibita fuit: qua iniuria Dea indignata eos omnes in ranas conuertit. Lycia autem est Asiæ regio finitima Lydiæ. (Lydia.) ℂ Spreuere) contempserunt. ℂ Non impu.) non sine supplicio, sed cũ maxima pœna. Nam in ranas omnes fuerunt conuersi. ℂ Ignobilitate vi.) rustici nanque erant villissimi. ℂ Prodigio) miraculo. ℂ Notum nobilem. ℂ Impatiens viæ) qui viæ laborem propter senectutem ferre nõ poterat. ℂ Lectos) electos, egregios. ℂ Ducem gen. illius) ducem Lycium. ℂ Lustro) circumeo ad eligendos boues. ℂ Sacrorum fauilla) sacrificiorum cinere. ℂ Stabat) erecta erat. ℂ Restitit.) substitit. Ex priscorum autem consuetudine nos quoq; sacella prætereuntes Deos rogamus, vt nobis sint adiumento. ℂ Naiadum, Fauni ne foret) merito dubitat & rogat cuiusnam Dei sit ara, quia est peregrinus. Naiades autem (vt diximus) nymphæ sunt fontium, vt ait Hesiodus παρὰ τὸ νάω, quod est fluo, quod in fluentis haberent. (Naiades.) Faunus vero Deus est syluestris, qui Pan græce dicitur, Mercurii ea Penelope (vt alii scribunt) filius, vt vero Duris Samius, procorum omnium, vnde & Pana fuisse appellatum. Quidam Cœli & Terræ filium fuisse contendit. (Faunus) ℂ Indigenæ ue Dei) qui non aliunde venerit, sed ibi ortus sit, vbi colitur. vt homines indigenæ vocãtur, qui non aliunde venerunt, sed in ipsis locis, quæ habitant, originem habuerunt, quos Græci autochthonas appellant. ℂ Rettulit) respondit. ℂ Montanum numen) qualis est Faunus. ℂ Regia coniux) Iuno regis Deorum, hominumq; vxor. Nam Iuno (vt diximus) cum resciuisset Latonam ex Ioue concepisse illam per totum terrarum orbem exagitauit, sic vt nusquam consistere posset. ℂ Orbem interdixit) cum interdico verbum datiuo & ablatiuo iungatur, orbe mihi legendum videtur. non orbem, vt est fere in exemplaribus deprauatum. Vt enim aqua & igni interdixisse alicui populum Romanum dicimus, sic orbe Iunonem Latonæ interdixisse poeta eleganter dixit. ADDI. {Sed nihil opus erat ista curiositate. Nam & Liuius dixit libro trigesimoquarto, fœminis vsum purpuræ interdicemus. Et Suetonius in Domitio, Interdixit histrionibus scenam.} ℂ Erratica Delos) quam errare instabilemq; esse idcirco poetæ finxerunt, quia crebro terræmotu vexabatur, donec ex oraculo Apollinis (vt scripsi) desierũt illic cadauera sepelire. ℂ Leui) causa est, idcirco enim nabat, quia leuis erant. ℂ Nabat) fluitabat. Nare enim proprie dicuntur animata, fluitare inanimata. ℂ Cum pall. arb.) cum oliua. Significat autem illam & palmæ & oliuæ innixam peperisse. ADDI. {Hinc & Catullus in carmine Seculari, dixit Latona maximi. ℂ Magna progenies Iouis. ℂ Quam mater prope Deliam Deposuit oliuam. Cuius sententiæ etiam accedit comment. Homerus Iliad. α cuius verba hæc sunt: Ζωσ οἱ ἱερεῖς λατοῦς τῆς κατὰ λυκίαν τρεῖς, ὅμνυον αὐτὴν ἐπονομάζοντες δυσχειμερίου χρόνου, διατεινομένου ἀνάγοντο δὲ θαλάσσης πρὸς ἀστερίαν τὴν νῆσον μίαν οὖσαν τῶν κυκλάδων. Ἐκεῖ δὲ ἐλθοῦσα, δρεψαμένη δύο φυτῶν, ἐλαίας καὶ φοίνικος, διδύμους ἀπεκύησε παῖδας, ἄρτεμιν καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ τὴν νῆσον ἐκάλεσε δῆλον, ὅτι ἐξ ἀδήλου φανερὸς ἐξεῤῥίζη. Quæ eo hic adieci, quòd ab aliis de arboribus hisce variatur, plerisq; dicentibus laurum & palmã fuisse, quibus Latona innixa peperit. De qua re & Codius annotauit, in primo sermonum.}

COEL. RHOD.

ℂPropterea fuere, qui ità arbitrarentur, In certaminibus sacris varias quidem singillatim coronas dari, vniuersim tamen ex palma solenni quodam more consecrari, vna ea de causa. Etiam si ab foliorum æquabili ordine, institutum opinẽtur alii, ceu certatim cooriantur, & quodãmodo simul currant quadam contentionis imagine, idq; tacito naturæ consensu. Nam & victoriam Græci inde dici putant νίκην παρὰ τὸ μὴ εἴκειν, à non cedendo. Alii vero, quod sit palma inter arbores cunctas macrobia maximè, idest longioris æui, sicuti Nicephororum, sic enim victores dicũt, gloriam addecet esse perpetuam, nec vnquam consenescere. Quod de palmæ vita diximus, Orphicum illud videtur comprobare, ζῶον δ' ἴσον ταναχροῦ μήκει φοίνικος ἔρνεσι, animal æquale longicomis palmæ ramis. Epitheta porrò illa ἐμπεδόφυλλον, καὶ ἀείφυλλον, quæ firmiter, ac perpetuo virentem foliis signant, huic congruere vel maximè. Inter cæteras nanque arbores nullam planè videmus eadem custodientem folia, sed decussis prioribus, succrescunt alia. At palma nil, inquiunt, abiicit, & proinde constanter cognominari ἀείφυλλος potest. In rebus porrò Atticis adnotatum legimus, Theseum in Delo primum posito certamine, ab sacra palma ramum auulsisse, qui & Spadix inde sit dictus. Neque item in hac palmæ mentione illud prætereundum, in Babyloniorum literis compertum, esse palmæ arboris trecentas & sexaginta vtilitates. Nec omittenda priscæ vanitatis superstitio, quia sit balanorum nucleus non modi vnius, aliis enim longior, his mollior, illis durior, quibusdam etiam osseus lunatusq;: hunc potissimum quadam religione politum dente contra fascinantes arbitrabantur pollere. Quum vero lunatum dicimus, curuatum arcualemque intelligimus, cuiusmodi in luna à coitu conuiscitur schema. Cur autem ea maxime figura expeteretur, luxuriantis fuerit otii quærere. ac superstitionis potius quam eruditionis: nisi quòd in libro de Iside Plutarchus author est, quia Solem appetat semper Luna, & persequatur: inde argumen-

* De Deliaca palma. vide Pli. li. xvii. cap. xliiii.

Edidit inuita geminos Latona nouerca.
Hinc quoq; Iunonem fugisse puerpera fertur,
Inq; suo portasse sinu duo numina natos,
Iamq; Chimæriferæ,cum Sol grauis ureret arua,
Finibus in Lyciæ,longo Dea fessa labore
Sydereo siccata sitim collegit ab æstu,
Vberaq; ebiberant auidi lactentia nati.
Forte lacum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus.agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis,gratamq; paludibus uluam,
Accessit,positoq; genu Titania terram
Pressit,ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba uetat.Dea sic affata uetantes.
Quid prohibetis aquas?usus cõis aquarum est.
Nec solem proprium natura,nec aera fecit,
Nec tenues undas ad publica munera ueni.
Quæ tamen,ut detis,supplex peto. nõ ego nostros
Abluere hic artus,lassataq; membra parabam,
Sed releuare sitim. caret os humore loquentis,
Et fauces arent,uixq; est uia uocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit.uitamq; fatebor
Accepisse,simul uitam dederitis in undis.
Hi quoq; uos moueant, qui nostro brachia tendũt
Parua sinu,&casu tendebant brachia nati.
Quem non blãda Deæ potuissent uerba mouere?
Hi tamen orantem perstant prohibere minasq;
Ni procul abscedat,conuiciaq; insuper addunt.
Nec satis est,ipsos etiam pedibusq;,manuq;,
Turbauere lacus,imoq; e gurgite mollem
Huc,illuc limum saltu mouere maligno.
Distulit ira sitim,neq; enim iam filia Cæi
Supplicat indignis,nec dicere sustinet ultra
Verba minora Dea,tollensq; ad sydera palmas,
Aeternum stagno(dixit)uiuatis in isto
Eueniunt optata Deæ,iuuat esse sub undis,
Et modo tota caua summergere membra palude.
Nunc proferre caput, summo modo gurgite nare
Sæpe super ripam stagni consistere,sæpe
In gelidos resilire lacus,sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas,pulsoq; pudore
Quãuis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentãt.
Vox quoq; iam rauca est,inflataq; colla tumescũt,
Ipsaq; dilatant patulos conuicia rictus,
Terga caput tangunt,colla intercepta uidentur,
Spina uiret,uenter pars maxima corporis,albet,
Limosoq; nouæ saliunt in gurgite ranæ.

to eo ab amatoribus aduocari lunam. Et amatoria ab Iside dispensari, Eudoxus scribit: quæ non alia omnino sit, quam luna. Scribit tamen Pindarus: Ex amantibus soli quidem viros vota cõcipere, lunæ autẽ fœminas. Quod inde Hippolito apud Euripidem facit Phædra, & in Pharmaceutria significat Theocritus. Rationem aucupantur nõnulli, quoniã amori furtiuo ꝯgrua sit nox: proinde Menander ὦ νὺξ, σὺ γὰρ δὴ πλεῖστον ἀφροδίτης. Vel qd amatoriæ affectioni obnoxia quandoq; fuerit luna, vel qa sicuti amor ἀκίνητος ὁ νοῦς. Inuenio in monumentis. & Plutarchi in primis in Pelopida, Fuisse in Bœotia montẽ cognomẽto Delum. Nã Stephanus in Tanagra, regionis eiusdem fuisse vrbẽ paruã nomine Deliũ scribit. Apud montem erat Apollinis templum, post templum duo mirabili suauitate fontes, copia aquarum ac frigiditate insignes: alterum φοίνικα, idest palmam vocãt: reliquũ oleam, sicuti cõmeminit in libro Cur oracula defecerint, Plutarchus idem. Vbi & natum Apollinem narrant. Ad quod respexisse Catullũ volũt, eo versu de Diana sic canẽtem, Quam mater propè Deliam Deposuit oliuam. Quãquã & de arbore posse intelligi, author Ouidius est Metamor. vi. Aduertẽda vero Plutarchi interpretum inscitia ex Pelopidæ vita: Fontium, inquit Plutarchus, alteram palmam, oleam alterũ, nunc quoq; nominamus: nõ quod inter plantas duas peperit dea, sed in fluenti duplicis meditullio, idest τῶν ῥεῖθρων. At interpres, Sed quia fluuium dea peperit, quoniã Græci ferè codices ῥεῖθρον præferunt accusandi casu.

RAPH. ❡EDIDIt) emisit, peperit. ❡Inuita nouerca) contra voluntatẽ Iunonis, quæ nouerca esse videbatur Apollinis & Dianæ, cũ Iouis sit vxor. Nam & Latona Iouis ipsius vxor esse videtur. Tametsi tres dũtaxat vxores Iuppiter habuisse feratur, Iunonẽ, Cererẽ, Themin, ex qua & Mineruã aiunt sustulisse. ❡Puerpera) mulier à partu recens puerpera dicitur. ❡Iãq; Chimæriferæ) Chimæra mons Lyciȩ carminibus poetarum notissimus. Fingitur autem à poetis fera esse pedes habens serpentinos, capræ ventrem, caput leonis flammas vomens: eo quod ad montis radices sint serpẽtes, in medio capræ, leones ad verticẽ, qui Aetnæ modo ardere dicitur. Sanè Chimæram Græci caprã vocãt.

ADDI. {Homerus: πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.}

Latonæ verba ad rusticos. ❡Chimæriferæ) Chimæras ferentis, idest capras. ❡Ab æstu sydereo) à colore Solis. Nam sydus quãuis proprie signum ex multis stellis constans vocetur, κατ' ἐξοχὴν tamen interdũ pro Sole ponitur. ❡Ebiberant) exuxerant. ❡Lactentia) lac emittentia. ❡Mediocris aquæ) nec magnæ, nec paruæ. ❡Fruticosa) parua vtpote è fruticibus nascentia. Sunt enim frutices medii inter herbas & arbores. ❡Legebant) colligebant. ❡Cum iuncis) iuncus herba est palustris sine nodo. ❡Gratamq; paludibus uluam) ulua herba est in paludibus nascẽs. Vnde etiam paludibus grata ab Ouidio perhibetur. ❡Positoq; genu) eleganter gestũ exprimit de lacu ore aquam haurire volentis. ❡Rustica turba vetat) rusticorũ multitudo prohibet. ❡Vsus communis aquarum est) iure gentium aquæ omnibus hominibus sunt communes. ❡Nec Solem proprium) priuatum. ❡Nec tenues vndas) nec labiles aquas. ❡Ad publica munera veni) publica sunt, quæ nullius quidem sunt, sed omnium. ❡Sed reuelare sitim) diminuere, & leuem facere. ❡Os loquentis) os meum, quæ vobiscum loquor. ❡Et fauces arent) siccæ sunt. ❡Vix'que est via vocis) vix emittere vocẽ potest. ❡Haustus aquæ) potus aquæ mihi loco nectaris ac suauissimus erit. ❡Simul vitam dederitis in vndis) postquam mihi vitam aquis instauraueritis. videtur esse hemestichion Ennii poetæ, vnde & dederitis verbi penultima est producta. ❡Hi quoque vos moueant) infantes enim Apollinem, & Dianam illis ostendit, vt saltem eorũ ætate moueantur. ❡Tendunt) extendunt, porrigunt. ❡Nostro sinu) è nostro gremio. Præpositiones enim cũ prætermittuntur, subaudiendæ sunt. ❡Brachia) manus, in qua brachia terminant. Brachium autem quod masculino genere βραχίων effertur à Græcis, à breui dictum est, quod βραχὺ vocant Græci. ❡Hi tamen orantem) pulchre rusticorum seruatur decorum, qui rogati, contumacius, superbius'que se gerunt. ❡Perstant) perseuerãt, & instant. ❡Conuicia) contumelias. ❡Mouere) commouerunt. ❡Saltu maligno) hypallage est, ipsi nanque maligni intelliguntur. ❡Distulit ira sitim) hoc est ira fuit causa differendȩ ac prolongandæ sitis. ❡Filia Cæi) Latona. ❡Vltra) vlterius. ❡Minora Dea) humiliora, quàm vt Deæ conuenientia sint. ❡Aeternum) semper, & in æternum. nomen pro aduerbio positum. ❡Et modo tota) eleganter ranarum & naturam & corpus describit poeta. ❡Summo gurgite) in summitate gurgitis & stagni. ❡Turpes linguas) contumeliosas. ❡Patulos rictus) hiantia ora. ❡Colla intercepta) de medio recisa. nam ranæ collo carent. ❡Spina viret) tergum viride est.

RAPH.

(SIC vbi nescio quis) ignobilẽ hac locutione eum fuisse significat, qui superiorem retulit fabulã. (Exitium Satyri calamitosum exitum. Marsias autẽ Satyrus fuit tibias inflandi adeo peritus, vt cũ Apolline certare sit ausus, quẽ superatũ, indignat⁹ Apollo pelle atq; cute priuauit. Ea eius vero corpore tantus defluxit sanguis, vt à terra except⁹ in fluuium fuerit cõmutatus, qui à Satyri noie Marsias fuit appellatus. Est autem Phrygiæ fluuius in Mæandrum labẽs. (Reminiscitur) in memoriã reducit, cõmemorat. (Latous) Apollo Latonæ filius. (Tritoniaca arundine) tibia ex arundine Tritoniaca confecta, est enim metonymia. Tritonis autem palus est Libyæ, iuxta quã Pallas in virginali habitu apparuisse fertur, vnde Tritonia vocatur.

Marsias.

Marsiæ pœna.

ADDI. {Tritonicã arundinem intellige tibiã, à Tritonia, hoc est Pallade primum inuentam. Quam postea ob deformitatem vultus ex flatu intumescentis, ab eadẽ Dea reiectã, Satyrus, hoc est, Marsias excepit, cuiusq; cantu Apollinem prouocauit. Sic enim ipsa Pallas apud eũdem poetam hoc sexto Fastorũ ait:

Prima terebrato per rara foramina buxo,
Vt daret, effeci, tibia longa sonos.
Et mox:
Inuentam Satyrus primũ miratur & vsum
Nescit, & afflatam sentit habere sonum, &c.}

Marsias in fluuiũ.

(Affecit pœna) puniuit & victus est. (Quid me mihi detrahis?) cur mihi meã pellem deripis? (Ah non est tanti) vt ego hac pœna affici debeã. (Micant) Palpitant. (Fibras) fibræ venulæ sunt minores. (Armẽta bucera) hoc est, boues valde cornutos, βου namque particula est intensiua, κέρας autem dicitur cornu.

ADDI. {Videtur autem hic Ouidius imitatus esse Lucretium, qui eodẽ modo dixit Bucera secla, vt libro quinto: Lanigeræq; simul pecudes, & bucera secla.} (Cõcepit) excepit. (Ripis decliuibus) profanis, atq; inclinatis. (Liquidissimus) purissimus, limpidissimus. (Talibus exẽplis) hæc ad concinnam fabularũ connexionẽ à poeta narrantur. (Ad præsentia) mala & infortunia Amphiõis & Niobes. (Mater in inuidia est) Niobes enim superbia causa fuit mortis liberorũ. (Flesse Pelops) merito, cũ Niobes frater esset Pelops enim Tantali fuit filius, quem eodum

Pelops.

ARG. FABVLAE SEQ.

Satyrus nomine Marsias dum cum Apolline tibiis contendit, quas Minerua inuenisse proditur, per audaciam, quod Deo cedendum non putaret suspensus, a cute est nudatus tergore, quem nymphæ ac Satyri, cæterique rurís incolæ ita fletu prosecuti sunt, quod eius cantu cariturí essent, vt lachrymæ eorum flumen increuerit, quod eius nomine in Phrygia Marsias prioribus nostris nuncupari videtur.

Sic ubi nescio quis Lycia de gente uirorum
Rettulit, exitium Satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine uictum
Affecit pœna, quid me mihi detrahis inquit?
Ah piget, ah non est, clamabat, tibia tanti.
Clamantis cutis est summos direpta per artus,
Nec quicquã nisi uulnus erat, cruor undiq; manat,
Detectiq́ue patent nerui, trepidæq́ue sine ulla
Pelle micant uenæ. Salientia uiscera posses,
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ syluarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoq; clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, & quisquis montibus illis,
Lanigerosq́; greges, armentaq; bucera pauit.
Fertilis immaduit, madefactaq́; terra caducas
Concepit lachrymas, ac uenis perbibit imis.
Quas ubi fecit aquas, uacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis decliuibus æquor,
Marsya nomen habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tantalus epulis Iouis cum interesset: & cum vellet experiri an futura prospiceret, inuitato eo ad epulas, Pelopem nothum ex filiis interemit, vsceraque eius reliquis dapibus immiscuit. Quo pro merito punito, misericordia Deorum, qui conuiuii participes fuerant, partes viscerum Pelopis composuerunt, & humerus qui defuerat, effectus est de ebore.

Talibus exemplis redit ad præsentia dictis
Vulgus, & extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in inuidia est hanc tunc quoq; dicitur unus
Flesse Pelops, humeroq́; suas à pectore, postquam
Deduxit uestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic humerus nascendi tempore dextro,
Corporeusq́; fuit, manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt iunxisse Deos, aliisq́ue repertis,
Qui locus est iuguli medius, summiq́ue lacerti
Defuit, impositum est non comparentis in usum
Partis ebur, factoq́ue Pelops fuit integer illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tereus Martis filius, Thracum rex cum multis inuitis regibus ferret, Pandioni quoque Athenis regnanti, cum a proximis ciuitatibus oppugnaretur non defuit. Quamobrem filiam suam Prognen illi in matrimonium dedit, quæ deportata in mariti regnũ, cum ex intercapedine sororem Philomelam desyderaret, petiit a Tereo vt proficisceretur Athenas, sororem sibi ad solatium facturum vt adduceret. Qui vt Athenas peruenit, facti vsus hospitio in Philomelæ incidit amorem, quam secum digressus mandato coniugis duxit in Thraciam, & corruptam stabulis clausit, vt ad eam sine suspitione cuiusquam sæpius commearet: ac ne eloqui posset commissa, linguam truncauit, & coniugi est mentitus: dixit enim sororem eius interiisse. At Philomela ea, quæ lingua prodere non poterat, veste intexuit notis literarum, quam sorori dedit perferendam: qua inspecta illa cum coniugis libidinem, casumque germanæ comperisset constitutis sacris celebrare Libero patri, & more bacchantis ad stabula venit, sororemque raptam in regiam duxit, filium Ityn interemit, & dapibus immiscuit. Quibus expletus Tereus filium cum desyderaret Ityn, nouissime caput eius in sinum abiecerunt, dicentes, Intus habes quem desyderas. Tereus cum intellexisset scelus scelere vltum esse, coniugem, & sororem coniugis dum persequitur Deorum voluntate versi omnes sunt in aues: Progne in hirundinem, Philomela in luscinium, Tereus in vpupam, Itys in phasianum.

Finitimi proceres coeunt, urbesq; propinquæ

pater Diis epulãdum, vt an omnia scirent experetur cum apposuisset, omnes, quidem præter vnam Cererẽ ab eo abstinuerunt, collectisq; in vnum Pelopis mẽbris euocat à Mercurio anima eius ab inferis pristinæ ipsum vitæ restituerunt. Sed eum ei sinistrum deesse humerum animaduertissent, eburneum affixerũt, sicq; Pelops vitæ integer fuit restitutus. Tãtalus vero ad inferos detrusus siti in aquis, ac fame in summa pomorum copia laborat. (Suas vestes) purpureas ac sibi cõuenientes: illis enim depositis lugubres ac pullas sumpsit. (Corpore⁹) ea carne, nã corpus proprie viuentium, caro mortuorum dicitur, à cadendo deducta, vt iam sæpius diximus. (Cæsa membra) trucidata. (Qui locus est iuguli) periphrasis est humeri, nam est medius inter iugulum & brachii summitatem. (In vsum) in locũ & officium (Partis non cõparentis) humeri non inuenti. (Illo facto) illo Deorum beneficio (Finitimi proceres coeunt) cõueniunt, cõgregantur. Hæc autẽ idcirco narrãtur, vt quas Metamor. est descripturus, cõmodius cum prioribus cõnectantur. Nã Tereus rex Thracum, cũ Athenas obsidione liberasset accepta in vxorẽ Progne Pandionis regis filia in Thraciã rediit, vbi cũ iã filiũ suscepisset, rogatus ab vxore, vt aut se Athenas deduceret, aut saltẽ ad se Philomelã sororẽ accerseret, profectus ipse Philomelã quidẽ à patre accepit, sed cum in Thraciã peruenisset, nõ solum ei vim intulit, sed linguã etiã, ne vulgare scelus posset, amputauit, ac suis stabulis mancipauit. (Cæterũ Philomela tãta crudelitate stimulata totum infortuniũ suũ in velo descriptũ sorori indicauit. Progne vero furiis accensa, Bacchi sacra se celebrare simulãs, vnã cũ Bacchis ad sororẽ venit, eamq; secum pãpinis tectã in vrbẽ adduxit, i cubiculo q; suo occultauit. Perfectis vero Bacchi sacrificiis Progne Ityn cõem filium interemit, cuius carnes coctas patri apposuit comedẽdas. Cum vero Tereus Ityn filiũ inter cœnandum frequenter vocaret, Philomela cubiculo exiliens caput filii ac pedes in Tereũ coniecit, qui stricto ense cum ambas psequeretur, ipse quidem in vpupã, Itys in phasianum, Progne in hirundinẽ, Philomelã in lusciniã conuersi fuisse narrantur,

a solitum fuit.

*Dii moti

Orauere suos ire ad solatia reges,
Argosq́;, & Sparte, Pelopeiadesq́; Mycænæ,
Et nondum toruæ Calydon inuisa Dianæ,
Orchomenosq́; ferax, & nobilis ære Corinthos,
Messeneq́; ferox, Patræq́;, humilesq́; Cleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheia Trœzen.
Quæq́; urbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusq́; sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? solæ cessastis Athenæ.
Obstitit officio bellum, subiectaq́; ponto,
Barbara * Cecropios terrebant agmina muros,
Threicius Tereus hæc auxiliaribus armis

RAPH. ORAVERE ire) poetica est locutio, nam orauere vt irent, in soluta oratione diceremus. ¶ Ad so.) ad consolationem Pelopis, cuius soror Niobe cum omnibus liberis fuit extincta.

Argos. ¶ Argosq́;) Argos vrbs est clarissima Peloponesi, quæ variis nominibus est cognominata. Nam & vrbs Phoronica, & Aegialea appellatur, & Argos Hippoboton & Hippium, quod Neptuni equis pascua suppeditauit. Dipsion quoque propter aquarum penuriam. Ab Argo autem conditore videtur esse dictum, vt scribit Stephanus Græcus author in opere quod de vrbibus composuit. Vndecim vero vrbes hoc nomine appellantur. Est enim Argos quod Amphilochicon dicitur in Thessalia in Ciliciæ, quæ nunc Argiopolis appellatur. in Nisyro insula, vna ex Cycladibus iuxta Trœzena. in Macedonia. in Scythia quod Argos Oresticũ vocat. in Caria, Argos Phæacũ, Argos Argolicũ, ac ferè omnis maritima planicies Argos vocatur, {fuit autem & tota olim Peloponnesus vocata Argos, id quod Strab. annotauit libro octauo.}

ADDI. Sparta. ¶ Et Sparte) regio Laconicæ Sparta fuit appellata, à Spartis Cadmi: hoc est, à seminatis à Cadmo, qui eam tenuisse à Timagora scribuntur. {Hæc Stephanus ferè, at Strabo, item Pausanias & alii plerique non regionem, sed vrbem Lacedæmoniorum Spartam vocant eamq́; à Sparta filia Eurotæ nomen accepisse Pausanias author est. Lacedæmonis autem nomen & terræ & vrbi commune fuisse iidem tradunt. Vide Strabonem libro octauo, Pausaniam in Laconicis.}

Mycenæ. Pelopeiadesq́; Mycænæ) Mycænæ vrbs est Peloponnesi, à Mycæneo Spartonis Phoronei filio denominatæ, quas Pelops auxisse fertur, vnde & Pelopeiadas vocat eas poeta.

ADDI. {Non Pelops, sed Pelopidæ} hoc est, posteri Pelopis Mycenas auxerunt: sic enim Strabo lib. octauo, ἀφ᾽ οἱ μυκῆναι, inquit, μείζον᾽ ἐπίδοσιν λαβοῦσαι ὑπὲρ τὴν πελοπιδῶν εἰς αὐτὰς μετάβασιν. Et rursum. αἱ δ᾽ μυκῆναι μετὰ ταῦτα τοὺς πελοπίδας, ὁρμηθέντας ἐκ τῆς πισάτιδος, &c. Non ergo Pelops, sed Pelopidæ inclarescere illas, & de se Pelopeias vocari fecerunt. Conditas autem Mycænas, & Strabo & Pausanias tradunt à Perseo, vocatasq́; ἀπὸ μύκητος, hoc est gladii capulo, qui illi eo loco exciderat, quanquam rursum sint, qui eas à Mycene Inachi filia Arestoris vxore nominatas velint, cuius opinionis author is est, cui apud Græcos, poema, quod ἠοίας μεγάλας vocant, ascribitur.}

Calydon. ¶ Et nondum Calydon) vrbs est Aetoliæ, à Calydone Endymionis filio cognominata. ¶ Nondum inuisa) nondum odio habita. Nõdum enim

Oeneus. Oeneus Calydoniæ rex in se Dianam concitarat. Nam cum Diis omnibus aliis præterquam Dianæ sacrificasset Diana irata aprum immisit, qui totam Calydoniam deuastauit.

Orchomenos. ¶ Orchomenosq́; ferax) fertilis. Orchomenos vrbs est Bœetiæ, & Thessaliæ, & Arcadiæ, & Ponti. Mons est etiam inter Macedoniam & Thessaliam nomine Orchomenos, vt scribit Apollonii enarrator. Ab Orchomeno autem Iouis & Hesiones filio nomẽ & vrbi & monti inditum fuit.

ADDI. {Videtur autem Ouid. de Arcadiæ vrbe intellexisse, quam Homerus πολύμηλον vocat, in Catalogo vt οἳ φενεόν τ᾽ ἐνέμοντο, καὶ ὀρχόμενον πολύμηλον. Quanquam & altera Bœotiæ inter opulentas numeratur ab eodem poeta, vt cum ait:

Οὐδ᾽ ὅσ᾽ ἐς ὀρχομενὸν ποτινίσσεται, οὐδ᾽ ὅσα θήβας
Αἰγυπτίας, &c.

Sed huic epitheton μινύειον peculiariter addere solet, vt in eodem Catalogo.

Οἳ δ᾽ ἀσπληδόνα ναῖον, ἰδ᾽ ὀρχόμενον μινύειον à gente Myniarum videlicet, vt Strabo indicat. Quare de Arcadica hoc loco intelligendum puto. Et vt Homerus πολύμηλον dixit, ita Ouidium feracem vocasse.}

Corithos. ¶ Et nobilis ære Corinthos) clara æreis vasis, quæ Corinthia vocantur.

Messene. ¶ Messeneq́; ferox) Messene & vrbs & regio est Peloponnesi, altera est in Sicilia, vnde Messenius possessiuum declinatur.

ADDI. {Quod autem additur Ferox, ideo videtur pertinere quod pro libertate & imperio suo perpetua propè bella cum Lacedæmoniis, sub quorum potestate ante Heraclidarũ descensum fuerunt, Messenii gessere. Neque etiam victi aliquoties, & excisi, dominari potuerunt. Vt est videre apud Pausaniam, qui totam illorum historiam prosecutus est.

Patræ. ¶ Patræq́;) corrupte trissyllabum legitur, Patræ nanque bisyllabum vrbs est Achaiæ, de qua hoc loco sentit Ouidius.

Cleonæ. ¶ Humilesq́; Cleonæ) vrbs est Arcadiæ parua.

ADDI. {A Pausania & Strabone inter Argolicas vrbes numerantur Cleone Humiles autem poeta vocat, non à situ, sed à quantitate. Modicum enim fuit oppidũ, vt Pausanias ait. Vnde & à Strabone πόλισμα dicitur, Situm autem fuit in loco edito & munito inter Corinthum & Argos, eoque per seipsum satis validum. Quare & Homerus dixit:

Ἀφνειόν τε κόρινθον, ἐϋκτιμένας τε κλεωνάς.

Nominatũ alii tradũt à Cleone Pelopis filio, aliĩ à filia Asopi Cleone. Non procul autem ab eodẽ oppido Nemea fuit, & antrum leonis, quem occidit Hercules, quem ob id Cleonæum interdum vocant poetæ}

Pylos. ¶ Et Nelea Pylos) vrbs est in Messenia, in qua regnauit Neleus Nestoris pater. ¶ Nec adhuc Pitheia Trœzen) Trœzen vrbs est Peloponnesi. à Trœzene Pelopis filio, quæ variis nominibus est appellata. Nam & Aphrodisias & Saronia & Posidonias & Apollonias & Antanis fuit cognominata. Eam vero Pittheiam nondum fuisse ait, quod Pittheus Aethræ, matris Thesei, pater, nondum ibi regnauerat. ¶ Ab Isthmo bimari) Isthmus breuis dicitur terra inter duo maria constituta. Isthmus vero Peloponnesi & Aegeo mari, & Ionio alluitur. Intra Isthmum autem sunt Peloponnesi vrbes, extra vero Achaiæ. ¶ Credere quis posset) hæc interrogatio eò spectat, vt significet Athenienses & humanissimos, & officiosos maxime fuisse. ¶ Subiectaque ponto) adiecta mari Euxino. Reges enim Asiæ bellum Atheniensibus indixerant,

ADDI. {Quos Asiæ reges hic intelligat Regius, nescio: neque enim Darium aut Xerxem potest, qui multo posteriores ætate fuerunt. Ego autem accipiendum puto. vel Thracense bellum, quod Eumolpi temporibus gestum traditur, quando Thraces magna manu in Atticam descenderunt, & pugna circa Eleusim cõmissa Erechtheum regem Atheniensium occiderunt, vt ex Pausania patet. Et sic, gens subiecta Ponto appellatiue accipiendum erit, pro accola maris. Nam & Thraces ad mare habitant. Vel rursum accipiendum de bello Amazonico. Amazones enim aliquando assumpti Scytharum auxiliis in Atticam incursarunt, cuius rei & Iustinus meminit libro secundo, atque hoc temporibus magis respondet. Pandion enim de quo hic dicitur, Thesei à quo bellum hoc tandem finitum traditur, auus fuit, Aegei pater. Quanquam non ita de temporibus laborandum videtur, quandoquidem & in aliis rationem hanc confundit Ouidius & quæ posterioris Pandionis sunt, ad prioris tẽpora refert. Vt infra de Erechtheo dicemus. Quod si igitur de Amazonibus hoc loco intelligamus: Gens Ponto subiecta, proprie accipiendum erit, de Ponto Euxino scilicet, ad quem habitarunt Amazones in agris Themistyriis, vt inquit Iustinus, iuxta fluuium Thermodontem. Tradit autem & Pausanias Pandionem cum Tereo affinitatem iunxisse ἀνὴρ φησὶ εἶναι, inquiens, πρὸς τοῦ θρᾳκὸς τὸ κῆδος ἐποίησεν, &c. Porrò vtriusque belli meminit & Isocrates in Panathenaico.} ¶ Threicius Tereus) Thracius. Tereus autem filius fuit Martius, ac Thraciæ rex, vt diximus.

* a.l. Mosopeos.

CEVDERAT

Fuderat,& clarum uincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibus'que,uiris'que potentē,
Et genus à magno ducentem forte Gradiuo,
Connubio Prognes iunxit.non pronuba Iuno,
Non Hymenæus adest,illi non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas.
Eumenides strauere torum,tecto'que profanus
Incubuit bubo,thalami'que in culmine sedit.
Hanc aue coniuncti Progne,Tereus'que parentes
Hac aue sunt facti.gratata est scilicet illis
Thracia,Diis'que ipsi grates egere,diem'que
Quo'que data est claro Pandione nata Tyranno,
Quo'que erat ortus Itys,festum iussere uocari.
Vsque adeo latet utilitas.iam tempora Titan
Quinque per autumnos repetitis duxerat annis,
Cum blandita uiro Progne.si gratia dixit
Vlla mea est,uel me uisendam mitte sorori,
Vel soror huc ueniat.redituram tempore paruo
Promittes socero,magni mihi muneris instar
Germanam uidisse dabis.iubet ille carinas
In freta deduci,uelo'que & remige portus
Cecropios intrat,Piræea'que * littora tangit.
Vt primum soceri data copia,dextera dextræ
Iungitur,infausto committitur omine sermo.
Cœperat aduentus causas,mandata referre
Coniugis,& celeres missæ spondere recursus.
Ecce uenit diues magno Philomela paratu,
Ditior forma,quales audire solemus
Naiadas,& Dryadas mediis incendere syluis,
Si modo des illis cultus,similes'que paratus.
Non secus exarsit conspecta uirgine Tereus,
Quam si quis canis ignem supponat aristis,
Aut frondem,positas'que cremet fœnilibus herbas.
Digna quidem facies,sed & hunc innata libido
Extimulat pronum'que genus regionibus illis
In Venerem,& flagrat uitio gentis'que,suo'que.
Impetus est illi comitum corrumpere curam,
Nutricis'que fidem,necnon ingentibus ipsam
Solicitare datis,totum'que impendere regnum,
Aut rapere,& sæuo raptam defendere bello
Et nihil est,quod non effræno captus amore
Ausit,nec capiunt inclusas pectora flammas.

RAPH. ¶FVDERAT)fregerat,in fugam conuerterat.¶A magno Gradiuo)a magno Marte. Gradiuus enim Mars à Latinis dictus est,quòd gradatim in bellum eatur. ¶Non pronuba Iuno)nubētibus feliciter puellis Iuno pronuba præesse creditur. Hinc autem facile colligitur, quale futurum sit Terei & Prognes coniugium.¶Non Hymenæus)nuptiarum Deus. ¶Nō Gratia)Gratiæ sunt tres,Deæ perpetuæ Veneris comites,quæ à Græcis χάριτες vocantur,quarum nomina sunt Aglaia, Thalia, Euphrosyne.

ADDI. {Hesiodus:

Τρεῖς δέ οἱ εὐρυνόμη χάριτας τέκε καλλιπαρήους
Ἀγλαΐην τε καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ' ἐρατεινήν.

His primū Eteocles Cephisi filius dicitur sacrificasse Orchomeni, vnde & Eteocleas vocat Theocritus.} ¶Illi lecto)illis nuptiis, à parte namque totum intelligimus per synecdochen. ¶Eumenides tenuere faces)furiæ inquit infernales prætulerunt faces nouę nuptæ,quas de funere rapuerunt.

ADDI. {Dicuntur autem Eumenides furiæ, κατ' ἀντίφρασιν,quasi minime beneuolæ:aut bona suggerentes animo, vel qd Oresti fauissent in iudicio, cum de cæde matris accusaretur, vt est in cōmētariis Sophoclis.} ¶Profanus bubo)execrandus,est nanque auis pessimi ominis bubo. ¶Hac aue.)hoc augurio.¶Gratata est)scilicet illis Thracia:metonymia ē. Thracia enim pro Thracibus posita est. Thracia vero, quæ & Thrace dicitur, à Thrace ani Oceani * filia est cognominata,cum qua Saturnus concubuit,ac Dolō cum * sustulit, vnde populi eiusdē Thracię. Gratata:gratulata. Diisq; ipsi: Tereus & Progne gratias Diis egerūt. Quoq; da.est. quo legendum esse facile ex eo quod infertur adiectiuo colligi potest. ¶Vsque adeo latet vtilitas)acclamatio in hominum inscitiam loco maxime conueniens. ¶Iam tempora Tit.)hoc est,iam quinque transierāt anni. ¶Si gra. Vl.mea est)si quid apud te possum. ¶Magni mu.)in æquiparationem magni muneris. Nam instar modo ad similitudinem,modo ad æquiparationem significat, nec recipit præpositionem,estq; indeclinabile nomen.¶Cecrop.)por. Athenienses.¶Piræaq; li.tā.)Attica, nā Piræeus promōtorium est Atticæ,vt scribit Ptolemæus. Vnde Athenarum portus Piræus fuit appellatus.

* a.l. Titani.

* Dolonce noie quorū & Plin. meminit.

ADDI. {Ego vero Piræaq; littora legendū puto,sic postulante versu. Nā & Stephanus authoe est. Veteres Piræū dixisse,& inde possessiuū, Piræus a,um, tribus syllabis, pro quo posteriores Piræeus, fecerunt. Et apud Terentiū legitur. Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræum,siue,vt cōmentator vult,Piræo. Nā neq; hic versus quadrisyllabum Piræum recipit,cum sit tetrameter catalecticus. Quāquā vulgo in ep'lis ad Atticum lib. vii. epist. iii. vbi idē hic locus Terētii citatus Piræeū passim quatuor syllabis, pro Piræum legitur. Sed illic proprium est,hic possessiuum, siue gētile. A Piræeus autē cuius obliqui quatuor syllabarū fiunt, Stephanus format gentilia Piræates, & Piræeues,itē Piraicus,nusquā autē πειραῖος,aut Piræus. Sed tamen & Piræaq; littora,si diceretur in versu defendi poterat,si quis συνίζησιν admittat, nisi quòd compositio durior aliquāto fiet,& ab Ouidiana facilitate alienior. Cæterum de significatione vocis πειραιεὺς,etiam apud Ciceronē quæritur loco supra citato. De portu tamē Atheniēsi plerunq; intelligitur, in eaq; significatione potissimū vsurpatur. Pro mōte autē,quod hic Regius ait, non facile apud idoneos authores positū alibi inuenies.} ¶Vt primum soceri data copia)cum primum inquit Tereus ad Pādionem socerum fuit admissus, & dexterā dextræ iunxit,& Prognes mandata referre cœpit. ¶Recursus celeres)veloces reditus. ¶Missæ)Philomelæ. Quæ quidem nondum fuerat missa, sed si missa fuisset, celerem pollicebatur Tereus reditum. ¶Magno paratu)ornatu. ¶Forma)pulchritudine. Naiades & Dryadas: nymphas, quæ formosissimæ esse videntur. ¶Non secus)quanto Philomelæ ardore Tereus fuerit inflammatus aperte his similitudinibus declaratur. ¶Canis ari.)flauis, & iam aridis. ¶Cremet)comburat. ¶Fœnilibus)fœnilia fœni dicuntur repositoria. ¶Digna quidem facies)facies inquit Philomelæ digna quidem erat amari cum ab aliis omnibus, tum vero à Tereo, qui maxime ingenita libidine in mulieres stimulabatur. ¶Pronum'que genus)Thraces enim maxime in Venerem sunt proni.

* a.l. Piræaq;

ADDI. {Proinde & singuli plures vxores ducebāt. vt Mela scribit, & Solinus capite decimoquinto: Vxorum numero, inquit, Viri se iactitant, & honoris loco ducunt multiplex coniugium, &c. Quominus nouum aut mirum videri debet, si idem hodie quoq; factitant. Iam & Homerus hoc indicat, Martios ac bellicosos homines, cuiusmodi Thraces semper habiti, vtpote apud quos Mars ipse habitare à poetis dicitur, in Venerem procliues esse. Id enim fabula Martis & Veneris sibi velle videtur. Et in exercitu Græcorum illi mulieribus potissimum operam dederunt,qui bellicosissimi fuerunt,vt Achilles,Aiax,Agamemnon,&c.} ¶Curam)custodiam. ¶Ingentibus datis)maximis donis.¶Et nihil est quod non effræno captus amore Ausit)sententia est generalis, quamuis ad Tereum proprie referri videatur. ¶Effræno amore)ab effectu, quod effrænatos ac dissolutos homines reddat. ¶Nec capiunt)iam enim Terei amor in Philomelam detegebatur.

Iamq; moras male fert, cupidoq; reuertitur ore
Mandata ad Prognes, & agit sua uota sub illa.
Facundum faciebat amor, quotiesq; rogabat
Vlterius iusto, Prognen ita uelle ferebat.
Addidit & lachrymas, tanquam mandasset & illas.
Proh superi. quantum mortalia pectora cæcæ
Noctis habent? ipso sceleris molimine Tereus
Creditur esse pius. laudemq; à crimine sumit.
Quid? qđ idem Philomela cupit? patriosq; lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat uisura sororem,
Perq; suam, contraq; suam, petit illa salutem.
Spectat eam Tereus, præcontrectatq; uidendo,
Osculaq;, & collo circundata brachia cernens,
Omnia pro stimulis, facibusq;, ciboq;, furoris
Accipit, & quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens uellet, neq; enim minus impius esset.
Vincitur amborum genitor prece. gaudet, agitq;
Illa patri grates, & successisse duabus
Id putat infelix, quod erat lugubre duabus.
Iam labor exiguus Phœbo restabat, equiq;
Pulsabant pedibus spatium decliuis olympi.
Regales epulæ mensis, & Bacchus in auro
Ponitur, hinc placido dantur sua corpora somno.
At rex Odrysius quamuis secessit ab illa,
Aestuat, & repetens faciem, motusq;, manusq;,
Qualia uult fingit, quæ nondum uidit, & ignes
Ipse suos nutrit, cura remouente soporem.
Lux erat, & generi dextram complexus euntis
Pandion, comitem lachrymis commendat obortis.
Vt uoluere ambæ, uoluisti tu quoq; Tereu,
Hanc ego chare gener quoniam pia causa coegit,
Do tibi, perq; fidem, cognataq; pectora supplex,
Per superos oro, patrio ut tuearis amore.
Et mihi solicito lenimen dulce senectæ
Quāprimū (omnis erit nobis mora lōga) remittas.
Tu quoq; quāprimum (satis est procul esse sororē)
Si pietas ulla est, ad me Philomela redito.
Mandabat, pariter'q; suæ dabat oscula natæ,
Et lachrymæ mites inter mandata cadebant,
Vt fidei pignus, dextras utrasq; poposcit,
Inter se'q; datas iunxit, natam'q;, nepotem'q;.
Absentes pro se memori rogat ore, salutent.
Supremum'q; uale, pleno singultibus ore
Vix dixit, timuit'q; suæ præsagia mentis.
Vt * simul imposita est pictæ Philomela carinæ,
Admotum'q; fretum remis, tellus'q; repulsa est,
Vicimus exclamat, mecum mea uota feruntur.
Exultat'q;, & uix animo sua gaudia differt,
Barbarus, & nusquam lumen detorquet ab illa
Non aliter, quàm cum pedibus prædator aduncis
Deposuit nido leporem Iouis ales, ab alto
Nulla fuga est capto. spectat sua præmia raptor.
Iam'q; iter effectum, iam'q; in sua littora fessis
Puppibus exierant, cum rex, Pandione natam
In stabula alta trahit, syluis obscura uetustis.
Atq; ibi pallentem, trepidam'q;, & cuncta timētem,
Et iam cum lachrymis ubi sit germana rogantem,

RAPH. CVPIDO ore) hypallage est. Ipse enim cupidus intelligitur ad mandata Prognes ore reuerti: hoc est, ad cōmemorāda Prognes mandata. Et agit sua vota sub illa) sub simulatione inqt Prognes voluntatis suæ vota peragere conatur Tereus. Facūdū faciebat amor) facūdus dicitur q facit verbis quicqd vult. Vlterius iusto) vltra q̄ honestū foret. Proh superi.) exclamatio in hoium cæcitatem. Quantū mortalia pectora cæcæ Noctis habēt?) in quanta rerū oium inscitia hoium animi versantur? Ipso molimine) ipsa præparatione. Cōtra suā salutē) qa à Tereo nō solū stuprata, sed etiā lingua fuit priuata. Præcōtrectatq; vidēdo) hoc est, ante oculis q̄ manibus sibi eam ɔtrectare videt. Neq; enim minus impius esset) nā etiā si pater eēt cū filia rē haberet. Genitor) pater Pandiō. est autem causa cur fuerit victus morē enim gerit quia pater. Amborū prece.) Terei & Philomelæ. Successisse) feliciter euenisse. Duabus) sibi & Progne sorori. Lugubre) triste & luctus causa futurū. Iā labor exigu' Phœbo) significat finē diei aduenisse. Phœbo) Apollini, q interdiu in regēdo Solis curru occupatus esse, p noctē vero quiescere vulgo videt. Est ergo sensus ex opinione vulgari cōceptus. Equiq; pulsabant) equi inqt Solis iā peruenerāt in occidētalē cœli partem. Spatium) partē. Decliuis olympi) cœli deorsum vergētis, quò cū peruenerint equi Solis, in Oceanū descēdere videtur. Regales epulæ mensis) mira breuitate apparatū cœnæ describit, quæ ADDI. apud priscos hora nona (diei itelligas) fieri solebat, quā eandē esse cum vigesimaprima, cum ex aliis multis, tum Plinii Epistolis collegimus. Bacchus) vinum. Inuentor va.l.At. enim pro re inuēta frequēter ponit à poetis, vt apud Terentiū, Sine Cerere & Libero friget Venus. At rex Orthysius) sic quidē ferè legit, sed Odrysius per, d, legendū est. nam Odrysę populi sunt Thracię, & Odrysa vrbs eorum, quæ & Odrysia dicit, vnde Odrysius deriuat. Eleganter autē amantiū cogitationes describit poeta. Aestuat) ardet, hæc autē particula tamē est subaudiēda. Quæ nōdū vidit) partes corporis, quæ vestibus tectæ erāt, accipiendæ sunt. Cura remouente soporē) amore somnū repellente. Lux erat) dies aduenerat. Generi euntis) recedere cupientis Terei. Quoniā pia causa coegit) pium nanq; est sororē sorori mittere videndā. Tuearis) defendas atq; custodias. Mihi solicito) anxio de filiæ absentia. Lenimen) solamen. Satis est procul esse sororem) satis est, inquit, quòd Progne longe à me abest. Mandabat) mandata dabat. Dextras vtrasque) & Terei & Philomelæ. Natāq; nepotemq;) & Prognem & Ityn. Pro se) nomine suo, & suis verbis. Memori ore) memores ipsi. est enim hypallage. Supremumq;) & vltimo loco, inqt, vix potuit dicere vale. Pleno sin. ore) gestū exprimit patris de filia a se recedente admodum soliciti. Ita nanq; Pādion singultibus impediebat, vt vix potuerit dicere vale. Præsagia) diuinationes. Est enim præsaga mali mens. Admotūq; fre. re.) hypallage est, mari nanq; remi, non mare admouetur remis. Tūc autē remi admoueri dicuntur mari, cū remigat, nauisq; remis impellitur. {Immo simpl'r intelligendū, vt sit ἀντίθεσις in admoto freto, & repulsa tellure,} ADDI. Tellusq; re. est) ex vulgari hoc dictū est opinione, terra nāq; quæ est imobilis retropelli à remigantibus videtur. Vicimus excl.) barbari, & ab omni ciuilitate alieni hois mores exprimūtur. Barbarus) causa est, cur vix differret sua gaudia, qa barbarus & à bonis morib' alienus. Lumē) oculos. Iouis ales) aquila, Iouis ales. quæ, quod nunquā fulmine tangitur sub Iouis tutela esse perhibet. Spectat sua præ. ra.) ordo est & sensus, Non aliter Tereus spectabat Philomelā, q̄ Iouis ales raptor spectat sua præmia * cum ipse prædator deposuit nido * suā prædam. leporem adūcis pedibus, reliqua per parenthesim leguntur. Iamq; iter effe.) confectū, perfectū. Iā enī in Thraciā fuerant aduecti. Tametsi cum alii scriptores, tū Strabo apud Daulida Phocidis vrbē quā & Dauliā vocatā esse Daulis. ait, ea omnia quæ de Tereo, Progne, Philomela, & Ity feruntur, gesta esse testātur. ibi nanq; Tereū ipsum regnasse. Verū Oui. illū regē Thraciæ fuisse scribit, illaq; omnia in Thracia fuisse ppetrata. Pādione natā) Philomelam.

CFASSVSQ;

Includit, fassus'q; nefas, & uirginem, & unam
Vi superat, frustra clamato sæpe parente,
Sæpe sorore & sua magnis super omnia Diuis.
Illa tremit uelut agna tremens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta uidetur.
Vt'q; columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, auidos'q; timet, qb' hæserat, ungues
Mox ubi mens rediit, passos laniata capillos
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis
Intendens palmas. o' diris Barbare factis.
O crudelis ait. nec te mandata parentis
Cum lachrymis mouere piis, nec cura sororis,
Nec mea uirginitas, nec coniugialia iura.
Omnia turbasti, pellex ego facta sororis.
Tu geminus coniux. hostis mihi, debita poena.
Quin animã hãc (ne quod facinus ti perfide restet)
Eripis? atq; utinam fecisses ante nefandos
Concubitus, uacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen hoc superi cernunt, si numina Diuum
Sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum,
Quandocunq; mihi poenas dabis, ipsa pudore
Proiecto tua facta loquar, si copia detur,
In populos ueniam. si syluis clausa tenebor,
Implebo syluas & conscia saxa mouebo.
Audiat hoc æther, & si Deus ullus in illo est.
Talibus ira feri postq; commota Tyranni,
Nec minor hac metus est, causa stimulatus utraq;
Quo fuit accinctus, uagina liberat ensem,
Arreptam'q; coma, flexis post terga lacertis
Vincla pati cogit. iugulum Philomela parabat,
Spem'q; suæ mortis uiso conceperat ense,
Ille indignantem, & non patris usq; uocantem,
Luctantem'q; loqui, comprensam forcipe linguam
Abstulit ense fero. radix micat ultima linguæ.
Ipsa iacet, terræ'q; tremens immurmurat atræ,
Vt'q; salire solet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ uestigia quærit.
Hoc quoq; post facinus (uix ausim credere) fertur
Sæpe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Prognen post talia facta reuerti,
Coniuge quæ uiso, germanam quærit. at ille
Dat gemitus fictos, commenta'q; funera narrat.
Et lachrymæ fecere fidem. uelamina Progne
Deripit ex humeris auro fulgentia lato,
Induitur'q; atras uestes, & inane sepulchrum
Constituit, falsis'q; piacula manibus infert,
Et luget, non sic lugendæ fata sororis.
Signa Deus bis sex acto lustrauerat anno,
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit.
Structa rigent solido stabulorum moenia saxo.
Os mutum facti caret indice. grande doloris
Ingenium est, miseris'q; uenit solertia rebus.
Stamina barbarica suspendit candida tela,
Purpureas'q; notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris, perfecta'q; tradidit uni,
Vt'q; ferat dominæ gestu rogat. illa rogata
Pertulit ad Prognem, nec scit quid tradat in illis.
Euoluit uestes sæui matrona Tyranni,
Fortunæ'q; suæ carmen miserabile legit.

RAPH. ¶ FASSVS'q; nefas) nefandum cõfessus amorem. ¶ Et virginem & vnã vi superat) maximam hominis barbariẽ ostendit poeta, qui sustinuerit virginem & solam & sibi creditam, & patrem & sororẽ & in primis Deos implorantem violare. ¶ Illa tremit velut agna pauens) virgineũ timorem pulchre his similitudinibus ab oue & colũba sumptis poeta expressit. ¶ Excussa) electa. ¶ Cani lupi) epitheton est lupi colori cõueniens. Lupi nanq; canicie infesti esse videtur. ¶ Hoeret) tremit quãuis accipitrem effugerit ¶ Auidos vngues) auidi accipitris, qui colũbas maxime infestat. ¶ Passos laniata capillos) synecdoche poetica, sparsos enim capillos cum laniasset Philomela intelligitur. Lacerare autem crines in mœroribus solent mulieres. ¶ Cæsis lacertis) percussis brachiis. ¶ Diris factis) nefandis sceleribus. ¶ Nec cõiugalia iura) nec matrimonii iura, quibus nõ licet cuiquã cum duabus coire sororibus. Cõiugialia vero est legendũ, vt sex syllabarũ sit, non coniugalia, vt est in exẽplaribus deprauatum. ¶ Omnia turbasti) omnia inquit iura & humana, & diuina cõfudisti. ¶ Pellex ego facta sororis) pellex proprie dicitur, quæ cum marito alterius cõcumbit. ¶ Tu geminus con.) tu duabus es maritus, & mihi & sorori. ¶ Debita poena) te expectat subintelligendũ videtur, {vel sic tu mihi hostis es, quã poenã ego velati debitã patior, sororis pellex sum} ¶ Quin eripis?) cur nõ eripis mihi vitã. ¶ Ne qd facin°) ne aliquod scelus tibi restet in me perpetrandum. ¶ Vacuas habuissem criminis vmbras) hoc est, crimine caruissem. ¶ Quãdocunq; mihi poenas dabis) aliquando mihi punieris. ¶ Proiecto pudore) abiecto, deposito. ¶ Si copia detur) si potero. ¶ Audiat hoc æther) cœlũ. ¶ Feri Tyrãni) crudelis, ab omniq; humanitate alieni. ¶ Nec minor hac metus est) nõ minor est inquit metus, ne à Philomela sorori pderetur scelus quàm ira. ¶ Causa stimulatus vtraque) & ira & timore impulsus. ¶ Liberat ensem va.) e vagina eripit ensem. ¶ Iugulum Philomela parabat) bene institutæ virginis morem exprimit poeta, quæ violata

ADDI.

nihil mortẽ recusat, sed vltro iugulũ ensi obiiciebat, quo citius interficeretur. ¶ Spem su. mor.) mortẽ nanq; cupiebat Philomela. ¶ Vsq; vo.) semp clamantẽ. ¶ Luctãtẽq; q) conantẽ. ¶ Forcipe) forceps instrumẽtũ est fabrile quo ferrũ vel ignitũ facile & capitur & tenet. ¶ Ense f.) ipse ferus, & crudelis. est eni hypallage. ¶ Radix mi.) palpitabat, motatur. ¶ Ipsa ia.) lingua recisa subaudiatur. ¶ Mutilatæ co.) incisæ serpẽtis in duas partes Mutilati vero dicunt. qb' alĩ quod mẽbrum fuit recisum. ¶ Palpitat) salit, frequenter mouetur. ¶ Hoc quoq; post fa.) post extractã liguã. ¶ Lacerũ cor.) lingua mutilatum. ¶ Cõmẽta fu.) fictã Philomelæ mortẽ. ¶ Et lachrymę fecere fidẽ) hoc est, effecerunt lachrymæ vt Progne mortem Philomelæ verã esse crederet. ¶ Atras ve.) pullas, lugubres. ¶ Et inane sepulchrũ) cadauere vacuũ, quod Græci cœnotaphiũ dicũt, {solebãt aũt talia extruere iis, q absentes, aut peregre interierant.} ¶ Falsis ma.) nõ veris, cur nõdum Philomela mortua foret. ¶ Non sic iu.) vt mortua nõ erat lugenda, sed vt viua erat vindicãda, & in libertatẽ asserẽda. ¶ Signa De. b. sex) iã inqt duodecim transierant mẽses. ¶ Deus) Apollo, qui idẽ est r um Sole. ¶ Lustrauerat) illustrauerat. quo eni in signo Sol est, idẽ illustrare videt, q̃q̃ circuierat quoq; intelligere possum°. ¶ Quid fa.) facere possit. ¶ Custodia) custodes à Tereo appositi, Sic Virgil. Cernis custodia qualis. ¶ Rigẽt) aspera sunt, ita vt inde nisi p ianuã exitus non detur. ¶ Mœnia) parietes. ¶ Os mu. fa. ra. indi.) os inqt mutũ scelus indicare nõ põt. ¶ Grande do.) ingenium est. Hac sentẽtia probabilẽ reddit orationẽ poeta. ¶ Miserisq; ve. sol. re.) in aduersis inquit rebus hoĩes efficiũtur solertes, & ingeniosi. Est aũt solertia ingenii pspicacitas, quã maxie necessariã dialectico Aristo. putat. ¶ Purpureas no.) rubras literas. ¶ Indiciũ sce.) à Tereo ppetrati. ¶ Vni) ex ancillis. ¶ Euoluit) explicat. ¶ Matrona sæ. ty.) Progene vxor crudelis Terei. Matronę aũt dicunt principum, & ditiorum vxores. ¶ Vestes) velũ à Philomela missum. ¶ Carmẽ fort. suæ) literas indices sui infortunii.

ADDI.

Solertes ingeniosi.

RAPH.

¶MIRVM est po.) silere subaudiatus. est autem parenthesis. ¶Repressit) compressit, continuit. Causas autem exponit poeta, quibus mota Progne ne vnum quidem verbũ emisit. ¶Defuerant) sic quidem legitur, sed defuerunt, legendum ea figura qua Virgilius cecinit. Matri longa decem tulerunt fastidia menses. Forsitan & Ouidius scripsit. Aliquis autem ex istis semidoctis specie recti deceptus Defuerũt in Defuerant deprauauit. ¶Artifice) Tereum tanti sceleris authorē. ¶Et quæ tibi mēn. pu.) minatur Progne se Terei inguina, quibus Philomelam violauit, gladio amputaturam. ¶Pudorem) virginitatem. ¶Abstulerunt) systole qualis illa Virgiliana. Matri lōga decem tulerunt fastidia menses. ¶Sontem ani.) nocentem, sceleratam Terei animam è corpore expellant. ¶Magnum est supple) malum'ue subintelligatur. ¶Quid sit adh. du.) nondum inquit decreui quo malo Tereum affectura sim. ¶Quid sit) futurum subaudiatur. ¶Peragit dum tal. Prog.) dum talia loquitur, & minatur. ¶Ad matrē ven. Itys) Itys & appellatio est qua rotæ currus'ue circunferentia significatur, & pueri Prognes & Terei filii nomen, qui & Itylus fuit cognominatus, quod signum & argumentum fuerit calamitatis, quæ parentibus ipsiq; euenit, τύλους enim Græci signa miseriæ vocant. {At hoc remotius fuerit ἀπὸ τῶν τύλων, vocari Ityn, siue Itylum, cur enim proposita litera, l, foret? quæ Itym à voce hirundinis, quæ τὸν ἴτυν θρηνοῦσα, ἴτυ, ἴτυ, gemebunda voce sonat, vt & Græci sentire videntur, aut certe Itylum, & per Apocopen ἴτυν, quasi νέον, siue ἁπαλόν, siue etiam ἐρρωμένον (hæc enim Græcis ἴτυλοι significat,) dictum puto.} ¶Quid possit ab illo admonita est): quo malo, inquit, afficere Tereum possit ex Ityli aduētu cognouit, de illo nanque interficiendo cogitare cœpit. ¶Ah quàm) indignationi seruiens est illa interiectio hoc loco, alibi & miserationi. ¶Accessit) appropinquauit. ¶Matriq; salutem Attulit) hoc est, matrem salutauit. ¶Et paruis adduxit colla lacertis) & matris colla paruis brachiis circundedit. Est autem hypallage. collo enim adduci brachia dicuntur potius quàm e diuerso. ¶Triste pa. fa.) communem sibi cum Tereo filium interficere, & coctum patri epulandum apponere cogitat. ¶Tacita ira) tecta, occulta: neque enim Itylo se iratam esse ostendebat. ¶Mora quidem est genitrix) commota, quia mater erat. Matres nanque filios natura charos habent. ¶Infracta'que constitit ira) hoc est, ira quam conceperat in filium Progne ipsius blanditiis fracta est. Infracta nanque hoc loco valde & penitus fracta intelligitur. ¶Inuiti'que oculi) ipsius inuitæ oculi, est enim hypallage. ¶Lachrymis coacti) à pietate materna expressit. ¶Labare) vacillare, & ad misericordiam commoueri. ¶Ab hoc) ab huius Ityli aspectu.

Itys.

ADDI.

Et mirum est, potuisse) silet dolor ora repressit,
Verbaq́ quærenti satis indignantia linguæ
Defuerant, nec flere uacat. sed fasq́, nefasq́
Confusura ruit, pœnæq́ in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conscia sacris,
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti,
Nocte sua est egressa domo regina, Deiq́
Ritibus instruitur, furialiaq́ accipit arma,
Vite caput tegitur, lateri ceruina sinistro
Vellera dependent, humero leuis incubat hasta,
Concita per syluas turba comitante suarum
Terribilis Progne, furiisq́ agitata doloris,
Bacche tuas simulat. uenit ad stabula auia tandem.
Exululatq́*, euœq́ sonat, portasq́ refringit,
Germanamq́ rapit, raptæq́ insignia Bacchi
Induit, & uultus hederarum frondibus abdit,
Attonitamq́ trahens intra sua mœnia ducit,
Vt sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix, totoq́ expalluit ore.
Nacta locum Progne sacrorum pignora demit,
Oraq́ deuelat miseræ pudibunda sororis,
Amplexumq́ petit. sed non attollere contra
Sustinet hæc oculos pellex sibi uisa sororis,
Deiectoq́ in humum uultu iurare uolenti,
Testariq́ Deos, per uim sibi dedecus illud
Illatum pro uoce manus fuit. ardet & iram
Non capit ipsa suam Progne, fletumq́ sororis
Corripiens, non est lachrymis hoc inquit agendum,
Sed ferro, sed siquid habes, quod uincere ferrum
Possit. in omne nefas ego me germana paraui,
Aut ego *cum facibus regalia tecta cremabo,
Artificem mediis immittam Terea flammis,
Aut linguã, aut oculos, & quæ tibi mēbra pudorē
Abstulerunt, ferro rapiam, aut per uulnera mille
Sōtem animã expellã. magnũ est quodcũq́ paraui.
Quid sit adhuc dubito. peragit dum talia Progne,
Ad matrem ueniebat Itys. quid possit ab illo
Admonita est, oculisq́ tuens immitibus, ah quàm
Es similis patri, dixit. nec plura locuta
Triste parat facinus, tacitaq́ exæstuat ira.
Vt tamen accessit natus, matriq́ salutem
Attulit, & paruis *adduxit colla lacertis,
Mistaq́ blanditiis puerilibus oscula iunxit,
Mota quidem est genitrix, infracta'que cōstitit ira,
Inuiti'que oculi lachrymis maduere coactis.
Sed simul * ex nimia mentem pietate labare
Sensit, ab hoc iterum est ad uultus uersa sororis.

¶Nec fle. va.) nec flendi tempus habet. ¶Sed fasq;, nefasq; Confu. ru.) sed furit, inquit omne ius & humanũ & diuinum perturbatura. ¶Pœnæq; in ima. to. est) in imaginatiōe pœnæ, qua maritum afficit. ¶Sacra triete.) triēnalia, quod tertio quoq; anno celebrabātur Bacchi sacra. A tribus nanq; annis qui ἔτη Græce dicuntur, trieterica fuerunt appellata. ¶Sithoniæ nu.) Thraciæ mulieres. Sithonia enim Thraciæ pars est, {& Sithonii populus, ex quo parentes Orphei procreati fuere, vt Plinius tradit. Apud Stephanũ σιθωνία scribitur per ι longum. Sed poetæ suo modo corripiūt, quēadmodum & in Sidonius, & aliis nonnullis.} ¶Nox con. sa.) Nocte enī sacra Bacchi celebrabātur. ¶Aeris acuti) acute sonantis. ¶Deiq; ritibus) secundum ritus sacrorũ Bacchi. ¶Furiala ar.) Bacchica, quibus sacra Bacchi celebrantes vtebantur. Pulchre autem Baccharum habitum describit. ¶Ceruina ve.) ceruinæ pelles. ¶Leuis ha.) quę pāpinis ornata thyrsus vocatur. ¶Bacche tuas) furias subaudiendũ, est autē apostrophe ad Bacchum. ¶Venit ad sta. au. tā.) ad illa nāq; properabat, eoq; vel parua mora ipsi longissima videbatur. ¶Euœq; so.) vtitur Baccharũ clamoribus. Nā Euœ & Euan in sacris Bacchi iactabātur ab iis qui ipsum inuocabant. {Est autē duarum syllabarum Euœ Græce εὖ οἷ quasi dicas, bene sit tibi.} ¶Insignia Bac.) Baccharum ac Mænadũ habit⁹. ¶Abdit) abscondit ne agnosceretur à quoq̃. ¶Horruit) cũ quodã horrore extimuit eorũ recordatione, quæ à Tereo perpessa fuerat. ¶Nacta lo. Pr.) secretũ subaudiamus. ¶Sacrorum p.) ornamēta sacrificiorum Bacchi. ¶Deuelat) reuelat, detegit. ¶Pellex si. vi. so.) causa cur non auderet Philomela aspicere sororē. ¶Testariq; De.) in testimonium Deos abducere. ¶Dedecus il.) illam ignominiam. ¶Pro u. m. f.) manu enim id significabat quod voce indicare nō poterat. ¶Ardet) furit. ¶Corripiēs) reprehendens. ¶In omne ne.) ad omne nefas perpetrandũ.

Trieterica Sithonia.

ADDI. *a.l. hocq; *a.l. est.

*a.l. quum aduer. temporis est nó aút præpositio.

ADDI.

*Adducere hoc loco significat cōstringere.

*a.l. eximia.

RAPH. ¶ IN q; vicem) vicissim per vices. ¶ Pandione nata.) seipsam alloquitur ¶ Progne) est autẽ emphasis. Ac si diceret se natã esse è Pandione viro generosissimo, omniq; virtute prædito rege. ¶ Cui ma.) ac si diceret turpissimo omniumq; nefandissimo. ¶ Degeneras) seipsam arguit Progne, quod à suis degeneret, si tantum scelus patiatur multum. ¶ In con. Te.) si

nienfium Prognes & Philomelæ. ¶ Pennis pen. pu.) alis in aere aliquis pendere putaret, in aues nanq; iam fuerãt transmutatæ. ¶ Quarum pe. al. fil.) Philomela, quæ in lusciniam fuit conuersa. ¶ Altera te. su. Progne quæ in hirundinm fuit transfigurata. ¶ Notæ cæ.) signa cædis. ¶ Signataq; san plu. est) pluma inquit est maculis sanguineis infecta & hirundinũ

In'q; uicem spectans ambos, cur admouet inquit
Alter blanditias? rapta silet altera lingua?
Quã uocat hic matrem, cur nõ uocat illa sororem?
Cui sis nupta uide Pandione nata, marito.
Degeneras, scelus est pietas in coniuge Tereo.
Nec mora traxit Ityn, ueluti Gangetica ceruæ
Lactentem fœtum per syluas Tygris opacas.
Vt'q; domus altæ partem tenuere remotam,
Tendentem'q; manus, & iam sua fata uidentem,
Et mater, mater clamantem, & colla petentem,
Ense ferit Progne, lateri qua pectus adhæret.
Nec uultum uertit. satis illi ad fata, uel unum
Vulnus erat. iugulum ferro Philomela resoluit.
Viua'q; adhuc, animæ'q; aliquid retinentia mẽbra.
Dilaniat. pars inde cauis exultat ahenis,
Pars ueribus stridet manant penetralia tabo,
His adhibet coniux ignarum Terea mensis.
Et patrii moris sacrum mentita, quod uni
Fas sit adire uiro comites, famulos'q; remouit.
Ipse sedens solito Tereus sublimis auito
Vescitur, in'q; suam sua uiscera congerit aluum.
Tanta'q; nox animi est, Ityn huc accersite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne
Iam'q; suæ cupiens existere nuntia cladis,
Intus habes, quod poscis ait, circunspicit ille,
Atque ubi sit, quærit. quærenti, iterum'q; uocanti
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis
Prosiluit, Ityos'q; caput Philomela cruentum
Misit in ora patris. nec tempore malluit ullo
Posse loqui, & meritis testari gaudia dictis.
*Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereas'q; ciet stygia de ualle sorores,
Et modo si posset reserato pectore, diras
Egerere inde dapes, *demersa'q; uiscera gestit.
Flet modo, se'q; uocat bustum miserabile nati,
Nunc sequitur nudo genitos Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares,
Pendebant pennis. quarum petit altera syluas,
Altera tecta subit, neque adhuc de *corpore cædis
Excessere notæ, signata'q; sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæ'q; cupidine uelox
Vertitur in uolucrem cui stant in uertice cristæ,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum.
Nomen epops uolucri facies armata uidetur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aquilo cum Orithyam diligeret, nec ullis precibus a parentibus puellæ impetrare posset, vt se in affinitatem reciperent, viribus vsus fuit, Athenas deuenit, & puellam raptam in Thraciam retulit, ibique grauidam facit ex qua gemellos procrearit Zetum & Calaim, quorum postea humeri alæ volucrum increuerunt, per quas parentis imaginem referrent.

Hic dolor *ante diem, longe'que extrema senectæ
Tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras.

esset soluta oratio, in coniugem Tereũ diceremus. Pietate, inquit, vti in coniugẽ Tereũ scelus est: (ADDI. legendũ autẽ τηρεῖ, dissyllabicos in scansione, per συνεκφώνησιν qua vocalis altera cũ altera coalescit.) ¶ Nec mo.) est subaudiatur: hoc est, cum primum asseruit scelus esse pietate in Tereum vti, Ityn traxit in partem domus secretiorẽ. ¶ Gangetica ti.) (Gãgeticus) Indica à Gange maximo Indię fluuio. ¶ Ceruę lac. fœ.) periphrasis est hinnuli ¶ Tẽdentẽ manus) supplicantem. ¶ Adhæret) adiũgitur, significat autẽ Ityn à matre inter latus & pectus fuisse pcussum. ¶ Nec ver. vul.) magna matris sæuitia atq; indignatio, quæ citra vultus auersionem filiũ necare sustinuerit. ¶ Ad fata) ad mortẽ ¶ Exultat) feruet. Partẽ vero Ityos carniũ elixã, partẽ tostam fuisse ait. ¶ Manant pen. ta.) inferiora ædiũ loca tabo & sanie pueri occisi fluũt. ¶ Ignarũ Te.) cædis filii insciũ. ¶ His mẽ.) his epulis cõtinẽs enim pro cõtento sæpenumero à poetis ponitur. ¶ Et pa. mo. sa.) Atheniẽse sacrificiũ, his autẽ verisimilia reddit ea, quæ à Progne & Philomela perpetrata fuisse narrantur. ¶ Vni vi.) solũ marito. ¶ Remouit) mandauit, dimisit. ¶ Solio aui.) sede auorũ. ¶ Sua vi.) suas carnes, nã Itys ex Terei sanguine fuerat conceptus; ¶ Tantaq; nox ani est) acclamatio est in holum cæcitatem. ¶ Accersite) aduocate. ¶ Dissimulare ne.) occultare potest. Est enim dissimulare fingere id non esse quod sit. ¶ Crudelia ga.) lætitiã ex crudeli filii cæde, quẽ pater vorauerat, pueniẽtẽ. ¶ Iamq;) statimq;. ¶ Intus hab.) intra temetipsum habes. ¶ Vbi sit) Itys subaudiatur. ¶ Meritis di.) conuenientibus verbis. ¶ Thracius) Tereus Thracius tyrannus. ¶ Repel.) euertit. ¶ Ciet) vocat. ¶ Vipeas so.) furias, que pro crinibus vipetas habere dicũtur. ¶ De sty. val.) ab inferis. ¶ Reserato pect.) aperto. ¶ Egerere) eiicere, euomere. ¶ Gestit) cupit. ¶ Demersa) imersa viscera filii. ¶ Seq; vo. bu. sepulchrũ filii, carnes eni illi* in stomacho habebat. ¶ Nũc se modo psequitur. ¶ Nudo fer.) stricto ense. ¶ Corpora Cecropi.) Athe

& luscinarum. ¶ Pœnæ cu.) qua Prognẽ, Philomelam'q; afficeret. Vpupã autẽ, quæ à Græcis epops appellat, poeta describit. ¶ Cui stant) erectæ sunt. ¶ Immodicũ) maximũ. ¶ Pro. lon. cu.) pro longo ense, quo fugientes persequebatur. ¶ Facies ar. videt) ita enim pennæ circa oculos sunt dispositæ, vt eos galea ferè tectos habere videatur, ideo'q; toruo est aspectu hęc auis. Hæc aũt oia i Daulide, quæ supra Chironiã, vbi Tereus regnauit, ppetrata fuisse Thucydides & Pausanias scribunt, (ADDI. vnde & Daulias ales Philomela à poetis dicitur, sed eã terrã Thraces tũ habebãt, vt Thucydides ait,) q̃uis Megarenses affirment circa fontes, qui Megandis vocãtur, illa fuisse gesta. eorũ vero locorũ dictionem Tereus amisit, pp ea quæ & ipse in Philomelã, & Progne, Philomela'q; aduersus Ityn admiserũt. Vnde Megaris sibi ipse mortẽ cõsciuit Tereus, cui Megarẽses & tumulũ statim ereaerũt, & singulis quibus'q; annis sacra psoluerũt, in qbus calculis pro hordeo vtũtur. Ibi vpupã auẽ primũ visam afferunt. Mulieres aũt Athenas redisse, lugẽtes & querentes quid passæ essent, lachrymis'que se mirabiliter cõfecisse. Vnde earũ in lusciniã & hirundinẽ trãsfigurationes cõfictæ fuere, ea occasione, qd hæ aues nescio qd miserabile & luctui simile canũt. Hęc Pausanias. ¶ Hic dolor ante diẽ) Pãdioni dolore quẽ ex filiab* cõceperat, more tuo, Erechtheus à Pallade educatus (vt scribit Homerus) & Atheniẽsibus rea traditus i regno successit, cuius filiã Orithyiã amauit Boreas Thraciæ vẽtus, & rapuit, i Thraciam'q; asportauit, ex qua filios sustulit Zeten & Calaim, q pueri qdẽ sine alis fuerit, iuuenes vero alati effecti vnà cũ aliis Argonautis ad vellus aureũ rapiẽdũ sunt pfecti. ¶ Tartareas ad vmb.) ad inferos. Vt aũt Pausanias in Atticascribit, Pãdiõ oino infelix in filiarũ educatione fuit, neq; ipsi filii relicti sunt ulli iniuriæ vltores, tametsi vt fortunã augeret cũ Thrace rege Tereo affinitatẽ iũxerit, sed nulla est mortalibus euadẽdi via, eius qd à Deo futurũ est.

Progne in hirundinẽ Philomelã in lusciniam. Tereus in vpupam.

a.l. tere. *.a.l. carpsitq;. *a.l. corpe *a.l. & luctus.

RAPH. ADDI.

¶SCEPTRA loci) Athenarum imperiū. ¶ Rerū mod.) regni gubernationē. {Videtur hoc loco Ouidius seriē historiæ, atq; ordinē successionis regū Atticorū confundere, aut alios saltē authores q̄ nos habemus, secutus esse. Nā & Eusebius, & Pausanias, Erechtheū superioris Pandionis, eius qui post Cecropē primū, quintus regnauit, successorē faciūt. Prognē autē & Philomelā filias Pandioni posteriori, Erechthei nepoti Pausanias attribuit, ei, videlicet, qui à Metionidis (familia hæc Athenis fuit) regno eiectus, Megaris vitā finiuit. Post cuius mortē ex filiis natu maximus Aegeus, depulsis rursū Metionidis Athenis regnauit. Cui rei etiam cōsentit, qd de Thracēsib⁹ & Eumolpo Isocrates i Panathenaico dicit. Nā Thracensi bello, quando Θρᾷκες, vt ille inquit, μετ' Εὐμόλπου τοῦ Ποσειδῶνος ἐς ἀττικὴν ἐλθόντων, ὃς ἠμφισβήτει ἐρεχθεῖ τῆς πόλεως φάσκων Ποσειδῶνα πρότερον ἀθηνᾶς καταλαβεῖν αὐτήν, Erechtheus, cui⁹ filię Procris & Orithya & hic & apud Eusebiū dicūtur, interfectus fuit, vt Pausanias ait. deinde & Amazonicū bellū, qđ aliquāto post secutū fuit, à Theseo Aegei filio, Pādionis nepote confectum est, vt vel hinc appareat Pandionē hūc Erechtheo posteriorem fuisse. Iā Prognen & Philomelā posteriores fuisse Procride & Orithya etiā illa testātur, quę de genere Eumolpi à Pausania traduūtur. Fuit enim inquit ille, Eumolpus, is, qui cū Thracēsibus in Atticam venit, Neptuni filius ex Chione. Chione aūt Boreæ & Orithyæ, &c. Cæterū ordo successionis regū Atheniensiū vsq; ad Theseū ita se habet. Primus Atticā tenuit Actæus. Post hunc regnauit Cecrops, gener Actæi, qui Diphyes cognominat⁹ fuit. post Cecropē Cranaus, quo per vim eiecto, regnū Amphictyon (nō vt vulgo legitur Amphitryon) gener Cranai accepit. Amphictyoni aūt successit Erichthonius, quē fabulæ ex Pallade & Vulcano genitū ferunt, Erichthonio Pandiō, Pandioni Erechtheus, is de quo hic dicitur. Erechtheo deinceps Cecrops posterior, hinc Pandion posterior, cuius filiæ Progne & Philomela, & filius pręter cæteros, Aegeus Thesei pater. Hæc ex Pausania & Eusebio. Eandem autē ferè & Cōmentator Euripidis in Phœnissas annotat, nisi quòd hic posteriorē Cecropen omittit, Erechtheoq; Pādionē successorem facit.} ¶ Sed erat par forma duarū) è quatuor filiabus duas æquales pulchritudine fuisse ait, Procrin, quæ Cephalo Deionei filio nupsit, & Orithyiam, quæ à Borea vento dicitur fuisse rapta. Tametsi Hesagoras in Megaricis scribat non à vento, sed à Borea Strymonis filio Orithyiam fuisse raptam. Chœrilus vero narrat Orithyiam flores colligentem iuxta fontes Cephisi fuisse raptam, cui Simonides accedit, qui in Naumachia scribit ipsam ex Attica à Borea raptā, & in Thraciam ad Sarpedoniam vsque petram fuisse perlatam, vbi & rem cum illa habuisse dicitur. Apollonius quoque Orithyiæ raptum elegantissime in primo Argonauticō describit, quem Ouidius potissimum sequi videtur.

Orithyiæ raptus.

Procris Orithyia.

Sceptra loci, rerum'q; capit moderamē Erechtheus,
Iustitia dubium est, ualidis'ne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuuenes, totidemq; crearat
Fœmineæ sortis, sed erat par forma duarum.
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix
Procri fuit, Boreæ Tereus, Thraces'q; nocebant,
Dilecta'q; diu caruit Deus Orithyia,
Dum rogat, & precibus mauult quā'm uiribus uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil horridus ira,
Quæ solitæ est illi, nimium'q; domestica uento,
Et merito dixit, quid enim mea tela reliqui?
Sæuitiam, & uires, iram'q;, animos'q; minaces?
Admoui'q; preces, quarum me dedecet usus?
Apta mihi uis est: hac tristia nubila pello,
Hac freta concutio, nodosa'q; robora uerto,
Induro'q; niues, & terras grandine pulso.
Idem ego cum fratres cœlo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Vt medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliant'q; cauis elisi nubibus ignes.
Idem ego cum subii conuexa foramina terræ,
Supposui'q; ferox imis mea terga cauernis,
Solicito manes, totum'q; tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse, socer'q;
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erechtheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas, quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus, latum'q; perhorruit æquor.
Puluerearn'q; trahens per summa cacumina pallā,
Verrit humum, pauidam'q; metu caligine tectus
Orithyiam adamans fuluis complectitur alis.
Dum uolat arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aerii cursus suppressit habenas,
Quā'm Ciconum tenuit populos, & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,

{Versus Apolloni sunt.
Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήιοι υἷες ἵκοντο
Οὕς ποτ' ἐρεχθηῒς Βορέῃ τέκεν ὠρείθυια
Ἐσχατιῇ Θρήκης δυσχειμέρου, ἔνθ' ἄρα τήνγε
Θρηΐκιος Βορέης ἀνερέψατο κεκροπίηθεν
Ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν.}

¶E quibus Aeolides Cephalus) Cephal⁹ (vt Strabo ait) Deionei filius quidē fuit, qui ab Aeolo genus duxisse videtur, vnde & Aeolides à poeta vocatur, vt in olbus, quæ mihi videre contingit, exēplaribus legitur. Sed quo modo ab Aeolo ducat originē Cephalus nōdū memini me legisse. {Deioneus Aeoli filius fuit, frater Salmonei, vt ex Cōmentariis Odysseæ apparet, vbi Didymus, seu quisquis is fuit, Tyri Salmonei filia cum à Neptuno cōpressa, & ob id à patre eiecta fuisset, ad Deioneū patruum cōfugisse tradit, qui illā Crethen fratri collocauit. Fuerūt enim fratres Cretheus, Salmoneus, Deioneus, Athamas, & Sisyphus.} ¶ Procri fuit) Procri vocatiu⁹ est Græcus. Ad ipsam eni sermonē cōuertit poeta. ¶ Boreæ Tereus, Thracesq; nocebāt) crudelitas, inqt, Terei ac Thracū Boreæ ne Orithyiā duceret vxorē nocebāt. Boreas autē est vētus, q latinæ Aqlo vocatur, vt in primū plenī⁹ scripsimus. Boreas etiā Strymonis fuisse fili⁹ narratur, à quo rapta fuit Orithyia. Sed poetæ qđ fuit hois opus, ad ventū trāsferūt. Tametsi qdā dicāt Orithyiā ex alto ab Aquilone deiectā periisse, indeq; à poetis fictā fabulam fuisse. ¶ Deus) Boreas. ¶ Horridus ira) terribilis indignatione. Boreę autē naturā describit: est enim ventus valde impetuosus & violentus. ¶ Et me. di.) merito Boreas sese carere Orithyia cōfessus est. quādo blanditiis, q̄ viribus vti maluerit. ¶ Admoui) apposui. ¶ Quarum me dedecet vsus) quibus mihi turpe est vti. ¶ Cœlo aperto) aere patenti, in quo venti confligunt. ¶ Tanto molimine luctor) tantis viribus resisto. ¶ Vt medius nostris) physicorum sententiam sequitur, qui ex collisione nubium tonitrua aiunt commoueri, & fulmina emitti. ¶ Elisi ignes) expulsi. est autem fulminum periphrasis. ¶ Idem ego cum su.) terræmotus ex physicorum sententia fiunt à ventis in cauernis terræ clausis, vnde sine magno impetu exire non possunt. ¶ Solicito) infesto, perturbo. ¶ Excussit pen.) cōcussit alas, ex quarum iactatione maximum ventum excitatum fuisse ait. ¶ Puluerem pal.) puluerulentam vestem, quæ eleganter Boreæ attribuitur, quod eo vento flante maximus excitatur puluis: est enim siccus. ¶ Ignes) amores. ¶ Nec prius aerii cursus) nec prius inquit volare destitit, quàm ad Cicones Thraciæ populos peruenisset. {Ciconum autem etiam Homerus meminit in Odyssea.} ¶ Actæa) Atheniensis Orithya, {ab Actæo rege, de quo supra.} ¶ Gelidi tyranni) Boreæ venti, qui omnium est frigidissimus.

Cephalus

ADDI.

Boreas.

Vnde fulmina & terræmotus.

ADDI.

ADDI.

¶PARTVq;

Et genitrix facta est.partuq; enixa gemellos,
Cætera qui matris,pennas genitoris habebant.
Non tamen has memorāt unà cum corpore natas,
Barba'q; dum rutilis aberat subnixa capillis,
Implumes Calais'q; puer, Zetes'q; fuerunt.
Mox pariter pennæ ritu cœpere uolucrum
Cingere utrunq; latus, pariter flauescere malæ.
Ergo ubi concessit tempus puerile iuuentæ,
Vellera cum Minyis nitido radiantia uillo.
Per mare non *notum prima petiere carina. nal's notū.

RAPH. ¶ PARTVq; enixa gemellos)eniti ꝓprie mulieres dicuntur cū pariunt. ¶ Gemellos) Zeten & Calain,nō hos autē solū Boreas ex Orithyia suscepit, sed etiā puellas Chthoniā, Chionen,& Cleopatrā,quæ Phineo nupsit. ¶ Pēnas geni.) alas Boreæ patris. Nā vēti cū alis etiā nunc pingūtur. ¶ Subnixa)subiecta. ¶ Rutilis ca.)flauis crinibus. ¶ Implumes)sine plumis & alis. Zetes autē legendū est,nō Zetus, vt ferè in exēplaribus est deprauatū. ¶ Flauescere)flauæ fieri lanugine nascente. ¶ Ergo vbi cōcessit)posteaquā inquit iuuenes effecti sūt,vnà cū aliis Argonautis ad rapiēdū vellus aureum nauigauerūt. sed vnde Zetes & Calais venerint variæ sunt priscorū opiniones. Alii nanq; ex Thracia, vt Apollonius. Herodo. ex Daulide. Duris vero & Phanodicus ex Hyperboreis ad Iasonē venisse aiunt. Hæc autē ad septimi libri initiū apte cum sexti fine copulādū narrātur. ¶ Cōcessit)locū dedit. ¶ Vellera)pellē arietis auream, quē Phryxus cū ab eo ad Colchos vsq; incolumis fuisse delatus, Ioui Phryxio:hoc est,fugæ fauēti immolauit, ac eius pellē aurei velleris,eidē dicauit. Nam Athamas Aeoli filius Crethæiq; frater,vt scribit Apollonius, ex Nephele vxore duos sustulit liberos, Phrixū & Hellen.sed Nephele mortua, Ino filiis nouercā superinduxit,quæ vt nouerca prioris filios vxoris odio persequi cœpit. Cumq; agri illius incantamentis steriles facti essent, vates subornauit, qui Athamanti referrent agros nō ante fertiles futuros ꝙ̄ filii prioris vxoris interficerētur. Cæterum Phryxus periculi imminētis admonitus arietē vnà cum sorore Helle ascendit,qui mare ingressus cū ad Troicum pelagus peruenisset, Helle in mare cadens ei nomē dedit. Inde enim Hellespōtus fuit appellatus. Phryxus autē in Scythiā vectus Ioui Phryxio,qđ eius ope nouercæ insidias effugerat, arietē ipsum imolauit, vellusq; aureū eidem dicauit,quod quidē in luco Martis à peruigili dracone,taurisq; per nares ignē efflantibus cū custodiretur, ab Iasone raptum,atq; in Thessaliā fuit asportatū. Eusebius autē in Chronicis ait Phryxum idcirco ab ariete vectū esse fingi, q̄a nouercales insidias, naui,cuius insigne aries erat effugit. Cum Mi. Minyæ populi fuerunt Thessaliæ antiquissimi, à
Minyæ. Minya Orchomeni(vt putatur)& Hermippes, re vera autē Neptuni filio denolati. Demetrius aūt Scepsius ait illos,qui circa Iolcum habitarunt, Minyas fuisse appellatos. Apollonius vero oēs Argonautas scribit Minyas fuisse, quod plurimi & fortissimi quiq; eorū ac in primis ipse Iason à Minyæ filiabus duxerūt originē. ¶ Prima carina) prima naue. Nam Argo prima olim nauis lōga fuisse perhibetur. quidā tamē aiunt Danaum ab Aegypto persecutū omnium primum nauim longam cōstruxisse: vnde etiam Danaida fuisse vocatā.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

Lydias tamen illa per vrbes. Emendo lydas. Dicitur enim Lydus & Lydius sed ly,syllaba semper ꝓducta. Idē secūdo Fast. Ridet amatorē lyda puella suum.& in Ibin. Lydia se scopulis vt virgo misit ab altis. ¶ Bis sex cœlestes mediô Iouis sedibus altis Augusta grauitate sedent, Duodecim deos intelligit sex mares totidē fœminas; quos consentes nuncupabant teste diuo Augu.in.iiii.ciui dei, eo quòd in Iouis concilium adhiberentur. Eos Ennius hoc disticho cōplexus est : qđ Martianus citat lib.i.nuptiarū Mercurii & Philologię, necnō Apuleius de deo Socratis. Iuno. Vesta: Minerua: Ceres: Diana: Venus: Mars: Mercuri⁹: Iouis: Neptun⁹: Vulcanus: Apollo. quorū meminit & cōmentator Apollonii in secundū Argon. ¶ Exiluisse ferū)Emēdati codices. habēt Fretum. Quod & is qui epitomata fabularū Ouidii soluta oratione cōposuit sic redintegrādum esse ostendit. Lege primā collectaneorū nostrorū hecatostyn cap.lvii. ¶ Addidit vt satyri cælatus imagine pulchra Iuppiter implerit gemino Nycteida fœtu)Lego pulchrā. Sed sciendū (vt ait Stephanus) Antiopam secūdū Hesiodū in Hyria : quæ regio fuit propè Euripū: Secundum Euripidē in Hysia: quæ ciuitas fuit sub cytherone locata: in lucē fuisse editam: Nycteus autē Antiopæ pater Neptuni & Celenus filius fuit : vt author est Iginus in Tauro. ¶ Te quoq; mutatū toruo neptune iuuēco virgine in Aeolia posuit:)p virginē Aeoliā Canacē Aeoli filiā intelligit: quā sub Tauri forma viciauit Neptun⁹ teste Diodoro in prio. vnde natus Triopas Erisichthonis pater authore Callimacho & Diod. in. vi. Lege primam collectaneorum hecatostyn ca. lxvi. ¶ Aries bisalpida fallis.) Lego Bisalnda. i. Bisaltæ filiā : q sole & terra genitus fuit authore Stephano, à quo Bisaltia ciuitas & locus in Macedonia. ¶ Et te flaua comas frugum mitissima mater sensit equū.) Ex hoc cōpressu natus est Ariō equus humanum habēs dextri pedis vestigiū. Author Papinianus īterpres. vi. cōmēt. ¶ Vt pastor Macareida luserit Issen.) Isse puella Lesbia fuit soror Methymnæ,& Macaris vel Macarei filia. Ab Isse Issa, à Methymna quoq, Methymna in Lesbo ciuitates nomē acceperunt. Lege Stephanū. ¶ Liber vt Erigonen falsa deceperit vua)hæc Erigone Icari filia fuit: quā sub vuæ specie Bacchus decepit,& grauidā reddidit. vn̄ natus puer nomine Staphylus, à facti qualitate ita appellat⁹. nā σταφυλὴ vuā significat. quāuis nō desint qui Staphylū Baccho & Ariadna natum literis tradāt, vt in. iii. Argon. Cōmētario interpretea scribūt: & Plutarchus in Theseo. Lege autē primæ hecatoys nostræ cap. vi. ¶ Succis Hecateidos herbæ) Aconitum intelligo: quod hecate Medeæ mater prima dicitur reperisse teste Diod. lib. v. ¶ Cum qs & naris, & aures. lego auris in singulari teste Priscian lib. vi. ¶ Mihi Tātalus author. Tantalus hymenęi filius & Ascali frater fuit authore Stephano. Quē Plato in Cratylo quasi ταλάντατον talantatum. i. infelicissimū dictū fuisse existimat. ¶ Huc natas aduce septē) Et tondē iuuenes. Siquis filiorū Niobes nola scire desiderat, hęc fuerāt: vt apud Statii interpretē. iii. Thebaid. Cōmētario iueni. Marium hæc. Archemorus: Antegorus: Tantalus : Phædimus: Sipylus: Xenarchus: & Epinites. Fœminarum hæc. Astycratea: Pelopeia: Chloris: Cleodexe: Ogyne: Phege: & Negra. Ouidius Aeschylum in Tragœdia Niobe sequens quosdā è maribus aliter noiauit. puellarū vero noia nō apposuit. ¶ Detectura preces.) Quis nō videt adiectura esse legendū? & in eo versu. ¶ Ille vt erat pronus p crura admissa iubasq; voluitur, admissa). i. velocia debere exponi? ¶ Cui quōdā regia Iuno orbe interdixit.) Restitue orbē: vt oēs prius codices habebant. sup qua re in secunda Collectaneorū hecatosty multa dicem⁹. ¶ Quē tritoniaca Lato⁹ arūdine victū.) Arūdinē tritoniacā tibiā à Tritonia. i. Pallade iuētā atq; ab eadē abiectā interpretare. Cui⁹ rei idē poeta l. vi. Fast. & Proper. in. ii. meminere. ¶ Et tū quoq; clarus Olymp⁹.) hic Olympus nō p mōte, sed p Marsyæ discipulo accipiēdus: qui tum quoq; Clarus esset tibiæ inflandæ peritia. Lege primā hecatostyn collectaneorū cap. xciiii. ¶ Deduxit vestes.) lego Diduxit. i. lacerauit vt fiebat in Luctibus. Itē & nihil est quod inopino captus amore Ausit. teste Prisciano lib. ix. ¶ Neq; enī minus impius esset.) nō minus se rogari à Philomela pateretur vt diuti⁹ ab ipsa amplecteretur. ¶ E qbus Aeolides cephalus.) Plautus in Amphytr. Strabo. in. x. Pausanias in Attica Deioneum Cephali patrē fuisse testātur: quē Deionem Callimachus vocat in hymno in Dianā. Vnde Aeolides Cephalus Aeoli filius interpretari nō potest. Vereor aūt ne Deioneus vel Deiō Aeoli filius fuerit: vnde Aeolides Cephalus Aeoli nepos sit intelligēdus. Sed hoc p cōiectura nō iudicio haberi volumus, dum pateat veritas. Audio nōnullos velle vt Eionides pro Deionides hoc loco legatur. i. Deioni filius. & in septimo. Aspicit Eioniden ignota ex arbore factū Ferre manu iaculū. quoniā cōsonantem à dictionis in principio

Iones demanat: vt in Acco Macco) quod fuit vetulæ infamẽtis nomen) videtur. Sed nobis lectio huiuscemodi non probatur: quia Deion & Eion trium nõ duarum syllabarum est nomen. Callimachus in hymno Dianę καὶ κεφάλου ξανθὴν ἄλοχον Δηιονίδαο. i. & Cephali flauam vxorẽ Deionidæ. Ouidius in nono. Tunc erat inualidus Deionideñq; iuuentæ. Homerus in. x. Iliados. ἐν δέ σφιν ῥῆσος βασιλεὺς παῖς ἠιονῆος. i. cum suis Rhesus rex filius Eionis. At quoniã de Deioneo & Eioneo diximus: non prætereamus Alterum Deioneum Euryti filium fuisse: cuius meminit Plutarchus in Theseo. Tertiũ Thessalum Phylaci patrẽ: cuius meminit Stephanus in phylaca. Eioneus quoq; alter diæ (ob quam Ixion à Ioue detrusus in inferos dicit) pater fuit: de quo à Diodoro in. v. & ab Apollonii interprete in tertium Argonauticon fit mentio: Fuere & duæ ciuitates: quibus nomen Eion: altera in Chersoneso, altera in Pieria, vt idem Stephanus scribit.

ANNOT. HEN. GLA. IN LIBRVM SEXTVM, OVID. MET.

Phocaico bibulas tingebat murice lanas.

PHocaico hoc in loco haud dubie à Phocæa Aeolidos vrbe, quanquam authores à Phocide Græciæ regione nonnunquam vsurpant. Paulopost, Lydas tamen illa per vrbeis, legendum, non Lydias, vt vulgo habent exemplaria, prima enim de Lydia longa est.

Illic & Tyrium quæ purpura sensit ahenum

Texitur & tenues parui discriminis umbræ.

Vide quid per purpurã intelligatur. Nam ego de filis intelligo, & tenues umbræ, de coloribus, quod in Iride videmus: de qua verissime dixit, Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit. Vix enim colorum limites in ea discernuntur.

Edere cum bacis fœtum canentis oliuæ.

Fœtum pro arbore posuisse videtur. Nam oliuæ fructus Bacæ sunt, nisi quis per id quod præcedit, quod sequitur intelligi malit.

Mnemosynen pastor, uarius Deoida serpens.

In aliis libris Deolida, & coniunctioq; post varius falso legebantur quem locum Raph. recte emendauit. At præcedentem in hoc ipso carmine fabulam, tanquam sit nota, transit. Rursus deinde tertio carmine de Aeolia virgine fatetur se nihil legisse. Rursus duodecimo carmine, de Erigone fabulam transiit. Ego ingenui animi esse puto, quoties quid ignores, audere libere fateri: timidi autem & abiecti simulare nihil nõ scire. Quis enim est qui omnia legit? aut quis est qui omnium quæ legerit, meminit? Itaque sat mihi sit hoc in loco lectorem admonuisse, Ouidium multas leuiter attigisse fabulas, vel quod omnibus essent notæ, vel quia obscuræ, nec certis traditæ authoribus, qualem & hanc de Mnemosyne, ac item eam de Erigone fuisse puto. Et libro septimo de Phineo, Peripha ac Polyphemonis nepte.

Gignis Aloidas, aries bisaltida fallis.

Quidam codices post Gignis, copulam &, non recte interseruerant, & Bisalpida pro Bisaltida. Græce est ἀλωάδας & βισαλτίς.

Vtq; Cytoriaco radium de monte tenebat.

Radium textorium intelligit, nam negocium inter textrices agitur. Citoriaco non Citheriaco legẽdum esse Raphael nunc bis admonuit, vt antea diximus.

Lexq; eadem pœnæ, &c.

Eadem lex, scilicet vt pendeant, loquitur autem de araneis omnibus futuris.

Postea discedens succis hecateidos herbæ.

Hermolaus Barbarus in commentario in Dioscoridem putat Ouidium hoc in loco de cicuta loqui. Hecateis autem dici videtur ab Hecate Medeæ matre.

Et antiquas exercet aranea telas.

Hic pro animalculo ponitur, libro autem quarto in Martis ac Veneris fabula pro aranearum tela. Araneus vero pro animalculo semper, vt puto, sumitur.

Et me, quod in ipsam recidat, orbam Dixit.

Ita omnes habent libri, sed carmen claudicare videtur, quare quidam Decidat legendum arbitrantur, nisi quis recidat malit, sed prius magis placet.

Carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.

Diducit legendum, vt intelligamus illum festinare ad portum, ad quod vela diducit, ne qua leuis effluat aura. vt eo celerius portum apprehendat tempestati elapsus.

Ille ut erat pronus per crura admissa

Crura admissa, exponit Raphael, propinqua, iuncta, astricta haud dubie Sipyli equitis non equi intelligens crura. Sed malim de equi cruribus hoc intelligere, vt admissa crura, in cursum permissa, & equum, cui laxatum frenũ, accipiamus.

Euolat ut gelidos complexibus alleuet artus.

Euolat dictum videtur, quasi diceret aduolat in auxilium cadentium fratrum.

Mollia nodosus facit internodia poples.

Vide virum poplitẽ pro genu acceperit, an nodosus pro neruosus accipere velis, sane crus ab vtroq; incipit, sed equitanti genua citius læseris quam poplitem.

Corq; ferum satia, dixit.

Dixit non temere repetitum, cum præcesserit proxime, ait. Ne lector putaret iam loqui Poetam. Sic Virgilius: Dixit & os impressa thoro, moriemur inultæ? Sed moriamur ait. Ita D. Erasmus præceptor noster.

Duplicataq; uulnere cæco est.

Vide vt illud duplicata accipi credas. Raphael pro incuruata est, exposuit, quod nescio an vnquã legerim, quanquã casus hic ita habet. Et illud ibat pro exibat positum videtur.

Impatiensq; uiæ genitor deducere lectos.

Lanius hic fuisse videtur; qui filium pro bobus è Græcia in Lyciam miserit. Et pro longinquitate dixit, Impatiens viæ genitor.

Orchomenosq; ferax.

Strabo de Orchomeno in Bœotia multa libro nono, de qua Poetam loqui puto. (Arcadiæ nõ ita nobilis fuit) Neq; enim de solis Peloponnesi vrbibus loquitur, quod de Calydone patet. Et Pittheida per i & th duplici legendum, vt ex Græcis liquet πιτθεύς. Vnde πιτθηΐς deducitur.

Vsqueadeo latet utilitas.

Ἐπιφώνημα est, at ego tamen quid sibi proprie velit vix me explico.

Piræaq; littora tangit.

Πειραιεὺς portus est Atheniensium notissimus. Vnde πειραιῶτις forma esset deriuatiua. Sed Stepha. admonet πειραιὰ & portum sonare & aliquẽ illius portus. Rapha. ait, Piræoda à Ptolemęo Atticæ promontorium dici, quod apud Ptolemæũ non reperias. Admonuit & huius loci nos D. Eras.

Nec mea uirginitas, nec coniugialia iura.

Coniugialia hexasyllabon est non pentasyllabon, vt ferẽ codices errant.

Stamina barbarica suspendit candida tela.

Si tela est opus ipsum quod ex stamine & herma paulatim cõficitur, hic certe abusus videtur nomine, & vel pro iugo, vel transuersa pertica in altum suspensa, accipiendũ, quo modo texunt, qui pretiosa conficiunt texta.

Nec uultum uertit.

Non est dubium quin matris sæuitia hic exprimatur. Sed si suum vultum dicamus, uidetur vertit pro auertit positum, quod ipsum tamen carmen suspiciebat. Et dilaniat, vide an Progne an Philomela.

Altera tecta subit.

Progne que in lusciniã fuit trãsfigurata. Inquit Raphael. Poterat autẽ librariorũ error videri, si nõ antea etiã id dixisset. Progne enim in hirundinẽ, non in lusciniã, at Philomela in lusciniã mutatæ feruntur. Decimo tertio deinde carmine Aeolides legit Raphael, quod in aliis legitur Eionides. Quod in septimo libro rursus asserit vbi de Cephalo.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS. LIBER SEPTIMVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Amque fretum &c. Argumentum. Iason Aesonis filius missus a Pelia Neptuni filio cum proceribus Graiorum Colchon ad pellem auream apportandam, adiutricibus Iunone ac Minerua, vt Aeetae Solis filii contigit regiam pulchritudine sua perculit Medeam aduersus paternem, vt sibi potius quam patriae consuleret. Ergo obligatum Iasonem coegit, vt fidem praestaret coniugii erga se, nam tauros spirantes ignem, & draconem custodientem templum, & tergus auratum venenis, carminibus coegit parere Iasoni, vt proscisso sale dentes obsereret serpentis, ex quibus genus armatorum procresceret, inter quos, vt ei praeceptum erat a Medea, iactato silice coegit eos inter se dimicare, qui mutuo bello conciderunt, his gestis Iason cum Medea Corinthum abiit.

Amq; fretũ Myniæ Pegasæa puppe secabãt.
Perpetuaq; trabẽs inopẽ sub nocte senectã
Visus erat Phine', iuuenesq; Aqlone creati
Virgineas uolucres miseri senis ore fugarãt.
Multaq; perpessi claro sub Iasone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumq; adeunt regem, Phryxeaq; uellera poscunt,

RAPH.
Amq; fretũ Myniæ. Narraturus poeta quẽadmodum dentes ab Iasone seminati in homines armatos fuerunt transformati, Apollonium qui Argonautica scripsit potissimum sequitur, Argonautarumq; in Colchos profectionem, Medeæq; amores elegantissime describit. Causa autem illius Iasonis peregrinationis hæc fuisse narratur. Tyro Salmonei filia Neptuno pepit Neleum & Peliã, deinde nupsit Cretheo Aeoli filio, eiq; peperit Aesonem, Pheretẽ, & Amythaonẽ. ac ex Pherete quidẽ nascitur, Admetus, ex Amythaone Melãpus, ex Aesone Iason, qui etiam Chironi alendus, medicinamq; docẽdus fuit traditus à patre, qui senio cõfectus, tantisper dum filius cresceret, regnum Thessaliæ Peliæ fratri cõmendauit, {alii, vt qui scholia in Odyssea scripsit, à matre traditũ volunt. Patre iã mortuo, & ob id matre pro filio metuente. Nomen autẽ matris Alcimede fuit, siue, vt alii, Polymela.} Cæterũ Pelias oraculum ab Apolline acceperat, vt sibi ab eo caueret, quem cum altero tantum calceo ad se venientem videret, fore enim vt opera eius esset moriturus. Iason autem iam grandior effectus, cũ ad patruum rediret, forte in ripa Anauri Thessaliæ fluuii offendit Iunonem vetulæ similem; quæ videbatur velle quidem fluuium transire, sed non audere. Quod vidẽs Iason, illam humeris suscipiẽs in vlteriorem fluuii ripã transtulit, altero ex calceis in flumine amisso. Sicq; Iason ad Peliam cum altero calceo solum peruenit, qui oraculi recordatus, veritusq; ne ab ipso interficeretur, illi mandauit expeditionẽ in Colchos admodũ periculosam ad vellus aureum rapiẽdum, putãs eum aut ab aliquo interfectũ iri, aut certe ĩ mari, alienaúe terra periturum. Sed Iason omni collecta Græciæ iuuẽtute, Argoq; naue fabricata, ad Colchos profectus, & vellus aureum opere Medeæ regis Aeetæ filiæ rapuit, & Medeã ipsam secũ in patriã reuexit. (Iamq; fretũ Minyę) populi sunt Thessalię Minye, à Minya Neptuni filio, qui illis imperauit, denoĩati. (Pagasæa puppe) Argo naue iuxta Pagasas Promontoriũ fabricata. Sic aũt legendũ est, non Pegasea, vt ferè in exẽplaribus est deprauatũ. Pagasæ enim sunt & Promontoriũ, & vrbs Thessaliæ, dictæ ἀπὸ τοῦ πηγνύναι τὴν ἀργώ, hoc est, cõpingenda & fabricanda Argo naue. Demetrius autem Scepsius, ἀπὸ τῶν πηγῶν, idest à fontibus, quibus irrigatur locus, in quo etiã templum est Pagasei Apollinis. (Visus erat Phineus) Phineus Phœnicis & Cassiepeæ filius, siue Agenoris (vt quidã putant) rex fuit Thraciæ, qui (vt Dionysius in Argon. narrat) dimissa Cleopatra vxore, Harpalicen Scythicam, vel, vt alii, Idæã Dardani Scytharũ regis filiã filiis superinduxit nouercã, cui vt gereret morẽ, prios filios Orythũ & Carãbin prius ex Cleopatra susceptos, cũ excæcasset, ipse quoq; à Diis fuit oculis priuatus, atq; hac insuper pœna affectus, vt ei Harpyę fœdissimę aues, escas & raperẽt & fœdarẽt, quas suscepti hospitio cum aliis Argonautis Zetes & Calais alati iuuenes vt illi gratiã referrent, strictis ensibus ex Thracia vsq; ad Plotas insulas, quæ postea à cõuersione eorũ Strophades fuerũt appellatæ psecuti sunt. (Sub noct.) cæcitate. De Phinei vero cęcitatis causa varię fuesunt antiquorũ opiniones: quidã enim aiunt Phineũ fuisse excæcatũ à Sole, quòd potius lõgæuus esse, q̃ Solẽ videre elegerat, alii qđ Perseo fuerit insidiatus: Sophocles autẽ quòd ex Cleopatra filios, Orythum & Carãbin à nouerca calũniatos excæcarit, Apollonius vero, qđ oĩbus vulgo vaticinaretur, ac deorum mẽtes aperiret, quo fiebat, vt hoĩes nihil Deorũ indigere viderentur. Impauit aũt Phine' vsq; ad Bosphorũ Thraciũ oĩbus Thracib', qui sunt in Asia. (Virgineas volucres) Harpyias, quæ virgineas facies habebãt. Sic enĩ & à Virgilio describũtur. iii. Aenei. (Limosi Phasidos) Phasis fluuius est Colchorũ vñ Phasiani fuere denoĩati. (Phryxea vellera) à Phryxo Ioui Phryxio osecrata. (Vellera aurea) qđ quidẽ idcirco fictũ ẽ (vt Stra. ait) qđ apud Colchos torrẽtes dicũtur aurũ deferre, qđ Barbari pforatis tabulis & lanosis pellibus excipiũt, vnde aurei velleris fabula est cõficta, quæ hmõi esse fertur. Athamas Aeoli filius Crethei frater, Nephelen duxit vxorẽ, ex qua quidẽ Phryxũ & Hellẽ sustulit. Nephele vero mortua secũdã duxit vxorẽ Ino appellatã, quæ Nepheles filios odio habens psuasit agricolarũ vxoribus, vt semina torrerẽt, ne terra fructũ vllũ emittere posset. Quod quidẽ cũ accidisset Athamas agrorũ sterilitatis causam ignorãs, q cõsulerẽt Apollinẽ Delphos misit. Ino aũt eos qui missi fuerant donis corrũpẽs iduxit, vt referrẽt Deũ rñdisse, Phryxũ & Hellen ĩmolãdos esse, ita nãq; sterilitatis liberationem futurã. Hoc vero Athamas cũ credidisse, Phryxũ, Hellenq; ad arã iugulandos adduxit, sed Deorũ misericordia aurei velleris arieti impositi p aerẽ asportati fuerũt. Sed Helle metu pcussa in Hellespõtũ ab ipsa denoĩatum cecidit, Phryxus vero in Colchicã terrã incolumis puenit, vbi Ioui Phryxio arietẽ ĩmolauit, quod nouercæ insidias effugisset. Vxorem autẽ duxit Chalciopẽ

ADDI. (beside "mendauit, {alii, vt qui")

Iasonis expeditio in Colchos Medeæ amores. Minyæ. Pegasæ. Phineus. Phasis Athamas.

Voxq́ꝫ datur Minyis magnorũ horrẽda laborum,
Concipit interea ualidos Aeetias ignes,
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat. frustra Medea repugnas,
Nescio quis Deus obstat, ait, mirumq́ꝫ quid hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare uocat,
Nam cur iussa patris nimium mihi dura uidetur?
Sunt quoq́ꝫ dura nimis cur quẽ modo deniq́ꝫ uidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti causa timoris?
Excute uirgineo conceptas pectore flammas,
Si potes infelix. si possem, sanior essem,
Sed trahit inuitam noua uis, aliudq́ꝫ Cupido,
Mens aliud suadet. uideo meliora proboq́ꝫ,
Deteriora sequor. quid in hospite regia uirgo
Vreris? & thalamos alieni concupis orbis?
Hæc quoq́ꝫ terra pōt, quod ames dare. uiuat, an ille
Occidat, in diis est. uiuat tamen, idq́ꝫ precari
Vel sine amore licet. quid enim commisit * Iason?
Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas?
Et genus & uirtus? quem non, ut cætera desint,
Forma mouere potest? certe mea pectora mouit,
At nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore,
Concurretq́ꝫ suæ segetis * tellure creatis
Hostibus, aut auido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tunc me de tigride natam,
Tunc ferrum, & scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non & specto pereuntem? oculosq́ꝫ uidendo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum?
Terrigenasq́ꝫ feros, insopitumq́ꝫ draconem?
Dii meliora uelint, quanquam non ista precanda,
Sed facienda mihi, prodamne ego regna parentis?
Atq́ꝫ ope nescio quis seruabitur aduena nostra?
Vt per me sospes sine me det lintea uentis?
Virq́ꝫ sit alterius? pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamue potest præponere nobis,
Occidat ingratus, sed non is uultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Vt timeam fraudem, meritiq́ꝫ obliuia nostri.

Aeetæ Colchorũ regis filiam, ex qua cũ filios quatuor sustulisset, Argon, Cytisoron, * Melanem; Phrontin, mortuus est, vt Herodo. scribit, vt vero Hesiodus & Acusilius narrant filios illos ex Iophossa Aeetæ filia suscepit, quibus quidẽ & quintũ nomine Presbonẽ Parmenides addit. Herodo. autẽ narrat Athamãtis & Themistus filios fuisse Schœneũ, Erythrium, Leuconem, Pœum, nouissimos vero Phryxũ & Hellen, hosq́ꝫ propter Inus nouercę insidias ex patria aufugisse. Hellen autẽ circa Pactitẽ periisse etiã Hellanicus ait. Inus vero & Athamãtis filii fuerũt Clearchus & Melicerta. De ariete aũt velleris aurei varię sunt priscorũ opiniones. Alii nãq́ꝫ verũ fuisse arietẽ scribunt, {ex Neptuno in arietẽ versũ, & Theophane Bisaltidis filia, natũ, vt supra quoq́ꝫ ex Higyno annotauimus.} Alii Phryxi & Helles fuisse pædagogum noĩe Criũ, q latine aries vocatur, cuius ꝯsilio Phryxus & Helle nouercæ insidias fugerint. Alii aufugisse ipsos in naui quæ in prora arietem pictũ habuerit opinantur.

*a.l. Cythorum.

ADDI.

RAPH. (VOXq́ꝫ d.) Aeta Iasonis aduẽtu indignatus, se quidẽ ei vellus aureũ pmissurũ promisit, si quæ proponerẽtur certamina subiret. (Vox er. d.) hoc est, rũsum datur ab Aeeta magnos inesse labores in rapiẽdo vellere aureo significãs. Nã & tauri ignem naribus oreq́ꝫ efflãtes erant domãdi, iugoq́ꝫ subiiciẽdi, & dẽtes draconis seminãdi, & impetus gigãtũ armatorũ ex draconis dẽtibus natorũ sustinẽdus, & puigil draco velleris aurei custos sopiendus.

ADDI. {Breui⁹ aũt ista oĩa, & velut in trãscursu, indicat Oui. propterea qd tota hęc expeditio Iasonis à multis Græcis & Latinis poetis tractata esset. Ex qbus ẽt hodie extãt, ė Latinis, Valeri⁹ Flaccus, ex Græcis Apollonius, & Argonautica, quæ Orpheo inscribuntur.} (Magnorum la.) magnorum certaminum. (Concipit in.) Iuno & Pallas (vt in tertio narrat Apollonius) de Iasone solicitæ propter certamina tam periculosa illi ab Aeeta proposita, Venerĩ persuaserunt, vt Cupidinem ad Medeam mitteret, q Iasonis amore ipsã iflãmaret. Opa ergo Veneris & Cupidinis maximos ardores Medea ꝯtraxit. (Aeetias) Medea Aeetæ regis Colchorũ filia. Sanè Aeeta pri̇a cũ æ diphthongũ scribit, nõ cũ œ, vt qdã ꝑcipiũt, & ferè i exẽplaribus est deprauatũ.

Aetiæ

ADDI. (Et l. d.) posteaq̃ diu amori repugnauit. Elegãter ãt virgis amore captę cogitatiões expõit. {Sũpta ãt ẽ tota hic ἀλληγορία, ex.iii. Apollonii, apud quẽ eodẽ modo secũ Medea disputat vtrũ amori cõcedat, an pietati.} (Furorẽ) amoris rabiẽ. (Frustra M. r.) seipsã Medea alloqtur, adeo ãt amoris impita videt, vt cũ Iasonis amore capta sit, an amet tñ addubitet. (Aut a. c.) aut qdẽ legit, sed an fortasse legẽdũ ẽ, qua pricula & dubitãtes & iterrogãtes, & soluẽtes vtimur. Cũ eñi Medea addubitasset, qd illud eẽt, an aliqd ẽ inqt amori simile, ac deide amorẽ eẽ oñdit. {ego nihil video cur vet⁹ lectio mutet, pter ti claudicãte versu, si ꝑ Aut, An reponas.} (Nã cu ius. pa.) colligit ex his Medea se captã eẽ Iasonis amore, & qd quæ mãdarat Iasoni Aeeta nimiũ difficilia factu videbãtur, & qd illi quẽ paulo ante vidisset, adeo timebat. (Sũt quo. d. n.) nõ solũ videri, sed eẽ quoq́ꝫ nimiũ dura, quæ Iasoni Aeetę iussu erãt pagenda, asseuerat Medea. Nã & indomitos tauros ignẽ ore, naribusq́ꝫ efflantes iugo subiicere, & tot hoium armatorũ impet⁹ sustinere, & puigilẽ draconẽ debellare, q impauerat Aeeta, difficillima sunt factu. (Modo d.) nũc solũ. (Tãti ti.) tãtæ solicitudis. (Excute vir.) seipsã Medea alloqtur tãq̃ alii verba faciat. (Noua u.) magna amoris potẽtia mihi nũq̃ añ hac experta. (Aliudq́ꝫ C.) aliud inqt amor, aliud rõ mihi oñdit. (Video m.) cognosco. Hic ãt colligit Medea, se nõ errore, sed dedita opa amori indulgere. (Quid in h.?) cur inqt cũ sis filia regis, pegrini amore ardes? (Regia) regis filia. (Thalamo) nuptias. Nã thalam⁹ ꝓprie dicit spõsi & spõsę cubiculũ παρὰ τὸ θάλλειν, quod spõsus & spõsa maxie i illo vigeãt & virescãt. (Alieni or.) alienæ regiõis. (In Diis ẽ) i Deorũ manu ac ptãte. (Quid enim cõmisit Iasõ?) qd mali fecit. (Nõ tãg.) nõ cõmoueat. Lucretius de Deo loquẽs. Nec bñ ꝓ meritis capit nec tãgit ira. (Virt⁹) fortitudo, & corporis robur. (Vt c. d.) vt cætera deesse ꝯcedã. (Mouere) pellicere ad amãdũ. (Ta. a. o.) taur⁹ ἀπὸ τοῦ τείνειν ... hoc ẽ ab extẽdẽda cauda dr. Oportebat ãt Iasonẽ tauros ignẽ narib⁹ efflãtes iugo subiicere. bñ vero amans solicita eẽ fingitur de piculis amato impẽdẽtib⁹. (Cõcurretq́ꝫ) ꝯfrigetq́ꝫ iqt, cũ hoib⁹ natis ex dẽtib⁹ dracõis ab ipso seminatis. (Suæ s.) semẽtis ab ipso factæ. {Alii, segeti, vt sit appositiue dictũ, hostibus suæ segeti.} (Auido dabitur) insatiabili. (Hoc ego si patiar) vt draconi obiiciat Iason. (Tũc me de tigride natã) tunc inquit me crudelissimam esse fatebor, Crudeles enim & de tigride nati, & ferrũ i corde gestare dicunt. {Sic & Vir. Hircanæq́ꝫ admorunt vbera tigres.} (Cõscelero) sceleratos efficio. est autẽ pulchra ironia, quà sibi talia nõ esse facienda ꝓponit Medea. (Exhortor) incãtationibus stimulo. (Terrigenasq́ꝫ fe.) hoĩes ė terra natos. (Insopitumq́ꝫ dr.) puigilẽ, q nunq̃ sopitur. (Prodãne) distrahitur. Medeæ aĩus tum ab amore, tum ab honesto, vt vtri pareat, ignoret. (Nescio qs ad.) ac si diceret ignotus qdã pegrinus. (Vt p m. s.) vt opera mea inqt saluus & incolumis me relicta discedat in patriãq́ꝫ suã reuertatur. (Det. l. u.) nauigãdo recedat. nam dare lintea & vela vẽtis est nauigare. (Pœnæ) aut dolori quo afficiar ex illius amore, aut supplicio, qd de me pater sumet. (Occidat in.) moriatur, quia ingratus. est enim causa qua dignus morte videat. (Is vul.) talis vultus, quẽ Græci πρόσωπον vocãt.

ADDI.

Thalamus

* Iasõ duarum syl.

* segeti.

ADDI. Cõscelero

Et dabit ante fidem, cogam'que in fœdera testes
Esse Deos. quid tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram, tibi se semper debebit Iason.
Te face solenni iunget sibi, perque Pelasgas
Seruatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremque, patremque, Deosque,
Et natale solum uentis ablata relinquam?
Nempe pater sæuus, népe est mea Barbara tellus,
Frater adhuc infans. stant mecum uota sororis.
Maximus intra me Deus est. nõ magna relinquã,
Magna sequar titulum seruatæ puppis Achiuæ,
Notitiam'que loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoque fama uiget, cultus'que, artes'que uirorum,
Quem'que ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse uelim? quo coniuge felix
Et Diis chara ferar, & uertice sydera tangam.
Quid? quod nescio qui mediis incurrere in undis
Dicuntur montes? ratibus'que inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere, cincta'que sæuis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Népe tenens quod amo, gremio'que in Iasonis hærés
Per freta longa ferar, nihil illum amplexa timebo.
Aut siquid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugium'ne putas? speciosa'que nomina culpæ
Imponis Medea tuæ? quin aspice quantum
Aggrediare nefas, & dum licet effuge crimen.
Dixit. & ante oculos rectum, pietas'que, pudor'que
Constiterant, & uicta dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus umbrosum, secreta'que sylua tegebat.

RAPH. ¶ET da. ante fi.) & ante quam illi opem feram iureiurando promittet me sibi uxorem futuram. Nam dare fidem est sancte aliquid promittere. ¶Quid tu ti.) seipsam reprehendit Medea, quod ea timeat, quæ non sunt metuenda. ¶Accingere) præparare ad opem Iasoni ferendam. ¶Tibi se semper de. ia.) hoc est Iason semper tuus erit. Iason autem ἀπὸ τῆς ἰάσεως hoc est à medicina, quam à Chirone didicit, fuit appellatus. ¶Face so.) legitimo matrimonio, à parte nanque totum intelligimus. Quinque aũt faces ritu Romano nouis nuptiis præferebantur. ¶Seruatrix celebre.) iuuentutis Græcæ seruatrix laudibus extolleris. ¶Ergo ego) hactenus Medea amori est obsecuta. nunc ad honesti cogitationem, ita redit, vt statim illam abiiciat. ¶Ergo) affectui seruit hoc loco, & indignationi hæc particula ergo. Indignatur nãque Medea quod sororem, fratrem, patrem, ac patriam relinquere possit ¶Germanã) Chalciopem hanc vocat Apollonius, Pherecydes vero ait Eueniæ illi nomen fuisse cognominatam autẽ Chalciopem & Iophossam. ¶Fratremque) Absyrtum qui Phaeton quoque ab Apollonio vocatur. ¶Ventis abla.) nauibus auecta, quæ ventis aguntur. ¶Relinquam) relinquere possim, est autem cum interrogatione legendum. ¶Nempe pater sæ.) obiectionibus ita respondet Medea, vt colligat omnino Iasonem esse iuuandum, sibique coniugio copulandum. ¶Nempe) profecto. ¶Stant me. vo. soro.) hoc est soror Chalciope mecum sentit. Nam Chalciope quam Phryxio diximus nupsisse, Iasoni fauebat, propter filios suos, qui è Colchis in Græciam nauigantes ad paterna bona repetenda iuxta Aretiadem insulam naufragium fecerunt, in qua quidem aues esse feruntur pennas ferreas iaculantes: Ab argonautis autem illic inuenti in Colchos illis uiæ duces fuerunt, à quibus deinde in Græciam, Orchomenumque reuecti sunt. Chalciope igitur de filiorum salute sollicita Medeam rogauit, vt Iasoni, filiisque opitularetur. ¶Maximus De.) Cupido ¶Titulum gloriam enumerat autem Medea quibus potitura est, si Iasonem fuerit secuta quę quidem ipsi maiora videntur, quam quæ relinquit. ¶Loci mem.) cultioris ciuilioris. ¶Fama) gloria. ¶Viget) floret. ¶Cultus) ornatus. ¶Quem ego) magno amore illum Medea prosequitur, quem cum omnibus totius orbis rebus nõ permutaret. ¶Et ver. sy tan.) illi vertice sydera tangere dicuntur, qui sibi felices videntur. Sic Horatius. Quod si me lyricis uatibus inseris, Sublimi feriam sydera vertice. ¶Quid? quod nescio qui) aliam causam assignat Medea qua Iasonem sequẽdum esse sibi persuadet. Multa nanque noua periculosa quæ se visuram ait, quales sunt Cyaneæ petræ ad Thracium Bosphorum, quæ inter se concurrere dicuntur.

a.l. Ophiussam.

ADDI. {Immo diuersum facit, metum & pericula sibi opponens propterea etiam infra ad hanc obiectionem rursum sibi ipsa respondet.
Nempe tenens quod amo; gremioque in Iasonis hærens
Per freta longa ferar, nihil illum amplexa timebo.}

Cyaneæ. ¶Nescio qui mon.) Cyaneas petras innuit quæ & Symplegades dicuntur, quod concurrere ac concuti videntur. Nam (vt ipse poeta in decimoquinto ait,) quo tempore illac Argo transiuit mobiles erant & concurrere videbantur, postea vero immobiles sunt factæ. Timuit ęcursibus Argo. Vndarũ sparsas Symplegadas elisarũ; Quæ nunc immotæ perstant, ventisque resistunt. {Harum descriptio est apud Apollonium lib. ii.} ADDI. ¶Ratibusque ini. Ch.) vorago est in freto Siculo naues ad se trahẽs, atque absorbẽs. Fert autẽ Charybdis vetula fuisse rapacissima, quæ cum boues Her. esset furata in fretũ Siculũ ꝓiecta loco nomẽ dedit. ¶Nunc reddere) reiicere, remouere. Nam quæ absorbet apud Taurominiũ Siciliæ vrbẽ reiicere memorat. ¶Scylla rapax) Scylla Phorci filia veneniis Circes in monstrum ꝯuersa se in fretũ Siculũ præcipitauit, vbi nauib' fingitur insidiari. Sunt aũt loca in freto Siculo valde periculosa Scylla & Charybdis, quorũ alter Italiæ, Scylla vero adiacet Siciliæ. ¶Siculo ꝓfun.) in Siculo freto. ¶Cincta sæ. ca.) circũdata rabidis canib'. Nã illius inguina i canes trãsmutata feruntur. {superiore corpe nymphã præ se ferente, quæ fabula à natura loci sumpta est, est eni Scylla scopulus cauernosus fluctuũ repercussu, latratũ quẽdã reddens.} ADDI. ¶Coniugiũ'ne putas) ratiõe à scelere Medea reuocatur. Se aũt ipsa reprehẽdit, qd facinori suo honestũ matrimonii nomen prætendat. ¶Speciosa) pulchra, & honesta. ¶Quin) imo. ¶Aspice) cõsidera ¶Dũ licet) dum potes. ¶Rectũ) honestũ. ¶Pietas) i parẽtes, & patriã amor. ¶Et victa dabat) iã inqt Cupido ab honesto & pietate victos à Medeæ mente recedebat: ¶Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras) Hecate (vt scribit Dionysius Milesius) filia fuit Persæ Solis filii. In illis nanque locis duo Solis filii nati sunt Perses, & Aeeta, quorũ alter Colchis circa Mæotidẽ paludẽ imperauit. Perses vero in Taurica regiõe regnauit, q cũ grãdior natu esset, vxorẽ duxit vnã ex incolis nymphis, ex qua Hecatẽ filiã suscepit, quę cũ virago esset, ac venatrix, pria dicitur pestiferas herbarũ radices inuenisse, peritissimaque & venenorũ, & eorũ, quæ homini opitulãtur fuisse, ꝓpriũque patrẽ veneno necasse. A patruo vero Aeeta in Colchos accersita, vxor est ducta, ex qua & Chalciopẽ & Medeã suscepit. Apolloniũ aũt sequitur Ouid. q Persæ filiã Hecatẽ fuisse ait. Sed alii Iouis, alii Cereris, alii Aristæi Pæonis, Musæus Asteriæ & Iouis fuisse filiã scribit. Hic vero coarguitur eorũ error q dicũt Hecatẽ. Perseida idcirco vocari, qd Perses i Dianæ sacrificiis inuocabat. ¶Ad anti. ar.) ad vetusta tẽpla. ¶Hecates Persei) Persæ filię. Est enĩ Hecate eadẽ cũ Proserpina & Diana. {Dixit ãt κατὰ συνεκδοχὴν poeta, ad antiquas aras, ꝓ, ad tẽpliũ Eodẽ eni mõ & apud Apolloniũ, vñ pleraque hęc translũpta sũt, Medea ãculis ipat.} ADDI.

Hecate.

[illegible]
[illegible]

Quoniam autem hic locus occasionem offert, libet, aliquantum expatiari calamo, & quæ de Hecate apud authores alios atque alios traduntur simul & sub vno velut capite, hic exponere. Vetus Dea Hecate fuit, χθονίων καὶ νερτέρων πρύτανις hoc est, inferorum ac mortuorum rebus præfecta. eoque etiã magorum & veneficarum carminibus frequẽtata

Huius potentiam prolixe describit Hesiodus, illiq; datam à Ioue ait μοῖραν, hoc est, partē ac facultatem omniū terrestriū & maritimorū, καὶ γέρας ἐν γαίῃ τε καὶ οὐρανῷ, ἠδὲ θαλάσσῃ, soliq; omnium Titanici generis, potentiam atque honores suos integros mansisse, cum cæteri ad inferos detruderētur ac damnarentur. Proinde eandem etiam aliorum parte fungi, & quæcunque libuisset, hominibus elargiri. atque vbicunque, inquit, idem, aliquis ἐπιχθονίων ἀνθρώπων Ῥέζων ἱερὰ καλὰ κατὰ νόμον ἱλάσκηται Κικλήσκει Ἑκάτην, πολλή δέ οἱ ἕσπετο τιμή.

Et iam fractus erat, pulsus'q; resederat ardor.
Cum uidet Aesonides, extincta'q; flamma reluxit,
Et rubuere genæ, toto'q; recanduit ore.
Vt solet à uentis alimenta resumere, quæ'q;
Parua subinducta latuit scintilla fauilla,

Quare etiam dictam volunt Ἑκάτην, alii quasi ἑκάστην, quod singulorum curam ac prouidentiā gerat, singulaq; ad ipsam referātur, alii ab ἑκατὸν, quod centenariam, hoc est, multiplicem & infinitam potestatem habeat. Præcipue tamē ac peculiariter illi cura inferorū attribuitur. Cuius rei ridiculā quandam rationem afferūt. Nam cum intra primos annos adhuc esset, Iunonem aiunt persequi illam cœpisse. Illam autē primum in domum puerperæ cuiusdam, postea ad quosdā qui defunctorum corpora efferebant, confugisse, quare tum Iunonem ἀναγνείας metu videlicet, à persequendo destitisse. Iouem autem per cabiros (sacerdotum id genus est) lustrari illam iterum præcepisse, à quibus cum ad Acherusiam paludem deducta fuisset, mortuorum ibidem curam ac præfecturam sortitam esse. vnde & sacrificiis mortuorum, & expiationibus itē & euocationibus illorum adhibetur, χθονίαν que vocāt & νυχίαν, hoc est, inferā & nocturnā. Suntq; etiam qui ἑκάτην dictam putent, quoniā centum annos vagari pateretur eorum vmbras, quorū corpora sepulta nō fuissent. Plerique eandem cum Proserpina ac Luna faciunt, eoq; ἑκάτην, quasi quæ ἑκὰς hoc est, longe à nobis distet, vocatā volunt. A poetis autē etiam triformem inde & tricipitem dici putant, quoniam Luna modo plena luceat, modo obscura tegatur, aliquando partim luceat, partim obscura sit. Et rursum nunc in cœlo appareat, nūc apud inferos prematur, interdum circa syluas ac montes vagetur, vnde etiam noia illi subinde alia atq; alia esse, ita vt nunc Luna, nunc Proserpina, nunc Diana dicatur. Sed mihi triformis Hecate, inde potissimum dici videtur, quod illi compita ac triuia antiquitus dicata fuere, in quibus & sacrificia mēstrua illi fiebant, quas Hecates cœnas vocabatur, vt ex Pluto Aristophanis apparet, & statuæ triformes siue tricipites eidem consecrabantur. Hinc & Ouid. alibi dicit. Ora vides Hecatis in tres vergētia partes, Seruet vt in ternas compita secta vias. Quanquam Orpheus, aut quisquis is fuit, in Argonauticis, etiam ipsam deā tria capita habere dicit, hominis videlicet, equi & canis. his versibus:

σὺν δ' αἰολόμορφος ἵκανε
Τρισσοκέφαλος ἰδεῖν ὀλοὴ τέρας, οὐδ' ἐπιτὸν,
Ταρταρόπαις Ἑκάτη, λαιῶν δ' ἄρ' ἐπεΐσσευεν ὤμων
ἵππος χαιτήεις, κατὰ δεξιὰ δ' ἦν ἀθρῆσαι
Λυσσῶπις σκυλάκη, μέσση δ' ἴσφ' ἀγριόμορφος.

De genere autem & parentibus huius Deæ varie ab authoribus traditur, Nam alii Iouis & Asteriæ, alii Aristæi filiam faciunt. Rursum alii Cereris, alii Noctis filiam. Apollonius, & post hunc Ouidius Perseida vocant, hoc est, Persæ filiam, siue ille Solis filius, & Aetæ frater fuit, vt Diodorus libro quinto, & Dionysius ille, de quo Regius meminit, tradiderunt, siue Crei potius, & Eurybiæ, Titanici generis, vt Hesiodo placet, apud quem in Theogonia ita legitur.

Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τίκτεν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε δῖα θεάων,
Πέρσην θ' ὃς πᾶσιν μετέπρεπεν ἰδμοσύνῃσι. Et rursum.
Γείνατο δ' Ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης
Ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
Ἡ δ' ὑποκυσαμένη Ἑκάτην τέκε, τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα.

Vocatur autem eadem hæc à poetis etiam Βριμώ, hoc est, terrifica, eo quod terrorem immittat hominibus & spectra, quæ ab ipsa ἑκαταῖα dicuntur. Item δάειρα, & per contractionem, δαῖρα, ἀπὸ τῶν δᾳδῶν vt placet grammaticis, quod sacra illius cum facibus peragantur, qua de caussa etiam δᾳδοῦχος appellatur. Et μονογένεια, quasi dicas, vnigenitam, & κουροτρόφος, hoc est, quæ puellas ac pueros nutriat. Quæ tamen nomina etiam Proserpinæ communia sunt. Ponebantur autem & statuæ illius ante domos & valuas potentiorum. Hinc Aeschylus alibi dixit δέσποιν' Ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομος μελάθρων. Atque hæc de Hecate ab authoribus ferè traduntur.

Quoniam autem & de Medea hoc loco agitur, & de Aeeta, non abs re fuerit illorum quoque gentis persequi, nam & hoc ab authoribus varie traditur. De Medea. Medeæ igitur matrem alii Eurylyten, vocant, alii Neæram. Dionysius, quem supra Regius citauit, & Diodorus Hecaten. Nam Persen & Aeetam fratres fuisse, Solis filios. Ac Persen quidem ex nympha quadam indigena sustulisse Hecaten, veneficiis insignem, quæ patruo suo nupserit, ex eo'que Circen, Medeam, & Aegialeum, quem alii Absyrtum vocant peperit. Quod ideo fictum puto, quod cum veneficiis insignes fuerunt Circe & Medea, creditum propterea sit ex Hecate illas prognatas. Hesiodus autem in Theogonia, Idyam vocat Medeam matrem. his versibus.

Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου ἠελίοιο
Κούρην ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
Τὴν μὲν θεῶν βουλῇσιν Ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
Ἡ δέ οἱ Μήδειαν εὔσφυρον ἐν φιλότητι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Hunc & Apollonius sequitur. Nam & ipse Medeam Idyæ filiam, Hecates autem sacerdotem dicit. & proinde circa templum illius versari. Edoctam autem & φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει, καὶ νήχυτον ὕδωρ
Φαρμάσσειν Ἑκάτης περιώσιον ἐννεσίῃσι.

Similis diuersitas authorum & circa patris Aeetæ genus est. Nam vt patrem huius Solem esse plerique affirmant, ita matrem contra sunt, qui Ephyren vocent. Homerus Persam nominat. Hesiodus autem, & post hunc etiam Hyginus, Perseidem, Circem'que non filiam sed sororem illius faciunt. Hesiodi versus sunt.

Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὸς Ὠκεανίνη
Περσηΐς, Κίρκην τε, καὶ Αἰήτην βασιλῆα.

Homeri autem Odysseæ. 10. hi.

Κίρκη δ' ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα
Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο.
Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
Μητρός τ' ἐκ Πέρσης, τὴν Ὠκεανὸς τέκε παῖδα.

Eumelus autem vetus poeta, etiā Antiopen vocat, Aeetæ matrem, ipsum Corinthium facit. E Corintho autem in Colchos profectum ait. cuius versus, vt quidem in commentariis Pindari citantur, ita habent.

Ἀλλ' ὅτε δ' Αἰήτης, καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
Ἠελίου τε καὶ Ἀντιόπης, τότε δ' ἂν δίχα χώρην
Δάσσατο παισὶν ἑοῖς Ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
Ἣν μὲν ἔχ' Ἀσωπός, ταύτην πόρε δίῳ Ἀλωεῖ
Τὴν δ' Ἐφύρην κτεάτεσσ' Αἰήτῃ δῶκεν ἅπασαν.
Αἰήτης δ' ἄρ' ἑκὼν Βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν
Εἰσόκεν αὐτὸς ἵκοιτ' ἢ ἐξ αὐτοῖό τις ἄλλος
Ἢ παῖς, ἢ υἱός. ὁ δ' ἵκετο Κολχίδα γαῖαν.

Atque hinc factum alii tradunt, vt Corinthum postea uenerit Medea, regnum'que paternum repetiuerit, quam tamen Corinthu vrbe eiecerunt, ac liberos illius, nequis successor aut hæres illius amplius relinqueretur occiderunt, sparsa fabula quasi à matre ex inuidia interfecti fuissent. Atque hæc de Aeeta & eius genere.}

RAPH. ¶RESEDERAT) Requieuerat. ¶ Vt solet à ventis) pulchra similitudine ostendit poeta, quo modo Medea iterum cœpit amore Iasonis ardere. est autem ordo, Vt parua scintilla, quæ superinducta fauilla solet resumere alimenta à ventis & crescere.

¶SPECIE)

Crescere,& in ueteres agitata resurgere uires,
Sic iam lenis amor,iam quem languere putares,
Vt uidit iuuenem,specie præsentis inarsit.
Et casu solito formosior Aesone natus
Illa luce fuit.posses ignoscere amanti.
Spectat,& in uultu ueluti tum denique uiso,
Lumina fixa tenet.nec se mortalia demens
Ora uidere putat,nec se declinat ab illo.
Vt uero cœpit'que loqui,dextram'que prehendit
Hospes,& auxilium summissa uoce rogauit,
Promisit'que torum.lachrymis ait illa profusis,
Quid faciam,uideo,nec me ignorantia ueri
Decipiet,sed amor.seruabere munere nostro.
Seruatus promissa dato.per sacra triformis
Ille Deæ,luco'que foret quod numen in illo,
Per'que patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Euentus'que suos,& tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,
Edidicit'que usum,lætus'que in tecta recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes,
Conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum,
Consistunt'que iugis medio rex ipse resedit
Agmine purpureus,sceptro'que insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri,tactæ'que uaporibus herbæ
Ardent.ut'que solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiũt ignem liquidarum aspergine aquarum,
Pectora sic intus clausas uoluentia flammas,
Guttura'que usta sonant.tamen illis Aesone natus
Obuius it,uertere truces uenientis ad ora
Terribiles uultus,præfixa'que cornua ferro,
Puluereum'que solum pede pulsauere bisulco,
Fumificis'que locum mugitibus impleuere.
Diriguere metu subito Minyæ,ille nec ullos
Sensit anhelatus,tantum medicamina possunt,
Pendula'que audaci mulcet palearia dextra,
Suppositos'que iugo pondus graue cogit aratri
Ducere,& insuetum ferro proscindere campum.

RAPH. ¶SPECIE)pulchritudine.¶Præsentis)Iasonis.¶Et ca.)& forte inquit Iason illo die formosior fuit q̃ consueuerat.¶Posses igno.amanti)vnusquisq; amanti Medeæ dare veniã posset.Est enim secunda persona,siue finita pro tertia & indefinita posita,vel certe ad lectorem oratio conuersa.¶Amanti)amore Iasonis captę.¶Tum de.)tunc solum Demũ enim & denique interdum solum, aliquãdo tandem significãt. ¶Nec se declinat)nec oculos suos ab illo auertit spectando.¶Submissa vo.)ne ab aliis quæ dicebant perciperẽtur.¶Torum.)Lectum nuptialẽ,ac nuptias ipsas.¶Triformis Deæ)Hecates, quæ & Luna,& Diana, & Proserpina creditur esse.¶Lucoq; fo.quod nu.in il.)Per præpositio subintelligatur, hoc est per numen Hecates Persæ filiæ,quæ in illo luco colebatur. In templo autẽ Hecates (vt narrat Apollonius)Iason cum Medea cõuenit, ab eaq; & medicamenta accepit,& quo modo aduersus gigantes è dentibus draconis orituros se gereret cognouit. Ita præter oẽm Aeetæ spem omnibus propositis certaminibus superior euasit.¶Perq; pa.so.)per Solẽ Aeetæ patrem, quem sibi socerum Medeæ coniugio cupiebat.¶Cernẽtem cuncta) omnia aspicientẽ, nam vt tertio Iliados libro ait Homerus,ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει,hoc est,Sol omnia & audit & videt.¶Et tam.pe.) quanta erat subiturus.¶Cretus)contra loquendi consuetudinem hoc participio vsus poeta esse videtur.Res enim credita eleganter dicitur, Iason vero creditus nõ ita,nisi pro cõmisso accipiatur, quãq̃ creditus etiã gratus intelligi possit.¶Cantatas h.)incãtatas. Neque enim Medea Hecate matre minor fuit venefica.¶Sacrum Ma.in ar.)in sacrum Matris lucum. In illo nanq; vellus aureũ sup phago arbore collocatum à peruigili dracone seruabatur.

ADDI. {Falsus est hoc loco Regius, qui aruum & lucum pro eodem accipit.Non enim in luco Martis sed in campo, siue aruo eius Dei, subiugum tauri missi, & dentes serpẽtis seminati fuere.Ita enim & Apollonius vocat.Vbi ait ἔμφ... μαλ' ἐς πεδίον τὸ Ἀρήιον ὑπάγοντο. Lucus autẽ Martis,quo vellus aureum seruabatur,alio loco, & ab vrbe Colchorum aliquantum remotiore fuit.Quare etiã naui ad eum transisse Iasonem idem poeta dicit his Versibus.

...ἐς ἱερὸν ἄλσος ἀνήγον
Νηῦν ἐλάαν αὐτοσχεδόν,ὄφρ' ἐπινύκτως
Κῶας ἑλόντες ἄγοιντο παρὲκ νόον Αἰήταο.

Et rursum.

Ενθάδ' ὁ μὲν χρυσέῳ ἐπὶ δέρεϊ ἐπιόντο κῶας
Κουρος κεκλομένοιο,ἡ δ' ἔμπεδον ἑστηυῖα
Φαρμάκῳ ἐξ ὕχεν θηρὸς κάρη,εἰσόκε δή μιν
Αὐτὸς,ἐὼν ἀδὶ νῆα πάλιν τρωπᾶσθαι Ἰήσων
Ἠνώγει,λεῖπεν δὲ πολύσκιον ἄλσος Ἀρῆος.

Quo loco & illud obiter notandum δρῦν generaliter accipi pro arbore. Nam alibi eandem arborem, in qua vellus seruabatur, fagum vocat, vt.

Φηγὸν ἀπειρεσίην δ' ἱεροῖο, ᾗ ἔνι κῶας
Βεβλητο,νεφέλῃ ἐναλίγκιον.

Porro & illud admonẽdum eodẽ hoc loco videtur, vellus de quo hic dicitur,quod vulgo aureũ fuisse fertur,à quibusdam non aureũ,sed aurei siue purpurei coloris fuisse dici,Simonides etiã purpureis,siue conchyliis,quæ in mari nascuntur,tinctam tradit. Vt quidem in commentariis Euripidis in Medeam annotatur.}¶Medio agmie)media multitudine.¶Purpureus) purpuratus,ac purpura ornatus.Purpureum enim dicimus,quod totum ex purpura constat, purpuratum vero purpura ornatum.¶Adamanteis na.)quæ ne quidem poterant domari. Adamas nanque lapis est, qui nulla alia re quàm hircino sanguine domatur,vnde & nomen accipit. Nam δαμάζω domo significat,a vero particula est priuatiua.¶Aeripedes)ære pedes armatos habentes. — Adamas. — Aeripes.

ADDI. {Apollonius non ære armatos siue indutos sed totos æreos pedes habuisse dicit, à Vulcano factos. præterea & oras ex ære facta, quas Ouidius adamantinas narea dicit. Apollo. Versus sunt.

Τοὶ ἄρ ἐοὶ μεγάπνοοι κυταιέος Αἰήταο
τεχνάσσατο Ἥφαιστος ἱμάστερο δίσσαλα ἔργα.
Καὶ οἱ χαλκόποδας ταύρους κάμε,χαλκία δέ σφεων
Ἦν στόματ',ἐκ δὲ πυρὸς δεινὸν σέλας ἀμπνείεσκον,
Πρὸς δὲ καὶ αὐτόγυον στιβαρῷ ἀδάμαντος ἄροτρον
Ἤλασεν,ἠελίῳ τίνων χάριν, ὅς ῥά μιν ἵπποις
Δέξατο φλεγρείῃ κεκμηότα δηιοτῆτι.}

¶Pleni camini)plenæ carbonibus ignitis fornaces.¶Silices fornace)periphrasis est calcis, quæ fit lapidibus ita excoctis, vt nihil humoris retineant,in quos quidem si immittant aqua,cum quodam stridore & ignem concipiunt,& dissoluuntur.¶Aspergine)aspersione.¶Vsta)combusta, vt per ignea flamma transeat. ¶Truces)torui aspectu.¶Ad ora vultus)ad faciem Iasonis venientis.¶Præfixa ferro)in summitate ferrum habentia fixum.¶Bisulco pede)bifidis pedibus, quales boum esse videmus.¶Fumificis)fumum efficientibus. Spondeo autem in quinta carminis sede est vsus poeta,vt boum mugitus exprimeretur.¶Diriguere)exhorruere, expalluere.¶Vllos anhelitus)vllos spiritus flammæ exeuntis ex ore taurorum. Anhelatus secundum regulam ab anhelando declinauit:quamuis anhelitus frequentius vsurpetur.¶Anhelare autem est difficulter respirare.¶Tantum medicamina possunt)parenthesis acclamationem in herbas medicas continens,in quarum vires incredibilis rei causam poeta refert. ¶Pendula palearia)pelles quæ à gutture boum pendent palearia dicuntur.¶Ferro proscindere)vomere exarare.

RAPH.

¶MIRANTVR Col.) stupescunt rei nouitate. Colchi autem Scythiæ sunt populi Aegyptiorum coloni, vt Apollonius ait, & Herodotus confirmat, qui & de pudendorum circuncisione meminit, & de lini textura, & legibus Aegyptiorum illos vti ait. ¶Vipereos dentes) serpentis illius dentes, quem in tertio poeta narrauit à Cadmo fuisse interfectum. Nam vt Pherecides narrat pars illorum dentium à Marte & Pallade Cadmo tradita fuit. altera Aeetę Colchorum regi, vt ante diximus. (Apollonius lib. iii.

Dẽtes draconis I homines arma.

ADDI.

[illegible]

Κρείων αὐτὸς χαλεποὺς ἐς νειὸν ὀδόντας
Ἀονίοιο δράκοντος, ὃν Ὠγυγίῃ ἐνὶ Θήβῃ
Κάδμος ὅτ' Εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανε,
Πέφνεν, Ἀρητιάδι κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα,
Τοὺς δ' ἄρα Τριτωνὶς ὑπὲκ γενύων ἐλάσασα
Αἰήτῃ πόρε δῶρον, ὁμῶς αὐτῷ τε φονῆι.

*a. l. prætincta.

Mirantur Colchi, Minyæ clamoribus augent,
Adiiciuntq; animos, galea rum sumit ahena
Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus ualido * præcincta ueneno,
Et crescunt, fiuntq; sati noua corpora dentes,
Vtq; hominis speciem materna sumit in aluo,
Perq; suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras,
Sic ubi uisceribus grauidæ telluris imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in aruo,
Quodq; magis mirũ est, simul edita concutit arma.
Quos ubi uiderunt præacutæ cuspidis hastas
In caput Aemonii iuuenis torquere parantes,
Demisere metu, uultumq;, animumq; Pelasgi.
Ipsa quoq; extimuit, quæ tutum fecerat illum,
Vtq; peti uidit iuuenem tot ab hostibus unum,
Palluit, & subito sine sanguine frigida sedit.
Ne'ue parum ualeant à se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasq; aduocat artes.
Ille grauem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem conuertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua uulnera fratres,
Ciuiliq; cadunt acie. gratantur Achiui,
Victoremq; tenent, auidisq; amplexibus hærent.
Tu quoq; uictorem complecti Barbara uelles.
Obstitit incepto pudor. at complexa fuisses,
Sed te ne faceres, tenuit reuerentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris, agisq;
Carminibus grates, & Diis authoribus horum.
Peruigilem superest herbis sopire Draconem,
Qui crista, linguisq; tribus præsignis, & uncis,
Dentibus horrendus custos erat arboris aureæ.
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt,
Somnus in ignotos oculos ubi uenit, & auro
Heros Aesonius potitur, spolioq; superbus
Muneris authorem, secum spolia altera portans,
Victor * Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

¶Spargit) disseminat. ¶Semina præcincta) infecta potenti veneno, vt ex quibus homines armati sint nati. ¶Sati) seminati. ¶Noua corpora) magna hominum armatorum corpora. ¶Vtque hominis speciem) hac similitudine declaratur quomodo dentes serpentis figuram contraxerint humanam.

¶Perq; suos numeros) per suas oẽs particulas. ¶Consurgit) cooritur. ¶In aruo fœto) in agro fœcundo, qui tot armatos peperit. ¶Arma si. edi.) simul nata cum illis hoibus. ¶Torquere) cum impetu mittere. ¶Pelasgi) Minyæ Thessali. ¶Ipsa quo) Medea. ¶Et subito sine sanguine) qui timent & pallidi & frigidi fiũt. Timore nanq; sanguis ad cor à Physicis refugere perhibetur. ¶Gramina) herbæ. ¶Carmen auxiliare) incantationem opitulantem. ¶Secretas artes) magicas artes occultas. ¶Martẽ) bellum. ¶Ciuili acie) pugna ciuili. ¶Terrigenæ ex terra geniti. ¶Gratantur) lætãtur. gratulanturq; Iasoni victori. ¶Victoremq; tenent) amplectuntur, quia victorem. ¶Affectu) amore occulto. ¶Et Diis authoribus horũ) Diis inferis, Hecateq; in primis. ¶Peruigilem) semper vigilantem. ¶Superest) reliquum est ex iis quæ iusserat Aeeta. ¶Sopire) in somnum adducere. Eorum autem sequitur opinionem Ouidius q aiunt dracone sopito vellus aureum ab Iasone fuisse ablatum. Pherecydes nanque draconem scribit à Iasone fuisse interfectum. ¶Herbis) herbarum viribus. ¶Præsignis) insignis. ¶Aureæ arboris) in qua vellus aureum suspensum erat. In phago nanque arbore suspensum à vasto, & monstrosæ magnitudinis dracone custodiebatur. Est autem synæresis & coagmentatio duarum vocalium in vnam syllabam, nisi malimus dicere versum esse hypermetrum, cum præsertim sequens versus incipiat à vocali. ¶Lethæi succi) somnum, obliuionemq; inducentis, λήθη enim vnde lethæus declinatur, obliuio dicitur. ¶Verba facientia) carmina inducẽtia. ¶Sistunt) stare faciunt. ¶Auro) aureo vellere. Fere autem omnes aureum fuisse vellus scribũt. Simonides vero modo albũ, modo purpureũ illud vocat. ¶Heros Aesonius) Iasõ Aesonides. Possessiuũ eni pro patronymico posuit. ¶Muneris authorẽ) Medeam, quæ author & causa fuit, vt Iasõ vellere aureo potiretur. ¶Victor) voti cõpos. ¶Colchiacos portus) sic quidem ferè legitur, sicq; legendum esse ego quoq; olim eõtendi, nũc cum in vetusto exẽplari animaduerterim Iolciacos scriptum esse, facile in eam sum adductus opinionem, vt sentiã Colchiacos in Iolciacos esse cõmutandum. Est enim Iolcos (quæ & Iaolcos dicitur ab Homero) vrbs Thessaliæ Iasonis patria ab Iolco Amyri filio dicta: vt Stephanus de vrbibus scribit. Vnde Iolcius & Iolciacus declinatur. Tametsi is, qui hoc egregium opus è Latina in Græcam linguam trãstulit, Cecropias turres legat, hoc est κεκροπίους πύργους, sed & ipse in deprauatum inciderat exemplar. De Iolco autẽ meminit & Seneca, An maris vasti domitrix Iolcos. ¶Aemoniæ matres) Thessalæ. nam Thessalia variis nominibus fuit appellata. Siquidem & Aemonia, & Pyrrhonia à Pyrrha Deucalionis vxore fuit cognominata. Hæc vero ad copulationem sequentis Metamor. narrãtur. Iason enim cũ Medea à Colchis reuersus. cum Aesonem patrem senio confectum offendisset, vxorem Medeã rogauit, vt sibi adẽptos annos patri apponeret. Medea vero maius q̃ petebatur pollicita, variis vndique herbis collectis vnaq; ꝯcoctis, Aesonẽ iã decrepitũ ad quadraginta annoꝝ ætatẽ reuocauit. ¶Dona ferũt) tẽplis subaudiat, Diis eni sacrificabant ꝓpter filioꝝ reditũ. ¶Induta aurum) induta habẽs cornua auro. Victimarũ nanq; cornua inaurabãtur. ¶Vota fac.) peragit vota. ¶Gratantibus) gratias Diis agẽtibus.

Lethæus succus

Peruigilis draconis sopor.

*a. l. cecropios.

Grator.

Cõfectum

Iolcos.

Thessaliæ nomina.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iason postquã Medeam abductam parẽtibus, in Græciam duxisset promisso coniugio sibi eam copulans, multisque rebus expertis ingentibus, petiit, vt parentem Aesonem senectute clfsum in adolescentiam perduceret. At illa amore nondum deposito, quem ex iuuentute ceperat, nihil negando ei, ahenum constituit, herbarumque genera, quarũ scientiam habebat, variis regionibus quæsita incoquens, postquam animaduertit stipitem quo versabat herbas in arborẽ oleam oneratam bacis esse conuersum, & spumam, quæ despumata ahena in terram deciderat, in lætissimam herbam esse conuersam, maturum tempus existimans, Aesonem interemptum madentibus herbis immiscuit, & vt promiserat coniugi, ex senectute in pristinum vigorem perduxit.

Aemoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandæuiq; ferunt patres, congestaq; flamma
Thura liquefaciunt, indutaq; cornibus aurum
Victima, uota facit. sed abest gratantibus Aeson

ÇIAM.

RAP H

¶ IAM pro. le.)iam morti propinquus. ¶ Tunc sic Aes.)di xit subaudiatur. ¶ O cui de. (sa.) gratū se ostendit esse Iason, quo facilius id quod vult impetrara possit. Est autē ordo & sensus, coniux, cui me confiteor debere salutē, quāquā mihi cuncta dedisti, & summa ac magnitudo tuorū meritorum fidē superauit, tū deme mihi annos, & dēptos appone meo patri, si carmina hoc efficere possunt, reliqua p parenthesim legūtur. ¶ Dissimilē ani.) impiū, q nulla parētis pietate moueri solitus est. ¶ Nō tū af fe. ta.)nō tū inqt, se vlla teneri patris Aeetæ pietate cōfessa est Medea. Ergo ego cuiquā, amātis seruat decorū mulieris, quę amāti annos pducere potius ꝙ abbreuiare semper cupit. Quare indignatur Medea, qd Iason tā parū ab ipsa se amari putet, vt possit ipsi demere annos, quos alii attribuat. Ergo aūt hoc loco affectui & indignationi seruit. Sic Augustus. Ergo'ne supremis potuit vox improba verbis. ¶ Trāscribere)trāspōnere. {Elegās metaphora, ab iis qui nola, siue pecuniam aliis creditoribus trāscribunt. Sic Terent. Iube illud aurū transcribi denuo.} ¶ Cuiquā)alicui q mihi te sit charior. ¶ Nec tu pe. æqua.) honesta. ¶ Diua triformis) Hecate veneficiorum, carminumq; author. ¶ Præsens) ppitia. ¶ Annuat)cōsentiat. ¶ Vt cornua tota coirēt)hoc est vt cornua Lunæ tota cōplerētur, atq; cōiungerētur, vt pleniluniū fieret. ¶ Nudis hume. infe. ca.) synecdoche poetica, hoc est p nudos humeros sparsos capillos hñs. ¶ Soluerat. al. qui.)intempestam, mediamq; noctē fuisse ostendit, quo tpe oīa in somnū alalia resoluūtur. ¶ Irrorauit)Inspersit. ¶ Ternis & hi. ora Sol.)ter os inqt aperuit. ¶ Summisso poplite)summissis genib⁹ ac flexis. ¶ Nox ait arca. fidis.)inuocatiōes, precesq; Medeæ describit poeta veneficæ maxime cōueniētes. ¶ Diurnis ignibus)Soli. ¶ Triceps H.)Luna quæ eadē esse cū Diana, ac Proserpina dicitur, idcirco q; & triceps & triformis vocatur. Sic quidē ferè exponitur hic locus, sed videtur poeta tricipitem Hecatē vocasse ad Orphei imitationē, q in Argonauticis ipsam τρικέφαλον appellat, quod tria habeat capita, equinum dextrum, medium hois syluestris, sinistrum caninum. Veneficarum autē Dea est Hecate, quæ ab Apollonio etiā Brimo vocatur ppter Deæ horrorē. ¶ Cantus)incantamenta. ¶ Adeste)auxilio este. ¶ Cōcussaq; sisto)agitata stare facio. ¶ Stātia freta.)maria quieta, nunquam enim stat mare. ¶ Te quoq; Luna traho)de cœlo detraho. Nā veneficæ finguntur carminibus Lunā è cœlo detrahere. Hoc autē sibi facere videbātur Thessalæ mulieres olim deceptæ ab Aglaonice Hegemonis filia, quæ cum astrologiæ perita esset, defectusq; Lunæ cognosceret, iactabat se Lunā de cœlo detrahere, eo tēpore quo deficiebat. Quare in maximas incidit calamitates tantæ impietatis pœnas luens, vnde & prouerbium ortum est, Lunam detrahit, in eos qui à calamitatibus vexentur. ¶ Temerata æra) percussa ærea vasa. Temerare autē significat violare. Vasa vero tum cum pulsantur violari videtur. Creditur autē vulgo Luna veneficarum carminibus deficere, quæ ne ad ipsam possint peruenire, tinnitu æreorum vasorum, occurritur. de qua re etiam Plutarchus meminit, vt libello de facie appar. in Lu.

ADD I.

Annuo.

Cur triceps Hecate.

Temerare

* Eta vetus cod.

Iam propior leto, fessusq; senilibus annis.
Tum sic Aesonides. o cui debere salutem
Confiteor coniux, quanquā mihi cuncta dedisti,
Excessitq; fidem meritorum summa tuorum,
Si tamē hoc possunt (qd eni nō carmina possunt?)
Deme meis annis, & demptos adde parenti.
Nec tenuit lachrymas mota est pietate rogantis,
Dissimilemq; animū subiit pater * Aeeta relictus,
Non tamen affectus tales confessa, quod inquit
Excidit ore tuo coniux scelus? ergo ego cuiquam
Posse tuæ uideor spatium transcribere uitæ?
Non sinat hoc Hecate. nec tu petis æqua, sed isto
Quod petis experiar maius dare munus Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus æuum,
Non annis renouare tuis. modo Diua triformis
Adiuuet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentq; orbem postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectant imagine Luna,
Egreditur tectis uestes indura recinctas,
Nuda pedem, nudis humeris infusa capillos,
Fertq; uagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, uolucresq;, ferasq;,
Soluerat alta quies. nullo cum murmure serpens
Sopito similis nullo cum murmure serpit,
Immotæq; silent frondes. silet humidus aer,
Sydera sola micant, ad quæ sua brachia tendens
Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit, & in dura summisso poplite terra,
Nox ait arcanis fidissima, quæq; diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuq; triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris,
Adiutrixq; uenis, cantusq;, artesq; Magorum,
Quæq; magos Tellus pollentibus instruis herbis,
Auræq;, & uenti, montesq;, amnesq;, lacusq;,
Diiq; omnes nemorum, Diiq; omnes noctis adeste,
Quorum ope cum uolui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos, concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello,
Nubilaq; induco, uentos abigoq;, uocoq;.
Vipereas rumpo uerbis, & carmine fauces,
Viuaq; saxa, sua conuulsaq; robora terra,
Et syluas moueo, iubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulchris.
Te quoque Luna traho, quāuis * temerata labores

* a. l. Temesæa.

COEL. RHOD.

¶ Aes autem Græci χαλκὸν dicunt, vti præstruxim⁹. Eius verbi etymon afferri varium solet, opinatis qbusdā inde corriuari, quòd fortitudini sit accōmodum, ꝙ ἀλκὴν vocant, Adiecta crassioris soni litera ex linguæ Doricæ proprietate. Ioānes Grāmaticus in cōmētario in Hesiodum à Chalybum gēte inflectit, vt dicatur Chalcos, quasi Chalybos. Apud eos vero in Scythia populos primitus inuētum traditur ferrum pindeq; Chalcō id nuncupauere. nā ante ferri vsum æs memoratur cōpertum ppterea id ferro nomē impositum, qd Eustathius quoq; significat. Et cum apud Homerū legimus χάλκεον ἔγχος, nō vtiq; æneum interpretantur, sed ferreum, ea veteri more appellatione ppagata. Quod vero armis vterētur æneis prius, non ferreis, astipulatur Hesiodus eo versu.

Χαλκῷ δ᾽ εἰργάζοντο, μέλας δ᾽ οὐκ ἔσκε σίδηρος.

Aere laborant, necdum ferrum erat nigrum. Sunt q ferrum putēt p appositi formā dici χαλκὸν, παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκὴν quòd fundat dissipetq; intereptorū vires. Chalcida Eubœæ ciuitatē arbitrantur appellatā nonnullis, quòd ibi primum ærariæ fabricæ memorētur cōpertæ. Quāquā alii, quod Eustathius scribit, à Combe puella Chalcidis cognomēto, Asopi filia, duci vocabulum putant, cui æneæ armaturæ inuentionem acceptam referunt. De qua intellexisse Ouidium arbitrantur Metamorphoseon septimo:

Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Orphias effugit natorum vulnera Combe.

Quam Iamben transtulit Planudes, vti meminit Cæcilius Minutianus Apuleius. Chalcos i idest χαλκοῦς, apud Plutarchum inuenies in Catonis senioris vita. Interpres æra simpliciter reddidit, quum tamen traditum eruditis sit,

obolum Atticis chalcos cōplecti octonos, vel (vt Plin.) denos, binis chalcis constat quadrans: vnde dichalcus etiā dictus. Aerarios porrò fabros in Lemno insula fuisse plures, compertio, qui omniū primi ænea cōmoliti tela, Sinties hinc vocitati traduntur, qua voce nocumentum Græca ratione signatur, nata inde fabula, exceptū à Lemniis lapsum de cœlo Vulcanum. Quod referunt alii ad eos, qui crebri visuntur in insula ignium crateres. Chalcē Eustathius purpurā interpretatur. vnde appellari Chalcantē coniectat, vt qui profunde vaticinia cōciperet: quanquā & ab æneo colore fingi potuisse nomen non inficiatur, quem tamen purpureum intelligit. Apud Aristotelem est inter pisces noie chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab aliis dicitur etiā zignis. Aes porrò in sacris & excantationibus magnam habuisse veteribus authoritatem ac vim scribit Theocriti iterpres in poetæ Pharmaceutria, propterea q; in lunæ deliquiis adhiberi solitum, καὶ ὅτι τὰς κατοιχομένας, ideſt, & hoium mortepurius enim cæteris habebatur, καὶ ἀπελαστικὸν τῶν μιασμάτων, ideſt pollutionē expiatorium Inde eo vtebātur in purificatiōibus vniuersis, vt in libro de Diis scripsit Apollodorus. Quin & Coræ, seu Proserpinæ sacerdos Athenis æneum pulsare instrumētum assuerat, quod ἠχεῖον, vocant. Apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit veteris instituti. Et Sophocles in Tragœdia, cui titulus Rhizotomi, ideſt radicum sectores. Medeam scribit herbas secantē, succos in cados refudisse æneos: herbas verò æneis subsecuisse falcibus. Ex quo & Virgilius:

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

In his verò pontificiis sacris ænea adhiberi vasa Macrobius solita scribit, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut deniq; e algere morbos vellet. Sed & Carminius libro De Italia secūdo, Thuscos æneo vomere in cōdendis vrbibus vsos in traiectitiis eorum sacris, se inuenisse scribit. Quin & Sabinorum sacerdotes æneo cultro attonderi consueuisse. Aeris porrò sonos, ceu rem potentissimam, multis rebus Græcorum vetustissimos adhibuisse, palām est. Cur vero æris dissono crepitu deficienti lunæ auxiliarentur antiquiores, quod & Manilius significat, sed & Ouidius:

Te quoque luna traho, quamuis Temesæa labores
Aera tuos minuant:

Alexander etiam rationem affert eiusmodi: Aes & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum sit: quo tēpore sydera hæc vim suam ad terras non perducant, quæ & hominibus profit, & improbos retrudat dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe cōdita. xxvi. Cāpanorū, inquit, imbellis multitudo, cum æris crepitus qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet edidit clamorem. Et, vt Plinium prætereram, etiam Thebaid. vi. Papinius: Procul auxiliantia gentes æra crepant. Paleas inuenio ramentulas dici æris, palearum imagine quadā, quæ iam liquato ære ac percocto expuuntur flatu vehemētiore, vti Plin. scribit. Etiāsi non latet, Hermolao secus videri.

RAPH. ¶CVRRVS quoque) tui subaudiātur. Nam & Luna currus, vt Sol dicitur vehi. ¶Vos mihi) in gratiam meam. ¶Hebetastis) hebetes reddidistis sic, vt comburere non possent. ¶Vos serpentig.) è dentibus serpentum genitis hominibus.

Aera tuos minuant, currus quoq; carmine nostro
Pallent, ac pallet nostris Aurora uenenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & unco,
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,
Custodemq; rudem somno * sophiistis, & aurum
Vindice decepto Graias misistis in urbes.
Nunc opus est succis, per quos renouata senectus
In florem redeat, primosq; recolligat annos.
Et dabitis, neq; enim micuerunt sydera frustra,
Nec frustra uolucrum tractus ceruice draconum
Currus adest, aderat demissus ab æthere currus.
Quo simul ascendit, frænataq; colla draconum
Permulsit, manibusq; leues agitauit habenas,
Sublimis rapitur, subiectaq; Thessala Tempe
Despicit, & certis regionibus applicat angues.
Et quas Ossa tulit, quasq; altus Pelion herbas,
Othrysq;, & Pindus, & Pindo maior Olympus,
Perspicit, & placitas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.
Multa quoq; Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoq; Amphrysi, nec eras immunis Enipeu,

¶In se) contra seipsos. ¶Rudem somno) sic quidem legitur, exponiturq; expertem somni draconem atque peruigilem. Sed cum hoc nomen rudis genuino iungatur, aut somni videtur legendum, aut certe rudem in rubrum vertendum, quo quidem modo is, qui in græcam linguam hoc opus conuertit legisse videtur, hoc est φοινὸν φύλακα, vt ad cristas, & oculos rubentes referamus. ¶Aurum) aureum vellus. ¶Vindice) custode dracone. ¶Volucrum draconum) alatorū, à quibus Medea vehebatur. ¶Permulsit) blande pertractauit. ¶Sublimis rapitur) in altum aerem tollitur. ¶Despicit) deorsum aspicit. ¶Et certis) secretis ac semotis, aut certe visis & aspectis. Aut etiam decretis. Nam & alibi inuenias cernere, pro decernere positum. Tacitus. xv. Annot. Illum locum, tempusq; destinatum, quid de Armenia cernerent. ¶Quasq; altus Pelion) figurate dictum est. Altus enim ad montem refertur. Sunt autem montes hi omnes Thessaliæ, de quibus multa in superioribus diximus libris. ¶Perspicit) diligenter inspicit. ¶Radice) cum præpositio subaudiatur, vt cum radicibus euulsas herbas intelligamus. ¶Curuamine falcis ahenæ) falce ærea curua. (Imitatur hoc loco Virgilium poeta. Nam & ille de Didone eodem modo, inquit,

Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni. &c.

Cuius rei exemplum Macrobius ostendit ex græco Sophocle acceptum esse, qui & ipse Medeam fingit nudis pedibus & ahenis falcibus maleficas herbas succidisse. Nam omnino ad rem diuinam faciendam vasa atque arma ahena adhibuisse veteres, idem Macrob. author est. Sophoclis versus in hunc modum citantur.

Ἡ δ' ἐξοπίσω χερὸς ὄμμα τρέπουσ' ...
... χαλκέοισι κάδοις δέχεται ...
Χαλκέοισιν ἤμα δρεπάνοις.

¶Multa quoque Eridani) non solum inquit in mōtibus, sed etiam in fluuiorum ripis herbas collegit Medea. Cum autē Thessaliæ fluuios enumeret poeta, importune admodū de Thessalia in Italiam. Atticamue (nam vtriusque fluuius est Eridanus) fingitur transiliisse Medea. Quare loco Eridani contenderim Apidani esse legendum, eum præsertim Apidanus (vt ante quoque diximus) notissimus Thessaliæ sit fluuius. ¶Nec eras immunis Enipeu) apostrophe ad fluuium, quem immunem, hoc est sine munere non fuisse ait, quia Medea in illius quoque ripis multas collegit herbas. ¶Iuncosaq; littora Phœbes) sic quidem legitur, sed corrupte, vt mihi videtur. Neq; enim Phœbe locus esse in Thessalia quod sciam inuenitur. Tametsi quidam imperiti Phœben pro Delo insula putent accipiendam, quod Phœbi & Phœbes, hoc est Apollinis & Dianæ patria esse dicatur. Sed cum Thessaliæ loca peragrasse Medeam poeta scribat, inepta esse ista expositio coarguitur. Mihi vero loco Phœbes placet Bœbes legendum, vt quam minimum possumus à similitudine nominum discedamus. Nam (vt in nono refert Strabo) Bœbe vrbs Thessaliæ fuit Bœbei lacui adiacens. Videtur autem poeta Bœben pro Bœbeide lacu posuisse, cuius littora iuncosa à iuncorum multitudine vocat. Huic autem meæ correctioni etiam Apollonii interpres ille græcus astipulatur.

e.a.l. sōni
ADDI.
Enipe' fluuius.
ADDI.
Eridanus.
Bœbeis
Bœbe.

¶NEC non

RAPH. Peneus.

❡NEC'non Peneus)fluuius est Thessaliæ Peneus, qui & Araxes fuit vocatus, eo quod Ossa abrumpit ab Olympo, vnde etiam Araxes Armeniæ fuit appellatus. ❡Et Euboica Anthedo.)Anthedon vrbs est Bœotiæ, ab Anthedone dicta Dii filio, cuius pater fuit Anthus Neptuni filius ex Alce Abantis filia. Est & alia Anthedon in Phœnicia, vnde Anthedonius, & Anthedonites declinantur. ❡Viuax gramē) ab effectu, quod vitā & reddat & conseruet. ❡Nondum vulgatum) nondum vulgo notum. In transcursu autem poeta Glauci quoque Metamorphosin tangit quam tamē in.xiii.libro copiose describit. Nam Glaucus cum esset piscator, animaduertit pisces tactu cuiusdam herbę in mare resilientes, quam quidem cum & ipse gustasset, in mare exiliuit, ac in Deū marinum conuersus, Scyllam vehementer amauit. ❡Nec erāt tacti) aliam quoque Metamorphosin tangit. Nam dracones illi alati odore tantum herbarum, quas Medea collegerat, senectam deposuerunt. ❡Et tantum cœlo tegitur)non etiam tecto, sub dio autem eam pernoctasse, nec domum intrasse significat poeta. ❡Statuit)erexit. ❡Iuuentæ) iuuenilis ætatis Deæ. ❡Egesta tellure)extracta terra. ❡Scrobibus)fossis. ❡Velleris atri)ouium nigrarum, quę Hecate, aliisq; Diis inferis sunt gratæ. ❡Carchesia) vasa sunt ad potandum accommodata. Virg. primo Aeneid. Hic duo rite mero libās carchesia Baccho. Carchesia etiam dicūtur summæ nauis mali partes, per quarum foramina funes immittuntur. ❡Poscit)inuocat. ❡Vmbrarum regem)Plutonem. ❡Rapta cum coniuge) cum Proserpina in Sicilia à Plutone rapta. ❡Fraudare) priuare. ❡Effœtum) viribus euacuatum. ❡Plenos)perfectos. ❡Porrexit)extendit. ❡Carmine) incantatione. ❡Profanos)non initiatos. ❡Bacchantum ritu)Baccharum more. ❡Flagrantes)ardentes. ❡Multifidas)in multas partes fissas. ❡Tingit)madefacit. ❡Ter'q; senem flam.) ter inquit senē purgat, igne, aqua, sulfure. hæc enim tria purgationibus ab antiqs adhibebantur. ❡Aemonia valle) in vallibus Thessaliæ. ❡Extremo oriente) ex vltima orientis parte. ❡Pruinas Lunæ)quæ à Luna generantur. Humiditatum enim author est Luna. ❡Et strigis infames)strix auis est nocturna magno capite, rostro, & vnguibus aduncis, vt in.vi.Fast. describit Ouidius. Vulgus autē putat striges non esse aues, sed vetulas, quæ se veneficio quodam in aues conuertunt, infantesq; dormientes aggrediuntur, ac eorum sanguinem ita exugunt, vt aut mortui inueniantur in cunis, aut diu viuere non possint. Vnde & poeta hoc loco strigis alas infames ait, & vulgus veneficas omnes strigas vocat. Sanè striges à stridendo sunt cognominatæ, vt facile ex his Ouidii carminibus constat. Est illis strigibus nomen, sed nominis huius Causa, qđ horrenda stridere nocte solent. ❡Inq; virum soliti) lupi etiā inquit se soliti in hominem cōuertere particulę huic medicamento additæ fuerunt. ❡Prosecta)intestina à prosecando & recidēdo dicta. Alludit autem, id quod de lupis Plinius, inquit, Homines in lupos verti, rursusq; restitui sibi falsum esse existimare debemus, aut credere omnia quæ fabulosa tot seculis comperimus. Inde tamen ait dictos fuisse versipelles. De qua re libro.i.annotatū est. ❡Cinyphei chelydri)serpentis Libyci. nam Cinyps fluuius est Libyæ qui inter duas Syrtes in mare Libycum exit. Chelydri vero testudines aquaticæ dicuntur, nam chelone testudo vocatur & chelys. Vnde & cithara chelys appellatur, quod ex testudine fuerit à Mercurio confecta. ❡Viuacis cerui)diu viuentis. Ceruis enim (vt scribit Plinius) vita in confesso longa, post cētum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis iā cute in magna obesitate. ❡Nouē sec.)tot enim annos cornices viuere dicuntur.

Glaucus in Deum marinum.

Striges à stridendo.

Nec'non Peneus, nec'non Sperchiades undæ
Contribuere aliquid, iuncosa'q; littora Bœbes.
Carpsit & Euboica uiuax Anthedone gramen
Nondum uulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru, pennis'q; draconum,
Nona'q; nox omnes lustrantem uiderat agros.
Cum rediit, nec erant tacti, nisi odore dracones,
Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adueniens citra, limen'q; fores'q;,
Et tantum cœlo tegitur, refugit'q; uiriles
Contactus, statuit'q; aras e cespite binas.
Dexteriore Hecates, *at læua parte iuuentæ.
Has ubi uerbenis, sylua'q; incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultros'q; in guttura uelleris atri
Conicit, & patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super inuergens tepidi carchesia lactis,
Altera'q; inuergens liquidi carchesia mellis,
Verba simul fundit, terrena'q; numina poscit,
Vmbrarum'q; rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placauit, precibus'q; & murmure longo
Aesonis effœtum proferri corpus ad auras
Iussit, & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesonidē, procul hic iubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos remouere profanos.
Diffugiunt iussi, sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras.
Multifidas'q; faces in fossa sanguinis atra
Tingit, & infectas geminis accendit in aris,
Ter'q; senem flamma, ter aqua, ter sulfure lustrat.
Interea calido positum medicamen aheno
Feruet, & exultat, spumis'q; tumentibus albet.
Illic Aemonia radices ualle resectas,
Semina'q;, & flores, & succos incoquit atros.
Adiicit extremo lapides oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lauit arenas.
Addidit exceptas Lunæ de nocte pruinas,
Et Strigis infames, ipsis cum carnibus, alas.
In'q; uirum soliti uultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi. nec defuit illis
Squamea Cinyphei tenuis membrana chelydri,
Viuacis'q; iecur cerui, quibus insuper addit
Ora caput'q;, nouem cornicis *secula passæ.
His & mille aliis, postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali Barbara munus,
Arenti ramo iampridem mitis oliuæ
Omnia confudit, summis'q; immiscuit ima.
Ecce uetus calido uersatus stipes aheno
Fit uiridis primo, nec longo tempore frondes
Induit, & subito grauidis oneratur oliuis.

*a.l.et.

Cinyps.

ADDI.

{Vt in carmine illo, quod inter Virgiliana circumfertur.
Ter binos, deciesq; nouem
super exit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum.
Hos nouies superat viuendo garrula cornix.
Et quater egreditur cornicis
secula ceruus. &c.}

❡Mortali) Aesom, quem ex sene, ac decrepito iuuenem Medea erat effectura. ❡Mitis oliuæ) ab effectu, quod oleum omnia mitia reddat, siue quod paci dicata est oliua, quæ mites ac mansuetos homines reddit. ❡Ecce vetus) repente aridum oliuæ ramum viridem esse factum ostendit. ❡Vetus stipes)aridus oliuæ ramus. Hanc autem in transcursu Metamorphosin signat ❡Grauidis)succo plenis.

*a.l.fœdera.

Aridus oliuæ ramus reuirescit.

At quacunque cauo spumas eiecit aheno
Ignis,& in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus,flores'q;,& mollia papula surgunt,
Quæ simulac uidit,stricto Medea recludit
Ense senis iugulum,ueterem'q; exire cruorem
Passa,replet succis,quos postquam côbibit Aeson,
Aut ore acceptos,aut uulnere,barba,comæ'q;
Canicie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fuit macies.abeunt pallor'q;,situs'q;,
Adiecto'q; cauæ supplentur corpore rugæ,
Membra'q; luxuriant.Aeson miratur,& olim
Ante quater denos nunc se reminiscitur annos.
Dissimilem'q; animum subiit ætate relicta.

ARG. FABVLAE SEQ.

Liber pater vt animaduertit Aesonem senectutem remediis Medeæ expulisse, petiit,vt perinde nutricibus suis ferret auxiliũ,easque in adolescẽtiæ vigorem reduceret,cuius authoritate illa cõpulsa eisdem remediis quibus Aesonem in primæuam reduxit,Libero æternum beneficium dedit.

Viderat ex alto tanti miracula monstri,
Liber,& admonitus iuuenes nutricibus annos
Posse suis reddi,capit hoc à Colchide munus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pelliades Peliæ filiæ herbis impulsæ postquam viderunt arietem grauatum ætate,in agni speciem transfiguratum, ambitiosius a Medea petere cœperunt,vt Peliæ parenti carũ restitueret,quã temporis processione amisisset iuuentutem,quod vt illa accepit,cupiens inimicum Iasonis data occasione punire,impulit eas,vt parentem interficerent,& laceratum in ahenũ feruens dimitterent , quod vt factum est currum draconibus iunctum conscendit,& per aera elata conspectum inimicorum profugit.

Ne'ue doli cessent,odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat,Peliæ'q; ad limina supplex
Confugit,atq; illam , quoniã grauis ipse senecta est,
Excipiunt natæ,quas tempore callida paruo
Colchis amicitiæ fallacis imagine cœpit.
Dum'q; refert inter meritorum maxima demptos
Aesonis esse situs,atq; hac in parte moratur,
Spes est uirginibus Pelia subiecta creatis
Arte suum parili reuirescere posse parentem.
Id'q; petunt iuuenes,pretium sine fine pacisci.
Illa breui spatio silet,& dubitare uidetur.
Suspendit'q; animos ficta grauitate,rogantum.
Mox ubi pollicita est,quo sit fiducia maior
Muneris huius ait,qui uestras maximus æuo est
Dux gregis inter oues,agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur flexo circum caua tempora cornu,
Cuius ut Aemonio marcentia guttura cultro
Fodit,& exiguo maculauit sanguine ferrum,
Membra simul pecudis,ualidos'q; uenefica succos
Mergit in ære cauo,minuunt ea corporis artus,
Cornua'q; exurunt,necnon cum cornibus annos,
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora,balatum mirantibus,exilit agnus,
Lasciuit'q; fuga,lactentia'q; ubera quærit.
Obstupuere satæ Pelia,promissa'q; postquam
Exhibuere fidem,tum uero impensius instant.
Ter iuga Phœbus equis in Hibero flumine mersis
Dempserat,& quarta radiantia nocte micabant
Sydera,cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem,& sine * uiribus herbas.
Iam'q; neci similis resoluto corpore,regem
Et cum rege,suos custodes somnus habebat,

RAPH. ¶AT QVAcunque cauo spumas eiecit aheno) aliam item Metamorphosin describit poeta. nam guttæ spumeæ ui ignis ex aheno feruẽti in terram eiectæ in uarios flores fuere conuersæ. ¶Vernat humus) uariis operitur floribus. Tunc enim humus uernare dicitur cum uariis uestitur herbis. ¶Surgunt) oriuntur. ¶Recludit)aperit. ¶Rapuere)celeriter accepere,contraxere. ¶Situs)squalor,est enim situs fœda quædam lanugo ex humo procreata in locis præsertim Sole carentibus. Virgilius, Per loca senta situ. Inde fit ut corpora illota situm contrahere dicamus , & squalorem, qui etiam pędor uocatur. ¶Supplentur)implentur. ¶Adiecto corpore) adiecta carne rugæ tolluntur . ¶Luxuriant) lasciuiunt , tunc autem membra luxuriare dicuntur, cum ualde pinguia atque nitida uidentur. ¶Aeson miratur)stupescit . ¶Et olim Ante quater denos) hoc est, se ante quadraginta annos natum * fuisse recordatur , pee quod significat Aesonem ex decrepito sene in uirum quadraginta annos natum. {aut citra etiam , prout annos senectutis illius definias.} fuisse conuersum . ¶Dissimulem animum) nam animus unà cum ætate mutatur. Alius est enim animus iuuenis,alius uiri , alius senis . ¶Aetate relicta)deposita senectute. ¶Viderat ex alto) Bacchus cum uidisset ex decrepito sene iuuenem factum Aesonem, Medeam rogauit , ut nymphas quoque suas nutrices iuuenilibus annis restitueret,quod facile à Medea impetrauit . Hoc autem ab Aeschylo sũpsisse uidetur Ouidius. Is enim in * comœdia quæ inscribitur nutrices Bacchi , cum suis uiris recoctas, iuuenili ætati à Medea fuisse restitutas ait . ¶Suis nutricibus) nymphis , quæ (ut uidimus) infantem Bacchum educarunt.{quas Ouidius supra Nyseidas , alii Didonidas uocant , ut libro tertio annotauimus. } ¶A Colchide) à Medea . ¶Ne'ue doli cessent) Medeæ subintelligatur . Narrat autem quemadmodum Medea senio cõfectum arietem agnum quidem effecit, Peliam uero interemit . Nam Medea cum Peliam Iasoni inimicum esse cognosceret , quo facilius eum perdere posset , & se à Iasone odio haberi simulauit,& Pelias filias sibi conciliauit,quæ cum uidissent arietem uetulum in agnum conuerti,impensius à Medea petierunt,ut Peliam sibi parentem restitueret ætati iuuenili . Ipsa uero eis persuasit,ut ipsum interficerent, ac in uase aquæ pleno coquendum imponerent , quod quidem cum perpetrassent,ipsa à draconibus in aerem sublata aufugit, Corinthumq; tandem peruenit. ¶Phasias)à Phasi Colchorum fluuio declinata . ¶Quoniam grauis ipse senecta est)ratio cur eam Pelias non exceperit . ¶Cœpit)sibi conciliauit, & decepit. ¶Refert)commemorat. ¶Situs)squalores & senium. ¶Subiecta) iniecta . proprie nanque spes iniici dicitur. ¶Parili arte) pari artificio. ¶Pretium sine fine pacisci) cœperunt subaudiendum. {aut , κατ' ἐναλλαγὴν pacisci , pro paciscebantur, positum. ¶Sine fine)maximum & immensum . ¶Ficta grauitate) simulata rei difficultate. ¶Rogantum)Pelię filiarum. ¶Dux gregis)aries, qui ouium dux esse uidetur. ¶Innumeris annis) quamplurimis annis. ¶Effœtus)uiribus euacuatus . ¶Pecudis) arietis . Nam pecus omne animal dicitur, humana effigie carens. ¶Validos succos) magnæ potentiæ succos , ut quibus interfectus aries non solum uitæ fuerit restitutus, sed etiã agnus effectus. ¶Ea)illi herbarum succi. ¶Et tener balatus)hoc est teneri agni balatus. Balare autem uerbum est factitium, ab ouium uoce declinatum. ¶Lactentia ubera) lacte plena . ¶Exhibuere fidem)fecere fidem. ¶Ter iuga) tres inquit transierant dies. Nam Phœbus demere iuga fingitur equis currum Solis trahentibus nocte adueniente. ¶In Hibero flumine) Hiberus Hispaniæ est fluuius , quem pro Oceano Atlantico ponere uidetur poeta. ¶Fallax Aeetias)Medea fallendi perita.

Margin notes: Aeson ex decrepito iuuenis. — Guttæ aquæ in flores. — Pristinam ætatẽ fortassis. — Nutrices Bacchi iuuenescunt. — *a.l.verbis. — *talem. — ADDI. — *A.l.tragœdia. — ADDI. — *a.l.vtrib⁹ — Phasias. — ADDI. — Aries in agnum. — Hiberus

¶DEDERANT

Quem dederant cantus, magicæq; potētia linguæ.
Intrarant iussæ cum Colchide limina natæ.
Ambierantq; torum, quid nunc dubitatis inertes?
Stringite ait gladios, ueterem'q; haurite cruorem,
Vt repleam uacuas iuuenili sanguine uenas.
In manibus uestris uita est, ætas'q; parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes.
Officium præstate patri, telis'q; senectam
Exigite, & saniem coniecto emittite ferro.
His, ut quæq; pia est hortatibus, impia prima est.
Et ne sit scelerata, facit scelus: haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest, oculos'q; reflectunt,
Cæca'q; dant sæuis auersæ uulnera dextris.
Ille cruore fluens, subito tamen alleuat artus.
Semilacer'q; toro tentat consurgere, & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis uos in fata parentis
Armat ait? cecidere illis, animi'q;, manus'q;,
Plura locuturo, cum uerbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Medeam fugientem docet Hesiodus Othryn mōtem Thessaliæ petiisse, in quem diluuio Deucalionis Cerambus nympharum auxilio pennis delatus sit, & in montem Parnasum, qui est altissimus.

Quæ nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœnæ. fugit alta, super'q;
Pelion umbrosum, Philyræa'q; tecta, super'q;
Othryn: & euentu ueteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aera pennis:
Cum grauis infuso tellus foret obruta ponto.
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Aeoliam Pitanen à læua parte reliquit,
Facta'q; de saxo longi simulachra Draconis:

RAPH ℂDEDERANT) effecerant. ❡Exigit) expellit. ❡Et saniē) saniosum sanguinē. ❡Et ne sit scelerata) adeo acutum est hoc dictum, vt contraria retinere videatur, ne qua inquit sit scelerata & impia non emittēdo sanguinē patris saniosum, scelus perpetrat ipsum interficiēdo. ❡Haud tñ ictus) decorū seruat poeta piarū in patrē filiarū, quarum nulla potuit sustinere, vt spectaret vulnera patris. ❡Cæca vulnera) quę ipsæ filię nō videbāt. ❡Abstulit) ademit: recidit. ❡Colchis) Medea. ❡Calidis in vndis) archaismus est, & antiqua loquendi figura, si enim esset oratio soluta calidas in vndas diceremus.

Peliæ cædes.

ADD I. Noia Peliadum. {Nomina autē Peliadū hæc recēsentur Alcestis, Pelopea, Medusa, Isodoce & Hippothoe. Ex quibus Alcestis dicitur auersata esse facinus, quare pietas eius præcipue celebratur. Sublato autē patre regnum Iason dicitur Acasto Peliæ filio reliqsse.}

ADD I. {Hinc Pitanem vrbem Aeoliæ relinquentem, vidisse draconem in saxum transfiguratum. Deinde Idæum nemus adiisse, in quo Liber pater iuuencum transfiguratū in cerui figuram subtraxit. Nec minus & Patrē Coryti paruo conditū sepulchro. Itē Mæram in figuram canis esse cōuersam. Ab his regionibus digressam Euripyli vrbē contigisse in qua Coæ matronæ in cornutas boues trāsfiguratæ sunt, propter affectum, quod Veneri formam suam anteposuerunt. Dehinc Telchinas Ialysios transgressam, quos Iuppiter propter odiū coniugis suæ Iunonis subiecit mari. Quorū regione relicta ad Cæam vrbem peruenisse, in qua Alcidamantem scribit ex filia vidisse columbam procreatam esse. Post hæc lacum Hyrtes, & Cygni tempe, in quibus locis Phyllius cum graui amore pueri teneretur, & imperio eius volucres indomitas ac leonē magnum parere coegisset, taurumq; vicisset, neq; ideo labor eius, potiendi merces extitisset, indignatus ex præcipiti loco cum se, odio laborū iaceret, in volucrem olorē conuersus est. Hyrte aūt mater eius flēdo assidue casum filii sui, in stagnū defluxit, misericordia deorū, qd esset sui nois. Ab his digressa *Pleuronā peruenisse, in qua vrbe Iambe cū Phasnei filii occiderentur, deorū misericordia effectū est, vt in auē trāsformaretur. Ab his Calaureā Latoniā, vbi regē cū coniuge in volucrem versum. Deinde Cyllenē adiisse, hic Menephrōne cū matre concūberet, ab Ioue est trāsfiguratus in feræ speciē. Post horū casum vidisse Cephison nepotis exitiū deflētē, q ab Apolline in phocā trāsfiguratus est. Itē Eumeli demū adiisse, lugētis filiā in volucrē cessisse. Ac tādē etiā Ephyrē contigisse pēnis vipeis, in qua vrbe primū ex fungis edita existimātur corpora. Ibi cū parēte Creusā consumptā venenis arsisse. nec minus natos ab ipsa *interēptis Iasone relicto. Inspectis itaq; casibus miserorū venisse etiā* Athenas, Vbi Phineum & Periphā in aues conuersos. Itē neptē Polypemonis volucrū explesse numerū. ❡Quæ nisi pēnatis serpētibus isset, &c.) Hodeporicō Medeæ hoc loco describit poeta, quo videlicet itinere, & per quas regiōes ex Thessalia vbi Pelias regnauerat, Corinthū, & mox perpetrata cæde filiorū, & arce cum noua Iasonis coniuge incēdio consumpta, è Corintho Athenas ad Aegeum Thesei patrē peruenerit, perstringēs breuiter (id qd Hodeporicis familiare est) quæ quibusq; locis fabulosa, aut aliis memorabilia accidissēt. Imitatus, vt ex Lactātii argumētis appet Hesiodum in eo ope opinor, qd illi ἠοιῶν μεγάλων titulo Græci ascribunt. Quod qa nō extat, neq; itē quos ἠοίους vocant, quæq; ὀρνιθομαντεία aut ἀστρονομίαν, & id genus veterum poemata fabulis referta, nemo facile explicauerit eas fabulas, quæ hic notantur, aut etiā quicq̄ ferè aliud attulerit, q̄ quę hic à Lactātio dnr. Vbi rursum præter cætera incōmoda etiam hoc accedit, qd neq; ipsius Lactātii verba, siue argumēta satis integra aut plena sunt tēporū siue ēt fatorū iniquitate, vt aliis plerisq;, ita his quoq; vitiatis, & , vt ita dicam, adesis, deide vt fit, aliis atq; aliis i locum ēt, q̄ interciderāt insertis, & secundum qd cuiq; cōmodum visum affictis.}

*Braurona. *a.i. à se *a.l. tādē.

❡Quę nisi pē.) Cerābus nymphaę ope diluuii tpe I auem conuersus altissimos Thessaliæ mōtes ascēdit, sicq; aquarum inūdationē vitauit. ❡Pēnatis) alatis. ❡Philyręa te.) Chirōis domū, quē Philyra nympha ex Saturno (vt diximus) pepit. ❡Vete. Cerambi) antiquissimi, quippe q ante diluuiū fuerit. ❡Obruta) coopta. ❡Deucalioneas vndas) diluuium qd fuit tpe Deucalionis & Pyrrhæ. ADD I. {Tametsi aliis, qd sciā, nihil extet de hac fabula, inuēto tñ i cōmētariis Græcorum κέραμβον ēt κάνθαρον, hoc ē Scarabæū significare, quasi κέρατα ἔχοντα. Vt ex eo suspicari quispiā posset Cerābū, de quo hic dicit, nō I auē, sed i Scarabæū potius mutatū fuisse, presertim qm̄ hic nihil aliud addit, q̄ qd sublatus in aera pēnis fuerit. Nā & Scarabæi volāt. Sed de hoc alii iudicent. Est autē & mōs Paphlagoniæ Cerābus, cuius Apollonius meminit. & Cerābis filius Phinei ex Cleopatra filia Boreę & Orithyia.} ❡Aeoliā Pitanē) Pitane vrbs est Aeolica, vñ & Aeoliā poeta appellat, nō qd ibi Aeolus regnarit, vt quidā putāt. Ex Pitana Arcesilaus Academicus, fuit, q cum Zenone apud Polemonē didicit. Tradunt apud Pitanā lateres sup aqs fluitare. ❡Factaq; de saxo) Metamorphosin serpētis i lapidē signat. Hic autē videt esse ille draco, q spectātibus Græcorū ducibus apud Aulidē significauit decimo tādē anno Troiā esse capiendā, cum enim in arborē ascēdisset, in qua auiculaę nidus erat nouē pullos primū, deinde eorū matrē deuorauit. Quod cum vidisset Calchas decimo demū anno Troiā capi posse prædixit. Serpēs vero illa ad perpetuā rei memoriā in saxeā Draconis imaginē fuit cōmutata. {Regius hoc loco de Dracone intelligit, q annos belli Troiani Græcis significauit de quo Home. lib. ii Iliad. meminit. Sed repugnat locus. Nā Draco de quo apud Homerū dicit, in Aulide conuersus fuit. Ouidius aūt hic I descriptiōe littoris Asiatici, nō Gręci, siue Bœotici adhuc versat. Quare ego de Lesbio serpēte, de quo etiam infra lib. xi. mētio fit, intelligēdum magis puto, q qd Orphei caput, in Hebrum abiectū, & ad Lesbum inde delatū violare morsu voluisset, ab Apolline in saxū mutatus fuit. Nā Lesbus insula potissima pars Aeolidis fuit, vt ēt Strabo testatur. Vñ & Sappho, q̄ Lesbia fuit, ab Horatio Aeolia puella appellat. ADD I.

RAPH. ❡IDAEVMq; nemus)Idas duas esse certum est. Alteram in Creta, alteram in Phrygia, de Phrygia nunc videtur poeta sentire. ❡Quo nati fu.) Thyoneus Bacchi filius (vt quidam aiunt) iuuencum Phrygiis pastoribus abegerat, eum cum pastores persequerentur, Bacchus Thyoneum quidem in venatorem, iuuẽcum vero in ceruũ ꝯuertit, qđ cum rustici vidissent, à psequẽdo Thyoneo destiterunt. Thyoneus autem Bacchus quoque dicitur à Thyone vel matre, vel nutrice, vel(vt quidam aiũt) παρὰ τὸ θύειν, hoc est à sacrificando. ADDI. {Neque de hac fabula alibi certius aliquid extat, quod quidem ego sciã, Nisi quòd Thyonei etiam Acro meminit in.xvii.oden libro.i.car.Horatii, filium Bacchi dicens, patrem Thoantis, eius qui Hypsipylen genuit, regnasseq; in Insula Chio. Quod hic adiicere libuit, loci potissimi causa. Nam Rhegius locorum ac regionum ordinem in hac itineris descriptione parum alioqui obseruasse videtur.}

Idæumq́; nemus, quo nati furta, iuuencum,
Occuluit Liber falsi sub imagine Cerui.
Qua'q; pater Coryti parua tumulatus arena,
Et quos Mera nouo latratu terruit agros:
Eurypyli'q; urbem, qua Coæ cornua matres,
Gesserunt. tunc cum discederet Herculis agmen.

❡Quaq; pater)quis Coryti pater fuerit, aut vbi sit sepultus non memini me legisse. Sic quidem olim Ingenue professus sum. Nunc vero à Lycophronis enarratore admonitus video patrem Coryti Paridem fuisse. Nam Paris ex Oenone filium Corytum suscepit, quem mater à Paride relicta, ducẽ itineris euntibus aduersus Troianos Græcis dedit, id quod apud Lycophronem Cassandra futurum esse vaticinatur. Paris autem ipse in Cebrina Troiadis vrbe sepultus fuisse scribitur à Strabone lib.xiii. ADDI. {Coryti autem etiã Parthenius meminit in Eroticis, qui ex Paride & Oenone natum dicit, & cum Troiam venisset ibi Helenes amore captum, atque à patre deprehensum, occisum esse. Quanquam rursus Nicãder, non Oenones, sed Helenæ filium fuisse tradit, vt apud eundem authorem legitur.} ❡Et quos mera suo * latra.) Mæra (vt scribit Iginus) Icari Atheniensis Erigones patris fuit canis, quæ Icarũ à rusticis occisum suis vlulatibus Erigone indicauit, quorum casum Iuppiter miseratus in astris corpora eorum deformauit. Itaque Icarum Bootem, Erigonem Virginem, Canem autem sua appellatione & specie Caniculam dixerunt, quæ à Græcis quod ante maiorem canẽ exoritur, Procyon appellatur. ADDI. {Etiam hoc loco, quæ ad regionum ordinem ac situm pertinent, parum animaduertisse Regius videtur. Nam quæ hic de cane Icarii, Mæra appellata, ab illo afferuntur, ea ab aliis in Attica accidisse narrantur. Id quod ex Hygino apparet, & nos supra de Erigone quoq; meminimus. Deinde etiam repugnat epithetõ. Nouo enim latratu, inquit Ouidius, terruit agros, quod de cane nata intelligi nõ potest, cuius propriũ est latrare. Nisi vero demus Icarii Mæram, fuisse ab initio puellam, postea autem in canẽ versam, ac tum demum ad Icarium peruenisse. Nam de puella in canem versa accipiendum esse etiam ex Lactantii argumento patet. Sed hæc quæ fuerit, nusquã alibi aperte traditur. Duæ autem apud Græcos scriptores Mæræ nomine, quod sciam, memorantur. Altera Arcadica, Atlantis filia, quæ Tegeatæ nupta fuit, Lycaonis filio, cuius etiã monumentum apud Arcadas ostendi solitũ Pausanias tradit. Altera Antææ & Prœti filia, eius q patre Thersandro, auo aũt Sisypho, natus fuit. Hæc seruata virginitate perpetua è viuis excessisse traditur. Atq; de hac Homerũ quoq; intellexisse in Odyssea, vbi ait:

Μαῖράν τε Κλυμένην τε ἴδον, στυγερήν τ' Ἐριφύλην

❡Et Pausanias author est, & is qui scholia in Odysseam cõposuit. Pherecydes autẽ, vt in iisdem scholiis legitur, Mæram, cuius mentio apud Homerum fit, Prœti & Anteæ filiam quidem facit, sed eam propter pulchritudinem à Ioue amatam & cõpressam addit. atq; inde Locrum peperisse, qui Amphioni Zetho in condendis Thebis adfuit. postremo à Diana telis confixam, eo quod cœtus illius propter vitium à Ioue oblatum, vitaret. Hæc ille. Verum neutrius historia, ad ea quæ hic ab Ouidio dicũtur, adhuc quadrat. Quare & hũc locũ inter obscuros reliquamus.} Eurypylus ❡Eurypyliq; vr.)Eurypylus Herculis fuit filius, q I Co insula regnauit, augur peritissimus, de quo Vir. Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi Mittimus. ❡Qua Coæ corn.)matres. Cos insula Cos. est Aegei, à qua Cous deriuatur, non Cæus, vnde Coæ mihi legendum videtur. Mulieres autẽ Coæ cum ægre ferrẽt ab Hercule armẽta Geryonis erepta p agros suos fuisse acta, Iunoni dicuntur cõuiciatæ. Quare Iuno indignata eas oẽs in vaccas trãsfigurauit. Sanè Eurypyli tres fuerunt à poetis decantati, quorũ primus Thelephi filius regioni Theutraniæ Caico vicinæ imperauit. alter Ormenii nepos. nã Ormenius duos procreauit filios Amyntorẽ & Euæmonem. è quorum altero Phœnicem, ex altero Eurypylum ortos esse Strab. refert. tertius Herculis filius. Eurypyli tres. Eurypyli vero vrbem Con esse accipiendam, admonet etiam Homer. in Catalogo, cum inquit. Quiq; Nisyron habent celsam, Carpatumq;, Casumq;, Eurypyliq; vrbem Con, æquoreasq; Calydnas. {Versus Homeri sunt:

Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας
Τῶν δ' αὖ Φείδιππός τε, καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην.

Rursus autẽ falsus est hoc loco Rhegius, qui ea quæ Eurypyli eius sunt, qui cum Græcis ad Troiã profectus fuit illi attribuit, qui in insula Co regnauit. Nã cur alios duces secuti essent Coi, rege ipsorum superstite, & eodem quo cæteri ad Troiã scilicet profecto? Et is de quo Virgilius meminit, quẽ Sinon ad oraculum sciscitandum missum fingit, Euæmonis filius fuit, Thessalus natione, non Cous. Ille autẽ qui Cous fuit ab aliis Herculis filius ex Chalciope, ab aliis, Neptuni, dicitur, neq; ad Troiam ipse profectus, sed ante ea tempora mortuus esse memoratus. Cæterum vltra hos duos, etiam tertius fuit Eurypylus, Telephi filius, dux Mysorum, quem Troianis auxilio venientem Neoptolemus occidit, vt Calaber scribit libro octauo. Et Homerus meminit. libro vndecimo, Odyss. Apollonius autem & quartum quendam addit, Telchines Neptuni filium & Celænus eius quæ fuit Atlantis. Sed hic submersi nihil ad rem præsentem. Illud vero non prætereundum Puella in hoc loco, quod quæ Regius hic de Cois mulieribus tradit, columbã. ob conuicium Iunoni factum, in vaccas mutatis, hoc alii Prœti filiabus ascribunt. Inde & Virgilius dixit

Prœtides implerunt falsis mugitibus auras.

Lactantius autem in argumento, non à Iunone sed à Venere furorẽ hunc illis immissum; eo quod formam suã, deæ anteposuissent. Proinde & de reliqua fabulæ parte dubitari potest. Nam quod Hercules boues, quos ex Hispania abegerat, in insulam Con deportarit, neque rationem habet, neque alibi traditur. Obsidione autem aliquando cinxisse vrbem Coorum Herculem, id vero colligitur, partim ex commentariis Theocriti, vbi legitur ἱστορεῖται δὲ περὶ Εὐρυπύλου καὶ Χαλκίας, ὅτι οὗτοι ἐπὶ τῆς Ἡρακλέους πολιορκίας τὰς Κῴας γυναῖκας τοσαύτας, καὶ ὑποδεδεγμένοι τὴν ἀμετρίαν καθ' ἣν ... τὰς κόρας. Partim ex comment. Iliad. ξ, vbi traditur, Herculem postquam ab expugnatione Troiæ rediret, tempestate & odio Iunonis in insulam Con delatum. Vbi cum à Cois vrbe excluderetur, Eurypylum regem Coorum, vnà cum filiis occidisse, filiaq; illius Chalciope compressa, Thessalum genuisse, cuius filii Phidippus & Antiphus fuere. Quibus similia & in commentariis Pindari, Ode quarta, Nemeorum leguntur. nisi quod ibi Chalciopes amore impulsus Hercules ad oppugnandos Coos venisse, dicitur. Quare videtur hic locus eo modo accipi posse, vt intelligamus Coas mulieres in furorem à Venere actas eo tempore, quo Hercules obsidione soluta illinc cum agmine, hoc est, exercitu discederet. Nam & Pindarus citato loco exercitus mentionem facit, quando Thelamonem quoque huic bello affuisse scribit. Sic enim de Hercule, σὺν ᾧ ποτε Τρωΐαν, inquit, κρατερὸς Τελαμὼν πόρθησε καὶ Μέροπας. Fuerunt enim Coi aliquando μέροπες appellati, à Merope quodã rege ipsorum, vt in iisdẽ cõmentariis habetur.}

❡PHOEBEAMq;

Phœbeamq; Rhodon, & Ialisios Telchinas,
Quorum oculos ipso mutantes omnia uisu
Iuppiter exosus, fraternis subdidit undis.
Transit & antiquæ Carthæia mœnia Cææ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries uidet, & cygneia Tempe
Quæ subitus celebrauit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri uolucresq;, ferumq; leonem
Tradiderat domitos, taurum quoq; uincere iussus
Vicerat, & stricto toties iratus amori
Præmia poscenti taurum suprema negauit:
Ille indignatus cupiens dare (dixit) & alto
Desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant.
Factus olor niueis pendebat in aere pennis,
At genitrix Hyrie seruatum nescia, flendo
Delicuit, stagnumq; suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron, *in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum uulnera Combe.
Inde Calaureæ Latoidos aspicit arua,

RAPH. Ialysus.

¶ PHOEBEAMq; Ro.) Phœbo cõsecratã. ¶ Et Ia. Tel.) Ialysus vna est ex Rhodi vrbibus. Telchines aũt Rhodi populi fuerũt, qui cũ oĩa suo aspectu in peius cõmutarẽt, ab Ioue fuere submersi. Vnde & Rhodos prius Telchinis fuit appellata. Nam Ophiusa primũ & Aethræa fuit dicta, deinde Telchinis, eo qđ Telchines isulã incoluissẽt, quos nõnulli fascinatores & maleficos fuisse aiunt, qđ stygiam aquã animalibus & stirpibus pniciei gratia aspergerent. Nonnulli contrarium sentiunt, qđ artibus præstãtes à similibus artificibus inuidia haberentur, vnde hãc infamiã (vt Strab. refert lib. xiiii.) sunt assecuti, & primũ ea Creta in Cyprũ venerunt, postea in Rhodũ, primiq; ferrum & æs in vsu habuisse dicũtur. Nã etiã harpen Saturno fecerunt.

ADDI. Telchis.

{Eadẽ ferè Diod lib. vi. de Telchinibus.} Telchis etiã vrbs est Aethiopiæ iuxta Libyã, vñ Telchinea, & Telchinius deducũtur. Creta quoq; & Sicyon Telchinia fuit appellata, eiusq; incolæ Telchinea. ¶ Antiquæ Ceæ) Cea insula est, quæ à Gręcis & Ceos & Hydrusa vocatur, auulsa Eubœæ, (vt scribit Pli.) Quinquagĕtis longa stadiis fuit quondã, mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiam vergebãt mari deuoratis. Oppida (vt dixi) quatuor habebat, Iulida, Carthæa, Coressum & Pœeessam ex qbus duo intercidere Coressus, & Pœeessa. Ea hac pfectã delectationi fœminis vestẽ author est Varro.

ADDI.

{Stephanũ secutus est hic Regius, q Con & Ceon eandẽ facit. Sed falso: sunt enim diuersæ insulæ. Id qđ & gentilia inde facta indicãt à Cos, enim Cous fit, vt Cous Philetas apud Propertium, à Ceos aũt quã & Ceã Latinis dici Plin. author est, Ceus e lõga, & Ceius tribus syllabis, perinde vt à Teoa, Teius. Et Con inter Caricas insulas Plin. recenset, Ceã aũt inter Græcas & Aegęas.} ¶ Carchesia mœ.) sic qdẽ legitur, sed corrupte, vt mihi videt, Cartheia vero est legendũ. Nam Carthæa vna est ex quatuor vrbibus Ceæ insulæ à Carthæo ibi mortuo cognominata. Carthæa item vrbs est Iberiæ.

ADDI.

{Hoc est, Hispaniæ, sed hæc posterior absq; aspiratione scribitur etiã apud Stephan. ex quo hæc à Regio trãslata sunt. Porrò quod ad fabulã attinet, quæ Alcidamantẽ morte præuẽtũ fertur, ne filiã in columbã mutatã videret, de hac alibi, præterq̃ quod à Lactan. in Periocha dicitur, nihil traditum inuenimus. Propterea quòd authores q obscuriores hmõi tractarũt, neq; apud Græcos, neq; apud Latinos certi atq; idonei aliq restant.} ¶ Inde la. Hyr.) Hyrię fluuiꝰ est Bœotiæ, de quo Home. in. ii Iliad. Est & Hyria regio iuxta Aulidẽ, est & vrbs Isauriæ iuxta Seleuciã, est etiam in Iapigia Cretensiũ opus, sed lacus Hyries iuxta Tẽpe esse innuit poeta, sic dictos à casu Hyries, quæ flendo amissum filium in fontẽ sui nois ꝯuersa fuit. Nã Phyllius quidã amore filii Hyriea captus, cum multa imperio pueri peregisset, ei taurũ domitũ negauit. Quod quidẽ ægrè ferens puer, se ex alto mõte præcipitẽ dedit, sed miseratione deorũ in cygnũ fuit cõuersus.

ADDI.

{De fluuio Hyrie, qui hic à Regio dicitur, nihil alibi cepio. Homeri autẽ quem idem citat, versus sunt:
Οἵ θ' ὑρίην ἐνέμοντο, καὶ αὐλίδα πετρήεσσαν
Βοιωτῶν μὲν πηνέλεως, καὶ λήϊτος ἦρχον
Vbi comment. addit: ὑρία χωρίον πλησίον τῆς αὐλίδος, ὃ ἔκτισεν ὑριεύς, ὁ ποσειδῶνος καὶ ἀλκυόνης, ὃ ὥς τινες εἶπον βοιωτὸς, ὁ ὠρίωνος πατήρ. Quibꝰ eadẽ ferè & Stepha. & Strabo.} ¶ Cygneia) Tempe: Non accipiendũ de Thessaliæ loco per quẽ Peneus ab imo Effusus Pindo spumosis voluitur vndis, vt supra lib. i. dicitur. Neq; enim Medeã credendum est cum tantũ iã spatium emensa esset, retro, atq; vltra q̃ cœperat, subito actã fuisse. Sed de Bœotiæ loco intelligendũ, quẽ eũdẽ & Teumesia Tẽpe à vicino mõte Teumeso apellãt. Ita & itineris ratio postulat, & itẽ qđ eodem referũtur, lacus Hyries, & Cigneia Tẽpe. Atq; huic sniæ ẽt Volaterranus subscribit: cuius verba sunt lib. viii. Geograph. Memorãtur & Tẽpe Teumesia (q̃q̃ vulgo corrupte legatur Neumesia) quę ab Ouid. Cygnea dicũtur. Sicut & Heloria ĩ Sicilia, ea amnis noie. Nã vocabulũ hoc Græci, ad omnẽ piscosi loci ac virentia amœnitatẽ traducũt. Hæc ille. Cygneia aũt Ouid. vocasse videtur ab euẽtu, qđ circa hęc puer de quo hic dicitur, ĩ cygnũ ꝯuersus fuerit. Tãtẽ neque de hac fabula alibi apud eos authores, q extant, qcq̃ legamus. ¶ Delituit) sic qdẽ legitur, sed cũ à delique scẽdo veniat, delicuit p c scribendũ videtur. vt itelligam* eã in liquorẽ fuisse resolutã. ¶ Adiacet his Pleu in qua) Pleurõ Aetoliæ vrbs est, vñ Pleuronius.

Pleuron ADDI.

* a. l. Brauron.

{Mendosus hic locus videtur. Nã quo pacto subito adeo Medea à littore Euboico in Aetoliã, atq; vltra quam tendebat, venisset? Deinde post paulũ in Calaureã rediret, atq; inde denuo Corithũ. Neq; enĩ credibile est, poetã voluisse circinationẽ talẽ in aurigatione Medeæ tradere, pinde ac si nõ curru, sed circi alicuius, aut miluii alis vsa fuisset Sed qđ supra aliquoties idẽ hic quoq; Regio accidit, vt ordinẽ itineris nõ obseruaret. Quid igitur? pro Pleuron, Braurõ legendũ existimo. Est eni in eodẽ littore, in quo Hyrie, cui hęc adiacere dicitur, vicus seu pagus Atticus Braurõ, oppidũ olim, vt & Plin. & Mela tradunt, ex duodecim illis, quæ in vnã ciuitatẽ postea redacta esse, Strab. author est, celebre signo Tauricæ Dianæ, qđ Iphigenia in Græciã cũ fratre Oreste reuersa, ferũ attulisse, ibiq; reliqsse dicitur. Vnde & eidẽ deæ cognomẽto Brauroniæ, certis ibidẽ sacris capra quotãnis imolari solebat. Et cũ hac lectione etiã ꝯsentit, qđ Parrhasius, & alii quidã Combẽ hãc, de qua præsenti fabula agitur, Euboicã fuisse, & alio noie Chalcidẽ appellatã volunt. Est enĩ Eubœa è regione Attici agri, seu littoris, in quo Braurõ, Hyrie, & cætera memorãtur.} ¶ Ophias Combe) Ophii filia, quæ perperã Iambe ab interprete Græco dicta, in auẽ ne à filiorũ multitudine (ad centũ eni fertur pepisse) vulneribus cõficeretur, fuit cõmutata. Hæc oium prima æs in Eubœa inuenisse narratur, vñ & Chalcis ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ, idest ab ære fuit appellata.

ADDI.

{Ita quidẽ & Ianus Parrhasius in hũc locũ annotauit. Sed tñ neq; hic. neq; Regiꝰ de filiis, aut patre Combea, certi qcq̃ tradũt, neq; ẽt cur matri à filiis metuẽdũ, aut fugiẽdũ fuerit. Cũ tñ vterq; Planudẽ reprehẽdat, qđ Iamben, p Comben, verterit. Ego qñ neq; de Combe, neq; de Iambe hactenus inueni, qđ ad hãc fabulam faceret, vtrãq; lectionẽ in medio relinquo.} ¶ Inde Calaureæ Latoidos) Calaurea insula est iuxta Cretã à Calauro Neptuni filio declinata. Est ẽt vrbs Locrorũ, in qua maxime Latona colebatur, vñ & Latois vocatur.

Calaurea.

ADDI.

{De vrbe Calaurea, Regius viderit, ego de insula accipiẽdũ arbitror: ea enim inter Cretã & Pelopõnesum sita est, nõ pcul à Trazene. Latoidẽ aũt inde dictã ab Ouid. puto, qm̃ ea Latonę ab initio assignata fuerit, mox facta iter Neptunũ & Latonã pmutatiõe p hac, Deiñ Latona, p illa aũt Neptunus hãc accepit. Id qđ ẽt alii qdẽ in hũc locũ annotarũt. Est aũt celebris hæc insula morte Demosthenis quoq;, ibi enĩ ille ĩtẽplo & Asylo Neptuni cũ Archias ab Antipatro missus, vt ĩ Macedoniã ptraheret, sũpto veneno, volũtaria morte suppliciũ Tyrãni pręuertit.}

In uolucrem uersi cum coniuge conscia regis.
Dextera Cyllene est, in qua cũ matre Menephron
Concubiturus erat sæuarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline uersi.
Eumeliq́; domum, lugentis in aere natam,
Tandem uipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. hic æuo ueteres mortalia primo
Corpora uulgarunt pluuialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit noua nupta uenenis,
Flagrantemq́; domum regis mare uidit utroq́;
Sanguine natorum perfunditur impius ensis.
Altaq́; se mater male, Iasonis effugit arma.

RAPH. (CIN vo. ver.) hic fuisse videtur Cæix rex Trachinis, qui cũ tẽpestate in mari periisset, Halcyoneq́; ipsius vxor Aeoli filia flendo perire vellet, ambo in aues Halcyonides cõuersi fuerunt, vt in. xi. poeta plene describit.

ADDI. {Recte fortassis habe ret hæc expositio, si daremus Medeã retro Thessaliam versus denuo actã. Fuit enim Thessaliæ oppidum Trachin, vbi Ceyx regnauit, sub Oeta monte, ab Hercule, vt ait Stephanus, conditũ. Verũ quia Corinthum tendebat illa, cõsentaneum est Ouidium de alio quodã rege, cum vxore in volucrem cõuerso, hic intelligere. Qui tamẽ quo nomine fuerit, aut qua de causa transformatus, aliis explicandum relinquimus.} ℉ Dextera Cyl. est) Cyllene mõs est Arcadiæ Mercurii natiuitate notissimus, à Cyllene nympha cognominatus. Est etiã Cyllene Eliensium nauale.

ADDI. {Sunt qui de portu hoc loco accipiunt, id quod propemodum rationẽ habet, si totã Peloponnesum circũ vectam Medeam intelligamus, antequã Corinthum ꝑuenerit. Sed tamẽ vt de monte accipiamus, etiã Hygini testimoniũ facit, apud quẽ de hac fabula in hũc modũ legitur. Menephron cũ Cyllene filia in Arcada, & cũ Bliade: (sic eñi volgata editio: habet) matre sua ꝯcubuit, &c. Cap. de iis q ꝯtra fas cõcub. Porrò Cyllenẽ mõtẽ, à Cyllene Elati filio Arcade, dictũ Pausanias author est, atq́; inde ẽt Mercuriũ. Mela aũt Mercurium Cylleniũ à Cyllene portu. siue naualib⁹ Eliẽsiũ, vbi & natũ illũ arbitrãtur, inqt, appellatũ dicit.} ℉ In qua cũ m. me.) taxat Menephrona quẽdã poeta, quẽ cũ matre coire non puduit.

Cephisus. ℉ Cephisõ ꝓ. hic) Cephisus fluui⁹ est Bœotię ꝓterlabẽs Delphos, cui⁹ fili⁹ ab Apolline in phocã, hoc est, vitulũ marinũ, fuit ꝯuersus.

ADDI. {Quẽ hic nepotẽ Cephisi itelligat, incertũ, filii aũt Cephisi ferũtur Narcissus, de quo supra, & Eteocles is, q prim⁹ sacrificasse Gratiis dicit̃, vt est in cõmẽt. Pidari. Quãq̃ rursus Strab. plures Cephisos enũerat li. ix. cuius verba sunt.

Ἔστι δὲ κήφισσος ὅτε φανοτεύς, καὶ ὁ Ἀθήνησι, καὶ ὁ ἐν Σαλαμῖνι, τέταρτος δὲ καὶ πέμπτος ὁ ἐν Σικυῶνι, καὶ ὁ ἐν Σκύρῳ, ἕκτος δὲ ὁ ἐν Ἄργει τὰς πηγὰς ἔχων ἐκ Λυρκείου.
Ἐν Ἀπολλωνίᾳ δὲ τῇ πρὸς Ἐπιδάμνῳ πηγή ἐστι κατὰ τὸ γυμνάσιον, ἣν καλοῦσι κήφισσον.

Hæc adiicere placuit, si forte quis aliũ Cephisum hic, quã Bœotiũ intelligendũ putet. Porrò Pausanias Cephisum tradit, vnũ ex iudicibus fuisse q Neptuno & Iunone pro Argis iurgãtibus secundũ Iunonẽ sententiã tulerunt, ob quã rẽ indignatũ Neptunum aquas illis subtraxisse vt nisi pluat, plerunq́; sicci reperiãtur. Fuerunt aũt iudices reliqui, Inachus & Asterion.} ℉ Eumeliq́; do.) Eumelus filius fuit Admeti regis Thessaliæ, cuius filiam in auẽ cõuersam fuisse ait Ouid.

ADDI. {Rursus i Thessaliam abripitur Regius, nõ obseruata Corintho, adeo iã propinqua. Cæterum ego per domũ Eumeli, Patras intelligo Achaiæ vrbẽ. Nam hic primus regnasse Eumelus, αὐτόχθων dicitur, qui Triptolemũ ex Attica venientẽ hospitio accepit, & ab eodẽ rationẽ frugum serendarũ edoctus est. Vnde idẽ & vrbẽ à se cõditam tum Aroen, ἀπὸ τοῦ ἀροῦν hoc est, arando nolauit, quã posteriore ætate Patreus qdã à se ampliatã atq́; munitã Patras vocauit. Huius Eumeli filius fuit Antheas, dormiẽte aliquando Triptolemo (vt author est Pauſ.) currũ illius cõscẽdit, & in sublime raptus, cũ & ipse serere frumẽta vellet, curru excidit. In cuius memoriã cõi noĩe Eumelus pater, & Triptolemus, vrbẽ Antheã extruxerũt. Quãtũ igitur cõiectura cõsequi licet, de hoc Anthea hoc loco accipiendũ, legendumq́; pro natã, natũ, masculino gñe. Vel rursum, cũ vrbis nomen Anthea sit, nõ filiũ, sed filiã Eumeli fuisse Antheã intelligẽdũ, quæ Græcorũ lascivia est, in iisdẽ fabulis varie tradẽdis. Nã & Volaterranus, filiam pro filio Eumeli Antheã, siue vt illic corrupte legitur, Anthyã) ex Pausania vertit. Quãq̃ Ouidii verba scilicet lugentis in aere natã, id sonare videtur, quasi ipse Eumelus in auẽ cõuersus fuerit, dũ in aere existẽs: videlicet natũ, siue natã, luget.} ℉ Ephyren Pi.) Corinthũ in qua fons est Pirene. Scite aũt Pirenida adiecit, nã multæ vrbes eodẽ noĩe vocantur, vt diximus.

ADDI. {Cæterũ Ephyren, ab Ephyre Oceani filia, quæ prima eo loci habitarit, dictam tradũt. Pirenẽ aũt fontẽ Pausanias quidẽ, à Pyrene Oebalii, siue, vt alii malũt, Acheloi filia, dictũ putat, quę cum ex Neptuno Cẽchriã & Lechẽ peperisset, vñ & portuũ noĩa ibidẽ, mox interfecto à Diana casu quodã Cenchrea, ita mœrore & luctu cotabuit, vt in fontẽ eiusdẽ noĩs, postremo deliquerit. Cõmẽtaria autẽ Euripidis Pirenẽ fontẽ ab Asopo inuẽtũ, & Sisypho regi cõmõstratũ dicũ, præmii loco, cũ ille Aeginã filiam à Ioue raptã, patri Asopo prodidisset, cõspicatus illam ex arce Corinthiaca, quæ ob id speculæ nomen deinceps retinuerit.} Apud Corinthum vero antiquitus hoĩes feruntur ex fungis ortos esse. ℉ Sed postq̃ Col.) Medea dolẽs Creusam Creontis Corinthiorum regis filiam à Iasone sibi fuisse prælatã, quo die nuptiæ celebrabantur, coronã ex naphtha, quæ igni vel longius posito statim accenditur, confectam velut muneri nouæ nuptæ misit, quæ ex funalibus ignẽ concipiẽs cum totam regiam cõbureret, Medea spectante Iasone, filiis laniatis, à draconibus alatis in aerem sublata Athenas aduolauit, vbi Aegeus eam nõ hospitio solum, sed etiã lecto sibi copulauit, ex qua cũ iam Medum filium suscepisset, Theseus ipsius quidem Aegei filius, sed quẽ pater nondum viderat, Athenas aduenit, quem cum & sibi & filio valde Medea timeret aconitum venenum, quod e Cerberi spuma natũ esse aiunt, præparauit, Aegeoq́; persuasit, vt illi tanquam hosti prębeiet, id vero cum Theseus foret hausturus, capulo ensis viso agnitus à patre, ꝓhibitus est. Quare Medea nubes carminibus excitauit, quibus tecta vnà cum filio Medeo Thesei gladium fugiens in Asiam aduolauit. Vbi (vt Strab. narrat) à quibusdam dicitur cum Iasone regnasse, ac vestem qua vtebatur de suo nomine Medeam appellasse. Cum enim pro rege exiret faciem suam occultabat, huic Medus fili⁹ regni successor regioni nomẽ fertur imposuisse. ℉ Colchis) Colchicis. ℉ Noua nupta) Creusa Creontis Corinthiorũ regis filia.

Hæc manicata erat, & muliebriter lõga, vt à Strabone describitur libro. xi.

ADDI. {Pausanias & alii Glaucen vocant, quã hic Creusam Regius, & inde etiã fons Glauces appellatur, in qua illa venenum abluere voluit, quo ex veste à Medea missa infecta fuerat. Nam præter coronam, de qua hic dicitur, etiam vestẽ veneno unctam à Medea illi missam tradũt. Præterea neq́; de patre Creusæ, siue Glauces, authores consentiunt. Nam alii Creontẽ vocant, alii Hippoten, Creontis filium. Nam post Bellerophontis obitum, Corinthi regnauit Lycæthus, post Lycæthum Creon, post Creontẽ, Hippotes, cuius filium duxisse vxorẽ Iason traditur, author Cõmentator Euripidis in Medea.} ℉ Vlta male) quoniam eum mater esset, communes filios interfecit.

ADDI. {Horum nomina à Pausania recensentur Mermerus, & Pheres. Sed hos ille nõ à matre, sed à populo Corinthi lapidibus obrutos dicit, siue quod ipsi dona illa lethalia à matre missa ad Glaucen portassent, siue etiam quod matrem fugientem, ipsi paruuli adhuc, consequi non potuissent. Quare etiam postea secutam pestem publicam esse, plurimosq́; Corinthiorum interiisse, donec consulto oraculo interfectorum manes, certis institutis sacrificiis placarentur. Atque eadem ferè in Commentariis Euripidis leguntur. Contra autẽ, qui Naupactia cõposuit, in Corcyra periisse Iasonis filium Mermerum tradit, in venatione ab apro occisum. Nam Iasonẽ post interfectum Peliam cum Medea in Corcyram abiisse. Sed Ouidius

Euripidem

Hinc Titaniacis ablata draconibus, intrat
Palladias arces quæ te iustissime Phineu,
Teq; senex Peripha pariter uidere uolantes.
*Innexam'q; nouis neptem Polypemonis alis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ab iis nouissime excipitur ab Aegeo, nec minus iungit fœdus, inter hæc Theseus Aegei filius errore & laboribus plenus excipitur a patre, cui protinus Medea parat venenum, quod aconitum appellāt. Hercules enim cum ad inferos descendisset missus ab Eurystheo vt canem tricipitem ad superos perduceret, postquam eum in regionem Ponticam perduxit, territum animaduertit ex nouitate aeris vomitum profudisse. Notato itaque loco, spumam eius in venenum esse conuersam, repertum est, quod Græci aconitum nominant, quia nascitur in cautibus.

Excipit hanc Aegeus facto damnandus in uno.
Nec satis hospitiū est, thalami quoq; fœdere iungit.
Iam'q; aderat Theseus proles ignara*parenti.
Qui uirtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis Aconiton ab oris.
Illud Echidnææ memorant ē dentibus ortum
Esse canis. specus est tenebroso cæcus hiatu.
Est uia decliuis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contra'q; diem, radios'q; micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante cathenis
Cerberon attraxit, rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit uirides spumis albentibus agros.
Hac concresse putant, nactas'q; alimenta feracis,
Fœcundi'q; soli, uires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur dura uiuacia caute,
Agrestes Aconita uocant. ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, ut hosti,
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladii cognouit eburno
Signa sui generis, facinus'q; excussit ab ore.
Effugit illa necem nebulis per carmina motis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post hæc referūt festos dies agentes, laudes Thesei, quemadmodū taurū Marathonium interemisset, vt etiam Procusten, Cercyonisque necem peregerit, qui trabes opponebat hostibus ita, vt vi eius exanimarētur ab eis. Scyronē quoque Neptuni, solitū interfacientibus tendere insidias, qui postquā a Theseo est interfectus, eius ossa fluctibus agitata propter crudelitatē scopulo inhæserunt, vnde Scironides petræ sunt nominatæ ab eius nomine.

At genitor quanquam lætatur sospite nato,
Attonitus tamen est geniti discrimine, paruo
Committi potuisse nefas, fouet ignibus aras,
Muneribus'q; Deos implet, feriunt'q; secures.

RAPH. Euripidē & cæteros, quorū cōsor opinio est, sequitur. Porro Cinæthō Lacedæmonius etiā filiā Iasoni fuisse ex Medea addit, noīe Eriopē. Iā neq; illud hoc loco prætereundū, qd in Cōmē. Euripidis legit, vulgatā hāc famā de Euripide fuisse, qd accepta pecunia, cædē quā Corinthii ppetrarūt, in Medeā trāstulerit. Nā liberos Medeę à Corinthus fuisse occisos, eo qd illa Corinthiū regnū, vt paternū & auitū repetisset. De qua re & supra annotauimus ex poeta Eumelo.} ¶ Titaniacis dra.) q ex Titanū sanguine nati eē dicitur, {vt Pindarus ait in pricipio ὀλυμπιῶν.} {Vel etiā, qd à Titane, hoc est, Sole currū illū cū draconib⁹ alatis, accepat, vt Gręci tradūt.} ¶ Palladias arces) Athenas vbi Phine⁹, Periphas, & Polyphemōis nepti i aues fuere cuersi. Hæ vero fabulę mihi sunt ignotæ. {De Phineo ac Peripha) seu Periphāte di tedii magis) neq; ipse habeo qd addā aliud, q̄ qd à Lactātio dicit. Pro Polyphemone aūt Polypemone legēdū arbitror. Ita enim & Procustes vocat⁹ fuit, quē apd Cephisū eū q Eleusim pterfluit, latrocinātē Theseus occidit. Hūc āt hūisse filiū, ex quo neptis fortasse ea, de qua hic dicit, ex carmie I Ibin patet, vbi legit: Vt Sinis & Scyron, & cū Polypemōe nat⁹ Quiq; homo pte sui, pte iuuēcus erat. Sed qd nomē vel filio, vel nepoti fuerit, alibi hactenus nō repi. Sūt q patrē Polypemona, filiū aūt Procustē vocēt, sed nullo certo authore. In Cōmētariis aūt Euripidis in Oreste. Sinin legim⁹ Polypemonis, siue (vt illic est,) Pemonis filiū fuisse. Quā opinionē si dabimus Ouidiū hic secutū esse, licebit neptē hāc Polypemonis, Perigūnē itelligere. Ea eni Sinnidis filia ēt à Plutarcho dr, ex qua Theseus Menalippū genuit, patrē Ioxi, à quo Ioxides postea i Caria appellati. Sed de hoc doctiores iudicēt.} ¶ Excipit hāc Aegeus facto) Aegeus rex Athenarum ōsuluit oraculū, quo prolē virilē suscipere posset, à quo cū accepisset vt pri⁹quā Athenas reuerteret, cū muliere coiret, ad Pittheū Trœzenis regē pfect⁹ ei oraculū cōmunicauit. Quo cognito Pyttheus ei filiā Aethrā à Neptuno vitiatā copulauit. Inde vero Aegeus discessurus vxorē iā grauidā ad saxū solam cū adduxisset, illi calceos gladiūq; subiecit. Vxori deinde mādauit, vt si masculū pareret, eū ad se nō ante mitteret, quam adultus ipse p se reuoluto saxo gladiū & calceos tollēs secū ferret. Hic eni Aegeus se cogniturū sperabat an quē Aethra foret paritura, sibi filius esset. Theseus igit ex illa natus Aegei quidē filius putatus est, cū Neptuni foret, vt Isocrates in Helenes laudatione ait. Is vero cū adoleuisset indicāte matre & saxū reuoluit, & calceos & gladium sustulit, & Athenas proficiscēs multos latrones Isthmū obsidētes interfecit. cū vero Athenas puenisset, nō ante à patre agnitus est, quā capulū gladii sui, quē saxo pater ipse subiecerat. Quo cognito poculū venenatū stimulante Medea iā porrectū è filii manibus excussit. ¶ Facto in vno) in hoc vno facto, quo Medeā hospitio suscepit. ¶ Proles ignara) ignota legendū mihi videt, q̄uis ferè ignara legat. ¶ Aconitō) herba est præsentissimi veneni Aconitū, ἀπὸ τῆς ἀκόνης, hoc est à cote dictum, qd i cotib⁹ nascat, vt nō solū Plini⁹, sed ipse quoq; scribit Ouidius. ¶ Echidnææ canis) Cerberi canis tricipitis. Nam (vt refert Plin. l. xxvii. Naturalis historię) fabulę narrauere aconitū è spumis Cerberi canis ortū, extrahēte eū ab inferis Hercule. Ideoq; apud Heracleā Pōticā, vbi mōstratur ei⁹ ad iferos aditus gigni. Euphoriō ait & Herodotus narrāt Cerberū ex inferis ab Hercule extractum atrā bilē euomuisse, ex qua aconitū sit natum. {Echidnææ aūt canis dicit, quoniam ex Echidna monstro, Cerberus natus fingitur. Hesiodus.

ἡ δ' ἔρον ... ὑποκύσα λυγρὴ ἔχιδνα
Τῇ δὲ τυφάονα φασὶ μιγήμεναι ἐν φιλότητι,
ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκετο κρατερόφρονα τέκνα·
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο Γηρυονῆι·
Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὔτι φατειὸν
Κέρβερον ὠμηστήν, ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον.

Quia āt alias Cerber⁹ masculino gñe dicitur, dubitant qdā an ēt hoc loco p Echidnęę canis, legēdum sit Echidnei masculino gñe.} ¶ Spec⁹ est) iuxta Heracleā Pōticam, vbi Herculis ad Iferos descēsus mōstrat. Nā (vt i secūdo Argonauticō Apolloni⁹ ait) iuxta Heracleā Ponticam est Acherusias pmōtorium, ex cuius vasto speco p quē descendit ad inferos, Acheron oritur. ¶ Tirynthius heros) Hercules à Tirynthe patria cognominatus. ¶ Restātem) resistentē. ¶ Nexis adamante cathenis) hoc est, ex adamante cōfectis, ac p hoc firmissimi. ¶ Ternis latratibus) quia tria habet capita. ¶ Quæ quia nascuntur) sic & Plinius q̄uis aliā quoq; nominis originē assignet, his quidē verbis. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas vocant, & inde aconitum dixere, nullo iuxta'ne puluere quidē nutriente. Hanc aliqui rationē nominis attulere. Alii quoniā vis eadem in mortem esset, quæ cotibus ad ferri aciē deterēdam, statimq; admota velocitas sentiretur. {Plinii sententiam etiam Nicander confirmat, apud quem in Alexipharm. legit. ἠδ' ἀκονίτοιο ... ἐρύγουσ.} ¶ Coniugis astu) vxoris astutia. ¶ Ignara de.) ipse inscius. ¶ Facinusq; exc.) venenum ab ore filii repulit. ¶ At genitor quanquam) Thesei gesta commemorat poeta, quo commodius Metamorphosin Syllæ in auem cum superiore fabula connectere possit. ¶ Discrimine paruo) parua differētia. Paulum enim absuit quin venenum Theseus hauriret.

Marginalia: ADDI. ADDI. ADDI. Aconitum. *alibi innixam. ADDI. *al. ignota Spuma Cerberi in aconitum. Acherusias. ADDI.

Colla torosa boum uinctorem cornua uittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies, agitant conuiuia patres,
Et medium uulgus, necnon & carmina, uino
Ingenium faciente, canunt te maxime Theseu
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri,
Quodq́; suam securus arat Cremyona colonus,
Munus, opusq́; tuum est tellus Epidauria per te
Clauigeram uidit Vulcani occumbere prolem.
Vidit & immitem Cephisias ora Procrusten.
Cercyonis letum uidit Cerealis Eleusis.
Occidit ille Sinis magnis male uiribus usus,
Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram late sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet, sparsisq́; latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda,
Quæ iactata diu fertur durasse uetustas

RAPH. ¶COLLA toro) crassa ac pinguia. Nam torus interdum pro pulpa eminentiore accipitur, vt Virg. in Georgicis. Luxuriatq́; tosis animosum pectus. Interdum pro sede a tortis herbis Virg. ii. Aeneid. Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto. ¶Vinctorum cor.) habentium cornua vittis colligata.

ADDI. {Ita enim victimæ exornari solebãt ad arã.} ¶Nullus Erechthidis) Atheniensibus, ab Erectheo rege dictis.

Erechthidæ. Theseia festa. Ea autem festa Theseia, à Theseo vocata fuerũt, quod in illius honorem cum propter alia multa, tum quod primus omnium statum popularẽ Athenis cõstituit, qui tantisper durauit, dum Pisistratus tyrannidem occupauit, vt Pausanias ait.

Agitare pro celebrare. ¶Agitant) celebrant. ¶Vino ingenium faciente) sic Horat. Fœcundi calices, quem non fecere disertum? ¶Te ma. The.) carmina refert quæ in Thesei laudẽ canebantur.

Theseus. Thesei gesta. Theseus enim Aegei filius ex Aethra Pittbei filia tot præclara gessit, vt inter Hercules vnus numeretur. Nam & taurum ab Eurystheo immissum Atticam

Marathon totam vastãtem in Marathone interfecit & varios Græciæ latrones sustulit. ¶Marathon) Marathõ autem campus est & sylua iuxta Athenas à Marathone heroe (vt Pausan. scribit,) cognominata, vnde Marathonius declinatur. ¶Cretæi t.) Cretensis, ex Creta enim ab Hercule ad Eurystheum ductur est. Nã Minos (vt fertur) Neptuno sacrificaturus vi ctimam optauit maiestate illius dignam, cui Neptunus taurũ obtulit pulcherrimum. Eum cum seruare vellet Minos, iratus Neptunus tauro furorem immisit, à quo tota ferè insula fuit deuastata. Ad eum domandum missus est Hercules, quẽ vinctum ad Eurystheum duxit. Ab eo vero demissus, cũ Atticã deuastaret, à Theseo fuit interfectus.

ADDI. {Diodorus lib. v. non statim interfectum, sed ad patrem Aegeum adductum scribit, à quo postea Apollini sacratus fuerit.} ¶Quodq́; suã Cre.)

Cremyon. Cremyonia sus. Cremyon vicus est iuxta Corinthum qui diu à Cremyonia sue, matre & Calidonii & Erimanthii aprorum fuit vexatus, quę à Theseo interfecta securos illius loci colonos præstitit. Est etiam Cromyon sed per o vrbs Libyæ, vnde Cromyonius deriuatur. Cremyon quidem à Græcis per duplex m scribitur, sed alterũ ab Oui. versus gratia prætermissum videtur.

ADDI. Ossa Scironis in scopulos. {Apud Stephanum, κρεμμυὼν legitur, apud Pausaniam autem & Diodorum Cromyon per o, à Cromo, videlicet Neptuni filio, deducto nomine, vt Pausanias ait. Ipsa autem sus, Phæa peculiari nomine appellata fuit, authore Stephano.} ¶Tellus Epidauria) Epidaurus vrbs est Pelopõnesi Aesculapii templo nobilis, quæ (vt Strabo refert) Epitaurus antea vocabare. ¶Clauigeram prolem Vulcani) periphrasis est Periphetæ latronis, qui iuxta Epidaurũ cum hospites perimeret claua quadam, quę coryna vocabatur, Corynetas fuit cognominatus.

Epidaurus. Is à Theseo tandem (vt scribit Diodorus) fuit interfectus. ¶Vidit & im.) Procrustes) vt idẽ scribit Diodorus) eo in loco terræ Atticæ, qui Curdalus dicitur, latrocinia exercens, cogebat hospites supra lectum aliquem ascendere, quo si longiores fuissent, pars supereminens amputabatur, qui vero breuiores fuissent pedibus distendebantur.

Periphit⁹ nero. Corynetas. Procrustes. Cephisias. à qua re Procrustes etiam fuit cognominatus, nam προκρούω vnde declinatur, significat impello Is quoque à Theseo fuit interfectus. ¶Immitem) crudelẽ. ¶Cephisias ora) regio, quæ à Cephiso Bœotiæ fluuio alluitur.

ADDI. {Nõ intelligit hic Ouidius Cephisum vt in Bœotia est, sed qua Eleusim præterfluit. Nam adhunc locum Polypemon, qui & Procrustes, à Theseo occisus fuit. Pausan. ἐπὶ δὲ κηφισὸς πρὸς Ἐλευσῖνι βιαιότερον παρεχόμενος τοῦ προτέρου ῥεῦμα, καὶ περὶ ἠιόνα καλουμένην ἱεράν. λέγοντες τὸν πλούτωνα, ὅτε ἥρπασε τὴν κόρην καταβῆναι ταύτῃ, πρὸς τούτῳ τῷ κηφισῷ λῃστὴν πολυπήμονα, προκρούστην δὲ ἐπίκλησιν, Θησεὺς ἀπέκτεινεν.} ¶Cercyonis letum) Cercyon item latro Arcadius, qui apud Eleusinem viatores ad certamẽ prouocabat, victosq́; interficiebat à Theseo fuit interemptus.

ADDI. Cercyon Attic⁹ fortasse. {De Cercyone Pausanias hoc modo. Μετὰ τὸν ... τάφον ἔστιν Ἀλόπης μνῆμα, ὅθεν τεκοῦσαν ἐκ Ποσειδῶνος, ἀποθανεῖν ἐνταῦθα φασὶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς Κερκυόνος. εἶναι δὲ ὁ Κερκυὼν λέγεται, καὶ τὰ ἄλλα ἄδικος ἐς τοὺς ξένους, καὶ παλαίειν οὐ βουλομένοις, καὶ ὁ τόπος οὗτος παλαίστρα καὶ ἐς ἐμὲ ἐκαλεῖτο Κερκυόνος, ὀλίγον τοῦ τάφου τῆς Ἀλόπης ἀπέχων. λέγεται δὲ ὁ Κερκυὼν τοὺς καταστάντας ἐς πάλην διαφθεῖραι πλὴν Θησέως. Θησεὺς δὲ κατεπάλαισεν αὐτὸν σοφίᾳ τὸ πλέον, παλαιστικὴν γὰρ εὗρε τέχνην οὗτος πρῶτος.}

Eleusis. ¶Eleusis) Eleusis aũt vicus est & vrbs Atticę, vbi Cereris est tẽplũ, à qua Cerealis fuit cognominata. Apud Eleusina ãt Cereris mysteria cognomẽto maiora celebrabantur, sicut Argis, q & ipse Atticæ ritus est, minora ĩ honorẽ Proserpinę. in Herculis gratiã instituta, cũ maioribus initiari, qa ciuis & indigena nõ esset legibus phiberet. Est ẽt Eleusis Alexãdriæ vicus, ĩ quo Callimachus literas narraẽ fuisse edoctus. ¶Occidit il. Si.) Sinis latro fuit, Isthmũ obsidẽs (vt in qnto refert Diodorus) q duas pinus flectebat, ac vtriq; hoĩs brachia alligabat. deinde sursum emittẽs corpus vi discerptũ maximo cruciatu afficiebat, istũ quoq; Theseus interemit.

ADDI. {Eodẽ modo vt inqt Pausanias. Hic filiã habuit Periginẽ noie, ex qua Theseus Menalippũ genuit, patrẽ Toxianis. Plutarchus.}

Alcathoe. ¶Tutus ad Alcathoen) Alcathoe eadẽ esse videẽ cũ Megaris, vrbs media inter Peloponnesum, Atticã & Bœotiã, quæ ab Alcathoo Pelopis filio, qui Megareo regi (vt Pausanias scribit) in regno successit, fuit denominata.

Leo citheronius. Cũ enim leo quẽ Citheroniũ appellarũt, Euippum Megarei regis filium interfecisset. Megareus ipse & filiæ nuptias & regni successionem ei proposuit, qui leonẽ Citheronium strauisset:

Alcathous. Alcathous uero Pelopis filius, cum propter cædis Chrysippi fratris suspitionẽ Megarã cõfugisset, ferã aggressus cũ victor euasisset, regnũ suscepit, ac inter alia, quæ gessit templum ædificauit, quod agrestis & Apollinis & Dianæ uoluit appellari.

ADDI. {Alcathoẽ noĩat poeta Megarensium vrbẽ, eo quod post bellum Minois & Cretensium, sublato Niso, & vrbe ipsa uastata, Alcathous ueniens ex Elide, & muros instaurauit, & cætera urbis restituit, author Pausa.}

Leleges. ¶Lelegeia mœ.) a Lelege ædificata. Nam (ut idẽ Pausanias narrat) Megarenses aiunt duodecim post Cara Phoronei filium seculis Lelega ex Aegypto profectum regnum obtinuisse, eoq́; regnãte se Leleges uocatos fuisse, quod quidẽ & Strabo significat, cum inquit. Cares cum prius Leleges & insulares essent, fauentibus Cretensibus, qui Miletũ condidere, in continente habitare cœpisse.

Sciron. Scironia saxa. ¶Composito Scirone) interfecto, sublato. Nam componere interdum finire significat, qui aũt necãtur, finiuntur. Scirõ autẽ latro fuit, q ea Megaridis loca habitauit, quæ ab eo Scironia saxa vocãtur. Is pegrinos illac trãseũtes cogebat seipsos de pcipiti loco iactare, uel deductos supra scopulũ abruptũ ipse calce in mare piiciebat. Theseus aũt inde illũ in mare deiecit, vñ multos ante ipse deturbauerat, ut ex statua quę Athenis in regia spectabaẽ, colligi poterat. Nã Theseus Scironẽ in mare piiciẽs effectus erat, vt Pausan. refert.

ADDI. {In Cõmẽt. Euripidis legiẽ, Scironẽ solitũ uiatores ad lauandos sibi pedes cogere, iterq; lauãdũ ĩ mare de scopulo ppellere, atq; ita Chelone quã ille eo loco alebat, deuorãdos obiicere.}

¶SCOPVLIS

RAPH.

¶ SCOPVLIS nomen Scironis inhæret)vt refert Stra. Scironides petræ Atticis finibus imminent, iuxta mare transitum non relinquentes. Supra eas autem est via in Atticam, atque Megara ab Isthmo ducens. Caurum quoque ventum ab illis saxis flantem, procellasq; cientem Scirona Athenienses vocāt. Fingit autem poeta ossa Scironis in mare proiecti fuisse in scopulos conuersa.

Caurum. Scirona uocari.

In scópulos, scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos, annos'q; tuos numerare uelimus,
Facta prement annos, pro te fortissime uota
Publica suscipimus, bacchi tibi sumimus haustus.
Consonat assensu populi, precibus'q; fauentum
Regia, nec tota tristis locus ullus in urbe est.
Nec tamen (usq; adeo nulla est syncera uoluptas,
Sollicitum'q; aliquid lætis interuenit) Aegeus
Gaudia percepit nato secura recepto.

ARG. FABVLAE SEQ.

Arne cum insulam Sithon, in qua genita esset, hosti Athenas oppugnanti capta pulchritudine auri vendidisset patriam ne pro meritis supplicia penderet, in volucrem monedulam est transfigurata, quæ adhuc amore splendoris eius tenetur.

Bella parat Minos, qui quanquam milite, quáquam
Classe ualet, patria tamen est firmissimus ira,
Androgei'q; necem iustis ulciscitur armis.
Ante tamen bello uires acquirit amicas,
Quá'q; patent aditus uolucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit, & Astypaleia regna.
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello.
Hinc humilem Myconen, cretosá'q; rura Cimoli,
Florentem'q; * Cythnon, Scyron, planá'q; Seriphon,

¶ Facta prement annos)hoc est gesta tua numero annos superabunt. ¶ Pro te fortissime vota) Theseia significat, quæ festa in Thesei honorē Athenienses instituerunt. ¶ Vsque'adeo nulla est, parēthesis est, sentētiam loco maxime accommodatam continentes. Sumpta autē hæc sententia esse videtur ex quarto Argonauticō Apollonii, vbi Iasonis Medeæq; nuptiæ in Corcyro antro celebratæ describuntur. Semper enim inquit miserorum hominū lætitius amara aliqua inest tristitia. ¶ Bella pa. Mi.) Minoem Iouis filium ex Europa regē fuisse Cretæ notius est, quàm vt sit exponēdum. Huic Androgeus filius fuit athletico certamine clarus, qui cū Athenis ex palæstra victoriā reportasset, maximam in se inuidiam cōcitauit. Quapropter insidiis Aegei Atheniēsium regis occisus cū domū nō rediret, Minos pater aduersus Athenienses bellū mouit, ipsis & pestilentiam & famē imprecatus, vt Androgæi cædem vlcisceretur, authores Plutar. & Diod. Prius autem quàm oppugnare cœpisset Athenas, varia sibi auxilia comparauit, quasdam insulas expugnauit, quas enumerat poeta, ac si qua in his Metamorphosis fuit facta, describit. ¶ Fumissimus) ferocissimus. ¶ Ira pat.) patri conueniente ob filii cædem. ¶ Iustis armis)bello iusto, quippe quod fuit susceptū pro filii cæde vlciscēda. ¶ Quaq; patent aditus)quocunque nauibus poterat puenire. ¶ Hinc Anaphen si. iun.) Anaphe insula est in Cretico pelago vna ex Sporadibus, iuxta Theram, quæ à Membliaro, qui vnà cum Cadmo ad quærēdam Europam nauigauit, Membliaros fuit appellata. Deinde Argonautis à tēpestate vexatis, caligineq; opertis, statim Apollinis opere (vt Apollonius in quarto narrat)cū apparuisset Anaphe, ἀπὸ τοῦ ἀναφαίνειν fuit cognominata. ¶ Et hic Stymphalea regna)Stymphalus quidem vrbs est Arcadiæ, sed de hac mihi poeta sentire nō videtur, cū insulas enumeret sibi à Minoe cōciliatas. Forsitā autē deprauatus est hic versus, qui hinc aduerbio eraso, Astypaleia exposcere videtur. Est enim Astypalæa insula, vna ex Cycladibus ab Astypalæa Ancæi matre denolata. Nā antea à Caribus habitata Pyrrea primū, deinde Palæa, tū θεῶν τράπεζα, hoc est, Deorū mensa, fuit appellata, vt inquit Stephanus. Est autē etiā alia eiusdē nois cum vrbe inter Rhodon & Cretam. Est & nomē duarū vrbiū, quarū altera est in Co insula, altera in Samo, vnde Astypalæeus & Astypalæata declināntur. {Præterea & Sami habitatores Astypalenses aliquando vocati fuere, id qđ ex Nicādro patet.} ¶ Hinc humilē Myconen)Mycone, quæ & Myconus à Strabone vocatur, vna est ex Cycladibus. In ea vero insula dicūtur iacere nouissimi gigātū ab Hercule lapidibus obruti. Ferè autē Myconii sunt calui. ¶ Cretosaq; rura Tymoli) sic quidē corrupte. Cimoli vero p̄ recte legitur. Est eni Cimolus, quæ & Echinusa dicitur, insula in Cretico mari, vna ex Sporadibus, à qua terra Cimolia nūcupatur, vt Strabo scribit. Ad quod alludēs poeta cretosa Cimoli rura appellat. In illa nāque effoditur creta, quæ Cimolia dicitur, purgādis vestibus apta. ¶ Florētēq; Tyron Cypron)hic quoq; versus mihi uidetur esse deprauatus. Cū eni poeta enumeret insulas Cretæ uicinas, quas sibi Minos adiunxit, imperite admodū Sporadibus atq; Cycladibus Tyron, quæ Phoeniciæ adiacet, ac Cypron, quæ Syriæ, admisceret. Forsitā aūt nō Tyrō ac Cyprō, sed Cythnon & Scyrō est legēdum. Cythnos eni insula est Cimolo ppinqua uisu spectabilis, à Cythno Sanio dicta. Nā aū illum Merope vocabatur & Acis, vt Plin. scribit. Scyros autem una est & ipsa ex Cycladib⁹ prima Lycomedis, Achillis & Deidamiæ nuptiis clara. {Atq; hoc qdē modo plerique locum hunc emēdāt, ut p Tyro, Cythnum, p Cypro Scyrō, aut Syron ēt legāt. Est enī & Syros Cycladum, una quā Homerus Syriens dixit, ut supra ex Strabone annotauimus. Quāquā autē vetus lectio haud dubie corrupta est, mihi tamē neq; posterior hæc satis pbaf. Primum qđ epithetō, florētē, ociose ponif. Debuerat enī causa siue subiectum adiici hoc est, quare floreret. Deide, quòd Scyrō, siue Syrō absq; epitheto, & ἀσυνδέτως cum priore proprio cōnectitur, qđ hic in cęteris nō fit. Nā cum binas ferè insulas vno uersu cōprehendat poeta, suum cuiq; pprio epitheton attribuit, vt cum Myconē humilē, Seriphum planam, Paron marmoreā uocat. Quid igitur? inquiet qspiam. Egdē nō facile dixerim, quo nā pacto à poeta scriptum fuisse putē. Neq, eni in eiusmodi exēplaria hactenus incidi, vñ certior aliqua cōiectura fieri posset. Sed tamē qđ melius non habeo, interim eo utor, quod veteri lectioni quam proxime respōdeat, scilicet, vt pro Tyro prioribus duabus literis immutatis, auro, pro Cypro, Siphnon legam, hoc modo:

Florentemq; auro Siphnon, planamq; Seriphon,

Nam & Siphnus inter Cycladas recensentur à Strabone, & Plinio, & Pausanias in Phocia ostendit insulam hāc aliquādo auri metallis abundasse, quādiu, scilicet inde incolæ eius decima Apollini Delphos mittebāt. Postea autē quā ex auaritia decimas eas retinere cœpisset, facta maris inundatione, metalla quoq; euanuisse. Sed hāc ipse lectionē, vt dixi, ita pbo, ut nihil asseram, eaq; tātisper utar, dum melior ac certior aliqua offeratur. Nā legi alioq etiā poterat. Florētemq; viris Siphnon, qđ eadē hæc insula aliquādo Meropia dicta fuit, teste Plinio μέροπας autē hoīes Homerus vocet. Aut.

Florentemq; uiris Syron, qđ Syrus ab Homero celebretur.

Εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθὴς, πολύπυρος,
Πεῖνα δ' οὔποτε δῆμον ἐπέρχεται, οὐδέ τις ἄλλος
Νοῦσος ἐπὶ στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Aut rursum: Florentemq; uiro Scyron, propter Achillem qui circa illa tempora apud Lycomedem seruabatur.} ¶ Planāq; Se.)Seriphos una ex Cycladib⁹ adeo lapidosa ut q Seriphus pnunciant, id inspecta obuenisse Gorgone causentur. Nā (ut refert Stra.) illa facta uulganf, quę à poetis ficta fuerunt. Dictyē piscatorē arcā adduxisse retib⁹ in qua Perse⁹ cū matre Danae ptinebanf, cū utrunq; pater Acrisi⁹ in mare piecisset. In illa uero insula Perseus educatus fuisse pdif, q cū caput Gorgonis allatū Seriphiis ostēdisset, uniuersos mutasse in lapides, idq; in matris ultionē factitasse, qa illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptiis inuitā adegisset. {Planā ergo uocat Ouid. Vel κατ' ἀντίφρασιν, quasi q minime plana sit, sed aspera ac petricosa. Vel vt supra planā ac humilē.

Minos.

Anaphe.

Astypalęa

ADDI.

Mycone
Myconii calui.

Cimolus.
Cimolia terra.

Cythnos

Scyros.

ADDI.

*a.l. Gyrō Siphnon prauamq;.

Seriphus.

ADDI.

RAPH. Paros.

¶ MARMOREAMq; Pa.) Paros etiam vna est ex Cycladibus, primo Platea, deinde Minois appellata, quæ lapidem producit, quem parium vocant, ad marmoreas, sculpturas aptissimum. Ex ea natus est Archilochus poeta qui corrupte apud Strabonem Antilochus est scriptus. Ad quod alludens Hor. inquit, Parios ego primus Iambos Ostendi Latio. ¶ Quamq; impia pro. Ar. Si.) quænam fuerit illa Sithonis puella, quę accepto auro hostibus Arnem insulam prodiderit, atq; in monedulam auem auri maxime furacem conuersa fuerit, non memini me legisse.

ADDI. {Arnen Bœotiæ vrbem innenio fuisse, ab Arne Aeoli filia dictã. Item, alteram Thessalicam, à superiore deductam, vt Stephanus ait. De insula autem Arne, nihil alibi reperio. Sed locum hũc corruptum esse, etiam verborum contextus arguit, quãdo duo verba indicatiua, prodidit, uidelicet, & mutata est, in eadem periodo sese absque coniunctione sequuntur. Quanquam igitur alias de tota hac fabula nihil hactenus inueniam, ex Lactantii tamen sententia, lego Arne, nominatiuo casu, pro Sithonis autem Cythnõ cũ particula &, vel, vbi quã is qui locum hunc immutauit, Versus gratia sustulisse, videtur, hoc modo.

Quanque impia prodidit Arne
Cythnon, & accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem, &c.

Nam Lactant. Arnen prodidisse patriam hosti nõ Sithonida, aut Thraciam aliquam, vt hic Regius sentire videtur, in argumẽtis dicit. Quãquam & hæc lectio mea ita accipi debet, vt ne pro prætorio edicto habeatur.} ¶ Sithonis) Thracia mulier: est enim Sithonia Thracię pars, Macedoniæ finitima, vnde Sithoniæ niues apud Virgil. dicuntur. ¶ Velata mo.) tecta cooperta. Monedula vero auis est è graculorũ genere, sic dicta, quasi monetula, quod monetæ & pecuniæ amore capiatur. Nã (vt Plin. scribit) huic soli aui mira ingenita est furacitas auri & argenti. Sũt aũt cornicibus similes nisi quod sunt nigriores, quibus pedes & rostra rubẽt, quare nõ Nigra pedes, sed Rubra forsitan ab Ouidio scriptum fuit, quãuis nigra in exẽplaribus legatur.

ADDI. {Quã monedulam hic intelligat Regius, nescio. Apud nos certe, quæ hoc noie accipiuntur, non rubros, sed nigros pedes habent. Id quod & cæteri annotarunt.} ¶ At nõ Oliaros Didymeq;) insulę sunt Aegei ex Cycladibus, quæ Minoi aduersus Athenieses auxiliũ nõ tulerunt.

Oliaros. Oliaros autẽ p i nõ p e in antepenultima scribitur, insula est vna ex Cycladibus Sidoniorũ colonia, vt Heraclides Ponticus scribit.

Didyme. ¶ Didymeq.) Didyme insula est ex Cycladibus vna, à figura sic appellata, gemella namq; videtur. Didymi enim gemelli dicũtur, eodẽ noie insula est in freto Siculo vna ex Aeoliis.

ADDI. {Apud Stepha. Δίδυμοι. Pluraliter neutro gñe dicũtur, quare cõiectura ducor & hoc loco, legẽdũ

Marmoreamq; Paron, quamq; impia ꝓdidit Arne
Sithonis accepto, quod auara poposcerat, auro,
Mutata est in auem, quæ nũc quoq; diligit aurum
Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeacus Iouis & Aeginæ filius cum Asopidem insulam coniugis nomine incoleret, & graui pestilentia Iunonis ira populum amisisset, precibus & misericordia a Ioue impetrauit, vt vastata insula, quot formicæ in ea apparuissent, tot versæ in hominum facies desyderatam multitudinem explerent. Neque immerito, siquidem ex huiusmodi animalibus qui creuerant, Myrmidones sunt appellati. Formicæ enim græce Myrmices appellantur. Porro autem hos sensus Cephalo sciscitanti edocet Aeacus.

At non Oliaros, Didymeq;, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidæq; ferax Peparethos oliuæ
Gnosiacas iuuere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideia regna.
Oenopiam ueteres appellauere. sed ipse
Aeacus Aeginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantaq; uirum cognoscere fama
Expetit. occurrunt illi Telamonq;, minorq;,
Quam Telamon, Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipse quoq; egreditur tardus grauitate senili
Aeacus, & quæ sit ueniendi causa requirit.
Admonitus patrii luctus suspirat, & *illi
Dicta refert rector populorum talia centum.
Arma iuues oro pro nato sumpta, piæq;
Pars sis militiæ. tumulo solatia posco.
Huic Asopiades petis irrita, dixit, & urbi
Non facienda meæ neq; enim coniunctior ulla
Cecropidis hac est tellus, ea fœdera nobis.
Tristis abit stabuntq; tibi tua fœdera magno,
Dixit & utilius bellum putat esse minari,
Quam gerere. atq; suas ibi præconsumere uires.
Classis ab Oenopiis etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat, cum pleno concita uelo
Attica puppis adest, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriæq; simul mãdata ferebat.
Aeacidæ iuuenes longo post tempore uisum
Agnouere tamen Cephalum, dextrasq; dederunt,
Inq; patris duxere domum, spectabilis heros,

esse Didymeq; & Tenos & Andros &c. Duæ enim insulæ à Stephano dicuntur esse, nõ lõge à Syro sitæ.} ¶ Et Te.) insula est vna ex Cycladibus Tenos (vt Strabo refert) vrbẽ non sanè magnã habẽs, verũ Neptuni fanũ amplissimum in luco extra muros spectatu dignũ. In eo capacissima discũbentiũ quiuaq; ædificata sunt triclinia, qđ signum est frequẽtẽ finitimorũ multitudinẽ eo cõuenire solitã, q vna Neptuno sacrificia celebrarẽt. Tenos.

¶ Et An.) vna est ex Cycladib⁹ Andros ab Andro Anii filio cognominata. Andros.

¶ Et Gyaros) Gyaros aũt vna est ex Sporadibus. Gyaros.

¶ Nitideq; ferax Peparethos oliuæ) Peparethos insula est vna ex Cycladibus oleo abũdans. Peparethos.

¶ Oenopiã Minos petit) sic qdẽ in oibus, quæ mihi videre ɔtigit, exẽplaribus legitur. Sed nisi apud Strabonẽ ẽ mẽdũ, Oenonã legẽdũ est. Nã quæ insula postea Aegina fuit appellata, ab Aegina Aeaci matre, quã Iuppiter (vt scribit Diod.) ex Phliũte raptã in illã insulã trãstulit, antea Oenona (vt Stephanus ẽt scribit) appellabatur, vñ Oenoneus, Oenoniusq; declinat. Deniq; apud grecos rũsquẽq nõ memini me Oenopiã legisse. Fuit ãt isula nobilissima, vt quæ & maris olim tenuerit imperiũ, & Aeacidarum origo fuit. Sanè Aegina locus est ẽt Epidauriæ terrę. Oenona Aegina. *At.

ADDI. {Cõtẽdit hoc loco Regius, & itẽ alii qdã ꝓ Oenopia, legẽdũ eẽ Oenonẽ, qm̃ apud Stephanũ, Strab. Plin. & cæteros plerosq; tradatur hoc noie Aeginã aliquãdo dictã fuisse. Quod quidẽ vt cõcedamus illis hoc versu fieri posse, quo pacto idẽ fiat versu q infra sequit. ¶ Classis ab Oenopiis etiã tũc Lyctia mu.) &c. Neq; eni ibi Oenoniis, ꝓ Oenopiis, eodẽ noie substitui poterit, syllaba repugnãte secũda quę i [illegible] lõga est. Sed nemo vnus omnia potest, aut videt.

Quodq; Regius fatetur se apud nullũ scriptorẽ hacten⁹ legisse, id nos apud Pindarũ inuenimus Ode viii Isthmiorũ, vbi ille de Aegina his verbis meminit. οἱ δ' ἐς νᾶσον Οἰνοπίαν ἐνεγκὼν κοιμᾶτο, δῖον ἔνθα τέκεν Αἰακόν, βαρυσφαράγῳ πατρὶ κεδνότατον ἐπιχθονίων· ὃ καὶ δαιμόνεσσι δίκας ἐπείραινε, &c. Recte igit vetus lectio habet neq; emẽdationis alicuius indiget.} ¶ Sed ip. Aea. Aeginã) Aeacũ Iouis fuisse filiũ cõstat, cui tres filii fuerunt, Telamõ, Peleus, Phocus. Aeacus.

¶ Admonit⁹ pa. lu.) paternæ mœstitię, quã de filio cõceperat. {Minos ab Athenieñ. interfecto.} ADDI.

¶ Populorũ cẽ.) nã Creta cẽtum olim vrbes habuisse fert. ¶ Pro na.) ꝓ vlciscẽda filii cæde. ¶ Piæ mi.) quæ ꝓ filii nece vindicãda suscepta est. ¶ Tumulo) filii sepulchro. ¶ Huic Asop.) Aeacus Asopi nepos. Aegina enim Aeaci mater, filia fuit Asopi fluuii. Asopiades.

¶ Petis irrita) vana & mihi nõ faciẽda. ¶ Ea fœ. n.) sunt subaudiẽdum, vt amici simus, & nos fuicẽ iuuemus. ¶ Tristis abit) mœstus inqt discessit Minos, qa quæ volebat nõ impetrauit. ¶ Stabunt m.) cstabunt. ¶ Lyctia cretẽsis, à Lycto Cretæ, vrbe à Lycto Deucalionis filio cognominata. Lyctus.

¶ VETERIS

RAPH. Cephalus

ADD I.

ADDI. Pādionis filii quatuor.

CVETERIS for.)pristinæ pulchritudinis. Nā Cephalus) vt etiā Paus scribit formosissimus fuit. Popularis oliuæ:I Attica natæ populo'ue gratæ,{erat aūt id signū pacis. & auxilii petēdi.}Maior hēt) causa cur à dextra, lęuaq; Clitō & Butē haberet. Maiores eni natu in medio minorū incedere solēt.{Maior ergo accipe p ipse maior existens.} Hic aūt Pallas vnº è filiis Pādionis Athenarū regis fuit, quatuor enim filii (vt scribit Strabo)Pādioni fuerūt, Aegeus, Lycus, Pallas, Nisus. Peragit mā.) exponit mandata, quæ ab Atheniēsibº acceperat. Fœdusq; re.)cōmemorat fœdº à suis maioribº cū Aeginesis pcussū. Imperiū)regnū. Totiº A.)Achaiæ & Gręciæ. Peti)appeti à Minoe. Hoc aūt ait, quo faciliº Aeaco psuadeat, vt Atheniēsibus ōtra Minoē ferat auxiliū. In cap. reg.)i sceptro. Athenę)Atheniēses, ōtinēs eni p ōtēto frequēter ponit à poetis. Aeaci āt oratio maximā prę se fert i Atheniēses & beneuolētia & benignitatē. Et o. eat)veniat vobiscū subaudiat. Robora)vires. Supat mi. mil. & ho.) hoc est mihi milites supersunt, & ad iuuādos amicos, & ad repellēdos hostes. Gratia D. sit subaudiat) Diis enim gratias agit Aeacus. Felix & inexcu. tē.)mihi est subintelligat hoc aūt verbū, est, sępe numero elegāter ptermittit. Obuia pcessit, obuiā venit. Inde)ex iis. Hæc aūt narrātur, vt ōcinnius ad formicarū Metamorphosin i hoīes exponēdā descēdat. Memorare)plixius narrare. Sine vl. or.) sine vllo procemio. Lōga am.)supflua oratione. Describit aūt poeta formicarū mutationē in Myrmidonas. Cū enim Iunonis ira Aeginę incolæ pestilētia fuissent absumpti, Aeacus Iouē patrē rogauit, vt aut sibi populū suum restitueret, aut se quoq; vita priuaret. Cū autē magnā formicarū multitudinē in vetusta quercu vidisset, Iouem rogauit, vt sibi tot ciues, quot illæ formicæ erant ōcederet. Iuppiter vero Aeaci precibus motus, quotquot formicæ i illa quercu erāt, in hoīes cōmutauit, qbus Aeacus ipse agros diuisit. Ossa cin. la.) mortui sunt. Et q. p.)ac si diceret minima. Dira l.) insanabilis pestis, cui nihil remedii poterat afferri.

Et ueteris retinens etiam nunc pignora formæ,
Ingreditur, ramumq; tenens popularis oliuæ,
Et dextra, læuaq; duos ætate minores
Maior habet Clyton, & Buten Pallante creatos.
Postquā congressi primi sua uerba tulerunt
Cecropidæ, Cephalus peragit mandata, rogatq;
Auxilium, fœdusq; refert & iura parentum,
Imperiumq; peti totius Achaidos addit.
Sic ubi mandatam iuuit facundia causam,
Aeacus in capulo regni nitente sinistra
Ne petite auxilium, sed sumite dixit Athenæ.
Nec dubiæ uires, quas hæc habet insula, uestras
Ducite, & omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt. superat mihi miles, & hosti,
Gratia Dis, felix & inexcusabile tempus.
Immo ita sit Cephalus. crescat tua ciuibus opto
Vrbs ait, adueniens equidem modo gaudia cœpi,
Cum tam pulchra mihi, tam par ætate iuuentus
Obuia processit, multos tamen inde requiro,
Quos quondam uidi uestra prius urbe receptus.
Aeacus ingemuit, tristiq; ita uoce locutus.
FLEBILE principium melior fortuna secuta est.
Hanc utinam uobis possem memorare. sine ullo
Ordine nunc repetā, neu lōga ambage morer uos.
Ossa, cinisq; iacent, memori quos mente requiris,
Et quota pars illi rerum periere mearum?
Dira lues populis ira Iunonis iniquæ
Incidit exosæ dictas a' pellice terras.
Dum uisum est mortale malum, tantæq; latebat
Causa nocens cladis pugnatum est arte medendi.
Exitium superabat opes, uictæq; iacebant.
PRINCIPIO cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignauos inclusit nubibus æstus.
Dumq; quater plenis expleuit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
Letiferis calidi spirarunt æstibus Austri.
Constat & in fontes uitium uenisse, lacusq;,
Milliaq; incultos serpentum multa per agros
Errasse, atq; suis fluuios temerasse uenenis.
Strage canū primo, uolucrūq;, auiumq;, boumq;
Inq; feris subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix ualidos miratur arator
Inter opus tauros, medioq; recumbere sulco.
Lanigeris gregibus balatus dantibus agros,
Sponte sua, lanæq; cadunt, & corpore tabent.
Acer equus quondam, magnæq; in puluere famæ
Degenerat palmæ, ueterumq; oblitus honorum
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit nec fidere cursu
Cerua, nec armentis incurrere fortibus ursi
Omnia languor habet. syluis, agrisq;, uiisq;
Corpora fœda iacent. uitiantur odoribus auræ,
Mira loquor, non illa canes, auidæq; uolucres,
Non cani tetigere lupi. dilapsa liquescunt,
Afflatuq; nocent, & agunt contagia late.
Peruenit ad miseros damno grauiore colonos
Pestis, & in magnæ dominatur mœnibus urbis.

Exosæ.

Pestilētiæ descriptio

ADDI.

Exosę)odio psequētis. Dictas ter.)denoiatā insulā. Nā Oenona insula (vt diximº) Aegina ab Aeaco ex matris noie fuit appellata. Apellice)Aegina: q̄ Iuno odio psequebat, qppe cū qua Iuppiter coiuisset. Elegāter aūt, sciteq; ea oīa describit poeta quę tpe pestis accidere solēt. Mortale m.)humanū. non aūt à Iunonis ira missū. Cā n.)ira Iunonis, quæ in causa erat tantæ calamitatis. Pugnatū est)repugnatū pesti. Exitiū)clades. Opes)auxilia. Pressit)oppressit, occupauit. Et ignauos æstus) ab effectu qd ignauos hoies reddāt & pigros. Dūq; quater plenis) p quatuor inquit mēses Austri venti morbosi spirarūt. Luna enim singulis qbusq; mensibº crescit ac decrescit. Tenuata)diminuta. Retexuit)dissoluit. Letiferis æstibus) pestiferis feruoribus. Vitiū)aeris corruptionē. Temerasse)corrupisse. Stragecanum primo) hæc ex primo Iliados sūpta esse videtur, nā Homerus pestē i exercitū Græcorū Apollinis ira imissam describēs asserit primo canes, mulosq; interiisse. {Versus Homeri sunt Iliados primo, hi:
Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς,
Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς,
Βάλλ', αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.
Miratur)quia mali causam ignorat. Inter opus) inter arandū. Recūbere)procūbere, cadere. Lanigeris gregibus) ouibus, quæ proprie balare dicūtur. Est autē factitiū verbum. Tabent)putrescunt, ac macilētæ fiūt. Magnæq; in puluere famæ) in certaminibus, in qbus maximus puluis excitatur. Degenerat) à generositate sua recedit. Palmæ) victoriæ. Veterum honorę) antiquæ glīæ. Nō aper irasci meminit) ptozeugma est. Meminit eni verbū ad duos q sequūtur noiatiuos est referēdū. Incurrere)impetū facere. Oīa languor habet)oīa inqt aīalia lāguida & infirma sunt effecta. Corpa fœda) cadauera fœtentia. Odoribus) cadauerum fœtoribus, quāquā odores ferè in bonā accipiātur partē, ac p iis quę nares delectāt, ponātur. Et agūt cōtagia late)corruptionē inquit lōge mittunt. Liquescunt)resoluuntur.

RAPH. ¶FLAMMISq; fatiscunt) hoc est, ardore quodam inte stino resoluuntur, eleganter autem omnia describit poeta, quæ peste laborātibus solent euenire. ¶Indicium rubor est) rubor faciei, inquit, indicat viscera esse inflammata. ¶Tumet) inflatur. ¶Arentia ora) arida, & sicca. ¶Ventis tepidis) austris. ¶Patent) aperta sunt & tenentur. ¶Auræ graues) perniciosæ. ¶Nō stratum) lectum. ¶Dura præcordia) corpora inflata & aspera, vt à parte totum intelligamus. ¶Sunt enim præcordia (vt Plinius in vndecimo, Naturalis historiæ scribit) membranæ tenuissimæ, quibus extra homini ab inferiore viscerum parte separantur, sic dicta, quia cordi prætenduntur, quæ Græci phrenas appellāt, quòd illis subtilitas mentis accepta feratur. ¶Moderator) rector, medicus. ¶Erūpit) inuadit. ¶Obsuntq; authoribus artes) medicæ inquit artes suis professoribus nocent. Peste enim Medici quoque corripiebantur. ¶Leti) mortis. ¶Finemq; vident in funere morbi) ordo est & sensus, finem'que morbi in funere & morte vident. ¶Indulgēt animis) hoc est, faciunt quicquid ipsis libet. ¶Quid vti.) hoc verbum sit subintelligatur, vt sit sensus, & nulla cura est, quid sit vtile. ¶Haurit) bibit. ¶Et illas) etiam illas cadaueribus infectas, in quibus multi moriebātur. ¶Tātaq; sunt mis.) adeo autē inquit inuisos habent lectos, vt ex illis prosiliāt. ¶Aut si prohi.) hoc est, si cui sunt tam exiguæ vires, vt stare non possit, atq; è lecto desilire, deuoluit se quoquo modo potest in humū. ¶Funesta) pestifera, mortifera. Funestum etiam dicitur funere inquinatum. ¶In crimine) in culpa. ¶Semianimes) semimortuos. ¶Pendentis) impendentis, imminentis. ¶Hic, illic) passim & vbique. ¶Exhalantes) expirantes. ¶Quid animi) qualis animus. ¶Vt vitā odissem) qualem animum habere debuerit Aeacus ipse exponit. Talem inquit animum debui habere, vt vitam odissem, ac mortuus esse cuperem. ¶Flexerat) conuerterat. ¶Putrida poma) nimis matura & corrupta. ¶Contra) è regione. ¶Sublimia) alta. ¶Irrita thura) vana, nihilq; conferentia.

Funestum.

Viscera torrentur primo, flammisq; fatiscunt,
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet, tepidisq; arentia uentis
Ora patent, auræq; graues captantur hiatu.
Non stratum, non ulla pati uelamina possunt.
Dura sed in terra ponunt præcordia. nec fit
Corpus humo gelidū. sed humus de corpore feruet,
Nec moderator adest, inq; ipsos sæua medentes
Erumpit clades, obsuntq; authoribus artes.
Quo propior quisq; est, seruitq; fidelius ægro,
In partem leti citius uenit, atque salutis
Spes abiit, finemq; uident in funere morbi,
Indulgent animis, & nulla quid utile cura est.
Vtile enim nihil est. passim, positoq; pudore
Fontibus, & fluuiis puteisq; capacibus hærent.
Nec sitis est extincta prius, quàm uita bibendo.
Inde graues morbo nequeunt consurgere, & ipsis
Immoriuntur aquis. aliquis tamen haurit & illas,
Tantaq; sunt miseris inuisi tædia lecti,
Prosiliunt, aut, si prohibent consistere uires,
Corpora deuoluunt in humum, fugiuntq; penates
Quisq; suos. sua cuiq; domus funesta uidetur.
Et quia causa latet, locus est in crimine notus.
Semianimes errare uiis, dum stare ualebant,
Aspiceres, flentes alios, terraq; iacentes,
Lassaq; uersantes supremo lumina motu,
Membraq; pendentis tendunt ad sydera cœli
Hic, illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? aut quid debuit esse?
Vt uitam odissem, & cuperem pars esse meorum.
Quo se cunque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum, ueluti cum putrida motis
Poma cadunt ramis, agitatæq; ilice glandes.
Templa uides contra gradibus sublimia longis,
Iuppiter illa tenet. quis non altaribus illis
Irrita thura dedit? quoties pro coniuge coniux,
Pro nato genitor, dum uerba precantia dixit,
Non exoratis animam finiuit in aris?
Inq; manu thuris pars inconsumpta reperta est?
Admoti quoties templis, dum uota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua uinum,
Haud expectato ceciderunt uulnere tauri?
Ipse ego sacra Ioui pro me, patriaq;, tribusq;
Cum facerem natis, mugitus uictima diros
Edidit, & subito collapsa sine ictibus ullis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros,
Fibra quoq; ægra notas ueri, monitusque Deorum
Perdiderat. tristes penetrant ad uiscera morbi.
Ante sacros uidi proiecta cadauera postes.
Ante ipsas, quo mors foret inuidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortisque timorē
Morte fugant, ultroque uocant uenientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus. neque enim capiebant funera portæ,
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos. & iam reuerentia nulla est.
Deque rogis pugnant, alienisque ignibus ardent.
Qui lachryment, desunt. indefletæque uagantur
Natorū, matrūque aiæ, iuuenumque, senumque,

¶Non exoratis. ¶Diis subaudiatur. ¶Admoti templis) adducti in tēpla. ¶Dum vota sacerdos Concipit) dum sacerdos precatur Deos. ¶Purum vinum) merum, sine aqua. mero nanque in sacrificiis quemadmodum & nos, Prisci vtebātur. ¶Haud expec. vulnere) non expectato ictu. ¶Fibra quoq; ægra) vitiata. Fibras autem victimarum haruspices inspiciebant, quo prædicere futura possent. ¶Notas veri) signa quibus verum cognoscitur. ¶Monitus) admonitiones Deorum. ¶Tristes morbi) ab effectu, quod tristitiam pariant morbi, tristes vocantur. ¶Ad viscera) ad intestina corrumpenda. ¶Ante sacros postes) ante sacras templorum ianuas. ¶Pars animam laqueo claudūt) pars inquit se suspendunt & strangulāt. ¶Venientia fata) venientem mortem. ¶Feruntur) efferuntur. nam extra vrbem cadauera sepeliebātur. ¶Nullis funeribus) nullis exequiarum honoribus. nam funus est pompa exequiarum, à funalibus dictum, quæ cadaueri præferebātur. Noctu enim mortui efferebantur ad sepulturam. ¶Neque enim capiebant funera portæ) incredibilem funerum multitudinem fuisse Aeacus ostendit, cum per vrbis portas efferri non possent. ¶Aut inhumata premūt terras) aut insepulta iacent in terra. ¶Aut dantur in altos Indotata rogos) aut inquit sine vllo sepulturæ honore in ignes mittuntur. Nam cadauera apud antiquos cum suis ornamentis comburebantur, {amicis ac proximis munera quædam, ceu dotem in rogum conferentibus.} ADDI.

CIN

Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes,
Attonitus tanto miserarum turbine rerum
Iuppiter o' dixi, si te non falsa loquuntur
Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim,*
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoq; conde sepul-
Ille notã fulgore dedit, tonitruq; secundo. (chro.
Accipio, sintq; ista precor felicia mentis
Signa tuæ, dixi, quæ das mihi pignoris omen.
Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus de semine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoq; suum seruantes cortice callem.
Dum numerum miror. totidem pater optime dixi
Tu mihi da ciues & inania mœnia supple.
Intremuit, ramisq; sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. pauido mihi membra timore
Horruerant. stabantq; comæ. tamen oscula terræ,
Roboribusq; dedi. nec me sperare fatebar
Sperabam tamen, atq; animo mea uota fouebam.
Nox subit. & curis exercita corpora somnus
Occupat ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et rami totidem, totidemq; animalia ramis.
Ferre suis uisa est, pariterq; tremiscere motu,
Graniferumq; agmen subiectis spargere in arius.
Crescere quod subito maius, maiusq; uidetur,
Ac se tollere humo, rectoq; assistere trunco,
Et maciem, numerum'q; pedum, nigrumq; colorẽ
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit. damno uigilans mea uisa, queror'q;,
In superis opus esse nihil. at in ædibus ingens
Murmur erat uoces'q; hominũ exaudire uidebar
Iam mihi desuetas dum suspicor, has quoq; somni
Esse, uenit Telamon properus, foribus'q; reclusis
Spe'q;, fide'q;, pater dixit maiora uidebis.
Egredere, egredior, quales'q; in imagine somni
Visus eram uidisse uiros, ex ordine tales
Aspicio, nosco'q; adeunt, regem'q; salutant.
Vota Ioui soluo, populis'q; recentibus urbem
Partior, & uacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonas'q; uoco, nec origine nomina fraudo.
Corpora uidisti. mores, quos ante gerebant,
Nunc quoq; habẽt. parcũ genus est, patiẽs'q; laborũ,
Quæsiti'q; tenax, & quod quæsita reseruet.
Hi te ad bella pares annis, animis'q; sequentur,
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.

ARG. FABVLAE SEQ.

Argumẽtũ: Cephalus de donis interrogatꝰ, refert luicẽ Aeaci filio Phoco de Procride cõiuge, & cur aut vñ telũ gereret. Nã cum in mõte Hymetto Atticæ regiõis venaretꝰ, ab Aurora ob spẽm raptus est, quẽ vt cõperit Dea Procridẽ priorẽ cõiugẽ implicitũ a se velle diuerti, lecit, vt mutata specie remissus Cephalus Athenas, cõtẽderet, vt eã pollicitis, muneribusq; tentaret, an pudicitiam purã possit seruare. Plurimus itaq; rebus ad vsum forminarũ cõparatis, quibus capi posset, fallacia mox eliciuit, qđ vt illa cõperit, a marito se eẽ deceptã, pudore exterrita vt cõspectũ eius vitare possit, alcis se recõdidit saltibus. Hic cũ assidue Dianæ studio feras persequeretꝰ, & ambigua vox refrigeriũ Cephali ad eã esset perlata, qui ex nimio æstu aurã sæpius inuocaret, nõ immemor pristini amoris, dũ virgultis se recõdit, vt speculareꝰ, an eẽt aliqua Aura noie cuius ille cupiditate impulsus a se alienaretꝰ, Cephalus procul speculatus vehemẽtius moueri virgulta, dũ latere ferã existimat eo loco secõditã, iaculo emisso cõiugẽ ĩprudẽs ĩterfecit. Ferꝰ aũt id telũ cũ cane ab eadẽ cõiuge Procride Cephalo tributũ, cuius vim ob iram Auroræ, sibi vt feræ ab eo percussæ, maximo cum luctu viri experta est.

Talibus, atq; alijs longum sermonibus illi

RAPH. ¶IN Tumulos) ad sepulchra facienda. ¶In ignes) in rogos extruendos, per quæ significatur cadauerũ maximã fuisse multitudinẽ. ¶Tanto turbine) tanta pturbatione, & inuolutione rerũ. ¶Falsa) falso. nomẽ eni ꝑ aduerbio est positũ. ¶Loquuntur) scilicet hoies. ¶Isse sub amplexus quõdã Asopidos Aeginæ) cõcubuisse cũ Aegina Asopi filia. Hic autẽ versus aliqđ vitij contraxisse videtꝰ, qđ quidẽ si opus poeta emẽdasset, facile sustulisset. Forsitan autẽ sic esset legendum. Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. Nam Asopus secundam producit. Sic autẽ versus mendis caret. In quodam tamẽ exemplari sic scriptũ legitur: Aeginæ amplexus quõdã sub Asopidos isse, quæ lectio si tibi placet accipe. {Est & hic locus τῶν ἀπορουμένων vnus, hoc est, de quibus merito dubitare possis, γνήσιος ac verus sit, an secus. Nam siue hoc, siue illo modo versum legas, incommodi aliquid habet, illo vt particula olim, in fine ociose ferè ponatur. Quod contra decorum & elegantiã Heroici carminis fit. Hoc autem vt syllaba prima Asopidis corripiatur, quæ alias longa est, vt. ꝑio Argo. Apollonius; πατρὸς ἑοῦ προφυγοῦσ' Ἀσωποῖο.

Et apud Statium libro septimo, Asopus genuisse datur, &c. Quo loco etiam fabulam Iouis & Aeginæ idẽ poeta exponit. Item apud Lucanum libro sexto. Accipit Asopus cursus, Phœnix'que, Melas'que, &c. Sed tamen priorem lectionem hoc est, emẽdationem Regij retineamus, dum melior alia offeratur.} Asopidos Aeginæ) Asopi filiç. Est enim Asopus Bœotiæ fluuius in sinum Corinthium labens.

Asopus

¶Notam) signũ. ¶Fulgore) fulgoris splẽdore. ¶Tonitru, secundo) prospero. ¶Quæ das mihi pignoris omẽ) quæ mihi ꝓ pignoris signo ostendis. ¶De semine Dodonęo) Iouis à loco. Dodona enim vrbs est Molossidis in Epiro, iuxta quam fuit sylua Ioui dicata, in qua colũbæ responsa dabãt. Dicta est autẽ Dodona, vel à Dodona vna ex Oceani nymphis, vel à Dodono Iouis & Europæ filio, vel à Dodone fluuio, vt Stepha. au. Vnde Dodonius, Dodonæusq; deriuatur. Hinc est prouerbiũ Aes Dodonæum, in eos qui nimiũ multa loquuntur. ¶Frugilegas) fruges ac grana colligentes. ¶Grande onus exiguo) antitheton est, grande nanque exiguo opponitur. ¶Rugoso cor.) aspero. ¶Inania mœ.) euacuata, hoibus vacua. ¶Sine fla.) sine vẽto. ¶Stabãt) erectæ erãt. ¶Nox subit) subsequitur. ¶Exercita) defatigata. Est aũt sententia generalis. ¶Graniferum ag.) multitudinẽ formicarũ grana ferentiũ. ¶Spargere in ar. sub.) si esset soluta oratio in arua subiecta diceretur. ¶Recto trũco) corpore erecto & pectore. ¶Mea visa) mea insomnia. ¶Speq;, fideq; maiora) hoc est, maiora, q̃ vt speranda, credendaq; sint. ¶Adeunt) accedunt ad me. ¶Vota Ioui soluo) gratias Ioui ago & sacrifico. ¶Partior) diuido, distribuo. ¶Myrmidonasq; voco) ἀπὸ τῶν μυρμήκων, hoc est, formicis. A formicis quidem Myrmidonas appellatas fuisse ait poeta, vt qui fabulæ assipuletur. Strabo autem scribit Aeginẽsea Myrmidonas dictos, non vt in fabulis canitur, quòd magna inualescẽte pestilẽtia formicæ Aeaco precante in homines versæ fuerint, sed quia formicarum more terram fodientes ad petras eam apportarent, vt agricolendi materiam haberent, ac fossas incolerent, ne lateritiam facere atque ædificare cogerentur. {Eadem ferè in Commentarijs Pindari Ode tertia Nemeorum ex Theogene quodam citantur. Hesiodus autem, vt in iisdem Cõmentarijs citatur, fabulæ meminit in hunc modum:

Ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκεν Αἰακὸν ἱπποχάρμην.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ἥβης πολυηράτου ἵκετο μέτρον,
Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε, πατὴρ δ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
Τοὺς ἄνδρας ποίησε, βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἳ δή τοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας, &c.

¶Fraudo) priuo. ¶Pares annis) eadem nanque nocte omnes nati esse videbantur. ¶Eurus enim attulerat) parenthesis est expositionem continens, à poeta inserta.

ADDI.

Dodona

Prouerbiũ

*a. l. sic Aegiç amplexꝰ quondã sub Asopidos Isse.

Formicç in homines.

Myrmidonç à formicis & hax. nomen.

Vñ Myrmidones.

ADDI.

RAPH. ¶ MENSAE) cœnæ, conuiuio. ¶ Iubae) splendorem diei. ¶ Aureus Sol) pulcher ac splendidus. ¶ Cui grandior ætas) causa cur filii Pallantis ad Cephalum cōuenerint. Ille enim maior natu erat. ¶ Ad regem) ad Aeacum. ¶ Fraterq;) Peleus. ¶ Cum quis) quibus cum. ¶ Aeolidem) Cephalum Aeoli nepotē. Cephalus enim Deionei filius fuit (vt Pausanias ait) Aeoli vero nepos. Nam Deioneus, Salmoneus & Cretheus Aeoli filii fuisse scribuntur, quare decipiuntur, qui putant aliter quàm Aeoliden esse legendum. ¶ Sum nemorum studiosus) hoc est, venationibus delector, & ferarum cęde. ¶ Sylua) arbore, continens enim pro contento positum est. ¶ Si cornus, nodus inesset) cornus enim nodosa est arbor. ¶ Vnde sit) ex qua arbore sit. ¶ Telum iaculabile) periphrasis est iaculi. ¶ Actæis) Atheniensibus. ¶ Spem) pulchritudine. ¶ Vsum) vtilitatem. ¶ Fortunaq; missum Nō regit) hoc est, nulli subiicitur fortunæ. Frustra enim nunquā mittitur. ¶ Iuuenis Ner.) Phocus Nerei nepos, nam Aeacus eum ex Psamathe Nerei filia sustulit, {reliquos autem duos Peleum & Telamonem ex Endeide Chironis, vel vt apud Pausa. legitur. Scironis filia.} ¶ Quis auct.) quis fuerit dator tam magni muneris. ¶ Ille re.) Cephalus. ¶ Et cæ. no. pu.) ordo est & sensus, & silet ac reticet Cephalus ob pudorem cætera quæ nota erant, qua mercede illud iaculum ab vxore acceperit. Neque enim refert Cephalus se ob pulchritudinem suā ab vxore accepisse. {Vel potius sic: ille refert quæ petit, scilicet Phocus, de iaculo & vnde datum sit & cætera nota, sed qua mercede idē acceperit, id vero pudore tacet.} ¶ Tulerit) acceperit. ¶ Tactusq; do.) cōmotus. ¶ Nate Dea) Phocus quē alloquitur Cephalus, filius fuit Aeaci ex Psamathe nympha. ¶ Quis pos. cre.) parēthesis est, qua significatur non esse credibile Cephalum ob illud iaculum flere, quod tantæ sit vtilitatis. ¶ Procris er.) Procris Erethei Atheniensium regis filia fuit, quæ cum Cephalo nupsisse Auroræ odio, quæ Cephalū in suos amplexus conuertere nequiuit, sub forma alieni viri muneribus à Cephalo ipso tentata, fidem marito datam fractura videbatur. Cum autem se Cephalus indicasset, aufugiens syluas petiit, ac Dianæ comes effecta; tandem à Cephalo placauit, domumq; reuersa marito & canem nomine Lælapa, & iaculum admirandæ pulchritudinis, virtutisq; donauit. Cum autē cuiusdam indicio comperisset, Cephalum cum quadam nympha nomine Aura congredi solitum, clam eum in syluas secuta, ab inscio marito eo telo, quod ab ipsa dono acceperat, fuit interfecta.

Cephalus

*al. mouebant.

Cornus.

ADDI.

ADDI.

Procris

Impleuere diem lucis pars optima mensæ,
Est data nox somnis. iubar aureus extulerat Sol,
Flabat adhuc Eurus, redituraq; uela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, simul & Pallante creati
Conueniunt. sed adhuc regem sopor altus habebat
Excipit Aeacides illos in limine Phocus,
Nam Telamon, fraterq; uiros ad bella parabant. *
Phocus in interius spatiumq;, pulchrosq; recessus
Cecropidas duxit, cum quis simul ipse resedit.
Aspicit Aeoliden, ignota ex arbore factum
Ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
Sum nemorum studiosus ait, cædisq; ferinæ,
Qua tamen e sylua teneas hastile recisum
Iandudum dubito. certe si fraxinus esset,
Fulua colore foret. si cornus, nodus inesset.
Vnde sit, ignoro. sed non formosius isto
Viderunt oculi telum iaculabile nostri.
Excipit Actæis e fratribus alter, & usum
Maiorem specie mirabere, dixit in isto.
Consequitur quodcunq; petit, fortunaq; missum
Non regit, & reuolat nullo referente cruentum.
Tum uero iuuenis Nereius omnia quærit,
Cur sit, & unde datum, quis tanti muneris author
Quæ petit, ille refert. & cætera nota pudore,
Qua tulerit mercede, silet, tactusq; dolore
Coniugis amissæ lachrymis ita fatur obortis.
Hoc me nate Dea (quis posset credere) telum
Flere facit, facietq; diu, si uiuere nobis
Fata diu dederint, hoc me cum coniuge chara
Perdidit, hoc utinam caruissem munere semper.
Procris erat, si forte magis peruenit ad aures
Orithyia tuas: magnæ soror Orithyiæ.
Si faciem, moresq; uelis conferre duarum,
Dignior ipsa rapi. pater hanc mihi iunxit Erectheus
Hanc mihi iunxit amor. felix dicebar, eramq;.
Non ita diis uisum est, at nūc quoq; forsitan essem,
Alter agebatur post sacra iugalia mensis,
Cum me cornigeris tendentem retia ceruis
Vertice de summo semper florentis Hymeti
Lutea mane uider pulsis aurora tenebris,
Inuitumq; rapit, liceat mihi uera referre
Pace deæ, quod sit roseo spectabilis ore,
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quod alatur aquis, ego Procrin amabam,
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore,
Sacra tori, coitusq; nouos, thalamosq; recentes,
Primaq; deserti referebam fœdera lecti,
Mota Dea est, & siste tuas ingrate querelas.
Procrin habe (dixi) quod si mea prouida mens est,
Non habuisse uoles, meq; illi irata remisit.
Dum redeo, mecumq; Deæ memorata retracto,

¶ Magnæ Orith.) preclaræ, vt quæ sua pulchritudine à Borea vento rapta fuisse fingitur. Orithyia vero concita in montibus interpretari potest. Nā à datiuo ὄρει, & θύω, quod est concitor, Orithyia cōponitur. o breui in ω longum mutato. ¶ Conferre) cōparare. ¶ Dig. ipsa ra.) anteponit Cephal⁹ Procrin Orithyiæ, quāuis ob pulchritudinem Orythyia à Borea vēto rapta fuisse feratur. ¶ Ipsa) Procris. sentit enim Cephalus Procrin fuisse Orithyia elegantiorem, atque formosiorem. ¶ Pater hanc mi. iun. Erec.) hanc mihi inqt Erechtheus pater vxorem dedit. Erechtheus aūt (vt diximus) Athenarū rex fuit, vnde Athenienses interdum Erechthidæ vocantur. {De quo supra circa finē. vi. lib. dictum} ¶ Hāc mi. iū. amo.) repetitio est maxime affectui amantis cōueniēs. ¶ Nō ita diis vi. est) nō ita Diis placuit, vt essē felix. ¶ Post sac. iuga.) post nuptias celebratas. ¶ Semp flo. Hym.) Hymetus mōs est Atticę regiōis, thymo semp florēs. vbi & mel optimū cōficit; & pulcherrimū marmor effoditur. ¶ Lau. Au.) rubicūda. Cephal⁹ aūt tāta pulchritudīe fuisse ferē. vt ab Aurora fuerit raptus atq; asportatus (vt scribit Paus.) Vīi itez alias fictiles statuas, quę in regia Athenis visebātur, Aurora quoq; erat Cephalū asportans. ¶ Roseo) pulchro. ¶ Spectabilis) digna quę spectet. ¶ Q. d te. luc.) nā Aurora media est inter diē & noctē. ¶ Sacra tori.) lecti & nuptiaꝝ. ¶ Prima fœ.) nā Procri dederat fidē se cū alia muliere nō coiturū. ¶ Deserti lecti) derelictæ vxoris. ¶ Mota dea est) cōmota & indignata. ¶ Siste) contine. ¶ Procrin hab.) ironice cū quadā indignatione legendum, vt illud Virg. I sequere Italiā ventis. ¶ Ingrate) mihi in amore nō respōdēs, vt q me à qua amaris, non redamas. ¶ Quod si mea pro. mens est) sed si inquit, peruideo futura, cupies nunq̄ habuisse Procrin. ¶ Mecum retrac.) mecum cogito. ¶ Memorata Dea) verba & dicta Auroræ.

Orithyiæ.

Erechthe⁹

ADDI.

Hymetus.

Cephali pulchritudo.

CESSE

RAPH.

Esse metus cœpit, ne iura iugalia coniux
Non bene seruasset, facies, ætas'q; iubebant
Credere adulterium, prohibebant credere mores.
Sed tamen absueram, sed & hæc erat, unde redibam,
Criminis exemplum (sed cuncta timemus amantes)
Quærere quod doleam statuo, donis'q; pudicam
Sollicitare fidem, fauet huic aurora timori,
Immutat'q; meam (uideor sensisse) figuram,
Palladias'q; ineo non cognoscendus athenas,
Ingredior'q; domum, culpa domus ipsa carebat.
Casta'q; signa dabat, domino'q; erat anxia rapto.
Vix aditus per mille dolos ad erechthida factus.
Vt uidi, obstupui, meditata'q; pene reliqui
Tentamenta fide, male me, quin uera faterer
Continui, male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat, sed nulla tamen formosior illa
Esse potest tristi, desiderio'q; calebat
Coniugis abrepti *tu collige qualis in illa
Phoce decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam? quoties tentamina nostra pudici
Repulerint mores? quoties, ego dixerit uni
Seruor, ubicunq; est, uni mea gaudia seruo.
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? non sum contentus, & in mea pugno
Vulnera, dum census dare me *promitto loquendo,
Munera'q; augendo, tandem dubitare coegi.
Exclamo mala pectora detego *tectus adulter,
Verus eram coniux, me perfida teste teneris.
Illa nihil, tacito tantummodo uicta pudore
Insidiosa malo cum coniuge limina fugit.
Offensa'q; mei, genus omne perosa uirorum
Montibus errabat studiis operata Dianæ.
Tum mihi deserto uiolentior ignis ad ossa
Peruenit, orabam ueniam, & peccasse fatebar,
Et potuisse datis simili succumbere culpæ
Me quoq; muneribus, si munera tanta darentur.
Hæc mihi confesso læsum prius ulta pudorem
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam si parua dedisset
Dona, canem munus, quem cum sua traderet illi
Cynthia, currendo superabit dixerat omnes.
Dat simul & iaculū, manibus quod cernis *habere.
Muneris alterius quæ sit fortuna requiris,
Accipe mirandum, nouitate mouebere facti.
Carmina Naiades non intellecta priorum
Soluunt ingeniis, & præcipitata iacebat
Immemor ambagum uates obscura suarum.
Scilicet alma Themis, nec talia liquit inulta.
Protinus Aoniis immissa est bellua Thebis,
Cessit & exitio multis pecorum'q;, suo'q;,
*Ruricolæ pauere feram, uicina iuuentus
Venimus, & latos indagine cinximus agros.
Illa leui uelox superabat retia saltu,
Summa'q; transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quos illa sequentes
Effugit, & cœtum non segnior alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno,
(Muneris hoc nomen) iamdudum uincula pugnat
Exuere ipse sibi, colla'q; morantia tendit.

(ESSE met. cœp.) zelotypus Auroræ ira Cephalus est effectus. (Facies, ætas'q;.) Formosa inquit facies, & iuuenilis ætas Procridis me inducebant, vt crederem ipsam adulterium commisisse. Mores autem casti me illud suspicari non permittebant. (Vnde redibā) à qua veniebam. (Criminis exē.) adulterii. Aurora nanque vnde redibat, exemplo erat, quàm facile mulieres in adulteriū cadāt. (Sollic.) tentare, infestare. (Ineo) intro. (Fide) fidei antiquorum more, vt Virg. Libra die, somniq. pares vbi fecerit horas. (Male con.) vix me continui, vt non faterer me Cephalum esse. (Quin) vt nō interdum cur nō significat. (Vt op.) vt honestum & conueniens fuit. (Calebat) ardebat, anxia erat. (Desid.) absentia. (Coniu. abr.) mariti quē putabat ab aurora fuisse raptū. (Tu coll.) conclude, ratiocinare, id quod Græci συλλογίζεσθαι dicunt. (Vni) soli Cephalo. (Cui sa.) sapiēti. (Fide) pro fidei, est enim genitiuus. Sic Virg. Libra die, somniq. pares vbi fecerit horas. (In me. vul.) in meos dolores. (Cē.) amplas diuitias. (Mala) ò mala mulier. (Pectora detego) me ipsum inquit indico. (Tectus adulter) simulatus inquit erā adulter, sed verus maritus. (Perfida) proprie; nam perfidi, qui fidem violant dicuntur. (Illa nihil) vel dixit, vel respōdit, vel huiusmodi verbū est subaudiēdum. (Insidiosa limina) in quibus sibi structæ insidiæ fuerant. (Offensa'q; mei) quòd me offendisset. offensa enim actiue, offensio passiue accipi solet. (Perosa) odio habens. (Operata) occupata, dedita. (Violentior ignis) amor vehementior. (Redditur mihi) ad me redit. (Sua Cynthia) sua Diana. {Procridis aūt etiā Callimachus meminit, iter Dianæ comites, hymno in Dianam his versibus. Καὶ μὲ ἑτάρην ποιήσατο ... &c.} (Muneris alterius) canis à Procri vxore donati. Si autē coniunctio est subaudienda, vt intelligatur, si requis. Exponit aūt mutationem & feræ, Themidis indignatiōe in Thebanū agrū immisse, & canis nōie Lælapis in saxa. Nā Thebani cū vidissēt, Naiades ac nymphas futura prædicere, Themidis Deæ obscura dapis respōsa tēplum deiecerunt. Illa vero indignata ferā similit vulpem (vt Græci narrāt) quæ & pecora & agrestes vexaret, ad cuius oppilendam cum illa. Cicerae iu uenfuis conuenit ... Cephalus cū Lælape cane, q cū in feram ineuitabile iaculum foret coniecturus, vtrunque aspexit in saxa cōmutatum. (Accipe mirandum) audi rem admiratione dignam. (Naiades) nymphæ. (Carmina) vaticinia, prædictiones. (Soluunt) exponunt. (Præcipitata) deiecta, contempta. (Ambagum) dictorum ambiguorum. (Alma Themis) sancta. Nam Themis (vt Pompeius ait) Dea fuit, quæ hominibus præcipiebat id petere, quod honestum & fas esset. Vnde & pro eo quod nos fas dicimus, θέμις frequenter ponitur à Græcis. (Inulta) impunita. (Aoniis Thebis) Bœotiis. Aonia enim pars est Bœotiæ, fcite vero epitheto distinxit. Nam Thebæ multarum vrbium nomē est, vt diximus. (Cessit & exitio multis) perniciosa multis fuit. (Pecorum'que, suo'que) agricolæ, inquit, illam feram, & sua, & pecorum morte pauerunt. multos enim ex illis deuorauit fera. {sed su constiue, cessit, hoc est, fuit multis exitio, & suo siue proprio, & pecorum.} (Indagine) multitudine hominū inquirentium. Sic Virgilius: Saltus'q; indagine cingunt. Indagare autem, vnde indaginem declinamus, est diligenter inquirere. (Summa lina) summos funes, metonymia est, ex lino enim funes conficiuntur. (Positarum plagarum) tentorum retium. (Copula) vinculum quo canes colligantur. (Et cœtu) canum multitudinem. (Non segnior alite) velox vt auis. (Ludit) deludit, decipit, Innuit autem poeta vulpem illam feram fuisse. Vulpes enim circuncurrendo maxime canes eludunt. (Lælapa, ac velocitate & impetu nomen hoc inditum fuit cani. λαῖλαψ enim turbo dicitur, qui ventus est maxime impetuosus. (Pugnat exuere) conatur detrahere. (Morantia) remorantia, retinentia. (Tendit) contendit, conatur.

Cephalus in aliam figuram.

ADDI.

Vulpes & canis in saxa.

*a.l. arepta.

Themis dea.

Aonia.

*a.l pro nocte.

*a.l. pacti

ADDI.

Indago.

Melius habemus.

*a.l. ruri genæ.

Vix bene missus erat, nec iam poteramus, ubi esset,
Scire. pedum calidus uestigia puluis habebat.
Ipse oculis ereptus erat. non ocyor illo
Hasta, nec expulsæ contorto uerbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.
Collis apex medii subiectis imminet aruis.
Tollor in hunc, capio'q; noui spectacula cursus.
Vulnere uisa fera est nec limite callida recto,
Quo modo deprehẽdi, modo se subducere ab ipso
In spatium'q; fugit sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequitur'q; parem, similis'q; tenenti
Non tenet, & uanos exercet in aere morsus.
Ad iaculi uertebar opem, quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi, reuocata'q; rursus eodem
Retuleram, & medio (mirum) duo marmora campo
Aspicio fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet inuictos ambo certamine cursus
Esse Deus uoluit, siquis Deus affuit illis,
Hactenus, & tacuit. iaculo quod crimen in ipso est?
Phocus ait. iaculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sunt Phoce doloris.
Illa prius referam. iuuat o' meminisse beati
Temporis Aeacide, quo primos rite per annos
Coniuge eram felix. felix erat illa marito.
Mutua cura duos & amor socialis habebat.
Nec Iouis illa meo thalamos præferret amori,
Nec me quæ caperet, non si Venus ipsa ueniret,
Vlla erat. æquales urebant pectora flammæ,
Sole ferè radiis feriente cacumina primis
Venatum in syluas iuueniliter ire solebam,
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa solebant.
Tutus eram iaculo. sed cum satiata ferinæ
Dextera cædis erat, repetebam frigus, & umbras,
Et quæ de gelidis exibat uallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in æstu.
Auram expectabam. requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) uenias cantare solebam
Meq; iuues, intres'q; sinus gratissima nostros.
Vt'q; facis, releuare uelis, quibus urimur æstus.
Forsitan addideram (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures, & tu mihi magna uoluptas,
Dicere sum solitus tu me reficis'q; foues'q;.
Tu facis, ut syluas, ut amem loca sola, meo'q;
Spiritus iste tuus semper captatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Nescio quis, nomen'q; auræ tam sæpe uocatum
Esse putat nymphæ. nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, lingua'q; refert audita susurra.
Credula res amor est. subito collapsa dolore,
Vt mihi narratur, cecidit, longo'q; refecta
Tempore se miseram, se fati dixit iniqui.
De'q; fide questa est, & crimine concita uano,
Quod nihil est, metuit, metuit sine corpore nomẽ.
Et dolet infelix ueluti de pellice uera.
Sæpe tamen dubitat, *metuit'q; miserrima falli,

RAPH.

VIX bene missus erat) quãta fuerit velocitate canis ille, apte declarat Cephalus, quẽ vix dixit dimissum non poterãt videre. Missus) dimissus. Vestigia pedum) signa pedũ. Habebat) tenebat. Expulsæ glãdes) emissę funda glãdes plũbeę. Cõtorto verbere) ꝓtorta funda. Calamus) sagitta ex calamo cõfecta. Gortyniacó arcu) Cretẽsi. Nã Gortyn, quæ & Gortys dicit, vrbs est Cretæ, à Gorty heroe dicta. Hęc & Larissa & Crẽnia fuit appellata. {Cretẽses aũt præcipue celebrantur arte sagittaria.} Apex) vertex. Tollor in hũc) in illũ verticẽ ascẽdo. {Collẽ hũc Teumessum ĩtelligi puto. Hic enĩ & Teumessia vulpes hæc ab authoribus dicit. Paus. ĩ descriptione Bœotiæ. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ λεωφόρῳ, inqt, χωρίον ἐστὶ Τευμησσός. Εὐρώπην δὲ ὑπὸ Διὸς κρυφθῆναι φασὶν ἐν ταύτῃ. ἕτερος δέ ἐστι λόγος ἀλώπεκα, ἐπίκλησιν Τευμησσίαν λόγος ἐστὶν ὡς ἐκ μηνίματος Διονύσου τὸ θηρίον ἐπ' ὀλέθρῳ τραφείη Θηβαίων. καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ κυνὸς ὃν προσέδωκε τῇ Πρόκριδι Ἄρτεμις ἁλίσκεσθαι μέλλουσα, αὐτή τε λίθος ἐγένετο ἡ ἀλώπηξ καὶ ὁ κύων οὗτος. Vides hic omnia consentire his, quæ ab Ouidio de vulpe dicuntur, præterq̃ quod ira non Themidis, sed Dionysii, immissam illã Thebano agro Pausa. tradit} Quo cursu modo) interdum. Deprehendi) comprehẽdi. Modo se subd.) interdũ se subtrahere. Callida) astuta. Limite recto) itinere. In spatiũ) rectũ subaudiat. Quo) ĩ quo cursu. In gyrũ) in orbẽ. Hosti) cani lælapi. Imminet) instat. Vanos mor.) inanes, qa ferã cõprehẽdere nõ poterat. Ad iac. ver. opẽ) volebã inqt mittere iaculũ. Q̃d dextera lib.) gestũ exprimit iaculum emittere volentis. Amẽtis addere) imponere. Amẽta autẽ sunt lora, qbus iacula facilius, lõgius'q; emittũtur. Lumina deflexi) oculos remoui à cane & fera. Eodẽ) ad eundẽ locũ. Mirum) res miranda. Est autem interiectio affectui seruiens. Duo marmora) duo marmorea signa. Sic quidẽ Ouidius, alii autẽ scribũt Cephali canẽ in cœlum fuisse sublatum, sydus'q; effectum, quẽ Græci Sirium, Latini Caniculam vocant. Affuit) auxilio fuit. Hactenus) locutus est Cephalus subaudiatur. Iaculo qd crimen in ipso est?) quæ inquit in iaculo est culpa? Memor eni Phocus eorum quæ Cephalus dixerat, merito ipsũ rogat, cuius mali causa fuerit iaculum illud, quo se Cephalus cũ coniuge perditũ fuisse aiebat. Reddidit) respõdendo exposuit. Gaudia principium) carmẽ est antithetis exornatum. Nã gaudium dolori opponitur. Referam) narrabo. Iuuat o meminisse beati Temporis Aeacide) sententia est catholica & generalis. Rite felix) perfecte felix. Amor socialis) ab effectu quod socios reddat. Thalamos Iouis) nuptias Iouis. Venus ipsa) quæ est pulchritudinis Dea & venustatis. Aequales flammæ) par amor. Sole ferè radiis) matutino, inquit, tẽpore in syluas ad venandũ ire solebam. Est enim matutini temporis periphrasis. Cacumina) mõtiũ summitates. Iuueniliter) iuuenum more. Naribus acres) odori. Lina nodosa) retia. Aura lenis) suauis, iucunda. Est autem pulchra anadiplosis cũ repetitione, qua significat Cephalus auram illam sibi gratissimam fuisse. Releuare æstus) leues facere Solis feruores. Et tu mihi magna voluptas) hæ sunt blanditiæ, quibus vtebatur Cephalus ad auram. Loca sola) deserta. Vocibus ambiguis) verbis dubiis, quæ tum ad auram, tum ad amicam poterant referri. Extemplo) subito. Criminis ficti) falsi. Temerarius) inconsideratus. Index) delator, nam indices proprie criminum dicuntur delatores. Lingua refert) narrat, exponit. Est autem pleonasmos, lingua enim redundat. Susurra) murmura & voces, quibus auram vocabat. Credula res amor est) causa est cur Procris subito collapsa ciciderit. Amãtes nanque facile omnia credunt. Creduli autem dicuntur, qui facile & nimium credunt. Refecta) recreata. Fati iniqui) infelicis sortis. De'que fide questa est) lamentata est, inquit, quod illi fidem datam fregissem. Concita) commota. Sine corpore) aura nanque corpore carere vulgo videtur. Metuit falli) timet ne decipiatur ab indice.

Gortyn.
ADDI.
ADDI.
Fera & canis in saxa.
Fera & canis in saxa.
Sirius Canicula.
*a.l. sperat
Aurea sententia.
Amantes creduli.

INDICIO'q;

Indicioq́; fidem negat.& nisi uiderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Auroræ lumina noctem,
Egredior, syluasq́; peto, uictorq́; per herbas
Aura ueni dixi nostroq́; medere labori.
Et subito gemitus inter mea uerba uidebar
Nescio quos audisse. ueni tamen optima dicens,
Fronde leuem rursus strepitum faciente caduca
Sum ratus esse feram, telumq́; uolatile misi.
Procris erat. medioq́; tenens in pectore uulnus
Hei mihi conclamat. uox est ubi cognita fidæ
Coniugis, ad uocem præceps amensq́; cucurri.
Semianimem, & sparsis fœdãtem sanguine uestes,
Et sua (me miserum) de uulnere dona trahentem
Inuenio, corpusq́; meo mihi charius ulnis
Mollibus attollo, scissaq́; a pectore ueste
Vulnera sæua ligo, conorq́; inhibere cruorem,
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro:
Viribus illa carens, & iam moribunda coegit
Hæc se pauca loqui per nostri fœdera lecti,
Perq́; Deos supplex oro, superosq́;, meosq́;,
Per siquid merui de te bene, perq́; manentem
Nũc quoq;, cum pereo, caussam mihi mortis, amorẽ,
Ne thalamis auram patiare incumbere nostris.
Dixit, & errorem tum denique nominis esse
Et sensi, & docui. sed quid docuisse iuuabat?
Labitur, & paruæ fugiunt cum sanguine uires.
Dumq́; aliqd spectare potest, me spectat, & in me
Infelicem animam, nostroq́; exhalat in ore.
Sed uultu meliore mori secura uidetur.
Flentibus hæc lachrymãs heros memorabat, & ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole, nouoq́;
Milite, quem Cephalus cum fortibus accidit armis.

RAPH. ¶ INDICIOq; fidem negat) fidem inquit delatori & indici non adhibet. ¶ Syluasq; peto) in syluas vado. ¶ Victor) voti compos. multas nanq; confecerat feras. ¶ Medere) succurre. ¶ Nescio quo gemitus) quædam suspiria. ¶ Inter mea verba) inter loquendum. ¶ Fronde caduca) quæ ab arbore ceciderat. ¶ Telum volatile) iaculum velox. ¶ Tenens) habens. ¶ Semianimẽ) semimortuã. ¶ Me miserum) interpositio affectui & dolori seruiens. Flens enim hæc narrabat Cephalus. ¶ Trahentẽ) extrahere conantem. ¶ Vlnis mollibus) brachiis tenellis. ¶ Sua dona) iaculũ, quod mihi dono dederat. ¶ Inhibere) cohibere. ¶ Iam moribunda) moriens. ¶ Coegit Hęc se pauca loqui) hoc est vim sibi fecit, vt hæc pauca loqueretur. Significat aũt Cephalus illã sic viribus fuisse defectã, vt sine maxima difficultate loq non posset. ¶ Meosq;) inferos Deos intelligit Procris, qui morientũ Dii esse perhibentur. ¶ Per siquid merui de te bene) Id subaudiatur, vt per ισ́δoro intelligamus. siqd gratum tibi feci, significat autem Procris se marito in oibus morem gessisse. Sic Dido apud Virgiliũ. Si bene qd de te merui. ¶ Perq; manentem amorẽ) pmanentem, pseuerantẽ. ¶ Caussam mortis ἐξήγησις & expositio. ¶ Incũbere nostris thalamis) nostros thalamos occupare, auram autẽ nympham esse putabat Procris. ¶ Sensi) cognoui. ¶ Labitur) moritur. ¶ Exhalat) expirat. ¶ In nostro ore) archaismos est & figura loquẽdi vetusta. Nũc eni in soluta præsertim oratiõe, diceret in nostrũ os. ¶ Secura) pellicis cura liberata. Iã. n. ex Cephalo cognouerat auram non esse nymphã, vt ipsa putabat. sed lenẽ ventorũ flatũ. ¶ Vultu meliore) lætiore. ¶ Flentibus) Phoco & filiis Pallãtis. ¶ Duplici cum pſe) cũ duobus filiis Telamone & Peleo, qui militũ delectũ habuerãt. ¶ Nouoq; milite) cũ nouis militib⁹ Est eni synecdoche, nõ solũ poetis, sed historicis quoq; familiaris.

Mereo.

Archaismos.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

QVid enim commisit Iason? Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas?) Iason trium syllabarum vbique est non duarum. Vnde cauendum est ne cum quodã literato scriptore offendas in lapidẽ: Qui hoc nomẽ duarũ interdum syllabarũ esse existimat authoritate huius carminis quẽ nisi crudelẽ nõ tangat Iasonis ætas. Cum in ipso tam triũ sit syllabarũ quã in antecedẽti versu. Quid enim cõmisit Iason. ¶ Dissimileq; animũ subiit pater Aeta relictus) Scribo Aeta dẽpta vna syllaba metri caussa. vt in Hypsipyle. Nõ hæc Aesonides nec filia phasis Aetæ poetis eni nũc addere nũc adimere dictionibus syllabas licet, versus necessitate astrictis. ¶ Quãuis temerata labores Aera tuos minuãt) In bonis codicib⁹ temesæa legim⁹ nõ temerata, qd magis placet. Est eni Temese in Cypro ciuitas æris nobilitata, præcipue apud Latinos Statio & Nasoni Stephanus Tameseõ vocat. Fest. Põpeius est author Cyprũ insulã Aerosam antiqtus appellatã fuisse, quòd Iea plurimũ æris nasceret. Est & Temese I Brutiis Straboni ære abũdãs. Sed prior magis celebris. ¶ Curuamine falcis ahenæ) Signate dictũ. qm senectutis morbũ volebat exigere. Lege Macrob. v. Satur. ¶ Haud pcul egesta scrobibus tellure duabus sacra facit. Ex. xi. Odys. accepiũ hoc eẽ agnosceret q Homerũ eo loco diligẽter ispiciet. Introducit. n. Vlyssẽ scrobẽ quãdã faciẽtẽ & sãguine mactatarũ bidẽtũ, mulso, vino dulci, & polẽta implẽtẽ ad manes exciẽdos. ¶ Dissimileq; alum subiit ætate relictã) Hic versus i plurimis antiqs codi. nõ repit, nec i hũc locũ admittẽdus videt. Atq ipsũ ptẽderim eẽ versum illũ quẽ supius emẽdaui Dissimileq; animũ subiit pater Aeta relict⁹, & nescio quo casu ab hallucinãti scriptore hic iter positũ. ¶ Peliõ vmbrosũ philyreaq; tecta) aut hoc modo legẽdũ aut hoc altero. peliõ vmbrosũ philyreia tecta. Nã philyra secũdã semp corripit græcis latinisq; Primã aũt habet cõem. vt supius diximus. In. ii. meta & vi. Fast. phillyrius p philyreius corrupte legit. Siqs eos tibi versus forte obiiciat. Cæterũ hemistichiũ hoc Nasonis ex hymno callimachi in Deliũ sumptũ eẽ videt, q ait πηλίον δ' ἐγλαύρας νυμφέων. Opeliũ philyrũ cubiculũ. ¶ Et stricto tones iratus amori) lego spreto ex archętypis. ¶ Opphias effugit natorũ vulnera Cõbe) Qui sãbe legũt an recte legãt ipsi viderint. Ego Cõbẽ apud Stephanũ) licet deprauato codice) Asopi filiã fuisse inuenio quæ qa ærea arma pla inuenit Chalcis fuit cognominata authore Zenobio. nã χαλκὸς æs dicit. Eãdẽ ait Zenobius cũ viro adhæsisset eẽtũ filiarũ matrẽ extinisse. Cuius rei præter euboicarũ rerum scriptores Aristiñ etiã Salaminũ citat authorẽ. Inde factũ prouerbiũ in plures habentẽ filias ὥσπερ χαλκιδική τέτοκεν ἡμῖν γυνή. Tanquã chalcidica peperit nobis mulier. Ob hæc autẽ natarũ libentius q̃ natorũ in hoc versu recepeium. Sed tamẽ hoc posterũ amplio, dũ fabulæ textũ ab aliis narratũ inueniã. ¶ Innexãq; nouis neptẽ Polyphemonis alis) Libẽtius innixã quã innexã legerim. nã muniti alis pprie aues dicunt cum iis expãsis in aere sustentãt. Neptẽ autẽ Polyphemonis Halcyonẽ dicit Scyronis Polyphemonis filii filiã, quæ quòd corpus vulgasset à patre I mare deiecta in sui nois auẽ fuit trãsmutata. Author huius fabulę Probus Virgilianus iterpres pmo Geor. testẽ citãs Theodorũ. Qui fabularũ opus edidit authore in Paralellis Plutarcho: cui titulum fecit Metamor. Lege primã collectaneorũ hecatostyn. c. lxxii. ¶ Vidit & immitẽ Cephisias ora pcrustem) Bene Cephisias. qa ad Cephisum fluuiũ ipse est interfectus authore Pausania lib. i. ¶ Florẽtẽq; Tyrõ, Cyprõ, planãq; Seriphõ) Lego sic. Florẽtẽ q; Gyrõ, Siphnõ, paruamq; Seriphõ. Gyros enim (nisi mẽdosus sit Plinii codex) vna est Sporadũ Syphnos vna Cycladũ, & oppidũ in Melo insula ex Sporadib⁹ vna. Paruã Seriphõ appellat quod eius circuitus duodecim tãtũ millia passuũ teste eodẽ Plinio amplectatur. Vnde in. v. huius opis Naso hoc eodẽ epitheto vtit cũ ait. Te tamẽ o paruæ rector polydecta Seriphi. & Iuue. sat. vi. dicẽs. Et parua tãdẽ caruisse Seripho. Itẽ in. x. Aestuat vt clausus gyaris, paruaq; Seripho. Si planã Seriphõ voles le-

gere, Eustathius & Strabo contra te sentirent. qui adeo lapidosam hanc insulā esse aiunt, vt inde fabula decātauerit Perseum ibidē educatū ostēso Gorgonis capite incolas mutasse in saxa. nisi tueri hoc modo lectionē hāc velles. quòd Lapidosus esse aliquis locus potest, & tamē planus esse: id est in planicie non in colle locatus. ❡ Neq; enim capiebant funera portæ) Antiquam tangit cōsuetudinē quæ fuit: vt extra vrbes mortuorū corpora sepelirentur. Vnde efferre & educere mortuos dicimus. ❡ Natorumq; matrumq; animæ) Lege Natoꝝ matrumq; ne claudicet versus, vel (vt quidā codices habēt) Natorūq; virūq;. ❡ Ille sub amplexus quōdā Asopidos æginæ) Multi Syncera formæ hoc carmē restituere tētauerunt: nulli potuerunt. Sic ipsum redintegrandum omnino est. Sub quondā amplexus æginæ asopidos ille. vel Aeginę amplexus sub quondā asopidos ille. Aduertendū enim est Asopum primā & secundā nunquam corripere. ❡ Dat mihi præterea tanq; si parua dedisset dona, canē munus) De hoc cane lege quæ scripsimus in primæ collectaneo. hebecatostys. c. xxli. ❡ Protinus Aoniis Imissa ē bellua Thebis) Lege quæ de hac vulpe ibidē diximus, & in cane Iginus recitauit.

HENRICI GLAR. ANNOTAT.

In librum septimum, Ouid. Metamor.

Aesonidem mutasse uelim.

SI nolim legeretus, vt Raphaelem legisse suspicor, nulla esset difficultas. Quia autem carmen poscit velim, videtur hoc dubitatiue legendū hoc sensu, sequar cultus arteisq; virorum, & Aesonidem, quem putas ne velim cum rebus quas orbis possidet, permutare, quasi diceret minime.

Custodemq; rudem somno sopistis.

Idem Raphael pro somno legēdum putat somni, quādo adiectiuum rudis genitiuum postulat, aut certe rubrū pro rudē restituendum, quippe Max. Planudes φωνῶν φύλακα traduxerit. Ad quorum prius dico, somno ablatiuū mihi videri, atq; adeò regi à verbo sopistis. Ad alterum, Planudæ aliquando credendum, aliquando minime, quippe quod non omnino emendatum exemplar habuisse putetur.

Despicit, & cretis regionibus applicat ang.

Cretis: id est secretis, & remotis exponit Raphael, aut certe visis & aspectis. Sed sic à cerno esset, & visis congruebat etiam carmini. Quidam Cretis pro Cretæis exponendum putauere. Nam laudatur Thessalica Creta. Ego lectoris iudicio relinquo. Tertium deinde carmen Iambum habet loco tertio, sed cæsura excusari potest.

Nec properent artus anima priuare senili.

Sensus est, vt Dii sinerēt Aesonem adhuc aliquādiu viuū, vt posset ei iuuētutem reducere. Nā mortuum resuscitare se posse desperat. Et vide carmine inde qnto, cuius casus putes esse illud exanimi, & vtrum à nominatiuo exanimus an exanimis. Ab altero eni exanimi venit gtūs ab altero datiuus.

Squamea Cinyphei tenuis membrana chelydri.

Vix hoc in loco effugiemus qn ꝯcedere cogamꝰ duo epitheta vni tributa substātiuo, nisi tenuis sit determinatiuū Cinyphei Chelydri, vt sit sensus, nō cuiuslibet Cinyphei Chelidri, sed tenuis. Nā squamea tenuis mēbrana vix quadrat.

Et olim.

Ante quater denos nunc se reminiscitur annos.

Raphael hæc ita exponit. Se ante quadragita annos natū fuisse recordatur, p quod significat Aesonē ex decrepito sene in virum. xl. annos natum fuisse conuersum. At ego puto Poetā dicere, Aeson reminiscitur se nunc eum esse qui erat olim ante annos quadraginta, vt intelligamus de Aesonis senio dēptos. xl. annos. Si igitur Aeson erat septuagita annos natus, relinquebatur post innouationem annoꝝ. xxx. atq; id verisimilius. Porrò sequēte carmine subiit, qđ Syncopen passum est, vltimā producit, qđ apud hunc Poetā nō est infrequens. & nos etiam antea admonuimus.

Lasciuitq; fuga, lactentiaq; ubera quærit.

Lacto: id est lac præbeo, & matris est. Lacteo: id est lac sugo, & est fœtus. lib. vi. de Apolline & Diana infantibꝰ: Vberaq; ebiberāt auidi lactātia nati. Quo i loco pleriq; codices lactētia pperā habēt. In ea quoq; significatiōe hic ponitur, si modo hæc differētia ppetuo seruata est. Et nota hoc i loco Vbera de oue, quæ prædicto lib. vi. loco de Latona. Et Aenei. item lib. vi. & ab vbere raptos Abstulit atra dies, de infantibus loquens, vt non omnino aberrauerit. qui Lucæ vndecimo traduxit & vbera que suxisti, pso mammis.

Adiacet his Pleuron.

Nisi hoc de volatu Medeæ intelligamus quo longissime videre poterat, nō video quo pacto hoc itelligi queat: Neq; enim Pleurō est ad Hyries lacum qui in Bœotia est, sed in Aetolia, Mihi nomen Pleuron suspectum, nimium enim distat, cum septimo deinde carmine de Cephiso amne, longe propiore dicat, Cephison procul hinc deflētem fata nepotis Respicit. Certum est hunc uolatum ut uolatum liberum descripsisse Poetam. Nam quomodo alioqui intelligetur qd eodem loco legitur, Dextera Cyllene est. Talia exponenda erant commentatoribus, sed vt nota transiliuntur.

Illud Echidneæ memorant è dentibus ort.

Scio canis cōis esse gñis. at p Cerbero vix credo ita inueniri. Fortassis aūt Echidneæ canis. i. hydræ serpētis nocētissimę, intelligēdū. In hoc sanè mihi annotaſ, vt aliis sit iudiciū.

Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

Raphael pro nigra suspicatur legendum rubra, quia his auibus pedes ac rostra rubent. Quod ego admodum miror, qualem ipse auem monedulam existimauerit. Nam furax illa auis, nota etiam garrulitate, nigros habet pedes.

Oenopiam Mino. dent Aetideia regna Oeno.

Hunc vero locum recte emendauit. Est enim legendum Oenomen, vt ipse admonet.

Nec dubiæ uires, quas hæc hab. insuest. Duci.

Subintelligēdum verbum sunt. Sed mirum cur nō dubias vires legatur potius. Et quod tertio deide dicitur versu ambigue dictum, superat mihi miles & hosti, intelligitur tamē. De quarto item versu idem iudicamus, Gratia dis, felix &c.

Hanc utinam uobis possent memorare.

Accelerabat Aeacus, vt hæc intuiit verba, ne lōga ambage moret vos. Nihil enim alioqui impedimenti narratur. Sequente autē carmine syllepsis est. vult itaq; dicere, quos ille norit minimā perditarum fuisse rerum portionē, quibus verbis nō eos eleuat, sed ingens dānum innuere conatur.

Passim positoq; pudore.

Nota coniunctionem copulatiuā inter aduerbium ac ablatiuum regimine solutum. Et vide num septimo deinde versu consistere capiatur pro exilire.

Aut dantur in altos Indotata rogos.

Illud indotata qd pprie hic significet, lectori cōiiciēdum relinquo. Raphael videtur exposuisse. i. sine vllo sepulturæ honore. Illud itē, deq; rogis pugnāt, vtrum pugnāt p rogis, q struxerāt, an q nō? Sed de vtrisq; loq videtur. Quod autē tertio deinde sequitur carmine, Natorumq; tollēdum inmo alterum q; cum mates priorē natura pducat. Rursus quinto deinde versu, recte emendauit versum Raphael. Ille sub amplexus Aeginæ Asopidas olim. Asopis enim primā lōgat.

Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis.

Vide qua ratione vocet quercum rarissimam. Vtrum vt rarus opponatur denso, an potius quod in ea insula nulla eiusmodi esat de semine Dodonæo.

Et cætera nota pudore.

Qua tulerit mercede silet.

Ordo & sensus est (inquit idem) Et silet ac reticet Cephalus ob pudorem cætera quæ nota erant, qua mercede illud iaculum ab vxore acceperit. Neq; enim refert Cephalus se ob pulchritudinem suam ab vxore accepisse. hæc ille. Sed mihi non satisfecit, nec ego tamen me explico. Illud enim nota, & illud mercede, cum postea omnia narret, meritò lectorem morantur. Sed in omnibus nimis solicitum esse vitio datur. Ideo'q; ad alios libros descendimus.

CIAM

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER OCTAVUS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Am nitidum &c. Minos Iouis & Europæ filius cum propter filium Androgeum interemptum ab Atheniensibus pœnas repeteret, Megaram in qua vrbe Nisus regnabat continue * cum Atheniensibus, obsedit qua expugnata animo cōceperat occisis præsidiis hostium se victoriam consecuturum. Inter quæ Scylla Nisi filia sæpe murum ascendens delectandi gratia propter lapidem vocalem, qui Apollinis citharæ positu * sonum adiecerat, * vt animaduertit Minoem assidentem vrbi cultu regali, bellicisque rebus interesse, pulchritudine eius exarsit, & cum potendi nullam viam inueniret, vt victorem hostem faceret gloriosius, crinem purpureum abscidit genitori dormienti, quo fata patriæ continebantur. Quem cum referatis portis accepto hoste ad Minoem pertulisset, ille impium facinus auersatus nouissime eam nauigio recipere noluit, patre iam * in auem transfigurato, quam Græci Alieton dicunt, & persequente filiam, illa quoque in volucrem Cirim transfigurata est.

Am nitidum retegēte
dié, noctisq; fugante
Tépora Lucifero, cadit
Eur*, & húida surgūt
Nubila, dát placidi, cur
sum redeūtib* Austri
Aeacidis, Cephaloq;
quibus feliciter acti,
Ante expectatum por
tus tenuere petitos.
Interea Minos Lelegia littora uastat,
Prætentatq; sui uires Mauortis in urbe
Alcathoe, quam Nisus habet, cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de uertice canos
Crinis inhærebat magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua Lunæ,
Et pendebat adhuc belli fortuna, diuq;
Inter utrunq; uolat dubiis uictoria pennis.
Regia turris erat uocalibus addita muris,
In quibus auratam proles Latonia fertur
Deposuisse lyram, saxo sonus eius inhæsit.
Sæpe illuc solita est ascendere filia Nisi,
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tunc cum pax esset. bello quoq; sæpe solebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Iamq; mora belli procerum quoq; nomina norat,
Armaq;, equosq;, habitusq;, Cydoneasq; pharetras.
Nouerat ante alios faciem ducis Europæi,
Plus etiam quā nosse sat est. hac iudice Minos

RAPH.

Am nitidum retegēte diem) Reditū Cephali cū auxiliis ab Aeaco acceptis poeta describēs cōcinne octauū cum septimo libro connectit. Regente autem ferè legitur, sed corrupte, vt mihi quidem videtur. Nam retegēte vt legatur & sensus exposcit & metri ratio & celeritas, qua Cephalum cum militibus ab Aeaco traditis Athenas redusse poeta ostēdit. Solent enim poetæ rerum naturæ, quas describūt, ita compositionem accommodare, vt si quid celeriter factum velint, pedibus vtantur plures syllabas breues habētibus & contra. Retegēte igitur legatur, vt intelligamus aperiente & ostendēte. Nam retegere est ostendere atq; aperire, vt diximus. ⁋ Noctisq; fugante) vtrunq; ab altero pēdet. Cū enim retegitur dies, nox fugatur, & contra ⁋ Lucifero) Lucifer autem stella est Veneris, quinque errātium infima, terræq; proxima, vt scribit Cicero in libro de Natura Deorum, quæ φωσφόρος græce vocatur. ⁋ Cadit Eurus) flare desinit. ⁋ Placidi Austri) lenes, non vehementes. Auster autem ventus est nubilosus. ⁋ Cursum) celerē nauigationem. ⁋ Ante expectatum) antequam expectarentur. ⁋ Portus petitos) Athenienses portus, quo peruenire cupiebant. ⁋ Interea Minos) cū Megara Minos oppugnaret, Scylla Nisi regis filia Minois ipsius amore capta, ei patriam proderē decreuit. Patri igitur dormiēti purpureum capillū, in quo patriæ salus continebatur, recidit, quem cum ad Minoem pertulisset, conuiciis repulsa, atque cōtempta, in auem Cirin fuit cōuersa, cum iam pater Nisus in Halyetum auem fuisset commutatus. ⁋ Lelegia littora) Megarēsia, à Lelege Neptuni filio (vt diximus) condita, à quo Megarenses Leleges fuerūt appellati, qui primū insulares fuerunt, deinde in cōtinentē migrarunt, Caresq; appellati, fuerunt, vt Herodotus narrat. ⁋ Sui Mauortis) sui belli. ⁋ Alcathoe) vrbs est quæ eadem esse cum Megaris videtur, ab Alcathoo Pelopis filio, qui Megareo in regno successit, cognominata. Altera quoq; ex Megarēsiū arcibus Alcathoe vocatur, vtpote ab Alcathoo ædificata, cuius cum iaceret fundamenta, Diis qui vestibulares dicuntur, primus omnium sacrificasse fertur. ⁋ Quam Nisus habet) possidet. Nisus enim ex quatuor Pandionis Athenarum regis filius vnus fuit, cui (vt Strabo narrat lib. nono) in regni diuisione à Pandiōe facta Megara obtigerunt. Nisus etiā Megarensium est mons à Niso rege ibi sepulto cognominat*. ⁋ Ostro) purpura. ⁋ Magni fiducia regni) quādiu enim crinem illum haberet, priuari non poterat regno. ⁋ Sexta resurgebant) sexto mense post ceptam obsidionem Megara prodita fuisse ait. ⁋ Pendebat) suspensa erat. ⁋ Inter vtrunque) Minoem & Nisum. ⁋ Dubiis pennis) dubio euentu. Incertus nanq; semper est belli euentus, alatam autem victoriā effingit poeta, quod modo huc, modo illuc volare videtur. ⁋ Regia turris erat) turrim describit, cuius muri tunc vocales fuerunt effecti, cum ibi Apollo operam ad murum ædificandū Alcathoo præstiturus auratā deposuit lyram, nam lyræ sonus in parietes transiuit. Siquis nanque calculo feriat, haud aliter insonat (vt Pausanias in Atticis scribit) quàm cithara pulsata. ⁋ Vocalibus) resonantibus, vocem reddentibus. ⁋ Proles Latonia) Apollo. ⁋ Petere) percutere. ⁋ Mora belli) diuturnitate belli. ⁋ Procerum) ducum. ⁋ Cydoneas) Cretenses. Cydonia enim vrbs Cretæ, quæ prius Apollonia fuit vocata, à Cydone Apollonis, & Acallidis, filiæ Minois, filio cognominata. ⁋ Ducis Europæi) Minois Iouis & Europæ filii. Nam ex Europa Iuppiter tres liberos suscepit, vt scribit Dio. Minoa, Rhadamantum, Sarpedonem. ⁋ Plus etiam quàm nosse sat est) nam eum etiam amabat.

Retego.

Lucifer.

Auster.

Scylla in auem.
Nisus in haliyetum.

Leleges.

Alcathoe

Nisus.

* a.l. contiguam.

* a.l. suppositus.

* a.l. attraxerat vel didicerat.

* a.l. igitur

Muri vocales.

Cydonia.

Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat, seu sumpserat ære
Fulgentem clypeum, clypeum sumpsisse decebat.
Torserat adductis hastilia lenta lacertis,
Laudabat uirgo iunctam cum uiribus artem.
Impositis calamis patulos sinuauerat arcus,
Sic Phœbum sumptis iurabat stare sagittis:
Cum uero faciem dempto nudauerat ære
Purpureusq; albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi spumantiaq; ora regebat,
Vix sua, uix sanæ uirgo Niseia compos
Mentis erat. felix iaculum, quod tangeret ille,
Quæq; manu premeret, felicia fræna uocabat,
Impetus est illi (liceat modo) ferre per agmen
Virgineos hostile gradus. est impetus illi
Turribus è summis in Gnossia mittere corpus
Castra, uel æratas hosti recludere portas,
Vel siquid Minos aliud uelit, utq; sedebat
Candida Dictæi spectans tentoria regis
Læter ait, doleam'ne geri lachrymabile bellum,
In dubio est doleo quod Minos hostis amanti est.
Sed nisi bella forent, nunquam mihi cognitus esset.
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside, me comitem, me pacis pignus haberet,
Si quæ te peperit, talis pulcherrime regum,
Qualis es ipse, fuit merito Deus arsit in illa.
O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnossiaci possem castris insistere regis,
Fassaq; me flammasq; meas, qua dote rogarem,
Vellet emi tantum patrias ne posceret arces.
Nam pereant potius sperata cubilia quàm sim
Proditione potens. quamuis sæpe utile uinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Iusta gerit certe pro nato bella perempto,
Et causaq; ualet, causamq; tuentibus armis,
Vt puto, uincemur. qui si manet exitus urbem,
Cur suus hæc illi reseret mea mœnia Mauors?
Et non noster amor? melius sine cæde, moraq;,
Impensaq; sui poterit superare cruoris.
Nam metuo certe, ne quis tua pectora Minos
Vulneret imprudens. quis enim tam durus, ut in te
Dirigere immitem non inscius audeat hastam?
Cœpta placent, & stat sententia tradere mecum
Dotalem patriam, finemq; imponere bello.
Verum uelle parum est. aditus custodia seruat.
Claustraq; portarum genitor tenet. hunc ego solum
Infelix timeo, solus mea uota moratur.
Dii facerent, sine patre forem. sibi quisq; profecto
Est Deus. IGNAVIS precibus fortuna repugnat.
Altera iam dudum succensa Cupidine tanto
Perdere gauderet, quodcunq; obstaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes,
Et gladios ausim, nec in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus est opus est mihi crine paterno.
Ille mihi est auro pretiosior, illa beatam
Purpura me, uotiq; mei factura potentem.
Talia dicenti curarum maxima nutrix,
Nox interuenit, tenebrisq; audacia creuit.
Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis

RAPH. (ABDIDERAT) occultauerat, texerat. (Cristata casside) galea cristis ornata. est enim nomen participio simile. (Torserat) iaculatus fuerat. nam torquere est cum impetu iacere, vnde etiam tormenta dicta sunt instrumenta bellica, quibus lapides iaciuntur. (Adductis lacertis) retroductis. morem autem exprimit iaculantium, qui brachia reducere solent. (Sinuauerat) curuauerat, contraxerat. (Dempto ære) deposita galea. (Purpureus) purpuratus. (Stratis pictis) ephippiis variorum colorum. (Terga premebat equi) equitabat. eleganter autem virginis amore captæ mores, verbaque effingit poeta. (Vix sua) hoc est vix in sua erat potestate. (Liceat modo) modo possit. (Ferre virgineos gradus) idest ire. (Gnossia castra) Cretensia.

Gnossus. Gnossus enim vrbs est Cretæ. (Recludere) aperire. (Aeratas portas) ære & ferro munitas & tectas. (Vel si quid Minos) significat Scyllam Minoi in omnibus quæcunque ipse vellet, morem fuisse gesturam. (Dictæi regis) Cretensis.

Dicte. Nam Dicte Mons est Cretæ, vnde Dictæus declinatur. (Læter ait, doleam'ne) cogitationes Scyllæ Minois amore captæ, tam aperte à poeta describuntur, vt nullam ferè exigant enarrationem. (In dubio est) mihi subaudiatur. Dubitat enim Scylla, vtrum potius lætari bello aduersus patrem sumpto, an dolere debeat. (Sed nisi bella forent) colligit sibi potius lætandum esse bello, quàm dolendum Scylla, nisi enim bellum fuisset nunquam Minoem cognouisset. (Me obside accepta) obsides di-

Obsides. cuntur qui in fœderibus imperio alterius ea conditione traduntur, vt si dator obsidis à fide recedat, recipientis sit ius in corpus & vitam illius, qui obses traditus est. (Si quæ te peperit) Europa. (Merito Deus arsit in illa) hoc est merito Iuppiter illam amauit. (Ter felix) perfecte beata: Ternarius enim numerus est perfectus. (Fassaq; meas) ordo est & sensus: Et ego confessa me filiam esse Nisi regis, & amores meos, rogarem ipsum qua dote vellet emi & esse meus. Se autem omnia Minoi traditurā Scylla ait, præterquam patris regnum. (Tantum patrias'ne posceret arces) tantum, inquit, rogarem'ne patris regnum dotem postularet. De proditione autem iam incipit cogitare Scylla. (Sperata cubilia) sperati concubitus, qui in lectis & cubilibus fiunt. (Quàm sim proditione potens) quàm sim voti compos prodendo patrem. (Quamuis sæpe vtile vinci) labascit Scylla, ac de prodendo hostibus patre ratiocinatur. (Pro nato) pro filio Androgeo. (Et causaq; valet) iustiorem causam fouet. (Vt puto vincemur) colligit Scylla ex iusta causa & Minois potentia patrem omnino victum iri, eoq. satius esse, vt sine cæde & sanguine Minoi vrbem tradat. (Suus Mauors) sua potentia, & vis bellica. (Referet) aperiat. (Melius sine cæde) iam vtilitatem Minois, & salutem procurat Scylla paternæ pietatis oblita. (Impensa sui cruoris) effusione sui sanguinis. (Immitem hastam) hypallage est, nam ille immitis intelligitur. (Cœpta placent) consilia subaudiatur. (Stat sententia) placet, firmaq; ac constans est sententia. (Dotalem patriam) in dotem patriam prodere: vt me accipiat, secumq; vehat. (Aditus) portarum ingressus. (Custodia) custodum turba. (Claustra portarum) claues portarum vrbis. (Mea uota) meam cupiditatem. (Moratur) remoratur. (Sibi quisque profecto Est Deus) adeo impia est Scylla, & amore cæca, vt Deos esse neget. Vnumquemque autem sibi Deum esse, ac idcirco nullo Deorum opus esse auxilio, cum vnusquisq; id à seipso petere possit. (Ignauis precibus) ignauorum, qui sunt pusillanimes. (Succensa) inflammata. (Tanto Cupidine) tam magno amore. (Perdere) è medio tollere. (Et cur vlla foret) esse debeat. Seipsam autem reprehēdit Scylla quòd aliqua se audacior inueniatur. (Nec in hoc tamen ignibus vllis) à facili argumentatur Scylla.

Pectora somnus habet. thalamos taciturna paternos
Intrat, & (heu facinus) fatali nata parentem
Crine suum spoliat, præda'q; potita nefanda
Fert secum spolium sceleris progressaq; porta
Per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
Peruenit ad regem, quem sic affata parentem est,
Suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
Scylla tibi trado patriamq;, meos'q; penates.
Præmia nulla peto, nisi te, cape pignus amoris
Purpureum crinem. nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput. scelerata'q; dextra
Munera porrexit. Minos porrecta refugit,
Turbatus'q; noui, respondit, imagine facti.
Dii te summoueant, o nostri infamia secli
Orbe suo, tellus'q; tibi, pontus'q; negetur.
Certe ego non patiar Iouis incunabula Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit. & ut leges captis iustissimus author
Hostibus imposuit, classis retinacula solui
Iussit, & æratas impleri remige puppes.
Scylla freto postquam deductas nate carinas,
Nec præstare ducem sceleris sibi præmia uidit,
Consumptis precibus uiolentam transit in iram,
Intendens'q; manus passis furibunda capillis,
Quo fugis, exclamat meritorum authore relicta,
O patriæ prælate meæ, prælate parenti,
Quo fugis immitis? cuius uictoria nostrum
Et scelus, & meritum est, nec te data munera, nec te
Noster amor mouit, nec quod spes omnis in unum
Te mea *congesta est, nam quo deserta reuertar?
In patriam? superata iacet sed finge manere,
Proditione mea clausa est mihi patris ad ora,
Quæ tibi donaui? ciues odere merentem.
Finitimi exemplum metuunt. obstruximus orbem
Terrarum nobis, ut Crete sola pateret.
Hanc quoq; si prohibes, & nos ingrate relinquis,
Non genitrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armeniæ'ue tigres, Austro'q; agitata Charybdis.
Nec Ioue tu natus, nec mater imagine tauri
Lusa tua est, *generis falsa est *ea fabula uerum
Et ferus, & captus nullius amore iuuencæ
Qui te progenuit, taurus fuit. exige pœnas
Nise pater. gaudere malis modo prodita nostris
Mœnia nam fateor merui, & sum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia læsi,
Me perimat. cur qui uicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? scelus hoc patriæ'q; patri'q;,
Officium tibi sit. te uero coniuge digna est,
Quæ toruum ligno decipit adultera taurum,
Discordem'q; utero fœtum tulit. ecquid ad aures
Perueniunt mea dicta tuas? an inania uenti
Verba ferunt, idem'q; tuas ingrate carinas?
Iam iam Pasiphaen non est mirabile taurum
Præposuisse tibi. plus tu feritatis habebas.

RAPH. ❡HEV facinus) exclamatio cum quodam poetæ dolore in Scyllæ impietatem, quæ sustinuerit patrem illo crine fraudare, in quo regni fatum continebatur. ❡Fatali crine) in quo urbis fata continebantur. ❡Spolium sceleris) crinem purpureum, quo scelerate nimium patrem spoliarat. ADDI. {Quidam tamē pro sceleris, celeris substituunt. sed quàm bene, ipsi viderint.} ❡Progressa) egressa. ❡Meriti) beneficii, quo Minoem prosequebatur. est autem parenthesis, acclamationem admirationis plenā continens. ❡Pauentem) nouitate rei stupescentem. ❡Suasit amor facinus) remotione criminis in se excusanda vtitur Scylla, nam in amorem crimen refert. ❡Scylla Nisi) filia subaudiatur. Præceptum est enim vt genitiui nominibus propriis hominum iuncti ad patres, maritos'ue referantur, vt apud Virgilium, Hectoris Andromache, & hoc loco Scylla Nisi. Illic enim vxor, hic filia intelligitur. ❡Patrium caput) paternam vitam, ab illo nāque crine fata Nisi pendebant. ❡Minos porrecta refugit) Minos tanta fuisse iustitia apud superos fertur, vt apud inferos iudex fuerit constitutus. Pulchre igitur decorum seruat poeta, quo vbique Minoem iustum esse ostendit. ❡Imagine) cogitatione. ❡Noui facti) inusitati sceleris. ❡Dii te submoueant) pœnā & supplicium, quo olim parricidæ afficiebantur, Scyllæ Minos imprecatur. In culeo nanque insuebantur cum simia, gallo, & serpente, ac in mare fluuium'ue prouciebātur, ne aut cœlum aspicere, aut in terra, aqua'ue quiescere possent. vt ad legem Pompeiam scribunt iurisconsulti. ❡Summoueant) repellant. ❡Incunabula Iouis) vbi nutritus, educatusq; fuit Iuppiter. Incunabula nanque dicūtur lectuli, in quibus infantes quiescunt. ❡Creten) Crete insula est maxima, altero latere ad austrum, altero ad Septentrionem versa inter ortum, occasumq; porrigitur, centum olim vrbibus clara, vnde Hecatonpolis à Græcis fuit appellata. Virgilius:

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus ubi & gentis cunabula nostræ,
Centum vrbes habitant magnas vberrima regna.

Creta vñ sit dicta. Dicta est autem Creta, vel à Crete Iouis & Idææ nymphæ filio, vel à Crete vna Hesperidum. Non solum autem Creta, sed aliis quoque nominibus fuit appellata. Nam & Aeria & Idæa & Cthonia & Curetis & Macara, hoc est felix perhibetur cognominata. ❡Qui meus est orbis) tam ampla est Crete insula, vt merito orbis possit appellari. ❡Tantum monstrum) quæ contra naturam fiunt monstra vocātur. Monstrum quid. Patrem autem prodi à filia maxime cōtra naturam esse videtur. ❡Classis retinacula) quæ oræ dicuntur. ❡Passis capillis) sparsis, dissolutis. ❡Et scelus) quia prodidit patrem. ❡Et meritum) quia victorem effecit Minoem. ❡Congesta) collocata. ❡Nam quò deserta reuertar) elegans figura qua & rogat, & sibi ipsa respōdit Scylla. Colligit autem nihil sibi loci esse relictum, quò reuerti possit. ❡Deserta) abs te derelicta. ❡Patris ad ora) Quæ tibi donaui?) reuertar'ne, inquit, Scylla in conspectum patris, cuius vitam & fortunam tibi dono dedi? ❡Finitimi exemplum metuunt) vicini, inquit, timentes ne mei exemplo filiæ suæ parentes prodant. ❡Obstruximus) clausimus. ❡Vt Crete sola pateret) vt in Creten solam venire possem. ❡Sed inhospita Syrtis) inhospitalis. Est autem tropus metonymia. Continens enim pro contento positum est. Accolæ nanque Syrtium feri sunt & peregrinis infestissimi. ADDI. {Immo & ipsæ Syrtes, quod qui in eas delati fuerint, minime hospitalem locum sortiantur.} ❡Austro) vento. speciem enim pro genere posuit. ❡Agitata) vexata. ❡Exige pœnas) sume pœnas. ❡Insequeris) persequeris. ❡Officium) beneficium. ❡Te vero coniuge digna est) Pasiphae Minois vxor tauri amore capta opera Dedali in lignea vacca inclusa cum eo coire sustinuit, ex quo concubitu Minotaurus est natus, qui partim Minoem, partim taurum repræsentabat. ❡Toruum taurum) terribilem aspectu. ❡Ligno) lignea vaccæ forma. ❡Discordem fœtum) differentem partum, ❡Nam vir & taurus videbatur Minotaurus. ❡Ecquid ad aures?) an'ne, inquit, mea verba audis? Dubitat enim Scylla an verba sua ad aures Minois perueniant. Ecquid autem particula est interrogatiua affectui & indignationi seruiens. ❡Iam iam Pasiphaen) anadiplosis, & conduplicatio indignanti maxime conueniens.

*coniecta.
*a.l. genitrix.
*a.l. et.

Me miseram, properare iuuat, diuulsa'q; remis
Vnda sonat, mecum'q; simul mea terra recedit.
Nil agis ô frustra meritorum oblite meorum,
Insequar inuitum, puppim'q; amplexa recuruam
Per freta longa trahar, uix dixerat, insilit undis,
Consequitur'q; rates faciente Cupidine uires,
Gnosiacæ'q; hæret comes inuidiosa carinæ,
Quam pater ut uidit (nam iam pendebat in auras,
Et modo facta auis fuluis Halyæetus in alis)
Ibat, ut hærentem rostro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimisit, & aura cadentem
Sustinuisse leuis, ne tangeret æquora, uisa est.
Pluma fuit, plumis in auem mutata uocatur
Ciris, & a tonso est hoc nomen adepta capillo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Minos victor cum Atheniensibus stipendium imposuisset, vt nobilium liberi quotannis ad labyrinthum a Dædalo factum mitterentur, qui Minotauro obijcerentur, quem Pasiphae Solis filia Minois vxor eiusdem Dædali fabri ope iuncta tauro enixa fuerat. Tertio stipendio Theseus Aegei & Aethræ filius in insulā Cretā deuectus Ariadnæ, Minois & Pasiphaes filiæ, quæ pulchritudine eius exarserat amore, periculū capitis effugit. Digrediens inde Athenas cum ea atque illuc ad Diam insulam contigit, eam deseruit. Quæ post multas la[illegible] Liberum patrem habuit in maritum [illegible] desertam [illegible] Theseo sibi copulauit Deus; & vt memoria amoris existeret, coronam nomine eius inter sydera collocauit.

Vota Ioui Minos taurorum sanguine centum
Soluit, ut egressus ratibus Curetida terram
Contigit, & spoliis decorata est regia fixis.
Creuerat opprobrium generis, fœdum'q; patebat
Matris adulterium monstri nouitate biformis.
Destinat hunc Minos thalami remouere pudorem,
Multiplici'q; domo cæcis includere tectis.
Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis
Ponit opus, turbat'q; notas, & limina flexu
Ducit in errorem uariarum ambage uiarum.

RAPH. PROPERARE iuuat) me inquit delectat festinare. In volucrem namque conuertebatur. Diuulsa) discussa, percussa. Mea terra recedit) recedere videtur nauibus abeuntibus, hoc autem ex opinione vulgari est dictum. Insilit vndis) in undas salit & aquas. Comes inuidiosa) in Minoem maximam concitans inuidiam. Halyætus) species est aquilæ, clarissima oculorum acie, Halyætus vt Plinius scribit, libràs ex alto sese, visó'que pisce in mari præceps in eum ruens, & discussis pectore aquis rapiens. (Nisus in auem. Scylla in auem.)

ADDI. {Vsus autem poeta est Synæresi, contractis a & e in vnam syllabam. nam ἁλιαίετος per se quadrisyllabum est.} Ciris ἀπὸ τοῦ κείρειν, hoc est à tondendo fuit appellata.

ADDI. {Porrò quæ nam auis propriè sit Ciris, apertius aut planius, alibi nusquam traditur; Græcorum quidam commentarii exponunt ἱέρακα hoc est, accipitrem, Alii τὸν χάλκωνα intelligi volunt. Ex nostris sunt, qui Alaudam interpretentur. Virgilius autē, seu quisquis is fuit, qui carmen illud de Ciri composuit, solitariam autem hanc videtur facere, quæ in solis rupibus ac scopulis & littoribus desertis vt ipse ait, exigat æuum, vertice in medio cristam purpuream habens, cæteris plumis variè coloratis. (Ea. l. corona à capite eius supra inter sid.) Et quod hic Ouidius leuiter innuit, Nisum vbique persequi, Scyllam, id idem ille latius explicat his versibus.

Quacunq; illa leuem fugiens secat æthera pennis
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras.
Insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.}

Quæ autem de Niso & vrbis captiuitate à poeta memorantur; Megarenses (vt Pausanias scribit,) vera fuisse negāt. Noluit enim iis assentiri, qui vrbem suam Niso regnante captam fuisse aiunt. Sed Megareum Nisi generum in regnum successisse; & deinceps Alcathoum Megarei filium asserunt. Videtur quidem Alcathous eo tempore ex Elide venisse, inquit, quo Nisus mortuus est, Megarensium rebus afflictis, cuius rei argumentum est, quod statim murum ædificauit, quod vetustate iam dirutus esset à Cretensibus. Vota Ioui Minos) descripturus quemadmodum Ariadnæ corona in sydus fuit conuersa, breuiter commemorat ea, quæ de Minotauri cæde feruntur. Minos enim victor hoc tributo Athenienses pressit, vt nono quoque anno quatuordecim nobilium liberi, hoc est septem pueri, ac totidem virgines sorte ducti mitterentur in Cretam Minotauro obijciendi. Theseus igitur Aegei regis filius, cū sors ad eū peruenisset, siue (vt Isocrates in Helenes laudatione testatur) cum tantum dedecus tantam'q; suorum calamitatem ferre non posset, sponte in Cretam profectus, Ariadnæ Minois regis filiæ amore suo captæ auxilio seruatus est. Nam quo modo & Minotaurum interficeret monstrauit, & filo ad ianuam fixo è Labyrintho à Dædalo extructo egrederetur, ostendit. Quare occiso Minotauro Ariadnen, vnà cum Phædra sorore abductā in Diam insulam primum enauigauit, vbi ab ingrato Ariadne relicta, cum se desertā quereretur, opem'q; Deorum inuocaret, Libero patri ita placuit, vt & eam sibi desponsaret, & vt æterna illius amoris memoria esset, eius coronam in cœlum misit, cuius gemmæ in stellas conuersæ sydus coronæ simile effecerunt. Taurorum centum) hecatomben significat, quod erat centum boum sacrificium. Curetida terram) Cretensem, nam Curetes antiquissimi Cretæ populi fuerunt, vnde Curetis Creta fuit cognominata. (Curetas.) Opprobrium) dedecus, Minotaurus. Nam Pasiphae Cretes, (Pasiphae.) (ADDI.) {Clymenes alii, quæ fuit Oceani.} & Solis filia, ac Minois vxor, Veneris impulsu in tauri amorem incidit, cui cum Dædali opera se supposuisset, Minotaurum peperit, qui partim Minoi, partim tauro similis erat. Qua ex re facile Pasiphaes matris adulterium fuit deprehensum. Vt autē scribit Diodorus, ferūt Minoem singulis quibus'que annis solitum fuisse taurum omnium speciosissimum Neptuno sacrificare. Cum autem ei foret taurus forma præstātissimus, alium multo inferiorem sacrificauit, quare iratus Minoi Neptunus, Pasiphae vxori illius tauri amorem iniecit. Palæphatus vero scribit Pasiphaen, cum Minos testiculorum morbo laboraret, formosissimi iuuenis nola Tauri amore captam fuisse, ex eo'q; puerum suscepisse, qui tādem cum ferocissimus euasisset, à Theseo fuerit interfectus. Cæcis) occultis. Dædalus ingenio) Dædalus) vt narrat Diodo) genere Atheniensis, ex iis vnus, qui Erechthidæ vocantur, (Dædalus Ariadnæ corona in sydus.) adeo præclarus fuit architectus, vt & opera quædā mirāda effecerit, & statuas quæ aspicere, ambulare'q;, & spirare videbantur effinxerit, adeo namque compositio membrorū apta erat, & suis partibus perfecta, vt omnes in admirationem alliceret. (ADDI.) {Atque hic Dædalea vocāt Græci, opera αὐτόματα hoc, quæ sponte sua mouentur, aut vocem edunt. De quibus Plato illud ex fabula quadam ab iisdem citatur.

οὔτε τις ἄλλη [illegible]
[illegible]
[illegible] βαδίζειν δ' αὐτομάτως [illegible]}

De parentibus autem Dædali varie ab authoribus traditur. Lactantius, vt alii quidam, Eupalami, filium facit Dædalum. Pausanias in Bœoticis Palamonis. Plato in Ione, item Pherecydes, vt in comment. Sophoclis citatur, Metionis, quem Metionem rursus idem Pherecydes Erechthei filium vocat. Diodorus autem cōtra Eupalami, ipsum autem Eupalamum filium Athenæi, Erechthei'q; nepotem. Et eodem modo etiam de matre Dædali variant. Nam Pherecydes ex Iphinoe natum dicit, Plutarchus in Theseo, ex Merope Erechthei filia. Quæ diuersitas tametsi ad hunc locum non ita faciat, haudquaquam tamen omittenda visa est. Ponit) extruit, ædificat. Notas) signa quibus loca facile discernuntur.

MAEANDROS

Nec fecus ac liquidis Phrygius Mæandros in undis
Ludit, & ambiguo lapsu refluitq; fluitq;,
Occurrensq; sibi uenturas aspicit undas
Et nunc ad fontes, nunc ad mare uersus apertum
Incertas exercet aquas, ita Dædalus implet
Innumeras errore uias, uixque ipse reuerti
Ad limen potuit. tanta est fallacia tecti.
Quo postquam geminam tauri, iuuenisq; figuram
Clausit, & Actæo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita nouenis,
Vtq; ope uirginea nullis iterata priorum
Ianua difficilis filo est inuenta relicto,
Protinus Aegides, rapta Minoide * Diam
Vela dedit, comitemq; suam crudelis in illo
Littore destituit, desertæ, & multa querenti,
Amplexusq;, & opem Liber tulit, utq; perenni
Sydere clara foret, sumptam de fronte coronam
Immisit cœlo. tenues uolat illa per auras,
Dumq; uolat gemmæ, nitidos uertuntur in ignes
Consistuntq; loco specie remanente coronæ,
Qui medius, nixiq; genu est anguemq; tenentis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Dædalus Eupalami filius supradictus, cum propter commissa Minoem, a quo clausus tenebatur, fugere vellet, penas sibi & filio Icaro aptauit, quibus vt volucres profugerēt regis imperium. Quorū Icarus, quia præceptis parentis obtemperare nequiuit, in insulam maris decidit, quæ eius noīe Icaria dicta est. Dædalus autē in Siciliā ad Cocalum regem sepulto filio profugit, cuius casum Perdix Cali filius Atheniensis pro gaudio tulit, Nam dum is cum a matre propter cognationem datus esset in disciplinā, quia primus serræ inuētor fuerat, ob inuidiam ingenii ex muro a Dædalo præcipitatus est, cui in malo Minerua decidenti opem tulit, ante enim quam terram contingeret ab ea in volucrem est versus, quæ a nomine eius Perdix vocatur.

Dædalus interea Creten, longumq; perosus
Exilium, tactusq; loci natalis amore,
Clausus erat pelago. terras licet, inquit & undas
Obstruat at cœlum certe patet. ibimus illac.
Omnia possideat, non possidet aera Minos,
Dixit, & ignotas animum dimittit in artes,
Naturamq; nouat. nam ponit in ordine pennas
A minima cœptas, longam breuiore sequente,

RAPH. Mæādro. ADD I. ¶ MAEANDROS) fluuius est Phrygiæ Mæandros, qui sæpenumero in se redire videtur. Illi similem ait Labyrinthum fuisse. {Hinc & Mæandros vocamus, quæcunq; inuoluta atq; perplexa sunt. } ¶ Ad mare versus apertum) interdum inquit ad fontem versus redire, interdum ad mare spatiosum versus fluere videtur Mæādrus. Versus autem quāuis participiū plerisq; videatur, hoc loco tamē præpositio est, quæ elegantec cū ad in præpositionibus connectitur, vt ad forum versus mihi ire in animo est. ¶ Actæo sanguine) Athenienfi. ¶ Tertia fors) forte enim ducebātur, qui mittendi erant. Tunc aūt Theseus fuit eductus. ¶ Annis nouenis) post nouem annos. ADDI. { Variat autē hoc loco nonnihil à cæteris poeta. Nā Virg. item Diodorus atque alii pleriq. nō nono demum anno, sed singulis annis, Atheniēsiū liberos in Cretam pro tributo missos dicūt. Virgil. versus sunt.

In foribus letū Androgeo, tum pendere pœnas
Cecropidæ iussi, miserum septena quotannis
Corpora natorū. stat ductis sortibus vrna. &c.

Sed tamē Ouidii sentētiā etiā Plutarchus approbat in Theseo qui eodē modo plurimos authores sentire scribit. ¶ Vtq; ope virginea) postea quam inquit auxilio virginis Ariadnes è Labyrintho Theseus est egressus, nauem ɔscendit. ¶ Nullis iterata priorum) ad quā nemo eorū, qui prius missi fuerant ab Atheniēsibus in Cretā vnquā redire potuit. ¶ Rapta Minoide) Ariadna Minois filia abducta. Dia. ¶ Diā) insula est Dia vna ea Cycladibus, haud longe distans à Creta Ariadnæ & Bacchi amoribus clarissima, quā & Naxon, & Strongylē, & Dionysiada à vinearū fertilitate, & Siciliam minorem, & Calliopolim appellatam fuisse Plinius scribit. Multæ quoq; vrbes Diæ fuerunt vocitatæ. Est enim Dia vrbs Thessaliæ ab Aeaco ædificata, est Thraciæ altera iuxta Athon montē, tertia est Euboeæ, quarta est insula cum vrbe, Peloponeso adiacens, quinta est Lusitaniæ, sexta Italiæ iuxta Alpes, septima Scythiæ, octaua Cariæ, nona Bithyniæ iuxta Pontum. ¶ Diam) versus, siue ad, præpositiones, siue potius vtræq; subintelligantur. ¶ Destituit dereliquit. ¶ Sumptā da fronte coronā) illa corona dicitur à Vulcano facta ex auro & indicis gēmis, p quas Theseus existimatur de tenebris Labyrinthi ad lucē venisse, qd aurū & gēmæ in obscuro fulgore luminis efficiebāt. Hāc aūt coronā (vt ait Hygi.) quo tpe Bacchus ad Minoa venit, Ariadnæ muneri dedit, qua delectata stupri conditionē nō recusauit. Sed aliæ quoq; sunt priscorū de hac corona opiniones. ¶ In nitidos ignes) in stellas splendētes. ¶ Specie co.) figura. nā illud sydus qd est inter ἐν γόνασιν & Ophiuchō ob similitudinē corona vocatur. ¶ Qui me ni. ge.) coronæ sydus mediū esse ait, & eius q ἐν γόνασι à Græcis vocatur, hoc est in genibus, & eius q vocat Ophiucos: idest anguē tenēs. ¶ Nixiq; ge.) de hoc variæ sunt antiquorū opiniones, nā Eratosthenes illū Herculē esse ait, paratū ad decertādū, sinistra manu pellē leonis, dextra clauā tenētē. Conatur nāque interficere draconē, Hesperidū custodē, q nunquā oculos opuisse sōno coactus existimat, quo magis custos esse demōstret. Horū igitur pugnā Iuppiter admiratus inter astra cōstituit. Habet enim draco caput erectū, Hercules autē dextro genu nix⁹, sinistro pede ɔplato, capitis eius dexterā partē opprimere conatur. dextera manu sublata vt feriēs sinistra vero ɔiecta cū pelle leonis, vt is q̄ maxime dimicās appareat. Qui plura de hoc videre cupit, Hyginū legat, varias opiniones referētē. ¶ Anguē te.) Ophiuchi est interpretatio, q angui tenēs à nostris vocat, tenens manibus anguē medium corpus eius implicātē. Hunc alii Phorbania Triope filiū, alii Aesculapiū, alii Glaucū Minois filiū, q Aesculapii opa dicit reuixisse, esse aiūt. Ophiuch⁹ *a.l.chiā. Anguē vero hac de causa tenere dicitur, qd cū Glaucū sanare cogeretur, ɔclusus quodā loco secreto, baculū tenēs manu, cū qd ageret, cogitaret, dicit anguis ad bacillū eius arrepsisse, quē Aesculapius mēte cōmotus interfecit bacillo fugiētē sæpi⁹ feriēs. Postea fert alter anguis eodem venisse ore ferēs herbā, & in caput eius imposuisse, quo facto illico fugisse, quare Aesculapiū vsum eadē herba Glaucū ad vitā reuocasse. Itaq; anguis, & in Aesculapii tutela, & i astris dicit collocat⁹, qua ɔsuetudine ducti reliq medici anguibus vtūtur. ¶ Dædalus inte.) Tali* Atheniensis transmutationē in pdicē autē poeta narraturus quæ de volatu Dædali, atq; Icari feruntur, præmittit. Nā Dædalus Atheniēsis Eupalami filius, cū* Talū sororis filiū optime indolis iuuenē p inuidiā, qd & serrā, & circinū inuenisset, interemisse diceret, iudicii euētū timēs in Cretā aufugit, eius vero opa & Pasiphae in lignea vacca iclusa cū tauro coiuit, & Ariadne Theseū seruauit. Quæ cū Minos resciuisset, illū in Labyrinthū vnà cū Icaro filio ɔiecit. Dædalus vero ingenio pollēs pēnas ad se varii gñis afferri curauit, ea qb⁹ & sibi & filio alas ɔfecit, itaq; aptauit, vt auiū more è Creta euolarent. Ac Dædalus qdē quo voluit, incolumis puenit, Icarus vero patris mādatorū neglector, cū alti⁹ q̄ pater euolare gauderet, resolutis calore penis, in mare cecidit, qd ab eo Icariū ea sentētia Ouidii fuit cognominatū. Cū vero Dædalus filiū sepeliret, forte Perdix noua tūc auis ipsum aspiciēs mœrētē valde est gauisa. Cū eni esēt iuuenis ingeniosissimus, iāq; serram, circinūq; iuenisset, à Dædalo inuidia moto ea Palladis arce deiect⁹ auxilio ipsi⁹ Palladis i auē sui nois fuit cōmutat⁹. ¶ Loci natalis) patriæ in qua natus erat. ¶ Obstruat) claudat. ¶ Et cœlū patet) tñ aer aptus est. Cœlū eni frequēter p aere ponit. ¶ Oia possideat) licet ɔiunctio subaudiat. ¶ Naturāq; no.) rē nouā in natura excogitat. Nā hō q natura volare nō pōt, ingenio Dædali aptus ad volatū effectus esse videtur.

*a.l. Cali Talus puer in pdicē

*a.l. Calū.

Dædali volatus Icari casus

Cœlum.

Vt cliuo creuisse putes. sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit auenis.
Tum limo medias, & ceris alligat imas.
Atq; ita compositas paruo curuamine flectit,
Vt ueras imitetur aues. puer Icarus unà
Stabat, & ignarus sua se tractare pericla
Ore renidenti modo, quas uaga mouerat aura
Captabat plumas, flauam modo pollice ceram
Mollibat, lusuq; suo mirabile patris
Impediebat opus. postquam manus ultima cœpto
Imposita est, geminas opifex librauit in alas
Ipse suum corpus, motaq; pependit in aura.
Instruit & natum, medioq; ut limite curras
Icare ait, moneo, ne si demissior ibis,
Vnda grauet pennas, si celsior, ignis adurat.
Inter utrunq; uola. nec te spectare Booten,
Aut Helicen iubeo, strictumq; Orionis ensem,
Me duce carpe uiam: pariter præcepta uolandi
Tradit, & ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus, monitusq; genæ maduere seniles,
Et patriæ tremuere manus. dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo, pennisq; leuatus
Ante uolat, comitiq; timet, uelut ales, ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aera nido,
Hortaturq; sequi, damnosasq; erudit artes,
Et mouet ipse suas, & nati respicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stiuæq; innixus arator,
Vidit, & obstupuit, quiq; æthera carpere possent,
Credidit esse Deos. & iam Iunonia læua
Parte Samos fuerat, Delosq;, Parosq; relictæ,
Dextra Lebinthos erat, fœcundaq; melle Calydne
Cum puer audaci cœpit gaudere uolatu,
Deseruitq; ducem, cœliq; cupidine tactus
Altius egit iter, rapidi uicinia Solis
Mollit odoratas pennarum uincula ceras.
Tabuerant ceræ, nudos quatit ille lacertos,
Remigioq; carens non ullas percipit auras.
Oraq; cœrulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua, quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec tam pater, Icare dixit,
Icare dixit ubi es? qua te regione requiram?
Icare dicebat. pennas aspexit in undis.
Deuouitq; suas artes, corpusq; sepulchro
Condidit, & tellus à nomine dicta sepulti.

RAPH. ¶ VT Cliuo creuisse putes) ut possis eas putare cliuo aliquo creuisse propter ipsarum inæqualitatẽ. ¶ Tum limo medias) deinde inquit mediam pennarum partem filis, infimã vero ceris alligauit Dædalus. ¶ Paruo curua fle.) parum inflectit, ut veræ auium alæ esse viderentur. ¶ Ore reni.) hilari & læto & ridenti. ¶ Mollibat) mollẽ faciebat. ¶ Postq̃ ma. vlti. cœpto ipo. est) posteaq̃ alæ completæ fuerunt. Nam imponere manum vltimam operi, est opus ipsum finire. ¶ Opifex) artifex Dædalus. ¶ Librauit) suspendit. ¶ In aura mo.) in aere alis agitato. ¶ Instruit & natum) alis subaudias, hoc est apponit etiã filio alas. ¶ Demissior) inferior. ¶ Grauet) graues reddat madefaciẽdo. ¶ Inter vtrunque) summũ & infimum locum, hoc est per medium. ¶ Nec te spe. Bootem) Icarũ admonet Dædalus, ut se sequatur. Neque enim opus esse ut volatum suum dirigat ad syderum rationem, quæ nautæ maxime obseruant.

ADDI. {Immo ne ad dexteram nimis, ne'ue ad sinistram declinet, sed mediam viã teneat, id enim videtur significare poeta per Bootem & Helicẽ ex vna parte: Item per Orionem, ex altera.}

Bootes. Bootes autem sydus est, qui & Arctophylax dicitur, qui agitare plaustrũ videtur, vnde & à bobus nomen accepit. Septẽtriones autem significat, quos nautæ potissimum respiciunt. ¶ Aut He.) Helice vero maior est vrsa, sic dicta ab Helice vrbe Arcadiæ, in qua Calisto nata esse fertur.

ADDI. {Vel etiam à gyro, seu circulo, quem maiorem describit, q̃ vrsa minor. Nam Græcis ἑλίσσω idem quod circũago, ac roto significat.} Dicta est autem Helice vrbs (vt Stephanus ait) vel ab Helica Lycaonis filio, vel ab Helice Ionis vxore, Selinuntis autem filia.

Helice. Icari casus. Orion. ¶ Strictum'que Orionis en.) Oriõ ἀπὸ τοῦ οὐρεῖν hoc est ab vrina fuit cognominatus, quod ex Iouis & Mercurii vrina fingatur natus, vt in quinto Fast. copiosæ narrat Ouid. Is venator tantis viribus fuit, vt nulli ferè se cessurum iactaret. Quare Terra permota Scorpionem maximum emisit, qui illum interficere conaretur. Iuppiter autem vtriusq; animum admiratus & Scorpium sponte, & precibus Dianæ Orionem in sydera sustulisse narratur. Referuntur tamen & aliæ de Orione opiniones ab Hygino. Sydus vero Orionis ita figuratur, vt ensẽm nudum in manu tenere videatur. ¶ Dãnosas ar.) perniciosas, quod exitu probatum est. ¶ Tremula arun.) hamo ab arundine tremula dependente. ¶ Stiueq;) vel stiuæ, Q uæ enim copulatiua coniunctio pro vel disiunctiua, posita est. Stiua autem manubrium est aratri quo regitur. Virg. Stiuaq; innixus aratro ¶ Iunonis Sa.) Iunoni dicata, nam ibi Iuno & nata & educata & Ioui vxor tradita dicitur. Est autẽ insula Cariæ adiacens, quæ prius tum Parthenia, tum Dryusa, tum Anemusa, tum Melãphylos fuit apellata. Est etiam alia Samos, quæ & Samothracia dicitur, quod Thraciæ adiacet, vnde Virg. Threiciamq; Samõ, quæ nunc Samothracia fertur. Delos quoque & Paros insulæ sunt Aegei, vt iam sæpius diximus. ¶ Dextra Lebinthos erat) Lebinthos insula est vna ex Cycladibus.

Samos. Lebinthos. ADDI. {Strabo inter Sporadas recenset, vt & sequentem.}

Calydne. Calydne quoque insula est Cycladum vna, mellis ferax. Homerũ hoc loco imitatus videtur poeta qui eodẽ modem, sed pluraliter, καλύδνας dixit, pro ea insula, quæ alio nomine καλύμνα vocatur. vt Iliados β.

Οἱ δ' ἄρα νίσυρόν τ' ἔχον, κράπαθόν τε, κάσον τε
Καὶ κῶν εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε καλύδνας.

Ita enim Scepsius grãmaticus hunc locũ interpretatur authore Strab. lib. x. Quãq̃ alii nõ tantum Calymnã, sed & vicinas Calymnæ insulas, per καλύδνας intelligi putent. De Calymnio autẽ melle idẽ Strab. in hunc modũ ἄριστον μέλι φησι τὸ καλύμνιον, inqt, ὡς ὡδὶ τὰ πολὺ ἄριστον ἐστὶ καὶ ἐφάμιλλον τῷ ἀττικῷ, τὸ δ' ἐν ταῖς νήσοις, διαφερόντως κάλλιστον τὸ καλύμνιον. ¶ Mollit) molles reddit & liquefacit. ¶ Odoratas ce.) odorem emittentes. ¶ Cœrulea aqua) nigro mari. nã in mare Icarus cecidit. ¶ Quæ no. tra. ab illo) nam mare Icariũ ab Icaro fuit appellatum, vt sentit Oui. vt vero alii ab Icaro insula fuit cognominatũ. ¶ At pater infe. nec iã pater) pater quia genuerat, nõ pater, quia filius iam erat mortu°. ¶ Deuouit) detestatus est. ¶ Et tellus à noie dicta sepulti) Icaros eni insula ab Icaro Dædali filio illic sepulto dicta fuisse videtur. ¶ Hũc miseri tumulo) Tali* pueri Metamorphosin Iaue describere incipit poeta. nam Talus* (vt & Diod. & Paus. scribunt) Dædali sororis filius, cũ & rotã figuli, & serrã ferreã, & circinũ inuenisset, à Dædalo inuidia moto fuit interfect°. Quare Dædalus ab Areopagitis dãnat° i Cretã ad Minoẽ aufugit. Quẽ hic Talũ subinde vocat Regius, Diodori, vt puto, vulgarẽ editionẽ secutus, eũ Pausanias in Atticis, vt & alii quidã, Calũ vocat, nõnulli etiã Perdicẽ. Ac Perdicis nomẽ ipse ẽt Ouid. cõprobare videt, quãdo ifra ait. —Nomẽ, qđ & ante remãsit.

Icariũ mare. Icaros insula. *a.l. Cali. *a.l. Cal°

ADDI. {Talus aũt p, T, gigãtis nomẽ cuiusdã est, q totus æreus fuisse dicitur, ex æreo illo hominum genere reliquus, quos Prisci ex arboribus natos tradiderunt. Custos idem à Ioue Cretæ insulæ additus, vt Apollonius ait, libro quarto:

Serræ circiniq; inuentor.

Τοὺς δ'

Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice Perdix,
Et plausit pennis, testataq; gaudia cantu est.
Vnica tunc uolucris, nec uisa prioribus annis,
Factaq; nuper auis, longum tibi Dædale crimen.
Nanq; huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum, ferroq; incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ reperit usum
Primus, & ex uno duo ferrea brachia nodo
*Iunxit, ut æquali spatio distantibus illis
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, sacraq; ex arce Mineruæ
Præcipitem misit, lapsum mentitus. at illum,
Quæ fauet ingeniis, excepit Pallas, auemq;
Reddidit, & medio uelauit in aere pennis.
Sed uigor ingenii quondam uelocis, in alas,
Inq; pedes abiit: nomen, quod & ante, remansit.
Non tamen hæc alte uolucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altoq; cacumine nidos.
Præter *humum uolitat, ponitq; in sepibus oua,
Antiquiq; memor metuit sublimia casus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Oeneus Parthaonis filius, quia in sacrificio cogendorum fructuum consulto præterierat Dianam, Aper ab ea missus est, qui Calydoniæ agros uastaret. Perseuerante autem Oeneo in despectu Deæ, Meleager iussu parentis cōuocatis principibus Græciæ aprum venari aggressus est, cum quibus Atalanta Schœnei filia ex Arcadia digressa, quæ prima aprum vulnerauit, cuius virtutem & speciem miratus Meleager, interempto apro exuuias ei concessit, quas Plexippus, Toxeus & Agenor Thestii filii virgini ereptas cū interitu rependerunt. At Althea mater Meleagri, vt fratrum cædē accepit, stipitem fatalē conditum a Parcis, in quo vita Meleagri continebatur flāma perussit. Quo consumpto Meleager extinctus est, vnde sorores eius flendo in aues sunt cōuersæ, quæ a fratre Meleagrides cognominantur.

Iamq; fatigatum tellus Aetnæa tenebat
Dædalon, & sumptis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur. iam lamentabile Athenæ
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricemq; Mineruam
Cum Ioue, disq; uocant aliis, quos sanguine uoto
Muneribusq; datis, & aceruis thuris honorant.
Sparserat Argolicas nomen uaga fama per urbes
Theseos, & populi, quos diues Achaia cœpit,
Huius opem magnis implorauere periclis,
Huius opem Chalydon, quāuis Meleagrō haberet,
Sollicita supplex petiit prece. causa petendi
Sus erat, infestæ famulus, uindexq; Dianæ.
Oena nanq; ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua uina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas

RAPH. Τοὺς δὲ τάλως χάλκειος ἀπὸ στιβαροῦ σκοπέλοιο
Ῥηγνύμενος πέτρας εἶργε χθονὶ πείσματ' ἀνάψαι,
Δικταίης ὅρμοιο κατερχόμενος ἐπ' ἰωγήν.
Τὸν μὲν χαλκείης μελιηγενέων ἀνθρώπων
Ῥίζης λοιπὸν ἐόντα μετ' ἀνδράσιν ἡμιθέοισιν
Εὐρώπῃ Κρονίδης νήσου πόρεν ἔμμεναι οὖρον
Τρὶς περὶ χαλκείοις κρήτην ποσὶ
δινεύοντα.

Perdix in auem.

Hunc poeta veneficiis & incantationibus suis Medea interemit, vt eodē loco narratur.) ⁋ Ponentem tumulo) tumulantem & sepelientem. ⁋ Et plausit pennis) & alas concussit. ⁋ Vnica) sola, vnicus enim secūdo caret, vnus habet secundum. ⁋ Longum crimen) magnum. Nam Dædalus eum de Palladis arce deiecisse criminatus est. ⁋ Fatorum ignara) inscia eorum quæ fato filio suo euenire debebant. ⁋ Germana) soror Dædali. ⁋ Bis senis natalibus actis) exactis duodecim annis. Natus enim erat annos duodecim Talus, cū Dædalo fuit commendatus. ⁋ Animi ad præcepta capacis) præceptorum capacis in soluta diceremus oratiōe. ⁋ Ille etiā medio spinas) Talum serræ fuisse ait inuentorem ad exēplum illius spinæ, quæ est in medio piscium. ⁋ Et ex vno duo ferrea brachia nodo) illum circini quoq; inuentorē fuisse ait poeta. ⁋ At illū Pallas) Pallas, quæ & Minerua dicitur omnium artium inuētrix fuisse perhibetur. ⁋ Excepit) suscepit. proprie autem excipi cadētia dicuntur. ⁋ Velauit) cooperuit. ⁋ Sed vigor ingenii quondā velocis) sed vis, inquit, & acrimonia ingenii Tali pueri, in alas & pedes auis transiuit. Perdices enim acerrimi sunt & volatus & cursus. ⁋ Nomen quod & ante remansit) nam Talus Perdix quoq; fuit cognominatus. ⁋ Præter humū) iuxta terram. ⁋ Iamq; fatigatum tellus Aetnæa) narraturus poeta sororum Meleagri cōuersionem in aues Meleagridas à fratre vocatas, venationem apri Calydonii prius describit: Oeneus Oeneus enī Parthaonis filius rex Calydoniæ, cū decimas frugum Diis omnibus præterq̄ Dianæ persoluisset, iram Deæ in se pcitauit. Maximus nanq; aper ab ea imissus Calydoniæ agros ita vastabat: vt omnia deserta viderent. Quare Meleager Oenei patris iussu conuocatam Græciæ iuuentutem in apri venationem eduxit, quem cum Atalanta Schœnei filia speciosissima prima vulnerasset sagitta, visa est Meleagro digna cui ætate formaq; placebat, quę capite, pelleq; interēpti apri donaretur. Cæterum Plexippus, Toxeus, & Agenor Thestii filii, fratres'que Althææ matris Meleagri ægre ferentes fœminam viris præponi, cum spolia Atalantæ per vim auferre vellent, à Meleagro fuerunt interfecti. Quod quidem cum Althæa resciuisset, fratrum cædē vltura, stipitem, quem Parcæ in Meleagri natiuitatem in ignem mittentes cecinerāt cum eo Meleagrū ipsum & victurum & periturum, in ignem cōiecit. Quo absumpto, Meleager quoq; cum maximo totius Calydoniæ mœrore interiit. Cū vero eius sorores flere nunq̄ desinerent, Deorum misericordia in aues à fratris nomine Meleagridas cognominatas conuersæ fuere. ⁋ Iamq; fa.) Dædalus Minois iram fugiens ad Cocalum Siciliæ Cocalus. regem peruenit, à quo & tutatus & hospitio susceptus *a.l. vinxit est, ac tādem Minos ipse interfectus. {A filiabus Cocali, feruenti aqua, vt quidā tra ADDI. dunt, perfusus. Diodo. autē in balneo suffocatū ait à Cocalo, cum inito pacto de reddendo Dædalo Minos in vrbem receptus fuisset.} ⁋ Thesea lau.) Thesei virtute. Pro eo enim quod præcedit id quod sequitur positum est. Virtutem nanque laus conse *a.l. pptee qui solet. Thesei autem virtute Minotaurus fuit interfectus. Hæc vero ad cōnectendas fabulas narrantur. ⁋ Pendere tri.) persoluere tributū ob cædem Androgei Atheniēsibus à Minoe impositū. ⁋ Bellatricem Mineruā) hæc etiam Bellona vocatur. ⁋ Vocant) inuocant. ⁋ Voto sangui.) victimarum quas vouerant sanguine, si Theseus victor ex Creta reuerteretur. ⁋ Diues Achaia) potēs Græcia. ⁋ Implorauere) cum lachrymis petiere. Huius opē Calydon vrbs est Aetoliæ, à Calydone Endymiōis vel Aetoli filio appellata, vnde Calydon. Calydonius declinat. ⁋ Sus erat) aper & quidem ferocissimus. ⁋ Plenis successibus anni) ob plenam & perfectam illius anni fertilitatem. ⁋ Primitias frugum) primas fruges. prima nanque frumenta matura Cereri dicabātur, vt vina Baccho, oleum Mineruæ. ⁋ Palladios latices) oleū dicit à Pallade inuētū. ⁋ Cœptus ab agricolis) Cererem, Bacchum, & Mineruā agricolas vocat poeta, quod ea inuenerint quibus agriculturæ opera datur. ⁋ Ambitiosus honoe) ab effectu, quod ambitiosos reddat. Honoe autem Deorum sacrificia sunt. ⁋ Sine thure) sine sacrificio.

Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras
Tangit & ira Deos at non impune feremus,
Quæq; inhonoratæ,& non dicemur inultæ,
Inquit,& Oeneios ultorem spreta per agros.
Misit aprum,quanto maiores herbida tauros.
Non habet Epirus sed habent sicula arua minores.
Sanguine,& igne micăt oculi,riget horrida ceruix,
Et setæ densis similes hastilibus horrent,
Stantq; uelut uallum,uelut alta hastilia,setæ.
Feruida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit,dentes æquantur dentibus Indis,
Fulmen ab ore uenit,frondes afflatibus ardent.
Is modo crescentes segetes proculcat in herba,
Nunc matura metit fleturi uota coloni,
Et Cererem in spicis intercipit,area frustra,
Et frustra expectant promissas horrea messes.
Sternuntur grauidi longo cum palmite fœtus,
Bacaq; cum ramis semper frondentis oliuæ
Sæuit & in pecudes.non has pastor'ue,canis'ue;
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi nec sese in mœnibus urbis
Esse putant tutos,donec Meleagros,& una
Lecta manus iuuenum caluere cupidine laudis.
Tyndaridæ * gemini præstantes,cæstibus alter,
Alter equo,primæq; ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo felix concordia Theseus,
Leucippusq; ferox,iaculo'q; insignis Acastus,
Et duo Thestiadæ,& proles Aphareia Lynceus,
Et uelox Idas,& iam non fœmina Cænæus,

KAPII. Epirus Apri Calidonii de scriptio.

¶LATOIDOS)Dianæ filiæ Latonæ. ¶Herbida Epirus) herbosa. Epirus vero continentem significat,sed frequenter quidem pro ea ponitur regione, quæ & Chaonia appellatur. ¶Dentibus Indis)elephantinis. ¶Ardent)ardere videntur. ¶Grauidi fœtus)racemi vua graues. ¶Cum palmite)cũ frondibus vitiũ. ¶Bacamq;)olea & fructus oliuæ. ¶Et vnà) & simul. ¶Lecta manus)electa iuuenũ multitudo. ¶Caluere (cõmoti fuere. ¶Tyndaridę gemini)castor & Pollux gemelli Tyndari filii, ac Ledæ putati,cum essent Iouis, quorum alter pugil præclarus, Castor autẽ domitor equorũ ab Homero, aliisq; poetis fuisse memoratur.

Tyndaridę

ADDI. ¶Cæstibus)armis quibus pugiles vtuntur. {Fuerunt autẽ Cestus,vt ex Homero Iliad. penul. Apollonii Argon.li. Item Pollucis lib.iii.ca.xxx. colligitur.lora quædã cruda insutis plũbeis glandibus ti gentia,quæ manibus inducẽtes pugiles, inter se dimicabant. Vnde idem genus certaminis etiam σφαιρομαχῶν à Polluce dicitur. Fortassis aũt species quædã eius fuit,quæ inter se Romæ, qui Renarii & Mirmillones dicebantur, certare solebant.} ¶Primæq; ratis molitor Iason) Argo nauem,cuius extruendæ author fuit Iason, primam longarum nauium fuisse Ouid. sentit, alii vero Danaum earum inuẽtorẽ fuisse putãt,vt ante quoq; diximus ¶Molitor)fabricator. ¶Et cum Pirithoo)Thesei, Pirithoiq; amicitia notior est, q̃ vt hoc loco sit exponenda. Illud notãdum esse videtur, Pirithoũ apud Græcos trissyllabum esse nomen,ac secundam syllabã produci,quæ à Latinis corripitur quadrissyllabum esse putantibus. {Errat hoc loco Regius. Neq; enim apud Græcos trisyllabũ modo πειρίθους dicitur, vt Pãthus,sed & quadrisyllabũ πειρίθοος, vt Hipothous. Deĩde neq; secundã lõgã hẽt, sed primã. Vtriusq; rei exẽpla habes,apud Home. vt Ilia.ii.

Pirithous,

ADDI.

Τῶν δ᾽ αὖ ἡγεμόνευε μενεπτόλεμος πολυποίτης
Υἱὸς πειριθόοιο τὸν ἀθάνατος τέκετο ζεύς. Et Iliad.i.
Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι
Οἷον πειρίθοόν τε δρύαντά τε ποιμένα λαῶν.

Hinc & Horatius dixit libro quarto Carminumt
Nec Lethea valet Theseus abrumpere charo
Vincula Pirithoo. Et Virg.vi.Aeneid.
Quid memorem Lapithas,Ixiona,Pirithoumq;, Trisyllabi autẽ exẽplũ apud Apolloniũ inuenies lib.i.Argonau.

Θησέα δ᾽ ὃς περὶ πάντας ἐρεχθεΐδας ἐκέκαστο
Ταιναρίῳ ἀίδηλος ὑπὸ χθονὶ δεσμὸς ἔρυκε
Πειριθῷ ἑσπόμενον κεινὴν ὁδόν. quod per contractionem factũ. Dictus aũt est πειρίθοος,à περὶ & θέειν,quasi qui περιθεὸς fuerit εἰς τὸ θέειν, vt etymologici exponunt,siue etiã ab eo,quod Iuppiter in facie equi versus, Pirithoi matrem,Ixionis autẽ vxorem,Diam noie,cursu circunuectus fuerit,quãdo concubitũ eius appetebat πειρίθοος,quod ex πειρίθεος p συγκοπὴν factũ. }

Thestiadæ ¶Et duo Thestiadæ, Thestii filii Toxeus & Plexippus. ¶Et
Lynceus proles Ephyrea Lynceus) Ephyrea quidem legitur, vt ab Ephyre vrbe, quæ nunc Corinthus dicitur,declinetur, sed
Aphareus mihi recte Aphareia ab eo,qui hoc opus è latina in græcã linguam vertit,legi videtur, vt intelligamus Lynceum acutissimi visus hoiem, Apharei filium fuisse. Huic aũt lectioni Apollonius Rhodius astipulatur in primo Argon. cũ Lynceum & Idam Aphareidas vocat,quem tam acuti visus fuisse ait, vt etiam quæ sub terra essent,intueretur. {Versus Apollonii sunt.

ADDI.

Οἵτ᾽ ἀφαρητιάδαι λυγκεὺς καὶ ὑπέρβιος ἴδας
Ἀρήνηθεν ἔβαν μεγάλῃ περιθαρσέες ἀλκῇ
Ἀμφότεροι,λυγκεύς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρι κεῖνον
Ῥηιδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι.

Apharei aũt liberos fuisse Lynceum & Idã Pausan. quoq; docet in Messenicis, eosdemq; cum Meleagro in hac venatione fuisse etiã Hyginus testatur capite.clxxiii. Quanq̃ apud Apollon pro Ἀφαρητίδαι interposita τ, ἀφαρητιάδαι legitur, euphonię, vt puto gratia, si tamen integra est scriptura. ¶Leucippusq; fe.)Leucippũ hũc Apharei fratrẽ accipio, Perierei filiũ, natu minorẽ, quãdoquidem proximo loco Lyncei mentionẽ fecit. Fuit aũt hic Leucippus pater Elairæ & Phœbes, quas Castor & Pollux abducere conati, à fratribus. Ida & Lynceo prohibiti fuere, altero illorũ etiã occiso. Cuius rei & Prop.memi.lib.i. *a.l.gemino.

Non sic Leucippis succendit Castora Phœbe,
Pollucem cultu non Elaira soror.

Fuit & Arsinoes pater Leucippus, ex qua Apollo Aesculapium genuit,vt Pausan. in Messeni.tradit. Ex Arsinoe enim non, vt supra Ouid. Ex Coronide Aesculapium natum Messenii volunt. Quanq̃ alii,vt supra annotauimus Arsinoen & Coronidẽ eandem faciant,patremq; illius Leucippum Amyclæ filium dicant. Fuit autẽ & alius eodẽ noie Leucippus,Oenomai filius,qui Daphnẽ amauit,de quo idẽ Pausa.in Arcadicis & Parthenius in Eroticis. ¶Iaculoq; insig. Acastus) Peliæ filius hic fuit, de quo supra in fab. Medeæ & Iasonis. ¶Et velox Idas)frater Lyncei, vt supra. Hic etiã cõtra Apollinem intendere arcũ ausus fuit,eò quod ille spõsam Marpissam noie,præripere ei voluisset, vt est Iliad.ix. quo loco Homerus κάρτιστον vocat, quẽ hic Ouid.velocem. Interfectus autẽ fuit fulmine tandem à Ioue, cum in pugna contra Castorem & Pollucem,alterũ illorũ occidisset. Pausan.in Messen. ¶Et iam non fœmina Cænæus) hic Elati filius,& initio fœmina fuit, Postea autẽ à Neptuno oblato ei vitio)pro virginitate donũ hoc recepit vt è fœmina in marem conuerteretur, & à telis, vulneribusq; inuiolabilis foret. Huius filius Coronus fuit qui cum Argonautis in Colchos profectus est. Reliqua infra vide in bello Lapitarum & Centaurorum. Hippothousq;, Dryasq;, Dryantis etiam Home.meminit Iliad.i. Versu supra paulo citato. Vtriusq; autẽ Hyginus capite.clxxiii. qui Hippothoi patrem Geryonem, Dryantis autẽ Iapetum vocat, vt quidem vulgo,corrupteq; legitur. Nam ego pro Geryonem, Cercyonem malim, quando & Pausan.in Arcadicis Hippothoi primum, Cercyonem vocat,& pro Iapeto Aepytum, malimmam & hoc nomen frequẽs apud Græcos authores est. Statius autem libro septimo, etiam Orionis nepotem Dryanta dicit.}

¶ET

RAPH. Phoenix. ¶ Et cretus Amyntore Phoenix) Phoenix Amyntoris filius, qui impellente matre postea cum pellice illius rem habuisset, imprecationes patris effugiens ad Peleũ peruenit, à quo, (vt narrat Homerus) hospitio benignissime susceptus Achillis educandi, instituendiq; curã suscepit, vt illi & dicendorũ & agendorũ præceptor esset. Alter etiã fuit Phoenix Agenoris pater, à quo Phoenicia fuit denominata. Auẽ quoq; esse Phœnicẽ nemo est qui ignoret. ¶ Actoridęq; pares) Mœnetii est piphrasis, nã Mœnetius Patrocli, q Actorides ab Actore auo dicitur, fuit pater. vt aperte in.xi. Iliad. scribit Homerus. ADDI. {Alii aũt Actoridæq; pares, legunt hoc loco, vt de duobus Actoridis intelligaſ, Menatio videlicet, cuius hic Regius meminit & altero Iro, q ab Apollonio Actoridæ filius appellatur, lib. i. his versibus.

Iliad. li. ix.

Mœnetii.

Hippothous'q;, Dryas'q;, & Cret' Amyntore Phœ-
Actoridæ'q; parẽs, * & missus ab Elide Phyle', (nix
Nec Telamon aberat, magni'q; creator Achillis,
Cum'q; Pheretiade, & Hyantæo Iolao,
Impiger Eurytion, cursu'q; inuictus Echion,
Narycius'q; Lelex, Panopeus, Hyleus'q;, ferox'q;
Hippalus, & primis etiam nunc Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,

Ἦλυθε δ' ἰφρύτιωνι, καὶ ἐλπὶς ἱρβιῶ,
Τῶς ἡ μὲν τελάων, ὃ δ' ἴρον ἀκτορίδαο, &c.

Ac posteriorẽ hãc lectionẽ ẽt ipse approbo, sed tñ, vt Actoridæ nomen, neq; de Menatio neq; de Iro intelligã, verũ de Euryto & Cteato, Actoris re ipsa filiis, cognomẽto aũt Neptuni, quos eosdẽ Homerus & Actorionas, græca patronymicoꝝ forma, & Molionas, à matre Molione, vt pleriq; sentiũt, appellauit. Atq; hoc ea de causa qd in eodẽ versu mox sequr Phyleus Angei filius, cui cũ Actoridis hisce paterna amicitia fuit, vt ex Pausania colligimus primo Eliacoꝝ. ¶ Et missus ab Elide Phyleus) Angei filius, vt supra diximus, cui Hercules: patre Angea, ob negatã purgati stabuli mercedẽ eiecto regnũ Elidis tradidit, postea occisis ẽt Actoris eo pręlio filiis. Author Pausanias. Corruptæ aũt in qbusdã editionib' Pelas, p Phyle' legiſ. ¶ Nec Telamõ aberat, mag. creat. Achillis) Telamonẽ & Peleum fratres intelligit, quorũ altec Aiacis, alter Achillis pater fuit, ambo aũt filii Aeaci ex Endeide Scironis, (siue Chironis potius legẽdũ) vt Pausanias in Corinthiacis ¶ Cũq; Pheretiade) Admetũ intellige, Pheretis filiũ, cuius Vxor Alcestis fuit, de qua Euripidis fabula eatat. Pleriq; ãt hũc versũ, quasi q paꝝ sibi ostet, notarũt. Nã apud Hom. aiunt nomẽ Pheretis pria lõga poniſ, ut Ilia. ii.

Ἵππαι μὲν μέγ' ἀρισται ἔσαν φηρητιάδαο
Τὰς εὔμηλ☉ ἔλαυνε ποδώκεας, ὄρνιθας ὥς.

Et Iliados penultimo. —ἀλλ' ἔππηλε
Αἱ φηρητιάδαο ποδώκεες, ἃς φορέου ἵπποι.

Sed iidem nõ animaduerterunt, versum qui est Odysseæ. xi.

Τὰς δ' ἑτέρας κρηθεῖ τίκε βασίλεια γυναικῶν
Αἴσονά τ' ἠδὲ φέρητ' ἀμυθάονα θ' ἱππιοχάρμην,

Neque Euripidem, apud quem in Alceste legitur:

Ἐν ὁ δόμοισι τοῖς φέρητ☉ ἄμαλλω.

Q d exẽplum & Stati' secutus. x. Thebai. dixit. Inde Pheres, acerq; Lycus, sed Calla Pheretis Hasta re. &c. Proprie. n. φέρη p e scribiſ, & qd ab Home. pducit Pheretiades κατ' ἐκτασιν factũ est. ¶ Et Hyan. Io.) Bœotio. Hyãtes enim ppũ sunt ADDI. Bœotiæ, vt dixim'. {Fuit ãt hic Iolaus Iphicli fili', Amphitryõis nepos, q Herculi i interficiẽda Hydra operã nauauit. ¶ Impiger Eurytion) Iri fili', q fuit Actoris, ut qdẽ apud Apollonii legiſ lib. i. Eũdẽ. n ẽe puto illũ, & eñ de quo hic dicif, Versus Apollonii supra citauimus. ubi de Actoridis annotauimus. ¶ Cursuq; inui. Echi.) etiam Echionis mentio fit apud Apollonium, sed hũc Mercurii filium facit his versibus

Ὀψὲ δ' ἄλλοι μέμασι πολυλήιοι ἑρμείαο
Τἧν ὁ εὐδαιντε ὀδυσευς ἐγγρ☉ ἠδὲ ἐχίων.

De Mercurii ãt filio Echione ẽt Hyginus meminit inter venatores Calydonii apri, qq illic corrupte scriptũ est Hectõ, Narix. p Echion). ¶ Narycius q. Le. Narya vrbs est Locridis, quæ & Narycii & Naryce dicif, vñ Narycius possessiuũ declinaſ, ab hoc vero Leleges populi Leleges fuere cognominati.

ADDI. {Locros aliqñ Lelegas appellatos fuisse, & Pli. author lib. iiii. cap. vii. & Strabo lib. vii. q etiã uersus Hesiodi hos citat:

Ἤτοι γὰρ λοκρὸς λελέγων ἡγήσατο λαῶν

Τοὺς ῥά ποτε κρονίδης ζεὺς ἄφθιτα μήδεα εἰδὼς
Λεκτοὺς ἐκ γαίης λάους πόρε δευκαλίωνι.

Q uare recti', opinor, hoc loco Naryci', à Naryce Locroꝝ urbe, cui' & Stephan' meminit, fm Regiũ legiſ, q, ut alii malũt, Neritii', siue hoc à Neritho Ithacæ, siue à Nerito Acernanũ urbe. Cuius & Plin. & Steph. meminere, de duc. ſ. Si tñ illud deſ Locrẽses ab hoc Lelege nomẽ accepisse, aut hũc Locrẽsem gñe fuisse. Nã qd infra sequr. ¶ Illa Troæ. he. Par. Le. ra. ſp. iã tẽ. ca.) repugnare huic opinioni vr. nisi vero dicam', aut duos Lelegas i hac venatiõe fuisse Locrẽsẽ, siue ẽt Acarnanũ alteꝝ & alteꝝ Trœzeniũ. Aut rursus eũdẽ hũc ea Locris i Peloponẽsũ uenisse, ibiq; à Pittheo & Trœzeniis receptũ, atq; ita à gñe qdẽ Naryciũ, à loco ãt ubi psenuerit, Trœzeniũ uocatũ ẽẽ. Nã quo alio pacto hic locus, ut nunc qdẽ habet, explicari possit, nõ uideo. Fuerunt ãt & alii Leleges duo, alter Neptuni filius, q Megarẽsibus aliqñ impauit, à quo Lelegeia mœnia supra dũr. Alter Laconicus αὐτόχθων, cui' Pausa. meminit in principio Laconici. Ab hoc & Lacões aliqñ Leleges appellati fuere, vt idẽ author indicat. ¶ Panope') hic Phoci fili' vr, pater Epei, qui equũ Durateũ fabricat' postea fuit, ut Pausa. i Corinthia notat. Ab hoc & oppidũ Phocẽse, Panapea noiatũ, ut authoc idẽ Pausan. est, & pterea Steph. ¶ Hyle' (hũc, pictura quoq; adduct' puto esse, q Milanonẽ Atalãtæ amatorẽ in venatione occidit, æmulatiõe & inuidia mot', eo qd & ipse amore eiusdẽ puellę tenebaſ. Postea tñ & ipse & Rhœt' ab Atalãta sagittis cõfixi, cũ illi vim afferre conati fuissẽt: vt Callimach'. author ẽ i hymnis, hui' idẽ Oui. & alibi meminit hoc uersu:

*a. l. pares

Sensit & Hylei contemptum saucius arcum.

Et Proper. Ille etiam Hylei percussus vulnere cami
Saucius Arcadicis rupibus ingemuit.

Nec obstat adeò, qd idẽ nomẽ al's dissyllabũ, al's trissyllabũ poniſ. Eadẽ eni figura ẽt i aliis usus est poeta, ut ifra lib. xii.

Cumq; suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, &c. Et rursum:
Figitur hic duplici Gryneus lumina ramo.

Sed tamen hoc idem etiam aliis diiudicandum relinquo. ¶ Feroxq; Hip.) Hippasi ẽt Hyginus meminit inter venatores apri, eumq; Euryti filium dicit. Stat. vii. Theb. ẽt Naubolii patrẽ facit, hoc uersu. —Cui nuper ademptus
Naubolus Hippasides, tuus ò mitissime Lai Hospes, &c.

Infra autẽ lib. xii. ẽt inter Cẽtauros Hyppasus numeratur. ¶ Et primis etia nunc Nestor in annis) hoc est pria ætate. Ad ternã eni ætatẽ holum uiuẽdo puenit, ut Hom. au Odys. iii.

Τρὶς γὰρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν, Et Iliad. i.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ' οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο.

Q uo tamen loco, ætatẽ alii, pro seculo, hoc est, spatio centum annorum, alii pro triginta annis accipiunt. Sed hoc nihil ad rem præsentẽ. ¶ Antiquis Amyclis) Amyclæ vrbs est Laconiæ, ab Amycla Lacedæmonis filio ædificata, atq; cognominata. Fuerunt etiã Amyclæ in Italia Lacedæmonioꝝ Colonia inter Caietam & Terracinã, quæ tacẽdo perierũt, unde Virg. eas tacitas appellauit. Tacitis regnauit Amiclys. Amycleũ etiã est in Creta vrbs & portus. {Fuit autẽ Hippocoon, de quo hic dicitur genere Lacedæmonius, qui eiecto Tyndareo, pro eo aliquandiu regnauit. Postremo tamẽ ab Hercule unã cum filiis, occisus, dum ille cædẽ Oeoni vlciscitur, quem Hippocoontis filii fustibus Spartæ occiderãt, eo quod canẽ illorum atrii custodẽ in se irruẽtem saxo à se depulisset, vt author est Pausanias in Laconicis. Intelligit igitur filios Hippocoontis hoc loco poeta, quorum vnus fuit Eræsimus, qui in ipsa hac uenatione ab apro percussus, interiit, ut infra dicitur, reliq autẽ Alcon, cuius & Pausan. meminit eodẽ libro, & Dexippus, ita enim apud Hyginum fortasſe legẽdum, p eo, qd illic corrupte habetur, Demiaippus.} Amycleũ. ADDI.

Ouid. Metam. M

Penelopes'q; socer.cum Parrhasio Ancæo,
Ampycides'q; sagax,& adhuc à coniuge tutus
Oeclides,nemoris'q; decus Tegeæa Lycei
Venit Atalante Schœnei pulcherrima uirgo,

RAPH. ADDI. Ancæ⁹ Lycurgi fili⁹. ¶PENELOPES socer)Laertes Vlyssis pater {Arcesii filius, vt etiam Hyginus meminit.} ¶Cum Parrhasio An.) Arcadico.est enim Parrhasia Arcadiæ vrbs vt iam diximus. ¶Ancæi autẽ huius etiã Apolio.meminit, in catalo.eumq; Lycurgi filium facit, Aiei nepotem,vt & Hyginus. Apolloni,versus sunt: Τρίτατος γίμμεν ἔπειτ' Ἰάσων Ἀγκαῖος, τὸν μὲν ῥα πατὴρ λυκόοργος ἔπεμπε.

Eadem ferè & Pausanias in Arcadicis, cuius verba quoniã ad hanc fabulã nonnihil faciunt,subiiciẽda putaui. Μετὰ δὲ ἀλεοῦ τελευτήσαντα, λυκοῦργος ὁ Ἀλεοῦ τὴν βασιλείαν ἔσχε, γενομένων δὲ αὐτῷ παίδων Ἀγκαίου τε καὶ Ἐπόχου, τὸν μὲν νοσήσαντα ἐπιλαμβάνει τὸ χρεών. Ἀγκαῖος δὲ Ἰάσονί τε τοῦ πλοῦ μετέσχεν ἐς κόλχους καὶ ὕστερον ὁμοῦ μελεάγρῳ τῷ ἐν καλυδῶνι κατεργαζόμενος θηρίον, ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ ὑός.

Alter Ancæ⁹ Neptuni filius. Ex quibus uerbis etiam illud apparet, uenationem hãc, post nauigationem in Colchos secutam esse. Fuit & alter Ancæus Neptuni filius. Cuius itidem Pausanias meminit,& Apollonius quoque in Catalogo. ¶Ampicidesq; sagax) Mopsus Ampyci filius,ex Chloride,Titaronis nepos, quẽ sagacem hic vocat,eo quod vates, siue augur fuit, vt idem Apollonius testatur his versibus:
Ἤλυθε δ' αὖ μόψος τιταρήσιος, ὃν περὶ πάντων
Λητοΐδης ἐδίδαξε θεοπροπίας οἰωνῶν,
Vbi Cõmentator Ἀμπύκου, inquit,υἱὸς μόψος, τοῦ τιταρήσιος. Sed hic tamen notandum, variare Ouidium ab Apollonio. Nam Apollonius in Libya periisse Mopsum scribit,à serpẽte ictum. Ouid.autem in venatione,quæ ut supra ex Pausania notauimus,post expeditionem Colchicã fuit,cum Me-

Oeclides. leagro ex cæteris fuisse.} ¶Et adhuc à coniuge tutus Oeclides) Amphiaraus Oeclei filius,qui cum uaticinandi peritissimus cognouisset à Thebano bello se non rediturum, ita latebras petiit,ut omnia tamen Eriphyle vxori, q̃ fidissimam putabat,indicaret. Illa vero ab Argia Adrasti filia monili accepto,quod Vulcanus Harmoniæ priuignæ dono dederat: maritum Adrasto prodidit,qui Thebanum agrum ingressus

ADDI. Tegea. vnà cum curru, à Tellure fuit absorptus. {Vide Stat.lib.vii. Theba.} ¶Tegæa) Arcadica. Nam Tegea urbs est Arcadiæ,quod nomen trissyllabũ quidem est,sed quod inde declinatur possessiuum,ita quatuor syllabarum efficitur,vt penult.sit longa. Est etiam Tegæa in Creta à Talthybio ædificata,unde Tegeatæ dicuntur. ¶Venit Atalantis Cænei)sic quidem legitur,sed Atalantæ & Schœnei mihi rectè à Græ-

Atalanta. cis legi uidetur. Nam Atalanta & Schœnei filia fuit formosissima,ex qua Meleager Parthenopeũ suscepit. Altera fuit Atalanta Iasii filii Abantis Argiuorum regis filia. De qua Propertius: Milanion nullos fugiendo Tulle labores

ADDI. Sæuitiam duræ contudit Iasidos. {Venit Atalanta Schœnei pulcherrima uirgo) Est & hic uersus τῶν ἀπορουμένων. Nam & quantitas repugnat, secunda in Atalãte,contra aliorũ exempla producta,& quod Schœnei filia Atalante hæc vocatur, cum infra Atalante altera,& cũ Hippomenes cursu certauit, eodẽ modo Schœneia ab Ouid.dicatur. Quare sunt, qui quãtitatis qdẽ causa legunt. Venit & Atlante,&c. Cui lectioni hoc incommodi adest,qd uersus huic nimis χαμαιπετὴς fit, qũ & syncope in Atlãte.pro, Atalãta, & synæresis in Schœnei ꝓ Schœnei cõmittẽ Et qd ad differentiã Arcadicæ huius & alterius Bœotiæ Atalantes attinet,eodẽ modo incertum atq; cõfusum manet. Alii aũt,quibus & uerbũ, Venit,uti ociosum,& à præcedentis synathrismi elegantia ac ꝓprietate alienum uidetur,utriq; uitio mederi uolentes,legunt.
–Nemorisq; decus Tegeæa Lycei
Venatrix Atalanta) Iasi pulcherrima uirgo. Quibus aliud quidem nihil,sed tamen hoc obstat,quod prima in Iasi,siue etiam Iasii,(ut illud per synæresim dictũ accipiamus) apud cæteros ꝓducitur, ut apud Callimachum κούρη ἰασίοιο συοκτόνον Ἀρκασίδαο. Et apud Propertium:
Milanion nullos fugiendo Tulle labores
Sæuitiam duræ contudit Iasidos.
Quare & hunc uersum inter incertos & inexplicatos relinquemus. Cæterum ut de Atalanta hoc loco addamus,quæ apud alios uarie tradita legimus, plerique Græcorum duas Atalantas faciunt, Arcadicam,quæ cum Meleagro in uenatione Apri fuerit,& Bœoticam alterã,quæ cum Procis suis cursu certare solebat. Atque Arcadicam quidem hanc, Iasii filiã dicũt,Cõmẽtatores Theocriti,Euripidis,& Apollonii. Itẽ Hygin⁹ ĩ capite De septẽ ducib⁹ Theba.& Callimach⁹. in Hymnis, cui⁹ versus sunt.
Ἠ' νυστας δ' ἔτι πάγχυ ποδωρέων Ἀταλάντην,
Κούρην Ἰασίοιο συοκτόνον Ἀρκασίδαο,
Καὶ ἑ κυνηλασίην τε καὶ εὐστοχίην ἐδίδαξας.
Οὐ μὲν ἐπίκλητοι καλυδωνίου ἀγρευτῆρες
Μέμφονται κάπροιο, τὰ γὰρ σημήϊα νίκης
Ἀρκαδίην εἰσῆλθεν, ἔχει δ' ἔτι θηρὸς ὀδόντας.
Alterã aũt Bœoticã illã)Schœnei filiam faciũt iidem illi authores ferè,& præterea ipse etiam Ouid infra lib.x.vbi ait:
Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aspicit, Et rursum –Dubium Megareius heros
Audiat,an virgo magis his Schœneia dictis.
Et ad hãc rem nõnihil facit etiã illud,qd Schœnos inter fluuios Bœotiæ ẽt à Strabone refert,de cui⁹ nõie Schœneñ ip sum dictũ qdã volũt. Deĩde,qd apud Sta.lib.vii.I catalo.dr.
Qui breue littus Hyier, Atalantæumq; superbi
Schœnon habent,nonq; colunt vestigia campi,&c.
Quãquã idẽ Statius lib.vi.de Arcadica Atalãta loquẽs, ita fabulã miscet:vt ea quæ alterius sunt,videlicet,quòd cũ procis suis cursu certarit,huic attribuere videatur. Sic enim ait.
–Quis Mænaliæ Atalantes.
Nesciat egregium decus & vestigia cunctis
Indeprehensa procis,&c.
Ad quem modum siquis Ouid.quoq; hoc loco miscuisse fabulas dicet,& Schœnei pro Iasii,posuisse, quemadmodum Virg.alibi,Scyllam Nisi, & alterã quæ Phorci fuit, inter se cõfundit, vtetur ille quidẽ ratione,sed tamen apud Criticos vix tolerabili. Vnus autẽ Diodorus est, apud quem lib.v.de eadem hac fabula hoc modo legitur. Cum in venatione} Atalanta Schœnei filia affuisset eius amore capt⁹ Meleager, pellem,veluti laudem occisæ feræ illi concessit,&c. Et apud Hyginum in fragmento De iis qui ad aprum Calydonium ierunt,pro Schœnei,Pondel irrepsit. Cum tamẽ idẽ author alibi eandẽ Atalantã,Iasii filiã vocet. Sed eadẽ diuersitas authorũ etiã circa filiũ Atalãtes Parthenopæũ,& maritos siue amatores vtriusq; puellæ,est. Nã Parthenopæũ, quẽ plerique ex Milanione & Arcadica hac Atalanta natũ tradunt,vt Euripides in Phœnissis & supplicibus. Pausanias in Arcadicis. Cõment. Apollonii &c. hunc Hyginus & quidam alii Meleagri filium faciunt. Meleagrum enim amore Atalantes captum aiunt,post venationem hanc cum illa concubuisse. Et rursum quem Ouidius infra,itemq; alii plerique,Hippomenem vocant, Bœoticæ illius amatorem, Palæphatus Melanionem appellat. Quod nomẽ rursum sunt,qui Hippomenis cognomentum interpretentur, παρὰ τὸ ἀνεῖσθαι τοῖς μήλοις τὸν δρόμον, quoniã pomis aureis victoriã assecutus fuerit. Vt ex hoc quoq; dubitare quispiam possit, vtra ne trũ Atalanta fuerit,sed variis nominibus celebrata, an vero fabulæ inter se mistæ atque confusæ. Codrus certe in primo Sermonum etiã Musæũ citat,quasi is pro Hippomene. Melanionis nomẽ posuisset, vbi de Arcadica Atalãta mẽtionẽ faciẽs inqt.
Ῥαχθεῖσ' ὃ σελάνιου ἀπ' Ἀρκάδος Ἀταλάντη
Ἥ ποτε μελανίωνος ἐρασσαμένου φύγεν εὐνήν
Ῥαιβοῖσιν ἀλίγουσα, χολωσαμένης δ' ἀφροδίτης
Τῶν πρῶτος οὐκ ἐπέδωσε, ἐπὶ κραδίῃ δ' ἵκετο πᾶσι.
Sed de hoc ipse viderit. Verum et illud quoque postremo adiiciamus. Tegeæam hic poeta vocat Atalantam, non synecdochice,vt Regius exponit, pro Arcadica, sed propriè fuit enim Tegeatis patria Atalante, vt & Pausanias, testatur in Arcadicis qui inter propria & memorabilia Tegeatarum, Ancæum & Atalantam recenset, ad hanc venationem apri Calydonii profectos.}

CRASILIS

Rasilis huic summa mordebat fibula uestem,
Crinis erat simplex nodum collectus in unum,
Ex humero pendens resonabat eburnea læuo
Telorum custos, arcum quoq; læua tenebat.
Talis erat cultu, facies quam dicere uere
Virgineam in puero, puerilem in uirgine posses
Hanc pariter uidit, pariter Calydonius heros
Optauit renuente Deo, flammasq; latentes
Hausit, & ò felix si quem dignabitur inquit,
Ista uirum, nec plura sinit tempus'q;, pudor'q;
Dicere, maius opus magni certaminis urget.
Sylua frequens trabibus, quã nulla ceciderat ætas
Incipit à plano, deuexa'q; prospicit arua.
Quò postquã uenere uiri, pars retia tendunt.
Vincula pars adimũt canibus, pars pressa sequũtur
Signa pedum, cupiunt'q; suum reperire periclum,
Concaua uallis erat, quò se demittere riui
Assuerant pluuialis aquæ, tenet ima lacunæ
Lenta salix, uluæ'q; leues, iunci'q; palustres,
Vimina'q;, & longæ parua sub arundine cannæ.
Hinc Aper excitus medios uiolentus in hostes
Fertur ut excussis elisus nubibus ignis.
Sternitur incursu nemus, & propulsa fragorem
Sylua dat, exclamant iuuenes, protenta'q; forti
Tela tenent dextro lato uibrantia ferro.
Ille ruit, spargit'q; canes, ut quisque furenti
Obstat, & obliquo latrantes * dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, trunco'q; dedit leue uulnus acerno.
Proxima si nimiis mittentis uiribus usa
Non foret, in tergo uisa est hæsura petito.
Longius it. author teli Pegasæus Iason.
Phoebe ait Ampycides, si te colui'q;, colo'q;,
Da mihi, quod petitur certo contingere telo.
Qua potuit, precibus Deus annuit. ictus ab illo est,
Sed sine uulnere aper, ferrum'q; Diana uolanti
Abstulerat iaculo, lignum sine acumine uenit
Ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit.
Emicat ex oculis, spirat quoq; pectore flammas *
Vt'q; uolat moles adducto concita neruo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres,
In iuuenes certo sic impete uulnificus sus
Fertur, & Eupalamon, Pelagona'q; dextra tuentes
Cornua prosternit. socii rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enæsimus ictus
Hippocoonte satus. trepidãtem, & terga parantem
Vertere succiso liquerunt poplite nerui.
Forsitan & Pylius citra Troiana perisset.
Tempora, sed sumpto posita conamine ab hasta
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis,
Despexit'q; loco tutus, quem fugerat hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidens'q; recentibus armis
Orithyæ * magni, rostro femur hausit adunco.

RAPH. ADDI. ¶RASILIS fibula) rasum cingulũ: à parte enĩ totũ intelligitur. {Potest tñ & simplr fibula intelligi qua vestis cõnectitur, rasilisq; accipi ꝓ lęui & polita. siue etiã attrita.} ¶Telorũ cust.) pharetræ ꝑiphrasis. ¶Calydonius heros) Meleager. ¶Renuente Deo) nolẽte vt ea potiretur. ¶Flammaq. latẽ. Hau.) occultũ amorẽ ɋcepit. ¶Si quẽ digna. ista vi.) hoc est, si quẽ ista se vxore dignũ existimabit. Hac aũtẽ exclamatione Meleager significat se Atalãtę pulchritudinẽ maximope admirari, ac illius amore ꝑire. ¶Vrget) instat, impellit. ¶Sylua fre. tra.) densa arborib⁹. est aũt topographia & syluę descriptio, quã ꝑtim planã, partim mõtosam esse ait. ¶Ima lacunę) infimas vallis partes. Lacuna enim est aquę col. quæ & lama vocatur. (Lacuna.) ¶Lenta. sa.) flexibilis. ¶Vluę leues) vlua herba est in paludibus nascẽs. ¶Et lõ. parua sub arun. cannæ) arundinẽ appellare videtur poeta cãnarũ corticẽ, q & tenuis est & facile arescit. vñ arundinis nomẽ deductũ eẽ videt. ¶Excit⁹) excitat⁹. ¶Fert) ruit. ¶Vt excussis eli. nubi. ignis) ꝑiphrasis est fulminis, qd ex nubiũ ɋcursu elidit. ¶Sternit icursu ne.) arbores inqt apri illi⁹ incursu ĩ terrã deiiciunt. Hic vero colligit, ꝙ vast⁹ ap ille, validusq; eẽt, cui⁹ ĩpetu nemus ꝓsternebat. ¶Propulsa) ipulsa. ¶Dat frago.) strepitũ facit. Fragor nãq; dr strepit⁹ rerũ fractarũ. ¶Protẽtaq; for. tela te.) gestũ exprimit venatorũ apros excipiẽtium Protẽdere nãq; venabula apris ɋuẽtib⁹. ¶Protẽta te.) venabula. ¶Dissipat) disiicit. ¶Obliquo ictu) apri obliquos ict⁹ inferũt. ¶Cuspis) iaculũ, à pte totũ. ¶In ter. pe.) ĩ tergo apri. ¶Pegasęus Ia.) Thessal⁹ à Pagasis vrbe Thessaliæ, vt dixim⁹. (Pagasæ) ¶Phoebe ait Ampy.) Mopsus Ampyci filiu⁹ Apolli. sacerdos & vates clarissim⁹. (Ampycides Mopsus.) ¶Qua po.) quatenus, & ĩ ɋtũ potuit. ¶Annuit preci.) ꝓces exaudiuit. ¶Ferrũq; Dia.) vol. ꝙ copula hoc loco, quia significat. Idcirco nãq; sine vulnere fuit ap, qd Diana ferrum iaculo abstulerat. ¶Sine acu.) sine cuspide. ¶Nec ful. le. arsit) nec minus ꝙ fulmẽ inflãmat⁹ ẽ ap. ¶Emicat ex ocu.) flãma subintelligit. ADDI. {Quidã tñ flãmã legere malunt, noĩatiuo casu, sic enĩ vtroq; verbo recte cohæret.} ¶Moles) maximũ saxũ ꝗtũ è machinis bellicis emittit. ¶Cõcita) ipulsa. ¶Neruo addu.) fune balistę adducto. ¶Certo ipe.) impetu. Metri enĩ gr͡a ipete iterdũ vtunt poetę. ¶Dextra tuẽ Cor.) dextrũ cornu defẽdẽtes. Aciẽ nãq; ĩ aprũ direxerãt, q ĩ dextrũ & sinistrũ cornu fuerat distributa. ¶Hippocoõ. sa.) Hippocoõtis filius. ¶Et ter. pa. Ver.) fugere volẽtẽ. ¶Succiso po.) reciso crure. Est enim poples ꝑs genu posterior, qd post plicet dictũ. (Poples.) ¶Forsitã & Py.) Nestor à Pylo vrbe Messenię cui imperauit. ¶Citra Troiana tpa) añ Troianũ bellũ. Tpa nanq; ĩfelicia calamitosaq; fere accipiũtur. ¶Sũpto cona.) capto impetu. ¶Ab hasta po.) fixa. ¶Insiluit ramis) ĩ ramos. Datiuus ꝓ accusatiuo cũ in præpositiõe positus sic Virg. ¶It clamor cœlo) ꝓ in cœlum. ¶Despexitq; tutus loco) deorsum aspexit, inqt, aprũ altitudine arboris tutus & securus. Neq; enĩ apri arborẽ ascẽdere possunt. {Cæterũ qd Ouid. hoc loco de Nestore dicit, id alii, inter quos & Cõmentator Homeri antiquus, Thersite attribuũt. Illũ enĩ vt Agrii filiũ, Meleagri patruelẽ, in hac venatione affuisse quoq; tradunt. Sed qa aliorũ ꝑicula & clades videbat metu pterritũ relicta statiõe sua, in locũ quẽdã editũ ɋfugisse. Quare & Meleagrũ ira cõmotũ, ꝓsecutũ illũ eẽ, atq; ita inter fugiendũ, Thersitẽ crura fregisse, vnde & ab Homero Claudus altero pede fingit. Vide Cõmẽt. Iliad. ꝛ.} (ADD I.) ¶Recedẽtib⁹ armis) dẽtibus. {In trunco siue stipite acutis, & quasi renouatis. ¶Orithyæ mag.) Errã hic versus notat à grãmaticis. Nã nomẽ Orithyæ, secũdã & tertiã lõgas habet, inqunt. Scribitur enim Græce ὠρειθυίας, cuius rei exẽplũ & supra extat circa finẽ lib. sexto, de Orithya, vxore Boreę. Quare ẽt sunt q Orithiæ ꝑ i simplex, siue latinũ vtrobiq; scribãt. Ego vero vt neq; priorẽ lectionẽ asserere velim, ita neque habeo, quo posteriorẽ hãc probẽ, vnde enĩ deductũ Orithyæ nomẽ dicam⁹, aut quã etymologiã habere? Illud aũt interim succurrit, potuisse verba trãsponi librariorũ vt sępe fit ĩcuria fieriq;, Orithyæ magni &c. ex magni Orithyæ, aut ẽt ex rostro Orithyæ magni. Nã Orithyas intercisa diphthõgo, & penultima ad morem Thyoneus, correpta, vereor vt satis defendi possit. Significat aũt ὠρειθυίας eũ q ꝑ montes festinat atq; impetũ facit, ab ὄρος & θύω, primamq; extẽdit in hoc noĩe, perinde vt in Orion, & similibus.} ¶Hausit) aperuit, percussit. ¶Rostro adũco) recuruo dẽte.

(ADDI. * a.l. dessipat. — * al. flãma — * Fortasse, Magni Orithyæ, aut rostro Orithyæ magni femur hausit adunco.)

RAPH. ¶NONDVM cœlestia sydera) Gemini qui vnum ex zodiaci signis constituunt, Castor ac Pollux esse dicuntur. ¶ Vulnera fecissent) vulnerassent. ¶ Setiger) aper setas gerens. ¶ Opacas) vmbrosas, arboribus densas ¶ Studio eundi cupiditate currendi. ¶ Leuat) alleuat, tollit. ¶ Tegæa) Atalanta. ¶ Sinuato arcu) cõtracto. ¶ Arundo) arundinea

*a. l. ptin° sagitta. ¶ Distrinxit) vulnerauit. ¶ Feres) habebis. ¶ Erubuere viri) puduit inquit viros fortes aprũ à virgine primum fuisse pcussum. (Bipennifer Arc.) Ancæus Arcadicus bipennẽ ferẽs. Is aũt Ancæus (vt scribit Aristome.) Lycurgi & Annones filius, apud Arcades colebaẽ. Pherecydi vero astipulaẽ Ouidius, qui scribit Ancæũ à Calydonio apro pcussum interisse. Nã Aristomenes aliter de Ancęo scribit. Illũ enim agriculturæ amãtẽ fuisse ait, cum aũt vineã plãtaret, nimiũ graui labore seruos premebat, quare illoꝝ quidã dixit dñm ex illa vinea fructũ nũquam pcepturũ. Ancæus vero posteaq̃ vua fuit matura lætus vindemiabat, seruũq; iussit vinũ sibi fundere, poculũ igiẽ cũ ori apponeret dictũ illius I memoriã reuocauit, cui seruus rñdit πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου, hoc

*a. l. cadũt est, multũ interest inter calicẽ & summũ labrũ. His vero dictis qdã accurrit nũctãs q̃ maximũ aprũ vineã ingressum illã puertere totã. Tunc Ancæus calicẽ cum abiecisset ad aprũ festinauit, à quo pcussus interiit. Vñ natũ est illud

Prouerbiũ puerbiũ in eos qbus præter spem aliquid euenit, qd sic à Græco in latinũ Cato vertit, Multũ interest inter os & offam. (Quæ de Ancæo & vinea hic cõmemorat Regius,

ADDI. ad eum Ancęum alii referũt, q Neptuni filius fuit ex Astypalea, vt & Erasmus annotauit in puerbiis. Fuerũt enim duo Ancæi Lycurgi alter, siue, vt Lycophroni placet, Actoris, alter Neptuni. De Arcadico aũt de quo hic agitur, etiã Pausan. testaẽ, cuius verba supra posuim°.) ¶ Cõcedite) locum date. ¶ Operi meo) virtuti meæ. Temerarii aũt iactabundiq; est oratio, ¶ Protegat) defendat. ¶ Perimet) interficiet. ¶ Tumidus) clarus, supbus. ¶ Ancipitẽ securim) ex vtraq; pte incidẽtẽ, vtrinq; acutã. ¶ Institerat digi.) steterat in digitis. Ge-

At gemini nondum cœlestia sydera fratres,
Ambo conspicui, niue candidioribus ambo,
Vectabantur equis, ambo uibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent, nisi Setiger inter opacas.
Nec iaculis isset, nec equo loca perula syluas.
Prosequitur Telamon, studioq́; incautus eundi
*Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum leuat hunc Peleus, celerem Tegeæa sagittam
Imposuit neruo, sinuatoq́; expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum distrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quàm Meleager erat. primus uidisse putatur,
Et primus socus uisum ostendisse cruorem,
Et meritum dixisse feres ui. tutis honorem.
Erubuere uiri, seq́; exhortantur, & addunt
Cum clamore animos, iaciuntq́; sine ordine tela.
Turba nocet iactis, & quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas
Discite fœmineis quid tela uirilia præstent
O iuuenes, operiq́; meo concedite dixit,
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
Inuita tamen hunc perimet mea dextra, Diana,
Talia magniloquo tumidus memorauerat ore,
Ancipitemq́; manu tollens utraq; securim,
Institerat digitis primos suspensus in artus.
Occupat audentem, quáque est uia proxima leto,
Summa ferens geminos direxit ad inguina dentes
Concidit Ancæus, glomerataq́; sanguine multo
Viscera lapsa *fluunt, madefactaq; terra cruore est.
Ibat in aduersum proles Ixionis hostem
Pirithous, ualida quatiens uenabula dextra.
Cui procul Aegides, ô me mihi charior inquit
Pars animæ consiste meæ licet eminus esse
Fortibus. Ancæo nocuit temeraria uirtus.
Dixit, & æratæ torsit graue cuspide cornu,
Cui bene librato uotiq; potente futuro
Obstitit æsculea frondosus ab arbore ramus,
Misit & Aesonides iaculum, quod casus ab illo
Vertit, & in mentum figit latrantis, & inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum est,
At manus Oenidæ uariat, missisq; duabus,
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora, dum sæuit, dum corpora uersat in orbẽ.
Stridentemq; nouo spumã cum sanguine fundit,
Vulneris author adest, hostemq; irritat ad iram,
Splendidaq; aduersos uenabula condit in armos.
Gaudia testãtur socii clamore secundo,
Victricemq; petunt dextræ coniungere dextram,
Immanemq; feram multa tellure iacentem
Mirantes spectant, neque adhuc contingere tutum
Esse putant, sed tela tamen sua quisq; cruentat.
Ipse pede imposito, caput exitiabile pressit,
Atque ita, sume mei spolium Nonacria iuris
Dixit, & in partem ueniat mea gloria tecum.
Protinus exuuias rigidis horrentia setis

stus aũt exprimiẽ tollẽtis securim, vt aliquẽ pcutiat. ¶ In pri. ar.) in primas digitoꝝ ptes. ¶ Occupat) ante aggreditur. ¶ Quaq; est via pxi. le.) inguina enĩ pcussa hoĩ mortẽ subito afferunt. ¶ Multo sangui.) cum præpositio subaudiatur, vt cũ multo sanguine intelligatur. ¶ Aegides) Theseus Aegei filius. timebat aũe Pirithoo sibi amore coniunctissimo Theseus ab apro. Aegides.
¶ Eminus esse) longe abesse. ¶ Temeraria vir.) incõsiderata fortitudo. ¶ Graue cornu) grauem hastã ex cornu cõfectam. (Notabis autẽ obiter hoc loco, cornu neutro genere & quarta declinatiõe dici de arbore, ex qua hastæ siue iaculæ fiũt. Eodẽ enĩ modo hoc dictũ accipio, graue cornu. vt apud Virg. Volat Itala cornus. Neq; enĩ verisimile est, ex cornu bouis aut cerui iacula tũ fieri solitũ fuisse. Id qd Regii expositio innuere videẽ.) ¶ Torsit) iecit. ¶ Aerata) ære & ferro munita. ¶ Votiq; pot. fu.) hoc est, aprum pcussuro. ¶ Aesculea ar.) æsculus arbor est glãdifera Ioui dicata. ¶ Aesonides) Iason Aesonis filius. ¶ Vertit) auertit, conuertit. ¶ Et in mẽtum latrantis) Canis partẽ oris inferiorẽ mentum improprie poeta vocat, cũ nulli animaliũ præterquã homini mentum, & malæ sint, vt in. xi. Naturalis Historiæ. Plin. tradit. ¶ Inter ilia) ilia in aliis animalibus dicuntur, quæ in hominibus & ouibus lactes appellãtur, vt idẽ Plinius scribit. ¶ Tellure) in terra. ¶ Bene librato) fortiter iacto. ¶ Oenidæ) Meleagri Oenei filii. ¶ Dũ sæuit) furit. ¶ Dum corpora) dum se rotat. ¶ Author vulneris) Meleager. ¶ Irritat) prouocat. ¶ Petunt) appetunt, cupiunt. ¶ Cruẽtat) cruore inficit. ¶ Exitiabile) pestiferũ, quod multis exitii causa fuerat. ¶ Nonacria) Atalanta à Nonacri vrbe Arcadiæ dicta. ¶ Spoliũ mei iuris) quod iure ipso mihi debetur. Nam Meleager aprum interfecerat. Spolia vero proprie dicuntur quæ hostibus detrahuntur. ¶ Exuuias) exuuiæ quæ ab exuendo dicuntur, non solum hominum tegmina, aut vestes sunt, sed pelles quoq; & serpentum & aliorum animaliũ. Virgilius secundo Georg. de serpẽte loquens. Cum positis nouus exuuiis, nitidusq; iuuenta.

Spolia.
Exuuiæ.
Fratrũ Althææ cædes.

¶TERGA

Terga dat,& magnis insignia dentibus ora.
Illi lætitiæ est cum munere muneris author.
Inuidere alii,toto'q; erat agmine murmur
E' quibus ingenti tendentes brachia uoce
Pone age,nec titulos intercipe fœmina nostros,
Thestiadæ clamant,nec te fiducia formæ
Decipiat,ne sit longe tibi captus amore
Author,& huic adimunt munus,ius muneris illi.
Non tulit,& tumida frendens Mauortius ira,
Discite raptores alieni dixit,honoris,
Facta minis quantum distent.hausit'q; nefando
Pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea,quid faciat,dubium,pariter'q; uolentem
Vlcisci fratrem,fraterna'que fata timentem.
Haud patitur dubitare diu,calidum'q; prioris
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.
Dona Deum templis nato uictore ferebat,
Cum uidet extinctos fratres Althæa referri,
Quæ plangore dato,mœstis clamoribus urbem
Implet,& auratas mutauit uestibus atris,
At simul est author necis editus,excidit omnis
Luctus,& a' lachrymis in pœnæ uersus amorē est.
Stipes erat,quem cum partus enixa iaceret
Thestias,in flammam triplices posuere sorores,
Stamina'que impresso fatalia pollice nentes
Tempora dixerunt eadem,ligno'que,tibi'que,
O modo nate damus,quo postquam carmine dicto
Excessere Deæ,flagrantem mater ab igne
Eripuit ramum,sparsit'que liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis,
Seruatus'que tuos iuuenis seruauerat annos.
Protulit hunc genitrix,tedas'que,& fragmina poni
Imperat,& positis inimicos admouet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum
Cœpta quater tenuit,pugnat mater'q;,soror'q;,
Et diuersa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri,
Sæpe suum feruens oculis dabat ira ruborem,
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat,modo quem misereri credere posses.
Cum'que ferus lachrymas animi siccauerat ardor,
Inueniebantur lachrymæ tamen,ut'que carina,
Quam uentus,uento'que rapit contrarius æstus
Vim geminam sentit,paret'que incerta duobus,
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat,
In'que uices ponit,positam'que resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente,
Et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est.nam postquam pestifer ignis
Conualuit,rogus iste cremet mea uiscera dixit.
Vt'que manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulchrales infelix astitit aras,
Pœnarum'que Deæ triplices furialibus inquit,
Eumenides sacris uultus aduertite uestros,
Vlciscor,facio'que nefas,mors,morte pianda est,
In scelus addendum scelus est,in funera funus,
Per coaceruatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato uictore fruetur?
Thestius orbus erit?melius lugebitis ambo.

RAPH.

¶TERGA dat)tergora & pellem apri. ¶Et magnis insignia dētib' or.)caput quoq; apri Atalātæ traditū fuisse à Meleagro poeta ait. ¶Pone)depone. ¶Nostros titulos)nostrum honorem, nostram gloriam. ¶Fœmina) cum quodam ɔtemptu Atalantam fœminam vocant. ¶Thestiadæ) Plexippus, & Toxeus Thestii filii. ¶Ne sit longe tibi muneris author) idest ne interficiaris, sic'que lōge ab amatore tuo separeris. ¶Et huic adimunt munus) Atalantæ inquit munus eripiunt, ius autem muneris dandi Meleagro. ¶Nō tulit) non passus est Atalantā munere fraudari. ¶Mauortius) bellicosus, Marti similis Meleager. ¶Frendens)fremens. ¶Nefando ferro)nefario, impio. Nam Plexippus Meleagri auunculus erat. ¶Hausit) percussit. ¶Timentia)timentis, est enim hypallage. ¶Toxea quid faciat)ordo est, haud patitur dubitare diu Meleager Toxeum dubiū quid faciat, volentem'que & fratrem vlcisci, & timentem fraterna fata. ¶Consorti sanguine)fraterno. ¶Editus)dict', nunciatus. ¶In pœnæ amorem) in supplitii cupiditatē, vindictæ. ¶Stipes erat)stipitem describit fatalem poeta, in quo Meleagri vita continebatur.

Stipes in quo Meleagri vita

¶Partus enixa Thestias) Althæa Thestii filia puerum enixa & puerpera.

Tres parcę

¶Triplices sorores)tres Parcæ, Clotho, Lachesis & Atropos, quas Martianus Capella Deorū scribas esse ait, & sententias Iouis studio veritatis excipere. Has Latini Nonam. Decimam, & Mortam vocarunt à partus tempore.

Nona, Decima, Moeta,

Nā à nono & decimo mense pueri secundū naturā nascuntur, eoq; Nonę & Decimæ ascribuntur. Qui vero ante post'ue hoc tempus nascuntur, quasi monstra Mortæ attribuūtur. Nam septimo mense raro pueri vitales nascuntur, octauo nunquā, nono sæpe, decimo sępius. Hæ vitæ humanæ præesse creduntur, eam'q; nendo continere, vnde etiam lanificæ, & puellæ, & sorores à poetis dicuntur. Martial. Lanificas nulli treis exorare puellas Contigit, obseruant quem statuere diem. Parcæ autem dictæ vel à parcēdo κατ' ἀντίφρασιν, quod nulli parcant vel à partu, vnius literæ mutatione, & Varro scribit, quod, (vt ait Hesiodus) hæ nascentibus hominibus bonū malum'que parere & præstare censeantur Has Cicero Herebi & noctis filias fuisse scribit. Tres autē Parcæ tria sunt fata numero (vt Apuleius ait) cum ratione temporis facientia.

Atropos

Nam Atropos præteriti tēporis est fatum, quod ne Deus quidem faceret infectum, vnde & Atropos dicta est, quod verti, mutari'que non possit.

Lachesis

Lachesis futuri, quod ipsa net & filum producit, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, hoc est, à sortiendo cognominata.

Clotho

Clotho præsentis, quod torquendo fusum colligit filum à Lachesi dictum ἀπὸ τοῦ κλώθειν, quod est torquere. ¶Fragmina)fracta ligna, & scissa. ¶Pugnat mater'que, soror'que) hoc est, affectus matris que sororis'que animo Althæa intee se contendunt. ¶Et diuersa trahunt)& diuersum trahūt. ¶Vnum pe.) vnum animū. ¶Sæpe me. scele.) elegantee describit poeta mulieris animū affectu misericordiæ simul & indignationis vexatum. ¶Ferus animi ardor) magna animi indignatio. ¶Vim geminam) duplicem violentiam & venti & æstus maris. ¶Errat) vagatur animo & mente. ¶Consanguineas vmbras) fratrum animas ¶Leniat)mitiget. ¶Sanguine) filii morte. ¶Impietate pia est) videtur stulte esse dictum. Quo nanque modo quis pius esse possit impietate? Sed pia videtue fuisse Althæa fratrum cædem vlciscendo, impia filium necando. ¶Lignum fatale (in quo Meleagri fata continebantur. ¶Ante sepulchrales aras) quæ in sepulchris erigebantur.

Tres furiæ

¶Pœnarum'que Deæ triplices) furias infernales, quæ tres dicuntur esse, Tisiphone, Alecto, & Megæra. Althæa testatur se per nefandum scelus fratrum cædem vlcisci.

Eumenides.

¶Eumenides) hæ furiæ dicuntur, κατ' ἀντίφρασιν, quod nulli beneuolæ sint aut mites. ¶Aduertite)conuertite. ¶Furialibus sacris) à furore & indignatione prouenientibus. ¶Mors morte pianda est) cædes fratrum morte filii purganda est. ¶An felix Oeneus)cum magna indignatione hæc ab Althæa dicuntur.

RAPII.

¶ MAGNOq; paratas inferias) sacrificia magno pretio & filii sanguine comparata. Inferiæ autẽ dicuntur sacrificia, quæ mortuis fiunt. ¶ Vteri mala pignora nostri) ἐξήγησις & expositio inferiarũ magno cõparatarum. ¶ Hei mihi quò rapior) retrahitur officio matris à cæde filii Althæa. ¶ Quò rapi) in quod scelus trahor. ¶ Mortis mihi displicet author) nollem inquit Althęa ego esse mortis filii author. ¶ Ergo impune feret) indignationi iterũ indulget Althæa. Ergo enim affectui & indignationi seruit. Sic Augustus de Virgilii testamẽto. Ergo'ne supremis potuit vox improba verbis Tam dirum mandare nefas? ¶ Spemq; patris) Oenei, qui totã spem suã in Meleagro filio collocarat. ¶ Mens vbi materna est?) ad pietatẽ qua filium ꝓsequitur reuocat cogitationem suam Althæa in qua tamẽ indignatione victa diutius nõ perstat. ¶ Bis quinque mensum) decem mẽses in vtero matres filios gestare dicũtur, quãuis vulgus nouẽ tantũmodo putet. Non autẽ menses (vt ferè in exẽplaribus est deprauatum) sed mẽsum pro mensium (vt monet Priscianus) est legendum, vt decem mensium labores intelligamus. ¶ O vtinam primis arsisses ignibus infans) vtinam, inquit, tunc combustus fuisses cum eras infans vnà cum stipite, quem à Parcis in ignem coniectum ego ardere passa non sum. ¶ Tuo merito) tuo delicto ¶ Facti) peccati, ac sceleris tui. ¶ Stipite rapto) ex igne erepto torre & titione. ¶ Et cupio) fratres vlcisci subintelligatur. ¶ Et nequeo) non possum in ignem conicere torrem, pietate, qua filium prosequor, impedita. ¶ Me miseram) ibi est distinguendum. Est enim exclamatio, qua Althæa se ostendit inuitam in filii pernitiem armari. ¶ Male) in malum & calamitatem meam. ¶ Dummodo quæ dedero) de consciscenda sibi quoque morte iam cogitat Althæa. ¶ Funereum) funestum, funerisq; ac mortis Meleagri causam. ¶ Et inuitis ignibus) rei inanimatæ dat sensum poeta perinde atq; si ignes ipsi Meleagri misererentur. ¶ Virtute) fortitudine. ¶ Cæcis ignibus) occultis quorum causa latebat. ¶ Ignauo leto) vili

Vos modo fraterni manes, animæq; recentes,
Officium sentite meum, magno'q; paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
Hei mihi quò rapior? fratres ignoscite matri,
Deficiunt ad cœpta manus. meruisse fatemur
Illum cur pereat, mortis mihi displicet author,
Ergo impune feret, uiuus'q;, & uictor, & ipso
Successu tumidus, regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus, gelidæq; iacebitis umbræ?
Haud equidem patiar. pereat sceleratus, & ille
Spem'q; patris, regnum'q; trahat, patriæq; ruinã.
Mens ubi materna est? ubi sunt pia uota parentũ?
Et quos sustinui bis mensum quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans,
Id'q; ego passa forem, uixisti munere nostro.
Nunc merito moriere tuo cape præmia facti,
Bis'q; datam primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam, uel me fraternis adde sepulchris,
Et cupio, & nequeo, quid agã? modo uulnera fratrũ
Ante oculos mihi sunt, & tantæ cædis imago,
Nunc animum pietas, materna'q; nomina frangũt,
Me miseram, male uinceris, sed uincite fratres.
Dum modo quæ dedero uobis solatia, uos'q;
Ipsa sequar, dixit, dextra'q; auersa, trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut uisus gemitus est ille dedisse
Stipes, & inuitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius, atq; absens flamma Meleagrus ab illa
Vritur, & cæcis torreri uiscera sentit
Ignibus ac magnos superat uirtute dolores,
Quod tamen ignauo cadat, & sine sanguine, leto
Mœret, & Ancæi felicia uulnera dicit,
Grandæuum'q; patrem, fratres'q;, pias'q; sorores,
Cum gemitu, sociam'q; tori uocat ore supremo.
Forsitan & matrem, crescunt ignis'q; dolor'q;,
Languescunt'q; iterum, simul est extinctus uterq;,
In'q; leues abiit paulatim spiritus auras,
Paulatim cana prunam uelante fauilla
Alta iacet Calydon. lugent iuuenes'q;, senes'q;,
Et uulgus, proceres'q; gemunt, scissæq; capillos
Plangunt ora simul matres Calydonides heu heu *
Puluere caniciem genitor, uultus'q; seniles
Fœdat humi fusus, spatiosum'q; increpat æuum,
*Nam de matre, manus diri sibi conscia facti
Exegit pœnas, acto per uiscera ferro,
Non mihi si centum Deus ora sonantia linguis,
Ingenium'q; capax, totum'q; Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum uota sororum.
Immemores decoris, liuentia pectora tundunt,
Dum'q; manet corpus, corpus refouent'q;, fouẽt'q;,
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant,
Affusæq; iacent tumulo, signataq; saxo
Nomina complexæ, lachrymas in nomina fundunt
Quas postquam Oeneæ tandem Latonia clade
Exsatiata domus, præter Gorgen'q; nurum'q;
Nobilis Alcmenæ, natis in corpora pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas,
Cornea'q; ora facit, uersas'q; per aera mittit,

morte. ¶ Mœret) dolet. ¶ Sociam tori) vxorem. ¶ Languescuntq;) decrescũt atq; diminuuntur. ¶ Simul est extinctus vterq;) & ignis stipitis & Meleager. ¶ In leues auras) eorũ sequitur hoc loco opinionẽ poeta, qui sentiunt animã auram esse & aerem. ¶ Cana fauilla) albo cinere. ¶ Velante) tegente. ¶ Prunã) carbones. ¶ Alta iacet Calydõ) si alta quo modo iacet? an mœrore ex morte Meleagri ꝯcepto cecidisset ac iacere videbatur, quæ pauloante virtute ipsius Meleagri alta potensq; erat. ¶ Scissæ capillos) scindentes ac lacerantes capillos, id qđ in magnis luctibus mulieres facere solent. Est aũt synecdoche, maxime poetis vsitata. ¶ Plãgũt ora) percutiunt ac genas lacerant. ¶ Heu heu) mimesis & imitatio est gemitus emitẽtium mulierũ. ¶ Puluere caniciẽ) pater inquit Oeneus puluere caput, faciemq; deturpat. Hoc eni in magnis mœroribus fiebat apud priscos. ¶ Acto p viscera ferro) sic qdẽ Ouid. Diod. vero scribit Althæã laqueo vitã finisse. ¶ Totũ Helicona) oĩum musarũ fauorẽ. ¶ Liuẽtia pectora tundunt) pcutiunt pectora, ac liuẽtia reddunt, & subnigra. ¶ Dũq; manet corpus) cadauer Meleagri. ¶ Ipsi lecto) pheretro in quo Meleagri cadauer cõpositum fuit. {Tu sic distĩgue. Oscula dãt ipsi, idest Meleagro, seu corpori, posito dant oscula lecto. Vt alterũ oscula ad corpus, alterũ ad lectum referatur.} ¶ Post cinerẽ) posteaquã Meleagri cadauer in cinerẽ fuit resolutum. ¶ Haustos) acceptos manib⁹. ¶ Pressant) astringunt. Elegãter aũt ea oĩa effingit poeta, quæ in funeribus fratrũ à sororibus fieri ꝯsueuere. ¶ Affusęq;) incumbẽtes, instratæ, ꝓstratæ. ¶ Nomina saxo) signa. Epitaphiũ in saxo sculptũ, in quo nomẽ Meleagri erat. Oeneæ domus, familiæ. Oenei. ¶ Latonia) Diana, Latonę filia. ¶ Nurũq; Nobilis Alcmenæ) Deianirã Herculis vxorẽ. ¶ Alleuat) in aerẽ tollit. ¶ Corneaq; ora facit) hoc est ora in rostra cõuertit. ¶ Versasq;) in aues cõmutatas, quę Meleagrides à Meleagro fratre fuerunt cognominatę. {De auibus, quas Meleagrides vocãt, Plin. libro. x. cap. xxvi. Simili modo, inquit, pugnant

Meleagri mors.

ADDI.

*a. l. eheu.

*Nã mater manibus diri sibi conscia facti.

ADDI.

pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc est gallinarũ genus, gibberũ, variis sparsum plumis, quæ nouissimæ sunt peregrinarũ auiũ in mensas receptæ, ꝓpter ingratum virus. Verũ Meleagri tumulus nobiles eas fecit, &c. Has Var. easdem facit cũ Numidicis, Tranqllus & Columella separant, vt & cæteri, qui Numidicas cristas rutilas gerere, Meleagrides aũt cœruleas tradunt. Volateranus.}

Meleagri sorores in aues.
Meleagrides.
RAPH.

¶ INTEREA Theseus) mira phãtasia qnque Naiadum transmutationẽ in insulas cũ superiore fabula poeta ꝯnectit. Interfecto nãq; Calydonio Apro Theseus cũ Athenas rediret, fortè Achelous fluui⁹ Aetoliã ab Acarnania disterminans sic intumuerat, vt tutus transitus nõ videref. inuitatus igif Theseus à fluminis Deo Acheloo domũ illius intrauit tãtisper illic futurus, dũ tuto trãsire posset. Cũ vero post cœnã These⁹ in mare ꝓspiciẽs vidisset insulas quasdã, Acheloũ rogauit, quot illæ insulæ essent, ac quo nõie appellarenf, cui Achelous rñdit. Naiades quinque fuisse illoꝝ locoꝝ accolas, quæ cũ aliis Diis se spreto sacrificassent, eas cũ locis suis in mare à se indignato fuisse ꝓuolutas, ac in insulas qnq; nõie Echinadas & suis & fluctibus marinis fuisse discretas. ¶ Sociati labo.) cõicati sibi cũ multis aliis. ¶ Erechtheias Tritonidos arces) periphrasis est Athenarũ, quæ & in Palladis tutela sunt, & ab Erechtheo rege Erechtheię dicunf. ¶ Fecitq; moras Achelo⁹ eũti imbre tumens) Achelous Oceani & Tethyos fili⁹ fuisse ab Hesiodo scribitur. Is cũ peteret Deianirã Oenei Calydonię regis filiã Herculẽ in se cõuertit, à quo superatus, in fluuio iuxta Calydoniã labẽti se occultauit, nomenq; flumini imposuit, qd qdem à Pindo Thessaliæ monte oritur, Aetoliãq; ab Acarnania distinguit. Sanè apud antiquos aqua (vt Macrob. Seruius'q; scri.) gñalr Achelo⁹ dicebaf. Vñ Virgil. in Georg i. Pocula'q; inuen. Ache. miscuit vuis. Sanè Achelous cũ prius Thoas fuerit dict⁹, ab Acheloo, q Alcmæonẽ ex Thessalia secutus est, nomẽ accepit. Hic ex Terpsichore vna musaꝝ. Sirenas sustulisse ferf. Videf aũt maximus esse oĩum Græciæ fluuiorũ Achelous, vñ & oẽm aquã veteres Acheloõ vocarunt. ¶ Turbineo vortice) in modũ turbinis se voluẽte. Vortex enim ꝓprie dicif cõtorta in se aqua. Turbo aũt est vis vẽti & instrumẽtũ quo pueri ludũt, fune illud in terrã incutiẽtes. ¶ Tutior est reges) securior est mora. ¶ Nec leuib⁹ tofis) aspis, impolitis. Tofus enim lapis est cauernosus. Describit ãt poeta spelũcã fluminis Deo cueniẽtẽ. ¶ Molli musco) Muscus herba est tenuissima iuxta fontes ac in locis humidis nascẽs. ¶ Sũma lacunabãt) supiores inqt spelũcę partes in lacunaria distinguebãt ꝯchæ alternis muricibus distinctæ. Nã lacunare est lacus ac lacunaria facere. ¶ Murice) murex aũt genus est cochleæ ẽ q fit purpure⁹ color. ¶ Hyperione) Sole. Hyperiõ nanq; Cœli fuit filius, qui ex sorore Solẽ fertur genuisse, verum ꝓ Sole ponif. ¶ Hac Ixionides) Pirithous Ixionis filius, ꝑpetuus Thesei comes. {Illa Trœzeni⁹ heros, Parte Lelex, à Trœzene, vbi Pittheus regnauit, siue ille Pitthei filius, Aethræ'q. frater fuit, vt ex sequẽtibus colligit Regius, siue etiã aliũde in eã vrbẽ habitatum venerit. Nã quod supra idẽ Lelex Narycius dicitur, dubiũ opinioni illius affert. Sed de Lelege quæ in mentẽ nobis veniebãt, supra annotauimus.} ¶ Nudæ vestigia nymphæ) pedes nudos habẽtes nymphæ, est enim synecdoche. ¶ In gẽma) in gẽmatis poculis. ¶ Spatium discrimina fallit) breuitas inquit spatii discrimina atq; separatiões insularũ ꝯfundit. ¶ Spretæ) cõtentæ. {Factum, quo Oeneum vita fuit.} ¶ Cum plurimus vnq̃) maximus. ¶ Diduxit) diuisit. ¶ Medus quot cernis Echinadas vndis) Echinades, quæ & Echinæ dicũtur, insulæ sunt ad hostiũ Acheloi Aetoliæ fluuii, qui limũ assidue inuehẽdo illas effecisse videf. Dictę sunt aũt Echinades, vel ab Echinis, qbus abundãt, vel (vt scribit Apollo.) ab Echino quodã vate. ¶ Vt tamen ipse vides) Perimele Hippodamãtis filia ab Acheloo vim passa è saxo à patre in mare fuit præcipitata. Achelous vero de amicæ salute admodũ solicitus, Neptunũ rogauit, ne eã submergi pateretur, sed ei aut locũ præberet, aut ipsam locum efficeret. precibus igitur Acheloi motus Neptunus eã in insulã haud lõge ab Echinadibus distantẽ cõmutauit. ¶ Virgineum nomẽ ademi) virginitatem eripui.

*a.l. successisset.
Murex
Hyperiõ.
*a.l. culmine.
ADDI.
Echinades insulæ.
Achelous.
ADDI.
Achelous fluui⁹ græciæ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Theseus apro Calydonio interfecto cum se reciperet Athenas & torrentibus aquis interpellaretur, ab Acheloo amne, qui imbribus intumuerat inuitatus est, vt sua tecta succederet, dum fluminis vnda subsideret cuius ille hospitio cum resedisset & inter epulationem procul insulas visas ab hospite accepit nymphas fuisse Naiades, quæ cum Deis sacra redderent, ille qui ab his prætermissus esset, motus offensam in insulas Echinadas eas cõuertit.

Interea Theseus sociati parte laboris
Functus, Erechtheias Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter, fecitq; moras Achelous eunti
Imbre tumens. succede meis, ait inclyte tectis
Cecropide, nec te committe rapacibus undis.
Ferre trabes solidas, obliquaq; uoluere magno
Murmure saxa solent, uidi contermina ripæ
Cum gregibus stabula alta trahi, nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis uelocibus esse.
Multa quoq; hic torrens niuibus de monte solutis
Corpora turbineo iuuenilia* uortice mersit.
Tutior est requies, solito dum flumina currant
Limite, dum tenues capiet suus alueus undas.
Annuit Aegides utorq; Acheloe, domoq;,
Consilioq; tuo, respondit, & usus utroq; est.
Pumice multicauo, nec leuibus atria tofis
Structa subit. molli tellus erat humida musco,
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Iamq; duas lucis partes Hyperione menso,
Discubuere toris Theseus, comites'q; laborum,
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
Quosq; alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætissimus hospite tanto
Protinus appositas nudæ uestigia nymphæ
Instruxere epulis mensas, dapibus'q; remotis
In gemma posuere merum tum maximus heros
Aequora prospiciens oculis subiecta, quis inquit
Ille locus, digito'q; ostendit, & insula nomen
Quod gerit illa, doce, quanquam non una uidetur.
Amnis ad hæc, non est inquit, quod cernimus, unũ.
Quinque iacent terræ, spatium discrimina fallit.
Quoque minus spretæ factum mirere Dianæ.
Naiades hæ fuerant, quæ cum bis quinque iuuẽcos
Mactassent, ruris'q; Deos ad sacra uocassent,
Immemores nostri festas duxere choreas.
Intumui, quantus'q; feror, cum plurimus unquam,
Tantus eram, pariter'q; animis immanis, & undis
A syluis syluas, & ab aruis arua reuulsi.
Cumq; loco, nymphas, memores tum deniq; nostri
In freta prouolui, fluctus noster'q;, maris'q;
Continuam diduxit humum, pariter'q; reuellit
In totidem, mediis, quot cernis Echinadas undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perimele Hippodamãtis filia cũ ab Acheloo amne per vim esset oppressa, pater eã ob admissum præcipitauit in pelagus, stuprator expertita, vt beneficio Neptuni mare eam semotam ab Echinadibus efficeret insulam.

Vt tamen ipse uides procul en procul una recessit.
Insula grata mihi, Perimelem nauita dicit.
Huic ego uirgineum dilecte nomen ademi,
Quod pater Hippodamas ægre tulit, in'q; ꝓfundũ

Propulit é scopulo perituræ corpora natæ.
Excepi, nantem'que ferens, ó proxima terræ
Regna uagæ dixi sortite Tridentifer undæ,
In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
Huic ades, atque audi placidus Neptune precantẽ.
Huic ego, quam porto, nocui, sis mitis, & æquus,
Si pater Hippodamas, aut si minus impius esset,
Debuit illius misereri, ✶ ignoscere nobis.
Cui quondam tellus clausa est feritate paterna,
Affer opem, mersæ'q; precor feritate paterna
Da Neptune locum, uel sit locus ipsa licebit.
Hunc quoq; cõplectar. mouit caput æquoreus rex.
Concussit'que suis omnes assensibus undas.
Extimuit nymphe, nabat tamen, ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu.
Dum'que ea contrecto, totum durescere sensi
Corpus, & inducta condi præcordia terra.
Dum loquor, amplexa est artus noua terra natãtes,
Et grauis increuit mutatis insula membris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter & Mercurius in hominum figurat versi in regionẽ Phrygiæ cum animos incolarum experti a nullo vltro exciperentur hospitio, a Philemone & Baucide hospitalissime sunt excepti, & cum maxima voluntate rebus humilibus ad victum & necessarijs simplicissimos animos pauperũ experti sunt. Ergo vt numen ac vim ostenderent suam seuocatis senibus in excelsiorem collem, casam eorum in templum conuerterunt, eosque ipsos optatos antistites sacrati loci præstiterunt, ita vt cũ senectute soluti essent, in arbores conuertentur, vt Philemon cederet in ilicem, Baucis in Tiliam. Oppidum autem eorum quod cæteros ciues inhospitales habuerat, aquarum multitudine obrutum stagnum factum est.

Amnis ab his tacuit, factum mirabile cunctos
Mouerat irridet credentes, utque Deorum
Spretor erat, mentis'que ferox Ixione natus,
Ficta refers, nimium'q; putas Acheloe potentes
Esse Deos, dixit, si dant, adimunt'que figuras.
Obstupuere omnes, nec talia dicta probarunt.
Ante omnes'que Lelex anima maturus, & æuo
Sic ait. Immensa est, finem'que potentia cœli
Non habet, & quicquid superi uoluere peractũ est.
Quoque minus dubites, tiliæ contermina quercus
Collibus est Phrygiis medio circundata muro.
Ipse locum uidi. nam me Pelopeia Pittheus
Misit in arua, suo quondam regnata parenti,
Haud ꝓcul hinc stagnũ est, tellus habitabilis olim,
Nunc celebres mergis, fulicisq; palustribus undæ.
Iuppiter huc specie mortalis, cumq; parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum, requiemq; petentes,
Mille domos clausere seræ, tamen una recepit
Parua quidem stipulis, & canna tecta palustri.
Sed pia Baucis anus, parilíq; ætate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuuenilibus, illa
Consenuere casa, paupertatemq; ferendo
Effecere leuem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert dominos illic, famulos'ue requiras.
Tota domus, duo sunt. iidem parent'q;, iubent'q;
Ergo ubi cœlicolæ paruos tetigere penates,
Summisso'q; humiles intrarunt uertice postes,
Membra senex posito iussit releuare sedili,
Quod super, iniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimouit, & ignes
Suscitat hesternos, foliisq; & cortice sicco

RAPH. Perimele in insulam

ℂPROPVLIT) proiecit. ❡In profundum) in mare altum. ❡Sacri am.) oẽs fluuii numen habere dicuntur, vnde & sacri nuncupantur.

ADDI.

{Debuit illius misereri, & ignoscere nobis ita quidem vulgo habent codices ferè oẽs, versumq; grãmatici hũc ita defendunt, vt dicant primã in verbo, ignoscere, corripi, ea ratione, qd mutam sequitur liquida. Sed mihi hæc ratio in hoc verbo durior videtur, ꝓpterea qd verbũ ipsum cõpositũ, g loco, n, assumpsit, factumq; ignosco, ex In, & Nosco. At sublata cõiũctione, &, idẽ versus nõ modo qd ad numeros attinet, integrior, sed & elegantior multo erit, & affectui magis seruiet, ꝓpter distributionẽ, quæ cõiũctione opus non habet, eaq; interposita, gratiã ferè amittit.} ❡Feritate pa.) crudelitate patris. ❡Mouit caput æquore⁹ rex Neptunus annuit meis precibus. ❡Salientia) palpitantia, id quod timore percussis accidere solet. ❡Præcordia) pectora hoc loco qd cordi contendantur. Proprie vero præcordia dicunt partes cordi præiacẽtes.

Insula vñ.

❡Grauis insula) magna. Insula vero dicit, qd sit in salo: hoc est, in mari collocata. ❡Amnis ab his tacuit) hæc ad connectendas quæ subiiciuntur. Metamorphoses dicuntur. Narraturus enim est poeta quemadmodum Iuppiter atque Mercurius in hominum figuras cõuersi Phrygiam peragrarũt, vt hominum benignitatẽ experirentur. Cum vero nemo ex oppidanis ipsos susciperet hospitio, casam Philemonis rustici, atque pauperis subiere, à quo benigne accepti cũ se Deos esse indicassent, & anserem quem vnicum habebat occidere vetuerunt, & vt secum collem ascenderet cum Baucide vxore admonuerunt. Profecti igitur domo cum essent, ecce oppidũ

Oppidum in stagnum

illud in lacum vident conuersum, omnesq; domus submersas præter vnicam suam casam, quæ & ipsa in magnificentissimũ tẽplum cum fuissent mutata, hortantib⁹ Diis, vt quicquid vellent peterẽt, Philemon respondit se velle

Baucis & Philemon

esse illius tẽpli sacerdotes ea ꝯditione, vt nec ipse vxoris, nec vxor viri mortẽ vnq̃ videret, id vero facile impetrarunt, nam vna & eadem hora cum ad extremam peruenissent senectutẽ in arbores, alter quercum, altera tiliam transmutati fuerunt. Hæc autem adeo perspicue à poeta describuntur, vt nihil expositionis indigere videanť. ❡Ab his) post hęc. ❡Spretor Deorum) cõtẽptor,

ADDI. ✶a.l.& ignoscere.

{Vtpote ex Cẽtaurorũ genere, quos poetę eodẽ modo vt Cyclopas, deorũ contẽptores fingunt,} ❡Si dant adimuntq; figuras) si possunt & dare & eripere formas rebus. ❡Animo maturus & æuo) Lelegẽ & prudentẽ & senem & bonũ virũ fuisse poeta significat. ❡Immensa est) sententia pio grauiq; viro maxime cõueniẽs. ❡Tiliæ contermina) vicina. Tilia autẽ arbor est fructũ ferens, quẽ à nullo aialium attingi miratur Plinius, foliorumq; & corticis succum dulcem esse ait, ac inter corticẽ & lignum tenuissimũ esse mẽbranã, quæ Phylira vocetur, qua antiq in nectendis coronis vtebantur. Vñ Horatius, Displicet nexæ Philyra coronæ. ❡Nã me Pelopeia Pittheus misit in arua) Pittheus

Pitthæus.

Lelegis pater fuit & Aethrę Thesei matris. Pelopeia autẽ arua nõ Peloponnesum (vt quidam putant) sed Phrygiã dicit. Nã Pelos Tãtali Phry-

Pelops.

giæ regis filius fuit, qui inde in Peloponnesum venit.

ADDI.

{De Pittheo, quod is pater Lelegis fuerit, alibi qd sciã, nihil legitur. Proinde coniecturam hanc Regii vt neque refellere, animus est, ita neq; habeo, vnde cõfirmẽ. Lectorẽ tamẽ propter Narycii epitheton quo suprà Lelegem appellat, cõmonẽdum putaui.} ❡Suo parenti) Pelopi. Nã Pittheus & Trœzen Pe-

Trœzen.

lopis filii fuere, vt Strabo narrat. ❡Fulicis palustribus) Fulicæ aues sunt notissimæ in paludib⁹ viuẽtes. ❡Specie mortalis) humanã in figurã versus. ❡Atlãtiades caducifer) Mercuri⁹ caduceũ gerẽs. ❡Seræ) ianuæ, à parte nanq; totũ intelligimus, Sera enim pars est ianuæ, in quã clauis immittitur. ❡Parili ætate) pari & æquali. ❡Tota domus) tota familia. ❡Iidẽ parẽtq;, iubẽtq;) iidẽ inqt domini sunt & serui. ❡Reuelare mẽbra) leuia facere, quæ ꝓpter lassitudinẽ grauia videbanť. Sedere eni illos iussit Philemon. ❡Posito sedili) apposita sede. ❡Quod sup anastrophe ẽ, ꝓpositio nãq; postposita est.

ℂANIMA)

RAPH. ¶ ANIMA) spiritu & flatu. ¶ Et minuit) fregit, minuta, par uaq; reddidit. Eleganter autē poeta rustici pauperis apparatum & mores describit. ¶ Truncat olus foliis) minutatim olera cū foliis incidit. ADDI. {Vel etiā folia oleris decerpsit, reiecto caule, & cæteris inutilibus.} ¶ Sordida) fumosa. ¶ De tergore diu seruato) tergū illud suis vetus fuisse innuit poeta & rancidū. ¶ De tergore) de tergo. frequēter aūt vtrunq; pro altero ponitur. ¶ Domat) mollit & coquit. Significat aūt durissimā fuisse illā carnē. Domari enī dicūtur, quæ repugnāt. ¶ Alueus fagineus) dolium ex fago ꝯfectum. ADDI. {Seu labrum aut vas potius, neq; enim in dolio lauamus.} ¶ Artus fouendos) pedes lauādos. Nā hospitibus etiā nūc quo die accipiuntur, pedes lauari solēt. ¶ In medio lecto) sic quidē legitur, sed tecto forsitā pro lecto Ouidius scriptū reliqt, vt intelligamus in media casa torum & lectum fuisse, nō ex plumis, sed ex vluis palustribus ꝯfectū. ADDI. {Sed tñ & lecto, recte legiẗ si ꝑ toto eo opere accipias, aut interiore etiā parte, cui torus imponitur. Id qđ & impositi epithetō ꝓbare videẗ.} ¶ Salignis) ex salice factis. ¶ Velant) cooperiunt. ¶ Sternere) lecto inücere, & imponere. ¶ Non indignanda) nō indigna reputāda. ¶ Lecto) saligno, ex salice vili ac vulgari arbore cōfecto. ¶ Succincta anus) habitū rusticę mulieris effingit. ¶ Cliuum) inæqualitatē mensæ cliuum appellat. ¶ Mētha virēti) mētha suauissimi odoris est herba. ¶ Extersere) emūdauere. ¶ Bicolor baca) Periphrasis est oliuę, quæ bicolor dicitur, qđ & viridis est & nigra. ¶ Syncerę Mineruæ) integræ virginis Mineruę. ¶ Autūnalia) Autūno maturescentia. ¶ Intybaq; & radix) Intybū qđ & cicoreū vocatur, herba est agrestis. Radix vero species est herbæ, quæ & radicula dicitur. His autē herbis etiā nūc in acetariis vescimur. ¶ Et lactis massa coacti) periphrasis est casei. ¶ Non acri fauilla) in igne leui, nō vehementi. Nā oua nisi leniter in cinere calido versentur facile rumpuntur. ¶ Omnia fictilibus) apponūtur vł in prępositio subaudiatur. Fictilia aūt sunt vasa terrea à fingendo dicta. ¶ Eodē argēto) quo & fictilia facile

ybum

Nutrit,& ad flammas anima perducit anili.
Multifidasq; faces,ramaliaq; arida,tecto
Detulit,& minuit,paruoq; admouit aheno.
Quod'que suus coniux riguo collegerat horto,
Truncat holus foliis.furca leuat ille bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno,
Seruato'que diu resecat de tergore,partem
Exiguam,sectam'que domat feruentibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas.
Sentiri'q; moram prohibent.erat alueus illic
Fagineus,dura clauo suspensus ab ansa.
Is tepidis impletur aquis,artus'que fouendos
Accipit,in medio torus est de mollibus uluis,
Impositus lecto,*sponda,pedibus'q; salignis.
Vestibus hunc uelant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant,sed & hæc uilis'q;,uetus'q;
Vestis erat,lecto non indignanda saligno.
Accubuere Dei,mensam succincta,tremens'que
Ponit anus,mensæ sed erat pes tertius impar
Testa parem fecit,quæ postquā subdita cliuum
Sustulit,æquatam mentha extersere uirenti.
Ponitur hic bicolor syncerae baca Mineruæ,
Condita'que in liquida corna autumnalia fece,
Intyba'que,& radix,& lactis massa coacti,
Oua'que non acri leuiter uersata fauilla.
Omnia fictilibus.post hæc cælatus,eodem
Sistitur argento crater,fabricata'que fago
Pocula,quæ caua sunt flauentibus illita ceris,
Parua mora est,epulas'que foci misere calentes.
Nec longæ rursus referuntur uina senectæ,
Dant'que locum mensis paulum seducta secundis
Hic nux,hic mista est rugosis carica palmis,
Pruna'que,& in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectæ uitibus uuæ.
Candidus in medio fauus est,super omnia uultus
Accessere boni,nec iners,pauper'que uoluntas.
Interea,quoties haustum cratera repleri
Sponte sua,per se'que uident succrescere uina,
Attoniti nouitate,pauent.manibus'que supinis.
Concipiunt Baucis'q; preces,timidus'q; Philemon
Et ueniam dapibus,nullis'que paratibus orant.
Vnicus anser erat minimæ custodia uillæ,
Quem Diis hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna,tardos ætate,fatigat,
Eludit'q; diu,tandem'q; est uisus,ad ipsos
Confugisse Deos.superi uetuere necari,
Dii'q; sumus,meritas'q; luet uicinia poenas
Impia,dixerunt,uobis immunibus huius
Esse mali dabitur,modo uestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus,& in ardua montis
Ite simul pariter,& Diis præeuntibus,ambo
Membra leuant baculis,tardi'q; senilibus annis
Nituntur longo uestigia ponere cliuo.
Tantum aberant summo,quātum semel ire sagitta
Missa potest.flexere oculos,& mersa palude
Cætera prospiciunt,tantum sua tecta manere,
Dum'q; ea mirantur,dum deflent fata suorum,

autē innuit craterē quoq; fictilem fuisse. ¶ Sistitur) collocatur in mēsa. Apparatum aūt mēsæ rusticæ eleganter effingit poeta. ¶ Fago) fagus arbor est glandifera, ex cuius ligno vasa ꝯficiuntur. Quæ caua sunt, quæ in ꝯcauitate inquit sunt flaua cera infecta. ¶ Illita) infecta. ¶ Epulas calētes) cibos calidos. Quę enim hactenus descripta sunt, frigida comedūtur. ¶ Nec longæ vina senectæ) vinū nouū appositū fuisse ait, nō vetus, quod diuites bibere solēt. ¶ Paulū seducta) seposita & remota. ¶ Caryca) ficus est species caryca, à Caryca Laconiæ loco, vbi optimæ nascūtur, denominata, quæ quia optimæ sunt siccæ, hinc vsus obtinuit vt carycæ pro ficubus siccis accipiantur. *a.l. tecto legit Raphael. ADDI. {Aridæ ficus à Græcis ἰσχάδες peculiariter appellātur. Carica aūt apud Macrobium, & Plinium p I, scribitur. Estq; Syriacæ ficus species. Plinii verba sunt lib. xiii. cap. v. Syria præter hāc peculiariter habet arbores. In nucum gñe Pistacia nota. In ficoꝝ autē Caricas, eo minores eius gñis quæ cottana vocant. Et Laconiæ locus, de quo hic Regius meminit, apud Stephanū nō Caryca, sed κάρυα dicitur. Quanquā & Caricas siccari solitas idē Plin. ostendit libro. xv. cap. xix. Vbi ait, Sale siccatis & Casei loco vesci, nuper excogitatum est. Ex hoc gñe sunt vt diximus cottana, & caricæ, &c.} Casa in tēplum. ¶ Rugosis palmis) cū fructibꝰ palmæ rugosis & siccis, quos nūc vulgo dactylos vocāt. ¶ Pruna'q;) poma sunt notissima, quorū varia sunt gñа, vt Pli. scribit. ¶ Sup oia vultus) ante oia inqt boni & hilares vultus affuerūt. ¶ Haustum cratera) euacuatum vrceū. ¶ Cōcipiunt preces) precari incipiunt. ¶ Diis hospitibꝰ) Ioui & Mercurio quos hospitio susceperat. ¶ Ille celer penna tardos) pulchro antitetho exornaẗ hoc carmē. ¶ Impia vicinia) inhospitales vicini. ¶ Immunibꝰ) exptibus. ¶ Huius ma.) huiꝰ calamitatis, qua vicinos vestros sumus affecturi. ¶ Modo) solum. ¶ Comitate) antique dixit pro comitamini. ¶ Ite simul) venite nobiscū. ¶ Nituntur longo) hoc est longum & arduum cliuum ascendere conantur. ¶ Manere) stare, superesse. ¶ Fata) infortunia. ¶ Suorum) vicinorum.

RAPH. ¶ PIA culmina) ipsi pii. est enim hypallage. ¶ Et iam casa parua) & olim casa parua. Casæ proprie dicutur rusticæ domus. ¶ Furcas subiere colūnæ) furcas in columnas fuerunt cōmutatæ. In magnificum vero tēplum Philemonis casam querſam fuiſſe ſcribit. ¶ Adopertaq; marmore tellus) ſolum templi marmore ſtratum. ¶ Iudicium cōmune) votum, cupiditatem, deſyderium. ¶ Aperit) indicat, manifeſtat. ¶ Delubra que veſtra tueri) veſtra tēpla cuſtodire. ¶ Cōcordes egimus annos) concordes vnanimesq; viximus. ¶ Duos) ambos. ¶ Buſta) funera. ¶ Tumulandus) ſpeliēdus. ¶ Vota fides ſequitur) nā Iuppiter vt pollicitus fuerat, id quod petierant conceſſit. ¶ Templi tutela fuere) cuſtodes templi ac æditui fuerunt cōſtituti. ¶ Annis æuoq; ſoluti) ſenio confecti. ¶ Ante gradus ſacros) ante gradus ianuæ templi.

*a.l.tēpli.

¶ Narrarēt) cōmemorarent. ¶ Caſus loci) ea quæ loco illi euenerant. ¶ Frondere) frōdes emittere. Simul autē ambo in arbores fuere cōuerſi, Philemon in quercum, Baucis vero in Tiliā. ¶ Creſcente cacumine) vertice capitis. Innuit autē capillos in frondes fuiſſe querſos. ¶ Dum licuit) donec potuerunt. ¶ Frutex) fruticis & arboris cortex.

Philemon & Baucis i arbores.

*a.l.ex q̄bus &.

Tyania.

¶ Tyaneus Incola) Tyania regio eſt cōtermina Phrygiæ, vnde Tyaneius declinari videtur. {τύανα, inqt Stephan. πόλις μέση κιλικίας καὶ καππαδοκίας, ὑποπεπτωκυῖα τῷ ταύρῳ τῷ κατὰ τὰς κιλικίους πύλας. ὁ πολίτης τυανεύς. Hinc e, in n, conuerſa fit Tyaneius.} ¶ De gemino corpore) de duob⁹ corporibus Baucidis & Philemonis factos. ¶ Non vani ſenes) non falſi. Vanus enim interdum falſum ac mendacē ſignificat, interdū ſtultū Iuuenalis. Sic placitū vano, q nos diſtinxit Othoni. ¶ Nec erat cur fallere vellent) hæc coniūctio Enim ſubintelligatur. Eſt nanq; parētheſis cauſam cōtinens, cur ſenes illi nō fuerint mentiti. ¶ Equidem pendentia vidi) argumentis probat Lelex ea quę narrauit eſſe vera. ¶ Serta) coronę, à ferēdis floribus dicta. Coronæ autē & in lucis & in arboribus ſacris appendebantur. ¶ Ponens) apponēs. ¶ Cura Deum Dii ſint) hoc eſt qui curam ſuſcepere Deorū, Dii efficiantur, & q Deos coluere ipſi quoq; pro Diis colantur. ¶ Deſie-

ADDI.

*a.l.heros

*a.l.q̄ſtuoſiſſimas fortaſſe.

*Fabulam hāc Paulo aſt recēſet Callimachus i hymno Cereris.

Merſa uident, quæruntq; ſuæ pia culmina uillæ.
Sola loco ſtabant, dum deſlent fata ſuorum,
Illa uetus dominis, & iam caſa parua duobus,
Vertitur in templum, furcas ſubiere columnæ,
Stramina flaueſcunt, aurataq; tecta uidentur,
Cælatæq; fores, adopertaq; marmore tellus.
Concipiunt Baucisq; preces, timidusq; Philemon,
Talia cum placido Saturnius edidit ore.
Dicite iuſte ſenex, & fœmina coniuge iuſto
Digna, quid optetis: cum Baucide pauca locutus,
Iudicium ſuperis aperit commune Philemon.
Eſſe ſacerdotes, delubraq; ueſtra tueri
Poſcimus, & quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem, nec coniugis unquam
Buſta meæ uideam, neu ſim tumulandus ab illa.
Vota fides ſequitur. templi tutela fuere,
Donec uita data eſt. annis, æuoq; ſoluti
Ante gradus *ſacros cum ſtarent forte, lociq;
Narrarent caſus, frondere Philemona, Baucis,
Baucida conſpexit ſenior frondere Philemon.
Iamq; ſuper gminos creſcente cacumine uultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta, ualeq;
O coniux dixere ſimul, ſimul abdita rexit
Ora frutex. oſtendit adhuc Tyaneius illic
Incola, de gemino uicinos corpore truncos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Achelous inter epulas Theſeo, quem receperat hoſpitio, enarrās hos qui in alienam figuram vertiſſent ſe, mirante caſus mortalium, etiam qui in plures figuras abierint refert. & * Protea Neptuni filium, ſolitum modo iuuenem, modo in Leonem, interdum in aprum, alias in anguem, & cætera animalia conuerti, quibus inſidiantes poſſet eludere.

Hæc mihi non uani, nec erat cur fallere uellent,
Narrauere ſenes. equidem pendentia uidi
Serta ſuper ramos, ponensq; recentia, dixi,
Cura Deū dii ſint, & qui coluere colantur.
Deſierat, cunctosq; & res, & mouerat author,
Theſea præcipue, quem facta audire uolentem
Mira Deum, nixus cubito Calydonius *amnis
Talibus alloquitur. ſunt ò fortiſſime, quorum
Forma ſemel mota eſt, & in hoc renouamine māſit
Sunt quibus in plures ius eſt tranſire figuras,
Vt tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modo te iuuenem, modo te uidere leonem,
Nunc uiolentus aper, nunc quem tetigiſſe timerēt,
Anguis eras, modo te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor ſæpe quoque uideri,
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras, interdum undis contrarius ignis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Metra Eriſichthonis filia Autolyci vxor cum parētem animaduertiſſet, quod in Theſſalia lucum Cereris deuaſtaſſet, grauiſſimā experiri fame pœnam omnibus rebus ab eo cōſumptis, nouiſſime ſe quoque pro ancilla vendidit, ſed a Neptuno, qui eius virginitatē ademerat, petiit, vt ei ferret opē. At ille memor eius concubitus, cum ſpecioſiſſima * domino tradita eſſet, vt effugeret eius ſeruitutem in piſcatorem prouectioris ætatis eam conuertit. Quo euentu in reliquas quoque figuras ſolita eſt mutari, vt pretio ſui parentem pœnas pendentem alere poſſet, cuius exitus fuit talis, vt poſt varios in fame cibos, nouiſſime etiam de viſceribus ſuis epulari cogeretur. Non enim ſinunt Superi, ſiue Fata, vt Ceres cum Fame coire poſſit.

*Nec minus Autolyci coniux Eriſichthone nata
Iuris habet pater huius erat, qui numina Diuum

erat) loqui Lelex ſubaudiatur. ¶ Et res) mirāda. ¶ Et author) Lelex vir grauis, & fide dignus. ¶ Calydonius amnis) Achelous. ¶ Semel mota eſt) mutata. ¶ In hoc renouamine) in hac renouatione. ¶ Ius eſt) facultas & poteſtas. ¶ Vt tibi cōplexi terrā maris incola) Proteus Oceani & Tethyos fuit filius, vt in Theogonia Heſio. ſcribit. Hic habuit patriā Pallenen, qua relicta in Carpatho inſula regnauit. Fuit aūt vates clariſſim⁹ Iliacis tpibus, q ſe in varias mutabat figuras. De quo Virg. iiii. Geor. ſic ſcribit. Eſt i Carpathio Neptuni gurgite vates, Cœruleus Proteus magnū qui piſcibus æquor, Et iūcto bipedū curru metitur equorū. Hic nunc Emathiæ portus, patriāq; reuiſit Pallenen, hūc & nymphæ venerātur, & ipſe Grādæuus Nereus. nouit nanque oia vates, Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox vētura trahātur. & pau lopoſt, Tum variæ eludent ſpecies, atq; ora ferarū. Fiet enim ſubito ſus horridus, atraq; tigris, Squammoſusq; draco, & fulua ceruice Leæna, Aut acrem flāmæ ſonitū dabit, at ita vinclis Excidet, aut in aquas tenuis dilapſus abibit. & quæ ſequūtur. Proteus aūt idcirco in varias figuras ſe cōmutaſſe fingitur, qd(vt Diod. ſcribit) rex fuit Aegypti, quē Aegyptii Cætea vocant, artiū & in primis aſtrologiæ perit⁹. Aegyptiis aūt regibus mos erat, vt leonis, aut tauri, aut draconis priorē partē in capite ferrēt inſignia principatus. Quandoq; vero arborē, quandoq; ignē, quādoq; redolētia vnguēta: Hæc aūt & ad decorē ornatūq; ſpectabāt, & ſtuporē, & ſuperſtitionē quandam aſpiciētibus iniiciebāt. ¶ Maris cōplexi terrā) nā terra infima eſt oium elementorū, q̄ ita Oceanus cōplectitur, vt aer Oceanū, aerē æther, æ therē cœlū. ¶ Nec minus Autolyci cōiux) Metra Eriſichthonis filia Autolyci vero (vt in Odyſ. ſcribit Homerus) pater fuit Anticliæ matris Vlyſſis decipiendi, ac peierandi ſcientia à Mercurio donat⁹. ¶ Eriſichthone nata) Eriſichthon Theſſalus fuit Deoꝛ cōtēptor, qui cū Cereri nemus ɔſecratum, ac in eo quercū in qua nympha habitabat, ſuccidiſſet, Hamadryades illorū montiū incolæ ad Cererē ɔuenerūt precātes, vt tantā impietatē vlciſceretur.

Autolycus

Eriſichthō

Ea vero & sua & Hamadryadum causa mota, numinum cõtẽptorẽ Erisichthonẽ nouo pœnæ gñe assidua videlicet fame cruciare decreuit. Vnã igitur è nymphis ad Famẽ in vltimã Scythiã misit, quæ noĩe suo ipsam oraret, vt Erisichthonem ita stimularet, vt nullis cibis satiari posset. Cũ vero hoc pfecisset Fames, Erisichthõ posteaquã totum patrimonium ventri impẽdit, vnicã, quoq; filiã noĩe Metram, forma ita præstantẽ, vt à Neptuno fuerit rapta, vẽdere coactus est. Ea vero ne serua fieret, cum Neptunũ, cui sciebat se gratã esse rogasset, vt sui misereref illico in piscatorẽ vetulũ eã ipse cõmutauit, ɔcessit'q;, vt in quascunque vellet formas se ɔuertere posset. Sed cũ sæpius emptores pretio fraudasset, iã'q; doli oẽs ɔsumpti essent, Erisichthõ mẽbra propria cum lacerare cœpisset, dignum impietate suã exitũ est sortitus. {Fabula Erisichthonis describitur apud Callimachum in hymno Cereris. Vbi & patrẽ Erisichthonis Triopã vocat idem poeta, filium Neptuni ex Canace Aeoli filia, his versibus. ADDI.

Τοῖν δὲ οὐκ αἶον τὰ ποσειδάωνα καλιστρέων
Ψευδοπάτωρ, ἴδε τόνδε τεοῦ τρίτον ἅπερ ἐγώγε
Σεῦ τε καὶ αἰολίδος κανάκας γένος, &c.

Verba Triopę sunt patris. Arborẽ autẽ quã hic Quercũ facit Oui. idẽ ille αἴγειρον, hoc est, Alnum vocat.

Ἦν δέ τις αἴγειρος μέγα δένδρεον, αἰθέρι κῦρον
Τῷ δ' ἔπι ταὶ νύμφαι ποτὶ τ' ὤνδιον ἑψιόωντο.

Cæterũ illud hoc loco quęrẽdum videf, vtrum quẽ hic Ouid & illic Callimach⁹ (vt qdẽ nũc legif) Erisichthona vocãt, Erisitõ magis dicẽdus sit, ab ἔρῳ intẽdẽdi pticula & σίτῳ, hoc est, depascẽdo, qđ ola depasceret & voraret.}

RAPH. ¶ ET nullos aris adoleret ho.) nullas Diis victimas immolaret. ¶ Nemus Cereale) Cereri ɔsecratũ. ¶ Temerasse) violasse. ¶ Annoso rob.) stipite vetusto. ¶ Vna nem⁹) magnitudinẽ quercus inuit, quæ tãta erat, vt sola nemus efficere posset. ¶ Memores tabellæ) memoriã eorũ ɔtinẽtes, q ope illius nymphæ cõpotes voti facti fuissent. ¶ Argumẽta) signa & ꝓbationes. ¶ Trunci modũ) stipitis magnitudinẽ. ¶ Circumiere) circũdedere. Necnon & cætera tantum, tãto inquit maior reliqua sylua erat ea quercus, quãto arbores herbis sunt altiores. ¶ Dryopei⁹) Erisichthõ.

Dryopes Dryopes populi sunt Thessaliæ, à Dryope rege dicti, vnde & Thessalia Dryopis fuit appellata. Quidam tamẽ conten-

Sperneret, & nullos aris adoleret honores.
Illæ etiam Cereale nemus uiolasse securi
Dicitur, & lucos ferro temerasse uetustos.
Stabat in his ingens annoso robore Quercus
Vna nemus. uittæ mediam, memores'q; tabellæ,
Serta'q; cingebant, uoti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas,
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine, trunci
Circumiere modum, mensura'q; roboris, ulnas
Quinque ter implebat, nec'non & cætera tantum
Sylua sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.
Non tamen idcirco ferrum Triopeius illa
Abstinuit, famulo'q; iubet succidere sacrum
Robur, & ut iussos cunctari uidit, ab uno
Edidit hæc, rapta sceleratus uerba securi
Non dilecta Deæ solum, sed & ipsa licebit
Sit Dea, iam tanget frondente cacumine terram.
Dixit, & obliquos dum telum librat in ictus,
Cõtremuit, gemitum'q; dedit decidua* Quercus.
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cœpere, ac longi pallorem ducere *rami,
Cuius ut in trunco fecit manus impia uulnus,
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
Quã solet, ante aras ingens ubi uictima taurus
Concidit, abrupta cruor è ceruice, profundi.
Obstupuere omnes, aliquis'q; ex omnibus, audet
Deterrere nefas, sæuam'q; inhibere bipennem.
Aspicit hunc mentis'q; piæ cape præmia dixit
Thessalus, in'q; uirum conuertit ab arbore ferrum.
Detruncat'q; caput, repetita'q; robora cædit.
Editus & medio sonus est de robore talis.
Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima ligno.
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia leti.
Persequitur scelus ille suum, labefacta'q; tandem
Ictibus innumeris, adducta'q; funibus arbor
Corruit, & multam prostrauit pondere syluam.
Attonitæ Dryades damno, nemorum'q;, suo'q;,
Omnes germanæ Cererem cum uestibus atris
Mœrentes adeunt, pœnam'q; Erisichthonis orant.
Annuit his, capitis'q; sui pulcherrima motu
Concussit grauidis oneratos messibus agros,
Molitur'q; genus pœnæ miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare fame, quæ, quatinus ipsi
Non adeunda Deæ (neq; enim Cerere'q;, fame'q;,
Fata coire sinunt) montani numinis unam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis.
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris
Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore tellus

dunt Triopeium à Triope patre esse legẽdũ. Tametsi Dryopeus recte legatur in omnibus exemplaribus, & ex hac lectione nihil prorsus absurdi sequatur, & signate Dryopeius tanquam barbarus appellatur, cum hac de causa paulopost Thessalum quoque ipsum vocet. {At tu Triopeius legei à Triopa patre. Sic enim & Callimachus: ADDI.

Ἀλλ' ὅκα τριοπίδαισιν ὁ δεξιὸς ἄχθετο δαίμων
Τουτάκις ἀχείρων ἐρυσίχθονος ἅψατο βωλά.

Ex, quo loco etiam illud vides primam in Triopa cõmuniter vsurpari.} ¶ Illa) ab illa. ¶ Sacrum robur) sacram quercum. ¶ Dedit) edidit, emisit. ¶ Decidua) quæ decidebatur. ¶ Ducere) capere, contrahere. ¶ Discusso cortice) abscisso collo. ¶ Profundi) effundi, profluere. ¶ Deterrere) terrore dissuadere. ¶ Sæuam bipennem) crudelem, vtpote, quæ cædebat quercum gementẽ, siue potius ipse sæuus, vt sit hypallage ¶ Thessalus Erisichthon. ¶ Editus è medio robore) altera harum præpositionum redundat, tantum'q; versui, non etiã sensui necessaria videtur. Forsitan vero & loco illius è præpositionis est legendum ac pro etiam accipiendum. {Quidam tamen sic legunt hũc versum. Cum sonus auditur medio de robore talis.} ¶ Instare) imminere, ac propinquas esse. ¶ Persequitur) peragit. ¶ Adducta) attracta. ¶ Prostrauit) in terram deiecit. ¶ Attonitæ Dryades) perterritæ arborum nymphæ. ¶ Vestibus atris) pullis ac nigris luctui conuenientibus. ¶ Annuit) nutu cõsensit, atq; promisit. ¶ Molitur) præparat. ¶ Miserabilis) misericordia dignus. ¶ Lacerare) laniare, cruciare. ¶ Quatinus) quoniã. ¶ Coire) conuenire. cõtraria nanq; simul esse nõ possunt, est autem parenthesis causam continens cur Famem Ceres adire non possit. ¶ Oreada) nymphã montanam. Oreades nãque montium sunt nymphæ ἀπὸ τοῦ ὄρους, hoc est à monte cognominatæ. ¶ Est locus extremis) topographia, & loci maxime Fami conuenientis descriptio, vt qui perpetuis frigoribus sit sterilissimus. ¶ Scythiæ glacialis) frigidissimæ vbi sunt perpetuæ niues. Scythia autem à Scytha Iouis filio, qui primus arcum & sagittas inuenisse scribitur, fuit denominata. ¶ Triste solum) in fœcunda terra, vt tristes arbores dicimus infructuosas. ¶ Sterilis) expositio eius quod dixit Triste solum,

*a. l. de vulnere.
*a. l. sudore madescere.
ADDI.

Famis patria. Oreades.

Scythia famis descriptio.

Frigus iners illic habitant, pallorq́; tremorq́;,
Et ieiuna Fames, ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata iube, nec copia rerum
Vincat eam, superetq́; meas certamine uires.
Ne'ue uiæ spatium te terreat, accipe currus,
Accipe quos frænis alte moderere dracones.
Et dedit. illa dato subuecta per aera curru
Deuenit in Scythiam, rigidiq́; *cacumina montis
(Caucason appellant) serpentum colla leuauit,
Quæsitamq́; Famem lapidoso uidit in agro
Vnguibus, & raris uellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabriq́; rubigine dentes.
Dura cutis, per quam spectari uiscera possent.
Ossa sub incuruis extabant arida lumbis.
Ventris erat pro uentre locus. pendere putares
Pectus, & à spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genumq́; tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut uidit (neq; enim est accedere iuxta
Ausa) refert mandata Deæ, paulumq́; morata,
Quãquã aberat longe, quãquã modo uenerat illuc,
Visa tamen sensisse famem. retroq́; dracones
Egit in Aemoniam uersis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris (quamuis contraria semper
Illius est operi) peragit, perq́; aera, uento
Ad iussam delata domum est, & protinus intrat
Sacrilegi thalamos, altoq́; sopore solutum
(Noctis enim tempus) geminis amplectitur *ulnis,
Seq́; uiro inspirat, faucesq́; & pectus, & ora
Afflat, & in uacuis peragit ieiunia uenis,
Functaq́; mandato fœcundum deserit orbem,
In'q́; domos inopes, assuetaq́; uertitur *antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat, petit ille dapes sub imagine somni.
Oraq́; uana mouet, dentemq́; in dente fatigat.
Exercetq́; cibo delusum guttur inani,
Proq́; epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt uero est expulsa quies, furit ardor edendi,
Perq́; auidas fauces, immensaq́; uiscera regnat.
Nec mora, quod pontus, quod terra, qđ educat aer,
Poscit, & appositis queritur ieiunia mensis.
Inq́; epulis, epulas quæritur, quod'q́; urbibus esse,
Quod'q́; satis poterat populo, non sufficit uni.
Plus'q́; cupit, quo plura suam demittit in aluum.
Vtq́; fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinos'q́; ebibit amnes,
Vtq́; rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumeras'q́; faces cremat, & quo copia maior
Est data, plura petit, turbaq́; uoracior ipsa est,
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscunt'q́; simul. cibus omnis in illo
Causa cibi est, semper'q́; locus fit inanis edendo.
Iam'q́; fame patrias, alti'q́; uoragine uentris
Attenuarat opes, sed in attenuata manebat
Tum quoq́; dira fames, implacataq́; uigebat
Flamma gulæ, tandem demisso in uiscera censu,
Filia restabat non illo digna parente.
Hanc quoq́; uendit inops. dominũ generosa recusat

RAPH. ¶FRIGVS iners) pigrum, ab effectu, quod pigros faciat & inertes. ¶Pallorq́;, tremorq́;) hi sunt perpetui frigoris comites.
ADDI. { Vide autẽ, num pro habitant, singulariter habitat, legendum sit. ex analogia similium adiunctorum. Semper enim in Zeugmate, verbũ concordat propinquiori nominatiuo.}
*Cacumine ex bonis codi. ¶Condat) vt abscondat. ¶In præcordia scelerata) hypallage est. Nam scelerati & sacrilegi Erisichthonis pręcordia iubet à fame occupanda. ¶Vincat) superare possit. ¶Sacrilegi) Erisichthonis. Sacrilegus nanque dicitur, qui sacra violat, atque furatur. ¶Viæ spatium) viæ longitudo. ¶Moderere dracones) regas atque gubernes. Currus autem Cereris à draconibus trahi fingitur.
Caucasus ¶Caucason appellãt) Caucasus mõs est Scythiæ omnium altissimus, perpetuisq́; niuibus tectus. ¶Quæsitamq́; Famẽ) ita Famem describit poeta, ac si corpus haberet, fœminaq́; esset famelica. ¶Hirtus erat crinis) horridi erant capilli.
*a.l. alis. ¶Labra incana) valde pallida. ¶Situ) squallore, illuuie. ¶Scabri) asperi. ¶Extabant) eminebant. ¶Ventris erat pro ventre locus) nihil ventris habebat. ¶Crate spinæ) ossa & costas à spina ipsa orientes cratem appellat
*a.l. alua. ob similitudinem. ¶Articulos) nodos. ¶Immodico tubere) magno tumore. ¶Neq; enim est accedere iuxta Ausa) nympha ne famescere inciperet, non est ausa ad Famem accedere. Est autem parenthesis causam exprimens cur propius ad Famem nympha non accesserit. ¶Refert mandata Deæ) Cereris mandata exponit. ¶In Aemoniam) Thessaliam, quæ sæpius nomina mutauit. Nam & Pelasgicũ Argos, & Hellas, & Dryopis, & Græcia, & Hellenis à regibus fuit cognominata. ¶Sublimis) alta, per aerem nanque volabat. ¶Quãuis cõtraria semper) neque enim vbi sunt fruges, quæ sunt opera Cereris, ibi Fames potest esse. Fruges præterea à Cerere inuentas Fames assidue cõsumit. ¶Ad iussam domum) Erisichthonis. ¶Alto sopore) ꝓfundo somno. ¶Noctis enim tempus) erat subaudiatur. Est enim parenthesis exponens cur Erisichthon somno solutus esset. ¶Functaq́; mandato) cum Cereris mandatum peregisset. ¶Fœcundum orbem) frugiferũ. ¶Vertitur) reuertitur. ¶Mulcebat) fouebat. ¶Sub imagine somni) per insomnium. Sibi enim famescere videbatur in somno. ¶Oraq́; vana mouet) sibi enim frustra mandere videbatur. ¶Inani cibo) vanis & falsis epulis. ¶Immensa viscera) inexplebilia. ¶Ardor edẽdi) dira fames. ¶Nec mora) subito. ¶Quæritur ieiunia) conqueritur se ieiunum esse. ¶Satis eẽ) sufficere. ¶Plusq́; cupit) quanto plura comedebat, tanto plura appetebat Erisichthon. ¶Vtq́; fretum) duplici similitudine poeta eleganter ostendit, quàm insatiabilis esset Erisichthõis auiditas edendi. ¶Nec satiatur) nec expletur. ¶Cremat) comburit. ¶Ipsa turba) ipsa rerum copia. ¶Petit) appetit. Quo enim plura igni ligna imponuntur, eo plura absumuntur. ¶Semper'que locus fit inanis edendo) vẽter edẽdo non impletur, sed euacuari potius videtur. ¶Attenuarat) tenues ac paruas effecerat. ¶In attenuata) non diminuta. ¶Flamma gulæ) ardor edendi, auiditas. ¶Demisso in viscera censu) consumpto patrimonio. ¶Non illo digna parente) cum enim ipse maxime impius esset, ea fuit tanta pietate, vt nũquam parentem deserere sustinuerit, quinimmo quibuscũque potuit modis aluerit. ¶Dominum generosa recusat) causa cur dominum recusaret, generositas erat.

¶RAPTAE

Et uicina suas tendens super æquora palmas,
Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait, hæc Neptunus habebat,
Qui prece non sprera, quamuis modo uisa sequẽti
Esset hero, formamq́; nouat, uultumq́; uirilem
Induit. & uultus pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, o qui pendentia paruo
Aera cibo celas moderator arundinis inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus & nullos nisi fixus sentiat hamos,
Quæ modo cum uili turbatis ueste capillis
Littore in hoc steterat (nam stãtem in littore uidi)
Dic ubi sit, neq; enim uestigia longius extant.
Illa Dei * munus bene cedere sensit, & a se
Se quæri, gaudens, his est resecuta rogantem.
Quisquis es, ignoscas. in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioq; oneratus, inhæsi.
Quoq; minus dubites, sic has Deus æquoris artes
Adiuuet, ut nemo tandudum littore in isto,
Me tamen excepto, nec fœmina constitit ulla.
Credidit, & uerso dominus pede pressit arenam,
Elususq; abijt, illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
Sæpe pater dominis Triopeida tradit, at illa
Nũc equa, nũc ales, modo bos, modo ceruus abibat,
Præbebatq; auido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam cõsumpserat omnẽ
Materiam, dederatq; graui noua pabula morbo,
Ipse suos artus lacero diuellere morsu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi sæpe nouandi
Corporis o iuuenes numero finita potestas.
Nã modo q nũc sum, uideor, modo flector in anguẽ
Armenti modo dux uires in cornua sumo,
Cornua dum sumpsi. nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse uides. gemitus sunt uerba secuti.

RAPH. ❡RAPTAE virginitatis) ereptæ. Iam enim Neptunus eã viciarat. ❡Hæc Neptunus habebat) exponit poeta id quod puella tacuerat, eam à Neptuno fuisse raptam. ❡Qui prece nõ sprera) exauditis precibus ❡Modo) pauloante ❡Hero) domino, cui à patre Erisichthone fuerat vendita. ❡Pendentia æra) hamos ex ære confectos. est enim metonymia. ❡Celas) occultas. ❡Sic mare compositum) optandi est aduerbium sic hoc loco ❡Nam stãtem in littore vidi) parenthesis est continens asseuerationem. ❡Neq; enim vestigia lõgius extant) significat eã longius non processisse, cum pedum vestigia non appareãt. ❡Bene cedere) in bonum sibi cedere. ❡Sensit) cognouit, animaduertit. ❡Resecuta rogantem) his verbis se interroganti respondit. ❡Oneratus) solicitus. ❡Inhæsi) intentus fui. ❡Sic has Deus æquoris artes) ambigue dictum, & artem piscandi nãque & fraudes quibus vtebatur, intelligere possum*. ❡Et verso dominus pede pressit arenã) retrocessit per arenã. ❡Sua forma) virginis propria. ❡Suam) filiã subaudiamus. ❡Transformia) quæ possint transformari in varias figuras. Hoc autem idcirco fictũ est quod Metra Erisichthonis filia pulchra adeo fuit & formosa, vt qui illam aspicerent, statim amore ipsius caperentur. Cum autẽ illius tẽporis homines pecunia non vterentur alii quidem ex Metræ procis boues, alii equos, alii oues, alii capras ipsi largiebãtur. Quod quidem cũ Thessali viderent, ac vndiq; Erisichthoni victũ cernerent cõgregatum, aiebant Metrã, patri fuisse & bouẽ, & equũ, & ouem, & quæcunq; ea dono accepisset. Sicq; & fabulæ locus est datus, & huic puerbio, quod in leues à Græcis dicitur Μετρα βαλλετέρα Μετρας hoc est mutabilior Metra (Author Palephat*. & I Prouer. Erasmus. Addit aiũt Palæphatus Erisichthonẽ patrẽ, cõsumptis facultatib* suis oibus ad inopiã redactũ fuisse, atq; inde illius fabulæ locũ dati.) ❡Nõ iusta) iniusta, vtpote p fraudes, & dolos quæsita. ❡Vis tamen illa mali) illa morbi violẽtia. ❡Noua pabula) nouissimos & vltimos cibos. ❡Externis) alienis transformationibus. ❡O iuuenes) Theseum & Lelega alloquitur Achelous ❡Numero finita potestas) in tres enim solum varias figuras se conuertere poterat Achelous, in hoiem, in anguẽ, in taurum. ❡Telo) cornu quo ab Hercule (vt in sequẽti volumine narrabit) fuit priuat*. ❡Gemitus) suspiria, quibus significat se valde effracto cornu dolere.

Margin notes: ea.i.neum* — Metra. — Metra in varias figuras. — Græci prouerbium. — ADDI. — Achelous in tres figuras.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

QVa dote rogarem vellet emi. Antiquam tangit consuetudinem, qua vir & vxor sese inuicem emebant teste Seruio. Virg. i. Geor. Teq; sibi generum Tethis emat omnibus vndis. Boetius in primo Topi. Tribus modis vxor habebatur, vsu, farre, coemptione. Sed confarreatio solis pontificibus conueniebat. Quæ autẽ in manum per coemptionem venerãt hæ matresfamilias vocabãtur. Quæ vero vsu vel farre, minime. Coemptio certis solẽnitatibus peragebatur, & sese in coemendo inuicem interrogabant. Vir ita. An sibi mulier materfamilias esse vellet. Illa respondebat velle. Eadẽ mulier interrogabat. An sibi vir paterfamilias esse vellet. Ille respõdebat velle. Itaq; mulier viri cõueniebat in manũ: & vocabãtur hæ nuptiæ per coemptionẽ. Et erat materfamilias viro loco filiæ. ❡Et causaq; valet.) Emẽdo in causaq; valet. ❡Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus: Plexippusq; ferox, iaculoq; insignis Acastus ❡Et velox Idas.) Ex ãtiquo codice sic lego & in seriem hanc redigo hos versus. Leucippusq. ferox, iaculoq. isignis Acastus: Et duo Thestiade: prolesq; Aphareia Lynce*. Et velox Idas, vt Idas post Lynceũ statim sequat. quoniã fratres erãt & Aphareo geniti ex Arene. Quoꝶ Ae pollonins & Balbus in.i. Agon. ac Theocrit* in Dioscuris meminere. qđ aũt nõ Plexippus, Sed Leucippus legẽdus sit hinc pbatur, quod illius fit mentio hoc hemistichio. & duo Thestiadę. i. Toxeus & Plexippus Thestio geniti Leucippus sanè ex Aphidnis ciuitate Laconię fuit ac Phœbes & Elaire pater teste Stephano. ppter quas inter Castorẽ & Pollucem ex vna, iter Idã & Lynceũ ex altera fuit dimicatũ, vt circa finẽ. v. Fast. Ouid. canit. Licet nõ ignorẽ plures fuisse Leucippos vt alibi diximus. Acastus hic sanè, q Magnesię rex fuit, phthiriasi perut, vt author ẽ Plutar. I Sylla. ❡Cũq; Pheretiade &c. Quoniã hic versus à plerisq; corrũpit putantibus primã Pheretiadæ syllabã lõgã esse, qm̃ ab Homero I. ii. Iliad. p η scribat, nõ cẽseo veritatẽ dissimulãdã. Cõstat igit eã syllabã natura coripi, ac p ε à Græcis scribi (vt Apollonius, eius interpres. Stephanus & cæteri pbãt) Sed Homerũ carminis necessitate ductũ more suo breuẽ vocalẽ in lõgã cõmutasse. Quod vt q latinã tm̃ literaturã didicerũt fiat apertissimũ, ecce eiusdẽ poetæ testimoniũ tertio artis amatoriæ. Fata Pheretiadę cõiux Pagasæa redemit. Nullo igit pacto, q;, copula hoc loco eradẽda, quę & à Prisciano admittit lib. vii. ❡Rasilis huic summã mordebat fibula vestẽ) Aut vestẽ dicit fibulis à summo pnexã ac Dorida appellatã teste Herodoto i Terpsichore (Qua cũ olim vterẽtur Atheniẽses mulieres, vnũ, q à pugna cũ Aginetis supfuit Solus, fibulis totũ pforãtes iteremerunt. Vnde postea statuti, vt eæ iadibus vestibus, quæ lineæ sine fibula erãt, in posterũ vterent) aut vestẽ post humeros fibula collectã intelligit vt esset expeditior ad venãdũ. Qualẽ Meleagro Balbus assignat lib. i. vt At tibi collectas soluit iã fibula vestes. Fibulaꝶ aũt inuẽtũ Vulcano dabimus si Homerũ sequemur. Qui in. xviii. Iliad. scribit, eundẽ Deũ apud Eurynomẽ & Thetidẽ Oceani filias nouẽ annos fibulas & monilia pflauisse. ❡Ecce furẽs pra sua fata bipẽnifer arcas) Securiferũ fuisse Ancæũ Apollon in. ii. Argon. scribit, vnde hoc potuit sumpsisse Ouid. ❡Et magnis insignia dẽtib* ora.

Nō ab re magnis poetā dixisse cēsendū estiqm̄ eoꝝ circūferētia triū erat spithamaꝝ authore Procopio lib. historię gotticæ prio, vide collectanea nostra primæ hecatostis cap. iiii. ⸢Mediis quot cernis Echinadas vndis) Tres numero Echinades fuerūt si Papiniano interpreti in. iii. Thebaidos fides est adhibēda. Artemites, Agallo, Megale, Strabo & alii aliter. ⸢Medio circūdata muro) Scribo modieo: vt in vetustis est codicib⁹ ⸢Ferrū Dryopeius illa abstinuit⸢ Lege Triopeius, vt nōnulli emēdarunt. Triopas enim vt Callimachus in hymno Cereris, vel Triops, vt Hellanicus teste Stephano scribit Erisichthonis pater fuit à quo Triopium vel Triopia (vt idem ait Stephanus) Cariæ ciuitas appellata. hic Neptuni ex Canace Aeoli filia filius fuit, vel (vt alii volunt Lapithi Apollonis filii & Scribæ Penei, vel (vt ab aliis scriptum est) Apollinis & Rhodii. Author Diodorus in sexto.

ANNOT. HEN. GLA. IN LIBRVM OCTAVVM, OVID. MET.

Verba ferunt, ndem'que tuas ingrate car.

IDem, etiam si synæresi disyllabon factum est tamen dupli ci li scribendum erat, minus enim sic incautos fallet, Porrò sexto deinde versu vide ad quid referendum aduerbium frustra, sed ad oblite referes opinor: Seqtur enim Insequar inuitum, ergo frustra oblite, quasi diceret frustra impie.

Et limina flexu

Ducit in errorem uariarum ambage uia.

Hic vide, vt duo ablatiui flexu ac ambage simul ponantur absque copula.

Tertia sors annis domuit repetita nouenis.

Annis nouenis exponit Raphael, idest, post nouē annos. Sed ego puto nouenis annis exponēdum, vigesimoseptimo anno, propter distributiuum nouenis, quanquam apud Poetas ea distributiua pro cardinalibus, vt vocant ponuntur.

Vt cliuo creuisse putes, sic rustica quondam.

Putes, potentialis modus, sed illud Cliuo Commentatori explicandum erat, vt Poeta ipse exposuit per rusticam fistulam: Qualem me videre vellem.

Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omneis.

Cererem, Bacchum, & Mineruam agricolas vocat Poeta. Idem inquit Raphael, quod ea inuenerint quibus agricul turæ opera datur. At ego exponerem, ab agricolis, idest, à rusticis nominibus, vsque ad summos Deos, quasi diceret, nulli neglecti sunt.

Non habet Epirus, sed habent Sicula arua minores.

Sed pro & mihi positum videtur. Nam dicere vult Epiri Apros non esse maiores, & Siculos etiam minores, vbi tamen magni esse soleant.

Et cum Pirithoo felix concordia Theseus

Raphael hic ait, Notandum Pirithoum apud Græcos tri syllabum esse nomen, ac secundam syllabam produci, quæ à Latinis corripitur, quadrisyllabum esse putātibus. Fateor ingenue me nō intelligere quæ loquitur. Nam Pirithous tam apud Gręcos, q̄ Latinos tetrasyllabū est. Homerus Iliad. A. οἷον Πειρίθοόν τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν.

Horat lib. iiii. Carminum.

Nec lethea valet Theseus abrumpere charo
Vincula Peirithoo.

Cum'que Pheretiadæ.

Pheretiades nomen bis apud Homerum me memini legere prima syllaba producta. Iliad. B.
ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν φηρητιάδαο.

Et Iliad. Ψ.

αἱ φηρητιάδαο ποδώκεες ἔκφερον ἵπποι.

Quāquam in priore exemplo quidam φηρητιάδαο legūt, & φέρης in nominatiuo, nō φήρης. Quare videat lector, num coniunctio hoc in loco poni debeat.

Neritius'que Lelex.

Quidam Naritios legunt, sed Græce est νήριτος, fortassis Doreis imitari, qui ex η faciunt α. Sequente autem versu, etiā nunc, pro etiā tunc positū videtur. Rursus sequēte versu, explicandum fuerat cōmentatori, qui fuerint, quos Hippocoon antiquis miserit Amyclis. Ampyciden etiam hoc loco non exponit, sed postea Mopsum Apollinis sacerdotē, quem sagacem vocasse videtur Poeta, quod clarissimus fuerit vates. Hoc quoq; lectori considerandum qua ratione, de Atlanta loquens, rasilem dixerit fibulam. Nisi sit pro cingulo, vt vult Raphael. Et hoc Virgilii carmen:

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Idem ostendit. Fibulæ enim vocabulum valde late patet, vt ex Vitruuio patet, & aliis claris authoribus.

Vimina'que & longæ parua sub arundine cannæ.

Cannas & arundinem dixisse videtur ad eum modum, quo Cicero in Catone de Occationo ait, culmum ac vaginam de frumento.

Emicat ex oculis, spirat quoque pectore flamma.

Vide vtrum eo modo dicat, Emicat flāmas, vt spirat flammas, an potius flamma supplendum cēseas. Sed videtur exēplum esse, quando verba diuersos casus poscentia, aut ipsa inter se diuersa iunguntur, vt neutrum ac actiuum. Id cum raro stat, reprehensione caret, alioqui non admittitur, vt recte docuit Laurentius Valla lib. iii. Atq; ea fuit causa cur quidā pro emicat legeret lux micat, vt annotauit Raphael.

Orithiæ magni rostro femur hausit adunco.

Orithyæ quidam legunt, sed errāt, nam tertia syllaba hic breuis est, quæ in fœminino diphthongo longa est, nempe in Boreæ uxore, vt ad finem lib. sexto habetur.

Pœnarum'que Deæ triplice. fu. talibus inquit.

Mirabile orationis initium, sed coniunctio quæ ad duo uerba, astitit ac inquit referenda est, ut sit sensus. Vt dira manu tenebat fatale lignū, infelix astitit ante sepulchrales aras, Et inquit, O Eumenides triplices Deæ pœnarum, &c.

Mortis mihi displicet author.

Ambigue dictum, nescias enim utrum sibi displiceat, quæ author sit mortis filii, an Meleager, qui fuerat author mortis Thestiadarum, idest, fratrum Altheæ.

Clausit iter, fecit'que moras Achelous eunti.

Sed hoc superat omnem industriā, nec à me explicari potest, sit'ne hoc Poetæ negligētia factum, an studiose ludere uoluerit, quod Acheloum ait in mora fuisse Theseo, cum ex Calydone Athenas proficisceretur, quādo Achelous ad occasum sit Calydoni, & Theseo inter Athenas esset ad ortum. Porrò quinto deinde uersu, solent uerbum ad undas referendum, non ad Acheloum.

Illa Trœzenius Heros
Parte Lelex.

Lelex Trœzenius uocatur, quod pater ipsius Pittheus Trœzeni regnauerit, alioqui à Poeta etiam ipse Lelex Neritius paulo superius dictus est.

Debuit illius misereri & ignoscere no.

Si hoc carmen bene habet, sit positio breuis propter mutam & liquidam g & n in uocali breui, quod exemplum rarum est. Horatius:

Donatura cygni, si libeat sonum.

Et sequente uersu, quondam pro nuper positum uidetur.

Truncat holus foliis.

Minutatim incidit, exponit Raphael, olera cum foliis. Quāquam etiā intelligi potest, peiora deponit folia, aut inutiles radices, sed hoc minutum, & uix annotatione dignum. At in hoc nobis obiter quædā notantur, ut doceam qua attentione authores legendi sint, & quod adhibendum iudicium. Quibusdā satis est transiluisse, & lectorē naso suspendisse, perinde atque nusquam hæsitandum, ubi facilitas est, nugamur, ubi difficultas, ibi fit saltus indecorus. Non nomino quenquā, satis enim quidā noti sunt. At si ita faciundum, nihil facilius fuerit, quā in authores cōmentarium scribere.

Interea medias fallunt sermonibus horas.

Idquoque dubium de quibus intelligēdum. De diis omnino magis dictum apparet, sed mos tamen est, ut qui hospites suscipiunt, nondum apparato cibo, hospites dulci allo-

RAPH. quio retineant, sed iudicet lector.

Vis tamen illa mali postq̃ consumpserit omnem
Materiam.

Materiam accepisse uidetur pro patrimonio, illud autem noua pabula pro nouissimis ultimisq; cibis recte exposuisse Raphael uidetur, tametsi nescio, an usquam ita legerim.

ALLEG. IN VIII. LIB. METAMOR.

IAm nitidum retegente diem noctisq; fugante Tempora lucifero cadit eurus, & humida surgunt nubila. ¶ In hoc libro octauo dicit Ouid. quòd Minos filius Iouis & Europæ rex Cretensis in vindictã filii Athenis interfecti obsedit Alchatoẽ ciuitatem Atheniensibus cõfœderatã: vbi scilicet Nisus rex dominabatur. Habebat autem ipse Nisus in capite quendam crinem purpureum sibi & regno fatalem. Fatatum enim erat quòd quãdiu ille crinis ipsius capiti inhæreret, ipse rex uiueret; & regnum tutum ab hoste maneret. Dempto autem crine, necesse erat regem mori & possibile faciliter regnum capi. Et cum idem rex Nisus haberet filiã Scillam nomine & illa de quadam alta turri Minoem extra pugnantem contra patrem & patriam sæpe videret: exarsit in amorem eius, & vt illi facilius complaceret crinem purpureum de capite patris dormientis abscidit: & sic interfecit patrem patriamq; prodidit: & regnum & crinem ad Minoem portauit & in eius manibus crinem dedit, eumq; vt se in vxorem duceret implorauit. Minos vero cum esset iustus tantum facinus abhorruit crine tamen sumpto. Regnum & ciuitatem accepit; legibusq; populo impositis ad patriam propriã, scilicet Cretã nauigauit. Cum quo cum Scilla vellet recedere: ipsam abominans Minos dixit dii te submoueãt: ò nostri infamia secli. Orbe suo tellusq; tibi pontusq; negetur. ipsa igitur cum ad patriam quam prodiderat redire non auderet & Minos ipsam & facinus exhorrens & eam relinquens nauigaret, illa violentam (vt dicit Ouidius) transit in iram & in mare se proiecit. Ouidius. Consequiturq; rates faciente cupidine vires, & carinæ nauis inhæsit. Pater autem eius Nisus in alietum iam erat mutatus qui ipsam sic hærentem laniare tẽtauit. Ipsa vero in Cyrim siue Alaudã mutata est quæ vsq; hodie ab alieto impugnatur. ¶ Dic quòd Nisus iste signat intellectum siue rationem quæ in ciuitate animæ noscitur imperare. Capilli illius sunt virtutes: sed potissime crinis fatalis aureus vel purpureus est charitas, quæ est virtus aurea quæ pro certo fatalis est, quia quãdiu in capite nostræ intẽtionis fuerit: nec pater eius scilicet ratio per peccatum moritur nec regnum animæ expugnatur. Filia ista est concupiscentia vel voluntas. Minos vero est diabolus siue mundus. Quando igitur accidit quòd Minos rex Cretensis, diabolus rex inferni, per tentationes obsidet animæ ciuitatem, plerunq; contingit quòd voluntas siue concupiscentia voluntarie machinatur per peccatum patriam & patrẽ: idest rationem & animã ipsi tradere & in suum concubitum per vitiorum cõplacentiam consentire. Ista igitur est quæ fatalem crinem: idest charitatem radit & sic rex: idest ratio moritur, & Minos: idest diabolus regnum animæ per vitia capit, primæ Corint. xiii. Si charitatem nõ habuero, nihil sum. Ideo talis mala filia figurata est in Dalida quæ caput Sansonis totondit: & statim spiritus dei ab eo recessit, & fortitudinem amisit & à Philisteis captus fuit. Iudicum. xvi. Quia proculdubio mala vxor vel falsa: idest mala voluntas vellus charitatis & virtutũ eradicat. & sic fortitudo mentis perditur, & spiritussanctus euaporat & in nobis Philistinorum, idest dæmonum & vitiorũ populus dominatur Iudicum. xvi. Philistini super te Sãson. Vel dic contra multos qui horrenda crimina non verentur committere ad finem quòd possint magnatibus complacere qui quidem magnates licet vtilitatẽ quam inde cõsequi possunt libenter recipiant, nihilominus tamen crimen abominãtur & factores criminis vilipẽdunt. Et sic fit quòd tales pessimi vnde præmium sperauerunt, vituperium plus incurrunt. Vñ Aesopus. Displicet imprudens vnde placere putat. Exẽplum habemus de illo qui fecit bouem æreum apud Orosium, & primus in eo combustus est. Item de illis qui occiderunt Dariũ in vita Alexandri, de illis qui occiderũt Isboseth dormientem. ii. Reg. iiii. quia scilicet Phalaris Tyrãnus artificem bouis ærei primum in eo combussit, Alexãder interfectores Darii super sepulchrum eius suspendit. Dauid etiam illos qui Isboseth in fauorem eius necauerat interfecit. Ecclesiastici. vii. Ne impie agas multum: & noli esse stultus ne moriaris in tẽpore nõ tuo. Præclusa igitur sibi vtraq; via tales proditores in alaudam mutantur inquantum fugere compelluntur. Pater vero occisus: idest ille quem offenderunt in alietum mutatur in quantum odium perpetuum ab eo contra tales concipitur & habetur. ¶ Vel dic cõtra malam mulierem: quòd non verecundatur horribilia quælibet committere & contra patriam & parẽtes machinari, vt possit suum improbum desiderium implere & suis corruptoribus complacere. ¶ Ciuitas Alchatoe habebat turrim super quam Apollo per aera volans citharam suam posuerat sonusq; citharæ turri inhæserat: ita quòd turris mirabiliter resonabat, & mediante ictu lapidum, mirabilem sonum dabat. Scilla igitur filia Nisi regis de qua dictum est, cum in illam turrim sono delectata sæpe ascenderet, vidit Minoem regẽ armatum qui ciuitatem totis viribus obsidebat. cuius amore succensa, patrem prodidit & ciuitatem. ¶ Dic quòd turris significat seculi altas dignitates in quibus semper resonat Lyra Apollinis, idest sonitus adulatorum. Quicunque igitur illuc ascenderit vt tali sono delectetur & variis laudibus cõmendetur: necesse est vt à Minoe: idest diabolo per vitia corrumpatur. & quòd ciuitatem animæ ipsi tradat, & à tentationibus superetur. ¶ Vel dic cõtra iuuenculas quæ in melodiis delectantur, & dum ad loca vbi sunt melodiæ vadunt, & ad Apollinis citharam: idest histrionum cantus & solatia attendunt, sæpe fit quòd Minoem: idest aliquem iuuenem tentantem vident, quem immoderate diligunt. Ita quòd ciuitatem mentis, & castrum corporis ipsi tradunt: & ideo factum est delectari in talibus. Sed quælibet bona persona debet dicere illud Amos quinto. Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantica Lyræ tuæ non exaudiam. ¶ Dum Minos rex Cretensis in obsidione Athenarum vacaret, Pasiphae vxor eius filia solis taurum pulcherrimum insano amore dilexit eiusq; copulam concupiuit, quapropter vaccam ligneam per Dædalum lignarium artificem fieri fecit quam pelle vaccæ recenter occisæ induens & se intra lignum applicans taurũ ad copulam inuitauit: & sic Minotaurum in ea genuit: qui scilicet semiuir & semibos nascens mirabile monstrum fuit. Minos igitur rediens, nouitate monstri attonitus pro celanda verecundia sua, fecit fieri arte Dædali labyrinthum domum scilicet diuersis ambagibus flexuosam in quã quilibet intrare poterat. sed amplius regredi nesciebat, Oui. Vixq; ipse reuerti Ad limen potuit, tanta est fallacia tecti: Ibi igitur Minotaurum inclusit & cum corporibus Atheniensium quos bello vicerat & ceperat enutriuit. Quos quidem sorte ductos in labyrinthum mittebat & eos Minotaurus protinus deuorabat. ¶ Nota horrendam impudicitiam mulieris quæ detestabili agitata libidine, bruti copulam potuit appetere, ꝓpter quod merito dicitur Ecclesiastici decimoseptimo. Quid nequius q̃ quod excogitauit caro & sanguis? quasi diceret nihil. ¶ Dic moraliter quòd talis regina est anima quæ viro suo Christo ab ea per peccatum elongato non cessat cũ Tauro, idest diabolo fornicari & ab eo mõstruosis partubus: idest affectionibus imprægnari. ¶ Vel dic quòd cũ Minos: idest prælatus ab vxore: idest ab ecclesia sibi cõmissa diutius elongatur solet talis vxor: idest talis Eccle. Tauro idest diabolo per peccata & errores se supponere & Minotauros: idest malos subditos in se concipere qui carnes humanas: idest substantias aliorum solent deuorare. Absentia enim prælati multorum est causa malorum. ¶ Cum nobiles Athenienses sorte ducti darentur deuorandi per Minotaurum à Minoe victore, euenit sorte quòd Theseus Aegei filius regis Athenarum duci debebat ad labyrinthum, vt ab illo semiboue deuoraretur. iste igitur cum esset pulcher & fortis, dilectus est ab Ariadne filia Minois: & pacto sibi coniugio docuit eum consilio Dædali quòd globum fili & picem secum portaret, & quòd cum intraret, per ambages labyrinthi filum explicaret: picem vero in os monstri proiiceret:

quam cum masticaret pia eius dentibus inhæreret quæ omnia Theseus fecit & caput Minotauri amputauit & mediante filo rediit, qui mare ascendens Ariadnē secum duxit sed eam dormientem in Chio insula dimisit & Phædram sororem eius superduxit. Cum autem Ariadne euigilasset, & de Theseo cōquereretur, Bacchus de India victor rediens ipsi compatiens ipsam in vxorem accepit: & tandem in cœlo deificauit. ¶ Dic quòd iste Minotaurus potest signare diabolum vel infernum vel mortem, quæ à principio perseuerant homines deuorare: infernus & diabolus animas manducabant & mors corpora. Sors enim humanæ conditionis talis erat quòd successiue ad istos Minotauros Athenięses à Minoe victi: idest à Lucifero in Adam mittebantur, & ab ipsis quo ad corpus & animam deuorabantur. Eccle. xxi. Dentes leonis dentes eius, & interficiētes animas hominum. Igitur talia animalia in labyrintho diuersarum ambagum, & in profundo diuersarum difficultatum à principio constituta erāt, quia scilicet postq̄ illuc aliquis ingrediebatur nequaq̄ vt cōmuniter reuertebatur. Sap. ii. Non est qui agnitus sit reuersus ab inferis. Sed Theseus filius regis: idest Christus, sorte mortalitatis quam acceperat, necesse habuit ad istos Minotauros descendere, sed ibi non potuit remanere: quia mediante filo diuinitatis, & pice humanitatis ista monstra: idest mortem, diabolum, & infernum superauit, & inde per resurrectionem liber exiit & victor remeauit. Ariadnem autem filiam Minois. idest humanam naturam filiam Adæ quæ iacebat in limbo secum duxit, & patriam resumpta naue corporis remeauit. Vnde canitur in hymno. Victor redit de barathro tyrannum tru. vinc. ¶ Vel dic de ingratis quòd ista filia Minois Theseum modum occidendi Minotaurum, & euadendi interitum docuerat, & ipse accipere eam in vxorem promiserat: & tamen cum alia nauigauit. Vnde Sene. bene dicit. Memoria beneficiorum labilis: iniuriarū tenax. Sed tales piæ personæ à Deo remunerantur. Nam frequenter accidit, vt quod ab ingratis hominibus detinetur à liberalibus compensatur: ideo dicit Sene. ab altero expecta alteri quod feceris. ¶ Cum Theseus sorte mitteretur ad confligendum cum Minotauro ab Athenis in Cretam in naui sua, ea mandato Aegei patris sui regis Athenienfis, posuit vela nigra, præcepitq; ipsi & sociis eius Aegeus quòd in reditu si filius victoriam habuisset in malo nauis vela alba ponerent, vt à longe sciretur Athenis victoria cum redirent. Igitur Theseus occiso Minotauro cū victor rediret socii eius obliti sunt nigra vela mutare. Aegeus igitur qui de Promontorio maris ipsorum speculabatur aduentum, cum vidisset vela nigra, filium mortuum credidit, & ideo se statim in mare præcipitans, de nomine suo æquori nomen dedit. itaque ea tunc ab Aegeo rege ibidem submerso mare Aegæum dictum fuit. ¶ Duo vela nauis sunt duæ affectiones animæ vel sunt duæ conuersationes scilicet vna alba & alia nigra: vna bona alia mala: vna spiritualis alia corporalis. Igitur quando homo portat vela nigra: idest malam affectionem & conuersationem inhonestam: signum proculdubio est quòd Minotaurus, idest caro vel diabolus præualuit contra eum, & quòd talis est mortuus per peccatum. Econuerso vero quando alba vela: idest mundam conuersationem & affectionem habet: signum est quòd hanc bestiam superauit: quòd de carne vel diabolo triumphauit: quia illi qui contra istos præualēt nigra vela in alba: idest malam affectionem in bonam mutare debent. Ezech. xxvii. Byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum: vt ponere in malo. Sed multi sunt qui dato quòd sint victores & boni: ipsi tamen obliuiscuntur mutare vela: quia dato quòd secundum rei veritatem contra diabolum præualeant, & boni sint intentione vel corde: ipsi tamē vela nigra malæ & insolentis conuersationis nec dimittunt: nec mutant: immo peccatores & mortui esse videntur: pro eo quòd vela suæ exterioris conuersationis alicuius leuitatis nigredine polluunt. Baruch. vi. Nigræ sunt facies eorum à fumo quæ in domo fit. Aegeus igitur pater talium: idest bonus prælatus in mari amaritudinis submergitur per compassionem quando videt vela nigra: idest malam conuersationem, & hoc quia credit tales filios esse mortuos per culpam & malam intentionem. Igitur cum vita est conuersatio mutanda. Bene ergo docet Salomō dicens. Eccle. ix. Omni tempore sint vestimenta tua candida. ¶ Cum Dædalus fabricæ artis super omnes industrius labyrinthum fecisset pro includendo Minotauro, & diuersas vias sibi inuicem occurrētes nunc ad dexteram nunc ad sinistram declinantes ibidem ordinasset: ita quòd via ad ostium redire sciret: tandem factum est quòd idem Dædalus ibidem est inclusus: & à rege Minoe ibi perpetuo condemnatus. Cuius ratio fuit. quia Pasiphaen vxorem regis docuerat cum Tauro concumbere, & quòd per eius consilium filia eius docuerat Theseum de labyrinto exire. ipse tandem Dædalus cum Icaro filio suo inclusus miram euadendi industriam cogitauit. Vnde Ouidius Terras licet inquit & vndas Obstant: at cœlum certe patet: & licet armis Omnia possideat non possidet aera Minos. Itaque alas & pennas assumpsit filo ceraq; contextas: & ipsas sibi in pedibus & manibus alligauit & sic vltra mare volauit, & de terra recedens labyrinthum dimisit, & sic euasit Minois tyrānidem: & in patriam remeauit. ¶ Dic quòd Dædalus est peccator quem Minos: idest diabolus in labyrintho vitiorum & bonorum huius mūdi inclusit: & ipsum tot criminibus circumuoluit: quòd viam in terram exeundi non inuenit: immo sæpe fit quòd vbi exire de labyrintho mundi uel ponti crediderit ibidem fortius se immittit. Psal's. Viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Quare quicunque in labyrinthum mundi uel peccati se immiscuerit uel implicauerit per malas consuetudines exinde amplius vix exibit. Matthæi quinto. Amen dico tibi non exibis inde. Quid igitur faciet talis? Si uult exire necesse est quòd alas contemplationis accipiat, & quòd sursum ad cœlestia regna per contemplationem auolet & ascendat, & per contēptum mare fluctuosi seculi transeat & transcendat. Sic enim poterit quis à labyrintho seculi uel peccati exire & à domino transilire, ut dicat cum Psal'. Si sumpsero pennas meas. &c. ¶ Vel dic exemplariter contra illos qui excogitant labyrinthum: idest cautelas & inuolutiones contra alios: quare sæpe fit diuino iudicio quòd ipsi in idem periculum incidunt: & ubi alios inuoluere sperauerant ipsi cadunt. Ecclesiastes. x. & Ecclesiastici vigesimoseptimo. Qui fodit foueam incidet in eam. Sicut ad literam de multis officialibus regum uidemus. De quodam enim audiui quòd vnum patibulum sumptuosum & curiosum fieri fecerat, & per hoc regi cui seruiebat placuisse se credebat. Sic tamen Dei iudicio factum est quòd ibi primus ipse suspēsus fuit. & sic ipse de seipso præmia prima dedit. Ecclesiastici. iii. Qui amat periculum in illo peribit. ¶ Cum Dædalus & Icarus filius eius in labyrintho Cretensi inclusi essent: & ut euadere possent: uolare disponerent: & cum cera alas sibi q̄plurimas coaptarent: pater Dædalus Icarum filium suum edocebat: & volandi certas regulas ipsi dabat. Præcipiebat enim ille ne nimis cito uolaret ne forte fatigaretur: ne nimis alte: ne cera calore Solis liquesceret uel alæ ardore Solis urerentur: ne nimis demissæ ne alæ humectatæ maris humoribus graues efficerentur: uoluit igitur ut medium iter teneret & patris uestigia sequeretur: & quòd nec huc nec illuc ad stellas respiceret: sed recte: mature: mediete continue: post se iret. Vnde Ouidius: Instruit & natum medioq; ut limite curras Icare ait moneo: ne si demissior ibis, Vnda grauet pennas, si celsior ignis adurat, Inter utrunque uola. Item Me duce carpe uiam. Icarus igitur expositus aeri & nouitate uolandi illectus patris præcepta contempsit: & fortitudine & agilitate fretus & fisus patrem præcedere uoluit, & plus debito accelerare: ita alte uolauit quòd cera ipsius & pennis dissolutis in mare cecidit & submersus pelago nomē dedit, ita quòd ea tunc mare Icareum dictum fuit. Vnde Ouid. alibi, Icarus Icareas nomine fecit aquas.

¶ Dic exemplariter contra filios inobedientes & præsumptuosos qui patrem suum uel prælatum uel sapientes uiros sequi nolunt, uel eorum mandatis obedire: immo seipsos satis præponunt & ardua opera ultra uires facere uel attentare præsumunt, quæ ad finem deducere non possunt. Quibus dici potest. Exod. xviii. Stulto labore consumeris: & ultra uires tuas est negocium. Tales in suo alto uolatu: scilicet

in suæ virtutis conatu vel in tali incepto statu: non diu solēt perseuerare: sed potius cadere: & de assumpta gloria præcipitem casum dare. Exemplo Roboan qui patri sapienti Salomoni se præferens dicebat, tertio Reg. duodecimo. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Isti tamen male successit, quia populum diuisit & regnum amisit. Qui igitur vult volare vel spiritualiter per opera virtuosa: vel tēporaliter per potentiam sæcularem medium tenere debet nec à mediocritate temperantiæ deuiare: patrem: idest maiores sequi nec ab eorum exemplis & regulis declinare: quia si nimis demisse descēdat, per nimiam status depressionem, vel per terrenorum affectionem pennæ eius potētiæ & nobilitatis temporaliter aggrauabuntur & conterentur: pennæ eius spirituales: idest virtutes & affectiones fluuiis & vndis maris: idest delitiis sæculi deprimentur. Si etiam plus iusto per præsumptionem vel superbiam se erigat & meliorem aliis se esse credat vel vltra sufficientiam personæ altiorem statum quærat pennæ interiores: idest virtutes solent comburi & pennæ exteriores: idest nobilitas & potentia mundalis paulatim dissolui & destrui. In moribus etiam præsumptuosi solent per peccatum cadere: & in mari delitiarum finaliter mergi. In temporalibus etiam fastigiosi per infortunia deprimi & in mari tribulationum & amaritudinum suffocari, ideo in persona Icari talibus dicitur:

Icare nate bibis, nam tu sine patre peribis.
Qui dixit tibi bis medio tutissimus ibis.
Icarei fati memores estote parati
Iussa paterna pati: medium tenuere beati.

Et breuiter istud verum est quòd in omnibus plus valet medium quàm extremū. Vnde Boetius in libro de duabus naturis in Christo. Omnis (inquit) virtus in medio rerum decore locata consistit. Siquid enim vltra: vel citra quod oportuerit sistere fiat à virtute dissentit. Medietatem igitur virtus tenet: hæc ille. ¶ Perdix fuit quidam iuuenis filius sororis Dædali qui datus Dædalo ad erudiendum ipsum auunculum arte & scientia superauit. Ita quòd serræ & circini primus vsum inuenit. Cui Dædalus inuidens ipsum de arce: idest turri Palladis præcipitauit: sed Pallas dea sapientiæ quæ semper fauet ingeniis ipsum in auem sui nominis: idest in Perdicem mutauit: & medio volauit in aere pennis: quæ sublimis casus memor alte non solet libenter ascendere: sed circa terrā volare: etiā gleba nidum facere. Vnde Ouidius:

Præter humum volitat, ponitq; in sepibus oua,
Antiquiq; memor vitat sublimia casus.

Igitur cum Dædalus submersum filium sepeliret affuit Perdix: quæ Dædali luctu gaudebat: & ipsi suum infortunium improbabat. Dædalus autem alas suas post maris transitum victimas in templo Apollinis consecrauit, vbi & historiam Androgei depinxit: sed Icari historiam præ nimio fletu depingere non potuit. ¶ Sic contingit sæpe quòd aliquis ingenio & scientia alios excellit in curiis principum & potentum: ita quòd maiores & antiquiores sapientia & subtilitate antecedit: quare fit quòd quandoque talis arcem Palladis ascendit: idest dignitates & officia, quod videntes alii quos superat solent eidem inuidere, & per detractiones & accusationes ipsum solent ab alto detrahere, & quòd deponatur à statu & officio procurare. Et sic fit quòd talis Perdix efficitur quasi scilicet à perdendo: pro eo quòd talis altum statum prodere comprobatur: qui pro certo si sapiens est: debet alta loca: idest alta officia vilipendere: & locum humilem tenere. Quamuis enim status dignitatis sit nobilior. status tamen paupertatis est securior. Et ideo de paupertate loquens Seneca in libro de remediis fortuitorū dicit sic. Non est in paupertate vitium: sed in paupere. Illa expedita est hilaris & tuta. Sequitur sic eris expeditior in via, domi tutior. Sed sæpe contingit quòd talis Dædalus: idest talis inuidus qui alios persequitur ad simile infortunium venit, filium vel amicum vel seipsum perdēs. Esaiæ trigesimotertio. Væ qui prædaris non'ne & ipse prædaberis? ¶ Cum Diana contra Oeneum regem Calidoniæ irata, eo quòd aliis diis sacrificaret: & non sibi, aprum omnia vastantem in regno ipsius immisisset, factum est quòd Meleager cum Theseo & Piexipo aliisq; multis in venatione apri interesset. Atalanta igitur quædam puella nobilis quam idem Meleager diligebat: in venatione illa aprum ante omnes alios sagittabat: quem aprum tandem Meleager interfecit, & Atalantæ pellē & caput apri in insigne sagittatiōis misit, de qua Testiade scilicet Plexipus & Toxipus dolentes præmium ab Atalanta rapuerunt: quos Meleager interfecit: & Atalantæ donū quod ei abstulerant restituit & reduxit. Sic autem erat: quòd cum Meleager natus esset tres sorores quæ parcæ dicuntur. Illæ scilicet deæ infernales quæ singulorum fata dictare dicuntur, torrem seu stipitem in ignem posuerunt ad comburendum & vitam pueri nati tantum duraturam quantum iste stipes duraret ordinauerunt. Vnde Tempora dixerunt eadem lignoq; tibiq; O modo nate damus. Quod audiens mater lignum extinxit: & annis pluribus reseruauit. Et quàm diu stipes integer permansisset Meleager vixisset. Videns igitur mater fratres suos per filium occisos stipitē prædictum decreuit in ignem proiicere vt sic filium in vindictam posset occidere. Pugnante igitur in ea duplici affectu materno: scilicet & fraterno: tandem affectus fraternus præualuit & stipitem in ignem posuit filiumq; per stipitis combustionem combussit & interfecit, dicens:

Vlciscor facioq; nephas mors morte pianda est.
In scelus addendum scelus est: in funera funus.

Sicut enim stipes in igne cremabatur, sic Meleager in corpore cruciabatur. Ita quòd vtriusque vita simul finita fuit. Mater autem propria manu præ desperatione se occidit, & regnum ad externorū manus deuoluitur. sorores vero Meleagri ipsum tristissime deplorantes in aues Meleagrides mutantur quæ adhuc omni anno secundum Plinium sepulchrum Meleagri frequentare dicuntur. ¶ Nota igitur quomodo mala infinita fiunt propter amorem mulierū. Amor enim Atalantæ causa fuit quare auunculi fuerunt occisi, filius combustus, mater occisa, regnum Calidoniæ dissipatum, & sorores in aues mutatæ: idest in fugam cōuersæ. Ecclesiastici vigesimoquinto. Plaga mortis mulier nequā. Item ibi. à muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur. ¶ Vel dic allegorice de Christo: quòd Meleager scilicet Christus à principio Atalantam puellam: idest humanam naturam voluit diligere, & aprum scilicet Luciferū voluit occidere, & cum cæteris detrudere: duos auunculos suos: idest populum Iudaicum & gētilem vel Adam & Euam interficere: idest mortales facere. Tandem mater eius synagoga ipsum mediante stipite crucis per mortem combussit: & sic fratrum suorum scilicet Adæ & Euæ mortem & peccatum in eius morte puniuit, & ita scelus scelere & mortem morte piauit. Regnum etiam Calidoniæ: idest Iudææ propter hoc periit. Sorores vero Meleagri, idest animę deuotæ mortem ipsius amarissime lamentantur: & ideo aues sunt inquantum nunc mentaliter. in fine vero personaliter ad cœlum volare noscuntur. Apoc. duodecimo. Datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ vt volaret. ¶ Dic de fato stipitis quòd per tres deas quæ determinant vitam humanam possumus intelligere naturaliter loquendo tres potentias animæ sensitiuæ scilicet naturalem, vitalem, & animalem, per stipitem vero ab eis datum humidum radicale, quia vita naturalis extinguitur: quando igne caloris accidentalis stipes humidi radicalis ex toto consumitur. Vita enim nostra tantum durat naturaliter quantum humidum radicale perseuerat. ¶ Vel dic moraliter quòd tres deæ quæ vitam gratiæ in homine limitant: sunt tres virtutes theologicæ, fides, spes, & charitas, stipes autem significat deuotionem vel crucis cōsiderationem. Tandiu igitur vita gratiæ in homine durat, quādiu stipes, idest fulcimētū deuotionis vel crucis memoria cū eo perseuerat. Nam si cōtingat per ignem carnalis vel mundalis concupiscentiæ istum stipitem comburi, necesse est in nobis vitam gratiæ finiri: & per vitia insurgentia terminari. Igitur seruemus diligenter in nobis per memoriam: stipitem, idest crucis Christi & deuotionis fulcimētum ne per ignem concupiscentiæ comburamur & moriamur. Prouerbiorum tertio Lignum vitæ est his qui apprehenderint eā. ¶ Cum Iuppiter & Mercurius mundum in specie humana

lustrarent: & in quadam villa nullum qui eos vellet accipere inuenirent: tandem villā exierunt vbi tugurium erat cooper tum straminibus in quo scilicet Philemon & Baucis paupe res & senes & vetuli morabantur qui deos secundum pau pertatis possibilitatem dulciter receperunt & mensa apposi ta pauperes cibos desuper posuerunt. Cumq; igitur in men sa eibi propter deorum comestionem non minuerentur: sed potius augerentur cognouerunt eos esse deos. Et cum vel lent eis anserem occidere: Mercurius non est passus: prærece perunt dii quòd isti de vicinia recederent, & in acdua mon tis ascenderent, & statim villam & gentem quæ eos recipere noluerunt subuerterunt, & aquis diluuii submerserunt. Igi tur cum dii dicerent Philemoni & Baucidi quòd peterent quicquid vellent, cogauerunt deos quòd domus sua tem plum fieret, & quòd ipsi sacerdotes eorum efficerentur & in templo illo iugiter seruirent diis ipsis, & insuper quòd al ter alteri non præmoreretur, sed ettinue simul essent, Ouid.
Auferat hora duos eadem nec coniugis vnquam
Busta meæ videam, nec sim tumulandus ab illa.
Domus igitur facta est templum, in quo Philemon & Bau cis Ioui & Mercurio diutissime seruierunt. Et cum satis vi xissent in duas quercus iuxta templum mutati sunt in qui bus & quasi dii coluntur propter sanctitatem quam prius ha bebant. Et nota quòd Ouidius describit hic pulcherrime cō ditionem & domum & statum pauperum personarum.

¶ Istud exemplum expone quomodo hospitalitas placet deo, & inhospitalitas displicet. Et quomodo hospitales à Deo præmiātur, duri & auari subuertuntur. Dii enim idest Christus & angeli comperti sunt sub specie peregrinorum hospitari, vt sic probarent affectiones hominum sicut patet de Loth & duobus angelis in Sodoma. Genesis decimono no. Vbi legitur quòd Sodoma subuersa est, & Loth inde li beratus est. Ideo dicit Apostolus ad Hebræos decimoter tio. Charitas fraternitatis maneat in vobis & hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Aduerte tamen quòd cibus diis appositus non dicitur minui, sed augeri, quia cibus & bona bonorum virorum qui amore Dei recipiunt pauperes & reficiunt in digentes, & maxime deos idest viros religiosos, & prædica tores, ex hoc non minuitur vt communiter videmus, sed eis potius sufficiunt & augentur. Prouerbiorum tertio. Da pau peribus & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcu laria redundabunt. ¶ Vel dic quòd Iuppiter & Mercurius, idest Deus & homo Christus in mūdum venit in villā, idest populum Iudæorum. Sed qui eum scilicet fidem eius recipe ret non inuenit. Quapropter ad pauperem domum genti litatis declinans, ibidem fuit receptus, & de illa domo Eccle siæ templū fecit. & ipsos pauperes gentiles gratis & virtuti bus indigentes sacerdotes, idest fideles & catholicos fecit, & ipsos per charitatem simul viuere voluit, & per fortitudi nem & perseuerantiam in quercus seu robora commutauit. Esaiæ quinquagesimoquarto Dixit miserator tuus dominus paupercula tempestate conuulsa absque vlla consolatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos & fundabo te.

¶ Erat quædam altissima arbor in quam quædam nympha fuerat antiquitus mutata. Hāc igitur Dryades idest nymphæ syluarum frequentabant, & in ea siue sub ea Cererem adora bant, choreasq; ducebant. Erat autem in partibus illis qui dam tyrannus qui Erisichthon dicebatur qui omnia numina contemnebat, & nullam esse deorum potentiam prædica bat. Iste igitur illam arborem cum securi tentauit præscinde re, de qua statim sanguis incipit fluere, & ipsa arbor gemere, nec propter hoc cessabat arborem securi scindere, immo quendam etiam qui cum arguebat occidit, & sic arborem ad terram deiecit, secuit, & distraxit. Audita est igitur vox nym phæ in arbore morientis & Erisichthoni mortem & pericu lum imprecantis. Ceres igitur hoc videns contra Erisichtho nem indignatur, & ipsum nouo mortis genere scilicet fame occidere protestatur. Vocata igitur nympha agresti, tradidit ipsi currum suum quæ à draconibus per aera vehebatur, & misit eam quærere famem, quæ in locis siccis & lapidosis & glacialibus morabatur, & ibi sub forma cuiusdam vetulæ siccæ, pallidæ tristis & hispidæ versabatur. Ista igitur fames vocata à Cerere, domum Erisichthonis intrauit, seq; pec os nasum & aures immisit & eum afflauit, & recessit. Vir igitur tanta fame statim arripitur, quòd etiam dormiendo comede re videbatur. Euigilās igitur cœpit comedere, & omnia quæ habebat consumere, nil tamen quod comederat, ipsum po terat satiare. Et factum est quòd breui spatio quicquid habe bat consumeret nihil plus habens quod vendere posset præ ter quandam filiam suam. Ista autē filia à Neptuno fuit de florata, qui ei tale donum dedit quòd quoties volebat se in figuram quamlibet conuertebat. hæc igitur à patre vende batur, & statim cum accepit pretium in figuram alienam illa mutabatur, & sic vitam patris famelicam tuebatur & alebat. Sed finaliter ipsum tanta fames arripuit, quòd ipse suos ac tus lacero diuellere morsu cœpit, & propria viscera come dit, & sic periit & defecit. ¶ Per istum Erisichthonem impi um & famelicum, intelligo vsurarios, p eius filiā proximos eius & famulos, per arborem viros iustos, per Cererem de am frugum rerum copiam, per famem auaritiam. Dic igitur quòd quando in vno loco inuenitur vsurarius vel tyrannus qui deos non colit, immo deos & sanctos contemnit, & ar bores diis dicatas, idest iustos securi crudelitatis abscindit, ip sos rapinis & iniuriis persequēs sanguinem temporalis sub stantiæ eorum extrahit. Ita quòd ipsos plangere & gemere facit. Iob decimoquarto. De ciuitatibus fecerunt viros ge mere & animæ vulneratorum clamabunt. Sed tales misera biliter puniuntur, quia Ceres dea abundantiæ, idest ipsa eo rum opulentia facit eos per auaritiā famescere & nulla rerū abūdantia sufficietiam eis præstat. immo quanto plura accu mulant, tanto magis auari & famelici fiunt, Ceres enim facit tales famelicos, quando scilicet rerum opulentia facit eos amplius cupidos, quia quanto res eorum plus crescit, tanto famem auaritiæ plus accendit. Vnde Ouidius. Inopem me copia fecit. Item plura cupit quo plura suam dimittit in al uum. Ezechielis septimo. Animas suas non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur. Dato etiam quòd filia ta lium, idest famuli & familiares in diuersas formas se mu tent, & per fraudes nunc vnum, nunc aliud se fingant, vt magistros nutriant & ditent, ipsi tamen semper auari, & fa melici manent, & famæ auaritiæ moriuntur & languent. Esaiæ quinto. Nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit.

¶ Quæ

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER NONVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Quæ gemitus, truncæque Deo &c. Argumentum Deianira Oenei filia Aetolarum virgo speciosissima cum a multis peteretur pater constituit ei coniugio daturũ, qui luctandi causa venıret, Manentibus itaque numero potentum duobus Acheloo flumine & Hercule, quia reliqui ob metum cesserant, in certamen processum est Cum ergo Achelous naturalibus modis Herculem eluderet, modo in liquorem, modo in speciem draconis, nouissime in tauri figuram conuersus albam. Quem Hercules, vt amplexus est reluctantem, alternum cornu quod implicauerat brachiis rapuit extortum Quo dolore ille ac deformitate aduersarii viribus cessit. At nymphæ Naiades fluminis filiæ effecerunt, vt id quod ereptum capiti erat omnibus copiis autumnalibus replerent, vt apud posteros maximum haberet fructum & admirationem. Itaque cornucopiæ effectum est, vt diceretur omnibus temporibus.

Quæ gemitus, trũcæ'q; Deo Neptuni' heros
Causa rogat frontis, cũ sic Calydoni' amnis
Cœpit, inornatos redimitus arũdine crines.
Triste petis mun'. quis enim sua prælia, uictus
Cõmemorare uelit? referã tñ ordine, nec tã
Turpe fuit uinci, quã'm contendisse decorum,
Magna'q; dat nobis tantus solatia uictor.

RAPH. Herculis cum Acheloo certamen.

Quæ gemitus &c. Herculis luctam cum Acheloo in huius voluminis initio ita describit poeta, vt & librum libro & fabulam fabulæ eleganter connectat, variasq; Acheloi transfigurationes inter luctãdum exponat. Cum enim Deianiram Oenei Calydoniæ regis filiam cum multis aliis Hercules, Achelousq; petiissent, virginis pater decreuit, vt is illa potiretur, qui in luctæ certamine superior esset. Cum igitur alii cessissent. Hercules atque Achelous ineũt luctã, in qua cum alter virtute superior esset, Achelous ad notas artes decurrit, ac cum se & in anguem, & in taurum frustra mutasset, victus, alteroq; cornu mutilatus pudore se in suum fluuiũ coniecit. Nymphæ vero cornu illud suscipientes omni fructuum genere repleuerũt, cornuq; copiæ appellauerunt. Hoc vero inde factum esse Strabo est author, quod cum Achelous linio quem ducit, limites semper confunderet, bella inter Aetolos & Acarnanes vicinos ciebat. Cum'que arbitri nulli essent, armis non iudicio decertabant. Victoriam vero reportabant qui plus viribus valebant.

Copiæ cornu.

Quare cum Hercules fluuium damnose labentem aggeribus & fossis intra alueum cohibuisset tanquam debellasset Acheloum victoriæ premium reportauit Oenei filiæ Deianiræ nuptias. Eam quidem Sophocles tragicus hoc modo loquentem inducit. Procus sanè mihi amnis fuerat Achelous, qui tribus me formis à patre petiit, manifestus enim incessit taurus, altas tortus varias per notas draco, aliquando mole valida bouis præ se ferens frontem. Addunt nõnulli Amaltheæ cornu capræ id esse, quod Hercules ab Acheloi fronte fractum Oeneo dono dedit, ex quo quidem pierique talem educunt historiam. Acheloum enim sicut flumina reliqua tauro comparant ob sonos ipsos, & alueorum circumflexiones, quas cornua vocant Draconi quoque propter obliqua tam ipsius magnitudinem. Herculem quoque omnibus alioqui mortalibus beneficum Oeneo affinitate coniunctum aggeribus & fossis fluuium perperam, & damnose labentem coercuisse aiunt, eamq; regionem fertilissimam reddidisse, hocq; Amaltheæ cornu esse. Hoc vero idem & Dio. in quinto Bibliotheces scribit Hercules inquit in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertens plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præstitit. Cuius rei & poetæ quidã meminere scribentes cũ Acheloo Herculem sub tauri specie certasse, qui cum in congressu tauri alterum cornu fregisset, Aetolis illud quod Amaltheæ cornu vocant, dono dedit fructum omnium vuarum, malorum, aliorum'que eiusmodi pomorum copia repletum. Fingũt vero poetæ Acheloi cornu fossam à fluuio ductam, pomis vero ac malis punicis & racemis monstrari regionis fertilitatem quam fluuii huic oe præstet. Amaltheæ vero cornu durum esse aiunt, qua ex re operis illius difficultas significatur. {Versus quos ex Sophocle citat Regius in fabula quæ Trachiniæ, inscribitur. habentur, hoc modo

ADDI.

Μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς
Ἀχελῷον λέγω,
Ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄ
τει πατρὸς,
Φοιτῶν, ἐναργὴς ταῦρος, ἄλ
λοτ' αἰόλος
Δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ' ἀν
δρείῳ τύπῳ
Βούκρανος, ἐκ δὲ δασκίου
γενειάδος
Κρουνοὶ διεῤῥαίνοντο κρη
ναίου ποτοῦ.&c.

De cornu autem ablato, & item eo quod copiæ siue Amaltheæ dicitur, ibidem in commẽtariis hoc modo legitur. Ἡρακλῆς παραγενόμενος εἰς Καλυδῶνα, τὴν Οἰνέως θυγατέρα Δηϊάνειραν ἐμνηστεύσατο. Καὶ διαπαλαίσας ὑπὲρ τῶν γάμων αὐτῆς πρὸς τὸν Ἀχελῷον ἀπεικασθέντα ταύρῳ, περιέκλασε τὸ ἕτερον τῶν κεράτων. καὶ τὴν μὲν Δηϊάνειραν γαμεῖ, τὸ δὲ κέρας Ἀχελῷος λαμβάνει, δοὺς ἀντὶ τούτου τὸ τῆς Ἀμαλθείας. Ἀμάλθεια δ' ἦν Αἱμονίου θυγάτηρ, ἣ κέρας εἶχε ταύρου. τοῦτο δὲ ὡς Φερεκύδης φησὶ δύναμιν εἶχε τοιαύτην ὥστε ποτὸν ἢ βρωτὸν, ὅπερ ἂν εὔξαιτό τις, παρέχειν ἄφθονον.&c.

Rursum alii de eadem fabula ita tradũt. Cum Rhea enixa Iouem esset, metu patris infantem in Creta occuluisse, ibi'que nymphis Adrasteæ: & Idæ filiabus Melissei nutriendum dedisse. Has illum lacte Capræ cuiusdã, cui nomen Amalthea fuit, nutricasse. Postea'que Iouẽ, vt nutricationis gratiam persolueret, capram ipsam inter sydera retulisse, cornu autem capræ alterum nymphis nutricibus dedisse, hac adiecta facultate, vt quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppeditarunt. Et ad eundem ferè modum ipse Ouidius in Fastis de eadem re narrat, nisi quod ibidem non capram, sed Naiadem, cuius capra illa fuerat, Amaltheam vocat. Plura de eodem cornu annotauit Erasmus in prouerbio copiæ cornu.} ⸿ Neptunius he.) Theseus Neptuni nepos. ⸿ Truncæ f.) mutilatæ. altero enim cornu carebat. ⸿ Redimitus crine) cinctos habens crines. ⸿ Arundine) corona ex arundinibus confecta, quibus ferè fluuiorum ripæ abundant. ⸿ Tantus victor) quantus Hercules fuit.

Nomine siqua suo tandem peruenit ad aures
Deianeira tuas, quondam pulcherrima uirgo,
Multorumq; fuit spes inuidiosa procorum.
Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti,
Accipe me generum dixi Parthaone nate.
Dixit & Alcides. alii cessere duobus.
Ille Iouem socerum dare se, famamq; laborum,
Et superata suæ referebat iussa nouercæ,
Contra ego TVRPE Deum mortali cedere dixi,
Nondum erat ille Deus, dominũ me cernis aquarũ
Cursibus obliquis inter tua regna fluentem,
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, & rerum pars una tuarum.
Tantum'ne noceat, quod me nec regia Iuno
Odit, & omnis abest iussorum pœna laborum,
Nam quo * te iactas Alcmena matre creatum,
Iuppiter aut falsus pater est, aut crimine uerus.
Matris adulterio patrem petit. elige fictum
Esse Iouem malis, an te per dedecus ortum.
Talia dicentem iandudum lumine toruo
Spectat, & accensæ non fortiter imperat iræ,
Verbaq; tot reddit. melior mihi dextera lingua est.
Dum modo pugnando superẽ, tu uince loquendo.
Congrediturq; ferox. puduit modo magna locutũ
Cedere. reieci uiridem de corpore uestem,
Brachiaq; opposui, tenuiq; à pectore uaras
In statione manus, & pugnæ membra paraui.
Ille cauis hausto spargit me puluere palmis,
Inq; uicem fuluæ tactu flauescit arenæ. *
Et modo ceruicem, modo crura micantia captat,
Aut captare putes, omniq; à parte lacessit.
Me mea defendit grauitas. frustraq; petebar.
Haud secus ac moles, quã magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, suoq; est pondere tuta.
Digredimur paulum, rursusq; ad bella coimus,
In'que gradu stetimus certi non cedere, eratq;
Cum pede pes iunctus totoq; ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter uidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur coniux. spectant armenta, pauentq;
Nescia, quem maneat tanti uictoria regni.
Ter sine profectu uoluit nitentia contra
Reiicere Alcides à se mea pectora, quarto
Excutit amplexus, adductaq; brachia soluit.
Impulsumq; manu (certum est mihi uera fateri)
Protinus auertit, tergoq; onerosus inhæsit.
Siqua fides (neq; enim ficta mihi gloria uoce
Quæritur) imposito pressus mihi monte uidebar.
Vix tamen inserui sudore fluentia multo
Brachia, uix solui duros à corpore nexus.
Instat anhelanti, prohibetq; resumere uires.
Et ceruice mea potitur. tum deniq; tellus
Pressa genu nostro est, & arenas ore momordi.
Inferior uirtute, meas diuertor ad artes,
Elaborq; uiro, longum formatus in anguem,
Qui postquam flexos sinuaui corpus in orbes,
Cumq; fero moui linguam stridore bisulcam,
Risit, & illudens nostras Tirynthius artes,

RAPH. ¶ NOMINE siqua suo tandem) narrare incipit Achelous certamen sibi pro Deianiræ nuptiis susceptum. ¶ Si qua) Deianira, qua vacat, neq. exposcitur à sensu, tantum'q; carmen explet, quale illud apud Virgil. Siqua fata sinãt. ¶ Tandem) aliquando. Tandẽ enim (vt Põpeius scribit) interdum aliquãdo significat, interdũ pro supuacuo ponitur, interdũ affectui, & indignationi seruit. Vt Cicero. Quousq; tandẽ abutere patientia nostra Catilina? ¶ Multorum proc.) proci dicuntur, qui aliquã vxorẽ poscunt, à procando declinati. Nam procare est poscere, vñ & procaces meretrices ab assidue poscẽdo vocant. ¶ Domus est intr.) participiũ passiuum ꝯtra grãmatices rõnem formatũ. ¶ Soceri pet.) appetiti soceri Oenei. ¶ Parthaone nate) Oeneus rex Aetoliæ Parthaonis fuit filius.

ADDI. { Homerus Portheum vocat. Iliados Ξ. Πορθεῖ δὲ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο Ἄγριος ἠδὲ Μέλας, τρίτατος δ᾽ ἦν ἱππότα Οἰνεύς. ᾤκεον δ᾽ ἐν Πλευρῶνι καὶ αἰπεινῇ Καλυδῶνι. &c. }

¶ Sæç no.) Iunonis, cuius iussu tot labores adierat. ¶ Contra ego) è cõtrario. ¶ Turpe Deũ mor. ced. dixi) esse subaudiatur. ¶ Mort.) homini. nondum enim Hercules in deorũ numerũ fuerat translatus. ¶ Dominum me cernis aquaꝝ) Achelous nãque fluuius est iter Acarnaniã, Aetoliã'q; labens. ¶ Popularis) ex tuo populo vnus, aliquãdo popularis gratum populo significat. ¶ Tãtũ'ne noc.) solũmodo inqt mihi id non noceat rogo, qđ Iuno Deorũ regina me nullo odio ꝓsequitur, neq; mihi vllã irrogat pœnã. Ea vero inqt Herculi potius obesse q̃ ꝓdesse debere. ¶ Nã quo te iact.) dilẽmate colligit Achelous Iouẽ aut falsõ Herculis patrem dici, aut esse ignominiosum, vt q ex adulterio illũ genuerit. ¶ Alcmena matre) Alcmena Electryonis & Lysidices filia fuit, vxor'q; Amphitryonis, ex qua Iuppiter in Amphitryonẽ cõuersus. Herculem suscepit. ¶ Elige fict. Esse Iouẽ malis) patrẽ subaudiamus. Est autẽ dilẽmaton, in quo vtrũ cõceditur reprehẽditur. Si enim fictum ac falsum patrem sibi esse Iouẽ eliget Hercules, nulli ipsi erit honori. Sin verum, aperte fatebitur se esse natũ ex adulterio. Hoc igitur argumento Hercules victus in pugnam indignatus descendit. ¶ Per dedecus) per ignominiã ex matris adulterio prouenientem. ¶ Toruo lumine) trucibus oculis, quales iratis, indignatis'q; conueniunt. ¶ Viridem vestem) tales enim fluuiorum Diis attribuũtur. Eleganter autem eorum habitũ effingit, qui se præparant luctæ. ¶ Varas manus) inflexas & curuas. nam vari dicũtur, qui crura habẽt obtorta. Vnde & varices appellantur venæ in suris inflexæ, vel obtortæ, vt Marcellus tradit.

Ab Athletarum consuetudine, qui se puluere ꝯspergunt luctaturi.

Alcmena

*a. l. quòd

COELIVS RHOD.

¶ Quibus introrsum obtorta sunt crura, authore Polluce, nuncupantur rhæbi: varos dicunt quandoque Latini. Ouidius tamẽ Metamorphoseos nono:

Tenui'q; è pectore varas
In statione manus.

Apud quem varica item legitur fœmina in Amoribus:

Ambulat, ingentes varica
fert'que gradus.

Quibus vero extrorsum, blessi.) ¶ In statione) in loco, ad resistendum apto. ¶ Modo) nuper. ¶ Magna) superba. ¶ Ille cauis hausto) luctaturi sua inuicẽ corpora puluere aspergebant, quo se validius comprehendere possent. ¶ Hausto puluere) suscepta arena, quæ haphe vocatur. ¶ Captat) carpere conatur. ¶ Mea grauitas) meum põdus. ¶ Certi non cedere) qui decreueramus alteri nõ cedere. Eleganter autem ea omnia describit, quæ à luctatoribus fieri solent. ¶ Nõ aliter vidi) hac similitudine ostendit Achelous quanto impetu cum Hercule fuerit congressus. ¶ Quem maneat) quem expectet. ¶ Sine profectu) effectu. ¶ Adducta brachia) circunducta. circundata. ¶ Certum est mihi) decreui, inquit, vera confiteri. ¶ Si qua fides) est verbis meis subaudiatur. ¶ Ficta voce) fictis verbis. ¶ Pressus) oppressus. ¶ Anhelanti) difficulter respiranti. ¶ Et ceruice mea potitur) collum meum capit. ¶ Diuertor) conuertor. ¶ Meas artes) mihi ingenitas, proprias. ¶ Elaborq; uiro) effugio è manibus Herculis viri fortissimi. ¶ Sinuaui) contraxi. ¶ Orbes) spiras. ¶ Stridore) sibilo.

Herculis luctæ cum Acheloo descriptio.

¶ CVNARVM

RAPH. CVNARVM mearum) meæ infantiæ. nã cum in cunis esset Herculis duos angues à Iunone immissos manibus prehensos strangulauit, vnde illũ Græci (vt scribit Diod. lib. v.) quod opera Iunonis gloriam foret adeptus, Heraclea dixere, hoc est Iunonis gloriam, cum antea Alcæus vocaretur. nam ἥρα Iuno, κλέος gloria dicitus. Vt vinc.) vt te vincere concedam. Pars quota) acsi diceret minima. Lernææ Echidnæ) hydræ Lernæam paludem infestantis. nã Hercules scribitur interfecisse hydram centum capita habentẽ ea viuacitate, vt vno reciso duo quãprimũ subnascerentur, eam tandẽ Hercules domuit igni. Echidna autẽ latine vipera dicitur. Ramosam) multa capita veluti ramos habentẽ. Gemino hærede) duobus successoribus. nam vno capite reciso, duo renascebantur. Vnde etiam Excetra à latinis dicta est (vt tradit Seruius) qd vno capite exciso duo succrescebant. Crescentẽq; malo domui) malo enim suo crescere videbatur hydra, cum vno capite reciso duo subnascerent. Aete aũt eã domuit Hercules, vt scribit Diod. Ioalo enim mandauit, vt recisam ceruicẽ face accensa ne effluueret sanguis inureret. Forma precaria) aliena, quam prece videris esse cõsecutus. Precarium enim dicitur (vt tradit iurisconsulti) qd precibus alicui vtendũ conceditur, tantispes dum is qui cõcessit, repetat. Pugnabam) contendebam. Rebello) bellum resumo. Induit) induit. Truncaq; à fronte reuellit) hoc est reuellendo cornu truncam effecit frontem. Diuesq; meo bo. cop. cornu) Acheloi cornu à Naiadibus repletũ variis frutibus copiæ fertilitatis Deę fuit dicatum. Quod idcirco fingitur, vt pauloante diximus, quod Hercules in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertẽs plurimos agros ex aquæ irrigatiõe fertiles præstitit, Aetolis autẽ dono dedisse illud, quod Amaltheæ cornu vocant fingit fructum omnium copia repletum. In quinto autem Fast. Ouidius aliã de Amaltheæ cornu fabulã refert. Nam Amalthea, quæ Ioui lac præbebat, alterum è cornibus in arbore fregisse ait. Quod quædam nympha fulsit, cinxitq; recentibus herbis, Et plenum pomis ad Iouis ora tulit. Ille vbi res cœli tenuit, solioq; paterno Sedit & inuicto nil Ioue maius erat, Sydera nutricẽ, nutricis fertile cornu Fecit, qd dominę nũc quoq; nomẽ habet. Diod. vero de copiæ cornu aliã quoq; narrat historiã. Hammonẽ siquidem scribit iuxta Ceraunios montes ambulantẽ cõspectam virginẽ nomine Amaltheã forma pulcherrimam adamasse, filiamq; ex ea suscepisse, specie ac robore corporis insignẽ, Amaltheã vero propinquæ regioni præfecisse cornu bouis psimili, ea quo occiduum cornu sic noiata. Q uę quidẽ cum vineis, aliisq; frugiferis arboribus pſita foret, ab Amaltheaq; possideretur, Amaltheæ cornu fuit denoiata, vnde optima quæq; fertilissima terra copiæ cornu appellari cõsueuit, hoc est κέρας ἀμαλθείας. Prędiuite) pleníssimo. Totum autumnũ) oẽs autũni fructus. Secundas men.) primæ mẽsæ carniũ erant, secundæ pomorũ. Cacumina) mõtium vertices & summitates significat autẽ illos primo mane recessisse. Operiũtur) capestant. Residant) decrescat. Vultus agrestes) deturpatos ob cornu à fronte reuulsum. Decoris) pulchritudinis. Fronde saligna) salicis ramo. Capitis dãnum) cornu ablatũ. At te Nesse fer.) expositurus poeta Lichæ ministri Herculis mutationẽ in saxũ, Nessi centauri cædem, Deianiræq; zelotypiã describit. Nam Hercules Deianira potitus, cum vino calefactus Eurynomum puerũ Architelis filiũ ministrantẽ, paruo'q; errore lapsum inter cœnandum pugno. ἀκοντίζω græci habent, qd & talitũ significat. ictum occidisset inuitus, ex Calydonia dolore perculsus vnà cũ vxore discessit in patriã festinãs. Forte aũt euenit vt Euenum fluuiũ, q maxime excreuerat, tutò transire posse non videretur, nisi Nessus centaurus qui pretio viatores transmittebat, se Deianiram transuectũrũ pollicitus foret. Eam igitur Hercules cum Nesso commisisset, intrepide fluuium tranauit. At Nessus puellæ pulchritudine captus cum eam asportaret, ab Hercule sagitta hydræ sanguine tincta trãsfixus cum moreretur, Deianiræ psuasit tunicæ suæ vim amatoriã inesse, quæ Herculẽ ab amore aliaꝝ mulierum auocaret, si eã indueret. Cũ aũt Deianira accepisset Herculẽ amore Ioles Euryti filię esse captũ, tunicã à Nesso donodatam Lichæ famulo tradidit domino præferẽdam, eam vero cum sacrificaturus induisset Hercules, maximis cruciatibus affectus, in furorem'que conuersus, Licham ex Cenæo monte, vbi Ioui sacrificabat, in Euboicum mare coniecit, qui Deorum miseratione in scopulum corpori humano similem fuit commutatus. Ipse vero Hercules arcu sagittis que Philoctetæ traditis, in pyra se composuit, homine'que deposito in Deorum sedes fuit translatus. Euę ni) Euenus fluuius est Aetoliæ in Corinthiacum sinum labens, ab Eueno, qui se in illum præcipitauit cognominatus, nam antea Lycormas appellabatur.

Achelous in anguem Hydra

Achelous in taurum.

Copię cornu.

ADD I.

va. Lcursus moiçq;

Eunus.

Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit, & ut uincas alios Acheloe dracones,
Pars quota Lernææ serpens eris unus Echidnæ.
Vulneribus fœcunda suis erat illa, nec ullum
De centum numero caput est impune recisum,
Quin gemino ceruix hærede ualentior esset.
Hanc ego ramosam natis è cæde colubris,
Crescentemq; malo domui, domitamq; reduxi
Quid fore te credis? falsum qui uersus in anguem
Arma aliena moues? quem forma precaria celat.
Dixerat, & summo digitorum uincula collo
Iniicit. angebar ceu gutturra forcipe pressus,
Pollicibusq; meas pugnabam euellere fauces,
Sicquoq; deuicto, restabat tertia tauri
Forma trucis tauro mutatus membra, rebello.
Induit ille toris à læua parte lacertos,
Admissumq; trahens sequitur, depressaq; dura
Cornua figit humo, meq; alta sternit arena.
Nec satis hoc fuerat, rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaq; à fronte reuellit.
Naiades hoc pomis, & odoro flore, repletum
Sacrarunt, diuesq; meo bona copia cornu est,
Dixerat, & nymphe ritu succincta dianæ
Vna ministrarum fusis utrinq; capillis
Incessit, totumq; tulit prædiuite cornu
Autumnum, & mensas felicia poma secundas.
Lux subit, & primo feriente cacumina Sole
Discedũt iuuenes, neq; enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant * lapsus, totæq; residant,
Opperiuntur aquæ uultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu medius caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit iactura decoris,
Cætera sospes habet. capitis quoq; fronde saligna,
Aut superimposita cælatur arundine damnum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post hæc victor Hercules cum Deianiram Nesso Cẽtauro commisisset, vt eam Euenum amnem, qui nomen Lycormas erat nominatus, transueheret, & ille specie captus puellæ flexibus errãs quærteret locum comprimendi, illa idem marito implorante sagittis eum confixit, qui cum expiraret, vestem Deianiræ cruentauit, indicauitque remedium fore erga coniugem deserti amoris, qui tamen cruor in veneni cessit partem.

At te Nesse ferox eiusdem uirginis ardor
Perdiderat, uolucri traiectum terga sagitta.
Namq; noua repetens patrios cum coniuge muros,
Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad undas.
Vberior solito, nimbis hyemalibus auctus,
Vorticibusq; frequens erat, atq; imperuius amnis,
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem,

Nessus adit, membrisq; ualens, scitusq; uadorum,
Officioq; meo ripa sistetur in illa,
Hæc ait Alcide. tu uiribus utere nando.
Tradidit Aonius pauidam Calydonida Nesso,
Pallentemq; metu, fluuiumq;, ipsumq; timentem.
Mox ut erat, pharetraq; grauis, spolioq; leonis
(Nam clauam, & curuos trás ripá * miserat arcus)
Quandoquidem cœpi, superentur flumina dixit.
Nec dubitat. nec qua sit clementissimus amnis
Quærit, & obsequio deferri spernit aquarum.
Iamq; tenens ripam missos cum tolleret arcus,
Coniugis agnouit uocem, Nessoq; paranti
Fallere depositum, quo te fiducia clamat
Vana pedum uiolente rapit? tibi Nesse biformis
Dicimus, exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reuerentia mouit, at orbes
Concubitos uetitos, poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quáuis ope fidis equina.
Vulnere non pedibus te consequar. ultima dicta
Reprobat, & missa fugientia terga sagitta
Traicit, extabat ferrum de pectore aduncum,
Quod simul euulsum est, sanguis p utrúq; foramé
Emicuit, mistus Lernæi tabe ueneni.
Excipit hunc Nessus. neq; enim moriemur inulti,
Secum ait. & calido uelamina tincta cruore
Dat munus raptæ, uelut irritamen amoris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Eodem tempore cum Hercules in insulam Euboeam per Oechaliæ regnum Euryti traiecisset, & Iolen filiam eius dilectam traheret in patriam, prior coniux Deianira vt audit animum viri a se esse mutatum, tunicam sacrificaturo Ioui, Lichæ famulo dedit ei perferendã, qua ille honoratus vota religionẽque pareret: eam indutus cum ad arã accessisset prosecans exta, flãma vestis incaluit, & Lernæo veneno contacta hæsit visceribus. In maximo itaque cruciatu cum a corpore eius euelli nequiret, Licham acerbissimi muneris reum proiectum a se Euboico mari mersit, quem innoxium culpæ Tethys vertit in scopulum conchis, muricibusque vestitum.

Longa fuit medii mora temporis, actaq; magni
Herculis implerant terras, odiumq; nouercæ.
Victor ab Oechalia Cænæo sacra parabat
Vota Ioui, cum fama loquax * peruenit ad aures
Deianira tuas, quæ ueris addere falsa

RAPIT. ¶ SCITVSq; vad.) peritus locorum transitus præstãtium. ADDI. {Erat enim portitor ibi cõstitutus, vt & Strabo meminit lib. decimo.} ¶ Sistetur) collocabitur ¶ Aonius) Thebanus Hercules. Aonia enim cũ Bœotia eadẽ est. ¶ Pauidam Calyd.) timidam Deianiram Calidoniam. ¶ Ipsum) Nessum. Centaurus enim erat. ¶ Miserat) iecerat. ¶ Fallere depo.) fraudare Herculẽ deposito, & Deianira illi commissa. Depositum enim dicitur quicquid alicui traditur custodiendum. ¶ Orbes pat.) rotæ Ixionis patris tui, quibus assidue apud inferos vertitur propter interpellatam de stupro Iunonem. ¶ Ope equina) velocitate eq. Cẽtauri enim equinos habẽt pedes. ¶ Extabat fer. de pect. adunc.) extra stat. significat autem tergum cum pectore fuisse trãsfixum. ¶ Quod simul euul. est) qd postq̃ fuit extractũ. ¶ Per vtrunq; for.) & tergi & pectoris. ¶ Tabe) sanguine. ¶ Et cal. vela. tin. cru.) sic quidem Ouid. Diodorus vero inquit Nessum moriturum cum iam Deianiram cognouisset, pollicitum ei fuisse se amoris medicamentum traditurum, quo nullam præter se mulierẽ aliam Hercules appeteret. Iussit igitur semine quod ex se defluxerat cum oleo & sanguine è sagitta fluente immisto, Herculis tunicã tingere. Quo dato consilio cũ expirasset, illa inscio Hercule qđ mãdatũ erat, peregit. ¶ Irritamen) prouocationẽ, ac stimulationẽ. ¶ Longa mora) lõgum interuallũ. ¶ Vict. ab Oechalia) Hercules) vt scribit Diod.) in Oechaliam cõtra Euryti liberos ob Iolẽ vxorem sibi denegatam exercitum duxit, vrbeq; capta Euryti filios Toxeum, Deionẽ & Clytium occidit. ac Iolen captiuam secum duxit. Ex Euboea vero in montem noie Cenæum pfectus, vt Ioui sacrificaret, Licham seruum ad vxorem Deianirã in Trachinam misit, vt sibi vestem qua in sacris vti cõsueuerat afferret. Ea cum à Licha de Ioles amore comperisset, cupiens se maxime omnium aliarum ab Hercule amari, tunicam ex centauri consilio tinxit, quam à Licha rei inscio allatam Hercules indutus veneni vi paulatim inualescẽte torqueri maximis doloribus cœpit. Quare Lichã, qui vestem attulerat, in mare iecit, ac dimisso exercitu in Trachinam venit, morboq; in dies magis inualescente Delphos Lycimniũ ac Iolaum misit, Apollinẽ morbi remedia sciscitaturos. Interim Deianira calamitate Herculis stupefacta, cum tanti mali causam à se profectam sciret, laqueo vitã finiuit. Apollo autẽ iussit Herculem cum apparatu bellico in Oetam deduci, ibiq; maximam strui pyram, de reliquis Ioui curam fore. Hercules igitur desperata salute in pyram cum ascendisset, rogaretq; astantes, vt ignem subiicerent, solus Philoctetes in gratiam sagittarum sibi ab ipso relictarũ pyram succendit, quæ subito fulminibus circũcadẽtibus exusta est. Oechalia vero Euryti patria in Euboea fuit quæ ab Hercule fertur deleta. nam sunt etiam aliæ Oechaliæ, vna in Aetolia, alia in Messenis, alia in Arcadia, alia in Trachinia. {Multæ Oechaliæ, ac diuersis locis cũ à Stephano, tum à Strabone tradũtur. Sed de ea quæ ab Hercule expugnata ac diruta fuerit, inter authores non constat. Homerus. Thessalicam intelligit. Sic enim in catalogo ait: ADDL.

Οἱ δ' ἔχον τρίκκην καὶ ἰθώμην κλωμακόεσσαν
Οἵ τ' ἔχον οἰχαλίην, πόλιν εὐρύτου οἰχαλιῆος
Τῶν δ' αὖθ' ἡγείσθην ποδαλείριος ἠδὲ μαχάων. &c.

Nam Tricca & Ithomæ, cum quibus illam recenset, Thessalicę fuerũt vrbes, eius quæ Pelasgiotis aliquando vocata fuit. Et hanc opinionem etiã Thessali confirmãt, dicentes, locum apud se, qui postea Euryteus appellatus fuit, olim vrbẽ fuisse, & Oechaliam vocatã author Pausan. in Messen. Pherecydes autẽ de Arcadica accipit, cuius verba in Cõment. Soph. hæc citantur. μετὰ δὲ τὸν ἀγῶνα ἡρακλῆς ἀφικνεῖται πρὸς Εὔρυτον τὸν * μέλανος τοῦ ἀρκεσιλάου εἰς τὴν οἰχαλίαν. φιλέων δὲ αὐτὴν ἐν βουλῇ τῆς ἀρκαδίας. καὶ ᾔτει τὴν θυγατέρα. Ἀλλὰ γυναῖκα. τοῦ δὲ μὴ διδόντος, ἡρακλῆς αἱρεῖ τὴν οἰχαλίαν καὶ τοὺς υἱοὺς κτείνει. ἴφιτος δὲ ἔφυγεν εἰς εὔβοιαν. Nec dissimilia sunt quæ ibidẽ ex Menecrate quodã citantur, μενεκράτης δὲ οὕτω λέγει. ἡρακλέα εἰς ἐπιθυμίαν ἰόλης ἀφικέσθαι τῆς εὐρύτου. τὸν δὲ μὴ θέλειν διδόναι ἤδη γὰρ αὐτὸς καὶ μίγνυσθαι ἔμελλεν θυγατρί. εἰμὶ ἀργαῖη ἐξαίλασεν εἰς τὴν εὔβοιαν. Pausanias ɔtra, ex opinione Messeniorum, ostẽdit in Messene fuisse Oechaliã hanc, Carnasium alio noie postea dictam. Oechaliã aũt olim ab vxore Melanei qui fuit pater Euryti. At Strabo lib. x. & item Hecatæus, vt quidẽ à Pauſ. citatur in Messenicis Euboiæ oppidum faciunt Oechaliã, partem τῆς ἐρετρικῆς. verba Strab. sunt ἔστι δὲ καὶ οἰχαλία κώμη τῆς ἐρετρικῆς, λείψανον τῆς ἀναιρεθείσης ὑπὸ ἡρακλέους, ὁμώνυμος τῇ τραχινίᾳ, καὶ τῇ περὶ τρίκκην, καὶ τῇ ἀρκαδικῇ, ἣν ἀνδανίαν οἱ ὕστερον ἐκάλεσαν, &c. Quare & Stepha. Οἰχαλία inquit πόλις εὐρύτου ἐν τῷ πελασγικῷ ἄργει τάσσει, οἱ δὲ νεώτεροι τιθέασιν αὐτὴν ἐν εὐβοίᾳ. Atq; hæc de Oechalia.}

Μελάνεος. Melaneus. *a.l. iacerat. Libro. v. de Fab. antiq. gest. *a.l. præcessit. Oechalia.

¶ Cenæo Ioui) Iuppiter Cenæus à Cenæo pmõtorio Euboeæ est dictus, vbi ab Oechaliæ expugnatione Hercules reuersus Ioui arã extruxit, principale aũt p deriuatiuo posuit poeta. {De Cenæo Sophocles in Trachiniis ita meminit, de Hercule loquẽs: ADDL. Ἀκτή τις ἔστ' εὐβοιὶς, ἔνθ' ὁρίζεται βωμοὺς, τέλη τ' ἔγκαρπα κηναίῳ διΐ.

Vbi cõmentator addit: Κήναιον εὐβοίας ἀκρωτήριον, ἀπὸ κηναίου τοῦ ἐνγεγείου. Cæterum belli huius causa talis traditur: Eurytus cum haberet filiam præstantem forma Iolen, eius nuptias promittebat ei, qui se aut filios suos sagittandi certamine superasset. Hercule autem vincente, Eurytus illi filiam negauit, quare ille indignatus, in præsens quidem abiit. Mox autem accidit, vt Iphitus, vnus ex filiis Euryti Tirynthem veniret, equorum causa, quos amiserat.

Iba

Ibi Hercules, memor veteris contumeliæ, sublatum illum in turrim, inde præcipitauit. ob quam rem Iuppiter iratus, Mercurium misit qui illum in seruituté venderet. Atque ita Omphalæ Lydorum reginæ venditus aliquádiu seruiuit. Seruitute auté & pœna hac dissoluta, Hercules in Græciam reuersus, Euryti vrbé, auxiliantibus Arcadibus & Trachinus inuasit, captaq; illa, Eurytum & filios occidit, Iolen aút captiuá abduxit. authores, Sophocles & Diodorus. Filios Euryti, Hesiodus hos noïat.

Ἠδ' ὑποκυσαμένη καλλίζωνος στρατονίκη,
Εὔρυτον ἐν μεγάροισιν ὑπείροχα γείνατο παῖδα.
Τοῦ δ' υἱεῖς ἐγένοντο Δηΐων τε, κλυτίος τε,
Τοξεύς τ' ἀντίθεος, ἠδ' ἴφιτος ὄζος ἄρηος.
Τοὺς δὲ μετ' ὁπλοτάτην τίκτεν ξανθὴν Ἰόλειαν
Ἀντιόχη κρείουσα, παλαιὸν γένος ναυβολίδαο

Sacra parab. uota Ioui) videntur hæc à Sophocle träsumpta. Nam & illic Deianira Licham, qui narrabat Herculem Cenæo Ioui sacra parare, interrogat,

Ποῦ τὰ χθονός, ἢ ποῦ μαντικῆς ταῦτ'

Cui ille subiicit:

Εὐκταῖ', ὅθ' ᾕρει τήνδ' ἀνάστατον δορὶ
Χώραν γυναικῶν ὧν ὁρᾷς ἐν ὄμμασι. &c.

Vt intelligamus Herculé vouisse Ioui sacra hæc, si vrbe Euryti potius foret.)

RAPH. ¶ET E minima) sic Virg. Parua metu primo, mox sese attollit in auras, Ingrediturq; solo, & caput inter nubila cõdit. ¶Amphitryoniaden) Herculé, qui Amphitryonis filius putabatur, cú Iouis esset. ¶Ioles ar.) Iole Euryti filia, quã Hylo filio Hercules tradidit vxoré. ¶Credit am.) qui amãs. est enim causa cur crederet. ¶Veneris no.) noui amoris, nouę amicæ. ¶Indulsit lach.) multum fleuit. ¶Diffudit) amplificauit. ¶Mox deinde) alterũ horũ superfluũ esse videtur. ¶Cõquerar an sil.) dubia est qd facere debeat Deianira. ¶Morer ne?) maneá ne in ædibus Herculis? (An sic nihil amplius obstemus? Sunt qui legunt hoc loco. Ac sic nihil amplius optem: vt infra paulo. Pro, iugulata pellice tester, vulgata pellice testor? Sed altera lectio potior videtur.) ¶Forte fac.) magnum factum, de vlciscenda nanque pellice cogitat. ¶Vulgata pellice) in vetusto exemplari iugulata recte legi videtur, & tester. ¶In cursus varios) in diuersas cogitationes, sunt autem poetæ verba. ¶Prætulit mittere) figurata est locutio, in soluta namque oratione diceretur, prætulit vt mitteret. ¶Imbutam vest.) tunicam infectam, quæ etiá subucula appellatur. ¶Defecto amo.) deficienti: ac potius, qui iam defecerat. ¶Quid tradat ne.) ignorabat enim Deianira tunicam illam, quam Lichæ tradidit, veneno fuisse infectam. ¶Suos lu.) suorum luctuum causam. ¶Inscius he.) ignarus Hercules vestem illam veneno fuisse infectam. ¶Lernææ vi. Ec.) idest tunica veneno hydræ infectam. ¶Dum po.) donec valuit. ¶Oeten) Oete mons est Thessaliæ morte, rogo, & sepulchro Herculis clarus. (Dubitant quidam hoc loco quomodo Hercules cũ in Euboia sacrificaret, subito in cõtinenté deuenerit, ibiq; impleuerit nemorosã vocibus Oeten. Sed hoc dubium explicat Diodorus libro .v. qui Herculem dicit, post vestem indutam, & venenum intrò acceptum, Lichã primo occidisse, tum dimisso exercitu in Trachiniam venisse, ac morbo indies ingrauescente, misisse ad Apollinem Delphicũ Iolao & Lycimnio, remediũ morbi sciscitatum. atque ita demum Oetam conscendisse. Et eodem modo in argumẽto Trachiniarum legitur, ὡς δὲ ἐνεδύσατο τὸν χιτῶνα ὁ ἡρακλῆς καὶ θερμανθέντος τοῦ χιτῶνος ... ὁ δὲ ... ὁ δὲ ... &c.

Oete. ADDI. Querelæ Herculis. Herculis labores. va.l.ac. * a.l.iugulata tester. Iole ADDI. va.l.labe ADDI.

Gaudet, & è minima sua per mendacia crescit.
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans, ueneris'q; nouæ perterrita fama
Indulsit primo lachrymis, flendo'q; dolorem
Diffudit miseranda suum, mox deinde, quid autem
Flemus ait? pellex lachrymis lætabitur istis.
Quæ qm̃ adueniet, pperádũ, aliqd'q; nouandũ est,
Dum licet, & thalamos nondũ tenet altera nostros.
Cõquerar, an sileá? repetam Calydona? morer'ne?
Excedam tectis? * an sic nihil amplius obstem?
Quid si me Meleagre tuá memorem esse sororé?
Forte paro facinus, quantum'q; iniuria possit
Fœmineus'q; dolor, iugulata * pellice testor,
In cursus animus uarios abit, omnibus illis
Prætulit imbutam Nessæo sanguine uestem
Mittere, quæ uires defecto reddat amori.
Ignaro'q; Lichæ quid tradat nescius, luctus
Ipsa suos tradit, blandis'q; miserrima uerbis
Dona det illa uiro, mandat. capit inscius heros,
Induitur'q; humeris Lernææ uirus Echidnæ.
Thura dabat primis, & uerba precantia flammis,
Vina'q; marmoreas patera fundebat in aras.
Incaluit uis illa mali, resoluta'q; flammis
Herculeos abiit late diffusa per artus,
Dum potuit, solita gemitum uirtute repressit.
Victa malis postquam est patientia, repulit aras,
Impleuit'q; suis nemorosam uocibus Oeten,
Nec mora letiferam conatur scindere uestem.
Qua trahitur, trahit illa cutem (fœdum'q; relatu)
Aut hæret membris frustra tentata reuelli,
Aut laceros artus, & grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridet, coquitur'q; ardente ueneno.
Nec modus est, sorbent auidæ præcordia flammæ.
Cœruleus'q; fluit toto de corpore sudor.
Ambusti'q; sonant nerui, cæca'q; medullis
* Tabe liquefactis, tollens ad sydera palmas,
Cladibus exclamat Saturnia pascere nostris.
Pascere, & hanc pestem specta crudelis ab alto
Cor'q; ferum satia: uel si miserandus, & hosti
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus, ægram,
Inuisam'q; animam, natam'q; laboribus, aufer,
Mors mihi mun'erit, decet hæc dare dona nouercá
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore

¶Quondam) aliquando. ¶Stridet) feruet. ¶Lamina ca.) ignita. ¶Ardẽte ue.) cõburente. ¶Nec mo. est) nec finis dolori imponitur. ¶Sorbent) opprimunt, absumunt. ¶Cœruleus flu.) niger. ¶Ambusti so. ner.) combusti, strident nerui. ¶Cæca ta.) occulta corruptione. ¶Saturnia pascere) hac oratione Hercules se maximo odio Iunoni esse ostendit, eamq; in maximam inuidiam adducit. Est autẽ anadiplosis eiusdem verbi maxime indignato conueniens. ¶Ab alto) à cœlo. ¶Laboribus) ad labores. ¶Decet hæc dare do. no.) nam nouercæ solent priuignorum mortem optare. ¶Ergo ego fœ.) indignationi seruit hæc dictio ergo. Indignaẽ enim Hercules, quòd cum sæuissima domuerit monstra, ipse tamen dira peste dometur. Commemorat autem decem & octo præclara certamina, quæ Eurysthei iussu confecit. (Similis autem querela Herculis est etiam apud Sophoclem, in fabula iam aliquoties citata, cuius initium ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ καὶ λόγῳ κακὰ καὶ χερσί, καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ. &c. Vt vel hinc appareat, quanto studio & opere poeta ex diuersis authoribus in vnum veluti corpus singula hæc traduxerit. Porrò de gestis Herculis copiose tradidit Diodorus libro quinto, & Calaber poeta παραλειπομένων libro sexto. Quare superuacaneum fuerit de iisdem quicquam amplius hoc loco adiicere.)

Busirim domui? sæuoq; alimenta parentis
Antæo eripui? nec me Pastoris Hiberi
Forma triplex, nec forma triplex tua cerbere mo(uit.
Vos me manus ualidi pressistis cornua Tauri?
Vestrũ opus Elis habet uestrũ Stimpalides undæ
Partheniumq; nemus, uestra uirtute relatus
Thermodontiaco cælatus Baltheus auro,
Pomaq; ab insomni non custodita Dracone,

RAPH. Busiris. ¶BVSIRIM do) Busiris Neptuni fuit filius ex Libya susceptus, qui cum in Aegypto tyrãnidẽ exerceret, hospitesq; ad prouocandam Nili inundationem, inter quos & Thrasiũ, à quo id fuerat edoctus, immolaret, ab Hercule aris impositus fuit iugulatus. Antæus. ¶Sæuo) Antæus Libyæ fuit gigas, qui oẽs prouocabat ad luctã, victosq; interficiebat. At Hercules cũ illo congressus animaduertit eum quoties sterneretur, ualentiorẽ surgere. Terra enim cuius erat filius vires subministrabat. Eum igitur Hercules altius sublatum emittere spiritum coegit. ¶Parentis) terræ matris. ¶Pastoris Hiberi) Gerỹone. Geryonem dicit, qui tria habuisse corpora dicitur, in vltimaq; Hispania regnasse, ac armentis ab Hercule fuisse priuatum. ADDI. {Quod fabula de trib. corporib. Geryonis narrat, id alii sic exponunt, vt dicant tres fratres fuisse, Chrysaoris filios, corporis robore, & armis fidentes, quos Hercules adducto in Iberiã exercitu superauerit, armentaq; illorũ abduxerit. Vide Diod. lib. v. Hesiod. aũt pastorẽ nõ ipsum Geryonem, sed Eurytionem facit, quem vnà cum cane Ortho, occidisse Herculem dicit. versus sunt in Theogon.

Χρυσάωρ δ' ἔτικτε τρικέφαλον γηρυονῆα,
Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη ἡρακληείη
Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιρρύτῳ εἰν ἐρυθείῃ.
Ορθὸν κτείνας, καὶ βουκόλον Εὐρυτίωνα
Σταθμῷ ἐν ἠερόεντι πέρην κλυτοῦ ὠκεανοῖο.

Fuit autem Orthus, de quo hic mentio fit ex Echidna & Typhaone natus, frater Cerberi, vt apud eundem poetam eodem loco traditur.} Taurus Pasiphaes. ¶Vos'ne ma.) Taurus quem Pasiphae amauit, è Creta in Pelopõnesum ad Eurystheum ab Hercule fuit adductus. ADDI. {Addit autem Calaber hunc Taurum etiã ignem efflare solitum fuisse. Versus ita habent:

Ἀπὸ προτὶ δ' ἔπλετο ταῦρος
Γυρωτὸς, ὅς ῥα καὶ αὐτὸν ἀμαιμάκετόν περ ἐόντα
Κάμπτε βίῃ κρατερῇσι κερᾳστὴς. &c.

¶Vestrum opus Elis ha.) nam Hercules ab expugnatione Troiæ reuersus in Peloponnesum, vt scribit in. v. Diod. Eurytum, Eurytus. qui Augeæ regis dux erat, iuxta Cleonas, vbi nunc est Herculis tẽpium, necauit, deinde bello aduersus illũ moto occisoq; Augeas. Augea rege, atque vrbe vi capta Phileo Augeæ filio regnum tradidit. Fuerat enim hic antea à patre pulsus, quoniã arbiter inter eum & Herculẽ factus, præmiũ Herculi dandũ censuisset. ADDI. {Vestrũ opus Elis habet: Augias filius Solis fuit, rex Elidis, hinc stabulũ, in quo tantũ fimi congestum fuit, vt etiã puerbio locũ fecerit, Herculi purgandũ locauit. Hercules igitur, cum illud immisso Alpheo purgasset, Augias de pacta mercede tergiuersatus est. Quã rem indigne ferens Hercules, vrbem diripuit, ipsumq; Augiam regno eiecit, instituto ibidem etiã certamine Ioui patri, qd à loco postea Olympicum vocatum. De Euryto aũt, de quo hic Regius annotat, apud Pausan. in Argolicis hoc modo tradit.

Ἐν κλεωναῖς, καὶ μνῆμα Εὐρύτου καὶ κτεάτου. Θεωροὺς γὰρ ἐξ ἤλιδος ἐς τὸν ἀγῶνα ἰόντας τῶν ἰσθμίων αὐτοὺς, ἐνταῦθα ἡρακλῆς κατετόξευσεν, ἔγκλημα ποιούμενος, ὅτι οἱ πρὸς Αὐγείαν πολεμοῦντι, ἀντετάχθησαν.}

Symphalis. ¶Stymphalides vñ) Stymphalis palus est Arcadiæ, ex qua Erasinus fluit. Circam eã aues fuerũt ferreas pẽnas habẽtes, mirandæ magnitudinis, quæ cũ vicinos agros vastarent, ab Hercule partim sagittis ꝯfixæ, partim maxio tabulæ æreç sonitu fuerũt expulsæ. A Stymphalide vero palude in qua natabãt. Stymphalides fuerunt appellatæ. Stymphalis vero palus à Stymphalo Arcadiæ vrbe, in qua erat denolata fuit. Nã (vt Pausan. scribit) in Stymphalo vrbe fons est paludem non magnã per hyemẽ efficiens. ex qua fluuius Stymphalus exit. Sed p æstatẽ nihil stagnãs ab ipso fonte statim fluuius nascit, qui ab hiatu terrę absorpt⁹, in Argolide mutato noie iterũ apparet. Nã Erasinũ ipsum ꝑ Stymphalo vocant. Sanè Erasinus. Stymphalides Arabil prius vocabãtur, quod ex Arabiæ desertis in Arcadiã aduolasse ferantur. Sed nunc etiã in Arabia Stymphalides aues appellantur, omnia ex ære & ferro perforantes rostris, veste autẽ corticea detinentur. Stymphalides aues. ADDI. {Stymphalidum fabulæ etiã Apollonius meminit lib. ii. Argon. qui illas in insulã Martis, siue vt ipse uocat, Aretiadem, tinnitu æris fugatas tradit. Versus illius hi sunt.

Οὐδὲ γὰρ ἡρακλέης ὁπότ' ἤλυθεν Ἀρκαδίηνδε
Ελωίδας ὄρνιθας στυμφαλίδας ἔσθενε λίμνης
Ὤσασθαι τόξοισι, τὸ μέν τ' ἐγὼ αὐτὸς ὄπωπα
Ἀλλ' ὅγε χαλκείην πλατάγην ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
Δούπει ἐπὶ σκοπιῆς περιμήκεος, αἱ δ' ἐφέβοντο
Τηλοῦ ἀτυζηλῷ ὑπὸ δείματι κεκληγυῖαι.}

Partheni⁹. ¶Partheniumq; ne.) Parthenius mõs est Arcadiæ, à Parthenis hoc est, à virginibus illic venantibus, cognominatus, vbi ceruam eximiæ velocitatis aureis cornibus Hercules cœpit. ¶Relatus bal.) Hercules ab Eurystheo iussus, vt aureum cingulum Hippolytæ Amazonũ reginæ ad se afferret, Amazonas ipsas iuxta Thermodontẽ fluuiũ habitantes, vnà cum Theseo debellauit, indeq; reginæ aureũ cingulum reportauit. Thermodon. ¶Thermodontiaco au.) Thermodõ fluuius est Colchorũ, iuxta quẽ olim Amazones habitarũt. Aurea Hesperidum poma. ¶Pomaq; ab i somni) poma Hesperidũ ait, quæ cũ essent aurea, à peruigili dracone custodiebant. Ea quoq; Eurysthei iussu, dracone interfecto, Hercules rapuisse fert, ad Eurystheumq; retulisse. M. Varro aurea mala Hesperidũ, capras & oues interpretat, qd & Diod. in. v. ait. Oues eni vt poma Grçci μῆλα vocãt. Ea vero à puigili dracone custodita fingũtur, qd, (vt Plin. scribit) Hesperidũ horti cincti fuerunt flexuoso maris meatu, qui videntibus procul draconis præberet effigiẽ, siue (vt Agrœtas ait) qd illarũ pastor ꝓpter feritatẽ, Dracõ fuerit appellatus. Apollonius aũt lib. iiii. draconẽ illum Ladonẽ appellat, quẽ Pisander ex terra natũ, Hesiodus vero ex Tryphone scribit. Sed Pherecydes i decimo copiosissime hãc historiã narrat, ait enim. Cũ Iuno Ioui nupsit, terrã iuxta Oceanũ aurea mala, hoc est, arbores * aureũ fructũ ferẽtes, emisisse, quæ à dracone Thyphonis & Echidnæ filio cẽtum capita habente, ac varias voces emittẽte custodirẽtur. * siue malos. Nymphas vero Iouis & Themidis filias, habitãtes i spelũca iuxta Eridanũ, Herculẽ, admonuisse, vt vi Nereũ cõprehẽderet, à quo disceret, quo in loco poma aurea forent. Quod quidem cum percepisset, iter ad illa ingressus, cum Tartessum peruenisset, in Libyam transiit, vbi Antæum Neptuni filium iniuria peregrinos illac transeuntes afficientem interemit. Inde cum in Aegyptum penetrasset, Busirim Neptuni filium, & Iphidamantem ipsius filium, & Chalben præconem, & alios ministros in ara Iouis, in qua ipsi aduenas necabant, immolauit. Thebas autem cum peruenisset, ac pee mõtes in exteriorem Libyam, multas in desertis feras sagittis confecit. Cum autem Libyam lustrasset, ad externum Oceanum descendit, & cum à Sole aureum poculum accepisset, in illo transiuit in Pergem, ac per Oceanum nauigans, peruenit ad Prometheum, quem supplicantem miseratus aquilam illius cor exedentem sagitta confecit. Quo quidem pro beneficio Prometheus ipsum admonuit, ne ad aurea poma rapienda abiret, verum se ad Atlantem conferret, sibiq; illa ipsum afferre iuberet, ac pro Atlante cœlum tãtisper sustineret, dum ipse ab Hesperidibus aurea poma afferret. hæc uero Hercules cum audisset, ad Atlantem perrexit, iussitq; sibi tria poma ab Hesperidum horto afferri. Atlas igitur Herculis humeris cum imposuisset cœlum, ad Hesperidas profectus tria poma accepit, quæ cum ad Herculem attulisset, ne cœli onus iterum subiret, ait se illa ad Eurystheum allaturum. Hercules vero à Prometheo præmonitus, onus ipsum dolo Atlanti reposuit, iubens illum sustinere, donec ipse peram capiti imponeset. Hoc uero Atlas credens poma deposuit in terram, humerisq; cœlum subiit, Hercules poma suscipiens Atlantem ualere iussit, ac Mycęnas ad Eurystheum illa apportauit.

¶NEC

Nec mihi Centauri potuere reſiſtere, nec mi
Arcadiæ uaſtator aper, nec profuit Hydræ
Creſcere per damnum, geminaſq; reſumere uires.
Quid? cū Thracis equos humano ſanguine pigues,
Plenaq; corporibus laceris præſepia uidi?
Viſaq; deieci, dominumq;, ipſoſq; peremi?
His eliſa iacet moles Nemeæa lacertis,
His Cacus horrendū Tyberino * gurgite monſtrū,
Hac cœlum ceruice tuli deſeſſa iubendo eſt,
Sæua Iouis coniux. ego ſum indefeſſus agendo.
Sed noua peſtis adeſt, cui nec uirtute reſiſti,
Nec telis, armiſq; poteſt. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perq; omneis paſcitur artus.
At ualet Euryſtheus, & ſunt qui credere poſſint
Eſſe Deos, dixit, perq; altam ſaucius Oeten,
Haud aliter graditur, quàm ſi uenabula taurus
Corpora fixa gerat, factiq; refugerit author,
Sæpe illum gemitus edentem, ſæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere ueſtes,
Sternentemq; trabes, iraſcentemq; uideres,
Montibus, aut patrio tendentem brachia cœlo.
Ecce Licham trepidum, & latitantem rupe cauata
Aſpicit, utq; dolor rabiem collegerat omnem,
Tu'ne Licha dixit, feralia dona dediſti?
Tu'ne meæ necis author eris? tremit ille, pauetq;
Pallidus, & timide uerba excuſantia dicit.
Dicentem, genibuſq; manus adhibere parantem,
Corripit Alcides, & terq;, quaterq; rotatum
Mittit in Euboicas tormento fortius undas.
Ille per aerias pendens indurruit auras.
Vtque ferunt imbres gelidis concreſcere uentis,
Inde niues fieri niuibus quoq; molle rotatis

RAPH. Centauri.

¶ NEC mihi Centauri) Hercules Cētauros Theſſaliæ populos, qui ex parte anteriori viri ex poſteriori equi videbantur, à Pholo ſuſceptus hoſpitio debellauit. Cum enim Pholus Centaurus vini dolium olim à Baccho donatum, ea conditione, vt tunc vinum proferret, cū Hercules adeſſet, in honorem Herculis ipſius releuaſſet, forte odore illius vetuſtiſſimi vini propinqui Centauri ebrii effecti in ædes Pholi impetum fecerunt, quo perterrefacto, ſolus Hercules non illis modo reſtitit, verū multos quoq; ipſorū interfecit, vt aperte in qnto Bibliotheces volumine ſcribit Diodo. ¶ Nec mi Arcadiæ vaſtator aper) ſyngreſis eſt duarū vocalium in vnam; mi enim pro mihi poſitū eſt. Niſi potius hypermetrū verſum eſſe dicamus, cū ſequens incipiat à vocali, quo quidem modo nulla erit ſyngreſis, ſed vltima tantum vocalis abiiciet.

Aper Arcadicus.

Maxime autē aper Arcadiā vaſtans ab Hercule viuus ad Euryſtheum fuit allatus, quo viſo rex timore perculſus in æreo ſe vaſe ſcribitur abſcondiſſe, author Diodo. ¶ Nec pfuit hyd. Creſcere p dā.) nam reciſo vno capite, duo renaſcebantur.

ADDI.

{Nota fabula eſt Hydræ Lernææ, quæ cū ſeptem capita haberet, vno reciſo, duo in locū illius renaſcebantur. Hunc Calaber breuiter his verſibus notat:

Ἀγχι δ' ἀπεπόνητο μένος πολυδειράδος ὕδρης
Αἰνὸν λιχμώωσα καρήατα δ' ἀκγυιόεντα
Ἀλλα μὲν ὃ δέδμητο κατὰ χθονὸς, ἄλλα δ' ἄεξεν
Ἐξ ὀλίγων μάλα, πολλά, πόνος δ' ἔχεν Ἡρακλῆα
Θαρσαλέον τ' Ἰόλαον, ἄδην κρατερόφρονε
Ἄμφω, ὁ μὲν τέμνεσκε καρήατα μαιμώωντα
Ἀγρει ὑπ' ἀγκυλόδοντι δοῦς, ὁ δὲ καῖε σιδήρῳ
Αἰθομένῳ, κρατερὴ δὲ κατέκτατο θηρὸς ὁμοκλή.}

¶ Quid cum Thra. equos) Diomedes rex Thraciæ, qui hoſpites equis ſuis lacerandos obiiciebat, ab Hercule & vita, & equis ipſis fuit ſpoliatus. Eos vero ad ſe adductos Euryſtheus Iunoni ſacrauit, quorum progenies vſque ad Alexandrū Macedonem duraſſe fertur.

Equi Diomedis.

ADDI.

{Atq; hæc ex Diodori quinto. Ouidii autem ſententiam, qui equos vnà cum rege ſuo peremptos ait, etiam Calaber confirmat. Cuius verſus ſuper eadem fabula, hii ſunt:

Ἀμφὶ δὲ λυγροὶ
Θρηϊκίου ἄνακτος ἔσαν Διομήδεος ἵπποι
Ἀνδροβόροι, καὶ τὰς μὲν ἀπὸ συγεροῖσι φάτνῃσι
Αὐτῷ σὺν βασιλῆϊ κακὰ φρονέοντι, δάιξεν. &c.}

¶ Thracis) Diomedis Thraciæ regis ¶ Moles Nemæa) Leo Nemeæ ſyluæ, qui cum maximus eſſet, ac neque ferro, neq; ære, neque lapide vulnerari poſſet (vt ſcribit Diod.) manibus neceſſario erat occidendus. Is in Nemea ſylua maxime verſabatur, iuxta montem, quem à caſu Tritonem dixerunt, in cuius radicibus erat ſpelunca, ad quam bellua diuertebat. Hercules igitur cum ad locum acceſſiſſet refugientem in ſpeluncam inſecutus feram, altero aditus ore obturato, manibus leonem comprehenſum ſuffocauit, detractamq; pellem corpori ſuo munimentum ad futura pericula circumdedit.

Leo Nemæus.

ADDI.

{Pauſanias in Corinth. Ἐκ Κλεωνῶν δέ εἰσιν ἐς Ἄργος ὁδοὶ δύο, ἡ μὲν ἀνδράσιν εὐτόνοις, καὶ ἔστιν ἐπίτομος, ἡ δ' ἐπὶ τοῦ καλουμένου τρητοῦ, στενὴ μὲν καὶ αὐτή, περιεχόντων ὀρῶν, ὀχήματι δέ ἐστιν ὅμως ἐπιτηδειοτέρα, ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι τὸ σπήλαιον ἔτι δείκνυται, τοῦ λέοντος, καὶ ἡ Νεμέα χωρίον ἀπέχει σταδίους πέντε που καὶ δέκα, &c. Vbi illud obiter notandum, locum eum τρητὸν à Pauſania dici, quem Diodori interpres Tritonem vertit.}

¶ Eliſa) ſuffocata. ¶ Moles Nemeæa) magnitudinē leonis Nemæi innuit, cuius interēpti pelle pro veſte Hercules vtebatur. Nemea autem ſylua eſt inter Argos & Cleonas clara, nō ſolum ob leonem ab Hercule ſuperatum, ſed etiam ob certamen annuum in honorem Archemori inſtitutum.

Nemea ſylua.

Cacus.

¶ His Ca.) carmine Virgiliano notiſſimus eſt, & Cacus, & eius cædes. ¶ Tyberino gur.) iuxta fluuium Tyberim.

* a.l. littore.

¶ Hac cœlum ceruice tulit) Hercules cum ad Atlantem Mauritaniæ regem, qui humeris ſuis cœlū fingitur ſuſtinere peruieniſſet, ab eo ſuſceptus eſt hoſpitio, rogatuſq;, vt dū ipſe alterum humerum cœlo ſubiiceret, tantiſper ipſe oneri ſuccederet, libēter eſt obſecutus. Quod quidem idcirco fictum eſt, quod Hercules ab Atlante Mauritaniæ rege, & hoſpitio ſuſceptus fuit, & Aſtrologiam doctus. Nam Atlas cum ſphæram excogitaſſet cœlum ſuis humeris geſtare putatus eſt, vt latius ſcribit Diodo.

Euryſthe9

¶ At valet Euryſtheus) hic fuit Stheneli Mycenarum regis filius, qui impellente Iunone Herculem varia pericula adire iuſſit; hæc autem cum maxima iactantur indignatione, ac ſi diceret Hercules. Ego qui virtute mea vniuerſum terrarum orbem monſtris purgaui, tantis conficior cruciatibus, Euryſtheus vero omnium iniquiſſimus, nullaq; virtute præditus bene habet. Nam (vt ſcribit Diodorus.) Euryſtheus habens Argis regnum, nota Herculis fama ad perficienda certamina arceſſit, renuentem iuſſit Iuppiter Euryſtheo obtemperare. Is vero Delphos adiēs conſulto ſuper his Apollinis oraculo, reſponſum accepit, à Diis mādatum eſſe, vt Euryſthei iuſſu duodecim certamina perficeret, quibus confectis immortalitate potiretur. ¶ Et ſunt) indignationi hoc loco ſeruit illa & copula. ¶ Author facti) author vulnerum, qui venabulis taurum confixit. ¶ Feralia dona.) peſtifera. ¶ Genibuſq; manus adhibere parantem) hoc eſt, ſupplicare parantem. Nam genua miſericordiæ idcirco dicata dicuntur, quòd ea ſupplicantes tāgere conſueuerunt. ¶ Tormento fortius) validius, quàm machina bellica, eſt autē tormentum inſtrumentum bellicum, à torquēdis ſaxis, hoc eſt, cum impetu mittendis, appellatum. ¶ In Euboicas vndas) in mare Euboicum. Nam Cæneum promontorium vbi Hercules ſacrificaturus peſte correptus eſt, imminet Euboico mari.

Cenæum promont.

¶ Induruit) durus eſt factus. nam in ſcopulum fuit conuerſus. ¶ Vtq; ferunt imbres) vt ſcribit in Meteoris Ariſtoteles, niues ac grandines frigidioribus ventis ex aqua generantur. ¶ Molle rotatis) molliter in rotundum coactus. ¶ Concreſcere) ſimul creſcere, & in vnum cogi.

Astringi, & spissa glomerari grandine corpus,
Sic illum ualidis iactum per inane lacertis,
Exanguem'q; metu, nec quicquā humoris habētem
In rigidos uersum silices prior edidit æras.
Nūc quoq; in Euboico scopulus breuis eminet alte
Gurgite, & humanæ seruat uestigia formæ,
Quem quasi sensurum nautæ calcare uerentur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tandē Hercules, in Oeta Thessaliæ mōte pstructo rogo ac sagittis traditis Philoctetæ Pœātis filio, qui eius pyrā struxerat, flāmis exustus est, ita vt īmortale suū a Ioue cælo reciperetur, & aliquando placata Iunone filiæ eiusdem noīe Hebe iūgeretur. Deianira aūt re audita ipsa se interfecit.

Apellant'q; Lichan. At tu Iouis inclyta proles
Arboribus cæsis, quas ardua gesserat Oete,
In'q; pyram structis, arcum, pharetram'q; capacem,
Regna'q; uisuras iterum Troiana sagittas
Ferre iubes Pœante satum, quo flamma ministro
Subdita. dum'q; auidis cōprenditur ignibus agger,
Congeriem syluæ Nemæo uellere summam
Sternis & imposita clauæ ceruice recumbis,
Haud alio uultu, quā'm si conuiua iaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iam'q; ualens, & in omne latus diffusa sonabat,
Securos'q; artus, contemptorem'q; petebat
Flamma suum. timuere Dei pro uindice *terræ.
Quos ita (sensit enim) læto Saturnius ore
Iuppiter alloquitur. nostra est, timor iste, uoluptas
O superi, toto'q; libens mihi pectore grator,
Quo'd memoris populi dicor, rector'q;, pater'q;,
Et mea progenies uestro quoq; tuta fauore est.
Nam quanqua'm ipsius datis hoc immanibus actis,
Obligor ipse tamen. sed enim ne pectora uano
Fida metu paueant, Oetæas spernite flammas,
Omnia qui uicit, uincet quos cernitis ignes,
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet æternum est a' me quod traxit, & expers,
Atq; immune necis, nulla'q; domabile flamma
Id'q; ego defunctum terra, cœlestibus oris
Accipiam, cunctis'q; meum lætabile *factum
Diis fore confido. siquis tamen Hercule, siquis
Forte Deo doliturus erit, data præmia nollet,
Sed meruisse dari sciet, inuitus'q; probabit.
Assensere Dei. coniux quoq; regia uisa est
Cætera non duro, duro tamen ultima uultu
Dicta tulisse Iouis, se'q; indoluisse notatam.
Interea quodcunq; fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet, tantum'q; Iouis uestigia seruat.
Vt'q; nouus serpens posita cum pelle senecta
Luxuriare solet, squamma'q; nitere recenti,
Sic ubi mortales Tirynthius exuit artus
Parte sui meliore uiget, *maior'q; uideri
Cœpit, & augusta fieri grauitate uerendus.
Quem pater omnipotēs inter cana nubila raptum
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Alcmena cū ex Ioue Herculē cōceptū ꝓpter Iunonē parere non posset, implorata ab ea partubus præsidēs Lucina quā quidā Ilithyā interpretantur, ad fores reginæ venit & cum in terra residens nexis manibus caneret, quod a Iunonis voluntate partu laborantem retardaret, Galanthis paritis ministra eā conspexit, & prouidentia dolum tulens, ementita est Alcmenam partu solutam. At illa imprudens resolutis manibus Alcmenam cruciatu liberauit, cuius astutiam grauissima pœna est profecuta. Nāque eam

RAPH. (ESPISSA grādine) in dēsā grādinē. (Gurgite) mari, p tapinosin.

ADDI. {Appellant'q; Lichan: siue à λίξαι, quod ὁρμῆσαι hoc est, impellere atque impetum facere significat, siue etiam à forma λίχας enim Græcis ἀπότομον, hoc est abruptum ac truncum significat. Vt intelligamus scopulum hunc à reliquo Cenæo, velut abruptum quendam & detruncatum apparere. Ac videtur Ouidius vocē ἀπότομον reddere voluisse quando breuem uocat supra. Nūc quoque in Euboico) inquiens) scopulo breuis emicat alte Gurgite, &c. nam verbū, emicat alte, pro apparet ex alto, vel in alto, ipse accipiendum puto.} (At tu Iouis inclyta proles) Herculis Metamorphosin in Deum exponit poeta. (Sagittas iterū visuras) primum quidem sagittæ Herculis Troiana regna videre, cum ipse vnà cū Telamone, & Argonautis Troiam expugnauit, deinde cum ob Helenæ raptum duce Agamēnone fuit deleta. Nam cum oraculū accepissent Græci sine sagittis Herculis Troiam capi nō posse, missus est Vlysses, qui Philoctetē vnà cum sagittis illis ad exercitū Græcorū adduceret, sed vulnere sagittæ, quæ in pedem recidit, impeditus Philoctetes in Lemno diu substitit. Tandem vero à Græcis rogantibus ad exercitum illum Troiam obsidentem sagittas Herculis apportauit.

Lichas in scopulum.

*eius

Hercules in Deum

*a.l. fatū

ADDI. {Fabula hæc tractaē à Sophocle.} (Ferre) habere. (Pœante satum) Philoctetem Pœantis filium. (Agger) lignorū strues, quamuis agger proprie terræ accumulatio dicatur. (Sūmam congeriem syluæ) hoc est, summitatem pyræ. (Nemæo vellere) pelle Nemæi leonis. (Iamq; valens) vehemens valida & magna. (Securosq; artus) membra quæ secura, ac sine vlla erant cura. (Pro vindice) pro salute vindicis, ac liberatoris terræ totius. (Grator) gratulor. (Quod memoris populi) hoc est, grati. Ille enim est gratus, qui beneficiorum est memor. (Et mea ꝓgenies) quod subintelligatur. Lætatur enim Iuppiter, quòd Dii sint soliciti de Herculis filii sui salute. (Immanib⁹ actis) maximis ipsius gestis. (Obligor ipse tamen) ego tamen me vobis debere fateor. (Materna parte) ex parte corporis, quod à matre sumpsit. (Defunctum terra) liberatum à terra. (Cœlestibus oris) in cœlum. Nam (vt refert Diodorus) post exustū Herculis rogū accedente Iolao, vt ossa colligeret, cū nullum prorsus repertū foret, crediderunt Herculem secundū oraculum in Deos trāslatū, illiq; vt heroi sacra quædam fecerunt. Athenienses autem Græcorū primi Herculem vt Deū sacrificiis coluerunt, suæq; pietatis erga illum præbētes reliquis exēplum, vniuersam primū Græciam, deinde cæteras gentes ad eius cultum conuertere. (Lætabile) lætum, gratum, ac iucundum. (Siquis tamen Her. siquis) Iunonem taxat Iuppiter, quæ semper Herculem odio fuerat prosecuta. (Sed me. da. sciet) hoc est intelliget meruisse Herculē, vt ipsi præmia darentur cœlestia, atque in numerū Deorum reciperetur. (Populabile) corruptibile. (Mulciber) Vulcanus ignis. (Iouis ve.) similitudinem Iouis. Nam vt Iuppiter, Deus est effectus Hercules. (Parte sui me.) animi immortalitate. (Augusta gr.) sacra ac diuina. Nam augustū dicitur augurio consecratū. (Quadriiugo cur.) triumphali. Innuit enim Herculem cum maxima gloria triumphantum more in cœlum fuisse sublatum.

*a.l. melior'q;

*a.l. quo.

*prudēter

Mulciber.

ADDI. {Obiter autem poeta videtur & illam fabulam attingere, qua Hercules inter sydera relatus fertur dimicantis specie, quod sydus à Græcis Engonasin, hoc est, genicularis appellatur. De quo Higinus libro secundo.}

(SENSIT

in mustellæ figuram conuertit, ita vt ore quo mentita est, pareret.

Sensit Atlas pondus. neq; adhuc Stheneleius iras
Soluerat Eurystheus, odium'q; in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene questus ubi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cui'ue suos casus, Iolen habet. Herculis illam
Imperio, thalamo'q;, animo'q; receperat Hyllus,
Impleratq; uterum generoso semine, cum sic
Incipit Alcmene. faueant tibi numina saltem,
Corripiant'q; moras tunc, cum matura, uocabis
Præpositam timidis parientibus Ilithyam,
Quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
Nanq; laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis & decimum premeretur sydere signum.
Tendebat grauitas uterum mihi, quod'q; ferebam
Tantum erat, ut posses authorem dicere *tanti
Ponderis esse Iouem, nec iam tolerare labores
Vlterius poteram, quin nunc quoq; frigidus artus,
Dū loquor, horror habet, pars'q; est meminisse doloris.
Septē ego per noctes, totidē cruciata diebus
Fessa malis, tendens'q; ad cœlum brachia, magno
Lucinam *ad nexos partus clamore uocabam.
Illa quidem uenit. sed præcorrupta, meum'q;
Quæ *donare caput Iunoni uellet iniquæ.
Vt'q; meos audit gemitus, subsedit in illa
Ante foras ara, dextro'q; est poplite leuum
Pressa genu, digitis'q; inter se pectine iunctis
Sustinuit partus, tacita quoq; carmina uoce
Dixit, & inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, & ingrato facio conuicia demens
Vana Ioui, cupio'q; mori, motura'q; duros
Verba queror silices, matres Cadmeides adsunt,
Vota'q; suscipiunt, exhortantur'que dolentem.
Vna ministrarum media de plebe Galanthis
Flaua comas, aderat faciendis strenua iussis,
Officiis dilecta suis. ea sensit iniqua
Nescio quid Iunone geri, dum'que exit, & intrat
Sæpe fores, Diuam residentem uidit in ara,
Brachia'que in genibus digitis connixa tenentem.
Et quæcunque es ait, dominæ gratare leuata est
Argolis Alcmene, potitur'que puerpera uoto.
Exiluit, iunctas'que manus pauefacta, remisit
Diua potens uteri uinclis leuior ipsa remissis,
Numine decepto risisse Galanthida fama est,
Ridentem, prensam'que ipsis Dea sæua capillis
Traxit & è terra corpus releuare uolentem

RAPH. SENSIT Atlas p.) Herculis in cœlum recepti. Est autem emphasis, qua innuitur Herculis magnitudo. Sthenele ius Eu.) Stheneli filius. Ad id vero alludit poeta quod in quinto scribit Dio. Cum enim Eurystheus cognouisset Hyllum Herculis filium, ac quosdam e fratribus viros euasisse, veritus ne si omnes ad eam peruenissent ætatem, Mycenarum imperio se priuarent, Ceyci Trachinæ regi, ad quē post patris mortem confugerant, bellum indixit, nisi Herculis & Licymnii filios, & Iolaū, ac omnes Arcades, qui cum Hercule militassent, expelleret. Ipsi vero Eurysthei viribus impares, sponte Trachinem relinquentes, ab Atheniensibus adiuti, ducibus Iolao, Theseo, Hylloq; constitutis, Eurysthei exercitū profligarunt, ipseq; Eurystheus curru fugiens ab Hyllo fuit interfectus. (Eurysthei cædes.) ADDI. {Fabulam tractat Euripides in Heraclidis qui etiam illud addit, Macariam Deianiræ Herculis filiā, pro reliquorū salute se deuouisse, de cuius noīe & fons Macaria postea appellat⁹ fuit in agro Atheniēsi. Cui⁹ ēt Pausanias meminit in Atticis.} In pr.) si esset soluta oratio ī plē diceref i idest ꝯtra plē. Nā odio ꝓsequebaf Hyllū, & reliquos Herculis filios. Hæc autē à poeta referūtur, vt facilius connectat cum superioribus Galanthidis ministræ Alcmenæ mutationē in mustellam. Nam Alcmena cum parere non posset, Lucinam Deam, quæ parientibus præesse dicitur, inuocauit, ac ea quidē venit Iunonis iussu partū impeditura. Cum igitur in vetulæ figuram cōuersa ante ianuam Alcmenæ ita sederet, vt manuū digitis cancellatim iunctis genua teneret, forte Galanthis ministra suspicata eam illo gestu dominę, quominus pareret: esse impedimento, falso ei nūciauit Alcmenam partu solutā. Quod cum Dea accepisset, surrexit, statimq; Alcmena Herculē pepit. Cæterū Dea indignata se à Galāthide illusam, quāprimum illā in mustellam ea conditione cōuertit, vt pareret ore quo fuerat ementita. (Mustellas ore parere) Atrox) crudelis, q nil meritos Herculis filios ꝓsequebatur. Argolis Al.) Argolica, quæ post mortem Herculis Thebas ꝓfecta, ibiq; mortua diuinos meruit honores. Questus a.) q̄rimonias vetulæ cōuenientes. Testatos la.) celebrata atq; cōfessa certamina. Hyllus) Herculis ex Deianira fuit filius. (Hyllus.) Matura) partui ꝓpinqua. Corripiantq; m.) abbreuiēt atq; auferant. Ilithyā) Ilithya Dea est, quæ parientibus præesse dicitur, q̄ nostri Lucinā appellant, quod in lucē nascētes producat. Hanc filiā Iunonis fuisse Dio. ait, cui & Ouid. astipulari videtur. Alii eādē esse cū ipsa Iunone cōtēdunt. Ilithya vero dicta est, qd à parturiētibus vocata ad leuandos dolores veniat. Quā m. d.) aduersā. Iunonis gra.) potētia Iunonis, quæ tm̄ gratia apud Ilithyā valuit, vt quæ mihi adesse debebat, obfuerit. Iouē nāq; appropinquāte partus tpe Dijs præsentibus dixisse ferunt puerū, qui ea die nasceretur se regem esse facturū. Quibus verbis commota Iuno Lucinam filiam iussit comprimere Alcmenæ partum, ac Eurystheū ante tempus in lucem educere. Iuppiter vero licet consilio frustratus, quod prædixerat tamē ratum, & Herculis famam claram esse volēs, dixisse Iunoni fertur, se quidem permittere Eurystheū, vt prædixerat, regem esse, Herculemq; ei subiici velle, duodecimq; certamina ab illo pfici, quæ Eurystheus mādasset, qbus ꝯsumatis fieret īmortalis. Labori fe.) duri ac laboꝝ patiēti. Et decimū signū) hoc est, cū iā decimus ageretur mensis. Duodecim enī sunt Zodiaci signa, qbus duodecim mēses distinguuntur. (*a.l.tecti.) Sydere) Sole, κατ' ἐξοχήν. Grauitas) pondus. Tēdebat) distēdebat. Horror) tremor. Nexos partus) impeditos, q solui nō poterāt. Sed præ.) ante à Iunone corrupta. (*a.l.nixus'q; pares.) Meū caput) meā vitā. Iunoni iniquæ) inimicæ. (*a.l.domare.) Dextro q; est popl. leu. Pressa ge.) synecdoche poetica. Tali autē gestu impediri partus etiā Plin. in Natu. historia scribit. his qdē verbis, Assidere grauidis, vel cū remediū alicui adhibeatur, digitis pectinatim iter sese amplexis veneficiū est, id'q; cōpertū tradūt Alcmena Herculem pariente, peius si circa vnū ambo'ue genua. Itē poplites alternis genibus imponi. Ideo'q; hæc i ꝯsiliis ducū, potestatū'ue fieri vetuere maiores, velut oēm actū impedientia, vetuere vero etiā sacris votis'ue simili modo interesse. (Ilithyia in vetulam.) Pectine) pectinatim, ac cancellatim iunctis digitis. Sustinuit) remorata est, retardauit. Tenuerunt) retinuerunt. Carmina) incantationes. Nitor) enitor vt pariam. Proprie autem niti parientes dicuntur. Vana conuitia) nihil profutura. Verba queror) figurate dictū est. Verbis enī queri, ꝯqueriq; est in vsu. (Galanthis in mustellā.) Cadmeides) Thebanæ. Diuā) Ilithyā. Gratare) gratulare. Leuata est) soluta est partu & liberata. Potiturq; puerpera voto) adepta est id quod cupiebat. Peperit nanq; vt optabat. Puerpera autem dicitur quæ nuperrime peperit. Pauefacta) stupefacta. Diua potens vteri) periphrasis est Ilithyę. Vinclis remissis) digitis, qui pectinatim iunctis mihi vt vincula erant impedimēto, resolutis.

Arcuit,in'que pedes mutauit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet,nec terga colorem
Amisere suum,forma est diuersa priori.
Quæ quia mendaci parientem iuuerat ore.
Ore parit,nostras'q; domos, ut & ante frequentat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Dryope Euryti filia,soror Ioles,Andræmonis coniux, quã ante dilexerat Apollo,cum ad lacum sacratã nymphis dona ferẽs venisset,& ex arbore Loto,in quã Lotos fugiens Priapum,erat transfigurata, ramum decerpsisset,quo paruũ filium nõie Amphison,quem secum tulerat, oblectaret, quia sacræ arbori extiterat violatrix trũco hæsit infixa. Inter quæ dũ casũ sororis Iolæ refert Alcmenæ, Iolaus Herculis & Hebes filius in antiquã pueritiã trãsfusus videt. Sic enim Iunonis filia rogãti coniugi promiserat.

Dixit,& admonitu ueteris commota ministræ
Ingemuit,quam sic nurus est affata loquentem.
Te tamen o' genitrix aliena a' sanguine uestro
Rapta mouet facies,quid?si tibi mira sororis
Fata meæ referam?quanquã lachrymæ'q;,dolor'q;
Impediunt,prohibent'q; loqui.fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit)notissima forma
Oechalidum Dryope quã uirginitate carẽtem,
Vim'que Dei passam Delphos,Delon'que tenentis,
Excipit Andræmon,& habetur coniuge felix.
Est lacus accliuis deuexo margine formam
Littoris efficiens,summum myrtera coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia quoque
Indignere magis,nymphis latura coronas,
In'que sinu puerum,qui nõdum impleuerat annũ,
Dulce ferebat onus,tepidi'que ope lactis alebat.
Haud procul a' stagno Tyrios imitata colores,
In spem bacarum florebat aquatica Lotos.
Carpserat hinc Dryope,quos oblectamina nato
Porrigeret flores.& idem factura uidebar.
(Namque aderam)uidi guttas e' flore cruentas
Decidere,& tremulo ramos horrore moueri.
Scilicet ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotos in hanc nymphe fugiens obscœna Priapi
Contulerat uersos seruato nomine uultus.
Nescierat soror hoc,quæ cum perterrita retro
Iret,& oratis uellet discedere nymphis,
Hæserunt radice pedes conuellere pugnat.
Nec quicquã,nisi summa mouet.succrescit ab imo,
Tota'que paulatim lentus premit inguina cortex.
Vt uidit,conata manu laniare capillos,
Fronde manũ impleuit.frondes caput oĩe tegebant.
At puer Amphisus(nãque hoc auus Eurytus illi
Addiderat nomen)materna rigescere sensit
Vbera,nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam *fati crudelis,opem'que
Non poterã tibi ferre soror,quãtum'que ualebam.
Crescẽtem truncum,ramos'que amplexa morabar
Et fateor,uolui sub eodem cortice condi.
Ecce uir Andræmõ,genitor'que miserrimus,adsũt,
Et quærunt Dryopen,Dryopen quærentibus illis
Ostendi Loton,tepido dant oscula ligno.
Affusi'que suæ radicibus arboris hærent,
Nil,nisi iam faciem.quod non foret arbor,habebat
Chara soror.lachrymæ misero de corpore factis
Irrorant foliis,& dum licet,ora'que præstant
Vocis iter,tales effundit in aera questus.
Siqua fides miseris,hoc me per numina iuro
Non meruisse nefas,patior sine crimine pœnam,

RAPH

(ARCVIT) vetuit è terra surgere Galãthida, cum vellet. Strenuitas)agilitas. Vt & ante) quẽadmodum etiã ante cum puella esset. Frequentat)celebrat. Nam mustellæ ferè in domibus versantur. Admonitu)recordatione. Q uã sic nurus)Iole Hylli Herculis filii vxor. Rapta)erepta,ablata. Facies)figura. Q uid?)dices, facies'ue subaudiatur. Mira fata) miranda infortunia. Q uanquam lachrymę'q;) cum hæc narraret Iole more mulierum lachrymas emittebat. Eleganter autem poeta secuat decorum mulieris infortunio sororis magno dolore affectæ. Me pater ex alia genuit)hac parẽthesi exponit Iole cur Dryope vnica matri filia fuerit. Notissima forma Oechalidũ)Dryope Euryti filia, quæ pulchritudine Apollinẽ in suos amplexus pellexit, cum ex Andræmone viro iã filium peperisset, ad lacum quendam vt coronas nymphis dicaret peruenit, vbi cum ex Loto arbore florẽtes ramos,quos puero daret,decerpsisset,ecce guttas sanguinis ex arbore stillãtes aspexit,quare territa cum refugere vellet, in arborem sensit se transfigurari. Oechalidum)Oechaliæ virginum. Est autem patronymica forma pro patria vsus poeta. Dei tenentis Delõ)periphrasis est Apollinis, qui & Delphos & Delon in potestate sua habet. Summũ) summitatem marginis. Myrteta)myrtus est arbor Veneri dicata. vnde myrtetum locus myrtis consitus dicitur. Huc) pro illuc. Aduerbium enim præsentis loci pro aduerbio absentis est positum. Tyrios) purpureos. In spem bacarum) nam bacæ e a floribus nascuntur. Sunt autem bacæ arborum fructus minutiores qui sparsim oriuntur, vt lauri, oliuæ, à quorum similitudine vniones quoque bacæ dicuntur. Vnde bacatum dicimus bacis & margaritis ornatum. Virg. Collo'que monile bacatum. A quatica Lotos)iuxta aquas nascẽs. Fuit autẽ Lotos nympha, quam cum in insequeretur Priapus vt eam comprimeret, miseratione Deorum in arborem sui nominis cõuersa est, quæ (vt scribit Herodotus) bacas fert dactylis suauiores, ex quibus viuunt, vinum'que etiam conficiunt populi Libyæ, qui inde Lotophagi vocantur. Tardi agrestes) seri, vt qui id ante amissam sororem nõ admonuerunt. alias tardi tardo ingenio prędi ti dicuntur. Nunc denią;) nunc tandem post factam sororis iacturam. Obscœna Priapi)inguina Priapi. Priapus autem Bacchi & Veneris filius fuit, qui ob eximiã fœcunditatẽ hortorum Deus fuit existimatus. Frequenter autem pro pudendis virorum ponitur Priapus. Nã vt in quinto scribit Diodorus, cum prisci inguina virorũ occultius nominare vellent, Priapũ dicebant. Iret) ire vellet, neque enim ire poterat. Oratis)placatis nymphis. Pugnat)nititur, conatur. Nisi summa)nisi partes superiores. Pedes enim iam in radices fuerant conuersi. Lentus cortex)flexibilis. Addiderat nomen) parenthesis est. Indiderat autem rectius legeretur: hoc est, imposuerat. nam Indi nomina proprie dicuntur. Rigescere)rigida ac dura fieri. Ducentem)trahentem, sugentem vbera. Lacteus humor) periphrasis est lactis. Fati) mortis. Hæc autem lachrymans Iole commemorabat. Morabar)retinebã. Genitor'que)Eurytus. Tepido ligno)adhuc tepido, vt in quod pauloante Dryope fuerat transmutata. Affusi'que)prostrati. Suæ arboris)inquam & filia, & vxor sua fuerat conuersa. Chara soror) apostrophe qua Iole significat se casu sororis vehemẽter dolere. Irrorant) roris modo stillant in folia. Dum licet)donec potest. Q uestus)querelas. Hoc nefas) hoc supplicium. pro eo quod sequit, id quod antecedit, positum est. Nefas nanque & scelus præcedit, sequitur supplicium. Sine crimine)sine culpa.

Iphiclis & diomedes fortassis.

Dryope.

Lotos in arborem.

Dryope I arborem.

Lotophagi.

Priapus.

* a.l.facti.

(INNOCVAE)

Viximus innocuæ. si mentior, arida perdam,
Quas habeo frondes, & cæsa securibus, urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,
Et date nutrici. nostraq; sub arbore, sæpe
Lac facitote bibat, nostraq; sub arbore ludat.
Cum'q; loqui poterit, matrem facitote salutet,
Et tristis dicat, latet hoc in stipite mater,
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores,
Et frutices omnes corpus puter esse Dearum.
Chare uale coniux, & tu germana, paterq;,
Qui siqua est pietas, ab acutæ uulnere falcis,
A pecoris morsu, frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad uos incumbere non est,
Erigite huc artus, & ad oscula nostra uenite.
Dum tangi possum, paruumq; attollite natum.
Plura loqui nequeo. nam iam per candida mollis
Colla liber serpit, summoq; cacumine condor.
Ex oculis remouete manus. sine munere uestro
Contegit inductus morientia lumina cortex.
Desierat simul ore loqui, simul esse, diuq;
Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumq; refert Iole factum mirabile, dumq;
Eurytidos lachrymas admoto pollice siccat
Alcmene, flet & ipsa tamen, compescuit omnem
Res noua tristitiam. nam limine constitit alto
Pene' puer, dubiaq; regens lanugine malas
Ora reformatus primos Iolaus in annos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Callirhoe Acheloi amnis filia, Alcmæonis qui materno sanguine aspersus in Acarnaniam se contulerat, vt expiaretur, coniugium init, ex eoque duos filios edidit. Qui cum per fallaciam a Phegeo, cuius ante filiam habuerat, esset occisus, petit illa a Ioue vt liberis suis, vt vltores patris essent, annos adiiceret. Ergo vt id consequi possent. Dei voluntate ex pueritia in adolescentes factum est vt cederent.

Hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe
Victa uiri precibus, quæ cum iurare pararet
Dona *tributuram post hunc se talia nulli,
Non est passa Themis nam iam discordia Thebæ
Bella mouent dixit, Capaneusq; nisi ab Ioue uinci
Haud poterit, *fientq; pares in uulnera fratres.

RAPH. ¶INNOCVAE) innocentes. ¶Demite) deripite, detrahite. ¶Hoc in stipite) in hoc trunco. ¶Et frutices omnes) arbusculas omnes. Est enim frutex medius inter arbores & herbas, nam neque ad arboris magnitudinem peruenit, neque per hyemem, vt herba arescit. ¶Dearum) nympharum. ¶Incumbere) inclinare. ¶Mollis liber) cortex, vnde & libri sunt dicti, quod in libris hoc est, arborum corticibus antiqui scribebant.

ADDI. (Sine munere vestro Contegit inductus morientium cortex. Solebant morientium oculi à parentibus aut liberis, aut cæteris propinqoribus claudi. Proinde cum & hic idem conarentur pater & coniux, & soror, ex oculis remouete manus, inquit Dryope, nã hoc cortex accrescens & superãs sine vestro munere, hoc est, per se atque vitro, facit, neq; ad hoc munus siue officium vestra opera opus est.) ¶Simul esse) mulier subaudiatur. Nam arbor esse non desierat. ¶Eurytidos) Ioles Eu syti filiæ ¶Nam limine constitit alto)

Iolaus senex in iuuenem.

Iolaus (vt scribit Solinus) Iphicli Herculis fratris fuit filius, qui cum ad decrepitam peruenisset ætatẽ, Herculis precibus ab Hebe iuuenili ætate fuit restitutus. ¶Dubia lanugine) quæ vix videbatur ob tenuitatem Est enim lanugo barba, quæ prima ab adolescẽtibus emitti cõsueuit. ¶Iunonia Hebe) Iunonis filia quæ Herculi in cœlum translato nupsit. Nã ferunt Iouem Iunoni persuasisse, vt Herculem se fingeret genuisse, matrisq; erga eum deinceps beneuolẽtiam ostẽderet. Cum igitur Iuno lectum ascendisset, sumptum iuxta corpus Herculem per vestes inferius in terram demisit verum partum imitata, sicut etiam nunc in filiorum adoptatione obseruant Barbari. Iunonis igitur opera post hũc partum Hebe Herculi nupsit. ¶Viri) mariti Herculis. nam Hercules in numerum Deorum relatus, vel Iunone consentiente Heben duxit vxorẽ. ¶Talia Dona) vt quẽquã iuuenili ætati restituat. ¶Themis) Dea est Iustitiæ Themis, & diuinãdi, & religionis, quæ nihil sceleris impunitum esse permittit. ¶Nam iam discordia Thebæ Bella mouent)

Themis.

Amphiaraus.

Harmonie.

Amphiaraus Oiclei filius vates clarissimus, cum se à Bello Thebano nõ reuersurum præuidisset, à Polynice nullis precibus adduci poterat, vt illi interesset. Quare Polynices aureum illud monile à Venere Hermione *dono datum, Eriphylæ Amphiarai vxori, quo belli societatem viro persuaderet, largitus est. Cum vero eo tempore Amphiaraus, Adrastusq; de regno dissentirent, ad Eriphyles Amphiarai vxoris, Adrasti'que sororis iudicium omninm dissensionum detulerunt. Illa vero pro Amphiarao quidẽ sententiam tulit, sed vt belli Thebis inferendi socius, adiutorq; esset. Cæterum Amphiaraus existimans se ab vxore proditum, Alcmæoni filio mandauit, vt post suum obitum Eriphylen necaret. Dum vero Amphiaraus, quo die primũ Thebas peruenit, vnã cum curru & equis terræ hiatu fuisset absorptus, Alcmæon mandati paterni memor matrem interfecit, quo quidem facinore in insaniam versus ac furiis agitatus ad Phœgeum AlphesibϾ patrem cupiens purgari confugit. AlphesibϾ vero cum monile maternum dono dedisset eam vxorem duxit.

ADDI. (Sed cum apud Phegeam nihilo magis à morbo liberaretur, consulto oraculo,) ad Acheloũ deinde profectus, eius filiam Callirhoen adamauit, à qua cum monile illud efflagitaretur, ad Alphesibœam rediit, ipsum monile repetiturus. Cæterum à Temeno & Axione AlphœsibϾ fratribus fuit interfectus. Quos postea Alphesibœa ipsa, vt maritum vicisceretur, intersemit, id quod aperte scribit Propertius, cum inquit: Alphesibœa suos vlta est pro coniuge fratres, Sanguinis & chari vincula rupit amor. Callirhoe autem Alcmæonis vxor Iouem rogauit, vt filios adhuc impuberes iuuenes efficeret, quo de patre vltionem suscipere possent, quod cum Iuppiter concessisset, repente è pueris viri effecti fuerunt.

ADDI. (De Alcmæone & eius interitu, etiã Pausanias meminit in Arcadicis, qui & filiorum quos ille ex Callirhoe Acheloi susceperat, nomina addit, Amphoterum & Acarnana, à quo postea Acarnania dicta, quẽadmodũ & Thucydides tradit libro secundo.) Discordia bella) epitheton belli est proprium.

Bellũ thebanum.

Bellum autem Thebanũ ab Eteocle & Polynice fratribus susceptum, vel carmine Papinii notissimum est. Nã (vt scribit Diodorus) Eteocles ac Polynices Oedipii filii, cum ad virilem peruenissent ætatem, cognouissentq; Laium priorẽ Iocastæ matris maritum ab Oedipo filio ab Apollinis oraculo reuertentem, interfectum, ac Iocastã matrem ab Oedipo filio vxorem ductam, seq; ex tam funestis ortos nuptiis, vt eius essent filii, cuius fratres quoque merito vocarentur, Oedipum quidẽ ipsum domo egredi ꝓpter dedecus nõ permiserũt. Regnum vero inter se eo fœdere diuiserũt, vt alternis annis impetrarẽt, primusq; imperii annus Eteocli natu maiori cederet. Cæterũ exacto anno cum regnũ reposcenti fratri nõ traderet, Polynices ad Adrastũ regẽ cõfugit, cuius filiã nole Argiã cum vxorẽ accepisset, tandẽ à socero vndiq; cõtractis auxiliis instructus ad oppugnãdas Thebas cum sex aliis ducibus Adrasto, Tydeo, Amphiarao, Capaneo, Hippomedonte, & Parthenopæo ꝓfectus est.

*a.l. tributarum.

*a.l. deflentq;.

Capaneus

¶Capaneusq; nisi ab Ioue vinci) Capaneus vnus fuit ex septẽ ducibus, q Thebas obsederũt, q cũ Deoꝝ ɔtẽptor esset, scalisq; Thebas oppugnare primus oium cœpisset, tanta mole lapidum à Thebanis obrutus est, (vt scribit Vegetius) vt fulminibus à Ioue singaf extinctus. ¶Fientq; pares in vulnera fratres) Eteocles & Polynices Oedipi filii, ꝓpter quos bellum illud Thebanũ fuerat susceptũ mutuis vulneribus ɔciderunt.

Subductaq; suos manes tellure,uidebit
Viuus adhuc uates,ultusq; parente parentem
Natus,erit facto pius,& sceleratus eodem,
Attonitusq; malis,exul mentisq;,domusq;,
Vultibus Eumenidum,matrisq; agitabitur umbris,
Donec eum coniux fatale poposcerit aurum,
Cognatumq; latus Phegeius hauserit ensis.
Tum demum magno petet hoc Acheloia supplex
Ab Ioue Callirhoe,natis infantibus annos
Addat,ne'ue necem sinat esse ultoris inultam.
Iuppiter his motus,priuignæ dona,nurus'q;,
Præcipiet,faciet'q; uiros impubibus annis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Miletus ex insula Creta in Asiam profectus sibi vrbem sui nominis constituit, huic ex Mæandri filia nati sunt Byblis & Caunus, ex his Byblis cum fratrem corporali amore potiusquā pio, fraternoque amore diligeret, nec vesaniam cupiditatem compesceret, atque per literas detestandum amorem indicauisset, furiali vesania ipse instinctus patriam profugit. Quem illa dum vestigiis persequitur multas permensa gentes, nouissime in Cariā venit, ibique assiduo mœrore, & fletu fatigata cum concidisset, nympharum Lelegeidum misericordia expirantes lachrymæ in fontem conuersæ sunt, qui dominæ nominé esset insignis.

Hæc ubi faticano uenturi præscia dixit
Ore Themis, *uano superi sermone fremebant.
Et cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat,queritur ueteres Pallantias annos
Coniugis esse sui,queritur canescere mitem
Iasiona Ceres.repetitum Mulciber æuum
Poscit Erichthonio,Venerem quoq; cura futuri
Tangit,& Anchisæ renouare paciscitur annos.
Cui studeat Deus omnis habet,crescit'q; fauore
Turbida seditio,donec sua Iuppiter ora
Soluit,& o' nostri siqua est reuerentia,dixit,
Quo' ruitis?tantum'ne aliquis sibi posse uidetur,
Fata quoque ut superet?fatis Iolaus,in annos,
Quos egit,rediit.fatis iuuenescere debent
Callirhoe geniti,non ambitione,nec armis.
Vos etiam,quo'que *hoc animo meliore feratis
Me quoq; fata regunt,quæ si mutare ualerem,
Nec nostrum seri curuarent Aeacon anni,
Perpetuum'q; æui florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoe meo,qui propter * amara senectæ
Pondera despicitur,nec quo prius,ordine regnat.
Dicta Iouis mouere Deos,nec sustinet ullus,
Cum uideat fessos Rhadamāthon,& Aeacō annis,
Et Minoa,queri,qui dum fuit integer æui
Terruerat magnas ipso quoq; nomine gentes.

RAPH. ¶SVBDVCTA tellure)subtracta terra. Nam hiatu terræ absorptus est Amphiaraus. ¶Vltus erit)vlciscetur. Nā Amphiaraus se ab vxore proditum cognoscēs Alcmæoni filio mādauit, vt post obitum suum Eriphylem perimeret, quod quidem cum executus esset, facti conscientia in insaniā conuersus est. ¶Natus)filius Amphiarai Alcmæon, qui patrem vlciscendo pius, occidendo vero matrem impius fuisse iudicatur. ¶Exul. men.) demens atque furiosus. ¶Domusq;)nam domo fugiēs in Acarnaniam peruenit, vt parricidium expiaret. ¶Donec eum coniux) Callirhoe Acheloi filia. ¶Fatale aurum) monile pernitiosum, quod qui habebat, infortuniis vexabatur. Id autē Alcmæon ablatum matri iam Alphesibœæ tradiderat. ¶Phegeius ensis)Phegei filiorū, à quibus Alcmæon fuit interemptus. (Phegeus.) ¶Hauserit) aperuerit, vulnerauerit. ¶Tum de)tandem post interfectum maritum. ¶Acheloia sup.)Callirhoe Acheloi filia Alcmæonis vxor. ¶Vltoris)Alcmæonis, qui patrem fuerat vltus. ¶Dona pri. nu.)Hebes, quæ & priuigna, & nurus Ioui erat. Nam Iunonis filia fuit sine patre, & Herculis Iouis filii vxor. ¶Præcipiet) ante capiet. ¶Impubibus an.)puerilibus. ¶Hæc vbi fa.)Byblidos in fontem sui nominis metamorphosin descripturus poeta, nonnulla præmittit, quibus eam commodius cum superiore connectat. ¶Faticano)fata canēti. ¶Eadem do.) vt iuuenes fierēt. ¶Pallantias) Aurora Pallantis gigantis filia. {Hesiodus autem Hyperionis filiā facit Auroram, Pallantis sororē patruelem, his versibus: (ADDI.)

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε σελήνην,
Ἠῶ θ' ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
Ἀθανάτοις τε θεοῖς οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι
Τίκτ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι
Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τέκεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε, δῖα θεάων.

Fuerunt enim fratres Hyperiō Creus, Geus & Iapetus. Terræ & Oceani filii, vt ex eodem patet.} ¶Sui coniug.)Tithoni, qui senio tandem in cicadam fuit conuersus. ¶Iasiona flaua Ceres) sic quidem ferè hactenus corrupte lectum est, quod perquam mirandum est cum Iasona & quadrisyllabum sit, & primam corripiat syllabam, quod sanè haud imperiti quidam animaduertentes Aesona putarunt esse legendum, quo quidem modo nulla vis rationi carminis affertur, sed cum nemo priscorum scribat Aesonem à Cerere fuisse amatum, censuerim Iasiona, qui accusatiuus in quinque syllabas excurrit, ita esse legendum, vt illud epitheton flaua penitus eradatur. Huic autem lectioni non vetustissima solum exemplaria, sed historiæ quoque astipulantur. Tradunt enim Iasium qui & Iasion dicitur, Iouis ex Electra filium adeo à Cerere fuisse amatum, vt in eius gratiam ad nuptias Hermiones * ipsius Iasii sororis maximam frumenti ac panis copiam attulerit, ac ex eo Plutum peperit, qui cultum vitæ instituere, pecuniasq; coaceruare, ac in vsus custodire omnium primus docuit, cum antea paruæ congregandæ, seruādæq; pecuniæ fuisset cura. hæc in. vi. Bibliotheces lib. neqs me finxisse putet, à Diodoro scribuntur. {De Iasione etiam Homerus meminit Odys. quinto his versibus:

Ὣς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ,
ᾧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ
Νειῷ ἔνι τριπόλῳ, οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεύς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.

Hunc alii Cretensem faciūt, Minois & Phroniæ nymphæ filiam, cum quo in prato forte dormiēte, vt inquit Comment. Theocriti, congressa Ceres, peperit Plutum. Hellanicus autem Electræ, & Iouis filium facit, fratrem Dardani, eum videlicet quem Virg. & Diod. Iasium vocant, alii alio nomine etiā Eetionem, vt Comment. Apollonii indicat. hunc cum Cerere cōcubuisse inde fabulantur, quòd homo agriculturæ studiosissimus fuisset, & post diluuium apud hunc solum, siue primum tritici semen in Creta repertū esset.} ¶Poscit Erichthonio)Erichthonius (vt diximus)ex Vulcani semine in terram à Pallade ipsum spernente pedibus deiecto natus est. ¶Et Anchisæ annos)Anchisen à Venere amatum, Aeneamq; ex ea susceptū carmine Virgilius notius est quàm hoc loco sit exponendum. ¶Cui stu.) faueat. ¶Quo rui.) quid sine vlla ratione affectatis. Omnia aūt fatis gubernari Iuppiter concludit. ¶Vos etiam)ordo est, Fata regunt etiam vos & me quoque, vt hoc animo meliore feratis. {Altera lectio melior videtur, qua legitur, quoq; hoc animo mel. feratis Pro, vtq; hoc animo mel. fer. &c. quid enim attinebat eandem particulam geminare nulla necessitate, & contra puritatem sermonis?} ¶Nec nostrum curuarent Aeacon)hoc est, incuruum senectute redderent. Tres autem filios suos iustitia insignes Aeacon, Rhadamantum, & Minoem Diis commemorat Iuppiter, qui omnes iam consenuerant neque per fata iuuenescere poterant. ¶Nec sustinet vllus queri) nec vllus audet conqueri. ¶Terruerat magnas gentes) nam Minois imperium late patebat.

Iasius.

Harmoniæ Deos fatis obnoxios esse.

ADDI.

*a. l. vario

Erichthonius.

*a. l. quod ue vt.

*al. multa.

ADDI.

¶TVNC

Tunc erat inualidus, Deionidenq; iuuentæ
Robore Miletum, Phœboq; parente superbum
Pertimuit, credensq; suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis Milete tua, celeriq; carina
Aegeas metiris aquas, & in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriæ curuamina ripæ
Filia Mæandri toties redeuntis eodem
Cognita Cyanee præstanti corpora nympha
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ.
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror, ut fratrem, nec qua debebat, amauit.
Illa quidem primo, nullos intelligit ignes,
Nec peccare putat, quo'd sæpius oscula iungat,
Quo'd sua fraterno circundet brachia collo,
Mendaciq; diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor, ui'sura'q; fratrem
Culta uenit, nimium'q; cupit formosa uideri,
Et siqua est illic formosior inuidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est, nullum'q; sub illo
Igne facit uotum, uerum tamen æstuat intus.
Iam dominũ appellat, iam nomina sanguinis odit.
Byblida iam mauult, qua'm se uocet ille sororem,
Spes tamen obscœnas animo demittere non est
Ausa suo uigilans, placida resoluta quiete
Sæpe uidet, quod amat, uisa est quoq; iungere fratri
Corpus, & erubuit, quamuis sopita iacebat.
Somnus abit, silet illa diu, repetit'q; quietis
Ipsa suæ speciem, dubia'q; ita mente profatur.
Me miseram. tacitæ quid uult sibi noctis imago?
Quàm nolim, rata sit. cur hæc ego somnia uidi?
Ille quidem est oculis, quamuis formosus iniquis.
Et placet, & possit, si non sit frater, amari,
Et me dignus erat, uerum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil uigilans committere tentem,
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.
Testis abest somno. nec abest imitata uoluptas.
Proh Venus & tenera uolucer cum matre Cupido
Gaudia quanta tuli? qua'm me manifesta libido
Contigit? ut iacui totis resoluta medullis?
*Vt meminisse iuuat? quãuis breuis illa uoluptas,
Nox'q; fuit præceps, & cœptis inuida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine iungi,
Qua'm bene Caune meo poteras gener esse parẽti.
Omnia Dii facerent, essent communia nobis,
Præter auos, tu me uellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur pulcherrime matrem.
Hei mihi, quæ male sum, quos tu, sortita parentes,
Nil nisi frater eris quod obest, id habebimus unũ.
Quid mihi significant ergo mea uisa? quod autem
Somnia pondus habẽt? an habẽt & somnia põdus?
Dii melius, Dii nempe suas habuere sorores.

RAPH.

Miletus Mileti cõditor.

¶TVNC e.in.) cum ea Iuppiter dixit. ¶Deionidenq; iu. Ro. Mi.) Miletus Solis fuit filius ac Pasiphaes Minois vxoris frater, qui cum Minoen iam senio confectum regno priuare pararet, à Ioue deterritus in Asiam sponte aufugit, vbi & vrbem condidit, quàm de nomine suo Miletum appellauit, & Cyaneam nympham Mæandri fluuii filiam compressit, ex qua Caunũ & Byblida liberos suscepit, sed Byblis cũ adoleuisset ita fratris amore ardere cœpit, vt epistola quoque eum in amplexus suos pellicere ausa sit. Cæterum Caunus nefandam sororis libidinem detestatus ex patria aufugit, Byblis vero insecuta, cum iam & Cariam & Lyciam & Legas peragrasset labore ac lachrymis confecta, nympharum miseratione in fontem sui nominis fuit commutata. ¶Deioniden.) Deionei forsitan filiũ, vt vulgus putabat. Nam Apollinis fuisse filium poeta testatur, tametsi nusquã legitur à Deioneo ipsum ducere originẽ, præterquã qđ Ouid. id innuere videtur. Ac variæ quidẽ sunt de Mileto priscorum opiniones. Alii nãq; Euxantii ex Micone* nati filium fuisse aiunt, alii Apollinis ex Aræa Cleochi filia, quibus astipulatur Aristocritus scribẽs Aræã Cleochi fuisse filiã, ex qua & Apolline genitũ esse infantẽ, qui in Milaca herbã fuerit expositus. Susceptũ aũt à Cleocho fuisse & à Milace Miletũ nominatũ. Forsitan aũt Cleochidẽ legẽdũ est, nõ Deionidẽ, vt est in exẽplarib. scriptũ, sed cũ ad virilẽ peruenisset ætatẽ Miletus, à Minoeq; odio haberetur, secessisse primũ in Samũ vbi ẽt locus est ab illo Miletus cognominatus. Deinde cũ in Cariã trãsiisset, vrbẽ ædificasse, atq; à suo noie Miletũ appellasse. Alii aũt scribũt à Sarpedone Iouis filio Miletũ & ædificatã, & ab ea, quæ est in Creta noiatã. Ipsã vero primũ Pityusã siue Anteslã, deide Anactoriũ, postea Miletũ fuisse vocatã. ¶Arcere p.p.) ex Creta ac imperio suo expellere. ¶Aegeas m. a.) Aegeum mare trãsis. ¶In A. te.) in Asia terra. Patronymicũ enim pro positiuo positũ est. ¶Mœnia c.) Oui. quidem sentit Miletũ vrbẽ à Mileto Solis filio & cõditã & appellatam. Strabo aũt ex Ephori sentẽtia scribit duas esse Miletos, veterẽ & nouã. ac veterẽ quidẽ à Cretẽsibus Sarpedone duce ædificatã. Miletumq; cognominatã à Mileto, quæ, est in Creta, cũ prius Leleges eũ locũ tenerent. Nouã vero postea à Neleo cõditã fuisse iuxta mare, quatuorq; eã portus habere. ¶Filia M.) Mæãder fluuius est Phrygiæ adeo flexuosus, vt in seipsum redire videatur. ¶Cognita C.) duæ nymphæ hoc nomine à poetis donãtur. Altera Sicula, Proserpinę socia, altera Mæandri filia. ¶Est e.) peperit. ¶Byblida c.C.) Byblis etiã Byble à quibusdã vocatur, vnde Byblus Phœnicię vrbs omniũ antiquissima, quæ à Saturno ædificata perhibetur. ¶Apollinei f.) formosi, atq; Apollini similis, siue ab Apolline originem ducentis. ¶Ne qua d.) quatenus. ¶Mẽdaci vmbra) fallaci specie. ¶Paulatim declinat amor) inclinat in nefandam libidinẽ. ¶Sed nondum est manifesta sibi) nondum inquit se amore captã esse intelligit. {Nullumq; sub illo igne facit votum, quod nondum tam magnus erat is amor, vt propterea votum aliquod susciperet, quod facere solẽt, qui vehementer amant.} ¶Iã dominũ appellat) vt enim amicæ vocantur dominæ, sic amatores domini appellãtur. ¶Iam no. sang. odit) fratrẽ & sororẽ. ¶Demittere) immittere, cõcipere. ¶Spes obscœnas) coeundi cum fratre. ¶Placida resoluta quiete) dormiẽs. Placida enim quies somnus est. ¶Visa est quoq; iung. fratri. Corp.) hoc est, Byblis dormiens sibi est visa coire cũ fratre, id quod amantibus ferè vsu venire solet. ¶Silet illa diu) stupebat enim noua illa voluptate, quam senserat. ¶Repetit) in mentem reuocat. ¶Speciem suæ quietis) Imaginẽ sui somni. ¶Me miseram) eleganter virginis amore captæ cogitationes, variosq. affectus effingit poeta. ¶Tacitæ noctis) in qua omnia tacent aïalia. ¶Quãuis iniquis) quantumuis inimicis. Magna est autẽ pulchritudo, quæ ab inimicis quoq; approbetur. ¶Imitata) simulata, imaginata. ¶Proh Venus) hac exclamatione Byblis se maximam illo insomnio sensisse voluptatem aperte ostendit. ¶Tenera) delicata. ¶Vt) quàm. ¶Præceps) breuis ac velociter fugiens. ¶Mutato nomine) sororis subaudiatur. ¶Hei mihi) cruciatur Byblis, quod Caunus sibi tantum frater, non etiam maritus sit futurus. ¶Mea vi.) mea insomnia. ¶Dii melius) habent, faciuntq; quàm homines, qui sorores proprias vxores ducunt.

Minoe fortassis, qđ & I Cõmẽt. Apolloni eodẽ modo legatur.

Mileti duę

Mæander

Cyaneæ duæ.

Byblis.

Byblus.

ADDI.

*a.l. quàm

Sic Saturnus Opim iunctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi.
Sunt superis sua iura, quid ad cœlestia, ritus
Exigere humanos, diuersaq́ue fœdera tento?
Aut nostro uetitus de corde fugabitur ardor.
Aut hoc si nequeo, peream precor ipsa, toroq́ue
Mortua componar, positæq́ue det oscula frater.
Et tamen arbitrium quærit res ista duorum.
Finge placere mihi, scelus esse uidebitur illi.
At non Aeolidæ thalamos timuere sororum.
Vnde sed hos noui? cur hæc exempla paraui?
Quò feror? obscœnæ procul hinc discedite flammæ.
Nec nisi qua fas est germanæ frater ametur,
Si tamen ipse mei captus prior esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori,
Ergo ego, quæ fueram non reiectura potentem,
Ipsa petam? poteris ne loqui? poteris ne fateri?
Coget amor, potero, uel si pudor ora tenebit.
Littera celatos arcana fatebitur ignes,
Hoc placet, hæc dubiam uincit sententia mentem,
In latus erigitur, cubitoq́ue innixa sinistro,
Viderit, insanos (inquit) fateamur amores,
Hei mihi quò labor? quẽ mens mea concipit ignẽ?
Et meditata manu componit uerba trementi,
Dextra tenet ferrum, uacuam tenet altera ceram,
Incipit, & dubitat, scribit damnatq́ue tabellas,
Et notat, & delet, mutat, culpatq́ue probatq́ue,
Inq́ue uicem sumptas ponit, positasq́ue resumit,
Quid uelit ignorat, quicquid factura uidetur,
Displicet, in uultu est audacia mista pudori.
Scripta soror fuerat, uisum est delere sororem,
Verbaq́ue *correptis incidere talia ceris,
Quam, nisi tu dederis non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amãs pudet ah pudet edere nomẽ,
Et si quid cupiam quæris, sine nomine uellem
Posset agi mea causa, meo, nec cognita Byblis
Ante forem quàm spes uotorum certa fuisset,
Esse quidem læsi poterat tibi pectoris index
Et color, & macies, & uultus, & humida sæpe
Lumina, nec causa suspiria mota parenti.
Et crebri amplexus, & quæ, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.
Ipsa tamen, quãuis animi graue uulnus habebam
Quãuis intus erat furor igneus, omnia feci,
(Sunt mihi Dii testes) ut tandem sanior essem.
Pugnauiq́ue diu uiolenta Cupidinis arma
Effugere infelix, & plusquam ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli, superata fateri
Cogor, opemq́ue tuam timidis exposcere uotis,
Tu seruare potes, tu perdere solus amantem.
Elige utrum facias, non hoc inimica precatur.
Sed quæ cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
Expetit, & uinclo tecum propiore ligari.
Iura senes norint, & quid liceatq́ue, nefasq́ue,
Fasq́ue sit, inquirant, legumq́ue examina seruent.
Conueniens Venus est annis temeraria nostris,
Quid liceat nescimus adhuc, & cuncta licere
Credimus, & sequimur magnorũ exempla Deorũ.
Nec nos aut durus pater, aut reuerentia famæ.

RAPH. ❡ S ❡ C Saturnus Opim) Opis Opis filia fuit Cœli, quæ Saturno fratri nupta multos filios procreauit. ADD. L. {alio nomine Rhea à poetis vocata & Cybele, & magna mater. Orpheus autem in hymnis non Cœli sed Protogeni filiam facit.} ❡ Iunctam sibi sanguine) consanguineam & sororem. ❡ Oceanus Tethyn) Tethys. Tethys Cœli & Vestæ filia Oceano fratri nupsit, eiq́; maximam nympharum multitudinem peperit. ❡ Sunt superis sua iura) alia inquit iura Dii, alia homines habent. ❡ Ad cœlestia) ad cœlestium exemplum. ❡ Ritus humanos) hominum mores. ❡ Diuersaq́; fœdera) ad exemplum diuersorum fœderum & legum. Alia nãque sunt fœdera hominum, alia Deorum. ❡ Vetitus ardor) prohibitus, ac nefandus amor. ❡ Arbitrium) voluntatem, præsentiam.

Macarei & Canaces amores. ❡ At non Aeolide) Macareus Aeoli filius cum Canace sorore concubuit, ex eaq́; filium suscepit, qui cum à nutrice domo efferretur, seipsum vagitu prodidit. Quare indignatus Aeolus gladium filiæ misit, quo pro meritis vteretur, Macareus vero aufugit. Ad eleuandum autem scelus Byblis plurali numero vtitur, cum Macareus solus ex Aeolidis cum sorore coiuerit. ❡ Vnde sed hos noui?) anastrophe est, sed, enim coniunctio primum in oratione locum obtinet, seipsam autem reprehendit Byblis, quod nefandi amoris exempla sibi venerint in mentem. ❡ Obscœnæ flammæ) turpes amores. ❡ Qua fas est) quatenus licet atque honestum est. ❡ Indulgere) obsequi. ❡ Ergo ego) affectum ostendit hoc loco ergo. ❡ Non reiectura) non repulsura. Distrahitur autem Byblis in varias cogitationes, hinc ab amore, illinc à pudore. ❡ Coget amor, potero) si coniunctio subaudienda est. Si coget amor. Sic Iuuenalis. Græculus esuriẽs in cœlum iusseris ibit. ❡ Viderit) Caunus viderit quid sit acturus. Cæterum nos ei nostros amores aperiamus. ❡ Hei mihi quò labor?) sic & amore & pudore vexatur Byblis, vt quid agat eligere nesciat. ❡ Ignem) ardorem, furorem. ❡ Meditata) excogitata. ❡ Dextra tenet ferrum) stylum ferreum, quo in tabulis etiam num scribitur. Gestũ autem scribentis in tabellis exprimit. ❡ Vacuam ceram) in qua nihil erat scriptum. ❡ Et dubitat) puellæ amore exæstuantis exprimit leuitatem, atque infirmitatem. ❡ Sumptas) tabellas. ❡ Placuit delere sororem) nam soror nomen est sanguinis, eo quòd fratrem suæ turpitudinis ipsam admonere putauit. ❡ Incidere) inscribere. ❡ Correptis) celeriter raptis. ❡ Quam, nisi tu dederis) in hac scribẽda Epistola ita personam puellę fratrem & amantis & verentis suscipit poeta, vt optime seruet decorum. Est autẽ adeo facilis, vt & à virgine scripta esse, & nulla expositione indigere videatur. ❡ Amans) puella amore capta. ❡ Et si quid cupiam quæris) vellem inquit posse petere sine nomine meo id quod opto, si forte quæris quid cupiam. ❡ Votorum) cupiditatis. ❡ Læsi pectoris) animi amore capti. ❡ Et color) pallidus. ❡ Et vultus) mœstus. ❡ Sororia) sorori cõuenientia. Hoc enim sororium significat, nec vnquam substantiuum inuenitur sororius pro sororis marito, vt vulgus imperitorum putat. ❡ Ipsa tamẽ quamuis) se inuitam quidem, sed coactam amori succubuisse ait. ❡ Pugnaui effugere) vt effugerem in soluta dicimus oratione. ❡ Violenta arma) vim afferentia. Cum quadam excusatione autem violenta dicuntur, quibus viri quoque, ac Dii ipsi, nedum puella succumberet. ❡ Dura) patiens dolorum. ❡ Timidis votis) hypallage est. Ego nanque timida intelligitur. ❡ Vinclo propiore) nodo arctiore, strictiore, hoc est, coitu. ❡ Iura senes norint) ab ętate suadet fratri Byblis, vt nihil de legibus curet. ❡ Legum examina) æqualitatem legum, ac seueritatem. ❡ Venus temeraria) incõsiderata. ❡ Nec nos aut durus pater, à commoditate argumentatur Byblis. ❡ Aut reuerentia famæ) periphrasis est pudoris.

Byblidos epistola.

*Correctis habẽt cor. cod. quòd sententiæ melius quadrat.

❡ DVLCIA

Aut timor impediet tantum absit causa timendi,
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi
Et damus amplexus, & iungimus oscula coram.
Quantú est quod desit? * miserere fatentis amoré
Et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor.
Ne'ue merere, meo subsc*ri*bi causa sepulchro.
Talia nequicquam perarantem, plena reliquit
Cera manú, summoq; in margine uersus adhaesit,
Protinus impressa signat sua crimina gemma.
Quá tinxit lachrymis (linguae defecerat humor)
Deq; suis unum famulis pudibunda uocauit,
Et * pauidum blandita, fer has fidissime, nostro
Dixit, & adiecit (longo post tempore) fratri.
Cum daret, elapsae manibus cecidere tabellae.
Omine turbata est, misit tamen; apta minister
Tempora nactus adit, traditq; latentia uerba.
Attonitus subita iuuenis Maeandrius ira,
Proiicit acceptas, lecta sibi parte, tabellas,
Vixq; manus retinens trepidantis ab ore ministri,
Dum licet (o uetitae scelerate libidinis author)
Effuge, ait, qui si nostrum tua fata pudorem
Non traherent secum, poenas mihi morte dedisses.
Ille fugit pauidus, dominaeq; ferocia Cauni
Dicta refert, palles audita Bybli repulsa.
Et pauet obsessum glaciali frigore corpus.
Mens tamen ut redit, pariter rediere furores,
Linguaq; uix tales icto dedit aere uoces.
Et merito, quid enim temeraria uulneris huius
Indicium feci? quid, quae celanda fuerunt,
Tam cito commisi properatis uerba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Praetentanda mihi, ne non sequeretur euntem,
Parte aliqua, ueli qualis foret aura, notare
Debueram, tutoq; mari decurrere, quae nunc
Non exploratis impleui lintea uentis.
Nunc feror in scopulos igitur, submersaq; toto
Obruor Oceano, nec habent mea uela recursus.
Quid, quod & ominibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tunc cum mihi ferre iubenti
Excidit, & fecit spes nostras cera caducas?
Nonne uel illa dies fuerat? uel tota uoluptas?
Sed potius mutanda dies. Deus ipse monebat,
Signaq; certa dabat, si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere cerae
Debueram, praesensq; meos aperire furores.
Vidisset lachrymas, uultus uidisset amantis.
Plura loqui poteram, quá quae cepere tabellae.
Inuito potui circumdare brachia collo,
Et si reiicerer, potui moritura uideri,
Amplectiq; pedes, affusaq; poscere uitam.
Omnia fecissem, quorum si singula, duram
Flectere non poterant, potuissent omnia mentem.
Forsitan & missi sit quaedam culpa ministri.
Non adiit apte, nec legit idonea, credo,
Tempora, nec petiit horamq;, animumq; uacanté.
Haec nocuere mihi, neq; enim de Tigride natus,
Nec rigidos silices, solidum'ue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit, nec lac bibit ille Leaenae.

* a.l. desit

* a.l. pauidum, idest, pauidae.

RAPH. DVLCIA furta) furtiua stupra, iucundos coitus. Secreta) secretò, nomen pro aduerbio est positum. Coràm) palàm in omnium conspectu, aut coràm patre. Cborâm enim ad certos, Palàm ad omnes refertur. Quantum est quod desit) ac si diceret parum admodum deest ad explendum amorem nostrum. Nam ex quinque lineis amoris, uisu, alloquio, tactu, osculo, concubitu, solus coitus restabat. Desit) legitur quidam, desit, pro desit, neque omnino inepte, ut puto. Causa) mortis subintelligatur. Perarantem) perscribentem. Nequicquam) frustra: nihil enim profuerunt preces illae, quin potius obfuerunt. In summo margine) in ultima marginis parte. Adhaesit) affixus fuit & scriptus. Signat) sigillat. Omine) augurio. Iuuenis Maeandrius) Caunus Maeandri nepos. Ab ore) à facie. Trepidantis) timentis. Dum licet) dum potes. Tua fata) tua mors. Nostrum pudorem) hoc est, si tua mors nobis dedecori nô esset. Palles audita Bybli repulsa) apostrophe est poetae ad Byblida. Glaciali frigore) timore. Quod enim sequitur pro eo quod praecedit, frequenter per metonymiam ponitur, & contrà. Icto aere) percusso. Nam ex percussione aeris uox fieri censetur. Et merito) spernor subaudiendum. Significat autem Byblida diu attonitam fratris repulsa tacuisse, ac tandem in querelas poenitentiae plenas erupisse. Indicium feci) indicium. Vulneris huius) amoris, qui corda hominum uulneribus conficere uidetur. Properatis tabellis) festinanter scriptis, ac missis. Ambiguis dictis) dubiis uerbis, quae in diuersas trahi sententias possint. Ne non sequeretur) ut sequeretur; ex duabus enim negationibus constituitur affirmatio. Parte aliqua ueli) metaphora à nauigantibus sumpta, qui ante quàm pandant uela, solent notare, quales uenti sint futuri. Qualis foret aura) qualis foret Cauni uoluntas. Tuto mari) pro toto legendum esse tuto facile ex sensu ipso apparet, quauis ferè in exemplaribus toto corruptè legatur. Non exploratis uentis) non intellecta Cauni uoluntate. Persistit enim in metaphora à nauigantibus sumpta. In scopulos) in maximas anxietates. Nec habent) nescit enim uox emissa reuerti, ut inquit Horatius. Cera) tabella cerata. Nonne uel illa dies) se arguit Byblis, quòd casu tabellae admonita in alium diem non distulerit literas Cauno mittendas. Et tamen ipsa loqui) hic quoque colligit Byblis se temere ad Caunum fratrem literas dedisse, satiusq; fuisse si ipsa coràm suos amores confessa fuisset. Cepere) continere potuerunt. Affusaq;) profusa, proiecta ad pedes Cauni. Id quod fit cum aliquid ardui uolumus impetrare. Sit) esse possit. Non adit apte) decenter, opportune. Nec legit) elegit. Credo) ut puto. Animumq; uacantem) aliis curis uacuum.

ADDI.

Byblidis querelae.

Vincetur, repetendus erit. nec tædia cœpti
Vlla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi reuocare liceret,
Non cœpisse fuit, cœpta expugnare, secundum est.
Quippe nec ille potest, ut iam mea uota relinquã,
Non tamen ausorum semper memor esse meorũ
Et quia desierim, leuiter uoluisse uidebor.
Aut etiam tentasse alium, insidiisq; petisse.
Vel certè non hoc, qui plurimus urget, & urit,
Pectora nostra Deo, sed uicta libidine, credar.
Deniq; iam nequeo nil commisisse nefandum.
Et scripsi, & petii, temerata est nostra uoluntas,
Vt nihil adiiciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multũ est in uota, in crimina paruũ.
Dixit, & incertæ tanta est discordia mentis,
Cum pigeat tentasse, libet tentare, modumq;
Exit, & infelix committit sæpe repelli.
Mox ubi finis abest, patriam fugit ille, nefasq;,
Inq; peregrina ponit noua mœnia terra.
Tum uero, mœstam tota Miletida mente
Defecisse ferunt. tum uero à pectore uestem
Diripuit, planxitq; suos furibunda lacertos.
Iamq; palã est demens, inconcessamq; fatetur
Spem Veneris, sine qua patriam, inuisosq; penates
Deserit, & profugi sequitur uestigia fratris.
Vtq; tuo motæ proles Semeleia Thyrso
Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ,
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides uidere nurus, quibus illa relictis
Caras, & armiferos Lelegas, Lyciamq; pererrat.
Iã Cragon, & Limyrẽ, Xanthiq; reliquerat undas,
Quodq; Chimæra iugũ, mediis in partibus ignẽ, *
Pectus, & ora leæ, caudam serpentis habebat.
Deficiunt syluæ, cum tu lassata sequendo
Concidis, & dura positis tellure capillis
Bybli iaces, frondesq; tuo premis ore caducas.
Sæpe illam nymphæ teneris Lelegeides ulnis
Tollere conantur, sæpe ut medeatur amori
Præcipiunt, surdæq; adhibent solatia menti.
Muta iacet, uiridesq; suis tenet unguibus herbas
Byblis, & humectat lachrymarum gramina riuo.
Naiadas his uenam, quæ nunquã arescere posset,
Supposuisse ferũt. quid enim dare maius habebãt?
Protinus, ut secto piceæ de cortice guttæ,
Vt'ue tenax grauida manat tellure Bitumen,
Vtq; sub aduentum spirantis lene Fauonii
Sole remollescit, quæ frigore constitit unda,
Sic lachrymis consumpta suis Phœbeia Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoq; uallibus illis
Nomen habet, dominæ, nigraq; sub ilice manat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Phæstos oppidum fuit in insula Creta, hic Lyctus generosæ stirpis, ac præstantis fidei, cum petisset a Thelethusa coniuge, vt si puellam pareret, necaret, si autem puerum, sobolem patriç seruaret, & vterque cum pro casu futuro lachrymas dedissent, matter nequiens inferre manus illæ, Isidem in malis habuit auxilio, cuius pollicitis illa infantem pro puero, decepta patre filii opinione nutriuit. Itaque cum ætas matura nuptiis meruisset, nihil suspicans pater obstrictus fide coniugis, Ianthen ex Telete genitam despondit, qui inter se dum graui amore premerentur maxime Iphis, hoc enim pater nomine eum vocari voluerat, & trepidante etiam matre ne Iphis diu aduersus virum cum infamia reperiretur, eadem Dea fuit auxilio, nam vt totis nuptiis fugari possent, Iphin in puerum transfigurauit.

RAPH. ¶SI FACTA mihi reuocare liceret) hoc est si possem efficere, vt facte essent infecta. ¶Cœpta expugnare) incœpta perficere. ¶Quippe nec ille potest) multis rationibus colligit Byblis melius esse, vt in incepto persistat, q̃ ab eo desistat. ¶Relinquã) deponã. ¶Leuiter) leui amore impulsa. ¶Qui plurimus) maximus, grauissim⁹. ¶Hoc Deo) Cupidine. ¶Deniq; iã nequeo) omnino inquit iam nefanda cõmisi, neque innocens possum existimari. ¶Temerata) violata. ¶Vt nihil adiiciã) q̃uis nihil iis quæ iã cõmisi adiũgã. ¶In vota) ad vota explẽde. ¶Incertę mẽ.) instabilis animi. ¶Cõmittit sę. re.) cõmittit vt sępe repellatur. ¶Mox vbi finis abest) deinde inquit cum nullus finis imponitur Byblidos flagitio, Caunus patriã reliqt.
Ceunus ¶Inq; pe.) in Caria vrbem ædificauit, quã de noie suo Caunũ appellauit, & æstate, & autũno pestiferã. Discedit autẽ eb historia poeta, quo magis verisimilẽ fabulã reddat, nam Cauni cõditores à Strabõe ex Creta venisse scribuntur. ¶Miletida) Byblida Mileti filiã. ¶Plãxit) pcussit. ¶Sine qua) que erepta. ¶Profugi) porrò fugati. ¶Vt'que tuo motæ) eo furore Byblida egitatam fuisse ait poeta, quo Bacchæ vexantur, dum tertio quoq; anno Orgia celebrãt. ¶Proles Semel.) apostrophe ad Bacchũ. ¶Motæ) cõcitatæ. ¶Tuo Thyrso) tuis sacris per synecdochen. Est nãq; Thyrsus hasta pãpinis tecta, quæ in sacris Bacchi iactabat. ¶Ismaria) Thracię. ¶Triẽnia) Trieterica Grçce dicuntur, eo quod tertio quoq; anno celebrerentur. ¶Bubasides nu.) Cariæ. Nã Bubasus, vnde Bubasides declinentur, Cariæ regio est
ADDI. {meminit & Pli. li. v. ca. 28.} ¶Caras) Cariæ pplos. ¶Et
Leleges armiferos Lelegas) Leleges populi sunt Cariæ bellicosissimi.
Cregus ¶Iam Cragon) Cragus mons est Lyciæ Apollini sacer, qui promõtoria octo habere scribitur, ac eiusdẽ nois
ADDI. vrbẽ. {Plin. Teurũ hoc noie appellari certa sui parte dicit, aliis enim locis aliis noibus eundẽ illũ dici. Vide lib.
Limyre v. ca. xxvii.} ¶Et Li.) Limyre oppidum est Lyciæ iuxte
ADDI. Cragon. {cum amne eiusdẽ nois vt Pli. li. v.} ¶Xãthiq;)
Xanthus Xanthus, & fluuii, & Lyciæ vrbis maximæ nomen est.
Chimæra ¶Quodq; Chi. iu.) Chimæra mons est Lyciæ q vt Aetna in Sicilia, fumũ ac flãmarũ globos emittit. Id quod poetis causam prębuit, vt fingerent Chimærã esse monstrũ, partẽ anteriorẽ leonis habens flãmas euomẽtem, mediũ ac ventrẽ capræ, posteriorẽ draconis, vnde etiã
ADDI. Home. inquit. {πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.} Sanè Chimæra capra
ADDI. interpretatur. {Quodq; chimæra iugũ med. in partibus ignẽ, hunc versum alii, inter quos & Perottus, sic legũt,

Quoq; Chimęra iugo, mediis in partibus hircum
Pectus & ore leæ &c.

quæ lectio & planior est, & cum fabula magis cõsentit. Porrò fingunt poetæ Chimærã ex Echidna & Typheone natã esse, postremo autẽ à Bellerophonte, auxilio Pegasi, occisam Hesiod. in Theogonia addit, etiam tricipitẽ fuisse, Eius versus sunt.

Ἡ δὲ χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ,
Δεινήν τε, μεγάλην τε, ποδώκεά τε, κρατερήν τε,
Τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαὶ, μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
Ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος,
Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.
Τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.

De Pegaso autẽ Bellorophonte etiã Homerus meminit Iliados sexto.} ¶Quid enim dare maius habebãt?) idest poterant, ac si diceret nihil. ¶Protinus vt secto) quomodo in fontem fuerit resolute Byblis triplici similitudine poeta exponit. ¶Piceæ de cortice) picea arbor est, ex cuius trunco si incidatur, resina fluit. ¶Vt'ue tenax bitumen) bitumen, genus est
ADDI. picis ex terra nascens. {De bitumine Plin. lib. xxxv. ca. xv. Et Bituminis vicina inqt est natura, alibi limus, alibi terra. Limus à Iudææ lacu, vt diximus, emergens, terra in Syria circa Sidonẽ, oppidum maritimum, Spissantur hæc vtraq; & in densitatem coeunt.} ¶Spirantis l.) leniter, nomen pro aduerbio. ¶Remollescit) iterũ mollis, ac liquida fit. liquescit. ¶Cõstitit) congelata fuit. ¶Phœbeia By.) Phœbi neptis.

¶FAMA

Fama noui centum Cretæas forsitan urbes
Implesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutato Crete propiora tulisset.
Proxima Gnossiaco nam quondam Phæstia regno
Progenuit tellus ignotum nomine Lyctum
Ingenua de plebe uirum nec census in illo
Nobilitate sua maior, sed uita, fides'que
Inculpata fuit, grauidæ qui coniugis aures
Vocibus his monuit, cú iam propé partus adesset.
Quæ uoueá duo sunt, nunimo ut releuere dolore,
Vt'que marem parias. onerosior altera sors est,
Et uires fortuna negat. quod abominor, ergo
Edita forte tuo fuerit si fœmina partu,
Inuitus mando, pietas ignosce, necetur.
Dixerat, & lachrymis uultum lauere profusis.
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suú uanis Thelethusa maritum
Sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arcto.
Certa sua est Lycto sententia. iam'que ferendo
Vexerat illa grauem maturo pondere uentrem,
Cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum pompa comitata sacrorum
Aut stetit, aut uisa est. inerant lunaria fronti
Cornua, cum spicis nitido flauentibus auro,
Et regale decus, cum qua latrator Anubis,
Sancta'que Bubastis, uarijs'que coloribus Apis,
Qui'que premit uocem, digito'que siléntia suadet,
Sistra'que erant, nunquá'que satis quæsitus Osiris,

CAPH. Lyctus ¶ FAMA no. cen.) hæc ad cónectendá Iphidis Metamorphosin in maré, à poeta referuntur. Nam Lyctus quidá de plebe Thelethusam duxit vxoré, cui grauidæ mádauit, vt si maré quidé pareret, educaret, sin fœminá, eá poneret. Solicitæ igitur ac mœstæ propter viri mádata Thelethusæ, Isis Dea in somnis apparuit, eáq; hortata est, vt qcqd pareret, educare nihil dubitaret. se enim auxilio cú opus esset, futurá. Quare Thelethusa cum puellá peperisset, maré esse mẽtita est marito, qui ei nomé aui imposuit, Iphimq; appellauit, atq; vt masculum educauit, sed cú ad tertiú & decimú ætatis annũ peruenisset, ei pater Ianthé Telestæ cuiusdá vicinú filiá despósauit. Cum vero dies nuptiarú adesset. Thelethusa vná cum Iphide téplum Isidis adiit, illiusq; Iplorato auxilio Iphis in maré puersus, Ianthe quá frustra ab se amari crediderat potitus est. ¶ Cretæas vr.) Cretéses, vnde Miletus Byblidos pater coloniá deduxerat in Asiá. Est auté Creta insula centú vrbiú fama nobilis, à Creta nympha Hesperidis filia cognominata, vt Dosiades scripsit, vt Anaximáder à rege Curatũ. Hęc Aeria primũ, deinde Curetis, tú Macaros à téperie cœli fuit appellata. Hæc Plini. ¶ Phæstia tel.) Phæstus vrbs fuit Cretæ à Minoe ædificata, & à Gortyniis deleta. ¶ Gnossiaco regno) Gnossos vna fuit ex præstantibus Cretæ vrbibus ¶ Quę vo.) optem, cupiam. ¶ Vt releuere) vt parias. ¶ Onerosior altera sors est) fœminá non solú enim educare, sed etiá doté parare oportet. ¶ Quod abominor) quod omen Dii auertant. ¶ Vsq;) semper, cótinue ¶ In arcto) in angusto, vt bene speret Deos ei nó defuturos ¶ Inachis) Io Inachi filia, quæ in vaccam conuersa, cum pristinæ figuræ foret restituta, ab Aegyptiis pro Dea fuit culta, Isis'que appellata. Huius aũt ornatú & comites describit poeta. ¶ Lunaria cornua) cú cornibus náque pingebatur Isis, vt quæ eadé cum Luna esse dicatur. Nam primi hoies in Aegypto geniti hunc mundi ornatú admiráres, vniuersorú'que naturá duos esse Deos, & quidé æternos sunt arbitrati Solem & Luná, & illum quidé Osiridem, hanc vero Isidem appellarũt, vt Diodorus lib. I. scribit. Luna auté primis diebus cum crescit cornua habere videtur, Bos quoque ei ab Aegyptiis sacrificatur. {Herodotus per Isidem, intelligi Ceceré ab Aegyptius tradit, vt per Osirim, Dionysiú. Idem & Diodor. alio loco monet.} ¶ Et regale decus) diadema. ¶ Cum qua latrator Anubis) Mercurius ab Aegyptiis colitur sub canis figura, significantibus eum fuisse custodé Osiridis, & Isidis, Anubis'que appellatur. {Hunc vt Diodorus tradit, quidá Osiridis filiú fecerũt, fratré Macedonis. Habuisse auté eos insignia Clypeorum, Anubim canem, Macedonem Lupum. Hinc ea animalia ab Aegyptiis vt sacra obseruari} ¶ Sancta'q; Bubastis) comes Isidis videtur fuisse Bubastis. Eadem'que cú Diana esse ab Herodoto perhibetur. Sed pro ipsa quoque Iside accipi solet, à Bubasto vrbe cognominata. Hoc vero ex iis quæ in columna eius sacris literis scripta traduntur percipi potest. Ego Isis sum Aegypti regina à Mercurio erudita, quæ ego legibus statui, nullus soluet. ¶ Ego sum Osiridis) ego sum prima frugum inuentrix. ego sum Ori regis mater. ego sum in astro canis refulgens. mihi Bubasta vrbs condita est. gaude, gaude Aegypte me nutristi. Hæc Diodor. ¶ Variis'que coloribus Apis) bos varias habens maculas in Aegypto colebatur in ppetuá memoriá Osiridis frugũ, frumenti que repertoris, quáq̃ boues rufi immolari permitterétur, quod colori Typhoni, qui Osiridem necauit similes uiderentur. {Solinus cap. xxxiiii. Inter omnia, quæ Aegyptus habet digna memoratu, præcipue boué mirantur. Apim uocant. Hunc instar numinis colit, insigné notæ albæ macula, quæ dextro lateri eius ingenita, corniculátis Lunæ refert facié. Statutú æui spatium est, quod ut affuit, principio sacri fontis profundo immersus necatur, ne diem lógius trahat, q̃ licebit, mox alter, nec sine publico luctu requiritur, quem repertú centum antistites Mẽphim prosequuntur, ut incipiat sacris ibi initiatus, sacer fieri. &c. Herodotus aũt lib. iii. Apin ab Aegyptiis uocari ait, qué Græci Epaphũ dicunt. Eundé'que hoc modo describit. ὁ δὲ ἄπις, ὁ ἔπαφος, γίνεται μόσχος ἐκ βοός, ἥτις οὐκέτι οἵη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βάλλεσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καί μιν ἐκ τούτου τίκτειν τὸν ἄπιν. ἔχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος ὁ ἄπις καλεόμενος σημήια τοιάδε. ἐὼν μέλας, ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον φορέει, ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου, αἰετὸν εἰκασμένον, ἐν δὲ τῇ οὐρῇ τὰς τρίχας διπλᾶς, ἐπὶ δὲ τῇ γλώσσῃ κάνθαρον.} ¶ Qui'q; premit uocem) Harpocratem significat, qui cum digito ad os apposito pingebatur. {Vnde apud Catullú Reddere Harpocraté, pro silentiú imponere, legitur. Similis Dea apud Romanos Angerona fuisse traditur. Vide Eras. prouerbia.} ¶ Sistra'q; erant) Tympana. {Σεῖστρον Græcum est nomen, à σείειν, hoc est quatiendo dictú, erat enim crepitaculú Aeneum, cuius agitatione, sonitú reddebant, in sacris Isidis soléne. Vt & Suid. meminit. Virg. Regina in mediis paruo uocat agmina sistro.} ¶ Nunquá'que satis quæsitus Osiris) Deus est Aegyptiorú Isidis maritus, quem singulis quibusq; annis Aegyptii & amissum maximo cum mœrore quærũt, & inuentú maxima cum lætitia prosequuntur, ut Diodorus, aliiq; authores scribunt. {Non tantum annuis sacris, sed singulis is ritus apud Aegyptios sacerdotes fuit, ut cum fletu prodirent, mox cum lætitia & cantu cederét. imitantes in hoc Isidis exéplum, quæ cum maritum Osirin à Typhone occisum, & in partes dissectum audisset, per totam Aegyptum cum luctu & mœrore illius reliquias quæsiuit. Tandem autem iis inuentis sepulchrum marito extruxit, luctu'que inde & mœrore soluta fuit. Hinc Mart.

Nuntiat, octauum phariæ sua turba iuuentæ,
Et placata redit iam'que, subit'que cohors.

Et ad hunc ritum Ouid. hic respexisse uidetur, ubi ait, nunquam'que satis quæsitus Osiris, Quanquá alii eundem intelligunt Osirin, & Apin, & quod hic de Osiri dicitur, ad Apidis religioné refertur, qui certo tépore nouus quæri solebat, ut supra annotauimus. Apin autem bouem significare lingua Aegyptiaca uolũt, quo noie tunc Osiris uocatus fuerit, quod circa defuncti tumulú, Aegyptiis bos apparuisset.}

Marginalia: Byblis in fontem. Creta. Phæstus. Gnossos. Inachis. ADDI. Anubis. ADDI. Bubastis. Isidis comites. ADDI. ADDI. ADDI. Osiris. ADDI.

RAPH ADD I. ¶PLENAq; som.) in pompa sacrorum Isidis gestabatur etiam serpens, quæ dormire videbatur. (Videndum hoc loco, num crocodilum intelligat per serpentem peregrinam Ouid. Nam & hic ab Aegyptiis, diuinis honoribus colebatur. Quod non solum Herodotus & Diod. sed & Iuuenal. testatur Satyra decimaquinta, vbi ait:

Quis nescit Volusi Bithinice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibim.

Nam quod plenam somniferis venenis vocat, id ad morsum eius animantis refero, qui letalis est, neque vnquã sanatur, vt Diod. ait. ¶Excussam) excitatã ¶Dea sum auxil. ad id alludit, qđ (vt scribit Diod.) Aegyptii asserũt Isidem plurimorum inuentricem fuisse, ad morbos medicamentorum, & medicinæ arti admodum cõtulisse, quã immortalitate quoque potitam gaudere hominum cultu, inq; eorũ valetudine præcipue versari, quin etiam in somnis palàm eis opitulari, quos censuerit dignos. Signa autem horum esse non græcas fabellas, sed opera certa. Totum enim fermè orbem hanc Deam colere propter manifestas morborum curationes, siquidem in somnis illam non rectè valentibus auxilia præbere, & qui eius monitis obtẽperent, præter opinionem curari, etiam, quorũ medici salutem desperarint. ¶Cressa) Cretẽsis Thelethusa. ¶Seq; ipsum põdus in auras. Expulit) hoc est postquã peperit, pondusq; vteri in lucem extulit. ¶Fidemq; res habuit) res credita fuit. ¶Quod commune foret) puero & puellæ, nam Iphis tam fœmina quàm mas appellari potest. ¶Inde cepta mendacia) non percepta, nõ cognita, non intellecta. Impercepta autem indeprehensa'ue rectius forsitan legeretur, hoc est non deprehensa, non animaduersa. ¶Dictæo Telestæ) Cretensi, à Dicte nãque monte Cretæ Dictæus declinatur. ¶Tetigit) commouit. ¶Rude pectus) rudẽ animum & amandi imperitũ. ¶Sed erat fiducia dispar) nam Iphis diffidebat se viri officio fungi posse Iãthe vero contra fidebat se munera

a. l. magistri.

Plenaq; somniferis serpens peregrina uenenis.
Tum uelut excussam somno, & manifesta uidẽtem
Sic affata Dea est. pars o' Thelethusa mearum
Pone graues curas, mandataq; falle mariti,
Nec dubita, cum te partu Lucina leuarit,
Tollere quicquid erit, Dea sum auxiliaris, opemq;
Exorata fero, nec te coluisse, quereris
Ingratum numen. monuit, thalamoq; recessit.
Læta toro surgit, durasq; ad sydera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua uisa precatur.
Vt dolor increuit, seq; ipsum pondus in auras
Expulit, & nata est ignaro fœmina patri.
Iussit ali mater puerum mentita, fidemq;
Res habuit, neq; erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater soluit, nomenq; imponit auitum.
Iphis auus fuerat gausa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quẽquam falleret illo.
Impercepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri, facies, quam siue puellæ,
Siue dares puero, fieret formosus uterq;.
Tertius interea decimo successerat annus,
Cum pater Iphi, tibi flauam despondet Ianthen,
Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ,
Dote fuit uirgo, Dictæo nata Teleste,
Par ætas, par forma fuit, primasq; magistris
Accepere artes elementa ætatis ab iisdem,
Hinc amor amborũ tetigit rude pectus, & æquum
Vulnus utrique dedit: sed erat fiducia dispar.
Coniugium, pactæq; expectant tempora tædæ.
Quemque uirum putat esse, suũ fore credit Ianthe
Iphis amat, quo posse frui desperat, & auget
Hoc ipsum flammas, ardetq; in uirgine uirgo,
Vixq; tenet lachrymas, quis me manet exitus inqt.
Cognita quã nulli, quã ni prodigiosa, nouæq;
Cura tenet Veneris, si Dii mihi parcere uellent,
Perdere debuerant. si non & perdere uellent,
Naturale malum saltem, & de more dedissent.
Nec uaccam uaccæ, nec equas amor urit equarum,
Vrit oues aries, sequitur sua fœmina ceruum.
Sic & aues coeunt, interq; animalia cuncta
Fœmina fœmineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem. ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat, taurum dilexit filia Solis.
Fœmina nempe marem, meus est furiosior illo,
Si uerum profitemur, amor. tamen illa secuta est
Spem Veneris, tamen illa dolis, & imagine uaccæ
Passa bouem est, & erat qui deciperetur, adulter.
Huc licet ex toto solertia confluat orbe,
Ipse licet reuolet ceratis Dædalus alis,
Quid faciet? num me puerum de uirgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit Ianthe?
Quin animum firmas? teq; ipsa recolligis Iphi?
Consiliiq; inopes, & stultos excutis ignes?
Quid si nata uides, nisi te quoq; decipis ipsam,
Et pete quod fas est, & ama, quod fœmina debes,
Spes & quæ capiat, spes est quæ pascat amorem.
Hanc tibi res adimit non te custodia charo
Arcet ab amplexu, nec cauti cura *mariti,
Non patris asperitas, nec se negat ipsa roganti,

mulieris optime obituram. ¶Pactæ tædæ) pactarum nuptiarum. ¶Quemq; virum esset) Ianthe inquit eum putat esse virum, & marem, quẽ credit suum maritum esse futurũ. ¶Et auget Hoc ipsum flammas) quod virgine amata se frui posse desperabat. ¶Ardetq; in virgine virgo) virgo inquit virginis amore inflãmatur, qđ maxime mirãdum est. Hinc vero aperte colligitur, hoc nomen virgo apud priscos fœminini dũtaxat generis fuisse. ¶Quis me manet exitus.) quem inquit exitum meus amor sortietur, cum Iãthe amata frui non possim. ¶Naturale malum) naturalem amorem, vt non virginis, sed viri amore caperet. ¶Vellem nulla forem) hoc est vellem nõ esse. ¶Ne non ferat) vt ferat. Crete vero cum sit casus nominandi citra diphthõgum scribatur. ¶Taurum dilexit filia Solis) Pasiphae, cuius fabula sæpius iam mihi est enarrata. ¶Solertia) ingenii perspicacitas & acumen. ¶Confluat) conueniat. ¶Quin animum firmas? cur non constãtia vteris? seipsam autem alloqtur Iphis. ¶Excutis) abiicis, repellis. ¶Nisi te quoque decipis ipsam) non solum alios, qui ipsam masculum esse credebãt. ¶Et pete quod fas est) & appete, inqt, quod assequi possis. ¶Hanc tibi res adimit) necessitas & sexus qualitas tibi hanc eripit, quam vxorẽ ducere cupis.

¶NEC

RAPH. ADDI.

¶NEC tamen est potienda tibi) nec tamen illa potes potiri. ¶ Nulla est) non est. {Alii legunt. Nunc quoq; votorum pars nulla est vana meorum Diiq; mihi faciles. &c. Vt sit sensus, Etiam nunc ea quæcunq; votis expetiui cōtingunt mihi & Dii faciles, dant quæcunq; optaui, scilicet vt Ioanthen, & patrem illius, & item meum, fauentes atq; paratos habeam. Vna obstat mihi, quæ cætera vincit omnia, Atque hæc lectio, opinor, planior, atq; simplicior est.} ¶ Luxq; iugalis adest) nuptiarū dies. ¶ Vbi nubimus ambæ) nubere fœminarum est proprium. ¶ Nec mihi continget) quia illa potiri non potero. ¶ Ad hæc sacra) nuptiarum. nam in nuptiis & Iuno pronuba, & Hymenæus inuocabātur. ¶ Pressit ab his vocem) post hæc inqt siluit ¶ Nec lenius) nec minus. ¶ Aestuat) amore ardet. ¶ Altera virgo) Iāthe, quæ Iphin, cui fuerat despōsata, marem esse credebat. ¶ Vtq; celer venias) apostrophe ad Hymenæum nuptiarū Deum. ¶ Omina, visaq;) auguria & somnia. ¶ Causatur) excusat ac causam esse ait. ¶ Ficti) fingendi. ¶ Isi Paraetonium) oppida Aegypti vbi potissimum colitur Isis, cōmemorat Thelethusa. Nā

Paraetoniū Paraetonium Aegypti oppidū est, & portus ingens quadraginta ferè stadiorum, vt Strabo scribit. ¶ Mareoticaq;

Mareotis arua) Mareons lacus est Aegypti iuxta Alexādriam, qui antea Arapotes nominabatur.

Pharos ¶ Pharonq;) Pharos insula est Alexandriæ adiacēs, in qua est turris altitudine insignis, quam eodē nomine, quo insula, multis tabulatis excelsam, & albo lapide mirifice structam Sostratus Cnidius Aegypti regū amicus, ob nauigantium salutem exædificauit, vt hoc epigrāma in eam scriptum declarat. Sostratus Gnidius Dexiphanis filius Diis seruatoribus pro nauigantibus. Nam cum ora importuosa & humilis esset, & cautes & breuia mare haberet, signum aliquod necessarium fuit altum, & clarum, quo nauigātes ad portus ingressum dirigerētur. Inde factum est vt huiusmodi signa ad portus collocata Phari dicantur. ¶ In septem cornua) hostia. Nam Nilus septem hostiis egreditur in mare. ¶ Tuaq; hæc insignia vidi) in ara nanque Isidis ea omnia simulachra erant, quæ per somnum viderat Thelethusa ¶ Sonitum comitesq;, facesq;) ordo est, Sonitum Sistrorū. Sistrum nāque instrumentum est quod concussum sonitum emittit, vnde & nomen ἀπὸ τοῦ σείειν, hoc est a cōcutiendo accepit. ¶ Quod videt hæc lucem) quod hæc viuit. Digito autē puellā ostendit. ¶ Non secura) non fine cura & solicitudine. ¶ Fausto omine) felici augurio. ¶ Ad ignes) ad sacrificia: quę in nuptiis Iunoni, Hymenæoq;, ac Veneri celebrabantur.

Nec tamen est potienda tibi, nec ut omnia fiant,
Esse potes felix, ut Diiq; hominesq; laborent,
Nūc quoq; uotorū pars nulla est uana * meorum,
Diiq; mihi faciles, quicquid ualuere, dederunt.
Quodq; ego, uult genitor, socer & uult ipse futurus.
At non uult natura, potentior omnibus istis,
Quæ mihi sola nocet. uenit ecce optabile tempus
Luxq; iugalis adest, & iam mea fiet Ianthe.
Nec mihi continget, medius sitiemus in undis.
Pronuba quid Iuno? quid ad hæc Hymenæe uenitis
Sacra? quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambæ.
Pressit ab his uocem, nec lenius altera uirgo
Aestuat, utq; celer uenias Hymenæe precatur.
Quod petit hæc, Thelethusa timēs, mō * tpa differt,
Nunc ficto languore, moram trahit. omina sæpe,
Visaq; causatur, sed iam consumpserat omnem
Materiam ficti, dilataq; tempora tædæ
Institerant, unusq; dies restabat. at illa
Crinalem capiti uittam, nataeq;, sibiq;
Detrahit, & passis aram complexa capillis,
Isi, Paraetonium, Mareoticaq; arua, Pharonq;,
Quæ colis, & septem digestum in cornua Nilum,
Fer precor (inquit) opem nostroq; medere timori.
Te Dea, te quondam, tuaq; hæc insignia uidi,
Cunctaq; cognoui, sonitum, comitesq;, facesq;
Sistrorum, memoriq; animo tua iussa notaui,
Quod uidet hæc lucem, quod nō ego punior ipsa,
Consilium, monitumq; tuū est. miserere duarum,
Auxilioq; iuua. lachrymæ sunt uerba secutæ.
Visa Dea est mouisse suas, & mouerat, aras,
Et templi tremuere fores imitataque Lunam
Cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
Non secura quidem fausto tamen omine læta.
Mater abit templo. sequitur comes Iphis euntem,
Quam solita est maiore gradu. nec candor in ore
Permanet, & uires augentur, & acrior ipse est
Vultus, & incomptis breuior mensura capillis,
Plusque uigoris adest, habuit quā fœmina. nā quæ
Fœmina nuper eras, puer es, date munera tēplis,
Nec timida gaudete fide. dant munera templis,
Addunt & titulū, titulus breue carmen habebat,
* Vota puer soluit, quæ fœmina uouerat Iphis.
Postera lux radiis * totum patefecerat orbem
Cū Venus, & Iuno, sociusque Hymenæus ad ignes
Conueniunt, potiturque sua puer Iphis Ianthe.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

VNa ministrarū media de plebe Galanthis. hæc lacteus flos interpretatur. γάλα enim lac. ἄνθος flos dicitur. ¶ Lotos in hanc nymphæ. Magis placet vt Lotis legatur. Idem primo Fastorum:

At ruber hortorum Deus,
& tutela priapus
Omnibus ex illis.
Lotide captus erat. & infra. A.l.vna
Lotis in herbosa sub acernis vltima ramis, Sic,

vt erat lusu fessa, quieuit humo. Nisi quis velit vt lotos sicut Rhodos declinetur. Cęterum eam scio apud nescio quem Græcum authorem Neptuni filiam appellari ¶ At puer Amphisus. vide ne Amphrisus legi debeat. ab Amphryso Magnesiæ fluuio: quæ portio est Thessalię. Oechalia enim vnde huius parentes fuerūt in Thessalia ponitur omnium ferè scriptorū consensu. Licet non ignoremus plures fuisse Oechalias. ¶ Phegeius hauserit ensis. hic Phegeus Themeni & Axionis pater videndum est an Phoronei frater fuerit & Psophidis filius: cuius meminit Stephanus. ¶ Mediis in partibus ignē) Emendati codices hircum non ignem scribendum esse ostendunt. Quæ lectio cum Homeri & Hesiodi versu cōuenit qui Chimeræ medium capram esse scripserūt. hic in Theogonia. ille in Iliados sexto. A.l.tpe

AN. HEN. GL. IN LIB. IX. METAMORPHO.

Admissumque trahens sequitur.

PErquam eleganter exprimit Poeta naturam taurorum ruentium in prælium, simulq; scientiam Herculis in eo capiundo. Illud autem admissum exponendum, in cursum missum, quod etiam libro sexto de Sipylo Niobes filio admonuimus. A.l.dona A.l.latum

Dat munus raptæ uelut iritamen amoris.

Raptam vocat, quam certando acquisierat Hercules, & iritamen ad iram prouocationem quidam interpretantur, ideoq; simplici scribendum r litera.

Victor ab Oechalia Cænæo sacra parabat.

Huius Oechaliæ meminit Strabo lib. x. non ita longe ab initio. Cæneum autē Ptolemæus ad septētrionē in Euboea ponit promontoriū. Cæterū cum in Oeta monte Hercules

vitam finierit, necesse est Cæneo Ioui non in Eubœa sacrũ factum, sed extra insulam, etiam si nomen fortassis inde habet. Oetam sanè montẽ Plinius lib. iiii. ca. vii. à Doridiæ tecgo esse perhibet, nõ meminit Ptolemęus, sed Strabo lib. ix.

Quæ quoniam adueniet, properandum.

Iolen timet venturã Tiryntha, vbi, vt opinor, habitabat, quare præueniendũ putat. Inter dubitationis autẽ parteis, qua nunc ad fugã, nunc ad manendũ instigatur, tandẽ cum Meleagri se sororẽ esse ait, omnino facinus magnũ parandum, & restandum quid coniugii læsi iniuria, fœmineusq́; dolor possit, idq́; iugulata pellice concludit. Sed vt paro indicandi modo legitur, ita etiam testor legendum existimo, non tester, quanquam Raphael ita legerit.

Visaq́; deiecit, dominumq́; ipsosq́; peremi.

Ipsos haud dubie equos refert, quos tamen historici quidam ad Eurysthia adductos scribunt, ac ab eo Iunoni sacratos, eorum progeniem ad Alexandri vsq; tempora durasse. Sed apparet Ouidium alios secutum authores.

Nũc quoq; in Euboico scopulus breuis emicat alte.

Hoc quoq; dubitationem merito lectori mouere potest, quomodo breuis scopulus alte emicet, præsertim cũ tertio deinde versu nautæ eum calcare vereãtur. Cõmẽtatori hoc enarrandũ erat, nos quia lectionẽ non impedit, studiosis, vt quædã alia in his annotationibus perquirẽda relinquimus.

Ex oculis remouere manus sine munere uestro.

Morientibus à dilectissimis oculi claudebantur, hoc igitur pietatis officium exhibere volentibus, hæc dicere videtur. Nam corticem hoc facere in ipsorum conspectu, ait.

Vano superi sermone fremebant.

Fremebant Dii aduersus Themidos vaticiniũ, vt Themis pauloante contra Heben. Hebe nulli alii deinde iuuentutẽ se daturã dixit, Themis autẽ futuros ait Callirhoes filios ex infantibus subito viros. Dii contra Themin nulli hoc concedendum. Tandem Iuppiter authoritate sua hæc discussit.

Nec quo prius ordine regnat.

Hoc vix intelligitur. Ego puto eum dicere velle, Minoa non tanta subditorum obedientia regnare, quemadmodum dum iuuenis ac validus esset.

Nullumq́; sub illo
Igne facit uotum.

Nondum amor tam magnus erat, inquit, vt Byblis propterea votum susciperet, quod vehementer amantes facere consuerant, vt potirentur amato.

Ergo ego quæ fueram non reiectura petentem,
Ipsa petam.

Quidam hęc verba interrogatiue legunt, quod mihi nõ probatur. Nam tota hac oratione lucta mentis ac sensus est. Verba igitur sensus hæc sunt, quæ certe tertio superius carmine inceperant. At hæc quæ deinde sequuntur, poteris'ne loqui, poteris'ne fateri? verba sunt mentis.

Mediis in partibus
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat.

Codices fere, mediis in partibus ignem, habebant. Perottus in suo cornu hircum legit, ad illud Homeri referens:
Πρόσθε λέων, ὄπισθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quod mihi per placet, tametsi apud authores hoc variatum est. Idem Perottus, Quoq́; Chimæra iugo, pro iugum legit, quod mihi displicet. Præcedente autẽ versu limyrum, non prima, sed secũda syllaba y psylon habet, quod in plerisq; codicibus neglectum vidimus. Deniq; illud, Deficiunt syluæ, subinferendũ ad præcedentia videtur, vt sit sensus, ibi deficere syluas. Quo loco Chimæra mons mediis in partibus habebat hircum, atq; ibi Byblida concidisse.

Ne spem sibi ponat in arcto.

Vide reciprocationem, ad ipsam'ne Telethusam, an ad Lyctum referendũ putemus, ego ad Lyctum referri puto. Sequente autem versu, Iamq́; ferendo Vexerat illa grauem maturo pondere ventrem. Vide vt Vexerat exponendum.

Nunc quoq; uotorũ pars nulla est una meorũ.

Quidam libri vlla habebant pro nulla sed Raphael nulla per non exponit. Sanè per q̃ obscurus est sensus. Nescias enim velit'ne dicere vna pars meorum votorum nempe de potiunda Ianthe, non est. An potius, Meorum votorũ non vna est pars, quasi diceret omnia mihi cõtraria eueniũt atq; aduersa, quod tamen animi impatientia dictũ videri potest.

Quod uidet hæc lucẽ, quod non ego punior ipsa.

Sed nec hic planè me explico, Quod non ego punior ipsa. Vtrũ quòd ego ipsa nõ puniar, videlicet quod hoc maritũ cœlauerim, an ipsa, propter ipsam. Et hæc quidẽ si fortassis quibusdã felicioris ingenii hominibus leuiuscula videbuntur, nec digna annotatione, nobis stupidioribus, & qui vbiq; facile hæremus veniã dabunt qñ A. Gellius, & paulo ante nostrã ætatẽ Laurẽtius Valla de lingua Latina meritissimi quædã haud dissimilia tractarũt nos ad alia ꝑperamus.

ALLEGORIAE IN X. LIBRVM METAMORPHO.

Alleg. fabu. Nessi.

(At te Nesse ferox eiusdem virginis ardor)

Patet ex hoc quòd nõ est bonũ vxorẽ extraneis cõmittere, qui ex dato quòd videantur esse fideles sæpe tamen cõtingit ꝙ habita opportunitate nitũtur luxuriã cõmittere. Ex quo etiã sæpe cõtingit ꝙ Hercules, idest maritus ipsos occidit. Ipsum vero maritũ camisia venenata, idest vxor zelotypa cõburit & dolor & inuidia ipsum angit. ¶ Vel dic moraliter ꝙ Hercules est animus, vxor eius caro. Ista igitur est quæ viro suo, idest animo dat camisiã venenatã, idest oblectamenta carnalia quibus per tentationes vritur: ita ꝙ finaliter in igne luxuriæ concrematur. Nessus, idest diabolus nõ potest aliter Herculẽ, idest spiritum per peccatũ occidere, q̃ vxori suæ, idest carni camisiã venenatã dare. vt sic mediante sensualitate vel carne possit animã per concupiscentiã vrere & tãdẽ p vitia cremare. Qđ bene fuit figuratũ Gene. iii. In serpente qui primo mulieri obtulit pomũ vetitũ qua mediante decepit virũ. Quia vero serpens, idest diabolus primo offert poma vetita, idest mũdi & carnis delectabilia mulieri, idest sensualitati & ea quæ mediante spiritui vel menti. Vritur igitur animus primo veneno tentationũ tandẽ concrematur ignibus infernaliũ terribilium. Ezech. iii. De igne egredientur & ignis cõsumet eos. ¶ Vel dic ꝙ Hercules qui voluntarie se cõbussit vt ignẽ venenosum qui eum cõburebat euaderet significabat viros sanctos: qui vt ignẽ venenorum. s. concupiscentiã carnalẽ & violentiã infernalẽ euaderent se in ignẽ tribulationũ mundialiũ posuerunt voluntarie ad miserias & ad pœnas cucurrerunt: & quicquid carnalitatis uenenosæ in eis erat, deposuerunt: propter quod Iuppiter, idest Deus pater eos in cœlis stellificauit & beatificauit: & illis Heben quæ iuuenescere facit hoies, idest æternã gloriã tribuit & concessit inquantũ ipsos in gloria Iuuenescere per immortalitatẽ fecit. Iob. xxix. Gloria mea semper innouabitur. Psalmista. Renouabitur ut aquilæ iuuẽtus tua. ¶ Vel dic ꝙ quandoq; simplices personæ credunt aliqua facere bono zelo ad instinctũ proditorum: de quibus ueniunt postea multa mala. Nam sicut Nessus sub colore recuperandæ amicitiæ tradidit uestẽ uenenatã ut inueneraret Herculem: sic proditores dant quãdoq; uenena simplicibus familiaribus sub alieno colore, ut occidant dños suos: ut audiui de quodã Religioso narrari, q uolẽs occidere Abbatẽ suũ: dedit puluerẽ uenenatũ: cuidẽ nepoti Abbatis: quem idem Abbas sæpissime uerberare consueuerat dicensq; si de illo puluere in pulmentũ Abbatis auunculi poneret, ipsum summe diligeret: nec amplius uerberaret. Quod cum fecisset puer: mortuus est Abbas. Proditor autẽ Abbas factus fuit: qui cum dictum puerum ultra modum affligeret: & puer de puluere illo adhuc haberet ad finem: ut amicitiã noui Abbatis acquireret, in cibum eius de puluere illo dudum ab eo sibi tradito posuit: & sic idẽ proditor propriis armis periit & eius malitia in caput proprium redundauit. Ecclesi. xxvii. Facienti consilium nequissimum: super ipsum deuouetur & non agnoscet. unde adueniet illi.

¶ Tu'ne

Alleg.fab. Lychæ. ¶ Tu ne Lycha dixit, feralia dona dedisti?)

¶ Sic illi qui Herculi idest prælato vel principi vestem vene-
natam: idest venenata verba, detractoria & accusatoria offe-
runt ita quòd contra alios ipsos furere faciunt, solent ab eis
proiici, & effugari, & in lapidem, idest vilem & pauperem
commutari. Prouerbiorũ quarto. Remoue à te os prauum
& detrahentia labia sint procul à te.

Alleg.fab. Alcmenæ. ¶ Quæ quia mendaci parientem iuuerat ore,
Ore parit nostras'q; domos vt & ante frequentat.

¶ Dic igitur exemplariter quòd caute quandoque fit ad illu-
dendum illos qui aliquod factum impediunt, illud negociũ
supponere iam esse completum, vt hoc audientes dum illud
se posse impedire non credunt, cessando nocere: illud imple
ri permittant. Sic faciunt periti aduocati: qui ad fouendum
partem suam multa fingunt contra partem aduersam: quæ
sequitur iustitiam & defendit. Propter quod aduocatus bo-
nus dicitur in mustellam mutari: inquantum contra basiliscũ,
idest contra malos homines: iuste aduocando præliatur, &
inquantum ore videtur parere, dum per verba oris sui fru-
ctus iustitiæ consequitur. ¶ Vel dic quòd Iuno est diabolus,
qui partum boni operis impedit & Galantis, idest bonus re-
ligiosus: ore scilicet per orationem adiuuat, & ore, idest per
precationem parit. Est enim duplex officium oris hominis
religiosi: scilicet oratio ad fugandum diabolum: & precatio
ad alios pariendum & conuertendum. Esa.lx. Nunquid ego
qui alios parere facio: ipse non pariam dicit dominus? Et
Apo. ad Gal.iiii. Filioli mei quos iterum parturio.

Alleg.fab. Dryopis. ¶ Si qua fides miseris: hoc me per numina iuro.
Non meruisse nephas. patior sine crimine pœnam.

¶ Istud posset exemplariter exponi: quòd illæ nymphæ vel
personæ quæ alias dudum in arbores mutatas idest paupe-
res effectas & miseras frangunt & lædunt: & sanguinem ex-
trahunt, vel temporalem substantiam eis tollunt, iusto dei iu
dicio sub simili sorte arboris figuram induunt, & pauperes
tandem fiunt & faciem humanam, idest prosperitatem mun
di post hæc perdunt. sicut communiter videtur. Matth. vii.
in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. ¶ Dic istud
contra personas iuuenculas: quæ dum flores volunt collige
re, & se mundi diuitiis & delitiis delectare, & stagna aqua-
rum: idest delitiarum frequentare: solent quandoque faciem
humanam, idest rationem & gratiam perdere, & corticem
malę conuersationis induere, & in arbores, idest in malas &
insensibiles personas per vitia se mutare.

Alleg.fab. 20. Dryope Iolis. ¶ Dum'q; refert Iole factum miserabile, dum'q;)

¶ Hercules deificatus significat viros sanctos iam in cœlo
beatificatos, & iam Hebe, idest beatæ virgini præsentialiter
copulatos. Supponendum est igitur quòd isti deum & bea-
tam virginem pro amicis quos in mundo reliquerunt depre
cantur vt ad iuuentutem, idest ad virtutem reiecto culpæ se-
nio traducantur. Specialiter autem præsumendum est eos cu
ram habere de successoribus, & de maritis vxorum suarum:
idest prælatis ecclesiarum quas in mundo tenuerunt dum vi
uebant, & de filiis, idest de suis derelictis subditis, & iuuen-
tutem, idest morum virtutem & honestatem suis successori-
bus impetrant, vt alios melius protegant & defendant. Psal
mus. Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. ¶ Vulcanus faber

Alleg. 64 Acheloi & Phlegeii. Iouis fabricauit vnum monile quod erat infaustæ naturæ, &
illud dedit Hermione priuignæ suæ filiæ: scilicet Martis &
Veneris. Cuius monilis erat tale fatum quòd quicunque ip-
sum portaret necessario interiret. Erat enim venenis pluri-
mis infectum, & ideo se portantibus fatalem dabat interi-
tum. Hoc igitur cum Amphiaraus deceptus ab vxore porta
ret ad bellum sperans quòd virtute monilis deberet obtine-
re victoriam in via à terra absorptus est. Quod vidẽs filius
eius Alcmeon in vltionem patris ipsam interfecit facto pius
& sceleratus eodem, vt ait Ouidius. Phlegeus vero auuncu-
lus eius in vindictam sororis eius quam occiderat ipsum in-
terfecit. Et sic multas mortes & discordias monile Vulcani
generauit. ¶ Reuera tale monile videtur esse mundi prospe-
ritas. quam Vulcanus, idest diabolus priuignæ suæ, idest ani
mæ peccatrici fraudulẽter fabricat, vt eã destruat & occidat.
Huius autem fatum est mirabile & miserabile, quia commu-
niter cuicunque illud monile conceditur, idest quicunque
mũdi prosperitate subarratur, necesse est quod finaliter per
infortunia patiatur. Venenis enim malarum concupiscentia-
rum est infecta: & ideo persona quæ eam portat. necesse est
quòd à terra, idest à terrenis bonis per auaritiam sit absor-
pta. aut per superbiam & inuidiã interfecta. Tales etiam in-
fernus deuorat, & sic cuncta incommoda, illud monile suis
possessoribus parat. Vnde dicit Satyricus. Sed plures nimia
congesta pecunia cura Strangulat. Et paulo post Prima ferè
vota & cunctis notissima templis, diuitiæ crescant, sed nulla
aconita bibuntur fictilibus. ¶ Tytonus maritus Auroræ filiæ

Alleg. Tytoni. Pallantis tãtum vixit, quòd præ nimia senectute in cicadam
est mutatus. ¶ Istud dic contra senes garrulos, quia hodie vi-
demus quòd illi qui diuturna senectute afficiuntur. Cicadæ
idest garruli præ aliis efficiũtur. Videtur enim talibus quòd
omnia verba debẽt esse sua, & quòd nulli præter eos loqui
debẽt. Ecclesiastici trigesimosecundo. Loquere maior natu,
decet enim te primum verbum. Et ideo dicitur alibi. O sola
forte garrulitate senes. ¶ Iuppiter tres filios habuit: scilicet

Alleg. triũ filiorũ Iouis. Aeacum, Radamantum, & Minoem. qui quia in hunc mun-
do fuerunt iudices iustissimi, cõstituit eos Iuppiter iudices in
inferno. vt scilicet ibi de animarũ meritis iudicent, & vnicuiq;
pœnam vel præmium assignent. ¶ Si vis allega quòd quan-
doque virtutes suæ homini sunt damnosæ, quia illi qui me-
liores & iustiores inueniuntur, in inferis ad iudicandum po-
nuntur, idest laboriosis operibus præ cæteris deputantur.
Ecclesiastici septimo. Noli esse iustus multũ. ¶ Vel dic quòd

Alleg.fab. Biblidis. illi qui ita iusti sunt, quòd sine pietate iudicant, digni sunt, vt
in inferno iudices fiant. ¶ Allega historice contra crimi-
nalem & incestuosum amorem, quem quilibet debet refuge
re, & si videat malam cõsanguineã præ lachrymis deperire.

¶ Fama noui centum Cretæas forsitan vrbes)

Alleg.fab. Lycti & Thelethusæ. ¶ Dic quòd talis rex qui non vult habere filias, idest perso-
nas imperfectas est Christus. Vxor autẽ eius est bonus præ-
latus ipsi spiritualiter copulatus, & in eodem regimine eccle
siæ cum eo quasi matrimonialiter coniugatus: quia diabo-
lus præcipit seruari fœminas & nõ viros, idest malos & nõ
bonos exẽplo Pharaonis. Exod. primo. Christus vero vult
quod fœminæ, idest mali interficiantur, & de successione re
gni ecclesiæ per prælatum tollantur. Numeri. xxxi. Cur fœ
minas reseruasti. Masculi vero, idest boni reseruentur, & ad
beneficiorum hæreditatem perueniant. secundo Regum
decimooctauo. Custodite mihi puerum Absalon. Quid
igitur debet facere prælatus filiam habens & non filium?
Debet in ara deæ Isidis, idest beatæ virginis per deuotionẽ
supplicare, & orationem, sacrificia offerre, & sic continget
quòd in filiũ cõmutabit ad Gala.iiii. Si filius & hęres p deũ.
¶ Vel dic quòd ista mater est ecclesia & omnia sicut supra.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS,

LIBER DECIMVS.

ORPHEVS EVRIDICE EVRIDICE

ARG. FABVLAE SEQ.

ORpheus Eurydice interempta ad inferos deſcendit, & a Dite impetrauit, vt eam reduceret ad ſuperos lege propoſita, ſi ſequentem non reſpexiſſet, quod ille præſtare non potuit. Reuocata igitur ad inferos Eurydice, Orpheus vt lucem contigit, ſic dementia ſtupuiſſe dicitur, vt qui canem Cerberum videns, præ timore in ſaxum verſus eſt, item vt Olenus, & Lethæa, qui in Ida monte lapidem transfigurati ſunt. Poſtea dolore ac fletu ſiniſtro ne rurſus coniugale deſyderium experiretur puerilem Venerem inſtituit.

INde p immēſum croceo uelatus amictu
Aethera digreditur, Ciconumq; Hymenæus ad oras
Tēdit, & Orpheia neqcquá uoce uocatur.
Adfuit ille qdé, ſed nec ſolénia uerba,
Nec lætos uultus, nec felix attulit omen,
Fax quoq; quam tenuit lachrymoſo ſtridula fumo
Vsque fuit, nulloſq; inuenit motibus ignes.
Exitus auſpicio grauior. nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitata uagatur,
Occidit in talum ſerpentis dente recepto.
Quam ſatis ad ſuperas poſtquá Rhodopeius auras
Defleuit uates, ne non tentaret & umbras,
Ad ſtyga Tænaria eſt auſus deſcendere porta,
Perq; leues populos, ſimulachraq; functa ſepulchro
Perſephonen adiit, inamœnaq; regna tenentem
Vmbrarum dominum, pulſiſq; ad carmina neruis,
Sic ait. o poſiti ſub terra numina mundi,
In quem decidimus quicquid mortale creamur,
Si licet, & falſi poſitis ambagibus oris
Vera loqui ſinitis, non huc ut opaca uiderem
Tartara, deſcendi, nec uti uilloſa colubris
Terna Meduſæi uincirem guttura monſtri,
Cauſa uiæ eſt coniux, in quam calcata, uenenum
Vipera diffudit, creſcenteſq; abſtulit annos.
Poſſe pati uolui, nec me tentaſſe negabo.
Vicit amor. ſupera Deus hic bene notus in ora eſt,

RAPH. Orpheus.

INde p iméſum) Totú húc librú vndecimúq; partē Orphei geſtis carminibusq; ita dicauit poeta, vt ab inſtituto nō diſcedat, variasq; trāſfigurationes exponat. Nā Orpheus Apollinis, & Calliopes, vel (vt alii ſcribunt) Oeagri fluuii, & Polymniæ muſæ filius, ſciētia ac cantus ſuauitate mortales oēs dr ſupaſſe, citharáq; ad ſimilitudiné teſtudinis à Mercurio cfectá donoq; Apollini datá à patre accepiſſe, cuius modulatione non hoíes ſolú, ſed feras, ſyluasq; ac ſaxa mota fuiſſe. Is eni (vt ſcribit Diodorus) doctrinæ deditus, cú theologiæ operá ípédiſſet, in Aegyptú tráſiit, plurimarúq; ibi rerú pcepta ſciētia, Grecorú doctiſſimus, tú in Deorú cerimoniis, tú in theologia, tú i poematis, cátuq. eſt habitus. Nauigauit inſup cú Argonautis, obq; vxoris amoré ad íferos cú deſcēdiſſet, à Proſerpina ſuauitate cátus allecta ípetrauit, vt defunctá vxoré ab inferis eacitaret, ná Eurydice, quá infauſto omine ſibi copularat, dú p prata ſimul cú aliis nymphis vagaret, à ſerpēte pcuſſa ſterüt, tátoq; dolore moriés affecit maritú, vt nó ſatis eſſe duxerit lugere, ſed ad íferos quoq; ad eá repetēdá deſcēdere nihil dubitarit. Eò igit cú pueniſſet, tm carminis ſuauitate effecit, vt vxoré à Plutone ea acciperet cditiōe, ne illā prius, quá ad ſupos reuerſus eſſet, reſpiceret, ſed Orpheus veritus ne ſe

Nuptiæ Orphei.

vxor ſequeret, cú iá fere ad ſupos pueniſſet, eá reſpexit, quæ illico ad íferos retracta Orpheú in maximus cruciatibus reliqt. Cú igit deſparet ſe iterum ea potiri poſſe, oés aspnatus mulieres dicit, primusq; apud Thraces puerorú amoribus indulſiſſe. Id vero ægre ferētes Thraciæ mulieres ſacra Bacchi celebrantes illú cithara canēté, ferasq; mulcenté diſcerpſerút, cuius caput vnà cú cithara i Hebrú piectú, cú Lesbō vsq. peruenisset, idq; ſerpés laniare vellet, in ſaxú ab Apolline dicit fuiſſe tráſformatus. Ad oras

Cicones

Ci.) Cicones ppli ſút Thraciæ iuxta Hebrú fluuiú habitátes à Cicone Apollinis & Rhodopes filio dicti. Et Orpheia vo.) adiectiuú eſt Orpheia, vñ etiá penultimá pducit. quæ à Græcis p ει ſcribit. Neqcquá) fruſtra. Neq; enim felices illæ nuptiæ fuerunt. Sed nec ſo. ver.) qualia hæc eſſent. fauſtæ, felicesq; hæ ſint nuptiæ. Fax quoq; q te. qnque faces (vt in Problematis ſcribit Plutarchus) ante nouá nuptá pferri ſolebát. Vsq;) ſemp. Rhodopeius va.) Orpheus poeta Thracius, cuius Hymni in pleroſq; Deorú ét nú extát. Rhodope aút mós eſt Thraciæ altiſſimus. Tænaria porta) Tænarus Laconiæ pmōtoriú eſt, i quo ſpecus eē dr, p qué ad iferos deſcēdit. Per'q; le. po.) corporibus carētes. Perſephonē) Proſerpiná. {Proprie aút videt Perſephone dici, Hecate, qd ea venefícíis patré perſea interfeciſſe dicat. vt é apud Diod. lib. v. Hecaten aút & Proſerpiná pro eadem accipi ſupra annotauimus.} Vmbraru dñm) Plutoné. O poſiti) hac oratione Orpheus pſuadere conat Plutoni atq; Proſerpinæ, vt ſibi Eurydicé vxoré reſtituant ac p aliquot adhuc annos viuere apud ſuperos pmittát. Múdi poſiti ſub terra) piphraſis eſt inferorú. Opaca Tartara) obſcura. tenebroſa. Eſt eni Tartarus inferorú locus pfundiſſimus. Meduſæi mōſtri) Cerberi canis inferorú tricipitis, q vt Meduſa p capillis, ita p pilis colubros ac ſerpētes habet. Merito át ſe excuſat Orpheus, ne vt Hercules credat ad extrahēdú Cerberú illuc deſcēdiſſe. {De colubris cerberi, quos ille p pilis habet, Regius videtur. Meduſçú aute mōſtrú Cerberú dicit, ſde voiút alii, qd Echidna, quæ Cerberú & Orthú Geryonis canē, pepit ex Typhaone, Meduſæ pgenies fuerit. Sic eni apd Heſiod. legit de Meduſa

Rhodope

Tænarus

ADDI. Orpheus ad inferos

Orphei oratio.

Tartarus.

ADDI.

Ηδ᾽ ἔτεκ᾽ ἄλλο πέλωρον ἀμήχανον, οὐδὲ ἐοικὸς
Θνητοῖς ἀνθρώποις, οὐδ᾽ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
Σπῆι ἔνι γλαφυρῷ θείην κρατερόφρον᾽ Ἔχιδναν.

Et paulopoſt de Echidna.

Τῇ δὲ Τυφάονά φασὶ μιγήμεναι ἐν φιλότητι,
Ηδ᾽ ὑποκυσαμένη τίκετο κρατερόφρονα τέκνα
Ορθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο γηρυονῆι,
Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔτι φατειόν
Κέρβερον ὠμηστὴν ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον,
Πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα τε κρατερόντε.}

AVGVROR

RAPH. ¶ AVGVROR)coniecto & signis colligo. Anguror autẽ & Auguro in eadẽ significatione dicimus . ¶ Veteris ra.)nã Pluto Proserpinæ amore captus eã rapuit. ¶ Per c.h.in.)p has immẽsas tenebras. ¶ Retexite)resoluite, vt ad vitam possit redire. ¶ Oia de.uo.) oia inqt ad vos venire necesse est. ¶ Lõgissima re.)vtpote quæ nũquã sint finẽ habitura. ¶ Peregerit)cõpleuerit. ¶ Iuris u.)potestatis, & ditionis vestræ. ¶ Pro mu.po.vsũ) vt Eurydice vti, fruiq; possim. ¶ Q d si fa.ne.ve.)sed si inqt fata mihi hoc bñficiũ, p vxore petitũ negauerint, decreui nolle ad superos redire. ¶ Veniã) bñficiũ. Interdũ venia p pace ponitur. Virg. Cuncti nã lecti nauibus ibãt Orãtes veniã. Cæterũ q peccarunt veniã petere pprie dicũtur, cũ vt sibi parcaſ. orãt. ¶ Certũ est mi.) decretũ est mihi. ¶ Talia di.)quanta fuerit vis Orphei orationis facile hic colligitur, qđ inferos oẽs lachrymas emittere coegit. ¶ Neruosq;)citharæ chordas pulsantẽ. ¶ Nec Tan.vn. Cap.re.) Tantalus Paphlagoniæ rex fuit regionis fertilitate ditissimus, qui mensa Deorũ dignatus Iouis arcana pdidit mortalibus. Quare ad inferos detrusus, & inter aquas ori allabentes sitit, nec pẽdẽtibus pomis famem expellere põt. Cum enim ea capiare vult à vẽto (vt scribit Ho.)dissipãtur. ¶ Captauit) cape curauit. ¶ Stupuitq; Ixi. or.) Ixion Phlegiæ, vel (vt qdã scribũt) Antiõis & Melanthus filius cũ Iunonẽ de stupro interpellasset, siue (vt Homerus ait)Latonã, ad inferos dãnatus rota assidue circũ agitur. ¶ Stupuit)Imobilis permansit, vt Orphei carmina audiret. ¶ Orbis)rota. ¶ Nec carps.ie.vo.)Titii subaudiaſ. nã Titius Iouis fili⁹, & Helatæ, q Terræ alumnus diciſ, qm̃ à matre sub specu metu Iunonis fuit educatus, cũ Latonã violare tẽtasset in nouẽ iugera distentus, iecore suo vultures assidue pascere narraſ. ¶ Vrnisq; va. B.) Beli neptes. Hæ vero Danai filiæ fuere qnquaginta, quæ totidẽ patrueles eosdemq; maritos Aegypti filios iussu Danai patris suũ quæq; præter vnã Hypmestrã, quæ Lynceo pepcit, prima nocte interemere, vñ ad inferos detrusæ cribris aquã haurire singũtur. Hac aũt fabula Lucretius amore captus significari putat, q in re leuissima diu laborẽt. ¶ Vacarũt)cessarũt ab vrnis gestãdis. ¶ Inq; tuo se. Si. sa.)Sisyphus Aeoli filius cũ Isthmum infestaret, ad inferos trusus saxũ in mõtis cacumen subuoluere cogiſ, qđ semp in vallẽ deuoluiſ, quo ambitiosi significanſ, q q̃uis ferãt repulsã, ab ambiẽdis tñ magistratibus nõ desistũt. ¶ Eumenidũ)furiarũ. ¶ Nec r.c.)Proserpina. ¶ Nec q.re.ima.)piphrasis est Plutonis. ¶ Vmbras i.)anastrophe est. ¶ Carpiſ ac.)p tramitẽ arduũ Orpheus ab inferis ad superos ascẽdit. ¶ Nec p.)nec longe. ¶ Margine)extremitate. ¶ Sũmæ t.)supnæ terræ. ¶ Hic ne de.me.)tũc inqt timens Orpheus ne Eurydice se desereret ad eam oculos conuertit. ¶ Q uã t.q ti.) qs nã hic fuerit, nusq̃ me legisse memini. Q uisqs aũt fuit, cũ Cerberũ ab Hercule ad superos attractũ vidisset, tãto affectus est tremore, vt I saxũ fuerit ↄuersus. {Hũc locũ explicat Parrasi⁹i pfationẽ sedi de Rap. Proser. Alludit aũt poeta ad eũ, quẽ Græci περιαύχενα vocãt, de quo puerbiũ extat δειλότερος τοῦ περιαύχενος, de quo apud Suidã hoc mõ legiſ ἀγνὼς γάρ τις ἐγένετο δειλὸς ὃς περιαύψας ἐν σπηλαίῳ, καὶ ἰδὼν τὸν ἡρακλέα ἀπελθόντα, καὶ δείμαινεν ὅτι καὶ νῦν ὁ λίθος ... ποιηθείς. φοβούμενος γὰρ τὸν ἡρακλέα, κατέδυ εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ διὰ δειλίαν ἀπέθανε. Reliqua vide apđ Parrasiũ} ¶ Medio)collo subaudiatur. Nã è trib⁹ Cerberi collis mediũ cathenis fuerat ligatũ. ¶ Quiq; i se tra cri.)Olenus qdã Lethęã duxit vxorẽ eximia pulchritudine adeo supbã, vt se Deab⁹ pferret. Cæterũ Deæ iratæ cũ de Lethęa suppliciũ sumere vellẽt, Olen⁹ i se culpã vxoris trãsferre ausus vnã cũ illa in lapidẽ fuit ↄuersus. ¶ Humida I.) fõtib⁹ abũdãs. Nã Ida Phrygia multis fontib⁹ irrigaſ. {Vñ & πολυπίδακα Homer⁹ illã subide appellat. ¶ Orãtẽ)Orpheũ precãtẽ. ¶ Portitor)Charõ q portui inferorũ præest. ¶ Arguerat)increpuerat, sed arcuerat fortasse rectius legereſ, vt intelligamus, vetuerat. ¶ In t.) stygis paludis. ¶ Cereris si. m.)sine vllo cibo. ¶ Pulsũq; A. Hæ.)mõtes sunt Thraciæ Rhodopæ & Hemus Boreæ obnoxii. ¶ Annũ pis.æq in.) hoc ẽ piscib⁹ terminatũ. Nã pisces Zodiaci vltimũ obtinẽt locũ, annũq; terminãt. Signat igiſ tres ãnos trãsiuisse post Eurydices mortẽ, qbus Orphe⁹ nullã iungerat mulierẽ,

Sisypus.

Eumenidæ

Tantalus.

Ixion.

Titius

Belides.

ADDI.

Olenus & Lethæa in lapides.

ADDI.

An sit & hic, dubito . sed & hic tamen auguror esse,
Famaq; si ueteris non est mentita rapinæ,
Vos quoq; iũxit amor. p ego hæc loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, uastiq; silentia regni
Eurydices oro properata retexite fata.
OMNIA debentur uobis, paulumq; morati
Serius, aut citius sedem properamus ad *unam.
Tendimus huc omnes. hæc est domus ultima, uosq;
Humani generis longissima regna tenetis.
Hæc quoq; cum *iustos matura peregerit annos,
Iuris erit uestri, pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant ueniam pro coniuge, certũ est
Nolle redire mihi, leto gaudete duorum.
Talia dicentem, neruosq; ad uerba mouentem
Exangues flebant animæ. nec Tantalus undam
Captauit refugam, stupuitq; Ixionis orbis,
Nec carpsere iecur uolucres, urnisq; uacarunt
Belides, inq; tuo sedisti Sisyphe saxo.
Tunc primum lachrymis uictarũ carmine fama est
Eumenidum maduisse genas, nec regia coniux
Sustinet orãti, nec qui regit ima, negare.
Eurydicemq; uocant. umbras erat illa recentes
Inter, & incessit passu de uulnere tardo.
Hanc simul, & legẽ Rhodopeius accipit Orpheus,
Ne flectat retro sua lumina, donec auernas
Exierit ualles, aut irrita dona futura.
Carpitur accliuis per muta silentia trames
Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul abfuerant telluris margine summæ.
Hinc ne deficeret metuens, auidusq; uidendi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est,
Brachiaq; intendens, prendiq; & prendere captãs,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamq; iterum moriens, non est de coniuge quicquam
Questa suo quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumq; uale, quod iam uix auribus ille
Acciperet, dixit, reuolutaq; rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quàm tria qui timidus medio portante cathenas
Colla canis uidit, quem non pauor ante reliquit,
Quàm natura prior, saxo per corpus oborto,
Quiq; in se traxit crimen, uoluitq; uideri
Olenus esse nocens, tuq; o confisa figura
Infelix Lethæa tua, iunctissima quondam
Corpora, nunc lapides quos humida sustinet Ide.
Orantem, frustraq; iterum transire uolentem
Portitor arguerat, *septem tamen ille diebus
Squallidus in ripa, Cereris sine munere sedit,
Cura, dolorq; animi, lachrymæq; alimenta fuere.
Esse Deos Herebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopẽ, pulsumq; Aquilonibus Hæmũ.
Tertius æquoreis inclusum piscibus annum
Finierat Titan, omnemq; refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
Siue fidem dederat. multas tamen ardor habebat
Iungere se Vati, multæ doluere repulsæ,

*a.l.imam

*a.l.iussos

*a.l.arcuerat.

RAPH. ¶ AVTOR transferre) constructio est græca, Transferendi enim Latine diceretur.

COEL. Rhod. ¶ Quoniam vero de cinædis facta mentio est, sunt qui scribant, Orpheum Thraca principem omnium tanti sceleris, & libidinis detestandæ repertorem fuisse. Quod & Ouidius post frequentia Græcorum monuméta carminibus inseruit:

Ille etiam Thracum populis fuit author, amorem
In teneros transferre mares, citraq; iuuentam
Aetatis breue ver, & primos carpere flores.)

Ille etiam Thracum populis fuit author amorem
In teneros transferre mares, citraq; iuuentam
Aetatis breue uer, & primos carpere flores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ad cantus Orphei desyderantis consuetudinem coniugis cum plurima animalia capta vocis dulcedine conuenissent, & in his etiam arbores e suis mentibus elicitæ, inter quas stupens cantibus Pinus Cybeles montis, qui in Phrygia est, in quam Atys matris Deum antistes mutatus est. Alii ferūt fuisse eum filium, Alii pastorem.

Collis erat, collemq; super planissima campi
Area, quam uiridem faciebant graminis herbæ.
Vmbra loca deerat, qua postquam parte resedit
Diis genitus Vates, & fila sonantia mouit,
Vmbra loco uenit. non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Heliadū, nō frondibus Aesculus altis,
Nec Tiliæ molles, nec Fagus, & innuba Laurus,
Et Coryli fragiles, & Fraxinus utilis hastis,
Enodisq; abies, curuataq; glandibus Ilex,
Et Platanus genialis, Acerq; coloribus impar,
Annicolæq; simul Salices, & aquatica Lotos,
Perpetuoq; uirens Buxus, tenuesq; Myricæ,
Et bicolor Myrtus, & bacis cœrula Ficus.
Vos quoq; *flexibiles Hederæ uenistis, & una
Pampineæ Vites, & amictæ uitibus Vlmi,
Orniq;, & Pyceæ, Pomoq; onerata rubenti
Arbutus, & lentæ uictoris præmia Palmæ,
Et succincta comas, hirsutaq; uertice Pinus
Grata Deum matri. siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncoq; induruit illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cyparissus Amiclei filius ex insula Cæa fuit hūc Apollo dilexit, & propter Ceruum patientem manus, quem per imprudentiam sagitta træiectum interemerat, manus afferentem sibi periculo eripuit, & protinus in arborem gentilei nominis vertit. Menda esse in voce Amiclei videtur. Nam quod infra dicitur, te quoque Amyclide, nō ad Cyparissum, sed ad Hyacinthum pertinet, quare alii leg. Cypariss. adolescens fuit ex insula Cæa.

Affuit huic turbæ metas imitata Cupressus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.
Nanq; sacer Nymphis Carthæa tenentibus arua
Ingens Ceruus erat, lateq; patentibus, altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus umbras.
Cornua fulgebant auro, demissaq; in harmo
Pendebant tereti *gemmata monilia collo,
Bulla super frontem paruis argentea loris
Vincta mouebatur, parilisq; ætate nitebant
Auribus & geminis, circum caua tempora, bacæ.
Isq; metu uacuus, naturaliq; pauore
Deposito celebrare domos, mulcendaq; colla

¶ Collis erat) locum describit vbi canens Orphe⁹ à Bacchis fuit discerptus. ¶ Diis genitus vates) Orpheus Apollinis & Calliopes musæ filius. ¶ Loco) in locum. Virgil. It clamor cœlo. ¶ Chaonis arbor) quercum dicit. Nā quercus arbor est glandifera quæ in Chaonia Epiri regione à Chaone dicta, copiosæ prouenit. vnde in prio Georgicorum Virg. Si vestro munere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit arista. (Quercus chaona.) Chaon autem frater fuisse Heleni scribitur quem cū Helenus ipse per imprudētiam occidisset, regionem cui imperabat, Chaoniam ab illius nomine vocauit, cum antea Molossia appellaretur. (Chaon.) Vnde Virg. Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit Pars Heleno, qui Chaonias cognomine campos, Chaoniamq; omnem Troiano à Chaone dixit. Pli. aūt Chaoniam à Chaonibus populis denominatam esse scribit. (*a.l. flexipedes.) ¶ Non nemus Helia) populi in quas sorores Phaetōtis conuersas fuisse in secundo volumine poeta narrauit. (*Ielios) ¶ Heliadum) solis filiarū. Helios enim Solis dicitur. ¶ Aesculus) arbor est hæc glandifera Ioui dicata. ¶ Et innuba lau.) virgo. Daphne enim quam in laurum conuersam legimus nunquā nubere voluit. ¶ Enodis ab.) sine nodis. ¶ Et pl. ge.) genio ac voluptati dicata. (*a.l. demissa.) ¶ Foliis enim æstate Solem auertit, hyeme vero admittit, vt Pli. scribit. ¶ Acerq;) acer arbor est variis distincta coloribus, vnde acernæ mēsæ post citreas in pretio apud priscos fuisse scribūtur. ¶ Amnicolæ sa.) iuxta fluuios nascētes. Salix aūt arbor est notior, q̄ vt hoc loco sit describēda. ¶ Et aqu. L.) arbor est Lotos locis humidis gaudēs, vn̄ & aquatica vocaf à poeta, & fert suauissimū fructū in Africa p̄sertim vn̄ Lotophagi ppli fuerūt denoiati. (Lotophagi.) Est ēt Lotos herba, quā iter primas Deoꝝ voluptati nasci Homerus ait. ¶ Tenuesq; m.) humiles, nō multū crescētes. Vn̄ & Virg. in Bucolicis humiles myricas appellat. ¶ Et bi. myr.) arbor est myrtus Veneri dicata. ¶ Bacis) imaturas ficos bacas vocat poeta. ¶ Pāpineæ vi.) pāpinis & foliis oneratæ. ¶ Orniq; & pi.) arbores sunt mōtanæ ornus & picea. Sanè hornus cū aspiratione huius anni intelligit. ¶ Arbutus) arboris est spēs arbut⁹ haud valde crescēs. ¶ Pomo. ru.) pomis rubicundis. ¶ Et lē. pal.) flexibiles. ¶ Victoris p̄.) idcirco palmæ victoris p̄mia dn̄r, qd victores palma coronanf. Palmæ enī nunq̄ oneri cedūt, vt q vincūt, hostibus cedere nō videnf. ¶ Et suc. c.) succinctas & altas habēs comas, & frōdes. Nā pinus in vertice solū frōdes emittit. ¶ Grata D. ma.) Cybele. ¶ Siquidē Cy. At.) Atym eximia pulchritudine puerū Deoꝝ mater, vt in Fastis scribit poeta, sibi casto deuinxit amore, iussitq; vt castus viueret, suaq; tēpla tueref. (Li. 4. Fast.) At ille mādatoꝝ imemor cū Sagarithide *nympha coiuit, quare in furias actus se ipse primū excastrauit, deinde cū se interficere vellet, in pinū arborē fuit cōmutatus. (*a.l. Sāgaride.) {De furoribus Atyos multa Catullus in eo carmine, cuius initium Sup alta vectus Atys celeritate maria &c. (ADD I.) Interpres aūt Nicandri, ab apro occisū Atyn dicit, cui⁹ verba hęc sunt: ἐσφάγη δέ φασιν ὅτι φεύγων ἄττις (Sic eni Gręci qdā vocāt τὸν ἄττιν) ποιμὴν δὲ καὶ ὑμνῳδὸς τῆς μητρὸς θεῶν, ἐφίλησεν αὐτὴν καὶ οὐ φαινομένην πολλάκις, τιμῆς αὐτὸν ἠξίωσεν. ζῶν δὲ ἐπὶ τούτῳ δυσπετῶς ἐχθρῶν ἐκτῖλαι αὐτὸν, οὐ φανερῶς, διὰ ἰδέαν τῆς μητρὸς, ἀλλὰ σὺν ἄγρᾳ πέμψας, ὑὸς καταλοφυγμένον αὐτὸν, ἔθνηξεν, οἱ δὲ φεύγοντες κατὰ τοὺς ἀγροὺς ποιοῦσιν αὐτόν. (Atys in pinum.) Diod. ad historiā rē refert lib. iiii. Cybelē enim Menoes Phrygum regis & Dindymenes filiā fuisse dicit, à monte Cybelo, in quo exposita fuisset, appellatam. (Cyparissus in cupressum.) hāc cū iā ætate puecta esset, adolescētē quēdā ei⁹ regiōis Atym nomine adamasse. ex eoq; grauidā factam fuisse. Qd vt pr̄ aiaduertit, Atym & nutrices interfici, atq. insepultos abiici iussisse. Cybelē aūt cū Atyos amore, tū dolore nutricū pculsā, insanā esse ctā, i publicū pdiisse, psallentēq; cū tympano solū vniuersam patriā sparsis capillis pambulasse. Orta aūt postea peste, Phryges, ↄsulto oraculo, iussos, vt Atyn sepelirēt, & Cybelē, vt Deā venerarētur.} ¶ Affuit huic turbę) Cyparissus puer fuit formosissim⁹ Apollini grat⁹, q ceruū, quē i delitiis habebat, cū iprudēs occidisset, tāto est affectus dolore, vt cū mori oino vellet, in arborē cupressū ab Apolline fuerit cōmutat⁹. ¶ Metas imi.) metarū filis, quæ vt cupressi in acutū tēdūt. ¶ Ab il. D. ab Apolline. Nā Apollo cū cithara & arcu pingebaf. ¶ Carthæa ar.) sic qdē scribif, sed Carthęa cū th. aspirato legēdū videf. (Carthæa.) Nā Carthæa vna est. ex quatuor vrbib⁹ Cææ insulæ, in qua nat⁹ est Cyparissus. Principale āt p deriuatiuo positū ē. ¶ Gēmata mo.) torqs gēmis ornati. ¶ Bacæ) margaritę, vniones. ¶ Cęæ gētis) Cæa insula est Aegæi, vn̄ Cęus, a, um deriuaf. (Cæa.)

Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios Cææ pulcherrime gentis
Gratus erat Cyparisse tibi, tu pabula ceruum
Ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad undas,
Tu modo texebas uarios per cornua flores,
Nunc eques in tergo residens huc lætus, & illuc,
Mollia purpureis frænabas ora capistris.
Aestus erat, mediusq; dies, Solisq; uapore
Concaua littorei feruebant brachia Cancri.
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus *acuto
Fixit, & ut sæuo morientem uulnere uidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit? & ut leuiter, pro materia'q; doleret
Admonuit, gemit ille tamen, munus'q; supremum
Hoc petit a' Superis, ut tempore lugeat omni.
Iam'q; per immensos egesto sanguine fletus,
In uiridem uerti cœperunt membra colorem.
Et modo qui niuea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri, sumpto'q; rigore
Sydereum gracili spectare cacumine cœlum.
Ingemuit, tristis'q; Deus lugebere nobis,
Lugebis'q; alios, aderis'q; dolentibus inquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ganymedes Trois filius cum forma cæteris Iliensibus Phrygiæ præferretur, & assiduis venationibus interesset, ne infamiam vtenius ætatis subiret, Iuppiter versus in aquilam ex Ida monte eum rapuit in cœlum, ministrumque fecit.

Tale nemus Vates attraxerat, in'q; ferarum
Concilio medius turba, uolucrum'q; sedebat.
Vt satis impulsas tentauit pollice chordas,
Et sensit uarios, quamuis diuersa sonarent,
Concordare modos, hoc uocem carmine mouit.
Ab Ioue musa parens (cedunt Iouis omnia regno)
Carmina nostra moue, Iouis est mihi sæpe potestas
Dicta, prius cecini plectro grauiore Gigantes,
Sparsa'q; Phlegræis uictricia *fulmina campis.
Nunc opus est leuiore lyra, pueros'q; canamus
Dilectos superis, inconcessis'q; puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.
Rex Superum Phrygii quondã Ganymedis amore
Arsit, & inuentum est aliquid, quod Iuppiter esse,
Qua'm quod erat mallet. nullo tamen alite uerti
Dignatur, nisi quæ portat sua fulmina terræ.
Nec mora percusso mendacibus aere pennis
Arripit Iliaden, qui nunc quoque pocula miscet,
Inuita'q; Ioui nectar Iunone ministrat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Hyacinthus Amyclides dilectus ab Apolline, cum per iocum in certamen disci venisset, altius tactum pondus non prius despicere potuit, quam capiti sensit inflictum. Quo eliso post obitum eius cruor, in florem eius nomine inscriptum cessit.

Te quoq; Amyclide posuisset in æthere Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qua licet æternus tamen es, quoties'q; repellit
Ver hyemem, Pisci'q; Aries succedit aquoso;
Tu toties oreris, uiridi'q; in cespite flores.

RAPH. ¶ QVAMLIBET ignotis) quantũlibet incognitis. ¶ Solisq; vapore) significat Solem in Cancro fuisse, quo tempore maximi excitantur æstus. ¶ Frigus ducebat) trahebat, capiebat. ¶ Pro materiaq;) pro qualitate rei pditæ doleret. ¶ Egesto sanguine) exhausto emisso. ¶ Sumptoq; rigore) accepta duritie. ¶ Syderũ cœlum) syderibus ornatũ. ¶ Lugebisq; ali.) hoc ex Romana consuetudine dictum est. Nam (vt Seruius scribit) cupressi rami ante fores dom⁹ in qua esset cadauer, ponebãtur, nequis per imprudentiã ingrediẽs pollueretur, vnde illam inferis fuisse consecratam dicũt, hoc est lachrymis & luctibus, vel quod cęsa nũquam reuirescit. ADDI. {Plinius Diti sacrã cupressum dicit, eoq; funebri signo ante domos poni solitam. Ex Græcis aũt Didymus quidam, Cyparissos Eteoclis filias fuisse dicit. Quę dum tripudio dearum subsiliũt, in puteum forte deuolutæ fuerunt. Tellus autem vicem illarũ miserta, arbores puellarum more comantes, in illarum locum & memoriam procreauit. Hæc ex Gæoponicorum lib. xi.} ¶ Dolẽtibus) morte propinquorum. ¶ Impulsas) percussas. Chordæ autem quæ fides lanne dicuntur, musicorum tantũmodo sunt instrumentorum. ¶ Diuersa) diuerse. Nomen enim pro aduerbio positũ est. ¶ Varios modos) varios sonos, ex quibus constat harmonia. ¶ A Ioue musa par.) Calliopem musam sibi matrem inuocat Orpheus. Ex principio autẽ hymni Orphei in Iouẽ hæc sumpta esse videntur. ¶ Cedunt Iouis omnia regno) omnia inquit Iouis potentię subiiciuntur. Est autem parẽthesis, causam continens cur ab Ioue sit inchoandũ. ¶ Plectro grauiore) sono grauiore, quali bella cantari solent. Est autem plectrum instrumentum musicum, quod latine pecten appellatur, quo chordæ percutiũtur ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est à percutiẽdo declinatum. ¶ Gigantes) Gigantomachiam, hoc est, gigantum pugnam. ¶ Phlegræis campis) vbi fulminibus gigantes fuere confecti. Phlegræi vero campi & in Thracia, & in Cãpania, & in Thessalia esse scribuntur. ¶ Leuiore lyra) humiliori sono amoribus conuenienti. ¶ Inconcessis ignibus) nefandis amoribus. Ea autem Orpheus cauit in mulierum odium, atque contemptum. ¶ Phrygii Ganymedis) Troiani. Nam Ganymedes Trois Dardadanorum regis fuit filius qui admiranda pulchritudine Iouem in sui amorem pellexit, à quo in aquilam mutato raptus, ac sibi mensæ minister adhibitus perhibetur. Quod quidem idcirco fingitur, quod Iuppiter aut per legionem Ganymedem rapuit, cuius insigne erat Aquila, aut nauis in qua fuit impositus pictam habuit aquilam, vt Lactantius exponit. Eusebius vero in Chronicis ait Ganymedem à Tantalo fuisse raptum, indeq; ortum bellum inter Troen, & Tãtalum. Locus autem in quo raptus fuit ἁρπαγία vocatur ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, hoc est, à rapiẽdo, vt Strabo testatur. Aquarium quidam Ganymedẽ esse dixerunt, vt scribit Higynus, vnde velut aquam fundens ostenditur, & à Græcis Hydrochoos appellatur. ¶ Nisi quæ portat sua fulmina terræ) periphrasis est aquilæ, quæ fulmina Ioui subministrare dicitur. Hoc autem idcirco fingitur, quod sola ex auibus aquila fulmine non tangitur. ¶ Iliaden) Ilii nepotem. ¶ Inuita Iunone) contra voluntatem Iunonis, quę ægre ferebat Ganymedem propter pulchritudinem tantopere ab Ioue amari. ¶ Te quoque Amyclide) Hyacinthus puer fuit formosissim⁹ ab Apolline simul & Zephyro vento adamatus. Qui cũ in Apollinis amorem magis inclinaret, ob zelotypiam in se Zephyrum armauit. Cum igitur se disco cum Apolline exerceret, Zephyrus vehemẽtius flare cœpit, discumq; ab Apolline in aerem coniectum ita repercussit in Hyacinthum, vt ipsum interfecerit. Apollo autẽ ne tam formosi pueri memoria interiret, ipsum in sui nominis florem commutauit, in quẽ etiã Aiax in .xiii. scribitur fuisse commutatus. ¶ Amyclide) Amyclæ filii. Amyclas enim Hyachinthi pater fuit, vrbis Amyclarum conditor. Nam Amyclæ vrbs est Laconiæ Hyacinthi patria pueri adeo formosi, vt Apollo illius amore captus è cœlo descendere in terram sustinuerit, quo diutius pulchritudine ipsius frui posset. Amyclas autem interdum Amyclæ secũdum primam flectitur declinationem, interdum Amyclantis secundum tertiam.

Iuppiter i aquilam.

Phlegræi campi.

Ganymedes.

Ganymedis raptus

Vide Fest. Pompeiũ in dictiõe Cyparissus

A. I. prælia

Hyacinth⁹ in florem.

Amyclas.

ADDI. {Pauſ. in Laconicis. Ἀμύκλας δὲ ὁ λακεδαίμονος, βουλόμενος ὑπολιπέσθαι τὸ καὶ αὐτὸ· ἐς μνήμην, πόλισμα ἔκτισεν τῇ λακωνικῇ, γενομένου δὲ οἱ παίδων, ὑακίνθου μὲν νεώτατον ὄντα, καὶ τὸ εἶδος κάλλιστον κατέλαβεν ἡ πεπρωμένη πρότερον τοῦ πατρός· καὶ ὑακίνθου μνῆμα ἔστιν ἐν ἀμύκλαις ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀπόλλωνος. Hæc ille. Fabulæ autem meminit Nicander in Theriacis his verſibus:

Κλαίοντι πολυθρήνου, ὑακίνθου
Ὃν φοῖβος θρήνησεν, ἐπεὶ ῥ' ἀέκοντι ἔκτα
Παῖδα, λαβὼν προπάροιθεν Ἀμυκλαίου ποταμοῖο
Πρωθήβην ὑάκινθον, ἐπεὶ σόλος ἔμπεσε κόρσῃ
Πέτρου ἀφαλλόμενος, νέατον δ' ἤραξε κάλυμμα.

*a.l. alios.

Quo loco interpres addit & matris nomē, ὑάκινθος, ingens, υἱὸς μὲν ἦν ἀμυκλαίου καὶ διομήδης, ἐν ἠγάπησεν ἀπόλλων}

vt in gyrū ſe voluēs caderet in terrā. Tænarides) Tænarius Hyacinthus Lacō, à Tænaro Laconiæ ꝓmōtorio. Subie.) ſurſū iecit. Aeq;) tātū. Erat imedi. vul.) cā cur nil artes ꝓdeſſent. Vt ſiqs viol.) quā facile defecerit Hyacinthus pulchris ſimilitudinib⁹ poeta oſtēdit. Defecta) derelicta. Laberis Oebalide) apoſtrophe ad Hyacinthū affect⁹, & doloris, & ꝗrelaꝶ plena. Laberis) moreris. Oebalide) patronymicū ꝓ poſſeſſiuo poſitū eſt. nā Oebalia vrbs eſt Laconię ab Oebalo ꝯditore appellata.

Te meus ante * omnes genitor dilexit, & orbe
In medio poſiti caruerunt præſide Delphi,
Dum Deus Eurotan, immunitamq́ue frequentat
Sparten, nec citharæ, nec ſunt in honore ſagittæ.
Immemor ipſe ſui non retia ferre recuſat,
Non tenuiſſe canes, non per iuga montis iniqui
Ire comes, longaq́ue alit aſſuetudine flammas.
Iamq́ue ferè medius Titan uenientis, & actæ
Noctis erat, ſpatioq́ue pari diſtabat utrinque,
Corpora ueſte leuant, & ſucco pinguis oliuæ
Splendeſcunt, latiq́ue ineunt certamina diſci.
Quem prius aerias libratum Phœbus in auras
Miſit, & oppoſitas diſiecit pondere nubes.
* Recidit in ſolidam longo poſt tempore terram
Pondus, & exhibuit iunctam cum uiribus artem.
Protinus imprudens, actusq́ue cupidine luſus
Tollere Tænarides orbem properabat at illum
Dura repercuſſo ſubiecit in aere tellus
In uultus Hyacinthe tuos. expalluit æque
Quam puer ipſe Deus, collapſosq́ue excipit artus,
Et modo te refouet, modo triſtia uulnera ſiccat.
Nunc animam admotis fugientem ſuſtinet herbis.
Nil proſunt artes erat immedicabile uulnus.
Vt ſiquis uiolas, riguoq́ue papauera in horto,
Liliaq́ue infringat fuluis hærentia * uirgis,
Marcida demittant ſubito caput illa grauatum,
Nec ſe ſuſtineant, ſpectentq́ue cacumine terram,
Sic uultus moriens iacet, & defecta uigore
Ipſa ſibi eſt oneri ceruix, humeroq́ue recumbit.
Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait, uideoq́ue tuum mea crimina uulnus.
Tu dolor es, facinusq́ue meum. mea dextera leto
Inſcribenda tuo eſt. ego ſum tibi funeris author.
Quæ mea culpa tamen? niſi ſi luſiſſe, uocari
Culpa poteſt: niſi culpa poteſt, & amaſſe, uocari?
Atq́ue utinam pro te uitam, tecumq́ue liceret
Reddere, quod quoniam fatali lege tenemur, *
Semper eris mecum, memoriq́ue hærebis in ore.
Te lyra pulſa manu, te carmina noſtra ſonabunt,
Flosq́ue nouus ſcripto gemitus imitabere noſtros.
Tempus & illud erit, quo ſe fortiſſimus heros
Addat in hunc florem, folioq́ue legatur eodem.
Talia dum uero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fuſus humi ſignauerat herbas,
Deſinit eſſe cruor, Tyrioq́ue nitentior oſtro
Flos oritur, formamq́ue capit, quam lilia, ſi non
Purpureus color his argenteus eſſet in illis.
Nō ſatis hoc Phœbo eſt (is em̄ fuit author honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & hya *
Flos habet inſcriptum, funeſtaq́ue littera ducta eſt.
Nec genuiſſe pudet Spartē Hyacinthon, honorq́ue
Durat in hoc æui, celebrandaq́ue more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.

RAPIT. Meus g.) Apollo. Nā Apollinis & Calliopes muſæ filiū ſe eē Orphe⁹ ipſe teſtaſ. In me. or.) Delphi vrbs eſt Phocidis Apollinis oraculo clariſſima, quę à geographis in medio terraꝝ orbe (& velut vmbilic⁹ terrę) eē ꝑhibeſ.

* Vel⁹ codex hʒ, Decidit, ꝙ & magis placet ne ſylla ba offendatur.

COEL. RHOD. Pauſaniæ teſtatū theſauris eſt, vmbilicū Delphicū ex albo ſtructū lapide, quē ἐν μέσῳ γῆς πάσης εἶναι λέγουσιν οἱ δελφοί. Verū & i carmine obſcœno, quiſquis eius fuerit author, id ita confirmatum animaduertimus:

Pallas cecropias tueſ arces,
Delphos Pythius, orbis vmbilicum,
Creten Delia, Cynthiosq́; colles. Sed & Ouid. ait:
Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio poſiti caruerunt præſide Delphi.

*a. linguis

Papin. quoq; Thebaid. I. Audiit & medius cœli Parnaſus, & aſper Eurotas. Eurotan) fluuius eſt Laconiæ Eurotas. Immunitam Sparten) ſine muris, virtute enim non muris Lacedæmonii vrbem ſuam tutabantur. Immemor ipſe ſui) ſuæ diuinitatis. Aſſuetudine) cōſuetudine. Iamq; ferè medius Titan) meridiem fuiſſe ſignificat. Actæ) præteritæ noctis. Vtrinq;) & à præterita & veniente nocte. Lati diſci) nam diſcus & latus eſt & rotundus lapis, quē in aerem priſci cū quadā arte iacientes ſe exercebāt. Dictus eſt autē diſcus ἀπὸ τοῦ δίκειν, hoc eſt à iaciendo, per additionem s literæ. Recidit in ſoli. lon. poſt tē.) emphaſis eſt, qua intelligamus diſcū lōge in aerē fuiſſe iactū. Cito nanq; in terrā cecidiſſet, niſi in altum iactus fuiſſet. Et exhib.) oſtēdit. Artē) nā ita emittebaſ,

* a.l. vetamur.

*a.l. æa.

Oebalia.

ADDI. {Aut etiā ab Orbalo κατὰ πρόληψιν tpis, qua ea, quæ ꝓſecuta ſunt, ꝓ antecedētibus vſurpātur. fuit enim Oebalus, Cynoriæ, q fratre Hyacinthi fuerat, filius, Hyacinthi nepos, qui poſtea ex Gorgophone Perſei filia, Tyndareū genuit, quē Hercules, ab Hippocoonte regno expulsū reſtituit. vt Pauſ. in Lacō.} Q d qm̄ fat. le. te.) vetamur I vetu. legiſ exēp. & recte qdē. Sic nāq; apte itelligiſ, qd facere ꝓhibemur. Dii eni cū natura ſint immortales, nulla ratione vitā deponere pñt. Scripto) lris. nā i Hyacintho flore αι ſyllaba gemitū ſignificās bis inſcripta vſ. Tameſi qdā alr ſētiētes, putātesq; hya ſyllabas in Hyacintho flore eē inſcriptas manifeſte decipianſ. Fortiſſimus heros) Aiax Telamonius, vt in tertiodecimo poeta narrat, in Hyacinthū fuit conuerſus. Folioq; legatur eodem) nam in Hyacinthi foliis (vt dixi) prima ſyllaba huius nominis αἴας inſcripta videtur. Et hya) ſic quidem ferè legitur, ſicq; legendum eſſe quidam præcipiunt, ſed aperte falluntur, cum hya literæ nullum gemitū præ ſe ferant, αι αι vero quæ vox eſt aperte gemitus ſignificatiua, legendum eſſe facile contenderim, quamuis omnia quæ quidem mihi videre contigit exēplaria refragentur. Funeſtaq; littera) luctuoſæ literæ quibus in funeribus vtuntur. Ducta eſt) ſcripta eſt. Nam literæ dum ſcribuntur, duci proprie dicuntur. Hinc autem aperte etiam colligitur αι αι legendū eſſe, αι nanq; eſt vox, qua etiānum in funeribus & fletibus vti ſolemus.

ADDI. {Nec gen. pud. Sparten. Hyacinthum. Non ſimpliciter de loco ſeu patria accipiēdum, ſed & de pſona Sparta, fuit enim hæc vxor Lacedæmonis, mater Amyclei ipſiusq; Hyacinthi auia. vt idem Pauſan. tradit.} Hyacinthia) feſta in honorem Hyacinthi pueri inſtituta.

CAT

RAPH. ¶AT si forte roges)per comparationem ostēdit Orpheus pueros formosos & Diis placuisse, & maximo ornamento suis fuisse ciuitatibus, puellas vero contra & Diis perquā displicuisse, & maximo suas vrbes dedecore affecisse. Nam Propœtides quædam Venerem Deam esse negare ausæ, non minore fuut odio ciuibus suis, quàm Cerastæ quidam qui in ara hospites immolabant, quos vt Venus in iuuencos conuertit, ita Propœtidas & sua corpora primas prostituere coegit, & in saxa cōmutauit. ¶Fœcundā Amathunta) Amathus vrbs est Cypri ære abundans, vnde & Cyprus ipsa Amathusia olim fuit vocata est etiā vrbs Laconiæ. Declinatur autem Amathus, Amathuntis, vt Opus Opuntis. ¶Annuat) nutu affirmet tam illas velle genuisse, quàm eos Cerastas, qui hospites immolando maximo sibi dedecori fuerunt. ¶Vnde etiam nomē traxere Cerastæ,)κέρας vnde Cerastæ declinantur, cornu dicitur. nam in fronte duo cornua habebant, vnde & Cyprus ipsa Cerastis à quibusdam fuit appellata. (ADDI. Sed eius nominis rationem Stephanus inde tractā dicit, quòd multa κέρατα, hoc est, ἄκρα seu promontoria habeat Cyprus. Et videtur sanè insulæ nomen fabulæ dedisse locū, non autem cōtra.) Iouis hospitis) ξενίου Græcis appellatur, quod hospitiis præsit. Vnde Virg. Iuppiter hospitibus nā te dare iura loquuntur. (Iuppiter hospitalis.) ¶Lugubris sce.) luctuosi sceleris, quo hospites decepti necabantur. ¶Amathusias bidentes) (Amathusia.) Cyprias oues. Nam Cyprus (vt dixi) Amathusia etiam fuit appellata. ¶Ophiusia arua) Cypria. alludit autē poeta ad priscum illius insulæ nomē: Cerastis nanque etiam cognominata fuit à genere quodam serpētis, vel quod multa cornua, hoc est montium vertices habeat, Ophiusia vero serpentina possumus interpretari. (ADDI. Huius nominis, neq; apud Græcos Stephanus aut Strabo, neque apud Latinos Plinius aut Mela meminere. Sed tum quia idē nomē multarum insularum fuit, (Nam & Hispaniæ quædā, & Aegei maris alia, Item quæ Teneus dicitur, & ea quæ propriè Rhodos, aliquādo Ophiusæ nōie appellatæ fuere) demus hoc poetæ, vt is vel in mnemonico errato lapsus fuerit, vel alia, nobisq; incognita ratione Cyprum, Ophiusam vocarit. Nam de serpentum genere, quos Cerastas dicunt, quæ hic à Rhegio afferuntur rationem nō habent.)

ARG. FABVLAE SEQ.

Amathus oppidum in insula Cypro, cuius incolæ obtrita consuetudine humanū genus, soliti in ara Iouis quæ proxima erat Deæ Veneris aduenas immolare, quorum crudelitatem Venus offensa, ne relinquere sedes suas cogeretur, in boues illos vertit, quæ à magnitudine cornuum Cerastæ apud Salaminios sunt nominati.

At si forte roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuisse uelit Propœtidas, annuat æque
Atq; illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, unde etiam nomen traxere Cerastæ.
Ante fores horum stabat Iouis hospitis ara
Lugubris sceleris, quam siquis sanguine tinctam
Aduena uidisset, mactatos crederet illic
Lactentes uitulos, Amathusiacasq; bidentes.
Hospes erat cæsus, sacris offensa nefandis,
Ipsa, suas urbes, Ophiusiaq; arua parabat
Deserere Alma Venus, sed qd loca grata? qd urbes
Peccauere meæ? quod, dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, uel siquid medium est, mortisq;, fugæq;.
Idq; quid esse potest, nisi uersæ pœnæ figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos, ad cornua uultum
Flexit, & admonita est, hæc illis posse relinqui,
Grandia'q; in toruos trāsformat membra iuuēcos,

ARG. FABVLAE SEQ.

Propœtides filiæ Amathuntæ aspernatæ Venerem primæ in triuio vulgauere corpora ob eandem Deæ iram, quia pudore indurauerant, nouissime in lapidem sunt transfiguratæ.

Sunt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare Deam, pro quo sua, numinis ira,
Corpora cum forma primæ uulgasse feruntur.
Vt'q; pudor cessit, sanguis'q; induruit oris,
In rigidum paruo silicem discrimine uersæ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pygmalion offensus impudentia vulgari Propœtidum statuit cœlebs permanere. Qui cum signum virginale ex ebore fecisset, captus specie eius in vecordem incidit amorē, & cum tota mēte quæsiuisset à Deo vt ei signo, cuius amore exarsisset, animā infunderet, vt egressus tēplo domum peruenit, cōperit voto se esse donatum cōiuge. Itaque lætatus arte sua Paphū filium genuit, qui in insula Cypro oppidum sui nominis constituit.

Quas quia Pygmalion æuum per crimina agentes
Viderat, offensus uitiis, quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, sine coniuge cœlebs
Viuebat, thalami'q; diu consorte carebat,
Interea niueum mira feliciter arte
Sculpsit ebur, formam'q; dedit, qua fœmina nasci
Nulla potest, operis'q; sui concepit amorem,
Virginis est uerae facies, quam uiuere credas,
Et si non obstet reuerentia, uelle moueri.
Ars adeo latet arte sua, miratur, & haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Sæpe manus operi tentantes admouet, an sit
Corpus, an illud ebur, nec adhuc ebur esse fatetur.
Oscula dat, reddi putat, loquitur'q; tenet'q;
Et credit tactus digitos insidere membris.

¶Gens impia) Cerastarum. ¶Sunt tamen obscœnæ) quāuis inquit Cerastas in iuuencos conuerterit Venus, Propœtides tamen ausæ sunt eam negare Deam esse. ¶Obscœnæ) turpes. ¶Vulgasse) prostituisse. (ADDI. Videtur hæc fabula, à libidine & turpitudine Cypriarum mulierum occasionem traxisse. Nā & Herodotus & Iustinus tradunt, antiquitus Cyprias quæstu corporis dotē quærere, vulgoq; ad littus etiam aduenis ac nautis prostare solitas fuisse. Quod illis cōmune fuit cum Babyloniis, vt idem Herodotus author est.) ¶Cessit) recessit. ¶Pro quo) propter quā rem. ¶Numinis ira) Veneris indignatione. (Cerastæ in tauros. Propœtides in saxa) ¶Sanguisq; induruit oris) ita durus est factus, vt nihil erubescerent. ¶Paruo discrimine) parua differētia. ¶Lapideæ nanque statuæ videbantur Propœtidibus similes. ¶Versæ) fuerant subaudiatur. ¶Quas quia Pygmalion æuum) Pygmalion (Pygmaliō) quidam flagitiis Propœtidū offensus, vitam cœlibem exigere decreuit, sed ex ebore virginis simulachrum adeo fabre effinxit, vt perinde atq; si viua esset, illius amore caperetur. Quare Venerem orauit, vt sibi talem concederet vxorem. Venus aūt plus quam petebatur, effecit. Nā illi quam in lecto Pygmaliō collocauerat, aiam inspirauit nubilemq; ætatem donauit, ex insperato igitur Pygmalion voti cōpos factus ex ea Paphum sustulit, à quo & insula, & vrbs Paphos fuit appellata. (Paphus) ¶Sine cōiuge cœlebs) alterū ex altero pēdet. Qui enim vxore caret cœlebs viuit, q cœlibē ducit vitā, vxorē nō habet. Cœlebs aūt dicit, quasi cœlestē vitā agens. ¶Thalami consorte) vxore. ¶Qua fœmina nasci Nulla potest) pulcherrimā fuisse il lā statuā intelligimus, vt quę ne à natura quidē posset superari. (sa. l. quæsisset.) ¶Et si nō obstet reuerētia) acute eleganterq; hoc dictum est. Nā virgines bene educatæ præ pudore in viro rū cōspectu vix audēt se mouere. Ea igitur statua non quod eburnea esset, sed pudore quodam virginibus insito immobilis videbatur. ¶Ars adeo latet) vt viua videretur, non ex ebore confecta. ¶Arte sua miratur) statuam subaudiamus. ¶Simulati corporis) in similitudinem virginis effecti. ¶Nec adhuc ebur esse fatetur) quamuis tāgat statuam, eburneamq; esse sentiat, sibi tamen eburneam esse persuadere non potest, adeo viua videbatur. ¶Insidere) inhærere, infigi, ac subsidere, sic vt membra digitis cederent.

Et metuit, pressos ueniat ne liuor in artus.
Et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
Munera fert illi conchas, teretesq; lapillos,
Et paruas uolucres, & flores mille colorum,
Lilia, perpictasq; pilas, & ab arbore lapsas
Heliadum lachrymas, ornat quoq; uestibus artus.
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo.
Aure leues bacæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent, nec nuda minus formosa uidetur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellatq; tori sociam, acclinataq; colla
Mollibus in plumis tanquam sensura, reponit.
Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerat, & blandis inductæ cornibus, aurum
Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ,
Thuraq; fumabant, tum munere functus ad aras
Constitit, & timide, si Dii dare cuncta potestis,
Sit coniux opto, non ausus eburnea uirgo,
Dicere Pygmalion, similis mea dixit eburnæ.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa uelint, & amici numinis omen
Flamma ter accensa est, apicem'q; per aera duxit.
Vt redit, simulachra suæ petit ille puellæ,
Incumbensq; toro dedit oscula, uisa tepere est.
Admouet os iterum, manibus quoq; pectora tentat,
Tentatum mollescit ebur, positoq; rigore
Subsedit digitis, ceditq;, ut Hymettia Sole
Cera remollescit, tractataq; pollice multas
Flectitur in facies, ipsoq; fit utilis usu.
Dum stupet, & dubiæ gaudet, falli'q; ueretur,
Rursus amans, rursus'q; manu, sua uota retractat.
Corpus erat, saliunt tentatæ pollice uenæ.
Tum uero Paphius plenissima concipit heros
Verba, quibus Veneri grates ait, ora'q; tandem
Ore suo non falsa premit, data'q; oscula uirgo
Sensit, & erubuit, timidum'q; ad lumina, lumen
Attollens, pariter cum cœlo uidit amantem.
Coniugio quod fecit, adest Dea, iam'q; coactis
Cornibus in plenum nouies Lunaribus orbem,
Illa Paphum genuit, de quo tenet insula nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Myrrha Cinyræ & Cenchreidis filia, iracundia Veneris, quod mater eius præferretur Deæ, patrem impio dilexit amore, nec viam potiundi inueniens cogitur suspendium experiri. Cuius nutrix intra cubile gementis excepit vocē, & signis cognitis nefariæ mortis, dum diligentius scrutatur, causam poscit. Consulta ergo puella ei pollicetur se effecturam, vt parenti sine vlla infamia iungatur, cuius illa orationem in promissum tempus differt. At anus die solenni Cereris quo mater eius operata, a viro secubabat: alūnam noctu deduxit ad Cinyrā prædicans forma eius impulsam sibi se credidisse, qui data cupiditate lumē inferri iussit, vt speciem eius notam haberet, cognitoque filiæ pater stuprator, coactus est pudore ferro stricto eam insequi, quæ duplici metu territa in insulis profugit, ibique misericordia eiusdem Deæ in arborem, quæ eius nomen indicaret, mutata est.

Editus & *ille est, qui si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam procul hinc natæ, procul este parentes.
Aut mea si uestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum.
Vel si credetis, facti quoq; credite pœnam,
Si tamen admissum sinit hoc natura uideri,
Gentibus Ismariis, & nostro gratulor orbi.
Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas. sit diues Amomo,
Cinnama'q; Costum'q; suam, sudata'q; ligno

Expleta.

*a.l. hanc versus delūbet.

¶ Et metuit pressos veniat'ne liuor in artus) & timet inquit ne mēbra manu pressa liuorem & nigra quędam signa concipiant. Liuor autem est illud signum subnigrum quod in corpore percusso videri solet, cui quoniam inuidorum color similis est, liuor pro inuidia sæpenumero ponitur. ¶ Heliadum lachrymas) succina, quę è populis in quas sorores Phaethontis conuersas fuisse narrauit poeta deflere dicuntur. ¶ Bacæ) vniones. ¶ Concha Sidonide) purpura Tyria. ¶ Tota Cypro) per totā Cyprum. Veneri nanq; dicata est Cyprus insula Ciliciæ, Syriæq; obiecta, quondam nouē regnorum sedes, variis quidem nominibus appellata. nam & Atamantida & Cerastin & Aspeliam & Amathusam & Macaran & Crypton & Colinniam Plinius scribit fuisse appellatā. Cyprus autē dicta est à Cypro Cinyræ filia, vel à Cypro flore, vel (vt Astynomus scribit) quia prius Cryptos appellata fuit, eo quòd sæpenumero à mari fuit occultata, deinde r litera abiecta Cypros vocata. ¶ Blandis cornibus) nō infestis, sed mitibus. Cornua autem victimarum inaurari solebant. ¶ Munere) sacrificio. ¶ Ad aras) apud altaria. ¶ Venus aurea) pulchra. {Epitheton ab Homero transsumptum, qui Venerem χρυσῆν Ἀφροδίτην ferè vocare solet.} ¶ Et amici numinis omen Flamma ter accensa est) ordo est & flamma ter accensa est, omen amici, & propitii numinis. ¶ Apicem) scintillam. ¶ Subsedit) cedit. ¶ Vt Hymettia cera. Hymetus Atticæ mons est optimi mellis fertilissimus. ¶ Corpus erat) proprie dixit. nā corpus viuum proprie vocatur: caro autem mortua, vt quæ à cadendo sit dicta. ¶ Saliunt) mouentur. ¶ Paphius heros) Cyprius Pygmalion. ¶ Verba plenissima) copiosissima, ornatissima. ¶ Ora non falsa) veram faciem. ¶ De quo tenet insula nomen) nam Cyprus, dicta est etiam Paphos à Papho Pygmalionis filio. ¶ Editus & ille est) Cinyras Pygmalionis filius Myrrhā genuit, quæ nefando patris amore capta, nutricis opera cum eo inscio concubuit, Adonemq; cōcepit, quod cum rescivisset pater, stricto ense filiam persequi cœpit, illa verso fugiens in Arabiam vsq; peruenit, vbi longo errore fessa Deorū miseratione in arborē sui nominis fuit mutata. {Ego vero, Editus ex illo est, aut, Editus hinc & ille est, legendum existimo, versus causa, vt Cinyras (quem falsò quidam Cynaram scribunt, quando & apud Pindarum in Nemeis, & apud Homerum, Cinyras dicitur, ἀπὸ τοῦ κινύρεσθαι, vt puto, qđ conqueri & lugere ferè significat) non Pygmalionis, sed Paphi filius accipiatur. Quā sententiam & Boccatius secutus videtur in genealogiis, quanquam ille, Editus hac ille, pro hinc ibidem legat. Fabulam autem Myrrhæ exponit μυθολογικῶς Fulgentius libro tertio.} ¶ Inter felices) nam Cypriorum rex fuit in primis potens. ¶ Aut mea si vestras) aut inquit si mea carmina vos delectabunt, nolite credere ea fuisse facta, quæ hoc loco scribentur de Myrrha Cinyræ filia. ¶ Si tamen admissum) bene dubitat Orpheus an tantum sceleris fuerit commissum. Nam contra naturam esse videtur, vt liberi parentes flagitiose, ac vsque ad coitum ament. ¶ Gentibus Ismariis) Thraciis. ¶ Nostro or.) Thraciæ. Nam Orpheus Thrax fuit. ¶ Abest) remota est. ¶ Sit diues amomo) amomum herba est suauissimi odoris, non in Arabia modo, sed in Ponto, Armeniaq; nascens, vt Plinius scribit. ¶ Cinnamaq;) Cinnamum herba est medica, qua Arabia felix commendatur. ¶ Costumq; suam) costus frutex est grati odoris in Arabia nascens. ¶ Sudata thura) per sudorem quodam modo emissa. Thurifera autē regio est Sabæa.

¶ Panchaica

Cyprus.

ADDI.

Hymetus. Eā præferret alias & in eā sententiā' etiā Higynus fab. meminit.

Cinyras.

ADDI.

Thura ferat, floresq; *alios Panchaica tellus,
Dum ferat & Myrrham. tanti noua non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido
Myrrha, facesq; suas à crimine uindicat isto.
Stipite te Stygio, tumidisq; afflauit Echidnis
E tribus una soror. scelus est odisse parentem.
Hic amor est odio maius scelus. undique lecti
Te *cupiunt proceres, totoq; oriente iuuentus
Ad thalami certamen adest, ex omnibus unum
Elige Myrrha uirum, dum * non in omnibus unus.
Illa quidem sentit, fœdoq; repugnat amori,
Et secum. quo mente feror? quid molior inquit?
Dii precor, & pietas, sacrataq; iura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerīq; resistite nostro,
Si tamen hoc scelus est, sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas, coeuntq; animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo. fit equo sua filia coniux.
Quasq; creauit, init pecudes caper, ipsaq; cuius
Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices quibus ista licent. humana malignas
Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Inuida iura negant. gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quod non nasci mihi contigit illic,
Fortunaq; loci lædor. quid in ista reuoluor?
Spes interdictæ discedite. dignus amari
Ille. sed ut pater est. ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem,
Nunc quia iam meus est, non est meus. ipsaq; dāno
Est mihi proximitas, aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriæq; relinquere fines,
Dum scelus effugiā, retinet malus * ardor amantē,
Vt præsens spectem Cinyram, tangamq;, loquarq;,
Osculaq; admoueam, si nil conceditur ultra.
Vltra autem sperare aliquid potes impia uirgo?
*Et quod confundas, & iura, & nomina sentis?
Tu'ne eris, & matris pellex, & adultera patris?
Tu'ne soror nati? genitrixq; uocabere fratris?
Nec metues sacros crinitas angue sorores?
Quas facibus sæuis oculos, atq; ora, petentes
Noxia corda uident? at tu dum corpore non es
Passa, nefas, animo ne concipe, ne'ue potentis
Concubitu uetito naturæ pollue fœdus.

RAPH. Panchæa. ¶ PAnchaica tel.) Pāchæa regio apud Sabæos, in qua thuriferæ arbores nascuntur. vnde Virg. Totaq; thuriferis Panchaia pinguis aristis. ¶ Tanti noua nō fuit arbor) vt pater cū filia coire debuerit. ¶ Vindicat) liberat. ¶ E tribus vna soror) vna ex furiis, Tisiphone, Alecto, aut Megæra. ¶ Vndiq; lecti proceres) electi principes. ¶ Ad thalami certamen) ad nuptias tuas certatim petendas aduenit. ¶ Dū non sit ex omnibus vnus) hoc est, vno patre excepto, quem vis ex omnibus elige. {legor Dum nō

ADDI. sit in omnibus vnus, scilicet, pater. Alioqui versus nō stabit.} ¶ Si tamen hoc scelus) Myrrha amore victa dubitabat an sit nefas cū patre coire. ¶ Init pecudes) cum pecudibus coit. Nam inire cū accusatiuo iunctum animal significante, coire significat. ¶ Felices quibus ista licent) ex nimio ardore ista prouenit exclamatio, qua Myrrha & brutorum vitam commendat, & ciuilem detestatur vt difficilē & duram. ¶ Inuida iura) quæ humano generi inuidere vidētur, ne iis quæ à natura pmittuntur, frui possit. ¶ Negāt) prohibent. ¶ Gentes tamen esse ferunt) hi sunt Troglodytę, variæq; Aethyopū natiōes, qui & vxores habēt cōes, & brutorū more viuūt.

COEL. RHOD. ¶ Scribit Bardesanes Syrus: legē fuisse Persis, qua filias, sorores, matres quoq; in cōnubii iura admittere, non duceret impiū ominosum ue. Quod Strab. itē cōprobant monumēta: & Septimius Florens repetit. Ex qua historia illustratur, simul & emendatur Quintil. locus lib iii. vbi ita ferè scribitur. Et si quod est exemplum deforme posteritati traditū, quale libidinosus vir Perses in muliere Samia instituere ausus dicitur prim⁹. Legēdū puto, In matre sua, vel in matre & filia, vel (si placet) Samia intelligatur propriū nomē. Sentētiam alterā subiiciemus statim. Perses autem (sed nō hic, vt opinor) antiqssim⁹ fuit Persarū rex, à quo & cognominati Persæ, quē Medeæ filium Steph. intelligit: quāuis Herodot. scribat libro Historiarū. vii. à Perse Iouis & Andromedæ filio, Persas dici: quum Cephenes dicerentur prius à Gręcis, ab accolis vero Artei. Sunt codices tamē veteres, in quibus legatur præses, non Perses. Porrò Magos quoq; censuisse Sotion libro vigesimotertio scribit, fustum videri cum filia & matre congressum. Ex quo etiam Catullus:

Nascatur Magus ex Gelli matrisq; nefando
Concubitu, & discat Persicum auspicium,
Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia religio.

Quod vero Lucan. hoc ipsum etiā Parthis attribuat, fortè Plinianum illud respexerit, ex lib. vi. Persarū regna, quæ nūc Parthorū intelligimus, inter duo maria, Persicum & Hyrcanum Caucasiis attollūtur iugis vtrinq; per deuexa laterum. De sinu verò Persico alibi Plin. idem: Persæ Rubrum mare semp accoluerē, ppter quod is sinus Persicus vocatur. Ratio vero ex Strabone elici posse videtur: Et si adhuc (inqt) Persæ regnant pprium habētes regem viribus tamē sunt longe inferiores, & Parthorum regi adhærescūt. Id qd in Crassi rebus ɔfirmat Dion: factū id astruēs post Alexādri interitum, quū tabescerent res Macedonū. Carmen Lucani ad id spectans, quia ad manum est, subieci, vt volentibus item præsto sit:

Parthorū dominus quoties sic sanguine misto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem.

Nec ignoro, Q. Curtiū scribere lib. viii. in Natura regiōe cum parētibus stupro coire, moribus pmissum. Illud mirum magis, à Chrysippo pditum ἐν τῷ τῶν προτρεπτικῶν, cōgressum cum matre, filia, sorore parum prudenter vitio verti. Ad hæc nimirū respicit Ouidianum illud:

Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.

Aemilius Probus & Plutarchus authores sūt, apud Athenienses fas fuisse, sororē in matrimoniū cape. Agathius Gottici belli scdo facta hui⁹ turpitudinis mētiōe, rē haud ita veterē arbitratur argumēto præcipue, quòd Semiramis à filio necata feratur, cuius cōcubitū appetiisset impudentius. Id quod de Artaxerxe ac Parisatide memoratur quoque, nisi quòd hæc reiecta modo iracūdius fert & spretaiqd impiū esset, nec patriū, nec ferè humanis morib⁹ receptū. ¶ Spes interdicta) legibus prohibitæ. ¶ Remittit) pmittit. ¶ Cinyrę cōcū. pos.) cū Cinyra. Græca eni loquēdi est figura. ¶ Nūc qa iā me⁹ est) pater. ¶ Nō est meus) nō pōt esse meus maritus. ¶ Est mihi prox.) ɔsanguinitas ipsa mihi obest. ¶ Malus ard.) turpis amor. ¶ Amantē) me subaudiamus. ¶ Si nihil cōcedit.) coitū innuit, hoc est, si mihi cū eo ɔcūbere nō licet, quæ est vltima amoris linea. ¶ Vlt. aūt) seipsam increpat Myrrha, qd coire cū patre affectat, quo qdē modo & iura ɔsanguinitatis, & noīa ɔfunderentur. Nā filia id quod est nefandissimū, & matris pellex esset, & adultera patris. Esset præterea filiorum & soror, & mater, quod penitus cōsanguinitatis nomina confundit. ¶ Sacro angue) execrādis anguibus, & viperis. ¶ Crinitas sorores) Eumenidas furias. Se autem ipsam Myrrha reprehendit, quāuis ab alio increpari videatur.

* a.l. suos.
* a.l. capiunt.
* alias, nō sit in, repugnāte versu.
* a.l. error
* a.l. Nec quod

Velle putat: res ipsa uetat plus ille, memorq;
Moris. & ó uellem similis furor esset in illo.
Dixerat. at Cinyras, quem copia digna procorum
Quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa
Nominibus dictis, cuius uelit esse mariti.
Illa silet primo, patris'q; in uultibus hærens
Aestuat, & tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
Flere uetat, siccat'q; genas, atq; oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet, consulta'q; qualem
Optet habere uirum, similem tibi dixit. at ille
Non intellectam uocem collaudat, & esto
Tam pia semper, ait. pietatis nomine dicto,
Demisit uultus, sceleris sibi conscia uirgo.
Noctis erat medium, curas'q;, & corpora, somnus
Soluerat. at uirgo Cinyreia peruigil igne
Carpitur indomito, furiosa'q; uota retractat.
Et modo desperat, modo uult tentare; pudet'q;,
Et cupit, & quid agat, non inuenit. utq; securi
Saucia trabs ingens ubi plaga nouissima restat,
Quo cadat in dubio est omni'q; à parte timetur,
Sic animus * uario labefactus uulnere, nutat
Huc leuis, atq; illuc, momenta'que sumit utroque.
Nec modus, & requies, nisi mors, reperitur amoris,
Mors placet erigitur, laqueo'q; innectere fauces
Destinat, & zona summo de poste reuincta
Chare uale Cinyra, causam'q; intellige mortis,
Dixit & aptabat pallenti uincula collo.
Murmura uerborum fidas nutricis ad aures
Peruenisse ferunt, limen seruantis alumnæ.
Surgit anus, reserat'q; fores, mortis'q; paratæ
Instrumenta uidens, spatio conclamat eodem,
Se'q; ferit, scindit'que sinus, erepta'que collo
Vincula dilaniat. tum denique flere * uacauit,
Tum dare cõplexus, laquei'que requirere causam,
Muta silet uirgo, terram'q; immota tuetur,
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus, canos'q; suos, & inania nudans
Vbera, per cunas, alimenta'q; prima precatur,
Vt sibi committat, quicquid dolet. illa rogantem
Auersata, gemit. certa est exquirere nutrix,
Nec solam spondere fidem. dic inquit, opem'q;
Me sine ferre tibi, non est mea pigra senectus.
Seu furor est, habeo quod carmine sanet, & herbis.
Siue aliquis nocuit magico lustrabere ritu.
Ira Deum siue est, sacris placabimus iram.
Quid rear ulterius? certe fortuna, domus'q;
Sospes ab incursu est. uiuunt genitrix'q;, pater'q;.
Myrrha patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore. nec nutrix etiam nunc concipit ullum
Mente nefas, aliquem'q; tamẽ præsentit amorem.
Propositi'q; tenax, quodcunque est orat, ut ipsi
Indicet, & gremio lachrymantem tollit anili,
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus (inquit amas, & in hoc mea pone timorẽ)
Sedulitas erit apta tibi. nec sentiet unquam
Hoc pater. exiluit gremio furibunda, torum'q;
Ore premens, discede precor, misero'q; pudori
Parce ait, instanti discede, aut desine dixit

* a.l. dubio.

* a.l. vetauit.

RAPH. ¶ VELLE puta) re subintelligamus, non patrem, vt quidam. ¶ Res ipsa) rei turpitudo. ¶ Memor moris) iuris & honesti. ¶ Similis furor esset in illo) vt quid iura velint obliuisceretur. ¶ Nominibus dictis) expositis procorũ nominibus. ¶ Tepido ro.) tepidis lachrymis. ¶ Hæc credens) signa subaudiamus. ¶ Datis) osculis. ¶ Consulta) interrogata. ¶ Non intellectam vocem) figuram, qua Myrrha se patris amore captam innuerat patri respondens se illi maritum similem habere velle. ¶ Demisit vul.) demisit oculos in terram. ¶ Carpitur) cruciatur. ¶ Igne indomito) amore quem domare ac vincere non poterat. ¶ Furiosa vota retractat) furiosam cupiditatem cum patre coeundi resumit, & animo reuoluit. Eleganter autem vt omnia poeta exprimit puellæ amore ardentis cogitationes atque affectus. ¶ Saucia) percussa securibus. ¶ Trabs ingens) maxima arbor. Hac autem similitudine ostẽdit poeta quanta in ambiguitate foret animis Myrrhæ collocatus. ¶ Vbi plaga nouissima) quando vltimus ictus restat. ¶ Quo cadat) in quam partem cadat, anteriorem an posteriorem, dextram an sinistram. ¶ Vario vulnere) vario affectu. ¶ Vtroque) in vtranque partem. ¶ Nec modus) finis ac terminus. ¶ Destinat) deliberat. ¶ Zona) cingulo. ¶ De summo poste) de summitate hostii. ¶ Reuincta) religata. ¶ Chare vale Cinyra) amatorie Myrrha Cinyram nomine proprio appellat. Patris enim nomen odio habebat, vt quod sibi esse impedimento putabat, ne optato concubitu potiretur. ¶ Pallenti collo) hypallage est: ipsa enim Myrrha pallescens intelligitur. ¶ Seruantis) custodientis. ¶ Reseratq;) aperit. ¶ Scinditq; sinus) vestium subaudiatur. Id autem in magnis doloribus fieri consueuit. ¶ Tum denique flere vacauit) hoc est, posteà quàm vincula dilaniauit, tum tandem flendi tempus habet nutrix. ¶ Muta silet virgo) tãquam muta. ¶ Tuetur) aspicit id quod indignantes, dolentesq; facere solent. ¶ Et deprehensa dolet tardæ conamina mortis) hoc est, Myrrha dolet conatus mortis à nutrice deprehensos fuisse & intellectos. Propriæ autem minus honesta deprehendi dicũtur. ¶ Vt sibi committat) vt sibi reuelet. ¶ Auersata) aspernata cum quadam vultus auersione. ¶ Nec solam spondere fidem) nec solam fidem promittere, sed etiam opem & auxilium. ¶ Me sine) me permitte. ¶ Seu furor est) insanus amor. ¶ Siue aliquis nocuit) carminibus, & incantationibus. ¶ Lustrabere) purgaberis. ¶ Propositiq; tenax) in proposito perseuerãs anus. ¶ Vt ipsi) sibi in soluta diceretur oratione. ¶ Furibunda) furenti similis. Virginis autem amantis decorum pulchre seruat poeta. Solent enim quo vehementius quid appetunt virgines amore captæ, eo magis dissimulare. ¶ Instanti) nutrici subaudiatur.

RAPH.

¶ ET indicium laquei .hoc est, minatur se indicaturam patri,quod se suspendere voluerit Myrrha. ¶ Et officium spondet)auxilium promittit. ¶ Obortis)subito natis. ¶ Et ô dixit felicem coniuge matrem)figurata oratione vtitur Myrrha, quo honestius amorem suum in patrē nutrici confiteatur. Est autē emphasis,cū ex aliquo dicto latēs aliquid eruitur,vt apud Vig. Non licuit thalami expertē sine crimine vitā. Degere more feræ. Quanquā enim (vt scribit Quint.) de matrimonio queritur Dido,tamē huc erupit eius affectus,vt sine thalamis vitā hominū non putet, sed ferarum. Hac vero figura ea significare solem',quæ si aperte dicerent,minus decerent, turpiaq; viderentur. ¶ Hactenus) locuta est subintelligatur. ¶ Et gemuit)gemitum & suspiriū emisit. ¶ Sensit enim) hoc est, cognouit nefandum Myrrhæ amorē. Est autē parenthesis causam significans. ¶ Stetit hirta) erecta est. ¶ Addidit)dixit. ¶ Excuteret)expelleret,ex animo eiiceret. ¶ Diros amores)tetros ac turpes. ¶ Scit se nō falsa moneri) hoc est, cognoscit ea quæ à nutrice dicūtur esse vera. ¶ Potiere tuo)hic est distinguendum.nā nutrix nō est ausa dicere parēte,impedita pudore. ¶ Numine) iureiurando. ¶ Festa piæ Cereris) Thesmophoria à Græcis sacra Cereris appellātur, quæ quidē tanta castitate per decē dies (vt scribit Diod.) celebrabātur, quanta inuenti frumēti donum postulabat. Sacra autē Cereris cum Proserpinæ sacrificiis confudisse videtur poeta. Cereri nanq; sacrificabant prisci, decemq; dies festos agebant, cum semen in terrā iactabatur,quibus, quidē diebus conuiuiis inuicē vti ꝯsueuere, vti Deæ dolor ex filiæ raptu ꝯceptus risu ac verborum scurrilitate mitigaretur. Proserpinæ vero messis tēpore sacra faciebant,quo quidē tempore coronas spiceas ex frugum primitiis Deæ dicabant. ¶ Velatæ corpora) velata corpora habentes & tecta. ¶ Niuea veste) cādida quali in sacris Cereris vtebantur matronæ ad significandā animi puritatē. ¶ In vetitis)inter vetita,ac legibus ꝓhibita. ¶ Male sedula)ad malū strenua. ¶ Quæsitis annis)à Cinyra. ¶ Par ait est Myrrhæ) æqualis & tot annos, quot Myrrha est nata. ¶ Vicimus)obtinuimus id quod tantopere optas. ¶ Præsaga pectora)malorum subaudiatur. ¶ Tanta est discordia mentis) vt simul & gauderet & mœreret Myrrha. Est autē acclamatio in Myrrhæ leuitatē.

Thesmophoria à sacra Cereris.

Quærere quid doleā.scelus est,quod scire laboras,
Horret anus,tremulasq; manus,annisq;,metuq;,
Tendit,& ante pedes supplex procumbit alumnæ.
Et modo blanditur,modo si non conscia fiat,
Terret,& indicium laquei,cœptæq; minatur
Mortis,& officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput,lachrymisq; impleuit obortis
Pectora nutricis,conataq; sæpe fateri,
Sæpe tenet uocem,pudibundaq; uestibus ora
Texit,& o' dixit felicem coniuge matrem.
Hactenus,& gemuit,gelidos nutricis in artus.
Ossaq;(sensit enim)penetrat tremor,albaq; toto
Vertice canicies rigidis stetit hirta capillis.
Multaq; ut excuteret diros,si posset,amores,
Addidit.at uirgo scit se non falsa moneri.
Certa mori tamen est,si non potiatur amore.
Viue ait hæc,potiere tuo.non ausa parente
Dicere,conticuit,promissaq; numine firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres,
Illa,quibus niuea uelatæ corpora ueste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.
Perq; nouem noctes Venerem,tactusq; uiriles
In uetitis numerant.turba Cinyreis in illa
Regis adest coniux,arcanaq; sacra frequentat.
Ergo legitima uacuus dum coniuge lectus,
Nacta graueni uino Cinyram male sedula nutrix
Nomine mentito ueros exponit amores,
Et faciem laudat.quæsitis uirginis annis,
Par ait est Myrrhæ,quā postquā adducere iussa est,
Vtq; domum redijt,gaude mea dixit alumna,
Vicimus infelix non toto pectore sensit
Lætitiam uirgo præsagaq; pectora mœrent.
Sed tamen & gaudet,tanta est discordia mentis.
Tempus erat,quo cuncta silent,interq; Triones
Flexerat obliquo plaustrum Temone Bootes.
Ad facinus uenit illa suum.fugit aurea cœlo
Luna.tegunt nigræ latitantia sydera nubes.
Nox caret igne suo.primus regis Icare uultus,
Erigoneq; pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est reuocata.ter omen
Funereus Bubo letali carmine fecit.
Is tamen,& tenebræ minuunt,noxq; atra pudorē.
Nutricisq; manum læua tenet,altera motu
Cæcum iter explorat.thalami iam limina tangit.
Iamq; fores aperit.iam ducitur intus.at illi
Poplite succiduo genua intremuere,fugitque,
Et color,& sanguis,animusq; reliquit euntem.
Quoquo suo ꝓpior sceleri est,magis horret,& ausi
Pœnitet,& uellet non cognita posse reuerti,
Cunctantem longæua manu deducit,& alto
Admotam lecto cum traderet,accipe dixit.
Ista tua est Cinyra,deuotaq; pectora iunxit.
Accipit obscœno genitor sua uiscera lecto,
Virgineosq; metus leuat,hortaturque timentem.
Forsitan ætatis quoque nomine,filia dixit.
Dixit,& illa,pater,sceleri ne nomina desint.

¶ Tēpus erat) intēpestam noctem describit ac mediā, quæ quod cuncta sileant, conticinii vocat. ¶ Inter Triones) stellæ sunt ad polum Arcticum Triones, qui à numero septētriones vocantur. Sanè Triones prisca lingua boues aratorii dicuntur, quasi teriones,hoc est,arādę vertēdęq; terræ idonei. Efficiunt autē sydus plaustro simile, quod Græci ἅμαξαν, Latini septentriones vocant,(à septē stellis ex quibus quasi iūcti triones figurātur. Aut etiā,quia ita sitæ sunt hæ septē stellæ, vt ternæ proximæ inter sese faciant trigona, Gell.lib.ii. cap.xxi.) ¶ Bootes)sydus est Bootes,qui & Arctophylax appellatur. ¶ Aurea Luna) pulchra & nitida. ¶ Sydera latitantia)ne tātum scelus aspicerent. ¶ Igne suo)propriis syderū luminibus. ¶ Primus regis Icare vultus) ne tātum scelus aspiceres. Icari autem Erigonesq; filiæ fuit nobis exposita. Nam Erigone in Icarum patrē adeo pia fuit, vt cum eum à rusticis interēptum comperisset, mori omnino decreuerit, sed miseratione Deorum ambo inter sydera fuere collocati. (Atq; Icarus Arcturi, siue Bootæ, Erigone autem virginis nomine appellata, vt Higynus ait. Cæterum notādum hoc loco à poeta Icarum dici τετρασυλλαβῶς, quem alii Icarium vocant.) ¶ Ter pedis offensi) ter enim cum ad cubiculum patris duceretur, pedes offendit,id quod eam à tanto scelere reuocare videbatur. ¶ Funereus bubo) funestus. Est autem auis pessimi ominis. ¶ Cæcum iter) obscurum. Morem autem exprimit in tenebris ambulātium. ¶ Iam ducitur intus) aduerbium loci pro aduerbio ad locum est positū. Intrò enim duci quis dicitur. ¶ Poplite succiduo) qui cadenti similis erat. Elegāter autē exprimit gestum timidę virginis aliqd sceleris aggressuræ. ¶ Magis horret)validius timet. ¶ Lōgæua nutrix) vetula. ¶ Deuota pectora)detestata,execrata. ¶ Sua viscera)suam filiā, quā ex suis visceribus genuerat. ¶ Aetatis noīe)ratiōe ætatis. Nā Cinyras senex erat. ¶ Ne nota)pia & omni veneratione digna subaudiātur.

Triones

ADD I.

Erigones in patrem pietas.

ADDI.

Plena patris thalamis excedit,& impia diro
Semina fert utero,conceptaq; crimina portat.
Postera nox facinus geminat.nec finis in illa est.
Cum tandem Cyniras auidus cognoscere amantem
Post tot concubitus,illato lumine uidit,
Et scelus,& natam,uerbis q; dolore retentis
Pendenti nitidum uagina deripit ensem.
Myrrha fugit,tenebris q;,& cæcæ munere noctis
Intercepta neci est,latos q; uagata per agros
Palmiferos Arabas,Panchæaq; rura relinquit,
Perque nouem errauit,redeuntis cornua Lunæ,
Cum tandem terra requieuit fessa Sabæa.
Vix uteri portabat onus.tum nescia uoti,
Atque inter mortisq; metus & tædia uitæ,
Est tales complexa preces.O si qua patetis
Numina confessis,merui nec triste recuso
Supplicium.sed ne uiolem,uiuosq; superstes,
Mortuaq; extinctos,ambobus pellite regnis.
Mutatæq; mihi,uitamq;,necem q; negate.
Numen confessis aliquod patet.ultima certe
Vota suos habuere Deos.nam crura loquentis
Terra superuenit,ruptos'que obliqua per ungues
Porrigitur radix,longi firmamina trunci,
Ossaq; robur agunt,mediaq; manente medulla
Sanguis it in succos,in magnos brachia ramos,
In paruos digiti,duratur cortice pellis.
Iamq; grauem crescens uterum præcinxerat arbor
Pectora'que obruerat,collum'que operire parabat.
Non tulit illa moram,uenienti'que obuia ligno
Subsedit,mersit'que suos in cortice uultus.
Quæ quanquã amisit ueteres cum corpore sensus,
Flet tamen,& tepidæ manant ex arbore guttæ,
Est honor & lachrymis,stillataq; cortice Myrrha
Nomen herile tenet,nullo'que tacebitur æuo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex Myrrha & Cinyræ incesto concubitu ob iram Veneris conceptus est infans,qui versa Myrrha in arborem sui nominis,nascitur,quem Adonem cognominamus,quem non minus Venus dilexit,quam illa patrem Cinyram dilexerat,beneficio Cupidinis.

At male conceptus sub robore creuerat infans,
Quærebat'que uiam,qua se genitrice relicta
Exereret.media grauidus tum & arbore uenter.
Tendit onus matrẽ,neq; habent sua uerba dolores,
Nec Lucina potest parientis uoce uocari.
Nitenti tamen est similis,curuataq; crebros
Dat gemitus arbor,lachrymis'que cadentib. humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admouit'que manus,& uerba puerpera dixit.
Arbor agit rimas,& scisso cortice uiuum
Reddit onus,uagit'que puer,quem mollibus herbis
Naiades impositum lachrymis unxere parentis.
Laudaret faciem liuor quoque.qualia nanque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat,sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leues,aut illis deme pharetras.
Labitur occulte,fallit'que uolatilis ætas,
Et nihil est annis uelocius.ille sorore
Natus,auo'que suo,qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus,modo formosissimus infans,
Iam iuuenis,iam uir,iam se formosior ipso est.

RAPH. ¶ PLENA patris) semine subaudiatur, hoc est, grauida est patre facta. ¶ Auidus cognoscere) cupidus cognoscendi. ¶ Deripit) extrahit. ¶ Intercepta) erepta. ¶ Palmiferos Arabas) apud quos multæ palmæ nascuntur. ¶ Panchæa rura) Arabica. Est
Panchaia. enim Pãchaia regio Arabiæ felicis. ¶ Per nouem cornua) per nouem menses. ¶ Terra Sabæa) Sabæi populi sunt Arabiæ felicis, apud quos thus myrrhaq; abunde nascuntur. ¶ Nescia voti) quid cuperet ignara. ¶ Est tales complexa preces) apprehẽdit tales preces. ¶ Patetis confessis) hoc est, si exauditis confitentes sua crimina. ¶ Ambobus regnis) & viuorum & mortuorum. ¶ Mutatæ mihi) transformatæ. Optat enim vt in aliam transmutetur figuram sic, vt neque viuat, neque moriatur. ¶ Vltima vota) vltimæ preces. ¶ Suos Deos) propitios. ¶ Porrigitur) protenditur, prolongatur. ¶ Firmamina) firmamenta atque fundamenta. ¶ Ossaq; robur agũt) hoc est ossa lignum efficiuntur, in lignumq; crassius conuertuntur. ¶ In paruos digiti) eũt subaudiatur. Est enim prozeugma. ¶ Duratur cortice pellis) hoc est, pellis in durum corticem commutatur. ¶ Grauem vterum) grauidum. Nondum enim pepererat. ¶ Obruerat) texerat, operuerat. ¶ Nõ tulit illa moram) hoc est non potuit expectare, vt cortex collum, caputq; operiret, sed crescenti cortice caput summittens occulit, faciemq; occultauit. ¶ Cum corpore) cum carne. ¶ Venienti ligno) succrescenti. ¶ Subsedit) submisit se. ¶ Flet tamẽ) hoc ad naturam arboris myrrhæ refertur, spõte nãque sudat, vt scribit Plinius etiam antequam incidatur, guttæ autem illæ, quæ ex arbore cadunt, Stactæ vocantur, quæ in omni Myrrhæ genere obtinent principatũ. Multa vero sunt Myrrhæ genera, de quibus copiose Plinius scribit. ¶ Est honor & lachrymis) præmium pretium. ¶ At male conceptus) Adonis ex incæsto pa-
Adonis. tris ac filiæ coitus natus, in tantam creuit pulchritudinem, vt eius amore Venus caperetur, quo cum vt diutius esse posset, vnà cum illo venationibus indulgebat præcipue'que fugacium animalium, feras autem natura armatas vitabat, Adonimq; vt sibi ab illis caueret admonebat. Ille vero gloriæ suauitate motus aprum excipere ausus, ab eo fuit interemptus. Quod cum Venus resciuisset, in purpureum florem illum commutauit. ¶ At male) scelerate. ¶ Exereret) egereret. ¶ Tendit) extendit, ac distensam reddit. ¶ Verba puerpera) hoc est, puerperio profutura. ¶ Arbor agit ri.) scinditur atque aperitur. ¶ Onus viuum) puerum viuum. ¶ Lachrymis parentis) periphrasis est Myrrhæ, quæ ab arbore stillat, guttatimq; cadit, vt lachrymare videatur. ¶ Liuor quoq;) inuidia. Eximia autem maxime est facies, quæ ab inuidis quoque laudatur. ¶ Amorum) Cupidinum, qui nudi cum pharetris pinguntur.

Iam placet & Veneri, matrisq; ulciscitur ignes.
Nanq; pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius extanti distrinxit arundine pectus.
Læsa manu natum Dea reppulit. altius actum
Vulnus erat specie, primoq; fefellerat ipsam.
Capta uiri forma, non iam Cithereia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamq; Gnidō, grauidaq; Amathūta metallis.
Abstinet & cœlo, cœlo præfertur Adonis.
Hūc tenet, huic comes est, assuetaq; semp in umbra
Indulgere sibi, formamq; augere colendo,
Per iuga, per syluas, dumos, & saxa uagatur,
Nuda genu, uestem ritu succincta Dianæ.
Hortaturq; canes, tutæq; animalia prædæ,
Aut pronos Lepores, aut celsum in cornua Ceruū,
Aut agitat Damas. at fortibus abstinet Apris,
Raptoresq; Lupos, armatosq; unguibus Vrsos
Vitat, & armenti saturatos cæde Leones.
Te quoq; ut hos timeas, siquid prodesse monendo
Posset, Adoni monet, fortisq; fugacibus esto
Inquit, in audaces non est audacia tuta.
Parce meo iuuenis temerarius esse periclo.
Ne'ue feras, quibus arma dedit natura, lacesse.
Stet tibi ne magno tua gloria. non mouet ætas,
Nec facies, nec quæ Venerem mouere leones,
Setigerosq; sues, oculosq;, animosq; ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri.
Impetus est fuluis, & uasta leonibus ira.
Inuisumq; mihi genus est, quæ causa roganti,
Dicam ait, & ueteris monstrum mirabile culpæ.
Sed labor insolitus iam me lassauit, & ecce
Opportuna sua blanditur populus umbra,
Datq; torum cespes, libet hac requiescere tecum.
Et requieuit humo, pressitq; & gramen, & ipsum.
Inq; sinu iuuenis posita ceruice reclinis
Sic ait, ac mediis interserit oscula uerbis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Atalanta Schœnei filia, cū de coniugio sciscitata esset, & monita vt nulli iungeretur, quia olim virginum pernicissima erat, petētibus proci legem posuit eius coniugem futuram, qui se cursu pedum antecessisset, quam cum Hippomenes Macarei filius ex progenie Neptuni intenso amore diligeret, nec mortem certaminis expauesceret, Venerē in malis habuit auxilio. Nā ex Damasceno agro ei tria mala aurea donauit, qui est I insula Cypri, qui in cursu proiceret virgini, futurum enim vt cupiditate eius tardaretur, dū peteret. Cuius monitu Hippomenes cōsecutus victoriā, postea ingratus aduersus Deā cognitus est. Itaque impulsu eiusdem Deæ, dū matris Deū lucum trāsgrederentur, quē Echion terræ filius sacrauerat, nō tenuerūt cupiditatē, quin aduersus religionē in sacrato cōcūberēt solo, quā ob causam a Deo in leones sunt conuersi. Vnde Deum matri ex illo leones sunt subiecti.

Forsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse uiros. non fabula rumor
Ille fuit, superabat enim, nec dicere posses
Laude pedum, formæne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de coniuge, coniuge dixit
Nil opus est Atalanta tibi, fuge coniugis usum.
Nec tamen effugies, teq; ipsa uiua carebis.
Territa sorte Dei, per opacas innuba syluas

RAPH. ¶ MATRIS ignes) amores, furoresq; Myrrhæ matris. ¶ Nanq; pharetratus) Cupido pharetra oneratus. ¶ Inscius) insultus ¶ Extanti arundine) extra pendenti sagitta. ¶ Distrinxit) strinxit, vulnerauit. ¶ Altius spē) altius q̄ videbatur. ¶ Cythereia litto.) Cythera. Cythera insula est cū oppido, antea Porphyrusa appellata à pulchritudine marmorum, quæ ibi effodiebātur, vt scribit Aristoteles, vna ex Cycladibus Veneri dicata, quòd in mari nata ad eā primum cōcha peruenisse fertur. Dicta est autē Cythera à Cythereo Phœnicis filio. ADDI. {Verba Stephani, de Cytheris, quæ hinc citanſ à Regio, Græce sic habent: κύθηρα νῆσος πόλιν ὁμώνυμον ἔχουσα, πρὸς τῇ κρήτῃ ἀπὸ κυθήρου τοῦ φοίνικος. ἐκαλεῖτο δὲ πορφυροῦσσα διὰ τὸ κάλλος τῶν πορφυρῶν, (hoc est, à pulchritudine purpurarum quæ ibi nascuntur, non marinorum, vt Regius falsò accepit,) ὡς Ἀριστοτέλης. ἡ ἐπίτοχος κυθήριος, καὶ κυθηρία, καὶ ἀκτὴ, καὶ ἡ νῆσος λέγεται κυθηρία. Quare videndum hoc loco nū Cythereia littora, à Cytherea, quod nomen Veneris est, & e breui dicitur, magis ab ipso insulæ nomine quod e lōgum habet deriuandum sit, vt Cythereia littora accipiamus, apud quæ Cythereia, hoc est, Venus, primo è mari apparuit, nisi quis figuram Systolen admitti omnino cōtendat, videlicet nixus, quod & Hesiodus ait:

ἀφρογενοῦ Ἀφρογενέα τε θεὰν, καὶ ἐϋστέφανον κυθέρειαν
Κικλήσκουσι θεοὶ, καὶ ἀνέρες, οὕνεκ' ἐν ἀφρῷ
Θρέφθη, ἀτὰρ κυθέρειαν ὅτι προσέκυρσε κυθήροις.

Nam alias etymologici, κυθερείας nomen nō à Cytheris, sed ἀπὸ τοῦ κεύθειν τοὺς ἔρωτας, ἢ τοῦ κύειν τὸν ἔρωτα, deducunt.} ¶ Paphō) Cyprū. Sed Cypri quoque est vrbs Paphos Veneris templo nobilis. ¶ Piscosamq; Gnidon) Gnidos Gnidos vrbs est Dorica. vbi Veneris & templum & simulachrum visebatur à Praxitele sculptum tāta arte, vt quidam illius amore captus sustinuerit intra sacellum per noctem includi, ac Deæ simulachrum ita amplecti, vt spermate quoque inquinaret. ADDI. {Gnidos, cuius hic meminit poeta, insula est nō lōge à Rhodo, vt Plinius & Strabo authores sunt, nobilis templo Veneris, & eiusdem signo à Praxitele facto quorum vtrunq; Lucian. describit in Amoribus.} ¶ Grauidaq; Ama.) Amathus. Amath⁹ vrbs fuit Cypri ærifodinis abundans, propter quòd poeta illam metallis grauidam vocat. ¶ Cœlo prę. Ado.) lepida emphasis, ex qua colligitur q̄ formosus fuerit Adonis ¶ Nuda ge.) sic in vetusto legitur exēplari, non vsque genu, vt ferè est in nouis deprauatum, est enim poetica synecdoche. ¶ Succincta ve.) succinctā & subtractam vsq; ad genua vestem habens. ¶ Aut pro le.) in caput inclinatos, crura nanque anteriora habent breuiora. ¶ Fugacibus) aduersus fugaces feras. ¶ Parce esse) noli esse. ¶ Nec quæ V.m.) hoc est, ætas, forma, pulchritudo quibus ego mota sum, nihil feras mouent. ¶ Animos f.) iram & rabiem ferarū ¶ Fulmen ha.) sic enim oia protegunt apri dētibus, vt fulmen illis inesse videatur. ADDI. {Vnde & dentes apri fulmineos passim appellāt poetæ, quòd vt fulmen penetrent.} ¶ Opportuna) commoda. ¶ Et ipsum) Adonim, illum enim scelere coegit. ¶ Posita ceruice) reposito capite. ¶ Reclinis) reclinata. ¶ Interserit) interponit. ¶ Forsitan audieras) Atalanta. Atalanta Schœnei regis filia, cum oraculum de marito consuluisset, responsum accepit ipsi non opus esse marito. Cum vero & pernicissima, & formosissima esset à multis vxor petebatur. Ipsa vero ne eos prorsus aspernari videretur, edixit se nulli alii nupturam, quàm à quo cursu foret superata. Quod si quem ipsa superaret, illum iri interfectum. Cum autē iam multos peremisset, Hippomenes Hippomenes Macarei filius, ac Neptuni nepos, virginis amore captus in certamen cum ea descendit, ac Veneris ope quam inuocauerat, puellam superauit. Sed cum voti compos, Veneri nihil gratiarum egisset Hippomenes, Dea irata sic illum, in libidinem concitauit, vt in sacello matri Deum dicato, cum Atalanta concumbere coactus sit. Quo flagitio mater Deum indignata & Hippomenem in leonem, & Atalantam in leænam conuertit, atque currui suo subiecit. ¶ Aliquam) quandam iu soluta diceremus oratione. ¶ Non fabula rumor ille fuit) ille rumor non fuit falsus. ¶ Scitanti) roganti, vt sciret. ¶ Deus) Apollo. ¶ Sorte) oraculo, responso. ¶ Te'que ipsa viua carebis) hoc est, tua forma adhuc viua priuaberis. Nam in leænam fuit transfigurata. ¶ Innuba) innupta, virgo.

Viuit & instantem turba uiolenta procorum
Conditione fugat: nec sum potienda, nisi inquit
Victa prius cursu, pedibus contendite mecum.
Præmia uelo. i coniux, thalamiq; dabuntur.
Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis. sed tanta potentia formæ.
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursu spectator iniqui,
Et petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat, ac nimios iuuenum damnaret amores.
Vt faciem, & posito corpus uelamine uidit,
Quale meum, uel quale tuum, si fœmina fias,
Obstupuit, tollensq; manus, ignoscite dixit,
Quos modo culpaui. nondum mihi præmia nota.
Quæ peterens, erant laudando concipit ignem,
Et nequis iuuenum currat uelocius optat,
Inuidiamq; timet. sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes Deus ipse iuuat. dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu uolat alite uirgo
Quæ quanquam Scythica non segnius ire sagitta
Aonio uisa est iuueni, tamen ille decoris
Mirator magis est, cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis Talaria plantis,
Tergaq; iactantur crines per eburnea, quæq;
Poplitibus suberant picto genualia limbo,
Inq; puellari corpus candore, ruborem
Traxerat, haud aliter, quam cum super atria uelum
Candida purpureum simulem dat, & inficit umbrã.
Dum notat hæc hospes, decursa nouissima meta est.
Et tegitur festa uictrix Atalanta corona.
Dant gemitum uicti, penduntq; ex fœdere pœnas.
Nec tamen euentu iuuenum deterritus horum
Constitit in medio, uultu'que in uirgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer ait. seu me fortuna potentem
Fecerit a' tanto non indignabere uinci,
Nanque mihi genitor Megareus, Onchestus at illi.
Est Neptunus auus. pronepos ego regis aquarum,
Nec uirtus citra genus est. seu uincar, habebis
Hippomene uicto magnum, & memorabile nomẽ.
Talia dicentem molli Schoeneia uultu
Aspicit, & dubitat superari, an uincere, malit.
Atq; ita. quis Deus hunc formosis dixit iniquus
Perdere uult? charæ'q; iubet discrimine uitæ
Coniugium petere hoc? non sum me iudice tanti.
Nec forma tangor, poteram tamẽ hac quoq; tangi,
Sed qđ adhuc puer est. nõ me mouet ipse, sed ætas.
Quid? quod inest uirtus, & mens interrita leti?
Quid? quod ab æquorea numeratur origine quart⁹?
Quid? quod amat, tanti'q; putat connubia nostra.
Vt pereat? si me fors illi * dura negarit.

RAPH. ¶PROcorum) iuuenũ ipsam vxorẽ petẽtium. ¶ Conditione fugat) durã illis proponẽdo cõditionem à petẽdis suis nuptiis deterret. ¶ Potienda) habenda. ¶ Pedibus cõtẽdite mecum) cursu mecum certate. ¶ Illa quidem immitis) crudelis. ¶ Sed tanta potentia formæ) acclamatio qua procorũ temeritas excusatur. ¶ Et petitur cuiquã) affectui & indignationi seruit illa particula &. Indignatur enĩ Hippomenes quod quisquã se tãto periculo exponat gratia illius habẽdæ vxoris. ¶ Posito velamine) deposita veste. ¶ Culpaui) accusaui, dãnaui. ¶ Cõcipit ignẽ) in amorẽ incidit. ¶ Et neqs iuuenum) amore nanq; Atalãtæ capt⁹ Hippomenes timebat ne quis ante se victor euaderet. ¶ Inuidiãq; timet) ne inuidia sibi sit impedimẽto, quo minus Atalanta potiatur Hippomenes metuit.

ADDI. {Quid si legas? Inuidiaq; timet; hoc est, inuidendo aliis, timet, ne qs victoriã præripiat.} ¶ Passu alite) veloci cursu. ¶ Exigit) cogitat. ¶ Scythica sagitta) velocissima. Scythæ nãq; plurimum sagittando valẽt. ¶ Aonio iuueni) Hippomeni Bœotio. ¶ Decoris) pulchritudinis. ¶ Refert) retrofert. Exponit aũt poeta, quo cursus ipse Atalãtæ pulchritudinẽ augeret. ¶ Talaria) alata erant calciamẽta. ¶ Genualia) genuum tegmina & ornamẽta. ¶ Haud aliter) nõ aliter inquit candidũ Atalantæ corpus ruborem cõtraxerat, quã cum auleũ purpureũ in dealbatis atriis extẽtum solet vmbra rubicunda parietes inficere. ¶ Dat) tribuit parieti. ¶ Inficit) efficit, & mittit. ¶ Hospes) Hippomenes ¶ Decursa nouissima meta est, ad vltimã decursum est. Est aũt participiũ cõtra grãmatices rationẽ formatum decursa. ¶ Penduntq;) persoluũt, dãt. ¶ Ex fœdere) ex lege. ¶ Facilẽ titulũ) gloriã facile paratã. ¶ Mecũ cõfer) mecũ te cõpone. ¶ Potentẽ) voti cõpotẽ. ¶ A tan.) à tã generoso. ¶ Nanq; mi. ge.) maiores suos recenset Hippomenes, vt sua generositate Atalantæ animũ ad se amãdũ pelliciat. à Neptuno nãq; originẽ ducit.

ADDI. {Nanque mihi genitor Macare⁹, Acestius illi. Est Neptunus auus. Ita qdẽ in editiõe Regii vulgo habetur. Qđ alii emẽdãtes legũt. Nãq; mi. gẽ. Megare⁹, Onchestus at illi, Est Neptuni auus, &c. Quã lectionem vt nõ improbo, ita tñ nõnihil me mouet cõpositio versus. quæ hoc pacto durior aliquãto fit, & itẽ qđ sequitur, est Neptunus auus, qđ ambiguũ redditur, vtrũ ad datiuũ mihi, an ad posteriorẽ illi, magis referendũ sit, qđ si itaq; liceat, malim legere. Nãq; mihi genitor Megareus Onchestius. illi Est Neptunus auus, pnepos ego regis aquarũ. Vt Onchestius vel patronymica figura, vel ẽt gentili possessiua accipiatur. Ita enim neq; versus incõmodi qcq̃ haberet, & sentẽtia plana ac certa redderetur, præsertim quãdo & in veteri editione Acestius, eadem forma habetur. Megareũ autẽ pro Macario legendum esse, etiã ex Pausania Atticis apparet, nisi quod ibidem Megareus Neptuni filius, non nepos, Onchestius autẽ genere siue patria dicitur. Verba Pausaniæ hæc sunt: Βοιωτοὶ δὲ ἐν Ὀγχηστῷ Μεγαρέα τοῦ ποσειδῶνος οἰκοῦντα, ἀφικέσθαι στρατιᾷ βοιωτῶν φασὶ Νίσῳ πρὸς τὸν μίνω πόλεμον συνδιοίσοντα, πεσόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχῃ, ταφῆναί τε αὐτοῦ γενέσθαι πρότερον Νίσα καλουμένην. In Bœoticis tamẽ idem author etiã Onchestũ, à quo vrbi nomẽ factum, Neptuni filium facit, his verbis: ἀπὸ δὲ τοῦ ὄρους τούτου πέντε ἀπέχει καὶ δέκα σταδίους, πόλεως ἐρείπια ὀγχηστοῦ, φασὶ δὲ ἐνταῦθα οἰκῆσαι ποσειδῶνος παῖδα Ὄγχηστον, ἐπ' ἐμοῦ δὲ ναός τε καὶ ἄγαλμα ποσειδῶνος ἐλείπετο Ὀγχηστίου. Ex quibus facile apparet & Onchestũ Neptuni filiũ recte dici, & Megareũ Onchesti. Porrò neq; illud hoc loco emittendũ. In Cõmentariis Theocriti Idyll. iii. Hippomenẽ non Megarei, sed Martis filiũ dici. Nisi ibidẽ ὁ Ἄρεος pro Μεγαρέως falsò irrepsisse putem⁹. Ita. n. hñt verba, ὁ Ἄρεος ἱππομένης τῆς σχοινέως Ἀταλάντης τῆς δρομαίας ἐρασθεὶς, ἀφροδίτης συνεργούσης ἔδραμεν ἤδη τὸν ἀγῶνα, &c.} De Atalãta autẽ quæ ad hũc locum pertinent, repete ex iis, quæ supra libro. viii. annotauimus. ¶ Nec vir. ci. ge. est) hoc est, à virtute maiorũ nõ degenero. ¶ Seu vin.) dilẽmate colligit Hippomenes Atalãtam secum certare debere. ¶ Schœneia) Atalanta Schœnei regis filia. ¶ Molli vul.) miti ac mansueto. ¶ Quis Deus formosis iniquus?) hoc est, quis Deus pulchris & formosis inimic⁹ hunc perdere cupit, iubetq; per charæ vitæ periculũ meas quærere nuptias? ¶ Discrimine) periculo. ¶ Nõ sũ me iudice tanti) vt tam formosus iuuenis debeat perire. ¶ Nec forma tangor) nec pulchritudine moueor. ¶ Sed quod puer adhuc est) subaudiatur tangor. ¶ Et mens interrita leti) quæ nullo mortis timore terretur. ¶ Ab æquorea origine) Neptuno æquoris Deo.

* a. l. dira

CDVM

Dũ licet hospes, abi, thalamosq́; relinque cruentos,
Coniugium crudele meum est tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes à sapiente puella.
Cur tamẽ est mihi cura tui, tot iã ante peremptis?
Viderit, intereat, * quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agiturq́; in tædia uitæ.
Occidet hic igitur, uoluit quia uiuere mecum?
Indignamq́; necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidiæ uictoria nostra ferenda,
Sed non culpa mea est. utinam desistere uelles.
At quoniam es demens, utinam uelocior esses.
Ah quã uirgineus puerili uultus in ore est.
Ah miser Hippomene, nollem tibi uisa fuissem,
Viuere dignus eras. quòd si felicior essem,
Nec mihi coniugium fata importuna negarent,
Vnus eras, cum quo sociare cubilia uellem.
Dixerat, utq́; rudis, primoq́; Cupidine tacta
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus, populusq́; paterq́;,
Cum me sollicita proles Neptunia uoce
Inuocat Hippomenes. Cythercam cõprecor, ausis
Adsit ait nostris, & quos dedit adiuuet ignes,
Detulit aura preces ad me non inuida blandas,
Motaq́; sum (fateor) nec opis mora lõga dabatur.
Est ager, indigenæ Damasenum * nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quã mihi prisci
Sacrauere senes, templisq́; accedere dotem
Hanc iussere meis. medio nitet arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte, mea ueniens, decerpta ferebam
Aurea poma, manu, nulliq́; uidenda nisi ipsi,
Hippomenen adii, docuiq́; quis usus in illis.
Signa tubæ dederant, cum carcere pronus uterq́;
Emicat, & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adiiciunt animos iuueni clamorq́; fauorq́;,
Verbaq́; dicentum. nunc, nunc incũbere tempus.
Hippomene propera. nunc uiribus utere totis.
Pelle moram, uinces. dubium Machareus * heros
Gaudeat, an uirgo magis his Schœneia dictis.
O' quoties cum iam posset transire, morata est,
Spectatosq́; diu uultus inuita reliquit.
Aridus à lasso ueniebat anhelitus ore,
Metaq́; erat longe. tum deniq́; de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit uirgo, nitidiq́; cupidine pomi
Declinat cursus, aurumq́; uolubile tollit.
Præterit Hippomenes. resonant spectacula plausu
Illa moram celeri, cessataq́; tempora cursu
Corrigit, atq́; iterum iuuenẽ post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi
Consequitur, transitq́; uirum. pars ultima cursus
Restabat. nunc inquit ades Dea muneris author,
Inq; latus campi, quo tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo nitidum iuueniliter aurum.
An peteret uirgo uisa est dubitare, coegi
Tollere, & adieci sublato pondera malo.

RAPH. ❡DVM licet hospes, abi) dum potes recede ô peregrine. Est autẽ apostrophe ad Hippomenen, quem etsi amice admonere videtur Atalanta, ne secum currẽdo certet, secum tamen ipsa hæc loquitur. ❡Tibi nubere nulla Nollet) hoc est, omnis virgo tibi nubere cupiet. ❡Viderit) Hippomenes subaudiatur. Hæc enim secum cogitans loquitur Atalanta Hippomenis pulchritudine tacta. ❡Agitur'que in tædia vitæ) quia illum viuere tędet. ❡Occidet hic igitur) nunc Atalãta colligit Hippomenem indignũ esse qui pereat. ❡Non erit inuidiæ) hoc est, inuidia victoriam nostram perferre non poterit. ❡Aliquam virgineus) virgini conueniens, Miseretur autem Hippomenis Atalanta & ætate & pulchritudine illius mota. ❡Fata importuna) difficilia, quæ exorari non possunt. ❡Cum quo sociare cubilia vellem) cui nubere vellem. Illi nanq; sociare cubilia dicuntur, qui vnà dormiunt. ❡Rudis) imperita amoris. ❡Primo Cupidine) amore. ❡Tacta) percussa.
ADDI. {Theocritus Ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι. Μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν δρόμον ἄνυεν, ἁ δ' Ἀταλάντα ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλατ' ἔρωτα.} ❡Proles Neptunia) Hippomenes Neptuni pronepos. ❡Quos dedit) quos mihi iniecit. ❡Ignes) amores. ❡Aura non inuida) ventus benignus & Hippomeni fauens. ❡Nec opis mora longa dabatur) nec longa auxilii mora mihi concedebatur, cum ipsum illico oporteret inire cursum. ❡Est ager) topographia, hoc est loci descriptio. Describit enim agrum nomine Damasenum, vnde Venus tria aurea poma, quæ Hippomeni tradidit, se sumpsisse ait. ❡Indigenæ) inde geniti homines. ❡Damasenum nomine dicunt) quem subaudiamus, vt intelligamus, quem proprio nomine Damasenũ vocant.
Ager Damascenus. Nam est etiam ager Damascenus à Damasco vrbe Syriæ declinatus.
ADDI. {Quidam pro Damaseno, Damaseũ, absq; n legunt, sed neq; huius, neq; illius vocis mentio alibi extat. Illud hic addendũ, interpretẽ Theocriti nõ ex Cypro, sed ex Hesperidũ hortis aurea hæc mala allata fuisse sentire: ita enim ait: ἔχον οὐ περὶ τὰς ... μᾶλα χρυσᾶ τοῦ τῶν ἑσπερίδων κήπου, τῇ δ' ἐν δρόμῳ ἐξέριπτεν ἕκαστον αὐτῶν. οὕτω δὲ ἀσχολουμένης τῆς κόρης ἀδὶ τῇ τῶν μήλων συλλογῇ ἐλείφθη.} ❡Accedere) adiungi. ❡Iussere) voluere, decreuere. ❡Nitet) splendet. ❡Fulua comas) fuluas et aureas frondes habens. Aurea nãq; mala ferebat. ❡Hinc) illinc ex agro Damaseno. ❡Decerpta) accepta. Proprie autem decerpi, & poma, & frondes, & rosæ dicũtur. ❡Quis vsus) quæ vtilitas. ❡Dederant) fecerant. ❡Carcere) abusiue pro carceribus. Carcer nanque est locus vbi seruantur noxii à coercendo dictus. Carceres autem sunt funes illi qui prætenduntur equis cursuris, vt vna omnes emittantur. ❡Pronus vterq; Emicat) exilit. Habitum autem exprimit poeta velociter currentium. ❡Libat) leuiter tangit. ❡Posse putes illos) hyperbole poetica, qua summa Hippomenis, Atalantęq; velocitas declaratur. Sic Virgilius de Camilla:

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina: nec teneras cursu læsisset aristas.
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter celeres, nec tingeret æquore plantas.

❡Stantes aristas) erectas. Aristæ autem ab arendo sunt dictę, quòd primæ in spica arescant. ❡Incumbere tempus) incumbendi. Est enim Gręca figura. ❡Macareius heros) Hippomenes Macarei fil°, ADDI. {lege Megareius.} ❡O' quoties) hinc quoq; colligit Venus Atalantam Hippomenis amore fuisse captã. ❡Aridus anhelitus) siccus ac difficilis. Id quod significat Hippomenẽ lassum fuisse. ❡Metaq; erat longe) ad quam currentes peruenire debebant. ❡Fœtibus arboreis) periphrasis est pomorum. ❡Ausumq;) aureũ pomũ. ❡Plausu) eorũ qui Hippomeni fauebant. ❡Cessata tempora) quibus à cursu instituto cessauerat. Est autem participiũ contra grãmatices rationem audacter à poeta declinatũ. ❡Corrigit) resarcit, reparat. ❡Cursu) velocitate cursus. ❡Remorata) retenta, tardata. ❡Ades) auxilio sis. ❡Dea muneris author) Venº, quæ mihi hoc dedisti munus. ❡Iecit iuueniliter) fortiter vt iuuenẽ decebat, per quod innuit eum lõge pomũ iecisse.

*a.l. iterea
*a.l. Damaseum
*a.l. Megareius.

Impediiq; oneris pariter grauitate, moraq;.
Ne'ue meus sermo cursu sit tardior ipso,
Præterita est uirgo, duxit sua præmia uictor.
Digna'ne cui grates ageret? cui thuris honorem
Ferret Adoni fui? nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit. subitam conuertor in iram,
Contemptuq; dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caueo, me'q; ipsam exhortor in ambos.
Templa Deum matri, quæ quōdam clarus Echion
Fecerat ex uoto, nemorosis abdita syluis
Transibant, & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiua cupido
Occupat Hippomenen & * numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope' templa recessus
Speluncæ similis, natiuo pumice tectus.
Religione sacer prisca, quo multa sacerdos
Lignea contulerat ueterum simulachra Deorum.
Hunc init, & uetito temerat sacraria probo.
Sacra retorserunt oculos, turrita'q; Mater.
An Stygia sontes dubitauit, mergeret unda
Pœna leuis uisa est. ergo modo leuia, fuluæ
Colla, iubæ uelant digiti curuantur in ungues.
Ex humeris, armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit summæ cauda uerruntur arenæ.
Iram uultus habet. pro uerbis murmura reddunt.
Pro thalamis, celebrant syluas alii'sq; timendi
Dente premunt domito Cybeleia frena leones.

ARG. FABVLAE SEQ.

Adonis supradictus monitus a Venere quam vim feræ haberent. Igitur quod dum negligit hæc, in venatione ab apro interimitur, cuius cruor eius dem Deæ numine in florem purpurei coloris conuersus est.

Hos tu thare mihi, cum'q; his genus omne ferarū,
Quo'd non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge ne uirtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctis'q; per aera cygnis
Carpit iter. sed stat monitis contraria uirtus.
Forte Suem latebris uestigia certa secuti
Exciuere canes, syluis'q; exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando uenabula rostro
Sanguine tincta suo, trepidum'q;, & tuta petentem
Trux aper insequitur, totos'q; sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum strauit arena,
Vecta leui curru, medias Citherea per auras
Cypron Olorinis nondum * peruenerat alis,
Agnouit longe gemitum morientis & albas
Flexit aues illuc, ut'q; æthere uidit ab alto,
Exanimem, in'q; suo iactantem sanguine corpus.
Desiliit, pariter'q; sinum, pariter'q; capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis.
Quæsta'q; cum fatis, & non tamen omnia uestri
Iuris erunt, dixit. luctus monimenta manebunt
Semper Adoni mei. repetita'q; mortis imago
Annua plangoris peraget simul anima nostri.

RAPH. Atalanta in leænā. Hippomenes in leonem.

(IMPEDIIq;) cursum subaudiamus. Duxit sua præmia victor) Hippomenes inquit victor duxit Atalantam vxorē. Cui thuris honorem Ferret?) cui sacrificaret thure. Immemor) ingratus. Contemptuq; dolens) me esse contemptam ægre ferens. Spernenda) contemnenda. In ambos) contra ambos, Hippomenem & Atalātam. Clarus Echiō) vnus fuit ex Cadmei sociis

Echion.

Echion) Concita) commota, stimulata. A numine nōstro) à nostra potentia. Recessus) locus secessui aptus. Natiuo) naturali. Hunc init) ingreditur, intrat. Temerat) violat. Probro) scelere, flagitio. Sacra) simulachra Deorū. Retorserunt) auerterunt oculos ne tātum scelus viderent. Turrita mater) turribus ornata. nam Cybele eadem cum tellure putatur esse. {Alludit ad coronam, turribus insignitā, mœniorum modo, quæ illi attribuitur à poetis. Hinc Lucretius libro secundo:

ADDI. * & a, aliàs repugnāte versu.

Muraliq; caput summum cinxere corona,
Ex imis munitæ locis quod sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras.
Horrifice fertur diuinæ matris imago.}

Sontes) nocentes, Hippomenem, atque Atalantam. Mergeret stygia vnda) hoc est ad inferos demittere. Modo leuia) paulo ante mollia ac sine villis pilis. Fuluæ iubæ) hinc leonum præcipua colligitur generositas, vt Plinius ait. Si colla, harmosq; vestiant iubæ. In pectora totum Pōdus abit) leones enim pectus reliquo corpore crassius habent. Cauda) caudam leonū animi esse indicē, vt aures equorum Plin. scribit. Nam immota placidū, mota iratum significat. Verruntur) trahūtur. Iram vult. ha.) facies leonum præ se fert iram. Trucem nanque habent aspectū. Cybeleia fre.) nam matris Deum currū à leonibus trahi fingunt poetæ. Cybele autem dicta est à Cybelo monte Phrygiæ ipsi Deum matri sacro. {Vel etiam ἀπὸ τοῦ κύβου, hoc est, cubo, quoniam terra cubica, hoc est, solida, & per hoc cōstans & immobilis intelligatur. De leonibus autem idem Lucretius ita meminit:

Cauda leonū animi index, vt, aures equorum.

ADDI. * a.l. penetrauerat.

Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones
Aeris in spatio magnam pēdere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras, quod quamuis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.}

Quod nū ter. fu.) quod nō fugit. Sed pugnæ pect. pr.) sed repugnat, ac resistit. Dānosa duobus) & mihi & tibi. Iunctis cyg.) currus nanque Veneris ab oloribus trahi fingitur. Sed stat moni. cōtra. vir.) sed fortitudo inqt Adonidis Veneris admonitionibus est aduersa. Suē) aprū. Sues aūt & apri Veneri sunt inuisi propter Adonidis cædē. Vnde prouerbium apud Græcos in eos, qui rem ingratam alicui faciunt, ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν, hoc est, Veneri suē sacrificauit. Exciuere) excitarunt. Iuuenis Cinyreius) Adonis Cinyræ filius. Pando ro.) recuruo. Et tut. pe.) loca subintelligam°. Trux) aper, terribilis. Abdidit) abscondidit. Moribundum) morientem. Rupit) dilaniauit, lacerauit. Et indig. percussit) indigne. Nomen nanq; pro aduerbio positum est. Et non tamen) ordo est, & tamen omnia non erunt vestri iuris. Illa aūt & copula affectui seruit. Luctus mon.) signa, memoria. Est aūt apostrophe ad Adonim. Annua simulamina) simulachra. Nā singulis quibusq; annis Adonia, idest sacra in Adonis honorem celebrabantur, in quibus Adonis plāgebatur, ac luctus Veneris referebatur. {Hæc sacra etiā ab Esaia increpantur alicubi. Nam circa Libanum in Palæstina & circa Byblum peragi solita fuisse legimus. Addunt autem Græci fabulæ huic, Martē, quia Adonidi inuideret tāquam riualis, sese in aprum trāsformasse, & sub specie illius Adonim interemisse. Florem autem qui ex cruore Adonidis enatus sit, Anemonem fuisse. Cuius quidem nomini respondet illud quod statim subiicit poeta. Nanque male hærentem, & nimia leuitate caducum. Excutiunt, iidē qui perflant omnia venti. ἄνεμος enim ventus Græcis est, inde Ἀνεμώνη. Præterea autem & rosam iidē Græci dicunt, cū antea candida fuisset, in purpuream versam eodem tempore fuisse tinctam, videlicet Veneris cruore, quem illa emiserat, cum fortè ex nimio luctu ob Adonidem, discalciata approperasset, eo'que modo pedē spina rosæ sauciasset. Fuerit etiam qui Adonim non Cinyræ, sed Theātis filium facerent,

Adonis in florem.

Adonia.

ADDI.

cerent, & qui ex eodem & Venere Priapum natum dicerent. In Commentariis Theocriti autem etiam legitur ἀποθανόντα Ἀδώνιν ἕξ μῆνας ἐν ἀγκάλαις τῆς ἀφροδίτης ποιῆσαι, ὥσπερ καὶ ἕξ ἐν ταῖς περσεφόνης quod iidem, illi de frugibus interpretantur, quoniam fruges, quas per Adonim accipiunt, sex menses sub terra lateant, & sex supra terram aere temperentur. Vide Idyll. tertio. Atque in eam sententiam & Orpheus meminit Adonidis i hymnis, his versibus:

Περσεφόνης ἐρατοπλοκάμου λέκτροισι λοχευθείς
Ὅς ποτε μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα
Ἠδὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας, ὡριόκαρπον, &c.

RAPH. ¶ AN TIBI quondam.) Mynthe nympha fuit, quam Plutonis pellicē fabulæ tradunt extinxisse. Eam'que cum Proserpina dolo circumuenisset, in hortensem menthā fuisse transfiguratam, quam plerique hedyosmon vocāt. Est & mons propè pylum cognomine Mynthes iuxta

Mynthe.

ARG. FABVLAE SEQ.

Minthe nympha in herbam mutata mentham odio Proserpinæ Cereris filiæ, quod cum Dite patre coniuge suo concubuisset.

At cruor in florem mutabitur an tibi quondam
Fœmineos artus in olentes uertere menthas
Persephone licuit: nobis Cinyreius heros
Inuidiæ mutatus erit: sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sic ut *fuluo perlucida cœlo
Surgere bulla solet nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine cōcolor ortus.
Qualem, quæ lento cælant sub cortice granum
Punica ferre solent. breuis est tamen usus in illo.
Nanq; male hærentem, & nimia leuitate caducum
Excutiunt iidem, qui *præstant omnia, uenti.

ADD I. Mynthe in herbā. quem Plutonis quoque est templum. {Huius fabulæ meminit & Nicandri interpres in Alexipharmacis. Cuius verba hæc sunt, Μίνθη δὲ ᾅδου παλλακὴ οὕτω καλουμένη, ἣν ἀπήρξατο ἡ περσεφόνη, ἐφ' ᾗ τὸν ὁμώνυμον πόαν ἀνέδωκεν ὁ ᾅδης.}

¶ Nobis erit inui.) in nos Inuidiam concitabit. ¶ Perlucida bulla) translucida, quæ ex aqua nasci solet, statim'que euanescere. Bulla autem spiritu & aqua excitatur rotunda figura, quæ quoniam cito dissoluitur, verissimum illud sumptum est prouerbium, quo humanæ vitæ breuitas, fragilitas'que designatur. Homo bulla. Inde fit bullare, quod est bullas facere. Vnde Plinius bullantem vrinam vocat bullas emittentem. Bulla etiam est ornamentum pectoris Ingenuorum quidem aureum, Libertinorum vero Scorteum, vt copiose Macrobius scribit. ¶ Plena hora) perfecta ¶ Concolor) eiusdem cum sanguine coloris. Est enim purpureus. In Anemonem autem Adonim fuisse conuersum innuere videtur, cuius flos, vt inquit Plinius nunquam se aperit nisi vento spirante, vnde & nomen accepit, ἄνεμος enim ventus dicitur. ¶ Punica) quæ & mala granata dicuntur. ¶ Qui præstant omnia venti) secundum physicam rationem hoc dictum est. Nam venti rerum omnium generationis caussa esse perhibentur. ADD I. {Sed alii perflant, legunt, id'que rectius opinor.}

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

TErna Medusæi vincirem guttura monstri.) Medusæum monstrum Cerberum interpretare à Medusa originem capiētem. Ex sanguine enim Medusæ natus est Chrysaor equus, ea Chrysaore Geryon, ea Geryone, qui Echidnæ se miscuit, Cerberus. Author Hesiodus in Theogonia. Qui aliter interpretantur errant tota via.

¶ Quam tria qui timidus &c.) huius nomen non reperimus. Sed legimus apud Zenobium fuisse virum quendam qui ita natura formidolosus esset, vt propter Herculis metum sese in spelunca occultauerit, ac propter timorem obierit. Cum enim fortè Herculem vidisset, in lapidem versus est, qui homini similis videretur caput proferens è spelunca. vnde insanè quàm meticulosum prouerbium illud emersit. δειλότερος εἶ τοῦ παρακύπτοντος, idest formidolosior ea occulto cernente.

¶ Olenus esse nocēs.) Olenos duos fuisse reperio. Vnum Vulcani filium, qui Aegan & Helicen filias habuit, quæ Iouis fuere nutrices teste Hygino. Alterum Iouis & Anaxitheæ, cuius meminit Stephanus. In Achaia autem inter Patras & Dymam (vt ea Strabonis octauo colligimus) mons erat nomine Scolius, quem Homerus & Hesiodus Oleniā petram vocauerūt, ac supra eum ciuitas Oleno, nomine nuncupata. Fabulæ tamen textum non inuenio.

¶ Et bacas cœrula ficus.) Apud Statianum interpretem in sextum Thebaid. hoc loco cœrula pinus) codice ipsius vt opinor, deprauato) legitur. Vnde conicio legendum esse. Et bacis cœrula Cinus. Est enim Cinus Lauri species, vel sui generis arbor lauro similis ac bacas habens cœruleas authore Plinio Bacas de ficub⁹ dici nō placet, nec si dicanſ cœrulas appellari. Lege primæ collectaneorū hecatostys capite nonagesimonono.

¶ Et amictæ vitibus vlmi.) Et amicæ vitibus vlmi à Papiniano interprete ibidem leguntur, quæ lectio emūctior. Pli. in. xvi. Inter has atq; frugiferas materiæ vitiumq; amicitia accipitur vlmus. *a.l.pluuio.

¶ Corpora veste leuant, & succo pinguis oliuæ splendescunt) Thucydides in. i. de Lacedæmoniis. Iidem primi corpore Cētauri nudauerūt, dropalā se eaeuntes, oleoq; vnxerunt. signata igitur poetæ nostri locutio. *a.l.pſtāt.

¶ Nec metues sacro crinitas angue sorores. Quas factibus sæuis oculos atq. ora petentes Noxia chorda vident.) Vt melius hoc intelligas audi quid Cicero ꝑ Sexto Roscio dicat. Nolite (inquit) putare, quemadmodum In fabulis sæpenumero videtis eos qui aliquid impie scelerateq; cōmiserint agitari & perterreri furiarū tædis ardētibus. Sua quenq; fraus & suus terror maximus vexat. Suum quēq; scelus agitat. Amentiaq; afficit. Suæ malæ cogitationes amentiæq; animi terrent. Hæc sunt impiis assidue domesticæq; furiæ, quæ dies noctesq; pœnas à conscelerasissimis repetant. Et in primo de legibus. At vero scelerum in homines atque impietatum nulla expiatio est. Itaque pœnas luunt non tam iudiciis (quæ quōdam nusquam erant, hodie multifaria, nulla sunt, vbi sunt ficta, tamen persæpe falsa sunt) quàm vt eos agitent insectenturq. furiæ non ardentibus tædis sicut in fabulis. Sed angore conscientiæ fraudisq; cruciatu.

¶ Sed tanta potentia formæ.) Tanta potentia formæ parenthesin poscit. Nam coniunctio hæc, sed, Sequenti versui in constructione iungenda est.

¶ Achæstius illi.) Non mendosus codex sic habet. Onchœstus & illi. Onchœstus enim Neptuni filius fuit, vt in septimo Thebaidos Commentario legitur. quamuis Hesiodus teste Stephano, Onchœstum Bœoto Neptuni filio natum tradiderit.

¶ Non erit inuidiæ victoria nostra ferenda?) hoc modo legendum, idest cum interrogatione. est enim sensus. Non dabitur mihi crimini & culpæ si hic vincetur? Inuidia enim crimen culpamq; hoc loco significat, quod sequens hæmistichium monstrat, sed non culpa mea est.

¶ Indigenæ Damascenum nomine dicunt.) vereor ne Damassum sit legendum. Amamassus enim : quæ & damamassus dici potest consonante d, principio adiecta, vt sæpe fieri in locorum nominibus videmus, quod Aulon Caulon testatur) Cypri ciuitas fuisse apud Stephanum legitur.

¶ Nulliq; videnda nisi ipsi.) Hæmistichium hoc sequenti adiungatur hoc modo. Nulli'que videnda nisi ipsi Hippomenen adii.

¶ Et à numine concita nostro.) Deleatur præpositio, vt carmen rectum incedat.

¶ Fœmineos artus in olentes vertere mēthas.) Lego Minthas. Mintha enim vel Minthe à Græcis dicitur, quæ alio nomine hedyosmon vocatur, à Mintho Neptuni pellice in eā mutata, vt author est Pollux libro sexto, capite decimo. Minthos quinetiam ipsa herba appellatur eidem Polluci & Aristophanis in Plutum interpren, ex quorum posteriore nonnulla alibi super hoc recitabimus.

HENRI. GLAREANI ANNOTATIONES IN LIBRUM X. METAMOR.

Quod si fata negant, ueniam pro coniuge.

Raphael veniat, idest, beneficium exponit. Quid autem si veniam sit verbum? hoc sensu, si fata negant mihi visum coniugis, ego pro coniuge veniam, neque vnquam redibo ad viuorum regionem, gaudete leto duorum, quanquam etiam alterum probo, quod Raphael ait, vt veniam sit nomen.

Siue fidem dederat.

Cui fidem dederit dubitatur, sed Eurydice verisimile est promisisse, nullam se aliam amaturam.

Qui citharam neruis & neruis temperat arcum.

Apollo cithara & arcu pingebatur, est igitur sensus, qui neruos in vtroque habet.

In'q; ferarum

Concilio, medius turba uolucrum'q; sedebat.

Mire coniunxit duos ablatiuos concilio & turba. Neque vero coniunctio q; sequens permittit, vt concilio cum ferarum & turba cum uolucrum connectamus, nisi licentia hoc poetica factum quis putet.

Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Non est seruata differentia pronominum hic & ille, quanquam illud hic pro huic siue hoc positum videtur, nempe flore hyacinthi, nisi quis propter duos pluraliter prolatum contendat hyacinthum & Aiacem, cum Flos præcedat proximo versu singularis nomen numeri.

Aeditus & ille est: quid si sine prole fuisset.

Legendum, Aeditus atque ille est, propter carmen. Cæterum si Cinyras Pygmalionis fuit filius, ac Paphi frater, videtur in Cypro natus (vbi & Pygmalion) quem Cinyram Cypriorum regem quidã faciunt vt Raphael. Quomodo igitur Panchaica tellus Myrrham protulit? nisi intelligamus patrem Cinyram fratri Papho Cypri imperio cessisse in Pãchaiam, vbi Myrrham genuerit, quod est verisimile. Nam vbi à patre filiæ nequitia rescita est, postea ex Panchaia & Arabum regione, inquit poeta, venit Myrrha in Sabæos. Quasi Sabæi non sint Arabes. Verum in his fabulis exactã Geographiæ ac temporum rationem exigere nimis curiosi fuerit hominis, Etiam si ἀπεργαζόμενοι περὶ ἑκάστου αὐτῶν οὐκ ἄχρι τοῦ ἴσου, vt ait Aristoteles.

Si tamen hoc scelus est.

Tota hac oratione mentis ac sensus pugna est, hic igitur sensus verba sunt, quibus negatur esse scelus filiam cum patre concumbere, & vide vt acceperit Pietatis nomen sequente versu.

Retinet malus ardor amantem Vt præsens spe,

Nisi hæc connectantur, non video quis sit sensus, tametsi pleriq; libri colo separant puncto.

Nec solam spondere fidem.

Nisi subiunxisset, opemq; Me sine ferre tibi, videri poterat ἀνανταπόδοτον, idest, oratio altero defecta membro.

Parce, ait, instanti discede aut desi. dixit.

Admonuimus libro sexto, non temere repetitum verbum dixit, etiam si præcesserit ait. Vbi Niobe Latonæ conuitiatur.

Nil opus est Atalanta tibi.

Non puto eandem esse hanc, & eam quæ in venatione Calydonii Apri adfuit. Tametsi commentatores vtranque Schœnei Regis filiam dicunt. Quidam superiorem aiunt Schœnei, hanc vero Cœnei. Certè nec quantitas eadem in his duobus nominibus ipse in octauo ait:

Venit Atalante Schœnei pulcherrima virgo.

Vbi secunda de Atalãte longa est, quæ hic breuis, quanquã a. ex ancipitibus videri potest. Porrò nec locus huius fabulæ indicatur à Venere, sed videntur in Bœotia contigisse hæc, siquidem illic ab Echione Cadmi socio sacellum ædificatum in Cybeles honorem, in quo Hippomenes cum Atalanta concubuerit, dicitur. Sed hæc non sunt tanti.

Inuidiam'q; timet.

Ne inuidia sit sibi impedimento, exponit Raphael. Adiũgendum opinor erat, absque illa timenda, quod certe lectori coniectandum relinquo.

Miratur magis est & cursus fa. ipse de.

Non solum plus gratiæ habet, sed & necessitatis est, vt absque coniunctione &, hic locus legatur. Talaria, alata calciamenta cõmentatores exponunt. Seruius in quartum Aeneidos pẽnas extulisse videtur, Quæ vt huic loco congruãt non video, maxime propter verbum ablata.

Videtur, intereat, quoniam tot cæde procorum.

Quidam emendarant Viderit, interea quoniam tot cæde procorum admonitus non est, quòd duo hæc verba inconcinne iuncta videbantur. Sed impatientia amantis & gloriam & Hippomenen hæc cõfudit. Nam nunc gloriæ fauet, tertio dehinc carmine iuueni. Intereat igitur legendum.

Est ager, indigenæ Damaseum nomine dicunt.

De hoc agro apud authores non memini me quicquid legere quidam Damasenum per, n, legunt quasi detracto c, Damascenum, quod hoc loco carmen non patitur, dictum videri vellnt. Et in Cypro quidem ab eo qui est in Syria, quod ego nescio.

Iecit ab obliquo nitidum iuueniliter aurum.

Iuueniliter Raphael exponit fortiter, quod mihi nõ probatur. Nam vt à cursu auerteret puellam, satis erat quod ab obliquo iaciebat pomum, sed videtur mihi iaciendi modus expressus per hoc quod dixit iuueniliter.

Illic concumbitus intempestiua cupido.

Cupido hic manifeste genere fœminino ponitur, quod Horat. perpetuo masculino. Cæterum sequens carmen,

Occupat Hippomenen, & à numine concita nostro,

Superflue habet &, coniunctionem, contra & sensum & carminis legem.

Cypron olorin's nondum peruenerat a'is.

Nec de hac fabula certum est, vbi venatus Adonis fuerit. Puer quidem Adonis in Panchaia natus, iam vir factus poterat aliò concessisse. Ex hoc autem carmine saltem liquet in Cypro non esse facta quæ hic narrantur. Verum in fabula frustra hæc, vt antea admonuimus.

ALLEGORIAE IN DECIMUM LIBRUM METAMOR.

Inde per immensum croceo velatus amictu Aera digreditur.) ¶ Dic allegorice quòd Orpheus filius Solis est Christus filius dei patris, qui à principio Eurydicẽ, idest animam humanam per charitatem & amorem duxit, ipsam per specialem prærogatiuam à principio sibi coniunxit. Veruntamen serpens diabolus ipsam nouam nuptam, idest de nouo creatam, dum flores colligeret, idest de pomo vetito appeteret per tentationem momordit, & per peccatum occidit, & finaliter ad infernum transmisit. Quod videns Orpheus Christus in infernum personaliter voluit descendere, & sic vxorem suam, idest humanam naturam rehabuit, ipsamq; de regno tenebrarum ereptam, ad superos secum duxit dicens illud Canticorum. ii. Surge propera amica mea, & veni. ¶ Vel dico quòd Orpheus est peccator, qui scilicet morsu serpentis, idest diaboli tentationem vxorem suam, idest animam perdidit dum indiscrete ad colligendum flores, idest ad congreganda fluxibilia temporalia intendit, sed tamen ipsam spiritualiter recuperat, quando ad inferos per considerationem descendit & per orationem dulciter modulatur. Solus enim timor infernalis supplicii facit de vitiis pœnitere, & sic facit vxorem per gratiam rehaberi, & maxime si melodiam orationis deuotæ cum hoc contigerit resonare. Veruntamen multi sunt qui, quia retro per amorem temporalium respiciunt & tanq; canis ad vomitum mentaliter reuertuntur, & ipsam vxorem, scilicet animam recuperatam nimis diligunt, ita quòd concupiscentiis eius fauent, & ad ipsam

Alleg. fab. primæ.

ipsam mentis oculos retrouertunt, ipsam iterum amittũt, & infernus eam recipit. Ioã. xii. Qui amat animã suam perdet eam. ⁋ Vel dic & literaliter quòd sæpe fit quòd homo vxorem vel filiam quam diligit indiscrete & ipsas non castigat perdit, & ipsarũ perditionis causa tam spiritualis quàm corporalis existit Ecclesiastici. xxx. Lacta filium, & pauentem te faciet. Lude cum eo, non corrideas illi, nec condoleas, & in nouissimo obstupescent dentes tui.

Alleg. fab. Orphei. ℂ Orpheus significat prædicatorem, & diuini verbi carminum dictatorem, qui de inferis, idest de mundo veniens debet in monte scripturæ vel religionis sedere, carmina & melodiam sacræ scripturæ canere, & ad se, idest ad statum pœnitentiæ vel fidei saxa, & arbores, idest inuisibiles & induratos peccatores trahere, & ex eis verbi diuini dulcedine populum aggregare, mulierum copulam debet fugere, & carnis amplexus penitus exhorrere, & contra ipsarum malitias prædicare. Quapropter sæpe fit, quòd mulieres tales peccatores odiunt, & eos per infamiam occidunt, & contra eos lapides, idest verba detractoria iaciunt. Sæpe enim factum est quòd prædicatores qui contra malas mulieres libenter prædicant, ab ipsis infamias reportant. tertio Reg. secundo. Deprauatum est cor eius per mulieres. ⁋ Vel dic quòd Orpheus significat sanctos & doctores primitiuæ ecclesiæ, qui dulcedine cantus, idest prædicationis saxa, idest corda dura arbores, idest insensibiles & infideles ad fidem ecclesiæ vocauerunt, & magnam syluam, idest magnam turbam hominum circa se collegerunt. Igitur mulieres, idest tyrãni & principes crudeles suos ministros tanq̃ lapides ad eos occidendos mittebant. Veruntamen ipsi ministri quandoque audito sono prædicationis ad pedes ipsorum cadebant, & credentes cum ipsis martyria sustinebant. Sed inualescente tyrannorum sæuitia martyres occiduntur, & tamen post mortem facere mirabilia cõprobantur, quibus miraculis eorum persecutores propter stuporem immobiles quasi lapides sunt effecti. Exod. xv. Fiant immobiles quasi lapis.

Allegoriæ Cerberi. ℂ Cerberus est mors, qui canis inferni dicitur pro eo quòd nunq̃ satiatur, & ipsi inferno ad quem animas mittit famulatur. Abacuch secundo. Ipsæ quasi mors, & non adimplebitur. Crinitus serpentibus dicitur pro eo quòd in morte de medulla hominis serpentes secundum Pythagorem nascuntur, vel quia ipsæ carnes humanæ à serpentibus deuorãtur. Eccle. decimo. Cum morietur homo hæreditabit serpentes bestias & vermes. Tria capita habet, pro eo quod aufert à nobis carnem & sanguinem, & pellem, vel pro eo quod facit homini tria dãna. Aufert enim illi amicos vitam & tempora. Istas igitur cogitationes quicunque considerat & morte lapis efficitur inquantum sensus suos à variis appetitibus cõtinet & coercet. Iob. xli. Cor eius indurabitur quasi lapis. ⁋ Vel dic quòd Cerberus est auarus, qui canis est inferni, idest insatiabilis appetitus, qui serpentibus est crinitus, idest malitiis, & tribus capitibus munitus, idest tribus auaritiæ vitiis, qui sunt cupiditas, siue labor in acquirendo, parcitas in seruando, & timor in perdendo. Stupendum est igitur tales & eorum conditiones terribiles attẽdere & videre. Sapieñ. secundo. Grauis est nobis ad videndum.

Allegoriæ Oleni. ℂ Applica contra prælatos carnales, qui scilicet suam vxorem carnalem parentelum rebellam & malam, & contra Iunonem, idest contra deum multa contumeliosæ agẽtem nolunt corrigere, nec etiam diuinis monitis obtemperando ipsos de suis vitiis castigare. Ideo contingit sæpe quòd Iuno, idest deus ambos mutat in lapides inquãtum maiores & minores & prælatum deprimit, & eos facit miseros & impotentes. Ecclesia. xxx. Lacta filium & pauentem te faciet. Et de talibus malis prælatis dicitur. Ezech. tertio. Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel. Et audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Sed dicente me ad impium morte morieris, non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur vir à via sua pessima & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.

Allegoriæ Atyos. ℂ Atys puer speciosissimus, cum diligeretur à Cybele matre deorum promisit ei nunq̃ se alteri coniungendum, qui fidem frangens concubuit cũ Gaganitide nympha, de quo cum à Cybele pluries increparetur, puer in satisfactionem dicitur sibi præcidisse genitalia. Cui Cybeles compatiens ipsum in pinum mutauit. Ita quòd ex tunc pinus Cybeli dedicata fuit. ⁋ Nota hic quòd non est bonum iuuenes nimis obiurgare, quia cum sint fragilis conditionis semper mouentur ad aliquid inutile faciendum. Nec etiam bonum est quòd puer Vetulæ coniungatur, quia non vult ipsi fidem seruare, sed cum iuuenculis & nymphis carnaliter habitare. ⁋ Dic allegorice quòd mater deorum est ecclesia quæ pueros speciosissimos per fidem sibi catholicam copulauit, qui propter fidem quam sibi non seruarunt, idest pictam quæ commiserunt selpsos spiritualiter castrant votum castitatis emittendo, & ideo solet eos in pinus, idest in altas personas transmutare, & eos specialiter sibi vendicare. ⁋ Vel dic quòd mater deorum est mater dei & hominis, quæ innocentes sibi per amorem coniungit, qui per castitatem se castrant, & per liquorem pietatis quem mittunt in pinum se mutant, ita vt beata Virgo quòd possit illud Esaiæ. lxiii. Abies & buxus, & pinus simul venient ad orandũ locũ sanctificatiouis meæ.

ℂ Lugebisq; alios, aderisq; dolentibus inquit.

Alleg. fab. Cyparissi. ⁋ Dic quòd Phœbus illos quos plus diligit in arbores lugubres mutat inquantum, scilicet amicos suos ad cogitandum de morte, & ad flendum inuitat ait. Eccle. xxxviii. Fili in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare. Vnde Ouid. de isto ait. Munusq; supremium.
Hoc petit à superis, vt tempore lugeat omni.

ℂ Ab Ioue musa parens (cedunt Iouis omnia regno.)

Alleg. Ganymedis. ⁋ Ista Aquilæ significat lympitudinem sicut Ganymedes significat Ioannem euangelistam iuuenem & gratiosum, quia scilicet Aquila, idest subtilitas & claritas sicut ipsum rapuit in cœlum inquantum ipsum loqui de cœlestibus alte fecit. Pincerna vero deorum, idest prælatorum & virorum iustorum efficitur inquantum aqua sapientiæ, & gratiæ ab ipso fuuditur & hauritur. ⁋ Vel Aquila est Christus qui istum puerum dilexit, & ad secreta cœlestia sublimauit. Oseæ vndecimo. Puer israel & dilexi eum.

Alleg. fab. Hyacinthi & Cerastarum. ℂ Primum dic contra iuuenes lasciuos qui indiscrete ludũt. Et ideo sæpe fit quòd propter ludos quos exercent pereũt. ⁋ [illegible] sic quia in flore iuuentutis hoc fit loquendo similitudina[illegible] iores fiunt. Iob decimotertio. Quasi flos egreditur & conteritur & fugit velut vmbra. ⁋ Istud vltimum de Cera[illegible]is allega cõtra immundos sodomitas, qui scilicet in ara Veneris, idest in officio luxuriæ homines immolant inquãtum ipsos impudice pertractant. Et ideo istos in Tauros Venus mutare dicitur pro eo quòd luxuria ipsos facit bestialiter viuere, & ipsos brutales facere comprobatur. Contra quos Psalmus dicit. Nolite fieri sicut equus & mulus &c.

ℂ Sine coniuge Cœlebs Viuebat thalamiq; diu consorte carebat.

Alleg. fab. Pygmalionis. ⁋ Per istum factorem imaginum intelligo prædicatores qui animam sciunt sculpere, & pingere correctionibus & virtutibus, per istam puellam eburneam intelligo quãlibet sanctimonialem, quæ eburnea dicitur pro eo quod casta frigida ponderosa & honesta esse dicitur. Sed sæpe contingit quòd aliquis bonus Pygmaleon, idest aliquis bonus religiosus proponit perpetuo nec mulierem, nec carnales amplexus appetere, & talis; conuertit se ad imaginea eburneaa faciendas, idest ad benignas sanctimoniales, & matronas in castitate & sanctitate informandas, & in moribus spiritualibus sculpendas, & accidit quòd quandoque vnam inter cæteras sibi eligit quam sororem vel filiam dicit, & eam bono ac casto animo & amore associat & tangit. Sed pro certo tandem accidit quòd Venus dea luxuriæ, idest carnis concupiscentia se interponit, & ipsam imaginem mortuam conuertit in viuam, & ipsam castam mulierem facit carnis stimulos sentire, & eam mutat de bona in fatuam. Ipse enim Pygmalion prædicator hoc à Venere expetit, & istam mutationem expetit. Sic igitur cum more solito ad colloquia redeunt simul se mutatos inueniunt, ita quòd illa quæ fuerat eburnea, fit carnea, & ille qui mulieres horrebat, incipit carnis spurcitiam appetere. Isti igitur carnales sic se mutuo accipiunt, & quandoque filios generant. Non est igitur tutum religio-

so cum mulieribus nimiam familiaritatem contrahere, vel econuerso. Vnde Ecclesiastici nono dicitur. Auerte faciem tuam à muliere compta, & nec circunspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Et ibidem pauloante dicitur. Virginem ne conspicias ne forte scandalizeris in decore illius.

Allegoriæ fabu. Cinyræ.

¶ Sanguis it in succos: in magnos brachia ramos.
In paruos digiti: duratur cortice pellis.
Quæ quanquam amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen & tepidę manant ex arbore guttæ.

¶ Dic si vis quòd iste significat Christum: vel prælatum. cuius vxor immediate coniuncta significat quemlibet ecclesiasticum virum. Mala & impudēs filia significat ambitiosum. Igitur dico quòd plerunque accidit: quòd aliqua mala filia, idest aliqua persona ambitiosa cupit patri suo Christo aliquo beneficio ecclesiastico iugari, & ad eius connubium exaltari: quæ quamuis imperfectione meritorum suorum, & contra dictamen rationis hoc posse, vel debere fieri desperat, solet tamen quādo videt quòd mater sua est absens, idest quando prælatus est mortuus & vacat aliqua sedes, statim se occulte supponere: & in lectum patris, idest in ecclesiam Christi se ingerere: & per auxilium nutricis, idest per adiutorium alicuius mali fautoris prece vel pretio subintrare. Sed talis à patre Christo eiicitur: & tribulationibus & infortuniis fatigatur: & in Myrrham amarissimam mutari dicitur pro eo quòd finaliter qui sic intrat ecclesiā, solet in amaritudinem terminari: & in arborem, idest in infernum transformari: ita quòd talis potest finaliter dicere: Vocate me mara, idest amaram: quia amaritudine valde me repleuit omnipotens. Ruth primo. ¶ Vel dic quòd ista filia significat animam peccatricem, quæ Cynare, idest diabolo dicitur esse nata: quia ista à patre suo diabolo cum quo est fornicata & male delectata. & vitiis impręgnata fuit, finaliter ab ipso persequitur: & morti, & inferni tribulationibus exponitur. Et sic fit quòd in Myrrham, idest in amaritudinem vertitur: inquantum in inferno damnatur: & mortua existens parturit inquantum errores, & vitia ad alios mittit post mortem per mala exempla & documenta quæ dimisit. Tunc enim puer de matre mortua in arborem conuersa extrahitur: quando peccatum ex mortui dictis & exemplis concipitur, & per imitationē ad alios fertur. ¶ Vel dic quòd quando Deus persequitur malam filiam, idest animam peccatricem, solet plerunq; in Myrrham mutari, idest per pœnam in amaritudinem conuerti. Ista igitur sic mutata: & iam tribulationibus arbor effecta medicinalis: solet filium pulchrum, idest opus bonum sub cortice humilitatis parere, & liquorem medicinalem qui Myrrha dicitur fundere, idest bonam doctrinam vel eleemosynam propinare. Canticorum quinto. Manus meæ distillauerunt Myrrham: & digiti mei pleni Myrrha probatissima. ¶ Vel dic quòd ista filia est beata Virgo quę de patre concepit: & in Myrrham, idest amaritudinem est mutata: & in odoris fragrantiam conuersa. Ecclesiastici vigesimoquarto. Quasi Myrrha electa dedi suauitatem odoris. Ista igitur à patre suo filium concepit, idest Christum: & ipsum intra lignum & corticem, idest intra vterum castum, & intactum sine corruptione continuit, & postea eum non caro: sed lignum existens, idest non carnalis: sed virgo permanens peperit. Esaiæ septimo. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Figuratur in virga Aaron quæ sic floruit. Numeri decimoseptimo.

¶ Fortisq; fugacibus esto. Inquit in audaces non est audacia tuta. Sic ait, & mediis interserit oscula verbis.

Allegoriæ fab. Adonidis.

¶ Cupido matrem osculans significat consanguineos qui nimis familiariter consanguineos osculantur: sic quòd inde per appetitum luxuriæ: ipsæ consanguineæ vulnerantur: ita quòd Adonidem, idest aliquem extraneum occasione tentationis magis diligere comprobantur. ¶ Dic etiam quòd homo non debet contra feroces leones, & apros, idest contra mūdi potentes, & tyrannos bellum vel insultum facere: sed potius contra ceruos: & lepores, idest fugaces & pauperes. Illi enim qui contra mundi potentes insurgunt: quandoque ab ipsis occiduntur & opprimuntur. Et sic in florem mutari dicuntur: inquantum more floris decidunt & succumbunt: ita quòd aliis fletus & suspirii causa fiunt. Psalmus. Exterminauit eam aper de sylua.

Allegoriæ fabu. Atalantæ.

¶ Applica contra luxuriosos iuuenes & iuuenculas. Constat enim quòd sępe fit quòd aliqua nobilis domicella à pluribus requiritur. Verum quia ista honorem suum diligit, ante eos fortiter currit & fugit occasiones euitans & ipsorum libidini taliter contradicit: quòd nullus eam apprehendit: immo multi sunt qui per eam mentaliter occiduntur: quia cum eam assequi non possunt stimulis Veneris agitantur. secundo Machabæorum quarto. Cursu tuibam pertransiit. Sed finaliter Hippomenes venit, idest aliquis pulcher iuuenis: cuius speciositas magis placet nymphæ intantum quòd ipsa proponit quod vinci ab eo se permittet: & quòd fugam & cursum suum retardabit ante iuuenem vt præcedat. Ipse autem ad poma, idest ad munera se cōuertit quæ dum virgo recipit paulatim a cursu contradictionis: & fugæ se deflectit. Sic igitur fit quòd auaritia suffragante: & concupiscentia stimulante: & Venere, idest luxuria mediante virgo à iuuene vincitur: & eius concubitu subarratur: quia mulier quæ ad poma aurea, idest ad dona & munera se deflectit diu non potest fugere, immo fugam & cursum sistit, & finaliter consentit. Ad Galatas quinto. Currebatis bene quis vos impediuit. Finaliter igitur tales in leones mutantur: inquantum adulteria committendo more leonum: anhelitu fœtent inquantum turpiter diffamantur: & potissimum hoc verum est de malis ecclesiasticis. qui scilicet in templo matris Deorum, idest in ecclesia quæ est mater sanctorum. (Ad Galatas quarto. Hierusalem quæ est mater nostra) impudice se habent. Et ideo isti leones qui fœtent dici possunt inquantum per infamiam summe fœtent. ¶ Vel dic quòd ista nympha est anima quam diabolus Hyppomenes tentationibus persequi non cessat: vt ipsam per malas concupiscentias capiat: & pudicitiam gratiæ ipsi tollat. Ipsa tamen quandoque taliter per dissensum peccata fugit, & per bona opera currit quòd ad ipsam diabolus non attingit. Sed pro cætero quando videt quòd ipsam superare non possunt tria poma aurea, idest tria mundi delectabilia, idest diuitias, delitias: & honores ipsi solet offerre: & sic dum circa ista tria solet vacare necesse habet à cursu bonorum operum se retardare. Sic igitur fit quòd ista tria poma per auaritiam quantum ad diuitias, per luxuriam quantum ad delitias, per superbiam quantum ad eminentias consequitur: & diabolo per vitia coniugatur: & sic eius spiritualis virginitas violatur. Vnde de diabolo potest dici illud Prouerbiorum primo. Pedes eius ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem.

P. OVIDII NASONIS, METAMORPHOSEOS. LIBER VNDECIMVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Rpheus Oeagri fluminis & Calliopes musæ filius, cum habuisset coniugem nomine Eurydicen, & eam amisisset, & cum sine ea ab inferis redisset, lege accepta a Plutone, ad superos, ne talem dolorem in altera experiretur, puerilem amorem primus instituit. Quam ob causam Threiciæ mulieres instinctæ in abditis locis solitudinem agentem propter desiderium coniugis interfecerunt, separatumque caput eius a reliquo corpore cum lyra in amnem Hebrum præcipitauerunt, per quem in mare delatum, & hinc in insulam Lesbum, cum hic hæsisset in littore, serpensque morsu sanguinem lamberet, priusquam vultum eius appeteret, ab Apolline Iouis & Latonæ filio duratus in lapidem est.

Armine dum tali syluas, animosq; ferarum
Threicius Vates, & saxa sequentia ducit.
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora uelleribus, tumuli de uertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
E quibus una, leues iactato crine per auras
En ait, en hic est nostri contemptor, & hastam
Vatis Apollinei, uocalia misit in ora,
Quæ foliis præsuta, notam sine uulnere fecit.
Alterius telum lapis est, qui missus in ipso
Aere concentu uictus, uocisq;, lyræq; est:
Ac ueluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. sed enim temeraria crescunt
Bella, modusq; abiit, insanaq; regnat Erinnys,
Cunctaq; tela forent cantu mollita sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaq;, & plausus, & Bacchei ululatus,
Obstrepuere sono citharæ. tum deniq; saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine Vatis.
Ac primum attonitas etiam nunc uoce canentis
Innumeras uolucres, anguesq;, agmenq; ferarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri.
Inde cruentatis uertuntur in Orphea dextris,
Et coeunt ut aues, siquando luce uagantem
Noctis auem, cernunt, structoq; utrinq; theatro
Vt matutina Ceruus periturus arena
Præda canum est, Vatemq; petunt, & frōde uirētes
Coniiciunt Thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,

RAPH.
Armine dū tali. Orpheus Thracias mulieres aspernatus (vt diximus) in se earum odium traxit. Quare cū Bacchi sacra celebrarent, ipsum in ferarum coetu canētem aspexerunt, ac impetu facto dilacerarunt, caputq; ac lyram in Hebrum fluuium coniecerunt, quæ ad insulam Lesbon vsq; delata cum essent, serpēs Orphei caput dilaniaturus ab Apolline in saxum fuit conuersus. Primum itaq; Orphæi cędem poeta describit, deinde serpentis in saxum transmutationem. ⸿Threicius vates) Orpheus Thracius. ⸿Ducit) delectat. Ducere nanq; interdum significat delectare, vt Nonius scribit. Cicero de finibus bonorum & malorum Fabellarumq; auditione ducūtur. ⸿Animosq; ferarum) sensus. Neque enim feræ animos habere dicūtur, nisi poeta ad veritatem potius alludat, vt intelligamus ferorum hominū animos ab Orpheo fuisse excultos, id quod Horatius aperte his versibus scribit:

Syluestres homines sacer, interpresq; Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosq; leones.

⸿Ecce nurus Ciconum) repentinus Baccharum impetus: illa particula ecce significatur. Cicones. Cicones autem populi sunt Thraciæ ad Hebrum ADDI. habitantes, {ad quos primū delatus Vlysses fuit cum à Troia rediret, vt est apud Homerum Odysseę nono.} ⸿Tumuli de vertice) de mōtis summitate. ⸿Lymphata pectora) furentia. ⸿Ferinis velleribus) ferarū pellibus. ⸿En ait, en hic est) conduplicatio indignationi conueniens, tametsi hoc aduerbium en ferè indignationi seruiat. ⸿Apollinei vatis) Orphei Apollinis filii. ⸿Vocalia ora) optimam vocem emittentia. ⸿Pręsuta) præfixa, tecta. Thyrsi. Nam hastę Baccharum quæ thyrsi dicuntur, pampinis, hederaq; cooperiebantur. ⸿Notam) signum. ⸿Ac veluti supplex) tanquam veniam petiturus. ⸿Ante pedes) Orphei. ⸿Cōcentu) harmonia. Est aūt pulchra poetæ phātasia, quasi significat, quāta vis sit musici cātus. ⸿Bella) Baccharum furores bella vocat poeta. ⸿Insana Erin.) ab effectu quod furia hoies insanos furiososq; reddit. ⸿Mollita) mitigata sic, vt Orpheo nunquam nocere potuissent. ⸿Berecynthia tibia) qua in sacris Cybeles quę Berecynthia dicitur primum vsi fuere. Berecynthus autem Phrygiæ mōs est & ciuitas matri Deum dicata. Berecynthus. ADDI. {Eadem eatione Virgilius: Buxum Berecynthiam dixit, Aeneidos .ix. Tympana vos, buxus'que vocat Berecynthia matris Ideæ.} ⸿Obstrepuere sono citharę) contra citharæ sonum strepuerunt. ⸿Attonitas) stupefactas suauitate cātus Orphei. ⸿Mænades) Bacchæ ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι hoc est, à furendo dictæ. ⸿Titulum) gloriam. ⸿Orphei theatri) spectaculi ab Orpheo cōgregati. Est autem adiectiuum Orphei. Alii triumphi legunt, intelliguntq; agmen illud ferarum à Bacchis raptum in titulum & gloriam triumphi de Orpheo acti. ⸿Et coeūt) congregantur, conueniunt. ⸿Noctis auem) noctuam. ⸿Structo vtrinque theatro) spectaculo. Est autē amphitheatri periphrasis. ⸿Matutina arena) hoc est, matutino tempore in arena. Quod enim est temporis, attribuit loco. Vnà autē omnes Bacchas in Orpheum impetum fecisse his similitudinibus ostendit poeta. Impetus Baccharū in Orpheum. ⸿Petunt) aggrediuntur, inuadunt. ⸿Hæc in munera) ad hos vsus.

Pars torquent silices. neu desint tela furori,
Forte Boues presso subigebant uomere terram,
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes,
Dura lacertosi fodiebant arua coloni,
Agmine qui uiso fugiunt, operisq; relinquunt
Arma sui. uacuosq; iacent dispersa per agros
Sarculaq; rastriq; graues, longiq; ligones,
Quæ postquam rapuere feræ, cornuq; minaces
Diuulsere boues, ad Vatis fata recurrunt,
Tendentemq; manus, atq; illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam uoce mouentem
Sacrilegæ perimunt, perq; os (proh Iuppiter) illud
Auditum saxis, intellectumq; ferarum
Sensibus, in uentos anima exhalata recessit.
Te mœstæ uolucres Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi Silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comas, luxit lachrymis quoq; flumina dicunt
Increuisse suis, obscuraq; carbasa pullo
Naiades, & Dryades, passosq; habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis. caput Hebre, lyramq;
Excipis, & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis. respondent flebile * ripæ
Iamq; mare inuectæ flumen populare relinquunt,
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus exposito peregrinis anguis arenis
Obstitit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiant diuellere uultus.
Tandem Phœbus adest, morsusq; inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos (ut erant) indurat hiatus.
Vmbra subit terras, & quæ loca uiderat ante,
Cuncta recognoscit, quærensq; per arua piorum
Inuenit Eurydicen, cupidisq; amplectitur ulnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo.
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit,
Eurydicenq; suam iam tuto respicit Orpheus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Thraciæ * matres matronæ quæ cædi interfuerant Orphei, a Libero, vlciscente æmulum scientiæ suæ, in species varias abierunt.

Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus,
Amissoq; dolens sacrorum Vate suorum,
Protinus in syluis matres Edonidas omnes,
Quæ uidere nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos, in quātū est quæq; secuta,
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram.
Vtq; suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit uolucris, sensitq; teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit uincula motu,
Sic quæcunq; solo defixa cohæserat harum
Externata, fugam frustra tentabat. at illam
Lenta tenet radix, exultantemq; coercet.
Dūq; ubi sunt digiti, dū pes ubi quærit, & ungues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata, femur mœrenti plangere dextra.
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt,
Robora sunt humeri longos quoq; brachia uera
Esse putes ramos, & non fallere putando.

RAPH. ¶ TORQVENT) iaciunt. ¶ Subigebant) arabant. ¶ Lacertosi) magna & ualida brachia habentes. ¶ Fructum) frumentum. ¶ Agmine) Baccharum furentium. ¶ Arma) instrumenta. ¶ Diuulsere) dilacerauere. ¶ Feræ) crudeles. ¶ Ad vatis fata) ad Orphei mortem. ¶ Irrita) vana verba, quæ Bacchas nihil commouebant. ¶ Proh Iuppiter) exclamatio poetæ doloris & commiserationis plena. ¶ Exhalata) emissa. ¶ In ventos) eorum sequitur opinionem qui animam ventum esse putant. ¶ Te mœstæ) apostrophe ad Orpheum querimoniæ ac commiserationis plena. ¶ Obscura carba.) pullas ac nigras vestes.

ADDI. {Pullo autem substantiue, pro, pullo colore, dixit. Est autē pullus color φαιὸς græce, hoc est subniger. hoc vtebantur in luctu. vnde & toga pulla apud Ciceronē & pulla hostia apud Tibullum.}

* a.l. syluæ

¶ Flumen populare) fluuium patrium. Hebrus enim Thraciæ fluuius est. ¶ Methymnææ Lesbi) Methymna vrbs est Lesbi optimo vino insignis dicta Methymne Macarei filia ac Lepydni vxore. vnde Methymnæus deriuatur. Lesbos autem insula est clarissima, quam nunc Mitylenem à nomine vrbis vocant. ¶ Ferus anguis) crudelis, qui illius vatis caput violare sustineret, cuius cantu serpentes quoque sæpius delectati essent. ¶ Inhiat diuellere) appetit ore aperto dilacerare. ¶ Hymniferos uultus) qui hymnos in Deorum ferè singulos composuerant. ¶ Vmbra subit terras) vmbra Orphei inferos petit. Eorum autem opinionem secutus videtur poeta, qui hominem ex tribus constare aiunt, corpore, anima, & vmbra, quorum corpus terræ, animæ cœlo, vmbra inferis redditur. ¶ Hic) illic apud inferos. ¶ Spatiantur) deambulant. ¶ Non impune tamen) Thraciæ mulieres quæ Orphei cædi interfuerunt, omnes à Baccho cædem Orphei ægre ferente in varias arbores fuere conuersæ. ¶ Vate suorum sacrorum) nam Orpheus in Bacchū pulcherrimos scripserat hymnos. Alludere autem ad id poeta videtur, quod scribit Diodorus Ceremonias à Dionysio repertas cum ad Orgia quædā Orpheus addidisset, Orphea à posteris fuisse appellata. ¶ Matres Edonidas) mulieres Thracias, Edones nanque populi sunt Thraciæ.

Methymna. Anguis in saxum. Lesbos. * a.l. Edonæ. Thraciæ mulieres in arbores. Edones.

ADDI. {Edonos vocat Stephanus secūda declinatione κατὰ ἠδωνοῦ τοῦ Μύγδονος ἀδελφοῦ.} ¶ Plangitur) percutitur à se ipsa. ¶ Ac trepidans) quanto nanque magis trepidant: tanto magis vinculo astringuntur aues. ¶ Externata) consternata, perterrefacta. ¶ Lenta) flexibilis. ¶ Coercet) continet. ¶ Exultantem) exultare volentem. ¶ Dum que vbi sunt digiti) ordo est, Dum quærit, vbi sunt digiti. ¶ Succedere) succrescere. ¶ Mœrenti dextra) hypallage est, ipsa nanque mœrens intelligitur. ¶ Et non fallere putando) non decipiere si putes. Re enim vera rami erant.

Orphei, cædes.

¶ NEC

RAPH. ¶NEC satis hoc Baccho est) Midas rex Phrygiæ cum Silenū à rusticis captū, sibiq; traditū Baccho reddidisset, iussus est à Deo, vt quicquid vellet peteret. Ille petiit vt quicquid corpore suo tangeret, aurū fieret. Id illi cōcessit Bacchus, q̄q; ius inutile ipsi futurū videbat. Cum vero panis quoq; ac vinum in aurū verterentur, fameq; perire cœpisset, tandē cognouit stolidus se rem dānosam petisse, Bacchū itaq; rogauit vt peccato veniam daret, & munus datū irritū faceret. Bacchus igitur illi mandauit, vt ad fontē Pactoli pgeret, seq; totum in eo lauaret, quod cum fecisset, vis illa aurū efficiendi quicqd tangeret, in fluuiū trāsiit, vnde etiam arenas aureas efficere memoratur. ¶Ipsos agros) Thraciç. ¶Cumq; choro meliore) quā fuerāt Thraciæ illæ mulieres, quæ Orpheum trucidarūt. ¶Sui Timoli) à se amati. Est enim Timolus, qui & Tmolus dicitur, mons Lydiæ optimi vini fertilis, vt in superioribus quoq; diximus. Neq; est spondaicus versus, cum Timolus etiā trissyllabū sit nomen, non solū disyllabum. ¶Pactolonq;) Pactolus fluuius est Lydiæ aureis arenis notissimus. ¶Charis arenis) pretiosis. ¶Frequentant) celebrant. ¶Titubantē) vacillantē. ¶Vinctū) ligatū. ¶Ad regem Midā) Midas Gordiæ Bubulci filius Phrygiæ rex fuit ditissimus, eoq; fict⁹ est oia quęcūq; tāgeret in aurū trāsmutare, de quo Herodotus in primo multa scribit. ¶Orgia) Bacchi sacrificia. {Huius rei & Iustinus meminit li. xi. Post hūc (Goediū intelligens) inquit, filius Mida regnauit, qui ab Orpheo sacrorū solēnibus initiatus, Phrygiā religionibus impleuit, quibus tutior omni vita, q̄ armis fuit.} ¶Cū Cecropio Eumolpo) Eumolpus vates fuit Atheniensis Bacchi sacerdos. {Duo Eumolpi tradūtur apud authores Græcos. Prior Thracēsis genere, Neptuni & Chiones, eius quæ fuit Boreæ & Orithię, filius. Hic Eleusinus auxiliū tulit ɔtra Erechtheū & Atheniēses. In quo prælio & Erechtheus rex, & Eumolpi filius Imaradus cecidisse dicuntur. factaq; cōpositio belli talis, vt Eleusinii in cæteris parerent Atheniēsibus, sacra autē siue mysteria Deæ per se priuatim agerēt ac retinerent. Atq; ita Eumolpū & Celei filias, quorū nomina Diogenia, Pāmerope, & Sæsara, illa tum peragere solitos. Post Eumolpi mortē autē Cerycen, qui filius Eumolpi fuerat, natu minimus, iisdē velut antistitē relictū. quē tamen sacerdotes, qui ab eodē Ceryces dicuntur, non Eumolpi, sed Mercurii, ex Aglauro Cæcropis, filiū dicunt. Hæc Pausanias in Atticis. Alter autē Eumolpus Eleusinius, siue, vt alii, Atheniensis genere, traditur, filius Musæi, & vt qui iā addunt, etiā Orphei discipulus. quintus ab eo qui ex Thracia Eleusinē venit. Nam Eumolpi filius Ceryx fuit, Cerycis Eumolpus alius, huius Antiphemus, Antiphemi Musæus poeta. Musæi porrò Eumolpus, de quo hic agitur. Atq; hunc primū, non Thraceusem illū, mysteriorū rationē ac ritus docuisse, eadēq; etiā versibus descripsisse volūt, authores Suidas, Istrus, Acesidorus & Andiotion, vt qdē in cōmentariis Sophoclis citaf. Cęterū in epitaphio Musæi nō pater Eumolpi, sed filius idē dicif, ita enim habet.

Εὐμόλπου φίλον υἱὸν ἔχει τὸ φαληρικὸν οὖδας
Μουσαῖον φθίμενον σῶμ' ὑπὸ τῷδε τάφῳ.

Sed tamē plures ac potiores authores cōsentiūt, Musæi filiū Eumolpū hūc fuisse.} ¶Genialiter) voluptuose ac læte. ¶Lucifer vndecimus) Lucifer stella est quæ adueniēte die vltima desinit lucere, eoq; à poetis alias stellas cogere, cōgregare que dicif. ¶Coegerat) congregauerat. Significat autē vndecimū diē aduenisse. ¶Sublime agmen stellarum) sublimiū & altarū stellaŗ multitudinē, est enim hypallage. ¶Lydos i agros) in Lydiā. Secundū grāmaticos autē rationē deriuatiuū nomē pauciores q̄ primitiuū syllabas habet. ¶Iuueni alūno) Baccho. ¶Altore) Sileno nutritore. ¶Male vsurus) in suū malū & perniciē. paulū enim abfuit quin fame periret Midas ¶Annuit) nutu cōsensit. ¶Soluit) persoluit, præstitit. ¶Berecynthius heros) Midas Phrygius, à Berecyntho Phrygiæ oppido. {Siue ēt à Berecynthia dea, hoc est, Magna Matre, cuius filius idem fuisse à quibusdā fingitur. vt infra Lactātius.} ¶Polliciti fidē) promissi veritatem. ¶Tentat) experitur. ¶Non alta) sed humili. Illud enim aduerbiū. Non hoc loco ad verbū detraxit, referri non potest, sed virgā ex nō alta fronde decerptā fuisse ostendit. ¶Cereris) frumenti per metonymiā. ¶Hesperidas donasse putes) sæte. nā Hesperides hortos habuisse dicuntur aurea poma ferentes. ¶Radiare) fulgere. ¶Danaen eludere possit) eleganter. Iuppiter enim in guttas conuersus aureas in sinū Danaes descendit, sicq; illa est potitus. ¶Vix spes ipse suas animo capit) nam maxima quæq; sibi pollicebatur Midas. ¶Posuere) apposuere. ¶Tostæ frugis) periphrasis est panis. ¶Cerealia dona) panes. ¶Rigebant) duri fiebant. Quippe qui in aurum conuertebantur. ¶Conuellere) madere. ¶Premebat) tangebat.

Cur auræ Pactoli harenæ

Timolus

Pactolus

ADD I.

Eumolpus

ADD I.

* a. l. pineta,

Tacta à Mida in aurum.

ADD I.

ARG. FABVLAE SEQ.

Liber pater Thracia digressus, cum Tmolum montem Ciliciæ comitatus Bacchis peteret, Silenus ei aufugit, quem Phryges captum ad Midam regem adduxerunt, qui agnitus ab eo & exceptus est, & Libero aduenienti redditus, & ob beneficium, optandi Deus veniam ei dedit, vt siquid vellet, a se peteret. Ille vt quæque contigisset, aurum fierent, petiit, quod ei inutile fuit. Cui Deus petenti vt restitueretur sibi, fecit. iussit enim vt ad flumen Pactolum perueniret, ibique se supponeret, & sic rediret in pristinum statum, Vnde aqua aurei colorem esse cœpit.

Nec satis hoc Baccho est, ipsos quoq; deserit agros,
Cumq; choro meliore, sui * uineta Timoli,
Pactolonq; petit, quamuis non aureus illo
Tempore, nec charis erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæq; frequētant,
At Silenus abest titubantem, annisq;, meroq;.
Ruricolæ cœpere Phryges, uinctumq; coronis
Ad regem duxere Midam, cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium, comitemq; sacrorum,
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinq; dies, & iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex uenit, & iuueni Silenum reddit alumno.
Huic Deus optandi gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium gaudens altore recepto.
Ille male usurus donis, ait effice quicquid
Corpore contigero fuluum uertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituraq; munera soluit
Liber, & indoluit quòd non meliora petisset.
Lætus abit, gaudetq; malo Berecynthius heros.
Pollicitiq; fidem tangendo singula tentat.
Vixq; sibi credens, non alta fronde uirentem
Ilice detraxit uirgam. uirga aurea facta est.
Tollit humo saxum, saxum quoq; palluit auro.
Contigit & glebam, contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas.
Aurea messis erat. demptū tenet arbore pomum.
Hesperidas donasse putes. si postibus altis
Admouit digitos, postes radiare uidentur.
Ille etiam liquidis palmas ubi lauerat undis,
Vnda fluens palmis, Danaen eludere possit
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Extructas dapibus, nec tostæ frugis egentes.
Tum uero, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua, dapes, admoto dente premebat.

Miscuerat puris authorem muneris undis,
Fusile per rictus aurum fluitare uideres.
Attonitus nouitate mali, diues'q; miser'q;,
Effugere optat opes, & quæ modo uouerat, odit.
Copia nulla famem releuat, siti arida guttur
Vrit, & inuiso meritus torquetur ab auro.
Ad cœlum'q; manus & splendida brachia tollens
Da ueniam Lenæe pater, peccauimus inquit.
Sed miserere precor, specioso'q; eripe damno.
Mite Deum numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, facti'q; fide, data munera soluit.
Ne'ue male optato maneat circumlitus auro,
Vade ait, ad magnis * uicinum Sardibus amnem,
Per'q; iugum ripæ labentibus obuius * undis
Carpe uiam, donec uenias ad fluminis ortus.
Spumigero'q; tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpus'q; simul, simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquæ. uis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoq; iam ueteris percepto semine uenæ,
Arua rigent, auro madidis pallentia glebis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pan cum Tmolum montem Lydiæ frequentans fistula se oblectaret Ita tus gloria agrestium nympharum Apollinem in certamen deuocauit, a iudice ergo Tmolo cuius mons erat, cum Apollini victoria esset adiudicata, Midæ regi supradicto assidenti soli displicuit, quam ob causam Apollo ob eandem stultitiam quam & supra gesserat in Liberi patris voluntate iratus, aures eius asininæ vt essent, sempiterno, effecit, cuius iudicium nulli rei facerent, qui tamen * fertur Midas esse matris magnæ filius. sic enim cum Hesiodo consentit Ouidius.

Ille perosus opes syluas'q;, & rura colebat,
Pana'q; montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit, nocitura'q; ut ante
Rursus erant domino stultæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuo'q; extensus utroq;
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen uenit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus. Quercu coma cœrula tantum
Cingitur, & pendent circum caua tẽpora Glandes.
Is'q; Deum pecoris spectans, in iudice dixit
Nulla mora est, calamis agrestibus insonat ille.
Barbarico'q; Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine deliniit. Post hunc sacer ora resoluit.
Tmolus ad os Phoebi. uultum sua sylua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnaside uinctus,
Verrit humum, Tyrio saturata murice palla.
Distinctam'q; lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet a læua, tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit, tum stamina docto
Pollice sollicitat. quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Iudicium, sancti'q; placet sententia montis
Omnibus, arguitur tamen, atq; iniusta uocatur
Vnius sermone Midæ nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram.
Sed trahit in spatium, uillis'q; albentibus implet.
Instabiles'q; illas facit, & dat posse moueri.

RAPH. ¶ AVTHOREM muneris) Bacchũ per metonymiã pro vino. ¶ Fusile) liquidũ, ac fusum, & liquefactũ. ¶ Diuesq;) quia auro abundabat. ¶ Miserq;) quia auro frui nõ poterat. ¶ Modo nouerat) voto pauloante concupiuerat. ¶ Torquetur) cruciatur. ¶ Meritus) quia propter auaritiã illud à Baccho petierat. ¶ Lenæe pater) Bacche. ¶ Specioso dãno) quod pulchrũ & bonũ videtur, cũ alioquin dãnum sit & malum. ¶ Mite Deum numen) Dii sunt mites & facile placantur. ¶ Restituit) in pristinũ statũ reduxit. ¶ Facti fide) ob fidẽ, quã præ se tulerat Silenũ restituẽdo. ¶ Data munera soluit) resoluit, & irrita fecit. ¶ Circũlitus) infectus. ¶ Male optato) stulte ac perniciose petito. ¶ Magnis Sardibus) Sardeis vrbs est Lydiæ Crœsi regia. {Amnem autẽ intelligit Pactolum, qui ex Tmolo monte, Sardibus vicino, siue imminente profluit, sic enim & apud Strab. legit lib. xiii. ῥεῖ δ' ὁ πακτωλὸς ἀπὸ τοῦ τμώλου, καταφέρων τὸ παλαιὸν χρυσοῦ ψῆγμα πολύ, ἀφ' οὗ τὸν κροίσου λεγόμενον πλοῦτον, καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ διονομασθῆναί φασι. νῦν δ' ἐκλέλοιπε τὸ ψῆγμα &c. Et Herod. lib. v. καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄστεος, συνερρέον ἔς τε τὴν ἀγορὴν, καὶ ἐπὶ τὸν πακτωλὸν ποταμὸν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ τμώλου, διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει. καὶ ἔπειτα ἐς τὸν ἕρμον ποταμὸν ἐκδιδοῖ.} ¶ Cessit) trãsiuit. ¶ Ille perosus opes) Midas facultate auri efficiundi quicquid tangeret liberatus, opesq; perosus in syluis habitabat, Panaq; pastorum Deum colebat, qui cum fistula inuenta sibi multum nymphis placere videretur, ausus est Apollinem in certamen prouocare. Tmolo mõtis Deo iudice constituto. Cum vero sententia pro Apolline lata omnibus placeret, solus Midas naturali stultitia ductus eam vt iniustam improbauit. Quare Apollo indignatus aures illius in asininas cõuertit, quibus ipsius stoliditas indicaretur. Longiores nanq; aures ex physicorum sententia vecordiam præ se ferunt. Cæterum Midas aures asininas tiaris purpureis occultauit, tonsoriq; mandauit, ne verbum cũquam de illis faceret. Tonsor vero cum reticere non posset, in locum desertũ secessit, ibiq; foueæ factæ immurmurauit, Midam aures asininas habere. Deinde foueam terra repleuit. Arundines autem eo in loco natæ, ventoq; agitatæ eadem verba, hoc est Midas rex asininas aures habet, referebant. ¶ Perosus opes) odio habẽs quibus penè fame fuerat cõfectus. ¶ Pingue) tardũ. ¶ Vt ante) quãdo optauit, vt quicquid contigeret, aurum fieret. ¶ Nam freta prospiciẽs) Tmoli montis descriptio. ¶ Paruis Hypæpis) Hypæpa vrbs est Lydiæ vt diximus. ¶ Cærata) cera iuncta. ¶ Iudice sub Tmolo) Tmolus & mons & Deus montis ipsius dicitur. Nam montes vt flumina Deos suos habere dicuntur. ¶ Et aures Liberat arboribus) ab auribus arbores remouet. ¶ Deliniit) blanditus est. ¶ Sacer) Apollo. ¶ Resoluit ora) aperuit ora, & canere cœpit. ¶ Tmolus ad os Phœbi) se conuertit subaudiendum. {Sic quidem Regius, sed quid si construas, sacer Tmolus resoluit ora, ad os Phœbi, pro conuertit se ore ac vultu ad canẽtẽ Phœbum, quando mox sequitur vultum sua sylua secuta est. Sic enim & Virgilius dixit. Atq; iterum narrãtis pendet ab ore.} ¶ Ille caput flauum vinctus) flauum caput habẽs coronatũ. ¶ Parnaside) Parnasia, qua Parnasus abũdat. Forma nanque patronymica pro possessiua est vsus poeta. Apollinis autẽ Citharœdi habitum describit. ¶ Saturata) infecta, bis tincta. ¶ Tyrio murice) Tyria purpura. Palla autem vestis est muliebris syrma habẽs, qua & Citharœdi vtebantur. ¶ Verrit humum) innuit pallã Apollinis syrma habuisse, quod p terram trahebatur. Sic Horatius de tibicine loquens, Traxitq; vagus per pulpita vestem. ¶ Distinctamq;) ornatã. ¶ Dentibus Indis) ebore. ¶ Stamina) chordas. ¶ Sollicitat) tangit, percutit. ¶ Cannas) tibiam ex cannis confectam. ¶ Arguitur) reprehenditur. ¶ Nec Delius) Apollo. ¶ Aures stolidas) omni carentes iudicio. ¶ Sed trahit in spatium) protrahit producit ac longas efficit. ¶ Instabiles) mobiles, quales sunt asininæ. ¶ Et dat posse moueri) concedi facultatem se ipsas mouendi.

* a.l. vicinis,
* a.l. vlnis.
Sardeis
ADDI.
Et qđ eãdẽ stulti. fortasse legend.
* a.l. hic autem
Perosus nomen
Hypæpa
Tmolus
ADDI.
Midæ aures in asininas.

RAPH. ADDI. ⁋LENTE gradientis) tarde euntis. {Hanc autem fabulam de auribus asininis Suidas ita exponit, ὅτι ἔτι πολλοὺς ὠτακουστὰς εἶχεν, ὁ ὅτι κώμην φρυγιακὴν κατέσχεν ὅτι ὦτα ὄνου ἐλέγετο. ὁ ὅτι ἐξ οὗ τῶν ἄλλων ὀξὺ μᾶλλον ἀκούειν, πλὴν μυός.}

Tiara. ⁋Purpureis Tiaris) Tiara, qui & Tyaras dicitur, tegmen est capitis regum Orientis. ⁋Velare) celare, occultare. ⁋Efferre sub auras) vulgare. ⁋Secedit) in locum secretum vadit. ⁋Voce parua) murmure. ⁋Haustæ) effosæ. ⁋Regesta) reiecta. ⁋Scrobibus opertis) repleta fouea. ⁋Prodidit agricolam) indicauit eum qui illam effoderat terram. ⁋Obruta verba) quæ tecta fuerunt. Midas rex Asini aures habet. ⁋Dominiq; coarguit aures (hoc est Midæ regis aures conuincit esse asininas. ⁋Vltus abit Tmolo) Apollo atq; Neptunus cum Laomedontem mœnia Troiæ ædificantem vidissent, in humanam figuram conuersi pacto auro se cito opus illud absoluturos receperunt. Mœnibus vero perfectis cũ promissum aurum reposcerent, à Laomedõte illo fraudati, qui iureiurando se nihil promisisse affirmauit, tantam perfidiam inultam esse non permiserunt. Neptunus enim & diluuium immisit, quo totus ager Troianus est deuastatus. & Hesionen filiam monstro marino exponere Laomedontem coegit. Quam quidem cum Hercules illac cũ Argonautis transiens liberasset, ac promissis equis à perfido rege fraudaretur, & Troiam expugnauit, & Hesionen captam Telamoni socio donauit.

Cannæ vocales. Fortasse legẽdũ eiusdẽ dei voluntate iscribes terræ effutiuit ex qb⁹ rursus arena obruit arundini &c.

Apollo & Neptunus in homines. Laomedõtis pfidia.

ADDI. {Cæterum ad hanc ædificationem murorum, Nptunum & Apollinem à Ioue damnatos fuisse Græci fabulantur, eò quod cum Iunone aduersus Iouem conspirassent, vt ait Didymus. cuius conspirationis meminit Homerus Iliados primo.

Ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
Ἥρη, ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων.

Pindarus autem in Olympicis addidit & tertium tanquam συνεργὸν Aeacum ascitum fuisse, vt etiam mortalis alicuius opera accederet, quod futurum esset, vt idem muri aliquando incendio ruinam collaberentur, quod fieri non poterat, si à solis immortalibus ac diis constructi fuissent, vt ibidem interpres adiicit.} ⁋Nepheleidos Helles) Nepheles filiæ. Hellenamq; Athamantis, & Nepheles filia fuit, ac soror Phrixi, à qua in mari submersa Hellespontus fuit cognominatus. ⁋Latoius) Apollo, Latonæ filius.

Helles.

⁋Dextera Sigei. Rhœtei) Sigeum & Rhœteum promontoria sunt Troiæ notissima. ⁋Ara Panophæo Tonanti) sic quidem in exemplaribus legitur, sed corrupte legi facile Homeri carmine coarguitur, nam in octauo Iliados libro sic scribit de hac eadem πὰρ δὲ Διὸς βωμῷ περικαλλέα κάββαλε νεβρόν, ἔνθα πανομφαίῳ Ζηνὶ ῥέζεσκον Ἀχαιοί. hoc est, Vbi Panomphæo Ioui sacra faciebant Achiui. Quare hic quoque Panomphæo legendum esse, vel refragantibus exemplaribus audacter contenderim. Panomphæus autẽ Iuppiter dictus est, vt exponit Eustathius, vel quod omnium voces audiat, vel quòd omnium voce colatur. nam πᾶν omne, ὀμφὴ voa dicitur. ⁋Suscepta magna) incepta grandia. ⁋Stabat opus) erectũ erat. ⁋Inficiatur) negat. Nam inficiari, & inficias ire negare est. ⁋Mõstro æquoreo) ceto. ⁋Vindicat) liberat. ⁋Dictos) pactos, promissos, ex Solis equorum semine progenitos. ⁋Bis periura mœnia) nam primum Apollini atque Neptuno ædificatis muris, deide Herculi pro liberata Hesione pacta præmia denegarat. {Quidam bis peritura legũt, videlicet, semel cum ab Hercule caperetur, & iterum cum à Græcis.} ⁋Nec pars militiæ Telamon) Telamon Aeaci filius ex Hesione Laomedontis filia Teucrum suscepit. ⁋Nam coniuge Peleus Clarus erat Diua) Peleus Aeaci filius ac Telamonis frater, neposq; Iouis, solus ex hominibus Deam vxorem ducere meruit. Cum enim Proteus Thetidi prædixisset, ipsam esse parituram filium patre maiorem, Iuppiter quãuis eius amore captus, illo quidem abstinuit coniugio, nepoti autem Peleo mandauit, vt illam duceret vxorem. Quare Peleus Thetida in spelunca quiescentem frustra est amplexus, nam Dea cum in volucrem, & arborem cõuersa à Peleo non dimitteretur, in Tigridem se transfigurauit, cuius sæuitia territus Peleus eam demisit. Admonitus autem à Proteo, vt eam dormientem & vinclis ligaret, & quamuis in mille varias figuras cõuerteretur, tantisper detineret donec in pristinam redisset formam, illa tandem est potitus, ex qua Achillem suscepit. Pulchra autem phantasia varias Thetidis transfigurationes poeta describit. {Huius transformationis, qua se Thetis in alias atque alias figuras mutare solita fuit, etiam Pindarus meminit Ode quarta, Nemeorum & Sophocles in Troilo, cuius versus hi citantur.}

ADDI. Telamon. ADDI. * a. l. peritura.

Cætera sunt hominis. partem damnatur in unam.
Induiturq; aures lente gradientis Aselli.

ARG. FABVLAE SEQ.

Refert quod cum deformitatem illam veste cælaret, vt famulus vidit, neque eloqui posset, in eundẽ Dei mẽtẽ in aures haberet, qui rursus obruta arenã arundines enatæ, agitataeque vento deformitatẽ Midæ indicarent.

Ille quidem celare cupit, turpiq; pudore,
Tempora purpureis tentat uelare Tiaris.
Sed solitus longos ferro resecare capillos
Viderat hoc famulus, qui nec, cum prodere uisum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen, secedit, humumq;
Effodit, & domini quales aspexerit aures,
Voce refert parua, terræq; immurmurat haustæ,
Indiciumq; suæ uocis tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit opertis,
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit, & ut primum pleno maturuit anno
Prodidit Agricolam. leni nam motus ab Austro.
Obruta uerba refert, dominiq; coarguit aures.

ARG. FABVLAE SEQ.

Inter Sygeum, Rhœteumque promontoria, quo loco ara Iouis Panomphæi Phrygibus est consecrata, Laomedon Capis filius cum Ilium poneret, Apollo & Neptunus in homines versi operas suas extimato ad extruendum murum adduxerunt. Ita tamen vt Neptunus perfidia regis offensus in agros eius mare mitteret, omnesque fructus obrueret, supra quam pœnam coegit eum Hesionen filiã marinæ prostituere belluæ. Qua liberata ab Hercule rursus in fraude cognitus, equos enim quos ad salutem virginis pactus erat ei abnegauit. Ideoque ille expugnato Ilio Hesionen abreptam Telamoni, qui socius militiæ fuerat, copulauit.

Vltus abit Tmolo, liquidumq; per aera uectus,
Angustum citra pontum Nepheleidos Helles
Laomedonteis Latoius astitit aruis.
Dextera Sigei, Rhœtei læua profundi
Ara Panomphæo uetus est sacrata Tonanti.
Inde nouæ primum moliri mœnia Troiæ
Laomedonta uidet, susceptaq; magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere paruas.
Cumq; Tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiæq; Tyranno
Aedificant muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus, pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum, falsis periuria uerbis.
Non impune feres rector maris inquit, & omnes
Inclinauit aquas ad auaræ littora Troiæ,
Inq; freti formam, terras conuertit, opesq;
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neq; hæc satis est, regis quoq; filia monstro
Poscitur æquoreo, quam dura ad saxa reuinctam
Vindicat Alcides, promissaq; munera dictos
Poscit equos, tantiq; operis mercede negata
Bis periura * cepit superatæ mœnia Troiæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit,
Hesioneq; data potitur. nam coniuge Peleus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Proteus tum Thetidi prædixisset, si vellet iugalis fieri, quod filium parente suo fortiorē procrearet * Iuppiter antea incēsus pulchritudine nymphæ ne tamē id sibi accideret, concubitum eius refugit, & successorem coniugi, * Peleum nepotem dedit, quem cum illa refugiens modo in volucrem, modo in arborem, interdum in Tigrim conuersa eluderet, Peleus Neptunum orauit, vt opem sibi ferret, qui cum Proteo preces eius commendaret, ille emergens e mari Peleo mandauit, vt quiescenti Thetidi meridiano calore insidiaretur, eamque vinculis illigatam aggrauaret. Ex quo Achilles Græcorum fortissimus natus est.

Clarus erat Diua. nec aui magis, ille superbit
Nomine, quā'm soceri. siquidē Iouis esse nepotem
Contigit haud uni coniux Dea contigit uni.
Nanque senex Thetidi Proteus *prædixerat udæ
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris uincet, maiorq́; uocabitur illo.
Ergo ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
Quāuis haud tepidos sub pectore senserat ignes
Iuppiter, æquoreæ Thetidis connubia uitat,
In'q; sua Aeacidem succedere uota nepotem
Iussit, & amplexus in uirginis ire marinæ.
Est sinus Aemoniæ, curuos falcatus in arcus.
Brachia procurrunt. ubi si foret altior unda,
Portus erat, summis inductum est æquot arenis.
Littus habet solidum, quod nec uestigia seruet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga,
Myrtea sylua subest bicoloribus obsita Bacis.
Est specus in medio, natura factus an arte,
Ambiguum, magis arte tamen. quo' sæpe uenire
Frænato delphine sedens Theti nuda solebas,
Illic te Peleus, ut somno uicta iacebas,
Occupat, & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis,
Quo'd nisi uenisses uariatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille *potitus,
Sed' modo tu uolucris, uolucrem tamē ille tenebat,
Nunc grauis arbor eras, hærebat in arbore Peleus,
Tertia forma fuit maculosæ Tigridis, illa
Territus Aeacides a' corpore brachia soluit.
Is'q; Deos pelagi uino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat,
Donec Carpathius medio de gurgite uates
Aeacide dixit. thalamis potiere petitis.
Tu modo, cum gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis, uinclo'q; innecte tenaci
Nec te decipiat centum mentita figuras,
Sed preme quicquid erit, dū qđ fuit ante reformet,
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore uultum,
Admisitq́; suos in uerba nouissima fluctus,
Pronus erat Titan, inclinatoq́; tenebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia *fluctu.
Vix bene uirgineos Peleus inuaserat artus,
Illa nouat formas, donec sua membra teneri
Sensit, & in partes diuersas brachia tendit.
Tūc demum ingemuit, neq; ait sine numine uincis,
Exhibita estq́; Thetis, cōfessam amplectitur heros,
Et potitur uotis, ingentiq́; implet Achille.

ARG. FABVLAE SEQ.

Peleus fratre Phoco interempto profugus, Trachina ad Ceycem Luciferi filium venit, susceptusque ab eo mœrente, causam mœroris ab ipso audiuit, huic Ceyci nanque frater erat Dædalion habens filiam Chionem speciosissimam, quæ cum ab Apolline, & Mercurio amaretur, a Mercurio per quietem compressa est. Item ab Apolline in anum verso, Horum altero Au

Ἔγημεν ὡς ἔγημεν ἀξιόγγαμος γέμους
Τῷ παντα μὲν φέρῳ ἐτίδι συμπλακὶς ποτέ.

*a.l. peteatura esset.

Et in fabula quæ inscribitur Achillis Erastæ:

*a.l. coniugi.

Τίς γάρ μὲ μόχθος οὐκ ἐπέστατο Λέων, δράκοντι, πῦρ, ὕδωρ. &c.

Vaticinii autem, quo Iuppiter à consuetudine illius absterritus dicitur, etiam Lucianus meminit in dialogis superorum qui tum à Prometheo Iouē monefactū dicit, vt se à Tethide continneret.)

*a.l. dea dixerat.

RAPH. ¶NEC aui) Iouis. ¶Quā soceri) Nerei. Nam Thetis Nerei filia fuit. ¶Siquidem Iouis esse nepotem) nam multis inquit nepotibus esse Iouis contigit. Siquidem vero interdum vna est dictio, vt hoc loco, interdum duæ, id quod facile ex ipso digno scitur sensu. ¶Coniux Dea contigit vni) vxor inquit Dea soli Peleo obuenit. ¶Vdæ) humidæ nympha enim fuit marina. ¶Quamuis) quāuis Thetidis amore Iuppiter teneretur. ¶Haud tepidos ignes) vehementes amores. ¶Cōnubia) nuptias. ¶Aeaciden) Peleum Aeaci filium Iouis ex Aegina nepotem. ¶Est sinus Aemoniæ) Topographia est. Describit enim specum in quo Thetis fessa requiescere solebat.

* a.l. petit'

¶Aemoniæ) Thessaliæ. ¶Falcatus) in similitudinem falcis figuratus, est autem nomen simile participio à falce declinatum. ¶Brachia procurrunt) promontoria quæ brachia videntur, in mare protenduntur. ¶Seruet) custodiat. ¶Remoretur) retardet. ¶Pendeat) suspensum sit. ¶Myrtea sylua subest) hoc est sylua myrtis consita illi adiacet sinui. Subesse autem illam ait, quod ex physicorum sententia mare quam terra altius est. ¶Obsita) consita. præpositio nanq; pro præpositione posita est. ¶Occupat) inuadit.

*a.l. pōto.

¶Ad solitas artes) ad consuetas sibi transformationes. ¶Auso) re tentata, & concubitu appetito. ¶Carpathius vates) Proteus qui in Carpathio habitat mari, à Carpatho insula dicto. ¶Thalamis petitis) nuptiis optatis. ¶Innecte) connecte, colliga. ¶Centum mentita figuras) mutata in centum falsas figuras. Est autem numerus finitus pro infinito positus. ¶Sed preme) comprime, ac retine. ¶Dum quod fuit ante reformet) hoc est dum in pristinam redeat formā. ¶Suos fluctus) marinas vndas. ¶Inclinato temone) inclinato curru. Partem enim pro toto posuit. Currus autem Solis cum tendit ad occasum descendere videtur. ¶Hesperium fre.) Atlanticum mare in quod Sol condi videtur. ¶Consueta cubi.) solitam speluncam. ¶Relicto flu.) derelicto mari. ¶Donec sua men. tene. Sensit) donec se ligatam esse animaduertit. ¶Sine numine) sine auxilio numinis alicuius & Dei. ¶Exhibita estq́; Thetis) idest in figuram Thetidis est conuersa. ¶Ingenti Achille) Semine ex quo magnus Achilles est natus.

¶IVGVLATI

tolycum furacissimum, qui ex albis nigra, & ex nigris alba fecit procreatum dicunt. Ex Apolline vero Philemona * studiosissimum citharæ. Hanc etiam gloriatam quod concubitibus concubuisset Deorum, Dianæ se pulchritudine prætulisse, itaque Dea confestim vt debuit procacem eius linguam sagitta traiecit, itaque ex eo vulnere est subito interempta. Qua calamitate Dædalion cum se eodem rogo vellet consumi, neque eum propinqui paterentur, vt * furiis instinctus montem Parnasum petisset, & se præcipitasset, antequam radicem montis contingeret, ab Apolline in volucrem accipitrem est conuersus.

Felix & nato, felix & coniuge Peleus,
Et cui si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant, fraterno sanguine fontem,
Expulsum'que domo patria, Trachinia tellus
Accipit, hic regnum sine ui, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patrium'que nitorem
Ore ferens Ceyx, illo qui tempore mœstus,
Dissimilis'que sui, fratrem lugebat ademptum
Quo postquam Aeacides fessus, cura'que, uia'que,
Venit, & intrauit paucis comitantibus urbem,
Quos'que greges pecorum, quæ secum armenta trahebat,
Haud procul a muris sub opaca ualle reliquit,
Copia cum facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quoque satus memorat, tantum sua crimina celat,
Mentitur'que fugæ causam, petit urbe, uel agro
Se iuuet, hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur, mediæ quoque commoda plebi
Nostra patent Peleu, nec inhospita regna tenemus.
Adjicis huic animo momenta potentia, clarum
Nomen, auum'que Iouem, nec tempora perde precando.
Quod petis omne feres, tua'que hæc, pro parte, * uocato
Qualiacunque uides utinam meliora uideres.
Et flebat, moueat tantos quæ causa dolores,
* Peleu'que, comites'que rogant, quibus ille profatur.
Forsitan hanc uolucrem, rapto quæ uiuit, & omnes
Terret aues, semper pennas habuisse putetis.
Vir fuit, & tanta erat animi constantia, quantum
Acer erat, bello'que ferox ad uim'que paratus
Nomine Dædalion, illo genitore creatus,
Qui uocat Auroram, cœlo'que nouissimus exit,
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tuendæ,
Coniugi'que fuit, fratri fera bella placebant,
Illius uirtus gentes, reges'que subegit,
Quæ nunc Thisbeas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatissima forma
Mille * procis placuit, bis septem nubilis annis
Forte reuertentes Phœbus, Maia'que creatus,
Ille suis Delphis, hic uertice Cyllenæo,
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo.
Non fert ille moras, uirga'que mouente soporem
Virginis os tangit, tactu iacet illa potenti.
Vim'que Dei patitur. Nox cœlum sparserat astris.
Phœbus anum simulat, præreptaque gaudia sumit.
Vt sua maturus compleuit tempora uenter,
Alipedis de stirpe Dei uersuta propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuetat patriæ non degener artis
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Nascitur e Phœbo (namque est enixa gemellos)

RAPH. CIVQVE Aeaci Phoci) Phocus Aeaci filius ex Psamathe nympha à Peleo fuit interfectus. Quare Peleus à patre in exiliū eiectus ad Ceycem (Ceyx) Trachinæ regē infelicē Dædalionis fratris casum lugentē confugit. Nam Dædalion (Dædalion) Luciferi filius Chionem habuit, quæ cū iā ex Mercurio Autolycū, ex Apolline Philemonē genuisset, Diana se formosiorem esse iactauit. Quare Dea irata sagittis eā cōfecit, cuius morte Dædalion tantū cōcepit dolorē, vt ex Parnasi vertice se in mare præcipitarit. Sed Apollo nō immemor voluptatis, quam de illius filia cōceperat, eū in accipitrē anteq̄ in mare caderet, cōmutauit. ❡ Oia cōtigerāt) ad felicitatē faciētia intelligamus. ❡ Trachinia tellus) Trachin, quæ & Trachis dicitur vrbs est Thessaliæ sub Oeta mōte ab Hercule ædificata : ἀπὸ τῆς τραχύτητος, hoc ē ab asperitate dicta, vñ Trachinius deriuat. ❡ Lucifero geni. sa.) Ceyx Phosphori, hoc est Luciferi fuit filius, Halcyonesq; maritus. ❡ Dissimilis sui) nā præ se quādā hilaritatē antea ferre cōsueuerat, q̄ tunc in mœstitiā fuerat cōuersa. ❡ Fratrē ademptū) Dædalionē in accipitrē cōmutatū. ❡ Velamēta) ramum oliuæ dicit, q ab externis, q pacē afferebāt gestabat. Vñ Virg. in. viii. Aenei. Tū pater Aeneas puppi sic fatur ab alta, Paciferæq; manu ramum prætēdit oliuę. (ADDI. Et Aeneid. xi. Iamq; oratores aderāt ex vrbe latina Velati ramis oleç, veniāq; rogātes. & Aen. vii. Centū oratores augusta ad mœnia regis Ire iubet, ramis velatos Palladis oēs. Vbi & verbū velādi ponit, à quo velamēta hoc loco dñr. Quāquā ēt ad vittas & infulas nomen velamēta, referri poterat, qua & ipsæ à supplicibus prętēdi solebāt.) ❡ Sua crim.) Phoci fris cædē. (ADDI. Huius Phoci & Pindarus meminit. Ode. v. Nemeorū. & Cōmēt. Euri. in Oreste. Itē Pausan. in Corinthiacis. Ab hoc & Phocēsiū nomē factū idē author dicit. filiosq; eūdē habuisse Panopeū & Crissum, quorū hic Strophiū genuit, patrē Pyladis, ex Anaxibia sorore Agamēnonis, Panopeus autē Epeū Fabricatorē Equi Duratei siue Troiani. Fuit autē & alter Phocus Ornytionis filius, Corinthius Sisyphi nepos, q Hyampolitas bello, quod cū Opuntiis gerebant, à patre Ornytione adiutos, postea rexit, & de nomine suo Phocēses appellauit, antiquior toto seculo, vt inquit Pausan. Phoco Aeaci. Sed vt ille Hyāpolitas primo, ita posterior Phocus Aeaci totam regionem à se Phocidē nominauit.) ❡ Mētitur'q; fugæ causam) falsam fugę cām refert. ❡ Medię plebi) infimæ. ❡ Patent) parata sunt. Hac aūt oratione Ceyx se in oēs benignissimum esse ostēdit. ❡ Inhospita) inhospitalia. ❡ Huic aio) nostro aio per se benigno ac liberali. ❡ Omne feres) habebis, accipies. ❡ Meliora) feliciora. ❡ Peleusq; comites'q; rog.) sic qdē corrupte legit, neq; enim ratio carminis patitur, vt que copula breuis pducatur. Quare illa q; erasa hāc copulā & ī versus principio putaui reponēdā. (ADDI. Imò quę Regius hic corrupta putat, & recte legūtur, & elegāter. nec obstat versus ratio, aut quātitas. Nā vt apud Virgi. Limina'q;, Laurus'q; Dei, & Tribula'q;, trahere'q;. Et itē, Alcādrū'q;, Halium'q;, Noemona'q;, Prytanim'q;, & id genus alia defendunt. ita hic quoq; versus, Cęsura Trithemimere defēdi pōt.) ❡ Quę ra. vi.) rapina. Accipitris aūt est periphrasis. ❡ Qui vocat auro.) Luciferi periphrasis. Nā Lucifer & primus stellarū incipit, & vltimus lucere definit. ❡ Tuēdæ) cōseruādæ. ❡ Thisbeas co.) Thisbe vrbs est Bœotiæ à Thisbe Asopi filia cognominata colūbis abūdās, vñ Thysbe' declinat. Portus autē & nauale Thisbeorū (vt ait Stepha. ex snia Epaphroditi colūbis plenū erat. ❡ Agitat) vexat, psequitur, Accipitres nāq; maxime colūbas infestāt. ❡ Nata erat huic Chione) ab eximio cādore forsitā sic appellata. Nā Chion nix iterpretat. ❡ Maia'q; creat') Mercuri'. ❡ Hic verti. Cyl.) hic Mercurius, à Cyllene Arcadiæ mōte, vbi Mercurius ipse natus eē fingitur. ❡ Pariter traxe. ca.) vna ambo cœperūt amare. ❡ Mouēte so.) inducente somnū. ❡ Iacet) in somnū resoluitur. ❡ Prærepta g.) antea à Mercurio rapta. ❡ Alipedis Dei) Mercurii talaria alata in pedibus gestantis. Qd idcirco fingitur, qa Mercurius velocissimus est olum planetarū. ❡ Versuta) astuta, callida, quæ nigrū in candida vertere sciat. ❡ Cādida de nigris) hoc de astutis, versutis'q; dici solet.

* a. l. Philāmona
* a. l. cum
* a. l. notato
* Et Pele' comitesq;, legit Reg.
* a. l. procos habuit

Carmine uocali clarus cithara'q; *Philamon.
Quid peperisse duos,& Dis placuisse duobus,
Et forti genitore,& progenitore Tonante
Esse* fatam prodest? an obest quoq; gloria multis?
Obfuit huic certe,quæ se præferre Dianæ
Sustinuit,faciem'q; Deæ culpauit.at illi
Ira ferox mota est,factis'q; placebimus inquit.
Nec mora.curuauit cornu,neruo'q; sagittam
Impulit,& meritam traiecit arundine linguam.
Lingua iacet,nec uox,tentata'q; uerba sequuntur,
Conantem'q; loqui,cum sanguine uita reliquit.
Quam miser (O pietas) ego tunc,patrio'q; dolore
Corde tuli,fratri'q; pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter quá cautes,murmura ponti
Accipit,& natam delamentatur ademptam.
Vt uero ardentem uidit,quater impetus illi
In medios fuit ire rogos,quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat,similis'q; iuuenco
Spicula Crabronum pressa ceruice gerenti,
Qua uia nulla ruit.iam tum mihi currere uisus
Plus homine est,alas'q; pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes,ut lox'que cupidine leti
Vertice Parnasi potitur,miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit auem,& subitis pendentem sustulit alis,
Ora'q; adúca dedit,curuos dedit unguibus hamos
Virtutem antiquam,maiores corpore uires.
Et nunc Accipiter nulli satis æquus,in omnes
Sæuit aues,aliis'q; dolens fit causa dolendi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Antetor pastor armentorum,quem Peleus ad Ceyca perduxerat,indicat a Lupo,cui obsisti nequiret,custodem & interfici, qui vt intellexit Psamathes Nereidis ira sibi accidere, quod Phocus ex ea & Aeaco genitus a se interisset,& ad precibus magis quam vi sepone esse sedandum, supplicater ab ea petit,ne vltrá prosequeretur admissum, quæ aliquando * Thetidis sororis mota precibus ne amplius fera armenta peteres sæuiret, in saxi eam figuram vertit.

Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo,cursu festinus anhelo
Aduolat armenti custos Phocæus Anetor,
Et Peleu,Peleu,magnæ tibi nuntius adsum
Cladis ait,quodcunq; ferat,iubet edere Peleus.
Pendet & ipse metu trepidi Trachinius oris.
Ille refert,fessos ad littora curua iuuencos
Appuleram,medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret,quantum superesse uideret,
Pars'q; boum fuluis genua inclinarat arenis.
Latarum'q; iacens campos spectabat aquarum.
Pars gradibus tardis illuc errabat,& illuc.
Nant alii,celso'que extant super æquora collo.
Tépla mari subsunt,nec marmore clara,nec auro,
Sed trabibus densis,luco'que umbrosa uetusto.
Nereides,Nereus'q; tenent.hos nauita ponti
Edidit esse Deos,dum retia littore siccat.
Iuncta palus huic est densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem
Inde fragore graui*strepitus,loca proxima terret
Bellua uasta Lupus,syluis'q; palustribus exit.
Oblitus & spumis,& crasso sanguine *rictus,
Fulmineus,rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquam sæuit pariter rabie'q;,fame'q;,
Acrior est rabie,neque enim ieiunia curat

RAPH. AVDI. ¶CARMINE uocali)cantu sonoro ac suaui. {Pherecydes,vt quidem in comment. Home.citatur, Autolycum, & Philammonem, Philonidis eius quæ fuit Deionis, & Mercurii filios facit. Ac Philammonem dicit, etiam Choros virginum primum instituisse. Autolycum auté patris artem secutum, furta exercuisse, iisdemq; faciédis hominibus in conspicuú fuisse,prædas quoque,quas abegisset,aliis atque aliis formis induere solitum,quare & diuitem admodum prædando factum. Pausanias autem in Arcadicis Autolycum nomine quidem Mercurii, se ipsa autem Dædalionis filiú fuisse tradit. Vxoremq; habuisse Næream,filiam Perei cuiusdam, sed quod ad vxorem attinet Ouid.supra lib.octauo, Metrá Erisichthonis filiam Autolici coniugem vocat. Huius filia & Anticlea mater Vlysfis, vt Odysseæ vndecimo, Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια. Hanc ipse pater Sisypho, aliquando hospitio accepto, noctu habendam concessit, atque inde Vlysses conceptus dicitus, priusquam illa Laertæ nuptum daretus. Quare & ipse Vlysses infra Sisyphius ab Aiace per contumeliam appellatus. author commentator Sophoclis. Ex Philammone autem Thamyris natus tradit,matre Argiope nympha,vt Pausanio placet,siue vt aliis. Erato Musa, quem Musæ certamine canendi superatum postea,oculis priuarunt.vt Homerus tradit, Iliados secúdo.} ¶Progenitore Tonante auo Ioue,qui Luciferi pater est. ¶Curuauit cornu)flexit arcú ex cornu confectum,est enim metonymia. ¶Arundine) sagitta ex arundine & calamo facta. ¶Verba tentata)quæ Chione emittere conata est. ¶Sequuntur)linguam subaudiamus. ¶Quá miser ego túc) fui subaudiatur. Cum quadam exclamatione auté hæc efferuntur, ac si diceret, O quantum miser ego tunc fui. ¶O pietas) exclamatio affectui seruiens. ¶Delamentatus)valde lamétatur, vt Dea mare valde amare dicimus. ¶Spicula crabronum) Crabro volatile est,vt vespa,maxime iuuencos infestans. ¶Alas'q; pedes)iam enim in accipitré verti cœptus erat.

*a.l. Philemon.
Autolyc°.
*a.l.fatum
Philámon
Dædalion in auem.
*a.l.custodes & armenta.
*a.l.tandé
*Vet° codex habet strepitans.
*a.l. rictu ex vet.co. Lycion.

¶Cupidine leti)cupiditate mortis. ¶Vertice Parnasi potitur) in verticem ac summitatem Parnasi ascendit. ¶Ab alto saxo) monte. ¶Subitis alis)subito natis. ¶Ora adunca)rostrum aduncum. ¶Maiores corpore vires) maiores quàm vt illi tam paruo corpori conueniant. ¶Nullí satis æquus) rapto enim viuit accipiter. Sedecim autem accipitrum genera esse scribit Plinius,quæ siquis nosse cupit,inde petat. Illud sciendum apud priscos accipitres mansuescere non consuesse, id quod facile,cum ex aliis, quæ de accipitribus scribuntur, tum ex his Plinii verbis colligi potest, In Thraciæ parte super Amphibolim homines,atque accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & arundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt, rursus captas aucupes diuidunt cum his. Traditum est missas in sublime ibi excipere eos, & cum tempus sit capturæ clangore ac volatus genere inuitare ad occasionem. Denique Plinius de másuetis accipitribus ne vnum quidem verbum facit, nequaquam taciturus si tempore suo in vsu fuissent. ¶De consorte suo) fratre suo Dædalione. Lupi autem qui Pelei armenta lacerarat, Metamorphosin in saxum subtexit poeta. ¶Cursu festinus anhelo) hypallage est. Festino siquidem cursu illum anhelantem venisse intelligimus. ¶Phocæus Anetor)à Phocide regione Phocæus, Phocaicus'que declinatus. ¶Et Peleu, Peleu) conduplicatio subitum malum nuncianti maxime conueniens. ¶Trepidi oris) trepide nunciantis. ¶Pendet) solicitus est. ¶Tantum respiceret) periphrasis meridiei. ¶Campos latarum aquarum) æquor. ¶Gradibus)passibus. ¶Templa mari subsunt) adsunt iuxta mare sunt. ¶Edidit)dixit. ¶Huic) luco subintelligatur. ¶Restagnantis)æstuantis. Eleganter autem describit locum luposum latebris accommodatum. ¶Inde)ex ea palude. ¶Oblitus) infectus. Est autem synecdoche. Rictus enim oblitos & infectos habens intelligitur. ¶Fulmineus) instar fulminis omnia prosternens.

Cæde boum, diram'que famem finire, sed omne
Vulnerat armentum, sternit'que hostiliter omnes.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu
Dum defensamus, leto est data sanguine littus,
Vndaq; prima rubet, demugitæ'que paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum superest aliquid, cuncti coeamus ad arma,
Arma capessamus, coniuncta'que tela feramus.
Dixerat agrestis. nec Pelea damna mouebant,
Sed memor admissi Nereida colligit orbam,
Damna suo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma uiros, uiolenta'que sumere tela
Rex iubet Oetæus, cum quis simul ipse parabat.
Ite sed Halcyone coniux excita tumultu
Prosilit, & nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipsos, collo'que infusa mariti,
Mittat ut auxilium sine se, uerbis'que precatur,
Et lachrymis, animas'que duas, ut seruet in una.
Aeacides illi. pulchros regina pios'que
Pone metus, plena est promissi gratia uestri.
Non placet arma mihi cōtra noua mōstra mouere.
Numen adorandum pelagi est. erat ardua turris
Arce * locus summa, fessis loca grata carinis.
Ascendunt illuc, stratos'que in littore tauros
Cum gemitu aspiciunt, uastatorem'que cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine uillos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cæruleam Peleus Psamathen, ut finiat iram
Orat, opem'que ferat. nec uocibus illa rogantis
Flectitur Aeacidæ. Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit ueniam; sed enim irreuocatus ab acri
Cæde Lupus perstat dulcedine sanguinis asper,
Donec inhærentem lacerætœ ceruice iuuencæ
Marmore mutauit, corpus, pariter'que colorem.
Omnia * seruauit, lapidis color indicat illum
Iam non esse Lupum, iam non debere timeri.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ceyx Luciferi filius prodigiis agitatus Miletum ad oraculum Apollinis, quoniam Delphos Phorbas cum Phlegyis infestabat, contendit, coniugique Halcyone Aeoli filiæ tardanti profectionem ob desyderium affirmauit intra alterum mensem se reuersurum, quod ut non posset præstare naufragio uitam amisit. Vnius aduentum cum illa desyderaret, non respondentem tempori destinato, & in dies grauissime solicitudine afficeretur, misericordia Iunonis, quam ipsa suis * precibus fatigabat, per quietem somnus ad indicium fabulandum filium ipsius Morphea imitatorem figurarum immittere iussus est, cuius frater a Diis Icelus, ab hominibus Phobetor appellatur, & alter, qui in varias figuras abire solitus est Phantasus. Ille igitur Trachinem ad Halcyonem missus est, quæ ex eo coniugem comperit interiisse. Excusso ergo sopore lumen inferri iussit. agnitumque in somnio virum periisse cata, summissime ad littus decurrit, ubi alium dimiserat. Et ut amplexaque exanime corpus fluctuans proximo littore perspexit, in figuram volucris Aeolis cessit, quæ ab eius nomine vocatur. In eandem autem speciem & corpus Ceycis est versum. Hæ volucres hyberno tempore per septem dies in mare nidos ponunt, perfidoque qui casus suorum maiorum desflorent, in littore exponunt.

Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt. Magnetas adit uagus exul, & illic
Sumit ab Aemonio purgamina cædis Acasto.
Interea, fratris'que sui, fratrem'que * secutis

RAPH. ¶ FVNESTO morsu) mortali. ¶ Saucia) vulnerata. ¶ Læto data) interfecta. ¶ Defensamus) defendere conamur. ¶ Demugitæ que paludes) mugitu boum repletæ. est autem participium contra grammatices rationem formatum. ¶ Remittit) permittit. ¶ Arma capessamus) anadiplosis pulchra, exhortationi accommodata. ¶ Agrestis) pastor. ¶ Admissi) commissi, & fraternæ cædis. ¶ Nereida colligit orbā) hoc est ratiocinatur Psamathem nympham Phoci matrem filio inferias mittere. ¶ Rex Oetæus) Ceyx rex Trachinæ, quæ conterminа est Oetæ monti. A quibusdam tamen æthereus legitur, hoc est sydereus & splendidus. ¶ Excita) euocata ex intima ædium parte ac Gynæceo. Significat autem Halcyonem de viri salute quem vehementissime amabat, maxime solicitā esse. ¶ In vnam) Halcyones vitā à Ceycis vita pependisse exitus fecit manifestum. Eo nanque in mari submerso ipsa quoque vitam dolore finiuit. ¶ Aeacides illi) inquit verbum, quod facile subauditur, fuit prætermissum. ¶ Plena est) perfecta atque cumulata. ¶ Numen pelagi) Psamathe nympha marina. ¶ Ardua turris) alta. Turris autem à terrendis hostibus dicta videtur. ¶ Fessis loca grata carinis) illam nanque nautæ aspicientes in portum naues dirigebant, se que terræ propinquos esse cognoscebant. ¶ Inde) ab illa turri. ¶ In littora) versus littora. ¶ Aperti ponti) maris late patentis. ¶ Psamathem) Psamathe nympha fuit Nerei filia & Phoci mater. ¶ Aeacidæ rogantis) Pelei precantis; illi nanque fuerat irata, eo'que precibus illius nihil mouebatur. ¶ Sed enim irreuocatus ab acri cæde lupus perstat) sed enim lupus, fecit, inquit, imperterritus in acri cæde dulcedine sanguinis allectus. ¶ Marmore mutauit) in marmor. Thetis nimirum subaudiatur. Locus vero ipse, quo lupus in saxum fuit transmutatus, Lycion fuit appellatus, ἀπὸ τοῦ λύκου, idest à lupo. ¶ Omnia seruauit, videndum hoc loco, an nomina magis, quàm omnia legendum. Nanque quo modo omnia seruasset, qui colorem amisit quoque, vt statim sequitur? Continuo ergo sic. Donec inhærentem iuuencæ, mutauit marmore corpus & colorem, vt accusatiue corpus & colorē sint κατὰ συνεκδοχὴν positi accipiantur, non transitiue, pro corpore & colore in marmor. ¶ Magnetas adit) Magnetes populi sunt Thessaliæ equorum domitores clarissimi, de quibus Lucan. in. vi. Et Magnetes equis: Minyæ gens cognita remis. Magnesia vero est regio Thessaliæ. Est etiā Magnesia vrbs iuxta Mæādrū, & regio à Magnete dicta. ¶ Ab Aemonio Acast.) Acastus rex fuit Thessaliæ Peliæ filius, vt ex Senecæ Medea colligitur. Is vxorē duxit Creteidē, vel (vt quidam aiunt) Hippolyten, quæ quidē Pelei amore capta est. Spreta autē illum marito accusauit, quòd se de stupro interpellasset. Quare Acastus Peleū tanq; ad venationem in Peliō montē ex vrbe eduxit, illicq; penitus inermen reliquit, vt à feris interimeretur, sed Mercurius, vel (vt quidā putant) Chiron illi est opitulatus, deditq; ensem à Vulcano fabricatum, quo & feras occurrentes interfecit, & in vrbē reuersus Acasti vxorem, ipsum'que Acastum (vt quidam aiunt) interemit. {Huius fabulæ & Pindarus meminit quarta Nemeorum oda, & commentator Apollonii, item commētator Nubium Aristophanis. Pindari autē interpres vxorē Acasti Cretheidē, quā ipse Pidarus Hippolytē vocat, Hippolyti filiā facit. Idēq; etiā Hesiodi versus hos de Acasto citat.

Ἥδε δέ οἱ κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνετο βουλή,
Αὐτὸν μὲν σχέσθαι, κρύψαι δ' ἀδόκητα μάχαιραν
Καλήν, ἥν οἱ ἔτευξε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
Ὡς τὴν μαστεύων οἶος κατὰ Πήλιον αἰπὺ
Αἶψ' ὑπὸ Κενταύροισιν ὀρεσκῴοισι δαμείη.}

¶ Interea fratris'q; sui) Ceyx Luciferi filius fratris casu admodum solicitus ad Clarium oraculum consulēdum ire cum vellet, diu ab Halcyone vxore fuit remoratus. Cum vero illi promisisset se intra duos menses reuersurum, abire permissus est. Sed in Aegeo tempestate deprehensus naufragium fecit. nauiq; amissa vnà cum socus submersus, quem vxori promiserat reditum, præstare non potuit. Vxor autē cum quotidie pro mariti salute Diis oībus, Iunoniq; in primis vota solueret, operā illius p somnū admonita est, maritū suum periisse. Quare expergefacta ad litt⁹ vñ soluerat maritus accessit. ac dū infortunia sua quereretur, cadauer in mari lōgius aspexit qd cū mariti esse cognouisset, ad illudq; p vndas exilire

ADDI. (left margin, beside "Aeacidæ rogantis")
* a.l. secut⁹ (left margin)
Magnetes (right margin)
Magnesia. (right margin)
Acastus. (right margin)
ADDI. (right margin)
* a.l. loci, & magis placet. (right margin)
* a.l. noia. (right margin)
* a.l. assiduis. (right margin)

Ceyx & Halcyone in aues.

vellet, in auem Halcyonem conuersa ad os mariti aduolauit qui miseratione Deorum pia vxoris oscula sentiens in eiusdem generis auem ipse quoque fuit transfiguratus. Ab his autem auibus quatuordecim dies Halcyonii sunt dicti, quibus mare quietum est. Nam tempore brumæ nidificant, ac dum & excludant pullos & educent, mare omni tempestate caret.

ADDI. {Huius fabulæ & Lucianus meminit. περὶ μεταμορφώσεως. & comment. Homer. Iliad. nono, qui huius mutationis aliam causam affert, nempe quod Ceyx nimia superbia elatus, seipsum Iouem vocart, vxorem autẽ Halcyonem, Iunonem vocasset. Theocriti interpres nomẽ matris Halcyones addit. Ἀλκυόνη inquiens, θυγάτηρ Αἰόλου, καὶ Κανάκης, γυνὴ δὲ Κήυκος. Dicitur autem ἀλκυών. παρὰ τὸ κύειν ἐν ἁλί, vt supra Regius indicauit. Latini autem hanc Alcedonem vocãt, dies'que quibus hæc parturit, Alcedonia.}

*a. l. purgatus.

RAPH. ℂ ANXIA pectora turbatus) synecdoche poetica, hoc est solicitum animum & turbatum habens. ℉ Prodigis) fratris sui, cuius filia Dianæ sagitta subito fuerat interfecta. ℉ Fratremq́; secutis) qui in accipitrẽ fuerat cõmutatus. ℉ Hominum oblectamina) mortalium oblectamenta, non infortuniorum remedia. ℉ Ad Clarium Deum) ad oracula Clarii Apollinis, quæ olim in Lycia fuerunt. Nam Claros vrbs est Lyciæ Apollinis oraculo clarissima.

ADDI. {Strabo libro decimoquarto, & item Plinius in Ionia ponunt Oraculũ Clarii Apollinis, iuxta Colophonem in nemore eidem Deo sacrato. In Lycia autẽ Apollinis Patarei oraculum fuit, quod ille cognomentum à Patara vrbe accepit.}

Anxia prodigiis* turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras (hominum oblectamina) sortes,
Ad Clarium parat ire Deum ná templa profanus
Inuia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui fidissima, certam
Te facit Halcyone, cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoq́; simillimus ora
Pallor obit, lachrymisq́; genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit,
Singultuq́; pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa, tuam dixit charissime mentem
Vertit? ubi est, quæ cura mei prior esse solebat?
Iam potes Halcyone securus abesse relicta?
Iam uia longa placet? iam sum tibi charior absens?
At puto per terras iter est? tantum'q; dolebo,
Non etiam metuam? curæ'q; timore carebunt?
Aequora me terrent, & ponti tristis imago,
Et laceras nuper tabulas in littore uidi.
Et sæpe in tumulis sine corpore, nomina legi.
Ne'ue tuum fallax animum fiducia tangat,
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat uentos, & cum uelit æquora placet,
Cum semel emissi tenuerunt æquora uenti,
Nil illis uetitum est, incommendata'q; tellus
Omnis, & omne fretũ est, cœli quoq; nubila uexãt,
Excutiunt'q; feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos noui (nam noui, & sæpe paterna
Parua domo uidi) magis hos reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis
Chare potest coniux, nimium'q; es certus eundi,
Me quoq; tolle simul, certe iactabimur unà.
Nec nisi, quæ patiar, metuam, pariter'q; feremus
Quicquid erit, pariter super æquora lata feremur,

℉ Nam templa Delphica) tacitæ obiectioni occurrit. ℉ Profanus Phorbas) Phorbas Phlegyarum rex fuisse perhibetur, ac contra Delphos bellum suscepisse. Phlegyæ autem populi fuerunt Thessaliæ aduersus Deos impii, qui tandem à Neptuno diluuio immisso fuerunt deleti.

Phorbas Phlegyæ

ADDI. {Duo Phorbantes apud Græcos memorantur, Argiuus alter, Argi filius, siue, vt Pherecydi placet nepos, pater Arestoris, eius ex quo Argus ille posterior, centum oculis præditus, natus fuit. Alter autem Thessalus, Lapithæ filius, pater Actoris, ex quo Eurytus & Cteatus nati, quos Molionas Homerus, vocat, de quibus supra in venatione Calydonia dictum. De hoc igitur Phorbante intelligendum hoc loco puto, fuit enim & alias homo ferox, & suorum temporum robustissimus, qui obuios cogebat, vt pugillatu secum certarent, victosq́; necabat, eò arrogantiæ postremo prouectus, vt etiam Deos ipsos prouocando lacesseret, donec ab Apolline superatus, ac morte multatus fuit, vt est in commenta. Homeri Iliad. ↓ De Phlegyis autem quod ad hunc locũ attinet, à Pausania traditur in Bœoticis, his verbis. Χρόνῳ δὲ τῆς ἄλλης καὶ ὕστερον ἔσχε φήμη γενέσθαι Φλεγύαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἐτεοκλέους ἀπολιπόντος ἄπαιδος, ὁ Φλεγύας ἔσχεν αὐτός. τῇ μὲν δὴ χώρᾳ τῇ πάσῃ Φλεγυαντίδα ὄνομα ἀντὶ Ἀνδρηίδος ... πόλις δ' ἐγίνετο ... ἀρχῆς ... ἀνδρῶν, καὶ προσέκτησαν οἱ Φλεγύαι ὁμώνυμοι αὐτῷ, τούς τε πολεμικὰ κρείσσους Ἑλλήνων συλλέξας ἐς αὐτήν. καὶ ἀπέστησάν τε ἀνὰ χρόνον ἀπὸ τῶν ἄλλων Ὀρχομενίων ... ἀνοίας καὶ τόλμης, οἱ Φλεγύαι, καὶ ἦγον καὶ ἔφερον τοὺς προσοίκους. τέλος δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν συλλέξαντες στρατεύουσι τὸ ἐν Δελφοῖς, ὅτε καὶ Φιλάμμων λογάσιν Ἀργείων ἐπ' αὐτοὺς βοηθήσας, αὐτός τε ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ. καὶ οἱ τῶν Ἀργείων λογάδες. Et paulo post, τὸ μὲν δὲ Φλεγυῶν γένος ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων ὁ θεὸς κεραυνοῖς συνεχέσι καὶ ἰσχυροῖς σεισμοῖς, τοὺς δὲ ὑπολειπομένους νόσος ἐπιπεσοῦσα ἔφθειρε λοιμώδης. ὀλίγοι δὲ ἐς τὴν Φωκίδα διαφεύγουσιν ἐξ αὐτῶν. Adeo autem fuerunt immanes ac feri Phlegyæ, vt etiam verbum inde factũ sit, τὸ φλεγυᾶν quo idem quod ὑβρίζειν græcis significatur.}

℉ Profanus) sacrilegus, qui nulla sacrorum cura tangebatur. ℉ Te facit certam) in soluta oratione certiorem diceremus, est autẽ apostrophe ad Halcyonem. ℉ Cui protinus intima frigus Ossa receperunt) idest quæ statim tremere cœpit. ℉ Receperunt) conceperunt, traxerunt. ℉ Obit) occupat. ℉ Rigauit) madefecit. Eleganter autem effingit mores vxoris maritum effictim deamantis. ℉ Pias querelas) à pio amore prouenientes lamentationes. ℉ Vertit) conuertit, commutauit. ℉ Securus) sine vlla mei cura. ℉ Tristis imago ponti) aspera facies maris. ℉ In tumu.) sepulchris. ℉ Sine corpore) erant nanque Cenotaphia, hoc est inania sepulchra. ℉ Hippotades) Aeolus Hippotæ Troiani nepos, filius nanque fuit Iouis ex Segesta Hippote filia.

Hippotades.

ADDI. {De Aeolo & eius genere supra quoque annotauimus quidem libro sexto. Cæterorum duo Aeoli præcipue memorantur apud poetas, antiquior alter, Iouis siue, vt alii, Hellenis, filius, Alter Hippotæ, eius qui fuit filius Mimantis, superioris illius nepos; vt Diodorus lib. v. indicat. Atq; hic ventorũ rex fuit, vt & Homerus tradit, & post hunc cæteri poetæ. Home. Odys. x.

Αἰολίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ', ἔνθα δ' ἔναιεν
Αἴολος Ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Quo loco & commentator addit. δύο Αἴολοι. οὗτος μὲν Ἱππότου τοῦ Μίμαντος. ἕτερος δὲ Ἕλληνος, ὃς ἐκ Διὸς &c. Apollonius libro quarto:

αὐτὰρ τρίτον ἦστε φίλοιο
Αἰόλου Ἱππότεω παῖδα κλυτόν. &c. Et rursum.
Αἰόλον, ὅστ' ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει.

Quanquam quod ad præsentem fabulam attinet, variãt authores. Nam Halcyonem, quã Hippotadæ filiã Ouidius vocat, Lucianus eius Aeoli facit, qui Hellenis filius fuit, & idẽ addit Deucalionis nepos.} ℉ Placet) mitiget. ℉ Incõmutata) sic quidem legebatur, sed nihil sensui conuenire videtur, Incommendata vero maxime quadrare, vt intelligamus, neq; terram, neque mare ventis esse commendata.

ADDI. {Hoc est curæ esse. Sed violenter perturbari atque vastari.} ℉ Excutiuntq; feris) ex concursu nubium; vt scribunt Physici fulmina generantur. ℉ Rutilos ignes) fulmina.

ℂ AEOLIDIS)

Talibus Aeolidis dictis, lachrymisq; mouetur
Sydereus coniux. neq; enim minor ignis in ipso est.
Sed neq; propositos pelagi dimittere cursus,
Nec uult Halcyonen in partem adhibere pericli,
Multaq́; respondit timidum solantia pectus.
Non tamen iccirco causam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem.
Longa quidem est nobis omnis mora sed tibi iuro
Per patrios ignes (si me modo fata remittant)
Ante reuersurum, quàm Luna bis impleat orbem
His ubi promissis spes est admota recursus,
Protinus eductam naualibus, æquore tingi,
Aptariq́; suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus uisa ueluti præsaga futuri
Horruit Halcyone, lachrymasq́; amisit obortas,
Amplexusq́; dedit, tristisq́; miserrima tandem,
Ore uale, dixit, collapsaq́; corpore toto est.
At iuuenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Aequaliq́ue ictu scindunt freta sustulit illa
Humentes oculos stantemq́ue in puppe recurua,
Concussaq́ue manu dantem sibi signa maritum,
Prima uidet, redditq́ue notas. ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere uultus,
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum,
Hæc quoq; ut haud poterat spatio sũ mota uideri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Vt nec uela uidet, uacuum petit anxia lectum,
Seq́; toro ponit renouat lectusq́ue, locusq́ue,
Halcyones lachrymas, & quæ pars admonet; absit.
Portubus exierant, & mouerat aura rudentes,
Obuertit lateri pendentes nauita remos,
Cornuaq́; in summa locat arbore, totaq́ue malo
Carbasa deducit, uenientesq́ue accipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe secabatur, longeq́ue erat utraque tellus
Cum mare sub noctem tumidis albescere *cœpit *a.l.sentit
Fluctibus, & præceps spirare ualentius Eurus.
Ardua iandudum demittere cornua rector
Clamat, & antennis totum subnectite *uelum, *a.l.subducite
Hic iubet, impediunt aduersæ iussa procellæ,
Nec sinit audiri uocem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant alii subducere remos,
Pars munire latus, pars uentis uela negare.
Egerit hic fluctus, æquorq́; refundit in æquor,
Hic rapit antennas, quæ dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hyems, omniq́; à parte feroces
Bella gerunt uenti, fretaq́; indignantia miscent.
Ipse pauet, nec se quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector: nec quid iubeatue, uelitue.
Tanta mali moles, tantoq́; potentior arte est.
Quippe sonant clamore uiri, stridore rudentes.
Vndarum incursu grauis unda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cœlumq́; æquare uidetur
Pontus & inductas aspergine tangere nubes.
Et modo cum fuluas ex imo uertit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior unda,
Sternitur interdum, spumisq́; sonantibus albet
Ipsa quoq; his agitur uicibus Trachinia puppis.

RAPH. ¶ AEOLIDIS) Halcyones Aeoli filiæ. ¶ Ignis) amor. ¶ Propositos pelagi cursus) propositam ac deliberatam nauigationẽ. ¶ Non tamen idcirco causam probat) hoc est non tamen idcirco vxori persuadet, vt se discedere permittat, neque discessum suum ægre ferat. ¶ Per patrios ignes) per Luciferi splendorem. ¶ Quàm Luna bis impleat orbem) quàm duo trãseant menses. ¶ Recursus) velocis reditus. ¶ Aequore tingi) in æquor deduci. ¶ Pinum) nauem ex pino confectã. ¶ Veluti præsaga) tanquam præsentiens malum futurum. ¶ Collapsa corpore toto est) semimortua in terra cecidit. ¶ Quærente moras Ceyce) lachrymis enim vxoris motus discedebat inuitus. ¶ Ordinibus geminis) nam biremis erat. ¶ Ad fortia pectora) gestum exprimit remigantium. ¶ Aequali ictu) æquali percussione. Id enim exigit ars remigandi. ¶ Vbi terra recessit Longius) hoc ex vulgari sensũ dictum est. neq; enim terra cum sit immobilis, recedere potest, quamuis abeunte naue refugere videatur. ¶ Dum licet) dum potest. ¶ Fluitantia vela) se motantia. ¶ Vacuum lectum) marito carentem. ¶ Quæ pars absit) nam optima pars lecti aberat maritus. ¶ Portubus exierant) è portu egressi erant. ¶ Aura) ventus. ¶ Rudentes) funes sunt nautici rudentes à strepitu, quem vento agitati emittunt, dicti. Rudere nãque, quod asinorum est proprium, videtur. ¶ Obuertit) conuertit. ¶ Lateri) in latus. ¶ Cornua) antẽnarum. ¶ In summa locat arbore) in summitate arboris collocat, & ponit. Id autem fieri solet cum secundus flare cœperit vẽtus. ¶ Carbasa) vela. ¶ Deducit) detrahit. ¶ Malo) arbore nauis. ¶ Vtraq; tellus) & aqua discesserat, & quam petebat Ceyx. ¶ Sub noctẽ) propè noctem. signum est autem maxime tempestatis futuræ, cum vndæ albescere videntur. ¶ Præceps Eurus) violentus. ¶ Valentius) vehementius. ¶ Ardua cornua) alta. ¶ Procellæ) ventorum impetus. Est enim procella (vt Seruius tradit) vis venti cum pluuia, dicta quòd omnia percellat & concutiat. ¶ Fragor) strepitus. ¶ Pars munire latus) ne aqua ingrediatur. ¶ Pars ventis vela negare) vela complicare. ¶ Egerit) eiicit. ¶ Aequor) aquam maris. ¶ Refundit) reiicit. ¶ Rapit) celeriter detrahit. ¶ Sine lege) sine ordine. ¶ Ab omni parte) ab oriente & occidente, à Septentrione & Meridie. ¶ Freta indignantia) tumescentia. ¶ Miscent) perturbant. ¶ Nec se quis sit status ipse fatetur Scire ratis rector) ordo est & sensus. Et ipse rector & gubernator nauis, fatetur se nescire quis, & qualis rerum status, aut quid iubere, velleue debeat. ¶ Tãta mali moles) magnitudo. Est autem acclamatio, qua tempestatis sæuitia declaratur. ¶ Quippe sonant) nanque strepunt. Ea vero omnia describit elegãtissime, quæ in magnis tempestatibus euenire solent. ¶ Incursu) impulsu ¶ Erigitur) extollitur. ¶ Aspergine) aspersione. ¶ Concolor est illis) eundem cum ipsis arenis habet colorem. ¶ Sternitur interdum) stratum videtur & æquale. ¶ Agitur) agitatur. ¶ His vicibus) mutationibus.

Elegãs tẽpestatis descriptio.

Procella

RAPH. ℭ DESPICERE) deorſum aſpicere, interdum contemnere ſignificat. ¶ Imum Acheronta) infernum. Eſt enim Acheron vnus ex inferni fluuiis. ¶ Suſpicere) ſurſum aſpicere. Aliquando mirari ſignificat. ¶ Icta latus) in latere percuſſa. ſynecdoche eſt poetica. ¶ Pulſata) percuſſa. ¶ Ferreus aries) inſtrumentum eſt bellicum aries, quo priſci ad diruendos muros vtebantur. ¶ Baliſta'ue) baliſta quoque inſtrumentum eſt bellicum. quo ſaxa longe emittuntur. ¶ Incurſu) impetu. ¶ Protenta) porrecta. ¶ In arma ratis) in nauis inſtrumenta, armamenta. ¶ Multoq́;) multo quàm nauis erãt altiores. ¶ Ceræ) picis, qua naues integuntur. ¶ Letalibus vndis) mortiferis aquis. ¶ Scandere) aſcendere. ¶ Caret ignibus æther) ſyderibus æther carere videbatur, quia nulla apparebant. ¶ Cæcaq́; nox) obſcura. ¶ Diſcutiunt) depellunt. ¶ Ardeſcunt) ſplẽdeſcunt. ¶ Intra caua texta) intra concauitatem carinæ. ¶ Omni numero) omni multitudine. ¶ Mœnibus) in muros. ¶ Spe potitur tandem) hoc eſt, tandem voti fit compos, in murum'que aſcendit. ¶ Decimæ vndæ) maximæ atque vaſtiſsimæ. Nam decima quæq; vnda maxima eſſe videtur, vt Ouidius in primo de Triſtibus libro teſtatur, cum inquit:

Qui venit hinc fluctus, fluctus ſupereminet omnes,
Poſterior nono eſt vndecimo'que prior.

Hinc factum eſt vt decimum decumanum'que pro maximo ampliſsimo'que accipiatur, vt decumana porta in caſtris maxima, vt quæ ab hoſtibus foret auerſa, & decumana ſcuta ampliſsima, & decumanus in agro limes, qui longiſsimus & maximus foret.

ADDI. { Et Decumana oua, quæ maxima. Eodem autem modo & Lucanus dixit libro quinto. Hæc fatum decimus, dictu mirabile, Fluctus inualidum cum puppe leuat. Et Silius lib. decimoquarto.

Non aliter Rhodopes Boreas à vertice præceps
Cum ſeſe immiſit decimoq́; volumine pontum
Expulit in terras, &c. Vide Miſcella. Politian. lxxxvi. }

¶ Vaſtius) validus. ¶ Abſiſtit) deſiſtit. ¶ Velut in mœnia) ſimilitudo eſt à captis vrbibus ſumpta, ſignificat autem fluctus partem intra nauem irrupiſſe. ¶ Pinum) nauem. ¶ Trepidant) timent. ¶ Haud ſegnius) non minus. pulchra autem ſimilitudine exprimit timorem nautarum à tempeſtate deprehenſorũ. ¶ Tenentibus) defendentibus. ¶ Deficit ars) tempeſtatis ars ſuccumbit. ¶ Irrumpere) cum impetu intrare. ¶ Non tenet hic lachrymas) alius inquit, lachrymat, alius ſtupet attonitusq́; videtur. ¶ Funera quos maneant) qui exequiarum honore nõ priuentur. ¶ Hic votis numen adorat) alius inquit Diis vota facit. ¶ Subeunt illi) in mẽtem veniunt. ¶ Cum pignoribus) cum liberis. ¶ Tanta vertigine) euerſione, perturbatione. Eſt autem acclamatio qua maxima tempeſtas declaratur. ¶ Piceis e nubibus) nigris aqua plenis. ¶ Incurſu) impetu. ¶ Turbinis) venti violentioris. ¶ Regimen) gubernaculum. ¶ Superſtes) ſuperans, ſuperextans. ¶ Sinuata) in ſinum coacta, conuoluta. ¶ Quam ſiquis Athon, Pindum'ue) montes eſſe Macedoniæ Athon, & Pindum Theſſaliæ ſuperius diximus. ¶ Præcipitata) impulſa ventis. ¶ Et ictu) impulſu. ¶ In ima) in profundum. ¶ Functa ſuo fato) mortua eſt. Ex ſententia autem Stoicorum hoc ait, qui omnia fato fieri putant. ¶ Et membra) fruſta abrupta. ¶ Socerum) Aeolum. ¶ Patremq́;) luciferum.

ℭ EXANIMIS).

Et nunc ſublimis ueluti de uertice montis
Deſpicere in ualles, imumq́; Acheronta uidetur,
Nunc ubi demiſſam curuum circunſtetit æquor,
Suſpicere inferno ſummum de gurgite cœlum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem,
Nec leuius pulſata ſonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries, baliſta'ue concutit arces.
Vtq́; ſolent ſumptis incurſu uiribus ire
Pectore, in arma feri, protentaq́; tela leones,
Sic ubi ſe uentis commiſerat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoq́; erat altior illis
Iamq́; labant cunei ſpoliataq́; tegmine ceræ
Rima patet. præbetq́; uiam letalibus undis.
Ecce cadunt largi reſolutis nubibus imbres,
Inq́; fretum credas totum deſcendere cœlum,
Inq́; plagas cœli tumefactum ſcandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum cœleſtibus undis
Aequoreæ miſcentur aquæ. caret ignibus æther,
Cæcaq́; nox premitur tenebris hyemiſq́;, ſuiſq́;,
Diſcutiunt tamen has, præbentq́; * micãtia lumen
Fulmina fulmineis ardeſcunt ignibus undæ.
Dat quoq; iam ſaltus intra caua texta carinæ
Fluctus, & ut miles numero præſtantior omni
Cum ſæpe * aſſilit defenſæ mœnibus urbis,
Spe potitur tandem, laudiſq́; accenſus amore
Inter mille uiros, murum tamen occupat unus,
Sic ubi pulſarunt celſi latera ardua fluctus *
Vaſtius inſurgens decimæ ruit impetus undæ,
Nec prius abſiſtit feſſam oppugnare carinam,
Quàm uelut in captæ deſcendat mœnia nauis.
Pars igitur tentabat adhuc inuadere pinum,
Pars maris intus erat, trepidãt haud ſegnius oẽs,
Quàm ſolet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atq; aliis murum trepidare tenentibus intus.
Deficit ars, animiq́; cadunt, totidemq́; uidentur
Quot ueniunt fluctus, ruere, atq; irrũpere mortes.
Nõ tenet hic lachrymas. ſtupet hic, uocat ille beatos
Funera, quos maneant. hic uotis numen adorat,
Brachia'q; ad cœlum, quod non uidet, irrita tollẽs,
Poſcit opem ſubeunt illi, frater'q; parens'q;.
Huic cũ pignoribus domus, & qd cunq; relictum eſt.
Halcyone Ceyca mouet, Ceycis in ore
Nulla niſi Halcyone eſt, & cum deſyderet unam,
Gaudet abeſſe tamen. patriæ quoq; uellet ad oras
Reſpicere, in'q; domum ſupremos uertere uultus,
Verum ubi ſit neſcit. tanta uertigine pontus
Feruet, & inducta piceis e' nubibus umbra
Omne latet cœlum, duplicata'q; noctis imago eſt.
Frangitur incurſu nimboſi turbinis arbor,
Frangitur & regimen, ſpoliis'q; animoſa ſuperſtes *
Vnda uelut uictrix, ſinuata'q; deſpicit undas.
Nec lenius, quã ſi quis Athon Pindũ'q; reuulſos,
Sede ſua, totos in apertum euerteret æquor
Præcipitata cadit, pariter'q; & pondere, & ictu,
Mergit in ima ratem, cum qua pars magna uirorũ
Gurgite preſſa graui, neq; in aera reddita, fato
Functa ſuo eſt, alii partes, & membra carinæ
Trunca tenent. tenet ipſa manu qua ſceptra ſolebat
Fragmina nauigii Ceyx. ſocerum'q;, patrem'q;

Marginal notes:
* a. l. minãtia.
* Aſsiluit ex Priſcia. teſtimonio libro. x.
* a. l. ſuperbit & i aliquib⁹ exẽ. legitur ſuperſta.
* Vide Politianum in Miſcellaneis de decumano fluctu.
Stoicorum ſententia.

RAPH.

¶EXANIMIS) mortuus. ¶Tumuletur) sepeliatur. ¶Hiscere) os aperire. ¶Ecce super medios) repentini mali ferè significatiuus est haec particula ecce. ¶Niger arcus) nubes nigra & aquarum plena arcui similis. ¶Mersum obruit) hoc est, obruit & submersit. ¶Non licuit) non potuit. Neque enim sydera per noctem coelum relinquere possunt, ac ne interdiu quidem, quamuis non videantur. ¶Texit) cooperuit, ne videret filium pereuntem. ¶Aeolis) Halcyone Aeoli filia. ¶Festinat vestes) festinanter sibi & facit. ¶Pia thura ferebat) pie sacrificabat. ¶Qui nullus erat) qui non erat. neque enim mortui esse dicuntur. ¶Hoc solum) vt nullam aliam ipsi praeferret. ¶Manus funestas) funere & morte mariti pollutas. ¶Meae vocis) meorum verborum & mandatorum. ¶Vise) ad videndum vade. Describit autem & Somnum Deum, & Somni aulam. ¶Soporiferam aulam) soporem & somnum afferentem, atque inducentem. ¶Somni) Dei soporis. ¶Arquato) in arcus similitudinem figurato. ¶Est prope Cimerios.) Cimerii (vt Strabo atque Sextus scribūt) populi fuerunt iuxta Baias habitantes subterranea domicilia, vbi sacra Plutonia ferebant. Dabanturque ab his responsa, atque inde faciebant quaestum. Conueniebāt enim aduenae aliquid audituri, qui ducebantur in cauernas illas, quas nec oriēs, nec occidens Sol aspiciebat, vt scribit in Odyssea Homerus. Hi à quodam rege deleti fuerunt, cum oraculi fides parum successisset. Alii scribūt Cimerios populos esse in Asia Amazonibus ꝓximos, qui ea vltimo venerint occidente. Iuxta Cimerios Somni aulam esse fingit poeta, quam, vt omnia, vnà cum Somno & insomniis elegātissime describit. ¶Ignaui) inertis, pigri. ab effectu quòd ignauos & pigros homines reddat. ¶Quo nunquam) pulchra poetae phantasia. Solis enim radii somnum auertunt, tenebrae autem alliciūt. ¶Exhalantur) emittuntur. ¶Dubiae lucis) crepusculi est interpretatio. Nam crepusculum est dubia lux. ¶Ales cristati oris) periphrasis est. Galli. Nihil autem in aula Somni esse poeta ait quo turbari somnus possit. Omnia vero adesse quae somnum ipsum afficere valeant. ¶Vnda labens) murmure siquidem aquae somni efficiuntur suaues. ¶Canibusque sagacior anser) id maxime tum fuit compertum, quo tempore Capitolium à Gallis obsidebatur. Canibus enim quiescentibus anserum clangore excitati custodes Gallos iam Capitolium ingressos ex arce detrudebant. ¶Lethes) nomen illi aquae conueniens. Lethe namque obliuio interpretatur. Dormientes autem omnium obliti videntur. ¶Foecunda papauera) multorum seminum fertilia, quae somnum maxime inducunt; vnde & soporiferum papauer vocatur. ¶Stridorē reddat) strepitum faciat. ¶Hebeno) ex hebeni nigro ligno confectus. Hebenus autem arbor est Indica, cuius lignum natura est nigrum. Scite vero poeta somni lectum nigrum esse fingit, pullus nanque color somnum hominibus allicit. ¶Vix oculos tollens) eleganter gestus describit poeta eorum, qui graui somno premuntur. Est autem prosopopoeia, rei enim corpore carēti corpus attribuit. ¶Cognouit enim) illam venisse subaudiamus. est autem parenthesis.

Somni domus. De qua Hesiodus i Theogo.

* Ob defēsum Capitoliū Liui. lib. v. Solicitū ad nocturnos strepitus Anseres.

Somni descriptio.

Lethe Morphe*.

Inuocat (heu) frustra sed plurima nantis in ore
Halcyone coniux. illam meminitque, refertque.
Illius ante oculos, ut agant sua corpora fluctus,
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat absentem, quoties sinit hiscere fluctus,
Nominat Halcyonen, ipsisque immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, & rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quam cognoscere posses,
Illa nocte fuit. quoniamque excedere coelo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Aeolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes, & iam quas induat ille,
Festinat uestes iam quas ubi uenerit ille,
Ipsa gerat, reditusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem superis pia thura ferebat,
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat.
Proque uiro, qui nullus erat, ueniebat ad aras.
Vtque foret sospes coniux suus utque rediret
Optabat, nullamque sibi praeferret. at illi
Hoc de tot uotis poterat contingere solum.
At Dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet, utque manus funestas arceat aris,
Iri meae dixit fidissima nuncia uocis,
Vise soporiferam Somni uelociter aulam.
Extinctique iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonem ueros narrantia casus.
Dixerat. induitur uelamina mille colorum
Iris & arquato coelum curuamine signans,
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimerios longo spelunca recessu
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni.
Quo nunquā radiis oriens mediusue, cadensue,
Phoebus adire potest nebulae caligine mistae.
Exhalantur humo dubiae crepuscula lucis.
Non uigil Ales ibi cristati cantibus oris
Euocat Auroram. nec uoce silentia rumpunt,
Solicitiue Canes, Canibusue sagacior Anser.*
Non ferà, non pecudes, non moti flamine rami
Humanaeue sonum reddunt conuitia linguae.
Tuta quies habitat. saxos tamen exit ab imo.
Riuus aquae Lethes, per quem cū murmure, labens
Inuitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri foecunda papauera florent,
Innumeraeque herbae, quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Ianua ne uerso stridorem cardine reddat.
Nulla domo tota custos in limine nullus.
In medio torus est, Hebeno sublimis, in antro,
Plumeus, unicolor, pullo uelamine tectus:
Quo cubat ipse Deus membris languore solutis.
Hunc circa passim uarias imitantia formas
Somnia uana iacent totidem, quot messis aristas,
Sylua gerit frondes, eiectat littus arenas.
Quo simul intrauit, manibusque obstantia, uirgo
Somnia dimouit. uestis fulgore reluxit
Sacra domus, tardaque Deus grauitate iacentes,
Vix oculos tollens, iterumque, iterumque relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento

Excussit tandem sibi se, cubitoq; leuatus,
Quid ueniat (cognouit enim) sciratur. at illa.
SOMNE quies rerũ, placidissime Somne Deorũ,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasq; labori,
Somnia, quæ ueras æquant imitamine formas
Herculeam Trachina iube sub imagine regis,
Halcyonẽ adeant, simulachraq; naufragi fingant.
Imperat hoc Iuno postquam mandata peregit,
Iris abit. neq; enim ulterius tolerare soporis
Vim poterat, labiq; ut somnum sensit in artus,
Effugit, & remeat, per quos modo uenerat, arcus.
At pater è populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremq; figuræ
Morphea. non illo iussos solertius alter
Exprimit incessus, uultumq;, sonumq; loquendi.
Adiicit & uestes, & consuetissima quæq;
Verba. sed hic solus homines imitatur. at alter
Fit fera, fit uolucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon Superi, mortale Phobetora uulgus
Nominat. est etiam diuersæ tertius artis,
Phãtasos. ille in humũ, saxũq;, undamq;, trabemq;,
Quæq; uacant anima, fallaciter omnia transit.
Regibus hi, ducibusq; suos ostendere uultus
Nocte solent. populos alii, plebemq; pererrant.
Præterit hos senior, cunctisq; è fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumãtidos edita, Sõnus
Eligit, & rursus molli languore solutus,
Deposuitq; caput stratoq; recondidit alto.
Ille uolat, nullos strepitus facientibus alis
Per tenebras, intraq; moræ breue tempus, in urbẽ
Peruenit Aemoniam, positisq; è corpore pennis
In faciem Ceycis abit, sumptaq; figura
Luridus, exanimi similis sine uestibus ullis
Coniugis ante torum miseræ stetit. uda uidetur
Barba uiri, madidisq; grauis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens fletu super ora profuso
Hæc ait. agnoscis Ceyca miserrima coniux?
An mea mutata est facies nece? respice, nosces,
Inuenies q; tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis Halcyone nobis tua uota tulerunt.
Occidimus falsò tibi me promittere noli.
Nubilus Aegæo deprendit in æquore nauem
Auster, & ingenti iactatam flamine soluit.
Oraq; nostra tuum frustra clamantia nomen
Implerunt fluctus. non hæc tibi nunciat author
Ambiguus, non ista uagis rumoribus audis.
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
Surge age, da lachrymas, lugubriaq; indue, nec me
Indeploratum sub inania Tartara mitte.
Adiicit his uocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui, fletus quoque fundere ueros
Visus erat, gestumq; manus Ceycis habebat.
Ingemit Halcyone. lachrymas mouet, atq; lacertos
Per somnum, corpusq; petens, amplectitur auras.
Exclamatq; mane. quò te rapis? ibimus unà,
Voce sua, specieq; uiri turbata soporem
Excutit, & primo si sit, circunspicit, illic,
Qui modo uisus erat (nam moti uoce ministri

RAPH.

CVBITOq; leuatus) innixus. neque enim aliter caput poterat sustinere Somnus. Scitatur) rogat. Vt illa respondit vel simile verbum est subaudiendum. Somne quies rerum) elegans Somni descriptio. Quem cura fugit) scite, qui enim curis præmuntur, dormire non possunt. Mulces) foues. Labori) ad laborem. Herculeam Trachina) ab Hercule ædificatam, excultamq;, vt pauloante diximus. Regis) Ceycis. Simulachra naufraga) simulachra naufragii à Ceyce facti. Fingant) effingant, exprimant. Vim soporis) somni violentiam. At pater è populo) Somno Deo multos esse filios poeta fingit, è quibus tres nominat, quibus facultas est se in varias figuras transmutandi. E populo) è turba & multitudine. Mille) finitum numerum pro infinito posuit. Simulatoremq; figuræ Morphea) Morpheus ἀπὸ τῆς μορφῆς, hoc est, à forma dicitur formę simulator. Hunc Icelon superi) Icelos similis transfertur, quo quidem nomine is eleganter appellatur, qui se omnibus animalibus similem exhibere potest, Icelon autem per L, scribendum est, quamuis Icon vulgus grãmaticorum hactenus legerit. Mortale Phobetora vulgus) Phobetor terrefactor interpretari potest. Sic autem est legendum, quamuis corrupte Phebetora in exemplaribus legatur. Est etiam diuersæ tertius artis Panthasos) Latini quidem sic legunt, sed minus recte, cum id nomen à Græcis non agnoscatur. Phantasos autem qui imaginator transferri potest, forsitan ab Ouidio fuit scriptus φαντάζομαι nanque vnde Phantasos deriuatur, imaginari significat. Eleganter autem hoc nomine donatur, qui hanc hominibus immittit imaginationem, vt sibi per somnum videantur videre vndam, saxum, trabem, aliud'ue quid inanimatorum. Vacant) carent. Thaumantidos edita) Iridis iussa Thaumantis filię. Somnus) somni Deus. Molli languore) suaui sopore. Strato) lecto. In vrbem Aemoniam) Trachina. In faciem Ceycis abit) in figuram Ceycis se conuertit. Luridus) niger. Vda) humida. Tua vota) tuæ preces. Falso) vane. Aegæo in æquore) Aegæum dictum est ab insula quam Aegas vocat Homerus Neptuno dicata, in qua neminem fas est dormire propter phantasmata, vt inquit Nicocrates. Alii dicunt à Neptuno Aegæum pelagus fuisse denominatũ. Vt enim Pherecydes ait. Is Deus Aegæus vocatur. Quod vero Nicocrates ait ab Aegæo, qui se in illud mare ex arce Athenarum præcipitauit Aegæum esse dictũ, falsum est. Longe nanque à mari distat. Aegæum quidem nunc à vulgo Archipelagus vocatur. Soluit) dissoluit, resoluit. Ambiguus) dubius. Vagis) incertis. Mea fata) meam mortem, mea infortunia. Lugubria) vestes luctui conuenientes. Inania tartara) vacua, neq; enim animæ, vt quæ sunt incorporeæ occupant locum. Tartarus autem locus est apud inferos ꝓfundissimus. Lachrymas mouet) lachrymas emittit. Mane) expecta. Quo te rapis) quo fugis. Excutit) expellit. Si sit illic) an sit illic, vbi visus fuerat maritus. Nam moti voce ministri) hac parenthesi exponit poeta, quo modo Halcyone circunspexerit, an illic esset maritus quem per somnum videre sibi fuerat visa.

Aegæum.

CALTRICI

Intulerant lumen)postq̃ non inuenit usquam,
Pe-cutit ora manu,laniat'q; a' pectore uestes.
Pectora'q; ipsa ferit,nec crines soluere curans
Scindit,& altrici,quæ luctus causa roganti,
Nulla est Halcyone,nulla est ait,occidit una'
Cum Ceyce suo.solantia tollite uerba.
Naufragus interiit,uidi,agnoui'q; manus'q;,
Et discedentem cupiens retinere,tenenti
Vmbra fuit.sed & umbra tamen manifesta, uiri'q;
Vera mei.non ille quidem,si quæris,habebat
Assuetos uultus,nec quo prius ore nitebat.
Pallentem,nudum'q;,& adhuc humente capillo
Infelix uidi.stetit hoc miserabilis ipso.
Ecce loco,& quærit,uestigia siqua supersint.
Hoc erat,hoc animo quod diuinante timebam,
Et ne me fugiens uentos sequerere,rogabam.
At certe uellem quoniam periturus abibas,
Me quoq; duxisses.fuit ah,fuit utile tecum
Ire mihi.neque enim de u tæ tempore quicq̃
Non simul egissem.nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii.iactor quoque fluctibus absens.
Et sine me,tet pontus habet crudelior ipso
Sit mihi mens pelago,si uitam ducere nitar
Longius,& tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo,nec te miserande relinquam.
Et nibi nunc saltem ueniam comes, in'q; sepulchro
Si non urna,tamen iunget nos littera.si non
Ossibus ossa meis,at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet,uerbo'que interuenit omni
Plangor,& attonito gemitus a' corde trahuntur.
Mane erat.egreditur tectis ad littus,& illum
Mœsta locum repetit,de quo spectarat euntem,
Dum'q; moratur ibi, dũ'que hinc retinacula soluit,
Hoc mihi discedens dedit oscula littora dixit,
Dũ'que notata oculis reminiscitur acta, fretum'que
Prospicit in liquida spatio distante tuetur
Nescio quid quasi corpus,aqua.primo'que q̃d illud
Esset,erat dubium.postq̃ paulum appulit unda,
Et quamuis aberat,corpus tamen esse liquebat.
Quis foret ignorãs,quia naufragus,omine mota est
Et tãq̃ ignoto lachrymas daret.heu miser,inquit,
Quisquis es,& siqua est coniux tibi.fluctibus actum
Fit propius corpus,quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus,& minus est mentis. iã, iã'q; propinquæ
Admotum terræ,iam quod cognoscere posset,
Cernit.erat coniux.ille est exclamat,& una'
Ora,comas,uestem lacerat,tendens'q; trementes
Ad Ceyca manus.sic o' charissime coniux!
Sic ad me miserande redis?ait.adiacet undis
Facta manu moles,quæ primas æquoris undas
Frangit,& incursus quæ prædelassat aquarum.
Insilit huc,mirum'q; fuit potuisse,uolabat.
Percutiens'q; leuem modo natis aera pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dum'q; uolat,mœsto similem, plenum'q; querelæ
Ora dedere sonum,tenui crepitantia rostro.
Vt uero tetigit murum,& sine sanguine corpus
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicquam duro dedit oscula rostro.

RAPH. CALTRICI)nutrici. ¶Nulla est Halcyone, nulla est) conduplicatio mulieri grauissimo dolore affectæ maxime conueniens. Ait autem se non esse, verum vnà cum marito perisse. ¶Solantia tollite verba) auferre inquit verba consolatoria, & nolite me consolari. ¶Assuetos vultus)solitos, hoc est, hilares & lætos. ¶Nitebat) splendebat. ¶Humente)madido. ¶Et ne me fugeres) apostrophe Halcyones ad maritum querelarum plena. ¶Fuit ah fuit) anadiplosis dolenti accommodata. ¶Neque enim de vitæ tempore quicquam. Non simul egissem)hoc est, omne tempus vitæ meæ tecum traduxissem,tecum'que fuissem. ¶Discreta) separata, diuisa. ¶Nunc absens perii) se cum Ceyce viro periisse ait Halcyone, quamuis absens fuerit,quòd suam quoque animam in Ceycis corpore fuisse vult videri. ¶Absens)corpore,non animo. ¶Ducere) producere. ¶Superesse)superuiuere. ¶Nunc saltem) post quam tu periisti. ¶Littera)epitaphium. ¶Prohibet) loqui subaudiamus. ¶Attonito) doloribus stupefacto. ¶Mane erat)prima pars diei aderat. ¶Euntem)recedentem maritum. ¶Dum'q; moratur ibi) ordo est & sensus, & Halcyone videt nescio quod corpus longe positum in media aqua, dum'que Halcyone ibi moratur, & dum dixit: Vir meus hinc soluit retinacula, & discedens ex hoc littore me osculatus est, & dum reminiscitur acta à Ceyce suis oculis animaduersa, & mare prospicit. ¶Retinacula)funes, quibus naues ad terram ligantur ac retinentur. ¶Soluit) Ceyx subaudiatur. ¶Reminiscitur) in memoriam reuocat Halcyone. ¶Tuetur) aspicit. ¶Appulit)ad littus subintelligatur. ¶Corpus)cadauer. ¶Et siqua est coniux) heu & misera subaudiatur. ¶Quo magis)quanto magis. ¶Tuetur) aspicit. ¶Hoc minus) tanto minus est cõpos mentis. ¶Admotum) appulsum. ¶Et vnà) & simul cum exclamatione. ¶Ad Ceyca) ad Ceycis cadauer. ¶Moles) murus maximus, quo portus ab undarum incursu tutus reddebatur. ¶Quæ prædelassat) lassos ac debiles reddit antequam in portum perueniant. ¶Insilit huc) illuc in illam molem manu factam. ¶Potuisse) insilire. ¶Volabat) iam enim in auem fuerat conuersa. ¶Stringebat)radebat, leuiter attingebat. ¶Dilectos artus)amata Ceycis membra.

Halcyone in auem.

Ceyx in auem.

Senserit hæc Ceyx, an uultum motibus undæ
Tollere sit uisus, populus dubitabat. at ille
Senserat, & tandem superis miserantibus, ambo
Alite mutantur. fatis obnoxius usdem
Tunc quoq; mansit amor, nec *coniugale solutū est
Fœdus in alitibus. coeunt, fiunt'q; parentes, *
Per'q; dies placidos hyberno tempore septem
Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis.
Tum uia tuta maris, uentos custodit, & arcet
Aeolus egressu, præstat'que nepotibus æquor.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aesacus natus Priami & Alyxothoes Cebrenidis filiæ sub monte Ida furtim editus, cum vrbanum apparatum cultumque syluis & labori postposuisset, incidit in conspectum Eperiæ nymphæ, cuius captus pulchritudine dum fugientem persequitur causa interemptus eius extitit. Cōfusa enim timore per ignorantiam serpentem calce pressit, cuius morsu concidit, eius desyderio Aesacus ne diutius dolorem sentiret è monte in subiectum pelagus se præcipitauit, qui priusquam mergeretur, in auem cessit. Hæc æquora amat, nomenque Mergi tenet, qui amne mergitur illo.

Hos aliquis senior circum freta lata uolantes
Spectat, & ad finem seruatos laudat amores.
Proximus aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit
Quem mare carpētem, substricta'q; crura gerētem
Aspicis, ostendens spatiosum in guttura Mergum,
Regia progenies, & si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris, sunt huius origo
Ilus, & Assaracus, raptus'q; Ioui Ganymedes,
Laomedon'q; senex, Priamus'q; nouissima Troiæ
Tempora sortitus frater fuit Hectoris iste,
Qui nisi sensisset prima noua fata iuuenta,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet,
Quamuis est illum proles enixa Dymantis,
Aesacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alyxothoe gracili conata bicorni.
Oderat hic urbes, nitida'q; remotus ab aula
Secretos montes, & inambitiosa colebat
Rura, nec Iliacos cœtus, nisi rarus adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile amori
Pectus habens, syluas captatam sæpe per omnes
Aspicit Eperien *patria Cebrenida ripa
Iniectos humeris siccantem Sole capillos.
Visa fugit nymphe ueluti perterrita fuluum
Cerua Lupum, longe'q; lacu deprensa relicto
Accipitrem fluuialis anas, quam Troius heros
Insequitur, celerem'que metu, celer urget amore.
Ecce latens herba Coluber fugientis adunco
Dente pedem strinxit, uirus'q; in corpore liquit.

RAPH. (TOLLERE) extollere. (Alite) in alites. (Obnoxius) subiectus, debitus. (Per'q; dies placidos) Halcyones (vt refert Plinius) fœtificant bruma, qui dies Halcyonides vocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maxime. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequētibus pariunt. Quibus quidem quatuordecim diebus maxime tranquillatur mare, vnde & Halcedonia pro tranquillitate à Plauto in Casina accipiuntur, cum inquit. Tranquillum est, Halcedonia sunt circa forum. nam (vt scribit Sextus) Halcedones à veteribus Latinis dictę sunt, quæ à Gręcis Halcyones vocantur, & Halcedonia dies, qui Halcyonides appellantur. Sanè Aristoteles in octano de animalibus Halcyonum duo esse genera ait. Alterum vocale, quod arundinibus insideat, alterum mutum paulo maiori corpore. Plinius vero scribit Halcyonem paulo passere esse ampliorem, colore Cyaneo, & subnigro. Dictæ sunt Halcyones, vt Ouidius putat ab Halcyone Ceycis vxore, vt alii ἀπὸ τοῦ κύειν ἐν τῇ ἁλί, hoc est, à concipiendo in mari. Vt vero Hegesander in Cōmentariis narrat ab Halcyoneo gigante, cuius filiæ fuerunt, Phostonia, Anche, Methone, Alcippe, Palene, Drimosterie, quæ post patris mortem se à Canastræo promontorio in mare præcipitarūt. Amphitrie vero ipsas in aues cōmutatas, quas ab Halcyoneo patre Halcyōas vocarunt. (Per'q; dies placidos septē) de numero quidem horum dierum variæ sunt antiquorum opiniones. Simonides nanque in Pentathlis vndecim esse ait, quod etiam Aristoteles in libris de Animalibus confirmat. Philochorus autem nouem esse scribit, Demagoras vero septem, cuius opinioni Ouidius adhæret. (Incubat Halcyone) incubare proprie dicuntur aues, dum oua fouent. Halcyone autē & Halcyon dicitur. Halcedo quoque Latine vocatur. Plautus in penulo: Quàm mare dulce est, cum ibi Halcedo pullos educit suos. (Pendentibus nidis) Halcyonum nidi admirationem habent, vt refert Plinius. Pilæ figura paululum eminentiores, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine, intercidi non queunt, franguntur ictu valido, vt spuma arida maris, nec vnde cōfingātur, inuenitur, putant ex spinis aculeatis. (Tum via tuta maris) nam (vt diximus,) per quatuordecim illos dies, quibus fœtificant Halciones mare tranquillatur, id quod benignitate Aeoli fieri ait poeta, vt commodum nepotibus faciat. Nam Halcyone (vt vidimus) Aeoli filia fuit. (Præstat) accommodat, ac tutum reddit æquor Halcyonum pullis. (Hos aliquis senior) Aesacus Priami filius ex Alyxothoe nympha cum amore Eperies nymphæ captus eam fugientem persequeretur, in causa fuit, vt illa periret, nam inter fugiendum à serpente icta interiit, tantoq; dolore Aesacon affecit, vt moriturus e scopulo se in mare præcipitauit. Quem Tethys miserata in mergum transmutauit. Ille vero indignatus quòd mori non potuerit, se mergere nunquam desiit, vnde mergus à sæpius se mergendo à Latinis est dictus. (Proximus aut idem si fors tulit) hoc est, aliquis proximus, aut forte idem senior. (Substricta crura) subtilia. (Sunt huius origo) Ilus & Assaracus, & Ganymedes filii fuerunt Trois Troianorum regis. Laomedon vero Ili fuit filius ac Priami pater, vt cū ex aliis permultis, tum ex Homero aperte colligitur. (Proles Dymantis) Hecuba, quam Dymantis filiam fuisse scribit Homerus Euripides vero Cissei Thracum regis. {Homerus Iliad.

Ταῦτ' ἄρα οἱ φρονέοντι παρίστατο
Φοῖβος Ἀπόλλων
Ἀνέρι εἰσάμενος αἰζηῷ, κρατερῷ τε
Ἀσίῳ, ὃς μήτρως ἦν Ἕκτορος ἱπποδάμοιο
Αὐτοκασίγνητος Ἑκάβης, υἱὸς δὲ Δύμαντος,
Ὃς Φρυγίῃ ναίεσκε ῥοῇς ἔπι Σαγγαρίοιο.

De Cisseo autem meminit Euripides in Hecuba his verbis: ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας λιπών, ἵν' Ἅιδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν Πολύδωρος Ἑκάβης παῖς γεγὼς τῆς Κισσέως Πριάμου τε πατρός, &c.} (Alyxothoe) nympha fuit hæc, ex qua Priamus Aesacon suscepit. (Conata) nixa & hærens. (Gracili bicorni) bicorne instrumentum est rusticum. (Captatam) quam sæpe capere tentauerat. (Eperie Cebrenida) Cebrinis fluuii ignobilis filiā, vnde etiā (vt Herodianus scribit) Cebrinia vrbs & regia Troadis fuit cognominata. {Apud Strabonem libro decimotertio, κεβρήνη, & κεβρηνία per ε, scribitur, eandem'que à Cebryone Priami filio, dictam, cuius & Homerus meminit, dicens:

Κεβριόνην νόθον υἱὸν ἀγακλῆος Πριάμοιο.

Apud Stephanum autem ita legitur: κεβρηνία χώρα τῆς τρῳάδος, ἀπὸ κεβριόνου τοῦ πριάμου. δίδυμος δὲ κεβρῆνα καὶ τὴν πόλιν φησίν. ἡρωδιανὸς δὲ ἀπὸ κεβρῆνος ποταμοῦ. In hac regione & sepulchrū Paridis & Oenones fuisse Strabo refert, de quo supra annotauimus. (Longe lacu relicto) scite. nam in lacu capi non possunt, cum aduolante accipitre se mergant, vt iis qui illo aucupio delectantur est notū. (Lacu) gurgite. (Fluuialis anas) fluuios incolens. (Vrget) impellit. (Coluber) serpens. (Strinxit) percussit. (Virus) venenum.

SVPPRESSA,

Halcyōes. — Halcedones. — *Cōiugale vt versus sit rectus Halcedoniorum descriptio sunt aūt dies septem nūero qb° mare trāqllū est vide Chiliades Eras. in prouer. Halcedonia sunt circa forū. — *a. l. Hesperien. — Halcyonū nidi. — Aesacus — Ilus. — Assaracus. — Hecubæ pater — ADD I. — Alyxothoe. — Cebrinis. — Cebrinia. — ADD I. Aesacus in mergū.

RAPH. ¶SVPPRESSA)repreſſa. ¶Nec e.mi.vin.tã.)vt tu petres intelligamus. ¶Nos duo)ego,& ſerpens. ¶Subederat)ſubroſerat. ¶Decidit in pon.)ſic quidem etiam legi poteſt, ſed deſilit, vel deiicit forſitan elegantius legeretur, vt intelligamus Aeſacum ipſum ſe in mare precipitaſſe. ¶Copia mor.) facultas moriendi. ¶Miſera de ſede)miſero corpore. ¶Subuolat) ſurſum volat ſup æ.) in mare. ¶Furit)indignatur. ¶Pronus)in caput. elegãter autem mergi naturam poeta deſcribit. ¶Fecit am.ma.)amor quem morte finire cupiebat, illum fecit macilentũ. ¶Longa in.cru.) internodiũ id dicitur ſpatii, quod eſt inter duos nodos. Nodoſa autem crura mergus habere videtur. ¶Noméq; ma.)à mergendo nanque mergus à Latinis fuit denominatus.

Cum uita ſuppreſſa fuga eſt amplectitur amens
Exanimem, clamat'q; piger, * piget eſſe ſecutum.
Sed non hoc timui. nec erat mihi uincere tanti.
Perdidimus miſeram nos te duo. uulnus ab angue,
A me cauſa data eſt. ego ſum ſceleratior illo
Qui tibi morte mea mortis ſolatia mittam.
Dixit, & è ſcopulo, quem rauca ſubderat unda,
Decidit in pontum. Tethys miſerata cadentem
Molliter excepit, nantem'q; per æquora pennis
Texit, & optatæ non eſt data copia mortis.
Indignatur amans inuitum uiuere cogi,
Obſtari'q; animæ miſera de ſede uolenti
Exire, ut'q; nouas humeris aſſumpſerat alas
Subuolat, atq; iterum corpus ſuper æquora mittit.
Pluma leuat caſus, furit Aeſacus. in'q; profundum
Pronus abit, leti'q; uiam ſine fine retentat.
Fecit amor maciem. longa internodia crurum.
Longa manet ceruix. caput eſt à corpore longe.
Aequor amat, nomen'q; manet, quia mergitur illo.

* a.l. me te

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

SArculaq; & raſtriq; graues. Lege Sarcula'que raſtriq; graues. ac lege quæ de q; cõiũctiõe ſupius diximus.

¶Poſitis te frõdibus arbos Tonſa comas luxit. Antiquã cõſuetudinem latenter attingit: quæ fuit vt comæ in luctibus tonderentur, id quod in penultimo Iliados in Patrocli funere Achilles facit: & eius exemplo Antoninus Imperator in funere Fauſti ſui à memoria liberti apud Herodianum in quarto: ac in funere Maſiſtii Perſæ faciunt apud Herodotum nono. Eundẽ ſanè morem idem Homerus ponit quarto Odyſſeæ: vbi Piſiſtratum Neſtoris filium ad Menelaum loquẽtem introducit. Et poeta noſter tertio huius operis libro: quo loco Narciſsi mortem exponit. ſic inquiens. Planxere ſorores Naiades: & ſectos fratri impoſuere capillos. Ac Statius (vt cæteros poetas præteream)in ſyluis nõ ſemel: q̃uis ferè ſemp deprauatus.

¶Cum Cecropio Eumolpio. Eumolpum Cecropium vel Athenienſem potes interpretari, vt poeta à Diodoro diſſentiat: qui Aegyptium facit. & à Pauſania. qui Thraciũ putat. vel qui Athenas venit habitatum in quo omnes conſentiũt. Vel genus à Cecrope ducentẽ per matrẽ. Quæ Erechthei pronepos ex filia erat. Lege Hecatoſtys primæ collectaneorum caput trigeſimumſeptimum.

¶Induiturq; aures lente gradientis aſelli. Triplicem rationẽ afferri inuenio: cur Midas aſini aures habuiſſe dicatur. Alii enim acutiſsimi eũ auditus fuiſſe inquiũt, vt aſini eſſe dicũtur q præter murẽ alalia cetera auditu præcedãt. Alii pagũ Phrygiæ ab ipſo habitatum aſſerunt cui nomẽ ὄνου ὦτα, ideſt aſini aures inditũ fuerit. Alii cõplures illi exploratores fuiſſe teſtãtur, q oĩa quæ in regione illa dicerẽtur aut fierent, diligẽter inquirerent. Author Ariſtophanis cõmẽtator in Plutũ.

¶Quam dura ad ſaxa reuinctam. Scopulum dicit, cui nomen ex re poſtea fuit Agamea, vt Stephanus ſcribit authore Hellanico. quod nomẽ innubus interpretabitur. eo quòd Heſione viro adhuc non copulata cero fuerit in ipſo expoſita. γάμους enim nuptias Græci appellant.

¶Nec pars militiæ Telamon ſine honore receſſit. Non ab re Telamonis fit mẽtio, quoniã cõſtat eum Herculi aſsiduũ comitem, & in multis certaminibus vnà cum eo pugnaſſe. Nec ſolũ in Iliũ nauigaſſe. Sed in Amazonas fuiſſe auxilio: ac Alcyoneũ interemiſſe vt Pindarus ſcribit. Theocritus magnam inter eos amicitiã fuiſſe demõſtrat. cũ ait. οἱ μὲν ἄριστοι τραπέζης ἀνδ' αἰεὶ τε τραπέζαι. Vnã ambo ſocii ſemper comederunt ad mẽſam. Si tãta igitur Herculi fuit cũ Telamone amicitia, non mirum ſi ei potius q̃ alteri donauit Heſionen.

¶Donec ſua membra teneri ſenſit. In ſepiæ formam mutata hæc nympha legitur deprẽſa à Peleo.

¶Velamenta manu prætendens ſupplice. Ramũ intelligit lauri vel oleæ lana circunuolutum. quo legati & caduceatores vtebanť. Lege primæ collectaneorũ hecatoſtys ca. xxxiii.

¶Et Peleus comitesq; rogãt. Reſtitue Peleusq; comitesq;. Nec te moueat, q;. copulatiua cõiunctio elongata, quoniam ratione & authoritate defenditur, vt ſupra retulimus.

¶Patriæ non degener artis. Quia Mercurius pater furtorum inuẽtorq; dicit. Lege Horatiũ primo carminũ, & hũc poetã quinto Faſt. ac ſecũdo huius operis libro.

¶Carmine vocali clarus cytharaq; Philemõ. Scribo Philæmõ cũ diphthõgo in media ſyllaba, vt ſit nomẽ ab arte deductũ. φίλος, enim amicus, οἴμη cantus dicitur. vnde amator cantus interpretabitur. Quod hic poetæ verſu datur cognoſcere.

¶Inde fragore graui ſtrepitus. corrigo Strepitãs ex veteri codice. illud nõ improbem. Item ex eodem lego.

¶Interea fratriſq; ſui. qui mutatus fuit i accipitrẽ, neq; enim filiæ mortem prodigium appellauerim.

¶Fratremq; ſecutis prodigiis. prodigia dicit lupi armenta vaſtantis: non fratris mutationem. Nam ſupra(vt diximus)eam ſignificauit.

¶Inuia cũ Phlegyis faciebat delphica Phorbas. hũc Phorbãta nõ eũ eſſe dixerim quẽ Iginus Triopæ (cuius ſupra meminimus)ex Hyſocle Mirmydonis filia, Diod in. v. Lapithi & Euriones filiũ tradit. qa is amicus fuit Apollinis, vt apud eũdẽ Diod. in. vi. & Iginii in Ophiucho licet intueri. niſi qs hunc & illũ eũdẽ eſſe dixerit: & Apollini poſt vitiatã Coronidẽ Phlegyæ filiã factũ inimicũ voluerit. Phlegyas ſanè (q & Phlegyes & Phlegys etiã declinať teſte Stephano (Maetis & Chriſes filius fuit: ac Theſſaliæ rex. A quo Phlegyæ eius regionis incolæ ſunt noĩati. Is ob acceptã iniuriã (quã diximus)Apollinis in Parnaſſo tẽplũ cõbuſſit: Phlegyamq; ciuitatem in Bœotia ꝯdidit. Lege Seruiũ in ſextũ Aeneidos ac Stephanum. Quorũ poſterior etiam tradit Phlegyas in Aethiopia populos fuiſſe, q deoꝝ cultus & leges iuenerũt.

¶Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat. quia matrimonio præſidet. vt Iunonemq; toris quæ præſidet alma maritis. vnde pronuba cognominatur.

¶Ambo Alite mutantur. Hanc fabulam à Nicandro Ouidium accepiſſe ait Probus in primum Georgicorum.

¶Fertur Alyxothoe)emẽdo Alyzothoe, ideſt velociter fugiens, vt ſit cõueniens nymphæ nomen, & à currendi celeritate deductũ ἀλύζω. enim fugio. θοός velocem ſignificat.

¶Ego ſim ſceleratior illo)Si ſim legimus, hemiſtichiũ hoc ſequenti verſui applicabimus, & ita legemus, vt aliqui codices habent. Ni tibi morte mea mortis ſolatia mittam. Si autẽ ſum(vt in aliis codicib⁹ ſcribiť & placet magis)à fine hemiſtichii ſenſus ꝯcludeť. & in ſequẽti carmine q nõ ni ſtatuem⁹.

AN. HEN. GL. IN LIB. XI. METAM.

Quæ poſtq̃ rapuere feræ, cornu'q; min. Diuulſere.

DIuulſere exponit Raphael dilacerauere, ego malim ab aratro auulſere, exponere.

Quippe pedum digitos, in quantum eſt quæ'q; ſec. Traxit.

Oppido obſcurus ſenſus. Vtrum autem Traxit, de Baccho ſimiliter intelligendum, vt ligauit? an de ſingulis Bacchi fœminis? ſed illud inquantum eſt quæq. ſecuta, non minus me ſolicitum habet, nec planè à me intelligitur.

Vade, ait, a magnis uicinum Sardibus amnem.

Herodotus lib. v. ait Pactolũ amnẽ mediũ forũ Sardium interfluere. Strab. ait lib. xiii. inqt Tmolum montẽ Sardiũ vrbi Iminere, ac ex eo fluere Pactolũ in Hermũ. Quapropter si Bacchus ad Tmolũ Pactolũ erat, vt paulo ante Poeta testatus est, Sardibus haud dubie erat. Mirũ igitur nõ Immerito videri potest, quẽ nã fluuium hic inuenire videaſ Poeta. Sed ego Pactolum intelligo ꝓpter auri ramenta. At illud vicinum cũ Herodoto nõ cõuenit, qui perfluere Pactolum ait vrbẽ Sardeis. Quidã Caystrũ existimarunt Sardibus vicinum, vt habet Ptolemæi pictura. Sed codex errat, vt puto.

Sustinet à læua, tenuit manus alt. plectrum.

Ex hoc loco manifeste pcipitur qd sit lyra, qd plectrũ. Lyra ois hodie vel trichordos est vel tetrachordos, vel hexachordos, ipsæ fides certis interstitiis filo signatis, tãguntur à sinistræ manus digitis, porrò chordę Plectro, idest arcu quẽ dextra tenet manus pcutiuntur aut verrũtur potius. Ea itaq; interstitia faciunt vt tota disdiapason ↄsonãtia etiã Trichordo haberi queat. At de hac re alias dicemus.

Prodidit agricolam.

Videndum etiam atque etiam quomodo accipiat verbũ prodidit hoc in loco. Lucus enim prodidit regem Midam agricolis, non ipsos agricolas. Raphael per agricolam intellexit regis famulum tonsorem quod apud agrum effoderat. Quod nescio sit'ne sequendum.

Adiicis huic animo monumenta potentia.

Idẽ Raphael illud huic aio ad Ceycẽ retulit, quasi diceret nostro p se benigno, ac liberali, sed difficultatẽ facit qd subiungitur: Nec tẽpora perde precãdo. ita vt locũ suspicer nõ oino purũ, vt huius Poetæ & diligẽtia & ingeniũ reqrit.

Incommendataq; tellus
Omnis & omne fretum.

Quod nobis cõmendatum est, curæ nobis est. Tellus igitur ac fretum incõmendata sunt vẽtis, quòd eis minime sint curæ, quippe à quibus perturbentur ac vastentur.

Iamq; labant cunei, spoliataq; tegmine ceræ.

Idem Ceræ diligenter exposuit picis quas naues integũtur. Vellem ita Cunei exposuisset.

Naufragio interiit, uidi, agnouiq;, manusq;
Et disced.

Latinitas postulat vt post, Agnouiq; distinguatur, & Manusq; coniungamus eum, Et discedentem cupiens retinere.

Et quærit uestigia siqua supersint.

Hęc sunt Poetę verba de Halcyone, mira me Hercle phãtasia, quasi quæ vestigia adhuc monstrare velit, statimq; non inuẽtis, exclamat: Hoc erat, p apostrophẽ plenã querelarũ.

Mane erat, egreditur tectis ad littus.

De quo littore loquatur incertum, neque enim Trachin propè mare erat. Sed nunc desinam, toties hoc conatu illusus, de his quærere in fabulis.

Proximus aut idem si fors tulit,

Raphael exponit aliquis proximus aut forte idẽ senior, sed omnino illud, Si fors tulit, lectorẽ remoratur, quod positum pro fortassis existimat D. Eras. Roterod. Nec est dubiũ quin illud Homeri exprimere voluerit, quod toties in Iliade est atque in Odyssea ὧδε δέ τις εἴπεσκε

Fertur Alyxothoe gracili con ata bicorni.

Item bicorne ait esse instrumẽtũ rusticũ. Quod si verum est, ego planè huius loci sensum nõ percipio. Nisi quod parturientes solent, si nemo nitẽtibus adsit, ad aliquid fulciri.

Aspicit Hesperien patria Cebrenida ripa,

Eperien legit Raphael. Cæterum Cebrenida per secundam vocalem e legendum est, non Cebrinida. Multa de Cebreniis Strabo libro decimotertio disserit.

ALLEGORIAE IN XI. LIB. METAMOR.

Carmine dum tali syluas animosq; ferarum, Threicius vates & saxa sequentia duxit. In hoc vndecimo libro. Ouid. primo agit de crudeli occisione Orphei, & mutatione mulierũ quæ eũ occiderunt in arbores, & de dracone qui caput eius deuorare voluit in lapidẽ mutato. Sed de his dictũ est in libro præcedente, & ideo trãseũdũ est ad sequẽtia: ¶ Dic causam literalẽ fabulæ ortũ sumpsisse ab ebriosis. Midas enim sacerdos Bacchi, idest vini dicitur fuisse, inquãtũ aliquãdo supponitur vltra modũ bibisse. Itẽ Silenũ titubantẽ honorat, qa ebriosus ebriosum amat. sed virtute Bacchi, idest vini qcqd tãgit aurũ efficitur. inquãtũ vir ebriosus se esse diuitẽ imaginatur, & quodlibet ab eo aurũ reputatur. Prouer. xxxi. Bibãt & obliuiscantur egestatis suæ & doloris sui nõ recordẽtur amplius ¶ Vel dic ↄtra auaros q nihil sciũt à deo petere nisi aurũ Et ideo plerũq; fit quòd deus talẽ fortunã dat auaro quòd in oibus quæ facit lucratur, & qcqd tãgit i aurũ mutari dicitur, quia de quocũq; se intromittit negocio vel artificio aduenit ipsi aurũ, idest lucrũ. Imo fit quòd ꝓprios cibos in aurũ ↄuertit, inquantũ ad saturitatẽ nõ audet comedere, sed potius cibos vẽdit & fit quòd fames auaritiæ augetur, & propter auri acqsitionẽ nullatenus satiatur. Eccle. Multi dati sunt in auri casus. Igitur talis vidẽs quòd ista nõ reficiunt sed auaritiis plus inflãmant, solet donũ cõtrarium, scilicet paupertatẽ vel diuitiarum ↄtẽptũ appetere. Quod quandoq; deus dat, ita quòd cessat in diuitiis delectari. Isti igitur in flumine scripturæ vel religionis aliquoties abluuntur, & ibi amore auri perditi exuuntur. Ex tunc iã pauperes Christi effecti in mundo sine diuitiis ↄuersantur dicẽtes illud Matth. xix. Ecce nos reliqmus oia &c. Quod ad literã multis accidit, sicut patuit de illo philosopho q cuncta quæ habuit auro vendidit qd tandẽ in massa positũ ne sibi ad philosophãdũ noceret i mare ꝓiecit.

Alleg. fab. Midæ.

¶ Applica hæc ↄtra rudes & bestiales q approbãt plus canticũ Panos ruricolæ q̃ Apollinis cœlicolæ, & plus approbãt terrenorum aduocatorum dicta q̃ cœlestiũ doctorum: magis ei placẽt illa quæ dicũt & faciũt hoies bestiales q̃ quæ agũt sancti & spũales hoies, sicut patet de multis rusticis q plus de suis sibilibus applaudũt q̃ de sapiẽtibus. Et pp hoc istis aures asininę dari dicuntur: inquãtũ iudicare de reb⁹ asininę & bestialiter cõprobãtur. i. Corin. ii. Animalis homo nõ pcipit ea qui spiritus dei sunt. Ideo dicitur Prouer. xxiii. In auribus insipientiũ ne loquaris, quia despiciẽt doctrinã eloquii tui. Et sicut dicitur, Eccle. viii. Cum fatuis cõsiliũ nõ habeas. Non enim poterũt diligere nisi quæ eis placent.

Alleg. fab. Iudicii Midæ inter Apollinem & Pana.

¶ Dic quòd nihil occultũ quod nõ reueletur, qa scilicet dato quòd aliquis aliquod secretum sub terra operuerit, & sic ꝑpetuo celãdũ crediderit, ↄtinget tamẽ quòd aliqua fistula. i. aliqua garrula psona illud canet & dicet, Imo multæ fistulæ, aut multi garruli sunt q nõ possunt dicere nisi illud quod ad ↄfusionẽ aliorum cõtingit eos scire. Vel dic de ꝓditione siqs dominũ suũ ꝓdiderit, vnde nõ sperat veniet q hoc aliis reuelabit. Fatuũ est igitur aliquod secretũ alicui dicere. dato enim quòd qs ipsum terræ, idest alicui simplici personæ credat dicere, ipse tñ cõtinere nõ poterit qn illud aliis reuelet, & debeat fistulare. Vñ illud Hieronymi ad Paulã dicere põt. Si secretũ esse volueris: mihi narrare nõ debueras. Et ideo Prouer. xxv. dicitur. Secretũ alieno ne reueles: ne forte insultet eum audierit & exprobrare non cesset.

Alleg. ser. in Midę & Arundinã

¶ Hæc allega ↄtra ingratos q dũ indigent auxilio hominũ multa promittere solẽt, sed quãdo negotia eorum facta sunt nihil volunt soluere. Quapropter ipsos deus & mundus solẽt tãq̃ ingratos affligere. Eccle. xxix. Donec accipiãt osculãtur manus dãtis & in promissionibus humiliãt vocẽ suã, & in tẽpore redditionis postulabit tẽpus & loquitur verba tædii. ¶ Vel dic allegorice quòd ista numina deũ & angelos signãt qui à principio Troiã, idest mundi ciuitatẽ ædificauerũt & ꝓ salario aurũ, idest fidẽ & charitatẽ à rege huius ciuitatis, idest ab hoie petiuerunt. Sed quia iste rex, scilicet Adã fidẽ fregit dũ in pomo peccauit, & sic aurum ꝓmissum nõ restituit, sed negauit, ideo fluctibus maris, idest amaris tribulationibus fatigatus extitit & filia eius, idest humana natura mõstris maris, idest dæmonib⁹ data fuit. Sed ꝓ certo Hercules, idest Christus p incarnationẽ veniens ipsam liberauit, & equos veloces & candidos, idest viros fideles & innocentes ꝓ salario inde sperauit. Sed quia Troia, idest mũdus ipsos reddere renuit, ideo finaliter ipsam in iudicio destruet, & totaliter dissipabit, & Hesionẽ liberatã, idest humanã naturam

Alleg. fab. Laomedõtis, & Hesionis eius filiæ ꝓ ædificatiõe Troiæ.

tură redēptă Telamoni, idest deo patri ppetuo cōmēdabit.

Alleg. fab. Pelei & Tethidis

¶ Sic vere prædicator vel prælatus quādo aliquā psonā caută variă, & cōditionē suă sub tot vitiis & dissimulationibus occultantē inuenit quòd eā nō pōt cōprehēdere vel corripere nec Achillē, idest Christū in ea per gratiā generare, circa hāc talē psonā dū dormit, idest dū nō aduertit laqueos regularis disciplinæ debet ponere, & sic ipsam impręgnare. ¶ Vel dic de diabolo qui animā cautā, & se ab ipso diuersimode occultātē dū à casu dormit, idest dū in mundo delectatur, laqueis diuersarū malarū ↄcupiscētiarū ipsam alligat, & sic fœtu peccati ipsam impręgnat. Iac. i. Concupiscētia cū ↄceperit parit peccatū.

Alleg. fab. Autolyci.

¶ Talis est diabolus, qa postq̄ aliquā animā furatus fuerit p peccatū solū colorē ei⁹, idest ↄuersationē eius mutare & de alba nigrā facere, idest de sancta turpē & peccātem, vt possit eius memoriā & notitiā à domino suo Christo penitus amouere. ¶ Vel dic quòd talis est adulator vel hæreticus q ita faciūt se, & facta sua palliare quòd vnū faciunt aliud apparere. Esaiæ. v. Væ q dicitis malū bonū & bonū malū ponētes tenebras lucē, & lucem tenebras, ponētes amarū in dulce & dulce in amarum.

Alleg. fab. Ceycis & Alcyones

¶ Sit aīa Christi vxor quādo videt quòd vir suus dei fili⁹ nauē crucis ascēdit vbi periclitatus & mortuus fuit cū videt & ↄsideat ipsū mortuū, debet se sup eū in mari, idest in amaritudine pœnitētiæ & ↄfessiōis p deuotionē ponere, & cū eo facto aue in resurrectiōe & ascēsione simul renouari, & sic auis similitudinem induere, & pee cōtemplationem ascendere & volare, sic vt sibi dicatur illud Psal. In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis.

Alleg. fab. trium filiorū somni.

¶ Vult Oui. per hos tres filios somni intelligere triplex genus solicitudinis quā immittit diabolus in corda dormiētiū mūdanorū p negligētiā vitæ suæ. Prima solicitudo est circa honores & dignitates; secūda circa voluptates, tertia circa cupiditates. Prim⁹ igit filius mittit ad supbos q eis effigiat de nobilitate humana, de dignitatibus & honoribus, de pōpa seculari, in vestitu, gestu, fabulatu, & eqtatu. Et isti quatenus tales sint nō curāt multū de diuitiis vel voluptate. Secūdus fili⁹ mittit ad libidinosos & nō repræsentat nisi ea quæ ad bruta ptinēt. Dicit enī Aristo. iii. ethicorū quòd illa delectatio maxime vocat exprobrabilis qua delectamur nō secūdū quòd sumus hoīes, sed secūdū quòd sumus aīalia. Talibus enim gaudere & maxime ea diligere bestiale est. Iste fili⁹ creat in hoīe solicitudinē & curā carnis in desideriis & cibis & potibus venereis & gete. Et isti nō principaliter habēt cordi honores vel diuitias nisi raro, sed tantūmodo voluptatē. Tertius filius somni mittit ad cupidos. Iste facit hoiem cogitatiuū circa inanimata, maxie circa aurū, argētū, & terræ mineras, qasi circa oues & boues solicitat hoc est secūdario, inquātū, scilicet p talia est pecunia acqrēda. Et hi oēs p regē somnū, idest peccatū reguntur & mittunt. Ro. v. Regnauit mors ab Adā vsq; ad Moysen. Et iste somnus diuitiarū voluptatū & honorū vertet finaliter in paupertatē, vilitatē & miseriā. Vnde Psal. Dormierūt somnū suū & nihil inuenerūt oēs viri diuitiarū in manibus suis. Et Prouer. ii. Noli diligere somnum ne te egestas opprimat.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER DVODECIMVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Gamemnon Atrei & Aeropes filius dux Achiuorum, cum in Aulide Ioui sacra ministraret, conspexit draconem in arbore, quæ impendebat aræ, lapsum ad nidū volucris cuius octo pullis consumptis ab eodem serpēte, & nouissime etiam matre Aquila circunuolitante ipse conuersus in saxum est. Quorum prodigio Calchas Testoris filius augur respondit per nouem annos in Troade dimicaturos Græcos, decimo autem illa eos potituros. Fertur autem portus Bœotiæ hic esse, vbi mille naues aduersis tempestatibus stetissent. Morantibus enim Achiuis respondetur a Calchante non ante classes posse moueri, quam Iphigeniam pater immolasset, quæ cum pro re communi ad aram esset applicata, inter sacrificium obductis nubibus à Diana rapta est, & pro eo supposita Ceruа.

Escius assumptis Priamus pater Aesacō alis
Viuere, lugebat tumulo quoq; nomen habēti
Inferias dederat cū fratribus Hector inanes,
Defuit officio Paridis præsentia tristi,
Post modo q rapta lōgū cū cōiuge bellum
Attulit in patriam, coniurataeq; sequuntur
Mille rates, gentisq; simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret vindicta, nisi æquora sæui

RAPH.

Escius assūptus) Quæ tēpore belli Troiani factæ sūt Metamorphoses, hoc libro ferè describit poeta, ac primū Draconis trāsmutationē, qui pullos cum matre apud Aulidē spectātibus Græcis deuorauit pspicue exponit. Nā cū mille Græcorū Helenā repetētium naues ad Aulidē ↄuenissent, ac Ioui sacrificare Græci vellēt, ecce serpens platanū aræ imminentē ascendit, ac primum pullos octo qui adhuc in nido erāt, deinde circunuolantē matrem deuorauit. Quod quidē cū alii admirarentur, Calchas ex eo collegit bellum nouē annos duraturum, ac decimo demū anno Troiā captum iri. Cæterum serpens ille ad perpetuā rei memoriam in saxum à Diis fuit cōmutatus. ¶ Nescius assumptis) more suo poeta cōcinne, & librum libro connectit, & quædam prænarrat, quo commodius (quam dixi) Draconis Metamorphosin in saxū exponat. ¶ Tumulo quoq; nomē habēti) Cenotaphio in quo nomen sine corpore erat inscriptum. ¶ Inferias dederat) sacrificia fecerat. Nam inferiæ dicūtur ea sacrificia, quæ inferis & mortuis fiunt. Hęc autem à poeta narrantur, vt hunc librum cum superiore aptius connectat. ¶ Paridis præsentia) periphrasis est. Paris enim defuit exequiis Aesaci fratris. Nam in Græciam ad rapiēdam Helenam nauigarat, quam Venus ipsi pollicita erat, cum iudex electus super trium Dearum pulchritudine Iunonis, Palladis, & Veneris pro Venere ipsa sententiam tulit, vt in laudatione Helenes Isocrates narrat. Orta nanque inter illas Deas contentione de pulchritudine, Alexander, qui Paris fuit cognominatus Priami filius iudex fuit constitutus, cui quidem cum Iuno polliceretur se totius Asiæ regnum concessuram. Pallas vero ipsum inuictum in bellis effecturam. Venus autem Helenam mulierum omnium pulcherrimam pro Venere vt Helena potiretur iudicauit.

Paridis iudicium.

¶ Post modo) postea. ¶ Longum bellum) decem nanque annos durauit. ¶ Cum coniuge) Helena. ¶ Commune gen. Pelasgæ) concilium totius Græciæ.

Serpens in saxum.

Inuia fecissent uenti.Bœotaq; tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more,Ioui cùm sacra parassent,
Vt uetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere cœruleum Danai uidere Draconem
In platanum,cœptis quæ stabat proxima *sacris.
Nidus erat uolucrum bis quatuor arbore summa,
Quas simul & matrem, circum sua dãna uolãtem
Corripuit serpens,auidaq; recondidit aluo.
Obstupuere omnes,at ueri prouidus augur
Thestorides uincemus,ait,gaudete Pelasgi.
Troia cadet,sed erit nostri mora longa laboris.
Atque nouem uolucres in belli digerit annos.
Ille ut erat uirides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis,& seruat serpentis imagine saxum.

ARG. FABVLAE SEQ.

* Iphigenia supradicta Agamemnonis filia in ceruam versa, & a Diana est in Tauricos fines translata.

Permanet Aonius Nereus uiolentus in undis,
Bellaq; non transfert.& sunt qui parcere Troiæ
Neptunum credant,quia mœnia fecerat urbis.
At non Testorides neque enim nescit'ue,tacet'ue,
Sanguine Virgineo placandam Virginis iram
Esse Deæ,postquam PIETATEM publica causa,
Rexq; patrem uicit,castumq; datura cruorem
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris,
Victa Dea est,nubemq; oculis obiecit,& inter
Officium,turbamq; sacri,uocem'q; precantum,
Supposita fertur mutasse Mycenida cerua.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum fama per orbem Græcorum adueptum ad expugnandum Ilium, & in Troade classis esse,apparuisset. Primus ex congressu bellantium Protesilaus Iphicli filius ab Hectore est interemptus, deinde nouissime Cygnum Neptuni filium,qui nullo telo interimi poterat, Achilles cum diu in certamine victoriæ contentio esset, & demum cum tela omnia morerer, Menoeto Lycio prius interempto, ipse ense persequens præcipitatum super saxum elisit, gutture presso. Quem priusquam spoliaretur armis ab illo, Neptunus eius parens in volucrem eiusdem nominis contulit, ne nominis aboleretur perpetuitas.

Ergo ubi qua decuit,lenita est cæde Diana,
Et pariter Phœbes,pariter maris ira recessit:
Accipiunt uentos a tergo mille carinæ:
Multaq; perpessæ,Phrygia potiuntur arena.
Orbe locus medio est inter terras'q;,fretum'q;,
Cœlestes'q; plagas triplicis confinia mundi.
Vnde quod est usquam,quãuis regionibus absit,
Inspicitur,penetr atq; cauas uox omnis ad aures.
Fama tenet,summaq; domum sibi legit in arce:
Innumeros'q; aditus,ac mille foramina tectis
Addidit,& nullis inclusit limina portis.
Nocte die'q; patet,tota est ex ære sonanti,
Tota fremit,uoces'q; refert,iterat'q; quod audit.
Nulla quies intus,nullaq; silentia parte:
Nec tamen est clamor,sed paruæ murmura uocis,
Qualia de pelagi (si quis procul audiat) undis
Esse solent,qualem ue sonum,cum Iuppiter atras
Increpuit nubes,extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet,ueniunt leue uulgus,eunt'q;
Mistaq; cum ueris passim commenta uagantur
Millia rumorum,confusa'q; uerba uolutant.
E quibus hi uacuas implent sermonibus aures.
Hi narrata ferunt alio,mensuraq; ficti

RAPH. Aulis. ¶INVIA) innauigabilia) ¶Aulide pisc.) Aulis vrbs est Bœotiæ Chalcidi finitima ab Aulide Euonymi, filii Cephisi filia cognominata. ¶Piscosa) piscibus abundante. ¶Tenuisset) retinuisset, remorata fuisset. ¶Incanduit) calefacta fuit. ¶Cœruleum draconem) nigrum. ¶Quæ stabat proxima) quæ imminebat sacrificiis cœptis. ua.l.castris

¶Thestorides) Calchas Thestoris filius. ¶Circum sua dãna) circum sua pignora, quæ cum maximo suo damno deuorari à dracone videbat. RAPH. ¶At nouem volucres) ordo est & sensus. Atque Calchas digerit & distribuit nouẽ volucres) ordo est & sensus. Atque Calchas digerit & distribuit nouem volucres & aues in nouem belli annos.

ADDI. ¶Tota hæc fabula describitur ab Home. lib. ii Iliados, qui auẽ ipsam passerem vocat, non aquilam, vt supra Lactantius in argumento: ita enim inquit:

Ἔνθα δ' ἔσαν στρουθοῖο νεοσσοί, νήπια τέκνα
Ὄζῳ ἐπ' ἀκροτάτῳ, πετάλοις ὑποπεπτηῶτες
Ὀκτώ, ἀτὰρ μήτηρ ἐνάτη ἦν, ἣ τέκε τέκνα.

Calchas. Porrò autem quod ad Calchantem attinet, fuit hic vates Græcorum, genus ab Apolline ducẽs, vt scribit Pherecydes. Fuit enim Idmon Apollinis filius ex Asteria Coroni (quanquam sunt qui Abantis eundem dicant) hic cũ Argonautis in Colchos nauigans, ab apro in Mariandinis periit interfectus, relicto filio Thestore ex Laothoe coniuge. Eius Thestoris Calchas fuit, qui post excidium Troianum in Asiam veniens, & ibi a Mopso vaticinandi certamine superatus, ex mœrore periisse dicitur. Cuius rei & Strabo meminit lib. xiiii. Homerus primo Iliad. τοῖσι δ' ἀνέστη

Κάλχας Θεστορίδης οἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος,
Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

¶Permanet Aonius) Agamemnon ad bellum Troianum proficiscens, cum apud Auliden reliquos Græciæ principes expectaret imprudens Dianæ ceruam occidit. Quare Dea irata in tantam tempestatem mare excitauit, vt Græcorum classis inde soluere non posset. Cum autẽ etiam peste laborarent, consultus Calchas respondit: Dianæ iram Agamemnonio sanguine esse placandã. Tandem igitur Agamemnonis quoq; cõsensu adducta Iphigenia ad aras vt immolaretur, à Diana dicitur fuisse sacerdoti subrepta, ac illius loco cerua supposita. ¶Bellaq; non transfert) è Græcia ad Troiam. ¶Quia mœnia fecerat vrbis) nam vnà cum Apolline muros vrbis Troiæ ædificauit Neptunus. ¶Neque enim nescit'ue tacet'ue) hoc est, & scit & dicit virginis sanguine Dianã esse placandam. ¶Virginis Deæ) Dianæ. ¶Publica causa) publica vtilitas. ¶Rexq; patrẽ) hoc est, officium regis pietatem patria expugnauit. ¶Mycenida) Iphigeniã Mycenæam. Mycenæ autẽ vrbs est Peloponnesi, à Mycenęo Spartonis filio, ac Phoronei fratre dicta. ¶Ergo vbi) vt Cygni Neptuni filii, cuius corpus nulla ex parte poterat vulnerari, Metamorphosin cum superiore connectat poeta, multa præmittit, ac primum Famæ aulam describit, deinde aduentum Græcorum ad littus Troianum, tum Protesilai cædem; qui primus egredi in littus Troianum ausus ab Hectore fuit interfectus. ¶Phœbes) Dianæ. ¶A tergo) à puppi. ¶Phrygia arena) littore Troiano. ¶Orbe locus medio) Famæ ædium elegans descriptio. ¶Triplicis mundi) in treis partes diuisi, cœli, mare, & terram, siue tribus partibus constantis, cœlo, aqua, & terra. ¶Vsquam) alicubi in loco. ¶Absit) distet. ¶Regionibus) regionum multarum spatio. ¶Fama tenet) habitat. Famam autem incorporeãm, tanquam corpus habẽtem describit. ¶Legit) elegit. ¶Summa in arce) in arcis summitate. ¶Innumeros aditus) innumerabiles & infinitos ingressus. ¶Et nullis inclusit limina portis) ianuas enim Famæ semper ait patere, nec vnquam claudi, cum nullæ insint. ¶Qualia de pelagi) qualia inquit esse solent murmura ab vndis pelagi venientia. ¶Increpuit) crepare & strepere fecit. ¶Commenta) ficta. sic Virgilius:

Tam ficti, prauique tenax, quàm nuncia veri.

¶Confusa) obscura, quæ difficulter percipi possunt. ¶Vacuas aures) ociosas.

Iphigenia in ceruam.

Mycenæ.

Famę ędiũ descriptio

Famæ comites.

Protesilai cædes.

CILLIC

Crescit & auditis aliquid nouus adiicit author
Illic crudelitas.illic temerarius error,
Vanaq; lætitia est,consternatiq; timores,
Seditioq; recens,dubioq; authore susurri.
Ipsa quid in cœlo rerum,pelagoq; geratur,
Et tellure uidet.totumq; inquirit in orbem.
Fecerat hæc notum,Graias cum milite forti
Aduentare rates neque inexpectatus in armis
Hostis adest,prohibentq; aditus,littusq; tuentur
Troes,& Hectorea primus fataliter hasta
Protesilae cadis,commissaq; prælia magno
Stãt Danais,fortesq; animæ. nec cognitus Hector,
Nec Phryges,exiguo quid Achaica dextera possit
Sanguine,senserunt & iam signata rubebant
Littora,iam leto proles Neptunia Cygnus
Mille uiros dederat iam curtus stabat Achillis,
Totaq; peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina,p'q; acies,aut Cygnũ,aut Hectora quærẽs
Congreditur Cygno.decimum dilatus in annum
Hector erat.tum colla iugo canentia pressos
Exhortatus equos,currum direxit in hostem.
Concutiensq; suis uibrantia tela lacertis.
Quisquis es o iuuenis dixit,solamen habeto
Mortis,ab Aemonio quod sis iugulatus Achille.
Hactenus Aeacides,uocem grauis hasta secuta est.
Sed quãquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri.
Vtq; hebeti pectus tantummodo contundit ictu.
*Nate Dea(nam te fama prænouimus)inquit
Ille.quid a nobis uulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim)non hæc,quam cernis equinis
Fulua iubis,cassis.nec onus caua parua sinistræ
Auxilio mihi sunt.decor est quæsitus ab istis.
Mars quoq; ob hoc cape arma solet.remouebis oẽ
Tegminis officium.tamen indistrictus abibo.
Est aliquid non esse satum Nereide,sed qui
Nereaq;,& natas,& totum temperat æquor,
Dixit.& hæsurum clypei curuamine telum
Misit in Aeaciden,quod & æs,& proxima rumpit
Terga nouena boum.decimo in orbe moratũ est.
Excipit hoc heros.rursusq; trementia forti
Tela manu torsit.rursus sine uulnere corpus,
Syncerumq; fuit.nec tertia cuspis apertum,
Et se præbentem ualuit distinguere Cygnum.
Haud secus exarsit,quã in circo Taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas uestes elusaq; uulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum,considerat hastæ.

RAPH. ❡ILLIC cru.)Famæ comites enumerat poeta. ❡Consternatiq; ti.)ab effectu,quod consternatos atque perturbatos homines reddant. ❡Seditioq; re.)nouus tumultus. ❡Susurri)murmura. ❡Ipsa quid in cœlo)Fama inquit omnia quæcunque in mundo aguntur uidet. ❡In totum or.)de iis quæ in toto orbe aguntur ❡Fecerat hæc no.)vulgauerat. ❡Hostis adest;)hostes aduenerũt. ❡Fataliter)ex fatorum lege. ❡Protesilae cad.)Protesilaus Isiphyli * fuit filius,ac Laodomiæ Acasti filiæ maritus,qui Græcorum primus in litus Troianũ egredi ausus,ab Hectore fuit interfectus. {Idq; fataliter,vt supra dixit. Responsum enim fuerat Achiuis,vt & Higynus annotauit,eum qui primus litora Troianorũ attigisset,periturũ,fabulã aũt describit Home. Iliad.ii.his versibus:

(* al. Iphicli.)

ADDI.

Τῶν δ' αὖ Πρωτεσίλαος ἀρήϊος ἡγεμόνευε
Ζωὸς ἐών,τότε δ' ἤδη ἔχεν κατὰ γαῖα μέλαινα.
Τοῦ δὲ καὶ ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος Φυλάκῃ ἐλέλειπτο
Καὶ δόμος ἡμιτελής,τὸν δ' ἔκτανε Δάρδανος ἀνήρ
Νηὸς ἀποθρῴσκοντα πολὺ πρώτιστον Ἀχαιῶν.

Quod aũt hic ab Hectore occisus dicit,id alii variãt quidã eni ab Aenea occisũ volunt,qdã ab Achate,Aeneæ socio,alii tñ ab Euphorbo,vt eodẽ loco annotat Cõmẽt. Protesilaum porro dictũ ait Higynus,eò qd primus Græcorum perisset,cum antea Iolaus diceretur. Huius pater Iphiclus fuit,cursus velocitate ac leuitate celebris,vt qui pedibus supra summas aristas decurreret,neque spicas earum læderet aut infringeret,Iphicli autem Phylacus. Vnde & Phylacides alibi dicitur Protesilaus ab auo videlicet paterno non à loco. Dicitur autem idem etiã ab inferis commeatu in triduum impetrato,redisse in vitam vxoris Laodamiæ precibus,quam rem Lucianus tractat in Dialogis inferorum,& diuinos postea honores consecutus,Eleunte in Chersoneso,vt Pausan.in Atticis tradit.} ❡Stant magno)constant,quia fortissimum virum amiserunt. ❡Fortesq; animæ)cõstat verbum est subaudiendum. ❡Nec cognitus Hector)constat magno subaudiatur.est enim ordo & sensus,& Hector non cognitus magno cõstat Græcis.Si enim cognitus fuisset,facile illum vitasset Protesilaus. ❡Achaica dextera)Græcorum vires,quãuis ad Achillem & Aiacem alludere videatur,qui multos ex Troianis interfecerunt. ❡Signata)infecta sanguine subaudiatur. ❡Proles Neptunia Cyg.)tandem ad Cygni Metamorphosin,id quod à principio libri intendebat poeta peruenit. Nam Cygnus Neptuni filius,quod dono patris nullo ferro posset vulnerari,Achillis impetum expectare ausus est,à quo sæpius hasta frustra percussus,cum ferri acies corpore illius retunderetur,tandem corruptus,& strangulatus est. Quẽ cũ Achilles spoliare vellet,arma sine corpore fuisse relicta aiaduertit,nã pater Neptun' illũ i auẽ Cygnũ iã cõmutarat. ❡Stabat)erect' erat. ❡Achillis)Achilles autem Pelei & Thetidis fuit filius,dictus vel ἀπὸ τοῦ ἄχος λύειν hoc est,à soluendo dolore,medicus enim fuit,à Chirone medicinam doctus vel ἀπὸ τοῦ ἄχος Ἰλιεῦσιν ἐπενεγκεῖν hoc est,ab inferendo Iliensibus dolore,vel à particula priuatiua,& χίλου,hoc est,cibo. Neque enim lac gustauit prorsus,sed medullis ceruorum à Chirone nutritus fuit. Vnde (vt inquit Euphorion,)à Myrmidonibus Achilles fuit nolatus. ❡Peliacæ cuspi.)Pelias hasta Achillis dicta est à Pelio mõte,ex quo fuerat recisa,vñ Peliac' declinatur. {Peliadis descriptio est apud Hom. Ilia.xv.

Cygnus Neptuni filius.

Achilles.

ADDI. Pelias.

Ἔγχος δ' οὐχ ἕλετ' οἶον ἀμύμονος Αἰακίδαο
Βριθὺ,μέγα,στιβαρὸν,τὸ μὲν οὐ δύνατ' ἄλλος Ἀχαιῶν
Πάλλειν,ἀλλά μιν οἶος ἐπίστατο πῆλαι Ἀχιλλεύς
Πηλιάδα μελίην τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε Χείρων
Πηλίου ἐκ κορυφῆς φόνον ἔμμεναι ἡρώεσσι.}

❡Equos pres. col.ca.)hoc est,pressa & onerata iugo colla albentia habentes. est enim synecdoche maxime huic poetæ familiaris. ❡Hactenus Aeci.)locutus est,subaudiatur. ❡Vt he.)tanquam hebeti & obtuso non autem acuto. ❡Cassis)galea. ❡Caua par.)concauum scutum. ❡Decor)pulchritudo,ornamentum. ❡Mars quoque ob hoc)propter decorem,vt ornatus videatur,non autem vt ptegatur. ❡Indistrictus)inuulneratus. ❡Est aliquid)modeste genus suum ostentat Cygnus,ac matri Achillis anteponit. ❡Nereide)Thetide nympha,Nerei filia. ❡Sed qui Nereaq;)ex eo subaudiatur,est autem Neptuni periphrasis. ❡Terga nouena)nouem terga & pelles. ❡Decimo orbe)decimo tergore. ❡Moratũ est)retentũ est,atq; remoratum. ❡Syncerumq; fuit)integrum. ❡Apertum)nudatum. ❡Et se præbentem)se hastæ opponentem. ❡Distinguere)vulnerare. ❡Circo aperto)spatioso. In circo autem venationes exhibebantur. ❡Phœnicias ve.)purpureas,quibus maxime agrestes tauri in arena irritabantur. {Hos nostrum vulgus Euba

*Salutatio cui subest tacita ironia,Frustra iactas tuos parentes Deos,cũ & ego diis genit' sim.

ADDI.

los hodie vocat, hi enim colorem puniceum, aut rutilum non ferunt, eumq; gestantes impetunt. Irritari autem solebant & pilis inde factis. Hinc Martialis libro primo.

Q ui modo per totam flammis stimulatus arenam,
Sustulerat raptas taurus in astra pilas. Et rursum
Nanque grauem gemino cornu sic extulit vrsum,
Iactat vt impositas taurus in astra pilas.

Hærebat ligno, manus est mea debilis ergo.
Quas'que ait ante habuit uires effudit in uno.
Nam certe ualuit, uel cum Lyrnesia primum
Mœnia deieci, uel cum Tenedon'que, suo'que
*Aectioneas impleui sanguine Thebas.
Vel cum purpureus populari cæde Caycus
Fluxit, opus'que meæ bis sensit Telephus hastæ.
Hic quoque tot cæsis, quorum per littus aceruos
Et feci, & uideo, ualuit mea dextra, ualet'que.

} ¶ Elusa) irrita & vana.

COEL. RHOD. ¶ CAEterum quia de pilis sermo est, astruit poetę illius acutus interpres, vt de eo meum semper fuit iudicium, & bene doctus quoque, etiã si nasutiores multi, subditis equo calcarib⁹, laxis habenis toto in illum feruntur impetu, & altius genuinũ infigũt, ab hac pilarum similitudine vestes, quæ in spectaculo tauris obiicerentur iritandis, pilas item fuisse nuncupatas, quòd à tauris peterentur, tanquã effigies hominum. Vel, inquit, pilæ dicebantur, quòd in globum & lusoriæ pilæ speciem conuolutæ iactabantur: quanquam rudis antiquitas, vt Pædianus author est, homines è stramine formaret ad eum vsum. Postea, inquit, luxus in tantum auctus est, vt vestes etiã purpureæ obiicerentur. Q uod duodecimo Metamorphoseon significasse Ouid. quoque videtur, quum ita canit:

*aabsolus. Echionias

Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Phœnicias vestes, elusaq; vulnera sentit.

Sed vt nos ex multiiuga lectione cultius aliquid aucupemur quod ingeniosus enarrator minus aduerterit, cuius fiducia haudquaquam in aurem vtráque dormiendum, sed peruigilate semper excutiẽdi poetarum sensus, quibus ille multum intulit claritatis, quum alioqui Heracliti tenebris obuo'uti, plurimis iacerent incogniti & insciti: quod sanè velut auri coronarii laxamentum dixeris, eminentis ingenii fertilitate cõdonatũ: subest semper ferè intercutaneæ eruditionis aliqd, quod non nisi Linceo conspexeris, veluti in eo (quod ait) nimio luxu institutũ, vt Phœniceæ vestes coniicerentur ad taurorum iritationem. Id vero minus veritate connititur, nã ex natura rerum oborta consuetudo est, quam & iureconsultus Vlpianus Digestis de furtis non ignorasse videtur, vbi ait: Cum eo qui pannum rubrum ostẽdit, fugauitq; pecus, vt in fures incideret, furti actio est. Hoc & In institutionibus relatum inuenies De obligationibus quæ ex delicto nascuntur. Q uod vt verũ scias, audi quid doctissimus ille Plutarchus in Oratione qua cõnubialia contexuit præcepta, ad hoc ipsum pertinentia memoriæ mãdanda censuerit. Q ui elephãtis (inquit) se admouent, vestem claram non gestant, nec puniceã qui tauris, quòd huiusmodi coloribus illa animalia maxime efferantur, sicuti tigres in tantum aguntur furorem sonitu tympanorum, vt semetipsas dilanient, feles olfactu odoramentorũ perturbari & furere, traditur. Idẽ porrò Plutarchus in libro de Alexandri fortuna, liquidius etiãnũ tauros phœniceis iritari efferariq; scribit, elephãtes vero albis.

RAPH. ¶ ERGO) affectui & indignationi seruit hæc dictio ergo Indignatur enim Achilles, quod Cygnus acuta hastæ cuspide vulnerari non possit. Cum maxima vero indignatione in dextræ suæ debilitatẽ causam refert. ¶ Lyrnesia mœn.) Lyrnesus vrbs Troadis, quam Græci diripuerunt, vnde Briseida rapuit Achilles. {Homerus Iliados secundo.

ADDI.

Κεῖτο δ' ἐν νήεσσι ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεὺς,
Κούρης χωόμενος Βρισηΐδος ἠϋκόμοιο.
Τὴν ἐκ Λυρνησσοῦ ἐξείλετο πολλὰ μογήσας,
Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης.
Κὰδ δὲ Μύνητ' ἔβαλεν, καὶ Ἐπίστροφον ἐγχεσιμώρους,
Υἱέας Εὐηνοῖο Σεληπιάδαο ἄνακτος.

Q uo loco Cõmentator addit Mynetem fuisse cõiugẽ Briseidis. ¶ Vel cum Tenedonq;) Tenedos insula est, è regione littoris Troiani, vt & Virg. ii. Aenei. meminit. Hæc à Tenne Cygni filio nominata dicitur, cum antea Lycophrys vocaretur. Nã Cygni, (eius de quo hic Ouid. agit) duo liberi fuere, Tennes & Leucothea. mortua autẽ eorũ matre, Cygnus nouercã illis induxit, Phylonomen, siue vt alii, Polybœam nomine. Hæc cum amore & libidine in Tẽnem accensa ferretur, de stupro illũ appellauit, sed Tennes à scelere abhorrens, solicitãtem repudiauit. quare illa metu ne pderet, Tennem apud patrẽ præuenit, vltroq; illũ detulit, quasi q se temerare voluisset. Cygnus itaq; in filium ira cõmotus, capsæ inclusum in mare abiecit, sed Neptunus castitate adolescẽtis, & item quod nepos ipsius esset, adductus, capsam Lycophryi insulę appulit, quã incolæ vidẽtes, & aperiẽtes, Tẽnẽ cognito eius casu, regẽ insulæ cõstituerunt, ipsamq; Lycophryn, de noie eius Tenedũ appellarũt author Cõmẽt. Home. i. Iliad. Hãc autẽ insulã Gręci ductu Achillis, vt & Lesbum & vicina alia loca decẽnali illo bello, incursionibus vastarunt ac diripuerunt. } ¶ Solus Echio.) corrupte qdẽ sic legitur eorũ culpa, qui sibi oia pmittunt in iis inuertẽdis, quæ in priscis exẽplaribus descripta nõ pcipiũt. Cũ enim quasnã Oui. Aeetionias Thebas vocaret, minus intelligerent hoĩes & imperiti & temerarii, nõ solum Aeetionias in Echionias inuerterunt, sed hoc quoq; nomẽ Solus cõmodo suo ascripserũt, ignorantes Echionias Thebas in Bœotia esse, quæ p Græcis ctra Troianos steterũt, vt aperte in. ii. Iliad. narrat Hom. Q uas autẽ se iactat expugnasse Achilles in Cilicia sunt Aeetioniæ dictæ ab Aetione Andromaches patre, quẽ ab Achille interfectũ, Thebẽq; vrbẽ Ciliciæ excelsã fuisse depopulatã apud Homerũ Andromache ipsa cõqueritur. Thebæ aũt multarũ vrbiũ est nomen. Siquidẽ & in Aegypto & in Bœotia & in Cilicia, & in Syria, & in Ionia iuxta Miletum, & in Attica & in Thessalia Pthiotide & in Italia Thebæ fuerunt. Thebæ sanè Ciliciæ pro Troianis contra Græcos arma sumpserũt, legitur etiam Eenoneas. {Homerus Iliados primo.

Aetioniæ Thebæ

Thebæ.

ADDI.

Ὠιχόμεθ' ἐς Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἠετίωνος
Τὴν δὲ διεπράθομεν, καὶ ἤγομεν ἐνθάδε πάντα. Et Iliados sexto,
Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος
Ἠετίων, ὃς ἔναιεν ὑποπλακίῳ ὑλησσῃ
Θήβῃ ὑποπλακίῃ, Κιλίκεσσ' ἄνδρεσσιν ἀνάσσων. Et rursum.
Ἤτοι γὰρ πατέρ' ἁμὸν ἀπέκτανε δῖος Ἀχιλλεὺς,
Ἐκ δὲ πόλιν πέρσεν Κιλίκων εὖ ναιετάουσαν
Θήβην ὑψίπυλον κατὰ δ' ἔκτανεν Ἠετίωνα, &c.

Ex hac autem vrbe & Chryseidem abduxere Græci Chrysæ sacerdotis filiam, vt Iliados primo:

Ἐκ δ' ἕλον Ἀτρεΐδῃ Χρυσηΐδα καλλιπάρῃον,
Χρύσης δ' αὖθ' ἱερεὺς ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνος.

Sunt autẽ Chryseis & Briseis patronymica noĩa, cum ppria fuerint, Alterius Astynome, alterius Hippodamia, vt Commenti. ibidẽ annotat. } ¶ Purpureus Cayc.) fluuius est Mysiæ, Caycus quã regionẽ Græci deuastarũt, ne Troianis ferre auxiliũ posset. ¶ Cæde pop.) occisione populi sui. ¶ Bis sen. Tele.) Telephus Herculis fuit filius ex Auge nympha, q expositus, à cerua dicit fuisse educatus, robustusq. effectus Lycijs impauit. Senties aũt pro Troianis ab Achille quidẽ in femore fuit vulneratus, sed à suis protectus mortẽ effugit. Cũ vero nulla remedia vulneri inuenirentur, Apollo consultus respõdit aliter nõ posse sanari, nisi iterũ se Achilli præberet vulnerandũ. Q uod cum fecisset, incolumus euasit, hoc autẽ Plin. ad naturalẽ referens rationẽ ait. Ferri naturã stipticam esse, ideoq; medicos emplastris plagarũ limaturã ferri adhibere solere. Vnde & Achilles inquit doctus à Chirone per decussionẽ ferri Telephi vulnus dicit curasse. {Et rursum libro. xxxiiii. cap. xv. Est & rubigo ipsa in remediis, & sic Telephũ proditur sanasse Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit. Ita certe depingitur eã decutiens gladio. } {Porrò de Telephi vulnere idẽ Ouid. libro primo Remed.

Caycus.

ADDI.

ADDI.

Vulnus

Dixit & ante actis ueluti male crederet,hastam
Misit in aduersum Lycia de plebe Nemeten.
Loricamq; simul,subiectaq; pectora rupit.
Quo plangente, grauem moribūdo pectore terrā,
Extrahit illud idem calido de uulnere telum.
Atq; ait hæc manus est, hac qua modo uicimˀhasta.
Vtar in hunc idem * sit in hoc precor exitus idem.
Sic fatur.Cygnumq; petit.nec fraxinus errat,
Inq; humero sonuit non euitata sinistro.
Inde uelut muro,solidaq; a caute repulsa est,
Qua tamen ictus erat,signatum sanguine Cygnum
Viderat,& frustra fuerat gauisus Achilles.
Vulnus erat nullum.sanguis fuit ille Nemetæ
Tum uero præceps,curru fremebundus ab alto
Desilit,& nitido securum cominus hostem
Ense petens parmam gladio,galeamq; cauari
Cernit,& in duro lædi quoq; corpore ferrum.
Haud tulit ulterius,gladioq; aduersa reducto
* Ter,quater ora uiri,capulo caua tempora pulsat,
Cedentemq; sequens,instat,turbatq;,ruit'q;,
Attonitu'q; negat requiem pauor occupat illum,
Ante oculos'q; natant tenebræ,retro'q; ferenti
Auersos passus medio lapis abstitit aruo,
Quem super impulsum resupino corpore Cygnū
Vi multa uertit,terræ'q; affixit Achilles.
Tum clypeo,genibus'q; premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ,quæ presso subdita mento
Elidunt fauces,& respiramen,iter q;
Eripiunt animæ,uictum spoliare parabat,
Arma relicta uidet,corpus Deus æquoris albam
Contulit in uolucrē,cuius modo nomen habebat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Superato autem Cygno inter epulas Achilles, cæterique Achiui admirantur corporis duritiem, quod toties hasta a corpore eius esset repulsa, quæ admiratio a Nestore sene doctissimo speciosiore exemplo insinuatur. Retulit enim sua ætate Cænum Elati filiam fuisse,quæ propter pulchritudinem a Neptuno compressa sit: Data illi venia ob iniuriam,vt in virum mutata nullo telo interfici posset Hinc cum Pirithous Ixionis filius Neptuni interfeisset * ducta Hippodamia, & Eurytus inter Centauros incitatus in nuptam nouam impetum fecisset, cæteri Lapithæ atque Centauri nuptias frequentantes prosiluere. Ideoque cum maxima cædes esset exorta, plurimique ex vtraque parte ob raptum matronaæ concidissent, eo quod inuiolabilis ipse restaret,ab vniuersis qui ex cæde reliqui fuerunt nouissime impetu facto, congestisque in eum arborum truncis, spiritum reddere coactus est. Tamen non immemor Deus Neptunus a quo speciosum munus acceperat,supradictum in volucrem nominis sui transfigurauit.

Hic labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit,& positis pars utraque substitit armis.
Dum'q; uigil Phrygios seruat custodia muros,
Et uigil Argolicas seruat custodia fossas,
Festa dies aderat,qua Cygni uictor Achilles,
Pallada mactatæ placabat sanguine uaccæ,
Cuius ut imposuit prosecta * calentibus aris,
Et diis acceptus penetrauit in æthera nidor,
Sacra tulere suam. pars est data cætera mensis.
Discubuere toris proceres,& corpora tosta
Carne replent,uino'q; leuant curas'q;,sitim'q;.
Non illos citharæ,non illos carmina uocum,
Longa'q; multifori delectat tibia buxi.
Sed noctem sermone trahunt, uirtus'que loquendi
Materia est.pugnam referūt, hostis'que, suam'que,
In'que uices adita,atque exhausta pericula sæpe
Cōmemorare iuuat quid enim loqueretˀ Achilles?
Aut quid apud magnū potius loquerentˀ Achillē?

Vulnus (inquit) Achilleo
quæ quōdā fecerat hosti,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Imperauit autem Telephus Mysis, quos Homerus, & post eum Calaber, Ceteos vocant, non Lycus, vt Regius sensit, à Teuthrante rege, cuius filiam Argiopen vxorem duxerat, successor ei terræ relictus, vt Diodorus author est libro quinto, & Pausanias in Arcadicis, Pindarus Ode quarta Isthmiorum: τίς γὰρ ἐσλὸν Τήλεφον τρῶσεν ἑῷ δορὶ Καΐκου παρ' ὄχθαις. Huius filius Eurypylus fuit, quem postea Neoptolemus ad Troiam profectum,occidit. Homerus Odysseæ vndecimo:

Ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ,
Ἥρω' Εὐρύπυλον· πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων, &c.

Reliqua apud Calabrum vide libro sexto.}

RAPH. ¶ANTE actis)cædibus ante factis. ¶Plangente) percutiente. ¶Vtar in hoc idē) ego idem vtar hasta eadem contra hunc Cygnum. ¶Fraxinus)fraxinea. ¶Non euitata) à Cygno, qui nihil illa offendebatur. ¶Solida caute)solido lapide. ¶Securum hostem) Cygnum nihil timentem,quia vulnerari non poterat. ¶Ferrum lædi) retundi. ¶Ter quater)sæpius. ¶Cedentem) retro sub intelligatur. ¶Ruit) eruit. ¶Tenebræ natant) volitant. attonitus enim nihil prospicere poterat. ¶Quem super) anastrophe est, super quem enim in soluta dicimus oratione. ¶Affixit terræ) prostrauit. ¶Trahit)trahēs stringit. ¶Elidunt)comprimunt. ¶Contulit in volucrem) conuertit in volucrem, non nouam, sed in quā Cygnus Stheneli regis Lygurum filius casu Phaethontis fine fine dolens fuerat commutatus, vt in secundo Poeta narrauit.

ADDI. { Tres autem Cygni memorantur apud Poetas, primus Neptuni filius, quem occidit Achilles, de quo hic Ouidius, & in Phocicis Pausa. Alter Stheneli filius, Lygurum rex, de quo idem Ouidius supra libro secundo, & Pausanias in Atticis mentionem facit, qui idem & Musicum eundem fuisse dicit, atque inde fabulæ locum datum. Tertius autem Cygnus Martis filius fuit, quē Hercules singulari certamine apud Peneum amnem superauit & occidit. exponit Pausanias eodem libro, & Hesiodus in Aspide.} ¶Hic labor) descripturus Poeta duplicem Cænei mutationem, nam ex fœmina in virum, & ex viro in auem est transfiguratus, sacrificia, conuiuia'que Græcorum principum, prælium'que Lapitharum cum Centauris in Pirithoi nuptiis prænarrat. ¶Fossas) castrorum. ¶Prosecta) exta.

ADDI. {A' prosecando dicta, quod in sacris Diis prosecabant, hoc est, seorsim & primitus resecta adolebantur. Lucanus libro sexto,

– Si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido prosecta cerebro.}

¶Acceptus) gratus. ¶Nidor)odor proprie tostarum carnium. ¶Sacra tulere suā) sacrificia habuere suam portionem. ¶Toris) in lectis. stratis nanque tribus lectis antiqui discumbebant. ¶Tosta carne nam heroes elixis non vescebantur carnibus. ¶Multifori buxi) multa foramina habentis. hæc autem oblectamenta otiosorum & delicatorum sunt, non fortium atque bellicosorum. ¶Virtus)fortitudo. ¶Exhausta) expugnata, ac superata.

* Vet. codex habet iisdē.s. manu & hasta

* Versus sonorus.

* a. l. nuptias celebraret.

* au. calētibus

Proxima præcipue domito uictoria Cygno
In sermone fuit. uisum * mirabile cunctis,
Quod iuuenis corpus nullo penetrabile telo,
Inuictum'que a' uulnere erat, ferrum'que terebat.
Hoc ipse Aeacides. hoc mirabantur Achiui.
Cum sic Nestor ait, uestro fuit unicus æuo
Contemptor ferri, nulloq; forabilis ictu
Cygnus. at ipse olim patientem uulnera mille
Corpore non læso Perrhæbum Cænea uidi.
Cænea Perrhæbum, qui factus inclytus, Othryn
Incoluit, quoq; id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat. monstri nouitate mouentur,
Quisquis adest, narretq; rogant, quos inter Achilles
Dic age (nam cunctis eadem est audire uoluntas)
O' facunde senex, æui prudentia nostri,
Quis fuerit Cæneus. cur in contraria uersus.
Qua tibi militia, cuius certamine pugnæ.
Cognitus, a quo sit uictus, si uictus ab ullo est.
Tum senior, quamuis obstet mihi tarda uetustas,
Multaq; me fugiant primis spectata sub annis, *
Plura tamen memini, nec quæ magis hæreat, ulla
Pectore res nostro est, inter bellique domusq;
Acta tot. ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere, uixi
Annos bis centum, nunc tertia uiuitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateia Cænis
Thessalidum uirgo pulcherrima, perq; propinquas,
Perq; tuas urbes (tibi enim popularis Achille)
Multorum frustra uotis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoq; forsitan illos.
Sed iam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa tuæ. nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos, secretaq; littora carpens
Aequorei uim passa Dei est. ita fama ferebat.
Vtq; nouæ Veneris Neptunus gaudia cœpit:
Sint tua uota licet, dixit, secura repulsæ.
Elige quid uoueas. eadem quoq; fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc iniuria uotum,
Tale pati iam posse nihil da fœmina'ne sim.
Omnia præstiteris. grauiore nouissima dixit
Verba sono, poteratq; uiri uox illa uideri,
Sicut erat. nam iam uoto Deus æquoris alti
Annuerat, dederatq; super neu saucius ullis
Vulneribus fieri, ferro'ue occumbere posset.
Munere lætus abit, studiisq; uirilibus æuum

* a.l. miserabile

RAPH. ¶INVICTVMq; à vulnere erat) insuperabile atq; expers vulneris erat. ¶Terebat) hebetabat, retundebat. ¶Forabilis) penetrabilis. ¶Perrhæbum Cæ. vi.) Cænis Elati Lapithæ filia fuit, cui Neptunus cum vim intulisset, copiā fecit vt quicquid vellet, peteret, se enim omnino concessurum. Puella vt vir inuulnerabilis efficeretur petiit. Id illi benigne præstitit Neptunus, Cæneusq; vocatus nulli Deorum neq; sacrificabat, neq; supplicabat, sed suæ dūtaxat hastæ, cui etiam peregrinos ad se venientes sacrificare cogebat. Qua impietate iram Iouis in se concitauit. Nam in pugna à Centauris in nuptiis Pirithoi excitata, multos hostium cum interfecisset, neq; ipse cuius q̄ ferro vulnerari posset, à Centauris tandem coniectis arboribus fuit oppressus, in auemq; à Neptuno transmutatus.

Perrhæb. ¶Perrhæbū) Perrhæbus vrbs est Thessaliæ, vnde Perrhæbus & Perrhæbeus nomen gentile declinatur, cuius nominis cum prima syllaba sit breuis, duplicato e, à poeta producta est.

ADDI. {Sequitur hoc loco Regius scripturam Stephani, apud quem legitur simplice ρ, περαιβὸς πόλις θετταλίας, &c. Quanquam & apud Homerus in Catalogo legatur:

Τῷ δ' ἐνιῆνες ἕποντο, μενεπτόλεμοί τε περαιβοί.

Sed hoc versus, vt puto, gratia. Apud Strabonem autem vbique περῥαιβοί, duplici ῥῥ, scribitur, fuisse autē Perrhæbos idem Strabo docet, populum Thessaliç, iuxta Lapithas. Verba Strabonis sunt: τούτους μὲν οὖν (de centauris loquitur) ἐκ τοῦ πηλίου ὦσαι καὶ αἰθίκεσσι πέλασσε, τῆς δὲ λαπίθαις τὰ πεδία παρέδωκε, τινὰ δ' αὐτῶν καὶ οἱ περῥαιβοὶ κατέχον τὰ πρὸς τῷ ὀλύμπῳ, ἔστι δ' ὅπου καὶ ὅλοι ἀναμὶξ τοῖς λαπίθαις ᾤκουν. Et rursum: οἱ μὲν οὖν περῥαιβοὶ καταδυναστευθέντες ὑπὸ λαπιθῶν εἰς τὴν ὀρεινὴν ἀπανέστησαν οἱ πλείους τὴν περὶ πίνδον καὶ ἀθαμᾶνας καὶ δόλοπας. τὴν δὲ χώραν καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν περῥαιβῶν κατέσχον λαρισσαῖοι, πλησίον μὲν οἰκοῦντες τοῦ πηνειοῦ γειτνιῶντες δ' ἐκείνοις.

Quæ verba etiam illud confirmat, quod infra sequitur: Perq; tuas vrbes, tibi enim popularis Achille.}

* In effictа senis iactātia, laborat eni hoc vitio ea ætas

Othrys ¶Inclytus) præclarus. ¶Othryn) mōs est Thessaliæ Othrys notissimus. ¶Voluntas audire) figura est Græca. Nam audiendi latine dicitur. ¶Cur in contraria versus) ex fœmina in marem. ¶Si victus ab vllo est) bene dubitat Achilles, an ab vllo sit victus Cęneus, cum inuulnerabilis esset. ¶Quamuis obstet mihi) quāuis inquit Nestor memoriam meam senectus impediat, multorūq; sim oblitus, plura tamen recordor. Pulchre autem senis decorum seruatur: nam & ætatem excusat Nestor, & se iactat, id quod senili ætati peculiare esse Horatius tradit. ¶Multaq; me fug.) multorū sim oblitus. ¶Nunc tertia viuitur ætas) poetica licentia hoc verbo viuitur in passiua & voce & significatione vsus est poeta. Aetatem vero pro seculo posuit. Nam seculum centum annorū spatium comprehendit.

ADDI. {Homerus Iliados primo.

— Τοῖσι δὲ Νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς πυλίων ἀγορητής.
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ' οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο,
Ἐν πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

Vbi tamen Commen. addit: ἔνιοι ὅτι οἱ παλαιοὶ
Τὰς γενεὰς ἐψήφιζον ἀνὰ τριάκοντα.

Et sic Nestorē peruenisse ad tertiam ætatem, vt prima intelligatur, quando Hercules pylum oppugnauit, Secunda quæ inter illud tēpus & bellum Troianum intercessit, Tertia autē præsens, hoc est, quādo ipse cum reliquis Græcis ad Troiā profectus fuit.} ¶Proles Elateia) Elatei filia.

Cænis in virum.

ADDI. {Elati non Elatei, vt Regius putat, sic enim & in Comment. Iliados legitur: ὁ δὲ καινεὺς ἐλάτου μὲν παῖς, λαπιθῶν δὲ βασιλεύς, &c. Elateius autem à Græco ἐλάτειος factū est resoluta diphthongo, & ι, in ι, conuersa, quæ figura Græcis poetis familiaris est.} ¶Thessalidum) Thessalarum, patronymica nanq; forma pro possessiua est posita. ¶Tibi enim popularis Achille) ex eodem quo tu o Achille populo fuit. ¶Multorum frustra votis) nulli enim vnquā nubere voluit. ¶Tuæ matris) Thetidis. ¶Secretaq; littora carpens) per secreta littora ambulās. ¶Aequorei Dei) Neptuni. ¶Ita fama ferebat) sic dicebatur ab omnibus Cænim à Neptuno fuisse compressam. ¶Sint tua vota li.) hoc est, secure potes omnia quæcunque vis optare: nullam enim feres repulsam. ¶Secura rep.) nullam timentia repulsam. ¶Quid vo.) quid optes. ¶Magnum fa. hæc in. vo.) hæc iniuria inquit, qua mihi virginitatē eripuisti, effecit, vt magna petere audeam. ¶Nihil ta.) talem violentiam ne pati possim concede. ¶Omnia præst.) omnia mihi videberis præstitisse. ¶Grauiora so.) maiore voce, iam enim in marem fuerat conuersa. Marium enim voces quam fœminarum solent esse grauiores. ¶Annuerat voto) concesserat id quod cupiebat. ¶Dederatq; super) insuper concesserat. ¶Atracides) Atrax vrbs est Thessaliæ ab Atrace Penei & Buræ filio ædificata & denominata, vnde Atracides declinat & Atracius. Patronymicū aūt pro possessiuo est positū. Atrax

¶PENEIA

RAPH. ¶PENEIA arua) per quæ Peneus labitur. ¶Duxerat Hippodamen) Pirithous Ixionis nō ex nube, sed ex coniuge filius Hippodamiā vxorē duxit, ad cuius nuptias Centauros, Lapithasq; inuitauit, sed Centauri, in primisq. Eurytus vino calens vim nouę nuptæ afferre cum vellet, maximam excitauit pugnam, in qua cum multi vtrinque cecidissent, Lapithæ tandē superiores euaserunt.

¶Nubigenas'que ferox) Centauros feroces ex nube genitos. ¶Aemonii proceres) Thessali principes. ¶Confusa turba) variorum populorum. ¶Cincta'que adest virgo) circundata multitudine matronarum. ¶Quod penè fefellimus omen) penè falsum effecimus propter eam quæ secuta est rixam. ¶Ebrietas geminata) duplicata. ¶Libidine) appetitu coeundi cum Hippodamia virgine.

Pirithoi nuptiæ Ixion

¶Audaci Ixione) qui ausus est de stupro interpellare Iunonem, quæ ei nubem sibi similem obiecit, ex qua Centauri nati esse feruntur, caput quidem humanum, reliqua vero membra equina habentes. Quod quidem cum fieri non possit, idcirco fictum est (vt Palæphatus narrat) quod Ixione in Thessalia regnante Taurorum grex in Pelio monte ferus est effectus, quibus quidem non solum montes infestabantur, sed culta quoq; loca deuastabātur. Quare motus Ixion multas pecunias iis proposuit, qui feros illos tauros caperent. Iuuenes igitur quidam ad radices Pelii montis habitantes in vico, qui Nephele, idest, nubes vocabatur, cœperunt ita docere equos vt sessorem paterentur, antea nanq; equitare nesciebant, verum curribus solum vtebantur. Ita singulos equos cum ascendissent in tauros impetum fecerunt, iaculisq; vulnerantes tandem interfecerunt. Vnde etiam Centauri iuuenes illi fuerūt denominati ἀπὸ τοῦ κεντεῖν τοὺς ταύρους, hoc est à stimulandis & vulnerandis bobus. Nulla quippe tauri pars Centauris inest. Figura vero hominis & equi esse videtur, ex eo quod primi ascendere equos cœperunt. Acceptis autem ab Ixione pecuniis adeo superbi sunt effecti, vt cum alios multos, tum Ixionem ipsum Lapithis imperantem variis iniuriis afficerent. Ad nuptias enim Pirithoi inuitati postea quam ebrii sunt facti, Lapitharum vxores rapere atq; asportare illas equis imponētes cœperunt. Ita pugna inter Centauros & Lapithas exorta est. Cum vero in montes refugerent, caudæ equorum & capita hominum duntaxat cernebantur, ex quo incredibilis fabula fuit eleganter conficta.

Centauri

Exigit Atracides, Peneiaq; arua pererrat
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,
Nubigenas'que feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Aemonii proceres aderant, aderamus & ipsi,
Festa'que confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon, & ignibus atria fumant
Cinctaq; adest uirgo, matrum'q; nurum'q; caterua,
Præsignis facie. felice diximus illa
Coniuge Pirithoum, quod penè fefellimus omen.
Nam tibi sæuorum sæuissime Centaurorum
Euryte, quā'm uino pectus, tam uirgine uisa
Ardet, & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus euersæ turbant conuiuia mensæ,
Raptatur'q; comis per uim noua nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen alii, quam quisq; probabat,
Aut poterat, rapiunt, captæq; erat urbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus. ocyus omnes
Surgimus. & primus, quæ te uecordia Theseus
Euryte pulsat? ait, qui me uiuente lacessas
Pirithoum, * uiolas'q; duos ignarus in uno?
Ne'ue ea magnanimus frustra memorauerit heros,
Summouet instantes, raptam'q; furentibus aufert.
Ille nihil contra. neque enim defendere uerbis
Talia facta potest. sed uindicis ora proterius
Insequitur manibus, generosa'q; pectora pulsat,
Forte fuit iuxta signis extantibus asper
Antiquus crater, quem uastum, uastior ipse
Sustulit Aegides, aduersa'que misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrū'q;, merum'q;,
Vulnere, & ore uomens, madida resupinus arena
Calcitrat, ardescunt germani cæde Bimembres,
Certatim'q; omnes uno ore arma, arma loquūtur.
Vina dabant animos, & prima pocula pugna
Missa uolant, fragiles'q; cadi, curui'q; lebetes,
Res epulis quondā, nunc bello, & cædibus aptæ
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis,
Elatumq; alte, ueluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadontis, & ossa
Non cognoscendo confusa reliquit in ore.
Exiluere oculi, disiectisq; ossibus oris
Acta retro naris, medioq; est fixa palato.
Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ
Strauit humi Pelates, deiecto in pectora mento,

¶Probabat) laudabat. ¶Sonat) resonat, strepit. ¶Quæ vecordia) Theseus partes Pirithoi suscipit, cui amicitia tanta coniunctus erat, vt inter paria amicorum primi numerentur. ¶Pulsat) vexat. ¶Lacessas) ad iram prouoces. ¶Violas'que duos ignarus in vno) ex prouerbio Græco de veris amicis, hoc sumptum esse videtur, σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία, hoc est corpora quidem duo, anima vero vna. ¶Summouet) repellit. ¶Instantes) resistentes. ¶Furentibus) Centauris. ¶Sed vindicis) Thesei quo nouam nuptam à Centaurorum iniuria liberat. ¶Extantibus) eminentibus. ¶Antiquus) vetus. ¶Vastum) maximum. ¶Aegides) Theseus Aegæi filius. ¶Calcitrat) calcibus terram percutit. ¶Bimembres) Centauri, qui & homines & equi membra habebant. ¶Arma, arma loquuntur) clamant. Est autem μίμησις & imitatio clamoris Centaurorum. ¶Fragiles cadi) ex creta confecti. ¶Ophionides Amycus) Ophionis filius. ¶Penetralia) sacraria. ¶Densum funale) funale quidem hoc loco instrumentum esse videtur lampadibus sustinendis accommodatum, sed vt tradit Seruius: funale à funibus dicitur, quos ante vsum papyri cera circundatos prisci habuere. Vnde & funera dicta sunt: quod funes incensi mortuis præferebantur. ¶Lampadibus coruscis) lucernis coruscantibus & lucentibus. ¶Sacrifica securi) sacrificiis dicata. ¶Illisit) intorsit, cum impetu misit. ¶In ore non cognoscendo) in facie, quæ propter omnium confusionem cognosci non poterat. ¶Disiectis) diuisis, dissipatis. ¶Mensæ acernæ) ex acere confectæ. ¶Strauit) prostrauit. ¶Pellæus Pelates) Pella nomen est multarum vrbium. nam & in Macedonia, & in Thessalia, & in Achaia, & in Syria est Pella, vnde Pellæus deriuatur. Sed Pella Macedoniæ Alexandri Magni patria Bunomos, & Bunomia prius fuit dicta. Pella autem cognominata est à Pella conditore.

Lapitharū Centaurorumq; certamen.

* Legerē potius violesq; vt cōueniant tēpora.

ADDI. {Fabulæ meminit Home. Odyssea. φ. his verbis.
Οἶνος καὶ κένταυρον ἀγακλυτὸν εὐρυτίωνα
Ἄασ' ἐν μεγάρῳ μεγαθύμου πειριθόοιο,
Ἐς λαπίθας ἐλθόνθ', ὁδ' ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ
Μαινόμενος κακ' ἔρεξε δόμον κατὰ πειριθόοιο.
Vbi & illud obiter notandum Eurytiona ab Homero dici, quem hic Ouidius Eurytum vocat.}

Cumq; atro mistos spumantem sanguine dentes,
Vulnere tartareas geminato misit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria uultu
Fumida terribili, cur non ait, utimur istis?
Cumq; suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum iecit in agmen.
Oppressitq; duos Brotean, & Orion Orio
Mater erat Mycale quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Lunæ.
Non inpune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius, teliq; habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu, uotiui cornua cerui.
Figitur hinc duplici Gryneus lumina * ramo,
Eruiturq; oculos, quorum pars cornibus hæret.
Pars fluit in barbam concretaq; sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus ab aris
* Primitium torrem dextraq; à parte Charaxi
Tempora perfregit fuluo protecta capillo.
Correpti, rapida ueluti seges arida flamma
Arserunt crines, & uulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit, ut dare ferrum
Igne rubens plerunq; solet, quod forcipe curua
Cum faber eduxit, lacubus demittit at illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
Excutit, inq; humeros limen tellure reuulsum
Tollit onus plaustri, quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit grauitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhoetus. sic comprecor (inquit)
Cætera sit fortis castrorum turba tuorum.
Semicremoque nouat repetitum stipite uulnus,
Terque, quaterque, graui iuncturas uerticis ictu
Rupit, & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum, Coritumq;, Dryantaq; trãsit.
E quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Coritus. puero quæ gloria fuso
Parta tibi est Euagrus ait? nec dicere Rhoetus
Plura sinit, rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora uiri, perque os in pectora flammas.
Te quoque sæue Drya circum caput igne rotato
Insequitur. sed non in te quoque constitit idem
Exitus, assiduæ successu cædis ouantem,
Qua iuncta est humero ceruix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroque sudem uix osse reuellit
Rhoetus, & ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit, & Arneus. Lycidasque, & saucius harmo
Dexteriore Medon, & cum Pisenore Caumas,
Quique pedum nuper certamine uicerat omnes
Mermeros, accepto tum uulnere tardius ibat.
Et Pholus, & * Menelas, & Abas prædator aprorũ,
Quiq; suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos ille etiam metuenti uulnera Nesso,
Ne fuge, ad Herculeos (inquit) seruaberis arcus.
At nõ Eurynomos, Lycidasq;, & Aræus, & Imbreus
Effugere necem, quos omnes dextra Dryantis
Perculit aduersos. aduersum tu quoque, quamuis
Terga fugæ dederas, uulnus Cænee tulisti.
Nam graue respiciens inter duo lumina ferrum,

RAPH. ❡ SPVMANTEM) expuentem, cum spuma eiicientem. ❡ Immanem) maximam. ❡ Reluctantis) repugnantis, resistentis. ❡ Cantando) ADDI. {Alludit autem ad id, quod Thessalæ mulieres peculiariter eo nomine infames fuerunt, quòd essent veneficæ & incantatrices, vt & Lucianus indicat in Asino. & Tarrhæus in quartum Apollonii.} ❡ Figitur Gryneus lumina) figurate per synecdochen poeticam talia dicuntur, nam soluta oratio lumina figuntur exposceret, & oculi eruuntur. ❡ Primitium torrem) Principalem titionem. ❡ Dedit) edidit, emisit. ❡ Igne rubens) candens. ❡ Eduxit) extraxit ex igne. ❡ Lacubus) in lacus. ❡ Sibilat) sibilare videtur. ❡ Onus plaustri) magnitudinem saxi ostendit. ❡ Permittat) immittat, faciat. ❡ Ipsa grauitas) ipsum pondus. ❡ Saxea moles) saxi magnitudo. ❡ Gaudia nec retinet Rhoetus) hoc est præ se fert lætitiam de Cometæ morte conceptam. ❡ Semicremo) semicremato. ❡ Terq; quater) sæpius. numerus enim finitus pro infinito est positus. ❡ Verticis capitis) à parte nanq; per synecdochen intelligimus totum. ❡ Sederunt) depressa fuerunt; descenderunt in cerebrum. Assidendo nanque hoc præteritum venit. ❡ Prima lanugine) prima barba. ❡ Tectus malas) tectas & coopertas habens maxillas. Est enim synecdoche poetica, vt sæpius diximus. Malas autem pro maxillis posuit poeta. nam malæ, quæ homini tantum tributæ sunt (vt tradit Plinius) lanugine non vestiuntur. Sunt enim partes illæ, quæ inter oculos & buccam in pomi similitudinem eminent, vnde etiam malæ fuerunt appellatæ, quod malo & pomo similes esse videantur. ❡ Puero fuso) strato, interfecto. Puerum autem illum vocat, vt illius cædis authorem in inuidiam adducat. ❡ Condidit) coniecit. ❡ Sed non in te quoque constitit idem Exitus) nam Dryas Centauros, ipsumq; in primis Rhoetum in fugam conuertit. ❡ Assiduæ cædis) nam particula similis've subaudiatur. Exponit enim quomodo idem exitus Euagri, & Dryantis non fuerit, Dryas enim Rhoetum se persequentem vulnerauit, & in fugam conuertit. ADDI. {Dryantis huius vt & Exadii Homerus quoque meminit Iliados. α. Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι, οἷον Πειρίθοόν τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν. Καινέα τ' Ἐξάδιόν τε καὶ ἀντίθεον Πολύφημον. &c.} ❡ Sude obusta) præusto palo. ❡ Quiq; suis frustra) Centauris. ❡ Ad Herculeos arcus) nam Nessus, vt in superiore libro poeta exposuit cum Deianiræ Herculis vxori uim afferre vellet ab Hercule ipso sagitta hydræ veneno tincta transfixus est. ❡ Perculit) percussit. ❡ Committitur) coniungitur. ADDI. {Volunt hoc loco interpretes Cæneum centauri nomen esse, penultima longa, eoq; differre ab altero, Lapithæ nomine. Deinde & poetam ad historiam alludere Pomponii cuiusdam, qui cum vulnus ore acceptũ Cæsari ostentasset, risu exceptus ab eodem fuerit, dicente. Ne vnquam igitur fugiens respexeris. De Cæneo igitur dubium nonnihil videri queat vtrum id nomen integrum & syncerum sit, quandoquidem & aliã non pauca diuerse ac varie leguntur. De Pomponii autem historia meminit Quintilianus.}

* a.l. sua lumina Pella

* Antiqor lectio, Prunitium, à pruna.

* a.i. Menaleus

❡ IMAE

Qua naris fronti committitur, accipis imæ.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
Sopitus uenis & inexperrectus Aphypnas,
Languenti'que manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossææ uillosis pellibus Vrsæ.
Qué procul ut uidit frustra nulla arma mouenté,
Inserit amento digitos. miscenda'que dixit
Cum styge uina bibes Phorbas: nec plura locutus
In iuuenem torsit iaculum, ferrata'q; collo
Fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu, pleno'q; é gutture * fluxit,
In'q; toros, in'q; ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem tollere terra
Glandiferam quercũ, quá dum cõplexibus ambit,
Et quatit huc, illuc, labefacta'q; robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum uirtute ferebant.
Pirithoi uirtute Chromin. sed uterque minorem
Victori titulum, q̃ Dictys, Helops'q; dederunt.
Fixus Helops iaculo est, quod peruia tempora fecit,
Et missum á dextra læuam penetrauit ad aurem.
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum
Decidit in præceps, & pondere corporis ornum
Ingentem fregit, sua'que induit ilia fractæ.
Vltor adest Phereus * saxum'q; é monte reuulsum
Mittere conatur. mittentem stipite querno
Occupat Aegides, cubiti'que ingentia fregit
Ossa. nec ulterius dare corpus inutile * leto
Aut uacat, aut curat, tergo'que Bianoris alti
Insilit, haud solito quenquam portare nisi ipsum.
Opposuit'que genu costis, prensam'que sinistra
Cæsariem retinens uultum, minitantia'que ora
Robore nodoso, prædura'que tempora fregit.
Robore Nedymnum, iaculatorem'que Lycoten *
Sternit, & immissa protectum pectora barba
Hippason, & summis extantem Riphea syluis.
Therea'q; Aemoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum uiuos, indignantes'que solebat.
Haud tulit utentem pugnæ successibus ultra
Thesea Demoleon, solido'que reuellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, præfractá misit in hostem.
Sed procul á telo Theseus uenienre recessit
Pallados admonitu (credi sic ipse uolebat)
Non tamen arbor iners cecidit. nam Crantoris alti
Abscindit iugulo pectus'q; humerum'q; sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitor s Achille,
Quem Dolopum rector bello superatus Amyntor
Aeacidæ dederat pacis pignus'que, fidem'que.
Hunc procul ut fœdo disiectum uulnere Peleus,
Vidit, at inferias iuuenum gratissime Crantor
Accipe ait, ualido'que in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit, mentis quoque uiribus hastam,
Quæ laterum cratem perrupit, & ossibus hærens
Intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum.
Id quoque uix sequitur, cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor uires animo dabat. æger in hostem

RAPH. ¶ CIMAE fronti) infimæ frontis parti. ¶ Sopitus venis) propter ebrietatem. Quæ quanta fuerit ex eo ostenditur, quod in tanto strepitu dormiebat, neque expergisci poterat. ¶ Carchesia) Carchesium vas est vinarium. ¶ Vrsæ Ossææ) vrsæ, quæ in Ossa monte fuerat capta. Ab Ossa nanque Ossæus deriuatur. ¶ Amento) loro quo iaculatores vtuntur, vt longius hastas emittant. ¶ Cum stige) cum aqua stigis paludis. ¶ Fraxinus ferrata) hasta ex fraxino munita ferro, ac cuspidem ferream habens. ¶ Mors caruit sensu) sopitus enim ac ebrius erat. ¶ Plenoq; e gurgite) ventre quem propter magnitudinem gurgitem vocat. legitur etiam, Gutture. ¶ Inq; toros) in lectum & vrsæ pellem. ADDI. {Aut etiam in pulpas pectoris, siue harmos. vt de anteriore parte centauri intelligatur.} ¶ Tollere) euellere. ¶ Labefacta robora) labefactam quercum. Robora autem legendum est, non corpora, vt ferè in exemplaribus est deprauatum. ¶ Costis) per costas. ¶ Luctantia) retinentia. ¶ Pirithoi virtute) fortitudine, repetitione autem in Pirithoi laudẽ vsus est poeta. ¶ Minorem titulum) minorem gloriam. Dictys ¶ Dictys) Centauri nomen est, non appellatio. ¶ Quod peruia tempora fecit) quod per media tempora penetrauit. ¶ Ancipiti acumine) præcipiti & alto montis vertice, atque acumine. ¶ Et pondere corporis ornum) quantus esset Dictys Centaurus pulchra emphasi demonstratur. Qui enim cadens maximam ornum frangit, non potest non vastissimus esse. ¶ Suaq; induit ilia fractæ) hoc est, suisq; ilibus coopeeruit fractam ornum. Dicimus autem induo te vestem & tibi. ¶ Mittentem) immittere volentem. ¶ Occupat) ante aggreditur. ¶ Inutile) propter brachium fractum. ¶ Vacat) otium habet. ¶ Nisi ipsum) seipsum. ¶ Robore nodoso) claua nodis plena. ¶ Immissa) protensa, longa. ¶ Extantem) eminentem. Therea ¶ Therea'que Aemoniis qui prensos) quanta fuerit Thesei virtus, magnitudo, fortitudoq; Centaurorum, quos interfecit aperte ostendit.

¶ Vltra) vlterius. ¶ Magno molimine) magno conatu. ¶ Recessit) refugit. ¶ Credi sic ipse volebat) se á Pallade admonitum fuisse Theseus credi volebat. ¶ Abscindit) auellit. ¶ Amyntor) rex hic Dolopum fuit, ac Phœnicis pater. Amyntor ¶ Pacis pignusq; fidemq;) significat Crantorem Peleo obsidem ab Amyntore fuisse datum. ¶ Disiectum) dissipatum. ¶ Mentis quoque viribus) etiam indignatione mentis. ¶ Laterum cratem) costas quæ ita compositæ sunt, vt cratem efficere videantur. ¶ Aeger) indignatus, & vulneratus.

* a.l. gutturgite

* a.l. Phareus

* a.l. bello

* a.l. Lycespen

Erigitur,pedibusq; uirum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galea,clypeoq; sonanies.
Defensatq; humeros prætenta q; sustinet arma.
Perq; harmos uno duo pectora * perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegræon,& Hylen
Eminus Iphinoum,collato Marte Danin'q;
Additur his Dorylas,qui tempora tecta gerebat
Pelle Lupi,sæui'q; uicem præstantia teli
Cornua dura boum multo rubefacta cruore.
Huic ego(nam uires animos dabat) * aspice dixi
Quantum concedant nostro tua cornua ferro.
Et iaculum torsi,quod cum uitare nequiret,
Opposuit dextram passuræ uulnera fronti.
Affixa est cum fronte manus.fit clamor.at illum
Hærentem Peleus,& acerbo uulnere uictum
(Stabat enim propior) mediā ferit ense sub aluū.
Prosiluit,terra'q; ferox sua uiscera traxit.
Tracta'q; calcauit,calcata'q; rupit,& illis
Crura quoq; impedit.& inani concidit aluo.
Nec te pugnantem tua Cyllare forma redemit,
Si modo naturæ formam concedimus illi.
Barba erat incipiens barbæ color aureus,aurea'q;
Ex humeris medios coma dependebat in harmos.
Gratus in ore uigor.ceruix,humeri'q;,manus'q;,
Pectora'q; artificum laudatis proxima * signis,
Ex qua parte uir est.neq; equi mendosa sub illo
Deterior'q; uiro facies:da colla,caput'q;
Castore dignus erit.sic tergum sessile,sic sunt
Pectora celsa toris totus pice nigrior atra,
Cādida cauda tamē.color est quoq; cruribus albus.
Multæ illum petiere sua de gente.sed una'
Abstulit Hylonome,qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitauit fœmina syluis.
Hæc & blanditiis,& * amando,& amare fatendo
Cyllaron una tenet.cultus quoq; quantus in illis
Esse potest membris,ut sit coma pectine leuis.
Vt modo rore maris,modo se uiola'ue,rosa'ue,
Implicet interdum canentia lilia gestet.
Bis'q; die lapsis Pagasææ uertice syluæ
Fontibus ora lauet,bis flumine corpora tingat.
Nec nisi quæ deceant,electarum'q; ferarum
Aut humero,aut lateri prætendat uellera læuo.
Par amor est illis.errant in montibus unà.
Antra simul subeunt.& tum Lapitheia tecta
Intrarant pariter,pariter fera bella gerebant.
Author in incerto est,iaculum de parte sinistra
Venit,& inferius qua collo pectora subsunt
Cyllare te fixit.paruo cor uulnere læsum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus.
Imposita'q; manu uulnus fouet,ora'q; ad ora
Admouet,atq; animæ fugienti obsistere tentat.
Vt uidet extinctum, * dictis,quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas,telo,quod inhæserat illi
Incubuit,moriens'q; suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos,qui sæua leonum
Vinxerat inter se connexis uellera nodis
Phæocomes,hominē'q; simul protectus,equum'q;.
Codice qui misso,quem uix iuga bina mouerent

RAPH.

ERIGITVR)concitatur. Proculcat)conculcat. Virum)Peleum virtute præditum. Duo pectora)& equi & hominis. Centaurus enim fuit. Collato Marte)cominus & ense percutiens. Quantum concedant)quanto sint inferiora nostro ense. Torsi)cum impetu ieci. Hærentem)dubitantem. Sub mediam aluū)circa medium ventrem. Terra)per terram. Sua viscera)sua intestina. Impedit)colligauit. Tua Cyllare forma)tua pulchritudo. Cyllarus autem & Centauri & equi à Castore domiti nomen est. Virgilius: Domitus Pollucis habenis Cyllarus. Redemit)seruauit, liberauit à cæde. Illi naturę)Centaurorum, qui cum sint ex parte equi,& ex parte homines, non videntur esse posse formosi. Barba erat incipiens)quanta esset pulchritudine Cyllarus Centaurus eleganter poeta describit. Color aureus)fuluus. Laudatis proxima signis)statuis non vulgaribus, sed approbatis simillima. Mendosa facies)turpis figura. Sic tergum sessile)latum, aptum'que ad sedendum. Aliter sessiles lactucas dicimus. Sedentes enim intelligimus. Pectora celsa)eminentia,alta. Toris)propter toros, & eminentes carnes. Candida cauda tamen)generosissimi equi signa describit poeta. Petiere)appetiuere. Sua de gente)de Centaurorum genere. Hylonome)syluam depascens interpretari potest Hylonome. Abstulit)habuit,potita est. Semiferas)Centauros Cultus)ornatus. Rore maris)rore marino. herba suauis odoris. Canentia lilia)alba. Pagasææ syluę)vicinę Pagasis vrbi Thessaliæ,quę fontibus abundat, vnde & nomen πηγὴ nanque fons dicitur. Prætendat)opponat. Vellera)pelles. Lateri læuo)sinistro. Dextrum enim erat nudum. Errant)vagantur. Author in incerto est)author ignoratur. Paruo vulnere)scite. Nam ex sententia physicorum cor ne minimum quidem vulnus pati potest. Refrixit)frigidum factum,& extinctum est. Arcuit)vetuit,prohibuit. Incubuit telo)incumbens telo se transfixit. Quod inhæserat illi)quod illi Cyllaro fuerat infixum. Moriens'q; suum cōplexa maritum est)hypallage est,Complectens nanque maritum mori intelligitur. Et ille stat)etiam ille stare & esse videtur. Sæua vellera)magnas pelles. Vinxerat)colligauerat. Phæocomes)fuscam ac nigram habens barbam * interpretatur, φαιὸν nanque fuscum significat. Hominem simul protectus)qui coma & se & hominem protexerat & cooperuerat. Est enim synecdoche poetis maxime familiaris. Codice qui misso)stipite,trunco.

PHONOLE-

* a. l. perfodit
* a. l. accipe
* a. l. cycnis
* a. l. amās
Hylonome
* a. l. dixit
Physicorū sententia
Phæocomes
* a. l. comā

RAPH. ¶PHONOLENIDEN) Phonolenī filium. ¶Fracta volubilitas capitis) rotunditas capitis. ¶Lac concretum) coagulatum. ¶Manat) fluit. Hicce legendum est ne iambus fiat, quem non recipit heroicus versus. Hic enim pronomen corripi notius est, quàm vt sit admonendum. ¶Nudare) spoliare. ¶Scit tuus hoc genitor) Peleus, nam Achillem alloquitur Nestor. ¶Ramum bifurcum) stipitem duas in partes diuisum. ¶Signa vides) cicatricem vulneris accepti indicat Nestor. ¶Tunc ego debueram) eleganter senis mores exprimuntur, Solent nanque senes se laudare. ¶Nullus) non. Nomen pro aduerbio positum est. ¶Cornum) hastam ex corno cōfectam. ¶Quadrupedantis) quatuor pedibus currentis, Centaurus nanque erat. ¶In aduerso vultu) in opposito ore. ¶Vecte Pelethronius Macareus) Pelethronium Thessaliæ mons est, vnde Pelethronius declinatur. ¶Erigdupum) grauiter strepens Erigdupus interpretatur. (Epithetō Homero frequēs vt ἐριγδούποιο θαλάσσης) ¶Inguine) inguen & pudenda significat, & morbum maxime pudenda infestantem. ¶Ampyciden Mopsum) Mopsus, vt Apollonii expositor ait, Ampyci Titaronis filii fuit filius: vnde etiam Ampycides vocatur. Alter ex Apolline & Manto Tiresiæ filia natus fuisse dicitur & ipse vates venerandus, qui vt Pomponius Mela scribit, in finibus Pamphiliæ Phaseli vrbem condidit.

ADDI.

Inguen

Iuncta, Phonoleniden a summo uertice fregit.
Fracta uolubilitas capitis latisſima per'q; os,
Per'q; cauas naues, oculos, aures'q; cerebrum
Molle fuit, ueluti concretum uimine querno
Lac solet, ut'ue liquor raro sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina spissus.
Ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(Scit tuus hoc genitor gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoq;, Teleboas'q;
Ense iacent nostro. ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic iaculum, iaculo mihi uulnera fecit,
(Signa uides) apparet adhuc uetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti,
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus,
Aut puer Hector erat. nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi uictorem gemini Periphanta Pyreti.
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oicli
Fixit in aduerso cornum sine cuspide uultu.
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Strauit Erigdupum, memini, & uenabula condi
Inguine Nessæi manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum. Mopso iaculante biformis
Occubuit, frustra'q; loqui tentauit Odites.
Ad mentum lingua, mento'q; ad guttura fixo.
Quinq; neci Cæneus dederat. Styphelū'q; Bromū'q;
Antimachumq;, Helimūq;, securiferūq; Pyracmon.
Vulnera non memini, numerum, nomenq; notaui.

COEL. RHOD.

¶FVIT Mopsus alter Ampyci filius: quod Ouidii interpres ignorare se, fatetur ingenue libro duodecimo:

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum, Mopso iaculante, biformis
Occubuit, frustraq; loqui tentauit Odites.

Scribunt Apollonii interpretes Argonauticon primo, Ampyci filium fuisse Mopsum ex Chloride. Quod & Lycophronis approbat interpres, Chlorin addens fuisse Orchomeni filiam. Strabo libro Cosmographiæ nono, Mopsos tres agnoscit: ita enim scribit, Campum autem Pelasgicum modo nuncupatum existere in Larissa & Gyrtone & Pheris, ibiq; esse Mopsium & Baben & Ossam. Vocatum autem Mopsium non à filio Tiresiæ Mopso vate, sed à Mopso Lapitha, Argonautarū nauigationis comite. Alius item Mopsus fuit, à quo Atticam appellauere Mopsopiam, Mopsii Thessalicæ ciuitatis meminit item Stephanus: qui scribit etiam in Cilicia esse super Pyramo flumine μόψου ἑστίαν, idest Mopsi domum. Quam tamen Mopsi viculum nuncupet Hieronymus, vbi mortuus sit Constantius imperator. Vnde Mopseates sit gentile nomen. Super Mopsi morte, qui Ampycides dicitur à poetis, ita cecinit Apollonius Argonauticon quarto.

Ἔνθα καὶ ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι μόψον
Νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν
Μαντοσύναις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο,

Idest Vbi & Ampycidem die illa Mopsum crudelis mors abstulit, amarulentum vero non vitauit fatum vaticiniis, nec enim mortis euasio ella. Eiusdem & Seneca mentionem faciens in Medea ita scribit,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Libycis arenis,
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitq; Thebis.

Sed quia in Senecam incidimus, operæpretium est, intueri diligenter quàm inscite illius poetæ interpretes eum locum enarrent, interductu interpellato: scribunt enim à Seneca Græcam historiam peruerti, quoniam serpentis morsu non perierit Idmon, sed ab apro percussus, vt scribit Apollonius: nec præterea conditum in Libya, sed in portu Bebrycis. Ego vero neutiquā historiæ fidem cōmutatam inuersamq; contenderim, sed authoris reconditum potius sensum minus ab incuriosis recte percipi: ita enim arbitror distinguendū, interpungendūq;,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit.

vt à sententia pendeat præcedenti,

Ite nunc fortes perarate pontum,
Sorte timenda.

Hoc enim dicit, Sors ista nauigandi formidolosa condidit Idmona: idest, causa fuit vt periret Idmon. Postea infertur,

Serpens Libycis arenis.

Quod plane ad Mopsum refertur, ita vt serpēs, ibi participium sit, non nomen. Est enim verborum structura: Mopsus serpēs, idest oberrans & vagabundus. Quod autem de Idmone dicit,

Quamuis bene fata nosset: confirmatur Apollonii authoritate Argonauticon primo, vbi loquente Idmone, hi subiiciuntur versus,

Αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ὑπὸ δαίμονος αἴσῃ,
Τηλόθι που πέπρωται ἐπ' Ἀσίδος ἠπείρῳ.

At mihi emori odiosi dæmonis fato procul sancitum est in Asidis continente. Quid si de Mopso totum id dici opinemur, interpuncta diuersim structura, interspirataq;? Etenim videri potest Seneca Mopsum appellasse Idmona ob multam rerum & vaticinii peritiam. Nam & qui proprio nomine Thestor dicebatur, antiquitus Idmona nuncupatum, testis est Apollonii interpres ob insignem experiētiam, quod Chamæleontis comprobat authoritate. Cæterum, prior enarratio luculentior. Suidas tamen Idmona pro perito accipit, vnde dixerunt veteres canem ἐπίδμονα θήρης, hoc est venationis peritum.

Extat & carmen Ausonii de Idmone vate:

Idmona quod vatem, medicum quod Iapyga dicunt,
Discendas artes nomina præueniunt.

Sed & à Pindaricis proditum interpretibus, scimus, Argonautas tribus vsos vatibus, Mopso Ampycis filio, Idmone Abantis, denique Amphiarao Oiclis. Quoniam vero parte hac Senecæ opem tulimus, succurrit & locus alius Tragœdiæ eiusdem, vbi execratur Chorus primum nauigationis authorem, recensetque discrimina quæ Argonautæ adierunt:

Demum (inquit) Orpheus tacuit torpente lyra,
Ipsa'q; vocem perdidit Argo.

Incidi in cuiusdam schedicum, ita exponentis, Vocem cantum Orphei, quia propter timorem & ipse tacuit. Cum ad id poeta doctissimus respexerit, quod Argonauticon quarto Apollonius scribit, In carina nauis Argus à Pallade lignum fuisse impactum ex Dodonide phago, quod humana voce fungeretur quandoque. Sic enim ait;

ἀντίκα δ' ἔφρω
Γλαυκ ἀνδρομέη ἐνοπῇ μεσσηγὺ θεόντων
αὐδῇ ἐγλαφυρῇ νηὸς δόρυ.

Extat & Antipatri epigramma de nauta quodam fulmine icto, cuius nauis per se, moderante nullo, ad littus delata rem gestam significauit, nec Argoam, inquit, expetiuit carinam:

* a.l. anno sus.
* a.l. feriã.
* a.l. commouit.

Ἀγγελίην ἐσίω, καὶ λυγρῇ μουνώσει
Καὶ φράσιν, ἀργώη δ' οὐκ ἐπόθησε τρόπιν.

Reperias & alibi eius rei mentionem. Nobis satis superq; fuit locum monstrasse, ne fiducia interpretum studiosi iuuenes in aurem vtranque (vt saepe) dormirent. Certe siquis anxie plura quaerat, Lycophronis interpres Iasonem cum sociis quadraginta nouem inscendisse Argo, scribit, quae

* a.l. tpa.

Λαλητάτην εἶχε τὴν τρόπιν ἐκ τῆς Δωδώνης δρυός.

idest carinam habebat loquacissimam ex Dodonae quercu. Propterea Lycophron alicubi λαλήθρον κίσσαν, idest garrulam nuncupat picam. Porro scribit vetus Arati Phaenomenõ interpres, Danaum ab Aegypto se fratre proripientem auxilio Mineruam inuocasse, à qua primũ fit compacta nauis, quae Argo est appellata, eaq; Argos petierit Danaus, Author autem Aeschylus, ab Minerua eadem materiam quandam loquentem naui insertam, quod repetit Iginus quoque Mopsi denique historiam alicubi recenset Plutarchus, meminit eiusdem Apuleius quoque, sed & Lactantius grammaticus, eatenus fuisse augurio nobilem Mopsum scribit, vt post mortem templa quoque ei credantur dicata, quae oraculi gratia saepe adirent homines.

RAPH. ❡ AEMATHII) Thessali. ❡ Leto dederat) interfecerat. ❡ Variabant) alii nanque ex capillis albi, alii erant nigri. ❡ Macedoniaq; sarissa) sarissae hastae sunt Macedonum,

ADDI. vt pila Romanorum, gessa Gallorum. {Nota autem secundam in Macedonia, longam positam à poeta per ἔκτασιν. Nam in primitiuo alias corripitur, vt apud Claudianum de bello Getico: Nubibus intactum Macedo miratur Olympum &c. & Silium libro decimoquinto: Feruebat Macedum subitis perculsa ruinis.} ❡ Et te Cae. fe.) cum magna indignatione haec dicit Latraeus, ac si diceret. Nequaquam patiar te meos socios interficere. Caenaeum autem per contemptum Caenim vocat, ac si adhuc foemina esset. ❡ Quo prae. fa.) cõcubitum cum Neptuno illi exprobrat. ❡ Quid vel na. ui.) nam foemina. ❡ Vel quid sis pas.) Neptuni nanque vim passa es. ❡ Columq;) colus instrumentum est, quo mulieres filant, notius, quàm vt sit describendum. ❡ Cum ca.) calathus vas est, quem Latini qua fillum vocant, reponendis fusis accommodatũ. ❡ Iactanti) inaniter clamanti. ❡ Eruit) aperuit. ❡ Cõmissus) coniunctus. ❡ Pellei iu.) Caenei à Pella vrbe origenẽ ducentis. ❡ Cominus ag.) en se inuadit Caeneum, id quod nisi propius accederet facere non poterat. {In aliis editionibus legitur Nudaq; Phylei Iuuenis, vt dubitari possit, vtrum Phyllei potius, quam Pellaei legendum sit à Phyllo Thessaliae oppido, cuius & Steph. & Strabo meminit libro nono. A quo & Phyllei Apollinis templum dictũ fuit. Higynus autem & montem Phyllaeis in Thessalia fuisse testat. in catalogo Argonautarũ. huius etiã Apollon. meminit lib. i. vbi ait:

ADDI.

Ναυτεὸ' ἐσχατιῶν ἀντισχεδὸν, ἐκ ἐγκομηνης
Τύνεκα δμίνη⊕ ἐφ' ὕδασιν Ἀπιδανοῖο
Φρηγεῖης ὄρε⊕ φυλλήιον ἀγχόθι ναῖεν.}

❡ Duro la.) impenetrabili. ❡ Luctatur) conat. ❡ Mucro e. h.) cuspis est retusa. ❡ Gemitus) strepitus. ❡ Vt c. m. i.) tãq̃ marmore pcusso. ❡ Praebuit) exhibuit. ❡ Fatiferum) mortiferũ. ❡ Caecã m.) occultã, cooptã. ❡ Vulnusq; in v. f.) nã cum iã vulnus fecisset manũ versando alia vulnera faciebat. ❡ Inq; cru.) dyalesis vnius dictionis in duas, quae & tmesis dicit. Nã incruẽtatus integrũ est. ❡ Noua r.) nouum miraculũ. ❡ Monychus ex.) Monichus solidae vngulae interpretari põt, Centaurus autẽ fuit fortissimus, de quo Iu. Quãtas iaculet Monychus ornos. ❡ Populus s.) figurata locutio. ❡ Quãq̃ il. v. est) validus atq; robustus. Est aũt correctio supioris dicti. ❡ Segnibus a.) ignauis factis. ❡ Q d fuit il. s.) foeminę. Nã Cęneus antea foemina fuerat. ❡ A salia. s.) hoiem & equũ. ❡ Matre D.) Iunone. ❡ Tãtus e.) tã magnanimus. ❡ Iunonis vt al. Sp. c.) potiũdę subaudiat. ❡ Semimari) semiuiro. ❡ Missis syl. iniectis syluarũ arboribus. ❡ Elidite) opprimite, exprimite. ❡ Insanis) maximis.

Monych

Prouolat Emathii spoliis armatus Halesi*,
Quem dederat leto membris & corpore Latreus
Maximus. huic aetas inter iuuenemq; senemq;.
Vis iuuenilis erat. uariabant tempora cani,
Qui clypeo, gladioq;, Macedoniaq; Sarissa
Conspicuus, faciemq; obuersus in agmen utrunq;,
Armaq; concussit, certumq; equitauit in orbem.
Verbaq; tot fudit uacuas* animosus in auras.
Et te Caeni* feram. nam tu mihi foemina semper,
Tu mihi Caenis eris. nec te natalis origo
Commonuit* mentemq; subit, quo praemia facto,
Quaq; uiri falsam speciem mercede parasti.
Quid uel nata uide, uel quid sis passa, columq;
I, cape cum calathis, & stamina pollice torque,
Bella relinque uiris. iactanti talia Caeneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua uir equo cõmissus erat, furit ille dolore.
Nudaq; Pellei iuuenis ferit ossa sarissa.
Non secus haec resilit, q̃ tecti à culmine grando,
Aut siquis paruo feriat caua* tympana saxo,
Cominus aggreditur, lateriq; recondere duro
Luctatur gladium. gladio loca peruia non sunt.
Haud tamen effugies, medio iugulaberis ense.
Quãdoquidẽ mucro ẽ hebes, inqt, & in latus ensem
Obliquat, longaq; amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus, ut corpore marmoris icto,
Fractaq; dissiluit percusso lamina collo.
Vt satis illaesos miranti praebuit artus,
Nunc age ait Caeneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus, capuloq; tenus demisit in harmos
Ensem fatiferum, caecamque in uiscera mouit,
Versauitque manum, uulnusque in uulnere fecit.
Ecce ruunt uasto trepidi clamore bimembres.
Telaq; in hunc omnes unum mittuntq;, feruntq;.
Tela retusa cadunt. manet imperfossus ab omni,
Inque cruentatus Caeneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos noua res heu dedecus ingens
Monychus exclamat. populus superamur ab uno,
Vixque uiro quanq̃ ille uir est nos segnibus actis,
Quod fuit ille, sumus. qd mẽbra imania prosunt?
Quid geminae uires & quid fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre Dea, nec nos Ixione natos
Esse reor, qui tantus erat, Iunonis ut altae
Spem caperet. nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesq; super totosq; inuoluite montes,
Viuacemque animam missis elidite syluis.
Sylua premat fauces, & erit pro uulnere pondus.
Dixit, & insanis deiectam uiribus austri

❡ TRABEM)

Forte trabem nactus ualidum coniecit in hostem,
Exemplum'que fuit, paruo'que in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat pelion umbras
Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Aestuat arboreo, coniecta'que robora duris
Fert humeris. sed enim postquam super ora, caput'que
Creuit onus, nec habet quas ducat spiritus auras
Deficit interdum, modo se super aera frustra
Tollere conatur, iactas'que euoluere syluas.
Interdum'que mouet, ueluti quam cernimus (ecce)
Ardua si terræ quatiatur motibus Idæ.
Exitus in dubio est. alii sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant.
Abnuit Ampycides, medio'que ex aggere fuluis
Vidit auem pennis liquidas exire sub auras,
Quæ mihi tũc primũ, tũc est conspecta uolucris.
Hanc ubi lustrantem leni sua castra uolatu
Mopsus, & ingenti circum clamore sonantem
Aspexit, pariter'que animo est, oculis'que secutus.
O salue dixit Lapithææ gloria gentis.
Maxime uir quondã, sed auis nũc unica, Cæneu.

ARG. FABVLAE SEQ.

Periclymenus a Neptuno accepta potestate: vt se in varias figuras transuerteret, cum aduersus Herculem dimicasset, & cum varietate formarum vellet eludere, in aquilam transformatus est, quam ille aduolantem sibi & in altitudinem se aera efferentem nouissime sagitta traiecta interemit.

Credita res authore suo est: dolor addidit iram,
Oppressum'que ægre tulimus tot ab hostibus unum
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem.
Quàm data pars leto, parté fuga, nox'que remouit.
Hæc inter Lapithas, & semihomines Centauros
Prælia Tlepolemus Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore
Atque ait Herculeæ mirum est obliuia laudis
Acta tibi senior, certe mihi sæpe referre
Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.
Tristis ad hæc Pylius. quid me meminisse malorũ
Cogis? & obductos annis restringere luctus?
In'que tuum genitorem odium, offensas'que fateri?
Ille quidem maiora fide quoque gessit, & orbem
Impleuit meritis, quod mallem posse negare.
Sed neque Deiphobũ, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus, quis enim laudauerit hostem?
Ille tuus genitor Messenia mœnia quondam

RAPH. (TRABEM) arborem. (Validum in hostem) potentem, vt qui ferro vulnerari non poterat. (Exemplum'que fuit) exemplum est quod aut sequamur, aut vitemus. Fuit ergo exemplum Monychus aliis Centauris, vt in Cæneum arbores conicerent. Hocque est illud quod Iuuenalis innuit, cum ait. Quantas iaculetur Monychus ornos. (Nudus arboris) arboribus in soluta dicere tur oratione. (Nec ha. Pe. um.) per μετάληψιν intelligimus Pelion montem arboribus spoliatum fuisse. Othrys Pelion. Othrys autem & Pelion montes sunt Thessaliæ notissimi. (Immani ca.) maxima lignorum congerie. (Obrutus) oppressus. (Aestuat) angitur, anhelat. (Nec habet quas ducat spiritus auras) nec respirare potest. (Deficit interdum) deficere & mori interdum videtur. (Super aera) ad aera. (Tollere) erigere. (Euoluere) excutere. (Ecce) hoc aduerbio significat se digito ostendere Idã Phrygiæ montem. (Exitus in dubio est) mors inquit Cænei in dubio est. Nam alii mortuum esse contendunt, alii in aquilam transmutatum. Cæneus in aquilam (Syluarum mo.) arborum pondere. (Abnuit Ampycides) Mopsus negat. (Fuluis pen.) in aquilam Cæneum fuisse conuersum innuit poeta. ADDI. {Quæ mihi tũc pri. tunc est consp. volucris. Ita Regius quidem legit, cæterum sunt qui legunt, tunc est conspecta supremum. Vt idem Reg. in annotationibus indicat. Quam lectionem vt temere asserere nolim, ita tamen adiuuare eam videtur quod infra sequitur, sed auis nunc vnica Cæneu. Cur enim vnicam diceret poeta, si in aquilã, notamque volucrem conuersus ille fuisset? Cæterum fabulam hanc Cænei etiam Apollonius describit libro primo, his versibus:

Ἤλυθε δ' ἀφνειὸν προλιπὼν Γυρτῶνα Κόρωνος
Καινείδης, ἐσθλὸς μὲν, ἑοῦ δ' οὐ πατρὸς ἀμείνων.
Καινέα γὰρ ζωόν περ' ἔτι κλείουσιν ἀοιδοὶ
Κενταύροισιν ὀλέσθαι ὅτε σφέας οἶος ἀπ' ἄλλων
Ἤλασ' ἀριστήων, οἱ δ' ἔμπαλιν ὁρμηθέντες
Οὔτε μιν ἐγκλῖναι προτέρω σθένον, οὔτε δαΐξαι,
Ἀλλ' ἄρρηκτος, ἄκαμπτος ἐδύσετο νειόθι γαίης
Θεινόμενος στιβαρῇσι κατάιγδην ἐλάτῃσι.

Quibus versibus & illud confirmatur, quod Oui. dixit:
Exitus in dubio est, alii sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant.}
(Lustrantem) circundantem. (Vnica) sola, singularis. (Credita res est) hoc est Mopsi vatis authoritate creditus est Cæneus in aquilam fuisse commutatus. (Aegre tu.) indignansumus. (Abstitimus) destitimus. (Exercere do) sæuire in Centauros ob dolorem de Cænei morte conceptum. (Hæc in. La.) hæc idcirco à poeta narrantur, quo concinnius Periclymeni Nestoris fratris Metamor. inferantur. Periclemenus. Periclymenus enim Nelei filius, cui Neptunus facultatem se in varias figuras transformandi concesserat, cum aquilæ figuram suscepisset, ab Hercule cum quo pugnabat, sagitta transfixus interiit. (Triptolemus) ita quidem ferè in exemplaribus legitur, quod grande flagitium est, cum Triptolemus nusquam bello Troiano interfuisse legatur. Triptolemus. Tlepolemus igitur loco Triptolemi reponatur. Fuit enim Tlepolemus (vt in secũdo Iliados narrat Homerus) Herculis & Astiocheæ filius, qui cum Licymnium matris germanum interfecisset comparata classe, magna'que comitum multitudine Rhodum profugit, Tlepolemus. vbi imperium adeptus cum nouem nauibus vnà cum aliis Græciæ principibus ad bellum Troianum est profectus, vbi tandem à Sarpedone fuit interfectus. A.l.supremum. (Præteriti) Al. prætermissi Herculis. (Non per) non est passus. (Obliuia acta) obliuionem esse factam. (Herculeæ laudis) Herculis. est enim periphrasis. (Tristis Pylius) mœstus Nestor, quod & se à Tlepolemo notari videbat, & ea commemorare cogebatur quæ sibi luctus causa fuerant. (Obductos annis) multitudine annorum obrutos, atque oblitos. A.l.pręteemissi. (Restringere) renouare. (Offensas) iniurias, quibus me affecit. (Maiora fide) maiora quàm credi debeat. (Sed neque Deiphobum) hostes non esse laudandos colligit Nestor. Deiphobus. Deiphobus autem Priami fuit filius. Polydamas. Polydamas vero vnus è principibus Troianis fuit fortissimus, sic vocatus, quod multos domaret. A.l. Pulydamanta. Producta est autem prima in Polydamas. eadem extensione, quæ apud Horatium in Polypus, Satyra tertia, & in Epodis. Nam ex πόλυπος πώλυπος fit Dorica dialecto, vt etiam Aldus annotauit. Apud Homerum tamen Πουλυδάμας ferè dicitur per ου diphthongum vt

Τοῖσι δὲ Πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ' ἀγορεύειν
Πανθοΐδης, ὁ γὰρ οἶος ὅρα, πρόσσω καὶ ὀπίσσω.

Iliados. Σ. Et rursum.

Πουλυδάμαν σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις.

(Messenia mœnia) Messene & vrbs est, & regio adiacens Arcadiæ. Est etiam Siciliæ vrbs, vnde Messenius Messene deriuatur.

Strauit,& immeritas urbes Elinq; Pilumq;
Diruit,inq; meos ferrum,flammasq; penates
Impulit,ut'q; alios taceam quos ille peremit,
Bis sex Neleidæ fuimus conspecta iuuentus,
Bis sex Herculeis ceciderunt,me minus uno,
Viribus,atque alios uinci potuisse ferendum est,
Mira Periclymeni mors est,cui posse figuras
Sumere quas uellet.rursusq; reponere sumptas
Neptunus dederat.Nelei sanguinis author.
Hic ubi nequicquã est formas uariatus in omnes,
Vertitur in faciem uolucris quæ fulmina curuis,
Ferre solet pedibus Diuum gratissima regi.
Viribus usus auis. pennis,rostroq; ✱redunco
Hamatis'q; uiri laniauerat unguibus ora,
Tendit in hunc nimium certos tirynthius arcus
Atque inter nubes sublimia membra ferentem
Pendentem'q; ferit lateri quà iungitur ala
Nec graue uulnus erat,sed rupti uulnere nerui
Deficiunt motum'que negant,uires'que uolandi,
Decidit in terram non concipientibus auras
Infirmis pennis,& ✱quæ leuis hæserat alæ
Corporis affixi pressa est grauitate sagitta,
Per'que latus summum iugulo est exacta sinistro,

ARG. FABVLAE SEQ.

Neptunus grauiter ferens Cygnum filium suum ab Achille occisum,& Hectorem defensorem operum,quæ ipse posuisset,ab Apolline socio laboris petit,quoniam si non daretur,vt comminus cum eo congredi posset,& vltor existeret. At ille auditis precibus eius immissus acie,nullique conspectus,arcum Alexandri in Achillem conuertit, vt sagittam in eum dirigere posset,talumque quod fuit in eius corpore mortale percussit,& interemit.

Num uideor debere tui præconia rebus
Herculis,o' Rhodiæ ductor pulcherrime classis?
Ne tamen ulterius quã'm fortia facta silendo
Vlciscar fratres,solida est mihi gratia tecum.
Hæc postquam dulci Neleus edidit ore
A sermone senis repetito munere Bacchi.
Surrexere toris.nox est data cætera somno.
At Deus æquoreas qui cuspide temperat undas
In uolucrem corpus nati Cygneida uersum
Mente dolet patria,sæuum'q; perosus Achillem
Exercet memores plus quã'm ciuiliter iras,
Iam'q; fere' tracto duo per quinquennia bello
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis.
O' mihi de fratris longe charissime natis,
Irrita qui mecum posuisti mœnia Troiæ
Ecquid,ubi Asiaca ✱ casuras aspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæsa doles? ecquid(ne persequar omnes)

RAPH. ⸿ CELINq; Pylumq;)Elis vrbs est Arcadiæ iuxta Olympiã ab Elio Tantali filio cognominata:vnde Elieus & Eleus declinantur. (Elis.) Pylus vero Messeniæ,vnde Pylius, Pyleus,ac Pylion gentilia nominã deriuantur. (Pylus.) ⸿ Bis sex Neleidæ fuimus) duodecim Nelei filii. Neleus autem Neptuni filius & Tyrus nymphæ, qui à fratre Pelia domo pulsus Pylon vrbem in Messenia condidit. Vxorem habuit Chlorim, ex qua tres filios suscepit Nestorem, Periclymenum, Chromium. Ex variis autẽ mulieribus alios nouem, Taurum, Asterium, Lycaonem, Deimachum, Euribium, Epileõtem, Phtasin, Antimenen,& Alastorem. (Periclymenus in varias formas.) ⸿ Me minus vno) me excepto. ⸿ Nelei sang. auth.) Neptuni enim Neleus fuit filius. ⸿ Quę ful. cur.)periphrasis est aquilæ. Ouid. quidem Periclymenum in aquilã cõuersum ab Hercule fuisse interfectũ ait. Alii vero in muscam transmutatum, admonitione Palladis claua ab Hercule fuisse percussum, atque interemptum. (✱a.l.reducto.) {Periclymeni & Pindarus meminit octaua Ode Nemeorum. sed hunc Neptuni filium & Chloridis eius quæ Tiresiæ fuit, cognominis Neleo, Comment. ibidem facit. & in bello Thebano infestum Amphiarao, ipsum vbique persecutum dicit, donec terra sorberetur.} (ADDI.) (✱a.l.qua.) ⸿ Viri)Herculis. ⸿ Hamatis vnguibus) in modum hami recuruis. Est enim nomẽ participio simile hamatus ab hamo declinatum. ⸿ Nimium affectui & dolori seruit hoc aduerbium nimium. (Tirynthi⁹) (Tirynthius) Hercules à Tirynthe Peloponnesi vrbe. ⸿ Et quæ leuis hæs.alæ) ordo est & sensus, Et leuis sagitta quæ hæserat, & affixa erat alæ pressa & impulsa fuit grauitate corporis illi affixi, est autem ἀντίθετον. Leuis enim opponitur graui. ⸿ Exacta)expulsa. ⸿ Iugulo sinistro)per sinistrum iugulum. ⸿ Herculis tui)parentis subaudiatur. ⸿ O Rhodiæ duct. pulcher. classis)ad illud Homeri carmen alludit poeta in secundo Iliados. Τληπόλεμος δ' Ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε ἐκ Ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν Ῥοδίων ἀγερώχων. (✱a.l. has iã iam.) Hinc enim aperte colligitur Tlepolemum Rhodiorũ ductorem fuisse & pulchrum & magnum. ⸿ Solida gra.)firma amicitia. ⸿ Neleius) Nestor Nelei filius. ⸿ Dulci ore)suaui sermone. Nam(vt ait Homerus) suauior melle ab ore Nestoris oratio profluebat. ⸿ A sermone senis)post sermonem Nestoris. ⸿ At Deus æquoreas)Neptunus ægre ferens Cygnum filium ab Achille interemptum Apollinem hortatur, ne vlterius ipsum viuere patiatur. Cui Apollo obsequens in aciem Troianorum descendit, Paridisq; sagittam in Achillem ita direxit, vt illius

vulnere interierit. Hæc autem idcirco à poeta narrantur, vt commodius & libri sequentis initium cum huius fine cõnectat, & Aiacis in florem Metamorphosin huic loco subiungat. Neque enim vllam aliã in huius libri fine describit trãsfigurationem. {Volucrem Cygneida versus, hoc est in Cygnum, posito patronymico pro denominatiuo. Nã à σμίνθος fit σμινθεύς. Hinc soluta diphthongo σμινθεύς à quo σμινθίς fœmininũ patronymica forma. (ADDI.) ⸿ Memores iras)quas in memoria habebat. Vt illud Virg. Memorẽ Iunonis ob iram. ⸿ Plusquam ci.) hostiliter. Tracto bello)protracto, pducto. ⸿ Intõsum Smyn.) comatum Apollinem. Nam Smyntheus edithetõ est Apollinis propriũ à muribus sumptum, qui(vt Strab. ait) Smynthi à Cretensibus vocantur. (Smynthus) Hac etiam de causa Smyntheus Apollo fuit cognominatus, quod Teucris è Creta profectis datũ est oraculum, vt ibi sedes collocarent, vbi terrigenę ipsos adorirentur. Id autem circa Hamaxithum ferunt contigisse. Nam maxima agrestium murium multitudo noctu exorta quicquid armorum, vasorumq; ex corio inuentum est corrosit. Teucri autẽ ibi manserunt, atque Idã ab Ida, quę est in Creta appellarunt, templumq; ac simulachrũ Apollini Smynthio erexerunt. Heraclides vero Ponticus author est mures ibi circa templum abundare & sacros existimari. Simulachrum vero ita effigiatum esse, vt murem pedibus premat. Solent autem homines nomina à paruis rebus imposita quibusdã lenimentis mitigare, nam & à culicibus quos Oetei Conopas vocant, Hercules Conopion apud illos colitur, quoniam ab illis eius opera liberati fuerunt. Apud Erithræos quoque Mimantem habitantes Spectonus colitur, quod ipse vitibus vermis infestissimus sit. Nam ex Erithræis omnibus apud illos solum talis bestiola nascitur. Rhodii autẽ Apollinis Erethibii templum habent in agro suo. Nam rubiginem ipsi Erithibiã vocãt. Apud Aeoles qui in Asia sunt, mus quidam Pornopion vocatur. Bœotii vero hoc nomine Culices vocãt. Sacrificium autẽ faciunt Apollini Pronopioni, sed multis in locis sunt Smynthia hoc est Smynthii Apollinis templa, præcipue tamen in vrbe Chrysa Smynthius Apollo colebatur, vbi erat statua à Scopa pario confecta, cuius pedib⁹ mus subiectus erat. ⸿ O mihi de fra.)hac oratione Neptunus Apollinẽ hortatur, vt Achillem Cygni interfectorem sagitta perimat. ⸿ De frat. na.)de Iouis fratris mei filiis. A beneuolentia autem exorditur Neptunus.

⸿SVBIT)

Hectoris umbra subit circu'm sua pergama tracti?
* Cum tamen ille ferox belloque cruentior ipso
Viuit adhuc operis nostri populator Achilles.
Det mihi se(saxo)triplici quid cuspide possim
Sentiat,& quoniam concurrere cõminus hosti
Non datur,occulta,nec opinum perde sagitta.
Annuit,atque animo pariter paruique,suoque,
Delius indulgens nebula uelatus,in agmen
Peruenit Iliacum,mediaque in cæde uirorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achiuos
Tela Parin,fassusq; Deum,quid spicula perdis
Sanguine plebis ait?siqua est tibi cura tuorum
Vertere in Aeaciden,* cæsosq; ulciscere fratres,
Dixit.& ostendens sternentem Troica ferro
Corpora Peliden.arcus obuertit in illum,
Certaque letifera direxit spicula dextra,
Quo Priamus gaudere senex post Hectora posset
Hoc fuit,ille igitur tantorum uictor Achille
Victus es à timido Graiæ raptore maritæ.
At si fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Iam timor ille Phrygum,decus,& tutela Pelasgi
Nominis Aeacides,caput insuperabile bello
Arserat.armarat Deus idem,idemq; cremarat.
Iam cinis est,& de tam magno restat Achille
Nescio quid,paruam quod non bene cõpleat urnam.
At uiuit.totum quæ gloria compleat orbem,
Hæc illi mensura uiro respondet,& hæc est
Par tibi Pelide,nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam,ut cuius fuerit cognoscere possis,
Bella mouet clypeus,deq; armis arma feruntur.
Non ea Tydides,non audet Oileus Aiax.
Non minor Atrides,non bello maior,& æuo
Poscere,non alii.soli Telamone creato,
Laerteq; fuit,tantæ fiducia laudis.
A se Tantalides onus,inuidiamq; remouit,
Argolicosq; duces mediis consistere castris
Iussit,& arbitrium litis traiecit in omnes.

RAPH. ¶ SVBIT)in mentem cum quadam miseratione venit. ¶ Populator)destructor. Ex arte autẽ Achillem in odium Apollinis Neptunus adducit. ¶ Det mihi se)committat se mihi & mari. ¶ Triplici cuspi.)periphrasis est tridẽtis. ¶ Nec opinũ)non opinantem. ¶ Indulgens)obsequẽs. ¶ Sanguine plebis)plebeios, ac viles interficiendo. ¶ Post Hect.)post Hectoris cædem. ¶ Ille igitur tanto)apostrophe ad Achillem indignationem continens, qđ ab effœminato Paride fuerit interfectus. ¶ Graiæ maritæ)Helenæ, quam idcirco maritã poeta vocat, quia viris imperabat, ¶ Fœmi. Marte)imbelli.

ADDI. {Cum Ouid.sentit & Calaber qui lib.iii. Achillem ab Apolline sagitta interfectum scribit, & Home.apud quẽ Hector Achilli vaticinatur in hunc modũ Iliad.x.

Φράζεο νῦν μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι,
Ἤματι τῷ, ὅτε κέν σε Πάρις καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων
Ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν ἐνὶ Σκαιῇσι πύλῃσι.

Alii autem in templo Apollinis Thymbræi interfectum à Paride dicunt, insidiis Hecubæ, cum eo noctu ad Polixenam ingressus fuisset. Vt & Seruius meminit in.vi. Virgil.} ¶ Thermodontiaca bipẽni)

Amazões. Amazonica securi. Nam Amazones Thermodontis fluuii accolæ fuerunt. ¶ Armarat Deus idẽ)Vulcanus & arma Achilli Thetidis rogatu perfecit, & eum mortuum combussit. ¶ Nescio qd)parum quid cineris de tanto Achillis corpore superest, quo ne vrna quidem impleri potest. ¶ Hæc mensura totus terrarum orbis mensura esse videtur gloriæ Achillis. A præstantissimis enim quibusq; poetis tam Græcis q̃ Latinis Achillis gesta fuere celebrata, Sicq; per totũ terrarum orbem vulgata. ¶ Nec inania Tartara sentit)nũquã enim gloria moritur. ¶ Vt cuius fuerit cognoscere possis)ac si diceret fortissimi ac bellicosissimi illum clypeum fuisse, pro quo tantæ contentiones fuere susceptæ. ¶ Deq; armis arma feruntur)propter arma Achillis bella excitantur. Nam post mortem Achillis inter Aiacem & Vlyssem de armis ipsius Achillis grauissimæ sunt ortæ contentiones. ¶ Soli Telamone creato)Aiaci Telamonis filio. ¶ Laerte'q;)Vlyssi. ¶ A se Tantalides)Agamnon à Tantalo genus ducens.

Atreus. Nam Tantalus Iouis, Pelops Tantali, Pelopis Atreus, Atrei Agamemnon & Menelaus filii fuisse dicuntur. ¶ Traiecit)transmisit, transtulit.

ADDI. {Hic quoq; variant authores. Sũt enim inter Græcos, qui iudiciũ armorum captiuis Troianis delegatum ab Agamemnone tradant, quo ille inuidiam à se deriuaret. Id'que Nestoris consilio. Vide Calabrum libro quinto. & Odyssea vndecima}

IACOBI CONSANTII FANENSIS.

FOrtes'q; animæ: nec cognitus Hector &c.) ordo talis. Fortes'q; animæ nec exiguo sanguine senserũt quid Hector non cognitus posset; nec exiguo sanguine Phryges sen

ferunt quid Achaica dextera posset. ¶ Proles Neptunia Cygnus.)Duos fuisse Cygnos reperio. vnum Marte genitum, qui ab Hercule est interfectus, vt in Aspide narrat Hesiod. Alterum Neptuno, quem interemit Achilles authore Pindaro. à quo mutuatum hæc poetã nostrum existimo. ¶ Corpora tosta Carne replent,)quia victimam torrere mos fuit. nam quod de elixorum vsu Seruius & alii quidã volunt, inane est, vt in secundo Hecatosty narrabimus. ¶ Inter belli'que domus'que Acta tot.)Ineptus loquendi modus si hoc modo legamus. at in nostro codice sic inuenio. Inter belli'que domi'q; Acta tot. vt belli & domi aduerbialiter sint locata. ¶ Ac siquem potuit spaciosa senectus spectatorem operũ multorum reddere)imperfecta sententia. vnde opinor huic secundo carmine deesse vltimum pedem, ac deesse simul versum qui sequi debeat integrum vno minus pede. nam illud. Vixi, non huic cui subiungitur versui, sed illi qui desit subnectendum videtur. exẽpli causa hoc modo. Ac si quem potuit spatiosa senectus spectatorem ope cum multorũ reddere, certe me potuit, vidi q tot iã secula, vixi annos bis centũ &c. ¶ Clara decore fuit proles Elateia Cænis Thessalidum virgo pulcherrima.)Elateia, ι, exili scribatur & Elatei filia interpretur, qui elatus à Stephano dicitur. Is Elateã ciuitatem in Thessalia condidit, habuit'q; alteram filiam Dotiam nomine, à qua Dotium in eadem regione ciuitas fuit nuncupata. Est & Elatea vrbs Phocidis cuius meminit Pauf.in Attica, & Herodo.in Vrania, nisi eandem esse quis velit quam memorat Stephanus. ¶ Vidi ego Petræũ)propriũ nomen à petra in Thessalia loco vbi colebat Neptunus cognomento Petræus. quoniam ibi percussa petra equum euocauerit. Lege quæ scripsimus in primæ Collectaneorum Hecatostyos cap.lvii. ¶ Vltor adest Phæreus.)Phereus trisyllabam nomẽ est hoc loco. nam primam corripere debet, cum à Pheris Thessaliæ ciuitate)quæ primam corripiunt)deriuetur. Multa sanè hic nomina inuenies à Thessaliæ locis declinata. ¶ Terea'q; Aemoniis qui prensos montibus vrsos Ferre domum viuos indignantes'q; solebat.)Scribo Therea cum th aspirato, vt sit nomen à feris deductum, quarum hic venatione delectabatur. θὴρ feram significat. ¶ Abscindit.)Lego abscidit vt in temporibus sit concordia. quod tamen ex abs & cædo nõ ex abs & scindo compositũ esse monemus, vt ne claudicet syllaba. ¶ Aemathii spoliis armatus Alesi.)pro Alesii Alesius enim Scelũtis filius inter Hippodamiæ procos à Stephano memoratur. Sũt & qui Alesiũ Gargetti filium fuisse dicant (vt idem Stephanus tradit)qui cum Pelope iuerit ad Hippodamiam Oenomai, à quo Alesius in Elide ciuitas fuerit nuncupata. ¶ Nuda'q; Pellæi iu

*Boni co. habẽt, cur.
*a.l. læsosq;.
Achillis mors.

uenis ferit ora sarissa.) Quidam codices non Pellæi habet, sed Phyllæi, quod non conuenit minus. Phyllus enim ciuitas in phthiotica vna quatuor regionum Thessaliæ, teste Strabo. libro nono, Vbi Apollinis Phyllæi fanum. Hinc Phylleiam matrem, idest Thessalam Poeta noster appellat vltimo artis amatoriæ, vt. Nec tibi turpe puta crimen, vt Phylleia mater Soluere. ℣ Et obductos annis restringere luctus.) Codex meus & alii plurimi habent restinguere. quod placet magis. significabit enim suscitare. Nam ut recludere persæpe simplicis verbi contrarium habet significatum resoluere religare, & id genus plura, cur non interdum habeat & restinguo? Quin participium illud obductos restinguere innuit esse legendum. Cum obduci ignis dicatur cum operitur. Virg Et Cinis obductæ celabat lumina prunæ.
℣ Bis sex Neleidæ fuimus.) Neleus (quod hoc loco interpres tetigit) Ex Chloride genuit Nestorē, Periclymenum, & Chromium, ex diuersis aliis mulieribus Taurum Asteriū, Lycaonem Deimachum, Eurybium, Epileonta, Phrasin, Antimenem, & Alastorem. author Apollonii Comment. in primum Argon. Omnium autem natu minimus Nestor fuit, vt in vndecimo Iliados scribit Homerus. ℣ Cum tamen ille ferox.) Non cum, sed cur boni codices habent. ℣ A se Tantali des onus inuidiamq; remouit.) Inuidiam interpretor crimē vel iniuriam, licet & pro odio posset accipi.

HENRI. GLAREANI. ANNOTATIONES IN LIBRUM XII. METAMOR.

Protesilae cadis.

IN plerisq; codicibus atq; adeo in Raphaelis quē nos habebamus, Protesilaus Isiphyli filius dicitur, cū Homerus in Catalogo & hic noster Poeta in Epistolis Iphicli dicant filium. Verum hæc notare non videntur huius instituti.

Opusq; meæ bis sensit Telephus hastæ.

Amphibolon videtur esse in verbo Opus, cum & vulnus & auxilium significet. Operæpretium autem videtur quæ Plin. lib. xxxiiii cap. xv. refert adscribere. Est & rubigo ipsa, inquit, in remediis, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea siue ferrea cuspide fecit, ita certe depingitur eam decutiens gladio. Meminit etiam obiter lib. xxv. cap. v.

Spectatorem operum multorum reddere.

Anatapodoton est, oratio, vt supra diximus, altero deficiēte membro. Nam deest, Certe me potuit senectus spectatorem multorum operum reddere.

Elige quid uoueas, eadem quoq; fama ferebat.

Amphibolon, vtrum eadem neutro dixerit genere, an fœminino. Et supplementum videtur versus.

Sæuissime Centaurorum Euryte.

Homerus Odysseę φ vocat Eurytiona, sed, vt antea admonuimus, & nomina sæpe variant, & non eosdem secutus authores Poeta videtur.

Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ.

Dubium quid referat hunc, vtrum Amycum, qui Celadonta percusserat, an Celadonta nōdum prorsus confectū, quippe qui subiungat, geminato vulnere missum ad tartareas vmbras, geminato inquam cum ab Amyco, tum à Pelate inflicto. Si certum esset Centaurus'ne, an Lapitha fuerit Pelates, facile solueretur nodus.

Quæ fuerant pinu uotiui cornua cerui.

Votiui, idest, voto oblati, suspensa autem ad pinum intelligenda. Porrò sequente versu Aldinus codex omisit, sua, & Cryneus trisyllabon facit, cum Poeta nono paulo antea carmine Gryneus fecerit dissyllabon, & Græce est, non hoc saltem loco. Quare legendum, Gryneus sua lumina ramo. Rursus tertio inde versu concreta, nisi pro cōfusa dicatur, non video quid sensus esse queat.

Vulnus Cænæ tulisti.

Cæneus Lapithæ nomen, de quo hæc est fabula, dissyllabon est. At Cæneus trisyllabon Centauri nomē hoc versu. De quo Poeta iocatur. Quemadmodum C. Cæsarem iocatam in Pomponium militem. Quintil. refert. Cum enim Pomponius vulnus ore exceptum ostentaret, ne vnquam fugiens (inquit Cæsar) respexeris.

Sopitus uenis & inexperrectus Aphidas.

Coniunctio hoc in loco omitti non debet. Cæterū Aphidas Planudes vertit, cum alibi Aphypnas legatur, quod ad illud inexperrectus respondere videtur. Sed neque de hoc certum est, sit'ne Centaurus an Lapitha. Carchesium autem quod sequenti versu ponitur, Raphael vas vinarium exponit. Seru. in. iiii. Geor. ad illud Virgilii. Et mater, cape Mœonii carchesia Bacchi. Oceano libemus ait. Carchesia, inquit, sunt genera poculorum. At quantum ex Macrobii descriptione libro quinto constat, non longe videtur abesse ab eo quod vulgò Cantharum vocant.

Plenoq; e gutture fluxit Inq; toros.

Raph. legit, plenoq; è gurgite, & exponit, Ventre, quem propter magnitudinem gurgitem vocat. Hæc ille. Sed è gutture legendum est. Illud magis lectori considerandum, num satis rectè ab eodem expositum sit, Inq; toros, idest, in lectis & vrsæ pellem, quod ego tamen non reprehendo.

Solidoq; reuellere dumo.

Dumo Perot. exponit nemore, quod placet, tametsi Dumosum apud Virg. in Tityro dumis plenum, exponit Ser. & Festus frondosus. Porrò in hac pugna Centaurorum Lapitharumq; propria nomina multa corrupta, multa incerta, Nedymum quidam Nedimnum, Lycotan, Lycespen inepte, Ripea, quidam Riphea. Plegræum Phlægræum inepte, hyllen ὕλην Planudes vertit. Verum hæc librariorū culpa fiunt, & correctorum incogitantia, aut verius inscitia.

Ex humeris medios coma dependebat in ar.

Qui in homine humeri, In reliquis animantibus Harmi, aiunt Plinium tradidisse, non igitur est frustranea hæc Centauri descriptio, monstrosa quidem illa, sed non absque gratia, Poetæ maxime quæsita ingenio.

Pheocomes hominemq; simul protectus equum'q.

Raphael exponit, qui coma & se & hominem protexerat. Alii simpliciter accipiunt; idest, qui se, & hominem, & equum protexerat, quod videtur verisimilius.

Veluti concretum uimine querno.

Hæc descriptio nisi adiuuetur multis modis, & partim expositione, partim figuris declaretur, præter huius Poetæ consuetudinem insignem secum adfert obscuritatē, vt miter Raphael. non dignatum aliqua ampliore declaratione.

Qui clypeo gladioq; Macedoniaq; Sarissa.

Tot syllabarum breuium concursu Poeta necessario breuem syllabam produxit, ni in Macedonia. Sarissa autem longior hasta erat quàm Romanorum pilum, vt planè videtur apud Liuium de bello Macedonico.

Obliquat, longaq; amplectitur ilia dextra.

Nisi longa pro extenta exponamus, non equidem intelligo, cum sensus alioqui nō sit obscurus, videtur enim cæsim nunc verberasse, qui punctim antea.

Laertæq; fuit.

Laertę, idest Vlysi, exponit Raphael, sed fortassis codex errat. Nam Laerte videtur ablatiui esse casus, vt Telamone, quanq̄ Laerta etiam dici potest, vt Anchisa apud Maronē in auferendi casu, quare absq; diphthongo legendum.

ALLEGORIAE IN XII. LIB. METAMOR.

NEscius assumptis Priamus pater Aesacon alis Viuere lugebat. ℣ Cum Hecuba regina Troiæ vxor Priami prægnans esset de Paride visum est illi in somnis quòd facem igneam pariebat, ex quo cognitum fuit quòd iste erat, propter quem Troiam succendi & destrui oportebat. Propter quod ipsum Priamus occidi mandault, sed mater occulte pa floribus nutriendum dedit. Qui adultus quendam taurum sibi vendicans coronam ipsi fecit. Sed Mars in Taurum conuersus, Taurum ipsius vicit. Cui Paris coronam Tauri sui in signum victoriæ dedit Propter quod Paris à paritate iudicii dictus fuit, qui aliàs Alexander dicebatur. ℣ Istud allega historialiter, & primo contra indiscretam pietatem. Ista enim

Alleg. fab. visiōis par t' Hecubæ

enim mater misericordia mota Paridem occidi impediuit, & tamen propter eum destructa fuit Troia, quod nullatenus futurum esset, si ad mandatum patris interfectus fuisset. Secundum Hug. Misericordiæ genus est malos cito. occidere. Ex quo enim pater, idest deus vel lex aliquem decreuit propter causam legittimam occidendum vel puniendum, non est ipsi parcendum. Et maxime quando mors eius redundat ad patriam liberandam. Ioan. xi. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. ¶ Residuum allega historice, quòd Paris est bonus iudex qui in iudiciis debet pariter & æqualiter se habere, personam non acceptare, taurum suum & amicos vel notos aliis non præferre, immo si iuste contra eos præualeant, ipsis iustis licèt extraneis coronam victoriæ dare. Deuteron. vigesimoquinto. Si fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices, quem iustum esse prospexerint illi iustitiæ palmam dabunt.

Alleg. fab. Iudicii Paridis.

¶ Cum tres deæ da nuptiis Pellei, & Thetidis venirent, quo omnes deæ præter Discordiam fuerant inuitatæ, scilicet Iuno dea diuitiarum, Pallas dea sapientiæ, & deus delectationis, quas Mercurius conducebat. Discordia indignans, quia inuitata non fuerat, voluit inter deas litigium generare inter Græcos & Troianos controuersiam facere, & regnum Troianum delere. Accepit igitur quoddam pomum aureum, in quo scriptum erat. Pulcherrimæ detur, ipsumq; in medium dearum proiicit, & statim abiit & recessit. Cum igitur deæ inter se de pulchritudine cõtenderent, & quælibet pulchriorem se diceret, pomumq; requireret, tandem ductus est Paris vt inter deas de pulchritudine iudicaret. Quare cum Iuno promitteret quòd faceret ipsum cunctis potentiorẽ. Pallas sapientiorem. Venus vero ipsi offerret vxorẽ totius Græciæ pulcherrimam, si tamen pro ea iudicaret. Ipse tandem quãlibet nudam sespiciens, iudicauit pro Venere, propter quod Venus Helenam ei dedit. propter cuius raptum, Troianum regnum penitus fuit destructum. ¶ Per istas tres deas sic pacifice conuenientes intelligo bonos & iustos pacifice conuersantes. Per deã discordiæ intelligo inuidos qui quando non vocantur indignantur & seminare discordiam inter ipsos delectantur. Tales consueuerunt inter alios pomum discordiæ proiicere & verbum detractorium dicere. & aliquam æquiparãtiam inter alios facere, & sic litigium procurare, ex quo regio vel patria perit. Ideo de talibus dicitur Eccle. xxviii. Susurro & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. ¶ Vel dic quòd tres deæ significãt secundum Fulgentium tria genera personarũ, scilicet sapientes diuites, & delitiis affluentes, quia cum quisque istorum alteri se præferat, & pomum aureum, idest gloriam & honorem sibi deberi dicat, & pulchriorẽ & meliorem se esse censeat, vt sapientes se diuitibus & iuuenibus delitiosis præferunt, diuites delitiosis & sapientibus meliores se esse dicũt, iuuenes vero delitiose viuentes se duobus aliis anteponũt, diuitias & sapientiam vilipendẽtes. accidit quòd Paris, idest iuuenis, inter istos iudicat voluptuosam vitam eligens Veneri pomũ dat & viuere in delitiis beatius asserit. Iuuenes igitur stulti qui in Paride designantur videntur dicere illud Eccle. secundo, Melius est comedere & bibere, & ostẽdere animæ suæ bona temporalia, quæ pro certo, qui habent vix possunt pacifici esse, quia quilibet vult ipsa habere. Ista sunt qui discordiam seminant, & quæ suis successoribus lites parant & finaliter bella & destructiones parant. Dea & domina discordiæ est auaritia, quia nihil potest melius inter homines dissensionem facere. Geñ. xiii. Erat substantia eorũ multa, & non quibant habitare communiter. ¶ Vel dic quòd tres deæ sunt tres animæ vires Pallas est ratio quæ habet sapientiam, Iuno est memoria quæ habet diuitias scientiarum, Venus est volũtas quæ est domina delitiarum. Paris igitur peccatores & fatuos significat, qui scilicet voluntati obediunt, & alias vires animæ contemnunt, memoriam & rationem sequi recusant, & pomum cordis concupiscentiæ suæ præstant. Propter quod licet Helenam, idest pulchras mulieres quandoque obtineant, lites tamen & bella excitant. Ideo bene dicitur. Eccle. decimooctauo. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius facie te in gaudium inimicis tuis. Vnde ibidem præmittitur. Post concupiscentias tuas nõ eas, & à voluntate tua auerte.

Alleg. fab. Ephigeniæ

¶ Dic quòd dea irata contra Græcos est diuinitas contra genus humanum indignata à primis parentibus fuerat per morsum vetitum interfecta. Quapropter in mari huius mundi omnes arrestati eramus, nec ad occupãdum ciuitatem paradisi procedere poteramus. Necesse igitur fuit quòd sanguine virgineo diuinitatem placaremus, & quòd Ephigenia, idest Christi humanitas occideretur, sed per naturam diuinam rapitur illa, & liberatur à morte. Ceruа vero, idest gens iudaica loco eius, idest propter mortem eius occiditur, & sic offensa diuinitas complacatur. Esa. xliii. Dedi Aegyptum & Aethiopiam & Saba pro te.

Alleg. fab. Protesilai.

¶ Nota hic de bono affectu bonæ mulieris quæ imaginem, idest imitationem de viro in corde retinet nec amorem extraneum admittit, ita sæpe visum est, quòd audita morte viri præ doloris amaritudine mulier mortem subit. Nota contra illos qui volunt in factis armorum etiam alios proptee vanitatem præcedere, vt se melioribus præferant, quia talibus solet male succedere.

Alleg. fab. Cygni.

¶ Dic quòd tales sunt multi qui ab Achille, idest à domino vel prælato vinci seu vulnerari per contritionem nequeunt quandiu ferro, idest tribulatione eos percutiunt. Neptunus enim, idest diabolus pater eorum tantam duritiam obstinationis tribuit eis quòd tormenta vel arma tribulationis vilipendunt. Iob. xli. Quasi stipulam æstimabit malleum, deridebit vibrantem hastam. Item ibidem præmittitur. Reputabit quasi paleas ferrum & quasi lignũ putridum æs. Non fugabit eum, in stipulam versi sunt in lapides fundæ. Et ideo Achilles prælatus debet illum per dulcem charitatem inter brachia restringere, & amplexum amoris & pietatis ostendere, & sic quãdoque eum poterit superare &. in Cygnum candidum, idest virum innocentem & mundum occasionaliter transmutare, quia pro certo plerunque fit quòd ille qui ferro duræ correctionis non vincitur, quia amplexu dulcis dilectionis conuertitur, ita quòd finaliter in Cygnum. Idest virum spiritualem commutatur. ¶ Vel dic quòd Achilles significat tyrannos q martyres quos Neptunus deus maris pater eorũ fecit ferro tribulatiõis inuincibiles finalr̃ occidit, quòd Cygnus cãdidus, decorũ armis, idest corpibus eorũ euolat.

Alleg. fab. Cænei.

¶ Istud applica de multis, qui primo sunt fœminæ, idest molles & fœminei sed Neptunus deus maris, idest deus pater vel spiritus sanctus cum ipsis per gratiam cohabitat, & in viros, idest in personas fortes & stabiles eos mutat quos nullum ferrum, idest nulla tribulatio per impatiẽtiam penetrat, sic de apostolis & multis martyribus apparuit per aduentum spiritussãncti, quia ante aduentum fuerunt fœminis debiliores, & post quibuscunque constantibus fortiores. Primæ Corinth. octauo. Quando autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. ¶ Cæneus miles fortis quem Neptunus fecerat ferro inuincibilem & impenetrabilem, cum esset in quibusdam nuptiis, ibidem quidam Centauri, qui naturæ erant duplicis, & in nube erant geniti dictum est interæ Tent, & sponsam rapere disponerent, ipse solus plures ex eis interfecit. Centanti autem vidẽtes quòd ipsum ferro vincere nequibant, montes ascenderunt & arbores integras deferentes, tantam struem lignorum super eum proiecerunt, quod ipsum non ferro sed pondere peremerũt. Sic & fit ex dono dei, habent aliqui donum fortitudinis, ita quòd nullo ferro tribulationis vel tentationis à Centauris, idest à dæmonibus queunt superari. Sed isti Centauri hoc videntes, solent onus infinitum diuersorum negociorum, officiorum, & terrarum super eos proiicere, & ipsis prosperitates seculi procurare, & sic fit quod quandoque diuersis diuitiis sub isto onere ipsos suffocant. quos aliter vincere non valebant, non est igitur tutum quòd iustus homo talia onera sibi permittat imponi, sub quibus sæpe visi sunt fortissimi succumbere. Exodi decimooctauo, Vltra vires tuas est negocium solus illud sustinere non poteris.

RAPH. Consedere duces. Achille sagitta Paridis interempto, magna inter Aiacem & Vlyssem contētio orta est, vter ipsorum illius armis dignior esset. Agamemnon autem, ne in alterius odiū incideret, illius contentionis iudicium ad principes Græcorum reiecit, vt pro virtute ac meritis vtriusq; arma alteri adiudicarēt. Iusso igitur vtroq; in cōsessu principū causam agere, nō virtute aut meritis, sed eloquētia, qua plurimum valebat, Vlysses effecit, vt sibi arma adiudicarētur. Illā autē repulsam Aiax adeo ægre tulit, vt primum furiosus sit effectus, deinde cū resipuisset, gladio incūbēs seipsum interfecerit, sed tādē miseratione Deorū in Hyacinthū florem sit cōmutatus.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER XIII.

AIAX · VLIXES · NEOPTOLEMVS ·

ARG. FABVLAE SEQ.

Achille ab Alexandro occiso arma cum peterentur ab Aiace, quia frater patruelis esset, & Vlysse qui consilio se potiorem ac virtute iudicaret, placuit principibus vt vtriusque res gestæ in bello perpenderentur, & digniori propositum præmium cum causa ab vniuerso exercitu tribueretur. Cum itaque in conspectu omnium Aiax virtutes suas quibus Graios iuuisset, retulisset, & Vlysses consilia sua quibus communem rempublicam iuuisset, duces quoque adduxisset, nouissime signum Mineruæ, quod iste extulisset ostēdit. Quo Graii moti cum ante oratione eiusdem perculsi stuperent, ab Aiace arma abiudicata sunt, & Vlysi data. Qua ille contumelia accensus incubuit ensi, ex cuius cruore flos purpureus similis hyacinthi natus est

Consedere duces, & uulgi stante corona
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax.
Vtq; erat impatiens iræ, Sigeia toruo
Littora prospexit, classem'que in littore uultu,
Intendensq; manus. Agimus proh Iuppiter inquit,
Ante rates causam, & mecum confertur Vlysses?
At non Hectoreis dubitauit cedere flammis,
Quas ego sustinui, quas hac a classe fugaui.
Tutius est igitur fictis contendere uerbis,
Quàm pugnare manu, sed nec mihi dicere promptū
Nec facere est isti. quantumq; ego Marte feroci,
Inq; acie ualeo, tantum ualet iste loquendo.
Nec memoranda tamen uobis mea facta Pelasgi
Esse reor (uidistis enim) sua narret Vlysses,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.

(Consedere duces) ciuilē instituit cōcionem, in qua principes sedēt, vulgus aūt cogit stare. (Clypei septē.) septē boū coriis tecti. ADDI. {Huius clypei descriptio est apud Homerū Iliados septimo.

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἠΰτε πύργον
Χάλκεον ἑπταβόειον, ὅ οἱ Τυχίος κάμε τεύχων
Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος Ὕλῃ ἔνι οἰκία ναίων,
Ὅς οἱ ἐποίησεν σάκος αἰόλον ἑπταβόειον
Ταύρων ζατρεφέων ἐπὶ δ' ὄγδοον ἤλασε χαλκόν.

Ipse Quod igitur Home. ἑπταβόειον dixit, idē hic Septēplicis nole intelligēdū } (Aiax tela) Pelæi fratris fili' Achillis patruelis fuit. Quæ autē de Aiace scribit poeta à Sophocle sumpsisse videt. (Sigea lit.) Sigeum. Sigeū & vrbs & promontoriū est Troadis, iuxta qd Græcorū classis subducta erat. (Classemq; in littore) stātē subaudiamus. (Intēdēsq; manus) ad classem intelligēdū est. Exprimit aūt gestū viri cū indignatione locuturi. (Agimus pròh Iupp.) Aiacis psonę decorū pulchre seruat, q fortis qdē ac bellicosus fuisse, sed eloquētia parū valuisse, tū à Græcis, tū à Latinis fingit poetis. Quare illi oratio simplex attribuit, omniq; artificio carēs. Nā & in proœmio statim cū magna exclamat indignatione, & se p totā iactat orationē, quæ non esse faciēda rhetores oēs præcipiūt. Versat aūt hæc oratio i duplici ꝯiecturali ꝯstitutiōe. Cū eni Achillis arma Græcorū præstātissimo & virtute & meritis forēt tribuēda, vter horū sit præstātior quærit, Aiax an Vlysses, cū vtesq; se dignū illis esse iactaret. Vterq; aūt ꝯiecturis & se meruisse, & alterū nō meruisse ośdit. ADDI. {Neq; vero omnino prsus artificio caret hęc oratio, vt Regius ait. Nā & partes suas habet, & diserte causam pponit Aiax oñdēs arma sibi potius q̄ Vlysi deberi, prio qdē iure successiōis siue hæreditario, qa frater Achillis patruelis sit, & nobilior ēt gñe nat'. Deide ex merito, qm̄ plura, q̄ ille, præclare gesserit, ille aūt ēt quædā pessime. Et hac collatiōe vtriusq; gestorum facta, quę ab illo turpiter gesta sūt, criminādo exaggerat, q̄ vero tolerabilia, eleuando extenuat. Postremo aūt ēt illud addit, neq; parē neq; idoneū his armis gestādis Vlysē eē. Atq; hæc, quātū ad subiectū orationis attinet. Deide vero vel sūmæ artis fuit. Decorū præstare, talēq; sermonē psonę tribuere, q illi quā aptissime ꝯueniret. Nā vt apud Sall. Marius, ita hic Aiax fingitur virtute magis & factis laudē qrere seseq; aliis cōmēdare, q̄ dicendi facultate. Idq; militari ac forti viro peculiare est. eoq; neq; amplificatiōibus lōgiorib' vtit, neq; colorib' aliis, qb' solēt q verbis magis q̄ factis excellere cupiūt. Est eni simplex veritatis oro, simulata vero aut falsa aliena cōmēdatiōe idigēt, vt Eurypides ait. Quod autē principio vtitur turbulētiore, & minus ad artē accōmodato, vt Regio videtur, idipsū ex arte sumptū est. Nam & iratus ad causam agēdam accedit, & eo magis indignat, qd cū Vlysse hoie bellicis reb' aut armis nūquā apte aut recte exercitato, certādū sibi esset, ad quē nullo neq; iure neq; merito adeo arma illa ptinerēt, deniq; ex cui' collatiōe, ipsi' fama plus detrimēti, q̄ victoriæ glię acceptura eēt. Proinde illud magis dicēdū fuerat, Aiaci qdē simplicē, nō tñ ab arte remotā orationē tribui. Vlysi aūt coloratā, & ppemodū veteratoriā.} (Proh Iup.) exclamatio minime pricipio ꝯueniēs. (Ante rat.) à qbus ego sol' Hectoris faces repuli, cū alii Gręci, i primisq; Vlysses illi' viri impetū nō sustinētes eas deseruerit. Cū eni Achilles Agāmēnoni irat' pp Briseida ereptā intra tētoriū se ptineret, neq; pugnare vellet, Hector cū delecta Troianorū iuuētute in hostiū classem impetū fecit, quā etiā incendisset, nisi Aiacis virtute fuisset repulsus. ADDI. {vt est Iliados xv.} Omnis igitur Aiacis indignatio, & à loco in quo causa agitur, & ab aduersario oriri videtur. (Et mec. ꝯfer. Vlys.) & ꝯiunctio indignationē hoc loco significat. (Hac à classe) manū ad classem intendit Aiax, sicq; illam Græcis ostendit. (Fictis) compositis. (Isti) cum magno Vlysis contemptu hoc dixit. (Quantumq; ego Marte feroci) cōtra artis præcepta vbiq; & se & sua Aiax nō desinit iactare. Omnis enim sui iactatio (vt Fabius Quintilianus tradit) est odiosa.

PRAEMIA

Præmia magna peti fateor. sed demit honorem
Aemulus Aiaci. non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quicquid sperauit Vlysses,
Ipse tulit pretium iam nunc certaminis huius,
Qui cum uictus erit, mecum certasse feretur,
Atque ego, si uirtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem Telamone creatus,
Mœnia qui forti Troiana sub Hercule cœpit,
Littoraq; intrauit Pagasea Colcha carina,
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, ubi Aeoliden saxum graue Sisyphon urget.
Aeacon agnouit summus proleṁq; fatetur
Iuppiter esse suam. sic ab Ioue tertius Aiax.
Nec tamen hæc series in causam prosit Achiui,
Si mihi cum magno non est communis Achille.
Frater erat, fraterna peto, quid sanguine cretus
Sisypho? furtisq;, & fraude simillimus illi
Inseris Aeacidis alienæ nomina gentis?
An quod in arma prior nullo'q; sub indice ueni,
Arma neganda mihi? potior'q; uidebitur illis,
Vltima qui cœpit, detractauit'q; furore
Militiam ficto? donec solertior isto,
Et sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, uitataq; traxit ad arma.
Optima nunc sumat. qui sumere noluit ulla,
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?
Atq; utinam, aut uerus furor ille, aut creditus esset,
Nec comes hic Phrygias unquam uenisset ad arces
Hortator scelerum. non te Pœantia proles
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet.
Qui nunc (ut memorant) syluestrib⁹ abditus antris,
Saxa moues gemitu, Laertiadæq; precaris
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma
(Heu pars una ducum) quo successore sagittæ
Herculis utuntur, fractus morbo'q;, fame'q;,
Venatur, alitur'q; auibus, uolucres'q; petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.
Ille tamen uiuit, quia non comitatur Vlyssem.
Vellet & infelix Palamedes esse relictus.
Viueret aut certe letum sine crimine haberet.
Quem male conuicti nimium memor iste furoris,
Prodere rem Danaum finxit, fictum'q; probauit
Crimen & ostendit, quod iam præfoderat aurum,
Ergo aut exilio uires subduxit Achiuis,
Aut nece. sic pugnat sic est metuendus Vlysses.
Qui licet eloquio fidum quoq; Nestora uincat,

RAPH. ¶PRAEMIA magna) arma Achillis à Vulcano fabricata. ¶Tenuisse) obtinuisse. In contemptũ autẽ Vlyssem quantum potest Aiax adducit ¶Superbum) gloriosum. ¶Sit licet hoc ingens) quãuis id de quo contenditur sit maximũ. ¶Feretur) iactabitur. ¶Si virtus in me dubitabilis esset) nimiũ arroganter hoc est dictum. ¶Littora Colcha) Colchica. Nam Telamon cũ Iasone in Colchos nauigauit, vt plenius superius diximus. ¶Vbi Aeoliden Sisiphõ) hoc ad Vlysſis contẽptum dictum est. Nam fama erat à Sisypho latrone Isthmũ obsidente Anticleã Vlysſis matrẽ, cum ad Laertem duceretur, fuisse cõpressam. atq; ea eo ꝯcubitu Vlyssem ortum. {De hac re supra in fab. Autolyci nõnulla annotauim⁹. Sũpta aũt videnť hęc, vel ex Aiace Sophoclis, vbi chor⁹ de Vlysse loquẽs.

ADDI. Εἰ δὲ ὑποβαλλομένοι, inquit)
Κλέπτουσι μύθους αἱ μεγάλαι βασιλῆς
Ἢ τᾶς ἀσώτου σισυφιδᾶν γενεᾶς
Μὴ μή μ' ἄναξ
Ἔτ' ἐν ἐφάλοις κλισίαις ὄμμ' ἔχων
Κακὰν φάτιν ἄρῃ, &c.

Aut ea Aeschylo. cuius hæc ibidem citantur.
Ἀλλ' ἀντικλείας ἆσσον ἦλθε σίσυφος
Τῆς σῆς λέγω τοι μητρὸς, ἥ σ' ἐγείνατο.

Aut etiam ex Cyclope Euripidis. Vbi Silenus Vlyssem interrogans inquit: Χαῖρ' ὦ ξέν', ὅστις δ' εἶ φράσον πάτραν τε σήν. Ille autem respõdens subiicit:
Ἴθακος ὀδυσσεὺς, γῆς κεφαλλήνων ἄναξ.
Tum rursum alter:
Οἶδ' ἄνδρα κρόταλον, δριμὺ σισύφου γένος.}

¶Hæc series) hæc stẽmatis dispositio. ¶Frater erat) patruelis frater Achilles fuit Aiacis. Nam Peleus & Telamon fratres fuerunt. Patrueles aũt fratres dicunť q è fratrib⁹ nascunť. ¶Quid sang. cre. Sisypho?) apte Aiaci originis turpitudinẽ obiicit Vlysſi. ¶An qd in ar. prior?) Vlysses ne ad bellũ Troianũ cũ aliis Græciæ principibus proficiscẽs vxorẽ relinquere cogeretur, se insanire simulauit, Palamedes vero prudentia valde pollens, ad hoc speculandũ missus, illi aranti, salemq; seminãti filiũ paruulũ obiecit. quem Vlysses aratro sublato nihil offendit. Inuitus itaq; ad bellũ ductus, Palamedẽ ficta ꝓditione tãdẽ oppressit. ¶Nullo sub in.) nullo indicãte. ¶Vltima q ce.) vltimus ꝑ hypallagẽ, vt intelligať qui vltimus cœpit arma. ¶Detrectauit) vitauit. ¶Solertior) prudentior. ¶Et sibi inutil.) nã Palamedes in se Vlyssem cõcitauit, cuius fraude tãdem, vt ꝓditor à cũcto Græcoꝝ exercitu fuit interfectus. Nã Vlysses literas finxit à Priamo ad Palamedẽ datas, qbus significare videbatur Priamus se magnum auri põdus misisse, aliudq; missurũ. Cum vero literæ ad Agamẽnonem fuissent perlatæ, principesq; oẽs præter Palamedẽ cõuenissent. vixq; illud scelus in Palamedẽ cadere posse cũctis videretur, Vlysses nihil temere de tãto viro credendum dixit, nisi aurũ, qd ille iã per seruos corruptos in illius tentorio defodiendum curauerat, deprehẽderetur. Qui igitur missi ad hoc inquirendum fuerãt, cũ renunciassent inuentum lapidibus Palamedes à toto exercitu, de quo optime meritus erat, obrutus est.

Palamedis cædes.

Nauplius. ¶Naupliades) Palamedes nauplii filius. Nauplius autẽ Neptuni & Amymones nymphæ filius in Euboea regnauit. ¶Optima nunc su.) Ironia indignationis plena, qua Aiax significat Vlyssem nulla ratione armis Achillis esse dignum, se autem esse dignissimum. ¶Furor ille) insania illa Vlysſis. ¶Hortator scel.) hactenus in contẽptum, nunc in odium Aiax Vlyssẽ adducit. ¶Nõ te Pœ. pro.) cum oraculũ accepissent Græci Troiã sine Herculis sagittis capi non posse, Vlysses missus ad Philoctetẽ Pœãtis filium, cui moriẽs Hercules arcũ sagittasq; reliquit inueniẽdum, Troiamq; adducẽdum. cum forte inter nauigãdum sagitta hydrę veneno tincta è pharetra cadẽs Philoctetæ pedem vulnerasset, eum in Lẽno nullo adhibito vulneri remedio reliquit.

Philoctetes.

Lemnos ¶Lẽnos) Lẽnos insula est vna ex Cycladibus. {Seu potius è regione Thraciæ vt Stephan. habet, vnde cætera hæc transumpta.}

ADDI. Vulcano dicata, quę duo oppida habet Ephestiã, & Myrinam, in cuius forum Solstitio Athos eiaculať vmbrã, vt Plinius scribit. ¶Qui nũc vt mem.) oratorię miserias Philoctetæ amplificat Aiax. vt maius in odium Vlyssem adducat. ¶Troianis fatis) Troiano excidio. ¶Sine crimi) proditionis. ¶Conuicti fur.) deprehẽsi, detecti. ¶Nimium ma. mem.) illa nãque memoria Palamedes optime de Græcorum exercitu meritus fuit interfectus. ¶Pręfoderat) ãte defoderat in tentorio Palamedis per seruos corruptos, vt dixim⁹. ¶Ergo aut exil.) relinquens Philoctetem in Lemno tanquam exulem. ¶Aut ne.) inducens exercitum ad lapidandum Palamedem. {Sic idem Aiax apud Calabrum libro quinto:

ADDI.

Ἠὲ τὸ δ' ἐξελάθου ὅτ' ἐς Ἴλιον ἱερὸν ἄστυ
Ἐλθέμεναι ἀλέεινες ἅμ' ἀγρομένοισιν ἀχαιοῖς
Καί σε καταπτώσσοντα, καὶ οὐκ ἐθέλοντ' ἐφέπεσθαι
Ἤγαγον Ἀτρεΐδαι, ὡς μὴ ὤφελες ἐπιέσθαι

Ecce ferunt Troes, ferrumq́; ignesq́;, Iouem'q;
In Danaas classes. ubi tunc facundus Vlysses?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes
Spem uestri reditus. date pro tot nauibus arma.
Quod si uera licet mihi dicere, quæritur istis
Quã mihi maior honos, coniuncta'q; gloria nostra est,
Atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Cõferat his Ithacus Rhesum, imbelle'que Dolona,
Priamide'q; Helenum rapta cum Pallade captum,
Luce nihil gestum est. nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam uilibus arma,
Diuidite, & pars sit maior Diomedis in illis.
Quo tñ hæc Ithaco? qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem.
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet, manifestabit'que latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis cassıde uertex
Pondera tanta feret, necnon onerosa, grauis'que
Pelias hasta potest imbellibus esse lacertis.
Nec Clypeus uasti cælatus imagine mundi
Conueniet timidæ, natæ'q; ad furta sinistræ.
Debilitaturum quid te petis improbe munus?
Quod tibi si populi donauerit error Achiui,
Cur spolieris erit, non cur metuaris ab hoste.
Et fuga qua sola cunctos timidissime uincis,
Tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
Adde quod iste tuus tam raro prælia passus
Integer est clypeus nostro qui tela ferendo
Mille patet plagis, nouus est successor habendus.
Denique quid uerbis opus est? spectemur agendo,
Arma uiri fortis medios mittantur in hostes,
Inde iubete peti, & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus, uulgi'q; secutum
Vltima murmur erat donec Laertius heros
Astitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, expectato'que resoluit
Ora sono. neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum uestris ualuissent uota Pelasgi,
Non foret ambiguus, tanti certaminis hæres,
Tu'q; tuis armis, nos te poteremur Achille.
Quem quoniam non æqua mihi, uobis'q; negarunt

RAPH. ¶ ECCE ferunt Troes) hoc quoque in. xv. Iliad. describit Home. ¶ Iouem'q;) auxiliũ Iouis Hectori fauentis. ¶ Nempe ego) solus Aiax alijs Græcorum ducibus perterritis classem ab ignibus hostium protexisse ab Homero quoque scribitur. ADDI. {Iliad. xv. circa finem vbi hi versus leguntur.
[illegible Greek verses]
Τοὺς δ' οὔτασ' αὐτοσχεδὸν ἐξείρυσσε δ' ὀξέϊ χαλκῷ.}
¶ Quod si vera licet (arrogãter nimiũ contra artis oratoriæ præcepta hæc quoq; dñr. ¶ Conferat his Ithacus Rhesum) his gestis meis cõparet Vlysses, quẽ cum quodã contẽptu Ithacũ Aiax appellat. Rhesus Rhesus autẽ rex fuit Thraciæ, qui (vt scribit Home. cũ in auxiliũ Troianorũ cum candidissimis equis venisset, à Diomede & Vlysse ea ipsa nocte, qua ad Troiã puenerat, fuit itereptus. Dolon ¶ Imbelle'q; Dolona) Dolon (vt idẽ scri. Hom.) Eumedis pręconis filius, cũ speculator ad castra Græcorũ ab Hectore missus eẽt, à Diomede simul & Vlysse captus fuit & iterfectus. ADDI. {De Rheso & Dolone, & quo vterq; noctu interfect⁹ fuerit ab Vlysse & Diomede, habes Iliad. x.} Helenus ¶ Priamide'q; Helenum) Helenus Priami fuit filius qui a Diomede & Vlysse captus fata Troianorũ arcana Græcis reuelauit. ¶ Rapta cũ palla.) cũ Palladio, quod Vlysses vnà cum Diomede rapuit. ADDI. {De Palladio ex arce Troiana p Diomedẽ & Vlyssem ablato ẽt Virg. meminit ii Aen. De Heleno autem Sophocles i Philotecte his versibus,
[illegible Greek verses]
&c. qui tñ hoc ab Oui. differt quod ille unà cũ Palladio, & adiuuãte Diomede, captum Helenum dicit. hic autẽ solius Vlyssis meminit.} ¶ Quo tñ hæc Ithaco?) arma Achillis in commodo Vlyssi futura ostendit Aiax. ¶ Quo) ad quid, ad quẽ finem; petuntur autem verbũ est subaudiendũ ¶ Et fur.) dolis, fraudibus, insidiis. ¶ Dulichius ver.) Vlyssis caput. Nã Dulichiũ insula est Ithacæ vicina. ADDI. {Quidam autẽ eãdẽ cum Cephalenia faciũt Dulichiũ, vt Strab indicat, & quia Cephalenis imperauit Vlysses, hinc Poetæ Dulichiũ ipsum quoq; Vlyssẽ passim appellãt. Q d tñ cõtrariũ Hom̃. est, q Dulichios, & Cephalenas diuersos facit, atq; his qdẽ duce Vlyssẽ Dulichiis autem Megetẽ assignat. Vide Ilia. ii. & Strab. libr. ix.} ¶ Nec non onerosa) ordo est & sensus, & Pelias hasta non potest esse non onerosa & grauis imbellibus lacertis. ADDI. ¶ Nec cly. ua.) in clypeo Achillis (vt scri. Home.) quatuor elementa sculpta videbantur. {Descriptio clypei Achillis est apud Home. Iliad. xviii. Non solum autem elementa in eo, sed totam machinam mundi, hoc est, cœlum syderibus suis, terrã cum vrbibus & populis, & ipsum denique Oceanum, oras ambientem, fuisse sculptum idem author est.} ¶ Quod tibi si po.) hoc quoque contra artis præcepta ab Aiace dictum est. Neque. n. error iudicibus fuit obijciendus. ¶ Trahenti) proprie dixit. Illa enim trahimus, quæ gestare non possumus. ¶ Viri fortis) Achillis. ¶ Vulgi'q; sec. vlti. mur. erat) nam populus murmure suo Aiacis dicta approbare est visus. ¶ Astitit) surrexit. ¶ Atque ocu. pau. tel. mora.) imitatur Home. Ouid. qui Vlyssem stetisse oculis in terrã defixis, immotoq; sceptro, priusquam illam eloquentiæ procellam effunderet scribit. ADDI. {Locus est Iliad. iii. vbi Antenor inter se confert Menelaum & Vlyssem.
Ἀλλ' ὅτε δὴ πολύμητις ἀναΐξειεν Ὀδυσσεύς,
στάσκεν, ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας.
Σκῆπτρον δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπρηνὲς ἐνώμα,
Ἀλλ' ἀστεμφὲς ἔχεσκεν, ἀΐδρεϊ φωτὶ ἐοικώς,
Φαίης κε ζάκοτόν τινα, ἔμμεναι, ἄφρονά τ' αὔτως.
Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει,
Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν,
Οὐκ ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆΐ γ' ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος &c.
De præsenti autem oratione siue contentione Vlyssis cũ Aiace, nihil est apud Homerum nisi quantum de iudicio & victoria meminit Odys. xi. vbi ait:
Οἴη δ' Αἴαντος ψυχὴ Τελαμωνιάδαο
Νόσφιν ἀφεστήκει κεχολωμένη εἵνεκα νίκης,
Τήν μιν ἐγὼ νίκησα δικαζόμενος παρὰ νηυσί,
Τεύχεσιν ἀμφ' Ἀχιλῆος, ἔθηκε δὲ πότνια μήτηρ,
Παῖδες δὲ Τρώων δίκασαν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.}
¶ Si mea cum uestris) artificiosissima Vlyssi attribuitur oratio, vt personæ decorũ seruetur. Nã Vlysses cum ab alijs, tum ab Homero inter eloquẽtissimos numeratur. Quare & affectus statim in exordio mouet, & sua sine vlla arrogantia amplificat, & ab aduersario obiecta ita refellit, vt illum in maximum adducat contẽptum, ac denique principibus persuadeat se arma Achillis, quàm Aiax magis meruisse. principium autem à beneuolentia sumptum est. Se enim cum alijs Græcis semper optasse salutem Achillis per quod significat se vehementer illius morte dolere, qui Græcis omnibus gratissimus fuisset. Oratio ad Vlyssis. ¶ Tu'q; tuis armis) potereris, ac possideres, & fruereris subaudiatur. Est. n. hypozeugma. Poteremur aũt legẽdum est, vt sit tertiæ cõiugationis, ita versu exigente. Hac aũt apostrophe ad Achillem animos auditorum ad fletũ inclinat;

Fata(manu'que simul ueluti lachrymantia tersit
Lumina)quis magno melius succedit Achilli,
Quã m p quẽ magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit,quod ut est hebes, esse uidet
Ne'ue mihi noceat,quod uobis semper Achiui
Profuit ingenium,me'que hæc facundia siqua est,
Inuidia careat,bona nec sua quisque recuset.
Nam genus,& proauos,& quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra uoco.sed enim quia rettulit Aiax
Esse Iouis pronepos,nostri quoq; sanguinis author
Iuppiter est,totidem'que gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est,Acrisius * illi,
Iuppiter huic.neq; in his quisquã dãnatus,& exul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas.Deus est in utroque parente,
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quo'd pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto.meritis expendite causam.
Dummodo quod fratres Telamõ,Peleus'q; fuerũt,
Aiacis meritum non sit,nec sanguinis ordo,
Sed uirtutis honor spoliis quæratur in istis.
Aut si proximitas,primus'que requiritur hæres,
Est genitor Peleus,est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Aiaci? Phthiam hæc, Scyron'q; ferãtur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
Non petit ille tamen * num si petat auferat illa?
Ergo operum quoniam nudum certamẽ habetur,
Plura quidem feci,quam quæ comprendere dictis
In promptu mihi sit.rerum tamen ordine ducar
Præscia uenturi genitrix Nereia leti
Dissimulat cultu natum,& deceperat omnes,
In quibus Aiacem,sumptæ fallacia uestis.
Arma ego fœmineis animum motura uirilem
Mercibus inserui.neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam,hastamq; tenenti
Nate Dea,dixi,tibi se peritura reseruant
Pergama.quid dubitas ingentem euertere Troiã?
Iniecíq; manum,fortemq; ad fortia misi.
Ergo opera illius,mea sunt.ego Telephon hasta
Pugnantem domui,uictum,orantemq; refeci.
Quod Thebæ cecidere, meũ est. me credite Lesbõ
Me Tenedõ,Chrysenq;,& Cillam Apollinis urbes,

RAPH. ℭMANVq; simul)hæc ex persona poetæ dicuntur.Ex arte autem finxit se flere Vlysses, quo facilius persuaderet se morte Achillis graui dolore fuisse affectum. ¶Quam per quẽ magnus Danais) hoc est,quàm is cuius opera Achilles ad bellum Troianum deductus est,is autẽ Vlysses fuit. Nam vt ipse paulo post narrat, cum Thetis mater Achillis cognosceret filium in bello Troiano periturum,illum virginis habitu ornatum Lycomedi Scyri insulæ regi vnà cum filiabus ipsius educandum cõmendauit, vt tantisper apud eum in virgineo habitu lateret, dum Troia foret deleta. Cum vero sine Achille Troia capi non posset, nec vsquam inueniretur. Vlysses id quod erat suspicatus,mercibus quibus fœminæ capiuntur,gladium, scutum'que,ac galeam immiscens ad Lycomedem se contulit,vbi mercibus illis expositis Achilles gladium ac scutum alia negligens tractare cœpit, ex quo cognitus ad bellum Troianum fuit deductus.

* a.l. arcesius.

ADDI. {De Achille in Scyro occultato,& de tota eius educatione,copiose Statius in Achilleide.}¶Huic modo ne prosit)aduersarium vt hebetem ac ingenio tardum, omniq; facundia carentem in contẽptum adducit.¶Siqua est)ex arte suam eloquentiam extenuat Vlysses,ne se inuidiam, odium'que auditorum transferat. Inuidia ca.)nam Aiax in inuidiam Vlyssis eloquẽtiam adducere conatus est, cum dixit. Tutius esse fictis verbis contendere quàm manu pugnare.¶Bona sua)propria vel natura data, vel industria cõparata. ¶Sed enim quia retulit Aiax esse Iouis prone.) figurata poetica est hæc locutio.In soluta nanq; oratione accusatiuo vteremur, diceremus'que Aiax retulit se esse Iouis pronepotem. ¶Acrisius illi)duo fuerunt nobiles Acrisii & hic Iouis filius ac Vlyssis auus, & alter Abantis Argiuorum regis filius ac Danaes pater. Legitur etiam Arcesius.

* Emendatũ exẽplar habet, Nõ sperat ut auferat arma.

Acrisii duo.

ADDI. {Non Acrisius legendum,vt Raphaeli falsò videtur,sed Arcesius. Nam in Acrisio etiam secunda syllaba repugnat,quæ breuis est , vt apud Virgiliũ –Quàm dicitur vrbẽ Acrisioneis Danae fundasse colonis. Et supra libro.iiii.Solus Abantiades ab origine Cretus eadem Acrisius superest,&c. Arcesii autẽ & Homerus meminit Odys.iiii.de Telemacho loquens,his versibus:

–Τὸν δὲ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
Οἴκαδ' ἰόντα λοχῶσιν, ὅπως ἀπὸ φῦλον ὄληται
Νώνυμον ἐξ Ἰθάκης Ἀρκεισίου ἀντιθέοιο.}

¶Neque in his quisquam damnatus & exul)Peleum Achillis patrẽ notat Vlysses, qui Phoco fratre interfecto ab Aeaco patre in exilium fuit expulsus.{Alii vtrũque,hoc est,tam Telamonem quàm Peleum in exilium actos tradunt. Vtrũq; enim cædis fraternæ participem fuisse, ac Peleum quidem disco, Telamonem autem ferro in ceruicem illius adacto, Phocum occidisse.Quare & Peleum in Thessaliam postea, Telamonem autem ea Aegina Salaminem peruenisse. Vide Cõment.Pindari in.v.Odam Nemeorum.} ¶Est quoq; per matrem)Anticlia mater Vlyssis filia fuit primi Sinonis Mercurii filii. {Anticlea Autolyci filia fuit, Autolycus autem Mercurii ex Chione Dædalionis. Home.Odyss.xi.

ADDI.

Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.

Sed de hac etiam supra mentio facta est.}¶Phthiam,Scyronq; ferantur) Phthiam ad Peleum , Scyron ad Pyrrhũ Achillis filium ex Deidamia Lycomedis filia.¶Ergo operum quoniã) quoniã inquit quæstio est sola vter nostrum pluribus, ac maioribus meritis Græcorum exercitum affecerit,non omnia quæ gessi referre possum.¶Præscia uẽturi) hinc incipit merita sua cõmemorare sine vlla arrogãtia Vlysses. ¶Genitrix Nereia)Thetis Nerei filia , materq; Achillis , vt & Homerus, & plerique poetarum asserunt.Suidas vero , Aristo. & Diony.Chalcidensis scribunt Achillem ex Thetide Chironis filia natũ. Deimachus autẽ ex Philomela Actoris filia. ¶Dissimulat cul.tu.) hoc est , habitu simulat Achillem non esse puerum, sed puellam.¶In quibus)inter quos.¶Arma)gladiũ,hastam.parmam.¶Proiecerat) deposuerat. ¶Ad fortia)subaudiamus gerẽda. {Vide Achilleida Statii.}¶Ergo opera illius mea sunt) colligit Vlysses omnia quæcũq; gessit Achilles,sibi esse ascribenda,cum illum latitantem deprehenderit , ad bellum'que Troianum adduxerit. A causa enim effectus separari nõ potest. ¶Ego Telephon hasta)Telephus Herculis filius ex Auge nympha rex fuit Lyciæ* qui cũ resisteret Græcis ab Achille in femore fuit percussus , ac deinde iterato vulnere,vt in superioribus diximus,sanatus. ¶Quod Thebæ ceci.meum est)de Thebis Ciliciæ patria Andromaches intelligendum est.Nam eas diripuit Achilles . ¶Me credite Lesbõ)Lesbos insula est clara Alcęi carminibus & Saphus. {Hæc autem Achilli prodita fertur à puella quadam, Pisidice nomine , quæ illius amore flagrabat , author Parthenius in Eroticis.}¶Chrysenq; & Cillam) Chryse vrbs est Troadis propè Lemnũ Apollini sacrata,quam expugnauit Achilles,cum pro Troianis sentiret.Sunt tamẽ & aliæ vrbes hoc nomine & loca.Est enim vrbs inter Ophrynium,& Abydũ. Est etiam promontorium Lesbi in Tenedum vergens. Est & Bithyniæ vrbs & Cariæ . Cilla quoque vrbs est Troadis Apollini sacra à Græcis direpta.

Variæ de matre Achillis opiniones.

ADDI.

Telephus

* a.l. Mysiæ.

Lesbos.

ADDI.

Cilla

Syros insula.

ℭET

Et Syrum cœpisse. mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnesia mœnia dextra.
Vtq; alios taceam, qui sæuum perdere posset
Hectora nēpe dedi. per me iacet Inclytus Hector.
Illis hæc armis, quibus est inuentus Achilles,
Arma peto. uiuo dederam. post fata reposco.
Vt dolor unius Danaos peruenit ad omnes,
Aulidaq; Euboicam complerunt mille carinæ,
Expectata diu nulla, aut contraria classi
Flamina sunt, duræq; iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor, diuisq; irascitur ipsis,
Atq; in rege tamen, pater est. ego mite parentis
Ingenium uerbis ad publica commoda uerti.
Nunc equidem fateor, fassoq; ignoscat Atrides,
Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen utilitas populi, fraterq;, datiq;
Summa mouet sceptri, laudē ut cū sanguine pēset.
Mittor & ad matrem, quæ non hortanda, sed astu
Decipienda fuit. quò si Telamonius isset,
Orba suis essent etiam nunc lintea uentis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces,
Visaq; & intrata est altæ mihi curia Troiæ.
Plenaq; adhuc erat illa uiris, interritus egi
Quam mihi mādarat communis Græcia causam,
Accusoq; Parin, prædamq;, Helenamq; reposco,
Et moueo Priamum, Priamoq; Antenora iunctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus (scis hæc Menelae) nefandas.
Primaq; lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quæ consilioq;, manuq;
Vtiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas, urbis se mœnibus hostes
Continuere diu, nec aperti copia Martis
Vlla fuit. decimo demum pugnauimus anno
Quid facis interea, qui nil nisi prælia nosti?
Quis tuus usus erat? nam si mea facta requiris,
Hostibus insidior, fossas munimine cingo,
Consolor socios, ut longi tædia belli
Mente ferant placida. doceo quo simus alendi.
Armandiq; modo. mittor quò postulat usus.

RAPH. CET Syrum Syros absq; c. insula est Ioniæ cū vrbe eiusdem nois. Nā Scyros p. c. patria est Lycomedis. Tametsi Seston forsitā nō inepte legeretur. Est. n. Sestus vrbs Hellespōti notissima. ADDI. Sestus. {Locus obscurus est neq;. n. Græci alibi legūtur expugnasse Cycladas, īter quas Syrus à Strabone referſ lib. x. neque Scyron Achilles, in qua seruatus fuerat, filiumq; ex Deidamia Neoptolemū pcrearat. Aut igitur mendæ aliquid inesse noi Syro dicēdū aut vna ex vndecim vrbibus, quas Achilles añ expugnationē Troię cepisse diciſ, eadē accipienda, qñquidē cū Chrysa, Cylla, & Lyrnesso receſeſ. De nūero aūt vrbiū hoc ēt Calaber meminit in oratiōe funebri, qua Nestor laudasse Achillē fingiſ. sic. n. ait. loca ab Achille vastabantur.

οὐδ' ἄρ' ἔτι ἔχων ἐγὼ ... φῶτα.
Ἐκπάγλως κύδαινε ἄρηα μένος ἐπιεσσι.
Δώδεκ' ὅσσα δὴ ἐπέρσε κατὰ πόντον ἄστεα φωτῶν,
Ἕνδεκα δ' αὖ κατὰ γαῖαν ἀπείριτον, &c.

Apud Strabonem aūt li. xiii. & Scepsis qdā memoraſ, vbi regia Aeneę fuerit, & ex qua idē Lyrnessum aufugerit, qñ ea Vnde ipse Achilles apud Homerum Aeneæ obicit.

ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε πέρ σε βοῶν ἄπο μοῦνον ἐόντα
σεῦα κατ' ἰδαίων ὀρέων ταχέεσσι πόδεσσι,
Κεῖθεν δ' ἐς λυρνησσὸν ὑπέκφυγες, αὐτὰρ ἐγὼ τὴν
Πέρσα μεθορμηθείς, &c.

Vt hinc aliqs, Scepsin magis ꝗ Sestō, qd Regio placet, p Syro reponēdū putare possit. Quāꝗ mihi neq; hoc, neque illd' satis pbatur, qñ neutrū cū priore voce cōuenit.} ¶ Lyrnesia mœn.) Lyrnesus vrbs fuit Troadis, vñ Briseida rapuit Achilles. ADDI. {Occiso ei⁹ marito Minece, vt Ilia. xix. ipsa loquens ait.

Οὐδὲ μὲν οὐδ' ἔμ' ἔασκες, ὅτ' ἄνδρ' ἐμὸν ὠκὺς Ἀχιλλεὺς
Ἔκτεινεν, πέρσεν δὲ πόλιν θείοιο Μύνητος &c.}

¶ Sæuum, Hectora) magnū, terribilē, illū. n. ex arte laudat Vlysses, vt īde maior Achillis, q eū superauit, gloria cognoscatur. Viuo dederā arma) cū ea mercibus inserui. Tūc. n. primū arma tractare cœpit Achilles. Hic aūt est epilogus primi meriti Vlyssis, quo Achillē ī bellū misit. ¶ Post fa.) post mortē. Vt dolor vnius scd'm exponit meritū Vlysses quo pbat se armis Achillis digniorē esse ꝗ Aiax. Nā cū mille Græcorū naues ad Aulida cōuenissent inde tēpestatibus impediti soluere nō poterant. Quare consulti uates rñderunt, Dianā sanguine filiæ Agamēnonis esse placādā. Nā Agamēnon illius ceruā imprudēs necarat, cū vero pater filiā imolari nollet, ui eloquētiæ Vlyssis expugnatus est, ut publicā vtilitatē priuatæ anteponeret charitati. Missus quoq; ad Clytēnæstrā non minore arte ab ea filiam abduxit, ꝗ nisi pfecisset Vlysses, classis Græcorū nūquā ab Aulide pfecta fuisset. ¶ Vt dolor vnius) post ꝗ dolor vnius Menelai, quem ex Helena uxore sibi ablata capiebat, oēs Græcos cōmouit. ¶ Aulidaq; Euboicā) Aulis Bœotiæ vrbs est iuxta Chalcidē, portū hñs amplissimum conuentu mille nauiū Græcorū nobilissimā. Aulis {Atq; in rege tū pater est) paterna charitas. ¶ Tenui) obtinui. ¶ Difficilē causam) pp iniquum iudicem. Nam Agamēnon magis priuata charitate, ꝗ publica vtilitate moueri videbatur. ¶ Summa potestas. ¶ Laudem vt cum sanguine penset) gloriam. Hæc autem omnia ab Vlysse fuerunt Agamemnoni cōmemorata, publica vtilitas, Menelaus frater, ac summa potestas illi data. ADDI. {Mittor & ad matrem, quæ non hort. sed astu decipiēda. fuit. non. n. simpliciter ab illa filiā abstulit, sed ab eo prætextu, quasi nuptū daretur Achilli, qui alio pacto ad bellū Troianum proficisci nollet, nisi vxore accepta Agamemnonis filia. Vt ex Iphigena Euripidis patet. Quanꝗ ibidem Euripides fingat, non oratorem Vlyssem, sed literas ab Agamemnone ad vxorem Clytemnestram missus. Sed Oui. aliorum traditionem sequitur.} ¶ Mittor & Iliacas. ¶ Vlysses ¶ vt Homerus quoq; scribit) Iliad. iii. cum Menelao ad Helenā repetēdam orator ad Priamū missus est. ¶ Et itrata est) participium cōtra grammatices rationem poetica licētia formatū. ¶ Plenaq; adhuc erat illa viris) significat se non noctu, sed interdiu, cum adhuc curia uiris esset plena. intrepide regem Priamum adisse. ADDI. {Imo plena, qñ nōdū tot pceres Troianorū bello occisi fuere.} ¶ Prædamq;) prædā appella, quæ vnà cum Helena asportauerat Paris. ¶ Priamoq; Antenora iunctū) nā Antenor semper censuit Helenā Menelao esse reddēdā. ADDI. {Alludit autem Ouid. ad id quod Iliados tertio Homer. tradit, vbi Antenor de Vlysse.

ὦ γύναι (inquit) ἦ μάλα τοῦτο ἔπος νημερτὲς ἔειπες
ἤδη γὰρ καὶ δεῦρο ποτ' ἤλυθε δῖος Ὀδυσσεὺς
Σεῦ ἕνεκ' ἀγγελίης σὺν ἀρηϊφίλῳ Μενελάῳ
Τοὺς δὲ ἐγὼ ἐξείνισσα καὶ ἐν μεγάροισι φίλησα
Ἀμφοτέρων δὲ φυὴν ἐδάην, καὶ μήδεα πυκνά, &c.

¶ Sub illo) in illo tempore. ¶ Spatiosi belli) diuturni, ac longi, & in decimum vsque annum protracti. ¶ Post acies primas) post prima prælia. ¶ Demum) solum. ¶ Quis tuus vsus erat? quæ tua Græcis vtilitas erat? ADDI. {Fossas munimine cingo, videtur ad fossam respicere, quæ à Græcis ante nauium stationem ducta, & muro cīcta fuit, quàm postea Neptunus immissis fluminibus Phrygiæ deleuit. De qua re Home. Ilia. xii. ¶ Mittor quo po. vsus (vt cum ad sacerdotem Apollinis Chrysen missus fuit, cui filiā restituit, placauitq; Apollinis iram postremo ab illo immissam, de qua re est Iliad. primo.

Ecce Iouis monitu deceptus imagine somni
Rex iubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest authore suam defendere uocem.
Non sinat hoc Aiax, delendaq; pergama poscat.
Quodq; potest, pugnet. cur non remoratur ituros?
Cur nõ arma capit? det quod uaga turba sequatur.
Non erat hoc nimium, nunq̃ nisi magna loquenti,
Quid? quod & ipse fugit? uidi, puduitq; uidere,
Cum tu terga dares, inhonestaq; uela parares.
Nec mora, quid facitis? quæ uos dementia, dixi,
Concitat o socii captam dimittere Troiam?
Quid'ue domum fertis decimo nisi dedecus anno?
Talibus atq; aliis, in quæ dolor ipse disertum
Fecerat, auersos profuga de classe reduxi.
Conuocat Atrides socios terrore pauentes,
Nec Telamoniades etiam nũc hiscere quicquam
Audet, & ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune proteruus.
Erigor, & trepidos ciues exhortor in hostes,
Amissamq; mea uirtutem uoce refundo.
Tempore ab hoc quodcunq; potest fecisse uideri
Fortiter iste, meum est. qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais qui te laudat'ue, petit'ue?
At sua Tydides mecum communicat acta,
Me probat, & socio semper confidit Vlysse.
Est aliquid de tot Graiorum millibus, unum
A Diomede legi, nec me sors ire iubebat.
Sed tamen & spreto noctisq;, hostisq; periclo
Ausum eadem quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo, non ante tamen, quã m cuncta coegi
Prodere, & edidici quid perfida Troia pararet.
Omnia cognoram, nec quid specularer habebam,
Et iam promissa poteram cum laude reuerti,
Haud contentus eo, petii tentoria Rhesi,
Inq; suis ipsum castris, comitesq; peremi.
Atq; ita captiuo uictor, uotisq; potitus
Ingredior curru lætos imitante triumphos,
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negare mihi, fuerit'q; benignior Aiax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina, ferro
Deuastata meo? cum multo sanguine fudi
Cæranon Iphitiden, Alastora'q;, Chromium'q;,
Alcandrum'q;, Halium'q;, Neomena'q;, Prytanin'q;
Exitio'q; dedi cum Phendamante * Thoona,
Et Charopẽ, fatisq; immitibus Eunomon * actum,
Quiq; minus celebres nostra sub mœnibus urbis
Procubuere manu. sunt & mihi uulnera ciues
Ipso pulchra loco. nec uanis credite uerbis.

¶ECCE Iouis monitu) aliud cõmemorat ĩ Grçcos meritũ Vlysses. Nã (vt Home. in. ii. Illia. narrat) Iuppiter per somnũ Agamẽnonẽ admonuit, vt toto exercitu cũ Troianis cõflige ret. Futurũ. n. vt uictoriã adipisceret. Agamẽnõ vero vt suorũ aios tẽtaret, ꝯuocatis ad ꝯcionẽ Grçcis finxit se in sõnis à Ioue admonitũ, vt Grçciã cũ toto exercitu repeteret. Troiã. n. nulla rõne capi posse. Quare cũ oẽs deducerent naues, vt redirent in patriã, Vlysses id dissuadere pricipibus cœpit, tantũq; eloquẽtia valuit, vt oẽs mutare sniam coegerit. ¶Authore) Iouis authoritate. ¶Nõ sinat hoc Aiax) pulchra ironia qua significat Vlysses Aiacẽ nulla præditũ eloquẽtia illud ꝓhibere non potuisse. ¶Det) edat, dicat aliquid, ꝓponat aliqđ consilium qđ turba sequat. ¶Non erat hoc nimiũ) Aiaci inquit magna semp iactãti hoc nimium nõ erat ¶Quid qđ & ipse fugit?) fugere voluit. ¶Inhonesta vela) inhoneste ac turpiter. nomẽ enim ꝓ aduerbio positũ est. Vela autẽ legendũ est, non bella, ut fecè in exẽplaribus est deprauatum. ¶Quid facitis?) hæc ex ea oratione sumpta sunt, quã Home. artificiosissimã Vlyssi attribuit. ¶Cõcitat dimittere) vt dimittatis in soluta oratione diceret. ¶Captã Troiã nõ q̃ reuera capta esset, sed q̃ in eo erat ut facile capi posset. Nã apud Hom̃. colligit Vlysses futurũ esse ut Troia. x. anno. quo volebãt recedere. oĩno capiatur. ¶In q̃) ad q̃. ¶Dolor ipse disertũ) ex arte eloquẽtiam suam Vlysses ĩ dolorẽ refert, quo arrogantiã vitet, & magis sibi Græcos ꝯciliet, quorũ dedecore se maximo affectum dolore fuisse ait. ¶Profuga de classe) ad fugiẽdũ parata. ¶Cõuocat Atrides) Agamẽnõ. Hoc quoq; de Home. est sumptum. ¶Telamoniades) Aiax Telamonis filius. ¶Incessere) ꝓuocare. ¶Dictis) cõuitiis, vt ex. ii. Iliad. lib. patet. ¶Thersites quo nemo deformior) nemo lingua ꝓteruior ĩ Græcorũ exercitu fuisse ab Home. scribit, cũ Agamẽnonẽ quoq; cõuitiis incessisset, vt ab Vlysse sceptro grauiter fuit ꝑcussus. ¶Refũdo) ĩ aios eorũ remitto. ¶Reparo) restituo. Quãuis in q busdã exẽplarib⁹ reposco legat. ¶Tpe ab hoc) elegãtee colligit Vlysses q̃cunq; Aiax fortiter fecit posteaq̃ cũ aliis a fuga reuocauit, sibi esse ascribẽda. ¶Est aliqd) modeste loquitur Vlysses. Innuit aũt pulchrũ, ac gloriosum esse à pcæstãti viro sociũ elegi. Nã Diomedes vnũ ex oibus Græcorũ optimatib⁹ Vlyssem sociũ delegit ad speculãdũ Troianorũ castra iturus, vt aptẽ in. x. scri. Hom̃. Nec me socs ire iubebat) signãt se spõte sociũ Diomedi iusse ad speculandũ quid hostes in castris agerẽt qua nocte & Dolonẽ, qui & ipse ad Græcorũ castra speculator ueniebat interemerũt, & Rhesum Thraciæ regẽ, q auxiliũ Troianis tulerat, unã cũ comitib⁹ interfecerũt, ac equos cãdidos ĩ sua castra priusq̃ qcq̃ pabulorũ Troiæ gustarẽt, abduxerũt, vt ex Homerico, Virgilianoq; carmine notissimũ est. ¶Ausũ ea. q̃ nos (nã & ipse speculator ad castra Grçcorũ fuerat missus. ¶Perfi. Tro.) ꝑfidi Troiani. Est. n. metonymia. Nã ꝯtinẽs ꝓ ꝯtẽto positũ est. ¶Specularer) exploracẽ, ingrerẽ. Ingred. curr. lætos imitãr. triũph. currũ itelligit & equos Rhesi, quos Home. fingit à Nestore cũ summa admiratione exceptos. enim. Ita ait.

Ἀλλ' οὕτω τοίους ἵππ' ἵππους
ἴδον οὐδ' ἐνόησα.
Ἀλλά τιν' ὕμμ' ὀΐω δόμεναι θεὸν
ἀντιάσαντα, &c.

Obiter autẽ & ad triũphales equos et currũ, quibus Romani victores uehi solebãt, alludit. ¶Cuius equos præ.) Dolõ noctu ad speculandũ quid hostes agerent missus equos Achillis sibi ꝓ mercede dari si Troiani vincerent, depoposcit. Est aũt ordo, Arma mihi eius viri negate, cuius equos hostis Dolon pro nocturna ꝓspeculatiõe poposcerat. Illa vero Ironia Vlysses arma Achillis & Aiaci negãda, & sibi adiudicãda esse ostẽdit ¶Benignior) beneficẽtior, gratior. Ironicos aũt hæc quoq; dñr. ¶Quid Lycii refe. Sarpe.) Sarpedõ fili⁹ fuit Iouis ex Europa ac Minois frater, Hic cũ rex eẽt Lyciæ, Troianisq; faueret, multis eius sociis ab Vlysse cæsis a patroclo tandem fuit interfectus. ¶Cæranon Iphithidẽ (Iphiti filium. Fere autẽ eos qui hoc loco ab Vlysse enumerantur, & Sarpedonis socios fuisse, & ab Vlysse interfectos, in quito Iliad. scribit Homerus.

Homeri versus sunt

Ἔνθ' ὅγε Κοίρανον εἷλεν Ἀλάστορά τε, Χρομίον τε
Ἄλκανδρόν θ' Ἅλιόν τε, Νοήμονά τε, Πρύτανίν τε.

De Thoone aũt & cæteris q sequũtur, Iliados vndecimo mentio fit his versibus.

αὐτὰρ ἔπειτα Θόωνα καὶ Ἔννομον ἐξενάριξεν.
Χερσιδάμαντα δ' ἔπειτα καθ' ἵππων ἀΐξαντα.

Et paulopost.

—ὁδ' ἄρ' Ἱππασίδην Χάροπ' οὔτασε δουρί
Αὐτοκασίγνητον εὐηφενέος Σώκοιο.

{Vbi & illud notandum Chresidamantem & Ennomon dici apud Hom̃. q vulgo hic Pheridamas & Eunom⁹ leguntur.

Thersites.

*a.l. Cherdamante a. l. Ennomon

ADDI.

Sarpedon

RAPH.

ADDI.

CVESTEMQ

Aspicite en (uestemq; manu diduxit) & hæc sunt
Pectora semper (ait) uestris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios, & habet sine uulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasq;, Iouemq;,
Confiteorq; tulit, neque enim benefacta maligne
Detrectare meum est. modo ne communia solus
Occupet, atq; aliquẽ nobis quoq; reddat honorem.
Reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
Se putat, oblitus regisq;, ducisq;, meiq;,
Nonus in officio, & prælatus munere sortis.
Sed tamen euentus uestræ fortissime pugnæ
Quis fuit? Hector abit uiolatus uulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Graium murus Achilles
Procubuit, nec me lachrymæ, luctusq;, timorq;,
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem.
His humeris his inquã humeris, ego corpus Achillis
* Et simul arma tuli, quæ nunc quoq; ferre laboro.
Sunt mihi quæ ualeant in talia pondera uires,
Est animus certe uestros sensurus honores.
Scilicet idcirco pro nato cœrula mater
Ambitiosa suo fuit, ut cœlestia dona
Artis opus tantæ, rudis & sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina nouit.
Oceanum, & terras, cumq; alto sydera cœlo
Pleiadas, Hyadasq;, immunemq; æquoris Arcton,
Diuersasq; urbes, nitidumque Orionis ensem,
Postulat, ut capiat quæ non intelligit arma.

RAPH. ADDI. ¶ VESTEMq; manu diduxit) remouit à pectore, diuisit. Hoc autem ex poetæ persona est dictum. {Et habet sine vulnere corpus. Habent fabulæ, Herculem aliquando Salaminem venisse ad Telamonem, ibiq; cum Aiacem adhuc infantem conspexisset, circũdedisse illi τὴν λεοντῆν suã, precatumq;, vt quæ puer illa tegeretur, inuulnerabilis foret. Quod ita factum, fuisseq; Aiacem toto corpore inuulnerabilẽ, præterq; latere: id enim contectũ non fuerat. Hinc infrà quoq; sequitur.

Dixit, & in pectus tum demum vulnera passum.
Quà patuit ferro letalem condidit ensem.

Et alio loco. De eodem.

Vnum qui toto corpore vulnus habet.

Meminit fabulæ & Pindarus Isthmiorum Odæ. v.} ¶ Quid tamẽ hoc refert) ac si diceret nihil. Cõfutat enim Vlysses id quod iactauerat Aiax se solum faces Troianorum à Græcorũ classe repulisse. Nã alii quoque inquit, in primisq; Patroclus, armis Achillis indutus restitit hostib⁹ naues nostras incendere volentibus. ¶ Iouemq;) Iuppiter namque Hectori, Troianisq; fauebat. ¶ Neq; enim be. ma.) ex arte Vlysses, quæ aduersario honestè negare non potest, ita concedit, vt eum aliis tamen ea esse communia asseueret. ¶ Maligne detra.) cum quadam malignitate & vituperatione detrahere. ¶ Modo ne cõmunia solus) dummodo inquit Aiax ea quæ communia ipsi vobiscum sunt, sibi soli nõ arroget. Qua quidẽ oratione Vlysses & Aiacem in inuidiam adducit, & sibi principum Græcorũ beneuolẽtiam conciliat. ¶ Reppulit Actorides) Patroclus Actoris nepos, qui armis Achillis indutus ab Hectore fuit interfectus. Cum enim Achilles Agamemnoni iratus in aciem aduersus hostes descendere nollet, precibus amicorum concessit Patroclo, vt suis armis indutus Troianorum impetum retardaret. ADDI. {Vt est apud Homerum Iliados. xvi.} ¶ Troas cum defen.) Hectore. Troianorum nanq; defensor fuit Hector. ¶ Ausum etiam Hectoreis) Aiax (vt narrat Homerus Iliados. vii.) cum Hectore singulari certamine pugnauit, cum id ei forte contigisset, qua ex pugna vterque sine vulnere discesit ab altero perniciosis donatus muneribus. Hector quidem baltheo, quo ligatus circum Ilii mœnia fuit tractus. Aiax vero gladio, in quem incumbens seipsum interfecit. ¶ Regis) Agamẽnonis. ¶ Ducis) Menelai. ¶ Et prælatus munere sortis) colligit Vlysses non virtute, sed sorte Aiacẽ cum Hectore contendisse. Cum enim nouem (vt diximus) se pugnaturos cum Hectore profiterentur, consilio Nestoris, factum est, vt sortem quisq; suã in galeam deiiceret, ac cuius prima educta foret, is in certamen cum Hectore descenderet. ¶ Et prælatus) antepositus aliis nulla re alia q̃ sorte. ¶ Sed tamen euentus) cum quadam illusione insultat Aiaci Vlysses, qui iactauerat se solum cum Hectore singulari certamine congredi ausum fuisse. ¶ Fortissime) ironicos est dictum. Qui tibi videris fortissimus, cum non sis. ¶ Me miserũ) hæc lachrymans videtur pronuntiasse Vlysses. ¶ Quanto dolore) cum præpositio subaudiatur, vt cum quanto dolore intelligatur. ¶ Graium murus) Græcorũ propugnaculum. Est autem metaphora, qua maxime Achilles commendatur. ¶ Referrem) reportarem corpus humo sublatum. Hoc autem facto se maxime dignum Achillis armis Vlysses ostendit. ¶ His humeris) indicans humeros suos hæc dicit Vlysses. Est autem pulchra anadiplosis, qua manifeste ab Aiace obiecta diluit, & se aptum esse ad ea gerenda arma ostendit. ADDI. {Variant autem hoc loco poetæ. Nam Calaber non à solo Vlysse: sed à principibus Græcorũ cõmuniter relatum corpus Achillis dicit libro tertio his versibus:

[illegible]
[illegible]
[illegible]}

¶ Laboro) exopto, studeo, enitor. ¶ Sensurus) cognitu rus, intellecturus. ¶ Vestros honores) cælaturam armorum summo cum honore mihi à vobis adiudicatorũ. ¶ Scilicet idcirco) ironia qua Aiacem in contemptum Vlysses adducit. ¶ Cœrula mater) Thetis, quæ cum Hector Patroclo interfecto armis Achillis foret potitus, rogauit Vulcanum, vt filio suo scutum, galeam, tibialia, ac thoracem decentia fabricaret. Ille vero cum alia, tum scutum ea arte expoliuit, vt in eo cœlum cum quatuor elementis spectaretur. Eorum autem artificium non intellectum iri ab Aiace Vlysses ait, cum & ingenio careat, & omni doctrina. ¶ Sine pectore) ingenio. ¶ Cælamina) cælaturam & sculpturam. ¶ Oceanum & terras) cælaturam clypei describit Ouidius ab Homero sumptam ea Iliados decimooctauo. ¶ Pleiadas, Hyadasq;) sic Homerus [illegible]. ¶ Immunemq; æquoris Arcton) Arctos minor est vrsa, vt superius quoque diximus, quæ currus quoque (vt Homerus scribit) cognominatur. Arctos

ADDI. {Versus Homeri sic habet:
[illegible]}

Solum autem ex omnibus hoc sydus nunquam occidit, ac idcirco ab Homero quoque æquoris expers dicitur esse, his verbis, [illegible] idest hæc autem sola expers lauacrorum Oceani. ¶ Diuersasque vrbes) in scuto Achillis duæ diuersæ vrbes à Vulcano (vt narrat Homerus) cælatæ fuerunt, quarum altera pace frui, altera bello & obsidione premi videtur. Nam in altera nuptiæ atque conuiuia celebrantur, iudiciaque exercentur, alteram duo exercitus & quidem inter se dissidentes obsidere videntur. ADDI.

{Homerus.
[illegible]
[illegible], &c.
Et rursum:
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]}

* Confutatio est Argumẽti Aiacis qui dixerat inutilia Vlyssi arma quod gestare nõ posset.

Quid? quo'd me duri fugientem munera belli
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli.
Si simulasse uocas crimen, simulauimus ambo.
Si mora pro culpa est, ego sum maturior illo,
Me pia detinuit coniux. pia mater Achillem.
Primaq; sunt illi data tempora, cætera uobis.
Haud timeo, si iam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune uiro. deprensus Vlyssis
Ingenio tamen ille, At non Aiacis, Vlysses.
Ne'ue in me stolidæ conuitia * fundere linguæ
Admiremur eum, uobis quoq; digna pudore
Obiicit. an falso Palamedem crimine turpe est
Accusasse mihi? uobis damnasse decorum?
Sed neq; Naupliades facinus defendere tantum,
Tamq; patens ualuit, nec uos audistis in illo
Crimina. uidistis, pretioq; obiecta patebant.
Nec Pœantiaden, quo'd habet Vulcania Lemnos
Esse reus merui, * crimen defendite uestrum,
(Consensistis enim) nec me suasisse negabo,
Vt se subtraheret belliq;, uiæq; labori,
Tentaretq; feros requie * lenire dolores.
Paruit, & uiuit, non hæc sententia tantum est
Fida, sed & felix cum sit, facit esse fidelem.
Quem quoniã uates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandate mihi, melius Telamonius ibit,
Eloquio'q; uirum morbis, ira'q; furentem
Molliet, aut aliqua perducet callidus arte.
Ante retro Simois fluet & sine frondibus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaia Troiæ,
Qua'm cessante meo pro uestris pectore rebus
Aiacis stolidi Danais solertia prosit.
Sis licet infestus socijs, regi'q; mihi'q;
Dure Philoctete, licet execrere, meum'q;
Deuoueas sine fine caput, cupias'q; dolenti
Me tibi forte dari, nostrum'q; haurire cruorem,
Te tamen aggrediar, mecum'q; reducere nitar,
Vt'q; tui mihi, sic fiat tibi copia nostrum,
Tam'q; tuis potiar (faueat fortuna) sagittis,
Qua'm sum Dardanio, quem cœpi, uate potitus.
Qua'm responsa Deum, Troiana'q; fata retexi,
Qua'm rapui Phrygiæ signum penetrale Mineruæ
Hostibus e' medijs, & se mihi * comparat Aiax.
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo,
Fortis ubi est Aiax? ubi sunt ingentia magni
Verba uiri? cur hic metuit? cur audet Vlysses
Ire per excubias? & se committere nocti?
Per'que feros enses, non tantum mœnia * Troum,
Verum etiam summas arces intrare. sua'que
Eripere æde Deam, raptam'que auferre per hostes.
Quæ nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset læua taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiæ uictoria parta est,
Pergama tunc uici, cum uinci posse coegi.
Desine Tydiden, uultu'que, & murmure nobis

RAPH. ¶ QVID? quod me duri) sic ab Aiace sibi obiecta refutat Vlysses, vt illum in odium contéptumq; adducat. Nam obiecta sibi esse cum Achille communia ostendit. ¶ Ego sum maturior illo) ego citius quàm Achilles ad bellum veni. ¶ Cum tanto viro) quantus fuit Achilles. ¶ Ne'ue in me stolidæ) Aiacem in contemptum adducit, qui tanta sit stultitia, vt ea dixerit, quæ in iudicum pudorem recidere possint. Nam si inquit mihi turpe est accusasse Palamedem, turpe itidem vobis est eũ dãnasse. hæc enim duo seinuicem confirmant, ac sub eandem rationem cadunt vt Cice. tradit. ¶ An fal- (* a. l. reddere) so Palamedem) hoc enthymemate ostendit Vlysses nõ minus principibus Græcis turpe fuisse Palamedem dãnare, q̃ sibi accusare. Est autẽ ἀντίθετον quo maxime enthymemata exornantur. ¶ Sed neq; Naupliadea) Palamedes Nauplij filius. Se autem Vlysses ita purgat, vt osten- (* a.l. factũ) dat Palamedem in manifesta proditione fuisse deprehensum, id quod principibus quoque Græcis gratum esse (* a.l. finire) sciebat, ne innocentem dam nasse inique viderentur. ¶ Pretio) auro, quod in tentorio Palamedis fuit deprehensum, cum illuc opera Vlyssis foret importatum. ¶ Nec Pœantiaden) quæ de Philoctete sibi sunt obiecta refellit Vlysses, ac se consensu principum in Lemno insula illum reliquisse ait. ¶ Esse reus merui) debeo accusari. ¶ Consensistis enim) vt illum Lemno relinquerẽ curandũ. ¶ Feros dolo.) acerbos cruciatus. ¶ Quem quoniam va.) in fatis erat Troiã sine Herculis sagittis quæ Philoctetæ traditæ fuerant, capi non posse. Idcirco'que oportebat Philoctetẽ cum sagittis ipsis bello Troiano interesse. ¶ Melius Telamo. ibit) pulchra ironia, qua Aiacem deridet Vlysses, vt mentẽ (* a.l. conferat) atq; ingenio, eloquentiaq; carentem. ¶ Eloquioq;) eloquentia qua prorsus caret. ¶ Aliqua arte) aliqua fraude, cũ tardus sit, & hebes. Hæc nãq; omnia ironice dicũtur. ¶ Ante retro Simois fluet) (* a.l. Troium) ante rerũ natura mutabitur, q̃ nobis Aiacis ingeniũ prodesse posit. ¶ Et sine fron.) arboribus. A' parte nanque totum intelligimus. ¶ Achaia) Græcia. ¶ Meo pectore) mea prudẽtia. ¶ Solertia) ingenij acumen. ¶ Sis licet infestus) apostrophe ad Philoctetem, qua significat se Vlysses eloquentia sua multũ Græcorum rebus prodesse posse, ac Philoctetem quamlibet sibi iratum placaturum, ac secum ad Troianum bellum adducturum pollicetur. ¶ Socijs) Græcis. ¶ Regiq;) Agamemnoni. ¶ Execrere) detesteris. ¶ Meum'que deuoueas sine fine caput) hoc est, quamuis assidue mihi mala impreceris, atque ea omnia facias, quæ solent à capitalibus inimicis fieri, & optari, te tamen eloquentia mea placabo. {Alludit autẽ (ADDI.) ad fabulã Sophoclis in qua, fingitur Philoctetes, cum cęteros Gręcorum, tum ipsum regem Agamemnonem insectari verbis, præcipue vero Vlyssem, vt cuius consilio & opera proditus ac Lemni relictua fuisset.} ¶ Te tamen aggre.) verbis & oratione, hoc est, alloquar. ¶ Tamq; tuis pot. sag.) sic in potestate mea tuas sagittas habebo, vt habui & Helenum vatem egregium, & Palladiũ quod nisi hostib⁹ abstulissem, Troia nunquã capi potuisset. Ex arte autẽ Vlysses ea repetit merita, quæ exercitui Græcorum gratissima fuerunt. ¶ Faueat for.) dũmodo subintelligatur. ¶ Dardanio va.) periphrasis est Heleni vatis egregij. Nam Helenus Priami fuit filius vaticinandi arte isignis, vt ex carmine quoq; Virgiliano est notũ. Qui ab Vlysse captus omnia Troianorum fata reuelare coactus est. ¶ Retexit) aperuit. ¶ Signũ pe. Phrygiæ Mineruæ) Palladiũ, quod Vlysses vnà cũ Diomede cæsis summæ custodibus arcis rapuit. cum oraculum esset, capi Troiam non posse, quãdiu in ea Palladium ipsum seruaretur. ¶ Et se mihi comparat Aiax) affectui, & indignationi seruit illa & copula. ¶ Nempe capi Troiam) artificiose in commemoratione Palladij ablati immoratur Vlysses, cũ sine illo Troia capi nõ posset, nec idẽ sine maximo periculo Troianis auferri. ¶ Per ex.) per vigilias & custodias hostiũ. Ex arte autẽ exaggerat hoc factũ Vlysses, vt ostẽdat se authorẽ fuisse Troiæ capiundæ. ¶ Sua æde) suo tẽplo. ¶ Læua) manu sinistra. ¶ Taurorũ tergora septem) hoc est, scutũ septem corijs boũ tectũ. ¶ Illa nocte mihi) se rapiendo Palladiũ Vlysses colligit authorem fuisse victoriæ Troianæ. ¶ Tydiden meum) Diomedem mihi amicum.

¶ IN ILLO

RAPH. ¶IN illo) Palladio à nobis rapto. ¶ Minorẽ) inferiorem. ¶ Sapiẽte) eloquẽte. oĩs enim eloquẽs, sapiẽs esse existimaƭ. ¶ Pro classe) pro classis defensione. ¶ Indomitæ dextræ) uiribus ratione carẽtibus ac temeritati. ¶ Ipse quoq; hæc pete.) Aiax arma Achillis. ¶ Moderatior Aiax) Oilei filius, q inter fortes ab Homero numeraƭ. ex arte aũt iudices ꝯciliat Vlysses. illos tũ à modestia, tũ à virtute laudãdo. ¶ Eurypylusq; ferox) Eurypyli duo ad bellũ Troianum ꝓfecti sunt. alter Herculis filius ex Co insula augurio insignis, alter Euæmonis filius ex Ormenio vrbe, q vt scribit Hom.) cũ. xl. nauib⁹ in expeditionẽ Troianã Agamẽnona est secut⁹. Is cũ viribus plurimũ posset, arma tñ Achillis nõ poposcit.

Eurypyli

ADDI. {De posteriore Eurypylo Euæmonis filio, patet. ii. Ilia. in Catalogo, his versibus:

Οἵ τ' ἔχον Ὀρμένιον, οἵ τε κρήνην Ὑπέρειαν.
Οἵ τ' ἔχον Ἀστέριον, Τιτάνοιό τε λευκὰ κάρηνα,
Τῶν ἦρχ' Εὐρύπυλος Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός.

De altero aũt, vt decept⁹ eẽ Regius. Neq; eni Cous ille ad Troiã ꝓfectus fuit, sed ꝓnepotes ei⁹ Phidipp⁹ & Amphi⁹. Vt i eodẽ Catal. legiƭ:

Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας
Τῶν αὖ Φείδιππός τε καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην,
Θεσσαλοῦ υἷε δύω Ἡρακλείδαο ἄνακτος.

Locũ aũt errori dedisse videtur, qd Con Eurypyli vrbem poeta dixit. Vñ Regius Eurypylum hunc ad Troiã venisse collegit. Fuit aũt & tertius quidã Eurypylus, Telephi filius, q & ipse qdem ad Troiã ꝓfectus fuit, cũ Mysis sed in auxilium Troianoꝝ. Hũc interfecit Neoptolem⁹ filius Achillis, vt Home. meminit Odys. xi. Sed de Eurypylis ẽt supra annotauim⁹.} ¶ Claroq; Andremõe nat⁹) periphrasis Thoãtis. Nã (vt in lib. ii. narrat Home.) Thoas Andremonis filius princeps Aetolorum ad bellum Troianum cum quadraginta nauibus est profectus.

ADDI. {Αἰτωλῶν δ' ἡγεῖτο Θόας Ἀνδραίμονος υἱός
Οἳ Πλευρῶν' ἐνέμοντο, καὶ Ὤλενον, ἠδὲ Πυλήνην, Et rursum.
Τῷ δ' ἅμα τεσσαράκοντα μέλαιναι νῆες ἕποντο.}

¶ Nec minus Idomeneus) nec nõ etiã. Idomeneum autẽ Lyctium fuisse, ac Cretẽsibus imperasse, in expeditioneq; Troianã vnã cum Merione quo auriga vtebaƭ fortissime se gessisse, & Homeri & Virgilii carminibus notissimum est. ¶ Patria eadẽ) ambo nãq; Lyctii fuerunt.

ADDI. {Patria eadẽ accipio generaliter, pro Creta. Sic enim & Homerus in Catalogo.

Κρητῶν δ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευεν
Οἳ Κνωσσόν τ' εἶχον Γόρτυνά τε τειχιόεσσαν
Λύκτον, Μίλητόν τε, καὶ ἀργινόεντα Λύκαστον
Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε, πόλεις εὖ ναιεταώσας,

A'λλ οτ' οἱ κράτερ Εκτορα πτολιν ἀμφιμάχοντο... Τῶν μὲν ἄρ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευε Μηριόνης τ' ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ.} ¶ Peteret maioris frater Atridæ) Menelaus Agamẽnonis frater. ¶ Nec sunt tibi Marte secundi) nec sunt tibi pugnãdo inferiores. ¶ Cõsiliis meis) meæ prudẽtiæ. ¶ Ingeniũ quod eget moderamie nostro) sed cõsiliũ subintelligatur. ¶ Vires) enim corporis Aiaci cõcedit Vlysses. Cæterũ feroci ingenio qd suo regimine indigeat, illum præditum esse ait. ¶ Sine mẽte) sine ingenio, & prudẽtia. Est autẽ pulchra cõparatio, qua se Vlysses Aiace multo præstãtiorem esse ostendit. ¶ Mihi cura futuri) ego, inqt, ꝓspicio futura, qd nemo nisi prudẽtia pollẽs facere potest. ¶ Tẽperat) regit, & gubernat. ¶ Pectora potiora manu) ingenii acumina viribus corporis meliora. ¶ Vigor ois in illis) oĩs inqt virtus in ingenii acumine ꝯsistit. ¶ At vos ò ꝓceres) artificiose in peroratione Vlysses, & quædã ex præstãtioribus meritis suis cõmemorat, & iudices rogat, vt se habeant commẽdatũ, sibiq; Achillis arma velint adiudicare. ¶ Vigili vestro) ei qui pro vobis libẽter vigilare ꝯsueuit. ¶ Tot annorũ) decẽ enim annos ꝓ Græcis solicitus fuerat Vlysses. ¶ Hunc titulum) hunc honorẽ. ¶ Iam labor in fine est) scite. Nã finito labori præmiũ debetur. ¶ Obstantia fata remoui) ex arte id quod maximum est iterum cõmemorat Vlysses, vt ostẽdat se authorem fuisse vt Troia capi possit. ¶ Posse capi faciendo) vt capi posset in soluta diceretur oratiõe. ¶ Perq; Deos oro) per Palladem, cuius simulachrum Troianis abstulerat. ¶ Siquid adhuc superest) restat. ¶ Siqd adhuc audax) in quo ꝯficiundo audacia opus sit. ¶ Ex præcipitiq; petẽdũ) ex periculoso loco sumẽdũ. ¶ Fatis Troiæ) fatis ꝓhibentibus ne Troia capiaƭ. ¶ Huic date) digito & manu Palladium quod Troianis abstulerat Vlysses indicauit. ¶ Mota man⁹ ꝓcerũ est) cõmota & ꝑsuasa fuit principũ Græcoꝝ multitudo Vlysis oratiõe. ¶ Et qd facũdia posset Tũc patuit) tũc inqt manifestũ fuit q̃tũ eloquẽtia valeat in animis hoium flectẽdis. ¶ Tulit) habuit. Græci nãq; Achillis fortissimi viri arma Vlysi potius ob facundiã q̃ fortitudinẽ adiudicarunt. ¶ Inuictũq; virũ vicit dolor) stulte dictũ eẽ videƭ. quo nãq; modo eũ dolor vincat, q vinci nõ põt? Sed aut ante, aut alioqui est subaudiẽdũ vt intelligamus, alioq, ante'ue inuictũ Aiacẽ à dolore & indignatione fuisse separatũ.

ADDI. {Tu inuictum intellige à cæteris, vt sit quẽ cæteri vincere non potuere, is ab ira victus fuit. Neq; stulte aut imprudenter à poeta dictum est, vt Regio videtur.} ¶ Et meus hic certe est) illa & copula maxima significat indignatione Aiacẽ fuisse vexatum. ¶ Tum demum) tunc solum...

Aiax ĩ hyacinthum

Ostentare meum, pars est sua laudis in illo.
Nec tu, cum socia clypeum pro classe tenebas,
Solus eras. tibi turba comes, mihi contigit unus,
Qui nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipse quoq; hæc peteret, peteret moderatior Aiax,
Eurypylusq; ferox, claroq; Andremone natus.
Nec minus Idomeneus, patriaq; creatus eadem
Meriones. peteret maioris frater Atridæ.
Quippe manu fortes, nec sunt tibi Marte secundi.
Consiliis cessere meis. tibi dextera bello
Vtilis ingeniũ est, quod eget moderamine nostro.
Tu uires sine mente geris, mihi cura futuri,
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Eligit Atridas. tu tantum corpore prodes:
Nos animo quantoq; ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto dux milite maior,
Tantum ego te supero. nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu uigor omnis in illis.
At uos ô proceres uigili date præmia uestro.
Proq; tot annorum curis, quos anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est. obstantia fata remoui,
Altaq; posse capi faciendo, pergama cœpi.
Per spes nunc socias, casuraq; mœnia Troum,
Perq; Deos oro, quos hosti nuper ademi,
Et siquid superest, quod sit sapienter agendum,
Siquid adhuc audax, ex præcipitiq; petendum est,
Si Troiæ fatis aliquid restare putatis,
Este mei memores, aut si mihi non datis arma,
Huic date, & ostendit signum fatale Mineruæ.
Mota manus procerum est. & quid facũdia posset,
Tunc patuit, fortisq; uiri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignemq; Iouemq;
Sustinuit toties, unam non sustinet iram.
Inuictumq; uirum uicit dolor. arripit ensem,
Et meus hic certe est. an & hunc sibi poscit Vlysses?
Hoc ait utendum est in me mihi, quiq; cruore
Sæpe Phrygũ maduit, domini nunc cæde madebit,
Ne quisquã Aiacem possit superare, nisi Aiax.
Dixit, & in pectus tum demum uulnera passum

RAPH. ℭQVA patuit) quatenus patuit, & cessit ferro. ℞ Educere) extrahere ℞ De Oebalio vulnere) de sanguine Hyacinthi Oebalii, qui (vt in decimo narrauit Poeta) in florem purpureum ab Apolline amatore fuit cõuersus ℞ Litera cõis) in foliis inquit illius floris in quẽ Aiax fuit cõuersus, litera cõis est, & Hyacinthi pueri querelis & nomini Aiacis. Nã in illo flore vt l.x. quoq; dixim⁹) inscriptæ videtur hæ duæ literæ Græcę αι, quæ in diphthõgũ coagmẽtatæ, & querimoniæ sunt indices, & i hoc nole αιαι primæ. Hinc aũt illud quoq; apte colligit eos magnopere decipi, q putãt hya in decimo esse legendũ, easq; literas in flore inscriptas. Illũ vero florẽ post Aiacis mortẽ primũ apud Senatũ Salaminũ asserũt, vt Pausanias scribit i Atticis. Esse aũt albũ subrubicũdũ, liliiq; minorẽ, ac foliis literas inesse, quæ in Hyacinthis legantur. ℞ Hęc nominis) Aiacis. ℞ Illa querelæ) Hyacinthi q gemẽs acclamans αι αι extinctus est. ℞ Victor ad Hypsipyles) Hęcubæ in canẽ Metamorphosin apte cũ supiorib⁹ ↄnectit Poeta. Nã Vlysses post adeptã armorũ Achillis victoriã in Lẽnum ad Philoctetẽ cũ Herculis sagittis adducendũ missus fuit. Quo aduecto ac Troia tandẽ incensa cũ Græci classem in Thraciã appulissent, Polyxenã Priami atque Hecubæ filiã manibus Achillis exposcẽtibus imolarunt, cuius corpus lotura cũ ad littus Hecuba accessisset, forte Polydori filiũ à Polymestore Thraciæ rege interẽpti cadauer ibi ↄspicata, vlcisci tñ scelus decreuit. Nã Priamus Polymestori tanq̃ amico belli euẽtum ignorãs cum multis pecuniis Polydorũ natu minimũ filiorũ cõmẽdarat, vt siquid vrbi accideret suorum aliqs superesset. Hecuba igitur accersitũ ad se Polymestora sub spe thesauri indicãdi, vnà cum aliis mulieribus captiuis excæcauit. Quare cum Thraces ipsam lapidibus insectarentur in illos latrare cœpit, volũtate Deorũ i canẽ ↄuersa. ℞ Victor) Vlysses i certamie armorũ Achillis victor. ℞ Vela dat) nauigat. ℞ Ad Hypsipyles patriã) periphrasis est Lẽni insulę. nã Hypsipyle filia Thoantis Lẽniorũ regis in Lẽno segnauit. ℞ Et veterũ terras infames) Lẽniæ mulieres cum Venerẽ in adulterio deprehẽsam cum Marte ↄtẽnerent, in se Deæ irã cõcitarunt, nã Venus hircino odore illis imisso effecit, vt à maritis spernerẽtur. Quare de illis cum ad bella aduersus Thraces gerenda profecti essent interficiendis cum primum rediissent vxores cõsilium inierunt. Quod quidẽ cum reliquæ effecissent, sola Hypsipyle Thoanti patri pepercit.

Hecuba in canem.

*a. l. interituq;

ADDI. {Hinc & prouerbium Lẽnium malum, de immensis & miserandis. Quanq̃ Herodotus lib. vi. etiã alterã de Lẽniis historiã afferat, nẽpe Pelasgos eos existẽtes ex Attica aliquando eiectos, cum iniuriã Atheniensium vlcisci vellent, obseruasse Atticas mulieres Dianæ Brauroniæ sacrificãtes, easq; insidiis exceptas, ac Lemnũ auectas, pro pellicibus habuisse. Sed cum ex his nati Atticis moribus & institutis omnes à matribus erudirẽtur, adultiq; Pelasgorum vim & iniurias, siquas patiebantur, cõmunibus viribus à se propellerent, Pelasgæ mulieres, pellicum & ex iis natorũ potẽtiam indigne ferentes, inito consilio, Atticos oẽs vnà cum matribus occidisse, atque inde factum, vt cũ ob hoc tum ob superius illud facinus, τὰ σχέτλια ἔργα πάντα λήμνια vocentur.}

Qua patuit ferro letalem condidit ensem
Nec ualuere manus infixum educere ferrum.
Expulit ipse cruor, rubefactaq; sanguine tellus
Purpureum uiridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de uulnere natus,
Littera communis mediis pueroq;, uiroq;
Inscripta est foliis. hæc nominis, illa querelæ,

ARG. FABVLAE SEQ.

Vlysses postquam Philoctetæ sagittas ipso comitante in castra Graiorũ pertulit quibus Iliũ captum est, præda diuisa Hecuba Priami cõiux Vlyssi forte cessit, quæ nouissime acerbitatibus interitum* Astyanactis & Polyxenæ quæ in busto Achillis fuerat interempta morterat, classis Thraciæ cum esset appulsa, ex reliquis liberis, qui restabant orbæ, Polydorum apud Polymestora, qui clam fuerat educatus, putabat incolumẽ permanere, quæ dũ spaciatur in littore animaduertit eum aquæ fluctibus in aridum deiectum. Polymestor autẽ propter aurum quod cum infante Polydoro ei traditum fuerat, auaritia victus eum interfecit. Et vt indicia quoque facinoris celari non possent, eum in profundum præcipitauit. Quod vt Hecuba supradicta Cissei filia comperit, Pollicitatione procurauit, vt perueniret ad Polymestorem dicens se velle adducere super quod ante dederat aurum, quo facilius nati celarentur indicia. Et tyrannus verum esse existimans petẽti secretum colloquium dedit Hecuba nacta loci lumina ei abstulit, quam Thraces dum prosequuntur saxis, versa est in canis figuram.

Victor ad Hypsipyles patriam, clariq; Thoantis
Et ueterum terras infames cæde uirorum.
Vela dat, ut referat Tirynthia tela sagittas.
Quæ postquã ad Graios domino comitãte reuixit,
Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troia simul Priamusq; cadunt Priameia coniux
Perdidit infelix hominis post omnia formam.
Externasq; nouo latratu terruit auras.
Longus in angustum qua clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat. neque adhuc consederat ignis,
Exiguumq; senis Priami Iouis ara cruorem
Combiberat tractisq; comis antistita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa Deorum
Dum licet, amplexas, succensaque templa tenentes
Inuidiosa trahunt uictores præmia Graii
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde

℞ Tirinthia tela) sagittarũ Herculis est expositio. ℞ Domino) Philoctetæ, cui moriens Hercules donauerat sagittas. ℞ Manus vltima) finis. ℞ Externas auras) externum aerem. nam Hecuba in Thracia in canem fuit transformata. {Fabulæ meminit Eurypides in Hecuba Ibi eni Polymestor ab Hecuba excæcatus, ex vaticinio Dionysii Thraceum illi prædicit, quo pacto in canẽ postremo cõmutanda sit. Nam cum illa perpetuis conuiciis, ob liberorũ cædes, Græcorũ duces insectaretur, Græciq; ob id ira accensi illã ad malum nauis alligatam lapidibus obruissent, remotis iterũ lapidibus pro corpore illius catulũ inuẽtum tradunt. author. Cõmẽtator in eandẽ fabulam. Quanq̃ Ouid. infra nõ à Græcis, sed à Thracẽsibus quos dolor excæcati regis in illam accẽderat lapidibus obrutam dicit. Meminit & Calaber lib. decimoquarto his versibus:

Ἔνθα δέμας δαίων ἐπιχθονίοισι φαάνθη
Οὕνεκα δὴ πρώτιστα δέμας πολυ...
...κυνὸς ...
Ἐκ βροτοῦ ἀλγινόεσσαν...
... ἀμφὶ δὲ λαοὶ
Θάμβεον ἀγρόμενοι, τοῖς δὲ ...
... πάντα
Θῆκε θεὸς, θαῦμα μέγα ἐσσομένοισι βροτοῖσι.
Καὶ τὴν μὲν κάλχαντος ὑπ᾽ ...
... ἔχωσ...
Νηὸς ἐπ᾽ ... πέραν ...
...

ADDI.

Vocatus aũt est locus, vbi illa cõmutata fuit, κυνὸς σῆμα hoc est, sepulchrum canis.} ℞ Longus Hellespon.) mare est Hellespontus angustum & lõgum Asiam ab Europa disterminans. Dictus est autẽ Hellespõtus ab Helle Phrixi sorore, quæ in illo submersa est. ℞ Qua clau. in angu.) vbi cogitur in angustum & strictũ. Angustatur autẽ maxime Hellespontus illic vbi olim fuerunt Sestos & Abydos. Ad Hellespõtum autẽ vsq; Troas vbi fuit Ilium protenditur. ℞ Consederat) cessauerat, extinctus erat. ℞ Iouis ara) ad quam Priamus ipse fuerat interfectus, vt carmine quoque Virgiliano est notum ℞ Exiguum cruorẽ) in senibus parum esse sãguinis Physici aiunt. ℞ Antistita) Cassandra Phœbi sacerdos. ℞ Signa) statuas, simulachra. ℞ Tenentes) colentes, amplectẽtes. ℞ Inuidiosa præ.) prædam inuidiæ plenã. ℞ Mittitur Astya. illis) Astyanax Hectoris ex Andromache fuit filius sic dictus, quo vrbi videretur imperaturus. Nã ἄστυ vrbs ἄναξ rex interpretatur. Is ab Vlysse post Troię direptionem ex altissima turri fuit præcipitatus. {Calaber libro. xiii.

Hellespontus.

ADDI.

Οἱ δ᾽ ἄρ᾽ ... τεχέων ...
... φίλον ...
Μητρὸς ...
Ἔκτορι ..., &c. Quo loco & cætera vide, quæ hic de Cassandra. de cæde Priami, & de aliis memorantur.}

CTV ENTEM

Pugnantem pro se, proauita'q; regna tuentem
Sæpe uidere patrem mõstratum a' matre solebat.
Iam'q; uiam suadet Boreas, flatu'que secundo
Carbasa mota sonant, iubet uti nauita*uentis
Troia uale, rapimur, clamant, dant oscula terræ
Troades, & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Vltima conscendit classem mirabile uisu
In mediis Hecube natorum inuenta sepulchris.
Prensantem tumulos, atq; ossibus oscula dantem
Dulichiæ traxere manus, tamen unius hausit,
In'q; sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de uertice crinem
Inferias inopes, crinem, lachrymas'q; reliquit.
Est, ubi Troia fuit, Phrygiæ contraria tellus
Bistoniis habitata uiris, Polymestoris illic
Regia diues erat, cui te commisit alendum
Clam Polydore pater, Phrygiis'q; remouit ab armis
Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas
Adiecisset opes, animi irritamen auari.
Vt cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, iugulo'q; sui demisit alumni
Et tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem scopulo subiectas misit in undas.
Littore Threicio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum uentus amicior esset.
Hic subito quantus, cum uiueret, esse solebat,
Exit humo late rupta, similis'q; minanti
Temporis illius uultum referebat Achilles,
Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro,
Immemores'q; mei disceditis inquit Achiui?
Obruta'q; est mecum uirtutis gratia nostræ?
Ne facite, ut'q; meũ nõ sit sine honore sepulchrum
Placet Achilleos mactata Polyxena manes,
Dixit, & immitti sociis parentibus umbræ
Rapta sinu matris, quam iam prope' sola fouebat,
Fortis, & infelix, & plus qua'm fœmina uirgo
Ducitur ad tumulum, diro'q; fit hostia busto,
Quæ memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sensit'q; sibi fera sacra parari,
Vt'q; Neoptolemum stantem, ferrum'q; tenentem
Vt'q;*suo uidit figentem lumina uultu,
Vtere iam dudum generoso sanguine dixit.
Nulla mora est, aut tu iugulo, uel pectore telum
Conde meo iugulum'q; simul, pectus'q; retexit.
Scilicet haud ulli seruire Polyxena uellem.
Haud per tale sacrum numen placabitis ullum
Mors tantum uellem matrem mea fallere posset.
Mater obest, minuit'q; necis mihi gaudia quamuis
Non mea mors illi, uerum sua uita gemenda est.
Vos modo, ne stygios adeam non libera manes,
Este procul, si iusta peto, tactu'q; uiriles
Virgineo remouete manus acceptior illi,
Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
Liber erit sanguis siquos tamen ultima nostri
Verba mouent oris, Priami uos filia regis,
Nunc captiua rogat, genitrici corpus inemptum
Reddite, ne'ue auro redimat ius triste sepulchri,
Sed lachrymis, tunc cũ poterat, redimebat, & auro.
Dixerat & populus lachrymas, quas illa tenebat,

¶ T Ventẽ) defendẽtẽ. ¶ Carbasa mota sonãt) vela à ventis cõmota strepũt. ¶ Vẽtis) ventorũ cõmoditate. ¶ Troia vale) ordo ẽ, Troades & mulieres Troianę clamãt, Troia vale, rapimur, & vi adducimur. ¶ Prẽsãtẽ tu.) amplectẽtẽ filiorũ sepulchra Hecubã. ¶ Dulichiæ traxe. ma.) Vlysses. Nã Hecuba illi sorte obtigerat. ¶ Hausit) accepit. ¶ Hecto. i tu.) anadiplosis ad miserationem accõmodata. ¶ Canũ de ver. cri.) recisum subaudiamꝰ. ¶ Inferias ino.) sacrificia inopũ & paupiorũ. ¶ Est vbi Troia fuit) Thraciã è regiõe Troadis eẽ ait. ¶ Cõtraria) ex aduerso atq; è regiõe posita. ¶ Bistoniis vi.) Thracibꝰ. Nã Bistonia vrbs est Thracię à Bistone Martis & Callirhoes filio cognominata, vñ & Bistones & Bistonii Thraces dñr. Thracia aũt Hellespõto à Phrygia separata. ¶ Polyme. illic) Polymestor rex fuit Thracię auaritia & Polydori cæde famosissimꝰ. Hęc aũt de Euripidis Hecuba ab Oui. sũpta esse vñr. ¶ Cõsiliũ sa.) acclamatio est, qua Priami prudẽtia cõmendaf. ¶ Irritamẽ) ꝓuocationẽ. ¶ Iugulo) in iugulũ. ¶ Exanimẽ) mortuũ. Cadauer ẽi Polydori in mare iecit Polymestor. ¶ Sui alũ) Polydori quẽ à patre alẽdũ, nutriẽdũq; susceperat. ¶ Quo pe. Agamẽ.) quo tpe ob Briseidẽ raptã ĩ Agamẽnonẽ strixit ensẽ Achilles, vt i. i. Ilia. narrat Home. ¶ Religarat) religari iusserat. ¶ Referebat) repñtabat ꝑ se ferebat. ¶ Petiit) aggressus est, inuasit. ¶ Imme. mei) Achillis vmbra Græcos igratitudinis accusat. ¶ Obruta) sepulta. ¶ Ne fa.) ne sitis ĩ me ingrati. ¶ Vtq; meũ nõ sit si. ho. se.) hoc ẽ, vt meũ honoref sepulchrũ. ¶ Macta. Poly.) imolata. Polyxena vero q̃ multorũ hospita iterpretaf filia fuit Priami ex Hecuba, q̃ Achilles & viuꝰ amauit, & mortuꝰ sibi imolari efflagitauit. ¶ Parẽtibꝰ) obediẽtibus. ¶ Immitti vm.) crudeli, q̃ sibi virginem immolari volebat. ¶ Ad tu.) ad sepĺchrũ Achillis, qđ in Sigeo promõtorio erat. ¶ Diro bu.) sepulchro crudeliũ & dirorũ maniũ, qui sibi virginẽ imolari iubebãt. ¶ Quæ me. ipsa sui) suę generositatis. ¶ Postq̃ cru. aris ad. est) postq̃ crudelit ad aras fuit adducta, est enĩ hypallage. ¶ Fera sacra) crudelia vt pote q̃bus ipsa interficiebaf. ¶ Neoptolemũ) Pyrrhũ Achillis ex Deidamia filiũ, qui Neoptolemꝰ fuit appellatus, iuuenis admodum ad bellũ Troianũ est ꝓfectꝰ. νέος nãq; iuuenis nouusq;, πτόλεμος q̃ frequẽtius πόλεμος dicif, bellũ iterpretaf. Pyrrhꝰ aũt à rufis capillis fuit cognoĩatꝰ πυῤῥὸν nãq; Græci rufum appellãt. ¶ Ferrum) ensẽ quo ipsa erat iugulãda. ¶ Vtere iãdudũ) q̃ forti aĩo Polixena eẽt, hic facile colligif, qđ Pyrrhũ hortaf, vt se cito velit imolare. ¶ Iãdudũ) cito. ¶ Gñoso sã.) meo sãguine, q̃ sũ gñosa. Generosi vero dñr, q à nobilibꝰ maiorĩbꝰ genꝰ ducũt. ¶ Nulla mo. est) ĩ me subaudiaf. ¶ Cõde) conice, immitte. ¶ Iugulũq; si.) hæc à poeta dici notius est, q̃ vt sit admonendũ. ¶ Scilicet ha. vl.) nulli certe inquit seruire vellẽ cum sim Polyxena Priami regis filia. ¶ Scilicet certe, asseuerãtis est aduerbium. ¶ Haud vl.) nulli. ¶ Polyxena) emphasis est, ac si diceret Priami regis filia, Hectorisq; soror. ¶ Per tale sa.) per meã cædem. legitur & Sacrum. Figurata autem oratione vtitur Polyxena, qua tametsi nihil de morte curare videatur, innuit tamẽ cæde sua nullũ numen iri placatũ, eoq; se nõ esse imolandã. ¶ Fallere) latere. Se autem Polyxena in matrẽ piã ostendit, cum de illa sola se dicat esse solicitam. Hæc vero omnia ex Hecuba Eurypidis sumpta esse videnf. ¶ Mater obest) dolor quo mater afficitur morte mea animum meum cruciat. ¶ Vos modo ne stygios) rogat Polyxena ne quisq̃ virorum se tangat, vt inuiolata ad inferos descẽdat. ¶ Ne non libera) vt libera moriat. ¶ Acceptior) gratior. ¶ Quisquis is est) siue deus, siue heros. Ignorat enim Polyxena, quem cæde sua sit placatura. ¶ Si quos tamen viti. nostri) pathetica & affectus plena oratio Polyxenæ attribuitur, qua non amici modo, verũ hostes quoque lachrymare coguntur. ¶ Ius sepulchri) facultatẽ sepeliẽdi. ¶ Tunc cum poterat redimebat & auro) quando inquit, mater mea poterat, nõ lachrymis solũ, sed etiam auro filiorũ cadauera ab hostibus redimebat. ¶ Quas illa tene.) mira puellæ ꝯstãtia exprimitur, quæ tam intrepide mortem exciperet.

Thracia

Bistonia.

Polymestor

Polyxena

Neoptolemus.

*a. l. velis

*a. l. linq̃

RAPH. ¶PRAEBITA)eahibita. ¶ Defecto poplite) deficiẽtibus genibus. ¶ Ad fata)vſq; ad mortem. ¶ Tunc quoq. cu.fu.) hoc idem & Euripides ſcribit, quãm curam Iulio quoq; Cæſari fuiſſe narrat Trãquillus, vt togam ad pedes demitteret, quò à ↄiuratoribus vulneratus honeſti° caderet ¶ Partes tegendas)pudendas. ¶ Troades excipiunt)ſuſcipiunt) iacẽs Polyxenæ cadauer. ¶ Recenſent)recognoſcunt, enumerant, id quod in nenijs & fletibus fiebat. ¶ Quid cruoris)quantum ſanguinis. nam Priamidę omnes fuerant interfecti. ¶ Teq; gemũt virgo) apoſtrophe ad Polyxenam atq; Hecubam, quæ pauloante Aſiæ regina vocabatur. Deplorat autẽ illius calamitatẽ poeta, quam omnes captiuam propter ſenectutem aſpernabantur. ¶ Aſiæ florẽ. ima.)de maxima felicitate in maximam calamitatem cecidiſſe Hecubam poeta oſtendit. Aſia autẽ dicta eſt ab Aſia Promethei filia, matreq; Atlantis. Quidam ἀπὸ τοῦ ἄσιθ, hoc eſt à cœno, quod multum cœni habeat, dictã putant. ¶ Nunc etiã prædæ mala ſors)ſed vel autem. taliſ'ue cõiunctio ſubaudiatur ita ſenſu exigẽte. nam Hecuba pauloante quidem erat regia coniux regia parẽs, Aſiæ florẽtis imago. Nunc autem eſt ẽt prædæ mala ſors, quã omnes aſpernabantur. ¶ Niſi quod tamẽ Hectora par. Ediderat)ratio qua motus Vlyſſes eam accepit captiuam. ¶ Animæ tam for.ina.)tam cõſtanti anima vacuũ. ¶ Oſcula'q, ora te.) parua Polyxenę ora. Eſt enim ab ore diminutiuum hoc loco oſculum. ¶ Plangit)percutit. ¶ Cõſueta)plãgi & percuti filiorum cædibus. ¶ Caniciem ſuam) caput ſuum canum. Solebant autẽ priſci in maximis doloribus caput puluere deturpare. ¶ Concreto) coagulato. ¶ Vertens) voluens. ¶ Nata tuæ) pathetica oratio querelis, doloribus'q; accõmodata. ¶ Nata ia.)repetitio lugẽti Hecubæ, quæ ea tam feliciſſimo ſtatu in tantam ceciderat miſeriam maxime conueniens. ¶ Tuum pe.)vulnere transfixum ſubauditur. ¶ Mea vulnera)meos dolores. ¶ Orbator noſtri) q nos liberis orbauit atq; ſpoliauit. ¶ Paridis, Phœbi'q. ſa.)dirigente nanque Paridis ſagittas Apolline, vt & Homer°, & Virg. ſcribũt, Achilles fuit interfectus. ¶ Mi)mihi. ¶ In ge.hoc) in genus noſtrum.

Aſia

* a.l. virorum.

* a.l. ãnoſa

Vellicatur autem hoc loco Ouid. à Scauro apud Senecam, quod neſciat relinquere quod bene ceſſit. Cũ enim inquit, Polyxena eſſet adducta tumulo Achillis imolanda, Hecuba dixit. ¶ Cinis ipſe ſep. In ge.hoc ſæui)poterat eſſe cõtẽtus. adiecit Tumulo quoq; ſenſimus hoſtem. Neq; hoc contẽtus adiecit. Aeacidę fœcunda fui. Aiebat Scaurus non minus magnã virtutem eſſe ſcire deſinere, quàm ſcire dicere, ſed hoc oratori magis quàm poetæ præceptũ eſt. ¶ Tumulo quoq; ſenſi. ho.) in tumulo & ſepulchro exiſtentem ¶ Aeacidæ fœ.fui.) ad Achillis voluptatem multos peperi filios. ¶ Euentu gra.)exitu pernicioſo. ¶ Sed fi.tamen)ſtultæ hoc dictum eſſe videt. Si enim finita ſunt pergama, quo modo reſtãt? An deleta quidem ſunt, ſed Hecubæ reſtare vidẽtur, qa hoſtes perinde in eam ſæuiunt, ac ſi pergama ipſa ſtarẽt. ¶ Soli mi.) nam perinde in me ſæuiunt hoſtes atque ſi finis non eſſet impoſitus bello. ¶ In cur.) in perſeuerãtia. Neque enim finitur. ¶ Modo ma.re.) ex qua felicitate in quas miſerias reciderit, flebiliter Hecuba commemorat ¶ Tot generis natis'q; potẽs) Hecuba Priamo ſeptem filias & duodecim filios peperiſſe ſcribitur. Ex alijs nanq; mulieribus reliquos ad quinquaginta vſque Priamus ſuſcepit. ¶ Nunc trahor)diſſolutum eſt maxime quærimonijs conueniens ¶ Leuabas) diminuebas, leues reddebas. ¶ Hoſtilia buſta)hoſtium ſepulchra & manes. ¶ Piaſti) placaſti. Eſt autẽ apoſtrophe ad Polyxenam cõmiſerationis plena. ¶ Quo ferrea reſto?)ad quẽ vitæ exitum, dura ego ac in me ipſam crudelis reſeruor. ¶ Quid'ue moror?)expecto. ¶ Differtis in lõgum tẽpus ꝑducitis. ¶ Viuacẽ anum) me vetulam diu viuentem. ¶ Nec te mea nata)rationibus colligit Hecuba Priamum inter felices numerãdũ. ¶ At puto funeribus dotabere) exequiaꝵ honoribus ornaberis. Eſt aũt ironia qua ſignificat Hecuba Polyxenã & funeris, & ſepulturæ honore cariturã. ¶ Hauſtus) acceptio, atq; iniectio. Terra nãq; mortuis iniciebaẽ. ¶ Supereſt cur viuere tempus)de tot filijs inquit meis Hecuba ſolus ceſtat Polydorus Polymeſtori regi cõmẽdatus. Sed decipietur Hecuba, iã enim à Polymeſtore fuerat interfectus. ¶ Datus)miſſus.

Hęc oĩa ſũpta ab Euripidis Tragœdia Hecuba

Hecuba.

* Ignobilia funera apd Roma. nõ in cogũ ponebãẽ, ſed iniecta terra ſepeliebantur.

Polydor° Polymeſtori cõmẽdatus.

Non tenet. ipſe etiam flens, inuituſq; ſacerdos
Præbita coniecto rupit præcordia ferro.
Illa ſuper terram defecto poplite labens.
Pertulit intrepidos ad fata nouiſſima uultus.
Tunc quoq; cura fuit, partes uelare tegendas,
Cum caderet, caſtiq; decus ſeruare pudoris.
Troades excipiunt, deploratoſq; recenſent
Priamidas, & quid dederit domus una cruoris.
Teq; gemunt uirgo, te'q; ô modo regia coniux
Regia dicta parens, Aſiæ florentis imago.
Nunc etiam prædæ mala ſors, quam uictor Vlyſſes
Eſſe ſuam nollet, niſi quod tamen Hectora partu
Ediderat, dominum matri uix repperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat natis'q;, uiro'q;
Huic quoq; dat lachrymas lachrymas in uulnera fundit,
Oſcula'q; ore tegit, cõſueta'q; pectora plãgit,
Caniciem'q; ſuam concreto in ſanguine uertens.
Plura quidem, ſed & hæc laniato pectore dixit.
Nata tuæ (qd enim ſupeſt?) dolor ultime matris,
Nata iaces, uideo'q; tuum mea uulnera pectus.
Et ne perdiderim quẽquã ſine cæde * meorum,
Tu quoq; uulnus habes, à te (quia fœmina) rebar
A' ferro tutam, cecidiſti & fœmina ferro.
Tot'q; tuos idem fratres, te perdidit idem
Exitium Troiæ, noſtri'q; orbator Achilles.
At poſtquam cecidit Paridis, Phœbi'q; ſagittis.
Nunc certe dixi. non eſt metuendus Achilles,
Nunc quoq; mi metuendus erat cinis ipſe ſepulti
In genus hoc ſæuit, tumulo quoq; ſenſimus hoſtem.
Aeacidæ fœcunda fui iacet Ilion ingens,
Euentu'q; graui finita eſt publica clades.
Sed finita tamen ſoli mihi Pergama reſtant.
Incurſu'q; meus dolor eſt. modo maxima rerum
Tot generis, natis'q; potens, nuribus'q;, uiro'q;,
Nunc trahor exul, inops, tumulis auulſa meorum,
Penelope munus. quæ me data penſa trahentem
Matribus oſtendens Ithacis, Hæc Hectoris illa eſt
Clara parens, hæc eſt dicet Priameia coniux.
Poſt'q; tot amiſſos tu nunc, quæ ſola leuabas
Maternos luctus, hoſtilia buſta piaſti.
Inferias hoſti peperi. quo ferrea reſto?
Quid'ue moror? quo me ſeruas * dãnoſa ſenectus?
Quo Dii crudeles: niſi quo noua funera cernam,
Viuacem differtis anum? quis poſſe putaret
Felicem Priamum poſt diruta pergama dici?
Felix morte ſua eſt. nec te mea nata peremptam
Aſpicit, & uitam pariter, regnum'q; reliquit,
At puto funeribus dotabere regia uirgo,
Condetur'q; tuum monumentis corpus auitis.
Non hæc eſt fortuna domus, tibi munera matris
Contigent fletus peregrinæ'q; * hauſtus arenæ.
Omnia perdidimus. ſupereſt cur uiuere tempus
In breue ſuſtineam, proles gratiſſima matri
Nunc ſolus, quondam minimus de ſtirpe uirili,

¶ISMARIO

Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia uulnera lymphis
Abluere? & sparsos immitti sanguine uultus?
Dixit & ad littus passu procedit anili
Albentes lacerata comas. date Troades urnam
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas.
Aspicit eiectum Polydori in littore corpus,
Factaq; Threiciis ingentia uulnera telis.
Troades exclamant, obmutuit illa dolore,
Et pariter uocem, lachrymasq; introrsus obortas
Deuorat ipse dolor, duroq; simillima saxo
Torpet, & aduersa figit modo lumina terra,
Interdum toruos extollit ad æthera uultus,
Nunc positi spectat uultum, nunc uulnera nati,
Vulnera præcipue, seq; armat, & instruit ira.
Qua simul exarsit, tanquam regina maneret,
Vlcisci statuit, pœnæq; in imagine tota est.
Vtq; furit catulo lactente orbata leæna,
Signaq; nacta pedũ sequitur, quẽ non uidit, hostem.
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem diræ Polymestora cædis,
Colloquiumq; petit. nam se monstrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odrysius, prædæq; assuetus amore,
In secreta uenit. tum blando callidus ore,
Tolle moras Hecube dixit da munera nato.
Omne fore illius quod das, quod & ante dedisti,
Per superos iuro. spectat truculenta loquentem,
Falsaq; iurantem, tumidaq; exæstuat ira,
Atque ita correpto, captiuarum agmina matrum
Inuocat, & digitos in perfida lumina condit,
Expilatq; genis oculos, facit ira ualentem.
Immergitq; manus, fœdataq; sanguine sonti
Nõ lumẽ (neq; enim superest) loca luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni
Troada telorum, lapidumq; incessere iactu
Cœpit. at hæc missum rauco cũ murmure saxum
Morsibus insequitur, rictuq; ad uerba parato
Latrauit conata loqui. locus extat, & ex re
Nomẽ habet, ueterumq; diu memor illa malorũ,
Tum quoq; Sithonios ululauit mœsta per agros.
Illius Troasq; suos, hostesq; Pelasgos,
Illius fortuna Deos quoque mouerat omnes.
Sic omnes, ut & ipsa Iouis coniuxq;, sororq;
Euentus Hecubam meruisse negauerit illos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Memnon Tithoni Auroræque filius Priamo ferens auxilium ab Achille occiditur, mater ergo precibus pro assiduo officio inducendæ lucis ab Ioue impetrat ut fauillæ eius adusto rogo, pariterque * sorores in volucres conuertantur, Memnonides nomine, quæ memores belli quotannis ad sepulchrum eius conueniunt, & inter se dimicantes sanguine suo manibus eius frequentes parentant. Et ipsa mater eius matutinis temporibus lachrymas desyderio filii sui Memnonis transformat in rorem, quod tamen monumentum in Phrygia constituxx patrum eius, vt Hesiodus vult.

Non uacat Auroræ, quãquã isdem faueat armis,
Cladibus, & casu Troiæque, Hecubæque moueri.
Cura Deam propior, luctusq; domesticus angit
Memnonis amissi Phrygis quem lutea campis,
Vidit Achillea pereuntem cuspide mater.
Vidit, & ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat latuitq; in nubibus æther.

RAPH. **Ismarus** ¶ ISMARIO regi) Polymestori Thraciæ regi. nam Ismarus Thraciæ mons est. De hoc autem Polydoro sic & Virg. in. iii. Aenei. scribit: Hunc Polydorum auri quõdam cum põdere magno Infelix Priamus furtim mandarat alendum Threicio regi, cum iam diffideret armis Dardaniæ, cingique vrbem obsidione videret. Ille vt opes fractæ Teucrũ, & fortuna recessit, Res Agamemnonias, victriciaq; arma secutus, Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat & auro Vi potitur, quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? ¶ Et sparsos sanguine) infectos sanguine. Cadauera autem antiqui abluebant. ¶ Introrsus obortas) intus natas. ¶ Deuorat) consumit. ¶ Modo) interdum. ¶ Aduersa terra) in Troade vbi fuit Troia è regione Thraciæ sita.

ADDI. Polymestoris excæcatio. (Ego vero simpliciter accipiendum puto aduersa terra, quemadmodum dicimus Vulnus aduersum, corpus aduersum, hoc est, quod ex aduerso intuemur. Hoc enim & ἀντίθετον postulat quod sequitur. Interdum toruos extollit ad æthera vultus.) ¶ Toruos vultus) tristitia efferatos. ¶ Positi) iacentis. ¶ Maneret) esset. ¶ In imagine) in imaginatione & cogitatione pœnæ, qua Polymestorem afficere posset. ¶ Vtq; furit) sequit. Hac autem similitudine ostendit poeta, quantam iram, indignationem'que conceperit Hecuba aduersus Polymestorem filii, quem educandum susceperat, interfectorem. ¶ Hostem) catuli raptorem. ¶ Animorum) magnitudinis ac præstantiæ animi sui. ¶ Nam se monstrare) ait vel simile verbum, quod eleganter præmittitur, est subaudiendum. ¶ Latens) occultum. ¶ Odrysius) Polymestor Thracius. **Odrysæ** nam Odrysæ (vt in superioribus quoq; scripsimus) sunt populi Thraciæ, & Odrysa vrbs eorum. ¶ Spectat truculenta) indignata, toruum præ se ferens aspectum. **Truculentus.** Nam truculentus dicitur aspectu ferox atque terribilis, quales tauri sunt. ¶ Falsa iurantem) peierantem. ¶ Tumida ira) ab effectu quæ tumidos & inflatos homines reddit. ¶ Correpto) comprehenso Polymestore. ¶ In perfida lumina) in perfidi Polymestoris oculos. Est enim hypallage. ¶ Expilat) extrahit, eruit. **Expilãt seruũ dños q clam subripiunt.** ¶ Facit ira valentem) parenthesis tacitæ obiectioni occurrens. ¶ Sanguine sonti) sanguine nocentis ac scelerati Polymestoris. ¶ Lumen) oculos. ¶ Superest) saluum est. ¶ Haurit) percutit, aperit. ¶ Troada) Hecubam Troianam. ¶ Incessere) irritare, prouocare, inuadere. ¶ Rauco cum murmure) cum voce canina. Iam enim in canem fuerat conuersa. ¶ Et ex re nomen habet) nam κυνὸς σῆμα appellatur, id est canis sepulchrum. **Hecuba in canem. Canis sepulchrum.** Est autem in Chersoneso Thracia iuxta Abydum, vt Strabo refert. ¶ Per Sithonios agros) Thracios, nam Sithonia pars est Thraciæ. **Sithonia.** ¶ Illius Troasq; suos) hæc ad cõnectendam Memnonis cinerum in aues cum superiore, Metamorphosin à poeta inferuntur. ¶ Vt & ipsa Iouis) Iuno quæ Troianorum adeo atrox erat inimica. ¶ Non vacat Auroræ) **Memnon.** Memnon Tithoni atque auroræ filius, cum in bello Troiano ab Achille fuisse interfectus, mater Iouem rogauit vt aliquo eum afficeret honore. Iuppiter autem fauillas rogi ipsius congregatas, eius'que socios in aues commutauit, quæ Memnonides à Memnone vocatæ, singulis quibusq; annis ad sepulchrum illius acriter inter se pugnantes duci suo parentare videntur. ¶ Quanquam iisdem faueat armis) propter Tithonum maritũ, qui **Tithonus.** Laomedontis fuerat filius, ac Priami frater. ¶ Lutea mater) Aurora ipsa Memnonis mater rutila ac rubicunda.

* a.l. socios in sorores volucres.

Arnoo impositos supremis ignibus artus
Sustinuit spectare parens, sed crine soluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non est
Dedignata Iouis, lachrymisque has addere uoces.
Omnibus inferior, quas sustinet aureus æther,
(Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbē)
Diua tamen ueni, non ut delubra, diesque
Des mihi sacrificos, caliturasque ignibus aras,
Si tamen aspicias, quantum tibi fœmina præstem,
Tum cum luce noua, noctis confinia seruo,
Præmia danda putes, sed non ea cura, neque hic est
Nunc status Auroræ, meritos ut poscat honores.
Memnonis orba mei, uenio, qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
Occidit à forti (sic Dii uoluistis) Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem
Summe Deum rector, maternaque uulnera leni.
Iuppiter annuerat, cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigrique uolumina fumi
Infecere diem ueluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra fauilla uolat, glomerataque corpus in unum
Densatur, faciemque capit, sumitque colorem,
Atque animum ex igni, leuitas sua præbuit alas.
Et primo similis uolucri, mox uera uolucris
Insonuit pennis pariter sonuere sorores.
Innumeræ quibus est eadem natalis origo.
Terque rogum lustrant, & consonus exit in auras
Ter plangor. quarto seducunt castra uolatu.
Tunc duo diuersa populi de parte feroces
Bella gerunt, rostrisque & aduncis unguibus iras
Exercent, alasque, aduersaque pectora lassant,
Inferiæque cadunt cineri cognata sepulto
Corpora, seque uiro forti meminere creatas,
Præpetibus subitis nomen facit author ab illo
Memnonides dictæ. cum Sol duodena peregit
Signa, parentali moriturae more rebellant.
Ergo aliis latrasse Dymantida flebile uisum est,
Luctibus est Aurora suis intenta, piasque
Nunc quoque dat lachrymas, & toto rorat in orbe.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeneas cū parente Anchise & filio Ascanio profugus Delum venit. Hīc ab Anio sacerdote Apollinis recipitur hospitio, qui illis indicat quinque se filiarū parentē orbum relictum, Andrū enim, a quo Andros insula, reliquisse patriam, huic ex Apollo dederit augurā, sic Liberū dedisse, virginibus, vt contacta manibus earum in segetem, vinum, oleumque verterentur, eas Agamemnon vt cœlesti munere exercitum aleret, cum vellet abducere, in insulam eandem Andron profugisse. Hinc cursus ne vinculis illigatæ repe sterentur potentia regis Agamemnonis, Liberi numen effecit ob misericordiam & muneris sui causam, vt in columbarum speciem transferrentur.

Non tamen euersam Troiæ cum mœnibus esse
Spem quoque fata sinunt, *sacra, & sacra altera patrē
Fert humeris, uenerabile onus, Cythereius heros,
De tantis opibus prædam prius eligit illam,
Ascaniumque suum, profugaque per æquora classe
Fertur ab Antandro, scelerataque littora Thracum,
Et Polydoreo manantem sanguine terram
Linquit, & utilibus uentis, æstuque secundo
Intrat Apollineam sociis comitantibus urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antistite Phœbus
Rite colebatur, temploque, domoque recepit,

RAPH.

¶NON sustinuit) non potuit. ¶ Parens) causa cur non sustinuerit spectare, quia parens. ¶ Omnibus inferior) in soluta oratione omnium infima diceretur. ¶ Aureus æther) splendidum cœlum. ¶ Nam mihi sunt) parenthesis causam continens cur Aurora omnium Dearū sit infima. ¶ Dies sacrificos) in quibus mihi sit sacrificandum. ¶ Ignibus) sacrificiis. ¶ Aspicias) consyderes. ¶ Quantum tibi fœmina præstem) quantis fœmina sim. ¶ Noctis cōfinia seruo) hoc est custodio ne nox suos fines transeat. Nisi enim Aurora vigilās esset, nox semper videretur duratura. ¶ Orba) priuata. ¶ Frustra) quia & ipse fuit interfectus, & Troia euersa. ¶ Pro patruo suo) Priamo ¶ A forti Achille) interfectus, percussus, simile ue participiū subaudiatur. ¶ Maternaque vulnera leni) maternos dolores mitiga. ¶ Volumina) reuolutiones. ¶ Infecere) obscurauere, denigrauere. ¶ Exhalant) emittunt. ¶ Infra) nebulas subaudiendum. ¶ Glomerata) congregata. ¶ Faciem capit) figurā ac formam accipit. ¶ Atque animum ex igni) recte. Anima nanque vt flamma semper est in motu, vnde philosophorum quidam dixerunt animam esse ignem. ¶ Leuitas sua præbuit alas) idest propria fauillæ leuitas alas effecit. ¶ Quibus est eadem natalis origo) nam & ipsæ ex fauillis sunt ortæ. ¶ Lustrant) circūuolāt. ¶ Plangor) clangor. ¶ Seducunt castra) separant castra & diuidunt se in duas partes. ¶ Diuersa de parte) ex partibus aduersis. ¶ Cognata) simul nata. ¶ Præpetibꝰ subitis) subito natis alitibꝰ. ¶ Author) Memnon earum origo. Mēnonides enim à Memnone fuerūt cognominatæ, vt paulo ante diximus, & ipse poeta aperte testatur. ¶ More parentali) more eorum qui inferis parentant. Parentalia vero proprie dicuntur sacrificia, quæ manibus fiunt. ¶ Rebellant) bellum iterum inter se suscipiunt.

Mēnonis cineres in aues

Aïa, vt flāma est in motu

Mēnonides.

COEL. RHOD.

¶IN Pausaniæ monumentis lectum est, Memnonem Aethiopum quidē fuisse regem, non tamen ex Aethiopia illum venisse, verum à Persicis Susis & Choaspe, quæ sibi subiecerat loca. Nā sunt authores quoque, quotānis aduolare Ilium ex Aethiopia aues & confligere ad Memnonis sepulchrum, quas ob id Memnonidas vocent. Hoc idē quinto quoque anno facere eas in Aethiopia circa Mēnonis regiam, exploratum sibi, Cremutius tradit. Ex Memnonis cineribus apud Troiam interempti natas aues, cecinit Ouid. non suppresso item depugnandi more, ita enim scribit libro decimotertio.

Præpetibus subitis nomen fecit author, ab illo
Memnonides dictæ, cum sol duodena peregit
Signa, parētali moriture more rebellant.

Memnonidum item auium mentio Pausaniæ est, illas in Memnonis chlamyde picta expressas memorantis apud Delphos. ¶ Dymantida) Hecubam Dymantis filiam, quanquam alii, in primisque Euripides ac Virgilius Cissei regis Thraciæ filiam fuisse scribāt. ¶ Rorat) rorem fundit. ¶ Non tamen euersam) Anii Apollinis Delii sacerdotis filiarum Metamorphosin in columbas descripturus poeta Aeneæ pietatem prius; ad Delumque nauigationem cōmemorat, quo aptius fabulæ connectantur. ¶ Sacra & sacra altera patrem) Aeneam ex incendio Troiano, & sacra Deæ Vestæ & patrē Anchisen abstulisse, Ascaniūque abduxisse carmine quoque Virgiliano est notū. ¶ Et sacra alte.) neque enim mullus plū est parētibus q̄ sacris, humilū ferte. ¶ Cythereius he.) Aeneas Veneris, quę & Cytherea dicitur, filius. ¶ Prædam illam) sacra & patrē. ¶ Fertur ab Antandro) Antandrus vrbs est sub Ida, ab Antandro duce cognominata. Aristoteles autem scribit illam prius Edonida fuisse vocatam, quo tempore à Cymeriis inhabitabat. ¶ Linquit) quamuis ibi iam vrbem Aenum ædificasset, vt Virgilius narrat. ¶ Apollineā vrbem) Delū Apollinis oraculo insignem. ¶ Hunc Anius) Deli regem fuisse, Apollinisque sacerdotem etiā Virgilius scribit, Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos. ¶ Quo rege ho.) vtebantur est subaudiendum. ¶ Immo idem verbum colebatur ad vtrunque nominatiuum κατὰ ζεῦγμα referendum.

sa. l. ter.

sa. l. facer.

ADDI.

¶DELVBR Aque

RAPH. ¶DELVBRAq; nota) claera propter oraculum. ¶Duas stirpes) duas arbores quas tenens, amplectensq; Latona Apollinem & Dianam enixa est. ¶Retentas) alludit ad fabulam. Nam Iuno ita Latonam dicitur persecuta, vt nunquam quiescere posset. Cum vero Delum conscendisset, complexa duas arbores oliuam & palmam, vt poeta in sexto narrat, Apollinem peperit atque Dianam. ¶Thure dato flammis) hoc est sacrificiis perfectis. ¶Fibris cre.) exustis, combustis. Morem autem piorum hominũ exprimit poeta, qui ante omnia Deos solent venerari, vt Virgilius quoque præcipit. In primis venerare Deos. ¶Positis tapetibus) stratis tapetibus. Illos autem cœnasse ait. ¶Tunc pius Anchises) inquit verbum simile'ue esse subaudiendum facile cõstat. ¶Cum primum) quando primum. ¶Bisq; duas na.) Anius quatuor habuit filias, quibus Bacchus concessit, vt quicquid tangerent in frumẽtum, vel vinum, vel oleum commutaretur. Eas cum Agamemnon vi ducere vellet in expeditionem Troianam, vt exercitum alerent, Bacchi auxilio in colũbas fuisse conuersas fabulãtur. ¶Vidisti paren.) me sobaudiamus. ¶Pene or.) ferè carentem filiis. ¶Tanta incon.) instabilitas fortunæ. Est autem acclamatio senis grauitati maxime conueniens. ¶Quod enim mihi filius absens Auxi.) nulli inquit sibi esse auxilio filiũ absentem quamuis sit viuus. ¶Andros habet) **Andros.** Andros insula est vna ex Cycladibus, ab Andro Anii filio, vt scribit Ouidius, vt alii Eurymachi, denominata. ¶Augurium) auguriorum ac vaticinandi peritiam. ¶Voto maiora fideq;) hoc est maiora quàm quis expetere aut credere debeat. ¶Laticem meri) vinum. ¶Bacamq; Mineruæ) oliuam. Pallas enim oliuam extulit in lucem. ¶Diues vsus) opulenta vtilitas. **Anii filiæ tactu oĩa ĩ fruges mutari.** ¶Troiæ populator Atrides) Agamemnon Troiæ deprædator. ¶Ne non putes) vt putes. **Euboea.** ¶Euboea duabus) Euboea insula est Bœotiæ adiacens admodum longa. Vnde & Macris fuit quondam appellata, & Macra, idest lõga, vt tradit Plinius, sed & Chalchodotis, & Chalcis,

Vrbem'que ostendit, delubra'que nota, duas'que
Latona quondam stirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, uino'que in Thura profuso,
Cæsarum'que boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt, positis'que tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tunc prius Anchises ò Phœbi lecte sacerdos
Fallor? an & natum, cum primũ hæc mœnia uidi,
Bisq; duas natas, quantum reminiscor, habebas?
Huic Anius niueis circundata tempora uittis
Concutiens, & tristis ait. non falleris heros
Maxime. uidisti natorum quinque parentem,
Quẽ nunc (tanta homines rerũ incõstantia uersat)
Pene' uides orbum. quod enim mihi filius absens
Auxilium? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro parte locumq; & regna tenentẽ?
Delius augurium dedit huic, dedit altera Liber
Fœmineæ stirpi uoto maiora, fideq;
Munera nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticem'q; meri bacam'q; Mineruæ
Transformabantur, diues'q; erat usus in illis.
Hoc ubi cognouit Troiæ populator Atrides
(Ne non ex aliqua uestram sensisse procellam
Nos quoq; parue putes) armorum uiribus usus
Abstrahit inuitas gremio genitoris, alant'que
Imperat Argolicam cœlesti munere gentem
Effugiunt quo quæque potest, Euboea duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest, & ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia corpora pœnæ
*Reddidit, & timido posses ignoscere fratri.
Non hic Aeneas, non qui defenderet Andron,
Hector erat, per quos decimum durastis in annum
Iam'q; parabantur captiuis uincla lacertis,
Illæ attollentes etiam nunc libera cœlo
Brachia, Bacche pater fer opem dixere: tulit'q;
Muneris author opem (si miro perdere more
Ferre uocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est. pennas sumpsere, tuæ'q;
Coniugis, in uolucres *niueas abiere columbas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Discedentes ab Anio Anchises & Aeneas inuicem munera dant & accipiunt, in quibus fuit crater Aeneæ datus ab Alcone Lydio cælatus Anius autem a Therse Bœotio acceperat, in quo sculptæ erant Thebæ & Orionis filiæ, quæ pro populo Thebano passæ erant immolari, & harum proci cum muneribus adusti essent, duo adulescentes, inde increuerunt, qui ex virginum nomine Coronæ sunt nominati.

Talibus, atque aliis postquam conuiuia dictis
Implerunt, mensa somnum petiere remota.
Cum'que die surgunt, adeunt'q; oracula Phœbi.
Qui petere antiquam matrem cognata'q; iussit
Littora. prosequitur rex, & dat munus ituris.
Anchisæ sceptrũ, chlamydẽ, pharetram'q; nepoti,
Craterem Aeneæ, quem quondam miserat illi
Hospes ab Aoniis Therses ismenius oris.
Miserat hunc illi Therses, fabricauerat Alcon
Myleus, & longo cælauerat argumento.
Vrbs erat, & septem posses ostendere portas,
Hæ pro nomine erant, & quæ foret illa, docebant.
Ante urbem exequiæ tumuli'q;, ignes'q;, rogi'q;,

ære ibi primum reperto, & Abãtis, & Asopis. ¶Pietas) Andri fratris in sorores. ¶Consortia corpora) sorores. ¶Per quos) quorum virtute. ¶Captiuis lacertis) captiuarum brachiis. ¶Miro more) mirando modo. ¶Perdere) destruere, delere. ¶Ferre vocatur opem) ac si diceret Anius, Perdere miro modo non esse opem ferre. ¶Tuæ coniugis,) Veneris. Nam Veneri columbæ sunt dicatæ. ¶Abiere) conuersæ fuere. **Anii filiæ in colũbas** ¶Talibus atque aliis) hæc idcirco à poeta narrantur, vt aptius sequentem Metamorphosin cum superiore connectat. Nã Thebani cum pestilentia laborarent oraculum acceperũt eam esse cessaturam, si se duæ virgines pro populo deuouerẽt. Duæ autem Echionis filiæ cum se imolãdas tradidissent, iamq; cremarentur, duo iuuenes, qui Stephani, hoc est coronæ sunt vocati, de rogi fauilla visi sunt exire, exequiasq; matrum celebrare. ¶Antiquam matrem) Italiam, vnde Dardanus in Phrygiam fuerat profectus. Sic & Virg.

Dardanidæ duri, quæ vos à stirpe parentum,
Prima tulit tellus, eadẽ vos vbere læto
Accipiet reduces, antiquam exquirite matrem,
Hic domus Aeneæ cunctis dominabitur annis,
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

*.al.dedidit.

¶Nepoti) Ascanio. ¶Ismenius) Thebanus. ab Ismeno Bœotiæ fluuio. **Alcon** ¶Alcon Myleus) non Mylei filius, sed à patria sic cognominatus. **Mylæ** Mylæ nanq; nomen est duarum vrbium, quarum altera est in Sicilia, altera in Thessalia. Duo autem fuerunt Alcones clari, hic argentarius faber, & alter Cretensis arte sagittandi insignis. ¶Longo argumento) prolixa materia. ¶Vrbs erat) in illo cratere cælata. Thebæ autẽ Bœotiæ fuerant sculptæ. ¶Hæ pro nomine erant) nam septem portæ significat eas esse Thebas Bœotias. Thebæ enim Bœotiæ septem portas habuisse dicuntur. **Subiecta Thebæ Bœotiæ**

*a.l.multas.

Effusæq; comas,& apertæ pectora matres
Significãt luctum, Nymphæ quoq; flere uidentur,
Siccatosq; queri fontes,fine frondibus arbor
Nuda riget.lambunt arentia saxa capellæ.
Ecce facit medijs natas ab Echione * Thebis,
Hanc non fœmineum iugulo dare pectus aperto.
Illam demisso per fortia pectora telo
Pro populo cecidisse suo,pulchrisq; per urbem
Funeribus ferri,celebriq; in parte cremari.
Tum de uirginea geminos exire fauilla,
Ne genus intereat,iuuenes,quos fama Coronas
Nominat,& cineri materno ducere pompam.

ARG. FABVLAE SEQ.

Petentes * insulam Cretam,& hinc Italiam supradicti, vt aliquando errores positis sedibus finire possent, multis regionibus transitis, Ambraciam adeunt a Dijs per certamen potitam, in qua Ambracij imaginem in saxum conspiciunt figuratam, hinc in Aoniam in quam ob oraculum Iouis delati aspiciunt Molossi regis filios, qui sine * flamma dum consumerentur immortalium numine factum est, vt in auium figuras mutarentur.

Hactenus antiquo signis fulgentibus ære
Summis inaurato crater erat asper acantho.
Nec leuiora datis Troiani dona remittunt,
Dantq; sacerdoti custodem thuris acerram,
Dant pateram,claraq; auro,gemmisq; coronam.
Inde recordati Teucros a' sanguine Teucri
Ducere principium,Cretam tenuere,lociq;
Ferre diu nequiere Iouem,centumq; relictis
Vrbibus,Ausonios optant contingere portus.
Sæuit hyems, iactat'q; uiros, Strophadumq; receptos
Portibus infidis exterruit ales Aello.
Et iam Dulichios portus,Ithacam'q;,Samum'q;,
Neritias'q; domos regnum fallacis * Vlyssei,
Prætereunt uecti ceratam lite Deorum
Ambraciam,uersi'q; uident sub imagine saxum
Iudicis,Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est.
Vocalem'q; sua terram Dodonida quercu,
Chaonios'q; sinus.ubi nati rege Molosso
Impia subiectis fugiere incendia pennis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Acis Fauni Simethidisque nymphæ filius Galateam Nerei & Doridis filiã cũ diligeret, nec minus ipse ab ea peteretur, Cyclops, quia copia eiusdem Nereidis nulla fieret, quia feritas eius esset inuisa, incensus furore spelunca relicta palam prosilunt, vagatus que per syluas conspexit Galateam gremio Acidis residentem auulsum scopulum Aetnæ in eos eiecit cuius vi exterrita Galatea subiecto mari mersa est, Acis autem qui effugere impetũ eius nõ potuit, obrutus saxo est, cuius noĩe eiusdẽ Galateæ in flumẽ eiusdẽ nominis qui est in Sicilia, versus est, cuius liquore se lunant voluntate.

Proxima Phæacum felicibus obsita pomis

RAPH. ¶EFFVSæq; comas) diffusas & sparsas comas & pectora aperta habẽtes. Est enim synecdoche poetica. ¶Lãbunt arentia saxa) herbæ nanq; oẽs aruerãt. ¶Natas ab Echione) filias Echionis Thebani legitur &, Orione. ¶Nõ fœmineũ) timidũ, sed virile & audax. ¶Coronas) latine dixit, nã apud Græcos Stephani vocãtur. ¶Summus) in summitate. ¶Hactenus antiquo) signa inqt hactenus enũcrata in antiquo ære sculpta erãt, sed crateris sũmitas in aurato achanto cingebaẽ. ¶Signis) simulachris. ¶Erat asper) cælatus. Nã vasa cælata aspera sunt. ¶In aurato acantho) acanthus frutex est spinosus semp florẽs. Virg. in Georg Et Bacas semp florentis acanthi. ¶Leuiora) minora. ¶Remittũt) retribuũt. ¶Inde recordati Teucros) Apollinis oraculũ nõ pcipiẽtes Troiani in Cretã nauigarunt. Primã enim originẽ se putabant ducere à Teucro Scamãdri Cretẽsis filio, q in Phrygiã profectus arcẽ Troianã ædificauit. Sed ante eũ Dardanus ea loca iã cœperat habitare. ¶Iouẽ) aerẽ. nã (vt scribit Virg.) pestilentia laborare cœperunt. ¶Centũ relictis vrbibus) Creta insula Hecatonpolis ab Homero vocaẽ, qd cẽtum vrbibus fuerit ornata. ¶Ausonios) Italos. Ausonia nanq; Italia ab Ausonibus populis fuit cognominata. ¶Strophadumq; receptos) Strophades insulæ sunt in mari Ionio duæ iuxta Zacinthum ἀπὸ τῆς τροφῆς, hoc est à ɋuersione Zetæ & Galais dictæ. nam illuc vsq; Harpyias p'secuti retro redire. ¶Aello) nomen est vnius Harpyiarũ, quæ tres esse finguntur Neptuni & Terræ filiæ, Aello, Ocypite, & Celeno. ¶Etiã Dulichios port⁹) Dulichiũ, Ithaca, Samus insulæ sunt in Ionio mari, quibus impauit Vlysses. Samus qdẽ insula est in mari Ionio Tetrapolis, hoc est quatuor vrbiũ, è qbus vna Same vocatur. vnde Virg. Iam medio apparet cursu nemorosa Zacynthos, Dulichiumq;, Sameq;, & Neritos ardua saxis. Tametsi (vt Stra. narrat) vrbs quoq; interdũ Samos vocetur. Est etiã Samos insula Cariæ adiacens clarissima, quæ prius & Parthenia, & Dryusa, & Anthemusa, & Melãphyllos fuit appellata. Sciendum est autẽ Samos à priscis Græcis editiora & altiora loca arcibus struẽdis apta cõsuesse vocari, vt idẽ Strabo inqt. ¶Neritiasq; domos) Neritus & mõs est in Ithaca insula, & vrbs (vt Strabo refert) quæ & Leucas appellatur, vnde Neritius possessiuum. ¶Certatam lite Deorũ Ambraciã) Ambracia vrbs est Epiri ab Ambrace Tesproti filio dicta, vel (vt alij dicunt) ab Ambracia Aegæi filia, quã Augustus apud Actium promõtorium, victo Antonio, amplificauit vnà cum tẽplo Apollinis Actiaci, eamq; Nicopolim appellauit, hoc est victoriæ vebem. Ab Ambracia vero sinus dicẽ Ambracius angustis ad modũ faucibus spatiosum æquore accipiẽs. ¶Certatã) participlum ɋtra grãmatices rationẽ formatũ, de qua Dij certarunt. Qui vero fuerint Dij illi ac iudex, q in saxũ fuit mutatus nõ memini me legisse. ¶Ab Apolline) ob Apollinis Actiaci tẽplum. Illuc enim ad quinquẽnales ludos multi populi ɋfluebant. ¶Actiaco) qui apud Actiũ colebaẽ. Actium sanè & vrbis & tẽpli & ɋmõtorij nomẽ est, vnde Actiacũ declinatur. ¶Terram Dodonida) Dodone vrbs est Epiri, vñ Iuppiter Dodoneus. Dicta est autem à Dodone nympha, vel à Dodone Iouis & Europæ filio. ¶Sua qrcu) nã i nemore querno Dodonæ vicino colũbas dedisse responsa ex sentẽtia Dodoneorũ Antistitũ Herodotus scribit, qui asseruere geminas ex Aegypto colũbas euolauisse vtrãq; nigrã. vnã qdẽ in Africã, alterã vero ad ipsos, quæ fago insidẽs humana voce locuta sit, eo loci Iouis oraculũ cõdi debere, & se interpretatos esse, qd ipsis annũciaretur diuinitus fieri, & ob id se ita fecisse. Dodoneũ autẽ oraculũ oium Græciæ oraculorũ fuit vetustissimũ. {Quod aũt Quercũ vocalẽ vocat Ouidius eò ptinere videtur, quòd quidã veterum ex quercu responsa data trãdidere. Hinc & Sophoclis illud in Trachinijs.

Ὡς τὴν παλαιὰν φηγὸν αὐδῆσαί ποτε
Δωδῶνι, δισσῶν ἐκ πελειάδων ἔφη.

Per colũbas aũt qdã mulieres siue aniculas accipiunt, quas, quoniã barbaræ essẽt, ex Aegyptijs Thebis videlicet aduectæ, auib⁹ similia loq ab initio visas, mox ẽt humana voce, vt ait Herodo. Alij πελειάδας quasi πολιάδας dictas putãt, qd senes Molossi πολιοὺς appellare consueuerint. } ¶Chaoniosq; sinus) Chaones populi sunt Epiri. Vñ & Chaonia (vt scri. Pli.) fuit dicta. Quãuis Virg. asserat à Chaone Troiano fuisse cognominatã. ¶Vbi nati rege Molosso) hæc fabula mihi est ignota. Significat autẽ poeta Molossi filios in aues fuisse ɋuersos. ¶Proxima Phæacũ) Aeneæ nauigationẽ describit poeta, quo in Siciliã tãdẽ pueniat, vbi Acis iuuenis in fluuiũ sui nois fuit ɋuersus. ¶Phæacũ) Phæaces populi Coecyræ insulæ dicti à Phæace filio Neptuni, & Cercyræ Asopi filiæ, à qua ẽt insula Cercyra fuit cognominata. Nã antea Drepane & Scheria vocabaẽ. De Phæacũ vero origine variæ sunt antiquorũ opiniones. Nã Apollonius & Acuselaus ex Vrani testiculorũ excisione guttas cecidisse. ex quibus aliã Gigantes, alij Phæacas natos esse. His accedit Alcæus, q ait Phæacas habere genus ex Vrani guttis. Homerus autẽ ait Phæacas Dijs gratos esse, q à Neptuno originẽ ducunt.

Marginalia: * a. l. Orione. — * a. l. Petẽtes. — Creta hecatõpolis. — Ausonia. — Strophades. — * a. l. Vlyssis. — Harpyiæ tres. — Dulichiũ, Itacha, Samus. — Vide lib. nono. — Samos. — Neritus. — Ambracia — Nicopolis. — Ambraci⁹ sinus. — Actium. — Actiacum, Dodone. — Dodoneũ oraculum. — ADDI. — Chaonia — Filij Molossi i aues — Phæaces.

RAPH.

Epiros. Buthrot⁹.

¶EPIROS ab his)post hæc.nam in Italiam nauigantibus à Corcyra occurrit. Epirus regio, in qua est Buthrotus olim Romanorum Colonia. Nam Epiros & proprium est regionis & generale nomen, significatq; cõtinentem & terram in infinitum protensam, vnde & ἤπειρος dicta est, quasi ἄπειρος

Terra in tres Epiros.

hoc est infinita. Terra autem in tres Epiros & cõtinentes dicitur diuisa, Asiam, Europã, Africam. ¶Buthrotos) Buthrotos autem est vrbs haud longe à Corcyra distans à primo habitatore sic dicta. ¶Phrygio vati) Heleno Priami filio. ¶Sicaniam) Siciliã, quæ tria habet promõtoria, Pachynum, Lilybæũ, & Pe-

Tria Siciliæ prñõtoria

lorum. ¶Tribus lin.) tribus promontoriis, quorum Pachynus Græciã, Lilybæum Africam, Pelorus Italiã spectat. ¶E quibus Pa.ver.est) figurata est locutio. versa enim ad linguam refertur non ad Pachynum. ¶Ad Aust.) ad meridiem, vnde flat Auster. ¶Mollibus Ze.) molliter ac suauiter flãtibus. ¶Lilybæõ)

Lilybeum

Lilybæum autem & vrbs est Siciliæ & promontoriũ occidentem versus, vnde flat Zephyrus spectãs. ¶Ad Arct.) ad Septentrionẽ. ¶Pelorus)

Pelorus.

Pelorus autẽ dictus est à Peloro classis Hannibalis gubernatore ibi sepulto. ¶Zanclæa arena) Zancle vrbs est

Zancle

Siciliæ à Zanclo gigante, vel à Zancle fonte dicta, vt scribit Hecatæus. Alii autẽ quod ibi Saturnus occultauit falcẽ qua patris testiculos amputauit. Nam Siculi falcem Zanclon vocãt, vt Stephanus de claris vrbibus tradit. Strab. autem scribit eandem esse cũ Messena à Messeniis conditoribus sic vocata. Zanclẽ vero antea vocatam, quòd in curuo littore sita foret. Zancli nãque vaori curua. ¶Scylla latus dextrum) duæ fuerunt Scyllæ à poetis decanta-

Duæ Scyllæ.

tæ, quarum altera Nisi filia in auem fuit commutata. altera Phorci filia in monstrũ, quod in freto Siculo nauigãtibus insidiatur, cuius fabulam in principio libri sequentis plene poeta exponit.

Charybdis.

¶Charybdis) hęc vetula fuit furacissima, quæ cum Herculi boues furata esset, ab illo in fretum proiecta in monstrum marinum fuit conuersa, quod adhuc pristinam retinet rapiendi naturam. nam illac transeuntes naues ad se rapit, deuoratq; ac reuomit. Vnde Seneca in Thyeste, Quod rapaa hausit reuomit Charybdis. ¶Quam dũ

Galatea & Acidis amoris.

pectendos) Galatea Nerei & Doridis fuit filia, quæ amore Acidis capta Polyphemũ Cyclopem se amãtem fugiebat.

Rura petunt, Epiros ab his, regnataq; uati
Buthrotos Phrygio, simulataq; Troia tenetur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam tribus hæc excurrit in æquora linguis.
E' qbus imbriferos est uersa *Pachynos ad Austros,
Mollibus expositũ Zephyris Lilybæon, ad Arctos
Aequoris expertes, spectat, Boreamq; Pelorus.
Hanc subeunt Teucri remis æstuq; secundo.
Sub noctem potitur Zanclæa classis arena.
Scylla latus dextrum, læuum irrequieta Charybdis
Infestant. uorat hæc raptas, reuomitq; carinas
Illa feris atram canibus succingitur aluum,
Virginis ora gerens. &(si non omnia uates
Ficta reliquerunt) aliquo quoq; tempore uirgo.
Hanc multi petiere proci, quibus illa repulsis
Ad pelagi nymphas, pelagi gratissima nymphis
Ibat, & elusos iuuenum narrabat amores.
*Quam, dum *pectẽdos præbet Galatea capillos,
Talibus alloquitur referens suspiria dictis.
Te tamen o' uirgo genus haud immitte uirorum
Expetit, utq; facis, potes his impune negare,
At mihi, cui pater est Nereus, quam cœrula Doris
Enixa est, quæ sum turba quoq; tuta sororum,
Non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere, & lachrymæ uocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice uirgo,
Et solata Deam est. refer o' gratissima dixit,
Ne'ue tui causam tege, sum tibi fida, doloris.
Nereis his contra' resecuta Crateide natam est.
Acis erat Fauno, nymphaq; Simethide cretus,
Magna quidem patrisq; sui matrisq; uoluptas.
Nostra tamen maior. nam me sibi iunxerat uni
Pulcher, & octonis iterum natalibus actis
Signarat teneras dubia lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat.
Nec si quæsieris, odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit præstantior, edam.
Per utrunq; fuit. proh quanta potentia regni
Est Venus alma tui. nempe ille immitis, & ipsis
Horrendus syluis, & uisus ab hospite nullo
Impune, & magni cum Diis contemptor Olympi,
Quid sit amor sentit, nostriq; cupidine captus
Vritur oblitus pecorum, antrorumq; suorum.
Iamq; tibi formæ, iamq; est tibi cura placendi.
Iam rigidos pectis rastris Polypheme capillos.
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua & componere uultus.
Cædis amor feritasq;, sitisq; immensa cruoris
Cessant. & tutæ ueniunt, abeuntq; carinæ.
Telemus interea Siculum delatus in æquor,

Sed cum Cyclops eam in gremio Acidis residentem deprehendisset, ira correptus ingens saxum in illos coniecit, quo Acis obtritus, (nam Galatea aufugerat) in fluuium sui nominis fuit conuersus. ¶Et lachrymæ vocem impediere loquentis) eleganter poeta mollis nymphæ mores effingit. ¶Marmoreo polli.) candidis digitis. ¶Virgo) Scylla. ¶Deam) Galateam. ¶Nereis) Galatea Nerei filia. ¶His verbis) respondit. ¶Crateide natam) Scyllã Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Crathis autẽ fluuius est Calabriæ, cuius filia mater Scyllæ fuisse videtur. {De matre Scyllæ varie traditur ab authoribus. Homerus simpliciter Crateim vocat Odyss. au. his verbis: ADDIT. * a.l. versa est.

Ἀλλὰ μάλα ῥώ προσφωνεῖς ἐλάαν, βωστρεῖν δὲ Κραταιΐν
Μητέρα τῆς σκύλλης, ἥ μιν τέκε πῆμα βροτοῖσι.

Alii, vt Didymus & Apollonius Hecaten appellant, cognomento Cratæin dictam. vt lib. iiii. Argonaut.

Σκύλλης αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε φόρκυς
Νυκτιπόλος θ' Ἑκάτη, τήν τε κλείουσι κράταιιν.

Stesichorus autem Lamiam vocat. Ad quã diuersitatẽ alludens Virg. in Ciri, de eadẽ Scylla dixit, ipsi seu Lamie mater sit, siue Cratęis. Rursũ qdã Cratęin ꝓprio noĩe matrem Scyllæ dictã volunt, cognomento aũt Hecatẽ, à magis appellatã, eo quod hæc Dea magicis sacris pręesset.} ¶Nympha Simethide) Simethi fluuii filia. ¶Et octo.) sedecim annos natũ Acim fuisse significat. ¶Dubia lanu.) adeo tenui, vt vix videretur, in dubioq; esset, vtrũ pubescere cœpisset Acis. ¶Nullo cũ fine) sine fine, idest vehemẽter. ¶Nec si q̃sieris) vtrum maiori odio Cyclopẽ an amore Acidẽ prosequeretur, ignorat. ¶Nec edã) nec edere & dicere possim. ¶Præstãtior) maior, vehementior. ¶Par sed vtrũq; fuit) æquale vtrũq; fuit & odiũ quo Cyclopẽ. & amor quo Acidẽ ꝓsequebatur Galatea. ¶Impune) sine pœna. Oẽs enĩ ad se veniẽtes interficiebat Polyphemus. ¶Rastris) pulchra emphasis, qua capilloꝝ Polyphemi & magnitudo, & dẽsitas inuit, vt q nõ pectinib⁹, sed rastris pecterent. ¶Et cõponere vult⁹) gratos efficere vultus & iucundos, & amicæ possit placere. ¶Telephus interea) Telephus qdẽ legit, sed Telemus legẽdũ esse facile ex Theocrito colligit. Nã Telemus Eurymi filius inter Cyclopas vates fuit egregius, q Polyphemo prædixit oia quæcũq; ab Vlysse passus est.

* a.l. cui.
* a.l. spectandos.

Telemus.

Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit, lumenq; quod unũ
Fronte geris media, rapiet tibi dixit Vlysses.
Risit, & o uatum stolidissime falleris (inquit)
Altera iam rapuit, sic frustra uera monentem
Spernit, & aut gradiens ingenti littora passu
Degrauat, aut fessus sub opaca reuertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis, utrunque latus circunfluit æquoris unda.
Huc ferus ascendit Cyclops, mediusq; resedit.
Lanigeræ pecudes, nullo ducente secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
Ante pedes posita est antennis apta ferendis,
Sumptaq; arundinibus compacta est fistula cẽtum.
Senserunt toti pastoria sibila montes.
Senserunt undæ, latitans ego rupe, meiq;
Acidis in gremio residens, procul auribus hausi
Talia dicta meis, audita'que uerba notaui,
Candidior folio niuei Galatea ligustri,
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior uitro, tenero, lasciuior hœdo,
Leuior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hybernis, æstiua gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uua,
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto,
Et si non fugias, riguo formosior horto.
Sæuior indomitis eadem Galatea iuuencis,
Durior annosa quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis uirgis, & uitibus albis,
His immobilior scopulis, uiolentior amne,
Laudato pauone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœta truculentior ursa,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro,
Et quod præcipue (si possem) demere uellem,
Non tantum ceruo claris latratibus acto,
Verum etiam uentis, uolucriq; fugacior aura.
At bene si noris, pigeat fugisse, moras'que
Ipsa tuas damnes, & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis uiuo pendentia saxo
Antra, quibus nec Sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hyems. sunt poma grauantia ramos,
Sunt auro similes longis in uitibus uuæ,
Sunt & purpureæ, tibi & has seruamus, & illas.
Ipsa tuis manibus syluestri nata sub umbra
Mollia fraga leges. ipsa autumnalia corna,
Pruna'que non solum nigro liuentia succo,
Verum etiam generosa, nouasq; imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ me coniuge, nec tibi deerunt
*Arbutei fœtus, omnis tibi seruiet arbos
Hoc pecus oẽ meũ est multæ quoq; uallib⁹ errãt,
Multas sylua tegit, multæ stabulantur in antris.
Nec (si forte roges) possem tibi dicere, quot sunt.
Pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
Nil mihi credideris, præsens potes ipsa uidere,
Vt uix circumeant *distentum cruribus uber.
Sunt fœtura minor tepidis in ouilibus agni,
Sunt quoque par ætas aliis in ouilibus hœdi.
Lac mihi semper adest niueum. pars inde bibenda

RAPH. ¶ QVEM nulla fefellerat ales) auguriorum peritissimum Telemum fuisse ostendit. ADDI. {Et Homerus Odyss. ix.
Ἔσκε τις ἐνθάδε μάντις ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε
Τήλεμος Εὐρυμίδης, ὃς μαντοσύνῃ ἐκέκαστο
Καὶ μαντευόμενος κατεγήρα Κυκλώπεσσι.}
¶ Altera iam rapuit) Galatea. Ad id autẽ alludit, quod cæci finguntur esse amantes. ¶ Sic) huiusmodi dictis. ¶ Degrauat) deprimit. ¶ Prominet in põtum) topographia. Describit enim promontorium poeta, in quod se Polyphemus recepit. ¶ Prominet) procurrit. ¶ Cuneatus collis) in cunei similitudinẽ factus. ¶ Vtrunque latus) & dextrum & sinistrũ. ¶ Huc) illuc in illum collem. ¶ Medius'que resedit) in medio. Quod enim loci est ad hominem est relatum. ¶ Lanigeræ pecudes) pecora & oues. ¶ Cui postquam pinus) per emphasim quãtus fuerit Polyphemus poeta ostendit pinum pro baculo etiam gestandam attribuens, ea qua malus nauis commode fieri potuisset. ¶ Pastoria sibila) pastorales cantus. ¶ Hausi) audiui. ¶ Notaui) memoriæ cõmendaui. ¶ Candidior folio) cantilena Cyclopis laudes Galateæ continens tam aperte describitur à poeta, ut nihil expositione indigere uideatur. Sumpta autem ex Theocrito esse uidetur. ADDI. {Ita enim & ille in Cyclope.
Ὦ λευκὰ Γαλάτεια, τί τὸν φιλέοντ' ἀποβάλλῃ
Λευκοτέρα πακτᾶς ποτιδεῖν, ἁπαλωτέρα δ' ἀρνὸς
Μόσχω γαυροτέρα, φιαρωτέρα ὄμφακος ὠμᾶς.}
¶ Niuei ligustri) candidi floris. Est autem ligustrum uiolæ genus candidissimæ. Videtur autem ad Galateæ nomen alludere, quod à candore lactis illi inditum fuisse innuit Hesiodus, qui ait Galateam candidas comas & faciem lacti similem habuisse. ¶ Procerior) longior, atque rectior. ¶ Alno) alnus arbor est in ripis fluminum in magnam altitudinem crescens. ¶ Leuior) leuigatior. ¶ Tersior) politior. ¶ Sæuior indomitis) hactenus Galateæ uirtutes fuerunt enumeratæ, nunc uitia referuntur. ¶ Sæuior) ferocior. ¶ Annosa quercu) uetere, multorum annorum. ¶ Fallacior undis) mari quod in temporis momento mutatur. ¶ Lentior) flexibilior, mutabilior. ¶ Asperior tribulis) tribulus herba est spinosa segetibus inimica. ¶ Truculentior) terribilior. ¶ Fœta ursa) ursa quæ peperit. ¶ Calcato hydro) presso serpente, qui maxime calcatus sæuire solet. ¶ Demere) eripere. ¶ Fugacior) uelocior ad fugiendum. ¶ At bene si noris) me subaudiamus. Enumerat autem Polyphemus omnia quæcunque sibi adsunt bona, quo Galateam in suum pelliciat amorem. ¶ Labores) studeas, coneris. ¶ Pendentia antra) suspensæ & altæ speluncæ. ¶ Sunt poma grauantia ramos) deprimentia. Pomorum autem magnitudinem significat Polyphemus, quæ tanta sunt, ut ramos degrauent. ¶ Auro similes) flauæ, bene maturæ, tunc enim sunt aurei coloris. ¶ Mollia fraga) suauia. ¶ Leges) colliges. ¶ Autumnalia corna) autumni tempore maturescentia. Corna. Corna autem sunt bacæ rubicundæ in medio nucleum durissimum habentes, unde Virg. Lapidosaq; corna. ¶ Verum etiam generosa) aurei ac crocei coloris nouisq; ceris simillima. ¶ Arbutei fœtus) arbuti fructus. Est autem arbutus humilis arbor poma ferens rubicunda. ¶ Hoc pecus omne meum) hæ omnes meæ sunt oues. ¶ Circumeant) circumire & ingredi possint. Est autem ordo, Tu ipsa præsens potes uidere distentum uber in cruribus ut uix circum eant. quòd uero quidam sustineant potius quàm circumeant putant esse legendum, specie recti, ut in plerisque aliis decipiuntur. ¶ Distentum uber) plena ubera. Significat autem ingressum ouium magnitudine uberum impediri. ¶ Aliis in ouilibus hœdi) in aliis stabulis quæ à capris caprilia, ut ab ouibus ouilia uocantur.

* a. l. arborei.
Alnus.
* a. l. sustineant.

¶ DVRANT)

Seruatur:partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles uulgata'que tantum
Munera contingent.damæ,lepores'que capræ'que,
Par'que columbarum,demptus'ue cacumine nidus.
Inueni geminos,qui tecum ludere possint,
Inter se similes,uix ut dignoscere possis.
Villosæ catulos in summis montibus ursæ
Inueni,& dixi,dominæ seruabimus istos.
Iam modo cæruleo nitidum caput exere ponto,
Iam Galatæa ueni,nec munera despice nostra.
Certe ego me noui,liquidæ'que in imagine uidi
Nuper aquæ,placuit'que mihi mea forma uidenti.
Aspice sim quantus.non est hoc corpore maior
Iuppiter in cœlo(nam uos narrare soletis
Nescio quem regnare Iouem)coma plurima toruos
Prominet in uultus,humeros'que ut lucus obũbrat.
Nec mea quod duris horrent densissima setis
Corpora,turpe puta,turpis sine frondibus arbor.
Turpis equus,nisi colla iubæ flauentia uelent.
Pluma tegit uolucres,ouibus sua lana decori est.
Barba uiros.hirtæ'que decent in corpore setæ.
Vnum est in media lumen mihi fronte,sed instar
Ingentis clypei.quid?non hæc omnia magno
Sol uidet e cœlo?Solis tamen unicus orbis.
Adde,quod in uestro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do socerum.tantum miserere,preces'que
Supplicis exaudi.tibi enim succumbimus uni:
Qui'que Iouẽ,& cœlũ sperno;& penetrabile fulmẽ,
Nerei te * ueneror.tua fulmine sæuior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior huius,
Si fugeres omnes,sed cur Cyclope repulso
Acin amas?præfers'que meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeat'que sibi,placeat'que,licebit,
Quod nollem Galatea,tibi,modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore uires.
Viscera uiua traham,diuulsa'que membra per agros
Per'que tuas spargam,si se tibi misceat,undas.
Vror enim,læsus'que exæstuat acrior ignis,
Cum'que suis uideor translatam uiribus Aetnam
Pectore ferre meo.nec tu Galatea moueris.
Talia nequicquam questus(nam cuncta uidebam)
Surgit,& ut taurus uacca furibundus adempta
Stare nequit,sylua'que,& notis saltibus errat.
Cum ferus ignaros,nec quicquam tale timentes
Me uidet,atque Acim.uideo'que exclamat,& ista
Vltima sit,faciam,Veneris concordia uestræ.
Tanta'que uox,quantam Cyclops iratus habere
Debuit,illa fuit,clamore perhorruit Aetna.
Ast ego uicino pauefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conuersa Simæthius heros.
Et fer opem Galatea(precor)mihi ferte parentes
Dixerat,& uestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops,partem'que e monte reuulsam
Mittit & extremus quamuis peruenit ad illum
Angulus e saxo,totum tamen obruit Acin.
At nos quod fieri solum per fata licebat,
Fecimus,ut uires assumeret Acis auitas.
Puniceus de * mole cruor manabat,& intra
Temporis exiguum rubor euanescere cœpit.

RAPH. ¶ DVRANT) condensant in caseum. ¶ Deliciæ faciles) quæ facile haberi possunt. ¶ Vulgata munera) vulgaria dona,quales sunt damæ, lepores, capræ, columbæ. ¶ Demptus'que cacumine nidus) de arboris summitate acceptus. ¶ Inueni geminos) hæc sunt illa munera, quæ non esse vulgaria Polyphemus ait. ¶ Dominæ) amicæ. Amatores nanque amicas appellare dominas solent. Tibullus, Quam iuuat immitis ventos audire cubantem, Et dominam tenero continuisse sinu. ¶ Exere) emitte. ¶ Certe ego me noui) se quoque formosum esse colligit Polyphemus. ¶ Quantus) quàm magnus. ¶ Nescio quẽ regnare Iouem) cum quodam contemptu hoc ait Polyphemus, vt qui ab omni religione esset alienus. ¶ Nec mea quod duris horrẽt densissima setis) hypallage est. Nam dura corpora densissimis setis intelliguntur horrere. Colligit autem multis similibus Polyphemus pilos & setas potius sibi decori quàm dedecori esse. ¶ Velent) tegant. ¶ Hirtæ setæ) erectæ. ¶ Vnum est media lumen mihi fronte) hypophoræ & obiectioni quæ fieri posset occurrit Polyphemus fatetur'que se vnum quidem duntaxat oculum habere, sed ita magnum vt par duobus esse possit. ¶ Sed instar) ad magnitudinem & similitudinem magni scuti. ¶ Quid? non hæc omnia magno) exẽplo Solis Polyphemus ostendit vnicum oculum sibi ornamento esse, cum Sol qui omnia videt, vno sit oculo contentus. ¶ Meus genitor) Neptunus. ¶ In vestro æquore) vbi vos viuitis ò Nereides. ¶ Tibi enim succumbimus vni) subiicimus nos tibi soli. ¶ Sperno) contemno. ¶ Nerei) Galatea Nerei filia. Est enim vocandi casus. ¶ Huius contemptus) quo me spernis. ¶ Patiẽtior) tolerantior. ¶ Placeat'que sibi) pulcher sibi videatur, sua'que forma superbus sit. ¶ Modo copia detur) modo ipsam comprehendere possim. Hæc autem cum maxima indignatione à Polyphemo iactata fuere. ¶ Sentiet esse mihi) hoc est cognoscet me pro mensura tam magni corporis vires habere. ¶ Traham) extraham. ¶ Diuulsa) discerpta. ¶ Si se tibi misceat) si tecum coeat, atque concumbat. ¶ Vror) crucior. ¶ Læsus) offensus amor. ¶ Exæstuat) feruet inflammatur. ¶ Acrior) acrius & vehemẽtius. Nomen enim pro aduerbio ponitur. ¶ Cum suis viribus) cum suis ignibus: Vires enim Aetnæ incendia sunt assidua. ¶ Moueris) commoueris ad misericordiam, vt mihi morem geras. ¶ Ferus) terribilis. ¶ Ignaros) nescios nos videri, eo'que securos. ¶ Veneris vestræ) vestræ voluptatis. ¶ Vestris regnis) in vestra aquarum regna. ¶ Quamuis extremus angulus) quamuis vltima pars anguli. Hinc vero colligitur quàm magnum fuerit illud saxum, quod in Acim Polyphemus iecit. ¶ Obruit) texit, cooperuit. ¶ Per fata) permittentibus fatis. ¶ Vires auitas) vires Simethi fluuii, vt in fluuium conuerteretur. Hoc autem idcirco fictum est, quia Acis fluuius est Siciliæ ex Aetna monte decurrens tanto impetu, vt inde fuerit appellatus. Nam Acis sagitta interpretatur.

Acis

* a.l. veneror.

* a.l. more.

Fit'q; color primo turbari fluminis imbre,
Purgatur'q; mora.tum moles tacta *dehiscit,
Viua'q; per rimas,properata'q; *surgit arundo,
Os'q; cauum saxi sonat exultantibus undis.
Mira'q; res subito media tenus extitit aluo
*Inflexus iuuenis *cinctus noua cornua cannis.
Qui nisi quod maior quod toto cœrulus ore est,
Acis erat.& sic quoque erat tamen Acis in amnem,
Versus,& antiquum tenuerunt flumina nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Glaucus Anthedonis filius,piscator cum speciosos pisces cepisset, & eos vellet recentissimos in vrbem ferre,in opaco loco proximo mari eos, dum requiesceret,ac retia siccarentur sub recentissimam herbam exposuit,ac illi vigore eius,succoque contacti recuperato spiritu quem amiserant,auferunt se in profundum. At Glaucus experrectus existimans vim quandam diuinitatis esse in herba,ipse quoque ieiunium polluit, alienatusque mente ex alto se præcipitauit in pelagus. Sed inter Deos marinos receptus,qui vt Scyllam Tethys *filiam eodem mari versantem conspexit , pulchritudine eius accensus est,quem ne alloqui possit mari recondita est.

Desierat Galatea loqui,cœtu'q; soluto
Discedunt,placidis'q; natant Nereides undis.
Scylla redit.neq; enim medio se credere ponto
Audet,& aut bibula sine uestibus errat arena,
At ubi lassata est,seductos nacta recessus
Gurgitis,inclusa sua membra refrigerat unda.
Ecce fretum scindens alti nouus incola ponti
Nuper in Euboica uersis Anthedone membris
Glaucus adest.uisæ'q; cupidine uirginis ardet.
*Et quæcunque putat ingentem posse morari
Verba refert.fugit illa tamen uelox'q; timore
Peruenit in summum positi prope littora montis.
Ante fretum est ingens apicem conjectus in unum
Longa sub arboribus conuexus ad æquora uertex.
Constitit hic,& tuta loco monstrum'ne,Deus'ne
Ille sit ignorans,admiratur'q; colorem,
Cæsariem'q; humeros,subiecta'q; terga tegentem,
Vltima'q; excipiat quod tortilis inguina piscis.
Sensit,& innitens,quæ stabat proxima moli,
Non ego prodigium,nec sum fera bellua uirgo,
Sed Deus(inqt)aquæ. nec maius in æquore Proteus
Ius habet.& Triton,Athamantiades'q; Palæmon.
Ante tamen mortalis eram.sed scilicet altis
Deditus æquoribus,tantum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt uiridi prato confinia littora,quorum
Altera pars undis,pars altera cingitur herbis.
Quas neq; cornigeræ morsu læsere iuuencæ,
Nec placidæ carpsistis oues,hirtæ'ue capellæ,
Non apis inde tulit collectos sedula flores,
Non data sunt capiti genialia serta,nec unquam
Falciferæ secuere manus.ego primus in illo
Cespite consedi,dum lina madentia sicco,
Vt'q; recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui,quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ,sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cœpit mea præda moueri,
Et motare latus,terra'q; ut in æquore niti.
Dum'q; moror,miror'q; simul,fugit oīs in undas
Turba suas dominumq; nouum,littus'q; relinquunt.
Obstupui,dubito'q; diu,causam'q; requiro,

RAPH
*a.l.iacta
ADDI.
*a.l.pcera
*a.l.iflexis
*a.l.flexus
*a.l.Incinctus iuuenis flexis noua cornua cānis.
*a.l.Crateidis.
*a.l.his
Glaucus.
Anthedon

CTVM moles tacta dehiscit)tum rupes pcussa apit. {Sunt tñ qui iacta malint , p tacta,vt de saxo à Polyphemo iacto intelligat.} Properataq; surgit arūdo) ppertata qdē legit , sed Procera, hoc est recta & lōga,arūdini magis puenire videt. Tñ etsi pperata,p properāter ac festināter nata intelligi possit. Extitit)extra stetit. Incinctus iuuenis flexis) sic quidē legit,sed inflexis forsitan & cinctus sic legēdū,vt vtrunq; in alteri⁹ locū trāsferat , hoc modo , Inflexis iuuenis cinctus noua cornua cānis. Nā fluuiorū Dii cornua habere fingunt,quod boū similes esse dicunt , & pter strepitū, & pter circūflexiones,quas cornua vocāt. Cincta aūt cornua cānis idcirco habere fingunt , quod ferè in ripis fluminum arundines nascūtur. Cœruleus)niger. Et antiquum tenuerūt flumina nomē)Acis nāq; fluui⁹ ille fuit appellatus. Desierat Galatea loq)finē sermoni suo imposuerat Galatea. Hæc antē ad cnectēdā cum supioribus Glauci transfigurationem à poeta narrātur. Nā Glaucus Polybi filius piscator cū eēt, forte pisces captos in prato exposuit,q cū in mare resiliuissent, vt causā huius rei cognosceret, dētib⁹cœpit illas herbas mādere, ī qbus iacuecāt pisces. Sed statim mutata natura se in mare præcipitauit , quē Dii miserati in Deū marinū, siue(vt Stra.refert) in balenā trāsmutarūt.Glaucū aūt piscē inde fuisse denominatū aiūt. Qđ qdē idcirco fictū fuisse Palephat⁹ ait , qa Glaucus optimus fuit vrinator,q cū sub aqua nataret ad insulā quādā cultorib⁹vacuā indeq; post tres , amplius'ue dies rediēs,se apud marinos Deos fuisse profitebat. Sicq; rudib⁹tūc hoibus facile psuasit se marinū Deū fuisse effectū. Scylla redit ad littus reuertit è mari. Seductos recessus gurgitis)secretos sin⁹. Nouus incola) Glaucus q pauloāte in Deū marinū fuerat cōmutat⁹.Fuerūt aūt tres Glauci poetarū carminib⁹ clari . Is q in Deum marinū fuit cuersus,& quē Iliad.vi.scribit Home,cū ferreis Diomedis armis sua aurea pmutasse , & quem narrat Virgil.in Georg.ob ɔtēptā Venerem dētibus suarū equarū fuisse laniatum.Fuit & Glaucus Carystius pugil.de quo Pausanias.& Glaucus Minois filius , q cū in doliū mellis cecidisset,extinct⁹ ope Aesculapii reuixit,de quo Hyginus. Est etiā Glaucus Lyciæ & sinus & fluuius,vt Stra.& Pli. narrāt. In Euboica Anthedōe) Anthedō vrbs ē Bœotiæ maritima, ab Anthedōe Dii & Alces Abāris filio denoiata,vel qđ oium sit, ἀνθηροτάτη,idest floridissima. Est & alia eodē noie iuxta Gazā itidē maritima, vñ Anthedonius. Est etiā port⁹ Anthedonius. Euboica) qa Euboea Bœotiæ adiacet. Morari) remorari,retinere. In summū) in sūmitatē & cacumē. In vnū apicē) in vnū cacumē. Cōiectus)coact⁹. Cōuexus)inclinatus. Locū antē describit præcipitio accōmodatū. Ad æquora) in mare versus . Tortilis piscis)q se facile torquet. Vltima inguina)vltimā inguinū partē. Ad id aūt alludit poeta qđ Strabo ait, Glaucū in balenā fuisse trāsfiguratū. Sēsit) aiaduertit Glaucus eā mirari , & addubitare vtrū De⁹an monstrū esset . Et innitēs moli) adhęrēs rupi & saxo. Non ego pdigium)mōstrū. Sed Deus aquæ) sed Deus marinus. Maius ius)maiorē potentiā. Sed scilicet altis Deditus æquoribus,sed piscādi in mari studiosus . Significat enim Glaucus se fuisse piscatorē. Tantū)solū. Nā modo ducebā)Iterdū ingt Glaucus retibus,interdū hamis pisces capiebā . Ducebā)trahebā . Linū)hami lineam. Sunt viridi prato)topographia & loci descriptio . Morsu læsere) depauere. Genialia serta)genio ac voluptati cōueniētes coronas. In illo cespite) in illo herboso littore. Cespes enim dicitur terra cum ppria herba auulsa. Recēserē) dinumeracem . Captiuos) captos. Lina madētia) retia madefacta per metonymiā. Insuper)desuper, supne . Egerat)impulerat. Res similis fictæ) videbit subaudiendū. Sed qđ mihi fingeř pdest) ac si dicere,Nullā habeo causam cur fingere debeā. Gramine)herba. Mea præda) capti pisces , iamq; mortui. Niti)salire,saliētes enim niti solēt vtlōgiores edāt salt⁹. Motare) frequēter mouere. Dūq; moror miror'q; simul)agnominatio lepida.

CHAS

RAPH. ¶ CHAS vires) tantam vim vt mortuos pisces viuos efficere posset. ¶ Trepidare) salire, moueri. ¶ Pectus rapi) animũ teneri. ¶ Alterius naturæ) æquoris ac piscis. ¶ Restare) resistere amori & cupiditati alterius naturæ. ¶ Socio honore) nam me quoque in suum numerum admiserunt. ¶ Feram) habeam. ¶ Demant) auferant. ¶ Lustror) purgor. ¶ Nefas) impietatem, humanamq́; infirmitatem. ¶ Supponere) subiicere. ¶ De diuersis partibus) de diuersis regionibus. ¶ Quæ postquam redeunt) postquam inquit fluuii æquora'que à me recesserunt, alium me esse percepi, quàm pauloante fueram. ¶ Recepi) percepi. ¶ Nec eundem mente) nam mentem quoque mutaueram. ¶ Acta memoranda) facta memoria digna. ¶ Viridem ferrugine) cœruleam & subnigram. Ferrugo nanque est (vt Seruius exponit) purpura nigrior. Vnde Virgilius: Cum caput obscura nitidum ferrugine texit. ¶ Verro) traho. ¶ Crura'que pinnigero) crura sua ait Glaucus in piscis quidem caudam fuisse transformata. ¶ Curuata) cum inflexione quadam mutata. ¶ Pinnigero pisce) in piscem pinnas habentem. ¶ Non tangeris) non moueris. ¶ Furit) in furorem stimulatur. ¶ Irritatus) indignatus, ira inflãmatus. ¶ Prodigiosa atria) ædes monstrorum plenas. Homines nanque multi in feras varias mutati, illic detinebantur. ¶ Titanidos Circes) Titani, hoc est Solis filiæ.

Num Deus hoc aliquis, num succus fecerit herbæ.
Quæ tamẽ has inquam uires habet herba? manuq́;
Pabula decerpsi, decerptaq́; dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
Cum subito trepidare intus præcordia sensi,
Alteriusq́; rapi naturæ pectus amore.
Nec potuit restare diu, repetendaq́; nunquam
Terra uale dixi, corpusq́; sub æquora mersi.
Dii maris exceptum socio dignantur honore
Vtque mihi, quæcunq; feram mortalia demant,
Oceanumq́, Tethynq́; rogant. ego lustror ab illis,
Et pugnante nefas nouies mihi carmine dicto
Pectora fluminibus iubeor supponere centum.
Nec mora, diuersis lapsi de partibus amnes
Tota'q; uertuntur supra caput æquora nostrum.
Quæ postquam *redeunt, alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre,
Hactenus & memini, nec mens mea cætera sensit.
Hanc ego tum primum uiridem ferrugine barbã,
Cæsariem'q; meam, quam lõga per æquora uerro,
Ingentes'q; humeros, & cœrula brachia uidi,
Crura'q; pinnigero curuata nouissima pisce,
Quid tamẽ hæc species? qd Diis placuisse marinis?
Quid iuuat esse Deum? si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura, reliquit
Scylla Deum, furit, ille, irritatus'q; repulsa
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

¶ Aiax ante sua oratione persuaserat Vlysſi non habendam esse fidem, quod facundia facile falleret auditores. Id hisce verbis diluit Vlysses, docet'que iniquum fore, si facundia, qua toties Græcis profuerat, sibi nunc officiat. Quare auditores, qui ante instituerant non habendam esse fidem orationi, dociles facit & aptos siue promptos, ad audiẽdam ac cognoscendam causam.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

NEc mihi quòd pater est fraterni sãguinis insõs) Quomodo pater, si non Telamon pater Aiacis sed Peleus patruus Phocum fratrem interfecit? Ouidius in vndecimo huius operis. Felix & nato felix & coniuge Peleus, & cui, si demas iugulati crimina Phoci, omnia contigerant. & in secundo Fastorum ipsum quoque Pelea Phoci Cæde per Aemonias lauit Acastus aquas. Dicendum poetam nostrum hoc loco eorum opinioni suffragari, qui scribunt Telamonem cum Peleo Phocum fratrẽ occidisse. Quod Statianus interpres in septimo Thebaidos commentario tangit. Vel (quod magis placet) Theodoro astipulari. Qui (vt Plutarchus scribit in Paralelis) primo Metamorphoseon tradit Telamonem solum de industria Phocum, cum quo simultatem gerebat, venatum duxisse, & comparente apro ipsum venabulo confodisse, cum illud in aprum dirigere simulasset. Diodorus ab his dissentiens omnibus libro quinto ait. Hunc iacto imprudenter disco interfectum fuisse à Peleo. adeo varia & inconstantia à diuersis persæpe traduntur. ¶ Iphitiden) Lego hippasiden, idest Socum Hippasi filium ab Vlysse interfectum, vt narrat Homerus in Iliados vndecimo libro, & nos in prima collectaneorum hecatosty diximus capite, vigesimosexto, vbi etiam docuimus non versu ab hoc tertio. ¶ Cum Pheridamante Thoona) sed cum Chersidamante eiusdem Homeri authoritate in eodem libro esse legendum. ¶ Et veterum terras infames cæde virorum Transierat, tandem portu voto'que potitus Vela dat, vt referat tyrynthia tela sagittas) intermedius in his versus perquam multis codicibus desideratur, ideo'que non visus est occultandus. ¶ Quantus vero viuere esse solebat.) Noueni cubitorum altitudinis fuisse Achillem Licophron in Alexandra testatur. ¶ Sed finita tamen) Emendati codices habent. Nec finita tamẽ, vt sit correctio Rhetoricus color, & Hemistichium hoc ad illud superius referatur, Finita est publica clades, non autem ad illud inferius. Soli mihi pergama restant. nam eo causa redditur, cur publica clades sibi Hecubæ non finita. ¶ Tot generis natisq. potens) Quinquaginta filios & duodecim filias Priamum habuisse (ex diuersis tamen intelligere licet mulieribus) Homerus in Iliados sexto testatur. Quod voluit dicere, quia multi natas in numero quinquaginta filiorũ comprehenderunt. ¶ Locus extat & ex re Nomen habet) Iulius Pollux libri quinti capite quinto, hunc locum κυνὸς σῆμα cynos sema, idest canis sepulchrũ appellatum fuisse à quodam generoso cane ibi sepulto inquit, vt alterum locum in agro Calydonio à cane Atalantæ (cui nomen Aura fuit) ibi

* a. l. redunt.

GILBERTI LONGOLII ANNOTATIO.

In librum XIII. Ouid. Metamorpho.

COnsedere duces, & uulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septẽplicis Aiax.

Παρασκευὴ & signa sunt qualis sit futura Aiacis oratio, nempe inconsulta, iræ & indignationis plenissima. Pulchre autem hic à poeta τὸ πρέπον obseruatum est, nam cum alioqui Aiaa bellicosissimus prædicetur, nusquam illi eloquentiæ aliqua virtus tribuitur, quare illius oratio simplex, nec etiam artificiosa, sed ferè tota ethica hoc est moralis, exprimens scilicet ingenium dicentis in procemio statim exclamat iratorũ consuetudine, nec recte omnia sua gesta prædicat, quibus se digniorem Vlysse demõstrare gestit, sed superbe admodum vbique se iactat, quod à Rhetoribus tamen prohibitum minime fieri debet. statum habet coniecturalem duplicem. Quæritur enim vter horum sit præstantior, deinde vtri sint tradenda Achillis arma.

Sustulit ad proceres, expectato'q; resoluit

¶ Expectatoq; resoluit.) Ad attentionem faciẽdam vel hoc præcipue pertinet, cum dicturi paululum expectãt, cum grauitate quadam, & vultus seueritate.

Ora sono, neq; abest facundis gratia dictis.

¶ Oratio Vlysſis antipale generis iudicialis vt præcedens statum habet eundem cum superiore, hoc magis artificiosa & quia & maximos mouet affectus, & sua sine vlla arrogantia prædicat, cõsulat plane & aperte vt deinceps ostẽdemus.

Ne'ue mihi noceat, quò'd nobis semper Achiui.

tumulata. Sed inualuisse opinionem Hecubam in canem mutatam eidem in Hellesponto loco nomē indidisse. Est & Libyæ locus Cynossema vt Stephanus scribit. ⁋ Iuppiter annuerat) Non ab re latini poetæ Annuere non verbis rē promittere deos & præcipue Iouem scripserunt. Quoniam capitis nutus (vt Home. in Iliad. i. contingit) peculiare est ac maximum Iouis & deorum signum promittēdi, quod nunquā reuocari, nunquā falli, nunquā irritum fieri potest. ⁋ Bisq; duas natas) has Oenotropus, idest vini mutatrices Stephanus cognominatas testatur, cuius etiam patrem Ananium, idest renouatum vocat, quoniam (vt puto) cum pro mortuo fuerit à matre in Apollinis ara derelictus, ab eo fuerit educatus, ac veluti reuocatus ad vitam. ⁋ Euboea duabus & totidem natis Andros fraterna petita est) Priscianus in corruptum incidit codicem, qui libro septimo deabus hoc loco legit. Sed non improbo quòd porita legit non petita, quamuis nec petita sit explodenda. ⁋ Cæsarumq; boum fibris de more crematis). Atqui ad Apollinis Delii arā non sacrificabatur animatum, vt Censorinus de natali die & Macrobius. iii. Saturnalium referunt: Lege primā collectaneorū hecatostin. capite. lxxiiii. ⁋ Vocalemq; sua terrā Dodonida quercu.) Quoniam secundū multorum opinionē Dodonæ quercus vocalis erat, & ipsamet effabatur oracula. vide quæ in prima collectaneorū hecatosty scripsimus cap. xxxv. ⁋ Resecuta Cratæide natam) Cratæis hoc modo scribenda est, nam græce κραταῖς. Sed sciendum (vt Apollonii tradit interpres) nonnullos Hecaten, alios Lamiam, alios Cratæin Scyllæ fuisse matrem memoriæ tradidisse, queadmodum quosdā Phorcynis, quosdam Phorbantis filiam eandem Scyllam factitasse. Quam Homerus describit. xii. Odysseæ. ⁋ Acis erat Fauno nymphaq; Simethide cretus). Quicunque hoc nomen per t, & y, scribunt, errant tota via, quoniam ἄκις à Theocrito & Græcis cæteris scribitur, atque Acis Siciliæ fluuius, in quem hic fingitur commutatus, propter currendi celeritatē, id nomen adeptus est. nam ἀκὶς telum significat.

HENRICI GLAR. ANNOTAT. IN LIB. XIII. OVID. METAMOR.

Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax.

VT Aiax clypei dominus dicatur, non equidē intelligo, & enarratori id explicādum erat. Cæterum ipse septēplicis enarrat, septem boum coriis tecti. Cum hic certus numerus pro incerto ponatur. Quippe priore libro nō ita lōge ab initio ubi Cygnus in Achillē mittit telum, ita ait poeta. Quod & æs & proxima rūpit Terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est. Quare nō est necessaria huiusmodi expositio de clypeo septemplici, & de domino, optarim, dignum aliquid lectu traditum.

Sed demit honorem Aemulus Aiaci.

⁋ Sicut neq; hoc oppido difficile explicat. Puto aūt per contemptū dici, vt alia, Vlyssem videlicet hominem nihili, Aiaci dedecori esse qui cum contendat.

Expositum Lēnos nostro cum crimine haberet.

⁋ Lemnos (Idem ait) insula est vna ex Cycladibus. Id ita verum est, vt quod priore libro non ita longe ab fine ait, Messenem vrbem propè Arcadiā esse, & Eliden Arcadiæ iuxta Olympiam. Verum hæc librariorū vitio accidisse reor. Nā Raphael hic Geographica non ignorauit.

Sed neq; materno quod sum generosior ortu.

⁋ Sed & hoc quoque explicandum erat cōmentatori, vt puto. Certe quantum memini apud authores dubium est de legitima Telamonis vxore. Nā Hesione ex qua natus est Teucer, Telamonis concubina fuisse dicitur.

Nec Telamoniades etiam nunc hiscere.

⁋ Vide num posuerit nunc pro tunc, vt sæpe fit. Cæterum de Aiacis in principes rebellione eo in libro haud scio meminerit Homerus, sed de prioribus annis hoc κατάστασιν intelligi potest opinor.

Cæranon Iphitideq; Alastoraq; Chromiumq;.

⁋ Prima hæc duo carmina sunt ex Iliad. v. quarum alterum Vergil. lib. ix. Aeneid. ad finem habet. Tertiū est ex Iliad. xi. vbi tamen Chersidamante non Pheridamante legitur. Quare ex his locis hic nomina restituenda sunt.

Qua patuit ferro letalem condidit ensem.

⁋ Raphael exponit, quatenus patuit & cessit ferro, qd ego planè fateor me non intelligere, sed puto de armato Aiace hoc dictum, qui quęsierit locum depositis ab ea parte armis qua munitissimi esse solebant, vt ferrum conderet.

Pugnantem pro se proauitaq; regna tuentem.

⁋ Illud se, & Hectorem & Astyanacta referre potest. Proauita autem generaliter dixit pro maiorum regno, & tuentem propriè à tuor, vnde & tutor.

Immergitq; manus, fœdataq; sanguine fonti.

⁋ Raphael fontis legisse videtur, nam exponit, Sanguine fontis, idest, sanguine nocentis ac sceleratı Polymestoris. Sed fonti etiam legi potest.

Sacra & sacra altera patrem.

⁋ Ita sanè legit Raphael, & priora sacra, Vestæ ignem intelligere videtur. Alii sacer masculinum legunt, & neutrū plura le subiungunt, Sacer Aeneas, & sacra altera, nempe patrem humeris. Ego lectori diiudicandum relinquo.

Ecce facit medius natas ab Echione Thebis.

⁋ Facit cum pondere, quasi qui adhuc faciat. Quidam etiam ab Orione legunt, pro ab Echione, sed magis placet Raphaelis lectio.

Et iam Dulychios portus Ithacaq; Samumq;

⁋ Quidam Samemq; legēdum putant, sed Strab. lib. x. satis indicat Samum & pro insula Cephallenia, quæ Tetrapolis est, accipi, & pro vrbe. Hoc aūt loco ingenue agit Raphael, qui has fabulas, alteram de iudice in saxum conuerso, alterā de Molossi filio se ignorare fatetur. Ego eas obscuras censeo, itaque à Poeta obiter attactas, vt ita dicam.

Quā dum pectendos præbet Galathea capill os

⁋ Mollis nymphæ vitam expressit) præbet autem iis intelligo qui ei famulabantur.

Puniceus de mole cruor manabat.

⁋ Hoc in loco manifeste puniceum intelligit rubrum colorem nempe sanguinis. Subiungit enim sequente versu, Temporis exiguum rubor euanescere cœpit. Aristo. In Meteoris vbi de Iride, infimum eius colorem Alurgon vocat, supremum phœniceum cum tamen passim interpretes Alurgon puniceum vertant.

Cum moles tacta dehiscit.

⁋ Omnes tacta legunt, at ego iacta malim, intelligo enim saxum à Polyphemo iactum. Sequente autem versu prō prosperata, quidam legunt procera.

ALLEGORIAE IN XIII. LIBRVM OVID. METAMORPHO.

COnsedere duces & vulgi stante corona, Surgit ad hos clypei dominus septēplicis Aiax. ⁋ In hoc. xiii. Ouid. primo tractat litē ortam inter Vlyssem & Aiacem propter arma Achillis & qualiter Vlysses dicta arma obtinuit. Sed ad historias veniamus. ⁋ De Vlysse dicitur cum Græci contra Troianos præliarentur, inter Græcos erat Vlysses sapiētissimus fortis & audax patiensq; laboris, qui videns exercitum ociosum ludum scacorum inuenit, vt sic milites occuparentur à seditionibus arcerentur. Ad quod quidem bellum inuitus fuerat dictus Vlysses. Nam vt hoc deuitaret, idest cum contra Troianos ire nollet, insanum & furibundum se esse simulauit, & in argumentum stultitiæ, terram sterilem arauit, & sal ibidem seminauit. Palemedes autem vt sciret veritatem vtrum esset insanus an non, ante aratrum & ante boues filium Vlysis poni fecit. A quo dum pater aratrum diuerteret cognitum est quòd insanus non erat. Et cum hoc Palamedes prodidisset, ductus est Vlysses cum aliis ad bellum Troianum per violentiam.

⁋ Allega si vis q natura in periculo nunq metiri pōt, & qq in alia

in alia causa dissimuletur in necessitate tamen nunquam potest se celare, quin proprium sanguinem habeat defensare. Esaiæ. xlix. Nunquid obliuisci potest mulier infantē suum?

De Palamede.

¶ Palamedes semper fuit inuisus Vlyssi, eo quòd ipsum deprehenderat quando furorē fingebat, ideo volens se vindicare aurum multum sub lecto eius abscondit, & tandem quasdam falsas literas scripsit ipsi ex parte Priami, Palamedi mandando quòd vel Græcos proderet vel aurum quod erat sub lecto suo restitueret. Et dictas literas cuidam interfecto Troiano supposuit, quæ inuentæ ad principes deferuntur. Interim Palamedes tanquam proditor accusatur. Qui cum ab Vlysse consilium peteret, consuluit ei quòd fortiter negaret & etiam morti se obligaret, si illud aurum sub lecto suo vnquā repertum esset. Quo facto aurum quæritur sub lecto Palamede, & inuenitur, & statim à proceribus Palamedes condemnatur, & sic per Vlyssem proditorem morti traditur. ¶ Istud potest allegari contra malitias proditorum qui per multas vias solent mortem & damna hominum procurare, & non dubitant propriam animam perdere. ¶ Potest etiam dici quod fatuum est, quòd homo illi cui nocuit se cōmittat, vel ab eo consilium petat, sicut in fabula serpentis dicitur, quē cum rusticus percussisset, & ille locutus per misericordiā petisset rusticus ab eo petiit si bonum erat ei seminare, qui respondit quòd sic, Verūtamen inquit cui male feceris nō credas. Seminauit igitur rusticus & prospere successit ei, propter quod serpentem secum duxit & lacte eum pauit. Alio autem anno & alio rusticus idem à serpente petebat, & in omnibus quæ cōsulebat serpens, lucrum & prosperitatem inueniebat. Accidit igitur quòd serpens quasi domesticus factus occasione inuenta filium rustici occidit, & tunc rustico dixit, quòd in nullo ipsi quē læserat credere debuit, quia dato quòd inimicus videatur reconciliari quandoque, tamen si locum inuenerit, ad vindictam prorūpit. Ideo bonum est prouerbium quo dicitur. A muliere repudiata & ab inimico reconciliato, libera nos domine, quia Ecclesiasti. xii. Non credas inimico tuo in æternum. Sicut enim æramētum æruginat nequitia illius, & si humiliatus vadat curuus abiice animū tuū & custodi te ab illo. Nō statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conuersus stet in loco tuo, ne forte conuersus in locum tuum inquirat cathedram tuam in nouissimo cognoscas verba mea & in sermonibus meis stimuleris. Quis enim medebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropriant bestiis? & qui cōmittatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit, si autem declinaueris non supportabit. In labiis suis indulcat inimicus, & in corde suo insidiatur vt subuertat te in foueam. In oculis tuis lachrymatur inimicus, & si inuenerit tempus non satiabitur sanguine.

De Polymestore.

¶ Polymestor erat quidam rex propè Troiam, cui Priamus rex Troianus, bellis Græcorum lacessitus, Polydorum puerum filium suum cum magno auri pondere educandum commisit, qui Priamo cum filiis suis cōsumpto, & vrbe succensa, ductus cupidine auri puerum occidit, & in mare proiecit. Cuius corpus in conspectu reginæ Hecubæ matris pueri, quæ à Græcis captiua ducebatur, per mare fluctuando apparuit. Quæ statim comperto filio, & cognita Polymestoris perfidia, ad eū vadit se ipsi velle loqui asserit, & auri magnam quantitatem ipsi tradere ad referuandum filio fingit. Qui omnia se pro filio seruaturū fideliter repromisit. Sed Hecuba cum aliis matronis concaptiuis dolore filii proditorie occisi, Polymestoré cum vnguibus aggreditur, ita quòd in vindictam filii ab ipsa & matronis vnguibus iugulatur. Tandem vero Hecuba dolore nimio tam filiæ suæ Polixenæ, quam Græci sacrificauerant animæ & sepulchro Achillis, quàm filii sui Polydori sic nequiter interfecti, in canem mutata est. Quæ cum Græcis latrando vitaretur, ab ipsis fuit lapidata. Quod nihil aliud fuit, nisi quòd præ dolore fuit in rabiem versa. ¶ Allega contra perfidos, quia vbi vidēt alicui ipsis commisso, & in eis confidenti aliquod infortunium accidisse, solent ipsi fidem frangere, & ipsum in mortem quandoque tradere ne aurum, quod pro eo acceperant oporteat reddere. Eccle. xxxi. Lignum offensionis est aurū. Proditor enim qui cupiditate auri, alios morti tradit, suum finaliter reportat præmium, & nunquam de taliter acquisitis reportat gaudium sed matronæ Troianæ, idest boni viri eos vituperant & impugnant.

Alleg. fab. Mēnonis.

¶ Iste Memnon potest significare Christum qui fuit filius Auroræ, idest beatæ Mariæ virginis, quia iste in bello Troiano, idest in prælio Crucis fuit occisus & in igne passionis combustus. Sed mirabiliter inde aues euolauerunt, idest viri spirituales geniti fuerūt, & potissimum fideles milites & robusti qui ad sepulchrum eius debent ad præliandum accedere, & ꝑ ipso se morti exponere. Quod etiā de martyribus potest dici qui ex Christi corpore mortuo nasci dicūtur pro eo quòd inde exēplariter ad mortis prælium animantur.

Alleg. filiarū Anii regis.

¶ Dic quòd tales filiæ significare possunt ecclesiasticos doctores, qui debent esse filiæ vel fœminæ propter mollitiam benignitatis & debent esse filiæ regis Christi per imitationem suæ sanctitatis. Psal. Direxerunt te filiæ regum. Dato igitur quòd istæ filiæ, idest isti doctores ecclesiæ talis virtutis existant quòd quicquid tangunt, idest authoritates & exēpla scripturarum & rerum quæ accipiunt in cibos doctrinæ per expositiones conuertant, ita quòd panem & vinum & oleum, idest doctrinam solidiorem, dulciorem, & clementioremq; inde faciant. sæpe tamen fit quòd istos diabolus nititur capere per peccatū & eos ducere ad bellum Troianū, idest ad mundi negocia & tumulum, vt scilicet virtutē suam conuertant in sapientiæ humanæ vsum, sed isti nullo modo solent consentire, nec panem filiorum canibus erogare, immo debent fieri columbæ, idest gemebundi, benigni, humiles & deuotæ. Esa. lx. Qui sunt isti qui vt nubes volant & quasi columbæ & fenestras suas? sicut enim nubes pluunt alios per doctrinā irrigando, & volāt ad fenestras suas proprios euentus & non mundi negocia frequētando. ¶ Vel dic quòd tales filiæ significant quosdam auaros in quibus vel deus vel fortuna videtur concedere quòd omnia quæ tangunt in segetes mutantur, & omnia quæ faciunt lucrum in lucrum vertantur, sicut ad literam patet de multis, quia quicquid agunt ad vtilitatem venit. Iob. xxi. Semen eorum permanet cum eis. Sed nihilo minus sæpe fit quòd isti ita auari sunt, quòd inde exercitum bellantium nunquam per eleemosynas nutriunt, sed potius in colūbas, idest luxuriosos & carnales se cōuertunt. Iob. xii. Abundāt tabernacula prædonū.

Alleg. fab. Polyphemi, Galatheę & Acidis.

¶ Dic quòd ita faciunt inuidi. Si enim contingat quòd aliquis cuius amorem cupiunt acquirere, alterum prædiligat, sæpe nituntur opprimere, vtrique detrahere & vtrunq; diffamare. ¶ Vel dic quòd per Galatheam potes intelligere albam deam, & dicitur à gala quod est lac, & theos quod est deus vel dea, quasi dea lactea, idest alba, per Acim intellige castitatem, per Polyphemum intellige plurimum corruptū, vel fœmineum Et dicitur à Poly quod est pluralitas, & phemos quod est fœmina, quasi plurimus fœmineus, quia tunc dicitur Polyphemus Acim, idest corruptio castitatem interfitere, quando corruptio prædominatur castitati.

Alleg. fab. Glauci.

¶ Dic quòd iste piscator malum prędicatorem designat qui bene prædicat sed male viuit, quia sæpe fit quod prædicationem pisces mortui, idest peccatores. Acab primo, Facies hominis quasi pisces maris, herbam doctrinæ eius tangunt, & sic ipsi per gratiā viui fiunt, & in mare, idest in laborū amaritudinem se immergunt. Ipse autē Glaucus vidēs alios virtute doctrinæ suæ viuificatos quandoq; & ipse herbā virtute cuius viuificati sunt, scilicet doctrinam propriam per executionem tangit, inquantum quod prædicat operatur. Et sic iste efficitur piscis maris, inquantum in virum sanctum contritum & amarum per dei gratiam trāsformatur. primo Regū x. Mutaberis in virum alterū, qui pro prima parte est homo propter rationē & discretionē. In parte altera piscis per deuotionem, & coloris glauci per conuersationē. ¶ Vel dic, talis herba est pœnitentia seu charitas quæ conuersione mirabili de mortui facit viuos, & de hominibus facit deos, & de peccatoribus facit iustos. i. Ioan. iii. Translati sumus de morte ad vitam quoniam diligimus fratres.

P. OVIDII NASONIS, METAMORPHOSEOS, LIBER XIIII.

ARG. FABVLAE SEQ.

Laucus Anthedonius supradictus Scyllam circa Siciliam conspicatus cum adamasset, & quia nollet sequi appetentem, venit ad Circem, obsecrans remedia, vt amanti succurreret, quem illa non leui cupiditate capta nequiens a proposito retardare amore indicit dicens quæ esset, quæ sibi præferretur. Instructa enim Hecates carminibus venit in locũ in quo Scylla ablui consueuisset, venenis imbuit, quibus illa tenus pube ca nibus est effetata, vt amantibus odio ac timori esset. Quod ob factum illa postea in Vlyssem amatum ab ea castum saxum, quod * Glaucus factum hoc a Circe dolenter tulit.

Am'q; Giganteis iniectã faucibus Aetnã,
Arua'q; Cyclopũ, quid rastra, qd usus aratri
Nescia, nec quicquã iũctis debentia bobus,
Liquerat Euboic⁹ tumidarũ cultor aquarũ,
Liquerat & Zãclẽ, aduersa'q; mœnia Rhegi,
Naufragum'q; fretũ, gemino qđ littore pressũ
Ausoniæ, Siculæ'q; tener confinia terræ.
Inde manu magna Tyrrhena per æquora uectus
Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
Sole satæ Circes uariarum plena ferarum.
Quàm simul aspexit dicta, accepta'q; salute.
Diua Dei miserere, precor nam sola leuare
Tu pores hunc dixit (uidear modo dignus) amorẽ.
Quanta sit herbarum Titani potentia nulli,
Quàm mihi cognitius qui sum mutatus ab illis,
Ne'ue mei non nota tibi sit causa furoris,
Littore in Italico Messenia mœnia contra
Scylla mihi uisa est, pudor est promissa, preces'q;,
Blanditias'q; meas, contempta'q; uerba referre.
At tu siue aliquod regnum est in carmine, carmen
Ore moue sacro, siue expugnatior * herba est,
Vtere tentatis operosæ uiribus herbæ,
Nec medeare mihi, sanes'q; hæc uulnera, mando,
Fine'q; nil opus est. partem ferat illa caloris
At Circe (neq; enim flammis habet aptius ulla,
Talibus ingenium, seu causa est huius in ipsa,

RAPH.

Am'q; gigãteis, Glaucus cum à Scylla fuisset spretus, se ad Circem Solis filiam herbis, carminibusq; potentissimã cõtulit, eamq; rogauit vt sibi opem ferret, efficeretq; carminibus vt à Scylla redamaretur. *[margin: Scylla in monstrum]* Sed Circe illius statim amore capta ipsum in suos amplexus pellicere tentauit, à quo spreta cum fuisset, omnium indignationem in Scyllam conuertit, ac sinum quẽdam in quem descendere Scylla ipsa consueuerat, venenis infecit, quibus pubetenus in varia monstra conuersa, cum sibimet ipsi displiceret, in fretum Siculum desiluit, vbi cũ alios, tum in Circes odium Vlyssis socios submersit, ac forsitan etiam Aeneæ struxisset insidias, nisi iam in saxum fuisset conuersa, quod etiamnum à nautis vitatur.

*[margin: * a.l. at]* ⸿ Giganteis faucibus) capitibus gigantum qui oppressi Aetna dicuntur. ⸿ Quid rastra) sint verbum quod sæpe elegãter prætermittitur subaudiatur. ⸿ Nescia) arua nanque illa nunquam fuerãt arata. ⸿ Euboicus cultor) Glaucus Anthedonius. ⸿ Tumidarum aquarum) periphrasis est maris. ⸿ Liquerat & Zanclen) Zancle, vt in superiore diximus libro, eadem esse cum Messena videtur.

⸿ Aduersaq; mœnia Rhegi) *[margin: Rhegium.]* Rhegium è regione Messenæ situm esse significat. Rhegium autem est vrbs in finibus Calabriæ vbi Sicilia ab Italia distracta fuisse memoratur. Vnde & Rhegiũ ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι dictum est, hoc est ab abrumpendo, quod eo in loco Sicilia ab Italia fuerit abrupta, vt Plinius tradit. ⸿ Naufragumq; fretum) in quo multa fiunt naufragia. Nam à nauibus frangendis naufragum componitur quod nomen cum sit hoc loco quatuor syllabarum, corrupte ferè tribus effertur.

⸿ Pressum) angustatum. ⸿ Gemino littore) duobus littoribus Italico, & siculo. *[margin: * a.l. expugnatior,]* ⸿ Ausoniæ Siculæq; tenet confinia) freto nanque Sicilia ab Italia disterminatur. ⸿ Inde) à freto. Nam mare inferum quod & Tyrrhenum vocatur, vsq; ad fretum protẽditur. ⸿ Herbiferos colles) Circæum significat, *[margin: Circæum]* in quo monte Circe dicitur habitasse, quæ homines carminibus, succis'q; herbarum in feras conuertebat. ⸿ Simul) postquam. ⸿ Modo) dummodo. ⸿ Leuare) leuem facere. ⸿ Titani) ò Circe filia Titanis & Solis. ⸿ Cognitius) notius. ⸿ Qui sum mutatus) causam exponit, cur nulli sit notius quanta sit herbarum potentia quàm sibi, quia inquit ab illis sum conuersus ex homine in Deum marinum. ⸿ Mei furoris) amoris tam vehementis. ⸿ Messenia mœnia contra) è regione Messenæ vrbis, quam & Zanclen appellatam fuisse diximus, est autem anastrophe, præpositio nanq; quæ præponi debet postposita est. ⸿ Pudor est referre) me pudet tibi narrare. blanditiis nanque vsus erat Glaucus Deo non conuenientibus.

⸿ Aliquod regnum) aliqua potentia. ⸿ Expugnatior) potentior ad expugnandum & vincendum.

[margin: ADDI.] {Sed quid si legas expugnantior? id enim magis actiue diceretur.} ⸿ Operosæ) efficacis. ⸿ Fine'que nil) quia nihil opus est fine, hoc est, nolo vt amori meo finis imponatur. ⸿ Partem ferat illa caloris) hoc est, illa quoq; mei amore capiatur. Vellet enim Glaucus efficeret Circe, vt à Scylla redamaretur. ⸿ Ingenium aptius) naturam aptiorem. ⸿ Talibus flammis) talibus amoribus. ⸿ In ipsa) in ipsius voluntate ad amores, libidinem'que prona.

CINDICIO

Seu Veneris indicio facit hoc offensa paterno)
Talia uerba refert. mellibus sequere se uolentem.
Optantemq; eadem, pariliq; cupidine captam.
Dignus eras ultro, * poteras certeq; rogari,
Et si spem dederis (mihi crede) rogaberis ultro.
Ne dubites. adsitq; tuæ fiducia formæ.
En ego cum Dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cũ tãtum, quantũ quoq; gramine possim,
Vt tua sim uoueo. spernentem sperne, sequenti
Redde uices, unoq; duas ulciscere facto.
Talia tentanti, prius inquit in æquore frondes
Glaucus, & in summis nascentur montibus algæ,
Sospite quàm Scylla nostri mutentur amores.
Indignata Dea est, & lædere quatinus ipsum
Non poterat, nec uellet amans, irascitur illi,
Quæ sibi prælata est, Venerisq; offensa repulsa,
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet,
Cœrulaq; induitur uelamina, perq; ferarum
Agmen adulantum media processit ab aula,
Oppositumq; petens contra Zancle a saxa
Rhegion ingreditur, ferventesq; æstibus undas.
In quibus, ut solida ponit uestigia terra,
Summaq; decurrit pedibus super æquora siccis,
Paruus erat gurges curuos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ, quo se referebat ab æstu
Et maris, & cœli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas à uertice fecerat umbras.
Hunc Dea præuitiat, portentificisq; uenenis
Inquinat. hic pressos latices radice nocenti
Spargit, & obscurum uerborum ambage nouorum
Ter nouies carmen magico demurmurat ore.
Scylla uenit, mediaq; tenus descenderat aluo,
Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris
Aspicit, ac primo non credens corporis illas
Esse sui partes, refugitq;, abigitq;, timetq;
Ora proterua canum. sed quos fugit, attrahit unà,
Et corpus quærens femorum, crurumq;, pedumq;,
Cerbereos rictus pro partibus inuenit illis.
Statq; canum rabies, subiectaq; terga ferarum
Inguinibus truncis, uteroq; extante coercet.

ARG. FABVLAE SEQ.

Docet eandem Scyllam transformatam esse in saxum, ne Aeneæ nauiganti in Italiam nocere possit.

Fleuit amans Glaucus, nimiumq; hostiliter usæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit, cumq; est data copia primum
In Circes odium sociis spoliauit Vlyssem.
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas.
Ni prius in scopulum, qui nunc quoq; saxeus extat,
Transformata foret scopulum quoq; nauita uitat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cercopies propter fraudem, scelusque, quia boni * semper insidiatores fuerant exosus est Iuppiter, qui vt qualem animum habuissent, talem & speciem post obitum mendicarent, in simias conuerti sunt. Itaque Inarimen, Prochytenque insulas proximas, quas hi incoluerant, nomine suo * Pithecusas vocauit.

Hunc ubi Troianæ remis, auidamq; Charybdim
Euicere rates, cum iam propè litus adessent
Ausonium, Libycas uento referuntur ad oras.
Excipit Aenean illic animoq;, domoq;

RAPH. (INDICIO paterno) indicio Solis, qui illius cum Marte concubitum Vulcano indicauit, quare Venus indignata, omnem Solis progeniem turpissimis amoribus inquinauit. (Volentem) me subaudiamus. (Parilique cupidine) pari amore. (Dignus eras) vltro poteras rogari: Sponte inquit ob pulchritudinem tuam poteras ac debebas à Scylla rogari. (Adsitque tuæ fiduciæ formæ) hoc est tuæ pulchritudini confide. (Voueo) votis exopto. Hic autem ostendit Glaucum singulari quadam pulchritudine fuisse ornatum. (Spernentem) Scyllã. (Sequenti Redde vices) me vicissim sequere ac redama. (Vnoque duas vlciscere facto) & me quæ tibi ea quæ rogasti concedere nolo, & Scyllam quæ te est aspernata. (Prius in æquore) ante rerum natura commutabitur, quàm ego ab amanda Scylla desistã. (Frondes) arbores. pars enim pro toto per synecdochen frequenter vsurpatur. (Algæ) herbæ sunt maris peculiares algæ. (Sospite Scylla) incolumi & viua. (Quatinus) quoniam. Quatenus verò in quantum significat. (Lædere nõ poterat) Deus enim erat. (Amans) causã cur nollet quia amans. (Repulsam Veneris) propter coitus repulsam. (Infamia pabula) infames herbas propter nocumenta. (Hecateia carmina) incantationes ab Hecate matre acceptas. (Cœrula velamina) cœruleas vestes & nigras. (Processit) excessit. (Feruentesque æstibus vndas) periphrasis est freti, quod à feruẽdo est dictum. Significat autem Scyllam * pedibus fretum fuisse ingressam. (Ponit vestigia) ingreditur. (Summaque decurrit) hoc est, per summitatem maris currit siccis pedibus, quod nisi esset dea, maxime mirandum foret. (Paruus erat gurges) gurgitem describit in quo se lauare solebat Scylla Glauci amica. (Medio cum plurimus orbe Sole erat) periphrasis est meridiei. (Medio orbe) medio cœlo. (Præuitiat) ante inficit præcorrumpit. (Portentificis venenis) portenta ac monstra facientibus. (Inquinat) inficit. (Pressos latices) succos expressos ex herbis noxiis. (Magico ore) hypallage est. Magicum enim carmen accipimus. (Demurmurat) deorsum murmurat. (Fœdari) deturbari. (Abigit) depellit manibus. (Ora proterua) proba, rapida. (Corpus se.) carnem ac pulpam summarum coxarum. Femora enim summitates coxarum dicuntur, ac pro inguinibus ponuntur, vnde femoralia declinantur, quibus pudenda teguntur. (Cerbereos rictus) ora canum Cerbero similium. (Stat) horret. (Inguinibus truncis) mutilatis; nam inguina in canes fuerant conuersa. (Vtero ex) eminente ventre. (Coercet) continet, comprimit. (Fleuit amans Glaucus) quia amans fleuit Scyllæ fatum. (Scylla loco mansit) in eodem gurgite remansit. (In Circes odium) sciebat enim Vlyssem à Circe amari. Multos autem è sociis in freto Siculo amisit Vlysses, vt in Odyssea narrat Homerus.

ADDI. {Τόφρα δέ μοι σκύλλη γλαφυρῆς ἐκ νηὸς ἑταίρους
Ἓξ ἕλεθ᾽, οἳ χερσίν τε βίηφί τε φέρτατοι ἦσαν.
Odyss. xii.}

(Mox) paulopost. (Teucras cari.) naues Aeneæ Troiani. (Fuerat mersura) submersisset, nisi quo tempore illac transiuit Aeneas, in scopulum iam mutata fuisset. (Ni prius in scopulum) & alii geographi, & Plinius in primis scribunt Scyllam saxum esse ingens freto imminens, quod in parte superiore humanam habet effigiem, in inferiore vero plures habet cauernas, quibus vndæ refractæ latratus canum & luporum vlulatus referre videntur. (Hunc vbi Troianæ) errores Aeneæ describit poeta, vt cum ad Pithecusam eum deduxerit insulam, commodius Cercopum in Simias Metamorphosin describere possit. (Auidam Charybdim) quæ deuorat naues atque euomit.

Scyllæ inguina in canes.

Scylla in scopulum.

* a.l. Circẽ

* Poti° ex bonis exẽplaribus.

* a.l. bonis

* a.l. Illos.

Non bene dissidium Phrygij latura mariti
Sidonis, in qua pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens noua mœnia terræ,
Ad sedes Erycis, fidumque relatus Acesten,
Sacrificat, tumulumque sui genitoris honorat.
Quasque rates Iris Iunonia pene cremarat,
Soluit, & Hippotadæ regnum, terrasque calenti
Sulfure fumantes, Acheloidumque * relinquit
Sirenum scopulos, orbataque præside pinus
Inarimen, Prochitenque legit, sterilique locatas
Colle Pithecusas habitantum nomine dictas.
Quippe Deum genitor fraudem, & periuria quondam
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosæ
In deforme uiros animal mutauit, ut idem
Dissimiles homini possent, similesque uideri.
Membraque contraxit, naresque a fronte remissas
Contudit, & rugis perarauit anilibus ora,
Totque uelatos flauenti corpora uillo
Misit in has sedes, nec non prius abstulit usum
Verborum, & natæ dira in periuria linguæ,
Posse queri tantum rauco stridore reliquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apollo Iouis & Latonæ filius Glauci filiam cum diligeret, pro concubitu optandi veniam tribuit, at illa in longum victura tempus spatians in littore hausto pugno arenæ petit tot annorum spatium quot partes eius dinumerare posset. Igitur præstata fide, ad tempora senectute dilapso corpore relicta est vox, quæ Sibyllam indicaret. Deus vero fertur voluisse morari eam in eo munere, sed illa neglexit Dei voluntatem.

Has ubi præterijt, & Parthenopeia dextra
Mœnia deseruit, læua de parte canori
Aeolidæ tumulum, & loca fœta palustribus uluis
Littora Cumarum, uiuacisque antra Sibyllæ

RAPH. ¶ NON bene la.) nam seipsam interfecit, vt ex carmine Virgiliano & pueris est notum. ¶ Sidonis) Dido Sidonia decepta ab Aenea, qui eam reliquit, quæ sibi illum vt maritum copulaverat. ¶ Arenosæ terræ) Carthaginis, vnde Hiarbas apud Virg. Gaetulis arandum Dedimus. ¶ Ad fines Erycis) mons est Siciliæ Eryx

Eryx. ab Eryce Amyci Bebriciorum regis & Veneris filio denominatus, qui viribus corporis præstans tandem cum Hercule cestibus pugnans occubuit, vnde Venus Erycina fuit appellata. ¶ Iris Iuno.) à Iunone missa. notum est autem ex quinto Virg. ¶ Hippotadę re.) Aeolias insulas.

Hippotades. Nam Aeolus Iouis fuit filius ex Acesta Hippotæ Troiani filia.

ADDI. {De ratione nominis Hippotadæ, supra vide annotationes.} ¶ Sirenum Acheloidum) Acheloi filiarum.

Sirenes. Sirenes enim Acheloi filiæ ex Calliope musa fuisse dicuntur, quæ iuxta fretum Siculum habitantes suauiter adeo canebant, vt illac nauigantes sopirent, somnoque oppressos, mergerent.

Sirenes tres. Tres autem fuisse dicuntur, Parthenope, Leucosia, Ligia.

ADDI. {De Sirenibus, in Scholiis Homeri Odyssea M. in hunc modum legitur: κατὰ μὲν τοὺς πολλοὺς Ἀχελώου καὶ τερψιχόρης τῆς μούσης αἱ Σειρῆνες, κατ' ἐνίους δὲ Ἀχελώου καὶ τερψιχόρης, μίας τῶν μουσῶν ἐλέγοντο δὲ παρθένοι, ἐμισήθησαν ὑπὸ Ἀφροδίτης, καὶ ἔχουσαι πτερὰ ἀπέπτησαν εἰς τὸ τυῤῥηνικὸν κλίμα, καὶ νῆσον κατέσχον ἀνθεμόεσσαν ὀνομαζομένην. Ὀνόματα δὲ αὐτῶν Αγλαοφήμη, θελξίπεια, πεισινόη καὶ λιγεῖα. Quæ nomina vt à superioribus quæ à Regio ponuntur, variant, ita rursum sunt qui aliter eadem tradant, vt in Commentariis Apollonii, vbi hæc ponuntur θελξιεπὴ μολπὴ καὶ ἀγλαόφωνος. Pausanias autem in Bœoticis addit easdem etiam cum Musis aliquando certasse canendo, victisque pennas ablatas, ex quibus Musæ sibi coronas fecerint, sed hæc passim obuia. Illud vero hoc loco videndum, vtrum pro Acheloidum, legendum sit Acheloiadum ab Acheloicis deducto patronymico. Neque enim aliter versus constat, & annotarunt idem alii quoque.} ¶ Orbataque præside pinus) nauis Palinuro gubernatore priuata, vt plene Virgilius narrat.

Inarime. ¶ Inarimen Prochytenque legit) transit. Inarime autem insula est in sinu Campano in qua est mons flammas eructans.

Prochyte. Prochyte vero insula est sic dicta, quod terræmotu ab Aenaria sit profusa. nam προχέω significat profundo.

Pithecusa. ¶ Pithecusas habitantum nomine dictas) Pithecusa insula est in sinu Campano vrbem in monte habens Pithecusas, à multitudine simiarum dicta. Nam πίθηκος simia dicitur.

Cercopes in simias. Iuppiter enim Cercopum perfidiam odio habens eos in simias conuertit, hancque insulam illis assignauit habitandam. Plinius vero audacter ab Ouid. dissentiens scribit Pithecusam non à simiarum multitudine, vt aliqui existimauere, sed à figulinis doliariorum denominatam esse: Pithos nanque dolium à Græcis appellatur. ¶ Cecropidum exosus) cum maxima Atheniensium, qui & Cecropidæ dicuntur ignominia sic legitur, cum præsertim nusquam lectum sit Athenienses Ioui odio fuisse, quare loco Cecropidum audacter contenderim Cercopum penultima producta esse legendum. Nam (vt scribit Suidas) Candulus & Atlas fratres fraudulentissimi fuerunt, qui propter scelestos mores Cercopes nominati sunt: hoc est, deceptores, quod aduenas omnes ac Iouem quoque decipere conati sunt. quare indignatus Iuppiter in simias, quas Græci πιθήκους vocant, transformauit. Cercopas autem homines fuisse dolosos ac perfidos indicio est hoc Græcorum prouerbium, κερκώπων ἀγορά, idest, forum Cercopum. Quod quidem prouerbium in malignos & fraudulentos vsurpatur. Inde etiam κερκωπίζειν Græci dicunt pro eo quod est decipere & fraudare. Videtur autem ad id alludere, quod Cercopitheci simiæ caudatæ dicuntur, quoniam ἀπὸ τῆς κέρκου, hoc est à cauda cognominentur. Cercopa sane (vt ait Sex. Pom.) Græci appellant lucrandi vndique cupientem, quasi κερδώπα, quem nos quoque lucrionem vocamus. Horatius quoque in Cercopas carmine inuectus est, vt narrat Plutarchus. ¶ Posse queri) facultatem querendi, ac lamentandi. Verbum enim pro nomine positum est. ¶ Has vbi præterijt) aduentum Aeneæ ad Sibyllam describit poeta, vt Sibyllam ipsam in vocem tandem conuersam fuisse exponat.

Sibylla in vocem. Nam Sibylla dum esset virgo ab Apolline amata, cum ab eo vt quicquid vellet peteret hortante impetrasset, vt tot annos viueret, quot in manu arenas tenebat, oblita est adijcere voto, ne vnquam senesceret. Quare cum Phœbo morem gerere noluerit, ad tantum decrepitatis peruenit, vt à corpore derelicta tota in vocem fuerit conmutata. ¶ Parthenopaia mœnia) Neapoli, quæ & Parthenope ab vna Sirenum illic sepulta fuit apellata.

Parthenope. ¶ Canori Aeolidæ) Miseni Aeoli filij, Quo non præstantior alter Aere ciere viros, Martemque accendere cantu, vt canit Virgilius, vnde etiam promontorium Misenum fuit appellatum.

Misenus. ¶ Littora Cumarum) Cumę vrbs Campaniæ antiquissima Italicarum vrbium, atque Siculorum, à Chalcidensibus quidem condita (vt Strabo inquit) sed à Cumæis denominata. Nam Coloniæ ductores Hippocles Cumæus, & Megasthenes Chalcidensis inter se pepigerunt, vt Chalcidensium quidem colonia esset, à Cumæis vero nomen acciperet. Alii ἀπὸ τῶν κυμάτων, hoc est, ab vndis Cumas scribunt fuisse denominatas. Sed prior nominis huius ratio mihi verior esse videtur. Viuacis Sibyllæ) quæ septingentos iam annos vixisset, vt ipsa paulopost narrat. Adamatæ nanque ab se Apollo conditionem tulit, vt quicquid vellet optaret: se enim nihil negaturum. Illa hausta manu arena petit vt tot annos viueret, nec adiecit ne senesceret. Quare adeo consenuit, vt vox ei sola superesset.

Sibylla. Sibylla vero ex sententia Marci Varronis omnis fœmina vates nuncupatur, vel ab vnius Delphidis nomine, uel à consilijs Deorum enunciandis, σιοὺς enim Deos, & consilium βουλὰν appellabant Aeolico genere sermonis. Itaque Sibyllam dictam esse quasi σιοβούλαν scribit Varro, easque decem numero fuisse, quas quidem omnes enumerauit sub authoribus, qui de singulis scriptitarunt.

Sibyllæ decem. Prima autem fuit Persica. Secunda Libyca. Tertia Delphica. Quarta Cimeria. Quinta Erythræa. Sexta Samia. Septima Cumana nomine Amalthea, quæ ab aliis Herophile, vel Demo-

*a.l. Acheloiadum syllabæ ratione ita exigente.

*a.l. Home.

Instat, & ut manes adeat per Auerna paternos
Orat. at illa diu uultum tellure moratum
Erexit, tandemque Deo furibunda recepto,
Magna petis dixit, uir factis maxime, cuius
Dextera per ferrum, pietas spectata per ignes.
Pone tamen Troiane metum potiere petitis,
Elysiasque domos & regna nouissima mundi
Me duce cognosces, simulachraque chara parentis.
Inuia uirtuti nulla est uia, dixit, & auro
Fulgentem ramum syluæ Iunonis Auernæ
Monstrauit, iussitque suo diuellere trunco.
Paruit Aeneas, & formidabilis Orci
Vidit opes, atauosque suos, umbramque senilem
Magnanimi Anchisæ. didicit quoque iura locorum,
Quæque nouis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos auerso tramite passus
Cum duce Cumæa fallit sermone laborem.
Dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu Dea tu præsens, seu Dis gratissima, dixit,
Numinis instar eris semper mihi, meque fatebor
Muneris esse tui, quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me uisæ uoluisti euadere mortis.
Pro quibus aerias meritis euectus ad auras,
Templa tibi statuam, tribuam tibi thuris honores.
Respicit hunc uates & suspiratibus haustis,
Nec Dea sum dixit, nec sacri thuris honore
Humanum dignare caput, neu nescius erres,
Lux æterna mihi, caritura que fine dabatur,
Si mea uirginitas Phoebo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere donis
Me cupit, elige ait uirgo Cumæa, quid optes,
Optatis potiere tuis. ego pulueris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora puluis,
Tot mihi natales contingere uana rogaui.
Excidit, ut peterem iuuenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamque iuuentam,
Si Venerem paterer, contempto munere Phoebi
Innuba permaneo, sed iam felicior ætas
Terga dedit, tremuloque gradu uenit ægra senectus,
Quæ patienda diu. nam iam mihi secula septem
Acta uides. superest numeros in pulueris æquem,
Tercentum messes, tercentum musta uidere.
Tempus erit, cum de tanto me corpore paruam
Longa dies faciat, consumptaque membra senecta,
Ad minimum redigentur onus, nec amata uidebor,
Nec placuisse Deo. Phoebus quoque forsitan ipse
Vel non agnoscet, uel dilexisse negabit.
Vsque adeo mutata ferar, nullique uidenda,
Voce tamen noscar, uocem mihi fata relinquent.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeneas iter in Italiam tendēs ad Lestrygonas venit, vbi Macareus Neritius comes Vlyssis apparuit, congressusque eos est comitatus. Itaque cum exposuisset Achæmenides apud Cyclopem quæ essent passi socii, similiter & ille quæ a Circe cum Comite Eurylocho, qui potione accepta in varias figuras commutati sint, quodque nouissime Vlysses remedio Mercurii eo venit, & socios recuperauit, ex eoque Circem sumsisse se ei in matrimonium, monuitque Aeneam ne litoribus Circes accederet.

Talia conuexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboicam stygiis emersit in urbem
Troius Aeneas, sacrisque ex more litatis,

RAPH. ... Herophile nominatur. Octaua Hellespontia. Nona Phrygia. Decima Tiburs noie Albunea. Cæterum Cumana ad quam peruenisse Aeneā Ouid. narrat, nouem libros attulisse ad regem Tarquinium Priscum narratur, ac pro eis trecentos Philippeos postulasse. Regemque aspernatum pretii magnitudinē mulieris insaniam derisisse. Illā in conspectu regis tres combusisse, ac pro reliquis idem pretium postulasse. Tarquinium multomagis mulierem insanire putasse, quæ demū tribus aliis exustis cum in eodē pretio perseueraret, moto rege anus pertinacia residuos trecentis aureis emisse. (Sibyllini libri.)

ADDI. {Autor Gel. li. i. ca. ix. De Sibyllis aūt earūque numero, & noibus. Lact. lib. i. cap. vii. & Pausanias in Phocicis. Cumæam hanc Sibyllam, non Herophilē sed Demo vocatā addit, idque authore Hypeeocho quodā Cumano ciue.

RAPH. ¶ MANES paternos) animam Anchisæ patris. ¶ Furibunda (furēti similis. ¶ Deo recepto) Apolline accepto. ¶ Dextera) fortitudo. ¶ Per ferrum) per ensem, quo multos hostium interfecit Aeneas. ¶ Pietas spectata per ignes) nam ex incēdio Troiano & Deos penates, & patrem Anchisen humeris exportauit Aeneas. ¶ Elysiasque domos) Elysiū a Poetis fingitur locus esse apud inferos, vbi animæ eorū qui bene uixerūt, quiescere in summa felicitate dicuntur.

ADDI. {Vocant autem ἠλύσιον propriè Athenienses vt inquit Polemon, τὸ κατασκηφθὲν χωρίον siue ut Hesychius & alii quidam τὸ ἱερὸν, καὶ τόπον, τὸ ἄβατον, ἀφιερωμένον, ὃ καὶ ... λέγουσιν οἱ ἄλλως, ἀπὸ τοῦ μὴ λύσιν ἔχειν, quoniam ibi animę a corporibus non soluātur vt idem Hesychius ait. Quamuis Seruius cōtra, qui ἀπὸ τῆς λύσεως Elysium dictum putat, quoniam piorum animæ illic post corpus atque animæ solutionē ac discretionem habitent. Atque hoc alii circa Aegyptū statuere, alii circa finem Oceani, vnde & Beatorū insulæ de eodem intellexerunt. Virg. autem apud inferos posuit, separatum atque distinctū ab eo loco, ubi noxii puniuntur.} (Aeneas ad inferos.) ¶ Regna nouissima) inferos. ¶ Simulachraque cha. pa.) hoc ex eorum opinione dictum est, qui aiūt hominem ex tribus cōstare, anima, corpore, & simulachro. Animamque cœlum petere, corpus reddi terræ, simulachrū ad iferos descēdere. ¶ Inuia uirtuti nulla est via) nam sub audiatur. Est enim sententia causam continens cur sit ad inferos descēsurus Aeneas. ¶ Iunonis Auernæ) Proserpinæ. Nemus enim iuxta Auernum & Plutoni & Proserpinæ fuit dicatum. ¶ Formidabilis Orci) formidādi Plutonis. ¶ Inde ferens lassos) ab inferis reuertēs. ¶ Lassos passus) hypallage est. Ipse enim lassus intelligitur. ¶ Fallit sermone laborem) hoc est, loquendo efficit, vt labor non sentiatur. ¶ Numinis instar) ad similitudinem Deæ pro Dea. ¶ Muneris esse tui) me uitam abs te dono accepisse. ¶ Tribuam tibi thuris honores) hoc est, tibi tāquam Deæ sacrificabo. ¶ Et suspirati. haustis) suspiriis tractis. ¶ Humanū) mortale. ¶ Dignare) dignum puta. ¶ Lux æterna) vita perpetua. ¶ Patuisset) exposita & aperta fuisset. ¶ Optatis potiere tuis) voti tui compos fies. ¶ Pulueris hausti) eruti. Tot na.) tot annos. ¶ Vana) stulta. ¶ Excidit) è memoria fugit, oblita sum. ¶ Hos tū ille mihi da.) dedisset. ¶ Si venerē pate.) si passa fuissem illū coire mecū. ¶ Innuba) virgo, sine nuptiis. ¶ Felicior ætas) iuuenilis ætas. ¶ Terga de.) fugit. ¶ Aegra sen.) ab effectu, quod ægros homines reddat. ¶ Quæ patienda diu) quæ mihi per longum tempus est toleranda. ¶ Secula se.) septingentos annos, nam seculum centum annorum spatiū cōplectitur. ¶ Superest ut.) poetica locutio, superest vt uideā. ¶ Tercentū m. & m.) tercentū annos intelligimus. ¶ Talia connexū) pulchra phantasia ad describendū sociorum Vlyssis in uarias feras Metamor. describit poeta, ac eorūdem in humanā figurā restitutionem. Macareum.n. Neritium atque Achæmenidem Vlyssis comites fingit ea quæ sibi euenerunt commemorare. De Odyssea autē Homeri hæc sumuntur. ¶ Conuexum per iter) arduum. ¶ Memorāte) narrante. ¶ Euboicam in urbā) Cumas dicit, quę a Chalcidensibus Euboicæ populo conditæ fuerunt.

Littora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post tædia longa laborum
Neritius Macareus comes experientis Vlyssei.
Desertum quondam medijs in rupibus Aetnæ
Noscit Achæmeniden, improuisoq; repertum
Viuere miratur, quis te casus'ue, Deus'ue
Seruat Achæmenide? cur inquit barbara Graium
Prora uehit? petitur uestra quæ terra carina?
Talia quærenti iam non hirsutus amictu,
Iam suus & spinis conserto tegmine nullis
Fatur Achæmenides. iterum Polyphemon, & illos
Aspiciam fluidos humano sanguine rictus;
Hæc mihi ni potior domus, Ithacaq; carina,
Si minus Aenean ueneror genitore nec unquam
Esse satis potero (præstem licet omnia) gratus.
Quod loquor, & spiro, coelumq; & lumina solis
Aspicio (possim ne ingratus & memor esse?)
Ille dedit, quod non anima hæc Cyclopis in ora
Venit, & ut lumen iam nunc uitale relinquam,
Vt tumulo, aut certe non illa condar in aluo.
Quid mihi tūc animi, nisi * nō timor abstulit omnē
Sensum, animumq; fuit; cū uos petere alta relictus
Aequora conspexi. uolui inclamare, sed hosti
Prodere me timui. uestræ quoque clamor Vlyssis
Pene rati nocuit, uidi cum monte reuulsum
Immanem scopulum medias permisit in undas.
Vidi iterum ueluti tormenti uiribus acta
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto,
Et ne deprimeret fluctus'ue lapis'ue carinam
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Vt uero fuga uos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebūdus obambulat Aetnā,
Prætentatq; manu syluas, & luminis orbus
Rupibus incursat foedataq; brachia tabo
In mare protendens gentem execratur Achiuam,
Atq; ait. o si quis referat mihi casus Vlyssem,
Aut aliquem ex socijs, in quem mea sæuiat ira,
Viscera cuius edam, cuius uiuentia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus,
Quā'm nullū, aut leue sit dānū mihi lucis ademptæ.
Hæc, & plura ferox. me luridus occupat horror
Spectantem uultus etiam nunc cæde madentes,
Crudelesq; manus, & inanem luminis orbem,
Membraq;, & humano concretam sanguine barbā.

RAPH. Caieta.

NVTRICIS nomen) Caietæ. Nam Caieta nutrix Aeneæ fuit, quæ moriens vrbi & portui nomen dedit, vt carmine Virgiliano notū. Tu quoq; littoribus nostris Aeneia nutrix Aeternam moriens famam Caieta dedisti. ¶ Neritius

Macareus.

Macareus) hic forte ad Circes potentiam explorandam ab Vlysse missus, cū potionem ab ipsa Circe acceptam gustasset, vnà cum omnibus socijs, præter vnum Eurylochum, qui nihil bibere voluit, in porcum fuit conuersus, sed precibus Vlyssis Circe eos tandē pristinæ restituit figuræ, vt Homer. in decimo Odyss. libro narrat, vnde hæc omnia quæ a Macareo referuntur, ab Ouid. sumpta esse videntur. Quæ vero narrat Achæmenides, in nono ipsius Odyss. leguntur. ¶ Hic quoque subst.) illic quoque remanserat. ¶ Neritius) Ithacensis. Neritus enim Ithacæ

Neritus

mons est ¶ Experientis Vlyssei) experti multa & passi Vlyssis. ¶ Desertum quondam) olim derelictum. ¶ Noscit Achæmenidem) Achæmenides timore Polyphemi Cyclopis in Sicilia ab Vlysse relictus ab Aenea illac nauigante fuit exceptus, vt ex carmine Virgil. etiam pueris est notum. ¶ Seruat) seruauit. Putabat enim Macareus illum perijsse. ¶ Cur barbara Graium) miratur Macareus Achæmenidem Græcum, Vlyssisq; comitē cū Troianis Græcorum hostibus nauigare. ¶ Petitur vestra quæ terra carina? hoc est, quo nauigatis? ¶ Iam nō hirsutus amictu) iam non asperis indutus vestibus, quales in Aetna latitans gerebat. Alludere autem poeta videtur ad ea. quæ de Achæmenide Virgilius scribit. Cum subito è syluis macie confecta suprema Ignoti noua forma viri miserādaq; cultu Procedit, supplexq; manus ad littora tendit. Respicimus: dira illuuies, immissaq; barba Consertum tegimē spinis, ac cætera Graius. Et quōdam patriis ad Troiā missus in armis. ¶ Iam suus) iam sui iuris. ¶ Iterum Polyphemon) illi interrogationi respondet. ¶ Cur barbara Graium Prora uehit?) Se autem gratū erga Aeneā ostendit Achæmenides. ¶ Illos rictus fluidos) illa fluentia ora. ¶ Aspiciam) optandi est modus. ¶ Ni potior domus est) nisi melior & charior hæc domus est mihi, quam sit & mea & Vlyssis nauis. ¶ Quod loquor & spiro) quod viuo. Fatetur autem Achæmenides se vitam ab Aenea cepisse, illiq; se oia debere. Est autē ordo: Ille dedit quod loquor & spiro. ¶ Possim ne ingratus) parenthesis quà significat Achæmenides se nunquam in Aeneam ingratum esse posse. (Vt lumē iam nunc vitale relinquam) hoc est, vt contingat me statim

nisi quod fortasse

Achæmenides.

mori. ¶ Et tumulo condar) sepeliar. Illud autem verbum dedi huc quoq; est referendum. ¶ Aut certe) correctio est dicti prioris. posset enim in mari perire ¶ In illa aluo) Cyclopis notissima. ¶ Quid animi fuit?) quis animus esse debuit? (Nisi timor abstulit omnē sensum, animūq;) ita in plerisque legitur, sed quia repugnat versus, alij addunt, non, vt sit, nisi nō timor abstulit omnē Sensum, animumq;. Atqui dubitari potest, vtrum magis legēdum sit, nisi quod. nā hoc sententiæ magis respondet: vult enim indicare omnem sensum atq; animum ademptum sibi fuisse timore ad mens. ¶ Vestræ quoque clamor Vlyssis. Pene rati noc.) Alludit ad id, quod apud Homerum fingitur Odyss. ix. vbi Vlysses naui aufugiēs Polyphemum clamando, & indicando quinam ipse esset (nam se Neminem antea dixerat) in se irritat, quare iactu ingentis saxi pene & ipse & tota nauis ab eodē Polyphemo obtrita. Versus Homeri sunt:

[illegible]

ADD.

¶ Permisit) coniecit. ¶ Veluti tormenti viribus acta) tormentū instrumentum est bellicum a torquendis, & cum impetu mittendis lapidibus dictū. ¶ Acta) impulsa. ¶ Giganteo lacerto) maximo brachio, quantus gigantem deceret. Per quod vasta Polyphemi magnitudo significatur. ¶ Deprimeret) demergeret. ¶ Fluctus'ue) saxorum iactu excitatus. ¶ Iam me non esse oblitus in illa) perinde inquit timui, ac si in illa naue ego quoque fuissem. ¶ Reduxit) liberauit. ¶ Et luminis orbus) oculo priuatus. ¶ Incursat rupibus) incidit in saxa, sic vt pedes lædat. ¶ Tabo) sanie corporum deuoratorum. ¶ Execratur) detestatur. ¶ O si quis referat) ordo est. O quā'm nullum sit, aut leue damnum lucis ademptæ, si quis casus referat mihi Vlyssem. ¶ Referat) reuehat. ¶ Sæuiat sæuitiam, ac crudelitatem exerceat. ¶ Laniem) lacerem. ¶ Inundet) vndæ more impleat. ¶ Elisi artus) contusa membra. ¶ Trepident) palpitent. ¶ Lucis ademptæ) effossi oculi. ¶ Hæc & plura ferox) locutus est, iactauit, simile'ue verbum est subaudiendum. ¶ Luridus horror) ab effectu, quod luridos & nigros faciat. ¶ Cæde sanguine. ¶ Et inanem luminis orbem) circulum oculo vacuum. Membra'que) vasta subaudiamus. ¶ Concretam) coniunctam.

RAPH.

ADD.

RAPH. ¶MINIMVM tamen ipsa doloris) afferebat, erat'ue sub audiatur. Se autẽ ex morte, q̃ sibi instare uidebat, minimum doloris cepisse Achæmenides ait, quod videbat Polyphemum oculo priuatũ suæ crudelitatis pœnas dedisse. {Aut
ADDI. poti⁹, q̃a timore sensus atq; aius illi⁹ ita ĩpediti erãt, vt morte minimũ moueretur, dũ cætera q̃ viderat, quanquã metuebat, sibi ipse ob oculos ponebat, quin & mortem optare potius, quàm cætera illa sustineret. Quod autem mox sequtur. Visceraq; & carnes, cumq; albis ossa medullis, apud Homerum his verbis dicitur.

ἤσθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν
ἔγκατά τε, σάρκας τε, καὶ ὀστέα μυελόεντα.}

Mors erat ante oculos, minimum tñ ipsa doloris,
Et iam pensurum, iam nunc mea uiscera rebar
In sua mersurum, mentiq; hærebat imago
Temporis illius, quo uidi bina meorum
Ter, quater affligi sociorum corpora terræ.
Dum, super ipse iacens hirsuti more leonis
Visceraq;, & carnes, cumq; albis ossa medullis,
Semianimesq; artus auidam condebat in aluum,
Me tremor inuasit. stabam sine sanguine mœstus,
Mandentemq; uidens, eiectantemq; cruentas
Ore dapes, & frusta mero glomerata uomentem.
Talia fingebam misero mihi fata parari.
Perq; dies multos, latitans omnemq; tremiscens
Ad strepitum, mortemq; timẽs, cupidusq; moriri.
Glande famem pellens, & mista frondibus herba,
Solus, inops, exspes, leto pœnæq; relictus,
*Hanc procul aspexi longo post tempore nauem,
Oraui'q; fugam gestu, ad littusq; cucurri,
Et moui, Graium'q; ratis Troiana recepit.
Tu quoq; pande tuos comitum gratissime casus,
Et ducis, & turbæ, quæ tecum est credita ponto.
Aeolon ille refert Thusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden cohibentem carcere uentos,
Quos bouis inclusos tergo (memorabile munus)
Dulichium sumpsisse ducem, flatu'q; secundo
Lucibus isse nouem, & terram aspexisse petitam.
Proxima post nonam cum sese Aurora moueret,
Inuidia socios, prædaq; cupidine *uictos
Esse ratos aurum, dempsisse ligamina uentis.
Cũ quibus isse retro, per quas modo uenerat undas,
Aeoli'q; ratem portus repetisse Tyranni.
Inde Lami ueterem Læstrigonis inquit in urbem
Venimus. Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum numero comitante duorũ,
Vix'q; fuga quæsita salus, comiti'q;, mihi'q;,
Tertius e nobis Læstrigonis impia tinxit
Ora cruore suo. fugientibus instat, & agmen
Concitat Antiphates. coeunt, & saxa, trabesq;
Coniciunt, mergunt'q; uiros, merguntq; carinas*
Vna tamen, quæ nos, ipsumq; uehebat Vlyssem
Effugit, amissa sociorum parte dolentes,
Multa'que conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis procul hinc (mihi crede) uidenda
Insula uisa mihi tu'q; o iustissime Troum
Nate Dea (neque enim finito Marte uocandus
Hostis es Aenea) moneo fuge littora Circes.
Nos quoque Circæo religata in littore pinu
Antiphatæ memores immansuetiq; Cyclopis
Ire negabamus, & tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti, sors me, fidum'q; Politen,
Eurylochum'que simul, nimiũ'q; *Elpenora uini,

¶Rebar) opinabar, putabã. ¶Hærebat) affixa erat. ¶Affligi) allidi. {Quo vidi bina
ADDI. Aeolus rex uentorum. Venti in vtre Vlyssi traditi. meorũ, ter quater affligi, &c. plerique post ter distinguũt, vt sit sensus, quo tpe vidi q̃ter affligi terræ ter bina hoc est, sex corpa meorũ. Qm̃ is numerus eorũ qui a Cyclope laniati fuerũt, ab Hom. tradit. Sed tñ & altero pacto recte legi uidetur posse, vt ter quater cõiũcti accipiãtur, p multipliciter seu multis vicib⁹, vt apud Virgil. Terq; quaterq; beati, vt sit sensus. qñ vidi singulis videlicet vicibus bina meorũ corpa, terræ multiplr, ac sæpi⁹ illisa ab illo deuorari. Sed hæc leuiora.} ¶Semianimes) semimortuos. ¶Auidã condebat in aluũ) deuorabat. ¶Sine sanguine) pallid⁹. ¶Mãdentẽq; uidẽs) quia uidebã. Est.n. participiũ cãm significans, cur mœstus ac sine sanguine staret Achæmenides. ¶Frusta) carniũ partes.
ADDI. {Intelligit aũt id, qd Home. fingit, vino ab Vlysse dato Cyclopi, eodẽq; inde inebriato, postea in somniũ & vomitũ effusum illũ, atq; ita iacentẽ ab Vlysse & sociis excæcatum.} ¶Glomerata cõiũcta. ¶Talia fata) talem mortem. ¶Cupidusq; moriri) moriẽdi. Est.n. Græca figura. Moriri aũt secundũ quartã declinauit coniugationem, cũ frequentius secundũ tertiã dicatur. ¶Glande famem pellẽs) glandibus & herba uescens. ¶Exspes) extra omnẽ spem cõstitutus. ¶Et moui) cõmoui, psuasiq; vt me acciperet. ¶Graium) Græcũ, ac si diceret sibi hostem. ¶Et turbæ) & comitum. ¶Quæ tecũ est credita ponto) quæ se tecũ mari cõmisit. ¶Aeolon ille refert) Aeolus Iouis ex Aceſta filia Hippotæ Troiani filius regnasse dicitur apud insulas Aeolias ab ipso appellatas, qui ex consurgentibus nebulis ita uẽtos prædicebat futuros, vt eos in sua potestate habuisse sit creditus. Ad hunc (vt Homerus scribit Odyssea decimo) cum Vlysses peruenisset, quo commodius in patriã nauigaret, uentos in utre ligatos ab ipso accepit. Sed socii aurum esse putantes vtrem soluerunt, vnde erumpentes venti maximam excitarunt tempestatem, qua ad Aeolum redire coacti fuerunt. ¶Thusco profundo) in Thusco mari ¶Hippotaden) Hippotæ nepotem.
ADDI. { Immo filium vt ex Apollonio & aliis constat, sed de hoc supra libro vndecimo annotauimus.}
¶Cohibẽtem) coercentem, continentem.
¶Bouis tergo) in utre ex tergore & pelle bouis confecto.
¶Terram petitam) Ithacam expetitam.
¶Proxima post nonam aurora) decima dies.
¶Dempsisse ligamina uẽtis) dissoluisse vẽtos. ¶Dulichiũ ducem Vlyssem A.l. haud
¶Inde Lami veterẽ) Lamus antiquissimus Læstrygonum rex fuit, qui populi fuerunt feritate famosi in vltimo Italiæ angulo habitantes. Ad eos cũ venisset Vlysses, Antiphates regnabat, a quo nõ nullis & nauibus & sociis fuit spoliatus. Læstrigones autem primi post Cyclopes Siciliam habitasse feruntur. Lamus. Læstrigones.
ADDI. {Eam videlicet partem, quã postea Leontini tenuere, vt in Comment. Odysseæ. legitur.} ¶Ad hunc) ad illum. a.l. captos
¶Tinxit) madefecit. ¶Læstrygonis) Antiphatæ.
¶Concitat) conuocat. ¶Agmen) Læstrygonum multitudinem. ¶Coeunt) conueniunt, concurrunt. ¶Terris allabimur illis) ad illas terras nauigauimus. Circæũ autem manu ostendit quod quidem promontorium est Latii, à Circe dictum, in quo vrbs erat nomine Circæi. Circæum Circæi.
¶Procul uidenda) neque.n. tutum est accedere propius. Vndecim numero naues periisse
¶Immansueti) crudelis. ¶Illud vero epitheton parum feritati Cyclopis conuenire videtur. {Sic & apud Gellium libro secundo, cap. sexto reprehenditur Virgilius, quod dixisset Illaudatũ Busiridem, quasi id epitheton tenuius ac leuius foret, quàm pro Busiridis crudelitate. Sed vt illud ibidem à Gellio defenditur, ita hoc loco Ouidium quoq; recte, & aliorum exemplo, immansuetum, Cyclopem dixisse pro valde ac prorsus crudeli, existimandum est.} ¶Ire negabamus) nolebamus ire. Homerus in.x.Odysseæ est author. a.l. Alphenora.

RAPH ¶CIRCEA ad mœnia) Circæorũ vrbis est periphrasis, Circæum autem est etiã planicies in Colchis, vt Timens ait a Circe denominata. {Q uod autem hic dixit Ouidius, Bis'que nouem socios Circæa ad mœn. misit. Id apud Homerum hoc modo legitur.

ADDI. *a.l. nosq; adludẽtes.

Ἐνδ' ἴδον κλῆρος μεγαλήτορος ἐγγυαλόχω

βῆδ' ἴμεν ἀμφοῖν γε δύω καὶ εἴκοσ' ἑταίρους, &c.

Nec numerus fallit, præter quã in vno. Homerus enim viginti duos cũ Eurylocho ad Circem abiisse, Ouidius autem decem & octo, cum Macareo, Polite, Eurylocho, & Elpenore, qui simul numerati & ipsi viginti duo sunt vno videlicet pauciores, quàm quot Homerus habet. } ¶Simul) postquã. ¶Tecti) dom⁹. per synecdochen. ¶Mille lupi) multi. finitus enim numerus pro infinito est positus. ¶Leæq;) & leænæ. ¶Sed nulla) ferarum subaudiatur. Idcirco autem nulla earum timenda videbatur, quia nondum humanitatẽ deposuerunt, eoq; hominibus adulabatur ¶Comitant) archaismos, comitatur enim nunc dicimus. ¶Marmore tecta) marmoreis tegmentis incrustata. ¶Aurato amictu) aurato pallio. ¶Gramina) herbas. ¶Secernunt) discernunt. Variasq; coloribus herbas) variorum colorum herbas. ¶Opus exigit) perficit, complet. ¶Q uis vsus) quæ vtilitas. ¶Q uo in folio) in qua herba, synecdochicos, a parte nanque totum intelligimus. ¶Pensas) ponderatas. Neque enim pharmaca nisi ponderẽtur recte componi possunt. ¶Diffudit vultus) exhilarauit. ¶Et reddidit omnia votis) hoc est, omnia pro votis respondit. ¶Hordea rosti grani) hypallage est. grana enim hordei rosti intelligimus. ¶Cum lacte coagula passo) periphrasis est casei. ¶Sacra dextra) execrabili, ¶Arenti ore) sicco, per qd intelligimus ipsos fuisse bibendi auidos. ¶Horrescere) horridus fieri. ¶Nec iam posse queri) & cœpi non posse queri & lamentari. Iam enim in porcum fuerat conuersus. ¶Occalescere) in callum commutari. ¶Pando rostro) recuruo. ¶Colla tumere toris) extantibus carnibus tumida fieri. ¶Illa vestigia feci) brachia in crura anteriora fuisse commutata ait. ¶Cumq; eadem passis) cum sociis meis qui eadem erant passi in stabulo claudor. Tantum medicamina possunt) parenthesis est acclamationem continens in Circes medicamenta. Maneret) esset. ¶Ab illo certior) factus subaudiatur. ¶Pacifer Cyllenius) Mercurius, qui ad pacem mittitur queadmodum Iris ad discordiã. { Vel etiã propter caducæũ, qui Mercurio attribuitur, qui pacis signum, & præconũ qui pacis & induciarum causa mittuntur, gestamen est. } ¶Moly vocant superi) quod subaudiatur, quod superi uocant Moly. De hac vero herba ex sententia Home. sic Plinius scribit: libro. xxv. capit. iii. Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari à Diis putat Moly. Inuentionẽ eius Mercurio assignat, cũtraq; summa beneficia demonstrat, Nasci eam hodie circa Pheneũ & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica radice rotũda, nigraq; magnitudine cepæ et folio scyllæ, effodi aũt difficulter. Græci authores florem ei⁹ luteũ pinxere, cũ Hom. cãdidum scripserit. Inueni e peritis herbarũ medicis, qui & i Italia nasci eã dicerẽt, afferriq; mihi e Campania ali quot dieb⁹ effossã iter difficultates saxeas, radicis. xxx. pedes lõgæ, ac ne siqdẽ solidæ sed abruptæ. {Atq; hoc quidem Plin. Homeri autẽ versus sunt ex Odysseæ. x.

Socii Vlyssis in porcos.

ADDI.

Moly herba.

Socii Vlyssis in pristinã figurã.

ADDI.

ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργειφόντης

ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξε

ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος

Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί, χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν

Ἀνδράσι γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.}

¶Thalamo) i thalamũ. ¶Cõiugii dotẽ) coitus præmiũ. ¶Sociorũ corpa) vt restituat sociorũ corpa pristinæ figuræ. ¶Percutimur caput) poetica est synecdoche. Nã i pꝛosa caput nobis pcutitur diceremus. ¶Magis hoc) tanto magis. ¶Illũ flentem) Vlyssem subaudiamus. ¶Q uam nos testãtia gratos) ante oĩa gratias Vlyssi egisse ait.

Bis'q; nouem socios Circæa ad mœnia misit,
Quæ simul attigimus, stetimus'q; in limine tecti,
Mille lupi, mist'q; lupis, urs'q; leæq;,
Occursu fecere metum, sed nulla timenda,
Nulla'q; erat nostro factura in corpore uulnus.
Quin etiam blandas mouere per aera caudas,
*Nostraq; adulantes comitant uestigia, donec
Excipiunt famulæ, per'q; atria marmore tecta
Ad dominam ducunt pulchro feder illa recessu
Solenni solio, pallam'q; induta nitentem
Insuper aurato circumuelatur amictu.
Nereides, nymphæ'q; simul, quæ uellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt.
Gramina disponunt, sparsos'q; sine ordine flores
Secernunt calathis, uariasq; coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt, opus exigit ipsa quis usus,
Quo'ue sit in folio, quæ sit concordia mistis
Nouit, & aduertens pensas examinat herbas.
Hæc ubi nos uidit, dicta, acceptaq; salute,
Diffudit uultus & reddidit omnia uotis.
Nec mora misceri tosti iubet hordea grani,
Mella'que, uim'que meri, & cũ lacte coagula passo,
Quiq; sub hac lateant furtim dulcedine, succos
Adiicit. accipimus sacra data pocula dextra.
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit summos uirga Dea dira capillos,
Et pudet, & referam, setis horresc ere cœpi,
Nec iam posse queri pro uerbis edere raucum
Murmur, & in terram toto procumbere uultu.
Os'q; meum sensi pando occallescere rostro,
Colla tumere toris, & qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa uestigia feci.
Cum'q; eadẽ passis (tantum medicamina possunt)
Claudor in antra, Suis solum caruisse figura
Vidimus Eurylocum. solus data pocula fugit.
Quæ nisi uitasset pecoris pars una maneret
Nunc quoque setigeri, nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen ultor uenisset Vlysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly uocant Superi, nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitis'que simul cœlestibus intrat
Ille domum Circes, & ad insidiosa uocatus
Pocula, conantem uirga mulcere capillos,
Reppulit, & stricto pauid am deterruit ense.
Inde fides, dextræ'que datæ, thalamo'que receptus
Coniugii dotem sociorum corpora poscit.
Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ,
Percutimurq; caput conuersæ uerbere uirgæ,
Verba'q; dicuntur dictis contraria uerbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure leuati
Erigimur, setæ'q; cadunt, bifidos'q; relinquit
Rima pedes. redeunt humeri. & subiecta lacertis
Brachia sunt. flentem, flentes complectimur illum,
Hæremus'q; ducis collo. nec uerba locuti
Vlla priora sumus, q̃ nos testantia gratos,
Annua nos illic tenuit mora, multa'q; præsens
Tempore tam longo uidi, multa auribus hausi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Picus ex progenie Saturni, rex Tyrrheniæ, quæ postea Italia dicta est, cum in agro Laurenti venaretur, visus a Circe propter eximiam pulchritu

dinem est adamatum. Sed cum amore coniugis suæ deuinctus appetitum deæ reiiceret, ab eadem ob contemptum eius in auem picum mutatus est. Socii quoque Pici cum eum requirerent, ne viribus in noxiam sæuirent, contacti veneno in varias figuras abeunt. Vxor quoque Pici Canens, desiderio viri iuxta fluuium Tyberim casum amissi deflens, extabuit, ita tamen, vt locus memoriam nominis præberet posteris, Canens nominatus est.

Hoc quoque cum multis, quod clã mihi retulit una
Quatuor è famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce nanque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niueo factum de marmore signum
Ostendens iuuenile, gerens in uertice picum
Aede sacra positum multis'que insigne coronis,
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde
Cur hæc ferret auem, quærenti, & scire uolenti
Accipe ait Macareu, dominæ'que potentia quæ sit,
Hinc quoque disce meæ. tu dictis adiice mentem.
Picus in Ausoniis proles Saturnia terris
Rex fuit utilium bello studiosus equorum.
Forma uiro, quam cernis erat. licet ipse decorem
Aspicias, ficta'que probes ab imagine ueram.
Par animus formæ. nec adhuc spectasse tot annos
Quinquennem poteras Graia quater edere pugna.
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in uultus. illum fontana petebant
Numina Naiades, quas Albula, quas'que Numici,
Quas Aniensis aquæ, cursu'que breuissimus Almo,
Nar ue tulit præceps, & opacæ Farfarus undæ,
Quæ'que colũt Scythicæ stagnum nemorale Dianæ,
Finitimos'que lacus. spretis tamen omnibus unam
Ille colit nympham. quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Iano.
Hæc ubi nubilibus primum maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est.
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Vnde Canens dicta est, syluas, & saxa mouere
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, uolucres'que uagas retinere solebat.
Quæ dum fœminea modulatur carmina uoce,
Exierat tecto Laurenteis Picus in agros
Indigenas fixurus apros, tergum'que premebat
Acris equi, læua'que hastilia bina ferebat,
Phœniceam fuluo chlamydem comprensus ab auro
Venerat in syluas & filia Solis easdem,
Vt'que nouas legeret fœcundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arua.
Quæ simul ac iuuenem uirgultis abdita uidit,
Obstupuit. cecidere manu quas legerat, herbas,
Flamma'que per totas uisa est errare medullas.
Vt primum ualido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet fassura fuit. ne posset adire
Cursus equi fecit, circunfusus'que satelles.
Non tamen effugies, uento rapiare licebit,
Si modo me noui, si non euanuit omnis
Herbarum uirtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præter'que oculos transcurrere regis
Iussit & in densum trabibus nemus ire uideri,
Plurima qua sylua est, & equo loca peruia non sunt,
Haud mora continuo prædæ petit inscius umbras
Picus, equi'que celer spumantia terga reliquit,
Spemq; sequens uanam, sylua pedes errat in alta,

RAPH. ¶HOC quoq; cũ multis) Pici iuuenis in auem sui nominis portentosam Metamorphosin narrat Achæmenidi Macareus. Nã Picus Saturni filius rex fuit Latii, qui cũ iã Canẽtẽ ex Venilia Iani filiam duxisset vxorem, a Circe forte in venatione visus, statimq; amatus, cum ei morem gerere nollet, in auẽ sui nominis fuit mutatus. ¶Paratis) instructis. ¶Ad ta lia sacra) magica. ¶Cum duce meo) cum Vlysse. ¶Illa) famula. ¶Signum) statuam. ¶Insigne ornatum. ¶Accipe) audi. ¶Adiice) adhibe. ¶Proles Saturnia) filius Saturni. ¶Forma uiro) tali erat pulchritudine quali & statua ipsius. ¶Licet ipse decorẽ) tantum fuisse decoris in viuente Pico, quantum est in ipsius imagine ait. ¶Nec adhuc spectasse tot annos) significat Picum tunc cũ mutatus fuit nondum ad viginti annos peruenisse. est autẽ ordo: Nec poteras edere ipsum quater quinquennem spectasse tot annos Graia pugna: hoc est, in palæstra, quã (Graia pugna.) idcirco Graiam pugna vocat, quod à Græcis fuit instituta. Innuit autem eũ visum fuisse iuniorem quàm erat. Quòd vero quidam Graiã palæstram pro bello Troiano putant accipiendam mihi non probatur. ¶Quas Albulæ) Tybris qui a colore aquæ prius Albula dicebatur. (Albula.) ¶Quasq; Numici) Numicus fluuius est Laurentis (Numicus.) agri in quem Aeneam cecidisse ferunt. ¶Quas Aniensis aquæ.) Anio fluuius est (Anio.) Latii haud longe ab vrbe in Tyberim defluẽs. ¶Almo) (Almo.) fluuius haud longe ab vrbe Roma distans, qui in Tyberim non longe à fonte ingreditur. Vnde etiam à poeta breuissima cursu esse dicitur. In Almone autem singulis quibusq; annis sexto Calẽ: Aprilis (vt refert Macro.) Cybeles simulachrũ lauari cõsuetum erat. ¶Nar (Nar.) ve tulit præceps) Nar fluuius est Vmbriæ in Tyberim labens. ¶Et opacæ Far- (Farfarus.) farus vnde) Farfarus fluuius est Sabinorum. ¶Scythicæ (Scythica. Diana) Dianæ) q̃ ab Horeste vnà cũ Iphigenia ex Taurica regione Ariciã vsq; allata fuit. (ADDI.) {Vel etiam cui Scythico, seu Taurico ritu, hoc est, humano sanguine aliquando sacrificatum fuit, donec Romani crudelitatem istam auersati sacrificandi morem hunc aboleuerũt. vt & Seruius annotat in secundum Aeneid. Ad quod alludens Virg. in septimo dixit.

Pinguis vbi & placabilis ara Dianæ.

Quasi iam mitioris & sanguine humano nõ amplius gaudentis.} ¶Stagnum nemorale) inter nemora positum. Nam (vt Strabo scribit) Artemisio, id est, Dianæ & luco & templo lacus adiacet, instar pelagi fluctuans, qui vndique syluis circundatur.

¶Venilia) vxor fuit Iani antiquissimi Italiæ Regis. (Venilia.) ¶Ancipiti Iano) bicipiti atque bifronti. ¶Rara quidem facie) præstans facie. Omne enim rarum præclarum est. ¶Vnde Canens dicta est) nam Canens nomine proprio vocabatur propter excellentem canẽdi peritiam. (ADDI.) ¶Morari) remorari, sistere. ¶Ore suo cantu suo. ¶Exierat tecto) domo egressus erat. ¶In agros Laurenteis) in agros Laurentũ. (Laurentes) Laurentes enim populi fuerunt Latii, a Laurento vrbe. ¶Fixurus) confecturus, percussurus. ¶Acris equi) ferocis. ¶Phœniceam) purpuream. ¶Ab auro) ab aureo cingulo comprehensam, & cinctam chlamydem habẽs. ¶Et filia Solis) etiam Circe Solis filia. ¶Circæa arua) Circæum montem a Circe denominatum, in quo Circæi oppidum fuit, vt paulo ante diximus. ¶Abdita) abscõdita. ¶Obstupit) emphasis pulchra. Hinc enim facile colligitur, quãta foret Pici pulchritudo, qua statim Circe ita capta est, vt obstupuerit. ¶Valido ab æstu) à vehemẽti amore. ¶Circumfususq; satelles) circumpositi ministri, est enim synecdoche. ¶Licebit) pro liceat quãuis. ¶Si modo me noui) meam potẽtiam. ¶Euanuit) vana facta est. ¶Præter iuxta. ¶Trabibus) arboribus ex qbus trabes fiunt. ¶Inscius) prædam non cognoscens esse falsam. ¶Vmbras prædę) imaginem apri simulati & ficti. ¶Spem vanam) vmbram corpore carentem. ¶Errat) vagatur.

Concipit illa preces. & uerba precantia dixit,
Ignotosq; Deos ignoto carmine adorat.
Quo solet & niueæ uultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, cæcisq; uagantur
Limitibus comites, & abest custodia regis.
Nacta locum, tempus'q; per o' tua lumina (dixit)
Quæ mea cœperũt, perq; hãc pulcherrime formã,
Quæ facit, ut supplex tibi sim Dea, consule nostris
Ignibus & socerum, qui præuidet omnia, Solem
Accipe, nec durus Titanida despice Circen.
Dixerat ille ferox ipsam'q;, preces'q; reliquit,
Et quæcunq; es (ait) non sum tuus, altera captum
Me tenet, & teneat per longum comprecor æuum,
Nec Venere externa socialia fœdera lædam,
Dum mihi lanigenam seruabunt fata Canentem.
Sæpe. retentatis precibus Titania frustra,
Non impune feres, neq; (ait) reddere Canenti.
Læsa'q; quid faciat. quid amans, quid fœmina, disces
Rebus ait. sed amans, & læsa, & fœmina, Circe est.
Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit tria carmina dixit.
Ille fugit. sed se solito uelocius ipse
Currere miratus, pennas in corpore uidit,
Se'q; nouam subito *latis accedere syluis
Indignatus auem, duro fera robora rostro
Figit, & iratus longis dat uulnera ramis
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem;
Fibula quod fuerat, uestemq; momorderat aurum
Pluma fit, & fuluo ceruix præcingitur auro,
Nec quicquam antiquum Pico, nisi nomina restat.
Interea comites clamato sæpe per agros
Nequicquam Pico, nulla'q; in parte reperto,
Inueniunt Circen. nam iam tenuauerat auras,
Passa'q; erat nebulas uentis, ac Sole resolui,
Criminibusq; premunt ueris, regemq; reposcunt.
Vim'q; ferunt, sæuis'q; parant incessere telis.
Illa nocens spargit uirus, succos'q; ueneni,
Et noctem, noctis'q; Deos, * Erebo'q;, Chaoq;
Conuocat, & longis Hecaten ululatibus orat,
Exiliere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitq; solum, uicina'q; palluit arbor.
Sparsa'q; sanguineis *rubuerunt pabula guttis
Et lapides uisi mugitus edere raucos
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere. & tenues animæ uolitare uidentur.
Attonitum monstris uulgus pauet. illa * pauentum
Ora uenerata tetigit mirantia uirga,
Cuius ab attactu uariarum monstra ferarum
In iuuenes ueniunt. nulli sua mansit imago.
*Presserat occiduus Tarthesia littora Phœbus,
Et frustra coniux oculis, animo'q; Canentis
Expectatus erat. famuli, populus'q; per omnes
Discurrunt syluas, atq; obuia lumina portant.
Nec satis est nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem. facit hæc tamen omnia, seq;
Proripit, ac latos errat uæsana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis

RAPH. ¶ CONCIPIT illa preces) nota quibus a Diis id quod cupiebat, impetraret. ¶ Ignoto carmine) obscuris & non intellectis verbis. ¶ Confundere) obscurare. ¶ Patrio capiti) Soli. ¶ Densatur coelũ) in nubem cogitur aer, vt inquit Virg. ¶ Cæcis) ignotis. ¶ Et abest custodia regis) comites regis absunt. (Tibi) qui es mortalis. ¶ Consule) succurre, medere. ¶ Durus) crudelis. ¶ Et quæcunq; es ait.) cum quodam contemptu hæc ait Picus, ac si diceret: etiam si esses filia Iouis nedum Solis. ¶ Lanigenam) Iano genitã. Retẽtatis) iteratis. ¶ Non impune feres) non abibis sine pœna. ¶ Neque reddere Canenti) neque redibis ad Canentem. ¶ Disces rebus ait) re ipsa inquit cognosces. ¶ Circe est) hæc cum maxima indignatione dicuntur, perinde ac si diceret, Circe læsa est, quæ omnium incantamentorum & veneficiorũ est peritissima ¶ Solito uelocius) citius quàm solebat. Iá .n. in auẽ fuerat conuersus. ¶ Accedere) adiungi. ¶ Duro fera robora rost.) hypallage est, dura nanq; robora fero percuti rostro intelligimus. ¶ Figit) percutit. ¶ Fibula qđ fuerat) fibula aurea. ¶ Momorderat) depilauerat. Nam fibulæ uestes mordere uidentur, cum eas pilis priuent. Significat autẽ Pici aureum baltheũ in torquem fuluum, quo collũ, Pici auis cingitur, fuisse conuersum. ¶ Nec quicq̃ antiquũ Pico, nisi nomina, restat) Picus Marti⁹ idcirco hæc auis cognominatur, quod Marti sit consecratus. a Pico aũt Picenum deducitur Italię regio, quæ vulgo nunc Marchia Anconitana uocatur, qđ Sabini cũ Asculũ conderent in eorũ uexillo Picus cõsedit. ¶ Interea comites) Pici comites cum uim Circe afferre pararẽt, in varias feras cõuersi fuere. ¶ Tenuauerat) tenues ac subtiles reddiderat. est aũt parenthesis, qua narratio uerisimilis efficitur. ¶ Criminibus varis) vera criminatione. ¶ Vimq; ferunt) violentiam Circe afferre volunt. ¶ Incessere) inuadere. ¶ Noctis Deos) Hecatẽ, Plutonem, & reliquos inferos Deos. Nã nox apud inferos semper esse putatur. ¶ Ereboq;, Chaoq;) hoc est, ab Erebo vsq; & Chao incipiẽs Circe, siue ab inferis Deos noctis inuocat. Est. n. Ereb⁹ obscurissimus inferni locus, vnde ortã esse noctẽ Varro scribit. Chaus autem quod Chaos in primo appellauit poeta, fuit quædã rerũ omniũ cõfusio, ex qua Dii quoque nati esse feruntur. Ad illud autem Ouid. alludere videtur, qđ Pronapides poëta Græcus scriptum reliquit Chaũ Demogorgonis primi Deoꝝ omnium vxorem fuisse, ex qua Erebum, Terrãq; suscepit, vnde Nox, miseria, Egestas, Fames, Tartarus, Clotho, Lachesis, Atrops, Pluton, multaq; alia nata esse finguntur. {Cæteꝝ neq; illud prætereundũ hoc loco, quosdam legere Ereboq; Chaõq;, vt sint accusatiui, non ablatiui, referanturq; velut species, ad præcedens genus, noctis Deos. Neq; repugnat declinatio: nam veteres Latini, ea noĩa quæ græcè primo cõtractorũ ordine flectuntur, vt sunt Chaos Melos &c. secundo Latinoꝝ declinarũt, Sic Plautus Captiuis, dixit, Horæũ, Scombrũ, & Trigona, & Cetum, & mollem caseum. Et Virgil. iiii. Georgic.

A q; Chao densos diuum numerabat amores.}

¶ Edere) emittere. ¶ Tenues animæ) sine corpore. ¶ Vulg⁹) comites Pici. ¶ Mirãtia) stupentia. ¶ Monstra) monstrosæ figuræ. ¶ In iuuenes veniunt) nã illi in varias feras fuerunt conuersi. ¶ Presserat occiduus) Canẽs vxor Pici cum virum nusquam inueniret, ita se lachrymis tradidit, vt paulatim iuxta Tyberim in auras fuerit resoluta. Locus autem ille Canẽs à Canentis nymphæ nomine fuit appellatus. ¶ Tharthesia littora) occidentalia: nam Tharthesus vrbs est vlterioris Hispaniæ.

*a. l. Latiis

*a. l. Ereboq; Chaonq;.

Picus Martius.

Picenum.

*a. l. maduerunt.

*a. l. elictũ

*a. l. sparserat.

Erebus.

Chaus.

Canens in loci nomẽ. ADDI.

Picus in auem.

Tharthesus.

LVMINA

Lumina uiderunt inopem, sumniq; cibiq;,
Per iuga, per ualles, qua fors ducebat, euntem,
Vltimus aspexit fessam luctu'q; uia'q;
Tybris, & in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lachrymis ipsos modulata dolores
Verba sono tenui moerens fundebat, ut olim
Carmina iam moriens canit exequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inq; leues paulatim euanuit auras
Fama tamen signata loco est. quem, rite canentem
Nomine de nymphæ ueteres dixere coloni.

ARG. FABVLAE SEQ.

Nec minus refert Macareus insolentiam sociorum erga Venerem. Cum Aeneas aduersus Rutulos pro Latino dimicantes ab Euandro auxilium petisset. Et quẽadmodum Turnus Venulo legato a Diomede item auxilium postulasset, qui sub Dauno Iapygiæ rege domicilium posuisset, quid id se facturum negasset, eo quod pro Aenea aduersus Venerem stetisset, uulneratamq; a se inimicam haberet. Et vt comites eius contemptu Deæ cupientes proficisci in bellum in mari volucrum figura decepti substiterunt. Horũ nomina hæc sunt, Agmon, Lycus, Idas, Rhetenor, Nycteus, quæ volucres albi coloris vt cygni essent.

Talia multa mihi longum narrata per annum,
Visa'q; sunt resides, & desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare uela iubemur,
Ancipites'q; uias, & iter Titania uastum
Dixerat, & sæui restare pericula ponti.
Pertimui (fateor) nactus'q; hoc littus adhæsi,
Finierat Macareus, urna'q; Aeneia nutrix
Condita mormoreo tumulo breue carmẽ habebat.
Hic me Caietam notæ pietatis alumnus
Ereptam Argolico, quod debuit igne, cremauit.
Soluitur herboso religatus ab aggere funis,
Et procul insidias, infamatæ'q; relinquunt.
Tecta Deæ. lucos'q; petunt, ubi nubilus umbra
In mare * cum fulua prorumpit Tybris arena,
Faunigenæ'q; domo potitur, nata'q; Latini,
Non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
Suscipitur, pacta'q; furit pro coniuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuq;
Ardua sollicitis uictoria quæritur armis.
Auget uterq; suas externo robore uires.
Et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
Castra neq; Aeneas Euandri ad mœnia frustra,
At Venulus frustra profugi Diomedis ad urbem
Venerat. ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotalis'q; arua tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit
Auxilium petiit. uires Aetolius heros
Excusat, nec se aut soceri committere pugnæ
Velle sui populos, aut quos é gente suorum
Armet, habere ullos. ne'ue hæc commenta putetis,
(Admonitu quanquam luctus renouentur amari)
Perpetiar memorare tamẽ, postquã alta cremata est
Ilion * & Danaas pauerunt Pergama flammas,
Naricius'q; heros á uirgine, uirgine rapta,
Quam meruit pœnam solus, digessit in omnes,
Spargimur, & uentis inimica per æquora rapti
Fulmina, noctem, imbres, iram, cœliq;, marisq;,
Perpetimur Danai, cumulum'q; Capharea cladis
Ne'ue morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoq; flenda uideri.
Me tamen armiferæ seruatum cura Mineruæ,

Pici socii in feras.

Caieta

Faunigena

Diomedes

¶ LVMINA) funalia, faces. ¶ Seq; proripit) è domo. ¶ Et dare plãgorem) est edere eiulatũ. ¶ Vesana) insana, ac furẽs. ¶ Inopẽ) expertem, carẽtẽ. ¶ Carmina exequialia) exequiis queuiẽtia. Cygnus autem moriri vicinus suauissime canere memoratur. (Tabuit paulatim absũmpta est. ¶ Euanuit) resoluta est. ¶ Rite) merito, & recte ob memoriã illi⁹ nymphæ, quę mariti desiderio illic uitam cum morte cõmutarat. ¶ Per lõgum annum) quo apud Circen fuimus. ¶ Resides) desides, pigri, facti autem subaudiatur. ¶ Inire) intrare. ¶ Dare uela) nauigare. ¶ Sæui põti) furẽtis, in tempestatem cõcitati maris. ¶ Aeneia nutrix) Caieta Aeneæ nutrix, quæ mortua ac sepulta & portui, & vrbi nomen dedit. ¶ Breue carmen) epitaphiũ dicit. ¶ Alũnus) Aeneas à me alitus atque educatus. ¶ Argolico igne) quo à Græcis Iliũ fuit incensum. ¶ Funis religatus) quo naues religatæ tenentur. Huiusmodi autem funis ora vocatur à Quintil. Tametsi quidam lora putẽt esse legendum, nõ oram. ¶ Infamatæ Deæ) infamia laborantis Circes. ¶ Prorũpit) cũ impetu ingreditur. ¶ Faunigenæq; d.) Latini Fauni filii. hæc autem idcirco narrat poeta, vt sociorum Diomedis in aues cygni similes Metamorphosin cum superiore aptius connectat. ¶ Cum gen. fer.) Rutulorum, vt ex carmine quoque Virgiliano est notum. ¶ Concurrit Latio Tyrrhenia tota) Thuscię populi contra Latinos bellum pro Troianis suscipiũt. ¶ Externo rob.) externis militibus. ¶ Neq; Aen. Euandri ad mœ. frust.) nam Euãder in Troianorũ auxiliũ & Palantem filium misit, & vt a Thuscis imploraret auxiliũ, hortatus est, vt Virg. quoq; canit. ¶ At Venul. frust.) Venulus à Turno ad Diomedẽ, qui in Apulia vrbẽ ædificauerat, missus orator, nihil auxilii ab eo impetrauit, qđ diceret cum alia quædam, tũ Troianos nimium Diis esse gratos & charos. ¶ Profugi Diome.) procul à patria ob vxoris turpitudinem fugati. Nã Diomedes à bello Troiano in patriã reuersus, Aegialem vxorẽ comperit Cylleboro Stheneli filio adhæsisse, à quá cum receptus nõ foret aufugiens peruenit in Apuliam, vbi a Dauno cum parte regni filia accepta vrbem nõie Argyrippã ædificauit. ¶ Sub Iapy. Dauno) Daunus rex fuit Apuliæ, à quo Daunia fuit appellata. Iapyx aũt a Iapygia declinatur, quæ eadẽ est cum Apulia, ab Iapyge Dedali filio cognominata. Sunt Iapyx vrbis quoque nomen est, quæ nunc Baruũ dicitur. Est etiã Iapyx ventus Apuliæ peculiaris. ¶ Aetolius her.) Diomedes Tydei Aetoliæ regis filius. ¶ Excusat) se excusationem adducit. ¶ Commen.) ficta. ¶ Perpetiar) sustinebo. Memorare.) narrare. ¶ Ilios) vrbs Troia quæ & Iliõ dicitur. ¶ Naricusq; he.) Aiax Oilei filius, qui fuit Naricius. Narix enim quæ & Naricium & Narice dicitur, vrbs fuit Locridis, vnde Naricius declinatur. Aiax autẽ Oilei filius Cassandrã Priami cum in templo Palladis stuprasset, non in se solum, sed in omnes Græcos iram numinis concitauit. nã in patriam nauigantes & ipse fulmine percussus orta maxima tempestate, & alii per maria fuere disiecti. ¶ A virgine) Pallade, quæ perpetuam seruauit virginitatem. ¶ Virgine ra.) Cassandra stuprata. ¶ Dii gef.) dissipauit, dimisit. ¶ Spargimur) dissipamur, dispergimur. ¶ Cumulumq; Caph. cla. Caphareus promontorium est Eubœæ in Hellespontum spectans, ad cuius radices ira Mineruæ ac fraude Nauplii Palamedis patris Græcorum classis maximum fecit naufragiũ. {Nauplius enim cum cædẽ Palamedis filii insidiis ac fraude Vlysses interfecti, vlcisci vellet, ea nocte, qua Græci à Troia redeuntes, circa Caphareũ, tempestate periclitabantur, conscẽso scopulo, & face accensa, ad cuius lucem Græci, tanquã in portum nauigarent, naues illorum in saxa & radices montis impingere. atque ita perire fecit.} ¶ Priamo quoque flẽ. ui.) nimia est calamitas, quæ hostibus quoque flenda videtur.

Daunus.

Iapix.
Iapygia.

Ilios.

Narix.

Aiax Oilei

* a. l. conuulsa.

Caphare⁹.

ADDI.

* Ilios in quibusdã legitur.

Fluctibus eripuit patriis, sed rursus ab agris
Pellor, & antiquo memores de uulnere pœnas
Exigit alma Venus, tantosq; per alta labores
Aequora sustinuit, tantos terrestribus armis,
Vt mihi felices sint illi sæpe uocati,
Quos cōmunis hyems, importunusq; Caphareus
Mersit aquis, uellem'q; horum pars una fuisse.
Vltima iam passi comites, belloq;, fretoq;
Deficiunt, finem'q; rogant erroris. at Agmon
Feruidus ingenio, tum uero, & cladibus asper,
Quid superest, quod iam patientia nostra recuset
Ferre uiri? dixit, quid habet Cytherea? quid ultra
Velle puta, faciat? nam dum peiora timentur,
Est locus in uoto. sors autē ubi pessima rerum est,
Sub pedibus timor est, secura'que summa malorū.
Audiat ipsa, licet, & quod facit, oderit omnes,
Sub Diomede uiros odium tamen illius omnes
Spernimus, & magno stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Agmon
Instimulat uerbis. *ueterem'q; resuscitat iram.
Dicta placent paucis, numeri maioris amici
Agmona corripimus, cui respondere uolenti,
Vox pariter, uocis'que uia est tenuata, comæ'que
In plumas abeunt, plumis quoque colla teguntur,
Pectora'que, & tergum, maiores brachia pennas
Accipiunt, cubiti'que leues *tenuantur in alas.
Magna pedis digitos pars occupat, ora'que cornu
Indurata rigent, finem'que in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc *Idas, & cū Rethenore, Nycteus,
Hunc miratur Abas, & dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem, numerus'que ex agmine maior
Subuolat, & remos plausis circumuolat alis.
Si uolucrum quæ sit dubiarum forma requiris,
Vt non cygnorum, sic albis proxima cygnis.*

ARG. FABVLAE SEQ.

Lauiniæ regionis locum arboribus obumbratum Pan Mercurii filius tenuit, quem postea nymphæ occuluerunt, has pastor Apulus cum procacibus maledictis terruisset, ne amplius linguam in propatulo haberet, numine earum in arborem oleastrum extabuit, & ita factus est.

Vix equidem has sedes, & Iapygis arida Dauni
Arua gener teneo minima cum parte meorum.
Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna,
Puteolos'q; sinus, Messapia'q; arua reliquit,
In quibus antra uides, quæ multa nubila sylua,
Et leuibus guttis manantia semicaper Pan
Nunc tenet. at quōdā tenuerūt tempore nymphæ.
Apulus has illa pastor regione fugatas
Terruit, & primo subita formidine mouit.
Mox ubi mens redut, & contempsere sequentem.
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor, saltu'que imitatus agresti
Addidit obscœnis conuitia rustica dictis.
Nec prius obticuit, quā̄m guttura condidit arbor.
Arbor enim est, succo'que licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ bacis oleaster amaris
Exhibet. asperitas uerborum cessit in illas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Turnus aduersus Aeneam pro Lauinia sponsa dimicans, cum immittere ignem classibus conaretur, mater Deorum, quia ex Ida monte Phrygiæ sacrato essent factæ, impetrato precibus ab Ioue in nympharum speciem illas conuertit, vtque Dearum marinarum numen augere possent, effecit.

Hinc ubi legati rediere neg. ta ferentes

¶ANTIQVO de vulnere) nam in bello Troiano Diomedes cum Aenea congressus, cum sibi eū auxilio Veneris eripi videret in ipsam Deam sagittas cōiecit, quare Dea irata à Diomede vxoris animū sic abalienauit, vt illū ab excidio Troiano reuersum in ædes accipere noluerit. ¶Memores pœnas) quas in memoria habebat. ¶Importunus Capha) sine portu, pernitiosus. ¶Deficiunt) me derelinquere volunt. ¶At Agmon Fer.) Agmō cum Venerem cōtemneret, in auem cygno similem vnā cum quibusdā è socus fuit commutatus. ¶Ferui. inge.) feroci ingenio prꝺitus. ¶Et asper) etiā indignatus. ¶Recuset fer.) nolit pati. ¶Est locus in voto) votis & precibus. locus relinquitur, tunc enim homines ad preces confugiunt, cum peiora timent. ¶Sors autem vbi pessima rerū est) vbi pessimus est rerum status. ¶Sub ped. ti. est) nihil timetur. ¶Secura) sine timore. ¶Sub Diomed.) existens subaudiamus. ¶Spernimus) contēnimus. ¶Magna po.) Veneris. ¶Stat ma.) constat Nā patriā ꝓpter ipsā amisimus. ¶Pleuronius Agmō) Pleuron vrbs est Aetoliæ, vnde Pleuronius deriuatur. ¶Resuscitat) iterum excitat. ¶Numeri maioris amici) plures amici. ¶Tenuata) tenuis & exigua facta. ¶Magna pedis digitos pars occupat) hypallage est. Magnam enim pedis partem à digitis fuisse occupatam intelligimus. ¶Cornu) rostro. ¶Finem'que in acumine ponunt) acutum habent rostrum. ¶Ex agmine) multitudine comitum. Huiusmodi autem aues Diomedeæ à nomine ducis fuerunt appellatæ. ¶Plausis alis) cum quodam strepitu motis. ¶Dubiarum volucrum) auium de quibus dubitatur, an Cygni sint, an aliæ à Cygnis. ¶Proxima) simillima. nam Diomedeæ sunt similes oloribus. ¶Hactenus Oenides) Diomedes Oenei nepos. ¶Venulus Calydonia regna) Diomedis Calydonis. Nam Calydō vrbs est Aetoliæ. ¶Puteolosq; sinus) Puteoli vrbs est Apuliæ à multitudine puteorum dicta. legitur etiam, Peucetios. ¶Messapia arua) Apulia à Messapo duce cognominata. legitur etiam, Melapia. ¶In quibus antra vides) pastoris cuiusdam Apuli in oleastrum metamorphosin poeta exponit. ¶Nubila) obscura. est enim hoc loco appositum. ¶Manantia) stillantia. ¶Semicaper Pan) Pan Deus est pastorum, qui à parte posteriori capro similis pingebatur. ¶Mouit) commouit ad fugiēdum. ¶Ad numerum) ad rhythmū & gestus rationem. ¶Duxere choreas) tripudiarunt. ¶Improbat) vituperat. ¶Condidit) abscondidit. ¶Succo) ex succo, qui est amarus & asper. ¶Notam) signum. ¶Oleaster) oliua est syluestris. ¶Cessit) transiuit.

¶RVTVLI)

Agmon

*a.l. stimulis q.

Agmon in auem.

*a.l. curuantur.

*a.l. Iolis.

Pleuron.

*De hisce auibus cōsule Plinium lib. x. capite. xliiii.

*a.l. Dauniæ.

Socii Diomedis in aues.

Calydon.

Puteoli.

Pastor in Oleastrum

Pan.

¶ RVTVLI) populi fuerũt, qbus impauit Turnus. Hęc aute narrantur, vt commodius nauium Aeneæ transmutationẽ in nymphas inserere posśit poeta. Nam cum Turnus Rutulorum rex ignem immisisset in classem Troianorum, mater Deum eas naues, quia in Ida monte sibi dicato fabricatę fuerant, comburi non est passa.

¶ Quod deorum est instar) ad similitudinẽ. Nam animi vt Dii sunt immortales. Hæc autẽ a poeta narrantur, vt aptius Ardeæ vrbis in auẽ Metamorph. subiũgat. nã Ardea patria fuit Turni, quã Victores Troiani cũ incẽderẽt, forte auis ex incendio nũquã antea uisa euolauit, quæ à nomine vrbis Ardea fuit appellata. {Fabulã hãc & Maphæus tractat in libro quẽ Virgilianis superaddit, sed ille ultro ac spõte sua incensam Ardeam sentire videtur.

Ardea.

ADDI.

Ita enim habet versus.

Nanque ex diuersa caderent dum parte Latini.

Et calido Turnus fœdaret anguine terram,

Vrbem ingens flamma, & muros inuaserat altos.

Fumabatq; rutis miseri patris Ardea tectis &c.

Fuerunt autem qui incendium hoc ad Annibalis tempora referrent, eo adducti videlicet, quòd poeta dixit, Quam postquam Barbarus ensis Abstulit. Quasi Barbarus ensis non satis commode aut recte de Troiano diceretur. Deinde etiam Sereni cuiusdam authoritate nitẽtes, cuius verba in hunc modum citant. Illud nanque Ouidii metamorphoseos fabulosum est, incensam ab Annibale Ardeam, & in hanc auẽ conuersam. Quasi non potuerit pro Aenea, Annibalis nomen perperam irrepere, aut à librariis falso substitui. Neque enim hic Ouidius, quæ tempore belli Punici, sed quæ temporibus Aeneæ accidissent, describere voluit. Quod siquid difficultatis adeo habeat hic locus, malim pro Quã, Quẽ legere, vt de Turno intelligeretur, eo scilicet ense Barbaso, hoc est, Troiano interempto, deinde & Ardea incendio consumpta, ex fauillis accinere huius Ardeam auem prognatam. Sed hoc puto durius. Itaque veterem interpretationem retineamus.} ¶ Soceri) Latini regis. ¶ Vicisse) victoriam. verbum pro nomine positum est. Sic Persius: scire tuum nihil est. ¶ Deponendi'que pudore) bella subaudiamus. vtrunque enim pudebat deponere bellum. ¶ Turnusq; cadit,) ab Aenea interfectus. ¶ Barbarus ensis) Troianus. ¶ Abstulit) sustulit, deleuit. ¶ Patuerunt) dissoluta fuerunt. ¶ Congerie è media) è medio rogo. ¶ Præpes,) auis. nam præpetes aues maiores dicuntur, quæ volatu suo dant augurium.

Vero ĩ nymphas eas marinas cõmutauit. ¶ In pinea tecta) periphrasis est nauium, quæ ex pineis tabulis cõficiũtur.

RAPH.

¶ Mulciber,) Vulcan⁹, ignis. ¶ Inflati buxi) tibiæ quæ ex buxo conficitur. ¶ Domitis leonibus) currus enim Cybeles, vt in superioribus scripsimus, à leonibus trahitur. ¶ Irrita) vana. ¶ Sacrilega dextra hypallage est. ipse.n. sacrilegus intelligitur. ¶ Astræi turbant) Astræi uenti Auroræ & Astræi gigantis filii. Sic.n. & Hesiodus in Theogonia.

Astræi ADDI.

Αστραίῳ δ' Ἠὼς ἀνέμους τίκε καρτεροθύμους

Ἀργέστην, Ζέφυρον, Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον,

Καὶ Νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.

Naues Aeneæ ĩ nymphas

¶ Stuppea retinacula.) periphrasis est orarum, idest funium, quibus naues ad terram religantur. ¶ Robore mollito,) duricie molli facta. ¶ In corpora ver.) in carnes. ¶ Carina sub. (lignũ suppositum. Nam carina proprie lignum est illud quo fundum nauis in duas distingui partes videtur. ¶ Lina funes ex lino confecti. ¶ Cœrulus color) niger. ¶ Durisq; in montibus ortæ. Molle fre.) antitheton elegans, quo maxime sensus adornatur, Duri nanque opponitur molli. ¶ Nec eas sua tangit origo) hoc est nihil mouentur cupiditate suæ originis videndę. Nihil curãt redire in mõtes, vbi sunt ortæ. ¶ Nariciæ ratis) sic quidem legitur, vt intelligatur nauis Aiacis Oilei, qui fuit Naricius. Mihi vero magis Neritiæ videtur legendum, vt de Vlysśis naufragio sentire poetam intelligamus. Neritus enim mons est Ithacæ, patriæ Vlysśis, vnde Neritius declinatur.

Nauis ĩ scopulum.

¶ Puppes Al.) Alcinous Vlyssem, quem naufragiũ hospitio susceperat, instructa naue in Ithacam vehendum curauit, sed nauis ipsa in scopulum, qui est post Phalacrium Corcyræ promontorium, simili specie transfigurata fuisse à Neptuno in. xiii. Odyss. ab Home. narratur. ¶ Animata clas.) transmutata classe in nymphas animam habẽtes.

Ardea in auem.

Arma Aetola sibi. Rutuli sine uiribus illis
Bella infausta gerunt, multum'q; ab utraq; cruoris
Parte datur. fert ecce auidas in Pinea Turnus
Tecta faces, ignes'q; timent, quibus unda pepercit.
Iam'q; picem, & ceras, alimenta'q; cætera flammæ
Mulciber urebat, perq; altum ad carbasa malum
Ibat, & incuruæ fumabant transtra carinæ.
Cum memor h s pinus Idæo uertice cæsas
Sancta Deum g nitrix tinnitibus æthera pulsi
Aeris; & inflati compleuit murmure buxi.
Per'q; leues domitis inuecta leonibus auras
Irrita sacrilega iactas incendia dextra
Turne ait, eripiam, nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes, & membra meorum.
Intonuit dicente Dea, tonitruq; secuti
Cum saliente graues ceciderunt grandine nimbi.
Aeraq;, & tumidum subitis concursibus æquor
Astræi turbant, & eunt in prælia fratres,
E quibus Alma parens unius uiribus usa
Stuppea perrupit Phrygiæ retinacula puppis,
Fert'q; rates pronas, medio'q; sub æquore mergit.
Robore mollito, lignoq; in corpora uerso,
In capitum facies puppes mutantur aduncæ,
In digitos abeunt, & crura natantia remi,
Quodq; sinus fuerat, latus est, mediis'q; carina
Subdita nauigiis, spinæ mutantur in usum.
Lina comæ molles, antennæ brachia fiunt,
Cœrulus ut fuerat, color est, quasq; ante timebant,
Illas uirgineis exercent lusibus undas
Naiades æquoreæ, duris'q; in montibus ortæ,
Molle fretum celebrant, nec eas sua tangit origo,
Non tamen oblitæ quàm multa pericula sæpe
Pertulerint pelago iactatis sæpe carinis
Supposuere manus, nisi si qua uehebat Achiuos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Naues Aeneæ docet in speciem nympharum versas Deorum voluntate ex recordatione suorum, Neritiam nauẽ vidisse lætas pereuntẽ naufragio. Item Alcinoi nauem Pelasgos portantem saxo durescere.

Cladis adhuc Phrygiæ memores odere Pelasgos,
Neritiæ'q; ratis uiderunt fragmina lætis
Vultibus, & lætis uidere rigescere puppes
Vultibus Alcinoi, saxum'q; nigrescere ligno.

ARG. FABVLAE SEQ.

Turno ab Aenea interempto Ardea vrbs regnum Turni incendio ad cinerem redacta, ex qua volucris emissa est, quæ patriæ eius nomine vocaretur a posteris Ardea.

Spes erat in nymphas animata classe marinas
Posse metu monstri Rutulum desistere bello.
Perstat, haberq; Deos pars utraq; qd'q; Deorum est
Instar, habent animos nec iam dotalia regna,
Nec sceptrum soceri, nec te Lauinia uirgo,
Sed uicisse petunt, deponendi'que pudore
Bella gerunt, tandem'que Venus uictricia nati
Arma uidet, Turnus'que cadit cadit Ardea, Turno
Sospite dicta potens, quam postquã barbarus ensis
Abstulit, & tepida patuerunt tecta fauilla,
Congerie è media tum primum cognita præpes,

Ouid. Metamor.

RAPH. ¶ POSITVS) sepultus. ¶ Tribuit'q; vocabula monti.) Auentinus enim vnus ex collibus Romæ vrbis, ab Auentino rege illic sepulto fuit cognominatus quàquam Varro alias quoque huius nominis origines tradat. ¶ Summa gentis.) præstantissimæ. ¶ Fallitur hoc loco Regius, qui summæ gentis, pro summam gentis, legit, Palatinum'que

ADDI. pro Proca, inter reges accipit, Ita enim hic versus in ipsius editione habetur. Iam'que Palatinus summæ Ioca gentis habebat. Cum verior lectio sit, Iam que Palatinæ summam Proca gẽtis habebat. Vt summa gentis accipiatur, pro, imperio, & summa parte gentis Palatinæ, hoc est, quæ circa Palatium & ea loca, vbi postea Roma condita fuit, tum habitabat. Neque enim alibi legitur, Albanorum regum aliquem Palatinum dictum, aut eundem Auentino successisse. Sed Dionysius & ipse etiam Ouidius infra in Fastis post Auentinum, Procam numerant patrem Amulii & Numitoris.)

Tribuit, hoc loco præsens tẽpus est nõ præteritũ.

¶ Pomona) Dea fuit pomorum, vnde etiam fuit Pomona vocata. ¶ Latinas iter Hamadr.) Hamadryades nanq; dicuntur nymphæ, quæ vnà cum arboribus exoriũtur & occidunt. Vnde etiam nomẽ sumpserunt. ἅμα nanque simul, δρῦς δρυὸς dicitur quercus. ¶ Solertius) diligentius. ¶ Vnde te. no.) Pomona. n. à pomis nomen est consecuta. Poma vero dicuntur omnes fructus quicunque ex arboribus nati esui sint apti, siue molli, siue duriore cortice tecti, quamuis Macr. atq; Ser. Poma a nucibus distinguentes scribant nuces generaliter vocari, quæ duriore cortice teguntur. Poma vero quæ molliore. Sed pomum generale nomẽ est omnium fructuum, quicunque ex arboribus nascũtur, cum ex aliorũ scriptorum, tũ ex Ouidii verbis aperte colligi potest. ¶ Non syl. il.) Pomona inquit, non amat syluas vt venetur, non amnes vt piscatũ eat. ¶ Felicia poma) dulcia, non amara, & aspera. ¶ Nec iaculo grauis est) nec dextra Pomonæ inquit iaculum gestat, sed falcem, qua luxuriantes ramos recidat. ¶ Luxuriem) luxuriantes ramos. ¶ Premit) recidit. ¶ Con pescit) cohibet. ¶ Lignum) surculum alterius arboris. ¶ Alieno alumno) surculo ex alia arbore in aliam translato. ¶ Fibras) tenuiores, subtiliores'que radices. ¶ Vim agrestum) violentiam rusticorum. ¶ Pomaria) pomaria loca arboribus

Pomona hamadryades.

a. i. Syluanus'q;

Vertũnus

Monte iacet positus, tribuit'q; uocabula monti.
Iam'q; Palatinæ summam Proca gentis habebat.
Rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit solertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus,
Vnde tenet nomen. non syluas illa, nec amnes,
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes.
Nec iaculo grauis est, sed adunca dextera falce,
Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescit, fissa modo cortice, lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno.
Nec sentire sitim patitur, bibulæ'q; recuruas
Radicis fibras labentibus irrigat undis.
Hic amor, hoc studiũ. Veneris quoq; nulla cupido (est.
Vim tamen agrestum metuens pomaria claudit
Intus, & accessu prohibet, refugit'q; uiriles.
Quid non & Satyri saltatibus apta iuuentus
Fecere? & pinu præcincti cornua Panes?
Silenus'q; suis semper iuuenilior annis?
Qui'que Deus fures, uel falce, uel inguine terret?
Vt potirentur ea? sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, uerũ'que fuit messoris imago.
Tempora sæpe gerens, fœno religata recenti,
Desectum poterat gramen uersare uideri.
Sæpe manu stimulos rigida portabat, ut illum
Iurasses fessos modo disiunxisse iuuencos.
Falce data, frondator erat, uitis'q; Putator.
Induerat scalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra
Innitens baculo, positis per tempora canis
Assimulauit anum, cultos'que intrauit in hortos,
Poma'que mirata est, tanto'que potentior (inquit)
Omnibus es nymphis, quas continet Albula ripis
Salue uirginei flos intemerate pudoris,
Pauca'q; laudatæ dedit oscula, qualia nunquam
Vera dedisset anus, gleba'que incurua resedit
Suspiciens pandos autumni pondere ramos.
Vlmus erat contra speciosa nitentibus uuis,
Qua'm socia postquam pariter cũ uite probauit,
At si staret (ait) cælebs sine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet.
Hæc quoque quæ iuncta est uitis, requiescit in ulmo,
Si non iuncta foret, terræ acclinata iaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris huius,
Concubitus'q; fugis, nec te coniungere curas.

frugiferis consita dicuntur, atque pomorum repositoria. ¶ Satyri) Dii sunt syluestres magnopere saltu gaudentes. ¶ Panes) Dii sunt pastorum cornuti. ¶ Silenus'que suis) Silenus Bacchi fuit nutricius voluptati maxime dedi tus. Satyri autem senes (vt scribit Pausanias) Sileni vocantur. ¶ Qui'que Deus) periphrasis est Priapi. ¶ Hos quoque Vertumnus) Vertumnus Deus est bene vertendarum rerum, hoc est vẽdendarum atq; emendarũ, à vertendo dictus, quod se in varias verteret formas, vt ipse de se apud Propertium narrat, Opportuna mea est cunctis natura figuris. In quæcunque voles verte, decorus ero. Inde Vertumnalia dicta sunt, quæ mense Octobri in honorem Vertumni celebrabantur, vt auctor est Varro, Vertumnus autem Romæ in uiro Thurario sacellum habuit, vt Pedianus, Porphyrio'q; scribunt. ¶ Neq; erat felicior illis) nam eũ quoque Pomona aspernabatur. ¶ Duri messoris) asperi, ac laborum patientis. ¶ Messor autem est qui frumenta metit ac secat. ¶ Desectum gramen) periphrasis est fœni, per quod significat Vertumnum fœnisecæ figuram aliquãdo suscepisse. Varias autem Vertũni Metamorphoseis poeta describit. ¶ Sæpe manu sti mulos) sæpenumero inquit in bubulcum Vertumnus cõmutabatur, vt Pomona potiri posset. ¶ Frondator erat) frondator dicitur frondium putator. ¶ Induerat scalas) sumpserat, si autem coniunctio subaudiatur. ¶ Lecturum) collecturum. (Redimitus tempora) circundata habens tempora. ¶ Tantoq; potentior inquit) quanto cultiores habes hoc tos subintelligamus ¶ Intemerate) inuiolate. ¶ Qualia nunquam) facete hæc à poeta inferuntur. lasciuiora que ait fuisse Vertumni oscula, quàm quæ à vera vetula vnquam dari potuissent. ¶ Pandos) curuos. ¶ Autumni pondere) hoc est pomis. ¶ Contra) e regione. ¶ Probauit) commendauit, approbauit. ¶ At si staret ait cœlebs) his similitudinib. vult persuadere Pomonæ Vertumnus, vt nubat, cũ præsertim a multis petatur. ¶ Cœlebs) sine cõiuge Vites. n. sic vlmos amplectũtur, vt uxores viros. Cœlibes. n. dicũ q fine coniuge uiuunt, quasi cœlestẽ uitã agẽtes. ¶ Sine palmite) sine uite. Nã palmites uitiũ rami dicũ uuas ferentes. ¶ Peteretur) expeteretur. ¶ Non tangeris) non moueris.

in uarias figuras.

Satyri

Panes

Silenus.

Vertumnus deus.

Cœlibes

RAPH.

CHELENAE nō pluribus esset) Helenæ pulchritudo notior est quàm vt hoc loco sit commemoranda. Sollicitata)uexata. Nec quæ Lapitheia mouit)Hippodamiam dicit, cuius pulchritudine bellum fuit excitatum inter Lapithas & Cētauros, vt in. xii. copiose narraf. Lapithæ aūt populi fuerunt Thessaliæ a Lapitho Peeiphātis filio cognominati. Nec coniux timidi aut audacis Vlyssei) timidi i pugna, audacis i struēdis insidiis. Penelope vero Vlysis vxoe formosissima fuisse scribitur, & a quamplurimis procis amata. Auersceis)aspemeris. Hanc anū) seipsum ostendit cum quadam senili grauitate Vertumnus. Vulgares tædas) nuptias p synecdochen. A parte nanq; totum intelligimus. Quinque faces nāque ex tæda arbore cōfectæ nouæ nuptæ præferebanf.

Proci

Procoꝶ amatoꝶ quibus nihil est Icōstantius. Proci autem à prouocando, hoc est à petendo dicti, qui mulieres I matrimoniū petunt. vnde & ꝓcaces a nimium petendo meretrices dicūtur. Deuouet)dedicat, destinat. Sanè deuouere hoc loco in bonam accipitur partē, alibi in malam. Virgilius.

a.l. virgines.

Præcipue infelix pesti deuota futuræ. Decoris pulchritudinis. Fingetur)formabitur, trāsfigurabitur. Primus habet) primitiæ enim frugū Vertumno dicabantur: vt ipse apud Propertium commemorans causas cue Vertumnus dicatur ait. Seu quia vertētis fructum percipimus anni, Vertumni rursus credidit esse sacrum. Primū mihi variat liuentibus vua racemis, Et coma lactēti spicea fruge tumet. Hic dulces cerasos, hic autūnalia pruna Cernis, & æstiuo mora rubere die. Insitor hic soluit pomosa uota corona. Cum prius inuito stipite mala tulit. Cum succis mitibus)dulcibus, suauibus. Miserere ardentis) ardēter te amantis. Idaliam) Venerem ab Idalio Cypri nemore dictam. Rhānusidis irā)

Rhamnusia.

Rhamnusis quæ & Rhānusia dicitur, pro Nemesi ponitur. quæ Dea vlciscitur superbos, à Rhānūte Atticę vico, vbi maxime colebatur, denominata. Cuius quidē in Capitolio sacellū est, quāuis noīe careat Romano, vt Plin. scri. (lib. xi. cap. xlv. & rursum li.

ADDI.

Atque utinam uelles. Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quæ Lapitheia mouit
Prælia, nec coniux timidi, aut audacis Vlyssei.
Nunc quoque cum fugias, auerseris'q; petentes
Mille uiri cupiunt, & Semideiq;, Deiq;,
Etquæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu si sapies, si te bene iungere: anum'q;
Hanc audire uoles, quæ te plus omnibus illis,
Plusquam credis amo, uulgares reiice tædas.
Vertumnum'q; tori socium tibi delige, pro quo
Me quoq; pignus habe. neq; enim sibi notior ille ē,
Quàm mihi, nec toto passim uagus errat in orbe.
Hæc loca magna colit. nec uti pars magna procorū,
Quàm modo uidit, amat. tu primus, & ultimus illi
Ardor eris, soliq; suos tibi deuouet annos.
Adde quòd est iuuenis, quòd naturale decoris
Munus habet, formas'q; apte fingetur in omnes.
Et quod erit iussus (iubeas licet omnia) fiet.
Quid? quòd amatis idē? qd? quæ tibi poma coluntꝰ
Primus habet? lætaq; tenet tua munera dextra.
Sed neque iam fœtus desyderat arbore demptos,
Nec quas hortus alit cum succis mitibus herbas,
Nec quicquam nisi te. miserere ardentis, & ipsum,
Quod petit ore meo præsentem crede precari.
Vltoresq; Deos, & pectora dura perosam
Idaliam, memorem'q; time Rhamnusidis iram.
Quoq; magis caueas (etenim mihi multa uetustas
Scire dedit) referam tota notissima Cypro
Facta, quibus flecti facile, & mitescere possis.

ARG. FABVLAE SEQ.

In insula Cypro Anaxarete fuit ex progenie Teucri Salaminii, quæ forma cæteras gentes * eiusdem ciuitatis supergressa est. Sed vt pulchritudo eminens fuit, ita propter aspernationem uirorum abominanda omnibus. Quam cum Iphis eiusdem ciuitatis amore diligeret, neque aditum ad eam haberet dolens quod in tam grauem sortem incidisset, ne diutius doleret, ad extremum noctu clam ante fores puellæ suspendio se liberauit. Cui cum funus pro dignitate fortunæ per publicum maxima frequentia duceretur, & illa patientissime ex superiori parte domus prospiceret, ob nimiam crudelitatem, animiq; duritiam in uestigio sui a Venere saxo durata est, ita vt apud Salaminios species eius prospicientis Veneris nomen acceperit. Dehinc Vertumnus rediens in suam speciem Pomona potitus est.

Viderat a ueteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus.
Viderat, & totis perceperat ossibus ignes,
Luctatus'q; diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina uenit.
Et modo nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes orauit alumnæ,
Et modo de multis alicui blanditus amicis,
Sollicita petiit perpensum uoce fauorem.
Sæpe ferenda dedit blandis sua uerba tabellis.
Interdum madidas lachrymarum rore coronas
Postibus intendit, posuit'q; in limine duro
Molle latus tristis'q; feræ conuitia fecit.
Sæuior illa freto surgente, cadentibus Austris,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc uiuum radice tenetur,
Spernit, & irridet, factisq; immitibus addit
Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amātē.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis. & ante fores hæc uerba nouissima dixit.
Vincis Anaxarete, neque erunt tibi tædia tandem

xxviii. capi. ii. de simulachro autem eiusdem deæ ab Agoracrito Rhamnunti consecrato, idem Plinius lib. xxxvi. cap. v.) Vetustas)senectus, Senes nāque iccirco prudentiores videntur, quia multarum rerum peritiā habent. Multa scire dedit)multarum rerum peritiam habent. Multa scire dedit)multarū rerum peritiā mihi tribuit. Est enim verbum pro noīe positum, quale est illud Persii Scire tuū nihil est. Viderat à ueteris) Iphis Cyprius Anaxeretes puellæ amore captus, cū nullis precibus ea posset potiri, vitam finire decreuit. Ad ianuam igitur amatæ cū se suspendisset, maximo mœrore matrē affecit. Cum vero funus efferetur, Anaxarete ad fenestram accedens, vt inde exequias spreti iuuenis spectaret, in saxū fuit cōmutata. Veteris Teucri)de Teucro Telamonis filio Itelligimus, qui propter mortē Aiacis à patre domo pulsus Salaminā in Cypro condidit. Miserum amorē)eā n: a qua nō amabatur amabat. (Sollicita uoce)plusquā diligenti oratione. Perpēsum fauorem) impensum & magnum, ac diligenter aladuersum. Ea autē oīa describit Ouidius, quibꝰ amatores vtuntur, vt puellis amatis potiri possint. Intendit)alligauit. Posuitq; in limine duro Molle latus)antitheton est. Durū nanque opponitur molli. Iphin autem sæpenumero in limine ianuę Anaxeretes iacuisse ait. Cōuicia fecit)maledixit. Seræ) quæ ianuā clausam tenebat. Sæuior illa freto surgente) quod in tempestatem excitatur. Cadentibus Austris) flare desinētibus. Tunc enim sæuissimi sunt. Norici populi sunt Alpini ferro abundantes. Quod adhuc viuū radice tenetur) hoc est qd nōdum e terra est effossum. Saxa enim nondum a sua radice auulsa, & viua dicuntur & duriora sunt. Spernit & irridet) Anaxaretedis Iphi humilitatem contemnens illius querelas irridet. Factis immitibus)asperis, crudelibus. Illum nāque a ianua foetasse depulit. Et spe quoq; fraudat amantem) quod crudele admodū videtur. Fraudat)priuat.

Iphis Anaxarete

Norici

CET

Vlla ferenda mei lætos molire triumphos,
Et Pæana uoca nitida'q; incingere lauro.
Vincis enim, morior'q; libens. age ferrea gaude.
Certe aliquid laudare mei cogeris, erit'q;
Quo tibi sim gratus, meritum'q; fatebere nostrum.
Non tamen ante tui curam excessisse memento,
Qua'm uitã, gemina'q; simul mihi luce carẽdũ est.
Nec tibi fama mei uentura est nuncia leti,
Ipse ego ne dubites, adero, præsens'q; uidebor
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
Si tamen o Superi mortalia facta uidetis,
Este mei memores. nihil ultra lingua precari
Sustinet, & longo facite ut narremur in æuo,
Et quæ dempsistis uitæ, date tempora famæ.
Dixit & ad postes ornatos sæpe coronis
Humentes oculos, & pallida brachia tollens,
Cum foribus laquei religaret uincula summis,
Hæc tibi serta placent crudelis, & impia dixit,
Inseruit'q; caput. sed tum quoque uersus ad illã est,
Atq; onus infelix elisa fauce pependit.
Icta pedum motu trepidantum, & multa timentũ
Visa dedisse sonum est, adaperta'q; ianua factum
Prodidit. exclamant famuli, frustra'q; leuatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexa'q; frigida nati
Membra sui, postquam miserarum uerba patẽrum
Edidit. & matrum miserarum facta peregit,
Funera ducebat mediam lachrymosa per urbem,
Lurida'q; arsuro portabat membra feretro.
Forte uiæ uicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit duræ'q; sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam tam Deus ultor agebat.
Mota tamen, uideamus (ait) miserabile funus,
Et patulis intrat tectum sublime fenestris
Vix'q; bene impositum lecto prospexerat Iphin.
Diriguere oculi, calidus'q; in corpore sanguis
Inducto pallore fugit conata'q; retro
Ferre pedes, hæsit conata auertere uultus,
Hoc quoque non potuit, paulatim'q; occupat artus,
Quod fuit in duro, iampridem pectore saxum.
Ne'ue ea ficta putes, dominæ sub imagine signum
Seruat adhuc Salamis, Veneris quoq; noĩe tẽplum
Prospicientis habet quorum memor o' mea, lentos
Pone (precor) fastus, & amanti iungere nymphæ.
Sic tibi nec uernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia uenti,
Hæc ubi nequicquam formas Deus aptus in omnes
Edidit, in iuuenem redit, & anilia demit
Instrumenta sibi, talis'q; apparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima Solis imago
Euicit nubes, nulla'q; obstante reluxit.
Vim'q; parat, sed ui non est opus. in'q; figura
*Capta Dei nympha est, & mutua uulnera sensit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post Amulii ac Numitoris Albanorum regum interitum Romulus vrbis a se conditæ cœpit imperium. Qui cum aduersus Titum Tatium pro raptu uirginum dimicaret, hostis appropinquauit patriæ, quod vt Venus præsensit, portis obseratis vna patefacta est Tarpeia virgine prodẽte patriã. Venus profilis incolumitate a nymphis, quæ proximæ fanis erant, geminum petiit auxilium. Data ergo venia secundum portam quam Sabini arupturi erant, recluso fonte, scaturientes aquæ quæ antea latuerant humo sparsæ prelsus hostem auerterũt, victoriaq; potitus Romulus & rebus

KAPH. ¶ ET pæana voca) hoc est vocibus lætitiæ vtere, qualibus uoti compotes gaudia sua exprimere solent, vt alibi Ouidius. Dicite io Pæan, io Pæan dicite Pæan. Pæan ve- **Pæan** ro hymnus quoq; est in Apollinem, qui a triumphantibus canebatur. ¶ Incingere) coronare inquit viridi lauro, id quod triumphantes solẽt. ¶ Ferrea) dura atq; crudelis. ¶ Certe ali. mei co. lau. (qđ mihi ipse mortem consciui, vt tibi rem gratam facerem. ¶ Curam tui) amorem, quo te prosequor. ¶ Excessisse) a me subaudis. ¶ Gemina lu.) & uita mea, & te quæ mihi altera lux es. ¶ Crudelia lumi.) crudeles oculos. ¶ Humentes) lachrymãtes. ¶ Hæc ti. ser. pla.) huiusmodi inquit coronæ tibi sunt gratæ vt laqueo collum inserã. Hæc autem cum maxima Anaxaretes inuidia dicuntur. ¶ Inseruitq; ca.) laqueo subintelligatur. ¶ Elisa fau.) cõpressa ceruice. ¶ Icta) percussa. ¶ Famuli) Anaxaretes. ¶ Frustraq; le.) alleuatum. iã enim mortuus erat. ¶ Nã pa.) Iphidis subaudiatur. est autem parenthesis. ¶ Funera du.) ducendas ac celebrandas exequias curabat. ¶ Lurida) nigra, qualia sunt mortuorum mẽbra. ¶ Portabat) portanda curabat. ¶ Arsuro fe.) capulo cõburendo. Feretrum. n. vnà cũ cadauere comburebatur. ¶ Quã tam De. vl. age.) quã iã Nemesis superbiæ vltrix persequebatur. ¶ Tectum) cubiculum. ¶ Init) intrauit. ¶ Viaq; be. ip. le.) ordo est, Viaq; bene Anaxarete prospexerat Iphin lecto & feretro impositũ, cũ illius oculi diriguere. ¶ Diriguere oculi) cum subaudiendũ, vt intelligatur, cum oculi rigidi sunt facti. ¶ Hæsit) affixa est. ¶ Saxum) saxi duricies quæ paulo ante in pectore illius erat. **Salamis** ¶ Salamis) quæ & Salamin dicitur insula est cum vrbe eiusdem nominis, & vrbs in Cypro à Teucro Telamonis filio ædificata. & de hac hoc **Venus prospiciens** loco accipiẽdum. ¶ Veneris pro.) Venus prospiciens dicta videtur, quòd virginũ superbiam amatores contem- **a. l. Grata** nentium prospiceret, atq; prouideret. Nymphe autẽ cũ sit vocandi casus sine diphthõgo scribatur. {Immo prospi- **ADDI.** cientis cognomen accepit a spẽ & forma prospiciẽtis de fenestra Anaxaretes, quæ eã dem spẽ à Venere in saxum conuersa fuit. Quanq̃ alibi apud autores, eos qui restãt, neque fabulæ huius, neque cognomenti istius mentio vlla fit. Sed hoc temporum iniuriæ acceptum ferendum, quia lõge plures cum huius, tum aliarum rerum autores amisimus quam retinemus.} ¶ Lentos fa.) diuturnam superbiam. ¶ Sic ti.) optãtis est aduerbium hoc loco illud sic. ¶ In iu.) in iuuenilẽ figuram. ¶ Qualis vbi op.) quàm pulcher esset Vertũnus anili habitu deposito apta similitudine ostẽdit poeta. ¶ Inq; figu. Cap Dei nym. est) sic quidẽ legitur, sed namq; loco illius inq. vt reponatur sensus exposcit. Exponit enim poeta cur vi opus non fuerit. Nam Pomona forma Vertũni capta facile ei morẽ gessit. Hãc vero emendationẽ nostram inepti quidam Scalfornæ reprehendunt vt versum perturbantẽ, sic enim aiunt, Syllaba breuis natura produceretur, quasi vero hoc & ipsi non uiderimus, ac non illud secuti sumus, quod non solũ à grammaticis, sed a Fabio quoque Quintiliano præcipitur. S. literam sæpenumero in metro excludi. Quo quidem modo nulla uis carmini affertur. Sed de hoc quo- **ADDI.** que alibi plura. {Quos hic Scalfornias, vt ipse uocat, Regius sugillet, nescio. Illud certe uerum apparet, quod uulgo dici solet, Suum cuiq; pulchrum. Nam quod ad elisionẽ consonantis s, attinet, ut quidem constat, a ueteribus eam usurpari solitã fuisse, ita rursum ĩ toto hoc poeta exemplum eius alibi non extat, nec apud Virgil. qui tamẽ Ennianæ uetustatis amator fuit præter unũ illud. inter se coisse uiro & decernere ferro, quod tamen & ipsum in finem commatis siue tomes incidit. ut ea ratione defendi queat. Proinde utcũque debacchetur Regius in aduersarios suos, neminem puto, elisionis istius suæ astipulatorẽ inueniet, siue, Inq;, siue, atque, siue quomodocũque tandem legendum concedamus.} ¶ Et mutua uulnera sensit) nam & ipsa Vertũni amore cœpit ardere.

RAPH. ¶PROXIMVS Ausonias) ad historiam regũ Albanorũ intermissa narratione mutationũ Vertũni redit poeta. Nã Pa *.i. Proce vt supra annotaui mus. latini * Amulius & Numitor filii fuerunt, qui cũ ea conditione a patre regnũ Albanorũ accepissent, vt alternis annis regnarent, Amulius semel occupatũ imperiũ fratri reddere nũquã animum inducere potuit, sed Romulus & Remus ex filia Numitoris à Marte compressa nati, et Amuliũ interfecerũt, & regnũ auo restituerũt. Ipsi vero vrbẽ Romã ædificarũt, vbi cũ Romul⁹ oia ꝯposuisset iáq; senior eẽt effectus, Martis precib⁹ i Deorũ numerũ fuit trãslatus. ¶ Iniusti Am.) fratrẽ.n. cõtra ius & fas regno fraudauit. {Occiso ẽt filio illi⁹ Lauso vt. iiii. Fastorũ idẽ Ouid. meminit.} ADDI. *a.l. edidit ¶ Festis Pa.) Palilia festa erãt quæ in honorẽ Palis pastorũ Deæ celebrabant, qb⁹ Roma à Romulo & Remo cõdita fuisse dicit quæ dies à Priscis Romanis maxime celebrabãtur. Palilia. {Vt latius idẽ poeta docet. iiii. Fastorũ. Meminit aũt Plutarchus ĩ uita Romuli, & Propertius in fabula Tarpeiæ his verbis. ADDI.

Vrbi festus erat, dixere Palilia patres,
Hic primus cœpit manib⁹ esse dies. &c.

¶ Tatius, patresq; Sabini Bella gerunt) propter raptũ Sabinarũ. Nota est aũt historia. ¶ Arcisq; via Tarpeia reclusa) ordo est & sensus, Et Tarpeia virgo exuit atq; deposuit aĩam pœna dignã armis & scutis ĩ eã cõgestis post reclusam & aptã arcis viã. Notior est aũt hæc historia q̃ vt hoc loco sit pluribus repetẽda. Tarpeius aũt mõs ẽ, q postea Capitolinus fuit dictus. In bello aũt Sabino Tarpeia Tarpeii, q arci præsidebat, filia, Sabinorũ ornamẽtis, q̃ in sinistris gestabãt capta, hostibus ꝓdidit arcẽ, q cũ pacti essent se daturos id qđ in sinistris gestabant in eã scuta cõiecerunt, quo & fidẽ datã seruarent, & ꝓditricẽ vlciscerentur. {Vide Liuiũ li. i. ab vrb. con. Plutarch. in vita Rom. Dionysiũ lib. ii. qui varias veterum Historicorũ de ꝯsilio, & facto Tarpeiæ recẽset. Totam autem hanc rẽ ẽt Propertius descripsit. lib. iiii.} ADDI. ¶ Sati Curibus) Sabini. Nã Cures Sabinorum vrbs est. Cures ¶ Ore pre. vo.) silent. ¶ Et corpora uicta sopo.) Romanos somno oppressos. ¶ Iliades Romulus Iliæ filius. ¶ Iano loca iuncta tene. (templo Iani. Describit autẽ poeta mutationẽ aquarum frigidarũ in calidas. Nam in ipso prælio cum fugerẽt Romani precibus Romuli aquæ calidę scaturire cœperunt, quibus Sabini prohibiti sunt vlterius Romanos persequi. Poeta vero precibus Veneris id factum fuisse ait. ¶ Iani patẽtis) aperti. Nam Iani templum apertum significabat vrbem bello implicitam esse. clausum vero pace gaudere. Iani tẽplũ ¶ Lurida sul.) qđ luridum colorẽ & pallidum efficiunt. ¶ Fumante bitumine) ardente. Bitumen vero genus est picis facillime ignes contrahentis. {Eandem hanc fabulam describit idem poeta primo Fastorum. Nisi quod illic non nymphis, sed Iano calefactionem aquarum istam tribuit his versibus. ADDI.

Et iam contingerant (inquit Ianus) portam, Saturnia cuius
Dempserat oppositas inuidiosa seras,
Cum tanto veritus committere numine pugnam.
Ipse meæ moui callidus artis opem.
Oraq;, qua pollẽs ope sum, fontana reclusi,
Sumq; repentinas eiaculatus aquas.
Ante tamen madidis subieci sulfura venis.
Clauderet ut Tatio feruidus humor, iter.

vrbis compositis iura reddens populo, sicut pe[t]lerat mater, raptus in coelũ est, ita vt Quirinus nouo nomine uocaretur.

Proximus Ausonias iniusti miles Amuli
Rexit opes. Numitor'q; senex amissa neporum
Munere regna capit, festisq; Palilibus nrbis
Mœnia conduntur. Tatius, patresq; Sabini
Bella gerunt, arcis'q; uia Tarpeia reclusa
Dignam animam pœna congestis * exuit armis.
Inde sati Curibus tacitorum more luporum
Ore premunt uoces, & corpora uicta sopore
Inuadunt. portas'q; petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades. unam tamen ipsa reclusit,
Nec strepitum uerso Saturnia cardine, fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit,
Et clausura fuit nisi quod rescindere nunquam
Diis licet acta Deum, Iano loca iuncta tenebant
Naiades Ausoniæ gelido torantia fonte.
Has rogat auxilium, nec nymphæ iusta petentem
Sustinuere Deam, uenasq;, & flumina fontis
Elicuere sui, nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat unda.
Lurida supponunt fœcundo sulfura fonti,
Incendunt'q; cauas fumante bitumine uenas.
Viribus his, aliisq; uapor penetrauit ad ima
Fontis, & Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes,
Portaq; nequicquam rigidis promissa Sabinis,
Fonte fuit præstructa nouo, dum Martius arma
Indueret miles quæ postquam Romulus ultro
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus strata estq; suis, generi'q; cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis.
Pace tamen sisti bellum, nec in ultima ferro
Decertare placet, Tatium'q; accedere regno.
Occiderat Tatius, populis'q; æquata duobus
Romule iura dabas. posita cum Casside Mauors
Talibus affatur, Diuumq;, hominum'q; parentem.
Tempus adest genitor (quoniã fundamine magno
Res Romana ualet, & præside pendet ab uno)
Præmia iam promissa mihi, digno'q; nepoti
Soluere & ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi concilio quondam præsente Deorum.

Quod autem hic de Venere meminit poeta, & qđ eius cõsilio Sabini retẽti fuerunt, ei fictioni causam dedisse uidetur, quod eodem ioco Romæ, vbi pugna hæc commissa fuit, postea Veneris Cluacinæ simulachrũ dicatum fuit, quæ cognomentum hoc a Cluẽdo, hoc est, pugnãdo accepit, vt Plin. li. xv. ca. xxix. testatur. Et aquarum occasionẽ, a lacu, qui ibidem fuit, in quem Curtius equo præcipitatus, a se Curtium appellari fecit, traxisse poetam verisimile est. Cuius & Liuius, & Plutar. & cæteri meminere.} ¶ Certare Alpino rigori) contẽdere cum Alpium frigore, qđ est vehementissimum. Est autem constructio Græca, certo nanq; tecum non tibi Latine dicimus. ¶ Rigidis Sabinis) seueris. ¶ Præstructa) obstructa, obturata. ¶ Martius miles Romanus. A Marte nanque per Romulum originem ducunt Romani. ¶ Strata est) coopta fuit. ¶ Generiq; cruorem) Romani. enim Sabinorum filias vxores acceperũt. ¶ Pace tamẽ sisti bellũ) interuentu Sabinarũ bellum illud fuisse sublatum notius est, q̃ vt sit exponẽdum. ¶ Tatiũq; accedere reg.) nam inter reliquas pacis conditiones hoc etiã placuit, vt Tatius vnà cũ Romulo æqua potestate, pa sibusq; honoribus regnaret. ¶ Occiderat Tatius) de morte Tatii, qui annis quinque cum Romulo imperauit, & Titus Liuius, & Dionysius Halycarnaseus copiose scribunt, Lauinii fuit interfectus a proximis legatorum, qui ad res repetendas missi nõ solum sua a Tatio non impetrarant, sed à Sabinis quibusdam inulto Romulo contra ius & fas perẽpti fuerant. ¶ Aequata) æqualia facta. ¶ Tempus adest soluere) figura est græca. Nam soluendi in soluta oratione diceretur. (Fundamine magno) firmo fundamento. ¶ Res Romana) imperium Romanum. ¶ Et præside pendet ab vno) & vnius præsidis & regis nutu regitur atque gubernatur. ¶ Dignoq; nepoti) Romulo. ¶ Imponere cœlo) in numerum Deorum referre.

¶NAM

(Nā memoro.memori q; animo pia uerba notaui)
Vnus erit, quem tu tolles in sydera cœli
Dixisti.rata sit uerborum summa tuorum.
Annuit omnipotens, & nubibus aera cæcis
Occuluit, tonitru'q;, & fulgure terruit orbem.
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ,
Innixus'q; hastæ, pressos temone cruento
Impauidus conscendit equos Gradiuus. & ictu
Verberis increpuit, pronumq; per aera lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati,
Reddentemq; suo non regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden corpus mortale per auras
Dilapsum tenues, ut lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere cœlo.
Pulchra subit facies, & puluinaribus altis
Dignior est qua'm * sit trabeati forma Quirini.

ARG. FABVLAE SEQ.

Hersilia coniux Romuli, cum fleret amissum coniugem post datam ei a Iunone immortalitatem Ora Quirini nuncupata est, quorum templa a populo Romano in colle Quirinali constructa sunt.

Flebat ut amissum coniux, cum regia Iuno
Irim ad Hersiliam descendere limite curuo
Imperat, & uacuæ sua sic mandata referre.
O & de Latio, o'& de gente Sabina
Præcipuum matrona decus, dignissima tanti
Ante fuisse uiri coniux, nunc esse Quirini.
Siste tuos fletus, & si tibi cura uidendi
Coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirino
Qui uiret. & templum Romani regis obumbrat.
Paret, & in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat uocibus Iris.
Illa uerecundo uix tollens lumina uultu,
O Dea (nāq; mihi, nec quæ sis dicere promptū est,
Et liquet esse Deam) duc o' duc inquit, & offer
Coniugis ora mihi quem si modo posse uidere
Fata semel dederint, cœlum accepisse uidebor.
Nec mora. Romuleos cum uirgine Thaumantæa
Ingreditur colles. ibi sydus ab, æthere lapsum
Decidit in terras, a' cuius lumine flagrans
Hersiliæ crinis cum sydere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor urbis
Excipit, & priscum pariter cum corpore nomen.
Mutat, Orāq; uocat, quæ nūc Dea iūcta Quirino ē

RAPH. ⁋NAM memoro) in memoria habeo. Alias memorare significat narrare est, aut ē parenthesis ordo nāque est, Tu mihi quondam & olim dixisti concilio Deorū præsente, vnus erit Romulus, quem tu ò Mors tolles & extolles in sydera cœli. ⁋ Et nubibus aera cæcis) hoc ex historia sumptum est. Nā Romulus, vt narrat. T. Liuius, cū ad exercitum recensendum concionem in cāpo ad Capræ paludē haberet, subito coorta tempestas cum magno fragore tonitribusq; tā dēso regē operuit nimbo, vt cōspectū eius concioni abstulerit, nec deinde in terris Romulus fuit visus. creditus est aūt a patribus pp morū asperitatem fuisse discerptus, sed plebi persuaserunt ipsum in sydera fuisse trāslatū. ⁋ Promissæ rapinæ) rapiendi Romuli e terris in cœlū. ⁋ Sēsit) cognouit. ⁋ Verberis) flagelli quo equi verberātur. ⁋ Nemorosi Pala.) nemorib* obsiti. Palatiū autē vnus est ex collibus Romanis, imperatorū sede clarissimus, qd nunc uulgus palatiū maius vocat. Palatium ⁋ Nō re.iu.) regi nō couenientia. Delitibus.n. (* a.l. qualis.) imperatorū iu dicabat. {Aut, nō regia, p, ciuilia, & æqualia, cuiusmodi nō a regib* qui oia suo arbitrio moderant, sed in repub. & ciuitatibus æqli iure, & iisdē legib* cōstitutis dūt.} ADDI. ⁋ Suo Qui.) suis Romanis. ⁋ Intabescere) liquescere, atq; cōsumi. ⁋ Et pul.alt.) sedibus atq; altaribus excelsis. Puluinaria nāq; lecti dūr, q in Deorū tēplis sternebātur. ⁋ Trabeati) trabea induti. Nā Romulus dum viueret trabea veste utebatur. Romulus in deum. Trabeatū aūt gña sunt tria, vt scri. Sueto. in libro de gñe vestiū. Vnū quod Dus sacratur, qd' totū est purpureū. Alterū est regū qd' quidē est purpureū, sed albo infectū. Tertiū est augurale de purpura & corola * mixtum. (* a.l. cocco) {Alii legunt. Et puluinarib* altis Dignior est qualis trabeati for. Quir. Vt sit sēsus, talē tunc apparuisse, qualis postea imago aut effigies ei* cū trabea, siue trabea induti, pingi, ac fingi cōsueuit.} ADDI. ⁋ Limite cu.) arcū dicit p quem Iris decurrere dicitur. Hersiliæ autem Romuli vxoris Metamorpho. exponit poeta. nam & ipsa in Deā noie Orā fuit cōuersa. ⁋ Nūc esse Quiri. qui in Deorū numerum translatus est. ⁋ Siste tu. fle. hoc est tuis fletibus finem impone. ⁋ Pete lucū) vade ad lucū. ⁋ Colle Quirino) qui a Quirino, Quirinalis fuit cognominatus. ⁋ Romani regis) Romuli qui post mortem Quirinus fuit appellatus. ⁋ Per ar.pi.) per arcus variis coloribus distinctos. Hersilia in Deum. ⁋ Et liquet) constat. ⁋ Offer) ostende. Ora) faciē, figurā. ⁋ Cœlum ac.vi.) felix mihi esse videbor. ⁋ Cū vir. Thauman. cum Iride Thaumātis filia. ⁋ Romuleos col.) Quirinalē collē. ⁋ Cessit) recessit. ⁋ In auras) in aerē. ⁋ Notis amicis. ⁋ Romanæ cō di.vr.) Romul*. ⁋ Et pri.pari.) nā corpus ex mortali effectū est imortale, & pro Hersilia Ora fuit cognominata. ⁋ Quæ nūc Dea iun. Quiri.est) nā Ora in tēplo Romuli colebatur.

COEL. Rhod. ⁋PORRO in noctibus Atticis, Horam reperias pro dea Quirino cuncta, quā Hersiliā Ouidius intelligat Metamorphoseon quartodecimo, cum ita canit

Hanc manibus notis Romanæ conditor vrbis
Excipit & priscū pariter cum corpore nomen
Mutat, Horāq; vocat, quæ nūc dea iūcta Quirino est.

In veterū monumētis obseruatū & illud, vasa dici horoscopa, quibus commōstrātur horæ, quæ & heliotropia vocitata interim cōperiuntur, si solis & vmbrarū rōne cōstēt. Porro notationem genitalis horæ, horoscopō quoq; vocant qd' quinto Ciuitatis diuinæ Aurelius August. scribit, vñ illud pdut Persianū.

Geminos horoscope varo
Producis genio.

Et verbū horoscopare, quo vtatur Manilius, & signa horoscopātia apud Firmicū. Solis vero vmbilicus (quē & stilum hemisphærii dicunt mōstrātis horas) est, quem gnomonē itē appellamus, & sciatheran, cuius vmbra inter noscuntur horæ, vnde & ipsa vmbrarū ratio gnomonice dicta, ab Anaximene Milesio inuenta. Qui item primus sciathericum excogitatū ostēdit Lacedæmone: vel, vt alii Anximander.

IACO Cōstātiꝰ Fanensis. NI Prius in scopulū, qui nūc quoq; saxeus extat. Trāsformata foret) Scyllæū dicit, quod ita appellatū ait Procopius in tertio de bello. Gottorum quòd magna latronū multitudo (quos Græci συλλάκτως vocāt) vsq; ad sua tpa eum sinū incoluerit Nō quòd Scylla mulier mōstrosa ac belluina forma ibi habitauerit. Fraudē & periuria quōdā Cercopū exosus) Cercopes in Lydia populos fuisse Zenobius tradit immāsueti ingenii atque fallacis, q cū i Herculē apud Omphalen existentē multa dixissent cōuicia ab ipso domiti & supplicio affecti fuerunt. Iidem cum Iouē postea voluissent decipere ab ipso mutati fuerunt in saxum. vnde illa nata sunt prouerbia quæ narrat interpres ἀγορὰ κερκώπων, idest forum Cercopum & κερκωπίζειν id est cercopizare in prauos & pessimorum homines morū. Quæ non retulissem nisi impressores corrupissent. ⁋ Mors erat ante oculos minimum tamen ipsa doloris) Ordo est. Ipsa mors minimum tamen, id est minima pars doloris erat ante oculos. Sensus autem talis. mors (si dolorem consideres, quem mortis imagine mens mea sustinebat) mīnima erat doloris portio, ac pene nihil, quia mori desiderabam. sed tam durum mortis genus formidabam. ⁋ Hoc autem declarat inferius cum ait. Mortemq; timens cupidusque mori. ⁋ Nimuq; Elpenora vini) Ex homeri sententia dictū,

qui vndecimo Odysseæ tradit Elpenorē immoderato vino ebrium in domo Circes e scalis decidisse ac fracta colli iactura obiisse. Ouid. tertio tristium. At miser Elpenor tecto delapsus ab alto. & in Ibin Neue gradus adeas Elpenore cautius altos. Vimq; feras uini quo tulit ille modo ⁋ Et reddidit omnia votis) in quibusdam exēplaribus lego omina, quod non displicet, vt sit sensus. bene vouētibus bona vouisse Circen, quemadmodum mos est vt fiat. vt cū bonā diē vouenti bona dies & annus respondetur. ⁋ Signū ostēdens iuuenile) In meo codice legitur iuuenale, quod non minus probo. Nam Iuuenalis ab antiquioribus potius q̄ Iuuenilis dicebatur. Vñ Iuuenalia & Iuuenales ludi Tacito, Suetonio, Capitolino, & aliis. Nunc Iuuenalis & Iuuenilis dicitur vt author est Priscianus i quarto. ⁋ Quasq; Numici.) Numicus & Numicius, hic fluuius dicitur, quāuis aliqui cōtra sentiant. Silius in. viii. Haud procul hinc paruo descendens fonte Numicus Labitur. Sed dāda venia iis, qui Numicū dici posse inficiātur, qm̄ hic Siliū versus cū multis aliis in omnibus ferè codicibus desiderabatur. qui a nobis sunt restituti, vt in primæ collectaneorum Hecatostys capi. xcii. apparet. Puteolosq; sinus. Puteolos a puteorū olore. i. malo odore dictos existimat Stepha. atq; esse compositum nomē. Festus non, sed vel a puteo verbo. i. fœteo deriuatos. pp olidum aquæ putorē: vel a puteis arbitrās, quorū ibi esset multitudo: vt olidas illas aquas exciperent. Sed aduertas velim Festi codicē esse corruptū. ⁋ Fert ecce auidas in pinea Turnus Tecta faces.) Melius texta. Idē primo Fast. Pinea nō sano ter pede texta ferit. & alibi. Pinea texta sonant. ⁋ Et lætis uidere rigescere puppes uultibus Alcinoi: saxūq; increscere ligno) Lego puppē Homeri testimonio & Procopii quorū hic in. iiii. de bello Gottorū sic inquit. Nauē ex alba petra: quæ in Phæacide regione apud mare uisitur, aliqui eā esse autumāt: qua Vlysses Ithacā fuit aduect⁹. bīi externorū militū ducē gessit, Sed literis insculptis declatur a mercatore quodā Ioui Casio oblatā: quē incolæ venerantur, Et ciuitas vbi hæc spectatur nostris et tēporibus Casiopolis appellatur. Clarus subit ecce Latino.) Clarus nomen propriū est hoc loco nō adiectiuū. Significatq; eū regē qui Alba dictus fuit Nā poetis mutare interdū noia conuenit authore Seruio. Clarū autē appellauit quē cæteri Albā, ob id quod oia alba eadē clara sunt. Et ne Clarū significare Albam quid dubites: vide quo modo in. iiii. Fast hoc idem poeta ipse est æmulatus. Subit Alba Latinū. ⁋ Epit⁹ ex illo) .i. post illū Clarū intellige: non aūt post Latinū, vt nonnulli exponunt, quia cōtra te stabunt oēs historici cū eodē poeta: qui ibidē ait, Proximus est titulis Epitus Alba tuis. ⁋ Feroxq; Acrota). Quemadmodū Albā mutato noie Clarum appellauit, ita Agrippā nūc Acrotam uocat. quod nomen q̄si ne plausu potest interpretari: Estq; conuenientissimū cognomen Agrippæ. nā qui iuterioribus pedibus nascuntur (cum nō sine summo id periculo fiat) omni plausu penitus vacāt, ⁋ Silenusq; suis semper iuuenilior annis.) in quibusdā codicibus legitur, Syluanus. Sed magis placet Silenus. Idem in Fastis. Nequitia est quæ te non sinit esse Senem.

⁋ Sæuior illa freto surgenre cadentibus Austris.) In nōnullis exemplaribus lego Hœdis. quod non displicet. qm̄ Hœdorum non solū ortus, sed & occasus efficit tēpestates: vt Seruius scribit. Sed alterā quoq; lectionē tueri his Gellii verbis possumus: quæ sunt noctiū Atticarum lib. ii. cap. vlt. Fluctus qui flante Aquilone maximi ac creberrimi excitantur: simulac ventus posuit sternuntur, ac conflaccescūt: & mox fluctus esse desinunt. At nō idem fit flante Austro vel Aphrico: quibus iam nihil spirantibus vnde tamen fractæ diutius tumēt. & a uento quidā iādudum trāquille sunt. sed mare est etiam atque etiam vndabundum. ⁋ Et corpora uicta sopore inuadunt, portasq; petunt: quas obice firmo Clauserat Iliades. Prisc. in. ii. sic legit. vt corpora victa sapore inuadātiportasq; premant: quas obice fultas Clauserat Iliades. Quæ lectio magis quadrare uidetur, qui sequitur. vnā tñ ipsa reclusit. Nā antea aperiri portas necessum est, q̄ introeat quisquā. ⁋ Vnā tamen ipsa reclusit.) Portā intelligit ad radices collis Viminalis, quam Ianualem Varro & Macrobius vocant: ac Palatinam antea nuncupatam Fabius Pictor videtur innuere.

HENRI. GLAREANI ANNOTATIONES IN LIB. XIIII. OVI. METAMOR.

Inde manu magna Tyrrhena per æquora vectus.

Illud manu magna ambiguitatem habet, & exponēdum a Commētatore erat. Vtrum pro magna potētia, an pro magno famulatu accipi debeat, sed despiciat hoc lector, res est parui momenti.

Dignus eras, ultro poteras certe que rogari.

Sensus est, dignus eras, & certe poteras vltro rogari. Quidam distinguunt post vltro, quod mihi non probatur. Est autem coniunctio q; dure in tertium trāslata locū. Porro decimonono inde carmine, Rhegion egreditur, de Circe intelligēdum est, non de Scylla, quod in Raphaelis Commentario librariorum culpa deprauatum puto.

Sulphure fumantes Acheloidum que relinquit.

Aut Diastole est in Acheloidum, aut ad i adiectum est e, quod apud Græcos frequētissimum est. Nā supra lib. v. corripitur. Vobis Acheloides vnde Pluma pedesq; auium. In tertio autem postea carmine, inarimen uno verbo dictum, quod Græcis est, & apud Homerum Iliados. ii. [illegible] multi admonuerunt ante nos, primum apud Virgiliū innouatum, postea secutos Ouidium, Lucanum, Statium, ac cæteros, quare nunc omittimus.

Læua de parte canori Aeolidæ tumulum.

Hoc vix intelligitur, nam omnia hæc ad dextrā Aeneas habuit, cum ab Sicilia in Latium nauigat, sed aut in sinistra parte intelligemus Misenū dū Neapolim tēdebat Aeneas, tantum enim prominet Misenum promontorium, aut aliam quādam insulam Ouidiū intelligere voluisse credemus, quā ad sinistram reliquerit Aeneas, in qua Misenum sepultū voluerit, At nihil asseuerāmus.

dicit quoque iura locorum.

Allusisse eum credo ad loca apud inferos quos circulos vocant, vi Aeneid. lib. Cæterum illud iura explicādum erat Latius Commentatori.

Hæc mihi ni potior domus est.

Obscurū hoc uidetur, sed intellectu leuatur. Nā imprecatur sibi in Polyphemi antrum reditum, si non dixerit verū: nēpe Aeneæ domū ipsi potiorem q̄ sit vel ꝓpria, vel Vlyssis nauis, ut recte exposuit Raph. Ergo potior. s. quàm mea.

Vestræ quoq; clamor Vlyssi. Pene rati nocuit.

Ex Odys. i hoc sumptū est, vbi Vlysses, iuitis sociis Polyphemo iclamat, cū iact⁹ scopuli naui eius ꝓpē male cessisset.

Quo uidi bina meorum Ter quater affligi.

Post ter distinguendum videtur, vt sit sensus, vidi ter bina corpora meorum. Sex enim deuorauit, binos identidem arripiens Polyphemus, quanquam dura est compositio, quē admodum & sequente itē carmine; Dum super ipse iacens. Denique hoc quoq; annotatione non indignū, quod viscus omnes exponūt carnē, cū Poeta hoc in loco cōnectat, Visceraq; & carnes. Sed quantū mihi uidetur illud Hom. Odys. i. exprimere voluit: ἔγκατά τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.

Orauique fugam gestu.

Quo pacto orauit fugam, qui cum eis discedere cupiebat? Sed intelligendum, Oraui, vt me acciperent, ac inde fugerēt; quod & factum est.

Bisque nouem socios Circæa ad mœnia misit.

Homerus Odyss. κ. ait. xxii. cum Eurylocho missos, sed vel non admodum curauit Ouidius eum numerum. vel alios secutus est authores. At res est nullius momenti.

Redeunt humeri & subiecta lacertis brachia

Vel ex hoc loco satis claret post humeros statim esse lacertos. deinde brachia proxime ad manus. Cuius contrariū nostra ætate tradidere quidam Grammatici, & in his nominatim Calepinus.

Quinquennem

Quinquênem poteras Graia quater edere pugna.

Dura est hæc compositio, præter huius Poetæ morem. Raphael tamen recte exposuisse videtur. Nec poteras edere quater quinquênem spectasse tot annos Graia pugna. Lector tamen de eo sensu cogitet, ego enim adhuc hæreo.

Ingemuit q; solum, ultima q; palluit arbor,

Explicandum etiam hoc loco Cõmentatori opinor erat, cur post maiora Poeta minora subiungeret, deinde quæ illa vicina fuerit arbor. Quæ in hoc mihi notantur, vt ingenia excitem, nam ego plane hæsito.

maiores brachia pennas Accip. cubiti q; leu. ten. in al.

Hic locus videtur contrarius esse huic de quo paulo ante admonuimus, brachium esse manui proximus quam lacertum, saue cubitum hic pro lacerto accipitur, opinor. Sed licentia Poetica hæc confusa videntur. Nam libro primo de Daphne videtur ordine secto, quâquâ retrogrado, dixisse, laudat digitosq; manusq; brachiaq;, & nudos media plus parte lacertos. Quáquam eo in loco Raphael mulierum Romanarum habitum à Poeta describi putat. Ad id ego non existimo, quin virginis venatricis mores expressos existimarim potius.

Alleg. fab. Pici.

Intonuit dicente Dea.

Intonuit impersonaliter accipitur, pro tonitru factum est. Grammatici vocant verba exemptæ actionis. Operæpretium autem est uidere in hac nauium metamorphosi mirabile Poetæ ingenium. qui tam multas inuenerit similitudines, vbi nulla propè modum videbatur.

Inde sub Ascanii ditione binominis Alba.

Etsi Ascanii filius maior Iulus dictus est, tamẽ ipsi filius Ascanius Iulus nominabatur, vt clare patet apud Maronẽ, binominis autem melius ad genitiuum Ascanii quàm Alba nominatiuum refertur. Mirum autem duos Albanorum reges hoc in loco omissos à Poeta, Aeneam Syluium, ac Albam, quartum ac sextum. Albam tamen in quarto, Fast non omittit, in soluta oratione non poterat id mirum videri, sed in carmine, nisi quod in Fastis duo carmina omissa, hic aliquot, omnino suspicor: & Commentator hæc, quasi nihil adsit difficultatis, leuiter transilit. Nos in Dionysium ac Liuium annotationibus editis hæc multis disseruimus, quare hic obiter ea attigimus.

Nec coniux timidi aut audacis Vlyssei.

Mire hæc conneaa videntur, timidi in pugna, audacis instruendis insidiis exponit Raphael. Sed hoc modo per ac melius cõuecteretur. Vide vtrum sit correctio prioris dicti, quasi diceret, si timidus nõ est appellãdus, appelle audax.

Ista pedum motu trepidantum & mu ta timẽtum.

Post motu distinguendum, vt sit sensus, Ianus ista motu pedum videlicet Iphios suspensi ac mouentis, visa est dedisse sonum trepidantum, ac multa timentum.

Veneris quoq; nomine templa Prospicientis habet

Strabo lib. xiiii. ait: Post Carpasiam Cypri vrbem esse mõtem ac promontorium, montis summum Olympũ dici, vbi Veneris Atreæ templum sit, quod nec adire, nec videre mulieribus concessum. Ptolemæus videtur Aphrodisium vocare. Raphael ait Venerem Prospicientem dictam, quòd virginum superbiam amatores contemnentium prospiceret ac prouideret, quod mihi non probatur.

Nondum tamen inuia Iani,

Ora patentis erant.

Mirum quem authorẽ secutus sit hic Ouidius, nihil enim apud alios de hoc inuenio, Commentator, vt solet, táquam res bene nota sit, leuiter transit ac tacet.

ALLEGORIAE IN XIIII. LIBRVM OVID. METAMORPHO.

Alleg. fab. Scyllæ Glauci, & Circes

Iamq; Gigantreis inuictam faucibus Aetnam Aruaq; Cyclopum &c. ℂIsta possunt applicari contra inuidos detractores qui per Circem possunt intelligi, quia quando ab aliqua audiuit quod Scyllam, idest aliquam personam diligat statim solent inuidere & se ingerere & offerre dicentes cum Circe, melius sequere volentem Optiemq; eadem pauliq; cupidine captam. Vt tua sint voueo, spernentem sperne, sequenti Redde vices. Si vero ipsis in amore alii præferatur, solent indignari, & contra illos quos sibi præferri audiunt inuidia stimulari, & ideo solent in fonte virtutum venenosa detractionis & diffamationis proiicere, per quæ sæpe fit, quòd ipsos faciunt formam humanam, idest statum & prosperitatem perdere & in monstrum marinum, idest in viles personas mutare, ipsosq; faciunt caninis capitibus, idest impugnatoribus crudelibus circundari, & eorum latratibus & vitiis, & terroribus deterreri. Ideo bene dicit Seneca, quòd si nullos inimicos facit iniuria, multos tamen facit inuidia. ℣ Vel dic de malis consiliariis à quibus cum consilium petitur, in quo de promotione vel vtilitate alicuius agitur, semper in se totum retorquere nituntur & promotionem aliorius dissoluunt, vel bono eius omisso ad illud bonum de quo hic agitur adnittantur. ℣ Vel dic quòd ista Scylla quæ habet formam humanam, & capita canina in circuitu, potest significare aliquos superiores, qui quàuis de se sint humani, & benigni, habent tamen circa se multos canes, idest multas personas insatiabiles & mordaces; quas Circe, idest diabolus eis incorporat & ponit vt Glauco deo maris, idest ipsi deo patri abominabiles eos reddat, vt ipsis mediantibus innocentes offendat, ita quilibet talis superior possit dicere illud Psal. Circundederunt me canes multi. Ouid.

Alleg. fab. Circes.

Fleuit amans Glaucus, nimiumq; hostiliter vsæ,

Viribus herbarum, fugit connubia Circes.

ℂIstud applica contra exules qui quando propter furta sua & maleficia de patria sua eiiciuntur, pleruñq; contingit quod periculo aliis efficiuntur, & ad absorbẽdũ naues transeuntes, idest viatores se cõuertunt. Hiere. 51. Absorbuit me quasi draco.

Alleg. fab. Charybdis.

ℂIllud potest allegari contra quosdam qui longam vitam desiderant, & tamen de præcauenda virtutum consumptione per crementa non aduertunt. Vnde fit quòd quanto plus in mundo solent viuere, tanto quantitas suarum virtutum decrescere solet, & per vitia retrorire. Non debet igitur vita longa appeti, nisi etiam possit virtualis quantitas conseruari & meritorum consumptio euitari.

Alleg. fab. Sibyllæ Cumanæ.

ℂPer istum magnum Rusticum videntur intelligi mundi principes, & magnates qui montes portare dicuntur, pro eo quod magna & ardua negocia habere compr obantur. Barbam etiam & capillos ad modum syluarum habere dicitur, pro eo quod exterioribus possessionibus & diuitiis dicuntur impleri. Sed isti qui debent habere duos oculos, idest duplicem discretionem spiritualem, scilicet qua videant deum, & cœlestia, & carnalem qua mũdum & terrestria videãt; ipsi vnico videntur oculo esse contenti, & sola mundi discretione dotati. Non enim habent oculum quo Deus videtur, sed habent oculum quo videtur mundus. Sed Vlysses, idest diabolus istum solum, idest discretionem mũdanam ipsis solet auferre, quia quasi hodie inueniuntur totaliter cæci. Mat thæi decimoquinto, Cæci sunt & duces cæcorum.

Alleg. fab. Polyphemi.

ℂNota quòd Aeolus fuit Rex nouem syluarum, ex quarũ nebulis & Vulcaniæ insulæ fumo futuro prædicens motiones ventorum, ab imperitis visus est ventos in sua potestate tenere. ℣ Sunt igitur insulæ post fretum Siciliæ quæ ab ipso Aeolo rege Aeoliæ appellantur, licet propria habeat vocabula. Physica autem ratione Aeolus in antro residere dicitur, quia naturale est quòd loca concaua plena sint ventis. Regnum ei Iuno fingitur dedisse, quia motus Iunonis, idest aeris ventis creatur quibus Aeolus præest. ℣ Dic igitur moraliter quòd rex ventorum est diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ. Iob. 41. Iste enim est qui ventum vanitatis & superbiæ suis sequacibus & maxime nobilibus bella Troiana quærentibus administrat, & portum mundanæ gloriæ mediante tali vento procurat. Sed illi qui in vtribus aurum quærunt, idest nobiles qui aurum aggregare contendũt de portu mundanæ gloriæ retrocedunt, & quantum per vanitatem armorum nauiganerant, tãtum per auaritiam fi eam quæsierint à statu mundanæ gloriæ se dĳciunt. ℣ Vel dic

Alleg. fab. Aeoli & Vtrium.

quòd rex iste est ille rex qui ambulat super pennas ventorũ qui nobis dedit ventum spiritussancti in vertibus cordis nostri vt spiritus bonus deduc nos ad terram rectam. Sed si cõtingat quòd auaritia vitrem cordis perforet, & quòd aurum inuestiget, statim ventus, idest spiritussancti flatus à cordibus euanescit, & à portu animæ retrocedit, quia qui aurum inuenire nititur à profectu sui itineris impeditur. Prouerb. xvi. Posside sapientiam quia auro melior, & acquire prudentiã, quia præciosior est argẽto. Misit igitur illuc Vlysses aliquot de suis socus, vt victualia acciperent, & iter peterent. Quos vt vidit Circe;, cũ gaudio visa est eos recipere, pocula offert & ad mensam sedere facit. Vbi autem potum eius aliquantulum attigerunt, inceperunt eorum corpora setis horrescere, porcorum formam induere, & sic in porcos fuerunt penitus transmutati; & in tecto reginæ Circes cum porcis aliis sunt reclusi. Vlysses vero videns socios nõ redire ad terram applicat. & statim pro petendis sociis domum reginæ intrat. Vbi cum potus offerretur bibere noluit; & sic mutationis periculũ euasit. Cum igitur ipse esset sapiens, & astutus; & eloquio facũdus, tantũ sciuit cũ Circe operre quòd ipsum in virũ accepit, & socios eius in formã humanã reduxit. Et tandẽ cum p annum ibidẽ mãsisset ad patriã cum sociis suis remeauit, ipsam prægnantẽ & Thelogono grauidam reliquit, qui tandem ipsum Vlyssem patrem suum ignoranter occidit.

Alleg. fab. Circes.

℄ Circe potest significare mundi prosperitatẽ quæ filia Solis dicitur, quia oĩs prosperitas à Sole; idest à deo dispensatiue nascitur. In maris etiã insula dicit̃ regnare, qa ista in mare huius mundi solet tantũmodo locũ habere. Ista igitur est quæ hominũ facies; figuras, & cõditiones mutat, ipsosq; de hominibus in porcos, idest rationalibus in voluptuosos trãsformat. Vnde etiã sæpe fit quòd dum socii Vlysis, idest fratres Christi viri, scilicet ecclesiastici & religiosi ad domũ Circes, idest ad mundi prosperitatẽ veniunt, & de potu delitiarum bibũt in porcos, idest voluptuosos transformantur, & figurã humanã, idest visum humanæ cõditionis p vitia perdunt. Verũtamen Vlysses, idest vir iustus & prudens; quãdo à potu delitiaꝝ carnalium nimiæ dilectionis præcauet, & isti pót coniungi, & tamẽ morũ mutationẽ & perditionẽ nõ timet; Sapiens, enim bene põt cum Circe, idest cum mundi ꝓsperitate absq. dãno suo se coniungere, dũ tamẽ à potu venefico, idest à carnis delitiis studeat abstinere. Mutatos etiã in porcos, idest alios p mundi prospera deprauatos ad formam reducat, quando ipsos verbis & exemplis ad visum rationis transformat. Et sic propter Circẽ, formã propriã non perdit. quoniã nõ obstãtibus prosperis ad portã paradisi venire nouit. Sed mali quia nesciunt prosperitate bene vti in bestias mutantur. boni vero & prudentes, quia bene & prudenter sciunt vti, nullis vitiis corrumpũtur, qualis erat Apostolus qui dicebat ad Philipp. iiii. Scio & humiliari scio, & abundare vbiq; in omnibus institutus sua & satiari & esurire. abũdare & penuriã pati. quod Exponens Greg. super Ezech. dicit quòd ille nouit abundare & penuriã pati quẽ nec in prosperitate superbia eleuat, nec in necessitate cupiditas inflammat. ⁋ Vel dic quòd Circe est Diabolus cuius potus est mũdi prosperitas, vel delitiarũ ebrietas, vel malarũ cõcupiscentiarum voluptas, quæ qui biberint fiunt porci. Qui vero nõ tetigerint sunt sani. De isto calice dicitur figuratiue. Hiere. xxv. Sume calicẽ vini furoris huius de manu mea & ꝓpinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittã te, & bibent, & turbabunt̃ & insanient. Et Hiere. v. Calix aureus Babylonis in manu dñi inebrians oẽm terrã eius, biberunt gentes & inde cõmote sunt. At si diceret, quòd illi qui calice ꝓsperitatis potant̃ faciliter à statu rationis mouẽtur. Et iste calix aureus etiã calix furoris dicit̃, qa quãuis sursũ resplẽdeat hoies tamen sitibundos & ratione carẽtes facere cõprobatur.

℄ Vlysses ex responsis deoꝝ habuit (sicut alibi legit̃) quòd ipsum quidã filius suus debebat interficere. Quo territus loca abdita petiit, & cõicationem deoꝝ quantum potuit euitauit. Thelogonus aũt filius Circes de quo nõ præcauebat, qa ipsum valde paruulum vel in matris adhuc vtero dimiserat, iam factus adultus patrẽ de mãdato matris quęrẽs. ad Vlyssis ianuã venit. Cui Vlysses telum quod portabat in manu contra filium proiecit & aliquãtulum læsit. Iuuenis autẽ idẽ telum in Vlyssem retorquẽs, patrẽ ignarus occidit. Qui triduo superuiuens & quis erat à iuuene quærẽs, ipsum esse filium suum & Circes cognouit. Et sic iuxta deoꝝ responsa ignotus pater ab ignoto filio occubuit. ⁋ Applica istud ad occultã Dei prouidẽtiã quã nullus effugere potest, qa quantũcunq; latuerit, & p modum & per viã quã nõ sperat, necesse est illud q̃d à Deo ordinatũ fuerat euenire. Prouerb. xxi. Non est sapiẽtia, nõ est prudentia, nõ est cõsilium ꝯtra dñm. ⁋ Penelope filia Icari & vxor Vlyssis, casta procos ipsam rogantes decipiebat, quia se cum eis nubere, cũ telã quã texebat complere potuisset, promittebat. Ipsa tamẽ quicquid de die texebat de nocte retexebat, & quicquid de die faciebat, in noctis tenebris destruebat. ⁋ Allega cõtra hypocritas qui telã virtutum faciunt in publico, destruunt in occulto; & quicquid in hominũ apparentia bene operando faciunt, absentia ipsoꝝ turpia faciẽdo destruunt. Igitur Deus qui ipsoꝝ cõnubium appetit per charitatẽ ab eis deluditur, qa cum tela perfectionis nunquam ad perfectum veniat, ideo seipsis Deus non cõiungat. Quod etiam de quibusdam discolis, qui etiã aliquando bona faciunt postea ad mala opera prorumpunt, potest dici. Esa. xxxviii. Præcisa est velut à texente vita mea.

Alleg. fab. Pici.

℄ Dic quòd Circe dea venefica significat diabolum vel peccatum luxuriæ, qa scilicet quãdo videt Picum regẽ, idest aliquem religiosum vel virum iustum virtutibus ornatum & honesta cõuersatione decorũ, venationiq; bonoꝝ operũ intentum, solet eum p tẽtationes ad sui copulã inuitare, & ad consensum alicuius vitii incuruare. Qui si forte tales tẽtationes contẽnat, & hoc eo quod filiã bene canentẽ, idest beatã Virginẽ vel religionẽ diligat, solet Circe diabolus vel luxuria aliquã formã, idest aliquã mulierẽ ipsi opponere, & eius vmbram, idest pulchritudinẽ ante oculos eius mentis p malã cõplacentiã imprimere, quæ pro certo aper dicitur, qa in iaculũ, idest in peccatũ luxuriæ solet volutare, & in luto fœtoris volutari, quam vmbrã dum per malum amorem insequitur, in Picum cũ lingua prolixa, idest hominẽ vagum & verbosum mutatur, qui scilicet formicas, idest fatuas mulieres, lingua & verbis attrahit, & pluuias delitiarũ appetit & exposcit. Et auis, idest læuis & insolens efficitur, & humana forma, idest ratione & discretione priuatur. Igitur timenda sunt venefìcia Circes, idest diaboli vel luxuriæ quæ sic possunt humanam formam & conuersationẽ tollere & iustũ in peccatorem mutare. ⁋ Vel dic quòd Picus est adulator vel hystrio cui Circe, idest diabolus formam humanã, idest formam & iustitiam adimit, & linguam, idest multiloquium ipsi concedit, cũ qua formicas, idest fatuos auditores, ad sui amorem attrahit, qui consumit & depauperat. Talis etiã pluuiã prosperitatis pronosticat & prædicit.

Alleg. fab. socioꝝ Pici.

℄ Dicamus allegorice exponendo in bono, quòd Circe filia Solis significat humanã naturam in Christo, quæ scilicet est istius Solis filii dei filia, ab ipso scilicet genita & assumpta. Psal. Audi filia & vide &c. Per illos aũt qui ipsum occidere tẽtauerunt intelligo iudæos qui iniquas manus in Christi humanitatẽ iniecerunt, ita quòd ipsam ad deum patrẽ recurrere coegerint quando dixit. Matth. xxvi. Pater si possibile est trãseat à me calix iste. Quid igitur tunc per potẽtiã huius Circes accidit? In illa persecutione & morte terra cœpit timere & gemere. arbor scilicet Crucis pallere, herba subiacens cœpit sanguine Christi apparere, cruẽta lapides scissi sunt, & sic dederunt mugitus, & animæ sanctoꝝ de sepulchris inferni surgere cœperũt. Serpentes vero, idest dæmones cõfracti postea cœperunt inter hoies discernere. Prædicti Iudæi his visis in feras pessimas sunt mutati, & formã humanã, idest statim prudentiã & prosperitatẽ quã nũc habuerant pdiderunt, & vagabundi & miseri p sæcula pmãserunt, vt de populo iudaico dicat̃ illud Daniel. iiii. Cor eius ab humano cõmutetur, & cor feræ detur ei. Vñ de his ait Ouid.

Ingemuitq; solum, vicinaq; palluit arbor.
Sparsaq; sanguineis maduerunt pabula guttis.
Et lapides visi mugitus edere raucos.
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.

Attonitum monstris vulgus pauet. Et infra.
Variarum monstra ferarum.
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

Alleg. fab. Diomedis

¶Dic quòd in religione vel in ecclesia sunt bella Græcorũ & Troianorum, quia sicut Eccle. xxxiii. dicitur. Contra malũ bonum est, & contra vitam mors, sic & contra virum iustũ peccator. Per Diomedem intellige viros castos. per Aeneã filium Veneris intellige iuuenes insolẽtes & luxuriosos. Est igitur verum quòd quando viri iusti contra Venerem & filium, luxuriam & amicos suos volunt pugnare, iuuenes reprehendere, & eorum lasciuiam detestari, sæpe fit quòd Venus, idest lasciuia ipsos subtrahit. Fit autem sæpissime quòd tales qui ita acriter non cõsiderata sua fragilitate in aliis Venerem impugnant, sibiipsis adeo permittuntur quòd eorum vxor, idest caro fornicatrix & luxuriosa efficitur & vitiũ qd in aliis indiscrete punierant in seipsis experiuntur, ita quòd apostatę & vagabũdi fiunt & præ ↄfusione in patria manere verecundãtur. Socii tamẽ eorũ aues fiunt, quãdo aliũ causam istorũ videntes per ↄtẽplationẽ volutant, & ad deum ne similiter pereant se cõuertunt. Nõ igitur sunt filii Veneris vltra modum exasperandi, sed fragilitas natura attendenda. Carnis enim concupiscentia nunquã per violentiã vincitur, sed solum dei gratia, & bonis monitis & orationibus superaf. Sap. viii. Aliter nõ possum esse cõtinens nisi deus det.

Alleg. fab. Idomenei.

¶Simile huius habemus de Iepte Iudic. ii ¶Tales sunt multi qui filiã suã, idest animam, diis, idest dæmonibus immolãt quando ab aliquo tẽporali periculo liberãtur. Auarus enim animam suã diabolo sacrificat per vitium cupiditatis vt ipsũ liberaret à naufragio paupertatis. Et sic de cæteris vitiis. ¶Vel allega quòd extrema gaudii luctus occupat. Prouer. xiii. Nisi enim ista præ nimio amore & gaudio patri occurrisset mortua non fuisset. Melius fecit rusticus de quo legitur in gestis Alexandri, qui cum responsum deorũ quadam die de quadã ciuitate habuisset, quòd cui primo obuiaret, ipsum occidere deberet, accidit quòd rusticum ducentẽ Asinam habuit, quẽ statim occidere voluit. Cui rusticus dixit se primum obuium non fuisse sed Asinum. Quod gratum habens Alexander occidit Asinum. homo igitur qui alios præcedere appetit. quandoq; ex nimia acceleratione punitur, vt periculorũ impetus caueatur. Quod etiã in moribus est verum, quia illi qui ambiunt alios in honoribus præcedere, solẽt maioribus periculis subiacere, propter quod dicitur Geñ. xxxiii. Præcede dñs ante seruũ suũ & ego sequar paulatim vestigia eius. ¶Helena restituta Menelao viro suo post destructionẽ Troiæ. sicut alibi legitur, debuit imolari ad expiãdũ crimẽ vxoris Herculis quæ cum filiis concubuerat, sed ipsam Iuppiter in specie Aquilæ rapuit, & in cœlo in stellam pessimã transmutauit quæ adhuc periculum nauigantibus minatur, sicut viuẽs fuit causa periculi Græcis & Troianis prœliantibus. De ista stella facit mẽtionẽ Solinus vbi agit de sanguine mẽstruoso. Et de hac liberatione Helenæ iam habitũ est supra lib. vii. ¶Istud si vis, applica quòd Iuppiter, idest diabolus, Helenam, idest aliquem peccatorem ab immolatione, idest à periculo mortis eripit, & ipsum in cœlo, idest in aliquo officio alto ponit, & sic stellam periculosam, idest pessimum hæreticum vel prælatum principem ipsum facit, ita quòd nauigantibus, idest subditis sub ipso transeuntibus causa periculi existit, inquantum multipliciter subuertit eos. Apoca. septimo, Nomen stellæ dicitur absynthium.

¶In digitos abeunt & crura natantia remi,

Alleg. fab. nauiũ Aeneæ.

Lina comæ moles, antennæ brachia fiunt.
Cœrulus vt fuerat color est, quasque ante timebant,
Illas virgineas exercent lusibus vndas.

¶Dic si vis quòd naues istæ significant peccatores quos in mundi huius pelago per vitia naufragãtes, Turnus, idest diabolus finaliter igne concupiscentiæ in præsenti, & igne gehennæ futuro nititur concremare. Sed quandoque fit quòd per dei misericordiam fiunt nymphæ, idest bonæ & virtuosæ p gratiã viuificatæ, quæ quia in primo statu peccati multa dãnationis pericula passæ fuerant, aliis naufragantibus & per peccata pereuntibus mouentur ad cõpassionem, quia ille qui est expertus in se vitiorum pericula debet, dum ea recordatur aliorum miseriis compati & eorum naufragia liberare. Ad Heb. ii. In eo ideo passus est ipse & tentatus potẽs est & eis qui tentantur auxiliari. Ideo dicitur Eccle. xxxi. Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso. Verũtamen Græcos, idest dæmones non debent iuuare, nec deflere damnatos. Hierem. decimosexto, Non vadas ad plangendum, neque consoleris eos. Vnde Ouidius:

Non tamen oblitæ quam multa pericula sæpe
Pertulerint pelago, iactatis sæpe carinis.
Supposuere manus, nisi si qua vehebat Achiuos.
Cladis adhuc Phrygiæ memores odere Pelasgos.

Alleg. fab. Ardeæ vrbis.

¶Sic cum aliqua congregatio comburitur vel punitur sæpe fit quòd inde nascitur Ardea auis, idest aliqui viri iusti, quia malorum incineratio, idest punitio, est bonorum productio, quia visa pœna malorum timor concipitur per quem boni efficiuntur. ¶Vel dic quòd de cineribus ciuitatis combustæ, idest de materia humanæ damnationis vna auis, idest vna sola sancta persona sine peccato nascitur, quãdo solus Christus sine virilisemine & sine crimine generatur. Et sic vna ciuitas in vnam auem fuit conuersa quando tota humana natura fuit per auem Christum reparata.

Alleg. fab. Vertũni.

¶Istud potest applicari contra malitiam vetularum, quia nihil periculosius iuuenculis est quàm talium consortium sectari, & colloquium auscultare. Nullo enim modo possunt proci melius ad copulam attingere quàm per vetulas veresa sua venefica transmittendo. Sæpe enim visum est quòd virgines quæ aurum, argentum, & quæuis prætiosa cõtempserant, tandem cum consilio vetularum vertebantur. Vetulæ enim lingua est de qua dicitur Eccle. xxviii. Lingua tertia mulieres fortes eiecit, & priuauit illas laboribus suis.
¶Vel dic quòd talis Vertumnus significat prædicatorem, qui vt virginem, idest animam christianam possit conuertere, debet se in formas varias quantum ad modum loquendi mutare. Vnde debet se nunc militem ostendere, loquendo seuere fortibus, nunc agricolam loquendo simpliciter rudioribus, nunc bubulcum loquendo pungitiue stultioribus, nunc piscatorem loquendo inescatiue vacabulioribus, nunc vetulam se conformando assimilatione fragilioribus. Sic enim potest prædicator animas acquirere, & eas ad charitatis connubium inducere, cum se scit diuersorum conditionibus conformare cum Apostolo primo, Corinthiorũ nono. Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos.
¶Vel dic de diabolo, qui scit diuersas formas induere & sub diuersis tentationibus & dissimulationibus se mutare, vt homines decipiat. Angelus enim Sathanæ transfigurat se in angelum lucis, secundo ad Corinthios vndecimo.

Alleg. fab. Iphidis.

¶Dic allegorice quòd ista virgo est anima, iste iuuenis est Christus qui amore ipsius in Crucis patibulo est suspensus. Ista igitur hoc videns debet saxum præ dolore & compassione fieri, & per mentis constantiam in imaginem saxeam transformari. ¶In isto libro fit mentio de deificatione Aeneæ & Romuli. Aeneas enim submersit se, & quia non fuit inuentus in aquis creditur fuisse deificatus, & in cœlo stellificatus, Romulum inimici sui discerpserunt, & ideo secus populum cum inueniri non potuit, eum deificatum esse creditum est. ¶Applica si vis quòd illi in mundo dii & magni hodie reputantur, qui delitiis submerguntur, & qui vitiis occiduntur. ¶Quando vnus deorum fecerat aliquid quamuis alteri displiceret nunquam illud reuocare licebat. immo in æternum sic stare necessario permittebat, ipsum tamen factum in melius quandoque immutabat. Vnde Ouidius:

Rescindere nunquam dominis licet acta Deum
Item cũ de Tyrrhesia loqueretur in tertio lib. ait idẽ Ouid.
Neque enim irrita cuiquam.
Facta dei fecisse deo pro lumine adempto.
Scire futura dedit pœnamq; leuauit honore.

¶Sic hodie nõ est honestũ vt qd vnus prælatus fecit aut ordinauit, successor destruat, sed in melius ↄuertat, & inouet.

RAPH. RAPHAELIS REGII IN QVINTVMDECIMVM METAMOPHOSEOS Ouidii Librum Enarrationes.

Numa Pompilius.

Væritur interea. Quo cōmodius & librum libro, & Metamorphosin Metamorphosi coniungat poeta, eorū sequitur opinionē, qui sentiunt Numam Pōpilium in magnam Græciā iuisse, vt Pythagoricis dogmatis instrueretur. Quā quidē opinionē Liuius cō pluribus refellit argumentis, sed hoc potissimum qd Pythagoras tēpore Numæ nō fuit. Tantæ molis) tanti imperii per translationē. Tanto regi) quantus fuit Romulus. Clarā Numā) nobilē, sua iustitia, atque integritate notū. Numa enim Pōpilius Curibus in Sabinis ortus, vir inclyta iustitia & religiōe, cōsultissimusq;, vt in illa qsq̄ ætate esse poterat, ols diuini atque humani iuris, visus est senatui populoq; Romano dignus q Romulo in regno succederet. Ritus) mores. Requirit) inquirit, scrutat. Huius amor cur.) cupiditas pdiscēdæ rerū Naturæ. Curibusq;) Cures (vt Strab. narrat) opulentissima fuit Sabinorū vrbs, ex qua euocati sunt T. Tatius, & Numa Pōpilius reges, vnde Romani Quirites fuere cognominati. Sic enim ab iis appellātur, qui cōciones ad populū habent. Penetraret, cum difficultate iret. Per varios nāq; populos illum transire oportuit. Herculei hosp.) Crotonis. Nam Croton redeuntem ex Hispania Herculem cū Geryonis armētis hospitio suscepit, à quo etiā didicit futurū tēpus, quo illic ciuitas insignis nomine illius conderetur, quod & verum fuit. Nam Micylus quidam Alemonis filius in sōnis ab Hercule est admonit*, vt patria relicta (Argolicus nāque erat) se conferret ad Aesaris fluuii ostia, ibiq; vrbē ædificaret. Is cum fasciculas colligere cœpisset, reus est fact*, quòd contra leges cōmigrare vellet. Mors enim illi proposita erat, qui patriam deserere tentasset. Cum vero ferēda sentētia foret, & aut suffragiis nigris condēnandus, aut albis absoluendus, sibi timens, Herculem, qui paruerat, rogauit, vt sibi auxilio esset. Statimq; calculi omnes ex nigris facti sunt albi. Quare absolutus Micylus in loco sibi ab Hercule monstrato vrbem ædificauit, quam de nomine Crotonis ibi sepulti, Crotonē appellauit. (Myscelus scribendum puto pro eo, quod vulgo, sed falsò, Micylus legitur, Tracta autē est fabula ex historia, cuius Strab. libro. vi. et. viii. Suidas in voce Myscelus. Et Cōment. Aristoph. in Nubib. meminerunt. Est autē talis; Cum Achiui monitu oraculi coloniā deducturi essent, Myscelus quidam qui de loco Apollinē consuleret, missus est. Is respōsum accepit, vt ibi conderet vrbem, vbi imbre ἐξ αἰθρίας, hoc est, cœlo sereno irrigatus fuisset. Quod quidē ille tametsi impossibile factu existimaret, classe tamē comparata in Italiam nauigauit. Cæterum cum diu variis periculis & laboribus vexaretur, neque cōdendæ vrbis locum inueniret, accidit, vt ex mœrore forte quodā in gremio pellicis recūberet, atque illa vt erat pro viro solicita, lachrymas in caput recumbentis deliquaret. His igitur excitatus ille, & oraculi admonitus (erat enim pellici αἴθρα nomē) cœpit eodem loco vrbem condere, eamq; Crotonem appellauit. Strabo autē etiam illud addit. quòd cum Myscelus, ex oraculo Crotonē condere missus, Sybaritarum terram cōspicatus esset, eamq; multo fertiliorem ac meliorem iudicasset, denuo oraculum interrogat, num Crotone omissa Sybarim ædificaret, atque ibi tum respōsum illi datum in hunc modum;

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲξ σὲ θεὸν ἄλλο ματεύων
Κλάσματα θηρεύεις, δῶρον δ' ὅτι δῷ τις, ἐπαίνει.

Quos versus Erasmus explicat in prouerbio Donum quodcunq; dat aliquis, proba. Iā apud Suidā hoc quoq; fabulæ adiicitur. Quo tēpore Myscelus ad oraculū consulendum abiit, eodem tēpore illuc & Archiam venisse à quo Syracusæ conditæ. Iisq; responsum pariter datum, hoc modo;

Χώρας καὶ πόλεως οἰκήτορα λαὸν ἔχοντες
Ἤλθετ' ἐρησόμενοι Φοῖβον, τίνα γαῖαν ἵκησθε
Ἀλλ' ἄγε δὴ φράζεσθ' ἀγαθὸν πότερον κεν ἕλοισθε.
Πλοῦτον ἔχειν κτεάνων, ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν.

Atque ita Archiā Diuitias, Myscelum Salubritatem elegisse, indeq; factum vt Syracusæ diuites, Croto, salubritate cœli memorabilis esset, quod & prouerbia testantur, Syracusarum decima, & Crotone salubrior. Cæterum neque illud hoc loco prætereundū, Quæcunque Suidas, Strabo & alii de Myscelo tradunt, ea à Pausania

a.l. Myscelus.

Croton.

a.l. Croto.

a.l. Crotonem.

ADDI.

P. OVIDII NASONIS. METAMORPHOSEOS. LIBER, XV.

ARG. FABVLAE SEQ.

Micylus* Alemonis filius procreatus Argis cum quieti se dedisset, Hercules visus est, qui eum moneret, vt patriam relinqueret, & secundum Aesarem amnem consideret. Qui cum facere extimesceret, quia lex vetaret deserere patriam, & in aliam ciuitatem transire. Rursus admonitus est. Metuens itaque penates suos destituit, ideoque in iudicium publicum est deuocatus, & cum partem pro se & populi partem aduersus se haberet, iudicaturis calculi albi ac nigri dati sunt, vt atri damnarent, candidi absoluerent. Micylus ita pertimens periculum capitis, Herculem inuocauit, vt laboranti sibi quia eius iussa obtemperasset, ferret auxilium, cuius preces non incassum abierunt. Nam cum calculi more patriæ in vrna effusi deducti essent, omnes apparuerunt in colorem album conuersi. Quamobrem ille metu liberatus per Ionium pelagus nauigans cum in Italiam venisset, & Aesarem amnem attigisset, sicut præceptum erat vrbem condidit, eāque a proximo tumulo cui Taras Neptuni filius subiectus erat, Tarentum * nominauit.

Væritur interea, quis
tantæ pondera molis
Sustineat, tātoq; queat
succedere regi.
Destinat imperio clarum prænuncia ueri
Fama Numā. non ille
satis cognosse Sabinæ
Gentis habet ritus. animo maiora capaci
Concipit. & quæ sit rerum Natura requirit.
Huius amor curæ, patria, Curibusq; relictis
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Grata quis Italicis author posuisset in oris

satis in Phocicis Phalanto, et à quo Tarentum conditum, attribui. Quod eo hic adieci, quod & Lactantius in argumento, siue ea librariorũ culpa est, pro Crotone, Tarentum posuit. Fuit hic autẽ hic Myscelus patria Achiuus, ex oppido vetusto, quod Rypas aliquãdo dixerũt author Strabo libro octauo.}

RAPH. ¶NON inscius æui vete.) priscarum historiarum peritus. ¶Ioue natus) Hercules. ¶Bobus Hiberis) Hispanis, Geryone interfecto abactis.

Hispania. Hiberia nanque est Hispania ab Hibero fluuio cognominata. ¶Littora Laci.) Lacinium promontorium est Italię inter Adriaticum mare & Ionium à Lacinio latrone quem Hercules interfecit dictum, in eo templum fuit Iunonis Laciniæ. vnde Virgil. Attollit se diua Lacinia contra. ¶Longum laborem) longi itineris defatigationem. ¶Acceptissimus) gratissim⁹. ¶Hanc super incumbens) anastrophe est. Illa nanque præpositio super, quæ præponi deberet, postponitur. ¶Pressũ grauitate sop.) hoc est graui somno oppressum. ¶Clauiger) Hercules. ¶Aesaris diu.) remoti, longe mori. Est enim fluuius Calabriæ iuxta Crotonem labens. {Vt & Strab. meminit libro sexto.} ¶I, pete) ad petendum & quærendum vade.

ADDI. Calculi nigri in candidos.

¶Recentia visa) noua insomnia. ¶Pugnat) disfidet. ¶Densissima) obscurissima. ¶Caput syde.) syderibus ornatum. ¶Visus adesse) hæc particula cum est subaudienda. ¶Idem Deus) Hercules. ¶Patrium penetrale) paternum domicilium. ¶Agitur reus) accusatur. Peragere autem reum, dãnare est. ¶Spretarum legum) contemptarũ. ¶Sine teste) ipse nanque confessus est se commigrare decreuisse.

ADDI. {Causam autẽ priorem videtur dixisse respectu τῆς ἀλλοτριολογίας quam vocant.} ¶Fecere cæl.) aperuere, acquisiuere. ¶Nam tu mihi criminis author) nam tu mihi persuasisti vt commigrarem. ¶Lata est sententia tristis) ab effectu. Condemnatus nanque fuerat Micylus. Proprie autem sententia à iudicibus ferri dicitur, quãuis in exemplaribus ferè, Data corrupte legatur. ¶Candida sententia) ad calculos alludit. ¶Lacedæmonium

Tarentum. Tarentum) à Lacedæmoniis conditum. Nam Tarentum

Moenia quærenti, sic e senioribus unus
Rettulit indigenis, ueteris non inscius æui.
Diues ab Oceano bobus Ioue natus Hiberis
Littora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, & armento teneras errante per herbas
Ipse domum magni, nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse, & requie longum releuasse laborem.
Atq; ita discedens æuo dixisse, nepotum
Hic locus urbis erit, promissaq; uera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelus * illius Dis acceptissimus æui.
Hunc super incumbens pressum grauitate soporis
Clauiger alloquitur. lapidosas Aesaris undas
I, pete diuersi, patrias age desere sedes.
Et nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Postea discedunt pariter, somnusq;, Deusq;.
Surgit Alemonides, tacitaq; recentia mente
Visa refert, pugnatq; diu sententia secum.
Numen abire iubet, prohibent discedere leges,
Poenaq; mors posita est patriam mutare uolenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sydereum nox.
Visus adesse idem Deus est, eademq; monere,
Et nisi paruerit, plura & grauiora minari.
Pertimuit, patriumq; simul transferre parabat
In sedes penetrale nouas. fit murmur in urbe,
Spretarumq; agitur legum reus, utq; peracta est
Causa prior, crimenq; patet sine teste probatum,
Squallidus ad superos tendens reus ora, manusq;,
O cuius coelum bis sex fecere labores,
Fer precor (inquit) opẽ, nã tu mihi criminis author.
Mos erat antiquis, niueis, atrisq; lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoq; sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam,
Quæ simul effudit numerandos uersa lapillos,
Omnibus e nigro color est mutatus in album.
Candidaq; Herculeo sententia numine facta
Soluit Alemoniden. grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ, uentisq; fauentibus æquor
Nauigat Ionium, Lacedæmoniumq; Tarentum
Præterit, & Sybarim, Salentinumq; Neæthum,
Thurinosq; sinus, Temesenq;, & Iapygis arua,
Vixq; pererratis quæ spectant littora terris,
Inuenit Aesarei fatalia fluminis ora,
Nec procul hinc tumulũ, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus, iussaq; ibi moenia terra
Condidit, & nomen tumulati traxit in urbem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pythagoras Samius tyrannidem fugiens cum patriam reliquisset Italiam venit, & quæ didicerat de rerum natura, mundique ad modum sæculi aurei, docet ad vsus terræ necessarios cuncta præbente sæculo, nefas esse animalibus vesci, quod essent consanguineæ animæ mortalium in proximo tempore, & quod corporibus corpora transfunderentur. Postea paulatim concessum est, vt malefica feræ dolis interceptæ occiderentur, & mansuetarum foetus sues, quod fruges satas eruerent. Item capri quod vitẽ maturam percipere assueuissent, ne fructus cresceret.

Talia conflabat certa primordia fama

urbs est Calabriæ, quæ & Taras à Græcis appellatur, à Tara Neptuni filio ædificata. à Parthenis vero Lacedęmoniorum duce Phalanto amplificata, vt & Iustinus & Plutarchus copiose scribũt. ¶Et Sybarim) Sybaris vrbs est, & fluuius Calabriæ. Vrbs autem postea Thurion fuit cognominata, quæ à Crotoniatis fuit capta. ¶Salentinum'que Neræthum) Neræthum quidẽ legitur sed corrupte, vt ex Strabone (libro sexto) collegimus, qui ait Neæthum Salentinorum esse fluuium, à nauium Aeneæ conflagratione dictũ. Quare hic quoque Neæthum legamus. Salentini autem populi sunt à Salentina vrbe dicti. ¶Thurinos'que sinus) Thurii vrbs est Calabriæ, quæ & Thuria & Thurion dicta est à Thuria fonte. Hæc prius Sybaris, nouissime. Copiæ fuerunt appellatæ, vnde Thurinus declinatur. ¶Temesen'que) Temese vrbs est Calabriæ. {Hæc eadem & Tempsa aliquando dicta fuit, ab Ausonibus condita, mox ab Aetolis, qui cum Thoante ad eam Italiæ partem appulsi fuerunt, occupata, atque inde iterum à Brutiis. Hinc & Temesæus Genius, de quo prouerbio dicitur. Eadem'que intelligitur fuisse, de qua apud Homerum Odyss. prima. Mentes ait:

Πλέων ἐπὶ οἴνοπα πόντον ἐπ' ἀλλοθρόους ἀνθρώπους
Ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον.

Author Strabo. Quanquam rursum sunt, qui locum hunc corruptum suspicentur, & pro Temesen, nescio quid aliud legi debere putent. Sed ego, quoniam mox sequitur, & Iapygis arua, & Strabo quoque in descriptione Iapygiæ Temeses meminit, nõ video quid difficultatis aut vitii locus hic habeat. Nisi quod suũ cuiq; iudicium relinquo.} ¶Et Iapygis arua) Iapygia vrbs est Calabriæ ab Iapyge heroe dicta. ¶Fatalia ora) hostia fatis & iussu Herculis quæsita. ¶Tumulum) sepulchrum. ¶Iussa terra) ab Hercule. ¶Et nomen tumulati traxit in vrbem) nam Croton à Crotone heroe fuit dicta, vnde Crotoniatæ declinantur. Est & alia vrbs eodem nomine, Thusciæ olim Metropolis. ¶Primordia) principia.

Neæthus.

* a. l. Micylus.

Salentini.

Thurii.

ADDI.

Croton Crotoniatæ.

Esse loci, positæ'q; Italis in finibus urbis.
Vir fuit hic ortu Samius, sed fugerat una
Et Samon, & dominos, odio'q; tyrannidis exul
Sponte erat. is'q; licet cœli regione remotus,
Mente Deos adiit, & quæ Natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit,
Cum'q; animo, & uigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat, cœtum'q; silentum,
Dicta'q; mirantum magni primordia mundi,
Et rerum causas, & quid Natura docebat,
Quid Deus, unde niues, quæ fulminis esset origo,
Iuppiter, an uenti discussa nube tonarent.
Quid quateret terras, qua sydera lege mearent,
Et quodcunq; latet primus'q; animalia mensis
Arguit imponi. primus quoque talibus ora
Docta quidem soluit, sed non & credita uerbis.
Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæ'q; in uitibus uuæ.
Sunt herbæ dulces. sunt quæ mitescere flamma,
Molliri'q; queant. nec uobis lacteus humor
Eripitur. nec mella thymi redolentia flore.
Prodiga diuitias, alimenta'q; mitia tellus
Suggerit, atq; epulas sine cæde, & sanguine præbet.
Carne feræ sedant ieiunia, nec tamen omnes.
Quippe equus, & pecudes, arméta'q; gramine uiuūt,
*At quibus ingenium est imansuetum'q;, ferum'q;
Armeniæ tigres, iracundi'q; leones,
Cum'q; lupis, ursi dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est in uiscera, uiscera condi,
Congesto'q; auidum pinguescere corpore corpus,
Alterius'q; animantem, animantis uiuere leto.
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra creat, nil te nisi tristia, mandere sæuo
Vulnera dente iuuat? *ritus'q; referre Cyclopum?
Nec nisi perdideris alium, placare uoracis,
Et male moratı poteris ieiunia uentris?
At uetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen
Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis,
Fortunata fuit nec polluit ora cruore.
Tunc & aues tutæ mouere per aera pennas
Et lepus impauidus medius errauit in aruis,
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
Cuncta sine insidiis, nullam'q; timentia fraudem,
Plena'q; pacis erant. postq̄ non utilis author
Victibus inuidit, quisquis fuit ille Deorum,
Corporeas'q; dapes auidam demersit in aluum,
Fecit iter sceleri, primo'que e cæde ferarum
Incaluisse putes maculatum sanguine ferrum,

RAPH. POSITAE urbis) Crotonis. Vir fuit hic ortu Samius) periphrasis est Pythagorę. nam Pythagoras Samius fuit, qui odio tyrannorum patriam relinquens Crotonem venit, vbi philosophiam profiteri cœpit, vnde etiam philosophi Itali ci fuerunt cognominati. Pythagoras autē primus omnium μετεμψύχωσιν, hoc est, animarum de corporibus in corpora trāsitum inuexit, eoq; vetuit ne carnibus homines vescerentur, quo faciliori victui assuescerent, semperq; cibos parabiles haberent. Hinc enim & sanitatem corpori, & ingenio acumen acquiri aiebat. Multas autē Metamorphoseis ex Pythagoricis dogmatis poeta describit. Hic) p illic Crotoni, quo se contulit Numa Pompilius, vt Pythagoram audiret. Ortu) origine. Et dominos) tyrannos. Mente) mentis contemplatione. Deos adiit) cœlestia ac diuina scrutatus est. Oculis pen.) ingenio. Hausit) percepit, intellexit. Vigili cu.) diligēti studio. Dabat) proponebat. Cœtumq; silen.) alludit ad morem Pythagoreorum, quibus ad certum vsq; tempus (vt Gellius scribit cap. ix. lib. i.) pro æstimato captu solertiæ silētium iniungebatur. Dictaq; miran.) verba Pythagoræ ob summā grauitatem admirantum. Tanta nanque fuisse authoritate Pythagoras traditur, vt discipuli etiam si nullā dictorū rationem assignasset, maximam adhiberēt fidem, rogatiq; alicuius dicti rationem respōderent, αὐτὸς ἔφα, hoc est ipse dixit, Pythagoram innuētes, existimarentq; se Dei vocem audire. Pythagoras quidē fuit appellatus, quòd non minus quàm Pythius vera loqueretur. Magni primor. mū.) de quibus variæ sunt Philosophorum opiniones, vt in primo diximus. Et rer. caus.) in qbus inueniendis maxime philosophi laborant. Et quid natu.) sit verbum subaudiatur. Natura autem ab Aristotele diffinitur esse principiū motus & quietis. Hæc autē oīa à physicis tractātur. Quid Deus) quæ nam sit Dei diffinitio. Deum autē scribit Plato esse summū bonum, omniumq; bonorum authorē. Vnde ni.) qua ex causa niues generentur. Vt scribunt physici, ex pluuia frigoris cō densata niues generantur. Quæ ful. esset ori.) ex collisione nubium fulmen exprimi putatur. Iuppiter an vēti) quæ causa tonitru foret. Alii nanque tonitru esse aiunt aeris vehementem strepitum. Alii autem eruptionem ventorum effracta nube cum maximo impetu coeūtium. Quid quateret terras) quid faceret terræmotus. Venti autem in subterraneis cauernis reclusi, neque exitum habentes in causa terræmotuum esse dicuntur. Qua sydera lege mearent) alia nāque syderum cum mundo alia contra mundum meare dicuntur. Et quodcūque latet) omnia inquit hominibus alioquin incognita docebat Pythagoras. Arguit) reprehendit, sed arcuit per c, rectius legeretur, hoc est vetuit. Parcite mor.) grauissima Pythagorę oratio, qua hominibus dissuadet ne carnibus vescantur. Hæc autem de Empedocle, qui Pythagoræ dogmata carminibus cōplexus est, sumpta esse videtur, id quod facile ea iis, quę de Pythagora scribit Gellius percipi potest. Tantum vero ab vsu carnium Pythagoras abhorruisse à Diogene scribitur, vt aræ Delii Apollinis genitoris, quem solum colebat, frumenta, hordeum, ac placentas sine vllo igne imposuerit, nec vlla vnquam iecinora, vt in Deliorum rep. Aristo. testatur. Parcite temera.) nolite violare. Deducētia) inclinantia. Tumidæ) succi plenæ. Lacteus humor) periphrasis est lactis. Molliri) mollia fieri, & coqui. Thymi) herba est apibus gratissima thymus. Prodiga tellus) quæ omnia copiose effundit. Suggerit) subministrat. Et pecu.) oues. Armentaq;) boues. Ingenium) natura. Heu quantū scelus est) à turpi dissuadet Pythagoras hominibus, ne carnibus vescantur. In viscera) in ventrem, & intestina. Viscera) carnes. Animantem hominem. Ritus Cyclopum) qui carnibus humanis, crudisque vescebantur. Dissuadet autem ab inhonesto. Turpe nanque est homini imitari & feras, & sæuos Cyclopū mores. Male mor.) malis moribus præditi. Hæc autem cum interrogatione, & ironia legenda sunt. Cui feci au. nomen) figurata est locutio, quam auream appellauimus. A felicitate vero aureæ ætatis sumptum est hoc argumentum. Fœtibus ar.) fructibus arboreis, fructibus arborum. Fortunata) felix & beata. Polluit) inquinauit. Mouere pen.) volauerunt. Tutæ se.) sine periculo. Neque enim tūc illis retia tendebantur. Impauidus) intrepidus sine vllo timore. Victibus) facilitati viuendi. Quisquis f.) ignoratur nanque quisnam fuerit tametsi Iouem fuisse scribant poetæ. Corporeas da.) epulas ex corpore & carne confectas. Fecit iter) aperuit viam. Sceleri) cædibus, & homicidiis.

Pythagoras Samius

Pythagorę dogma.

a. l. in

a. l. rictusq;.

Dei finitio ex Platōe.

CIDQVE

RAPd. ¶ID q; satis fuerat)ut feras interficeremus. ¶Nostrum'que petentia letum)feras quidem nobis perniciosas interficiendas esse ait, sed earum carnibus non esse vescẽdum . ¶Inde) à cæde ferarum deuentum est ad cædem cicurum , ac mansuetorum animalium, & quod peius est, hominum quoque. ¶Pando)recuruo. ¶Eruerit)subruerit, subuerterit. Sus autem Cereri immolari solebat, ut caper Baccho . ¶Spẽ anni)segetem , & frumentum. ¶Morsa)corrosa. ¶Nocuit sua culpa duobus) concedit Pythagoras suem quidem & caprum merito fuisse iugulatos. Verum oues & boues nihil prorsus vnquam mali commisisse , ac potius humano generi maximopere prodesse, eo'que non esse interficiendos . ¶Duobus) sui, & capro . ¶Nectar) lac suauissimum. Ea arte autem commoda , quæ ex ouibus habentur, amplificat Pythagoras, quo facilius ab illis occidendis homines deterreantur . ¶Tolerare)ad tolerandum. ¶Immemor) ingratus. ¶Demũ) affectui seruit hoc loco demum , quemadmodum & tandem aliquando. ¶Ruricolam) bouem , quo rura & arua coluntur. ¶Qui trita labore) interpretatio est, idem enim dicit per diuersa verba . Est autem ordo: Qui percussit securi illa colla , quibus toties durum aruum trahendo aratrum renouauerant. Tunc autẽ renouatur aruum cum aratro proscinditur. ¶Lumen supernum)Iouem, siquidem Ioui sacrificant iuuencum . ¶Victima labe carens) vitio ac morbo. In cæde vero & immolatione boum describenda commoratur Pythagoras , quo facilius ab illis interficiendis homines dehortetur. Ad id autẽ alludit poeta, quod pauloante dixi, Pythagoram non victimas, sed placentas in Deorum sacrificiis obtulisse. Cruentas námque hostias Diis offerri verabat, solam'que aram , quæ sine sanguine esset adorandam censebat. ¶Nam placuisse nocet nisi enim placeret, non immolaretur, est autem parenthesis. ¶Et auro) auratis cornibus . ¶Quas coluit

Mola salsa fruges) mola nanque salsa quæ ex farre & sale constabat , imponebatur victimarũ

ADDI. fronti. {Cultros inficit in liquida præ forsitã vnda)hoc est , quarum imaginem , aut etiam quos ipsas in aquas, quę sacrificiis adhiberi solet, iuxtaq; poni vbi hostiæ iugulãtur, ante fortassis vidit.}

¶Inspiciunt)Inde haruspices sunt dicti, ab harugis , hoc est victimis inspiciendis. ¶Scrutantur)inquirunt. ¶Vetitorum ciborum)prohibitarum carnium . ¶Vesci)carnibus vesci homines proprie dicuntur, quod Græci κρεωφαγεῖν dicunt. ¶Vestros colonos)nam boues vt coloni arua colunt . ¶Et quoniam Deus ora mouet) Apollo me hortatur vt loquar. ¶Delphos meos)Apollinis Delphici, quem vnum colo, oracula ¶Augustæ men.)diuinæ. Maximam autem excitat attentionem, cum pollicetur se de diuinis , quæ nulli alii vnquã inuestigata fuerit, disputaturum . ¶Ire per alta astra) inuestigare cœlestia. ¶Inerti se.) immobili terra. ¶Pallantes)errantes . ¶Despectare) deorsum à cœlo spectare. ¶Sortem fa.)naturam atque conditionem fati. Sed tamen exemplaria sunt in quibus seriẽ legi animaduerti, sicq; videtur esse legendum. nã fatum(vt Stoici diffiniunt) est connexa rerum series , per quam mundus administratur . ¶O ge. at) immortales animas esse Pythagoras ait, variaq; subire corpora ostendit . ¶Hanc vero μετεμψύχωσιν, hoc est, animæ de corpore in corpus cõmigrationẽ, ab Aegyptiis sumptam esse innuit Herodotus in Euterpe scribens , Aegyptios primos extitisse, qui dicerent animam hominis esse immortalem, quòd mortuo corpore subinde in aliud atq; aliud corpus, vt quodq; gigneretur immigraret , atq; vbi per omnia se circumtulisset terrestria marina , volucria , rursus in aliquod genitum hominis corpus introire, atque hunc ab ea introitũ fieri intra annorum tria millia. Hanc orationem sumit à Græcis, qui vsurpauerunt tanquam suam, alii prius, alii posterius, quorum ego nomina sciens non duco scribenda. ¶Humeris va. Atlan.) qui cœlũ sustinere fingitur. Pollicetur autem Pythagoras se noua de animorum immortalitate esse cõmemoraturũ.

COELIVS RHOD.

ESSE autem inferos, constanter asserit Christiana veritas , ex veteribus omnino pauci. Plinius quidem , vt in plerisque, hęresi deprauata, sustulisse eos videtur: Si vlli, inquit, essent inferi , eos iam refodissent auaritiæ manus. Marcus quoq; Tullius cum alibi , tum in oratione pro Cluentio , falsa esse quæ de inferis traduntur, indubitanter astruxit, sed in Consolatione ad Martiam Seneca,

Id'q; satis fuerant, nostrum'q; petentia letum
Corpora missa neci salua pietate fatemur.
Sed quã'm danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abiit, & prima putatur
Hostia Sus meruisse mori, quia semina pando
Eruerit rostro, spem'q; interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur ultoris, nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis oues placidum pecus? in'q; tuẽdos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar?
Mollia quæ nobis uestras uelamina lanas
Præbetis, uita'q; magis, quam morte iuuatis?
Quid meruere boues? animal sine fraude, dolo'q;,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit curui dempto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum, qui trita labore
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quòd tale nefas committitur, ipsos
Inscripsere Deos sceleri, numen'q; supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere iuuenci,
Victima labe carens, & præstantissima forma
(Nam placuisse nocet) uittis præsignis, & auro,
Sistitur ante aras, audit'q; ignara precantem,
Imponi'q; suæ uidet inter cornua fronti
Quas coluit fruges percussa'q; sanguine cultros
Inficit in liquida præuisos forsitan unda.
Protinus ereptas uiuenti corpore fibras
Inspiciunt mentes'q; Deum scrutantur in illis,
Vnde fames homini uetitorum tanta ciborum est?
Audetis uesci genus o mortale? quod oro
Ne facite, & monitis animos aduertite nostris.
Cum'q; boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere uos uestros scite, & sentite colonos.
Et quoniam Deus ora mouet, sequar ora mouentẽ
Rite Deum, Delphos'q; meos, ipsum'q; recludam
Aethera, & augustæ reserabo oracula mentis
Magna, nec ingeniis inuestigata priorum,
Quæ'que diu latuere, canam iuuat ire per alta
Astra, iuuat terris, & inerti sede relicta
Nube uehi, ualidi'q; humeris insistere Atlantis,
Palantes'q; homines passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidos'q; obitum'q; timentes
Sic exhortari, *seriem'q; euoluere fati.

*a.l.sortemq;.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pythagoram eundem inducit referentem cuncta rerum temporibus immutari, siquidem ipse annus vertatur in quatuor species, veris, æstatis, autumni, & hyemis, & quæ nascuntur, quoniam initio prodita, teneras minutasque species habeant , deinde accipiant vires crescendo robustæ ætatis nouissime senescentia, se quoque memoria tenere bello Troiano Euphorbum Panthoidem fuisse , & postea quam a Menelao sit occisus in bello, animam eius in se esse transfusam, clypeumque eius, quo vsus esset in bello dum in ætates ductus sit, se in templo Iunonis Argiuæ cognouisse.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid styga? qd tenebras, & nomina uana timetis,

RAPH. ¶NAM tener) ver pueritiæ, æstatem iuuentæ, autumnum primæ senectuti, hyemem decrepitati similem esse ait. ¶Roboris expers) firmitate carens. ¶Turget) tumescit succorum copia. ¶Insolida) infirma. ¶Et spe delectat agrestes) agricolas, sperant enim se fruges omnis generis collecturos. ¶Almus ager) ab alendo almus dicitur ager, quòd homines suis fructibus alat. ¶Ludit) ludere videtur & luxuriare. ¶Neque adhuc virtus in frondibus vlla est (tenellæ nanque tēpore veris sunt frondes, vt puerorum corpora sine vllo robore & firmitate. ¶Trāsit in æstatem) veri succedit æstas. ¶Robustior annus) pars anni robustior. ¶Fitq. valens iuuenis) valēti, fortiq; ac robusto iuueni fit similis. ¶Nec vberior) fœcūdior. ¶Ardeat) ferueat variis cupiditatibus. ¶Excipit autumnus) æstatē subsequitur autūnus, qui viridi, primæq; senectuti similis videtur. ¶Sparsus quoq; tēpora canis) tēpora canis capillis sparsa habens. nam tēpora prima canescere incipiunt. ¶Senilis hyems) senect⁹ hyemi similis. ¶Alba capil.) canos habēs capillos. Est eni synecdoche poetica etiā pueris nota. ¶Nostra quoq; ipsorum) nostra etiā corpora in continuo esse fluxu colligit Pythagoras. ¶Vertunt) mutantur. ¶Fuit illa dies) illud fuit tempus, quo semina tantum quæ spermata à Græcis dicuntur, fuimus. Semē vero maris & fœminæ ait Pythagoras ad generationē hominis ꝯuenire, à quo quidē Aristoteles dissentit, solumq; maris sperma esse, idq; in vtero mulieris foueri ait. ¶Spesq; hominum primo) primū inquit spes hominum fuimus. Ex spermate nanq; in vterū mulieris proiecto hoies natum iri sperātur. ¶Aluo) vtero. Aluus nanq; est p quam defluunt sordes. ¶Vterus autē in quo mulieres ꝯcipiunt; qui & loci à doctis scriptoribus appellantur, ab imperito autē vulgo matrix vocatur, cū matrix sit fœmina fœtus gratia cōparata. Columella de gallinis loquens, nā & octies anno pullos educat, si est bona matrix. ¶Admouit) adhibuit. primum nāque Embrya efficit, quos Embryones imperiti medici vocant. ¶Et angi) suffocari. ¶Distentæ matris) grauidæ, ventrēq; distentum, ac repletum habētis. ¶E domo) ea vtero. ¶Mox quadrupes) manibus nanq; ac pedibus infantes repunt more brutorum. ¶Aliquo conamine) aliqua re, qua niti possint. ¶Emeritis) exhaustis, præteritis. ¶Labitur decliue) assidue tanquam fluuius per loca decliuia currit. {Imo per iter decliue, hoc est, deuexum & deorsum vergens, perinde vt Sol cum ad occasum tendit, proinde & senectam occiduam dixit, quod ea vltima sit ætatum hominis, perinde vt occidens, vltima meta cursus solaris.} ¶Occiduæ senectæ) ad senectam, quæ facile occidit ac moritur. ¶Subruit) euertit. ¶Demolitur) destruit. ¶Fletq; Milon) Athleta fuit Crotoniata tantis viribus, vt vno ictu nudæ dextræ taurum interfecisse tradatur, humerisq; per stadium sine fatigatione portasse. ¶Solidarum morte ferarum) robustarum. Alludit autem ad id quod dixi Milonem Crotoniatam tantum corporis viribus valuisse, vt taurum vno dextræ ictu interimeret. ¶Ferè autem in eaē plaribus more pro morte corrupte legitur. {De Milone Crotoniata meminere Valerius libro nono, capite duodecimo. Athenæus lib. decimo, & Pausan. in Eliacis posterioribus. Traditur autē non solum bouem humeris gestasse, sed & totum solus deuorasse, vnde & epigramma in ipsum tale factum:

Τοῖος ἔην Μίλων ὅτ' ἀπὸ χθονὸς ἤρατο βρῖθος
Τετραετῆ δάμαλιν ἐν Διὸς εἰλαπίναις
Ὤμοις δὲ κτῆνος τὸ πελώριον ὡς νέον ἄρνα
Ἤνεγκεν δι' ὅλης κοῦφα πανηγύριος,
Καὶ θάμβος μὲν, ἀτὰρ τοῦδε πλέον ἤνυσε θαῦμα,
Πρόσθεν πισαίου ξεῖνε θυηπολίου
Ὃν γὰρ ἐπόμπευσεν βοῦν ἄζυγον, εἰς κρέα τόνδε
Κόψας, πάντα κατ' οἶον μοῦνος ἐδαίσατο.}

¶Fluidos) flaccidos, viribus ac toris vacuos. ¶Tyndaris) Helena, quæ bis ob pulchritudinem rapta fuit. Primum à Theseo, deinde a Paride. Bene igitur Helena turpis ac deformis senectute effecta miratur cur bis fuerit rapta. ¶Tempus edax rerum) apostrophe ad tēpus graui philosopho maxime conueniens. ¶Dentibus æui) multitudine annorum. Siquidem anni dentes æui dicūtur, quibus omnia rodi videntur. Alludit autem ad dentes rotarum quibus horæ mensurantur in horologiis. ¶Lenta mor.) lente ac tarde venienti. ¶Hæc quoque non per.) elementa quoque in continuo fluxu esse ostendit. Sunt autem quatuor, quorū duo, tellus & aqua sunt grauia. Duo, aer & ignis leuia. ¶Genitalia corpora) quatuor elementa ex quibus omnia generantur. ¶Nulloq; premente) pondere subaudiatur. ¶Fiunt) generantur. ¶Ex ipsis) quatuor elementis. ¶Et in ipsa cadunt) in ipsa resoluuntur. nam elementa dicuntur ex quibus omnia constant, & in quæ vltima resoluuntur.

Margin: Sperma in hominem. — Aluus — ADDI. — Milon — Aetates quatuor — *a.l.recés. — ADDI. — *a.l.visu — *a.l.more — Quatuor elementa

Nam tener, & lactens, puerīq; simillimus æuo,
Vere nouo est. tunc herba *uirés, & roboris expers
Turget, & insolida est, & spe delectat agrestes.
Omnia cum florent, florum'q; coloribus almus
Ludit ager, neq; adhuc uirtus in frondibus ulla est.
Transit in æstatem post uer, robustior annus,
Fit'q; ualens iuuenis. neq; enim robustior ætas
Vlla, nec uberior, nec quæ magis ardeat ulla est.
Excipit autumnus posito feruore iuuentæ
Maturus, mitis'q; inter iuuenem'q; senem'q;,
Temperie medius, sparsus quoq; tempora canis
Inde senilis hyems tremulo uenit horrida *passu,
Aut spoliata suos, aut quos habet, alba capillos.
Nostra quoq; ipsorum semper, requie'q; sine ulla
Corpora uertuntur, nec quod fuimus'ue, sumus'ue,
Cras erimus, fuit illa dies, qua semina tantum,
Spes'q; hominū, primo matris'q; habitauimus aluo.
Artifices Natura manus admouit, & angi
Corpora uisceribus distentæ condita matris
Noluit e'q; domo uacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine uiribus infans
Mox quadrupes, ritu'q; tulit sua membra ferarum
Paulatim'q; tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adiutus'q; aliquo conamine neruis.
Inde ualens, uelox'q; fuit, spatium'q; iuuentæ
Transit, & emeritis medii quoq; temporis annis,
Labitur occiduæ per iter decliue senectæ.
Subruit hæc æui, demolitur'q; prioris
Robora, flet'q; Milon senior, cum spectat inanes
Illos qui fuerant solidarum *morte ferarum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoq;, ut in speculum rugas conspexit aniles
Tyndaris, & secum cur sit bis rapta, requirit.
TEMPVS edax rerū, tu'q; inuidiosa uetustas,
Omnia destruitis, uitiata'q; dentibus æui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Hæc quoq; nō perstāt, quæ nos eleméta uocamus,
Quas'q; uices peragant, animos adhibete docebo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ipsa quoque initia quatuor, ex quibus generantur omnia, transfigurari motibus suis, resolutam enim tellurem in aquas abire, attenuatam efficere ignem, rursus per eundem ordinem reuerti. Spissatum enim ignē in aera verti, hunc in aquam, hanc in terram abire. Cæteraque rerum perinde variari quæ tempus aut natura vix acceptas ab initio facies cogit amittere. eadem fluminibus etiam fontibus ac terrenis locis accidere.

Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet, ex illis duo sunt onerosa, suo'q;
Pondere in inferius Tellus, atq; Vnda feruntur,
Et totidem grauitate carent, nullo'q; premente
Alta petunt. Aer, atq; Aere purior ignis.
Quæ quanquam spatio distant, tamen omnia fiunt

Ex ipsis,& in ipsa cadunt, resolura'q; tellus
In liquidas rarescit aquas, tenuatus in auras,
Aera'q; humor*abit, dempto quoq; pōdere, rursus
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idem'q; retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aera transit,
Hic*in aquas, tellus glomerata cogitur unda,
Nec species sua cuiq; manet rerum'q; nouatrix
Ex aliis, alias reddit Natura figuras,
Nec perit in*tanto quicq;(mihi credite mundo,
Sed uariat, faciem'q; nouat, nasci'q; uocatur
Incipere esse aliud, qua'm quod fuit ante. mori'q;
Desinere illud idem, cum sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc, summa tamen omnia constant.
NIL equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim, sic ad ferrum uenistis ab auro
Secula, sic toties uersa est fortuna locorum.
Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum. uidi factas ex æquore terras.
Et procul a' pelago conchæ iacuere marinæ,
Et uetus inuenta est in montibus anchora summis.
Quod'q; fuit campus, uallem decursus aquarum
Fecit, & eluuie mons est deductus in æquor.
E'q; paludosa siccis humus aret arenis.
Quæ'q; sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes Natura nouos emisit. at illic.
Clausit, & antiquis tam multa tremoribus urbis
Flumina prosiliunt, aut excæcata*residunt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Amnem Lycæ consumptum ostendit aliis apparuisse, aliis non.

Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu
Existit procul hinc, alio'q; renascitur*ore.

ARG. FABVLAE SEQ.

Erasinus diu refluens postea Argis est redditus voluntate Iunonis.

Sic modo*cum bibitur, tecto modo gurgite lapsus
Redditur Argolicis inges Erasinus in agris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Caycus flumen Mysiæ aliis nunc ripas, aliis ab initio fuisse fertur.

Et Mysum, capitis'q; sui, ripæ'q; prioris,
Poenituisse ferunt, alia nunc ire Caycum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Amasenum flumen Siciliæ intumescere, refluere, interdum siccari.

Nec'non Sicanias uoluens Amasenus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus, aret,

ARG. FABVLAE SEQ.

Nigrum flumen iucundissimam aquam sitientibus præstitisse. Posteaquam Centauri ab Herculis sagittis confecti cruorem in eo abluerint, aspero aduenientes fugasse odore.

Ante bibebatur, nunc quas contingere nolis,
Fundit Anigrus aquas, postquā (nisi uatibus omnis
Eripienda fides) illic lauere Bimembres
Vulnera, Clauigeri, quæ fecerat Herculis arcus.

RAPH. ¶ REsolutaq; tel.) elemētorū alterū in aliud trāsire, ꝓbat. Nā & terra in aquā, & aqua in aerē, & aer in ignem, & cōtra ignis in aerē, aer in aquā, aqua in terrā ꝯuertunt.

ADDI. {Tenuat in auras, aeraq; humor abit, ita pleriq; codices habēt. neq; reclamat Regius. Mihi vero sic legēdū videt, tenuatus in auras, Aeraq; humor abit, vt intelligamus, terrā rarefactam in aquā, aquā in aerē, & inde aerē in ignē trāsire. Id enim & sequētia & ꝓbāt, cū ait, ignis enim dēsum spissatus in aera trāsit, Hic, idest aer (Ita enim legendum, nō vulgo habet, hinc) in aquas, tellus glomerata cogit vnda. neque enim simplr infimū, aut sūmū elemētū, in cætera oia vertitur, sed quodq; in ꝓximū suū, vt docēt Physici. Nā qd qdā ꝓ abit, hēt substituūt, id æque ineptū ac vanū est.}

*a.l.habet

*a.l.hinc vulgo.

*a.l.toto

ƒ Tenuissimus) purissimus. ƒ Superos ignes) ætherē, q oium elemētoꝝ suprem⁹ est. ƒ Retexit) resoluit. ƒ Tellus glo.co.vnda) hoc ē, aqua trāsit i terrā. ƒ Glomerata vn.) ex aqua cōdēsata. ƒ Nec pe. in tan.) quę nāq; perire vr, in quatuor elemēta, vel vt Arist. sētit) in primā materiā resoluunt. ƒ Mihi credi.) hoc sibi credi postulat Pythagoras, qa vulgo paꝝ verisimile videt. ƒ Nascīq; vo.) qd nasci, qdq; mori sit, elegāter describit. Nasci enī aliqd dicit, cū aliud q̄ qd fuit ante incipit eē. Mori vero cū id desinit esse, qd ante fuit. ƒ Cū sint huc forsitā il.) ƒ Corruptionē vnius, alteri⁹ gñationē eē ait, eaq; quę perire videt, i alia ꝯuerti. ƒ Huc) in hoc corpus. ƒ Illuc) i illud corpus. ƒ Sūma tñ oia ꝯstāt) in sūma inqt oia eadē pmanēt. nā vel in quatuor elemēta secūdū Pythagorā, vel in primā materiā ex Aristotelis snia oia resoluūt. ƒ Sub ima. ea.) sub eadē figura. ƒ Sic ad fer.) ad ferreā ætatem. ƒ Ab au.) ab ætate aurea. Est autē apostrophe ad secula. ƒ Versa est) mutata est. Hinc āt colligit id quod toties ait Arist. Corruptionē vni⁹, alteri⁹ esse gñationē. ƒ Vidi e. qd fue) id multis exēplis colligi pōt. nā vbi nūc ē fretū Siculū, ibi fuit terra & qdē solidissima. Vt enī Pli. narrat, Sicilia Italiæ olim fuit auulsa. Cyprus Syriæ, Euboea Boeotiæ, Euboeæ Abantis & Macris, tamets in Plini. libro. ii. capite lxxxviii. et. lxxxix. ferè legat corrupte Athātem, & Macriā, Belbicū Bithyniæ, Leucosia Sirenū ꝓmōtorio. ƒ Vidi fa. ex æquore ter.) nā præterquā qd nouæ insulę in mari nascunt tota Aegyptus olim mare fuisse narrat, Hybanda præterea quondam insula Ioniæ ducētis nūc à mari abest stadiis. ƒ Et pro. à pela.) etiā in mōtibus & quidē altissimis cōchæ marinæ reperiunt, ex quo colligit illic mare aliquādo fuisse. ƒ Et eluuie) diluuio. ƒ Paludosa) terra subaudiat. Ex paludibus autē etiā nunc fertilissimi agri fiunt, id qd de Pontinis paludibus etiam Horatius in Arte poetica scribit;

*a l. exiccata.

*a.l.orbe,

Cōbibitur ex vetusto codice.

Corruptio vni⁹ est generatio alterius.

Debemur morti nos, nostraq; sine receptus
Terra, Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus, sterilisq; diu palus aptaq; remis
Vicinas vrbes alit, & graue sētit aratrū.

ƒ Quęq; si.tu.) quæ sicca fuerāt loca à paludib⁹ sunt occupata. ƒ Stagnata) stagna facta. ƒ Humūt) humescunt humida facta sunt; ƒ Hic fon.no.) fōtes noui sæpenumero oriūt, maximęq; vbi syluæ succidunt, vt Plin. lib. ii. cap. 80. scribit, interdū ēt arescunt. ƒ Tremorib⁹ or.) terræmotibus. Nā (vt refert Plinius) varie quatit terra, & mira edunt opa, alibi ꝓstratis moenib⁹, alibi hiatu ꝓfundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus, nōnūquā etiā ignib⁹, calidiusne fōtib⁹, alibi auerso fluminū cursu. ƒ Excæcata) occultata.

ADDI. {Alii aūt exiccata legūt, quā lectionē & ipse approbo, durū enī nimis ē, exçecatū, ꝓ occultatū aut abscōditū dici, cū alterū actiuæ potestatis sit, alterum passiuæ.}

ƒ Sic vbi ter. Ly. est) variis ꝓbat exēplis mlta flumina modo oriri, modo occultari. Lycus aūt fluui⁹ est Asiæ à Cadmo mōte fluēs, q vt Herod. scribit) iuxta Colossas Phrygię oppidū terrę hiatū subiēs occulit, deinde qnque ferè post stadia emergēs illabitur & ipse i Męādrū. Hæc aūt & Pli. scribit. Subeunt inqt terras, rursusq; reddunt Lyc⁹ in Asia, Erasin⁹ in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Sed duo itē alii sūt fluuii hoc nomine alter ex Arcadia i litt⁹ Burrę labit. alter apud Eretrios exsistit. ƒ Sic modo cum bibit) Erasinus fluui⁹ est Arcadiæ, q (vt scribit Herodotus) à Stymphalide palude orit, at nūc qdē in Argolico agro exit, cū antea exitū nō haberet. ƒ Et Mysū) Caycus fluui⁹ est Mysiæ, q alueū pristinū mutauit. ƒ Nec nō Sica) Amasenus fluui⁹ est Siciliæ, q æstate ferè exiccat. ƒ Ante bibe.) Anigrus, q & Aniger dicit, fluui⁹ est Græciæ, q è dulci factus est amarus, postq̄ in eo se lauerunt Centauri ab Hercule vulnerati,

Lycus

ADDI. {q̄uis alii tradāt Melampodē vt Proetidas ab insania purgaret, illis ad expiationē aquis vsum fuisse, ꝓpter qd ex dulcibus amaras fuisse effectas, (vide Eliaca Pausaniæ priora.)} Pisces etiā gignit pessimi saporis. Hic autē fluuius ante Minyæus appellabatur, cuius aquæ irrigatio maculas Albas & impetigines sanat, qua ex causa Alpheū quoq; quod Alphos, idest maculas curet, nomen sortitum esse literis proditum est.

¶ OVID

ARG. FABVLAE SEQ.

Hypanim Scythiæ amnem marini factum liquoris cum fuerit in initio dulcissimus ob fœminarum Scythiæ regionis eiusdem.

Quid? non & Scythicis Hypanis de montibus ortus
Qui fuerat dulcis, salibus uitiatus amaris?

ARG. FABVLAE SEQ.

Antissa & Pharos item Tyros in Phœnice insulæ fuerunt.

Fluctibus ambitæ fuerant, Antissa, Pharosq́,
Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.

ARG. FABVLAE SEQ.

Leucades insulæ erat in salo fuerunt, nunc a fluctibus relictæ, item Zancle coniuncta Italiæ, nunc freto discriminatur. Propterea id contingit, quod Latonæ sedes ibi est negata.

Leucada continuam ueteres habuere coloni,
Nunc freta circumeunt Zancle quoq; iuncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit unda.

ARG. FABVLAE SEQ.

Helice & Bura Achaiæ vrbes ponto voratæ sunt.

Si quæris Helicen, & Buran Achaidas urbes,
Inuenies sub aquis, & adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tumulum secundum Trozenam vrbem in aream redactum eruptione spiritus, quæ terras increuerat.

Est prope Pittheiam tumulus Trozena sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus. nam (res horrenda relatu)
Vis fera uentorum, cæcis inclusa cauernis
Expirare aliqua cupiens, luctataq; frustra
Liberiore frui cœlo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec peruia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
Tendere uesicam solet, aut direpta bicornis
Terga capri. rumor ille loci permansit, & alti
Collis habet speciem, longoq; induruit æuo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lacus in Africa Hammonis Solis ortu frigescit, obiectuque Solis calescit, postmodum in glaciem vertitur.

Plurima cum subeant audita, aut cognita nobis,
Pauca super referam. quid? non & lympha figuras
Datq; capitq; nouas? medio tua corniger Hammon
Vnda die gelida est, ortuq;, obituq; calescit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Athamanis lignum tenuata Luna admotum fonti accenditur.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recrescit in orbes.

RAPH. Hypanis

¶ QVID non & Scythicis) Hypanis fluuius est Scythiæ ex magna palude profluens, circum quam (vt scribit Herodotus lib. quarto) pascuntur equi syluestres candidi. Is quinque ferè dierū nauigatione angustus & dulcis fluit, Sed mox quattuor à mari dierum nauigatione sanè quàm amarus, propter amarum qui in eum influit fontem. Est autē hic fons in finibus Scytharum Aratorū & Halyzonum eodem nomine quo locus vnde emanat, Scythica lingua Exampeus, idest sacræ viæ. ¶ Fluctibus ambi.) ex insulis continē tem fieri, ac ex cōtinente insulas exēplis colligit Pythagoras. Nam Antissa cum antea per se insula esset cum vrbe eiusdem nominis, nunc Lesbo (vt Plinius scribit lib. secundo, cap. lxxxix.) est adiuncta.

Pharos

¶ Pharos) Pharos quoque insula olim fuit. Aegypto adiacens nunc autem continens est facta, quæ turrim habebat multis tabulatis excelsam, & albo lapide mirifice structam eodem nomine, quo insula, quam quidem Sostratus Gnydius regū amicus pro nauigantium salute (vt refert Strabo lib. xvii.) extruxit.

ADDI.

{Meminit & Plin. lib. ii. cap. lxxxv.}

Tyros

¶ Tyros) Tyros vero vrbs est Phœniciæ, quæ Alexandri magni temporibus insula fuit. Nam aggere ab ipso cōtinenti fuit coniuncta, dum illam obsideret,

ADDI. Lib. iiii. c. i.

{vt Curtius lib. iiii. & cæteri.} ¶ Leucada conti.) Leucas vrbs est, quæ olim Epiro fuit coniuncta. Leucadē autē vocauerunt (vt Strabo opinatur) à Leucate sumpto vocabulo. Est autē albicanti colore petra in pelagus proiecta, atq; Cephaleniæ & Leucadi adiacens, in qua est Apollinis Leucatæ Fanum. Vrbem autem posuit pro insula Oui. Nam (si referenti Plinio credimus) Leucadia peninsula est iuxta sinum Ambracium quondā Neritis appellata, accolarū opere abscissa à continenti, ac reddita ventorum flatui congeriem arenæ accumulantium. Oppidum autem in ea Leucas quondam Neritum dictum.

Leucas

¶ Zancle quoque). Zancle vrbs est Siciliæ, quæ nunc Messena dicitur, olim Italiæ adiuncta. Eam (vt Strab. libro sexto, refert) condidere Messenii, qui Peloponnesum habitant, à quibus & nomen accepit, nam prius à curuitate locorum Zancle fuit vocata. nam curua Zanclia vocabant Naxii, qui illam prius ædificarunt. ¶ Si quæris Helicen) Helice vrbs fuit Achaiæ, in qua Callisto nata fuisse dicitur, vnde sæpenumero pro maiori ponitur vrsa.

ADDI.

{Helice Achaiæ vrbs fuit, ab Helice Selinuntis filia. Ionis coniuge nominata, authores Stephanus, Pausanias & Strabo. Callisto autem, cuius hic Regius meminit, non in Achaia, sed Arcadia nata fuit, neque ab vrbe Helice cognomen vllum accepit, sed quod vrsa maior Helice à poetis dicitur, minor autem Cynosura, diuersam rationem habet. Nam Aratus, & qui eum sequūtur, quorum & Higynus meminit, Helicen & Cynosuram, nymphas Idæas, Iouis nutrices fuisse tradunt, quas Iuppiter officii ac ministerii sui causa inter sydera retulerit. Quanquam siquis ad etymologiam vocum respiciat, Helicen ἀπὸ τοῦ ἑλίσσειν, hoc est, vertendo, eo quòd tota supra terram vertatur, dictum inueniat. Cynosuram autem à specie & positu stellarum, quod canis caudam referat.}

Hypanis fluuius. Bura

¶ Et Buran) Bura item vrbs fuit Achaiæ, cuius vt Helices in sinu Corinthio, vt scribit Plinius, etiamnum vestigia apparent. Est autem in monte sita à Bura Ionis filia & Helices dicta, vt Pausanias in Achaicis scribit, quæ terræmotu & ipsa quoque cū Helice deleta est, adeo concussa fuit, vt ne Deorum quidem statuæ integræ fuerint relictæ. Soli autem Burensium qui tunc abfuerunt, Buran postea habitarunt.

Antissa

¶ Est propè Pittheiā) Pitthei Aethræ patris patriam. Nam Trœzen vrbs est Peloponnesi à Trœzene Pelopis filio dicta, quæ & Aphrodisias, & Saronia & Posidonias & Apollonias & Anthanis fuit appellata. Planiciem autem in montes conuerti, & contra montes in planiciē transire colligit Pythagoras, Eam autem huiusmodi mutationis causam assignat, quā & Aristoteles in Meteoris affert. Ventos enim subterraneos neque exitum habentes in causa esse ait, vt plana interdum montes efficiantur. ¶ Res horrenda) admirāda. Est autem acclamatio. ¶ Vis fera) violentia terribilis. ¶ Cæcis) occultis. ¶ Aliqua) via. ¶ Luctata) conata. ¶ Flatibus) flaminibus. ¶ Aut direpta bicornis Terga capri) periphrasis est vitium.

Mira aquarū natura

¶ Plurima cum subeant) in mentem veniant. ¶ Super) insuper. ¶ Medio tua corniger Hammon) Iuppiter sub figura arietis in Libya hac de causa colitur, quòd cum Liber pater per Libyæ deserta exercitum ducens siti laboraret, patrem rogauit, vt sibi auxilio esset, cui repente aries occurrit, quem secutus limpidissimum fontem inuenit. In tantæ autem rei memoriam & templum magnificentissimum extruxit, & instituit, vt Iuppiter sub figura arietis coleretur. Fons vero ille (vt scribit Plinius) interdiu frigidus, noctibus feruet.

Athamania

¶ Admotis Athamantis aquis) in Dodone scribit Plinius libro secundo, capite. 103. Iouis fons cum sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extinctæ admoueantur, accendit. idem meridie semper deficit, qua de causa Anapauomenon vocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat, ab eo rursus sensim deficit. Quamuis autem Athamātis legatur, Athamanis tamē ab Ouidio forsitan scri-

ptum fuit. Nam Athamania, quæ & Athamanis dicitur, Thessaliæ regio est, in qua fons ille esse perhibetur. Hinc etiam Athamanes populi dicuntur. Est autem hypallage,

ADDI. Admotum aquis lignum intelligitur. {Solinus cap. xii. fontem, de quo hic dicitur, Epiri dicit, Sacrum cognomēto, Plinius libro secūdo. cap. 103. Dodoneum, Ioui sacrum. Est autem Dodone pars Epiri.

Quod igitur regius contendit Athamanis, legēdū esse, vt sit fœmininum gentile ab Athamania, quam Plinius, Aetolorum populum, Stephanus Illyrici partem, alii Thessaliæ faciunt: Id ita accipio, si vocabulum vicini

Crathis & Sybaris fluuii. loci, pro proprio sumatur deinde Athamanis non de terra, sed de aqua siue vnda, quod nomen proximo versu prçcedit, intelligaf. Quāquam etiā Strabo libro. vii.

Salmacis fons. Athamanes inter Epiroticos recenset his verbis, ἠπειρῶται δ' εἰσὶ καὶ ἀμφίλοχοι, καὶ οἱ ὑπερκείμενοι καὶ συνάπτοντες τοῖς ἰλλυρικοῖς ὄρεσι τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν, μολοττοί τε καὶ ἀθαμᾶνες καὶ αἴθικες καὶ τυμφαῖοι καὶ ὀρέσται. &c.

RAPH. CRECRESCit) decrescit. Flumen habent Cicones) huius fluminis nomen non memini me legisse, nisi Hebrum intelligamus. Plinius vero sic scribit. In Ciconum flumine & in Piceno lacu Velino lignum deiectum lapideo cortice obducitur. Cico

Cicones. nes autē Thraciæ populos esse sæpius iam scripsimus.

COELIVS RHOD.

Cæterum, in hac calentiū aquarum ratione non'ne illud eximium est, ac inuestigā dum anxie, quod ipse etiam penè puer apud Aponum adnotaui, dum Patauii capesserem ingenii cultum, ab illis subinde lapides gigni? Hoc extra omnem admirationem mihi fuit, scaturiunt ibi feruētissimę aquę in supercilio nō multū arrecto, in subiecto molendinum est, quod versat balinei aqua per conuallem decurrens, Volaticam, vt nunc passim dicitur, in quam impetu deuoluitur aqua per arctum. vidimus totam, veluti quodā artificio, lapidea circūtectam crusta, & quum oculis nō satis crederem, duritiem materiæ expertus cultelli satis validi mucronem insigniter retusum animaduerti. Id vtpote adolescē ti, qui nihil admodum interioris scientiæ attentassem, miraculum est visum. Mox repetita vrbe, quum rem scholasticis quibusdam exposuissem in foro, risu exceptus sum ab omnibus ferè, tanquam inusitata nescio quæ, & absurda ac scurrilia promerē. Sed haud ita multo interstitio facto, illuc profecti mecum in rem præsentem verissima senserūt, quæ prius inscite ludibrio habuerant. Verum ea omnia post quum Plinii, tum aliorum doctrina confirmata reperi. Nam & Seneca (vt de Strabone taceam libro tertiodecimo) Naturalium tertio ad hunc modum scribit: Interest vtrum loca sulfure an nitro an bitumine plena transeant. Hac ratione corruptę cū vitæ periculo bibunf: vnde & apud Ouid. legimus: Flumen habent Cicones quod potum saxea reddit Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Flumē quoque apud Ciconas est, ex quo qui bibit in lapides cōuertitur.

Flumen habent Cicones, quod potū saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Crathis amnis confinis Sybari capillos aurei coloris efficit.

Crathis, & hinc Sybaris uestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroq; capillos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Salmacis fons in Caria contactu sui liquoris cogit in mollitiem corporis obscœni vetu, quod beneficio Mercurii & Veneris dicitur esse factum.

Quodq; magis mirū, sunt qui non corpora tātum,
Verum animos etiam ualeant mutare liquores.
Cui non audita est obscœnæ Salmacis unda?

ARG. FABVLAE SEQ.

Lacus est in Aethiopia, qui hausto liquore ad sitim sedandam, aut in insaniam, aut in soporem vertit.

Aethiopesq; lacus, quos siquis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Clitorius fons in Arcadia vinum in odium adducit. Quod Melampus Amythaonis filius Prœtidas cum ab insania liberasset, nouissime remedia in eum proiecisse fertur.

Clitorio quicunque sitim de fonte leuauit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius undis.
Seu uis est in aqua calido contraria uino,
Siue quod indigenæ memorant, Amythaone natus
Prœtidas attonitas postquam per carmē, & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiumq; meri permansit in undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lincestius amnis Thraciæ hanc vim obtinet potestate mutata, vt aquam eius bibentes ebrii fiant.

Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunq; parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quā'm si mera uina bibisset.

Crathis Crathis & hinc Sybaris) Crathis & Sybaris fluuii sunt Calabriæ, qui capillos flauos efficiunt. Est etiam Crathis Achaiæ fluuius iuxta Aegas labens, à miscendis aquis cognominatus, quod à duobus fluminibus incrementa suscipiat, à quo & Italicus (vt Strabo & Pausanias aiunt) fuit appellatus. {Crathidis quidem meminit Pausanias in Achaicis & Arcadicis. De vtroq, autem Strabo lib. sexto, his verbis: ADDI.

ἑξῆς δ' ἐστὶ συβαρῖτις ἀχαιῶν κτίσμα ἡ σύβαρις δυεῖν ποταμῶν μεταξὺ, κρᾶθιδος καὶ συβάριδος. Et paulopost, ὁ μὲν οὖν σύβαρις τοὺς πίνοντας ἵππους ἐκ αὐτοῦ, πτυρτικοὺς ποιεῖ, διὸ καὶ τὰς ἀγέλας ἀπείργουσιν ἀπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ κρᾶθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν καὶ λευκοτριχεῖν ποιεῖ λουομένους, καὶ ἄλλα πολλὰ πάθη ἰᾶται.}

Cui non audita est) Salmacis fons est Cariæ, in quem qui ingrediuntur, effœminati egrediuntur. Cuius rei causam in superioribus diximus libris. Mirum grauitate soporem) periphrasis est Lethargi. {Solinus capite trige ADDI. simosecūdo etiam lacum in Aethiopia dicit esse. quo perfusa corpora velut oleo nitescant.} Clitorio Clitorius. quicunque sitim) Clitorius fons est Arcadiæ, qui potus odium vini inducit. {Pausa ADDI. nias fluuium vocat Clitorem, iuxta oppidum Clitorium, à Clitore Azanis filio nominatum. De natura autem aquæ etiam Vibius sequester meminit, & Vitruuius libro octauo, qui & epigramma, circa fontem illum lapidi iam olim inscriptum tale refert:

Ἀγρότα σὺν ποίμναις τὸ μεσημβρινὸν ἤν σε βαρύνῃ
Δίψος ἀν' ἐσχατιὰς κλείτορος ἐρχόμενον
Τῆς μὲν ἀπὸ κρήνης ἄρυσαι πόμα, καὶ περὶ νύμφαις
Ὑδριάσι στῆσον πᾶν τὸ σὸν αἰπόλιον.
Ἀλλὰ σὺ μήτ' ἐπὶ λουτρὰ βάλῃς χροΐ, μή σε καὶ αὔρη
Πημήνῃ τερπνῆς ἐν τὸς ἐόντα μέθης
Φεῦγε δ' ἐμὴν πηγὴν μισάμπελον, ἔνθα μελάμπους
Λυσάμενος λύσσης προιτίδας ἀργαλέης,
Πάντα καθαρμὸν ἔκρυψεν ἀπόκρυφον, εὖτ' ἂν ἀπ' ἄργους
Οὔρεα τρηχείης ἤλυθεν ἀρκαδίης.}

Calido vi.) ex sententia physicorum calidum est natura vinum. Indigenæ) accolæ ibi geniti. Amythaone na.) Melampus medicus, qui Prœti Argiuorum regis filias qua Melāpus. tuor putantes se vaccas esse eo furore liberauit, quem ipsis Iuno, vt scribit Pherecydes, vt alii Venus, immiserat, quòd illæ se pulchriores esse iactarent. Prœtidas) Prœti Argiuorum regis filias, quarum nomina sunt hæc, Meta, Euryale, Lysippe, & Iphianassa, quam quidem Melampus parte regni accepta, posteaquam illas curauit, vxorem accepit. Huic fluit) Lyncestius fluuius est, cuius aquā quis Lyncesti[us] quis potauerit, non minus ebrius efficitur, quàm si immoderate vinum bibisset. Hoc etiam Plinius quidem his verbis Lib. ii. ca. 103. affirmat. Lyncestis aqua quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno.

CEST

RAPH. (EST lacus Arcadiæ) de Stymphalio lacu qui esse fertur iuxta Pheneum campum, vel de restagnatione Ladonis aquæ aliorum'ue fluuiorum, quæ in Pheneo campo fieri consueſſe ſcribitur, quamuis nihil de aquarum qualitate dicat. Plinius vero, niſi mendum ineſt, ſentire videtur Pheneas paludes in Arcadia eſſe, ex quibus Ladõ profluat. Arcadia autem regio eſt Achaiæ mediterranea maxime à mari remota, quæ prio Dry modis, mox Pelasgis fuit appellata.

ADDI. (Aquam de qua hic Ouid. intelligere videt, Pausanias Strygem vocari ait ab Arcadibus, cuius verba hæc ſunt: περὶ δὲ ἴσω αὐτῶν (de Cynæthaenſibus loquens) ὕδατος ψυχροῦ καὶ ὕδωρ αὐτῆς πλάτανος πέφυκεν· ὃς δ' ἂν ὑπὸ κυνὸς κατάσχητος λύσσῃ, ἢ ἕλκος, ἢ καὶ ἄλλως κινδύνου ὄντα, τὸ ὕδωρ οἱ πίνοντι ἴαμα, καὶ Ἄλυσσον τοῦδε ὄνομα ὀνομάζουσι τὴν πηγὴν καὶ αὐτὸ φαίνοιτο ἂν Ἀρκάσι τὸ μὲν πρὸς Φενεῷ ὕδωρ, ὃ Στύγα ὀνομάζουσιν, ἐπ' ἀνθρώπου συμφορᾷ ἀνευρημένον, ἡ δὲ παρὰ Κυναιθεῦσιν ἀγαθὸν ὥσπερ ἀντίρροπον τῇ ἐκεῖ πάρεστι. Ex quibus verbis ſatis patet de qua aqua Ouidius intellxerit. Niſi quòd Pauſanias de diſcrimine lucis ac noctis nihil meminit. Locus autẽ Plinii, quem hic Regius citat, eſt lib. iiii. ca. vi. his verbis: Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è mõte eiusdem nominis in Alphæũ defluentes. &c. neq; quicquã difficultatis aut mendæ habet, quantum ego quidẽ videre poſſum.) ¶ Sine noxa) ſine nocumento. ¶ Tempusq; fuit quo

Ortygia nauit in vndis) Ortygia inſula, quæ & Delos vocatur, vt ſuperius diximus, fluitare ſolebat ¶ Timuit ocurſibus Argo) Symplegades inſulę sũt, quæ & Cyaneæ dicunt, contra Boſphorum Thracium, quæ à poetis olim cõcurriſſe finguntur, quoniã (vt inquit Pli. libro. iiii. cap. xiii.) paruo diſcretæ interuallo ex aduerſo intrãtibus geminæ eſſe videntur, paululumq; deflexa acie coeuntium ſpeciẽ præbebant: ¶ Vndarum eliſarum) expreſſarum duorũ ſcopulorum concurſu. ¶ Nec quæ ſulfureis ardet) cauſas aſſignat poeta cur Aetna Siciliæ mõs notiſſimus ardeat. Hinc autem etiam colligit omnia eſſe in continuo fluxu, quod nec ſemper arſit, nec ſemper arſura eſt Aetna. Tres autem affert illius incendii cauſas. Nam aut naturalis eſt ille ignis, aut à ventis incluſis excitatur, aut ex ſulfure bitumine oritur. ¶ Ictibus) iactatibus. ¶ Frigida) ſine igni. ¶ Bitumineæ vires) Bitumen genus eſt picis celerrime ignẽ rapientis. ¶ Eſſe viros fama eſt) Pallene & vrbs eſt Thraciæ à Pallene Sitonis filia dicta, & Cheroneſus, quæ & Phlegra antiquitus vocabatur, vbi giganteum bellum confectum fuiſſe dicit. ¶ Qui ſo. leui.) qui ſoleant in aues conuerti. ¶ Cum Tritoniacã pa.) Tritoniaca palus in Libya eſſe ſcribitur, ſed poeta de ea quę ſit in ſeptentrione videtur ſentire, de qua me nihil meminit alibi legiſſe. Simile de Arcadibus Plinius ſcribit, quos in lupos verti, rurſusq; ſibi reſtitui tam conſtans fama fuit, vt in maledictis verſipelles habeantur.

Pallene

Arcadiæ lacus

Tritoniaca palus.

ADDI. (Cæterum quod ad Ouidii fabulam attinet, videntur eodem pertinere & Plinii verba, quibus ille de Hyperboreis. Mox Riphæi (inquit) montes, & aſſiduo niuis caſu, pinnarum ſimilitudine Pterophoros appellata regio, pars mundi damnata à natura rerum, & denſa merſa caligine, neque in alio, quàm rigoris opere, gelidis'que aquilonis conceptaculis. Pone eos montes, vltra'que Aquilonem, gens felix (ſi credimus) quos Hyperboreas appellauere, annoſo degit æuo, fabuloſis celebrata miraculis, &c. Nam quod regio ipſa πτεροφόρος appellata, occaſionem fabulæ dediſſe videtur: deinde & illud accedit, quod dicitur gens fabuloſis celebrata miraculis. Quanquam neq; de Pallene Hyperborea, neque de Tritoniaca palude alibi quicquam, quod ego ſciam extet.) ¶ Scythides) Scythicæ mulieres, quæ ſe in aues, vt noſtratium, quædam in feles mutare dicuntur. ¶ Sparſæ) perunctæ. ¶ Eaſdem artes) vt ſe in aues conuertant. ¶ Rebus probatis) de quibus periculum eſt factum. ¶ Tabuerint) corrupta fuerint. ¶ Fluido calo.) ab effectu quod fluida & mollia corpora reddat. ¶ Obrue) terra tege. ¶ Delectos tauros) vitulos. nam ex vitulis (vt in Georgicis ſcribit Virgilius) apes naſcũtur. ¶ Vſu) experientia. ¶ De putri viſcere) de corrupta carne. ¶ Rura colunt) nam in agris è floribus rorem legentes verſantur. ¶ In ſpem) futuri & mellis & noui examinis. ¶ Preſſus humo bellator equus) per quem bella geruntur. Notum eſt autem crabrones ex equis putrefactis naſci.

a. l. flammis.

Ex vitulis apes

Ex equis crabrones

ARG. FABVLAE SEQ.

In Arcadia ſecundum Pheneon vrbem aquæ feruntur, quæ potæ noctu nocent, Luce autem innocuæ cognoſcuntur.

Eſt lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores,
Ambiguis ſuſpectus aquis, quas nocte timeto,
Nocte nocent potæ, ſine noxa luce bibuntur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ortygia inſula & Symplegades cautes in ponto concurrentes, flatibus ſolitæ moueri, nunc fixæ fundamentis tenentur loco.

Sic alias, aliasq; lacus, & flumina uires
Concipiunt, tempus'q; fuit, quo nauit in undis,
Nunc ſedet Ortygie. timuit concurſibus Argo
Vndarum ſparſas Symplegadas eliſarum,
Quæ nunc immotæ perſtant, uentis'q; reſiſtunt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aetna mons Siciliæ in ignem verti cœpit, cum initio riguerit.

Nec quæ ſulfureis ardet fornacibus Aetna
Ignea ſemper erit, neq; enim fuit ignea ſemper.
Nam ſiue eſt animal tellus, & uiuit, habet'q;
Spiramenta locis flammam exhalantia multis,
Spirandi mutare uias quoties'q; mouetur,
Has finire poteſt, illas aperire cauernas.
Siue leues imis uenti cohibentur in antris,
Saxa'q; cum ſaxis, & habentem ſemina flammæ
Materiam iactant, ea concipit ictibus ignem,
Antra relinquentur ſedatis frigida uentis,
Siue bitumineæ rapiunt incendia uires,
Lutea'ue exiguis ardeſcunt ſulfura *fumis.
Nempe ubi terra cibos, alimẽta'q; pinguia flãmæ,
Non dabit abſumptis per longum uiribus æuum,
Naturæ'q; ſuum nutrimen deerit edaci,
Non feret illa famem, deſerta'q; deſeret ignes.

ARG. FABVLAE SEQ.

In Pallene, quæ ſub Aquilone iacet, Thraciæ, homines dicuntur in volucres verti, nouies cum in Tritoniacam paludem merſi ſunt.

Eſſe uiros fama eſt in Hyperborea Pallene,
Qui ſoleant leuibus uelari corpora plumis,
Cum Tritoniacam nouies ſubiere paludem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Scythides in Scythia fœminæ veneno ſparſæ corpora immutant.

Haud equidem credo, ſparſæ quoq; mẽbra ueneno
Exercere artes Scytides memorantur eaſdem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex vitulis apes naſcuntur, quas Ariſteus fertur inueniſſe.

Siqua fides rebus tamen eſt addenda probatis
Non'ne uides quæcunque mora fluido'q; calore
Corpora tabuerint, in parua animalia uerti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros,
(Cognita res uſu) de putri uiſcere paſſim
Florilegæ naſcuntur apes, quæ more parentum
Rura colunt operi'q; fauent, in ſpem'q; laborant.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex equo, crabrones naſci potuiſſe primum proditur.

Preſſus humo bellator equus crabronis origo eſt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cancrum demptis brachiis terræ ſubiectas Scorpius naſcetur.

Concaua littoreo ſi demas brachia cancro,
Cætera ſupponas terræ, de parte ſepulta
Scorpius exibit, cauda'que minabitur unca.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tineæ agreſtes, quæ folia filis intexunt in papiliones vertuntur.

Quæ'que ſolent canis frondes intexere filis,
Agreſtes tineæ, res obſeruata colonis,
Ferali mutant cum papilione figuram.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ranæ naſcuntur ex limo ſine pedibus, mox natando pedes increſcunt.

Semina limus habet uirides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natando
Crura dat, ut'que eadem ſint longis ſaltibus apta,
Poſterior ſuperat partes menſura priores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Vrſæ carnem pariunt eamque lambendo in figuram ſui conuertunt.

Nec Catulus partu quem reddidit urſa recenti,
Sed male uiua caro eſt lambendo mater in artus
Fingit, * in formam quantam capit ipſa reducit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apes initio truncæ vt vermes naſcuntur, poſtea corporis partes, ac alas accipere produntur.

Non'ne uides, quos cera tegit ſex angula fœtus
Melliferarum apium ſine membris corpora naſci,
Et ſeros'que pedes, ſeras'que aſſumere pennas?

ARG. FABVLAE SEQ.

Pauones qui in tutela Iunonis habentur, item aquilæ Iouis, columbæque Veneris, & cæteræ volucres ex media parte oui, qui vitellus vocatur, videntur naſci.

Iunonis uolucrem, quæ cauda ſydera portat,
Armigerum'que Iouis, Cythereidas'que columbas,
Et genus omne auium mediis è partibus oui,
Ni ſciret fieri, quis naſci poſſe putaret?

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex medulla humana in ſepulchris angues proſeminantur.

Sunt qui cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Phœnix in Aſſyriæ finibus nido ex odoribus facto, cum e ſenectute preſſa, ſupra recumbit, ex cuius ſanie alia renaſcitur & viribus roborata, nidum in vrbem effert Solis, ibique in templo eius monimentum patris reponit, Fertur enim quinque ætatis ſecula replere.

Hæc tamen ex aliis generis primordia ducunt.
Vna eſt, quæ reparet, ſe'que ipſa reſeminet ales.
Aſſyrii Phœnica uocant. nec fruge, nec herbis
Sed thuris lachrymis, & ſucco uiuit amomi.
Hæc ubi quinque ſuæ compleuit ſecula uitæ,
Ilicis in ramis, tremulæ'que cacumine palmæ,
Vnguibus, & duro nidum ſibi conſtruit ore,
Quo ſimulac caſias, & nardi lenis ariſtas,
Quaſſa'que cum fulua ſubſtrauit cinnama myrrha,
Se ſuper imponit, finit'que in odoribus æuum.
Inde ferunt totidem qui uiuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum Phœnica renaſci.
Cum dedit huic ætas uires, oneri'que ferendo eſt,
Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ,
Fert'que pius, cunas'que ſuas, patrium'que ſepulchrum,
Per'que leues auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores ſacras Hyperionis æde reponit.

RAPH. ¶LITTOREO cancro) in littore moranti. Hoc autẽ vſu cognitum eſt, ſcorpium naſci ex cancro terra obruto. ¶ Caudaq; minabitur vnca) nã ſcorpius cauda ictus inferre memoratur. ¶ Quæq; ſolẽt canis) Bõbices dicit, quæ ſericum generant. Nã (vt Pli. in. xi. Na. hi. ſcri.) Bõbices in Aſſyria prouenientes nidos è luto fingunt ſalis ſpecie applicatos lapidi tãta duricie, vt ſpiculis pforari vix poſſint. In his & ceras largius q̃ apes faciunt, deinde maiores vermiculos, hi *(Ex cancro Scorpius)* Erucæ fiunt. Fit deinde quæ vocatur Bõbilis, ex ea Necydalus, ex hoc ſex mẽſib' Bõbices telas araneorũ more texunt ad veſtẽ, luxumq; fœminarũ, quæ bõbicina dicit. *(Tineæ in papiliones)* ADDI. {Recte quidẽ de bõbicibus, & earũ generatione Regius, ex Ariſtotele ac Plinio videlicet, ſed quod hic Ouid. Tineas agreſtes, Bõbices vocarit, id puto, non recte ſenſit. *(Limus in ranas)* Neq; enim Bõbices qſquam tineas recte vocauerit, cũ eas tineas vocẽt authores, pprie quæ arrodunt atq; cõſumãt aliquid. Vt Tineas veſtium, Tineas alui, & id gen'. Deinde papiliones nõ ex bõbicibus ſed ex frondium ac foliorum tineis naſcuntur. Id *(Caro in vrſum)* quod vulgo notum eſt. Totus autẽ hic locus explicatur apud Pliniũ lib. xii. ca. xxxii. vbi ille in hunc modũ, Multa autẽ, inquit, inſecta & aliter naſcuntur, atq; in primis *(Apes ſine pedibus)* ex rore. Inſidet hic raphani folio primo vere, & ſpiſſatus ſole in magnitudinẽ milii cogit. Inde oritur vermiculus paruus, & triduo mox eruca, quæ adiectis diebus creſcit immobilis duro cortice ad tactum mouetur aranei. *(Aues ex medio oui)* Hæc eruca, quam Chryſalidem appellãt, rupto deinde cortice volat papilio. Deinde quod feralẽ Ouidius vocat Papilionẽ eò referẽdum *(Anguis ex hois ſpina)* quod Plinius li. xxviii. ca. x. ait. Papilio quoq; lucernarũ luminibus aduolãs, inter mala medicamenta numeratur. *(Phœnix ex ſeipſo.)* Huic cõtrarium eſt iecur caprinũ, ſicut fel veneficiis ex muſtella ruſtica factis. &c.} ¶ Res obſeruata) animaduerſa, notata. ¶ Tineę agre.) vermiculi agreſtes. ¶ Ferali papi.) peſtifero ac venenoſo. ¶ Truncas pedibus) mutilatas & carẽtes pedibus. ¶ Nec Catulos partu) Plinius libro octauo, cap. xxxvi. hoc idẽ ſcribit de vrſis. Pariunt inqt triceſimo die, ac plurimũ quinos, hi ſũt cãdida, iformiſq; caro paulo murib' maior, ſine oculis, ſine pilo, vngues tãtũ pminẽt, hanc lãbendo paulatim figurãt. ¶ Fingit) figurat. ¶ Nõne vides) apes ſine pedib' naſcunt, vñ & nomen traxere. Primũ eni vermiculi abſq; pedib', aliſq; oriunt. ¶ Iunonis voluc.) pauonẽ. ¶ Armigerũ Io.) aqlã. ¶ Cythereidas colũb.) Veneri dicatas. {Legẽdũ videt, Cythereidas columbas, facto patronymico à Cythereius, a, um, verſus gratia.} ADDI.

COEL. RHOD. ¶QVO tamen verſu legi cõmodius Cytheriacæ poteſt, ſed ſyllabæ menſus nõnihil refragatur. Meminit & Academicorum ſecundo M. Tullius. Neq; vero hoc loco expectãdum, vt de remo inflexo, aut de collo columbæ reſpondeã. Nõ enim is ſum, q quicquid videtur, tale dicã, eſſe, quale videat. Et rurſum: Nã & in remo ſentio nõ eſſe id quod videtur. Et in columba plures videri colores, nec eſſe plus vno. Quod ad ſyllabam attinet, variatum in ea cõperias, vti Metamorphoſeon quintodecimo:

Armigerumq; Iouis, Cythereidasq; columbas.)

¶ Mediis è partibus oui) ex vitello oui. ¶ Sunt qui cum clauſo) de hoc Pli. lib. x. ca. lxvi. ſic ſcribit. Anguem ex medulla hois ſpinę gigni accepimus à multis. ¶ Hæc tamen ex aliis) mirandã Phœnicis auis generationem deſcribit poeta, de quo & Pli. lib. x. cap. ii. ferè eadẽ. Aquilæ autẽ magnitudine eſſe narratur, auri fulgore circa collum, cætera purpureus, cœruleam roſeis caudã pennis diſtinguentibus, criſtis faciẽ caputq; plumeo apice honeſtãte. Peculiaris eſt Arabię feſicis. Manili' ſenator author eſt neminẽ extitiſſe qui Phœnicẽ viderit. Sacrum in Arabia Soli eẽ, viuere annis ſexcentis ſexaginta. Seneſcentẽ caſia, thuriſq; ſurculis conſtruere nidum, replere odoribus & ſup emori. Ex oſſibus deinde ac medullis naſci primo ceu vermiculum, inde fieri pullum, principioq; iuſta funeri priori reddere, & totum deferre nidum ppè Panchaiã in Solis vrbẽ & in ara ibi deponere. ¶ Primordia) originẽ. ¶ Aſſyrii Phœnica vocãt) à colore purpureo Phœnix videt appellatus. ¶ Quo ſimulac caſias) Phœnicis nidum aperte oia deſcribit poeta. Caſia autẽ & nardus frutices ſuauiſſimi odoris in Arabia naſcentes. ¶ Oneriq; ferẽdo eſt) ſufficit nido auferendo. Sic autẽ dictum eſt, vt dicimus aliquem nõ eſſe ſoluendo. ¶ Leuat) alleuat, ac leues reddit. ¶ Hyperionis æde) templo Solis. {quod in vrbe ſolis eſt. cuius meminit Plin. lib. v. cap. ix.} ADDI.

¶SI

ARG. FABVLAE SEQ.

Hyæna fera vt fœmina in marem vertitur.

Si tamen est aliquid miræ nouitatis in istis.
Alternare uices,& quæ modo fœmina tergo
Passa marem est,nunc esse maré,miremur Hyænã.

ARG. FABVLAE SEQ.

Chamæleon ventis & aura nutritus quodcunque contingit colores eius dem efficit.

Id quoq;,quod uentis animal nutritur,& aura,
Protinus assimulat,tetigit quoscunq; colores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lynces Liberi ancilla,vrinam vertunt in lapidem.

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho,
E quibus(ut memorant)quicquid uesica remisit,
Vertitur in lapides,& congelat aere tacto.

ARG. FABVLAE SEQ.

Coralium lapis sub aqua mollis est,extra durescit.

Sic & coralium,quo primum contigit auras
Tempore,durescit,mollis fuit herba sub undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Significat gentes mutari in specie Deorum voluntate.

Desinet ante dies,& in alto Phœbus anhelos
Aequore tinget equos,q̃ consequar omnia dictis,
In species translata nouas,sic omnia uerti
Cernimus,atq; alias assumere robora gentes.
Concidere has,sic magna fuit,censuq; uirisq;,
Perq; decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis ueteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro diuitiis tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte,magnæ uiguere Mycenæ,
Nec non & Cecropis,nec non Amphionis arces,
Vile solum Sparte est,altæ cecidere Mycenæ.
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant,nisi nomen,Athenæ?

ARG. FABVLAE SEQ.

Numa Pompilius propter scientiam rerum,a populo Romano in regnũ est receptus,cuius præcepta cum audiuisset hæc sunt.Quæcunque nascuntur crescendo & senescendo transmutari in dissimiles species,& post obitum sic consistere,vt quæ in terram abeant quæ corpora sunt,aut in aera,quæ spiritu continentur videntur.Postea Helenus Priami filius refert Aeneæ vrbis conditæ positionem.

Nunc quoq; Dardaniã fama est consurgere Romã,
Apenninigenæ quæ proxima Tybridis undis,
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat,& olim
Immensi caput orbis erit.sic dicere uates,
Faticinasq; ferunt sortes,quantumq; recordor,
Dixerat Aeneæ,cum res Troiana labaret,
Priamides Helenus flenti,dubioq́; salutis,
Nate Dea,si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes,non tota cadet te sospite Troia.
Flammæ tibi,ferrumq; dabunt iter,ibis,& unà
Pergama rapta feres,donec Troiæ q;,tibiq;
Externum patrio contingat amicius aruum.
Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est,nec erit,nec uisa prioribus annis,
Hanc alii proceres per secula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet,quo cum tellus erit usa,fruentur
Aethereæ sedes,cœlumq; erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse penatigero Aeneæ
Mente memor refero,cognataq; mœnia lætor

RAPH. ¶ SI tamen est aliquid) hyæna fera est de qua multa à Plinio libro octauo, capite trigesimo,mira traduntur. Sed maxime ei vtrãque inesse naturam ; & alternis annis maré, fœminamq; fieri, & vt scribit Plin. ipse, parere sine mare vulgo credit, Arist. negat. Collo & iuba continuatæ spinę porriguntur,flectiq; nisi circunactu totius corporis neque. ¶ Alternare) alternis annis mutare. ¶ Id quoq; quod ventis) Chamæleonte dicit,q(vt Plin. lib.viii.ca.xxxiii. tradit) solus animaliũ nec cibo,nec potu alitur,nec alio quam aeris alimēto,circa capitricos feres innoxius alioqui,& coloris natura mirabilior. Mutát nanq; eum subinde & oculis & cauda & toto corpore, redditq; semper quẽcũq; proxime attingit præter rubrum candidumq;, defuncto pallor est. ¶ Victa racemiferos) Lyncurium gemma est quæ ex vrina lyncum dicitur generari, vnde etiã nomen fuit impositum. Lyncurium enim dicitur quod sit vrina lyncis , nam vrinã significat. ¶ Quicquid vesica remisit) id est vrina lyncum ¶ Sic & coralium) in aquis molle est coraliũ , extra vero aquas durescit, vt supertius quoq; poeta narrauit. ¶ Quam consequar omnia dictis) quã verbis omnia explicare possim. ¶ Sic omnia verti Cernimus) omnia esse in primo fluxu ex vrbiũ quoque. ac populorũ excidiis ac felicitatibus Pythagoras colligit. ¶ Clara fuit Sparte) Sparta Laconica dicta regio à Spartis Cadmi sociis cognominata,sed plerunq; pro vrbe ponitur. (Atq; hęc quidem Stephani traditio est. Pausanias autē in Laconicis à Sparta Eurotæ filia , Lacedæmonis vxore, Spartã appellatã dicit,eoq; nomine vrbem significari. Sic & Mycenæ , de quibus proximo loco sequitur,quas alii à Mycenæo dictas volunt , idē à Perseo cõditas,& à capulo gladii, q Græcis dicitur , q eodē loco illi exciderit appellatas tradit . Quãquã rursum alii sunt,vt idē author est,q non à capulo gladii, sed à fungis (nam hos quoq; Græcis significant) dictas velint, quod eodē loco Perseus siti affectus , fungum auellerit è terra,eiusq; liquore siue succo sitim leuarit. Vide Argolicas Pausaniæ,Fuit autē & filia Inachi quædã Mycene, vxor Arestoris de qua Homerũ intellexisse volunt Odysseæ M. vbi ait:

Aues ex medio oui

Lyncuriũ.

Anguis ex hominis spina.

Sparta.

ADDI.

Ab hac igitur quoque vrbi nomen factum, sunt qui velint. Author idem Pausanias eodē libro. ¶ Mycenæ) vrbs est Peloponnesi in Argolica Mycenæo Spartoniæ filio Phoronei fratris dicta Mycenarum autē muri sicut Tyrinthi à Cyclopibus feruntur fabricati,eoq; et opp̃i nõ poterant,vt Paus. ait . ¶ Oedipodionię Thebæ) vbi Oedipus regnauit,vt Pandioniæ Athenæ vbi Pandiõ. ¶ Necnon & Cecropis) Athenæ quarum author fuit Cecrops. ¶ Amphionis arces) Thebæ ab Amphione amplificatæ . ¶ Nunc quoq; Dardaniam) exemplo vrbis Romæ,quæ tum maxime crescebat , omnia esse in cõtinuo motu Pythagoras ostendit. ¶ Dardaniam) Romam à Troianis ædificatam. ¶ Apenninigenę Tybridis) in Apennino monte orientis Tybrim autē præter vrbem Romam labi notus est quàm vt sit exponendum. ¶ Vates) Sibyllas. ¶ Sortes faticinas) fata canentes atque prædicentes . ¶ Res Troiana) imperium Troianum . ¶ Labaret) vacillaret, periclitaretur . ¶ Priamides Helenus) Priami filius . Fuit autem vates optimus , vt ex carmine quoque Virgiliano constat. ¶ Debere vrbem) vrbi ædificandæ ita volentibus fatis obnoxios esse. Pulchra autem phãtasia refert in Helenum poeta quæ iam ipse viderat. ¶ Per sęcula longa) per septingētos annos. ¶ De sanguine natus Iuli) Augustus Cæsar . Nam in Cæsaris Augusti gratiam hæc referuntur . (qui genus maternum ad Ascanium, qui & Iulus, Aeneæ filium referebat, vt Suetonius author est.) ¶ Penatigero Aeneæ) penates gerenti . Penates autem (vt refert Macrobius ex Varronis sententia) Dardanus ex Samothracia in Phrygiam, Aeneas ex Phrygia in Italiam detulit. Dii vero penates dicũtur (vt volunt qui diligentius veritatem inquirunt) per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi . Eos autem esse Iouem, Iunonem, Mineruam.

Hyænã modo marem modo fœminam esse.

Mycenæ.

Omnium rerũ vicissitudinẽ esse.

Troia.

Sparta.

Mycenæ.

ADDI.

Hoiem ex aia & corpore cõstare.

RAPH. ¶VTILITER Phrygibus) cum vtilitate Phrygũ & Troianoꝝ. ¶Pelasgos vicisse) Græcos Troiã eapugnasse. ¶Nec tñ obl.) ꝯcludit oĩa in cõtinuo esse fluxu, & à carnibus oĩno esse abstinendũ Pythagoras, cũ animæ nostræ in varia corpora trãseant. ¶Ad metã) ad finẽ & cõclusionẽ Metaphora ab equis currẽtibus sumpta. ¶Eapatiemur equis) euagemur copia verboꝝ. ¶Animæ voluc.) leues atq; veloces. Animo nanq; nihil est velocius. ¶In ferinas do.) in corpora feraꝝ. ¶Pecudũq; in pectora condi) ordo & sensus, Nos quoq; pars mundi sinamus & pmittamus tuta esse & honesta ea corpora, quæ possunt animas habuisse parẽtũ, aut fratrum, aut iunctoꝝ nobis aliquo fœdere & affinitate, aut certe hominũ, quoniã nõ corpora solũ, verum etiã volucres & veloces animę sumus, hoc est quoniã nõ solũ ex corpore, sed etiã aĩa constamus, & in feras & pecudes ire possumus. His aũt oĩbus colligit Pythagoras nullo modo carnib⁹ esse vescendũ. ¶Ne'ue Thyesteis) nota ẽ fabula. Nã Atreus & Thyestes Pelopis & Hippodamiæ filii, opera Mercurii ægre ferẽtis Mirtilũ filiũ à Pelope ipso fuisse interfectũ, in tãtam deuenere discordiã, vt alteri vterq; insidias strueret, cũ ea ꝯditiõe regnũ à patre accepissent, vt alternis regnarẽt annis. Nã Thyestes quo facili⁹ arietẽ vellesis aurei, in quo regni fata ꝯsistebãt (vt Seneca in Thyeste Tragœdia narrat) sibi vsurpare posset, Aeropẽ Atrei vxorẽ cõpressit, ex eaq; filios suscepit. Q d cũ Atreus resciuisset bello illũ Mycenis in exiliũ eiecit. Q uo quidẽ nõ cõtentus simulata gratia fratrẽ ad se reuocauit, tresq; eius filios decoctos sic apposuit comedẽdos, vt sanguinẽ quoq; poculis imiscuisse feraẽ. Hoc vero nefandissimũ scelus ne Sol videret, alio radios auertisse memoraẽ. ¶Mẽsis) cibis ꝯtinẽs enim ꝓ ꝯtẽto per metonymiã frequẽtissime poni ꝯsueuit. ¶Cumulem⁹) vsq; ad cumulũ repleamus. ¶Viscera) intestina. ¶Q uàm male cõs.) eũ q possit pati vt interficiat vitulũ, aut hœdũ, aut auẽ, facile assuescere ait, necãdis hoib⁹. Est aũt exclamatio qua Pythagoras ab interficiẽdis aĩalibus mãsuetis hoĩes deterrere conaẽ. ¶Cruori hu.) sãguini humano effundẽdo. ¶Immotas aur.) nulla misericordia motas. ¶Edẽtẽ hœd.) emittẽtẽ vagit⁹ pueroꝝ. ¶Aut ali. vesc.) aut auẽ comedere. ¶Q uãtũ est) ac si diceret minimũ. ¶Ad ple. fac.) ad plenũ homicidium. ¶Q ua trã.) ad qd, ac si diceret ad holum cędẽ. ¶Inde) ex imolatiõe brutoꝝ aĩaliũ. ¶Bos aret) cũ magna authoritate hęc à Pythagora dicunẽ. Impat eñi vt bos sic arare pmittaẽ, vt nulla alia vi q̃ senectute moriaẽ. ¶Horrife. cõt. bo.) ouis inqt lanas nobis suggerat ꝯtra frigora. Arma nãq; qbus Boreæ frigidissimo vero resistiẽ sunt vestes ea ouiũ lanis ꝯfectę. ¶Horriferũ Bo.) horrorẽ & frigus ferentẽ. ¶Verba pressanda) exprimẽda. ¶Cũ pedicis) pedicæ sunt vincula pedum, vt manicæ manuum. ¶Tollite) remouete, auferte, abiicite. ¶Viscata) visco infecta. ¶Nec formidat. pẽnis) sic quidẽ legiẽ, sed formidatis forsitã est legẽdum, vt ceruoꝝ sit epithetõ, q natura vel Homeri testimonio timidissimi sunt. ¶Pennis) sagittis. à parte nãq; totũ p synecdochen frequẽter significaẽ, pennæ enim sagittis adglutinanẽ. {Et recte legiẽ formidatis, vt ad pennas referaẽ, & falsus est Regius q pẽnas hoc loco ꝓ, sagittis accipit. Nõ eni sagittas intelligit poeta, sed reuera pẽnas qbus plerunq; puniceis, interdũ ẽt odoratis solebãt venatores perterrefacere ceruos, eaq; loca, intra quę cerui versarẽtur, circundare. Hinc Virgil. quoque de ceruis loquẽs tertio Georgico dixit:

Hos non immissis canibus,
non cassibus vllis,
Puniceæ'ue agitãt pauidos
formidine pęnę. Et Luc.
Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ.

Itẽ Auson. ad Theonem:

An cum fratre vagas dumeta pes auia ceruos
Circundas maculis, & multæ indagine pennæ.

Atq; eadẽ hæc Cœli⁹ quoq; annotauit li. xvi. ca. xi.} ¶Celãte) occultate. ¶Perdite) interficite. ¶Siqua nocẽt) noxia aĩalia perdẽda quidẽ esse Pythagoras ait, sed ita ne eorũ carnibus vescamur. ¶Ora vacent epulis) careãt eiusmodi epulis. ¶Cõgrua) homini cõuenientia. ¶Dictis) Pythagoræ præceptis. ¶Instructo pec.) instituto animo. Eorũ aũt opinionẽ sequiẽ Ouid. (vt diximus) qui sentiũt Numã à Pythagora fuisse institutũ. {De qua opinione etiã Halicarnassæus meminit libro. ii. antiquitatũ Romanarum.} ¶Remeasse) redisse. ¶Vltroq; pet.) quæsitũ, spõteq; à Romanis inuitatũ, vt copiose Liuius narrat. ¶Latialis) Latini atq; Romani. nam Roma Latii est caput.

Crescere, & utiliter Phrygibus uicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere, longe
Expatiemur equis, cœlum, & quodcũq; sub illo est,
Immutat formas, tellusq;, & quicquid in illa est.
Nos quoq; pars mundi (quoniã no corpora solum,
Verũ etiam uolucres animæ sumus, inq; ferinas
Possumus ire domos, pecudumq; in pectora condi)
Corpora, quæ possunt animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum fœdere nobis
Aut hominum, certe tuta esse, & honesta sinamus,
Ne'ue Thyesteis cumulemus uiscera mensis.
Quam male consuescit, quàm se parat ille cruori
Impius humano, uituli qui guttura cultro
Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures?
Aut qui uagitus similes puerilibus hœdum
Edentem iugulare potest? aut alite uesci,
Cui dedit ipse cibos? quantũ est quod desit in istis
Aut plenum facinus? qua transitus inde paratur?
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis.
Horriferum contra Borean ouis arma ministret.
Vbera dent saturæ manibus pressanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueosq;, artesq; dolosas
Tollite, nec uolucres uiscata fallite uirga,
Nec formidatis ceruos includite pennis,
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos,
Perdite siqua nocent: uerũ hæc quoq; pdite tantum
Ora uacent epulis, alimentaq; congrua carpant.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aegeria post mortẽ mariti Numæ in vallem Aricinam se contulit lugẽs.

Talibus atque aliis instructo pectore dictis
In patriam remeasse ferunt, ultroq; petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Coniuge qui felix nympha, ducibusq; Camœnis
Sacrificos docuit ritus, gentemq; feroci
Assuetam bello pacis traduxit ad artes.
Qui postquam senior regnumq;, æuumq; peregit
Extinctum Latiæq; nurus, populusq;, patresq;
Defleuere Numam. nam coniux urbe relicta

Aegeria Numæ uxor. ¶Coniuge qui fel. nymph.) Aegeria nympha Numæ Põpilii fuit vxor, quę post viri interitũ vrbe relicta in syluas abiit, ac tãdẽ miseratione Deoꝝ in fontẽ fingiẽ ꝯuersa. Cũ illa vero nympha cõgressus nocturnos sibi esse Numa simulauit, eiusq; monitu se quæ acceptissima Dĳs essent, sacra ꝯstituere populo Romano ꝑsuasit, vt copiose T. Liuius describit. {Et Diony. lib. ii. antiq. Rom.} ¶Ducibusq; Camœnis) authoribus musis. Nã oĩa quæcunq; Numa statuebat ad Aegeriæ nymphæ Camœnarũq; authoritatẽ referebat, qbus etiã lucũ, quẽ mediũ (vt Liuius narrat) ea opaco specu fons perenni rigabat aqua ꝯsecrauit, qd Deaꝝ sibi ꝯsilia cum ꝯiuge sua Aegeria essent. ¶Sacrificos ritus) sacrificioꝝ leges. Nam sua cuiq; Deo sacra, sacerdotesq; instituit, vt elegãtes Liui. scribit. ¶Ad artes pacis) ad Deoꝝ religionem, & iura, & leges & mores colẽdos. Numa enim vrbem Romam vi & armis à Romulo cõditam, iure, legibus, ac moribus de integro cõdidit. ¶Qui postquã senior) Numa cũ tres & quadraginta, regnasset annos periit. ¶Peregit, perfecit, ac finiuit.

ADDI.

Atrei fabula.

ADDI.

ADDI.

ADDI.

¶VALLIS

Vallis Aricinæ densis latet abdita syluis,
Sacra'que Oresteæ gemitu,quæstu'q; Dianæ
Impedit,ah quoties nymphæ nemoris'q;,lacusq;
Ne faceret,monuere,& consolantia uerba
Dixerunt, quoties flenti Theseius heros
Siste modum dixit,nec enim fortuna querenda
Sola tua est.similes aliorum respice casus.
Mitius ista feres,utinamq; exempla dolentem
Non mea te possent releuare,sed & mea possunt

ARG. FABVLAE SEQ.

Hippolytum cum propter nouercalæ odium pulsus esset patria. & Trœzena proficisceretur,ex improuiso mari elatus taurus sicut parens optauerat,grauissimum ei obiecit timorē:itaq; exasperatis equis ipse distractus interiit,Quem Aesculapius Dianæ uoluntate,cuius studio comes fuerat, reduxit ad superos,Hinc eiusdem de inferis reuocatus in nemus Aricinum,mortalitatem exuit.Conuerso itaque nomine Deus Virbius est nominatus.

Fando aliquē Hippolytum,uestras si contigit aures
Credulitate patis,sceleratæ & fraude nouercæ
Occubuisse neci mirabere,uixq; probabo.
Sed tamen ille ego sum. me Pasipheia quondam
Tentatum frustra patrium temerare cubile,
Quod uoluit,finxit uoluisse,& crimine uerso
Indicii,ne metu magis offensa ne repulsæ
Arguit,immeritum'q; pater proiecit ab urbe*
Hostiliq; caput prece detestatur euntis.
Pittheiam profugo curru Trœzena petebam,
Iam'q; Corinthiaci carpebam littora ponti,
Cum mare surrexit, cumulusq; immanis aquarum
In montis speciem curuari & crescere uisus,
Et dare mugitus,summo'q; cacumine findi,
Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
Pectoribus que tenus molles erectus in auras,
Naribus,& patulo partem maris euomit ore.
Corda pauent comitū. mihi mens interrita mansit
Exiliis contenta suis,cum colla feroces
Ad freta conuertunt,erectis'q; auribus horrent
Quadrupedes,monstri'q; motu turbantur, & altis
Præcipitant currum scopulis ego ducere uana
Frena mauu,spumis albentibus oblita luctor,
Et retro lentas tendo resupinus habenas.
Nec uires tamen has rabies superasset equorum,
Ni rota,perpetuum,quæ circunuertitur axem,
Stipitis occursu fracta,ac disiecta fuisset.
Excutior curru,lorisq; tenentibus artus
Viscera uiua trahi,neruos'q; in stirpe teneri,

RAPH. Aricia. ¶VALLIS Aricinæ) Aricie vrbs est Latii eut longe ab vrbe Roma distans, vnde Aricinus declinatur. ¶Oresteæ Dianæ) quem Orestes vnà cum Iphigenie sorore de Taurice regione in Italiam transtulit, ec iuete Ariciem collocauit. Nam Orestes. Orestes post intersectem matrem in furorem cōuersus à Pylade socio ed Dienem Teuricā liberandus deductus est, cui cum hospites mactarentur, à sorore Iphigenia quę Deę secerdos erat, cognitus fertetur, ac Thoante rege interfecto Dianæ simulachrū aufugientes ebstulerūt, luxreq; Ariciem collocarūt. Tametsi Peusam Spartam allatū fuisse simulachrum illud contendit. ADDI. {Ritumq;, quo ente humano sanguine sacrificebat deæ, postee à Lycurgo sublatum, & pro eo institutum, vt edolescētes verberibus in eadem are cæderentur, vnde postea βωμονικαι appellet, q sufferendis pluribus verberę ictibus vicisset. De qua re & Seruius annotauit in. vii. Aeneid. Sed hic Dianæ simulachrum principio in Italiam, inde rursum in Leconiā deportatum dicit. Athenienses autem etiem Brautonē, qđ Atticæ oppidum est, translatū tradidere. Sed de hac re copiose Pausan. in Laconicis.} ¶Ne faceret) ne flere pergeret. Hippolyt. ¶Theseius heros) Hippolytus qui equorum furore leceratus precibus Dianæ vitæ fuit restitutus, ac tēplo Dienæ Aricinæ præfectus Virbius fuit eppellatus, sed & ipse fate sue ad consolationem Aegeriæ narrat. ¶Siste mo.) stetue, impone finem luctui. ¶Releuere) leuem reddere, à fletu liberare. ¶Fendo) inter loquendū. ¶Aliquem Hippo.) quendā in soluta oratiōe diceremus. ¶Credu.pet. Thesei, qui nimiū facile credidit Phædræ veori priuignum accusenti. ¶Vixq; probabo) difficulter persuedebo. Phædra. ¶Me Pasiphela quond.) Phædra Pesipheës filia, Thesei vxor Hippolyti priuigni emore capta eb illo fuit repulsa. quere indignata se suspendit libellum menutenens, quo Hippolytū eccusebet, quod se de coitu interpellasset. Pater credulus & filium insontem in exilium expulit, & illi mortem est imprecatus, quam à petre Neptuno facile impetrauit, qui pollicitus esset se tria ipsi præstiturū, quæcunque postulasset. Cū igitur fugeret Hippolytus, ecce phocæ mari egressæ ita perterruerunt equos quadrigerum, quibus vehebatur, vt nullo pecto potuerint inhiberi, quin per præcipitie Hippolytum immittentes prorsus dilemarent. Qui tamen statim Dienæ precibus ope Aesculapii vitæ fuit Pasiphaë restitutus, Virbiusq; eppellatus. ¶Pasipheele) eum quadam vituperatione dixit, ac si Phædræ obiceret Pasiphaës libidinem, quæ amore tauri capta cum illo coire sustinuit. ¶Me frustra tētatum) à Phædra de stupro frustra interpellatum.

¶Temerare) violare. est autem ordo. Pasiphaes filia quōdā fineit me frustra tentatum voluisse temerare petrium cubile, quod ipsa voluit. ¶Et crimine verso) in me subauditur. ¶Indicii ne metu) altere duerum causarum se eccusatum è Phædra Hippolytus ait, vel quòd timebat ne ipsa accusaretur, vel quòd repulsa fuit, & spreta. ¶Arguit) accuseuit, in vetustis eutem eeemplaribus animaduerti sic etiem scriptum esse: Demnauit, meritum'q; nihil pater eicit vrbe. Sed vtroque modo idem est sensus. ¶Proiecit) eiecit, eepulit. ¶Hostili prece) imprecatione hosti conueniente, nō patri. Theseus enim Neptunum patrem precetus est, vt Hippolytus filius discerperetur. ¶Euntis in exilium. ¶Pittheiam Trœzena) i qua Pittheus Pelopis filius ec Aethræ metris Thesei pater regnauit. Trœzen autem vrbs est Peloponnesi à Trœzene Pelopis filio, cui Pittheus i regno succelsit cognominata. Vt enim Stephenus scribit, &. Aphrodisias & Saronia & Possidonias & Apollonias & Anthanis antea fuit dicta. ¶Cum mare surrexit) tumefactum est. ¶In montis speciem) per emphasim ostendit quentus essec vitulus ille marinus, qui instar montis mare eetolleret. ¶Et dare mugitus) mugire. nondum enim vitulus ille marinus ee aquis eetuleret caput. Phocæ autem vt tauri mugitus edunt: vnde & vituli nomen acceperunt. ¶Corniger hinc taurus) deinde inquit Phoca, vt taurus cornua habens, ex ruptis vndis egressa est. ¶Expellitur) erumpit, cum impetu egreditur. ¶Exiliis contenta suis) exilii sui mœrore confecta. ¶Feroces quadrupedes) feroces equibus Hippolyti currus trahebatue. ¶Colla) capita. ¶Ad freta conuertunt) ad mare propter strepitum phocæ egredientis. ¶Horrent) timent. ¶Monstri metu) vituli illius marini timore. Phocæ nanque adeo sunt aspectu turpes, vt inter monstra marina numerentur. ¶Præcipitant) in præceps iaciunt. ¶Altis sco) per alta saxa. ¶Ego ducere vene) ego, inquit, frustre conor retrahere fræna spumis infecte. ¶Ducere) teducere, retrahere. ¶Vana manu) infirme. Neque enim equos potuit continere. Luctor) enitor, conor. legitur & lustio. ¶Tendo) contendo. ¶Retro) ducere subaudiemus, vt retrahere intelligamus. ¶Lentas habenas.) flexibilia lora. Has vires) meas vires. ¶Rabies) ferocitas. ¶Perpetuum axem) continuum. Aeis autem est lignum illud, circa quod rotæ currus vertuntur. ¶Excutior cur) è curru eiectus cado. ¶Artus) pedes, {eut manus etiam, nam manibus habenas moderantur aurigantes.

Hic versus aliàs sic legitur: Dānauit, meritūq; nihil peter eicit vrbe.

Pittheus. Trœzen.

RAPH.

¶ REPRENSA) retenta à radicibus, stirpibusq; arborum. ¶ Dare) edere. ¶ Grauem sonum) magnum efficere strepitum. ¶ Exhalare) mittere, me subaudiamus. ¶ Videres) videre posses. ¶ Num potes aut audes) maiorem suam fuisse calamitatem quàm quæ Aegeriæ contigit Hippolytus ait. ¶ Cõponere) comparare. ¶ Vidi quoque luce carentia regna) hoc est, ad inferos quoque descendi.

Hippolyt° ab inferis.

Membra rapi partim, partim reprensa relinqui,
Ossa grauem dare fracta sonum, fessámque uideres
Exhalare animam, nullásq; in corpore partes
Noscere quas posses, unúmque erat omnia uulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostræ
Nympha tuam? uidi quoque luce carentia regna,
Et lacerum foui Phlegetontide corpus in unda.
Nec, nisi Apollineæ ualido medicamine prolis,
Reddita uita foret, quam postquam fortibus herbis
Atque ope Pæonia Dite indignante recepi,
Tum mihi ne præsens augerem muneris huius
Inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes.
Vtq; forem tutus, possémq; impune uideri,
Addidit ætatem, nec cognoscenda reliquit
Ora mihi, Creten'q; diu dubitauit habendam
Traderet, an Delon, Delo, Cretáq; relictis
Hic posuit, noménq; simul quod posset equorum
Admonuisse iubet deponere, quíq; fuisti
Hippolytus dixit, nunc idem Virbius esto.
Hoc nemus inde colo, de Dijsq; minoribus unus
Nomine sub dominæ lateo, atq; assentior illi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Egeria nympha Numæ Pompilij coniux proditur, quæ post eius interitum cum se in nemus Aricinum contulisset, ubi querelis assiduis deficeret [illegible] lachrymis fatigata à Dianam [illegible], me igitur lachrymis eius ab eadem Dea commiserante, fuit in fontem, qui ex eius nomine nuncupatur Aegeriæ.

Non tamen Aegeriæ luctus aliena leuare
Damna ualent, montísq; iacens radicibus imis
Liquitur in lachrymas, donec pietate dolentis
Mota soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuauit in undas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum in Tyrrhenia, quæ etiam Thuscia dicta est, quidam arator iustum opus in diem redderet, presso uomere glebam opinione sua ponderosiorem excitauit, cuius dum mutatione premeretur, animaduertit eam in figuram pueri esse transformatam, qui Hetruscorum lingua Tages uocatus nomine, futurorum scientiam inuenit.

At nymphas tetigit noua res, & Amazone natus
Haud aliter stupuit, quàm cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam * motis aspexit in aruis,
Sponte sua primum, nulloq; agitante moueri,
Sumere * mox hominis, terræq; amittere formam,
Oráque uenturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagen, qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

Phlegeton

Pæon.

a.l. fatigauit.

Aegeria in fontem.

Hippolyt°

Virbius.

a.l. medius.

a.l. nunc

ADOL.

¶ Et lacerum foui (& corpus inquit laniatum in ardentissima Phlegetontis aqua laui. Est enim Phlegethon vnus ex inferorum fluuiis, qui ardens interpretari potest. ¶ Apollineæ prolis) Aesculapii Apollinis filii. ¶ Fortibus herbis) potentibus. ¶ Vtque ope Pæonia) auxilio medico. Pæon enim Deorum medicus peritissimus fuisse perhibetur, a quo Pæonia herba, & inuenta fuit, & appellata. Dite indignante) Plutone ægre ferente me vitæ restitui. ¶ Ne præsens augerem muneris huius inuidiam) hoc est, ne si in Græcia viuerem, Atheniensium in me inuidiam concitarem, à Diana fui occultat°. ¶ Cynthia) Diana cuius miles erat Hippolytus. ¶ Impune) sine vlla mea pœna. ¶ Addit ætatem, me natu maiorem effectu, quàm essem cum ab equis fui dilaceratus. ¶ Ora cognoscẽda) faciem qua cognosci posset. Innuit autem Hippolytus se in nouam figuram fuisse transmutatum, ne a quoquam cognosci posset. ¶ Habendam) habitandam. ¶ Hic posui) in Latio iuxta Ariciam. ¶ Nomenq; simul) uidetur sentire poeta Hippolytum fuisse nominatum, quod ab equis fuit solutus & laniatus. Nam ἵππος equus, λύω soluo interpretat. ¶ Nunc idem Virbius esto) Virbius dictus est Hippolytus, quod vir bis fuisse videtur, & antequam ab equis fuit laceratus, & postquam vitæ fuit restitutus. ¶ Hoc nemus inde colo) ex eo tempore inquit, quo ab inferis sum euocatus in hoc Aricino nemore habito. ¶ Numine sub dominæ) Dianæ, quæ iuxta Ariciam templũ habebat. (Dianæ autem Virbius additur, perinde vt Veneri Adonis, Mineruæ Erichthonius, Matri Deum Attys &c. ¶ Non tamen Aegeriæ) Numæ Pompilii vxor cum ob mariti mortem flere non desineret, Dianæ miseratione in fontem sui nominis fuit conuersa. ¶ Leuare) leues reddere. ¶ Liquitur) resoluitur. ¶ Soror Phœ.) Diana. ¶ Tenuauit) in tenues aquas transmutauit. ¶ At nymphas tetigit noua res) hæc ad concinnam eorum quæ sequuntur connexionem à poeta narrantur. Gleba nanque agricolæ arantis in puerum vaticinandi peritum visa est transformari. ¶ Et Amazone na.) Hippolytus Hippolytæ Amazonum reginæ filius.

Tages puer.

Gleba in puerum.

Tages.

Hasta in arborem.

¶ Quàm cum Tyrrhenus arator) hæc historia est non fabula. Nam, vt in secundo de Diuinatione libro Cicero scribit, Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi cum terra araretur & sulcus altius esset impressus, extitisse repente, & eum affatum esse qui arabat. Is autem vt in libris est Hetruscorum, pueruli specie dicitur uisus, sed senili fuisse prudentia. Eius aspectu cum obstupuisset bubulcus, clamorémque maiorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totámque breui tempore in eum locum Hetruriam conuenisse. Tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia eius verba exceperint, literisq; mandarint. Omnem autem orationem fuisse eam, qua haruspicinæ disciplina contineretur. ¶ Fatalem glebam) in qua fata, & futurorum præscientia continebantur. ¶ Terræ formam) glebæ figuram. ¶ Ora recentia) ora nuper ex terræ gleba figurata. ¶ Venturis fatis) hoc est, disciplinæ & artis aurum, quæ fato uentura erant, cognoscendorum. Nam Tages primus omnium haruspicinæ disciplinam Thuscis tradidit. ¶ Indigenæ) Thusci. ¶ Dixere) appellauere. ¶ Qui primus Hetruscam) nam Tages primus omnium haruspicinam, artemque diuinandi ac prædicendi futura Thuscos docuit. Neque Plinius à Cicerone in hoc, Ouidióque dissentit vt quidam ait imperitus. Sed Delphon haruspicinæ fuisse inuentorem ait, aliud inuenisse, aliud docere, aliud inuenire nemo nisi communi sensu careat, vnquam dubitauit. ¶ Vtque Palatinis) hoc quoque de historia sumptum esse videtur. Nam Romulum, scribit Plutarchus in Palatino colle sui experiundi gratia, corneam lanceam fuisse iaculatum, illámque in terra defixam, annitentibus multis conuelli nũquam potuisse, sed emissis ramis in eximiæ altitudinis cornum increuisse, locum vero eum iis qui post Romulũ fuerũt parietibus circunductis, vt sanctissimũ tẽplũ in magna religione fuisse adeo, vt si cui prius accedenti visa fuisset arbor minus frondescere, sed velut subductis nutrimẽtis languescere, id statim occurrentibus clamore significaret. Cum aũt C. Cæsar gradus extrueret, fabris ꝓpinqua arbori loca temere fodientibus, violatæ radices fuerũt, arborq; aruit, & interiit. Virbiũ autem ita stupuisse ait poeta resolutione Egeriæ in fontẽ, vt stupuit Romulus eũ hastã suã frondescere vidit. Mouit mihi risum simul & stomachũ fatuus quidã in hac historia referẽda, qui Romulũ lãceã fuisse iaculatũ ait ingenii experiẽdi gratia, perinde ac si vires ingenii & nõ corporis iaculãtes experiremur.

CHAERENTEM

ARG. FABVLAE SEQ.

Romulus Martis & Iliae filius cum venaretur ex monte Auentino perse quens aprum fugientem iaculum iecit, quod cum protinus in colle Palatino haeserit loco eius montis scala saxa cuius ima pars specu adeo depressa terrae est & comprehensa radicibus effectum est nouissime vt in arborem cornu in incremento conuersa sit.

Vr'q; Palatinis haerentem collibus olim,
Cum subito uidir frondescere Romulus hastam.
Quae radice noua, non ferro stabat adacto.
Et iam non telum, sed lenti uiminis arbor
Non expectatas dabat admirentibus umbras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cippus Genitius ab hoste victor reuertens priusqnam triumphans portā intrauit, animaduertit cornua sibi in temporibus enata, qui prodigio exterritus haruspices cum consuluisset, responsum est eum si in vrbem intraret, regnaturum, quod ille aduertens patribus conuocatis indicauit, ac cū perstitisset nunquam se tyrannum futurum: decretum est ei vniuersorum consilio tantum agri quantum uno die arator posset circundare, portaq; qua intraturus fuisset, insignis gratia, vt aeneis cardinibus aptaretur, in qua ad memoriam posterorum cornutum caput eius exculperetur.

Aut sua fluminea cum uidit Cippus in unda
Cornua. uidit enim, falsa'mq; in imagine credens
Esse fidem, digitis ad fronrem saepe relatis
Quae uidit, retigit, nec iam sua lumina damnans
Restitit ut uictor domito ueniebat ab hoste,
Ad'coelum'q; oculos, & eodem cornua tollens,
Quicquid ait Superi monstro portenditur isto,
Seu laetum est patriae, laetum populo'q; Quirini,
Siue minax, mihi sit. uiridi'q; ex cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras.
Vinaq; dar pateris, mactatarum'q; bidentum
Quid sibi significent trepidanria consulit exta
Quae simul aspexit Tyrrhene gentis haruspex,
Magna quidem rerum molimina uidir in illis.
Non manifesta tamen, cum uero sustulit acre
A' pecudis fibris, ad Cippi cornua lumen.
Rex ait ó salue. tibi enim tibi Cippe, tuisq;
Hic locus, & Latiae parebunt cornibus arces.
Tu modo rumpe moram, portas'q; intrare patētes
Appropera. sic fata iubenr, nanq; urbe receptus
Rex eris, & sceptro rutus potiere perenni.
Rettulir ille pedem, toruamq; a moenibus urbis
Auertens faciem. procul ó procul omnia dixit
Talia Dii pellant, multoq; ego iustius aeuum
Exul agam, quam me uideant Capitolia regem,
Dixit, & extemplo, populum'que, grauem'q; senatū.
Couuocat. ante tamen * capitis noua cornua frōde
Velat, & aggeribus factis a milite forti
Insistit, prisco'q; Deos é more precatus.
Est ait hic unus, quem uos nisi pellitis urbe,
Rex erir. is qui sir, signo, non nomine dicam.
Cornua fronte gerir, quem nobis indicat augur,
Si Romam intrarir, famularia iura daturum
Ille quidem potuir portas irrumpere apertas,
Sed nos obstitimus, quamuis coniunctior illo
Nemo mihi est. uos urbe uirū prohibere Quirites
Vel si dignus'erit grauibus uincite cathenis,
Aut finite metum fatalis morte ryranni,
Qualia succinctis, ubi crux insibilar Eurus,
Murmura pineris fiunt aut qualia fluctus
Aequorei faciunt, siquis procul audiat illos.
Tale sonat populus, sed per confusa trementis
Verba tamen uulgi uox eminet una'. quis ille est?

RAPH. ¶ HAERENTEM colli. bus Pala.) fixam in mōte Palatino. ¶ Stabat) erecta erat. ¶ Non ferro adacto) non cuspide terrae infixa. Nō hastae cuspis in radicem fuerat conuersa. ¶ Lenti vimi.) flexibilis virgae. Cornus. n. arbor ramos admodū flexibiles habet. ¶ Dabat) faciebat. ¶ Nō expectatas umbras) insperatas. ¶ Admirantibus) hastam in arborem fuisse versam.

Hasta in arborem cōuersam.

¶ Aut sua flumi.) hoc quoque de historia sumptū est. Nam ut Valer. narrat, M. Genutio Cippo praetori paludato porta egredienti noui, & inrūdati genaris prodigiū incidit, nāque in capite eius subito veluti cornua emerserunt, responsumq; est eū regē futurum, si in vrbē reuertisset. Quod ne accideret, voluntarium ac perpetuum sibimet indixit exiliū, cuius testādae rei gratia capitis effigies aerea porta qua excesserat inclula est. ¶ Corruptet autem, at, ferè in exemplaribus est scriptum, cum loco illius haec particula aut, fit reponenda, & illud verbū stupuit, hic quoq; est subaudiēdum. Itaq; fabulam fabulae poeta elegantec connectit, quāquam multis nugis ab illo insulso qui Metamorphosin dilacerauit, hic quoq; interpositis plerisque in exemplaribus se iungatur, quod vt facilius fieret illam copulam, at, loco aut, ex cōmodo suo reposuisse videtur, adeo i deprauandis libris quorundam temeritas debacchatur, cum etiam non qui videtur esse legendum. Cippus autem nō solum nomen est viri, sed appellatio quoq; lapidem qui sepulchro imponitur significans, & columnā, in qua epitaphia scribuntur. ¶ Domito ab hoste) hostib⁹ superatis. ¶ Portēditur) praesignificat, Praemonstratur. Vnde portenta, mostraq; dicūtur, quae futurum aliquid praenūciāt. ¶ Patriae) laetum fit subaudiatur. ¶ Siue minax triste ¶ Placat aras) deos mitigat p metonymiam. Dii nanque placari dicuntur per sacrificia in arjs facta. ¶ Odoratis ignibus) thuribus incensis. ¶ Vinaq; dat pateris) i pateras vina fundit. ¶ Mactatarum bidētum) immolatarum ouiū. ¶ Quid sibi significent) cornua in fronte nata subaudiatur. ¶ Trepidantia) palpitantia. ¶ Tyrrhenae gentis haruspex (ex Hetruria nāq; haruspices euocabātur. ¶ Magna molimina) magnas rerū cōmutationes. ¶ A pecudis fibris) ab extis pecudū. Fibrae nanq, sunt tenuiores venae, quibus exta velut lineis quibusdam distinguūtur. ¶ Acre lumen) acute videntes oculos. ¶ Tibi enim tibi anadiplosis cum quadam exultatione ab haruspice laeta praedicente fata. ¶ Hic locus) Romam indicat digito. ¶ Et Latiae arces) Romanum imperium. ¶ Tu modo rumpe morā) tu solū modo tolle moras, festinaq; vt portas patentes ingrediaris. ¶ Vrbe) in vrbem. ¶ Perenni scep.) perpetuo regno. ¶ Toruam faciē) cornibus terribilem, atq, deturbatam. ¶ Talia omina) talia portenta. ¶ Conuocat extra vrbem. ¶ Et aggeribus insistit) stat i aggere alto, vt ab omnibus audiatur. ¶ Prisco mo.) antiqua consuetudine. Qua etiam prisci oratores deos inuocare in principio orationis solebāt. ¶ Dicam) indicabo. ¶ Cornua forte gerit) non forte, vt ferè in exēplaribus est deprauatum, sed fronte legendum esse notius est, quàm vt sit admonendū. ¶ Famularia iura) leges seruiles, quibus vt seruos omnes vos oporteat obedire. ¶ Irrūpere) cum impetu intrare. ¶ Quamuis coniunctior illo) figurate se illū esse innuit Cippus quē haruspex futurū esse regem dixerat. ¶ Prohibete) arcete. ¶ Vel si di. erit) pulchra figura illum indignū esse ostendit qui aut uinciatur, aut necetur. ¶ Qualia fuc.) duabus per quam accōmodatis similitudinib. exprimit poeta quale murmur populi fuerit, posteaquam Cippus finē orationi imposuit. ¶ Succinctus pi.) altis & proceris. Succincta dicūtur alti⁹ cincta, vnde succincti milites dicuntur, quod breuioribus vestib. vtentes altius cincti videantur. Pineta vero dicuntur succincta quod iuxta cacumen ramos emittant. Id quod Oui. alibi aperte significat cum inquit, & succincta comas, hirsutaq; vertice pinus. ¶ Per) inter. ¶ Trementis vul. populi trepidātis. ¶ Eminet) elatior est clarior.

Liber. capite. vi.

* a. l. placali cornua lauro.

ADDI.

Et spectant frontes, prædicta'q; cornua quærunt.
Rursus ad hos Cippus, qué noscitis inquit habetis,
Et dempta capiti populo prohibente corona,
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitum'q; dedere,
Atq; illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inuiti uidere caput, nec honore carere
Vlterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres (quoniam muros intrare uetaris)
Ruris honorati tantum tibi Cippe dedere,
Quantum depresso, subiectis bobus, aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu,
Cornua'q; æratis miram referentia formam
Postibus insculpunt, longum mansura per æuum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Grauius pestilentia Romanis cum incidisset, & maxima trepidatio vrbē terreret, per legatos oraculum Apollinis consultum est, ex quo responsum, vt Aesculapium Epidauro accersissent, nobilissimiq; legati cū simulachrū Dei petitum ad Epidauros misissent * stupentibus admiratione Deus in draconem versus per medium Epidaurum lapsus nauem legatorum conscē dit, cum quibus vectus, Romam vt delatus est, insulam Tyberis ingressus est, ibique se virgultis occuluit, qui locus draconis vocatur.

Pandite nunc musæ præsentia numina uatum,
(Scitis enim, nec uos fallit spatiosa uetustas)
Vnde Coroniden circumflua Tybridis alti
Insula Romuleæ sacris adiecerit urbis.
Dira lues quondam Latias uitiauerat auras,
Pallida'q; exangui squallebant corpora morbo,
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium cœleste petunt, mediam'q; tenentis
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi,
Vt'q; salutifera miseris succurrere rebus
Sorte uelit, tantæ'q; urbis mala finiat, orant.
Et locus, & laurus, & quas habet ipse pharetras,
Intremuere simul, cortina'q; reddidit imo
Hanc adyto uocem, pauefactaq; corpora mouit.
Quod petis hic, propiore loco Romane petisses,
Et pete nunc propiore loco, nec Apolline uobis,

RAPH. ℭ PRAESIGNIA) insignia. ¶ Gemino cornu (duobus cornibus similibus. ¶ Demisere ocu.) in terram oculos demiserunt ne cornua cum summo dedecore tam boni ciuis aspicerent. ¶ Quis credere possit?) parenthesis est cum interrogatione, ac si diceret nemo crederet Romanos inuitos aspexisse viri caput tam præclare de patria meriti, vt cum regnum assequi posset, noluerit. Illos enim qui de nobis bene sunt meriti libēter aspicere solemus. ¶ At proceres) senatores. Cippum autem iugero optimi agri ob spretum regnum donatum fuisse ait. Iugerum enim tantum terræ dicitur quantum par boum vno die possit exarare. ¶ Ruris honorati) agri honorato uiro conuenientis. ¶ Ad finem) ab ortu diei vsque ad occasum. ¶ Miram formam) miram iam Cippi effigiem. ¶ Referentia) significantia, repræsentantia. ¶ Aurati po.) auro ornatis posti. portæ illius per quam ingredi poterat Cippus. {Non auratis, sed æratis postibus legēdum videtur, id quod & alii quidam annotarunt. Nam apud Valerium de eadem historia in hūc modum legitur libro quinto. cap. vi. Genitio prætori paludato portam egredièti, noui, & inauditi generis prodigium incidit. Nam que in capite eius subito veluti cornua emerserūt, respō sumq; est, eum regem fore, si in vrbē reuertisset, quod ne accideret volūtarium ac perpetuū sibimet indixit exiliū, &c. Et mox: Cuius rei testandæ gratia, capitis effigies æreæ portæ, qua excesserat inclusa est, dictaq; Raudusculana, quòd olim Rauda, æra, dicebantur. Ac de Raudo, & Raudusculæ appellatione ēt Varro meminit li. iiii. de lat. ling. proprietate.} ¶ Pandite nunc musæ) Musas inuocat poeta vt sibi commemorēt, qua de causa Aesculapiꝰ Apollinis ex Coronide filius Romam ab Epidauro fuerit aduectus, Graui nanque pestilentia laborantes Romani oraculum acceperunt, vt Aesculapii auxilio vterentur. Missi igitur legati cum ab Epidauris Deum impetrare non possent. Aesculapius ipse in anguem conuersus per mediam vrbem ad nauem legatorū peruenit, Romāq; aduectus sibi in Insula Tyberis sedem elegit. Præsentia numina vatum propitii Dii Poetarum, Musæ nanque præsides poetis finguntur. ¶ Vnde) qua ex causa. ¶ Coroniden) Aesculapium Coronei nepotem, Apollinis ex Coronide filium, vt superius copiose fuit expositum. ¶ Dira lues) pestis à Deorum ira immissa. ¶ Exangui morbo) ab effectu morbus dicitur exāguis, quòd exangues homines reddat, vt mors quoque pallida dicitur. ¶ Mortalia tem.) hominum experimenta. ¶ Mediamq; tenentis orbis humum Delphos) Delphi in medio terrarum orbe à geographis esse scribuntur. ¶ Salutifera sor.) responso salutem afferenti. ¶ Cortinaq; reddidit imo) Phœbus in cortina existens. Est enim continens pro contento per metonymiam positum. cortina vero mensa erat in adyto templo Apollinis, quæ etiam Delphica dicebatur, in qua Phœbades iacentes certa oracula reddebant. Cortinam poetæ pro tripode vsurpant, vnde oracula dabātur, siue ea mensa fuit, vt quibusdam videtur, siue alia quædam machina, tribus pedibus seu fulcris innixa, qua conscensa, & numine afflata Pythias, vaticinari solebat, vt ex Diodori libro sextodecimo tradit Commentator Aristophan. in Pluto. Sic enim & Vergilius dixit libro tertio Aeneid.

–Tremere omnia visa repente
Liminaq;, laurusq; dei, totusq; moueri
Mons circum, & mugire adytis cortina reclusis.

Et rursum lib. vi.

–Neque te Phœbi cortina fefellit
Dux Anchisiade &c.

Proprie tamen cortina vas dicitur tripes, siue lebes, cuiusmodi olim in tēplo Delphici Apollinis dedicari solebant, quibus & Delphicarum nomē inde factum, Plinius libro vigesimoquarto, capi. iii. ex ære factitauere, & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur, & in hac significatione etiam Cato de re rustica, cortinam plumbeam dixit, & Plinius alibi: Oleum (inquit) in conchas, aut plumbeas cortinas fundendum, &c. siue ea à corte, vt quibusdam placet, quod in cortibus villaticis earum vsus esset ad quas calefaciēdas, & uinum decoquenda, siue etiam alitude dicta. Quanquam & tripodis nomen eodem modo vsurpatur, hoc est, non solum pro mensa, vt apud Valeriū libro quarto capi. primo. vbi quod in Græco carmine τρίπους dicitur, ille mensam vertit, sed & pro lebete. vt apud Athenæum libro secūdo vbi ille: [illegible], inquit, [illegible] [illegible]

Sed de Tripode superuacaneum est hic vltra aliquid adiicere, quando de usu & varia significatione eius vocis, ad satietatem vsque annotauit Cœlius libro octauo, capito decimoquinto. Illud autem hoc loco addendum, ὅλμον vocatum eam partem tripodis, in qua Pythias siue vates sedere solebat, vt est in Commentariis Aristophanis, vnde & Apollo ἐνόλμιος a Sophocle alibi dicitur. Quod eò potissimum pertinet, siquis forte propter similitudinem τοῦ ὅλμου & cortinæ, & alterum per alterum poetas significare uoluisse existimet. Nam & verba Athenæi, quæ supra citauimus aliud quiddam, quàm quod de mensa tripode, ab aliis traditur, præ se ferre videntur.} ¶ Propiore loco) viciniore. Nam Epidaurus Romæ propinquior est quàm Delphi.

ADDI.

Aesculapius in anguem conuersus

ADDI.

*a. l. venissent

ℭ SED

Qui minuat luctus. opus est, sed Apolline nato.
Ite bonis auibus, prolem'q; accersite nostram.
Iussa Dei prudens postquam accepere senatus,
Quam colat, *explorat iuuenis Phœbeius urbem,
Qui'que petant uentis Epidauria littora mittunt.
Quæ simul incurua missi tetigere carina,
Concilium, Graios'q; patres adiere darent'q;
Orauere Deum, qui præsens funera gentis
Finiat Ausoniæ, *certant addicere sortes.
Dissidet, & uariat sententia, pars'q; negandum
Non putat auxilium, multi retinere, suam'que
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Vmbra'q; telluris tenebras induxerat orbi.
Cum Deus insomniis opifer consistere uisus
Ante tuum Romane torum sed qualis in æde
Esse solet, baculum'q; tenens agreste sinistra
Cæsariem longe dextra deducere barbæ
Et placido tales emittere pectore uoces.
Pone metū, ueniam, simulachra'q; nostra relinquā
Hunc modo serpentem, baculū qui nexibus ambit.
Perspice, & usque nota, uisum ut cognoscere possit,
Vertar in hunc, sed maior ero, tantusque uidebor
In quantum uerti cœlestia corpora debent.
Exemplo cum uoce Deus, cum uoce, Deo'que
Somnus abit, somni'q; fugam lux alma secuta est.
Postera sydereos aurora fugauerat ignes,
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conueniunt operosa Dei, quaque ipse morari
Sede uelit, signis cœlestibus indicet orant
Vix bene desierant, cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuncia sibilia mouit,
Aduentu'q; suo, signum'que, arasque, foresque
Marmoreum'q; solum, fastigia'q; aurea mouit,
Pectoribus'q; tenus media sublimis in æde
Constitit, atque oculos circuntulit igne micantes.
Territa turba pauet. cognouit numina castus
Euinctus uitta crines albente sacerdos.
En Deus est Deus est. animis, linguis'q; fauete,
Quisquis adest dixit, sis o pulcherrime uisus
Vtiliter, populos'q; iuues tua sacra colentes.
Quisquis adest, uisum uenerantur numē, & omnes
Verba sacerdotis referunt geminata, pium'q;
Aeneadæ præstant & uoce, & mente fauorem.
Annuit his, motis'q; Deus rata pignora cristis,
Et repetita dedit uibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis elabitur. ora'q; retro
Flectit, & antiquas abiturus respicit aras.
Assuetas'que domos, habitata'q; templa salutat.
Inde per iniectis ad opertam floribus ingens
Serpit humum, flectit'q; sinus, media'q; per urbem
Tendit, & incuruo munitos aggere portus.
Restitit hic agmen'q; suum, turbæ'que sequentis
Officium, placido, uisus dimittere uultu,
Corpus in Ausonia posuit rate. numinis illa
Sensit onus, pressa'q; Dei grauitate carina.
Aeneadæ gaudent, cæso'que in littore tauro
Torta coronatæ soluunt retinacula nauis.
Impulerat leuis aura ratem, Deus eminet alte,

RAPH. ¶SED Apolline nato) Aesculapio Apollinis filio. ¶Bonis auibus) bonis auspiciis. ¶Accersite) aduocate. Prudens senatus accepere) figurate dictum tale, quale est illud Virgilianum: Pars in frusta secant. ¶Explorant) diligenter inquirunt. ¶Iuuenis Phœbeius) Aesculapius Apollinis filius. ¶Petant ventis) adnauigent. ¶Epidauria littora) Epidaurus, quæ & Epitaurus appellatur (vt Strabo ait) vrbs est Saronico sinui adiacens, quæ & Milissia & Hemera olim fuit dicta templo Aesculapii maxime insignis. ¶Præsens) propicius. ¶Funera gentis Ausoniæ) pestilētiam qua Romani & Italæ gentes moriebantur. ¶Certant addicere sortes) student suis dictis Apollinis responsa consentire, & sibi Aesculapium adiudicare contendunt. Nam addicere vnū est ex tribus uerbis prætoris, quæ sunt do, dico, addico, quod significat & ad tēpus vendere, & adiudicare, vnde addicti dicuntur. Interdum addicere significat ratū facere, vnde aues dicūtur addicere, quando ratum faciūt auspicium. Liuius Fabio auspicanti aues semel atque iterum non addixere. Qua in significatione hic quoque accipi potest, vt intelligātur legati dicere sortes & Apollinis responsa confirmare, & ratum facere, id quod petūt. ¶Dissidet & variat sentētia) senatorum inquit Epidaurio sum sententiæ discordes & variæ erant. Alii nanque tradendum Romanis, alii negādū Aesculapium sentiebāt. ¶Suam opem) suum auxiliū, hoc est, Aesculapium ad quē in aduersis confugiebant. ¶Dum dubitant) dum de re dubia consultant. ¶Vmbra telluris) diffinitio est noctis. Nox.n. nihil est aliud quàm terræ vmbra. ¶Deus opifer) Aesculapius opem & auxilium morbo laborantibus ferens. Sed qualis in æde esse solet: in hominis, non draconis facie. Nam in templo sub effigie humana colebatur Aesculapius, quamuis in anguem conuersus Romā fuerit aduectus. ¶Baculū agreste) inusitate baculum cum neutro epitheto copulauit poeta, cum sit generis masculini. ¶Longæ barbæ) Aesculapius nanq; barbatus pingebatur, Apollo vero sine barba. Gestum autem exprimit poeta quo sæpenumero vtūtur, qui sibi barbam mulcēt. ¶Et vsque nota) & eo vsque animaduerte. ¶Ad templa operosa) multis operibus ornata, multoq; labore extructa. ¶Petiti Dei) Aesculapii à Romanis postulati. ¶Qua sede) qua vrbe, Epidauri an Romæ. ¶Aureus in serpente Deus) Aesculapius q sub aureo simulachro colebatus in serpentem conuersus. Serpentes autem idcirco Aesculapio sunt sacri, quia acutissimi visus a Physicis esse dicūtur. Vnde & ἀπὸ τοῦ δέρκειν, hoc est, a videndo fuesse dracones cognominati. Hac etiam de causa eos incubātes thesauris custodiæ gratia antiqui finxerunt. ¶Prænuncia sibila) ipsum aduentare significātia. ¶Mouit) emisit. ¶Signū) simulachrū Dei & statuā. ¶En Deus est Deus est) conduplicatio aliquid repentinum annuncianti maxime conueniens. ¶Animis linguisq; fauete) casta, puraq; cogitate ac dicite. ¶Sis ò pulcherrime) preces sacerdotis ad Aesculapiū. ¶Aeneadæ) Romani, qui & ipsi bona ominabātur. ¶Rata pignora) certa signa, quibus innuebat ea futura quæ petierāt. ¶Tū gradibus nitidis) situs effingitur veterū templorū in quæ eminentioribus in locis ædificata per gradus ascendebatur. ¶Iniectis floribus) parsis. ¶Restitit hic) apud forū constitit Aesculapius in serpentem conuersus. ¶Agmenq; suum) Epidauriorum multitudinē dicit. Turbæq; sequentis officiū) hoc de more principum virorum sumpium est, qui comites benignis verbis dimittere solent. ¶In Ausonia rate) in naue Romana. ¶Torta retinacula) periphrasis est funiū, quibus naues ad terram ligātur.

Legerem ponus explorant, vt idem fit numerus, nam superius dixit accepesant.
Aesculapi* in serpentē
*a. l. adisce te, sed uersu repugnāte, ego autem legerē certas addicere.

Impositaq́; premens puppim ceruice recuruam
Cœruleas despectar aquas, mod cisq́; per æquor
Ionium Zephyris sextæ Pallantidos ortu
Italiam tenuit, præter'que Lacinia templa
Nobilitata Dea, Scyllæa'que littora fertur.
Linquit Iapygiam, leuibus'que * Amphysia * remis
Saxa fugit dextra prærupta Celennia parte,
Romechium'q; legit, Caulona'que, Nariciam'que,
Euincit'que fretum, Siculiq́; angusta Pelori,
Hippotadæq́; domos regis, Temesesq́; metalla,
* Leucosiam'q; petit, tepidi'que rosaria Pæsti,
Inde legit Capreas, promontorium'que Mineruæ,
Et Surrhentinos generoso palmite colles
Herculeam'que urbem, Stabias'que, & in otia natã
Parthenopen, & ab hac Cumeæ templa Sibyllæ.

RAPH. ¶ MODICIS Zephyris) temperatis ventis. Sextæ Pal
lantidos ortu r sextæ Auroræ, per quod significatur sexto
die ab Epidauro in Italiam peruenisse. ¶ Præterq́; Lacinia tẽ
Lacinium, pla) iuxta templa Iunonis Laciniæ. Lacinium autẽ promon
torium est in fine Italiæ Iunonis tẽplo nobile, a Lacinio la-
Scyllæum. trone illic ab Hercule interfecto cognominatũ. ¶ Scyllæaq́; litto
ra) Scyllæi saxi. Nã Scyllæũ
saxum est sublime, quod hu
milem à tergo terram alluen
tibus vndis habet in Cher-
sonesi faciem, eodem autẽ
nomine etiam oppidum ha-
bet, (vt Strabo libro sexto.
Iapygia. ¶ Linquit Iapygiam) Cala-
* a.l. Am- briam ab Iapige Dædali filio
phrysia. dictam, quanquã promonto
riũ mihi significari videtur
quod Acrã Iapygiã vocant,
* al. Leuco- quod (vt scribit Pli.) longis-
Rome- sime in maria excurrit Italia.
¶ Leuibusq́; Amphisia re-
mis saxa fugit) Amphisia sa
Amphissa. xa ab Amphissa vrbe Locro
rũ dicta esse mihi uidenť. Nã
Locri illas Italiæ oras tenuis
se etiam à Virg. nõ solũ geo
Leuis alias graphis scribuntur. Hic & Naricii posuerunt mœnia Locri.
ADDI. Quidam vero Amphrysia legunt. (Amphissæ vrbis memi-
nit & Stepha. & Strabo lib. ix. sed eam Locris Ozolis attri-
buunt. quod si igitur Regio credamus, Amphissia legẽdum
esse, speciem pro genere positã dicamus necesse est, dictaq́;
Amphissia saxa, pro Locrensia, isdẽq́; Zephyriũ, promõto-
rium Locrorum, vt etiam à Strabone nominatur, intelligen-
dum. Nam qui Amphrysia legunt, ad Philoctetem & Thes-
salos vt puto respiciũt, à quibus Petilia cõdita, Virgilio quo
que teste. Est enim Amphrysus fluuius Thessaliæ, iuxta quẽ
Apollo Admeti armenta aliquando pauisse dicitur. Sunt au
tem etiam quibus, hic versus, Linquit Iapygiam &c. cum se-
quẽtibus duobus, νόθος videtur, quod equidem miror. Nam
si protinus pro adulterino ac supposito habẽdum. quicquid
obscurum & nobis, qui ne decimam quidem eorum autho-
rum partem, quos Ouidius in his libris secutus est. vel vidi-
mus, vel etiam nomine tenus accepimus, ignotum est, quan-
tum versuum non modo huius poetæ, sed etiam alioꝝ, hoc
nomine notandum erit? Sed de hac re alio fortassis loco age
mus.) ¶ Prærupta Celennia) alta, saxa subaudiantur. Vide-
Celenniũ tur autem Celennium esse promõtorium Brutiorũ, de quo
tamen alibi me nihil legisse memini. Forsitan autem non Ce
Cenis. lennia, sed Ceneia legẽdum sit. Nã Cenis (vt Pli. scrib.) pro
montorium est Italiæ è regione Pelori. sunt quidã qui legũt
ADDI. Ceraunia. (Quanquã de Celenniis saxis nihil hactenus le-
gerim, non tamen hanc lectionẽ temere immutandã censeo,
quod vt supra monui, multa noĩa à veteribus vsurpata fue-
re, quorum ratio & exẽpla nos latẽt. Et in Ceneia deriuatio
repugnat, cum apud Strabonem κῆνυς per y psilon, scribatur.
Cuius obliqui eandem vocalẽ retinent. nisi vero quis Ceny
nia legendum putet. De quo quidẽ nihil habeo, quod affir-
Rome- mem.) ¶ Romechiũq́; legit) transit. De Romechio, siue Pro
chium. mechio, siue Rometio (vt à quibusdã legitur) nullam apud
geographorum quenquam inueni mentionẽ. Quare corru-
Rhegium. pte mihi legi videtur. Fortassis autẽ Rheginũ loco illius est
reponendum, saxũq́; subaudiendũ. Est. n. Rhegium vrbs in
littore Calabriæ è regione Messanæ. Sed nihil ausim affirma
re cum nullum viderim exemplar, in quo Rheginũ legatur,
& nihil temere est asserendum, ne istorum similes, qui om-
nia, quæ non intelligunt, ex commodo suo audacter immu-
tant, similes esse deprehendamur. Attamen ne opinioni no-
ui cuiusdã expositoris, ad effutiẽdas ineptias parua mercede
à malignis impostoribus pducti accedere videamur, hoc quo
que notemus. quod Plemmyrium citra omnem legit dubita
tionẽ, temerarius, imo vero furiosus, perinde atq́; si aut Plẽ-
myrium in priscis manu've scriptis exemplaribus legeretur,
aut in eo tractu esset, cuius insignia loco Oui. attigit. Plẽmy-
riũ quidem est in Sicilia castellũ Syracusanoꝝ, vt Stephanus
tradit, sed non in ea parte quæ ad Italiã vergit. Quare & si
bi & Ouidii studiosis rectius fatuus iste cõsuluisset, si Rome
chium unoque vt pauloante Amphissia, Celeniaq́; saxa dissi
mulasset, ac tanquã notum prætermisisset. Cæteꝝ illud Ari-
stotelis oraculũ in dies veri⁹
esse cõprobatur, Eos qui pa
rũ considerẽt, facile quicqd
in buccam venit enunciare.
Sunt autẽ etiã qui Rumẽ-
tum, pro Romechiũ, legen-
dũ putẽt, eoq́; nomine Rhe-
gium intelligẽdũ propterea
quod Rumentum veteribus
abruptionem, vt Festus ait, si
gnificabat, Rhegium autem
ἀπὸ τοῦ ῥήγνυμι, hoc est, rũpẽ
do, dictum. Sed neq́; de hac
lectione, quod affirmem ha-
beo.) ¶ Caulonaq́;) Caulon
Calabriæ mõs ẽ & vrbs, quæ
& Caulonia dicit, prius Au
lonia à vicina cõualle appel
lata. ¶ Nariciaq́;) Naricia vrbs
est Calabriæ à Narice Locri-
dis vrbe, quæ & Naricium dicitur (vt scribit Stephanus de-
nominata. Eadẽ autem cũ Locris hæc esse videtur, qui à Lo-
cris Naricis in extremo Calabriæ angulo fuerunt ædificati
¶ Euincitq́; fretum) cum difficultate transit per Siculum fre-
tum, quod quidem est maxime vorticosum. ¶ Hippotadæq́;
domos regis) Strongylẽ insulã, aliasq́; Aeolias significat, in
quibus regnauit Aeolus Iouis filius ex Acesta Hippotæ
Troiani filia. Vnde etiam Hippotades cognominatur. ¶ Te- Temese
mesesq́; metalla) Temese vrbs est Brutiorum, quæ Tempsa
à Latinis fuit appellata. Aerifodinæ autem quæ apud Teme
sam fuerant tempore suo Strabo defecisse narrat. Temesa itẽ Leucosia
Cypri est vrbs. ¶ Leucosiamq́; petit) Leucosia est insula con-
tra Pæstanum sinum à Sirene ibi sepulta denominata. ¶ Te- Pæstum
pidi Pæsti.) semper vernantis Sic Virgilius, Biferiq́; rosa-
ria Pæsti. Pæstum autem est oppidum in agro Campano à Capriæ
Græcis Posidonia dictum. ¶ Inde legit Capreas) sic quidem
legitur, sed Capriæ per i vocalem in penultima legendum
esse argumento sunt codices Græci in quibus sic est scriptũ
Est autem insula, quæ & Capriene vocatur (vt ait Stepha-
nus) Campaniæ adiacens Tiberii principis arce nobilis.
(Capreæ, per e, in penultima recte scribitur, eodem modo ADDI.
enim & apud Plinium, Melam, Suetonium & Tacitum, scri
ptum legitur. Neque vetat, quod Græci, vt Strabo, & Ste-
phanus, καπρίαι per i, dicunt. Neque enim in omnibus, Lati-
ni Græcorum scripturam imitantur. Alioqui & Bretii pro
Brutii, Brentesium, pro Brundusium, & similia scribenda
erant.) ¶ Legit) transit. ¶ Promontoriumq́; Mineruæ) sic vo Promõto-
catur promontorium quod est iuxta Surrhentũ. in quo olim rium Mi-
Sirenes habitasse feruntur. In illius autem extremo est Athe neruæ
neum, hoc est Mineruæ sacellum, quod Vlysses ædificasse Atheneũ
narratur ¶ Et Surrhentinos colles) Surrhentum vrbs est Cã Surrhentũ
paniæ vino maxime nobilis. ¶ Herculeamq́; vrbem) hæc tũ Heraclea
Heraclea, tum Heracleopolis, tum Herculanum vocatur. Stabiæ
Stabiasq́;) Stabiæ oppidum fuit Campaniæ, quod (vt Plin.
scribit) bello sociali à Sylla deletum in villas abiit.

COELIVS RHODIGINVS.

¶ LAC apud Tabias cẽsetur stateræ tantũ nõ primæ. Sũt
vero Tabiæ, inquit Therapeutices quinto Galenus, in mari lo
cus in meditullio ferè Neapolis & Surrenti, latus ad Surren
tum vergens collis est præaltus in Tyrrhenũ erumpens pela
gus, in occasum modice acclinatur. Huic attiguus est in sinu
intimo collis alter haud paruus, quem veteres Romani Ve-
suuiũ, vel vt Græcie scribitur βεσβίον nuncuparunt, recentio
res Lesbium dixere, omnibus celebrem, ob eũ qui indidem
eructat

eructat ignis: qui aeris siccitati conferre creditur plurimũ vn de lacti Tabiano maxima conciliatur bonitas, quam adiuuat loci altitudo,& pabuli præstantia. Locum vero hunc à Plinio & Cæcilio significatũ contenderim, vbi scribitur modo, Stabii erat. Sed & apud Ouidiũ Metamorphoseωn vltimo, Herculeamq; vrbem Stabias,& in otia natam Parthenopen.

Partheno pe. ¶ Et in otia natam Parthenopen) Neapolim à Parthenope vna Sirenarum ibi sepulta, cognominatã. Neapolim vero in otia natam poeta ait propter locorum amœnitatem, quo se Romani otiaturi cõferebant. ¶ Et ab hac Cu

sa.l. Ancõ Cumæ. mææ templa Sibyllę) & post hanc Neapolim transit Cumas Campanię vrbem maximè à Sibylla nobilitatã. De cuius cõditoribus satis supraq; in superioribus diximus libris.

RAPH. ¶ HINC calidi fontes) Baias innuit fontib° calidis maxime celebres.

Hinc calidi fontes lentisciferum'q; tenetur
Linternum, multam'q; trahens sub gurgite arenã
Vulturnus niueis'q; frequens Sinuessa colubris.
Minturnæ'q; graues,& quam tumulauit alumnus,
Antiphatæ'q; domus, Trachasq; obsessa palude,
Et tellus Circæa,& spissi littoris * Antium.
Huc vbi uelifetam nautæ aduertere carinam
(Asper enim iam põtus erat) Deus explicat orbes,
Perq; sinus crebros,& magna uolumina labens,
Templa parentis init flauum tangentia littus
Aequore placato patrias Epidaurius aras

¶ Lentisciferũq; tenetur Linternũ) Lentiscum arborem ferens Linternum, quod quidem eft oppidũ Campaniæ ea illo maioris Scipionis & sepulchro maxime nobile. ¶ Vulturnus) fluuius est Campaniæ, Vulturnũ urbem ab illo dictã prærerlabens. ¶ Niueisq; frequẽs Sinuessa colub.)

Sinuessa Sinuessa Campaniæ vrbs est, quam quidam Synopẽ vocitatem dixere, vt Plinius scribit. ¶ Minturnæq; graues) morbosæ, grauis ac noxii aeris. Minturnæ autem Latii oppidũ est

Minturnæ paludibus cinctum, ac Liri am̃e diuisum. ¶ Et quam tumulauit alumnus) periphrasis est Caietæ, quam à Caieta Aeneæ nutrice denominatã esse nostri quidem sentiũt poetæ. Q uidam vero quod in littore curuo sit posita sic appellatã à La

Caieta conibus putant. Curua nanq; omnia caietas Lacones vocabãt. ¶ Alumnus) Aeneas à Caieta altus & educatus. ¶ Tumulauit) sepeliuit. Antiphatæq; domus) Phormiarum est periphrasis, quas prius Hormias à stationis (quæ ὅρμος dicitur)

Hormiæ bonitate cognominatas fuisse Strabo memoriæ prodidit. Antiphaten vero Læstrigonum regem fuisse, Phormiasq; tenuisse in superioribus quoque diximus libris. ¶ Trachasq; obsessa palude) Terracina mihi significari uidetur, quæ antea Trachina, hoc eft aspera fuit appellata. Illi nanq; (vt Stra

Terracina. bo refert) magna palus obiecta est, quam duo fluuii efficiũt, è quibus maiorem Aufidum vocant. Terracina vero lingua Volscorum Anxur fuit appellata. ¶ Et tellus Circæa) Cir-

Circæum. cæum mons est Latii mari ac paludibus cinctus, vt insula videatur, à Circe quæ illum tenuit cognominatus. Nam Circe Solis filia cum Sarmatarum regem cui nupserat, veneno sustulisset, regnũq; adepta nimium crudeliter se gereret, à populis regno pulsa in Italiam venit,& in promontorio quod ab ipsa Circæum postea fuit appellatum consedit. In quo &

Circæi. vrbs Circæi nomine & illius sacellũ cum Mineruæ ara olim fuisse memorantur. ¶ Et spissi littoris Ancon) sic quidem in omnibus quæ mihi videre cõtigit exemplaribus legitur, sed corrupte vt mihi videtur. Neq, enim aut geographiæ ratio, aut historia istiusmodi lectioni astipulatur. Ancon si quidem

Ancon. vrbs est Piceni non Latii, neque in eo tractu præter cuius vebes Aesculapium vectum fuisse poeta scribit. Mari nanque Adriatico adiacet Ancon. Aesculapius vero per Tyrrhenũ vectus Romã fuisse narratur. Valerius præterea Maximus libro primo, cap. sexto(vt alios omittã historicos) nõ apud Anconem, sed apud Antium è naui Aesculapium egressum fuisse testatur his verbis. Tum legati perinde atque exoptatæ ei compotes expleta gratiarum actione, cultuq; anguis à peritis accepto læti inde soluerunt ac prosperam emensi nauigationem postquam Antium appulerunt, angus qui vbiq; in nauigio remanserat prolapsus in vestibulo ædis Aesculapii, myrto frequentibus ramis diffusæ supereminentem excelsæ altitudinis palmam circundedit, perq; tres dies positis quibus vesci solebat, non sine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antiensis templi hospitio vsus, Ve

bi se nostræ aduehendum restituit, atque in ripam Tybetis egressis legatis in insulam vbi templum ei dicatum est, tranauit, aduentuq; suo tempestatem, cui remedio quæsitus erat dispulit. Q uo igitur modo legendum dicemus ? An ita Antium est legẽdum, vt illud Virgilianum, Et dulcis musti Vulcano decoquit humorẽ. Versus est enim hypercatalecticus.

Est autẽ Antium Latii vrbs haud longe ab Lauinio distans, vnde Antiates dicũtur. Antium.

EGNATIVS IN LIbro racemationum. Cap. XVIII.

ADDI.

NON minoris (puto) laudis felicitatis certe,& euentus paris erit is Ouidianus tandem expositus Ancon: pro quo non veriti sunt quidam, vel antium supponere: vel antium addere. Vel (si diis placet) pro Ancone maritimo interpretari oppido, vt siquid ferre æquiore possis stomacho facilius id eorum feras qui Antrum vel Antiũ; quamuis spurium partum, supposuerint. Tametsi ampliandi omnes, qui cum verba non percipiant, statim immutandum curent. Cæterum cur nos Ancon legamus, quid'ue sit Ancon vt ea plicemus, hæ rationes à nobis potissimũ sunt. primum igitur omnium, mouent me codices omnes, tam manuscripti, quàm æreis typis ducti, deinde vero quòd verbum sit optimum:& à multis authoribus tum Græcis, tum Latinis vsurpatum: postremo quòd quid sit Ancon, quod il li ignorare se fassi sunt: nos non nescimus. Ancon igitur à Græcis, à Latinis cubitus diuitur: sed & loca ipsa, quæ ita in mare excurrant, vt cubiti vicem præ se ferre videantur, Ancones à Græcis & Latinis quasi cubiti dictiisi ed ne diutius in re confessa immorer, respõdeant hi mihi an sciant vnde Ancon illa Dorica, celebri munita portu ciuitas dicta; nempe (puto) dicent quòd vice cubiti in subiectum excurrat mare. Hoc & Eustathius tertia (ni fallor) Rhapsodia(neque enim mihi nunc libri copia) vbi omnes hominis partes ad inanimata transferri docet, comprobat. Q uin & Geographi testimonium quis non admittat? Hac in Italiæ parte fuisse prodentis cubitos deos, id est Ancones. Cuius hæc sunt verba Geographiæ primo. Cæterum cubitus (id est ancon Græce) longus quidem & angustus: ac deductis à Capiearum lo cis sese extendens. Altero ex montis latere Syrenum sacellum habens, ex altero autem ad Possidoniantem sinum paruæ tres incolæ insulæ desertæ & petrosæ, quas Sirenussas vocant. ea quibus verbis, tametsi non sit iste Ouidianus ancon, quod locorum ratio non patitur, tamen id satis mihi fuerit ostendisse: pluribus terrarum locis huiuscemodi repe siri ancones, quas sæpe poëtæ raro Geographi nisi nobilio res nominent, Sed quo piaculo Flacci nostri carmen omiserim, qui Anconis in Euaino mari cuiusdam meminerit in quarto hoc versiculo: Q uid memorem quas iis aquas, quas torqueat Ancon? Q uo in loco nequeo mihi satis temperare, qui inscitiam cuiusdam non castigem, qui reponendum Aron admonuit: cui si quicquam aut sensus inesset communis, aut mediocriter Græca, quæ tamen plenis hausisse se labris iactat impudenter, delibasset, nunquam ad tantum inscitiæ foret prouectus, aut Apollonii. fal tem non percepisset carmen. Apollonius quoque Rhodius secundo huius Anconis meminit: cuius quoque carmen adposuissem, ni vetererne impressores, qui non satis aut Græca callent, aut Græcas litteras non habent, necessitate ita imperante, cuncta depraauarent: quo factum est, vt quo rarius scuit, Græca insererem: quæ vero inserui, latina potius facerem.

¶ SPISSI lit.) densi ac duri. ¶ Asper enim iam pon. erat) parenthesis est causam continens cur legati in portum Antiatem intrarint. Mare enim iam in tempestatẽ fuerat erectũ.

Linquit, & hospitio iuncti sibi numinis usus
Littoream tractu squamæ crepitantis arenam
Sulcat, & innixus moderamine nauis in alta
Puppe caput posuit, donec castrum'que, sacras'que
Lauini sedes, Tyberinæ'que ad hostia uenit.
Huc omnes populi passim, matrum'que, patrumq;
Obuia turba ruit, quæq; ignes Troica seruat
Vesta tuos, læto'que Deum clamore salutant,
Qua'que per aduersas nauis cita ducitur undas
Thure super ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utraq; sonant, & odorant aera fumis,
Ictá'que coniectos incalfacit hostia cultros.
Iam'que caput rerum, Romaná intrauerat urbem.
Erigitur serpens summo'que acclinia malo
Colla mouet sedesq; sibi circumspicit aptas,
Scinditur in geminas partes circunfluus amnis,
Insula nomen habet, laterum'que á parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc se delata pinu Phœbeius anguis
Contulit, & finem species cœleste resumpta,
Luctibus imposuit, uenit'que salutifer urbi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ouidius opere peracto docet se a chao principium cœpisse & ad Cæsarem deduxisse, quem dentibus orbis deuisset Venus ab inimicorum insidiis auertit, inq; filium eius & quod epigramma competere a nobis tale compositum sit Epigramma.

Hic tamen accessit delubris aduena nostris
Cæsar in urbe sua Deus est, quem Marte, togaq;
Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Res'que domi gestæ, properata'que gloria rerum,
In sydus uertere nouum, stellam'que comantem,
Quam sua progenies. nec enim de Cæsaris actis
Vllum maius opus, quam quod pater extitit huius,
Scilicet æquoreos plus est domuisse Britannos,
Per'que papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates, Numidas'que rebelles,
Cyniphium'que Iubam, Mithridateis'que tumentem
Nominibus pontum, populo adiecisse Quirini.
Et multos meruisset, aliquos egisse triumphos,
Quam tátum genuisse uirum, quo præside rerum
Humano generi Superi fauistis abunde.
Ne foret hic igitur mortali semine natus.
Ille Deus faciendus erat, quod ut aurea uidit
Aenea genitrix (uidit quoque triste parari

RAPH.
¶ ET hospi. iunct. sibi nu.) Apollinis consanguinitate Aesculapio iuncti. Nam Aesculapiú Apollinis filium fuisse etiá pueri sciunt. ¶ Donec ca.) Castrum oppidum est Latii inter Lauinium & hostiá sitú. ¶ Sac. Lau. se.) Lauiniú vrbs est Latii commune nomini Latino, Veneris téplum habens. ¶ Tyberinaq. ad hostia uenit) ad Hostiá Tyberis, vnde vrbs Hostia fuit cognominata, quam Ancus Martius ædificauit, illucq; coloniam deduxit.
Castrum.
Lauinium.
Hostia.
¶ Quæq; ignes Troica seruat Vesta tuos) apostrophe est ad Vestam, quá idcirco Troicá & Troianam poëta vocat, qd' à Troia allata fuerit ab Aenea. Virgines autem Vestales quoq; Aesculapio obuiam processisse ait. ¶ Thurea sonant) strepút, Nam thura ardentia sonitum quendá emittunt, vel contentum pro continente positum est, vt acerras & thuribula sonare intelligamus. ¶ Et odorant aëra fumis) & odoribus aerem replent. ¶ Incalfacit sanguine) dum enim victimæ iugulantur cultri sanguine calefiunt. ¶ Scinditur in geminas partes) insulam describit in Tyberi Romæ effectam segete agri Tarquiniorú, qui postea campus Martius fuit appellatus, à populo in fluuium deiecta. ¶ Huc delata pinu) illuc naue appulsa. ¶ Phœbeius anguis) Aesculapius Apollinis filius. ¶ Spe. cœ. resump.) Dei figura deposita, q; serpétis forma. Poetica vero licétia cœleste pro cœlesti est positum. ¶ Luctibus morbo & pesti. Id quod sequitur pro eo quod præcedit est positum. ¶ Hic tamen acces.) Iulii Cæsaris animæ Metamorphosin in stellam ita perspicue describit in gratiam Augusti Cæsaris poëta, vt nihil expositione opus esse videatur. Cum enim Augustus ludos in honorem Iulii Cæsaris, qui in senatu fuerat trucidatus celebraret, forte cometa apparuit, quam esse Cæsaris animam Augustus ipse aduocata concione populo Romano persuasit. Insulsus autem quidam non contentus suis ineptiis ea separare, quæ Ouidius artificiosissime copularat, hoc etiam loco fœtidum epigramma hexametro pentametroq; versu compositum temerarie nimium & stolide inseruerat, quod quidem cum totum opus inquinaret, delendum esse putaui. ¶ Stellam comantem) periphrasis est cometæ. Nam cometes stella esse crinita perhibetur. ¶ Properataq; gloria re.) properanter ac cito acquisita. ¶ Quam sua prog. quam Augustus. Cæsaris filius adoptiuus. ¶ Nec enim de Cæsa. actis) omnibus Cæsaris gestis adoptionem Augusti anteponit poëta. ¶ Scilicet æquoreos) præstantissima quæque Cæsaris gesta cum quádam ironia enumerat poeta, vt ostendat Augusti adoptionem illis esse anteferendam. ¶ Aequoreos Britannos) æquore circundatos, ac nauigationi deditos, quos imperio Romano vná cum Gallis Iulius Cæsar subegit.
Cometes
Iulii Cæsaris gesta.

¶ Per'q; papyriferi) Iulius Cæsar (vt scribit Tranquillus) Pompeium Pharsalico prælio fusum ac fugientem Alexandriam persecutus occisum deprehendit, vbi cum Ptolemæo Aegypti rege, à quo sibi quoque insidias tédi animaduertit, bellum sanè difficillimum gessit, neque loco, neque tempore æquo, sed hyeme & intra mœnia copiosissimi ac solertissimi hostis, inops ipse rerum omniú atque imparatus. Regnú Aegypti victor Cleopatrę, fratriq; eius minori permisit, veritus prouinciá facere, ne quando violentiorem præsidé nacta nouarum rerum materia esset. ¶ Papyriferi Nili) papyrum ferenti, ex qua olim chartæ conficiebantur. ¶ Numidasq; rebelles.) Numidæ populi sunt Africæ admodum feroces. ¶ Cyniphiumq; Iubá) Iuba Mauritaniæ rex fuit, qui cum partes Pompeii in Africa foueret à Cæsare fuit superatus. Cyniphium autem Iubam appellat Poëta à Cyniphe fluuio Libyę, qui inter duas Syrtes labitur. ¶ Mitridateisq; tumentem Nominibus Pontum) Mithridatis gloria, & victoris, qui per quadraginta annos cum populo Romano bellum gessit. Ab Alexandria vero deuicta Cæsar in Syriam, & inde in Pontú transit. vbi Pharnacem Mithridatis magni filium & tunc occasione temporum bellátem, iam'q; multiplici successu præferocem intra quintum quo affuerat diem quatuor quibus in conspectum venit horis una acie profligauit, crebro commemorás Pompeii felicitatem, cui pręcipua militi'q; laus de tam imbelli genere hostium contigisset. ¶ Et multos meruisse) multo plures triumphos meminisse Cæsarem q̃ egerit aperte asserit poëta, quamuis ad id alludere videtur quod Tráquillus scribit, Cęsarem post Hispaniam vlteriorem pacatam, quam ex prætura fuerat sortitus, eum ad triumphum simul, consulatum'q; Romá rediisset, coactum fuisse triumphum dimittere, ne cósulatu excluderetur, cum editis iam comitiis ratio eius haberi non posset, nisi priuatus vrbem introisset. Quinque vero triumphos egit Cæsar, Gallicum, Alexandrinum, Ponticum, Africanum, Hispaniensem diuerso quenq; apparatu & instrumento. ¶ Quam tantum ge. virum) quàm tantum reliquisse filium quantus est Augustus, quem quidem non genuit, sed sibi adoptauit filius Cæsar. ¶ Ne fo. hic igitur mor. se. na.) hoc est Iulius Cęsar in numerum Deorum fuit referendus, ne Augustus ex semine mortali natus esse videretur. ¶ Hic) Augustus. ¶ Ille) Iulius Cæsar. ¶ Aurea Aeneæ gen.) pulchra Venus.
Cæsar in Deum.
Quinque Cæsaris triumphi.

¶ PONTIFICI

RAPH.

Pontifici letum,& coniurata arma moueri)
Palluit,& cunctis.ut cuiq; erat obuia Diuis,
Aspice dicebat,quāta mihi mole parentur
Insidiæ,quantaq; caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo,
Sola'ne semper ero iustis exercita curis?
Quā'm modo Tydidæ Calydonia uulneret hasta,
Nunc male defensæ confundant mœnia Troiæ.
Quæ uideam natum longis erroribus actum
Iactariq; freto sedesq; intrare silentum,
Bellaq; cum Turno gerere.aut si uera fatemur,
Cum Iunone magis.quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit.in me acui sceleratos cernitis enses,
Quos prohibete precor,facinusq; repellite.ne'ue
Cæde sacerdotis flammas extinguite Vestæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba iacit,superosq; mouet,qui rumpere quāquā
Ferrea non possunt ueterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribilesq; tubas auditaq; cornua cœlo
Præmonuisse nefas,solis quoq; tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terris.
Sæpe faces uisæ mediis ardere sub astris,
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ,
Cœrulus & uultum ferrugine lucifer atra
Sparsus erat.sparsi lunares sanguine currus.
Tristia mille locis stygius dedit omina bubo.
Mille locis lachrymauit ebur,cantus'q; feruntur
Auditi sanctis & uerba minantia lucis.
Victima nulla litat,magnos'q; instare tumultus
Fibra monet,cæsum'q; caput reperitur in extis.
In'q; foro circum'q; deos & templa deorum
Nocturnos ululasse canes,umbras'q; silentum
Erraruisse ferunt,motam'q; tremoribus urbem.
Non tamen insidias uentura'q; uincere fata
Præmonitus potuere deum,strictiq; feruntur
In templum gladii,nec enim locus ullus in urbe
Ad facinus,diram'q; placet nisi curia cædem.
Cum uero Cytherea manu percussit utraq;
Pectus,& æthereα molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris arreptus Atridæ.
Et Diomedæos Aeneas fecerat enses.
Talibus hanc genitor,sola insuperabile fatum
Nata mouere paras? in tres licet ipsa sororum
Tecta trium.cernes illic molimine uasto

¶PONTIFICI)Cæsari qui Pōtifex erat. Hæc autē de historia sūpta fuere. Nā(vt narrat Trāquil.)cū Cæsar dūatiōe abuterer,regnumq; affectaret,in ipsū à sexaginta & amplius fuit cōspiratū, C. Cassio. M. q; & D. Brutis principibus ꝯiurationis. ¶Quāta mole)quāto studio. ¶Caput)vita Cęsaris. ¶De Dar. Iulo)Aeneæ filio, à quo gēs Iulia originē duxit,

Iulus.

vt Virg. quoq; testat. Iulius à magno demissum nomē Iulo. Iulius aūt Cæsar de gēte Iulia solus restabat. Sanè Iulus ἀπὸ τοῦ ἰούλου,hoc est à prima lanuginis & barbæ emissione fuit appellatus. Est etiam Iulus animal multipes parietib' adhærēs simile Scolopendræ. Est ēt hymnus in Cererē,vt Didymus scribit. Vt vero Theoph. ait asinūq; signat Iulus. ¶Exercita)sollicita,anxia. ¶Tydidę)Diomedis,q Venerē Aeneę fauētē, ipsumq; nube operiētē sagitta vulnerauit. ¶Nūc ma.de.) q̄ subaudiam'. ¶Cōfundāt) pturbēt. ¶Sedes si.)inferoꝝ. Nā Aeneas duce Sibylla ad inferos descēdit, vt carmine Virgiliano etiā pueris est notū. ¶In me acui) in Iuliū Cæsarē è sanguine meo pcreatū. ¶Cæde sa.)pōtificis Cæsaris. ¶Flāmas extin.Ve.)religionē oēm atq; pietatē ne destruatis. Ad id vero alludit poeta, qd ppetuus ignis in Vestæ templo seruabatur. ¶Neqcquā)frustra. Neq; enī phibere potuit,qn Iuli' Cæsar ꝯiuratis trucidaret. ¶Superosq; mouet) Deos ad misericordiā cōmouet. ¶Qui rū. quan.fer.) Qui quāuis inqt duras fatoꝝ leges mutare nō possint, multis tñ signis declararūt holbus se valde Cæsaris cæde mœrere. ¶Ferrea dec.) Duras & imutabiles leges. ¶Veterū sor.)Parcaꝝ & fatoꝝ. ¶Signa tñ luct.)Cæsaris cædē euidētibus prodigiis, quæ etiā enumerantur, denunciatā fuisse mortalibus apte poeta scribit. ¶Luctus fut.) mœroris toti terrarum orbi futuri ppter Iulii Cæsaris cædē. ¶Arma ferunt inter nig.) Prodigia enūerat poeta,quę ante cædē Iulii Cæsaris apparuisse Tranquillus quoq; & Plu. scribūt. ¶Arma crep. strepitū emittētia. ¶Præmonuisse)prænūciasse. ¶Nefas)nefandā ac impiā Cæsaris pōtificis maximi cædem. ¶Lurida lu.)pallida. ¶Sollicitis tes.)anxiis mortalib',neqd magnæ calamitatis sibi impēderet timētibus. ¶Sæpe fac.visæ)sæpe inqt faces ardētes in cœlo ante cædem Iulii Cæsaris visæ fuerunt. ¶Sæpe inter nimb.)Sæpe inqt sanguinē pluit. ¶Cær.lucif.)obscurus cū alioqui nitidissimus soleat esse. ¶Sparsus vult.)Respersum & tectum os habēs. ¶Atra ferrugi.)Nigro colore. ¶Sparsi lun.san.cur.) Luna ipsa sanguineis guttis respersa videbat.

¶Stigius bu.)Funestus. Est enim auis pessimi ominis. Eā vero apparuisse portēta ait poeta quęcunq, maximorū malorū prænūcia solēt esse. ¶Mille locis)Multis in locis. Finitus est nūerus p infinito positus. ¶Ebur)eburneę deorū statuę. ¶Sanctis lu.)ex pręposito & venerātia subaudiant. Sancti vero luci dicunt q diis ꝯsecrati cædi iure nō possunt. ¶Victima nullit.) Nulla inqt hostia deos signat esse placatos. Id vero Cæsari euenisse quo die fuit trucidatus scribit Trāquillus. Nā pluribus hostiis cæsis cū litare nō posset, introiit curiam spreta religione. ¶Magnos tu.) magnā rerū mutationē. ¶Instare imminere,impendere. ¶Fibra mo.) exta significāt. ¶Cęsumq; ca.)Recisum. nā exta sine capite significāt mortē alicui iminere. ¶Nocturnos can.vl.)Nocte canes vlulatibus lupoꝝ similes voces emisisse id qd pessimum est omen. ¶Vmbrasq; sil.)mortuorum aias. ¶Motamq; tre.vr.) terręmotu vrbē Romā fuisse ꝯcussam ait. ¶Præmonitus deū)prædictiones, pdigia & portēta deorū. Legē enim fatorū ne dii qdē perrūpere possunt. Fata vero magis præuideri q̄ vitari pñt. ¶Strictiq; fer.in tē.gla.)In curiam Pōpeii, in qua senatus habebat. Diu āt ꝯsultarunt ꝯiurati vtrū illum in cāpo p comitia tribus ad suffragia vocātē,patribus diuisis è ponte deiicerent atq; exceptum trucidarēt,an in sacra via, vel in aditu theatri adorirent. Postea quā vero senatus idibus Martiis in curia Pōpeii fuit edictus,facile tēpus & locum prætulerunt. ¶Tū ve.Cyth.) Mulieris imminēti piculo territæ gestum exprimit poeta. solēt enī mulieres in magnis doloribus, vtrisq; manibus pectus pcutere. ¶Molit cōd.) pręparat vt abscōdat. ¶Qua pr.ise.) Paris,vt narrat Ho. Iliad. iii. cū Menelao ꝯgressus, ope, & auxilio Veneris,quę nube ipsū opuit,manus illi' fugit. ¶Et Dio.)Aeneas cū Diomede ꝯgressus facile interfectus fuisset, vt ē apud Hom. Ilia. vi. nisi à Venere fuisset liberat'. ¶Tali. hāc ge.)Alloqtur. ¶Sola isup. fat. na. mo.) Cū iterrogatiōe illusiōis plena hæc à Ioue Veneri dīr. ¶Mouere)mutare. ¶In tres licet ip.)tu ipsa inqt itrare potes parcarū & fatorū ædes. ¶Triū so.)Triū parcarū quas Erebi & Noctis filias Hesiod. fingit pp causarū obscuritatē. Pōti Lycophrō,qa sūt inexorabiles,ea rōne,qua Cyclopes aliiq; imani crudelitate Neptuni filii vocant. Vñ & parcę,qd nemini parcāt,p ꝯtrariū dictæ. Martia. Capella parcas deorū scribas eē ait, quæ Iouis cœlestisq; senat' decreta pscribāt. Vitæ aūt mortisq, olim pręsides fingūt eē ac vitā nēdo pducere.

Ex aere & solido rerum tabularia ferro.
Quae neque concussum coeli neque fulminis iram
Nec metuunt ullas tuta atque aeterna ruinas.
Inuenies illic inclusa adamante perenni
Fata tui generis. Legi ipse animo'q; notaui,
Et referam, ne sis etiamnum ignara futuri,
Hic sua compleuit, pro quo Cytherea laboras
Tempora perfectis quos terrae debuit annis.
Vt deus accedat coelo templis'q; colatur,
Tu facies, natus'q; suus, qui nominis haeres
Impositum feret unus onus, caesi'q; parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessae moenia pacem
Victa petent Mutinae, Pharsalia sentiet illum, *a.l. madefient.
Aemathii'q; iterum madescent* caede Philippi,
Et magnum siculis nomen superabitur undis,
Romani'que ducis coniux Aegyptia taedae
Non bene fisa cadet, frustra'que erit illa minata
Seruitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi barbariam, gentes ab utroq; iacentes
Oceano numerem? quodcunque habitabile tellus
Sustinet, huius erit, pontus quoque seruiet illi.
Pace data terris animum ad ciuilia uertet
Iura suum, legesq; feret* iustissimus author, *a.l. mitissimus.
Exemplo'que suo mores reget, in'q; futuri
Temporis aetatem uenturorumq; nepotum
Prospiciens, prolem sancta de coniuge* natam *al. Virgine.
Ferre simul nomen'q; suum, curasq; iubebit.
Nec nisi cum senior similes aequauerit annos,
Aethereas sedes cognataq; sidera tanget.
Hanc animam interea caeso de corpore raptam
Fac iubar, ut semper capitolia nostra, forum'q;
Diuus ab excelsa prospectet Iulius aede.
Vix ea fatus erat media cum sede senatus
Constitit alma Venus nulli cernenda, suisq;
Caesaris eripuit membris, nec in aera solui
Passa recentem animam coelestibus intulit astris.
Dum'q; tulit lumen capere atque ignescere sensit,
Emisit'q; sinu, *simul euolat altius illa, *a.l. vna.

RAPH. Vnde & lanificae sorores dictis Clotho, Lachesis & Atropos. Nã Clotho fusum torquet ἀπὸ τοῦ κλώθειν, qđ ẽ torquere dicta. Lachesis filat, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, quod cuiusq; vitã sortiat. Atropos qđ immutari nõ potest, quia filũ truncet fuit appellata. Nam ipsa vitae humanae finem imponat, necesse est. (Tres parcae) ❡RERVM tab.) Tabulae aere in qbus imutabilia fatorum decreta sunt incisa. ad id aũt alludere videt Ouid. qđ diximus Parcas Deorum scribas eẽ, q̃ Iouis & coeli decreta, q̃ mutari nõ põt in tabulis habeãt descripta. Haec vero ẽt fata vocantur. ❡Vasto moli.) Vastae magnitudinis. ❡Cõcus. coe.) concussionẽ, est autẽ tonitru periphrasis. ❡Adamã. perẽ.) perpetuo, incorruptibili. ❡Inclusa) sculpta: incisa. ❡Fata tui gñis) Ea oia q̃ tuo gñi necessario sunt euentura. ❡Et sefesã) pulchra phantasia ad laudes Augusti Caes. referendas igreditur poeta. ❡Hic sua cõple.) sextũ & quinquagesimũ aetatis annũ agẽs Caesar in senatu fuit iterfectus. ❡Natusq; suus) Octauius quem ea dodrante haeredem Caesar reliquit & i familiã, nomẽq; adoptauit. ❡Impositũ onus) iperii administrationẽ. ❡Caesi paren. nos in bel. su. nos sibi in bellis fauẽtes, nã bella ciuilia quinq; gessit Augustus, Mutinẽse, Philippẽse, Perusinũ, Siculum, Actiacũ, quorum quatuor priorum initium & cãm à caede Caesaris sumpsit nihil conuenientius ducens, quàm necẽ auũculi vidicare, illiusq; acta tueri. ❡Illius auspiciis) Illius ductu. Nã cũ D. Brutus Mutinae à M. Anton. obsideretur, iussus ẽ à Senatu Octauius cõparato exercitu ppraetore praeesse, & Hircio ac Pãsa consulibus D. Bruto opẽ ferre. ❡Petent pacem) Quaerent pacem & liberationem. ❡Pharsalia etiã sentiet illũ) Pharsalus vrbs est Thessaliae à Pharsalo Acrisii filio dicta. (Pharsalus) Vnde Pharsalia declinat ae pro Thessalia ponitur, in qua bis Romani exercitus conflixere ducibus primum Põpeio, & Caesare. Deinde Octauio & Anto. cõtra Brutũ & Cassium Est ẽt Pãphiliae vrbs Phaesalus. ❡Emathii Phil.) Macedonici. Nam Philippi vrbs est Macedoniae, quae prius Crenides vocabatur, à Philippo rege cognominata. Nam Crenitis à Thracibus oppressis cum opẽ tulisset Philippus, vrbẽ eorum de suo noie Philippos appellauit, bellũ autẽ Philippẽse inita cum M. Ant. & Lepido societate aduersus Brutũ & Cassiũ Octauius gessit. ❡Et magn. sicu. no.) Sextus Põpeius magni Põpeii filius cũ diu piraticã exercuisset magna classe praeparata Siciliã occupauit, ac saeplus praelio nauali cum Augusto cõgressus victor euasit, tandem vero magna edita pugna ab Augusto superatus Mitylenas aufugit. Vbi à Titio quodã fuit interfectus. {Author, Apianus lib. v. bellorum ciuil.} (ADDI.) ❡Romaniq; du. con. Aegyp.) Cleopatrae est piphrasis, quã cũ M. Ant. duxisset vxorem, Italiã inuadere tẽtabit, sed Augustus illis occurrẽs apud Actium promontorium nauali praelio deuicit. Alexandria deinde potitus, quò Ant. cum Cleopatra confugerat, cũ Anto. ipsum ad mortẽ adegisset, Cleopatrã cum maxime cuperet ad triumphum seruare non potuit, aspidis nãque morsu ante interiit. ❡Taedae non be. fi.) non bene cõfisa nuptiis M. Ant. nam & regnum & vitã amisit. ❡Nostra ca.) Nobis dicata. Vnde & capitolinus Iuppiter fuit appellatus. ❡Suo ca.) sibi placenti ac grato. est autẽ Canop° vrbs Aegypti à Canopo nauis Vlyssis gubernatore cognoiata. ❡Ab vtroq; oceano) orientali, & occidẽtali. praedicit autem Veneri Iuppiter Augustum Caesarẽ totius orbis terrarũ imperio potiturum. ❡Pace dat. ter. ani.) vt Trãquil. narrat Augustus pleraq; pessimi exẽpli correxit, quae in pniciẽ publicam, aut ex cõsuetudine licẽtiaq; bellorum ciuiliũ durauerãt, aut per pacẽ ẽt extiterãt. Leges praeterea retractauit & qdã ex integro sanxit, vt sumptuariã, de adulteriis & de pudicitia & de maritãdis ordinib°. ❡Pro. sanc. de cõ. na.) Tiberium dicit. q ea Liuia nat° ab Augu. adoptatus ex dimidia sextanteq; & noie haeres fuit relictus. {In qbusdã editionibus legit. Prolẽ sãcta de Virgine natã. Q đ si ita ab Oui. scriptũ est, eodẽ referẽdũ erit, quo & Virgilianũ illud i Bucolicis. Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. &c. Vt accipiamus hoc ita dictũ esse in gratiã Liuiae quã August° ita amauit, vt ẽt pręgnãtem à marito priore Nerone abduxerit, Vt Sueto. & caetesi tradunt. Trãslata aũt talia ex carminibus Sibyllae vident, q̃ cũ p ea tpa Xp̃m ea virgine natũ iri cecinisset, poẽtae nõ intelligentes rẽ, quaecunq; de Christo & eius tpibus dicta essent, ad Augustũ & ipsius felicitatẽ retulere.} (ADDI.) ❡Curasq;) imperii administratione. ❡Nec nisi cum se.) vi. & lax. aetatis anno Aug. vitam in osculis Liuiae expirauit. In numerum etiã deorum illũ fuisse receptũ poẽta ait. (Aetas Augusti.) ❡Similes an.) Epithetõ est annorum pprũ. Nihil. n. est sibi similius annis. q semper in se reuertunt. ❡Cogn. si.) Ad Romuli & Cęs. stellas ascẽdet. ❡Hãc an. ite.) hortatur Venerẽ, Iuppiter, vt Iulii Caes. aiam in stellã cõmutet, qđ quidẽ idcirco fingitur, qa ludis quos illi primo cõsecratos haeres Aug. edebat, stella crinita p septẽ ptinuos dies fulsit, ea oriẽs circa. xi. horã. creditũ'q; ẽ ẽe aiam Cęs. i coelũ recepti. Et hac de cã simulachro eius i vertice additur Cometes, qui vt scri. Plin. in vno totius orbis loco colitur Romae admodũ faustus Diuo Augu. qui his verbis suũ gaudiũ prodidit. His ipsis ludorum meorum diebus sidus crinitũ per septẽ dies in regione coeli sub septẽtrionibus est cõspectum. Id oriebatur circa vndecimã horã diei, clarumq; & oĩbus terris conspicuũ fuit. Eo significari vulgus credidit Caesaris animã inter deorum immortalium numina receptã, quo nomine id insigne simulachro capitis eius, quod mox in foro cõsecrauimus adiectum est. ❡Iubar) stellam. ❡Ab excelsa aede) ab alto coelo. ❡Numen cap.) Diuinitatem contrahere.

❡FLAMMIGERVM

Flammiferumq́; trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natiq́; uidens benefacta fatetur
Esse suis maiora, & uinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quanquam uetat acta parentis,
Libera fama tamen nullisq́; obnoxia iussis
Inuitum præfert, unaque in parte repugnat,
Sic magnis cedit titulis Agamemnonis Atreus,
Aegea sic Theseus, sic Pelea uincit Achilles.
Denique ut exemplis ipsos æquantibus utar,
Sic & Saturnus minor est Ioue. Iuppiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna triformis.
Terra sub Augusto est. pater est & rector uterq;.
Dii precor Aeneæ comites quibus ensis & ignis
Cesserunt, diiq́; indigetes genitorq́; Quirinæ
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini,
Vestaq́; cæsareos inter sacrata penates,
Et cum cæsarea tu Phœbe domestice Vesta,
Quiq; tenes altus* tarpeias Iuppiter arces,
Quosque alios uati fas appellare piumq́; est.
Tarda sit illa dies, & nostro serior æuo,
Qua caput augustum, quē temperat orbe relicto,
Accedat cœlo, faueatque precantibus absens.
Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere uetustas.
Cum uolet illa dies, quæ nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferat, nomenque erit indelebile nostrum.
Quaque patet domitis Romana potentia terris
Ore legat populi, perq́; omnia secula fama,
Siquid habent ueri uatum præsagia, uiuam.

RAPH. ¶ FLAMMMIFERVM crinem) cometæ exprimit definitionem. cometes enim stella est crinita. ¶ Micat) splendet. ¶ Hic sua præferri) quāuis inquit Augustus vetet sua gesta referri meritis Iulii Cæsaris sui parentis fama tamen illū anteponit inuitū, atq; in hoc vno populi iudicio Augusti sententiæ repugnat. ¶ Vna in parte) In hac vna re. In reliquis. n. morē Imperatori Augusto gerit. ¶ Sic magnis cedit titulis) Iulium Cæsarem gaudere se rerum gestarum magnitudine à filio Augusto superari accommodatissimis probat exemplis poeta. Notius est autem quàm vt hoc loco exponi debeat Agamemnonem cuius ductu Troia fuit euersa, multo quàm Atreus pater maiora gessisse, necnō Theseum atq; Achillem parentes suos Aegeum & Peleum virtute & rebus gestis longe superasse. ¶ Denique ut exemplo) tria quæ adduxit exempla Oui. virorū quidem præstantissimorum fuere, sed Iulio & Augu. Cæsaribus qui in numerum deorum relati fuere, ac commodata minus esse videtur, eoq; deorum exemplis illud idē poeta demonstrat. ¶ Exēplis ipsos æquantibus) Aequalibus ipsis Iulio & Aug. Cæsaribus. ¶ Temperat) Moderatur & regit. Hoc autē eo spectat, vt ostendat poeta se merito Augustum Ioui comparasse ¶ Arces æthereas) Cœlum. ¶ Mundi triformis) Ex cœlo æthere & aëre constantis, horum enim regnum Ioui attribuit poeta, Terrā autē sub Augusti imperio esse ait. ¶ Pater est & rector vterq;) Iuppiter & Augustus. Iuppiter quidem superiorū mundi partium, Augustus vero interiorum terræ marisq;. Sic Vigilius in Augusti gloriam.

Alma Cæsaris in sidus.

*a.l. latius

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane.
Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

¶ Dii prec. Aen. cō.) Deos penates Vestaq;, & Romulum & Martem, Apollinem, & Iouem, altosq; precatur poeta, vt diu Augustus in terris maneat. sero autem in cœlum recipiatur. Sic & Horatius in primo carminū lib. Serus in cœlū redeas diuq́, Lætus intersis populo Quirini. ¶ Dii comites Aen.) Periphrasis est penatum deorum, quorum ope Aeneas ex hostium ensibus & Troiæ incendio fuit liberatus. ¶ Diiq; indigetes) Qui ex hominibus Dii sunt effecti indigetes à Latinis fuerunt vocati videtur autem poeta inuocare Aeneam quem paulo ante in deum indigetem mutatum fuisse scripsit. ¶ Genitorq́; Quirinæ Vrbis) Romulū qui & Quirinus fuit appellatus. Vrbis Romæ fuisse conditorem, ne admonendum est quidem, cum sit vulgatissimum. ¶ Et inuicti genitor gradiue Quirini) Ex Marte qui & gradiuus dicitur. Romulū natum esse pauloante scripsit poeta. ¶ Vestaq; Cæsareos) Templum deæ Vestæ in palatio erat vbi habitabant Imperatores. ¶ Phœbe domestice) Vt scribit Tranquillus Apollinis templum in ea Parte Palatinæ domus excitauit Augustus, quam fulmine ictam desiderari à Deo haruspices pronunciarunt, addita porticu cum bibliotheca Græca & Latina. ¶ Quiq; tenes altus Tarp. Iupp. arces) Altus quidem legitur in oībus quæ mihi videre cōtingit exemplaribus. Sed latius magis sensui poetæq; eruditioni cōuenire videtur. Nam Latialis Iuppiter in capitolio colebatur. ¶ Quosq; alios vati) Omnes deos in homines beneficos complectitur hoc versu poeta. ¶ Qua caput Augustum) hoc est qua Augustus in sedes deorū cœlestes, orbe terrarum quem gubernat relicto transferatur. ¶ Absens) in cœlū receptus. Tūc enim præsens supplicibus fauebat Optat autem poeta, vt diutissime viuat Augustus præsensq; Romanis oppituletur. ¶ Iamq; opus exegi) Moris est ferè poetarum, vt in suorum operum fine aliquid de se dicant, sic Virgil. iiii. Georg. concludit:

Vestæ templum

Indigetes dii

Hæc super aruorum cultu pecorumq; canebam.
Et super arboribus Cæsar cum magnus ad altum Fulminat Euphratem.

Hanc cōsuetudinem Ouid. In fine operis imitatus, nōnulla in cōmendationem operis sui ait. Sic Horatius. Exegi monumentum ære perennius, Regaliq; situ pyramidū altius. Quod non imber edax. nō Aquilo impotens Possit diruere, aut innumerabilis Annorum series & fuga temporum. Verissimus autem fuit vates Ouidius. cum enim hactenus tot bellorum incendiis, quibus priora secula arserunt, absumptū non fuerit, vero simillimum est tam facili præsertim describendi libros arte excogitata semper esse duraturum, ac elegantissimo cuiq; ingenio maximæ voluptati futurum. Quanti vero hoc opus faceret poeta hinc facile apparet, quod nulla ui ipsum vnquam interiturum sibi persuasit. ¶ Exegi) Perfeci. ¶ Iouis ira) aspera tempestas, fulmen. ¶ Edax uetustas) Omnia rodēs & corrumpens. ¶ Abolere) Delere, ad nihilum redigere. ¶ Cū volet illa dies) De morte se nihil curare ait quando suum & opus & nomen immortale sit futurum. ¶ Parte tamen meliore mei) Ingenio, quo nihil melius cōtingere homini potest. Nam vt Cicero in Bruto scribit, hominis decus est ingenium. Ingenii vero ipsius eloquentia. ¶ Perennis) immortalis: ac per omnes annos duraturus. ¶ Indelebile) incorruptibile, immortale. ¶ Quaq; patet domitis) per totum orbem terrarum suum opus lectum iri colligit, cum illo tēpore totus orbis Augusto pareret, ac vbique latina lingua in vsu esset. ¶ Vatum præsagia) Poetarum diuinationes.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS,

ET IN EVNDEM RAPHALIS REGII

Enarrationum finis.

TRANSMVTATIONVM HOS LIbros quindecim Ouidius absoluens inemendatos, iratus(ut idem testatur)studio carminibus'que suis cum Tomos relegaretur, sua manu combussit,cum aliis quibusdã placituris. Sed quia exscripti fuerant ante plurimis exẽplis,propterea sic ipse primo de Tristibus ait:

Grata tua est pietas,sed carmina maior imago
 Sunt mea,quæ mando qualiacunque legas,
Carmina mutatas hominum dicentia formas,
 Infelix domini,quod fuga rupit opus.
Hoc ego discedens,sicut bona multa meorum,
 Ipse mea posui mœstus in igne manu.
Vtq; cremasse suum fertur sub stipite natum
 Thestias,& melior matre fuisse soror,
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
 Imposui rapidis viscera nostra rogis.
Vel quod eram Musas vt crimina nostra perosus,
 Vel quod adhuc crescens,& rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata sed extant,
 Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor vt viuant,& non ignaua legentem
 Ocia delectent,admoneantq; mei.
Non tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
 Nesciat his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud,
 Defuit & scriptis vltima lima meis.
Et ueniam pro laude peto,laudatus abunde,
 Non fastiditus si tibi lector ero.
Hos quoque sex versus,in prima fronte libelli,
 Si præponendos esse putabis,habe.
Orba parente suo quicunque volumina cernis,
 His saltem vestra detur in vrbe locus.
Quoq; magis faueas,non sunt hæc ædita ab ipso,
 Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
 Emendaturus,si licuisset, eram.

Item in III.

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
 Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit,si non prius ipse perissem,
 Certius à summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi peruenit in ora,
 In populi quicquam si tamen ore mei est.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

FLETq; Milo senior,apposite Milonis Crotoniatæ exẽptum adducere Pythagoram facit quia moraretur Crotonæ.De hoc & quibusdam aliis:quibus nomen Milo , vel Molo:alibi copiose dicemus. ¶ Aëraq; humor abit.magis placet adit, vt nonnulli codices habent,quia eadem sententia dicta est superius.Nã tenuatur in auras humor,& humor abit in aera,idem est penitus.¶ Est lacus Arcadiæ,Pheneum dixere priores.Pheneus nunc primam & secundã corripit vt hoc loco nunc producit.Sed trisyllabum semper est, dicitur enim φενεός, φενεώς, φενεὸς φενεώς. de quo in secundũ huius operis etiam aliquid diximus.¶ Cythereidas'q; columbas.Lego Cythereiadas.quia primam syllabam semper breuem inuenio.licet n[illegible] ignorem υ esse bitemporeum.¶ Necnõ& Cecropis.I[illegible] scripto codice sic lego.Necnon Cecropos,vt sit C[illegible] tiuus à nominatiuo Cecropeus. Nam vt Epops & Epopeus dicitur : ita Cecrops & Cecropeus. ¶ Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes.Ordo est Cerno vrbem debere Phrygios nepotes.i. debitam esse Phrygiis posteris. ¶ Verum etiam volucres animæ sumus.animas volucres,idest volantes interpretor: hoc est de corporibus in corpora transmeantes. ¶ Nec formidatis ceruos includite pennis.) Qui formidantes legunt,poetæ non intelligunt sensum. Tangit enim venantium ceruos morem: qui rubras funibus pennas suspendunt , quacunque retia nõ locantur: vt earum formidine cerui ad illa se recta proripiãt. Eum morem tangit Virgilius. III. Georg. de ceruis loquens his versibus.

 Hos non immissis canibus non cassibus vllis
 Puniceæ'ue agitant pauidos formidine pennæ.

Legimus tamen & alias feras his artibus capi.Seneca in Hippolyto.

 Picta rubenti linea penna Vano claudat terrore feras.
 Et in secundo de Ira.
 Cum maximos ferarum greges linea pennis.
 Distincta contineat,& ob insidias agat. Ac paulopost.
 Vmbra ab infantibus,à feris rubens penna metuitur.

¶ Vnde Coronidẽ &c. Diximus in Sarritionibus in Ibin Coroneum Asteriæ à Phœbo dilectę patrem fuisse: indeq; Coronidẽ penultima producta.i. Coroneiden patronymicum deduci.Neque id diximus, quòd nesciremus Priscianum patronymicum hoc à matre deflectere:quæ Coronis fuerit appellata (vt Seruius in sextum Aen. & Ister authore Higyno voluerunt ac Phlegyam patrem habuerit. Sed quòd formationem hanc generalem sequi patronymicorum regulam agnosceremus.Fabulas autem variari notius est,quàm vt debeat demonstrari.

HENRI. GLAREANI ANNOTATIONES IN LIB. XV. OVI. METAMOR.

Micylus illius diis acceptissimus æui.

HVNC Myscelum vocant Græci authores,& nominatim Strabo libro sexto & octauo dictus sic ob crurum exilitatẽ,quæ habebat,murinis similia,vt ait D.Eras. in Adagio:Donum quodcunq; dat aliquis, probato. Geminatur ll metri gratia,Micylus quid sit ego nescio.

Vtq; peracta est Causa prior,crimen'que patet.

Causam priorem intelligo accusationis, & crimen migrationis,alioqui cur prior dicatur,haud equidem scio. Commentatori autem hoc explicandum erat.

Thurinos'que sinus,Temesen'que & Iapygis arua.,

Cum hic Mysceli nauigatio ex Gręcia Crotonem versus describatur necesse est non hanc esse Temesen , quæ ad inferum est mare Brutiorũ vrbs, postea Tempsa dicta,authoribus Plinio,Strabone,atque Ptolemæo. immo hoc nostro etiam Poeta,hoc adeo libro postea de Aesculapio,Hippotadeq; domos regis, Temeseq; metalla.Ego suspicor aliud positum fuisse à Poeta nomen,sed nihil asseuero.

Inficit in liquida præuisos forsitan unda.

Præuisos intelligo in ictu ipso, aut cum iacerent in vnda, quasi boues sciuerint ad suam paratos necem . Commentator talia negligit, ac alia exponit , longe tamen minoris momenti minus remorantia lectorem.

Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.

In Argis regnauit Abas, vnde Argiui Abantei dicuntur, hæc Raph.verisimiliter. Nam Acrisius Abantiades dicitur libro quarto . Et Perseus in fabula Andromadæ alter filius, alter nepos Abantis. Nam quod quidam ab Abas referunt, oppidum in Phocide , cuius multi eximii meminere authores,non video vt quadret. Cum omnes id Apollinis oraculo clarum dicant, hic autem Iunonis in Agris autem neutiquam legam.

St crescit minor est maior si contrahit orbem,

Si contrahit orbem , Raphael exponit:si circulũ efficit & rotunda

rotunda est, quod displicet. Sed exponendum est, Si contrahit orbem, id est, si decrescit.

Labitur occiduæ pariter decliue senectæ.

Idē exponit labif decliue.i.assidue, tāq̄ fluuius p loca decliuia currit. Hęc ille. Decliue putauit aduerbiū, sed vñ tū rege tef gtūs occiduę senectę? ergo vel ipsū decliue occiduę senectæ labif, vel hō p decliue occiduę senectę labif, exponēdū.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum.

Athamantis legendum censet Raphael. Quod si est, vicinam regionem Poeta accepit pro regione, hoc est, Athamātim pro Thesprotide, in qua Dodone.

Est lacus Arcadiæ Pheneum dix.pri.

Pli.lib.iiii. Amnes in Arcadia (inqt) Ladō ē Paludib⁹ Pheneo & Erimāth⁹ ē mōte eiusdē nois i Alpheū defluēs. Hęc verba vt culpauerit aut tractauerit Raphael, hercle nō itelligo.

Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ.

Leuat, alleuat, ac leueis reddit, id est, exponit idem quod placet hoc sensu, Cum rami antea nido grauarentur, recens natus Phœnix asportando nidum, alleuat.

Mente memor refero, cognataq; mœnia lætor.

An cognata, quia olim Euphorbū se fuisse gloriabaf, an quia ipse etiam Asiaticus, quod non admodum arridet.

Fando aliquē Hippolytū uestras si cōtigit aureis.

Eleganter de fama loquens, vestras inquit pluraliter. Deinde addens miraculum, singulariter, mirabere, inquit, tāquā notitia ad omneis, miraculum vero maxime ad Aegeriam.

Cum colla feroces Ad freta conuertunt.

Colla.i.capita, q̄q̄ si capita ꝯuertūt, ēt colla ꝯuertūt, ad quę capita ꝯstitūt. Est āt secūdū naturā descriptus equoꝝ horror.

Excutior curru, lorisq; tenentibus artus.

Eodē modo etiā hoc loco videf artus pro pedibus vsurpasse, quāquā & ad aliud quouis membrum sensus esse potest, potissimum autem si de pedibus intelligamus.

Et dempta capiti populo prohibente corona.

Mirū quō aut qd ꝓhibuerint. Coronā enī de frōde itelligo, qua cornua tegebanf, q̄ vt demeret, curꝓhiberet qsquā? Ei ppl's ei nō īposuerat. qn postea coronant eū versu sexto, festa corona, q̄ cur ita dicaf, adhuc quæro. Hæc & hmōi q̄ remoranf lectorē. Cōmētatori explicāda erant, sed alia agūt.

Vnde Coronidem circunflua Tybridis alti.

Nō est dubium Coronidē patronymicū esse à Coroneus, siue ille pater fuerit eius, quā Apollo vitiauit, siue eius, quā Neptunus. Nam in hoc grāmatici variant. Aesculapius enim filius eius fuit quā Larissæā vocat lib.ii. Cuius quis fuerit pater, ignoro, sed existimo ēt Coronea, vt alterius, quā in Phocaica tellure genitā dicit eodē libro ex Coroneo, nisi qs nominum vicinitate confusa à Poeta putet adiectiua.

Quod petis hinc propiore loco Romane petisses.

Hic certe locus mihi inexplicabilis videtur. Nā è Roma nauigatio per Corinthiacum sinum Delphos lōge breuior est, q̄ ad Epidaurum Peloponnesi vrbem ad latus orientis. Nec enim alia est Epidaurus Aesculapio sacra.

Certant addicere sortes.

Raphael exponit, suis dictis Apollinis respōsa ꝯsentire, & sibi Aesculapiū adiudicare ꝯtendunt. Quidā adiicere legunt, non minus congruente sensu, si carmen pateretur. Si locus corruptus nō est, certe obscure dictū merito videri pōt.

Ionium Zephyris sextæ Pallantidos ortu.

Zephyrū ꝓ quouis vēto posuit, vt suus Poetis mos est. Nā ab Epidauro in Italiā nauigātibus Zephyrus ꝯtrarius erat.

Linquit Iapygiam, leuibusq; Amphisia remis.

Ab hoc carmine describitur litus eius Cherronesi, quæ est à Scyllaceo sinu ad Hippomate, de quo lib.vi. Strabo copiose. Sed nomina trium carminū quædā sunt, quæ nusquā alibi temere ceperias, vt Romechium, quædā quæ corrupta videri queāt, vt Celēnia & Amphisia, quædā quæ lōge allo tractu, vt Caulon & Naritia. Mihi carmina vidētur adulterina tria prima, aliorum autē ratio bene constat.

Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.

Significat signa hæc ante cædem facta, quæ sint futuræ cædis ex qua luctus.

Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem.

Paucis verbis magnam historiam attingit, aut perstringit verius. Tertio porro deinde carmine madefient legendum, non madescent propter carmen.

Nec nisi cum senior similes æquauerit annos.

Hęc multis annis ante Augusti obitū scripta videnf, & ante Ouidii exiliū. Augusti eni anni qb⁹ vixit supant Iulii vitæ annos, viginti. At cū hęc scriberet Ouidi⁹, August⁹ nōdū tot habuit annos, quot C. Cæsar Iulius cū in Senatu occideref.

Cum uolet illa dies, quæ nil nisi corporis huius.

Volet ambiguum à prima'ne coniugatiōe, an à tertia: Sed videtur à tertia potius, vt fit ꝯcedētis, Veniat mors qūcunq; volet, & finiat mihi spatium æui incerti, hoc est, huius miseræ vitæ. Parte tñ meliore mei sup alta perennis Astra ferar. Quæ tametsi de ingenii fama intelligi possunt, videtur tñ Platonicoꝝ dogma secutus aīæ imortalitatē asseruisse. Cuius veræ opinionis duces ante se habuit, eiusdē tñ ferè ætatis, viros duos eximios Ci. ac Ma. vt pudeat quosdā inueniri Christianos q̄ in re, fide nostra, certa, dubitatiōnē mouere audeat, quę apud plurimos Ethnicos, qb⁹ Christus nullā fecerat fidē, indubitata fuit. Sed hæc tractare nō est hui⁹ loci.

ALLEGORIAE IN XV. LIB. OVI. META.

Quæritur interea quis tantæ pondera molis Sustineat tantoq; queat succedere regi.

¶Ex istis omnibus optime probatur quòd omnia subsunt vanitati & quòd nihil est stabile in hoc mundo, quia naturaliter omnia videmus continue variari. Ideo de Deo qui solus est immutabilis dicitur in Psal. Mutabis eos & mutabuntur, tu autē idem ipse es. Et Boetius in tertio, de ꝯsolatione Stabilisq; manens das cuncta moueri. Vnde Ouidius: *Alleg. Dictoꝝ Pythagoræ.*

Definet ante dies & in alto Phœbus anhelos.
Aequore tinget equos q̄ consequar omnia verbis
In species translata nouas, sic omnia verti
Cernimus. Item cœlum & quodcunque sub illo est.

¶Talis est Christus, qa.f.eq eius.i. Iudæi quos antiqtus habena supnæ disciplinę regebat, mōstris mirabilioꝝ suoꝝ territi, & maxime de nouitate vituli de mari erūpētis.i. Lazari de inferis resurgētis, ipsum adhærētē arbori.i.cruci, lacerauerunt, & mortuum ad inferos trāsmiserunt. Diana tamē.i. diuinitas ipsum resuscitauit, & sic Virbius ꝓ eo quòd bis vires & vitā habuit dictus fuit. ¶Vel dic cōtra apostatas q̄ virbii possunt dici pro eo quòd bis sunt mortui & bis viui, inquantum sunt multoties p inconstātiam, recidiui iudę.i. arbores autumnales infructuosæ bis mortuæ. ¶Vel dic de pœnitēte q̄ à curru gratiæ cadit quando equus eius caro vel affectus per mala desideria ipsum trahit. Diana tamen.i. beata virgo ipsum viuificat, & sic merito virbium ipsum vocat. *Alleg.fab. Hippolyti*

¶Sic dico quòd Christus è terra.i. virgine gloriosa sine virili semine factus fuit & in hoiem miraculose trāsformatus. Eccl. I.xvii. De⁹ creauit de terra hoiem. de quo.s. Rusticus.i. gētilis populus est miratus. Iste est igitur q̄ hoies docuit diuinare & de futuris bonis & malis sic cogitare. Dict⁹ est Tages qui tegit fideles. Eccle.xxxiiii. Protector potentiæ firmamentum virtutis tegimen ardoris. ¶Vel dic quòd illi qui per se de terra creantur, id est de statu infimo eriguntur & p solam dei occultam uirtutē ad statum debitum ꝓuehuntur, sunt hodie illi q̄ de futuris p cōsiderationē amplius cōiectu rāt, & p spirituale augurium mihi potius mediatur. Psal. Cogitaui dies antiquos. Exēplo Ioseph q̄ sine ꝯsilio humano, sed solum Dei ꝓuidētia fuerat dñs Aegypti. Geñ.xliiii. Ain ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia, qa illi qui à deo solum & nō ab hoie promouentur, sunt meliores augures, id est de futuris & occultis de iudiciis iudicātes. *Alleg.fab. Tagis.*

¶Non expectatas dabat admirantibus umbras. ¶Talis lācea est crux Christi quā.f. Romulus ipse Christus in terra ecclę ꝓ fidē plātauit, ita quòd flores gratiæ, & fructus gloriæ nobis ꝓtulit & vmbra eius.i. spes & fiducia fideles dulciter se *Alleg.fab. hastæ Romuli.*

creauit. Psal. Lignū qd est plātatum secus decursus aquarū quod fructum suū dabit in tpe suo. ¶ Vel dic quòd ista hasta est beata virgo quæ.s.sicca in corpe per florē virginitatis portat fructū.i.filiū dei peccat sub vmbra fiduciæ suæ peccatores ɔfortat Figurata in virga Aarō q̄ sicca floruit & fructū fecit. Nume. xvii. & Ezee. xvii. Frōdere feci lignum aridum.

Alleg. fab. Cippi. ℂSic vere videtur iter nos accidere, qa ea hoc statim, quòd siqs aliqd famosæ fecerit cornua suæ supbiæ velat & celat & ɔsilio augurū.i.adulatorū, ad regnū.i.ad alta mūdi offitia tētat ascēdere, & se dignū reputare. Dato enī quòd cornua supbiæ suæ primo p humilitatē fictā velare dicatur, ipse tñ ad nihil aliud ambit nisi, vt Rea.i.rector vel prælatus efficiatur. Abacuch.iii. Cornua in manibus eius. De qua fictiōe humilitatis patet in isto Cippo cui cum regnum ɔmitteretur.

Rettulit ille pedem toruamq; amœnibus vrbis.
Auertens faciem procul ah procul omnia dicit
Talia dii pellant, multoq; ego iustius æuum
Exul agam q̄ me videant capitolia regem.

¶ Et breuiter verū est quòd illi q victoriā de mūdo carne vel diabolo habuerūt, vel q de hostib⁹ triūpharūt fiūt finalr cornuti.i.arrogātes & ad appetēdū regnū valde ɔmpti, figurati I Moyse, q qñ de mōte descēdit p eo quòd in ɔfortio dei fuerat, facies eius cornuta appuit. Ezo aaaiiii. qa sæpe fit q̄ hō cornutus.i.elatus efficitur, qñ se fuisse cū dño glīatur, & qñ se sanctū vel amicū dñi glīatur.iii. Reg.xxii. Fecit Sedechias sibi cornua ferrea. ¶ Vel dic quòd cornua significāt fortitudinē & virtutē & ad hostes mētis & corpis impugnādū. Illi igitur q talibus cornib⁹ muniti, digni sunt ad regnū.i.ad prælaturā ecclesiæ, & ad culmē æternæ glīæ sublimari. ps. Oia cornua peccatoꝝ ɔfringā, & exultabunt cornua iusti.

Alleg. pestilētię Romanæ. ℂDic allegorice quòd Apollo et Deus q Romæ isti.s.mū do cōpatiēs p eo quòd peccati pestilētia vastabatur filiū suū Christū ɔcessit hoibus, q in serpentē.i in corporalē hominē trāsformatus ad Romā huius mūdi venit se q: colendū exhibuit, in tēplo ecclesiæ qd sibi dedicatū est, se psonalr præsentauit. Et sic p huius, virtutē & ecclesiastica sacramēta peccati infirmitas curatur, spūalis sanitas restauratur. Figuratus in virga Moysi quæ piecta in terrā vertebatur in serpentē quem Moyses timuit accipe Exod.iiii. Caudā tñ eius pceepto dñi iussus est apprehēdere, qa virga virtutis filius dei dū de cœlo in terrā piciuc fit serpens.i.corporalis hō quē tñ Moyses.i.iudaicus populus nō recipit p fidē in cauda tñ.i.in fine ipsū apprehēdet & credet qū ois israel salu⁹erit Ad Ro.xi. ¶ Vel dic quòd Aesculapius q fuit summus medicus & Solis filius, est platus q est medicus animaꝝ & Solis.i.Christi specialis filius & successor. Iste igitur debet hēre barbā virilitatis & ɔstātiæ baculū seueritatis & iustitiæ, sed circa istū baculū debet inuolui serpēs sagacitatis & pudētiæ. Barbā tamē suā.i. virilitatē & ɔstātiā & ferocitatē quā debet habere, teneatur sæpe tāgere.i.in mēte habere iuxta illud Sene. Cū manū te cogitaueris, & virum cogita. Et in pueribus philosophoꝝ narratur de Diogene quòd cū peteret aliqs eur tā magnam barbā hēret.rñdit, vt sæpius eā tāgēdo viū me esse meminero. Altera vero baculū teneat, vt.s.iustitiā & prudentiā nō spernat. Exod.xii. Tenētes baculos in manibus, qa prælatus debet semp cogitare se esse virū.i.se hēre officiū viri. ¶ Vel dic quòd Aesculapius filius Solis q antiqtus pingebatur cū barba, Sol vero siue Apollo pater eius pingebatur imberbis .i. sine barba, significat prelatos cupidos & auaros q sup barba.i.sup diuitias solicitī esse nōscūtur. Et ideo isti vnā manū ad barbā semp nōscūtur habere. Altero vero baculū tñ serpēte.i.rigorē iustitiæ cū cautelis malitiæ ad alios spoliādos tenēt. Sed qd? Pro certo sicut ponit Valerius. Cū Dionysius tyrānus semel p quādā ciuitatē trāsiret, & Aesculapii imaginē cū magna barba aurea depictā videret, prædictā barbam rapuit & recepit afferēs quòd indecēs erat filiū esse barbatū ea quo pater eius Apollo fuerat sine barba. ¶ Christus non habuit hmōi barbam.i. diuitias, qa semp fuit paup & inops. Matth.viii. Vulpes foueas hñt, & volucres cœli nidos, fili⁹ aūt hois nō hēt vbi caput suū reclinet. Isti igitur tyrāni dato quòd malā intētionē [illegible] quæ illos nullo modo excusat, illud tamē est verū quòd indecens est imberbem patrē, barbatos filios habere.i.sub Christo paupere discipulos esse diuites, qa sicut dicitur Eccle.x. est rectoi ciuitatis, & tales inhabitantes in ea. ¶ Post hæc tractat Ouid. de occisione Iulii & deificatiōe eiusdē, & in laudib⁹ Augu. terminat librū hūc vltimum Metamor. Vnde pro eodē Augu. sic orat in fine.

Tarda sit illa dies & nostro serior æuo.
Qua caput Augustum quem temperat orbe relicto.
Accedat cœlo faueat q; precantibus absens.

Duæ vero sequētes historiæ seu fabulæ nō habētur I textu.

Alleg. fab. Thetidis. ℂIsta exponēdo literaliter secūdū Fulgētiū p Iouē intelligitur ignis, p Thetidē aqua, p Peleū uero intelligitur terra. Peles enim lutū interpretatur. Dic ergo quòd Iuppiter.i.ignis cū Thetide nō vult coire, quia.s. cōmistio ignis & aquæ non possunt inuicē euenire, quin ea tali ɔcubitu ignis pdat in quātū aqua igni ɔiūcta ipsū suffocat & extinguit. Thetis, igitur.i. aqua siue humor cū Peleo.i.cū terra seu luto ɔtrahit, & Achilles gñatur inquātū de terra & humore Ioue.i.igne iuuāte hō cōplete creatur. Oēs uero dii ad nuptias ueniunt inquātum oēs planetæ & stellæ in gñatione hoīs influunt & ɔueniunt. Sola uero discordia dicitur abesse, inquantum cōcordia elemētoꝝ in gñatione hois est necessaria. ¶ Vel si uis exponere ista moraliter & dic quòd Iuppiter significat uirum iustum qui reuera cum Thetide.i.aquarum seu delitiarū dea .s.cū uoluptate nō debet ɔtrahere, nec passi cum ea nubere, quia reuera talē filiū.i.tale tētationis ultiū & talē cōcupiscentiæ fasciculū posset gignere, quòd eum faceret de regno animæ & de uirtutis altitudine uacillare. Aqua enim extinguit ignē.i.mūdi uoluptas & ɔsperitas iustū & uirtuosū supat & subuertit. Dimittat igitur Iuppiter i.uir iustus istā uxorē mūdi ɔsperitatem Peleo siue luto.i.hoibus uoluptuosis carnēs & lutosis, & tradatur uiris iustis & uirtuosis. Ignis enim & aqua simul conuenire nequeunt, & iustus & uoluptas simul habitare non possunt. Hier.xvi. Non accipies uxorē & non erunt tibi filii & filiæ in loco isto. Et Gen.xxvii. Si acceperit Iacob uxorem de stirpe huius terræ, nolo uiuere.

Alleg fab. Admeti. ℂIstud allega de affectu bonarum mulierum quæ uiros suos pfecte diligunt, ita quòd amore ipsoꝝ, se morti exponerent. Istę igitur dignę sunt ut ab inferis, idest à purgatorio, Hercu.idest Christus eas extrahat, & quòd ɔpter fidē cōiugalē quē habent ad gloriā secum ducat. Quod est hodie cōtra multas quæ non solū pro uiris mori nolunt, immo mortem eorū appetunt. Multæ enim sunt quæ dicunt se uelle mori pro uiris, & in ueritate, nollent pro eis aliquid sustinere.

Exēplum. ¶ Sicut narratur de quadam iuuencula quæ se dicebat magis uelle mori quàm uiuum. Quod probare uolens uir, dixit quòd mors intra triduum erat uentura, Cūq; ipsa pro uiro se mori uelle diceret sic factum est quòd uir caponem vnum uiuum deplumauit & abscondit, ipse uir in latibulo se posuit, & quòd morti quę erat uētura nullatenus ubi latebat ostēderet, uxori præcepit. ubi ergo capo nudus & deplumatus exiit, uxor ipsum esse mortē credidit, & timēs cœpit clamare dicēs. Nō sum ille nō sum ille quē petis, locū q; ubi uir iacebat ostēdit. Quod uir uidēs de latibulo egreditur, uxoris q; falsa ɔmissa increpat, caponem q; occidēs comedit, dicēs uxori, quòd de illa morte nō comederet quā ɔ ipso incurrere nō uolebat. Multa alia sunt exēpla. ¶ Vel dic q̄ quādoq; iuuēcula mulier ɔ uiro moriebatur, sicut hic dicitur de Alcesta, & sicut narrat Plinius in natu. histo lib. vii. de patre Gracchorū, q̄ cum dixissent augures q̄ necesse erat q̄ ipse uel uxor eius interficeretur ut alter superuiueret ɔ eo quòd in domo sua duos serpētes prendiderat, voluit q̄ ipse non vxor sua occideretur, qa uxor erat iuuenis, ipse vero senex. ¶ Vel dic qd Admetus rex Græciæ est deus cuius uxor est, quælibet sancta virgo quæ vere magis voluit mori p martyrium corporaliter q̄ qd vir eius moreretur in cordibus hominū spūali. Magis enim voluerunt sanctæ virgines ɔ fide mortē subire q̄ fides catholica in aliquo deperiret. Hercules igitur istas de inferno, scilicet Christus eripuit & secū ad paradisum duxit, quia ɔ ipso mortē subire nullatenus dubitauerunt dicentes illud Psal. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis, &c.

Explicitit totius Allegoriæ huius libri.

SERIES CHARTARVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnes sunt quaterniones præter Y Duernionem & * Ternionem.

VENETIIS APVD HAEREDES PETRI RAVANI
ET SOCIOS. M D X L V I I I.
MENSE OCTOBRI.

